

भजनानुं ठेकाणुं :

श्री आ. बा. श्वे. स्थानकेवासी
नैन शास्त्रोद्धार समिति,
ठ. गरेडिया कुवा रोड, श्रीन लोन्
पासे, राजकोट, (सौराष्ट्र).

Published by :

Shri Akhil Bharat S. S.
Jain Shastroddhara Samiti,
Garedia Kuva Road, RAJKOT,
(Saurashtra), W. Ry, India.

ये नाम कौचदिह नः प्रथयन्त्यवज्ञां,
जानन्ति ते किमपि तान् प्रति नैष यत्नः ।
उत्पत्स्यतेऽस्ति मम कोऽपि समानधर्मा,
कालो ह्ययं निरवधिर्विपुला च पृथ्वी ॥ १ ॥

हरिगीतचन्द्रः

करते अवज्ञा जो हमारी यत्न ना उनके लिये ।
जो जानते हैं तत्त्व कुछ फिर यत्न ना उनके लिये ॥
जनमेगा मुझसा व्यक्ति कोई तत्त्व इससे पायगा ।
है काल निरवधि विपुल पृथ्वी ध्यान में यह लायगा ॥ १ ॥

मूल्यः ३. २५=००

प्रथम आवृत्ति : प्रत १२००

वीर संवत् : २४८८

विक्रम संवत् : २०१८

धिसवी सन : १९६३

: मुद्रक :

भण्डिलाल छगनलाल शाह
नवप्रभात प्रिन्टिंग प्रेस,
धीकांटा रोड : अभमहावाड

दिल्लीनिवासी श्रीमान् लालाजी किशनचंदजी सां, जौहरीजी के वंश का संक्षिप्त जीवन

परिचय

भारतवर्ष की राजधानी दिल्ली में श्री नेमीचंदजी चौरडिया का जन्म हुआ। आप बहुत होनहार व्यवसायी और धर्मप्रेमी थे। आप बत्तीसों शास्त्र के ज्ञाता थे। आप जैन एवं वैदिक साहित्यके भी ज्ञाता थे। आपके पास अनेक प्राचीन हस्तलिखित ग्रंथों के अतिरिक्त धार्मिक साहित्य का विशाल भंडार था। अल्प वय में ही आप स्वर्गारोहण कर गये। आपके सब से छोटे पुत्र श्री कपूरचंदजी चौरडिया भी आप ही की भांति निर्भीक उत्साही कर्मशील एवं धर्म के प्रति अटूट श्रद्धा रखने वाले थे। बीमारी की अवस्था में भी आपने सामायिक जो कि आप का नित्य नियम था, कभी नहीं छोड़ा। मृत्यु के अंतिम दिन तक आपने सामायिक व्रत की आराधना की थी। लाला कपूरचंदजी ने अपने व्यापार को बहुत बढ़ाया था। दिल्ली के गणमान्य व्यक्तियों में आपका नाम था। अनेक वर्षों तक आप समाज के प्रेसीडेन्ट रहे। आपके नेतृत्व में दिल्ली श्री संघ ने बहुत उन्नति की।

आपके सुपुत्र श्री किशनचंदजी चौरडिया भी आप ही की भांति उद्योगी, विवेकवान एवं श्रद्धालु श्रावक हैं। प्रतिदिन सामायिक, व हर सप्ताह आयंजिल अथवा उपवास का तप करते हैं और अनेक प्रकार के धार्मिक नियम पालते हैं। धार्मिक प्रवृत्तियों में सदा दिलचस्पी से भाग लेते हैं। स्थानीय संघ की कार्यकारिणी के आप सदस्य हैं।

लाला किशनचंदजीकी धर्मपत्नी श्रीमती नगीनादेवी चौरडिया प्रसिद्ध सामाजिक कार्यकर्त्री, एवं अनेक धार्मिक व सामाजिक संस्थाओं से संबंध रखनेवाली हैं और बड़ी श्राविका हैं, आपका धार्मिक ज्ञान बहुत गंभीर है। आप विचक्षण बुद्धिवाली एवं साहित्यप्रेमी हैं। आपके निजी पुस्तकालय में अनेक अमूल्य हस्तलिखित ग्रंथों के अतिरिक्त लगभग पांच हजार पुस्तकों का संग्रह है। शास्त्रों का स्वाध्याय करना आपका दैनिक नियम है। अनेक महासतीजी महाराज भी आपके धार्मिक ज्ञान का लाभ उठाते हैं।

श्रीमती नगीना देवी के पिता लाला धन्नोमल मुजंती दिल्ली के प्रसिद्ध रईसों में से थे। किंतु धर्म के प्रति निष्ठा एवं समाज सेवाकी लगन आपमें कूट २

कर मरी हुई थी। अनेक दीक्षाएँ आपने कराईं। तन, मन, धन से साधु-सतियों की सेवा करने में आपको अपूर्व आनंद मिळता था। आपका स्वर्गवास जल्दी ही हो गया था।

स्व. लाला धनोमलजी की धर्मपत्नी एवं श्रीमती नगीनादेवीजी की माता श्री फूलमतीजी महाराज साहब को जैनदीक्षा अंगीकार किये हुए ३१ वर्ष हो गये हैं। आप वयोवृद्ध, सरलस्वभावी, धीरसंयमी (कठिन संयम पालने वाले) हैं, मानो चौथे आरे की बानगी ही हो। अनेक वर्षों से आप दिल्ली में स्थविरवास किये हुए हैं। आपके सद्गुणदेश से दिल्ली के अनेक व्यक्ति अपनी शास्त्रोद्धारसमिति के सदस्य बने हैं।

श्रीमती नगीना देवीकी भांति उनकी पुत्री सुश्री विजयकुमारी बड़ी निर्भीक प्रत्युत्पन्नमति, एवं धार्मिक रुचि वाली हैं। आपके सुपुत्र सरलस्वभाव विनयशील श्री महतावचंद भी बड़े धर्मनिष्ठ, समाजसेवी, विनयवान एवं सुशिक्षित नवयुवक हैं।

श्रीमती नगीनादेवीके दो पुत्रियाँ और भी हैं। एक—सुश्री विनयकुमारी, जिसका विवाह जोधपुरनिवासी श्रीमान् हुक्मचंदजी साहब जैन एडवोकेटके सुपुत्र श्री जिनेन्द्रकुमारजी जैन एडवोकेट से हुआ है। वि० अनिलकुमार जैन, जिनका चित्र इस पुस्तक में है—इन्हीं के सुपुत्र हैं। श्री अनिलकुमार अपनी समिति के सदस्य हैं। दूसरी पुत्री सुश्री विमलकुमारी का विवाह दिल्लीनिवासी प्रसिद्ध कांग्रेसी कार्यकर्ता स्व० श्री मुकुन्दलालजी जौहरी “कोसीनारा” (यह उपनाम प्रधान मंत्री श्री जवाहरलाल नेहरू ने उन्हें दिया था) के सुपुत्र श्री हुक्मचंदजी जौहरीके साथ हुआ है। श्रीमती विमलकुमारी भी अपनी समितिकी सदस्या हैं।

परंपरा से ही चौरडिया परिवार धार्मिक प्रवृत्तियों में रुचि रखनेवाला रहा है और चुस्तस्थानकवासी हैं। तन मन व धन से समाज व धर्म की खूब सेवा करता आया है, यही सदा से इस परिवार का कर्तव्य रहा है।

॥ ॐ शान्तिः ॥

ज्ञाताधर्मकथाङ्ग सूत्र के दूसरा भाग की विषयानुक्रमणिका

अनुक्रमांक	विषय	पृष्ठ
	अध्ययन-५	
१	पांचवे अध्ययन की अवतरणिका	१
२	द्वारावति नगरी का वर्णन	२-७
३	नंदनवन-उद्यानका वर्णन	७-८
४	कृष्णवासुदेवका वर्णन	९-१०
५	स्थापत्यापुत्र गाथापतिका वर्णन	११-१२
६	अरिष्टनेमी अर्हतप्रभुका समवसरण	१४-१६
७	समवसरणमें कृष्णका आगमन आदिका वर्णन	१७-२३
८	स्थापत्यापुत्र गाथापतिके निष्क्रमणका वर्णन	२४-५८
९	शैलकराजका वर्णन	५८-६२
१०	सुदर्शनसेठका वर्णन	६३-१११
११	शुकपरिव्राजकके दीक्षाग्रहणका वर्णन	११२-११५
१२	स्थापत्यापुत्रके निर्वाणका निरूपण	११६-११७
१३	शैलकराजके चरित्रका वर्णन	११८-१६७
	छट्ठा अध्ययन	
१४	महावीरस्वामीका समवसरण	१६८-१६९
१५	इन्द्रभूतिका जीवकेविषयमें प्रश्न	१७०-१७७
	सातवां अध्ययन	
१६	धन्य सार्थवाहके चरित्रका वर्णन	१७८-२३४
	अठवां अध्ययन	
१७	आठवे अध्ययनका अवतरण	२३५
१८	वलराजके चरित्रका वर्णन	२३६-२४०
१९	वलराजके दीक्षाग्रहणका वर्णन	२४०-२४२
२०	महाबल आदिछह राजाओंके चरित्रका वर्णन	२४३-२८२
२१	प्रभावतीदेवीके दोहदका वर्णन	२८३-२८८
२२	तीर्थकरके जन्मनिमित्त दिशाकुमारि आदिका उत्सवकरनेका वर्णन	२८९-२९२
२३	मोहगृहके निर्माणका वर्णन	२९३-२९६

२४ मणिनिर्मितपुत्तलिकानिर्माण आदिका वर्णन	२९७-३००
२५ कोसलाधिपति के स्वरूपका वर्णन	३००-३२०
२६ अङ्गराजके चरित्रका वर्णन	३२१-३३४
२७ अङ्गराज चरित्रमें तालपिशाचका वर्णन	३३४-३५०
२८ अङ्गराजके चरित्रमें अरहन्नक श्रावकके चरित्रका वर्णन	३५०-३७२
२९ अङ्गराजके चरित्रका वर्णन	३७२-३८५
३० कुणालाधिपति रुक्मी राजाकेचरित्रका वर्णन	३८५-३९६
३१ काशिराज " शंख " राजाकेचरित्रका वर्णन	४९७-४१०
३२ अदीनशत्रु राजके चरित्रका वर्णन	४१०-४३५
३३ जितशत्रु राजाके चरित्रका वर्णन	४३५-४५७
३४ छद्मराजाओंके युद्धका वर्णन	४५७-४६५
३५ कुंभकराज केयुद्धका वर्णन	४६६-४७१
३६ मिथिलानगरीके निरोधका वर्णन	४७१-४८०
३७ सुवर्ण निर्मितपुत्तलिका का वर्णन	४८०-४९१
३८ छत्रों राजाओंके जातिस्मरणहोनाआदिका वर्णन	४९१-५०१
३९ मल्लीभगवानके दीक्षावसरका निरूपण	५०२-५१५
४० मल्लीभगवान् के दीक्षोत्सवका वर्णन	५१५-५३९
४१ जितशु आदि छहों राजाओंके दीक्षाग्रहणआदिका वर्णन	५४०-५५२
नववां अध्ययन	
४२ माकंदीदारकके चरित्रका वर्णन	५५३-६५५
दशवां अध्ययन	
४३ जीवोंके वृद्धि और हानिकानिरूपण	६५६-६६७
ग्यारहवां अध्ययन	
४४ जीवोंके आराधक और विराधकत्वहोनेका कथन	६६८-६७८
बारहवां अध्ययन	
४५ खातोदकके विषयमें सुबुद्धिका दृष्टांत	६७९-७२७
तेरहवां अध्ययन	
४६ तेरह अध्ययनके संबन्धका निरूपण	७२८-७३०
४७ नन्दमणिकारभवका निरूपण	७३१-७८८

आद्यमुखी श्री—

बीचमें बैठे हुए

लालाजी किशनलालजी सा. जौहरी

खड़े हुए इनके सुपुत्र—

वि. महेतावचन्दजी सा. जैन

छोटे—अनिलकुमार जैन (दोयत्ता)

આધ્યમુરખીશ્રીઓ

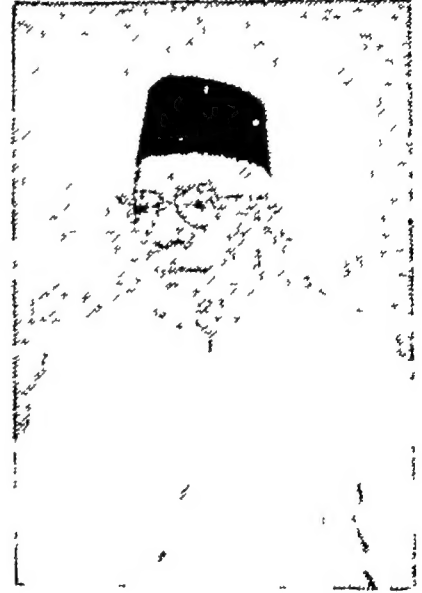
(સ્વ.) શેઠશ્રી શામજીભાઈ વેલજીભાઈ
વીરાણી રાજકોટ.

શ્રી વિનોદકુંભાજી વીરાણી
દીના લીધા પહેલા શાસ્ત્રઅભ્યાસ

શેઠશ્રી શાંતિલાલ મંગળદાસભાઈ
અમદાવાદ.

શેઠશ્રી રામજીભાઈ શામજીભાઈ વીરાણી
રાજકોટ.

આધ્યક્ષશ્રીઓ

શ્રી વૃજલાલ દુલ્લજી પારેખ
રાજકોટ.

કોઠારી હરજીવિંદલાઈ જેઠાંઈ
રાજકોટ.

શેઠશ્રી મિશ્રીલાલજી લાલચંદજી સા. લુણિયા
તથા શેઠશ્રી જેવંતરાજજી લાલચંદજી સા.

(સ્વ.) શેઠશ્રી દિનેશલાઈ કાંતિલાલ શાહ
અમદાવાદ.

સ્વ. શ્રીમાન્ શેઠશ્રી મુકનચંદજી સા.
બાલિયા પાલી મારવાડ.

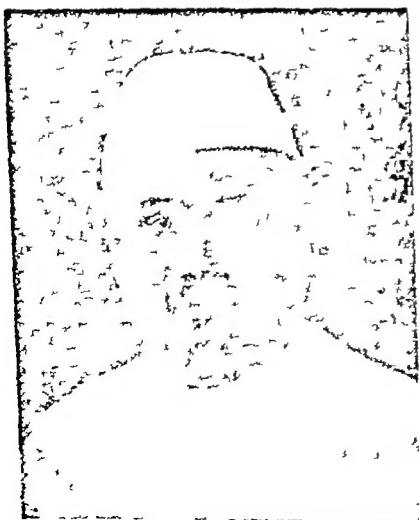

(સ્વ.) શેઠશ્રી હરખંચદ ઢાલીનસ વારિઆ
ભાણુવડ

(સ્વ.) શેઠ રંગજીભાઈ મોહનલાલ શાહ
અમદાવાદ

૧ વચ્ચે જોડાં મોદાભાઈ શ્રીમાન મૂલચંદળ
જવાહીરલાલજી ખરાડયા
૨ બાબુમા જોડાં ભાઈ મિશ્રીલાલજી ખરડિયા
૩ ઉમેલા મોથી નાનાભાઈ પૂનમચંદ ખરડિયા

શેઠશ્રી જેસિંગભાઈ પોચાલાલભાઈ
અમદાવાદ.

સ્વ. શેઠશ્રી આમરારામ માણેકલાલ
અમદાવાદ.

શ્રી અખિલ ભારત શ્વેતામ્બર સ્થાનકવાસી

જૈન શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતિ.

*

ગરેડીયાફવા રોડ

રાજકોટ.

*

દાતાઓની નામાવલી

*

શરૂઆત તા. ૧૮-૧૦-૪૪થી તા. ૩૧-૧૦-૬૨ સુધીમાં

દાખલ થયેલ મેમ્બરોનાં મુખ્યારક નામો.

*

લાઈફ મેમ્બરોનું ગામવાર કક્કાવારી લિસ્ટ.

*

(નાની લેટની રકમો આપનારનું, તથા રૂ. ૨૫૦થી
ઓછી રકમ ભરનારનું નામ આ યાદીમાં સામેલ કરેલ નથી)

આઘમુરબીશ્રીઓ-૨૩

(ઝોછામાં ઝોછી રૂા. ૫૦૦૦ ની રકમ આપનાર)

નંબર	નામ	ગામ	રૂપિયા
૧	શેઠ શાંતિલાલ મંગળદાસભાઈ જાણીતા મીલમાલીક	અમદાવાદ	૧૫૦૦૦
૨	શેઠ હરખચંદ કાળીદાસભાઈ વારીયા હા. શેઠ લાલચંદભાઈ, નગીનભાઈ, વૃજલાલભાઈ તથા વલ્લભદાસભાઈ	ભાણુવડ	૬૦૦૦
૩	કોઠારી જેચંદ અજરામર હા. હરગોવિંદભાઈ જેચંદભાઈ	રાજકોટ	૫૨૫૧
૪	શેઠ ધારશીભાઈ જીવણભાઈ	બારસી	૫૦૦૧
૫	સ્વ. પિતાશ્રી છગનલાલ શામળદાસના સ્મરણાર્થે હા. શ્રી ભોગીલાલ છગનલાલભાઈ ભાવસાર	અમદાવાદ	૫૨૫૧
૬	સ્વ. શેઠ દિનેશભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શેઠ કાંતિલાલ મણીલાલ જેશીંગભાઈ	અમદાવાદ	૫૦૦૦
૭	શેઠ આત્મારામ માણેકલાલ હ. શેઠ ચીમનલાલભાઈ શાંતિલાલભાઈ તથા પ્રમુખભાઈ	અમદાવાદ	૬૦૦૧
૮	શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી અને શ્રી કડવીખાઈ વીરાણી રાજકોટ સ્મારક ટ્રસ્ટ હા. શેઠ શામજી વેલજી વીરાણી		૫૦૦૦
૯	શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી અને શ્રી કડવીખાઈ વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ હા. માતુશ્રી કડવીખાઈ વીરાણી	રાજકોટ	૫૦૦૦
૧૦	શેઠ પોચાલાલ પીતાંબરદાસ	અમદાવાદ	૫૨૫૧
૧૧	શાહ રંગજીભાઈ મોહનલાલ	અમદાવાદ	૫૦૦૧
૧૨	શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી અને શ્રી કડવીખાઈ વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ હ. શેઠ દુર્લભજીભાઈ શામજીભાઈ વીરાણી રાજકોટ		૫૦૦૦
૧૩	શામજી વેલજી વીરાણી અને શ્રી કડવીખાઈ વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ હ. શ્રીમતિ મણીકુંવરબેન દુર્લભજી વીરાણી રાજકોટ		૫૦૦૦
૧૪	શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી અને શ્રી કડવીખાઈ વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ હા. શ્રી છોટાલાલ શામજી વીરાણી રાજકોટ		૫૦૦૦
૧૫	સ્વ. માતુશ્રીના સ્મરણાર્થે હ. ભાવસાર ભોગીલાલ છગનલાલ અને કુટુંબીજનો	અમદાવાદ	૫૦૦૦

- ૧૬ શેઠ મીશ્રીલાલજી જેવંતરાજજી હુણીયા ચંડાવલવાળા અમદાવાદ ૫૫૦૨
- ૧૭ શેઠ રામજીભાઈ શામજી વીરાણી અને સમરતળેન
રામજી વીરાણી ટ્રસ્ટ રાજકોટ ૫૦૦૧
- ૧૮ એક જૈન ગૃહસ્થ અમદાવાદ ૫૪૨૫
- ૧૯ શેઠ મુળચંદજી જવાહીરલાલજી ખરડીયા અમદાવાદ ૫૦૦૧
- ૨૦ શેઠ મુકુંદચંદજી ખાલીયાના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ મોહનલાલજી ખાલીયા (પાલીવાળા) અમદાવાદ ૫૦૦૧
- ૨૧ બા. પ્ર. શ્રી વિનોદમુનિના સ્મરણાર્થે હા. શ્રી શામજી
વેલજી વીરાણી અને શ્રી કડવીભાઈ વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ રાજકોટ ૫૦૦૦
- ૨૨ શ્રી શામજી વલજી વીરાણી અને શ્રી કડવીભાઈ
વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ હા. શ્રી કેશવલાલ વીરાણી રાજકોટ ૫૦૦૦
- ૨૩ શ્રીમતિ મણીભાઈ વૃજલાલ પારેખ ચેરીટેબલ
ટ્રસ્ટ ફંડ હા. પારેખ વૃજલાલ હર્લલજી રાજકોટ ૫૨૫૧
- નોટ:—ઘાટકોપરવાળા શેઠ માણેકલાલ એ. મહેતા તરફતી અમદાવાદમાં
પાલડી બસ સ્ટેન્ડ પાસે પ્લોટ નં. ૨૫૦ વાળી ફ્લેટ ચો. વાર
જમીન સમિતિને ભેટ મળેલ છે. અને જેનું રજીસ્ટર તા. ૨૩-૩-૬૦
ના રોજ થઈ ગયેલ છે.

મુરખીશ્રીઓ-૨૮

(ઓછામાં ઓછી રૂા. ૧૦૦૦ ની રકમ આપનાર)

નંબર	નામ	ગામ	રૂપિયા
૧	વકીલ જીવરાજભાઈ વર્ધમાન કોઠારી હા. કહાનઠાસભાઈ તથા વેણીલાલભાઈ કોઠારી	જેતપુર	૩૬૦૫
૨	દોશી પ્રભુદાસ મુળજીભાઈ	રાજકોટ	૩૫૦૪
૩	મહેતા ગુલાબચંદ પાનાચંદ	રાજકોટ	૩૨૮૬૧૧-૧૧
૪	મહેતા માણેકલાલ અમુલખરાય	ઘાટકોપર	૩૨૫૦
૫	સંઘવી પીતામ્બરદાસ ગુલાબચંદ	જામનગર	૩૧૦૧
૬	લલ્લુભાઈ ગોરધનદાસ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ હા. શેઠ વાડીલાલ લલ્લુભાઈ	અમદાવાદ	૨૫૦૦
૭	નામદાર ઠાકોર સાહેબ લખધીરસિંહજી બહાદુર	મોરબી	૨૦૦૦

૮ શેઠ લહેરચંદ કુંવરજી હા. શેઠ ન્યાલચંદ દંહેરચંદ	સિદ્ધપુર	૨૦૦૦
૬ શાહ છગનલાલ હેમચંદ વસા હા. મોહનભાઈ		
તથા મોતીલાલભાઈ	મુંબઈ	૨૦૦૦
૧૦ શ્રી સ્થાનકવાંસી જૈન સંઘ હા. શેઠ ચંદ્રકાન્ત વીકમચંદ મોરબી		૧૯૬૩
૧૧ મહેતા સોમચંદ તુલસીદાસ તથા તેમના ધર્મપત્ની		
અ. સૌ. મણીગૌરી મગનલાલ	રતલામ	૨૦૦૦
૧૨ મહેતા પોપટલાલ માવજીભાઈ	જામજોધપુર	૧૫૦૨
૧૩ દોશી કપુરચંદ અમરશી હા. દલપતરામભાઈ	જામજોધપુર	૧૦૦૨
૧૪ બગડીયા જગજીવનદાસ રતનશી	દામનગર	૧૦૦૨
૧૫ શેઠ માણેકલાલ લાણીજીભાઈ	પોરબંદર	૧૦૦૧
૧૬ શ્રીમાન ચંદ્રસિંહજી સાહેબ મહેતા (રેલ્વે મેનેજર) કલકત્તા		૧૦૦૧
૧૭ મહેતા સોમચંદ નેણસીભાઈ (કરાંચીવાળા)	મોરબી	૧૦૦૧
૧૮ શાહ હરીલાલ અનોપચંદ	ખંભાત	૧૦૦૧
૧૯ મોદી કેશવલાલ હરિશ્ચંદ્ર	અમદાવાદ	૧૦૦૧
૨૦ કોઠારી છબીલદાસ હરખચંદ	મુંબઈ	૧૦૦૧
૨૧ કોઠારી રંગીલદાસ હરખચંદ	જાવનગર	૧૦૦૦
૨૨ શાહ પ્રેમચંદ માણેકચંદ તથા અ. સૌ. સમરતબેન અમદાવાદ		૧૦૦૩
૨૩ શેઠ કરમશી જોઠાભાઈ સોમૈયા હા. અ. સૌ. સાકરબેન મુંબઈ		૧૦૦૦
૨૪ શેઠ પોપટલાલ ચત્રભુજ કોઠારી	સુરેન્દ્રનગર	૧૦૦૧
૨૫ શ્રી સ્થા. જૈન લીંગડી સંપ્રદાયના ક્ષમાશુંણ નિધિ		
પૂજ્ય શ્રી લાધાજી સ્વામીના શિષ્ય પ્રખર પંડિત		
રતન શ્રી ઉત્તમચંદજી મહારાજના સ્મરણાર્થે		
પૂજ્ય લાધાજી સ્વામી પુસ્તકાલય તરફથી હા.		
શેઠ જશીંગલાઈ પોચાલાલ	અમદાવાદ	૧૦૦૦
૨૬ શ્રીમંતિ આશાબેન હંસરાજ સુરાણા	મુંબઈ	૧૦૦૧
૨૭ શાહ શાંતિલાલ માણેકલાલ	અમદાવાદ	૧૦૦૧
૨૮ શ્રીયુત વીક્રમાર C/o મહેતાખચંદ જૈન	દિલ્હી	૧૦૦૧

સંહાયક મેમ્બરો--૧૩૨

(ઓછામાં ઓછી રૂ. ૫૦૦ ની રકમ આપેનાર)

નંબર	નામ	ગામ	રૂપિયા
૧	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. ઝુંઝાલાઈ વેલંશીલાઈ	વેઠવાણુ શહેર	૭૫૦
૨	શેઠ નરોત્તમદાસ ઓઘડલાઈ	જોરાવરનગર	૭૦૦
૩	શેઠ રતનશી હીરજીલાઈ હા. ગોરધનલાઈ	જામજોધપુર	૫૫૫
૪	ખાટવીયા ગીરધર પરમાણુ હા અમીચંદલાઈ	ખાખીખંજીયા	૫૨૭
૫	મેરખીવાળા સંઘવી દેવચંદ નેણુશીલાઈ તથા તેમનાં ધર્મપત્ની અ સૌ. મણીબાઈ તરફથી હા. મુળચંદ દેવચંદ સંઘવી	મલોડ	૫૬૧
૬	વોરા મણીલાલ પોપટલાલ	અમદાવાદ	૫૦૨
૭	ગોસલ્લીયા હરીલાલ લાલચંદ તથા અંખાળેન ગોસલ્લીયા	,,	૫૦૨
૮	શાહ મનહરલાલ પ્રાણુવર્નદાસ	મુંબઈ	૫૦૧
૯	શેઠ ઈશ્વરલાલ પુરુષોત્તમદાસ	અમદાવાદ	૫૦૧
૧૦	શેઠ ચંદુલાલ ઇંગનલાલ	,,	૫૦૧
૧૧	શેઠ શીવલાલ ડમરલાઈ (કરાંચીવાળા)	લોખંડી	૫૦૧
૧૨	કામદોર તારાચંદ પોપટલાલ ધોરાજીવાળા	રાજકોટ	૫૦૧
૧૩	મહેતા મોહનલાલ કપુરચંદ	,,	૫૦૦
૧૪	શેઠ ગોવિંદજીલાઈ પોપટલાઈ	રાજકોટ	૫૦૦
૧૫	શેઠ રામજી શામજી વીરાણી	રાજકોટ	૫૦૧
૧૬	સ્વ. પિતીશ્રી નંદાજીના સ્મરણાર્થે હા. વેણીચંદ શાંતિલાલ (જાંબુઆવાળા) મેઘનગર		૫૦૧
૧૭	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ ઠાકરશી કરશનજી	થાનગઢ	૫૦૦
૧૮	શેઠ તારાચંદ પુખરાજજી	ઔરંગાબાદ	૫૦૦
૧૯	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ	,,	૫૦૦
૨૦	મહેતા મુળચંદ રાઘવજી હા. મગનલાલલાઈ તથા દુર્લભજીલાઈ દ્રાક્ષ		૭૫૦
૨૧	શેઠ હરખચંદ પુરુષોત્તમ હા. ઈન્દુકુમાર	ચોરવાડ	૫૦૦
૨૨	શેઠ કેસરીમલજી વસ્તીમલજી ગુગલીયા	મલોડ	૫૦૧
૨૩	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. ખાટવીયા અમીચંદ ગીરધરલાઈ ખાખીખંજીયા		૫૦૧
૨૪	શ્રી ખીમજીલાઈ ખાવાલાઈ કુલચંદલાઈ ગુલાખચંદલાઈ નાગરદાસલાઈ જમનાદાસલાઈ મુંબઈ		૫૦૧

૨૫	શેઠ મણીલાલ મોહનલાલ ડગલી હા. મુળજીભાઈ મણીલાલભાઈ મુંબઈ	૫૦૧
૨૬	સ્વ. કાંતિલાલભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શેઠ બાલચંદ્ર સાકરચંદ્ર	૫૦૧
૨૭	કામદાર-રતીલાલ દુર્લભજી (જોતપુરવાળા)	૫૦૧
૨૮	શાહુ જયંતીલાલ અમૃતલાલ	શીવ ૫૦૧
૨૯	વેરા મણીલાલ લક્ષ્મીચંદ્ર	૫૦૧
૩૦	શેઠ ગુલાબચંદ્ર ભુદરભાઈ તથા કસ્તુરબેન હા. ભાઈ અનોપચંદ્ર ખારરોડ	૫૦૧
૩૧	મહાન ત્યાગી બેન ધીરજકુંવર ચુનીલાલ મહેતા	ધાક્ષા ૫૭૧
૩૨	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ	ધાક્ષા ૫૦૧
૩૩	શ્રી મગનલાલ છગનલાલ શેઠ	રાજકોટ ૫૦૧
૩૪	શેઠ ચતુરદાસ ઠાકરશી તથા અ. સૌ. નંદકુંવરબેન	જામનગર ૫૦૩
૩૫	શેઠ દેવચંદ્ર અમરશી (બેન ધીરજકુંવરની દીક્ષા પ્રસંગે ભેટ) ભાણુવડ	૫૦૧
૩૬	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ (બેન ધીરજકુંવરની દીક્ષા પ્રસંગે ભેટ) ભાણુવડ	૫૦૧
૩૭	વકીલ વાડીલાલ નેમચંદ્ર શાહુ	વીરમગામ ૫૦૧
૩૮	મહેતા શાન્તિલાલ મણીલાલ હા. કમળાબેન મહેતા	અમદાવાદ ૫૫૬
૩૯	શ્રીચુત લાલચંદ્રજી તથા અ. સૌ. ધીસાબેન	૫૦૧
૪૦	શેઠ મોહનરાજજી મુકુન્દચંદ્રજી બાલીયા	૫૦૧
૪૧	સ્વ. શેઠ ઉકાભાઈ ત્રીલોવનદાસના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્ની લક્ષ્મીબાઈ ગીરધર તરફથી હા. મરઘાબેન તથા મંગુબેન	અમદાવાદ ૫૦૧
૪૨	પારેખ જયંતીલાલ મનસુખલાલ રાજકોટવાળા હ. વિનુભાઈ	૫૦૧
૪૩	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ	વાંકાનેર ૫૦૧
૪૪	શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ	ખોટાદ ૫૦૧
૪૫	શેઠ ગુદડમલજી શેષમલજી જોવર (ખરાર) પીપળગાંવ	૫૦૧
૪૬	સ્વ. તુરખીયા લહેરચંદ્ર માણેકચંદના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્ની જીવતીબાઈ તરફથી હા. ભાઈ જયંતીલાલ તથા પુનમચંદભાઈ	વડોદરા ૫૦૧
૪૭	શાહુ અચલદાસ શુકનરાજજી હા. શુકનરાજજી	અમદાવાદ ૫૦૧
૪૮	લાવસાર ખોડીદાસ ગણેશભાઈ	ધંધુકા ૫૦૧
૪૯	અ. સૌ. હીરાબેન માણેકલાલ મહેતા	ઘાટકોપર ૫૦૧
૫૦	મહેતા શાંતિલાલ મગનલાલ તથા અ. સૌ. પદમાવતી શાંતિલાલ મહેતા	અમદાવાદ ૫૦૦
૫૧	શેઠ હીરાચંદ્રજી વનેચંદ્રજી કટારીયા	હુબલી ૫૦૧

- ૫૨ શેઠ છોટુભાઈ હરગોવિંદદાસ કટોરીવાળા મુંબઈ ૫૦૧
- ૫૩ પારેખ રતિલાલ નાનચંદ મોરખીત્રાળા તરફથી તેમના
પિતાશ્રી નાનચંદ ગોવિંદજીના સ્મરણાર્થે તથા તેમનાં
ધર્મપત્ની અ. સૌ. વસંત બહેનના અદ્વાઈત્ય નિમિત્તે
હા. ભુપતલાલ રતિલાલ અમદાવાદ ૫૫૨
- ૫૪ સ્વ. શાહ ત્રીભોવનદાસ મગનલાલના સ્મરણાર્થે તેમના ધર્મપત્ની
શીવકુંવરબાઈ તરફથી હા. રતિલાલ ત્રીભોવનદાસ શાહ અમદાવાદ ૫૧૧
- ૫૫ શ્રીમાન નાથાલાલ માણેકચંદ પારેખ (માટુંગા) ૫૦૧
- ૫૬ શ્રી લીંબડી સંપ્રદાયના ગચ્છાધિપતિ પૂ આચાર્ય
મહારાજ શ્રી લાધાજી સ્વામીના સ્મરણાર્થે હા.
શેઠ જેશીંગભાઈ પોચાલાલ (મહારાજ શ્રી
છોટાલાલજી સદાનંદીના ઉપદેશથી) અમદાવાદ ૫૦૧
- ૫૭ સ્વ. શ્રી વિનયમુર્તિ શ્રી લક્ષ્મીચંદજી મહારાજના
સ્મરણાર્થે હા. શેઠ જેશીંગભાઈ પોચાલાલ (મહારાજશ્રી
છોટાલાલજી સદાનંદીના ઉપદેશથી) અમદાવાદ ૫૦૧
- ૫૮ બા. ધ્ર. પ્રભાવતીબેન કેશવલાલ ઉબ્બેનવાળા તરફથી
તેમની દીક્ષા પ્રસંગે. વીરમગામ ૫૫૧
- ૫૯ શેઠ શ્રીચુત હરજીવનદાસ રાયચંદ હા. છબીલદાસ હરજીવન અમદાવાદ ૫૦૧
- ૬૦ શેઠ પોપટલાલ હંસરાજ તથા દિવાળીબેનના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ બાબુલાલ પોપટલાલ અમદાવાદ ૫૦૨
- ૬૧ અ. સૌ લીલાવંતીબેન ઇન્દરલાલ અમદાવાદ ૫૦૨
- ૬૨ હેમાણી પ્રભુદાસ ભાણુજી કલકત્તા ૫૫૧
- ૬૩ શેઠ લક્ષ્મણદાસ સેજરામ અમદાવાદ ૫૦૧
- ૬૪ શ્રી સ્થા. જૈન મોટા સંઘ રાજકોટ ૫૦૧
- ૬૫ શેઠ ચાંદમલ ખીરધીચંદ નાસિક સીટી ૫૦૧
- ૬૬ ઝવેરી માણેકચંદજી પન્નાલાલ છજલાણી
હા. ધનવંતીબેન તથા કિરણબેન દિલ્હી ૫૦૧
- ૬૭ શેઠ હંસરાજજી પૂર્ણમલજી કાંકરીયા ગોગેળાવ ૫૦૧
- ૬૮ શ્રી શ્વે. સ્થા જૈન સભા કલકત્તા ૫૦૧
- ૬૯ શેઠ તેજસિંહજી કુતેલાલજી છાજેડ ઉદેપુર ૫૦૧
- ૭૦ શેઠ રતનચંદ લક્ષ્મીચંદ મુંબઈ ૫૦૦

- ૮૮ શ્રીમાન લાલાજી કપુરચંદજીના બોથરાના ધર્મપત્ની
શ્રીમતી વસંતદેવી હા. લાલા રાજમલજી હેમચંદજી
તરફથી (મહાસતી શ્રી સુદર્શનામતિજી તથા કૂલ-
મતિજી મહાદેવીના ઉપદેશથી) દિલ્હી ૫૦૧
- ૮૯ સ્વ. મહાસતીજી શ્રી દ્રૌપતાદેવીજી મ. સા. ના સ્મરણાર્થે
શ્રી એસ. એસ. જૈન મહિલા સંઘ તરફથી (અનેક ગુણાલંકૃત
મહાસતીજી શ્રી મોહનદેવીજી મ. સા. ની પ્રેરણાથી) દિલ્હી ૫૦૧
- ૯૦ સ્વ. લક્ષ્મીચંદજીના સ્મરણાર્થે નગિનાદેવી સુજાતીના તરફથી
હા. સંઘવી હેમંતકુમાર જૈન દિલ્હી ૫૦૧
- ૯૧ સ્વ. પિતાશ્રી લાલા ઝવેરી ઘત્નોમલજી સુજાતીના સ્મરણાર્થે
હા. શ્રીમતી નગીનાદેવી દિલ્હી ૫૦૧
- ૯૨ લાલાજી કસ્તુરચંદજી ખુશાલચંદજી સંચેતી હા. જ્ઞાનચંદ્રજી અલવર ૫૦૧
૯૩. સ્વ પૂજ્ય પિતાશ્રી હુર્લંભજી સોમચંદ દફતરી
હા. ગૌરીશંકર હુર્લંભજી દફતરી મુંબઈ ૫૦૦
- ૯૪ શેઠ સોમચંદ જેઠાલાલ ઘોલાણી
હા. ચુનીલાલભાઈ જેડીયાવાળા મુંબઈ ૫૦૬
- ૯૫ શેઠ ફ્રેજલમલજી સુલતાનસિંહજી બોરલીયા અમદાવાદ ૫૦૧
- ૯૬ શેઠ છગનલાલ શામજી વીરાણી તથા
શ્રીમતી વૃજકુંવરબેન છગનલાલ વીરાણી ટ્રસ્ટફંડ
તરફથી શેઠ છગનલાલભાઈના સ્મરણાર્થે રાજકોટ ૫૦૧
- ૯૭ શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ
હા. પ્રમુખ ખંસીલાલ કટારીયા હિંગણઘાટ ૫૦૧
- ૯૮ લાલાજી રામલાલજી રોશનલાલજી (અનેક ગુણાલંકૃત
મહાસતીજી મોહનદેવીના ઉપદેશથી) દિલ્હી ૫૦૧
- ૯૯ સ્વ. મહેતા મંગળજી મણીલાલના સ્મરણાર્થે
હા. તેમના ધર્મપત્ની ગુણવંતીબેન મહેતા પાડેચેરી ૫૫૧
- ૧૦૦ ખાટવીયા વનેચંદ અમીચંદ (મહાવીર ટેક્ષટાઇલ સ્ટોર્સ) બેંગલોર ૫૫૩
- ૧૦૧ શ્રીચુત તારાચંદ ગેલડા ટ્રસ્ટ મદ્રાસ ૫૦૧
- ૧૦૨ શેઠ ગુલરાજજી પુનમચંદજી મહેતા કીસનગઢ ૫૫૧
- ૧૦૩ શેઠ અગરમલજી ત્રીકમચંદજી ઈંદોર સીટી ૫૫૧

- ૧૦૪ કાનુગા ધીંગડમદલુ મુલતાનમલુ
કંવાડ ગઢસીયાણાવાળા અમદાવાદ ૫૦૧
- ૧૦૫ લાલાલ નવરતનચંદલુ ચોરડીયાનાં ધર્મપત્ની
શ્રીમતી રાજકુમારીબેન દિલ્હી ૫૦૧
- ૧૦૬ શેઠ ચીમનલાલ રૂપભચંદ અમદાવાદ ૫૦૧
- ૧૦૭ શેઠ કાનલુ ભીમાણી ટ્રસ્ટ કલકત્તા ૫૦૧
- ૧૦૮ શેઠ ગીરધરલાલ હંસરાજ કામાણી ,, ૫૦૧
- ૧૦૯ અનેક ગુણાલંકૃત મહાસતી મોહનદેવીજીના ઉપદેશથી
સ્વધર્મી બંધુઓ તરફથી દિલ્હી ૫૦૧
- ૧૧૦ સ્વ. વિનયંદલુ પારેખના સ્મરણાર્થે લાલા
પૂર્ણચંદલુ રતનચંદલુ પારેખની વતી હ.
શ્રીમતી પ્રેમાદેવી (શાંત સ્વભાવી મહાસતીજી
કુલકુંવરબાઈના ઉપદેશથી) દિલ્હી ૫૦૧
- ૧૧૧ શ્રીમતી બદામબાઈ મીશ્રીલાલજી હુણિયા ચંડાવલવાળા અમદાવાદ ૫૦૧
- ૧૧૨ શેઠ ભરતકુમાર મણીલાલ દલાલ ,, ૫૫૧
- ૧૧૩ શાહ હરખચંદ અમરચંદ ,, ૫૦૧
- ૧૧૪ શાહ જગજીવનદાસ વન્દ્રાવનદાસ ,, ૫૭૧
- ૧૧૫ શેઠ હંસરાજ લક્ષ્મીચંદ કામાણી જૈનભુવન કલકત્તા ૫૦૧
- ૧૧૬ પૂ. દાદાજી સ્વ. કપુરચંદલુ તથા દાદીજી
કેસરબેન ચોરડીયાના સ્મરણાર્થે હા. લાલા
કુલચંદલુ અને શ્રીમતી વીમલકુંવરી ઝવેરીની
વતી શ્રીમતી નગીનાદેવી (મહાસતીજી
કુલમતીજીના ઉપદેશથી) દિલ્હી ૫૦૧
- ૧૧૭ શેઠ નગીનદાસ છોટાલાલ અમદાવાદ ૫૦૧
- ૧૧૮ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હ. શેઠ ગણેશમલ ગુલાબચંદ બરૌરા ૫૦૧
- ૧૧૯ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ ભદેસર ૫૦૧
- ૧૨૦ શ્રી સરાક જૈન વિદ્યાલય કુમારડી ૫૦૧
- ૧૨૧ ગાંધી ભુરાલાલ નાનચંદ મુંબઈ ૫૦૧
- ૧૨૨ શ્રીમાન હિંમતસિંહજી સાહેબ ગલુડીયા
એડીસનલ કમિશ્નર અજમેર ડીવીઝનવાળાના
ધર્મપત્ની અ. સૌ. માણેકકુંવરબેન તરફથી
હા. ખુશાલસિંહજી ગલુડીયા જયપુર ૫૫૧

૧૨૩	શેઠ ઝુમરલાલજી સીરોયા	ઉદેપુર ૫૦૧
૧૨૪	શેઠ મનસુખલાલ ત્રીલોવનદાસ	કોઇમ્બતુર ૫૦૧
૧૨૫	શ્રી દશા શ્રીમાળી સ્થા. જૈન સંઘ	જમશેદપુર ૫૦૧
૧૨૬	શ્રી જૈન રત્ન પુસ્તકાલય	જોધપુર ૫૦૧
૧૨૭	શેઠ અણ્ણતમલ કનૈયાલાલ	અમદાવાદ ૫૦૦
૧૨૮	શેઠ વસ્તીમલજી જોરાવરમલજી ભુરટ	હુબલી ૫૦૧
૧૨૯	શેઠ ચાંદમલજી હરખચંદજી કોઠારી હા. ખમાબેન મુળચંદજી	અમદાવાદ ૫૦૧
૧૩૦	ખાટવીયા ગુલાબચંદ લીલાધર	ખાખીજીયા ૫૦૨
૧૩૧	બેન લક્ષ્મીભાઈ પુર્વમલ મહેતા	પાલનપુર ૫૦૧
૧૩૨	શ્રીવીર વર્ધમાન પુસ્તકાલય હા. શેઠ હીરાલાલજી ગણેશલાલજી	કુંવારીયા ૫૦૧

૫૮૨-લાઈફ મેમ્બરો

અમદાવાદ તથા પરાંઓ

નંબર	નામ	રૂપિયા
૧	શેઠ ગીરધરલાલ કરમચંદ	૨૫૧
૨	શેઠ છોટાલાલ વખતચંદ હા. ફકીરચંદભાઈ	૨૫૧
૩	શાહ કાંતિલાલ ત્રીલોવનદાસ	૨૫૧
૪	શાહ પોપટલાલ મોહનલાલ	૨૫૧
૫	શેઠ પ્રેમચંદ સાંકરચંદ	૨૫૦
૬	શાહ રતીલાલ વાડીલાલ	૨૫૧
૭	શેઠ લાલભાઈ મંગળદાસ	૨૫૧
૮	સ્વ. અમૃતલાલ વર્ધમાનના સ્મરણાર્થે, હા. કાનજીભાઈ અમૃતલાલ દેસાઈ	૨૫૧
૯	શાહ નટવરલાલ ચંડુલાલ	૨૫૧
૧૦	શાહ નરસિંહદાસ ત્રીલોવનદાસ	૨૫૧
૧૧	શાહ બીપીનચંદ્ર તથા ઉમાકાંત ચુનીલાલ ગોપાણી	૩૦૧
૧૨	શ્રી શાહપુર દરિયાપુરી આઠકોટી સ્થા. જૈન ઉપાશ્રય હા. વહીવટ કર્તા શેઠ ઇશ્વરલાલ પુરુષોત્તમદાસ	૨૫૧

૧૩ શ્રી છીપાપોળ દરીયાપુરી આઠકોટી સ્થા. જૈન સંઘ	
હા. શેઠ ચંદુલાલ અગરતલાલ	૨૫૬
૧૪ શાહ ચીનુભાઈ બાલાભાઈ C/o શાહ બાલાભાઈ મહાસુબલાલ	૨૫૧
૧૫ શાહ ભાઈલાલ ઉજમશી	૨૫૧
૧૬ શ્રી સુખલાલ ડી. શેઠ હા. ડા. કુ. સરસ્વતીબેન શેઠ	૨૫૧
૧૭ શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ કાંતિલાલ જીવણુલાલ	૨૫૧
૧૮ મોદી નાથાલાલ મહાદેવદાસ	૨૫૧
૧૯ શાહ મોહનલાલ ત્રીકમલાલ	૨૫૧
૨૦ શ્રી છકોટી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ પોચાલાલ પિતાંબરદાસ	૨૫૧
૨૧ દેસાઈ અમૃતલાલ વર્ધમાનના સ્મરણાર્થે હા. ભાઈલાલ અમૃતલાલ	૨૫૧
૨૨ શાહ નવનીતરાય અમુલખરાય	૨૫૧
૨૩ શાહ મણીલાલ આશારામ	૨૫૧
૨૪ શેઠ ચીનુભાઈ સાકરચંદ	૨૫૧
૨૫ શાહ વરજીવનદાસ ઉમેચંદ	૨૫૧
૨૬ શાહ રજનીકાન્ત કસ્તુરચંદ	૨૫૧
૨૭ સંઘવી જીવણુલાલ છગનલાલ	૨૫૧
૨૮ શાહ શાંતિલાલ મોહનલાલ ધ્રાંગધ્રાવાળા	૨૫૨
૨૯ અ. સૌ. બેન રતનબેન નાદેચા હા. શેઠ ધુલજી ચંપાલાલજી	૨૫૧
૩૦ શાહ હરિલાલ જેઠાલાલ ભાડલાવાળા	૨૫૧
૩૧ શ્રી સરસપુર દરીયાપુરી આઠ કોટી સ્થા. જૈન ઉપાશ્રય	
હા. ભાવસાર ભોગીલાલ છગનલાલ	૨૫૧
૩૨ શેઠ પુખરાજજી સમતીરામજી પુનમિયા સાદડીવાળા	૨૫૧
૩૩ સ્વ. પિતાશ્રી જવાહરલાલજી તથા પૂજ્ય ગ્રાચાજી હનરીમલજી	
બરડીયાના સ્મરણાર્થે હા. મુળચંદ જવાહરલાલજી બરડીયા	૨૫૧
૩૪ સ્વ. ભાવસાર બળાભાઈ (મંગળદાસ) પાનાચંદના સ્મરણાર્થે	
હા. તેમનાં ધર્મપત્ની પુરીબેન	૨૫૧
૩૫ સ્વ. પિતાશ્રી રવજીભાઈ તથા સ્વ. માતૃશ્રી સુળીબાઈના સ્મરણાર્થે	
હા. કંકલભાઈ કોઠારી	૩૦૧
૩૬ ભાવસાર દેશવલાલ મગનલાલ	૨૫૧
૩૭ શાહ દેશવલાલ નાનચંદ બખડાવાળા હા. પાર્વતીબેન	૨૫૧
૩૮ શાહ જીતેન્દ્રકુમાર વાડીલાલ માણેકચંદ રાજસીતાપુરવાળા	૨૫૧

૩૯ શ્રી સાબરમતી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ મણીલાલભાઈ	૨૫૦
૪૦ ભાવસાર છોટાલાલ છગનલાલ	૨૫૧
૪૧ ભાવસાર શકરાભાઈ છગનલાલ	૨૫૧
૪૨ અ. સૌ. બેન જીવીબેન રતિલાલ હા. ભાવસાર રતિલાલ હરગોવિંદદાસ	૨૫૧
૪૩ ભાવસાર ભોગીલાલ જમનાદાસ પાટણવાળા	૨૫૧
૪૪ સંઘવી બાલુભાઈ કમળશી તથા તેમનાં ધર્મપત્નીઓ અ. સૌ. અંબાબેન તરફથી તથા વસંતબેન તરફથી	૨૫૧
૪૫ અ. સૌ. વિદ્યાબેન વનેચંદ દેસાઈ વર્ણિતપ તથા અદાઈ પ્રસંગે હા. ભુપેન્દ્રકુમાર વનેચંદ દેસાઈ	૪૧૭
૪૬ શાહ નટવરલાલ ગોકળદાસ	૨૫૧
૪૭ અ. સૌ. સરસ્વતીબેન મણીલાલ છગનલાલ	૪૫૧
૪૮ અ. સૌ. કંકુબેન (ભાવસાર ભોગીલાલ છગનલાલનાં ધર્મપત્ની)	૩૦૬
૪૯ અ. સૌ. સવિતાબેન (જયંતીલાલ ભોગીલાલનાં ધર્મપત્ની)	૨૫૧
૫૦ અ. સૌ. સુનંદાબેન (રમણલાલ ભોગીલાલનાં ધર્મપત્ની)	૨૫૧
૫૧ શેઠ હીરાજી રૂગનાથજીના સ્મરણાર્થે હા. વાગમલજી રૂગનાથજી	૩૦૧
૫૨ શેઠ મણીલાલ બોધાભાઈ	૨૫૧
૫૩ પટવા સુમેરમલજી અનોપચંદજી જ્ઞેધપુરવાળા	૩૦૧
૫૪ સ્વ. માણેકલાલ વનમાળીદાસ શેઠના સ્મરણાર્થે હા. રમણલાલ માણેકલાલ	૨૫૧
૫૫ સ્વ. શાહ ધનરાજજી બેમરાજજીના સ્મરણાર્થે હા. કનૈયાલાલ ધનરાજજી	૩૦૧
૫૬ શ્રી સારંગપુર દ. આ. કે. સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ રમણલાલ ભગુભાઈ	૨૫૧
૫૭ દોશી હરજીવનદાસ જીવરાજ તથા લક્ષ્મીબાઈ લહેરચંદના સ્મરણાર્થે હા. દોશી મનહરલાલ કરશનદાસ મુળીવાળા	૨૫૧
૫૮ શાહ પુનમચંદ કૃતેચંદ	૨૫૧
૫૯ શ્રીચુત ચતુરભાઈ નંદલાલ	૫૨૧
૬૦ શ્રીચુત અમૃતલાલ ઇશ્વરલાલ મહેતા	૨૫૧
૬૧ શાહ જદવજી મોહનલાલ તથા શાહ ચીમનલાલ અમુલખભાઈ	૨૫૧
૬૨ અ. સૌ. બેન લાલુબેન મગનલાલ હા. શાહ અમૃતલાલ ધનજીભાઈ વઢવાણ શહેરવાળા	૩૦૧

૬૩ અ. સૌ. બેન કાન્તાબેન ગોરધનદાસ (ચાંદમુનિના ઉપદેશથી)	૨૫૧
૬૪ દોશી કુલચંદ્ર સુખલાલભાઈ બોટાદવાળાના સ્મરણાર્થે હા. દોશી છબીલદાસ કુલચંદ્રભાઈ	૨૫૧
૬૫ લાલાજી રામકુંવરજી જૈન	૨૫૧
૬૬ શેઠ છોટાલાલ ગુલાબચંદ્ર પાલનપુરવાળા	૨૫૧
૬૭ શાહ ધીરજલાલ મોતીલાલ	૨૫૧
૬૮ સંઘવી સુર્યકાન્ત ચુનીલાલના સ્મરણાર્થે હા. સંઘવી જીવણલાલ ચુનીલાલ	૨૫૧
૬૯ ભાવસાર મોહનલાલ અમુલખરાય	૨૫૧
૭૦ મહેતા મુળચંદ્ર મગનલાલ	૨૫૧
૭૧ વૈદ્ય નરસિંહદાસ સાકરચંદના ધર્મપત્ની રેવાબાઈના સ્મરણાર્થે હા. હરીલાલ નરસિંહદાસ	૨૫૧
૭૨ શાહ કુલચંદ્રભાઈ મુલચંદ્ર હા. હસમુખભાઈ કુલચંદ્રભાઈ	૨૫૧
૭૩ શેઠશ્રી મિશ્રીલાલજી જવાહીરલાલજી ખરડીયા	૨૫૧
૭૪ શાહ લલ્લુભાઈ મગનભાઈ ચુડાવાળા હ. જશવંતલાલ લલ્લુભાઈ	૩૦૧
૭૫ કુમારી પુષ્પાબેન હીરાલાલ (ચાંદમુનિના ઉપદેશથી)	૨૫૧
૭૬ શાહ મણીલાલ ઠાકરશી હ. કમળાબેન મણીલાલ લખતરવાળા (ચાંદમુનિના ઉપદેશથી)	૨૫૧
૭૭ કુમારી નલીનીબેન જયંતીલાલ	૨૫૧
૭૮ સ્વ. ઉમેદરામ ત્રીભુવનદાસનાં ધર્મપત્ની કાશીબાઈના સ્મરણાર્થે હા. શાંતિલાલ ઉમેદરામ (ચાંદમુનિના ઉપદેશથી)	૨૫૧
૭૯ સ્વ ભાવસાર મોહનલાલ છગનલાલનાં ધર્મપત્ની દીવાળીબાઈનાં સ્મરણાર્થે હ. રતીલાલ માણેકલાલ (ચાંદમુનિના ઉપદેશથી)	૨૫૧
૮૦ મહેતા દેવીચંદ્રજી ખુબચંદ્રજી ધોડા ગઢસીયાણાવાળાના સ્મરણાર્થે હ. મહેતા ચુનીલાલ હરમાનચંદ	૨૫૧
૮૧ ઘાસીલાલજી મોહનલાલજી કેઠારી ઠે. લક્ષ્મી પુસ્તક ભંડાર	૨૫૧
૮૨ સ્વ. શેઠ નાથાલાલ રતનાભાઈ મારફતીયાના સ્મરણાર્થે પુનાબેન તરફથી હ. કરશનભાઈ (ચાંદમુનિના ઉપદેશથી)	૨૫૧
૮૩ શાહ મણીલાલ છગનલાલ	૨૫૧
૮૪ ભાવસાર જયંતીલાલ લોગીલાલ	૨૫૧
૮૫ ભાવસાર રમણલાલ લોગીલાલ	૨૫૧

- ૮૬ ભાવસાર કનુભાઈ સાકરચંદ્ર ૨૫૧
- ૮૭ શેઠ ભેરૂમલજી સાહેબ જોધપુરવાળા ૨૫૧
- ૮૮ સ્વ. બેનાણી વર્ધમાન રામજીભાઈ કુંદણીવાળાના સ્મરણાર્થે
હ. શાંતિલાલ વર્ધમાન ૨૫૧
- ૮૯ સ્વ. કચરાભાઈ લહેરભાઈના સ્મરણાર્થે
હ. શાંતિભાઈ કચરાભાઈ ૨૫૧
- ૯૦ એક સ્વધર્મી બન્ધુ હ. શાહ રીખભદ્રાસજી જયંતીલાલજી ૨૫૧
- ૯૧ અ. સૌ. સરસ્વતીબેન મણીલાલ ચતુરભાઈ શાહ
(સદાનંદી છોટાલાલ મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી) ૨૫૧
- ૯૨ ચીમનલાલ મણીલાલ શાહ (દરીયાપુરી સંપ્રદાયના પૂ- તપસ્વી
મહારાજશ્રી માણેકચંદ્રજીના શિષ્ય મુનિશ્રી મગનલાલજી
મહારાજશ્રીના સ્મરણાર્થે) ૨૫૧
- ૯૩ બેન જેકુંવર વ્રજલાલ પારેખ ૨૫૧
- ૯૪ શેઠ પુનમચંદ્રજી જવાહીરલાલજી બરડીયા ૨૫૧
- ૯૫ અ. સૌ. લીલાવતી ધીરજલાલ મહેતા
કે. ડો. ધીરજલાલ ત્રીકમલાલ મહેતા ૩૦૧
- ૯૬ શેઠ રાજમલજી ઘાસીલાલજી કેઠારી કેશીથલવાળા ૨૫૧
- ૯૭ શેઠ ચુનીલાલ ભગવાનજી કે. રતીલાલ ચુનીલાલ ૨૫૧
- ૯૮ ભાગ્યવતી અરવીંદકુમાર કે. અરવીંદકુમાર સકરાભાઈ ભાવસાર ૨૫૧
- ૯૯ અ. સૌ. ચંચળબેન મનસુખલાલ
હા. મનસુખલાલ જેઠાલાલ રૂપેરા ૨૫૧
- ૧૦૦ સ્વ. આસીખાઈ તથા વસતીમલજી ભોમાજીના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ મીશ્રીમલજી દેવચંદ્રજી ઓસવાલ કેરવાળા ૨૫૨
- ૧૦૧ સ્વ. શેઠ કીશનમલજી માંડોતના સ્મરણાર્થે
હા. શીરેમલજી કીશનમલજી સોજતવાલા ૨૫૧
- ૧૦૨ સ્વ. શેઠ વકતારમલજીના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ ઘીસાલાલજી મુકનરાજજી શીયારીયા (જોધપુરવાલા) ૨૫૧
- ૧૦૩ શાહ મહાસુખલાલ ભાઈલાલ (સદાનંદી પંડિત મુનિશ્રી
છોટાલાલજી મહારાજના ઉપદેશથી) ૨૫૧
- ૧૦૪ અ. સૌ. કાન્તાબેન કાળીદાસ કે. કુમાર બુકખાઈન્ડીંગ વર્ક્સ ૨૫૧
- ૧૦૫ સ્વ. હિંમતલાલ મગનલાલના સ્મરણાર્થે
તેમના સુપુત્રો મેસર્સ દ્વારકાદાસ એન્ડ બ્રધર્સ તરફથી ૩૫૧

૧૦૬ અ. સૌ. કાન્તાબેનના સ્મરણાર્થે

હા. ભાવસાર નાગરદાસ હરજીવનદાસ

૨૫૧

૧૦૭ શ્રી ઉમેદચંદ ઠાકરશી ઠે. યુ. ટી. ગોપાણી એન્ડ સન્સ

૩૫૧

૧૦૮ પૂ. માતુશ્રીના સ્મરણાર્થે હા. ભાવસાર ભોગીલાલ છગનલાલ

૨૫૧

૧૦૯ શાહ શાંતીલાલ મોહનલાલ

૨૫૧

૧૧૦ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર હા. પ્રભુદાસ મહેતા

૨૫૧

૧૧૧ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર હા. શાહ ભુગલાલ કાળીદાસ

૨૫૧

૧૧૨ સ્વ. પિતાશ્રી મોતીલાલજીના સ્મરણાર્થે

હા. મહેતા રણજીતલાલજી મોતીલાલજી ઉદેપુરવાળા

૨૫૧

૧૧૩ શેઠ પરસોતમદાસ અમરસીનાં ધર્મપત્ની સ્વ. કુસુમબેનના સ્મરણાર્થે તથા અ. સૌ સવીતાબેનના માસખમણના નિમિત્તે

હા. શેઠ સોમચંદ પરસોતમદાસ (પોર્ટ સુદાનવાળા)

૩૦૧

૧૧૪ શ્રીમાન જોરાવરમલજી ધર્મચંદ્રજી હુંગરવાલ

રાજજી કાકેરડાવાળા (મુનિશ્રી માંગીલાલજીના ઉપદેશથી)

૨૫૧

૧૧૫ ડા. ધનજીભાઈ પરસોતમદાસ

૨૫૧

૧૧૬ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર

૩૫૧

૧૧૭ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર

૩૫૧

૧૧૮ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર

૩૫૧

૧૧૯ શેઠ ગેરિલાલજી સુગનલાલજી ઉદેપુરવાળા

૨૫૧

૧૨૦ શેઠ કનૈયાલાલજી મુરાણા પીપલોદાવાળા

૨૫૨

૧૨૧ કામદાર વાડીલાલ રતીલાલ (સાબરમતી)

૨૫૨

૧૨૨ કુમારી ચંપાબેન ભોગીલાલ ભાવસાર

૨૮૦

૧૨૩ કુમારી ઉષાબેન જયંતીલાલ ભાવસાર

૨૫૧

૧૨૪ કુમારી ચંદ્રાબેન જયંતીલાલ ભાવસાર

૨૫૧

૧૨૫ કુમારી જયશ્રી રમણલાલ ભાવસાર

૨૫૧

૧૨૬ શાહ હાદ્યાભાઈ અબાલાલ

૩૫૧

૧૨૭ બરડીયા ચાંદમલજી જવાહીરલાલજી

૨૫૧

૧૨૮ શ્રી વીજયદાન સુરેશ્વરજી જ્ઞાનમંદીર પૌષધશાળા

૩૫૧

૧૨૯ શેઠ પાનાચંદ ઝવેરચંદ સારંગપુર ઉપાશ્રય ટ્રસ્ટ

હા. વડીલ બાળુભાઈ હીમતલાલ

૩૫૧

અમલનેર

- ૧ શાહ નાગરદાસ વાઘજીભાઈ ૨૫૧
૨ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. ગાંડાલાલ લીખાલાલ ૨૫૧

અજમેર

- ૧ શેઠ ભુરાલાલ મોહનલાલ કુંગરવાલ ૨૫૧

અલ્લવર

- ૧ શ્રીમતી ચંપાદેવી કે બુદ્ધામલજી રતનમલજી સચેતી ૨૫૧
૨ શેઠ ચાંદમલજી મહાવીરપ્રસાદ પાલાવત ૨૫૧
૩ શ્રીયુત રૂપભદ્રકુમાર સુમતિકુમાર જૈન ૨૫૧

આસનસોલ

- ૧ બાવીશી મણીલાલ ચત્રભુજના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્ની
મણીબાઈ તરફથી હા. રસિકલાલ, અનિલકાંત, તથા વિનોદરાય ૨૫૧

આટકોટ

- ૧ મહેતા ચુનીલાલ નારણજી ૩૦૧

આણંદ

- ૧ શેઠ રમણીકલાલ એ. કપાસી હા. મનસુખલાલભાઈ ૨૫૧

આકોલા

- ૧ શેઠ કંચનલાલ રાઘવજી અજમેરા કે. મેસર્સ અજમેરા બ્રધર્સ એન્ડ
કો. (પૂ. સદાનંદી મુનિશ્રી છોટાલાલજી મહારાજના ઉપદેશથી) ૨૫૧

ઈગતપુરી

- ૧ શેઠ પન્નાલાલ લખીચંદ જૈન ૨૫૧

ઈન્દોર

૧. અ. સૌ યેન દયાબેન મોહનલાલ દેસાઈ જેતપુરવાળા
(અ. સૌ. યેન વિદ્યાબેનનાં વર્ષીતપ નિમિત્તે)
હા. અરવિંદકુમાર તથા જીતેન્દ્રકુમાર ૨૫૧
૨ શ્રીયુત ભાઈલાલ છગનલાલ તુરખીયા ૩૫૧

ઉદયપુર

- ૧ શેઠ રણજીતલાલજી મોતીલાલજી હિંગડ ૨૫૧
૨ શ્રીમતી સોહિનીબાઈ કે રણજીતલાલજી મોતીલાલજી હિંગડ ૨૫૧

કે અ. સૌ. બેન ચન્દ્રાવતી તે શ્રીમાન બહોતલાલજી નાહરનાં	
ધર્મપત્ની હા. શેઠ રણજીતલાલજી મોતીલાલજી હિંગડરપ૧	
૪ શેઠ છગનલાલજી બાગેચા	૨૫૧
૫ શેઠ મગનલાલજી બાગેચા	૨૫૧
૬ સ્વ. શેઠ કાળુલાલજી લોઢાના સ્મરણાર્થે	
હા. શેઠ દોલતસિંહજી લોઢા	૨૫૧
૭ સ્વ. શેઠ પ્રતાપમલજી સાખલાના સ્મરણાર્થે	
હા. પ્રાણુલાલ હીરાલાલ સાખલા	૨૫૧
૮ શેઠ ભીમરાજજી થાવચંદજી બાફણુ	૨૫૧
૯ શ્રીચુત સાહેબલાલજી મહેતા	૨૫૧
૧૦ શેઠ પન્નાલાલજી ગણેશલાલજી હીંગડ	૨૫૧
૧૧ શેઠ દીપચંદજી પન્નાલાલજી લોઢા	૨૫૧
૧૨ શેઠ કસ્તુરચંદજી નાફમલજી	૨૫૧
૧૩ શ્રી. યુ. એલ. કોઠારી	૩૦૧
૧૪ બાબુ પરશુરામ છગનલાલજી શેઠ	૨૫૦
૧૫ શેઠ કનૈયાલાલ કાફલાલજી જૈન	૨૫૧
૧૬ શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ આમડ	૩૫૧

ઉપલેટા

૧ શેઠ જેઠાલાલ ગોરધનદાસ	૨૫૧
૨ સ્વ. બેન સંતોકબેન કચરા હા. આતમચંદભાઈ, છોટાલોલભાઈ	
તેથા અમૃતલાલભાઈ વોલજી (કલ્યાણવાળા)	૨૫૧
૩ શેઠ ખુશાલચંદ કાનજીભાઈ હા. પ્રતાપનાઈ	૨૫૧
૪ દોશી વીઠ્ઠલજી હરખચંદ	૨૫૧
૫ સંઘાણી મુળશંકર હરજીવનભાઈના સ્મરણાર્થે હા. તેમના પુત્રો	
જયંતીલાલ તથા રમણીકલાલ	૨૫૧

ઉમરગાંવ રોડ

૧ શીઠ મોહનલાલ પોપટલાલ પામેલીવાળા	૨૫૧
એડન કેમ્પ	

૧ મહેતા પ્રેમચંદ માણેકચંદના સ્મરણાર્થે	
હા. રાયચંદભાઈ, પોપટલાલભાઈ તથા રસીકલાલભાઈ	૨૫૧

- ૨ શાહ જગજીવનદાસ પુરસોતમદાસ ૨૫૧
૩ શાહ ગોકળદાસ શામજી ઉદાણી ૨૫૧

કલકત્તા

- ૧ શ્રી કલકત્તા જૈન સ્વે. સ્થા. (ગુજરાતી) સંઘ ૨૫૧

કલોલ

- ૧ શેઠ મોહનલાલ જોઠાભાઈના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ આત્મારામ મોહનલાલ ૨૫૧
૨ ડા. મયાચંદ મગનલાલ શેઠ હા. ડા. રતનચંદ મયાચંદ ૨૫૧
૩ સ્વ. નાથાલાલ ઉમેદચંદના સ્મરણાર્થે હા. શાહ રતીલાલ નાથાલાલ ૨૫૧
૪ શેઠ મણીલાલ તલકચંદના સ્મરણાર્થે
હા. મારફતીયા ચંદુલાલ મણીલાલ ૨૫૧
૫ સ્વ. શ્રીચુત વાડીલાલ પરસોતમદાસના સ્મરણાર્થે
હા. ઘેલાભાઈ તથા આત્મારામભાઈ ૨૫૧
૬ શાહ નાગરદાસ કેશવલાલ ૨૫૧
૭ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ આત્મારામભાઈ મોહનલાલભાઈ ૨૫૧

કડી

- ૧ શ્રી સ્થા. હરિયાપુરી જૈન સંઘ
હા. ભાવસાર દામોદરદાસભાઈ ઇશ્વરલાલભાઈ ૨૫૧
૨ પાર્વતીબેન ઠે. જેસીંગભાઈ ઇશ્વરલાલભાઈ ૨૫૧

કરજળુ

- ૧ શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ મીયાંગામ કરજળુ ૨૫૧

કઠોર

- ૧ સ્થા. જૈન સંઘ જેસીંગભાઈ પોચાલાલ તરફથી
(માધવસિંહજી મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી)
હા. કાકોરભાઈ રાયચંદ્ર ૨૫૧

કત્રાસગઢ

- ૧ શ્રી સ્વે. સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ દેવચંદ અમુલખભાઈ ૨૫૧

કલ્યાણ

- ૧ સંઘવી કાકરશીભાઈ સંઘજીના સ્મરણાર્થે
હા. શાહ હીમતજીલ હરખચંદ ૨૫૧

કાનપુર

૧ શાહ રમણીકલાલ પ્રેમચંદ

૩૦૦

કુંદણી-(આટકોટ)

૧ દોશી રતીલાલ ટોકરશી

૨૫૧

કેલકી

૧ પટેલ ગોવિંદલાલ લગવાનજી

૨૫૧

૨ પટેલ ખીમજી જેઠાભાઈ વાઘાણી (તેમના સ્વ. સુપુત્ર
રામજીભાઈના સ્મરણાર્થે)

૩૦૨

કમ્પાલા

૧ સ્વ. શેઠ નાનચંદ મોતીચંદ ધ્રાક્ષવાળાના સ્મરણાર્થે

હ. તેમના સુપુત્ર જમનાદાસ નાનચંદ શેઠ

૨૫૧

૨ શ્રીમતી હીરાબેન, રતીલાલ નાનચંદ શેઠ ધ્રાક્ષવાળા

૨૫૧

કુશાળગઢ

૧ શેઠ ચંપાલાલજી દેવચંદજી

૨૫૧

કોલહાપુર

૧ વકીલ મણીલાલ ખેંગારભાઈ

હા. હરીલાલભાઈ

૨૫૧

ખારાધોડા

૧. સ્વ. પિતાશ્રી હરજીવનદાસ લાલચંદ શાહ તથા

સ્વ. અ. સૌ. બેન જમકુળાઈ તથા લીલાબાઈના

સ્મરણાર્થે હા. નરસિંહદાસ હરજીવનદાસ

૨૫૧

૨ સ્વ. શેઠ ઓઘડલાલ લક્ષ્મીચંદના સ્મરણાર્થે હા. ભાઈચંદ ઓઘડભાઈ

૨૫૧

ખીચન

૧ શેઠ કીસનલાલ પૃથ્વીરાજ માલુ

૩૫૨

ખુરદારોડ

૧ શેઠ ગીરધારીલાલજી સીતારામજી ખેડપવાળા

૩૦૦

૨ શેઠ નરસિંહદાસ શાંતિલાલજી લોરલાવાળા

(મુનિશ્રી ચાંદમલજીના ઉપદેશથી)

૨૫૧

ખંભાત

૧ શેઠ માણેકલાલ ભગવાનદાસ	૨૫૧
૨ શેઠ ત્રીભોવનદાસ મંગળદાસ	૨૫૧
૩ શ્રી સ્થા. જૈન સંગ	૨૫૧
૪ શાહ ચંદુલાલ હરીલાલ	૨૫૧
૫ શાહ સાંકળચંદ મોહનલાલ	૨૫૧
૬ શાહ શકરાભાઈ દેવચંદ	૨૫૧
૭ શાહ સુખલાલ દોલતચંદ	૨૫૧
૮ ગાંધી ખાપુલાલ મોહનલાલ	૨૫૧
૯ ખેન લલિતા માણેકલાલ	૨૫૧

ગાંધીધામ

૧ શાહ મોરારજી નાગજી એન્ડ કંપની	૨૫૧
--------------------------------	-----

ગુંદાલા

૧ શાહ માલશી ઘેલાભાઈ	૨૫૧
---------------------	-----

ગુલાબપુરા

૧ શ્રી સ્થા. જૈન વર્ધમાન સંઘ	
હ. માંગીલાલજી ઉકારમલજી ધનોપવાળા	૨૫૧
૨ શ્રી એસવાલ પંચાયત હ. ગુલાબચંદજી ચોરડીયા	૨૫૧

ગોંડલ

૧ સ્વ. લાખડા વચ્છરાજ તુલસીદાસનાં ધર્મપતિ કમલબાઈ	
તરફથી હા. માણેકચંદલાઈ તથા કપુરચંદલાઈ	૨૫૧
૨ પીપળીયા લીલાધર દામોદર તરફથી તેમના ધર્મપત્ની અ. સૌ.	
લીલાવતી સાકરચંદ કોઠારીના બીજા વર્ષીતપત્ની ખુશાલીમાં	૩૦૧
૩ કામદાર જુઠાલાલ કેશવજીના સ્મરણાર્થે હા.	
હરીલાલ જુઠાલાલ કામદાર	૩૦૧
૪ સ્વ. કોઠારી કૃપાશંકર માણેકચંદના સ્મરણાર્થે	
હા. તેમનાં ધર્મપત્ની પ્રભાકુંવરબેન	૨૫૧
૫ કોઠારી ગુલાબચંદ રાયચંદ રંગુનવાળા	૨૫૧

૬ જસાણી ફગનાથભાઈ નાનજી હા. નીલાચુલભાઈ	૨૫૧
૭ આસ્તર હકમીચંદ દીપચંદ શેઠ	૨૫૧

ગોંડીયા

૧ સ્થા. જૈન સંઘ હ. શાહ પ્રેમચંદ છોટાલાલ (શેઠ પોપટલાલભાઈ તરફથી)	૨૫૦
--	-----

ગોધરા

૧ શાહ ત્રીલોવનદાસ છગનલાલ	૩૦૧
૨ સ્વ. પ્રેમચંદ ઠાકરશીના સ્મરણાર્થે હા. શાહ ચુનીલાલ પ્રેમચંદ	૩૦૧

ઘટકણ

૧ શાહ ચંદુલાલ કેશવલાલ	૨૫૧
-----------------------	-----

ઘોસવઠ (થાણા)

૧ મહેતા શુભાષચંદ ગંભીરમલજી	૩૦૦
----------------------------	-----

ઘોડનદી

૧ શેઠ ચંદ્રભાણુ શોભાચંદ ગાદીયા	૨૫૧
--------------------------------	-----

ચુડા

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. રતીલાલ મગનલાલ ગાંધી	૨૫૧
--	-----

ચોટીલા

૧ શાહ વનેચંદ જેઠાલાલ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘને લેટ	૩૦૧
---	-----

ચારભુજરોડ

૧ શેઠ માંગીલાલજી હીરાચંદજી બાબેલ	૩૦૧
----------------------------------	-----

જમશેદપુર

૧ કોશી ઝવેરચંદ વલ્લભજી	૨૫૧
------------------------	-----

જલેસર (બાલાસોર)

૧ સંઘવી નાનચંદ પોપટભાઈ ચાનગઢવાળા	૨૫૧
----------------------------------	-----

જયપુર

૧ શ્રીમાન શેઠ શીરેમલજી નવલખાનાં ધર્મપત્ની અ. સ્ત્રી. પ્રેમલતાદેવી	૨૫૧
---	-----

જસવાંતગઢ

૧ શ્રીમાન સુન્દરલાલજી નેમીચંદલેસર	૩૫૧
-----------------------------------	-----

જામખંભાળીયા

૧ શેઠ વસનજી નારણજી	૨૫૧
૨ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. મહેતા રણછોડદાસ પરમાણુદ	૨૫૧
૩ સંઘવી પ્રાણુલાલ લવજીભાઈ	૨૫૧

જામનગર

૧ શાહ છોટાલાલ કેશવજી	૨૫૧
૨ વોરા ચીમનલાલ દેવજીભાઈ	૨૫૧
૩ ડા. સાહેબ પી. પી. શેઠ	૨૫૦
૪ શાહ રંગીલદાસ પોપટલાલ	૨૫૧

જુનારદેવ

૧ ઘેલાણી ત્રીકમજી લાધાભાઈ	૨૫૧
---------------------------	-----

જુનાગઢ

૧ શેઠ મણીલાલ મીઠાભાઈ હા. હરીલાલભાઈ (હાટીના માળીયાવાળા)	૨૫૧
--	-----

જામજોધપુર

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. મહેતા પોપટલાલ માવજીભાઈ	૩૮૭
૨ શાહ ત્રીલોવનદાસ ભગવાનજી પાનેલીવાળા	૨૫૧
૩ દેશી માણેકચંદ લવાન	૨૫૧
૪ પટેલ લાલજી જુઠાભાઈ	૨૫૧
૫ શેઠ ખાવનજી જેઠાભાઈ	૨૫૧
૬ શેઠ વૃજલાલ ચુનીલાલ	૨૫૧

જેતપુર

૧ ઝેઠારી ડાલરકુમાર વેણીલાલ	૨૫૧
૨. અ. સૌ. જૈન સુરજકુંવર વેણીલાલ ઝેઠારી	૨૫૧
૩ શેઠ અમૃતલાલ હીરજીભાઈ હા. નરભેરામભાઈ (જસાપુરવાળા)	૨૫૧
૪ દેશી છોટાલાલ વનેચંદ	૨૫૧

જેતલસર

૧ શાહ લક્ષ્મીચંદ કપુરચંદ	૨૫૧
૨ કામદાર લીલાધર જીવરાજના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્ની જામકેન તરફથી હા. શાંતિલાલભાઈ ગોંડલવાળા	૨૫૧

જોધપુર

૧ શેઠ નવરતમલલ્લ ધનવંતસિહલ્લ	૨૫૦
૨ શેઠ હસ્તીમલલ્લ મનરૂપમલલ્લ સામસુખા	૨૫૧
૩ શેઠ પુખરાજલ્લ પદમારાજલ્લ લાંકારી	૨૫૧
૪ શેઠ વસ્તીમલલ્લ આનંદમલલ્લ સામસુખા	૨૫૧

જેરાવરનગર

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ ચંપકલાલ ધનજીભાઈ	૨૫૧
--	-----

ઝરીયા

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ કનૈયાલાલ ખી. મોદી	૨૫૧
--	-----

ડોંડાયયા

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ	૨૫૦
----------------------	-----

ઢસા

૧ ઢસાગામ સ્થા. જૈન સંઘ હા. એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી	૨૫૧
૨ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. ખગડિયા નરભેરામ, જેઠાલાલ (ઢસા જંકશન)	૨૫૧

તાસગાંવ

૧ સ્વ. ચુનીલાલલ્લ દુગડના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્ની	
દોંદુંબાઈ તરફથી હા. શેઠ રામચંદલ્લ	૩૫૧

થાનગઢ

૧ શાહ ઠાકરશીભાઈ કરશનલ્લ	૨૫૧
૨ શેઠ જેઠાલાલ ત્રીલોવનદાસ	૨૫૧
૩ શાહ ધારશીભાઈ પાશવીરભાઈ હા. સુખલાલભાઈ	૨૫૧
૪ હંસામેન અરવીંદ હા. ભાઈ રવીચંદ માણેકચંદ	૩૦૧

દહાણુરોડ

૧ શાહ હરજીવનદાસ ઓઘડં ખંધાર (કરાંચીવાળા)	૨૫૧
---	-----

દાહોદ

૧ શેઠ માણેકલાલભાઈ ખેંગારલ્લ	૨૫૧
-----------------------------	-----

દીદહી

૧ લાલાલ પૂર્ણચંદલ્લ જૈન (સેન્ટ્રલ ઇન્કવાળા)	૩૫૧
---	-----

- ૨ શ્રીયુત કીશનચંદ્રજી મહેતાબચંદ્રજી ચોરડીયા
 હા. શ્રીમતી નગીનાદેવી તથા શ્રીયુત મહેતાબચંદ્ર જૈન ૨૫૧
- ૩ અ. સૌ. સબજનબેન ઈંદિરમલજી પારેખ ૨૫૧
- ૪ લાલાજી મીઠનલાલજી જૈન એન્ડ સન્સ ૩૦૧
- ૫ લાલાજી શુલશનલાલજી જૈન એન્ડ સન્સ ૩૦૧
- ૬ બેન વિજયાકુમારી જૈન ઠે. મહેતાબચંદ્ર જૈન
 (વયોવૃદ્ધ સરલ સ્વભાવી કુલમતીજી મહાસતીજીની પ્રેરણાથી) ૨૫૧
- ૭ શ્રીમાન લાલાજી રતનચંદ્રજી જૈન ઠે. આઈ. સી. હોઝીયરી ૨૫૧
- ૮ સ્વ. શ્રી લાલાશ્રીચંદ્રજી ડુંગરીયાના સ્મરણાર્થે રાજસ્થાન ન્યાયાધિકારી
 હુકમચંદ્રજી જૈનના સુપુત્ર જીતેન્દ્રકુમાર વકીલના સુપુત્ર અનિલકુમાર
 તરફથી લેટ હા. વિનયકુમારી ૩૫૧
- ૯ સ્વ. લાલાજી ચંપાલાલજી ચોરડીયાના સ્મરણાર્થે લાલચંદ્રજી
 તથા હીરાલાલજી તરફથી હા. શાંતાદેવી ૩૫૧
- ૧૦ એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી હા. મહેતાબચંદ્રજી જૈન ૩૦૧
- ૧૧ એક સ્વધર્મી ખંધુ તરફથી હા. વિજયાકુમારીબેન ૩૦૧
- ૧૨ બાબુ નિરંજનસિંહજી જૈન ૨૫૧

ધ્રાક્ષ

- ૧ શેઠ મણીલાલ જેચંદભાઈ ૨૫૧

ધાર

- ૧ શેઠ સાગરમલજી પનાલાલજી ૨૫૧

ધ્રાંગધ્રા

- ૧ ભાવદીક્ષિત અ. સૌ. રૂપાળીબેન હિંમતલાલ સંઘવીની તપશ્ચર્યાથે
 સંઘવી ચીમનલાલ પુરસોતમદાસ સંઘવી તરફથી ૩૦૫
- ૨ સંઘવી નરસિંહદાસ વખતચંદ ૩૦૧
- ૩ શ્રી સ્થા. જૈન મોટા સંઘ હા. મંગળજી જીવરાજ ૨૫૧
- ૪ ઠક્કર નારણદાસ હરગોવિંદદાસ ૨૫૧
- ૫ કોઠારી કુપરચંદ મંગળજી ૨૫૧

ધોરાજી

- ૧ મહેતા પ્રભુદાસ મુળજીભાઈ ૩૫૧
- ૨ અ. સૌ. બચીબેન બાબુભાઈ ૨૫૧

૩ ધી નવસૌરાષ્ટ્ર ઓઈલ મીલ પ્રા. લીમીટેડ	૨૫૧
૪ સ્વ. રાયચંદ પાનાચંદના સ્મરણાર્થે હા. ચીમનલાલ રાયચંદ શાહ	૩૦૧
૫ ગાંધી પોપટલાલ જેચંદભાઈ	૨૫૦
૬ દેસાઈ છગનલાલ ડાહ્યાભાઈ લાઠવાળાનાં ધર્મપત્ની દિવાળીબેન તરફથી હા. કુમારી હમુમતી	૨૫૧
૭ એક સદ્ગૃહસ્થ હા. મહેતા પ્રભુદાસ મુળજીભાઈ	૨૫૧
૮ શેઠ દલપતરામ વસનજી મહેતા	૨૫૧
૯ સ્વ. પિતાશ્રી ભગવાન કચરાભાઈના તથા ચિ. હંસાના સ્મરણાર્થે હા. પટેલ દલીચંદ ભગવાનજી	૩૦૧
૧૦ મહેતા હેમચંદ કાળીદાસ જમખંભાળીયાવાળા	૨૫૧

ધંધુકા

૧ શેઠ પોપટલાલ ધારશીભાઈ	૨૫૧
૨ સ્વ. ગુલાબચંદભાઈના સ્મરણાર્થે હા. ચોરા પોપટલાલ નાનચંદ	૨૫૧
૩ શ્રી ચત્રભુજ વાઘજીભાઈ વસાણી	૨૫૧

ધુતીયા

૧ શ્રી અમોલ જૈન જ્ઞાનાલય હા. શેઠ કનૈયાલાલ છાજેડ	૨૫૧
---	-----

નડીયાદ

૧ શાહ મોહનલાલ ભુરાભાઈ	૨૫૧
-----------------------	-----

નારાયણ ગામ

૧ શેઠ મોતીલાલજી હીરાચંદજી ચોરડીયા ખોરીવાળા	૨૫૧
--	-----

નંદુરબાર

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શેઠ પ્રેમચંદ ભગવાનલાલ	૨૫૧
--	-----

નાગોર

૧ શ્રીપાલભાઈ એન્ડ કું. સાગરમલજી લુકડ ઉરવાળા તરફથી	૨૫૧
---	-----

નાગપુર

૧ શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ	૨૫૧
-------------------------------------	-----

પાલનપુર

૧ લોકાગચ્છ સ્થા. જૈન પુસ્તકાલય હા. કેશવલાલ જી. શાહ	૨૫૧
--	-----

પાણસણા

૧ સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ છોટાલાલ પુનભાઈ ૨૫૧

પાલેજ

૧ સ્વ. મનસુખલાલ મોહનલાલ સંઘવીના સ્મરણાર્થે
હા. ભાઈ ધીરજલાલ મનસુખલાલ ૩૦૧

પ્રાંતીજ

૧ સ્થા. જૈન સંઘ હા. શ્રીયુત અંબાલાલ મહાસુખરામ ૨૫૦

પૂના

૧ શેઠ ઉત્તમચંદળ કેવળચંદળ ધોડા ૨૫૧

ફાલેના

૧ મહેતા પુખરાજળ હસ્તીમલળ સાદડીવાલા ૩૦૧

૨ મહેતા કુંદનમલળ અમરચંદળ સાદડીવાલા ૨૫૧

બગસરા

૧ શેઠ પોપટલાલ રાઘવળ રાયડીવાળા
હા. માનસંઘ પ્રેમચંદ શાહ ૨૫૧

૨ સ્વ. માતુશ્રી જબકબાઈના સ્મરણાર્થે
હા. દેસાઈ વૃજલાલ કાળીદાસ ૨૫૧

બરવાળા-ધેલાશા

૧ સ્વ. મોહનલાલ નરસિંહદાસના સ્મરણાર્થે
હા. તેમનાં ધર્મપત્ની સુરજબેન મોરારળ ૨૫૧

બદનાવર

૧ શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ હા. મિશ્રીજીવ જૈન વકીલ ૨૫૧

બાલોતરા

૧ શાહ જેઠમલળ હસ્તીમલળ ભગવાનદાસળ ભણસારી ૨૫૧

બીદડા

૧ શાહ કાનળ શામળભાઈ ૨૫૧

બીકાનેર

- ૧ શેઠ ભેરૂદાનજી શેઠીયા ૨૫૪

બેરાબત

- ૧ શેઠ ગાંગજી કેશવજી (જ્ઞાનભંડાર માટે) ૨૫૧

બેલારી

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હ. શેઠ હન્ટરીમલજી હસ્તીમલજી રાંકા ૨૫૧

બેરમો

- ૧ શ્રી બેરમો સ્થા. જૈન સંઘ હ. મહેતા નવલચંદ હાકેમચંદ ૨૫૧

બેંગલોર

- ૧ શેઠ કીશનલાલજી કુલચંદજી સાહેબ ૨૫૧

- ૨ અબ્બેસ છોટાલાલ માનસિંગ ૩૫૧

બોટાદ

- ૧ સ્વ. વસાણી હરગોવિંદદાસ છગનલાલના સ્મરણાર્થે
હા. તેમના ધર્મપત્ની છબલબેન ૨૫૧

બોડેલી

- ૧ શાહ પ્રવીણચન્દ્ર નરસિંહદાસ સાણંદવાળા ૨૫૧

- ૨ શાહ ગીરધરલાલ સાકરચંદ ૨૫૧

ભાણુવડ

- ૧ શેઠ જ્યેષ્ઠભાઈ માણેકચંદભાઈ ૩૫૨

- ૨ સંઘવી માણેકચંદ માધવજી ૨૫૧

- ૩ શેઠ લાલજી માણેકચંદ લાલપુરવાળા ૨૫૧

- ૪ શેઠ રામજી જીણાભાઈ ૨૫૧

- ૫ શેઠ પદમશી બીમજી ફેફરીયા ૨૫૧

- ૬ ફેફરીયા ગાંડાલાલ કાનજીભાઈ હા. અ. સૌ. શાંતાબેન વસનજી ૨૫૧

- ૭ સ્વ. મહેતા પૂનમચંદ ભવાનના સ્મરણાર્થે હા. તેમનાં
ધર્મપત્ની દિવાળીબેન લીલાધર (શુદ્ધાવાળા) ૨૫૧

ભાવનગર

- ૧ સ્વ. કુંવરજી ખાવાભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શાહ લહેરચંદ કુંવરજી ૩૦૧

ભાદરણ

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. પટેલ ધુલાભાઈ ઝવેરભાઈ ૨૫૧

ભીલવાડા

- ૧ શ્રી શાંતિ જૈન પુસ્તકાલય હા. ચાંદમલજી માનમલજી સંઘવી ૨૫૧
૨ શેઠ ભીમરાજજી મીશ્રીલાલજી ૩૦૧

ભીમ

- ૧ ચંપકલાલજી જૈન પુસ્તકાલય હા. શેઠ ઇગામલજી માંગીલાલજી ૨૫૧

ભુસાવળ

- ૧ શેઠ રાજમલજી નંદલાલજી ચેરીટેબલસાદ્રસ્ટ ૨૫૧

ભોજન્ય

- ૧ જ્ઞાન મંદિરના સેક્રેટરી શાહ કુંવરજી જીવરાજ ૨૫૧

મદ્રાસ

- ૧ શેઠ મેઘરાજજી દેવીચંદજી મહેતા ૨૫૧
૨ મહેતા મણીલાલ ભાઈચંદ ૨૫૧
૩ મહેતા સુરજમલ ભાઈચંદ ૨૫૧
૪ મહેતા ખાપાલાલ ભાઈચંદ ૨૫૧

મનકેરા

- ૧ સ્થા. છઠોટી સ્થા. જૈન સંઘ ૨૫૧

મનોર

- ૧ શાહ શેરમલજી દેવીચંદજી જશવંતગઢવાળા
હા. પૂનમચંદજી શેરમલજી બોલ્યા. ૨૫૧

માનકુવા

- ૧ સ્વ. મહેતા કુંવરજી નાથાલાલના સ્મરણાર્થે હા. તેમનાં ધર્મપત્ની
કુંવરબાઈ હરખચંદ (માનકુવા સ્થા. જૈન સંઘ માટે) ૨૫૧

માંડવી

- ૧ શ્રી સ્થા. છોકેટી જૈન સંઘ હા. મહેતા ચુનીલાલ વેલજી ૨૭૭

માંડવા

- ૧ શ્રી માંડવા સ્થા. જૈન સંઘ
હ. અ. સૌ. કંચનગૌરી રતીલાલ ગોસલીયા (ગઢડાવાળા) ૨૫૧

માલેગાંવ

- ૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હ. કુતેલાલ માલુ જૈન ૨૫૧

માંગરોલ

- ૧ શાહ ત્રીલોવનદાસ નાનજી ૨૫૦
૨ દોશી ગીરધરલાલ જેઠાલાલ ૨૫૦

મુંબઈ તથા પરાંઓ

- ૧ શાહ શ્રી પિતાશ્રી કુંદનમલજી મોતીલાલજી મુથાના સ્મરણાર્થે
હા. શેઠ મોતીલાલજી જુગરમલજી (અડમદનગરવાળા) ૨૫૧
૨ વર્ધમાન સ્થા. જૈન સંઘ હ. કામદાર રૂપચંદ શીવલાલ (અંધેરી) ૨૫૨
૩ અ. સૌ. કમળાબેન કામદાર હ. કામદાર રૂપચંદ શીવલાલ (અંધેરી) ૨૫૧
૪ સ્વ. માતુશ્રી કડવીબાઈના સ્મરણાર્થે હ. તેમના પૌત્ર
હકમીચંદ તારાચંદ દોશી (અંધેરી) ૨૫૧
૫ શાહ હરજીવન કેશવજી ૨૫૧
૬ શાહ રમણીકલાલ કાળીદાસ તથા અ. સૌ. કાન્તાબેન રમણીકલાલ ૨૫૨
૭ સંઘવી હિંમતલાલ હરજીવનદાસ ૨૫૧
૮ વોરા પાનાચંદ સંઘજીના સ્મરણાર્થે
હ. ત્રંબકલાલ પાનાચંદ એન્ડ બ્રધર્સ ૨૫૧
૯ શાહ રામજી કરશનજી ચાનગઢવાળા ૨૫૧
૧૦ સ્વ. જટાશંકર દેવજીભાઈ દોશીના સ્મરણાર્થે
હ. રણછોડદાસ (બાબુલાલ) જટાશંકર દોશી ૩૦૧
૧૧ વેડાણી વલ્લજી નરભોરામ હ. નરસીંહદાસ વલ્લજી ૨૫૧
૧૨ કપાસી મોહનલાલ શીવલાલ ૨૫૧
૧૩ ત્રીલોવનદાસ માનસિંગભાઈ દોઢીવાળાના સ્મરણાર્થે
હ. શાહ હરખચંદ ત્રીલોવનદાસ ૨૫૧
૧૪ ખેતાણી મણીલાલ કેશવજી (વડિયાવાળા) ઘાટકોપર ૨૫૧

૧૫ સ્વ. પિતાશ્રી શામળજી કલ્યાણજી ગોંડલવાળાના સ્મરણાર્થે	
હા. વૃજલાલ શામળજી ખાવીસી	૩૦૧
૧૬ શાહ રવિચંદ સુખલાલભાઈ (દાદર)	૩૫૧
૧૭ સ્વ આશારામ ગીરધરલાલના સ્મરણાર્થે હા. શાંતિલાલ	
આશારામ વતી જશવંતલાલ શાંતિલાલ	૨૫૧
૧૮ ગાંધી કાંતીલાલ માણેકચંદ	૨૫૧
૧૯ શાહ રવજીભાઈ તથા ભાઈલાલભાઈની કુાં. (કાંદીવલી)	૨૫૧
૨૦ અ. સૌ. લાહુએન હા. રવજીભાઈ શામળ	૨૫૧
૨૧ સ્વ. માતુશ્રી માણેકભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શેઠ વલ્લભદાસ નાનજી	૩૦૧
૨૨ એક સદ્ગૃહસ્થ હા. શેઠ સુંદરલાલ માણેકલાલ	૨૫૧
૨૩ શેઠ ખુશાલભાઈ ખેંગારભાઈ	૨૫૦
૨૪ શેઠ ચુનીલાલ નરભેરામ વેકરીવાળા	૨૫૧
૨૫ સ્વ. માતુશ્રી ગોમતીભાઈના સ્મરણાર્થે હા. શાહ પોપટલાલ પાનાચંદ	૨૫૧
૨૬ કોટેચા જયંતીલાલ રણધોડદાસ સૌભાગ્યચંદ બુનાગઢવાળા	૨૫૧
૨૭ વોરા ઠાકરશી જસરાજ	૨૫૧
૨૮ કોઠારી સુખલાલજી પુનમચંદજી	(ખારૈડ) ૨૫૧
૨૯ અ. સૌ. એન કુંદનગૌરી મનહરલાલ સંઘવી	,, ૨૫૧
૩૦ કોઠારી રમણીકલાલ કસ્તુરચંદભાઈ	૨૫૧
૩૧ દેશાઈ અમૃતલાલ વર્ધમાનના સ્મરણાર્થે	
હા. દલીચંદ અમૃતલાલ દેસાઈ	૨૫૧
૩૨ સ્વ. ત્રીભોવનદાસ મજપાળ વીધીયાવાળાના સ્મરણાર્થે	
હા. હરગોવિંદદાસ ત્રીભોવનદાસ અજમેરા	૨૫૧
૩૩ તેજાણી કુબેરદાસ પાનાચંદ	૨૫૧
૩૪ શેઠ સરદારમલજી દેવીચંદજી કાવેડીયા (સાદડીવાલા)	
૩૫ શેઠ નેમચંદ સ્વરૂપચંદ ખંભાતવાળા હા. ભાઈ જેઠાલાલ નેમચંદ	૨૫૧
૩૬ શાહ કોરશીભાઈ હીરજીભાઈ	૩૦૧
૩૭ દડિયા અમૃતલાલ મોતીચંદ	(ઘાટકોપર) ૨૫૧
૩૮ દોશી ચત્રભુજ સુંદરજી	,, ૪૦૧
૩૯ દોશી બુગલકિશોર ચત્રભુજ	,, ૪૦૧

૪૦ દોશી પ્રવિણચંદ્ર ચત્રભુજ	(ઘાટકોપર) ૩૮૧
૪૧ શેઠ મનુભાઈ માણેકચંદ હા. ઝાટકીયા નરભોરામ મોરારજી	,, ૨૫૧
૪૨ શાહ કાંતીલાલ મગનલાલ	,, ૨૫૧
૪૩ શેઠ મણીલાલ ગુલાબચંદ	ઘાટકોપર ૨૫૧
૪૪ શેઠ છગનલાલ નાનજીભાઈ	૨૫૧
૪૫ શાહ શીવજી માણેકભાઈ	૨૫૧
૪૬ મેસર્સ સવાણી ટ્રાન્સપોર્ટ કું. હા. શેઠ માણેકલાલ વાડીલાલ	૨૫૧
૪૭ શાહ નગીનદાસ કલ્યાણજી (વેરાવળવાળા)	૨૫૧
૪૮ મહેતા રતીલાલ ભાઈચંદ	૨૫૧
૪૯ શાહ પ્રેમજી હીરજી ગાલા	૨૫૧
૫૦ બેન કેશરભાઈ ચંદુલાલ જોશીગભાઈ શાહ	૨૫૧
૫૧ પારેખ ચીમનલાલ લાલચંદ સાયલાવાળાના ધર્મપત્ની અ. સૌ.	
ચંચળભાઈના સ્મરણાર્થે હા. સારાભાઈ ચીમનલાલ	૨૫૧
૫૨ ધી મરીના મોડન હાઈસ્કુલ ટ્રસ્ટ ફંડ હા. શાહ મણીલાલ ઠાકરશી	૨૫૧
૫૩ મહેતા મોટર સ્ટોર્સ હા. અનોપચંદ ડી. મહેતા	૨૫૧
૫૪ શેઠ રસીકલાલ પ્રભાશંકર મોરખીવાળા તરફથી તેમનાં	
માતૃશ્રી મણીબેનના સ્મરણાર્થે	૩૦૧
૫૫ શ્રીચુત જસવંતલાલ ચુનીલાલ વોરા	૨૫૦
૫૬ શાહ કુંવરજી હંસરાજ	૨૫૧
૫૭ દડીયા જેસીંગલાલ ત્રીકમજી	૨૫૧
૫૮ મોદી અલેચંદ સુરચંદ રાજકોટવાળા હા. ડોસાલાલ અલેચંદ	૨૫૧
૫૯ શાહ જેઠાલાલ ડામરશી પ્રાંગધ્રાવાળા હા. શાહ વાડીલાલ જેઠાલાલ	૨૫૦
૬૦ સ્વ. પિતાશ્રી ભગવાનજી હીરાચંદ જસાણીના સ્મરણાર્થે	
હા. લક્ષ્મીચંદભાઈ તથા કેશવલાલભાઈ	૩૫૧
૬૧ સ્વ. પિતાશ્રી શાહ અંબાલાલ પુરુષોત્તમદાસના સ્મરણાર્થે	
હા. શાહ બાપાલાલ અંબાલાલ	૨૫૧
૬૨ સ્વ. કસ્તુરચંદ અમરશીના સ્મરણાર્થે હા. તેમનાં ધર્મપત્ની ઝવેરબેન	
મગનલાલ વતી જયંતીલાલ કસ્તુરચંદ મરકરીયા (ચુડાવાળા)	૨૫૧
૬૩ શેઠ હુંગરશી હંસરાજ વીસરીયા	૨૫૧
૬૪ શાહ રતનશી મોણશીની કું.	૨૫૧
૬૫ શેઠ શીવલાલ ગુલાબચંદ મેવાવાળા	૨૫૧
૬૬ શાહ ચંદુલાલ કેશવલાલ	૨૫૧

- ૬૭ સ્વ. પિતાશ્રી વીરચંદ જેસીંગ, શેઠ લખતરવાળાના સ્મરણાર્થે
હા. કેશવલાલ વીરચંદ ૨૫૧
- ૬૮ ચંદુલાલ કાનજી મહેતા ૨૫૧
- ૬૯ શ્રી વર્ધમાન સ્થા જૈન સંઘ
હા. કેશરીમલજી અનોપચંદજી ગુગલીયા (મલાડ) ૨૫૧
- ૭૦ સ્વ. પિતાશ્રી પતુભાઈ મોનાભાઈના સ્મરણાર્થે
હા. શાહ કાનજી પતુભાઈ ૨૫૧
- ૭૧ અ. સૌ. પ નખાઈ હા. શેઠ પદમશી નરસિંહભાઈ ૨૫૧
- ૭૨ સ્વ. નાગશીભાઈ સેજપાલના સ્મરણાર્થે રામજી નાગશી ૩૦૧
- ૭૩ સ્વ. ગોડા વણારશી ત્રીલોવનદાસ સરસઈવાળાના સ્મરણાર્થે
હા. જગજીવન વણારશી ગોડા ૨૫૧
- ૭૪ સ્વ. કાનજી મુળજીના સ્મરણાર્થે તથા માતુશ્રી દિવાળીબાઈના
૧૬ ઉપવાસના પારણા પ્રસંગે હા. જયંતિલાલ કાનજી ૨૫૧
- ૭૫ શાહ પ્રેમજી માલશી ગંગર ૨૫૧
- ૭૬ શાહ વેલશી જેસીંગભાઈ છાસરાવાળા તરફથી તેમનાં ધર્મપત્ની
સ્વ નાનખાઈના સ્મરણાર્થે ૩૦૧
- ૭૭ સ્વ. પિતાશ્રી રાયશી વેલશીના સ્મરણાર્થે
હા. શાહ દામજી રાયશીભાઈ ૩૦૧
- ૭૮ શાહ વરજંગભાઈ શીવજીભાઈ ૨૫૧
- ૭૯ શાહ ખીમજી મુળજી પુજ ૨૫૧
- ૮૦ અ. સૌ. સમતાબેન શાંતિલાલ હ. શાંતિલાલ ઉજમશી શાહ ૨૫૧
- ૮૧ સ્વ. કેશવલાલ વછરાજ કેઠારીના સ્મરણાર્થે સુરજબેન તરફથી
હા. તનસુખલાલભાઈ ૨૫૧
- ૮૨ સ્વ. પિતાશ્રી હંસરાજ હીરાના સ્મરણાર્થે
હા. દેવશી હંસરાજ કચ્છ ખીદડાવાળા ૨૫૧
- ૮૩ ઘેલાણી પ્રભુલાલ ત્રીકમજી (ખોરીવલી) ૨૫૨
- ૮૪ શેઠ ત્રંબકલાલ કસ્તુરચંદ લીમડી અજરામર શાસ્ત્રભંડારને લેટ (માટુંગા) ૨૫૧
- ૮૫ અ. સૌ. બેન રંજનગૌરી કે. શાહ ચંદુલાલ લક્ષ્મીચંદ ૨૫૧
- ૮૬ શાહ નટવરલાલ દીપચંદ તરફથી તેમનાં ધર્મપત્ની
અ. સૌ. સુશીલાબેનના વર્ષીતપની ખુશાલીમાં ૨૫૧
- ૮૭ દોશી ભીખાલાલ વૃજલાલ પાળીયાદવાળા ૨૫૧
- ૮૮ શાહ ગોપાળજી માનસંગ ૨૫૧

૮૯ દોશી કુંલચંદ માણેકચંદ	માટુંગા ૨૫૬
૯૦ શેઠ ચંપકલાલ ચુનીલાલ દાદલાવાળા	” ૨૫૧
૯૧ શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ	
હ. શાહ રવિચંદ સુખલાલ	(દાદર) ૨૫૧
૯૨ શાંતીલાલ ડુંગરશી અદાણી	” ૨૫૧
૯૩ શાહ કરશન લધુભાઈ	” ૨૫૧
૯૪ ક્રીસનલાલ સી. મહેતા	(શીવ) ૨૫૧
૯૫ માતુશ્રી જીવીબાઈના સ્મરણાર્થે	
હ. શામજી શીવજી કચ્છ ગુંદાળાવાળા	(ગોરેગાંવ) ૨૫૧
૯૬ સ્વ. શાહ રાયશી કચરાભાઈના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્ની	
નેણુબાઈની વતી હ. જેઠાલાલ રાયશી	સુંબઈ ૨૫૧
૯૭ સુશીલાબેન શકરાભાઈ ઠે. નવીનચંદ્ર વસંતલાલ શાહ (વીલેપાલે)	૨૫૧
૯૮ બેન ચંદનબેન અમૃતલાલ વારિયા	૨૫૧
૯૯ સ્વ. કાળીદાસ જેઠાલાલ શાહના સ્મરણાર્થે	
હ. સુમનલાલ કાળીદાસ (કાનપુરવાળા)	૩૦૧
૧૦૦ શાહ ત્રીભોવન ગોપાળજી તથા અ. સૌ. બેન કસુંબા	
ત્રીભોવન (થાનગઢવાળા)	(શીવ) ૨૫૧
૧૦૧ અ. સૌ. શાંતાબેન (દીનુભાઈ ભોગીલાલના ધર્મપત્ની)	(દાદર) ૨૫૧
૧૦૨ ભાવસાર દીનુભાઈ ભોગીલાલ	” ૨૫૧

મુળી

૧ શેઠ ઉજ્જમશી વીરપાળ હ. શેઠ કેશવલાલ ઉજ્જમશી	૩૦૧
---	-----

મોરબી

૧ દોશી માણેકચંદ સુંદરજી	૩૫૧
-------------------------	-----

મોમ્બાસા

૧ શ્રીચુત નાથાલાલ ડી. મહેતા	૨૫૧
૨ શાહ દેવરાજ પેથરાજ	૨૫૦

મહેસાણા

૧ શાહ પદ્મશી સુરચંદના સ્મરણાર્થે હ. શીવલાલ પદ્મશી	૨૫૧
---	-----

યાદગીરી

૧ શેઠ બાદરમલજી સુરજમલજી-ખેંકસં

૨૫૦

રતલામ

૧ અનેક લક્તજનો તરફથી હ. શ્રીમાન કેશરીમલજી ડક
(શ્રી કેવળચંદ મુનિશ્રીના ઉપદેશથી)

૨૫૧

રાણપુર

૧ શ્રીમતી માતુશ્રી સમરતબાઈના સ્મરણાર્થે
હ. ડા. નરોત્તમદાસ ચુનીલાલ કાપડીયા

૨૫૧

૨ સ્વ. પિતાશ્રી લહેરાલાઈ ખીમજીના સ્મરણાર્થે
હ. શેઠ કાળીદાસ લહેરાલાઈ વસાણી

૩૦૧

રાણાવાસ

૧ શેઠ જવાનમલજી નેમીચંદજી હા. બાબુ રીખબચંદજી

૩૦૧

રાયચુર

૧ સ્વ. માતુશ્રી મોંઘીબાઈના સ્મરણાર્થે
હ. શાહે શીવલાલ ગુલાબચંદ વઢવાણવાળા

૨૫૧

૨ કાળુરામજી ચાંદમલજી સંચેતી

૨૫૧

રાજકોટ

૧ વાડીલાલ ડાઈંગ એન્ડ પ્રિન્ટીંગ વર્ક્સ

૪૦૦

૨ શેઠ રતીલાલ ન્યાલચંદ ચીત્તલીયા

૨૫૧

૩ શેઠ મનુભાઈ મુળચંદ (એન્જનીયર સાહેબ)

૨૫૧

૪ શેઠ શાંતિલાલ પ્રેમચંદ તેમનાં ધર્મપત્નીના વર્ષીતપ-પ્રસંગે

૨૫૧

૫ શેઠ પ્રજારામ વીઠ્ઠલજી

૨૫૧

૬ બેન સચુબાળા નૌતમલાલ જસાણી (વર્ષીતપની ખુશાલી)

૨૫૧

૭ મોદી સૌભાગ્યચંદ મોતીચંદ

૨૫૧

૮ બદાણી ભીમજી વેલજી તરફથી તેમનાં ધર્મપત્ની અ. સૌ.
સમરતબેનના વર્ષીતપ નિમિત્તે

૨૫૧

૯ દોશી મોતીચંદ ધારશીભાઈ

૨૫૧

૧૦ કામદાર ચંદુલાલ જીવરાજ (ધાંગધાવાળા)	૨૫૦
૧૧ હેમાણી ઘેલાભાઈ સવચંદ	૨૫૧
૧૨ દફતરી પ્રભુલાલ ન્યાલચંદ	૨૫૧
૧૩ સ્વ. મહેતા દેવચંદ પુરુષોત્તમના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્ની હિમકુંવરબાઈ તરફથી હ. જયંતીલાલ દેવચંદ મહેતા	૨૫૧
૧૪ પારેખ શીવલાલ જુઝાભાઈ મોખાસાવાળા હ. અ. સૌ. કંચનબેન	૨૫૨

રાપર

૧ પૂજ્ય વાલજીભાઈ ન્યાલચંદભાઈ	૨૫૧
------------------------------	-----

રામપુરા

૧ શેઠ તેજમલજી મનોહરલાલજી ખેંકર	૩૫૧
--------------------------------	-----

રાવટી

૧ શેઠ મીયાચંદજી જીહરમલજી કટારિયા	૩૫૧
----------------------------------	-----

લખતર

૧ શાહ રાયચંદ ઠાકરશીના સ્મરણાર્થે હ. શાંતિલાલ રાયચંદ શાહ	૨૫૧
૨ ભાવસાર હરજીવનદાસના સ્મરણાર્થે હ. ત્રીલોવનદાસ હરજીવનદાસ	૨૫૧
૩ શાહ તલકશી હીરાચંદના સ્મરણાર્થે હ. ભાઈ અમૃતલાલ તલકશી	૨૫૧
૪ શાહ ચુનીલાલ માણેકચંદ	૨૫૧
૫ શાહ જદવજી ઓઘડભાઈના સ્મરણાર્થે હ. શાંતિલાલ જદવજી	૨૫૧
૬ દોશી ઠાકરશી શુભાળચંદના સ્મરણાર્થે તેમના ધર્મપત્ની સમરતબેન તરફથી હ. જયંતીલાલ ઠાકરશી	૨૫૧

લાલપુર

૧ નેમચંદ સવજી મોદી હ. ભાઈ મગનલાલ	૨૫૧
૨ શેઠ મુલચંદ પોપટલાલ તથા જેસીંગભાઈ	૨૫૧

લાકડીયા

૧ શ્રી. લાકડીયા સ્થા. જીન સંઘ હ. શાહ રતનસી કરમજી	૨૫૧
--	-----

લીંબડી (સૌરાષ્ટ્ર)

૧ શાહ ચક્રભાઈ શુભાળચંદ	૨૫૧
------------------------	-----

લીંબડી (પંચમહાલ)

૧ શાહ કુંવરજી ગુલાબચંદ	૨૫૧
૨ છાજેડ ઘાસીરામ ગુલાબચંદ	૨૫૧
૩ શેઠ વીરચંદ પન્નાલાલજી કરણાવટ	૨૫૧
૪ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હ. શાહ શાંતિલાલ ગુલાબચંદ	૩૫૧

લોનાવાલા

૧ શેઠ ધનરાજજી મુલચંદજી મુથા	૨૫૧
-----------------------------	-----

લુધીયાના

૧ બાબુ રાજેન્દ્રકુમાર જૈન દીલ્હીવાળા	૨૫૧
--------------------------------------	-----

વઢવાણ શહેર

૧ શેઠ દીલીપકુમાર સવાઈલાલ ઠે. શાહ સવાઈલાલ ત્રંબકલાલ	૨૫૧
૨ કામદાર મગનલાલ ગોકલદાસ હ. રતીલાલ મગનલાલ	૨૫૧
૩ સંઘવી મુળચંદ ખેચરભાઈ હ. જીવણલાલ ગફલદાસ	૨૫૧
૪ શેઠ કાંતિલાલ નાગરદાસ	૨૫૧
૫ વોરા ચત્રભુજ મગનલાલ	૨૫૧
૬ સંઘવી શીવલાલ હીમજીભાઈ	૨૫૧
૭ શાહ દેવશીભાઈ દેવકરજી	૨૫૧
૮ વોરા ડોસાભાઈ લાલચંદ સ્થા. જૈન સંઘ	૨૫૧
હ. વોરા નાનચંદ શીવલાલ	૨૫૧
૯ વોરા ધનજીભાઈ લાલચંદ સ્થા. જૈન સંઘ	૨૫૧
હા. વોરા પાનાચંદ ગોખરદાસ	૨૫૧
૧૦ દોશી વીરચંદ સુરચંદ હા. દોશી નાનચંદ ઉજમશી	૨૫૧
૧૧ સ્વ. વોરા મણીલાલ મગનલાલ હ. વોરા ચત્રભુજ મગનલાલ	૨૫૧
૧૨ શાહ વાડીલાલ દેવજીભાઈ	૨૫૧
૧૩ કામદાર ગોરધનદાસ મગનલાલનાં ધર્મપત્ની	૨૫૧
અ. સૌ. કમળાબેન રંજુનવાલા	૨૫૧
૧૪ શ્રી વૃજલાલ સુખલાલ	૨૫૧

વડોદરા

૧ કામદાર કેશવલાલ હિમતરામ પ્રોફેસર	૨૫૧
-----------------------------------	-----

૨ વકીલ મણીલાલ કેશવલાલ શાહ ૨૫૧

૩ સ્વ. પિતાશ્રી ફકીરચંદ્ર ખુજલાઈના સ્મરણાર્થે
હા. શાહ રમણલાલ ફકીરચંદ્ર ૨૫૧

વડિયા

૧ શેઠ લવાનભાઈ કાળાભાઈ પંચમીયા ૨૫૧

વલસાડ

૧ શાહ ખીમચંદ્ર મુલજીભાઈ ૨૫૧

વણી

૧ મહેતા નાનાલાલ છગનલાલનાં ધર્મપત્ની સ્વ. ચંચળબેન
તથા પુરીબેનના સ્મરણાર્થે હા. મનહરલાલ નાનાલાલ મહેતા ૨૫૧

વટામણ

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. પટેલ હાદ્યાભાઈ હલુભાઈ ૨૫૧

વડગાંવ

૧ શેઠ માણેકચંદ્રજી રાજમલજી બાફળા ૨૫૧

વાંકાનેર

૧ ખંઢેરીયા કાંતીલાલ ત્રંબકલાલ ૨૫૧

૨ દફતરી ચુનીલાલ પોપટલાલ મોરખીવાળા
હા. પ્રાણુલાલ ચુનીલાલ દફતરી ૨૫૧

વીંછીયા

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. અજમેરા રાયચંદ્ર મજપાળ ૨૫૧

વીરમગામ

૧ માસ્તર વીઠલભાઈ મોદી ૨૫૧

૨ શાહ નાગરદાસ માણેકચંદ્ર ૨૫૧

૩ શાહ મણીલાલ જીવણલાલ શાહપુરવાળા ૨૫૧

૪ શાહ અમુલખ નાગરદાસનાં ધર્મપત્ની અ. સૌ. બેન લીલાવતીના
વર્ણિતપ નિમિત્તે હા. શાહ કાંતિલાલ નાગરદાસ ૩૦૦

૫ સ્વ. શેઠ ઉજ્જમશી નાનચંદના સ્મરણાર્થે
હા. ચુનીલાલ નાનચંદ ૨૫૧

૬ સ્વ. શેઠ મણીલાલ લક્ષ્મીચંદ ખારાઘોડાવાળાના સ્મરણાર્થે	
તેમનાં પુત્રો તરફથી હ. ખીમચંદલાઈ	૨૫૧
૭ સ્વ. શેઠ હરિલાલ પ્રભુદાસના સ્મરણાર્થે હા. અનુભાઈ	૨૫૧
૮ સંઘવી જેચંદલાઈ નારણદાસ	૨૫૧
૯ સ્વ. શાહ વેલશીલાઈ સાકરચંદ કત્રાસગઢવાળાના સ્મરણાર્થે	
હ. ચીમનલાલભાઈ	૨૫૧
૧૦ પારેખ મણીલાલ ટોકરશી લાતીવાળા (મોડીબેનના સ્મરણાર્થે)	૨૫૧
૧૧ શાહ નારણદાસ નાનજીભાઈના પુત્ર વાડીલાલભાઈનાં ધર્મપત્ની	
અ. સૌ. નારંગીબેનના વર્ષિતપ નિમિત્તે હ. શાંતિલાલ નારણદાસ	૨૫૧
૧૨ સ્વ. છબીલદાસ ગોકળદાસના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્ની	
કમળાબેન તરફથી હ. મંજુલાકુમારી	૨૫૧
૧૩ શ્રી સ્થા. જૈન શ્રાવિકા સંઘ હ. રંભાબેન વાડીલાલ	૨૫૧
હ. ડો. હિમતલાલ સુખલાલ	૨૫૧
૧૪ શાહ મુળચંદ કાનજીભાઈ હ. શાહ નાગરદાસ ઓઘડલાઈ	૨૫૧
૧૬ શેઠ મોહનલાલ પિતાંબરદાસ હ. ભાઈ કેશવલાલ તથા મનસુખંલાલ	૨૫૧
૧૭ શ્રીમતી હીરાબેન નથુભાઈના વર્ષિતપ નિમિત્તે	
હ. નથુભાઈ નાનચંદ શાહ	૩૦૧
૧૮ શેઠ મણીલાલ શીવલાલ	૨૫૧
૧૯ સ્વ. મણીયાર પરસોતમદાસ સુંદરજીના સ્મરણાર્થે	
હ. સાકરચંદ પરસોતમદાસ શાહ	૨૫૧
૨૦ સ્વ. મોહનદાસ ધુલાભાઈના સ્મરણાર્થે હ. તેમનાં ધર્મપત્ની	
નાથીભાઈ તરફથી હ. શંકરલાલ તથા શાંતિલાલ	૨૫૧

વિજયનગર

૧ શ્રી વર્ધમાન સ્વે સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ	
હ. છોટુમલ અજીતસિંહ	૨૫૧

વેરાવળ

૧ શાહ કેશવલાલ જેચંદલાઈ	૨૫૧
૨ શાહ ખીમચંદ સૌભાગ્યચંદ	૨૫૧
૩ સ્વ. શેઠ મદનજી જેચંદલાઈના સ્મરણાર્થે તેમનાં ધર્મપત્ની	
લાડકુંવરભાઈ તરફથી હ. ધીરજલાલ મદનજી	૨૫૧

૪ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હ. શાહ શોભેચંદ કરશનજી	૨૫૧
૫ શાહ હરદિશનદાસ કુલચંદ કાનપુરવાળા	૨૫૧

સરા

૧ શ્રી સરા સ્થા. જૈન સંઘ હ. દોશી પાનાચંદ સોમચંદ	૨૫૧
---	-----

સાણુંદ

૧ શાહ હીરાચંદ છગનલાલ હ. શાહ ચીમનલાલ હીરાચંદ	૩૦૧
૨ અ. સૌ. ચંપ.બેન હા. દોશી જીવરાજ લાલચંદ	૨૫૧
૩ પટેલ મહામુખલાલ ડોસાભાઈ	૨૫૧
૪ શાહ સાકરચંદ કાનજીભાઈ	૨૫૧
૫ પુરીબેન ચીમનલાલ કલ્યાણજી સંઘવી લીંબડીવાળાના સ્મરણાર્થે હા. વાડીલાલ મોહનલાલ ઠોઠારી	૨૫૧
૬ પારેખ નેમચંદ મોતીચંદ મુળીવાળાના સ્મરણાર્થે હા. પારેખ ભીખાલાલ નેમચંદ	૨૫૧
૭ સંઘવી નારણદાસ ધરમશીના સ્મરણાર્થે હા. જયંતીલાલ નારણદાસ	૨૫૧
૮ શાહ કસ્તુરચંદ હ. હરજીવનદાસ	૨૫૧
૯ શેઠ મોહનલાલ માણેકચંદ ગાંધી ચુડાવાળા તરફથી તેમનાં ધર્મપત્ની મંછાબેન લલ્લુભાઈના સ્મરણાર્થે	૩૦૧
૧૦ સંઘવી કાન્તીલાલ હરખચંદ	૩૦૧
૧૧ શાહ ભીખાલાલ નાગરદાસ	૨૫૧

સાલબની

૧ દોશી ચુનીલાલ કુલચંદ	૨૫૦
-----------------------	-----

સાંદડી

૧ શેઠ દેવરાજજી જીતમલજી પુનમીયા	૨૫૧
--------------------------------	-----

સાસવડ

૧ ચંદનમલજી મુથાનાં ધર્મપત્ની અ. સૌ. રંગુભાઈ મુથા તરફથી હા. અમરચંદજી મુથા	૨૫૧
---	-----

સિંગાપુર

૧. દોશી વનેચંદ વછરાજ

૨૫૧

સુરત

૧ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ રતિલાલ લલ્લુભાઈ ૨૫૧

૨ શ્રી કલ્યાણચંદ માણેકચંદ હડાલાવાળા ૨૫૧

૩ શ્રી હરીપુરા છકોટી સ્થા. જૈન સંઘ હા. બાબુલાલ છોટાલાલ ૨૫૧

સુરેન્દ્રનગર

૧ શેઠ ચાંપશીભાઈ મુળલાલ ૨૫૧

૨ ભાવસાર ચુનીલાલ પ્રેમચંદ ૨૫૧

૩ સ્વ. કેશવલાલ મુળજીભાઈનાં ધર્મપત્ની અમરતબાઈના સ્મરણાર્થે

હા. ભાઈલાલ કેશવલાલ શાહ ૨૫૧

૪ શાહ ન્યાલચંદ હરખચંદ ૨૫૧

૫ શાહ વાડીલાલ હરખચંદ ૨૫૧

૬ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ ૩૦૧

સુવર્ધ

૧ સાવળા શામજી હીરજી તરફથી સદાનંદી જૈન મુનિશ્રી છોટાલાલજી
મહારાજના ઉપદેશથી સુવર્ધ સ્થા. જૈન સંઘ જ્ઞાન ભંડારને લેટ ૨૫૧

સેવાલીયા

૧ માસ્તર જેઠાલાલ મોનજીભાઈ
હા. એન્જનીયર સાહેબ અમૃતલાલ જેઠાલાલ ૨૫૧

સંજેલી

૧ શાહ લુણાજી ગુલાબચંદભાઈ ૨૫૧

૨ શ્રી સ્થા. જૈન સંઘ હા. શાહ પ્રેમચંદ દલીચંદ ૨૫૧

સોજત

૧ અ. સી. ધીસાળેન લાલચંદ મહેતા (કુતેહનગર સંઘને લેટ) ૨૫૧

હારીજ

૧ શાહ અમુલખ મુળજીભાઈ હા. પ્રકાશચંદ્ર અમુલખભાઈ ૩૦૧

૨ સ્વ. જેન ચંદ્રકાંતાના સ્મરણાર્થે હા. શાહ અમુલખ મુળજીભાઈ ૩૦૧

હાટીના માળીવા

૧ શેઠ ગોપાલજી મીઠાભાઈ

૨૫૦

૨ શ્રીમતી આનંદગૌરી ભગવાનદાસના સ્મરણાર્થે

હા. તેમનાં નાનાબેન અ. સૌ. મંજુલાબેન ભગવાનદાસ

૨૫૧

✽

તા. ૧-૧-૬૨ થી તા. ૧૫-૩-૬૩ સુધીનાં નવા મેમ્બરો

આઘ મુરખખીશ્રી

રૂા. ૫૦૦૧ શેઠ મહેતાભયંદ જૈન

દિલ્હી

મુરખખીશ્રી

રૂા. ૧૦૦૧ શેઠ ત્રીલોવનદાસ જગજીવનદાસ

મુંબઈ

,, ૧૦૦૧ શેઠ મહેતાભયંદ ચોરડીયા તથા

વિજયાકુમારી બહેન

દિલ્હી

તા. ૧૫-૩-૬૩ સુધીના મેમ્બરોની સંખ્યા

૨૪

આઘ મુરખખીશ્રી

૩૦

મુરખખીશ્રી

૧૩૨

સહાયક મેમ્બરો

૫૮૪

લાઇફ મેમ્બરો

૫૧

ખીજા કલાસના જુના મેમ્બરો.

૮૨૧

સમિતી વતી સૌ દાતાઓનો આભાર માનું છું.

રાજકોટ તા. ૧૫-૩-૬૩

લી. સેવક,

સાકરચંદ ભાઈચંદ શેઠ

મંત્રી.

શ્રી અખિલ ભારત શ્વે. સ્થા. જૈન શાસ્ત્રોદ્ધાર સમિતી

રાજકોટ.

શાસ્ત્રોની ટૂંકી માહિતી.

ગયા સત્તરમા વાર્ષિક રિપોર્ટમાં બતાવેલ ૨૧ શાસ્ત્રો પ્રસિદ્ધ થયાં પછી નીચે મુજબ વધુ કામકાજ થયેલ છે.

૧. હાલમાં ભગવતી ભાગ બીજો, સમવાયંગ સૂત્ર તથા પ્રશ્ન વ્યાકરણ એમ ત્રણ સૂત્રો પ્રસિદ્ધ થયાં છે.
 ૨. ભગવતી ભાગ ૩ ને બહાર પડવાની તૈયારીમાં છે.
 ૩. ભગવતી ભાગ ૪ થો તથા ૫ મો હાલમાં છપાય છે.
 ૪. જ્ઞાતા સૂત્ર ભાગ ૧ લો, ૨ નો તથા ૩ નો છપાય છે.
 ૫. કુદ્દે લગભગ ૩૦ સૂત્રો પૂજ્ય ગુરુદેવે લખીને પૂરાં કરેલાં છે. તેમાંનાં છપાયા વગરનાં જે સૂત્રો બાકી છે તેનું અનુવાદનું તેમજ સંશોધનનું કેટલુંક કામ ચાલુ છે. અને કેટલુંક બાકી છે.
 ૬. નિશીય સૂત્ર, સૂર્ય પન્નતી તથા ચંદ્ર પન્નતી સૂત્ર એ બાકી રહેલાં ત્રણ સૂત્રો લખવાનું કામ અત્યારે ચાલે છે.
- આવા આગમ શાસ્ત્રોના મહદ્ કાર્યમાં જ્ઞાનદાનના શોખીનો, દાનવીરો બનતી મદદ મોકલાવે જેમ વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

સમિતિને મદદ કરવા તથા મેમ્બર થવાના

નિયમો

૧. રૂ. ૫૦૦૧૫ પાંચ હજાર એક ભરનાર સદ્ગૃહસ્થ આદ્યમુરખીશ્રી તરીકે દાખલ થઈ શકે છે તેમના નામથી એક સૂત્ર પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. તેમજ તેઓશ્રીનું જીવનચરિત્ર અને ફોટો શાસ્ત્રમાં છપાય છે. તેમને બધે કોપી દરેક શાસ્ત્રની મળે છે.
૨. રૂ. ૧૦૦૧૫ એક હજાર એક ભરનાર વ્યક્તિ મુરખી તરીકે ગણાય છે. અત્યારે ફક્ત ૮૦ આવા મેમ્બરો દાખલ કરવાનો ગઈ કમીટીએ ઠરાવ કરેલ છે, પાછળથી મેમ્બરો દાખલ કરી શકાય તેમ નથી. રૂ. ૧૦૦૧૫ ભરનારને રૂ. ૧૨૦૦૫ ની કિંમત ઉપરના શાસ્ત્રો ભેટ મળે છે. માટે જેમને દાખલ થવું હોય તેમણે ઢીલ ન કરવી.
૩. ૨૫૧૫ વાળા તથા ૫૦૧૫ વાળા મેમ્બરો હવે લેવાનું બંધ છે.
૪. દાખલ થયેલા મેમ્બરોની ફીમાંથી, શાસ્ત્રો ભેટ આપતાં સમિતિને જે નુકશાની વેઠવી પડે છે તે ખાધ પૂરી કરવા માટે મેમ્બરો પાસેથી તેમજ અન્ય વ્યક્તિ તરફથી પાંચ વર્ષ સુધી ભેટની રકમ મેળવવામાં આવે છે. જે રકમ ઓછામાં ઓછી રૂ. ૨૫૫ ની હોવી જોઈએ, અને તે રકમ પાંચ વર્ષ સુધી દર વર્ષે હાથથી મોકલી શકાય છે.

શ્રીવીતરાગાય નમઃ
જૈનાચાર્ય-જૈનધર્મદિવાકર-પૂજ્યશ્રી-ઘાસીલાલ-વ્રતિ-વિરચિતયા
અનગારધર્મામૃતવર્ષિગયાચ્યયા વ્યાચ્યયા સમલઙ્કૃતં

શ્રી-જ્ઞાતાધર્મકથાજ્ઞસૂત્રમ્

(દ્વિતીયો ભાગઃ)

॥ અથ શૈલકાચ્યં પશ્ચમાધ્યયનમ્ ॥

અભિહિતં કૂર્મકાચ્યં ચતુર્થમધ્યયનં તત્રાગુપ્તેન્દ્રિયસ્ય નરકાદિપ્રાપ્તિઃ ગુપ્તેન્દ્રિયસ્ય તુ નિર્વાણાદિ પ્રાપ્તિર્ભવતીત્યુક્તમ્ । इह पञ्चमाध्ययने तु-पूर्वमप्रतिसंलीनेन्द्रियोऽपि यः पश्चात् संलीनेन्द्रियो भवति स आराधको भवतीत्युच्यते, इत्येवं पूर्वेण सहास्य संबन्धः । जरबૂસ્વામી સુધર્મસ્વામિનં પૃચ્છતિ-‘જઈ ણં મંતે !’ इ०

પાંચવાં અધ્યયન પ્રારમ્ભ ।

કૂર્મક (કચ્છપ) નામકા ચતુર્થ અધ્યયન કહ દિયા ગયા હૈ । उस में अगुप्तेन्द्रियवाले साधु साध्वी आदि के नरकादि की प्राप्ति तथा गुप्तेन्द्रियवाले साधु साध्वी आदि के लिये निर्वाण आदि की प्राप्ति होती है यह कहा गया है । अब इस पंचम अध्ययन में यह कहा जायगा की जो पहिले अप्रतिसंलीन इन्द्रियवाला (अगुप्तइन्द्रिय) होता है और बाद में फिर नही संलीनइन्द्रियवाला (गुप्तइन्द्रियवाला) बन जाता है तो वह आराधक होता है इस तरह पूर्व अध्ययन के साथ इसका संबन्ध है । जंबू स्वामी सुधर्मा स्वामी से पूछते हैं कि—

—પાંચમું અધ્યયન—પ્રારંભ.—

કૂર્મક (કાચ્યો) નામે ચોથું અધ્યયન પુરું થઈ ગયું છે, તે અધ્યયનમાં અગુપ્તેન્દ્રિયવાળા સાધુ સાધ્વી વગેરે ને નરક વગેરેની પ્રાપ્તિ તેમજ ગુપ્તેન્દ્રિય વાળા સાધુ સાધ્વીઓને નિર્વાણ વગેરેની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ વ ત કહેવામાં આવી છે. પાંચમા અધ્યયન માં એ વાત સ્પષ્ટ કરવામાં આવશે કે જે પહેલાં અપ્રતિ સંલીન ઈન્દ્રિયવાળો (અગુપ્તેન્દ્રિય) હોય છે, અને ત્યારબાદ તે સંલીન ઈન્દ્રિય વાળો (ગુપ્તેન્દ્રિયવાળો) થઈ જાય છે ત્યારે તે આરાધક હોય છે, આ રીતે ચોથા અધ્યયનનો સંબંધ છે. જંબૂ સ્વામી, સુધર્મા સ્વામીને પ્રશ્ન કરે છે—‘જયાણં મંતે !’ ઇત્યાદિ ॥

मूलम्—जइ णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेण च-
उत्थस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते, पंचमस्स णं भंते
णायज्झयणस्स के अट्ठे पणत्ते ? ॥ सू० १ ॥

टीका—‘ जइ णं ’ इत्यादि । यदि खलु भदन्त ! श्रमणेन भगवता महा-
वीरेण चतुर्थस्य ज्ञाताध्ययनस्य अयम्=उक्तरूपः, अर्थः प्रज्ञप्तः, पञ्चमस्य खलु
भदन्त ! ज्ञाताध्ययनस्य कोऽर्थः प्रज्ञप्तः इति । सर्वं सुगमम् ॥ १ ॥

श्री सुधर्मा स्वामी जम्बूस्वामिनमाह—

मूलम्—एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं तेणं समयेणं बारवई
नामं नयरी होत्था, पाईणपडीणायया उद्दीणदाहिणवित्थिन्ना
नवजोयणवित्थिन्ना दुवालसजोयणायामा धणवइमइनिम्मिया
चामीयर पवरपागारणाणामणिपंचवन्नकविसीसगसोहिया अलया-
पुरिसंकासा पमुइयपक्कीलिया पच्चक्खं देवलोयभूया ॥सू०२॥

टीका—‘ एवं खलु ’ इत्यादि । ‘ एवं खलु जम्बू ! तस्मिन् काले तस्मिन्

‘ जइणं भंते ! ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(जइणं भंते !) हे भदन्त ! यदि (समणेणं भगवया महा-
वीरेण) श्रमण भगवान् महावीर ने (चउत्थस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे
पन्नत्ते) चतुर्थ ज्ञाताध्ययन का यह उक्त रूप अर्थ प्रज्ञप्त (प्ररूपित)
किया है तो—(पंचमस्स णं भंते ! णायज्झयणस्स के अट्ठे पणत्ते)
पंचम ज्ञाताध्ययन का क्या अर्थ कहा है ? “ १ ”

‘ एवं खलु जंबू ! ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(एवं खलु जंबू) हे जंबू ! तुम्हारे प्रश्न का उत्तर इस प्रकार

टीकार्थ—(जइणं भंते !) हे भदन्त ! ने (समणेणं भगवया महावीरेण)
श्रमणभगवान् महावीरे (चउत्थस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते) यथाज्ञाता-
ध्ययनने। पूर्वोक्त अर्थ निरूपित कर्त्तव्य है, त्वादि (पंचमस्स णं भंते ! णायज्झ-
यणस्स के अट्ठे पणत्ते) पांचम अध्ययनने शो अर्थ बताओ है ? ॥ “सू. १” ॥

एवं खलु जंबू, ? इत्यादि ॥

टीकार्थ—(एवं खलु जंबू !) हे जंबू ! तमारा प्रश्नने जवाब आप्रभावे

समये 'वारवई' द्वारावतीनाम द्वारकाऽपरनाम्नी नगर्यासीत्, सा कीदृशी इत्याह—'पार्श्वपडीणायया' प्राची प्रतीच्यायता प्राचीतः प्रतीच्यामायता पूर्वस्यां दिशः समारभ्य पश्चिमायां दिशि दीर्घेत्यर्थः । 'उदीणदाहिणविस्थिन्ना' उदग्-दक्षिणविस्तीर्णा उत्तरस्यां दिशः समारभ्य दक्षिणस्यां दिशि विस्तीर्णा, 'नवजो-यणविस्थिन्ना' नवयोजनविस्तीर्णा, 'दुवालसजोयणायामा' द्वादशयोजना-यामा=द्वादशयोजनदीर्घा, 'धणवइमइनिम्मिया' धनपतिमतिनिर्मिता धनपतिः=कुबेरस्तस्य मत्या=बुद्ध्या निर्मिता, 'चामीयर-पवर-पागार-णाणामणि-पंचवन्न-कवि-सीसग-सोहिया' चामीकरप्रवरप्राकारनानामणिपञ्चवर्णकपिशीर्षकशोभिता, चामीकरस्य प्रवरः प्राकारस्तस्य यानि नानामणिपञ्चवर्णकपिशीर्षकानि तैः शोभिता, सुवर्णमयप्रकृष्टप्राकारस्य यानि चन्द्रकान्तादिविविधमणिमयानि पञ्चवर्णानि कपिशीर्षकाणि 'कंगुरा' इति भाषाप्रसिद्धानि, तैः शोभिता 'अलयापुरि-

है—(तेणं कालेणं तेणं समएणं वारवईनामं नयरी होत्था) उस समय और उस काल में द्वारावती नामकी नगरी थी (पार्श्व परीणायया) यह नगरी पूर्व दिशासे पश्चिम दिशा तक लंबी थी और (उदीणदाहिण विस्थिन्ना) उत्तरदिशा से लेकर दक्षिण दिशा तक विस्तीर्ण थी । (नवजोयणविस्थिन्ना) नौ योजन का इसका विस्तार था (दुवालसजोय-णायामा) १२ बारह योजन की यह लंबी थी । (धणवइमइ निम्मिया) धनपति— कुबेर ने इसे अपनी बुद्धि से बनाया था (चामीयर पवर पागारणाणामणि पंचवन्न कविसीसग सोहिया) इसका जो प्राकार (दिवा-र) था वह सुवर्ण से निर्मित हुआ था । तथा इसके जो कंगूरे थे वे पंचवर्णवाले नाना मणियों से बनाये गये थे । अतः प्राकार और उसके कंगूरों से यह नगरी बड़ी सुहावनी लगती थी । (अलयापुरी संकासा)

छे, (तेणं काले णं तेणं समएणं वारवइ नामं नयरी होत्था) ते काले अने ते समये द्वारावती नामे नगरी હતી. (પાર્શ્વ પરીણાયયા) આ નગરી પૂર્વથી માંડીને પશ્ચિમ દિશા સુધી લાંબી અને (ઉદીણ દાહિણ વિસ્થિન્ના) ઉત્તર દિશાથી માંડીને દક્ષિણ દિશા સુધી પહોળી હતી. (નવ જોયણવિસ્થિન્ના) નવ યોજન સુધી તે નગરીનો વિસ્તાર હતો. (દુવાલસજોયણાયામા) બાર યોજન લગી તે લાંબી હતી. (ધણવइમइनिम्मिया) ધનપતિ—કુબેરે આ નગરી ને પોતાની બુદ્ધિથી બનાવી હતી (ચામીયરપવરપાગાર – ણાણામણિ – પંચવન્નકવિસીસગસોહિયા) તે શહેરનો કોટ (પ્રાકાર) સોનાથી બનાવવામાં આવેલો હતો. તેના કાંગરાઓ પાંચે રંગના અનેક મણિઓ વડે બનાવવામાં આવ્યા હતા. કોટ અને કાંગરાઓથી તે નગરી શોભતી હતી. (અલયાપુરીસંકાસા) અલયાપુરી (કુબેરનગરી)

संकाशा ' अलकापुरीसंकाशा = कुबेरनगरीसदृशी ' पमुइयपकीलिया ' प्रमुदित-
प्रक्रीडिता ' पमुइय ' प्रमुदिताः=प्रमोदयुक्ताः, ' पकीलिया ' प्रक्रीडिताः विविध-
क्रीडनपराः लोका यत्र सा, पचचक्खं देवलोयभूया ' प्रत्यक्षं देवलोकभूता प्रत्यक्षी-
भूतदेवलोकवत् प्रतीयमानेत्यर्थः ॥ २ ॥

मूलम्—तीसे णं वारवईए नयरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे
दिसीभाए रेवतगे नाम पव्वए होत्था, तुंगे गगणतलमणुलि-
हंतसिहरे णाणाविहगुच्छगुम्मलयावल्लिपरिगए हंसमिगमयूर-
कोंचसारसचक्कवायमयणसालकोइलकुलोववेए अणैगतडकडग-
वियरउज्झरयपवायपव्वभारसिहरपउरे अच्छरगणदेवसंघचारण-
विज्जाहरमिहुणंसंविचिन्ने निच्छच्चणए दसारवरवीरतेल्लोक्कवल-
वगाणं, सोमे सुभगे पियदंसणे सुरूवे पासाईए ॥ सू०३॥

टीका—' तीसे णं ' इत्यादि । तस्याः खलु द्वारावत्या नगर्या बहिरुत्तर-
पौरस्त्ये दिग्भागे ' रेवतगे ' रैवतको नाम ' पव्वए ' पर्वतः ' होत्था ' आसीत्, स
अलकापुरी (कुबेर की नगरी जैसी सुन्दर होती है ठीक वैसी ही यह
भी सुन्दर थी (पमुइयपकीलिया) इस में निवास करनेवाले जन सदा
हर्षित रहते थे और विविध प्रकार की क्रीड़ाओ में तत्पर रहते थे
(पचचक्खं देवलोयभूया) इसलिये प्रत्यक्ष में यह नगरी देवलोक के
समान प्रतीत होती थी । सूत्र " २ "

‘ तीसेणं वारवईए ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तीसेणं वारवईए नयरीए बहिया) उस द्वारावती नगरी के
बाहिर (उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए रेवतगे नाम पव्वए होत्था) उत्तर

जेवी सुंदर होय छे तेवी न नगरी पणु सुंदर होती. (पमुइयपकीलिया)
तेमां रडेनाश नागरिको हमेशां प्रसन्न रहता होता, अने नत नतनी रमतो
(क्रीडाओ) मां व्यस्त रहता होता. (पचचक्खं देवलोयभूया) तेथी आ नगरी
प्रत्यक्ष देवलोक जेवी लागती होती. ॥ सूत्र " २ " ॥

‘ तीसे णं वारवईए ’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तीसे णं वारवईए नयरीए बहिया) ते द्वारावती नगरीनी बाहिर
(उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए रेवतगनामपव्वए होत्था) उत्तर पूर्व दिशां ओटले

कीदृश इत्याह—तुङ्गः=अत्युन्नतः, 'गगणतलमणुलिहंतसिहरे' गगणतलमणुलिह-
च्छिखरः आकाशप्रदेशमनुस्पृशति शृङ्गं यस्येत्यर्थः 'णाणाविहगुच्छगुम्मलयावल्लि-
परिगए' नानाविधगुच्छगुल्मलतावल्लीपरिगतः=नानाविधागुच्छादयः परिगताः=
सर्वतः समुद्भूता यत्र सः, गुच्छगुल्मलतावल्लीशब्दाः पूर्वं व्याख्याताः, 'हंसमि-
गमयूरकोंचसारसचक्रवायमयणसालकोइलकुलोववेए' हंसमृगमयूरकोञ्चसारस-
चक्रवाकमदनसालकोकिलकुलोपपेतः हंसादि-कोकिलान्तानां कुलैः वृन्दैः उपपेतः
=युक्तः । अत्र-मदनशालः=सारिकाविशेषः, अन्ये प्रसिद्धाः । 'अणेगतडकडग-
विवरउज्झरयपवायपव्वारसिहरपउरे' अनेकतटकटक विवरउज्झरकप्रपातप्राग्भार-
शिखरप्रचुरः, अनेके तटाः कटकामेखलाश्च यत्र स तथा, विवराणि = कन्दराश्च,
उज्झरकाः=निर्झराः पर्वतात् पतनशीला जलप्रवाहाश्च, प्रपाताः=तटरहितनिराधार-
स्थानानि च, अथवा प्रपाताः=गर्ताश्च, प्राग्भाराः=ईषदवनताः पर्वतभागाश्च, शि-

पौरस्त्य दिग्विभाग में-ईशान कोण में-रैवतक नाम का एक पर्वत था
(तुंगे गगणतलमणुलिहंतसिहरे) यह बहुत ऊँचा था । इस की चोटी
आकाश तल को छूती थी (णाणविहगुच्छगुम्मलयावल्लिपरिगए)
नाना प्रकार के गुच्छों से, गुल्मों से, लताओं से और बल्लियों से यह
सर्व प्रकार से युक्त था । इन गुच्छादि शब्दों का अर्थ पहिले लिखा जा
चुका है । (हंसमिगमयूरकोंचसारसचक्रवायमयणसालकोइल कुलो-
ववेए) हंस, मृग, मयूर, कोंच, सारस, चक्रवाक सारिका—मेना
और कोयल इन के समूहों से यह उपेत—युक्त था । (अणेग तडक
डगविवरउज्झरयपवायपव्वारसिहरपउरे) अनेक तटों से अनेक कट-
कों (मेखला) से, अनेक कंदराओं से, अनेक उज्झरकों से, निर्झरनों
से—पर्वतों से गिरते हुए जल प्रवाहों से, अनेक प्रपातों से—तटरहित
निराधारस्थानों से अथवा गर्तों से कुछ कुछ झुके हुए अनेक पर्वत

के ईशान कोणमां रैवतक नामे पर्वत उतो. (तुंगे गगणतलमणुलिहंतसिहरे)
ते ऋजु उथे उतो. तेना शिखरे आकाशने स्पर्शता उता. (णाणाविहगुच्छ
गुम्मलयावल्लिपरिगए) अनेक जतना गुच्छे, गुम्भे, लताओ अने वल्लीओ
थी ते ढंकाओओ उतो. गुच्छ वगेरे शब्दोना अर्थो पडेलां स्पष्ट करवामां
आओ छे. (हंसमिगमयूरकोंचसारसचक्रवायमयणसालकोइलकुलोववेए) हंस,
मृग, मयूर, कोंच, सारस, चक्रवाक मेना अने कोयलोना समूहोथी ते युक्त
उतो. (अणेगतडकडगविवरउज्झरयपवायपव्वारसिहरपउरे) अनेक तटो मेखला
ओ (कटको) अनेक कंदराओ, अनेक उज्झरको—(अरणाओ) पर्वतो उपरथी
नीचे वडैता पाणीना प्रवाडो, अनेक प्रपातो—तट वगरना निराधार स्थानो-

સ્વરાણિ=ગૃહાણિ પર્વતોપરિતનપ્રદેશાશ્ચ, પ્રચુરાણિ=અધિકાણિ યત્ર સ તથા, તતઃ કર્મધારયઃ । ‘ અચ્છર-ગણ-દેવ સંઘ-ચારણ-વિજ્ઞાહર મિહુણ-સંવિચિન્ને ’ અપ્સરોગણ-દેવસંઘ-ચારણ-વિદ્યાધરમિથુન-સંવિચીર્ણઃ-અપ્સરસાં ગણાશ્ચ, દેવસંઘાશ્ચ, ચારણાઃ ગગનગમનલબ્ધિમન્તો મુનિવિશેષાઃ, વિદ્યાધરાણાં મિથુનાનિ ચ તૈઃ સંવિચીર્ણઃ=આસેવિતઃ, ‘ નિચ્ચચ્છણં દસારવરવીરપુરિસતેલોકવલ્લવાણં ’ નિત્ય ક્ષણકઃ દશાર્હવરવીરપુરુષત્રૈલોક્યવલ્લવાતાં, દશાર્હાઃ=સમુદ્રવિજયાદયઃ દશ, તેષુ મધ્યે વરાસ્ત એવ વીરા ધીરપુરુષાઃ તે ચામી-ત્રૈલોક્યાદપિ વલ્લવન્તઃ, અતુલવલ્લ-નેમિનાથ યુક્તત્વાત્ તેષાં - નિત્યક્ષણકઃ=નિત્યોત્સવસ્થાનમ્, તેષાં સર્વે ઉત્સવા સ્તત્ર ભવન્તીતિ ભાવઃ । દશદશાર્હાણાં નામાનિ યથા-

“ સમુદ્રવિજયો અક્ષોભો ધિમિત્તો સાગરો દિમિત્ત્વં ।

અયલો ધરણો પૂરણો અભિચંદ્રો વસુદેવોત્તિ ” ॥૧॥ ઇતિ ॥

भागों से तथा अनेक शिखरों से यह प्रचुर था अर्थात् ये तट, कटक आदि इस में अधिक थे । (अच्छरगणदेवसंघचारणविज्जाहर्मिहुणसंविचिन्ने) अप्सराओं के गणों से, देवसंघों से गगन में गमन करने की लब्धि युक्त मुनि विशेषों से, और विद्याधरों के मिथुनों से यह सदा सेवित रहता था । (निचचचछणं दसारवरवीरपुरिसतेलोकवल्लवाणं) समुद्र विजयादिक दश दशार्हों के बीच में उत्तम धीरवीर पुरुषों का जो की अतुल बलधारी नेमिनाथ से युक्त होने के कारण तीन लोक से भी बलवान थे यह नित्योत्सव का स्थान था । उन के समस्त उत्सव यहीं होते रहते थे । दश दशार्हों के नाम इस प्रकार हैं— १, समुद्र विजय २, अक्षोभ ३, स्तिमित ४, सागर

અથવા ગર્તી, થોડા આગળના લાગથી નમતા અનેક પર્વત લાગે તેમજ ઘણાં શિખરોથી તે પ્રચુરરૂપથી યુક્ત હતો. એટલે કે તટ, કટક વગેરે તે પર્વતમાં પુષ્કળ પ્રમાણમાં હતા. (અચ્છરગણદેવસંઘચારણવિજ્ઞાહરમિહુણસંવિચિન્ને) અપ્સરાઓના ગણોથી, દેવસંઘોથી ગગન માગે ગમન કરતા મુનિ વિશેષોથી, અને વિદ્યાધરોના યુગલોથી તે પર્વત સદા સેવિત રહેતો હતો. (નિચ્ચચ્છણં દસારવરવીરપુરિસતેલોકવલ્લવાણં) સમુદ્ર વિજય વગેરે દશ દશાર્હોમાં ઉત્તમ ધીર વીર પુરુષોનો-કે જેઓ અતુલ બળશાળી નેમિનાથથી યુક્ત હોવાને કારણે ત્રણે લોકોથી બળવાન હતા-આ નિત્યોત્સવ માટેનું સ્થાન હતું તેમના બધા ઉત્સવો અહીં જ થતા હતા દશ દશાર્હોના નામો આ પ્રમાણે છે-૧ સમુદ્રવિજય, ૨ અક્ષોભ ૩ સ્તિમિત, ૪ સાગર, ૫ હિમવાન, ૬ અચંદ્ર,

पुनरसौ पर्वतः ? कीदृशः ? इत्याह—‘सोम्मे’ सौम्यः=मनोहरः, सुभगः=आनन्दजनकः प्रियदर्शनः=दृष्टिसुखदः, सुरूपः=शोभनाकृतिकः, प्रासादीयः—अत्र—प्रासादीय इत्यनन्तरं दर्शनीयः, अभिरूपः, प्रतिरूप इति त्रयाणां पदानां संग्रहः प्रासादीयः=दर्शकजनमनोमोदजनकः, दर्शनीयः=नयनानन्दजनकत्वेन पुनः पुनः प्रेक्षणीयः अभिरूपः=सुन्दराकृतिकः । यद्वा—अभि=प्रतिक्षणं नवं नवमिवरूपं यस्य सोऽभिरूपः । प्रतिरूपः—प्रतिविशिष्टम् असाधारणं रूपं यस्य स प्रतिरूपः, उत्कुष्टरूपवानित्यर्थः ॥ सू० ३ ॥

मूलम्—तस्स णं रेवयगस्स अदूरसामंते एत्थ णं नंदणवणे नामं उज्जाणे होत्था, सव्वोउयपुप्फफलसमिद्धे रम्मे नंदणवणप्पगासे पासाईए ४, तस्स णं उज्जाणस्स बहुमज्झदेसभाए सुरप्पिए नामं जक्खाययणे होत्था दिव्वे वन्नओ ॥ सू० ४ ॥

५, हिमवान् ६ अचल, ७ धरण, ८ पूरण ९, अभिचंद्र, १० वसुदेव ! (सोम्मे) यह पर्वत बड़ा मनोहर था (सुभगे, प्रियदर्शने, सुखे, पासाईए) सुभग था—आनन्दजनक था, प्रिय दर्शन था दृष्टि को सुखप्रद था, सुरूप था—शोभन आकृति से संपन्न था, प्रासादीय था, दर्शनीय था, अभिरूप था प्रतिरूप था । दर्शकजन के मन को मोदित करनेवाला होने से प्रासादीय, नयनों को आनन्दजनक होने से दर्शनीय, सुन्दर आकृतिवाला होने से अभिरूप अथवा इसका रूप हर एक क्षण में नवीन नवीन जैसा प्रतीत होता था इसलिये अभिरूप और असाधारणरूप संपन्न होने के कारण प्रतिरूप था । सूत्र “३—”

७ धारण, ८ पूरण, अभिचंद्र, १० वसुदेव, (सोम्मे) आ पर्वत अत्यंत रमणीय હતો. (सुभगे, प्रियदर्शने, सुखे, पासाईए) सुभग હતો, પ્રિયદર્શી હતો. એટલે કે આંખોને ગમે એવો હતો સુરૂપ હતો, પ્રાસાદીય હતો, દર્શનીય હતો અભિરૂપ હતો, પ્રતિરૂપ હતો. જોનારાઓના મનને પ્રસન્ન કરનાર હોવાથી પ્રાસાદીય, આંખોને આનન્દ આપનાર હોવાથી દર્શનીય, સુંદર આકારવાળો હોવાથી અભિરૂપ અથવા તે તેનું રૂપ દરેક ક્ષણે નવું નવું લાગતું હતું તેથી તે અભિરૂપ હતો, અસાધારણ રૂપ સંપન્ન હોવાને કારણે તે પ્રતિ રૂપ હતો. ॥ सूत्र ३ ॥

टीका—‘तस्मिन् णं’ इत्यादि । तस्य खलु रैवतकस्य अदूरसामंते अत्र खलु नन्दनवनं नामोद्यानमासीत् तत् कीदृशमित्याह—‘सर्वोऽयं पुष्पफलसमिद्धे’ सर्वर्तु-
कंपुष्पफलसमृद्धम् सर्वेषाम् ऋतूनां पुष्पैः फलैश्च समृद्धं = समन्वितम्, ‘रम्मे’
रम्यं=रमणीयं ‘नन्दनवनप्रकाशं’ नन्दनवनतुल्यम्, प्रासादीयम् ४, तस्य खलुद्या-
नस्य ‘बहुमज्जदेसभाए’ बहुमध्यदेशभागे ‘सुरप्पिए नामं’ सुरप्रियं नामं,
‘जक्खाययणे’ यक्षायतनम् ‘होत्था’ आसीत् तत् कीदृशमित्याह—‘दिव्वे’
दिव्यं=रम्यं, वर्णकः=वर्णनग्रन्थोऽन्यत्राभिहितः । अन्यत् सुगमम् ॥ सू०४ ॥

मूलम्—तत्थ णं वारवईए नयरीए कण्हे नामं वासुदेवे

‘तस्मिन् रेवयगस्स’—इत्यादि ।

टीकार्थ—(तस्मिन् रेवयगस्स) उस रैवतक पर्वतके (अदूरसामंते) न
बहुत दूर और न पास किन्तु उचित स्थान पर (एत्थणं नंदणवणे नामं
उज्जाणे होत्था) यहाँ एक नंदन वन नाम का उद्यान था (सर्वोऽयं
पुष्पफलसमिद्धे) यह समस्त ऋतुओं में बन्धी पुष्पों और फलों से
समृद्ध रहता था । (रम्मे णंदणवणप्पगासे) नंदनवन के जैसा था ।
(प्रासाइए ४) दर्शक जन के मन को प्रमोदित करने वाला था । सुभग
प्रियदर्शन आदि और भी विशेषण इसमें लगा लेना चाहिये यही यात
“प्रासाइए” के साथ रहे हुए यह ४ पद सूचिन करता है । (तस्मिन्
उज्जाणस्स बहुमज्जदेसभाए सुरप्पिए नामं जक्खाययणे होत्था दिव्वे
वन्नओ) उस उद्यान के ठीक बीचो बीच के स्थान में सुरप्रिय नाम का
यक्षायतन था । यह दिव्य था । इसका और वर्णन दूसरी जगह किया
हुआ है । सूत्र “४”

(तस्मिन् रेवयगस्स) इत्यादि ।

टीकार्थ—(तस्मिन् रेवयगस्स) रैवतक पर्वतकी (अदूर सामंते) अत्यंत
दूर पर नहिं तेमज्ज अत्यंत नज्जक पर न ठड़ेवाय तेम (एत्थणं नंदणवणे
नामं उज्जाणे होत्था) त्यों ‘नंदनवन’ नामे ओक उद्यान હતું; (सर्वोऽयं
पुष्पफलसमिद्धे) ते वन्धी ऋतुओंना पुष्पो अने ફળોથી સમૃદ્ધ (रम्मे णंदण-
वणप्पगासे) नंदनवन જેવું હતું. (प्रासाइए) दर्शकना मनने હિપ્ત કરનાર
હતું. (प्रासाइए ४) પદની આગળ ચાર નો આંકડો મૂક્યો છે તે એમ સૂચવે
છે કે સુભગ પ્રિયદર્શન વગેરે બીજા પણ વિશેષણો અહીં સમજવા બેઠએ
(તસ્મિન્ ણં ઉજ્જાણસ્સ बहुमज्जदेसभाए सुरप्पिए नामं जक्खाययणं होत्था दिव्वे
वन्नओ) તે ઉદ્યાનની બરાબર વચ્ચે સુરપ્રિય નામે યક્ષનું આયતન હતું. તે દિવ્ય
હતું. તેનું વર્ણન અન્યત્ર કરવામાં આવ્યું છે. ॥ સૂ. “૪” ॥

राया परिवसइ, से णं तत्थ समुद्विजयपामोक्खाणं दसण्हं
दसाराणं, बलदेवपामोक्खाणं पंचण्हं महावीराणं, उग्रसेण-
पामोक्खाणं सोलसण्हं रायसहस्साणं, पज्जुन्नपामोक्खाणं
अधुदुट्ठाणं कुसारकोडीणं, संबपामोक्खाणं सट्ठीए दुदंतसा-
हस्सीणं, वरिसेणपामोक्खाणं एकवीसाए वीरसाहस्सीणं,
महासेनपामोक्खाणं छप्पन्नाए बलवगसाहस्सीणं, रुपिणी-
पामोक्खाणं छप्पन्नाए बलवगसाहस्सीणं, रुपिणीपामोक्खाणं
वत्तीसाए महिलासाहस्सीणं, अणंगसेणापामोक्खाणं अणे-
गाणं गणियासाहस्सीणं, अन्नेसिं च बहूणं इसरतलवर जाव
सत्थवाहपभिईणं वेयड्डु गिरिसायरपेरंतस्स दाहिणड्डुभरहस्स
य बारवईए नयरीए आहेवच्चं जाव पालेमाणे विहरइ ॥सू--५॥

टीका—‘ तत्थ णं ’ इत्यादि । तत्र तस्यां खलु द्वारावत्यां नगर्यां ‘ कण्हे
नामं ’ कृष्णो नाम वासुदेवः राजा=त्रिखण्डाधिपतिः परिवसति । स खलु तत्र
‘ समुद्विजयपामोक्खाणं ’ समुद्रविजयप्रमुखानां दशानां ‘ दसाराणं ’ दशार्हाणां
बलदेवप्रमुखानां ‘ पंचण्हं ’ पञ्चानां महावीराणाम् । उग्रसेनप्रमुखानां षोडशानां

‘ तत्थ णं बारवईए नयरीए ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तत्थ णं बारवईए नयरीए) उस द्वारावती नगरी में (कण्हे नामं
वासुदेवे राया परिवसइ) कृष्ण वासुदेव नामके तीन खंड के अधिपति
राजा रहते थे (से णं तत्थ समुद्विजयपामोक्खाणं दसण्हं दसाराणं)
वे वहां समुद्र विजय आदि दश दशार्हों का (बलदेव पामोक्खाणं

‘ तत्थ णं बारवईए नयरीए ’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तत्थ णं बारवईए नयरीए) ते द्वारावती नगरीमां (कण्हे नामं
वासुदेवे राया परिवसइ) कृष्ण वासुदेव नामके त्रेणु भंडना अधिपति राजा रहता
हैता. (से णं तत्थ समुद्विजयपामोक्खाणं दसण्हं दसाराणं) त्यां समुद्र
विजय वगेरे दशार्होनि। (बलदेवपामोक्खाणं पंचण्हं महावीराणं) अण-

राजसहस्राणां=पोडशसहस्रप्रमितानां राज्ञाम् । प्रद्युम्नप्रमुखानाम् अर्धचतुर्थानां
कुमारकोटीनां=सार्धत्रिकोटिसंख्यकानां यादवकुमाराणाम् । शाम्बप्रमुखानां
पष्ठ्या दुर्दान्तसाहस्रीणां=पष्टिसहस्रसंख्यकानां शाम्बादीनां दुर्दान्तानाम् । वीर-
सेन प्रमुखानामेकविंशत्या वीरसाहस्रीणां=एकविंशतिसहस्रप्रमाणानां वीरसेना-
दीनां वीराणाम् । महासेनप्रमुखानां पट्पञ्चाशतो बलवत् साहस्रीणां=पट्पञ्चा-
शत् सहस्रप्रमितानां महासेनादीनां बलवताम् । रुक्मिणीप्रमुखानां द्वात्रिंशतो
महिलासाहस्रीणां=रुक्मिण्यादीनां द्वात्रिंशत्सहस्रप्रमितानां महिलानाम् । अनङ्गसेना-
प्रमुखानामनेकासां गणिकासाहस्रीणाम्=अनङ्गसेनादीनामनेकसहस्रसंख्यासमितानां
गणिकानाम् अन्येषां च बहूनां राजेश्वरतलवरमाडम्बिककौटुम्बिकश्रेष्ठिसेनापतीनां,
यावत् सार्धवाहप्रभृतीनां वैताढ्यगिरिसागरपर्यन्तस्य च, दक्षिणार्धभरतस्य
च, द्वारावत्याः द्वारकायाः नगर्याश्च, आधिपत्यं यावत् - अत्र यावच्छब्दा-

पंचहं महावीराणां) बलदेव प्रमुख पांच महावीरोंका उग्रसेन प्रमुख १६
सोलह हजार राजाओं का प्रद्युम्न प्रमुख ३॥ साढे तीन करोड़ यादव
कुमारों का (संव पामोक्खाणं सट्टीए दुदंत साहस्सीणं) ६० साठ हजार
दुर्दान्त शाम्ब आदिकों का (वीरसेणपामोक्खाणं एकवीसाए वीरसाह-
स्सीणं) २१ हक्कीस हजार वीरसेन प्रमुख वीरोंका (महासेना पामोक्खाणं
छप्पन्नाए बलवग साहस्सीणं) ५६ छप्पन हजार बलिष्ठ महासेन आदिकों का
(रुक्मिणीपामोक्खाणं बत्तीसाए महिला साहस्सीणं) ३२ बत्तीस हजार
रुक्मिणी प्रमुख महिलाओं का (अणंगसेणापामोक्खाणं अणेगाणं
गणिया साहस्सीणं) अनंगसेना प्रमुख अनेक हजार गणिकाओं का
निवास था । (अन्नेसिच बहूणं इसर तलवर जाव सत्थवाहपभिर्हणवे-
यड्डुगिरिसायरपेरंतस्स य दाहिणड्डुभरहस्स य चारवड्डए नगरीए

देव प्रमुख पांच महावीरोंने, उग्रसेन प्रमुख सोण डल्लर राजाओंने,
प्रद्युम्न प्रमुख साडा त्रष्टु करोड यादव कुमादोंने (संवपामोक्खाणं सट्टीए
दुदंतसाहस्सीणं) साठ डल्लर दुर्दान्तसांभ वगेरे ने (वीरसेणपामोक्खाणं
एकवीसाए वीरसाहस्सीणं) ओकवीश डल्लर वीरसेन प्रमुख वीरोंने (महासेन पामो-
क्खाणं छप्पन्नाए बलवग साहस्सीणं) छप्पन डल्लर भगवान महासेन वगेरेने।
(रुक्मिणी पामोक्खाणं बत्तीसाए महिलासाहस्सीणं) पत्तीस डल्लर रुक्मिणी प्रमुख
महिलाओंने (अणंगसेणापामोक्खाणं अणेगाणं गणियासहस्सीणं) अने
अणंगसेन प्रमुख डल्लरे गणिकाओंने निवास डतो. (अन्नेसिच, बहूणं इसर
तलवर जाव सत्थवाहपभिर्हण वेयड्डुगिरिसायरपेरंतस्स य दाहिणड्डु भरहस्स य चारवड्डए

दयं पाठोऽनुसन्धेयः—‘पोरेवच्चं’ पालयन् विहरति = आस्तेस्म । पौरपत्यं पुरवासिनामग्रेसरत्वं, ‘सामित्तं’ स्वामित्वं, ‘भत्तित्तं’ भर्तृत्वं, महत्तरगतं ‘महत्तरकत्वं’, ‘आणार्इसरसेणावच्चं’ आज्ञेश्वर सैनापत्यं ‘करेमाणे’ कुर्वन् इति ॥ ५ ॥

मूलम्—तत्थ णं बारवईए नयरीए थावच्चा णामं गाहाव-
इणी परिवसइ, अड्ढा जाव अपरिभूया, तीसेणं थावच्चाए
गाहावइणीए पुत्ते थावच्चापुत्ते णामं सत्थवाहदारए होत्था
सुक्कुमालपाणिपाए जाव सुरूवे, तएणं सा थावच्चागाहा-
वइणी तं दारयं सातिरेगअट्ठवासजाययं जाणित्ता सोह-
णंसि तिहिकरणदिवसणक्खत्तमुहुत्तंसि कलायरियस्स
उवणेइ, जाव भोगसमत्थं जाणित्ता वत्तीसाए इब्भंकुल-
बालियाणं एगदिवसेणं पाणिं गेह्हावेइ वत्तीसओ दाओ
जाव वत्तीसाए इब्भंकुलबालियाहिं सच्चिं विपुले सदफरिसर-
सरूववन्ने गंधे जाव भुंजमाणे विहरइ ॥ ६ ॥

टीका—‘तत्थणं इत्यादि । तत्र=तस्यां खलु द्वारावत्यां नगर्यां ‘थावच्चा-

आहेवच्चं जाव पालेमाणे विहरइ) अन्य और भी अनेक राजेश्वर, तलवर, मांडम्बिक, कौटुम्बिक, श्रेष्ठीसेनापतियों का यावत् सार्थवाह आदिकों का, वैताढ्य गिरि एवं सागर पर्यन्त दक्षिणार्ध भरत का तथा द्वारका नगरी का आधिपत्य, पौरपत्य, स्वमित्व, भर्तृत्व महत्तरकत्व, आज्ञेश्वर सेनापत्य करते हुए रहते थे अर्थात् द्वारका नगरीमें कृष्ण वासुदेव राज्य करते थे । सूत्र “ ५ ”

‘तत्थ बारवईए नयरीए ’ इत्यादि ।

टीका—(तत्थणं बारवईए नयरीए) उस द्वारका नगरी में (थावच्चा-

नयरीए आहेवच्चं जाव पालेमाणं विहरइ) अने भील पणु धणु राजेश्वरे, तलवरे, मांडविके, कौटुमिके श्रेष्ठी सेनापतियो सार्थवाह वगेरे उपर वैताढ्य गिरि अने समुद्र सुधीना दक्षिण भारतनुं, नगरीनुं आधिपत्य पौरपत्य, भर्तृत्व महत्तरकत्व आज्ञेश्वर सेनापतित्व करता रहतां छता. ओटवेके द्वारका नगरीमां कृष्ण वासुदेव राज्य करता छता. ॥ सूत्र ५ ॥

(तत्थणं बारवईए नयरीए ’ इत्यादि ।

टीका—(तत्थणं बारवईए नयरीए). से द्वारका नगरीमां (थावच्चा णामं गाहा-

णामं ' स्थापत्या नाम ' गाहावहणी ' गाथापत्नी परिवसति । सा कीदृशीत्याह—
आढ्या=धनधान्यादि परिपूर्णा, यावत् अपरिभूता—अन्यैः पराभवितुमशक्या, तस्याः
खलु स्थापत्यायाः गाथापत्याः पुत्रः ' थावच्चापुत्ते णामं ' स्थापत्यापुत्रो नाम
सार्थवाहदारकोऽभूत् । स कीदृश इत्याह—सुकुमारपाणिपादः यावत् मुखः अत्र
यावच्छब्दकरणादयं पाठोऽनुसन्धेयः—' अहीणपडिपुण्णपंचिदियसरीरे, लक्खण
वंजणगुणोववेए, माणुम्माणपमाणपडिपुण्णसुजायसव्वंगमुंदरंगे, ससिसोमा-
कारे कंते पियदंसणे इति एतानि पदानि प्रागेव व्याख्यातानि ततः खलु सा
स्थापत्या गाथापत्नी तं दारकं ' सातिरेगअट्ठवासजाययं ' सातिरेकाष्टवर्ष-

णामं गाहावहणी परिवसद्) स्थापत्य नामकी गाथा पत्नी रहती थी ।
(अट्ठाजाव अपरिभूया) यह धन धान्य आदि से परिपूर्ण यावत् अप-
रिभूत अन्य व्यक्तियों द्वारा परीभूत अशक्य थी । (तीसेणं थाव-
च्चाए गाहावहणीए पुत्ते थावच्चा पुत्ते णामं सत्थवाहदारए होत्था)
उस स्थापत्य गाथापत्नी का पुत्र था जिस का नाम स्थापत्य पुत्र था ।
वह सार्थवाहदारक कहलाता था । (सुकुमालपाणिपाए जाव सुखवे)
इसके हाथपैर सुकुमार थे । यावत् यह अच्छे रूपवाले थे । यहां यावत्
शब्द से " अहीणपडिपुण्णपंचिदियसरीरे, लक्खणवंजणगुणोववेए,
माणुम्माणपमाण पडिपुण्णसुजायसव्वंग सुंदरंगे ससि सोमाकारे कंते,
पियदंसणे " इस पाठ का संग्रह हुआ है । इनपदों का अर्थ इहिले कहा
जा चुका है (तएणं सा थावच्चा गाहावहणी तं दारयं सातिरेग अट्ठ-
वासजाययं जाणिता सोहणंसि तिहिकरणदिवसणक्खत्तमुहुत्तंसि)

वहणी परिवसद्) स्थापत्य नामे ओइ गाथापत्नी रहती होती. (अट्ठाजाव अपरिभूया)
ते धनधान्य वगैरेंथी परिपूर्ण तेमळ जीए ओइ व्यक्तित्थी पराभूत न थाय ओधी
होती. (तीसेणं थावच्चाए गाहावहणीए पुत्ते थावच्चापुत्ते णामं सत्थवाहदारए होत्था)
स्थापत्य गाथापत्नीने ओइ पुत्र होतो तेनुं नाम स्थापत्य पुत्र होतुं. ते सार्थवाह
दारक नामे पणु पंडायेवो होतो. (सुकुमालपाणिपाए जाव सुखवे) तेना हाथ
पण सुकुमार होता ते रूपाणो होतो, आडीं (यावत्) शब्दथी (अहिण पडिपुण्ण) पंचि-
दिय सरीरे लक्खणवंजणगुणोववेए माणुम्माणपमाण पडिपुण्णसुजायसव्वंग सुंदरंगे
ससिनोमाकारे कंते पियदंसणे) आ पाठो संग्रह यथे छे. आ सरीरे अरि .
पडेलां रूप उरयोमां आओ छे. (तएणं सा थावच्चागाहावहणी तं दारयं साति-
रेग अट्ठवासजाययं जाणिता सोहणंसि तिहिकरणदिवसणक्खत्तमुहुत्तंसि) स्थापत्य

जातकं, किंचिदधिकाष्टवर्षजातं ज्ञात्वा शोभने तिथिकरणदिवसनक्षत्रमुहूर्ते ' क-
लायरियस्स ' कलाचार्यस्य समीपे उपनयति, यावत् सर्वाः कलाः शिक्षयति मेघ-
कुमारवद् द्वासप्ततिकला अनेन शिक्षिता इत्याशयः । भोगसमर्थ यौवनवयः समा-
गमेन विषयभोगयोग्यताऽपन्नं ज्ञात्वा द्वात्रिंशता ' इम्भकुलबालियाणं ' इम्भकुल-
बालिकानाम् महाधनाढ्यसार्थवाहानां द्वात्रिंशत्संख्यकन्यानाम् एकदिवसेन एक-
स्मिन्नेव दिने पाणिं ग्राहयति पाणिग्रहणं कारयति । द्वात्रिंशदायः द्वात्रिंशद् हिर-
ण्यकोट्यः द्वात्रिंशत् सुवर्णकोटयः इत्यादिरूपो मेघकुमारवदायोऽवगन्तव्यः । यावत्
तदनन्तरं स्थापत्यापुत्रः द्वात्रिंशता इम्भकुलबालिकाभिः सार्धं विपुलान् शब्दस्पर्श
रसरूपवर्णगन्धान् विषयान् यावद् भुञ्जानः अनुभवन् विहरति=आस्तेस्म ॥सू०६॥

इस के उस स्थापत्य गाथा पत्नीने उस अपने पुत्र को आठवर्ष से कुछ
अधिक जब जाना तब शुभ तिथि करण दिवस नक्षत्र एवं मुहूर्त्त में
(कलायरियस्स) कलाचार्य के पास (उवणेइ) भेजदिया (जाव भोग
समर्थं जाणित्ता बत्तीसाए इम्भकुलबालियाणं एगदिवसेणं पाणिं गेहा-
वेइ) यावत् मेघकुमार की तरह उस स्थापत्य पुत्र ने ७२वहत्तर कलाओं
को सीखलिया । यौवनवय के समागमन से विषय भोग की योग्यता
विशिष्टइसे जानकर बाद में उस स्थापत्यागाथापत्नीने उसका वैवाहित
संस्कार एकही दिनमें ३२ महाधनाढ्य सार्थवाहों की कन्याओं के साथ
करवादिया । (बत्तीसं ओदाओ जाव बत्तीसाए इम्भकुलबालियाहिं
सद्धिं विपुले सदफरिसख्वगंधे जाव भुंजमाणे विहरइ) ३२बत्तीस हिरण्य
कोटि ३२ बत्तीस सुवर्ण कोटि इत्यादि रूपदहेज इसे मेघकुमार की तरह
मिला । इसके बाद स्थापत्य पुत्र ने ३२ उन इम्भकुल बालिकाओं के साथ

गाथा पत्नीओ पोताना पुत्रने आठवर्ष थी थोडा मोटो थयेलो न्हाणीने शुभ
तिथि, करण, दिवस, नक्षत्र अने मुहूर्त्तमां (कलायरियस्स) कलाचार्यनी
पासे (उवणेइ) भेकथ्यो. (जाव भोगसमर्थं जाणित्ता बत्तीसाए इम्भकुल-
बालियाणं एगदिवसेणं पाणिं गेण्हावेइ) मेघकुमारनी जेभ ते स्थापत्य पुत्रे
पशु भोत्तेर कलाओ शीभीत्रीभी न्हावे ते युवावस्था संपन्न थरने विषयोप-
लोगने लायक थये त्यारे गाथापत्नीओ ओकर दिवसमां तेनुं लग्न पत्रीस
महाधनाढ्य सार्थवाहोनी कन्याओनी साथे करावडांथुं (बत्तीसं ओदाओ जाव
बत्तीसाए इम्भकुलबालियाहिं सद्धिं विपुले सदफरिसख्वगंधे जाव भुंजमाणे
विहरइ) पत्रीस हिरण्य कोटि, पत्रीस सुवर्ण कोटि वगेरे दहेज मेघकुमारनी
जेभ तेने पशु मणी. त्यार पछी स्थापत्य पुत्र पत्रीस छियकुण भोगाओनी

મૂઢ્—તેણં કાલેણં તેણં સમણં અરહા અરિટ્ટનેમી સો
 ચેવ વણ્ણઓ દસથણુસેહે નીલુપ્પલગવલગુલિયઅયસિકુસુમ-
 પ્પગાસે અટ્ટારસહિં સમણસાહસસીહિં સદ્ધિં સંપરિવુડે ચત્તાલી-
 સાણ અજ્જિયાસાહસસીહિંસદ્ધિં સંપરિવુડે પુઠ્ઠાણુપુઠ્ઠિં ચરમાણે
 જાવ જેણેવ વારવર્દે નયરી જેણેવ રેથયગપઢ્ઠવણ જેણેવ નંદન-
 વણે ઉજ્જાણે જેણેવ સુરપ્પિયસ્સ જક્ખસ્સ જક્ખાયયણે જેણેવ
 અસોગવરપાયણે તેણેવ ઉવાગચ્છડ્ઠ, ઉવાગચ્છિત્તા અહાપઢિરુવં
 ઉગ્ગહં ઓગિણિહત્તા સંયમેણ તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરદ્ધ
 પરિસા નિગ્ગયા ધમ્મો કહિઓ ॥ ૭ ॥

ટીકા—‘તેણં કાલેણં’ इत्यादि । तस्मिन् काले तस्मिन् समये अर्हन् अरिष्ट
 नेमिर्द्वाविंशतितमस्तीर्थकरः समवसृत इति भावः, स एव वर्णकः = अन्यतीर्थक-
 राणां यो वर्णकः ‘आइगरे तित्थगरे’ इत्यादि रूपः कथितः स एवारिष्टनेमि
 भगवतोऽपि वर्णको बोध्य इत्यर्थः, नवरं—‘दसथणुस्सेहे’ दशथणुस्सेधः=दश-

વિપુલ શબ્દ રૂપ ગંધરસ ઓર સ્પર્શ પાંચોં ઇન્દ્રિયોં કે વિષયોં કો યાવત્
 ભોગતે હુણ અપના સમય આનન્દ કે સાથ વ્યતીત કરદિયા ॥સૂત્ર “૬”

તેણં કાલેણં તેણં સમણં इत्यादि ॥

ટીકાર્થ—(તેણં કાલેણં તેણં સમણં) उस काल और उस समय में (अरिहा
 अरिष्टनेमी) उस द्वारावती नगरी में बावीसवें तीर्थकर अर्हत नेमीनाथ
 भगवान् आये (सो चैव वण्णओ) अन्यतीर्थकरों का जैसा “आइगरे
 तित्थगरे” इत्यादिरूप से वर्णन किया गया है उसी प्रकार का वर्णन

સાથે પુષ્કળ શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ વર્ણ અને ગંધ રૂપ પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયો
 ને ભોગવતાં પોતાનો વખત સુખેથી ખસાર કરવા ॥અર્થો ॥ સૂત્ર “૬” ॥

તેણં કાલેણં તેણં સમણં इत्यादि ॥

ટીકાર્થ—(તેણં કાલેણં તેણં સમણં) તે કાળે અને તે સમયે (अरिहा अरिष्टनेमी)
 તે દ્વારકા નગરીમાં બાવીસમાં તીર્થંકર અર્હંત નેમીનાથ ભગવાન પધાર્યા
 (સો ચેવ વણ્ણઓ) “આઈગરે તિત્થગરે” ના રૂપમાં જેમ બીજા તીર્થંકરોનું
 વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તે પ્રમાણેજ અરિષ્ટનેમિ પ્રભુનું વર્ણન પણ બાણી

धनुः परिमित उत्सेध उच्छायो यस्य सः, पुनः कथं भूतौऽसावित्याह—‘नील-
त्पलगवलगुलियअयसिकुसुमप्पगासे ’ नीलोत्पलगवलगुलिकातसीकुसुमप्रकाशः
नीलोत्पलं = नीलकमलं, गवलं=माहिषं शृङ्गं. गुलिका=नीली, यद्वा—गवलगुलिका
=माहिषशृङ्गस्य त्वग्भागेऽपसारिते सति तदन्तरालवर्तिनी गुलिका ‘अतसी’ अलसी
नाम्नाप्रसिद्धो धान्यविशेषस्तस्य कुसुमं=पुष्पं, तेषां प्रकाश इव प्रकाशो वर्णो यस्य
स तथा, अष्टादशभिः श्रमणसाहस्रीभिः अष्टादशसहस्रपरिमितैः श्रमणैः मुनिभिः
सार्धं संपरिवृतः चत्वारिंशता आर्यिकासाहस्रीभिः=चत्वारिंशत्सहस्रपरिमिताभि-
रार्यिकाभिः साध्वीभिः सार्धं संपरिवृतः, पूर्वानुपूर्वी=पूर्व्यानुपूर्व्या तीर्थं करपरंप-
रया चरन्=विहरन् यावत् यत्रैव द्वारावती नगरी वर्तते यत्रैव रैवतकपर्वतः
यत्रैव नन्दनवनं नामोद्यानमस्ति, यत्रैव सुरप्पियस्य यक्षस्य यक्षायतनं, यत्रैव,

इन अरिष्टनेमि प्रभुका भी जानना चाहिये । परन्तु उनके वर्णन की अपेक्षा
इनके वर्णन में इतनी विशेषता है कि ये (दसधणुस्सेहे, नीलुत्पलगवल-
गुलियअयसिकुसुमप्पगासे) इनके शरीर की ऊँचाई दश धनुष की थी ।
शरीर का वर्ण नीलकमल के गवल-माहिष के शृङ्ग के अन्दरभाग
जैसा गुलिका-नील के जैसा अथवा गवल तुलिका-त्वग्भाग के दूर
करने पर तदन्तरालवर्तिनी माहिष शृङ्ग की गुलिका के-अलसी के पुष्प
के वर्ण के समान था । (अट्टारसहिं समणसाहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे
चत्तालीसाए अज्जिया साहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणुपुव्विचरमाणे
जाव जेणेव बारवई नयरी जेणेव रेवयगपव्वए जेणेव नंदनवणे उज्जाणे
जेणेव सुरप्पियस्स जक्खस्स जक्खाययणे जेणेव असोगवरपायवे तेणेव
उवागच्छइ) ये अर्हंत अरिष्टनेमि प्रभु १८ अट्टारह-हजार श्रमणों के साथ
और ४० चालीस हजार आर्यिकाओं के साथ २ पूर्वानुपूर्वी से-तीर्थं कर

लेवुं जेधये. इत्त अरिष्टनेमि लगवान नी विषे आटलुं विशेष समजवुं जेधये
४—(दसधणुस्सेहे नीलुत्पलगवलगुलियअयसि कुसुमप्पगासे) तेभनुं शरीर
दश धनुष जेटलुं उयुं इतुं. तेभना शरीरनो रंग नील कमल गवलमहिषना
शींगडाना मध्यभाग जेवो, गुलिका-नील जेवो, अथवातो गवल गुलिका-उपर
नी आमडीने उपाडी दीधापछी तेनी अंदरना महिषना शींगडानी गुलिका
अने .अलसीना पुष्पना रंग जेवो इतो. (अट्टारसहिं समणसाहस्सीहिं
सद्धिं संपरिवुडे चत्तालीसाए अज्जिया साहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणुपुव्वि चर-
माणे जाव जेणेव बारवई नयरी जेणेव रेवयगपव्वए जेणेव नंदनवणे उज्जाणे जेणेव
सुरप्पियस्स जक्खस्स जक्खाययणे जेणेव असोगवरपायवे तेणेव उवागच्छइ) अर्हंत
अरिष्टनेमि प्रभु अट्टार हजार श्रमणोनी साथे अने आलीस हजार आर्यिका-

અશોકવરપાદપઃ=અશોકનામા મહાવૃક્ષઃ, તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય ‘અહાપદ્મિ-
રૂવં’ યથાપતિરૂપં=મુનિજનકલ્પાનુસારમ્ અવગ્રહં=સ્થિત્યર્થં વસતેરાજ્ઞાં અવગૃહ્ય
=ગૃહીત્વા સયમેન તપસા ચાત્માનં ભાવયન્ વાસયન્ વિહરતિ=આત્મેસ્મ । તદા
વનપાલકઃ સમાગત્ય કૃષ્ણાય વાસુદેવાય વર્ધાપનિકા પ્રદત્તા । પરિપન્નિર્ગતા=
દ્વારાવતી નગરી નિવાસિનાં જનાનાં પરિપત્ સમૂહઃ નિર્ગતા અરિષ્ટનેમિર્ભગવન્
સમાગત ઇતિ શ્રુત્વા તં વન્દિતું દ્વારાવતીનગરીતો નિઃશ્રુતેત્યર્થઃ । સા પરિપદ્
ભગવન્તં વન્દિત્વા ધર્મં શ્રોતું ભગવતઃ પુરોઽવરિથતા ધર્મઃ કથિતઃ અરિષ્ટનેમિના
ભગવતા ધર્મકથા કથિતા ॥ સુ-૭ ॥

પરંપરા કે અનુસાર-વિહાર કરતે હુଏ યાવત્ જહાં વહ દ્વારાવતી નગરી
થી ઉસમેં જહાં રૈવતક પર્વત થા-નંદવન નામકા ઉદ્યાન થા । ઉસમેં મી
જહાં સુરપ્રિયયક્ષ કા યક્ષાયતન થા ઓર ઉમ મેં મી જદ્રોં અશોક કા
ઉત્તમ વૃક્ષ થા, વહાં પધારે (ઉવાગચ્છિત્તા અહાપદ્મિરૂવં ડગ્ગહં ઓગિ-
પિહિત્તા સંયમેણં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ) આકર કે ઉન્હોં ને
મુનિજન કે કલ્પાનુસાર વનપાલ સે વસતિ કી આજ્ઞા પ્રાપ્ત કી-ઑર
પ્રાપ્ત કર વે વહાં તપ ઑર સંયમ સે આત્મા કો ભાવિત કરતે હુଏ
વિરાજમાન હો ગયે ઉમ મમય વનપાલકને આકર કે કૃષ્ણ
વાસુદેવકો વધાર્હ દી । (પરિસા નિગગયા ધમ્મો કહિઓ) દ્વારાવતીનગરી
કે સમસ્ત જનોં કા સમૂહ- (અરિષ્ટનેમિ ભગવાન આયે હુଏ હૈ) એમા
સુનકર ઉન્હોં વંદના કરને કે લિયે દ્વારાવતી નગરી સે નિકલે ।

ઓની સાથે પૂર્વાનુ પૂર્વોચી-એટલે કે તીર્થંકર પરંપરા ને અનુસરતાં વિહાર
કરતાં બ્યાં તે દ્વારાવતી નગરી હતી, બ્યાં રૈવતક પર્વત હતો, બ્યાં નંદવન
નામે ઉદ્યાન હતું, અને તેમાં બ્યાં સુરપ્રિય યક્ષનું યક્ષાયતન હતું અને તેમાં
પણ બ્યાં અશોકનું શ્રેષ્ઠ વૃક્ષ હતું ત્યાં પધાર્યા. (ઉવાગચ્છિત્તા અહાપદ્મિરૂવં
ડગ્ગહં ઓગિપિહિત્તા સંયમેણં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ) ત્યાં પધારીને
મુનિ જનોગિત પ્રણાલિકા મુજબ વનપાલક પાસેથી આજ્ઞા મેળવી અને આજ્ઞા
મેળવીને ત્યાં તપ અને સંયમથી પેતાના આત્માને ભાવિત કરતાં વિરાજ્યા.
તે વખતે વનપાલકે કૃષ્ણ વાસુદેવની પાસે જઈને તેમને શુભ સમાચારો આપ્યા
(પરિસા નિગગયા ધમ્મો કહિઓ) દ્વારાવતી નગરીન બધા નાગરીકોએ “અરિ-
ષ્ટનેમિ ભગવાન અત્રે પધાર્યા છે ” એવું સાંભળીને તેમની વંદના કરવામાટે
નગરીની બહાર નીકળ્યા. બધા નાગરિકો ભગવાનને વંદન કરીને ધર્મકથા

मूलम्—तएणं से कण्हे वासुदेवे इमीसे कहाए लद्धहे समाणे कोडुंबियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-
खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! सभाए सुहम्माए मेघोघरसियं
गंभीरमहुरसदं कोमुदीयं भेरिं तालेह, तएणं ते कोडुंबिय
पुरिसा कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ता समाणा हट्ठ जाव मत्थए
अंजलिं कट्ठु-एवं सामी ! तहत्ति जाव पडिसुणेति, पडिसुणित्ता
कण्हस्स वासुदेवस्स अंतियाओ पडिनिक्खमंति पडिनिक्ख-
मित्ता जेणेव सहा सुहम्मा जेणेव कोमुदिया भेरी तेणेव उवा-
गच्छंति, उवागच्छित्ता तं मेघोघरसियं गंभीरं महुरसदं कोमु-
दियं भेरिं तालेति । तओ णिद्धमहुरगंभीरपडिसुएणं पिव
सारएइणं बलाहएणं पिव अणुरसियं भेरीए ॥सू० ८॥

टीका—‘ तएणं ’ इत्यादि । ततः=तदनन्तरं, खलु स कृष्णो वासुदेवोऽनया
भगवानरिष्टनेमिः समागत इत्येवं रूपया कथया = वनपालकथितया कथया
‘ लद्धहे ’ लब्धार्थः लब्धः=प्राप्तः, भगवदागमनरूपोऽर्थो येन स तथा, सन् कौटु-
म्बिकपुरुषान् शब्दयति=आह्वयति, शब्दयित्वा, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवा-

भगवान् को चंदना कर वे सब धर्म सुनने की अभिलाषा से भगवान्
के सामने बैठ गये । प्रभुने उन्हें धर्म का उपदेश दिया । “ सूत्र “ ७ ”

तएणं से कण्हे वासुदेवे इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से कण्हे वासुदेवे) उन कृष्ण वासुदेव ने
(इमीसे कहाए लद्धहे समाणे) वनपाल के मुख से अरिष्ट नेमि प्रभुका
आगमन रूप अर्थ विदित कर (कौडुंबियपुरिसे सदावेइ) कौटुम्बिक

सांलणवानी धिच्छाथी तेमनी सामे जेसी गया. प्रभुओ पणु तेमने उपदेश
आप्यो. ॥ सूत्र “ ७ ” ॥

तएणं से कण्हे वासुदेवे इत्यादि. ॥

टीकार्थ—(तएणं) त्थार आह (से कण्हे वासुदेवे) कृष्ण वासुदेवे (इमीसे
कहाए लद्धहे समाणे) वनपालकना भोथी अरिष्टनेमि प्रभुनी पधराभणीनी वात

दीत्-भो देवानुप्रियाः 'खिप्पामेव' क्षिप्रमेव=शीघ्रमेव सुधर्मायां सभायांगत्वा
 'मेघोघरसियं' मेघौघरसितां=मेघौघानां मेघसमूहानां रसितमिव रसितं ध्वनिरिव
 ध्वनिर्यस्यास्तां गम्भीरां=सान्द्रां 'महुरसदं' मधुरशब्दां 'कोमुदीयं' कौमुदिकां
 उत्सवसूचनासमये वादनीया कौमुदिका नाम्नी श्रीकृष्णवासुदेवस्य भेरी तां, भेरिं=
 दुन्दुभि 'तालेह' ताडयत=वादयत । ततः=तदनन्तरं खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः
 कृष्णेन वासुदेवेनैवमुक्ताः सन्तो हृष्टाः यावत् हर्षवशविसर्पद् हृदया मस्तकेऽ-
 अंजलिं कृत्वा 'एवं स्वामिन् तथेति' यावत् 'हे स्वामिन् एवमेव तथाऽस्तु'
 इत्युक्त्वा प्रतिशृण्वन्ति=स्वीकुर्वन्ति । प्रतिश्रुत्य आज्ञां स्वीकृत्य कृष्णस्य वासुदे-
 वरयान्तिकात्=समीपात् 'पडिनिक्खमंति' प्रतिनिष्क्रामन्ति=निसरन्ति । प्रति-

पुरुषोंको बुलाया (सहावित्ता एवं वयासी) बुलाकर उनसे ऐसा कहा-
 (खिप्पामेव भो देवानुप्रिया सभाए सुहम्माए) भो देवानुप्रियो !
 तुम लोग शीघ्र ही सुधर्मा नाम की सभा में जाकर (मेघोघरंसियं
 गम्भीरमहुरसदं कोमुदीयं भेरिं तालेह) मेघोके समूह जैसी सान्द्र मधुर
 शब्दवाली कौमुदिक नामकी भेरी को कि जो उत्सव की सूचना के
 संसय बजाई जाती है बजाओ । (तएणं ते कौटुंबियपुरिसा कण्हेणं वासु-
 देवेणं एवं वुत्ता समाणा हट्ठ जाव मत्थए अंजलिं कट्ठु एवं सामी !
 तहत्ति जाव पडिसुणेंति) कृष्णवासुदेव की इस प्रकार आज्ञा सुनकर
 वे कौटुम्बिक पुरुष अधिक हर्षित एवं संतुष्ट हुए और मस्तक पर
 अंजलि रखकर हे स्वामिन् ! जैसी आपकी आज्ञा है हम वैसा ही करेंगे
 ऐसा कहकर उन्होंने उनकी आज्ञा स्वीकार कर ली (पडिसुणित्ता
 कण्हस्स वासुदेवस्स अंतियाओ पडिनिक्खमंति) आज्ञा स्वीकार कर

सांलणीने (कौटुंबियपुरिसे सहावेइ) कौटुंबिक पुरुषोंने बोलाव्या. (सहावित्ता
 एवं वयासी) बोलावीने तेमणे कथुं-(खिप्पामेव भो देवानुप्रिया ! सभाए
 सुहम्माए) हे देवानुप्रियो ! सत्तरे तमे सुधर्मा नामनी सभामां ञ्छने (मेघोघ
 रंसियं गम्भीरमहुरसदं कोमुदीयं भेरिं तालेह) मेघसमूहना गण्ठेन ञ्छेवी
 सान्द्र मधुर शब्दवाणी तेमण उत्सवना वण्णते वगाडवाभां आवती कौमुदिक
 नामनी भेरी ने वगाडे (तएणं ते कौटुंबिय पुरिसा कण्हेणं वासुदेवे णं एवं
 वुत्तासमाणा हट्ठ जाव मत्थए अंजलिं कट्ठु एवं सामी ! तहत्ति जाव पडिसुणेंति)
 कृष्ण वासुदेवनी आवी आज्ञा सांलणीने कौटुंबिक पुरुषो ञ्छण्ण ढर्षित अने
 संतुष्ट थया, तथा मस्तके अंजलि राणीने कडेवा दाव्या,—"हे स्वामिन् !
 आपनी ञ्छेवी आज्ञा छे, ते प्रमाणेण अमे करीशु आभ कडीने तेआओ तेमनी
 आज्ञा स्वीकारी लीधी. " पडिसुणित्ता कण्हस्स वासुदेवस्स अंतियाओ पडिनिक्ख

निष्क्राम्य यत्रैव सुधर्मासभा, यत्रैव कौमुदिका भेरी, विद्यते तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागच्छ्य तां मेघोघरसितां=गम्भीरां मधुरशब्दां कौमुदिकां भेरीं ताडयन्ति=वाद-यन्ति । ततः = तदनन्तरं ' निद्धमहुरगंभीरपडिसुएणंपिव ' स्निग्धमधुरगम्भीर प्रतिश्रुतेनैव-स्निग्धं=हृदयहर्षजनकं मधुरं गम्भीरं प्रतिश्रुतं=प्रतिध्वनिर्यस्य स तथा, तेनैव केन ? ' सारइणं ' शारदिकेन शरत्कालसमुद्भूतेन ' बलाहएणं पिव ' बलाहकेनैव=मेघेनैव ' अणुरसियं ' अनुरसितम्-अनुगर्जितं भेर्या, शार-दिकमेघगर्जितवद् भेरीध्वनिर्जात इत्यर्थः ॥ सू०८ ॥

मूलम्-तएणं तीसे कोमुइयाए भेरियाए तालियाए समा-णीए बारवईए नयरीए नवजोयणविथिन्नाए दुवालसजोय-णायामाए सिंघाडगतिथचउक्कचच्चरकंदरदरी विवरकुहरगिरिसि-हर नगरगोउरपासायदुवारभवणदेउलपडिसुयसयसहस्स संकुलं करेमाणे बारवइं नयरिं सविंभतर बाहिरियं सव्वओ समंता से

फिर वे कृष्ण वासुदेव के पास से चलदिये । (पडिनिक्खमित्ता जेणेव सभा सुहम्मा जेणेव कोमुदिया भेरी-तेणेव उवागच्छंति) चलकर वे उस सुधर्मा सभा में जहां वह कोमुदिक नामकी भेरी रखी हुई थी वहां गये (उवागच्छित्ता तं मेघोघरसियं गंभीरं मधुरशब्दं कोमुदियं भेरिं तालेंति) वहां जाकर उन्होंने उस मेघो के समूह जैसी सान्द्र गंभीर मधुर शब्द वाली कौमुदिक भेरी को बजाया (तओ निद्धमहुरगंभीरपडि-सुएणं पिव सारइणं बलाहएणं पिव अणुरसियं भेरीए) बजते ही उस भेरी की ध्वनी शरत्कालीन मेघ की गर्जना के समान हुई । ॥सू-८॥

‘मंति’ आज्ञा कार्या आह तेज्यो कृष्णुनी पासेथी अहार नीकज्या.” “ पडिक्ख मिंत्ता जेणेव सभा सुहम्मा जेणेव कोमुदिया भेरी तेणेव उवागच्छंति ” अने त्यांथी तेज्यो सुधर्मा सभाभां ज्यां कौमुदिक नामनी भेरी भूकेली डती त्यां गयां. “ उवागच्छित्ता तं मेघोघरसियं गंभीरं मधुरशब्दं कोमुदियं भेरिं तालेंति ” त्यां जेधने तेभजे मेघसमूहना जेवी सान्द्र गंभीर अने मधुर शब्दवाणी कौमुदिक भेरीने वगाडी “तओ निद्धमहुरगंभीरपडिसुएणं पिव सारइणं बलाहएणं पिव अणुरसियं भेरीए ” ते भेरीमांथी शरत् ऋतुना मेघनी जेभ गंभीर सान्द्र भनि आभेर प्रसारी गयो. ॥ सू८ ॥

सहे विप्पसरित्था । तएणं बारवईए नयरीए नवजोयणवि-
त्थिन्नाए बारसजोयणायामाए समुहविजयपामोक्खा दसदसारा
जाव गणिया सहस्साइं कोमुदियाए भेरीए सहं सोच्चा णिसम्म
हट्टुट्टु० जाव पहाया आविद्ध वग्धारियमल्लदामकलावा अह-
तवत्थचंदणोक्किन्नगायसरीरा अप्पेगइया हयगया एवं गयगया
रहसीया संदमाणीगया अप्पेगइया पायविहारचारेणं पुरिसव-
ग्गुरापरिविखत्ता कणहस्स वासुदेवस्स अंतियं पाउब्भवित्था ।

तएणं से कणहे वासुदेवे समुहविजयपामोक्खे दसदसारे
जाव अंतियं पाउब्भमाणे पासइ, पासित्ता हट्टुट्टु जाव कोडुं-
वियपुरिसे सहावेइ, सहावित्ता एवं वयासी खिप्पामेव भो देवा-
णुप्पिया ! चाउरंगिणी सेणं सज्जेह, विजयं च गंधहत्थिं
उवट्टवेह । ते वि तहत्ति उवट्टवेति, जाव पज्जुवासंति ॥सू०९॥

टीका—‘ तएणं तीसे ’ इत्यादि । ततः खलु तस्यां कौमुदिकायां भेरीं ताडि-
तायां सत्यां द्वारावत्या नगर्यां नवयोजनविस्तीर्णाया द्वादशयोजनायामायाः
‘ सिंघाडगतियचउक्कचच्चर कंदरदरीविवरकुहरगिरिसिहरनगरगोउर पासाय दुवार

‘ तएणं तीसे कोमुइयाए ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (तीसे को मुइयाए) उस कौमुदी (भेरियाए
तालियाए समाणीयाए) भेरी के बजने पर (बारवइए नयरीए न वजो जन
वित्थिन्नाए) द्वारावती नगरी के कि जो नव ९ योजन विस्तीर्ण (चौड़ी)
तथा (दुवालसजोयणायामाए) १२ बारह योजन लंबी थी—(सिंघाडगतिय
चउक्क चच्चरकंदरदरीविवरकुहरगिरिसिहरनगरगोउरपासायदुवारभ-

“ त एणं तीसे कोमुइयाए ” इत्यादि ॥

टीकार्थ—“तएणं” त्थार आह “ तीसे कोमुइयाए ” ते कौमुदी “ भेरियाए
तालियाए समाणीयाए ” भेरीने “ बारवइए नयरीए नवजो जन वित्थिन्नाए ” नव
योजना विस्तार आभेदी तेभए “ दुवालसजोयणाए ” आर योजना सांभी
“सिंघाडगतियचउक्कचच्चरकंदरदरीविवरकुहरगिरिसिहरनगरगोउरपासायदुवारभ-

भवनदेउलपडिसुयसयसहस्ससंकुलं ' शृङ्गाटकत्रिकचतुष्कचत्वरकन्दरादरीविवर-
कुहरगिरिशिखरनगरगोपुरप्रासादद्वारभवनदेवकुलप्रतिश्रुतशतसहस्रसंकुलां शृङ्गा-
टकादि देवकुलान्ताः शब्दाः प्रसिद्धाः, तेषु प्रतिश्रुतानां प्रतिध्वनीनां यानि
शतसहस्राणि तैः संकुला = परिपूर्णां तां तथाविधां कुर्वन् द्वारावतीं नगरीं
' सन्निभतरवाहिरियं ' साभ्यन्तरवाह्यां सर्वतः-समन्तात् स शब्दः=भेरी शब्दः
' विप्पसरित्था ' विप्रासत्=विशेषेण प्रसृतः ।

ततः खलु द्वारावत्यां नगर्यां नवयोजनविस्तीर्णयां द्वादशयोजनयामायां
समुद्रविजयप्रमुखाः दशदशार्हा-यावत् गणिकासहस्राणि अत्र यावच्छब्दादयमर्थोऽ-
वगम्यते--वलदेवप्रमुखा पञ्च महावीराः, उग्रसेनादयः षोडशसहस्रप्रमिता राजानः
सार्धत्रिकोटिसंख्यका यादवकुमाराः, पण्डितसहस्रसंख्यकाः श्राम्बादयो दुर्दान्ताः,
वीरसेनप्रमुखा एकविंशति सहस्रप्रमितावीराः, महाबलसेनादयः षट्पञ्चाशत् सह-
स्रप्रमाणा बलवन्तः, तथा-रुक्मिणीप्रमुखा द्वात्रिंशत्सहस्रपरिमितामहिला अनङ्गसे-
नादयोऽनेकसहस्रसंख्यका वाराङ्गनाश्चेति । कौमुदीकायाभेर्याः शब्दं श्रुत्वा

घण देउलपडिसुयसयसहस्ससंकुलं करे माणे बारवई नयरिं सन्निभतर-
वाहिरियं सव्वओ समंता से सहे विप्पसरित्था) शृङ्गाटक, त्रिक,
चतुष्क, चत्वर, कंदरा, दरी, विवर, कुहर, गिरीशिखर, नगर, गोपुर,
प्रसादद्वार, भवन, देवकुल, इन सब स्थानों में लाखों प्रति ध्वनियां
उठी उन लाखों प्रतिध्वनियों से उस द्वारावती नगरी को भीतर
बाहिर सब प्रकार से सब तरफ से परिपूर्ण करता हुआ वह भेरी का
शब्द बहुत जल्दी इधर उधर फैल गया । (तएणं बारवईए नयरीए नव
जोयणवित्थिन्नाए बारसजोयणायामाए समुद्रविजयपामोक्खा दसदसारा
जाव गणियासहस्साइं कोमुदियाए भेरीए सइं सोच्चा निसम्म हट्ट
तुट्ट जावणहाया) इस के बाद ९ नव योजन चौड़ी और १२ बारह
योजन लंबी उस द्वारावती नगरी में समुद्रविजय आदि दश दशार्हों

देउलपडिसुयसयसहस्ससंकुलं करेमाणे बारवई नयरिं सन्निभतरवाहिरियं सव्वओ
समंता से सहे विप्पसरित्था " द्वारावती नगरीनां शृङ्गाटक, त्रिक, चतुष्क,
चत्वर, कंदरा, दरी विवर, कुहर, गिरिशिखर, नगर, गोपुर, प्रासाद
द्वार, भवन देवकुल आ अर्धां स्थानोभां लाणो पड्याओ पड्या. लेरीने
ध्वनि से'कडे पड्याओथी द्वारावती नगरीनी अंदर अडार ओभेर पूर्ण इपे
प्रसरिने अडे व्याप्त थई गये। " तएणं बारवईए नयरीए नव जोयणवित्थिन्नाए
बारसजोयणायामाए समुद्रविजयपामोक्खा दसदसारा जाव गणियासहस्साइं कोमु-
दियाए भेरीए सइं सोच्चा निसम्म हट्ट तुट्ट जाव णहाया " तयार आह नव
योजन पड्याणी अने आर योजन लांणी द्वारावती नगरीभां समुद्र विजय

નિશમ્ય=હૃદયેડવધાર્ય હૃદ્યાસ્તુષ્ટા યાવત્ સ્નાતાઃ 'આવિદ્વગ્ધારિયમલ્લદામકલાવા' આવિદ્વગ્ધારિયમાલ્યદામકલાવા આવિદ્વઃ પરિધૃતઃ 'વગ્ધારિયમલ્લદામકલાવા' પ્રલમ્બિત પુષ્પમાલ્યમુક્તાદિ હારાણાં કલાપોયૈસ્તૈ પ્રલમ્બિતપુષ્પમાલ્યમુક્તાદિ હારધારિણ इत्यर्थः । 'वगधारिय' इति देशीशब्दः प्रलम्बितार्थकः । अहतवत्थचंदणोक्तिन्नगायसरीरा 'अहतवत्थचन्दनोत्पिलन्नगात्रशरीरा-अहतवत्त्राणि चन्दनोत्पिलन्नगात्राणि येषु तानि तथाभूतानि शरीराणि येषां ते तेषां शरीराणि नूतनवसनयुक्तानि चन्दनानुलिप्तावयवकानि आसन्नित्यर्थः । नूतनवसनचन्दनानुलेपधारिण इति यावत् । अप्येकके=अप्येके=केचन हयगताः अश्वारूढाः एवं=एके

ને યાવત્ ગણિકા સાહસ્ય ને ભેરી કે શબ્દ કો સુનકર ઔર ઉસે હૃદય મેં અવધારિત કર વહુત હી અધિક હર્ષ સે એવં સંતોષ સે યુક્ત હો સ્નાન ક્રિયા-સ્નાન કર (આવિદ્વગ્ધારિયદામકલાવા) ઉન્હોં ને લંબી ૨ પુષ્પ માલાઓ સે યુક્ત મુક્તાદિ હારો કો પહિરા "વગ્ધારિય" શબ્દ પ્રલમ્બિત અર્થ કા વાચક દેશીય શબ્દ હૈ । (અહતવત્થ ચંદણોક્તિન્નગાયસરીરા) નવીન ૨ વસ્ત્રોં સે એવં ચંદન કે લેપ સે શરીર કો સજ્જિત ક્રિયા । "જાવ ગણિયાસહસ્રાઈ" મેં જો (યાવત્) પદ આયા હૈ-વહ હસ વાત કો કહતા હૈ કિ સમુદ્ર વિજય આદિ દશ દશાહોં કે સાથ (બલદેવ પ્રમુખ, પાંચમહાવીરોં ને ઉગ્રસેન આદિ ૧૬સોલહ હજાર રાજાઓંને, ૩૥ સઢે ત્રીન કરોડ યદવકુમારોંને, ૬૦સાઠ હજાર દુર્દાન્ત શામ્બાદિકોંનોં ૨૧હ્ફીસ હજાર વીરસેન પ્રમુખ વીરોંને, ૫૬છપ્પન હજાર બલવંત મહાસેનાદિકોંને તથા રુક્મિણી પ્રમુખ ૩૨ વત્તીસ હજાર મહિલાઓંને

વગેરે દશ દશાહોંએ અને ગણિકા સાહસોએ ભેરીનો અવાજ સાંભળીને અને તેને હૃદયમાં અવધારિત કરીને બહુત હર્ષ તેમજ સંતોષ યુક્ત થઈને સ્નાન કર્યું, સ્નાન કરીને "આવિદ્વગ્ધારિયદામકલાવા" તેમણે લાંબી લાંબી પુષ્પમાળાઓ વાળાં મોતી વગેરેના હારો ધારણ કર્યાં વાગ્ધારિય શબ્દ પ્રલમ્બિત (લટકતી), અર્થને સૂચવનાર દેશીય શબ્દ છે. "અહતવત્થ ચંદણોક્તિન્નસરીરા" નવાં નવાં વસ્ત્રો તેમજ ચંદનના લેપોથી પોતાના શરીરને તેમણે શણગાર્યું. "જાવ ગણિયાસહસ્રાઈ" માં જે "યાવત્" શબ્દ છે, તે એમ સૂચવે છે કે સમુદ્રવિજય વગેરે દશ દશાહોંની સાથે બળદેવ પ્રમુખ પાંચમહાવીરોએ, ઉગ્રસેન વગેરે સોળ હજાર રાજાઓએ સાડા ત્રણ કરોડ થાકવં કુમારોએ, ૬૦ હજાર હર્દાંત શાંખાદિકોએ એકવીસ હજાર વીરસેન પ્રમુખ વીરોએ, છપ્પન હજાર બળવાન મહાસેન વગેરેએ તેમજ રુક્મિણી પ્રમુખ બેત્રીસ હજાર મહિલાઓએ પણ તેમની જેમ હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થઈને સ્નાન

केचिद् गजगताः गजारूढाः, रहसीयासंदमानीगया ' रथशिविकास्यन्दमानीगताः
केचिद् रथारूढाः, केचित् ' संदमानीगया ' स्यन्दमानीगताः स्यन्दमानी=पाल-
खीनाम्ना प्रसिद्धो वाहनविशेषः, तामारूढाः, अप्येकके=केचित् पादविहारचारेण
' पुरिसवग्गुरापरिखित्ता' पुरुषवागुरापरिक्षिप्ताः पुरुषवृन्देन युक्ताः संभूय कृष्णस्य
वासुदेवस्यान्तिके प्रादुर्बभूवुः समागताः । ततः खलु स कृष्णो वासुदेवः समुद्र-
विजयप्रमुखान् दशदशार्हान् यावत् अन्तिकं प्रादुर्भवतः समागतान् पश्यति, दृष्ट्वा
हृष्टतुष्टोऽतिशयेन प्रमुदितः कृष्णवासुदेवः कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति शब्दयित्वा
चैवं वक्ष्यमाणप्रकारेणावादीत्-भो देवानुप्रियाः ! क्षिप्रमेव=शीघ्रमेव, चतुरङ्गिणीं

भी उनके जैसा ही हर्षित एवं संतुष्ट हो सब कुछ किया । (अप्पेगइया
हय गया एवं गयगया रहसिया संदमानीगया) इनमें कितनेक घोड़ों
पर बैठकर कितनेक हाथियोंपर बैठकर, कितनेक रथोंपर बैठकर कितनेका
शिविका, स्यन्दमनी-पालखी-पर बैठकर (अप्पेगइयापायविहरचारेणं
पुरिसवग्गुरापरिखित्ता) कितनेक अनेक पुरुषों से युक्त होकर पाद
विहार चारीगण-पैदल ही (कण्हस्स वासुदेवस्स अंतियं पाउब्भवित्था)
कृष्ण वासुदेव के पास प्रादुर्भूत हुए-आ गये । (तएणं से कण्हे वासु-
देवे समुद्रविजयपामोक्खे दस दसार जाव अंतियं पाउब्भमाणे पासइ)
इस तरह जब उन कृष्ण वादेवने समुद्रविजय आदि दश दशार्हों को
यावत् अपने पास में प्रादुर्भूत हुआ देखा तो (पासित्ता) देखकर
(हट्ट तुट्ट जाव कोटुंबियपुरिसे सद्दावेइ) हर्षित हो यावत् कौटुम्बिक
पुरुषों को बुलाया (सद्दावित्ता एवं वयासी) बुलाकर उनसे ऐसा कहा

‘‘કુથું, અને સ્નાન પછી પોતાના શરીરને વસો, લેવો તેમજ હારે વગેરેથી
થી શણગાર્યા અપ્પેગइया हयगया एवं गयगया रहसीया संदमानीगया’’
આમાંથી કેટલાક ઘોડાઓ ઉપર સવાર થઈને કેટલાક હાથીઓ ઉપર બેસીને
કેટલાક રથોમાં બેસીને કેટલાક શિબિકા, અને પાલખીમાં બેસીને “અપ્પેગइया
પાયવિહરચારેણં પુરિસવગ્ગુરા પરિખિત્તા” કેટલાક અનેક માણસોની સાથે
પગે ચાલીનેજ “કણ્હસ્સ વાસુદેવસ્સ અંતિયં પાઉબ્ભવિત્થા” કૃષ્ણ વાસુદેવની
પાસે હાજર થયા. “તएणं से कण्हे वासुदेवे समुद्रविजयपामोक्खे दसदसार
जाव अंतियं पाउब्भमाणे पासइ” આ રીતે કૃષ્ણવાસુદેવે સમુદ્રવિજય વગેરે
દશ દશાર્હો વગેરે તે પોતાની પાસે ઉપસ્થિત થયેલા બેયા અને “पासित्ता”
બેઠને “हट्टतुट्ट जाव कोटुंबियपुरिसे सद्दावेइ” હર્ષિત થઈછે કૌટુंबिक પુરુષોને
બોલાવ્યા “सद्दावित्ता एवं वयासी” બોલાવીને તેમણે આ પ્રમાણે કહ્યું. “स्वित्पा

ગજાશ્વરથપદાતિયુક્તાં સેનાં સજ્જયત, વિજયં = વિજયનામાનં ચ ગન્ધહરિતનમ્
 ‘ ઉવદ્વેહ ’ ઉપસ્થાપયત=મણ્ડનાદિના સુરુડ્ગીકૃત્ય સમાનયત । તેડપિ=કૌદુ-
 મ્બિવન પુરુષા અપિ, કૃષ્ણવાસુદેવાજ્ઞાં શ્રુત્વા ‘ તથાડસ્તુ ’ ઇત્યુવત્તા તથૈવોપસ્થાપ-
 યન્તિ=આનયન્તિ, યાવત્ પર્યુપાસતે ॥ સૂ. ૯ ॥

મૂલમ્-થાવચ્ચાપુત્તે વિ ણિગ્ગણ જહા મેહેતહેવ ધમ્મં સોચ્ચા
 ણિસસ્મ જેણેવ થાવચ્ચા ગાહાવડ્ઢણી તેણેવ ઉવાગચ્છડ્ઢ, ઉવા-
 ગચ્છિત્તા પાયગ્ગહણં કરેડ, જહા મેહરસ તહા ચેવ ણિવેયણા,
 જાહે નો સંચાણ્ઢ વિસયાણુલોમાહિ ય વિસયપડિકૂલાહિ ય
 વહૂહિં આઘવણાહિ ય પન્નવણાહિય સન્નવણાહિ ય વિન્નવણાહિ
 ય આઘવિત્તણ વા ૪ તાહે અકામિયા ચેવ થાવચ્ચાપુત્તસ્સ
 નિક્કલમણસણુમન્નિત્થા ।

તણ્ણં સા થાવચ્ચા આસણાઓ અબ્ભુદ્ઢેડ, અબ્ભુદ્ઢિત્તા મ-
 હત્થં મહગ્ધં મહરિયં રાયરિહં પાહુડં ગેણ્ઢ, ગિણિહત્તા મિત્ત
 જાવ સંપરિવુડા જેણેવ કણ્ઢસ્સ વાસુદેવસ્સ ભવણવરપડિદુવાર-

(ચિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા । ચાડરંગિણી સેણં સજ્જેહ) ભો દેવાનુપ્રિ-
 યોં । તુમ લોગ શીઘ્ર હી ચતુરંગિણી સેના કો સજ્જિત કરો (વિજયં ચ
 ગંધહર્ત્થિ ઉવદ્વેહ) ઔર વિજય નામ કે ગંધ હસ્તી કો વેષ ભૂષા સે
 મંડિત કર ઉપસ્થિત કરો (તે વિ તહત્તિઉવદ્ઢવેતિ) ડન કૌદુમ્બિકપુરુષોં
 ને ભી કૃષ્ણ વાસુદેવ કી ઔજ્ઞા સુન (તથાસ્તુ) ંસા કહકર વૈસા હી
 કિયા યાવત્ ડનકી પર્યુપાસના કી ॥ સૂ-૯ ॥

મેવ ભો દેવાણુપ્પિયા । ચડરંગિણી સેણં સજ્જેહ ” ડે દેવાનુપ્રિયો ! તમે સત્વરે
 ચતુરંગિણી સેના તૈયાર કરો. “ વિજયં ચ ગંધહર્ત્થિ ઉવદ્ઢવેહ ” અને વિન્ય
 નામક ગંધ ડાથીને સુંદર વેષમાં સજ્જ કરીને ઉપસ્થિત કરો. “ તે વિ તહત્તિ
 ઉવદ્ઢવેતિ જાણ પજ્જુવાસંતિ ” તે કૌદુમ્બિક પુરુષોએ કૃષ્ણ વાસુદેવની આજ્ઞા
 સાંભળીને (તથાસ્તુ) આમ કહીને તેમની આજ્ઞા સુજમ કર્યું અને તેમની
 પર્યુપાસના કરી ॥ સૂત્ર ૯ ॥

देसभाए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता पडिहारदेसिएणं
मग्गेणं जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
करयल० वद्धावित्ता तं महत्थं महग्घं महरियं रायरिहं पाहुडं
उवणेइ, उवणित्ता एवं वयासी ॥ १० ॥

टीका—‘थावच्चापुत्ते वि’ इत्यादि । अथ स्थापत्यापुत्रोऽपि निर्गतः =
भगवन्तमरिष्टनेमिं वंदितुं स्वगृहान्निःसृत इत्यर्थः । यथा मेघः=मेघकुमारः, तथैव
धर्मं श्रुत्वा निश्म्य, यत्रैव स्वजननी स्थापत्या गाथापत्नी वर्तते, तत्रैवोपागच्छति
उपागत्य पादग्रहणं करोति मातृश्ररणयोः पततिस्मेत्यर्थः । यथा मेघस्य=मेघकुमा-
रस्य प्रवृज्यार्थं निवेदना प्रार्थनाऽभूत् तथैव स्थापत्यापुत्रस्य निवेदना मातुर-
न्तिकेऽभवदित्यर्थः ।

‘थावच्चापुत्ते वि णिग्गए’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(थावच्चापुत्ते वि णिग्गए) स्थापत्यापुत्र भी भगवान् अरि-
ष्टनेमि प्रभुके वंदना करनेके लिये अपने घरसे निकला (जहा मेहे तहेव
धम्मं सोच्चा णिसम्म जेणेव थावच्चा गाहावइणी तेणेव उवागच्छइ,
उवागच्छित्ता पायगगहणं करेइ, जहामेहस्स तहा चेव णिवेयणा) जिस
प्रकार मेघकुमार ने धर्म का श्रमण किया था उसी प्रकार स्थापत्या
पुत्र ने प्रभु अरिष्टनेमी भगवानके पास धर्मोपदेश सुना और सुनकर
जहां अपनी माता स्थापत्या गाथापत्नी थी वहां गया । जाकर उसने
उसके दोनो चरण पकड लिये—उसके दोनो चरणोंमें वह गिर गया—
ओर जिस प्रकार प्रवृज्या के लिये मेघ कुमार ने प्रार्थना की थी उसी

“थावच्चापुत्ते वि णिग्गए” इत्यादि ॥

टीकार्थ—“थावच्चापुत्त वि णिग्गए” स्थापत्या पुत्र पणु लगवान् अरिष्टनेमिने
वंदन करवा भाटे पोताने घेरथी नीकल्यो. “जहा मेहे तहेव धम्मं सोच्चा णिसम्म
जेणेव थावच्चा गाहावइणी तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता पायगगहणं करेइ, जहामेहस्स
तहाचेव णिवेयणा” मेघ कुमारे जेम धर्मनुं श्रवणु कथुं हुतुं तेमज्ज स्थापत्य
पुत्रे पणु प्रभुने अरिष्टनेमि लगवाननी पासैथी धर्मने। उपदेश सांलल्यो. अने
सांलल्यो पछी त्यां तेनी माता स्थापत्या गाथा हुती त्यां गये। जधने तेण्हे
भाताना अने पण पछी लीधा ते तेना पणोमां आणोटी गये। अने जेम मेघकुमारे
प्रवव्या भाटे पोताना मातापिताने विनंती करी हुती तेमज्ज तेण्हे पणु करी.

યદા સ્થાપત્યા ગાથાપત્ની સ્વપુત્રં 'નો સંચાણ્' નો શક્નોતિ અસ્ય
'આઘવિત્તણ્' ઇત્યાદિના સમ્બન્ધઃ । વિષયાનુલોમાભિઃ = વિષયાનુકૂલાભિઃ-
વર્ગિભિશ્ચ, તથાહિ - વિષયભોગ એવ મનુષ્યલોકે સારાંશસ્તદર્થમેવ સર્વે જનાઃ
પ્રવર્તન્તે ઉક્તશ્ચ—

“યદિ રામા યદિ ચ રમા, યદિ તનયો વિનયધીગુણોપેતઃ ।

તનયે તનયોત્પત્તિઃ, સુરવરનગરે કિમાધિક્યમ્ ॥ ૧ ॥”

તથા—વિષયપ્રતિકૂલાભિઃ વિષયાઃ = કામભોગાસ્તત્પ્રતિકૂલાસ્તત્પ્રતિષેધેન
સદ્ધાવિનસ્તપઃ સંયમાસ્તત્સમ્બન્ધિનીભિઃ લક્ષણયા વિષયપ્રતિકૂલસમ્બન્ધિરૂપોઽર્થઃ
પ્રતિવોદ્યતે । તપઃ સંયમાદિકં સ્વલુ વાલુકા કવલવન્નિરાસ્વાદમ્ અસિધારો-
પરિગમનમિવ સિચ્ચકદન્તૈર્લોહમયચળકચર્વણમિવકરેણ દીપ્તાગ્નિશિશ્વાગ્રહ્ણમિવ
મેરુગિરિતોલનમિવ સુદુષ્કરં ભુજાભ્યાં સમુદ્રતરણમિવાતિદુષ્કરમિત્યેવં તપઃ સંયમ-
ભયોદ્વેગકારિણીભિર્વાગ્મિરિત્યર્થઃ । વહ્નીભિરાખ્યાપનાભિઃ = વહુવિધૈરાખ્યાનૈઃ
સામાન્યતઃ કથનૈશ્ચ, પ્રજ્ઞાપનાભિઃ=વિશેષતઃ કથનૈશ્ચ, સંજ્ઞાપનાભિઃ સંવોધનાભિઃ

પ્રકાર સેં હસને મિ કિ (જાહેળો સંચાણ્ વિસયાણુલોમાહિ ય પડીકૂ-
લાહિ ય વહ્નિં આઘવણાહિ ય પન્નવણાહિ ય સન્નવણાહિ ય વિન્નવણાહિ
ય આઘવિત્તણ્ ૪) સ્થાપત્યા ગાથાપત્ની ને ઉસે વિષયાનુકૂલ તથા
વિષયોં કે પ્રતિકૂલ આદિ વચનોં દ્વારા સ્વૂં ૨ સમજાયા-પરન્તુ વહ
ઉન વિષયાનુકૂલ વિષય પ્રતિકૂલ અનેક વિધ આખ્યાનો દ્વારા-સામાન્ય
કથનોં દ્વારા-પ્રજ્ઞાપનાઓ દ્વારા વિશેષ કથનોં દ્વારા સંજ્ઞાપનાઓ દ્વારા
-સંવોધન પૂર્વક કથનોં દ્વારા વિજ્ઞાપનાઓ દ્વારા તુમ હી હસ વૃદ્ધાવસ્થા
મેં મેરે લિયે આધાર ભૂત હો ઇત્યાદિરૂપ પ્રેમસહિત દીન વચનોં દ્વારા
ઉસે સામાન્યરૂપ સે સમજાને કે લિયે વિશેષ રૂપ સે સમજાને કે લિયે,
વિજ્ઞાપિત કરને કે લિયે સંજ્ઞાપિત કરને કે લિયે સમર્થ નહીં હુઈ-

“જાહેળો સંચાણ્ વિસયાણુલોમાહિ ય પડીકૂલાહિ, વહ્નિં આઘવણાહિ ય પન્ન-
વણાહિ ય સન્નવણાહિ ય વિન્નવણાહિ આઘવિત્તણ્ વા” ૪ સ્થાપત્ય ગાથા પત્નીએ
પોતાના પુત્ર વિષયાનુકૂળ તેમજ વિષયોને પ્રતિકૂળ એવી ઘણી વાતો કહીને ખૂબ
સમજાવ્યા, પણ તે વિષયાનુકૂળ વિષયપ્રતિકૂળ અનેક આખ્યાનો વડે, સામાન્ય
કથનો વડે, પ્રજ્ઞાપનાઓ વડે, વિશેષ કથનો વડે, સંજ્ઞાપનાઓ વડે, સંવોધન
પૂર્વક કથનો વડે, વિજ્ઞાપનાઓ વડે, (તમેજ આ ઘડપણમાં મારો આધાર છો)
વગેરે પ્રેમયુક્તદીન વચનો વડે પોતાના પુત્રને તે સામાન્ય રૂપથી સમજાવવા
માટે, વિશેષ રૂપથી સમજાવવાને માટે, વિજ્ઞાપિત કરવાને માટે સંજ્ઞાપિત
કરવા માટે સમર્થ થઈ શકી નહિ. એટલે કે આખ્યાન વગેરે ચાર જાતના

संबोध्य कथनैश्च, विज्ञापनाभिः त्वमेव ममास्यां वृद्धावस्थायामाधारोऽसि अवलम्बनमसीत्यादि रूपेण सप्रेमदीनवचनेन पुनः पुनर्विज्ञप्तिपूर्वककथनैः, अत्र-विषयानुकूलाभिराख्यानादिरूपाभिश्चतुर्विधाभिर्वाग्भिस्तथा विषयप्रतिकूलाभिराख्यानादिरूपाभिश्चतुर्विधाभिर्वाग्भिरिति भावः । 'आघवित्तं वा' ओख्यातुं वा, प्रज्ञापयितुं वा, विज्ञापयितुं वा संज्ञापयितुं वा । यदा स्थापत्या स्वपुत्रमाख्यानादिभिः प्रतिबोधयितुं प्रव्रज्यातो निवर्तयितुं न शक्नोति स्मेति संक्षिप्तार्थः । तदा सा 'अकामिया चेव' अकामिकैव=अनिच्छावत्येव स्थापत्यापुत्रस्य-स्थापत्यापुत्रनाम्नः स्वतनयस्य निस्त्वमणमणुमन्त्रित्वा 'निष्क्रमणमन्वमन्यत = अनिच्छया प्रव्रज्याग्रहणार्थमाज्ञां प्रदत्तवतीत्यर्थः ।

ततः=तदनन्तरं खलु सा स्थापत्यागाथापत्नी आसनादभ्युत्तिष्ठति, अभ्युत्थाय, 'महत्थं' महार्थं=महाप्रयोजनकं, 'महग्धं' महार्घं=बहुमूल्यकं, 'महरिहं' महार्हं=महतां श्रेष्ठपुरुषाणां योग्यं, 'रायरिहं' राजार्हं=राज्ञां योग्यं, 'पाहुण्डं' प्राभृतम्=उपहारं 'भेट' इति भाषा प्रसिद्धं गृह्णाति, गृहीत्वा मित्र-यावत् संपरिवृता=अत्र यावच्छब्देन-ज्ञातिनिजकस्वजनसम्बन्धिपरिजनैरित्यस्य संग्रहः यत्रैव

अर्थात् आख्यान आदि चतुर्विधवचनों द्वारा जो कि विषयानुकूलता तथा विषयप्रतिकूलता के प्रदर्शक थे जब वह स्थापत्या गाथापत्नी उसे समझाने एवं प्रव्रज्या से निवर्तित करने के लिये असमर्थ हुई (तब अकामित्ता चेव थावच्चापुत्तस्स निस्त्वमणमणुमन्त्रित्वा) तब उसने बिना इच्छा के ही स्थापत्यापुत्र को प्रव्रज्या ग्रहण करनेकी आज्ञा दे दी (तएणं सा थावच्चा आसणाओ अब्भुट्ठेइ) बाद में वह स्थापत्या अपने आसन से स्थान से- उठी- (अब्भुट्ठित्ता महत्थं महग्धं महरिहं रायरिहं पाहुणं गेण्हइ) उठकर उसने महार्थसाधक, श्रेष्ठ पुरुषों के, तथा राजाओं के योग्य बहुत कीमती- उपहार लिया- (गिण्हित्ता) लेकर वह (मित्तजाव संपरिवुडा जेणेव कण्हस्स वासुदेवस्स) मित्र आदि परिजनों

वचनो द्वारा के लिये विषयने अनुकूल तेमज विषयने प्रतिकूल होता स्थापत्यापत्नी समझाने प्रव्रज्या देता पोताना पुत्रने अटकाववामां समर्थ थई शकी नहि "तबे अकामित्ता चेव थावच्चापुत्तस्स निस्त्वमणमणुमन्त्रित्वा" तयारे तेणे छच्छा न होवा छतां प्रवज्या ग्रहण करवानी तेने आज्ञा आपी, तयारे स्थापत्या पछी पोताना आसनेथी उली थई (अब्भुट्ठित्ता महत्थं महग्धं महरिहं रायरिहं पाहुणं गेण्हइ) उली थईने महार्थसाधक, उत्तम पुत्रोने तेमज राज्ञोने योग्य बहुत किमती भेट लीधी (गिण्हित्ता) लईने ते (मित्तजाव संपरिवुडा जेणेव कण्हस्स वासुदेवस्स) मित्र वगैरे परिजनोनी साथे

मूलम्—एवं खलु देवाणुप्पिया ! मम एगे पुत्ते थावच्चापुत्ते नामं दारए इट्ठे जाव से णं संसारभयउव्विग्गे इच्छइ, अरहओ अरिट्टुनेमिस्स जाव पव्वइत्तए, अहणं निक्खमणसक्कारं करेमि, इच्छामि णं देवाणुप्पिया ! थावच्चापुत्तस्स निक्खममाणस्स छत्तमउडचामराओ य विदिन्नाओ, तएणं कणहे वासुदेवे थावच्चा गाहावइणीं एवं वयासी—

अच्छाहि णं तुमं देवाणुप्पिए सुनिव्वुया वीसत्था, अहणं सयमेव थावच्चापुत्तस्स निक्खमणसक्कारं करिस्सामि, तएणं से कणहे वासुदेवे चाउरंगिणीए सेणाए विजयं हत्थिरयणं दुरूढे समाणे जेणेव थावच्चाए गाहावइणीए भवणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता थावच्चापुत्तं एवं वयासी—
मा णं तुमे देवाणुप्पिया ! मुंडे भवित्ता पव्वयाहि, भुंजाहि णं देवाणुप्पिया ! विउले माणुस्सए कामभोए मम बाहुच्छायापरिग्गहिए, केवलं देवाणुप्पियस्स अहं णो संचाएमि वाउकायं उवरिमेणं गच्छमाणं निवारित्तए, अण्णे णं देवाणुप्पियस्स जे किंचिविआवाहं वा वावाहं वा उप्पाएति तं सव्वं निवारोमि ॥११॥

टीका—‘एवं खलु’ इत्यादि । एवम् = अमुना प्रकारेण, खलु निश्चये हे देवानुप्रिय ! ममैकः=एक एव पुत्रः स्थात्यापुत्रो नाम दारकः अङ्गजातः, इष्टः

‘एस खलु देवाणुप्पिया’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(देवाणुप्पिया) हे देवानुप्रिय ! (एवं खलु) मैं आप के पास इसलिये आई हूँ— कि (मम एगे पुत्ते थावच्चा पुत्ते नामं दारए) मेरा

(एस खलु देवाणुप्पिया इत्यादि) ।

टीकार्थ—(देवाणुप्पिया !) हे देवानुप्रिय ! (एवं खलु) हुं, आपनी पासे ओटका भाटे आवी धुं—के (मम एगे पुत्ते थावच्चा पुत्ते नामं दारए) भासे स्था-

કૃષ્ણવાસુદેવસ્ય ' ભવળવરપડિદુવારદેસભાઈ ' ભવળવરપ્રતિદ્વારદેશભાગઃ ભવળ-
વરસ્ય પ્રધાનપ્રાસાદસ્ય પ્રતિદ્વારં વૃહદ્ દ્વારાન્તરાલવર્તિલઘુદ્વારં તસ્ય દેશભા-
ગોઽસ્તિ, તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય સા પ્રતીદ્વારદેશિતેન દ્વારપાલપ્રદર્શિતેન
માર્ગેણ યત્રૈવ કૃષ્ણવાસુદેવસ્તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય સા કરતલપરિગૃહીતદશ-
નચા મસ્તકે અન્જલિં કૃત્વા જયેન વિજયેન ચ વર્ધાપતિ, વર્ધાપયિત્વા તન્મહાર્થં
મહાર્થં મહાર્હં રાજાર્હં પ્રાપ્તમ્ ઉપનયતિ=કૃષ્ણવાસુદેવસ્યાભિમુખે સ્થાપયતિ, ઉપ-
નીય = ઉપહારં કૃષ્ણવાસુદેવસ્યાગ્રે નિધાય, એવં=વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ અવાદીત્ =
ઉક્તવતી ॥ સૂ. ૧૦ ॥

સે યુક્ત હોકર જહાં કૃષ્ણ વાસુદેવ કે (ભવળવરપડિદુવારદેસભાઈ તેણેવ ઉવાગચ્છઈ) પ્રધાન પ્રાસાદ કા વડે દરવાજે અન્દર લઘુદ્વાર કા
દેશ ભાગ થા વહાં ગઈ (ઉવાગચ્છિત્તા પડિદ્વારદેસિણં મર્ગેણ જેણેવ
કળ્હે વાસુદેવે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ) વહાં જાકર દ્વારપાલ દ્વારા પ્રદર્શિત
માર્ગ સે હોકર વહ જહાં કૃષ્ણ વાસુદેવ થે વહાં ગઈ (ઉવાગચ્છિત્તા
કરચલ૦ વદ્ધાવેઈ) વહાં જાકર ઉસને દોનોં હાથો કો અન્જલિ રૂપ મેં
જોડકર ઔર ઉસ મસ્તક પર રચ કર જય વિજય શબ્દોં કા ઉચ્ચારણ
કરતે હુઈ ઉન્હે વધાઈ દી (વદ્ધાવિત્તા તં મહત્થં મહર્ગ્ધં મહરિહં રાયરિહં
પાહુડં ઉવળેઈ) વધાઈ દેકર ઉસને ફિર મહાર્થસાધક મહાર્થ મંહર્તા
યોગ્ય એવં રાજાઓં કે લાયક ઉસ ભેટ કો રાજાકે સમક્ષ રચ દિયા ।
(ઉવળિત્તા એવં વચાસી) રચ કર ફિર ઉનસે એસા કહા— સૂત્ર “ ૧૦ ”

કૃષ્ણ વાસુદેવના (ભવળવરપડિદુવારદેસભાઈ તેણેવ ઉવાગચ્છઈ) ન્યા પ્રધાન
મહેલ ના મુખ્ય દરવાજાની અન્દરના લઘુદ્વારનો દેશ ભાગ હોતો ત્યાં ગઈ.
(ઉવાગચ્છિત્તા, પડિદ્વારદેસિણં મર્ગેણ જેણેવ કળ્હે વાસુદેવે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ)
ત્યાં જઈને તે દ્વારપાલવડે ખતાવવામાં આવેલા મર્ગથી ન્યાં કૃષ્ણ વાસુદેવ
હતા ત્યાં ગઈ. (ઉવાગચ્છિત્તા કરચલ૦ વદ્ધાવેઈ) ત્યાં જઈને તેણે પોતાના
હાથોને અન્જલીના આકારે ખનાવીને તેમને જય વિજય શબ્દો બોલતા કૃષ્ણ
વાસુદેવને વધાવ્યા. (વદ્ધાવિત્તા તં મહત્થં મહર્ગ્ધં મહરિહં રાયરિહં પાહુડં ઉવળેઈ)
વધાવ્યા પછી સ્થાપત્યાએ મહાર્થસાધક મહાર્થ—મોટા માણસોને યોગ્ય—
અને રાજાઓને લાયક તે ભેટને તેમની સામે મૂકી. (ઉવળિત્તા એવં વચાસી)
મૂકીને તેણે તેમને કહ્યું. ॥ સૂ-૧૦ ॥

मूलम्—एवं खलु देवाणुप्पिया ! मम एगे पुत्ते थावच्चापुत्ते नामं दारए इट्ठे जाव सेणं संसारभयउव्विग्गे इच्छइ, अरहओ अरिट्टुनेमिस्स जाव पव्वइत्तए, अहण्णं निक्खमणसक्कारं करेमि, इच्छामि णं देवाणुप्पिया ! थावच्चापुत्तस्स निक्खममाणस्स छत्तमउडचामराओ य विदिन्नाओ, तएणं कणहे वासुदेवे थावच्चा गाहावइणीं एवं वयासी—

अच्छाहि णं तुमं देवाणुप्पिए सुनिव्वुया वीसत्था, अहण्णं सयमेव थावच्चापुत्तस्स निक्खमणसक्कारं करिस्सामि, तएणं से कणहे वासुदेवे चाउरंगिणीए सेणाए विजयं हत्थिरयणं दुरूढे समाणे जेणेव थावच्चाए गाहावइणीए भवणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता थावच्चापुत्तं एवं वयासी—
मा णं तुमे देवाणुप्पिया ! मुंडे भवित्ता पव्वयाहि, भुंजाहि णं देवाणुप्पिया ! विउले माणुस्सए कामभोए मम बाहुच्छायापरिग्गहिए, केवलं देवाणुप्पियस्स अहं णो संचाएमि वाउकायं उवरिमेणं गच्छमाणं निवारित्तए, अण्णे णं देवाणुप्पियस्स जे किंचिविआबाहं वा वाबाहं वा उप्पाएति तं सव्वं निवारोमि ॥११॥

टीका—‘एवं खलु’ इत्यादि । एवम् = अमुना प्रकारेण, खलु निश्चये हे देवानुप्रिय ! ममैकः=एक एव पुत्रः स्यात्पुत्रो नाम दारकः अङ्गजातः, इष्टः

‘एस खलु देवाणुप्पिया’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(देवाणुप्पिया) हे देवानुप्रिय ! (एवं खलु) मैं आप के पास इसलिये आई हूँ— कि (मम एगे पुत्ते थावच्चा पुत्ते नामं दारए) मेरा

(एस खलु देवाणुप्पिया इत्यादि) ।

टीकार्थ—(देवाणुप्पिया !) हे देवानुप्रिय ! (एवं खलु) हुं, आपनी पार्से ओटका भाटे आवी छुं—हे (मम एगे पुत्ते थावच्चा पुत्ते नामं दारए) भाटे स्था-

વલ્લભઃ યાવત્=અત્ર યાવચ્છબ્દેનાયં પાઠોઽનુસન્ધેયઃ-કાન્તઃ=કમનીયઃ, પ્રિયઃ= પ્રીતિકારકઃ, મનોજ્ઞઃ = હૃદયાવસ્થિતઃ, ઉદુમ્બરપુષ્પદર્શનમિવ દુર્લભઃ, વર્તતે, સ મમ પુત્રઃ સ્વલુ સંસારભયોદ્વિગ્નઃ સન્ ઇચ્છતિ અર્હતોઽરિષ્ટનેમેઃ સમીપે યાવત્ પ્રવ્રજિતુમ્ । અહં સ્વલુ નિષ્ક્રમણસત્કારં દીક્ષોત્સવં કરોમિ, હે દેવાનુપ્રિય ! હે સ્વામિન ! અહમિચ્છામિ સ્વલુ સ્થાપત્યાપુત્રસ્ય નિષ્ક્રામતઃ = દીક્ષાગ્રહણં કુર્વતઃ છત્રચામરાણિ=છત્રચામરમુકુટાદીનિ વિતીર્ણાનિ ભવદ્ધિઃ પ્રદત્તાનિ ભવન્તુ इति, અહમેતદર્થં ભવતાં સમીપે સમાગતા યત્ તસ્મૈ છત્રચામરાદીનિ ભવન્તો ! વિતરન્તુ इति ભાવઃ ।

તતઃ સ્વલુ કૃષ્ણવાસુદેવઃ સ્થાપત્યાગાથાપત્નીમેવમવાદીત્ । હે દેવાનુપ્રિયે ! ત્વં સ્વલુ સુનિર્વૃતા=સ્વસ્થા, વિસ્વસ્થા=વિશેષતઃ સ્વસ્થા, સુધીરા, આસ્સ્વ=તિષ્ઠ, એક હી અજ્ઞજાત સ્થાપત્ય પુત્ર નામ કા પુત્ર હૈ । વહ (ઇદ્રે જાવ સેણં સંસારભયઽન્વિગ્ને) મુક્તે વલ્લભ હૈ । યાવત્ શબ્દ સે ઇસ પાઠ કા યહાં સંગ્રહ હુઆ હૈ- વહ વહુત અધિક કમનીય હૈ પ્રીતિકારક હૈ, મનો- જ્ઞ હૈ, મેરે હૃદય મેં સ્થાન કિયે હુઆ હૈ । ઓર ઉદમ્બર પુષ્પ કે દર્શન કે સમાન દુર્લભ હૈ । વહ મેરા પુત્ર સંસારભય સે ઉદ્વિગ્ન હોકર (ઇચ્છે અરહઓ અરિષ્ટનેમિસ્સ જાવ પવ્વહત્તણ) અહત અરિષ્ટ નેમિ પ્રભુ કે પાસ દીક્ષિત હોના ચાહતા હૈ (અહણ્ણં નિક્કલમણસકકારં કરેમિ, ઇચ્છામિણં દેવાણુપ્પિયા ! યાવચ્ચાપુત્તસ્સ નિક્કલમમાણસ્સ છત્તમ ઉદ્ધચામરાઓ ય વિ દિન્નાઓ) સો મૈં ઉસકા દીક્ષોત્સવ કરના ચાહતી હૂં । ઇસલિયે હે દેવાનુપ્રિય ! મૈં આપસે યહ ચાહતી હૂં કિ આપ મુક્તે ઉસ નિમિત્ત-નિષ્ક્રમણ સ્થાપત્ય પુત્ર કી દીક્ષોત્સવ કે નિમિત્ત છત્ર, ચામર ઓર મુકુટ આદિ દે દેવેં । (તણ્ણં કણ્ઠે વાસુદેવે યાવચ્ચા

પત્યાપુત્ર નામે એકનો એક પુત્ર છે. તે (ઇદ્રે જાવ સેણં સંસાર ભય ઽન્વિગ્ને) મને પ્રિય છે. અહીં (યાવત્) શબ્દથી આપાઠનો સંગ્રહ થયો છે-તે ખૂબજ કમનીય (ઇચ્છવાયોગ્ય) છે, પ્રીતિકારક છે, મનોજ્ઞ છે, મારા હૃદયમાં તે સ્થાન પામેલો છે. તેમજ ઉમરડાનાં પુષ્પના દર્શનની જેમ તે દુર્લભ છે. તે સંસારના ભયથી વ્યાકૂળ થઈ (ઇચ્છે અરહઓ અરિષ્ટનેમિસ્સ જાવ પવ્વહત્તણ) અહીંત અરિષ્ટનેમિ પ્રભુથી દીક્ષિત થવા આડે છે. (અહણ્ણં નિક્કલમણસકકારં કરેમિ, ઇચ્છામિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! યાવચ્ચાપુત્તસ્સ નિક્કલમમાણસ્સ છત્તમ ઉદ્ધચામ- રાઓ ય વિ દિન્નાઓ) હું તેનો દીક્ષાનો ઉત્સવ ઉજવવા ઇચ્છું છું. એટલા માટે હે દેવાનુપ્રિય ! આપ મને તે ઉત્સવ નિમિત્ત નિષ્ક્રમણ-સ્થાપત્યાપુત્રના દીક્ષોત્સવ માટે છત્ર ચામર અને મુકુટ વગેરે આપો. (તણ્ણં કણ્ઠે વાસુદેવે યાવચ્ચા

इति सम्बन्धः । अहं खलु स्वयमेव स्थापत्यापुत्रस्य निष्क्रमण सत्कारं करिष्यामि ।
ततः खलु स कृष्णवासुदेवश्चतुरङ्गिण्या सेनया सह विजयं=विजयनामानं गन्धह-
स्तिरत्नं यस्य गन्धं समाग्राय पलायन्ते गजाः परे । दूरुढः=समारूढः सन् यत्रैव
स्थापत्याया गाथापत्या भवनं वर्तते तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य च स्थापत्या-
पुत्रम् एवं = वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्—देवानुप्रिय ! त्वं मुण्डो भूत्वा मा
खलु प्रव्रज, दीक्षाग्रहणं मा कुरु इति संबन्धः । हे देवानुप्रिय ! त्वं खलु विपुलान्
=बहुतरान् मानुष्यान्=मनुष्यसम्बन्धिनः कामभोगान् = शब्दादिविषयानुभवान्

गाहावइणीं एवं वयासी) स्थापत्या गाथापत्नी की इस बात को सुनने
के बाद कृष्णवासुदेव ने स्थापत्यागाथापत्नी से इस प्रकार कहा—
(अच्छा ही णं तुमं देवाणुप्पिए ! सुनिव्वुया वीसत्था, अहण्णं सयमेव
थावच्चापुत्तस्स निक्खमणसक्कारं करिस्सामि) हे देवानुप्रिये ! तुम
इस विषय में निश्चिन्त होकर— स्वस्थ और विस्वस्थ होकर— बैठो, मैं
स्वयं स्थापत्या पुत्र का निष्क्रमण सत्कार करूँगा । (तएणं से कण्हे
वासुदेवे चाउरंगिणीए सेणाए विजयं हत्थिरयणं दुरूढे समाणे जेणेव
थावच्चाए गाहावइणीए भवणे तेणेव उवागच्छइ) ऐसा कहने के बाद
वे कृष्ण वासुदेव चतुरंगिणी सेना के साथ विजय नामके हस्तिरत्न
पर आरूढ हो कर जहाँ स्थापत्यागाथापत्नी का भवन था वहाँ गये ।
(उवागच्छित्ता थावच्चापुत्तं एवं वयासी) जाकर उन्होंने स्थापत्या
पुत्र से इस प्रकार कहा— (माणं तुमं देवाणुप्पिया ! मुण्डे भवित्ता
पव्वयाहि) हे देवानुप्रिय ! तुम मुण्डित होकर दीक्षा ग्रहण मत करो

गाहावइणीं एवं वयासी) स्थापत्या गाथापत्नी आवातने सांभलीने कृष्णवासु-
देवे स्थापत्यागाथापत्नीने कहुं (अच्छा ही णं तुमं देवाणुप्पिए ! सुनिव्वुया
वीसत्था अहण्णं सयमेव थावच्चापुत्तस्स निक्खमणसक्कारं करिस्सामि) हे
देवानुप्रिये ! तमे आ विषे निश्चित, स्वस्थ अने विस्वस्थ रहो हुं जाते
स्थापत्यापुत्रने निष्क्रमण उत्सव करीश. (तएणं से कण्हे वासुदेवे चाउरंगिणीए
सेणाए विजयं हात्थिरयणं दुरूढे समाणे जेणेव थावच्चाए गाहावइणीए भवणे तेणेव
उवागच्छइ) तयार पछी कृष्णवासुदेव चतुरंगिणी सेनानी साथे विजयनामना
उत्तम हाथी उपर सवार थछ ते जयां स्थापत्यागाथापत्नीनुं भवन छतुं त्यां
गया. (उवागच्छित्ता थावच्चापुत्तं एवं वयासी) त्यां जधने तेभण्णे स्थापत्या-
पुत्रने आ प्रभाण्णे कहुं—(माणं तुमं देवाणुप्पिया ! भवित्ता पव्वयाहि) हे देवानु
प्रिय ! मुण्डित थछ ने तमे दीक्षा स्वीकारो नछि. (मुंजाहि णं देवाणुप्पिया !

मम बाहुच्छाया परिगृहीतः=बाहुच्छायां समाश्रितः सन् ' भुंजाहि ' भुङ्क्ष्व,
 आसेवस्व पुनः पुनर्विषयास्वादसुखेन विहरन् गृहे तिष्ठेत्यर्थः । केवलं तव देवा-
 नुप्रियस्याहं नो श्वनोमि वायुकायमुपरितो गच्छन्तं निवारयितुम् , वायुपर्शव्य-
 तिरेकेण प्रतिकूलतया तव शरीरस्य स्पर्शने कोऽपि समर्थो नास्तीति भावः । अन्यः
 खलु देवानुप्रियस्य यत् किञ्चिदपि आवाधां वा ईषत् पीडां वा व्यावाधां वा विशेष-
 पपीडां वा उत्पादयति, तत्सर्वं निवारयिष्यामीत्यर्थः । मम राज्ये तव किमपि
 दुःखं नो भविष्यति, साहाय्यं ते करिष्यामि, अलं परमकष्टसाध्येन दीक्षा
 ग्रहणेनेति भावः ॥ सू-१२ ॥

(भुंजाहि णं देवाणुप्पिया ! विडले माणुस्सए कामभोए मम बाहुच्छाया
 परिगगहिए) हे देवानुप्रिय ! मेरी बाहुच्छाया में रहते हुए तुम तो
 विपुल मनुष्य भव सम्बन्धी काम भोगो को भोगो । (केवलं देवाणुप्पि-
 यस्स अहं णो संचाएमि वायुकायं उवरिमेणं गच्छमाणं निवारिस्सए)
 हे देवानुप्रिय ! प्रतिकूल होकर तुम्हारे शरीर को मेरी छत्रच्छाया में
 रहते हुए कोई स्पर्श तक भी नहीं कर सकता है—परन्तु वायुकाय
 को तुम्हारे ऊपर से जाते हुए मझ में रोकने की शक्ति नहीं है ।
 अर्थात् वायु के सिवाय और किमी प्राणी में ऐसी शक्ति नहीं है जो
 मेरी छत्रच्छाया में रहे हुए तुम्हें विरुद्ध बन कर स्पर्श तक भी कर
 सके । (अण्णे णं देवाणुप्पियस्स जे किञ्चि वि आवाह वा वावाहं वा
 उप्पाएति तं सव्वं निवारेमि) वायुकाय के सिवाय यदि कोई दूसरी
 व्यक्ति देवानुप्रिय तुम्हारे लिये थोड़ी सी भी किसी भी प्रकार की पीड़ा
 या विशेष पीड़ा उत्पन्न करेगा तो वह सब मैं निवारित करता रहूंगा ।

विडले माणुस्सए कामभोए मम बाहुच्छाया परिगगहिए) हे देवानुप्रिय ! भारी
 बाहुच्छाया भां रहेता तमे मनुष्यलवना पुष्कल काम लोग लोगवे । (केवलं
 देवाणुप्पियस्स अहं णो संचाएमि वायुकायं उवरिमेणं गच्छमाणं निवारिस्सए)
 हे देवानुप्रिय ! भारी छत्र छायाभां रहेता तमने प्रतिकूल थछने डोछ
 स्पर्शवानी पणु डिम्भत करशे नडि. इक्षत वायुकायने के के तमारी उपर थछने
 पसार थाय छे—रोक्षवानी ताकात भाराभां नथी. ओटले के पवन सिवाय भील
 डोछ पणु प्राणी नी ओवी डिम्भत नथी के भारी छत्र छायाभां रहेता, प्रति
 दुण थछने तमारे स्पर्श पणु करी शके. (अण्णे णं देवाणुप्पियस्स जे किञ्चि
 विआवाहं वावावाहं वा उप्पाएति तं सव्वं निवारेमि) वायुकायना सिवाय भील
 व्यक्ति तमने थोड़ी के वधारे पीडा आपशे तो तेने हं भटाडीश. भारा

मूलम्—तएणं से थावच्चापुत्ते कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ते
समाणे कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—जइ णं तुमं देवाणुप्पिया !
मम जीवियंतकरणं मच्चुं एज्जमाणं निवारेसि जरं वा सरीर-
रूवविणासिणिं सरीरं वा अइवयमाणं निवारेसि, तएणं अहं
तव बाहुच्छाया परिग्गहिण्ण विउले माणुस्सए कामभोगे भुंज-
माणे विहरामि ॥ सू० १३ ॥

टीका—‘ तएणं से थावच्चापुत्ते ’ इत्यादि । ततः खलु स स्थापत्यापुत्रः
कृष्णवासुदेवेनैव मुक्तः सन् कृष्णं वासुदेवमेवमवादीत्—हे देवानुप्रिय ! यदि
खलु त्वं मम “ जीवियंतकरणं ” जीवितान्तकरणं जीवनविनाशकारकं, ‘ मच्चुं ’
मृत्युं=मरणदुःखं, ‘ एज्जमाणं ’ एजमानन्=आगच्छन्तं, निवारयसि, ‘ जरं वा ’
कारण इस का यह है कि मेरे राज्य में तुम्हें कुछ भी कष्ट नहीं होगा।
मैं सदा तुम्हारी सहायता करता रहूँगा। क्यों व्यर्थ मैं परम कष्ट
साध्य दीक्षा ग्रहण करते हो—छोड़ो इसे। सूत्र “ ११ ”

‘ तएणं से थावच्चापुत्ते कण्हे णं ’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से थावच्चापुत्ते कण्हे णं वासुदेवेणं)
कृष्णवासुदेव के द्वारा इस प्रकार कहे गये उस स्थापत्यापुत्र ने (कण्हं
वासुदेवं एवं वयासी) कृष्णवासुदेव से इस प्रकार कहा—(जइणं तुमं
देवाणुप्पिया मम जीवियंतकरणमच्चुं एज्जमाणं निवारेसि जरं वा सरी-
ररूवविणासिणिं सरीरं वा अइवयमाणं निवारेसि) हे देवानुप्रिय ? यदि
आपमेरे जीवन का अन्त करने वाली आते हुए मृत्यु को सुझ से दूर

रान्धमां रडेता तमने डोअ पणु नतनी तडलीक्ष थशे नडिं डंभेशा डुं तभारी
भदद भाटे पडभे डोअधुं शुं काम व्यर्थं कण्ठ साध्य—कठणु—दीक्षा ग्रहण करवा
तैयार थया छो छोडी आ लपने ! सूत्र “ ११ ”

(तएण से थावच्चापुत्ते कण्हेणं इत्यादि) ।

टीकार्थ—(त एणं) तैयार पडी (से थावच्चापुत्ते कण्हेणं वासुदेवेणं) कृष्णवासुदेव
पडेआ रीते डडेवाओला स्थापत्या पुत्रे, (कण्हं वासुदेवं एवं वयासी) कृष्ण-
वासुदेवने आ प्रमाणे कहुं—(जइणं तुमं देवाणुप्पिया मम जीवियंतकरणमच्चुं
एज्जमाणं निवारेसि जरं वा सरीररूवविणासिणिं सरीरं वा अइवयमाणं निवा-
रेसि) हे देवानुप्रिय ! जे तमे भारा जवन ने नाश करनार मृत्यु ते

જરાં વા=વૃદ્ધાવસ્થાં વા શરીરરૂપવિનાશિનીં, શરીરં વા (વર્તમાનશરીરં) 'અઙ્ગવમાણં' અતિપતન્તમ્=આત્મનઃ સકાશાત્ સર્વથા વિયુજ્યમાનં નિવારયસિ; તતસ્તદા સ્વલુ અહં તવ વાહુચ્છાયા-પરિગૃહીતઃ શુજવલમાશ્રિતઃ સન વિપુલ્યાન્ માનુષ્યાન્ કામ-ભોગાન્ શુજ્ઞાનો વિહરામિ=ગૃહે વત્સ્યામીત્યર્થઃ ।

સંસારાઽસક્તસ્ય જરામરણાદિ દુઃસ્વક્ષયો ન ભવતીતિ સંસારસ્વરૂપમિદં સંક્ષેપેણ નિરૂપ્યતે-આત્મકલ્યાણાર્થી જનઃ સ્વલ્લેવં વિભાવયતિ—

एतत् स्वलु संसारसुखं तुच्छम्, अस्मिन् संसारे कर्मवशवर्तिनः प्राणिनः केवलं मरणाय जायन्ते, म्रियन्तेऽपि जननायैव, यावन्तः कामभोगास्ते क्षणभङ्गुरा कर सकते हों तथा शरीर के स्वरूप को विनाश करनेवाली आती हुई जरावस्था को निवारण कर सकते होवें या नियमतः आत्मा के साथ सर्वथा वियुज्यमान इस शरीर को आप रोक सकते होवें (तएणं अहं तव वाहुच्छाया परिगृहिए विउले माणुस्सए कामभोगे भुंजमाणे विहरामि) तो मैं आपकी भुजच्छाया का सहारालेकर विपुल मनुष्यभव-सम्बन्धी कामभोगों को भोगता हुआ घर में रह सकता हूँ । संसार में आसक्त हुए प्राणी के जरा मरण आदि के दुःखों का क्षय नहीं होता है इसलिये संसार का स्वरूप संक्षेप से यहाँ निरूपित किया जाता है जो आत्मकल्याण के अर्थी मोक्षामिलाषी जन होते हैं वे इस प्रकार से विचार करते हैं—यह सांसारिक सुख तुच्छ है । इस संसार में कर्म-वशवर्ती हुए प्राणी केवल मरण प्राप्त करने के लिये ही जन्मते हैं और जन्म धारण-करने के लिये ही मरते हैं । जितने भी कामभोग

મારાથી દૂર કરી શકે છે, તેમજ શરીરના સ્વરૂપને નષ્ટ કરનાર ઘડપણુને મટાડી શકે છે, આત્માથી વિયોગ પામતા આ શરીરને તમે વિયુક્ત થવા નહિ દેા (તएणं અહં તવ વાહુચ્છાયા પરિગૃહિએ વિઉલે માણુસ્સએ કામભોગે ભુંજમાણે વિહરામિ) તે હું તમારી બાહુચ્છાયાની છાયામાં રહીને પુષ્કળ મનુષ્ય ભવના કામભોગો ભોગવતાં ઘરમાં જ રહી શકું તેમ છું. સંસારમાં આસક્તિ રાખનાર પ્રાણીના જરા (ઘડપણુ) મરણ વગેરે દુઃખો નો ક્ષય થતો નથી તેથી અહીં દ્રંકમાં સંસારના સ્વરૂપ વિષે ચર્ચા કરવામાં આવે છે. જે આત્મ કલ્યાણુ ને જાંખનાર મોક્ષામિલાષી જન હોય છે, તેઓ આ પ્રમાણે વિચાર કરે છે આ સંસારનું સુખ નગણ્ય છે. આ સંસારમાં કર્મ વશ થઈને ભવ નારા પ્રાણીઓ ફક્ત મરણ પ્રાપ્ત કરવામાટે જ જન્મ પામે છે, અને જન્મ મેળવવા માટે જ મૃત્યુને ભેટે છે. સંસાર ના જેટલા કામ ભોગો છે તે

आस्रवरूपा विपदां पदानि सन्ति । लोकवर्तिनः सर्वेऽपि पदार्थाः सिकताकण-
वत् परस्परमसंबद्धाः, तेषां भोगोऽपि जीवस्य बन्धनाय पुनः पुनर्मोहजननाय
भवति । मोहः खलु महागर्तस्तत्राज्ञानिनो जीवा निरर्थकमेव निपतन्ति । एतस्मिन्
सुखाभासे संसारे ममर्कः सम्बन्धः । अज्ञानरजन्यां विवेकदृष्टौ मोहदृतायां सत्यां
पञ्चेन्द्रियत्रयो विंशति विषय तदीय शतद्वयाधिकचत्वारिंशद्विकाररूपास्तस्करा
आत्मगुणरूपाणि धनान्यपहरन्ति । यथा पथिकेभ्यो न रोचते निर्जला भूमि-
स्तथा ममेदं संसारसुखं प्रमोदाय न प्रभवति । यथा वा-शैलशिखरावस्थितपाद-
पानां मूलानि वायुर्विशोर्णयति, तथोन्मूलयति भोगोऽपि जीवानां मनांसि, यथा

हैं-वे सब क्षणभंगुर हैं तथा इसकेद्वारा ही जीव नवीन कर्मों का आ-
स्रव करता है-इसलिये ये आस्रवरूप हैं-विपदाओ के स्थानभूत हैं ।
इस लोक में जितने भी पदार्थ हैं वे सब बालु के कण के समान पर-
स्पर में असंबद्ध हैं । इनका भोग भी जीव के लिये नवीन नवीन कर्मों
का बंधदाता होता है और बार २ मोहका जनक होता है । मोह एक
बड़ा भारी गर्त (खड्डा) है । इसमें आत्मज्ञान से रहितहुए प्राणी नि-
रर्थक ही गिरते रहते हैं । इस असारसंसार में मेरा किस से क्या नाता
है । अज्ञान रात्रि में विवेकदृष्टि के मोहाच्छादित होने पर पांचो इन्द्रियों
के २३, विषय और इन विषयों के भी २४०, विकार रूप तस्कर (चौर)
आत्म गुण रूप धन का अपहरण करते रहते हैं । जिस तरह पथिक जनों
के लिये निर्जल भूमि नहीं रुचती है उसी प्रकार मुझे यह संसार सुख
नहीं रुचता है । अथवा जैसे पर्वत की चोटी पर रहे हुए वृक्षों की जड़ों

सर्वे क्षणु लंगुर छे, तेमज्ज ओमना वडे ज्ज उव कर्मेना आस्रव (कर्मानुं आत्मां
दापय थवुं) करे छे. ओटला भाटे आ णधा आस्रवइप छे अने विपत्तिओनुं
स्थान छे. आ जगतमां नेटलां पदार्थो छे तेओ सर्वे रैतीना कण्ठानी जेम पर
स्पर असंभद्ध छे. ओमने उपभोग पणु नवा नवा कर्मेना बंधनमां प्राणीने
इसावनार छे. ते बारंवार मोहजनक डोय छे. मोह (अज्ञान) जने ओक मोटो भाटो
(गर्त) छे. आत्मज्ञान वगरना प्राणीओ व्यर्थआमां पडया करे छे. आ निःसार
जगतमां भारो डोनी साथे डेवो स बंध छे ? अज्ञान रात्रिमा ज्यारे विवेकनी
दृष्टि अज्ञानथी ढंकार्ठ जय छे त्यारे पांच धन्द्रियोना त्रेवीश विषयो अने
आ विषयोना पणु जसो आदीश विकार इपी चार (तस्कर) आत्मगुण इपी
धन ने चोरता रहे छे. जेम मुसाइरोने निर्जण प्रदेश गमतो नथी तेम ज्ज
मने पणु आ संसार सुभ सारुं लागतुं नथी. जेम पर्वतो पर रहेलां वृक्षोना
शिभरो भूण पवन विशीर्णु (छिन्नविच्छिन्न) करी नाणे छे तेमज्ज संसार

પુરાતનાસ્તરવઃ સ્વકોટરસ્થાનલેન દહ્યમાના અન્તે નિપતન્તિ તદ્વદિહ જીવાઃ કપાયાનલેન પરિતપ્તા અશાન્તા અન્તે નરકાદૌ નિપતન્તિ । અહમપિ સંસારદાવા-
નલેન પરિતપ્તાન્તઃકરણઃ ક્વાપિ વિપયસુખે શાન્તિ ન પશ્યામિ । સંપ્રતિ મામકી-
નમન્તઃકરણ જન્મજરામરણદુઃખપાપાણૈઃ પરિપૂર્ણ વર્તતે, તસ્માત્ સાશ્રુમુક્તકણ્ઠં ચ
રોદનં કર્તુન્શમોઽપિ ન રોદિમિ, इमे हि स्वजना रुदन्तं मामवलोक्य रोदिष्यन्ति ।
તસ્માદસારેઽસ્મિન્ સંસારે પ્રવ્રજ્યૈવ મમ શરણમ્ । અપરં ચૈવમસૌ મૃત્યુજરાસ્વભાવં
વિભાવયતિ—

કો વાયુ વિશીર્ણ કર દેતી હૈં उसी तरह सांसारिक भोग भी जीवोंके
मन को विशीर्ण करदिया करता है अपने कोटर में अवस्थित अग्नि से
जैसे पुराने वृक्ष जलकर अन्त में जमीन पर गिर पड़ते हैं उसी तरह
इस संसार में कपायरूपअग्निसे परितप्त होकर अशान्त हुए ये जीव
भी अन्त में नरकादि दुर्गतियों में जाकर गिरजाते हैं । मैं भी संसार
दावानल से परितप्त अन्तःकरण होकर किसी भी वैषयिकसुख में
शान्ति नहीं देख रहा हूँ । इस समय मेरा अन्तःकरण जन्म जरा
और मरण के दुःख रूप पाषाणों से परिपूर्ण बना हुआ है । अतः मैं
चाहता हूँ कि मैं गला फाड़ २ कर खूब जोर २ से रोऊँ परन्तु नहीं रो
सकता हूँ । कारण ये मेरे पीछे लगे हुए जो जन हैं वे सुझे रोता देख-
कर रोने लग जावेंगे । इस लिये सार विहीन इस संसार में कोई शर-
ण भूत मेरे लिये है तो वह एक प्रव्रज्या ही है । मृत्यु और जराके
स्वभाव को यह आत्म कल्याणार्थी इस प्रकार से विचारता है—

ના ભોગો પણ જીવોના મનને વિશીર્ણ (જીર્ણ) કરી નાખે છે. પોતાની
ખખોલમાં સળગતો અગ્નિ જેમ જીનાં વૃક્ષોને ખાળીને છેવટે જમીન દોસ્ત
કરી નાખે છે, તેમજ આ સંસારમાં કપાય રૂપ અગ્નિમાં સંતપ્ત થઈને અશા-
ન્ત થયેલા જીવો પણ અન્તે નરક વગેરે દુર્ગતિઓમાં જઈને પડે છે. સંસાર
દાવાનળથી સંતપ્ત થયેલું માફ મન કોઈ પણ વિષય સુખમાં શાંતિ ભેટુ
નથી. અત્યારે માફ મન જન્મ જરા (ઘડપણ) અને મરણના દુઃખ રૂપી
પથ્થરોથી પરિપૂર્ણ થઈ ગયું છે. એથી મને તો એમ થાય છે કે હું મોટેથી
ખૂસો પાડી પાડીને ખૂબ રડું પણ મારાથી રડાતું પણ નથી કેમકે મારા
સ્વજનો મને રડતો ભેળને પોતે પણ રડવા માંડશે. એટલે નિસાર જગતમાં
મારો કોઈ આધાર છે તો તે પ્રવ્રજ્યા જ કહી શકાય મૃત્યુ અને ઘડપણની
ભયંકરતા વિધેનો વિચાર તે સ્થાપત્યાપુત્ર કહે છે. “ લાકડામાં બાંધ

કાષ્ઠં ઘુણં ઇવ મૃત્યુઃ શરીરમુત્ત્વનતિ । મૃત્યુતક્ષાઃ શ્વાસોચ્છ્વાસક્રકચેન શરીરવૃક્ષં છિનત્તિ । મૃત્યુઃ સ્વલુ રાગદ્વેષવિષજ્વાલાવ્યાકુલતયા તૃષાર્તે ઇવાઽઽયુ-
વ્યજલં પિવતિ । યથા તૈલયન્ત્રં તિલાન્ નિષ્પીડયતિ, તથા મૃત્યુઃ પ્રાણિનાં શરી-
રાણિ નિષ્પીડ્ય નાશયતિ । સ લોકત્રયવર્તિનઃ પ્રાણિનઃ ક્ષોભયતિ । મૃત્યોપરા-
ગમનં પ્રાગેવ પળમાસતઃ સુરાણામપિ કલ્પતરુપુષ્પરચિતમાલાં મુકુલયતિ, ચેતાંસિ
તેષાં શોકસાગરે નિમજ્જયતિ । સૂચ્છાંન્ધકારં પશ્યન્ મૃત્યુરૂપ ઉલૂકો ધાવન્
સમાયાતિ ।

હિમાનીવ કમલવનાનિ જરા પન્થેન્દ્રિયાણિ વિકૃતાનિ કુર્વતી શિથિલયતિ ।
સા ભક્ષિતવિષવત્ ત્વરિતમેવ શરીરં સંહરતિ । માર્યાઽપિ જરાવસ્થં પુરુષમ્—‘અય-

કાષ્ઠકો ઘુન કી तरह મૃત્યુ મેરે શરીર કો ધુના રહી હૈ । મૃત્યુરૂપી
ઘઢઈ શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપ આરે સે હસ શરીરરૂપ વૃક્ષ કો રાત દિન કોટ
રહા હૈ । યહ મૃત્યુ રાગદ્વેષરૂપ વિષકી જ્વાલા સે વ્યાકુલ જૈસી બના હુઆ
તૃષાર્ત કી तरह આયુરૂપીજ્વલ કો પી રહા હૈ જૈસે તૈલ યન્ત્ર-કોત્ફૂ-તિલોં
કો પેલ ડાલતા હૈ । ઉસી પ્રકાર મૃત્યુ પ્રાણિયોંકે શરીર કો નિષ્પીડિત
કર ડાલતા હૈ । એસા ત્રીન લોક મેં કોઈ બી પ્રાણિ નહી હૈ જો હસ
મૃત્યુસે ક્ષુભિત ન હો રહા હો । મૃત્યુકે આગમન કે છહમાસ કે પહિલે સે
દેવતાઓં કી બી કલ્પવૃક્ષોં કે પુષ્પોં કી રચિત માલા કુમ્હલા જાતી હૈ
ઉનકા મન શોક સાગર મેં હસ કારણ સે ડૂબ જાતા હૈ । સૂચ્છારૂપી
અંધકાર કો દેખકર મૃત્યુરૂપી ઉલૂક દૌડતા હુઆ આ જાતા હૈ । હિમ
સંતતિ (હિમ સમૂહ) જિસતરહ કમલ વનો કો વિકૃતકર શિથિલકર
દેતી હૈ ઉસી तरह જરાવસ્થા બી પંચેન્દ્રિયોં કો વિકૃત કર શિથિલ કર

ની જેમ મૃત્યુ' મારા શરીરને નષ્ટ કરી રહ્યાં છે. મૃત્યુ રૂપી સુથાર શ્વાસો-
ચ્છ્વાસ રૂપી કરવત વડે શરીર રૂપી વૃક્ષને રાત દિવસ કાપી રહ્યો છે. આ
મૃત્યુ રાગદ્વેષ રૂપી વિષની જ્વાળા થી વ્યાકુળ થઈને તરસ્યાની પેઠે આયુષ્ય
જળને પી રહ્યાં છે. જેમ ઘાણી તલોને પીલી નાખે છે તેમજ મૃત્યુ
પ્રાણીઓના શરીરોને નિષ્પ્રાણ બનાવીને નષ્ટ કરીનાખે છે. ત્રણે લોકમાં એવું
કેઈ પ્રાણી મને દેખાતું નથી કે જે મૃત્યુથી ક્ષોભ પામતું ન હોય. મૃત્યુના
છ મહિના પૂર્વે દેવોની પણ કલ્પ વૃક્ષના પુષ્પોની માળાઓ ચીમળાઈ જાય
છે તેમનું મન શોક સાગરમાં ડૂબી જાય છે. મૂર્છા રૂપી અંધારાને જોઈને
મૃત્યુ રૂપી ઘુવડ દોડતો આવે છે. ઝાકળો જેમ કમળ વનોને નષ્ટ કરી નાખે
છે, શિથિલ બનાવીદે છે તેમજ ઘડપણ પાંચે ઇન્દ્રિયોને વિકૃત કરીને

મુષ્ટ્ર' ઇતિ મન્યતે, પુત્રાદયોઽપિ નાદ્રિયન્તે । જરાજ્વાલા-શ્વાસકાસધૂમૈર્જીવ
વ્યાકુલયન્તી યસ્મિન્ શરીરે પ્રજ્વલતિ, તદ્ ભસ્મસાદ્ કરોતિ । જરા સ્વલુ સર્વાપ-
દામાસ્પદં પ્રવલ્લાનલશિખેવ સકલપુગ્મનનોરથ વિનાશિની । અલમધિકેન મૃત્યુ-
જરાદિ સંસારસ્વભાવચિન્તનેન । મૃત્યુજરાનલપ્રતપ્તસ્ય મમ નિષ્ક્રમણમેવ શરણં
ભવિષ્યતિ, યતઃ—

સંસારમહારણ્યે મનુષ્યદેહઃ સ્વલુ સમાધિરૂપસ્ય કલ્પતરોઃ ક્ષેત્રમ્ । તત્ત્વ વિશિષ્ટ
પુણ્યપુણ્ડરૂપદલેન કૃષ્ટમ્ । નિષ્ક્રમણં તસ્ય વૃક્ષસ્ય વીજમ્ । વૈરાગ્યજલાભિષેકેણ
હાલતા હૈ । અક્ષિત વિષ કી તરહ તુરત્ હી શરીર કો નષ્ટ કર દેતી હૈ
ભાર્યાં બી જરાવસ્થાપન્નપુરુષ કો “ યહુષ્ટ્ર હૈ ” એસા માનને લગતી હૈ ।
પુત્રાદિક્ ઉસકા અપમાન કરને લગજાતે હૈ । વે હસકા જરા બી સન્માન
નહી કરતે । યહુ જરારૂપી જ્વાલા શ્વાસ કાસરૂપી ધૂમ સે જીવ કો
વ્યાકુલ કરતી હુઈ જિસ શરીર મે પ્રજ્વલિત હોજાતી હૈ ઉસે ભસ્મસાત
હી કર હાલતી હૈ । યહુ જરાવસ્થા સમસ્ત આપત્તિયો કા એક સ્થાન
હૈ । પ્રવલ અગ્નિ કી જ્વાલા કે સમાન સમસ્ત મુશ્કો કે મનોરથોં કો
નાશ કરને વાલી હૈ । મૃત્યુ, જરા, આદિ રૂપ સંસાર કે સ્વાભાવ કે
ચિન્તવન સે અવ વસ રહો । મૃત્યુ તથા જરા રૂપ વહ્નિ કી શિખા સે
પ્રતપ્ત હુઈ સુજ્ઞે તો અવ નિષ્ક્રમણ (દીક્ષા) હી એક શરણ શૂન હોગા ।
કારણ સંસારરૂપ હમ ગહનવન મેં યહુ મનુષ્ય દેહ સમાધિ રૂપ કલ્પવૃક્ષ
કા ક્ષેત્ર હૈ । યહુ વિશિષ્ટ પુણ્ય પુંડરૂપ હલ સે જોના ગયા હૈ । નિષ્ક્ર-
મણ (દીક્ષા) ઉસ વૃક્ષ કા વીજ હૈ વૈરાગ્યહા જલ કે સિંચન સે

શિથિલ કરીનાખે છે. ખાધેલા વિપની જેમ તે શરીરને જાતી નષ્ટ કરે છે પત્ની
પણ ઘરડા પુરુષને ‘ આ ઉંટ છે ’ એમ માને છે. પુત્ર વગેરે પણ તેમને
તિરસ્કારે છે તેઓ થોડુપણ તેમનું સન્માન કરતા નથી. આ ઘડપણની જ્વાળા
શ્વાસ, કાસરૂપી ધુમાડાથી છપને વ્યાકુળ કરીને જે શરીરમાં ચળગી ઉઠે છે
તેને ભસ્મીભૂત કરી નાખે છે. ઘડપણ બધી આફતોનું એકમાત્ર સ્થાન છે. વિકરાળ
અગ્નિની જ્વાળાઓની પેઠે બધાં સુખોનો તેમજ મનોરથોનો મૃત્યુ નાશ
કરનાર છે મૃત્યુ. ઘડપણ વગેરે ના સ્વભાવ બાળા આ જગત વિષે મારે હવે
કંઈ વિચાર કરવો નથી. મૃત્યુ તેમજ ઘડપણ રૂપી અગ્નિની જ્વાળાઓથી
મંત્રિત થયેલા મારામાટેતો હવે નિષ્ક્રમણ એટલે કે દીક્ષાગ્રહણ કરવી-જ
શરણ ભૂત થશે કેમકે સંસારરૂપી ભયંકર વનમા આ મનુષ્ય શરીર સમાધિ
રૂપી કલ્પવૃક્ષનું ક્ષેત્ર છે. આ વિશિષ્ટ પ્રકારના ઉત્તમ પુણ્યરૂપી હળથી ખેડવામાં
આવ્યું છે. નિષ્ક્રમણ (દીક્ષા) તે વૃક્ષનું (કલ્પવૃક્ષનું) બી છે વૈરાગ્યરૂપી

समाधिरूपः कल्पतरुत्पद्यते च । वैराग्यजलाऽऽगमनमार्गरूपा नालिका तत्र सद्भावना । ज्ञानदर्शनरूपाणि तत्र पुष्पाणि, स्वर्गापवर्गरूपाणि फलानि । देवलोके यत् सुखं, यच्च सिद्धावस्थां प्राप्तस्थानन्तसुखं, तदेव तत्फलरसः, इति ॥ सू० १२ ॥

मूलम्—तएणं से कण्हे वासुदेवे थावच्चापुत्तेणं एवं वुत्तेसमाणे थावच्चापुत्तं एवं वयासी—एएणं देवाणुप्पिया ! दुरतिक्रमणिज्जा णो खलु सक्का सुबल्लिएणावि देवेण वा दाणवेण वा णिवारित्तए णन्नत्थ अप्पणो कम्मक्खएणं, तएणं से थावच्चापुत्ते कण्हं वासुदेवं एवं वयासी-जइणं एए दुरतिक्रमणिज्जा णो खलु सक्का जाव नन्नत्थ अप्पणो कम्मक्खएणं तं इच्छामि णं देवाणुप्पिया ! अन्नाणमिच्छत्तं अविरइकसायसंचियस्स अत्तणो कम्मक्खयं करित्तए ॥ सू० १३ ॥

टीका—‘ तएणं से कण्हे ’ इत्यादि । ततः=तदनन्तरं खलु स कृष्णवासुदेवः स्थापत्यापुत्रेणैवमुक्तः सन् स्थापत्यापुत्रम् एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण श्रवादीत्—

समाधि रूप कल्पतरु उत्पन्न होता है और बढ़ता है । वैराग्यरूप जल के आने के लिये मार्गरूप नाली के समान वहां सद्भावना है । ज्ञान रूप वहां पुष्प हैं । स्वर्ग एवं अपवर्ग (मोक्ष रूप इसके फल है देवलोक में जो सुख है तथा सिद्धावस्था प्राप्त जीव को जो अनन्त सुख है वही सय इसके फलों का रस है ॥ सू० १२ ॥

‘ तएणं से कण्हे वासुदेवे ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से कण्हे वासुदेवे उन कृष्ण वासुदेव ने (थावच्चापुत्तेणं एवं वुत्ते समाणे) स्थापत्या पुत्र के इस प्रकार कहने पर (एवं वयासी) उससे ऐसा कहा—(एएणं देवाणुप्पिया !

જળના સ્થિતિનથી સમાધિરૂપી કલ્પતરુ ઉત્પન્ન થાય છે અને વધે છે વૈરાગ્યરૂપી પાણીને લાવવામાટે સદ્ભાવનાઓરૂપી નાળી છે. જ્ઞાન દર્શન જે ત્યાં પુષ્પ છે. દેવલોકમાંનું સુખ તેમજ સિદ્ધાવસ્થા પ્રાપ્ત થવને જે અનંત સુખ છે તેજ આ બધા ફળોનો રસ છે ॥ સૂત્ર ૧૨ ॥

(તएणं से कण्हे वासुदेवे इत्यादि ॥)

टीकार्थ—(तएणं) त्थार ५४ (से कण्हे वासुदेवे) कृष्ण वासुदेवे (थावच्चा पुत्तेणं एवं वुत्ते समाणे) स्थापत्या पुत्रनी आ वात सांभालीने (एवं वयासी)

હે દેવાનુપ્રિય ! એતે મૃત્યુજરાદયઃ સ્વલુ દુરતિક્રમણીયાઃ=દુઃપરિહરણીયા, દુર્નિ-
વારા इत्यर्थः । एयमेवार्थं स्पष्टीकुर्वन्नाह—‘ णो खलु सक्का ’ इत्यादि । नो
स्वलु शक्याः सुबलिकेन अनन्तबलवता देवेन=तीर्थकरेणाऽपि, यद्वा—महाबलवता
केनापि देवेन, दानवेन वा निवारयितुं निवर्तयितुं नो स्वलु शक्याः, मृत्युजरादय
इत्यन्वयः । देवो वा दानवो वा मृत्युजरादीन् रिपून् वारयितुं समर्थो नास्तीत्यर्थः ।
नान्यत्रात्मनः कर्मक्षयेण आत्मसंचितसकलकर्मक्षयं विनाऽन्योपायेन मृत्युजरादि
परिहारो नैव भविष्यतीति भावः ।

ततः खलु स स्थापत्यापुत्रः कृष्णवासुदेवयेवमवादीत्—यदि खलु एते दुर-
तिक्रमणीया नो खलु शक्याः—यावत्—यावत्करणादत्र—‘ सुबलिकेन देवेन दान-

दુરતિક્રમણિજ્ઞા ણો સ્વલુ સક્કા સુબલિણાવિ દેવેણ વા દાણવેણ વા
ગિવારિત્તણ ણન્નત્થં અપ્પણો કમ્મક્કણ્ણં) હે દેવાનુપ્રિય ! ચે મૃત્યુ
જરા આદિ દુરતિક્રમણીય હૈં દુઃપરિહરણીય હૈં । હસકા નિવારણ કરના
સંસારાવસ્થા જીવ કે લિયે સર્વથા અશક્ય હૈ । હસી અર્થ કો સૂત્રકાર
સ્પષ્ટ કરતે હુણે કહ રહે હૈં કિ સુબલિક અનન્ત બલ કે સ્વામી તીર્થકર
દેવ ખી અથવા મહાબલવાન કોઈ ખી દેવ યા દાનવ હન મૃત્યુ જરા
આદિ કોં કો નિવારણ કરને કે લિયે સામર્થ્ય શાલી નહીં હો સકે
હૈં । કેવલ આત્મ સંચિત સકલ કર્મોં કા ક્ષય હી એક એસા ઉપાય હૈ
જો હનકા નિવારણ કર સકતા હૈ । હનકે સિવાય ઓર કોઈ દૂસરા
ઉપાય નહીં હૈ । (તણં સે થાવચ્છાપુત્તે કણ્હં વાસુદેવં એવં વયાસી)
કૃષ્ણ વાસુદેવ કી હસ વાત કો સુનકર સ્થાપત્યાપુત્ર ને તવ હન સે
હસ પ્રકાર કહા— (જહ્ણં એ દુરતિક્રમણિજ્ઞા ણો સ્વલુ સક્કા જાવ ન-

તેમણે કહ્યું (એ ણં દેવાનુપ્રિયા ! દુરતિક્રમણિજ્ઞા ણો સ્વલુ સક્કા સુબલિ-
ણા વિ દેવેણ વા દાણવેણ વા ગિવારિત્તણ ણન્નત્થં અપ્પણો કમ્મક્કણ્ણં)
હે દેવાનુપ્રિય ! આ મૃત્યુ વગેરે દુરતિક્રમણીય છે. સંસારમાં રહેતા પ્રાણીને
માટે તેનું નિવારણ અશક્ય છે “ સૂત્રકાર અહીં એવ અર્થને સ્પષ્ટ કરતાં
કહે છે કે સુબલિક એટલે કે અનન્ત બળશાળી તીર્થકર દેવ અથવા તો મહા-
બળવાન કોઈ દેવ કે દાનવ પણ આ મૃત્યુ ઘડપણ વગેરે ને દૂર કરવાનું સામ-
ર્થ્ય ધરાવી શક્યા નથી ફક્ત આત્મ સંચિત સકલ કર્મોંનો ક્ષય એક માત્ર
ઉપાય છે કે જે આ મૃત્યુ, ઘડપણ વગેરેનું નિવારણ કરી શકે. એના સિવાય
ખીજા કોઈ ઉપાય અમને દેખાતા નથી (તણં સે થાવચ્છાપુત્તે કણ્હં વાસુદેવં
એવં વયાસી) કૃષ્ણ વાસુદેવની આ વાત સાંભળીને સ્થાપત્યા પુત્રે તેમને આ
પ્રમાણે કહ્યું (જહ્ણં એ દુરતિક્રમણિજ્ઞા ણો સ્વલુ સક્કા જાવ નન્નત્થ

वेन वा निवारयितुम्' इति पूर्वोक्तपाठस्य संग्रहः । अन्यत्रात्मनः कर्मक्षयेण, तद्=तस्मात्, हे देवानुप्रिय ! 'अन्नाणमिच्छत्त अविरइ-कसायसंचियस्स' अज्ञानमिथ्यात्वाविरतिकषायसञ्चितस्य=अज्ञानम्—ज्ञानावरणीयोदयजनितात्मपरिणामरूपं संशयविपर्ययादिलक्षणं मिथ्याज्ञानं, मिथ्यात्वं=मिथ्यात्वमोहनीयोदयजनितात्मपरिणामरूपं तत्त्वार्थाश्रद्धानं कुदेवादिषु सुदेवादिबुद्धिर्वा, अविरतिः=विरतेर्विपरीताऽविरतिः, अनिवृत्तिः हिंसादि पापस्थानेभ्यो परिणामाभावः, सावद्य प्रवृत्तिरित्यर्थः । कषायाः=क्रोधमानादयः, तैः संचितस्य युक्तस्य आत्मनः कर्मक्षयं ज्ञानावरणीयाद्यष्टविधकर्मणां नाशं कर्तुमिच्छामि खलु इत्यन्वयः ॥ सू० १३ ॥

अथ अप्पणो कम्मक्खणं तं इच्छामिणं देवाणुप्पिया ! अन्नाणमिच्छत्त अविरइकसाय संचियस्स अत्तणो कम्मक्खयं करित्तए) यदि ये जन्म जरा आदि दुरतिक्रमणीय हैं इन्हें दूर करने के लिये सुबलिक देव दानव भी समर्थ नहीं हैं केवल कर्म क्षय ही इनकी निवृत्ति का उपाय है—जब ऐसी बात है तो हे देवानुप्रिय ! मैं ज्ञानावरणीय के उदय से जनित आत्म परिणामरूप अज्ञान से—संशय विपर्यय आदि रूप मिथ्या ज्ञान से—मिथ्यात्व मोहनीय के उदय से जनित तत्त्वार्थ अश्रद्धा न रूप आत्मपरिणाम से—अथवा कुदेव आदि मे सुदेव आदि की विपरीताभिनिवेश रूप बुद्धि से हिंसादिक पापस्थानो से अनिवृत्ति रूप परिणाम से सावद्य कार्यों मे प्रवृत्ति से क्रोध मान आदि रूप कषायों से संचित किये गये इन ज्ञानावरणीय आदि रूप आठ प्रकार के कर्मों को क्षय करने की इच्छा कर रहा हूँ । सूत्र “ १३ ”

अप्पणो कम्मक्खणं तं इच्छामिणं देवाणुप्पिया ! अन्नाणमिच्छत्त अविरइ कसाय संचियस्स अत्तणो कम्मक्खयं करित्तए) ओ ओ जन्म जरा (धउपणु) वगेरे दुरती कुमणीय छे, ओमनीथी मुद्धि मेणवपानी सुबलिक देव दानव पणु सामथ्यं धरावता नथी इद्धत कर्म-क्षय ज ओमनी निवृत्तिनो उपाय छे, त्यारे छे देवानुप्रिय ! हुं ज्ञानावरणीयना उदयथी जनित आत्मपरिणामरूप अज्ञानथी संशय विपर्यय वगेरेना मिथ्या ज्ञानथी, मिथ्यात्व मोहनीयना उदयथी जनित तत्त्वार्थ अश्रद्धान रूप आत्म परिणामथी, अथवा तो कुदेव वगेरेमां सुदेव वगेरेनी विपरीताभिनिवेशरूप बुद्धिथी, हिंसावगेरे पापनां स्थानाथी, अनिवृत्तिरूप परिणामथी, सावद्य कामोमां प्रवृत्तिथी क्रोध, मान वगेरे कषायेथी संचित करवामां आवेला ज्ञानावरणीय वगेरे ना आठ प्रकारना कर्मोना क्षय थाहु छुं. ॥ सूत्र १३ ॥

मूलम्—तएणं से कण्हे वासुदेवे थावच्चापुत्तेणं एवं वुत्ते समाणे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, सद्दावित्ता एवं वयासी-गच्छह णं देवाणुप्पिया! वारवइए नयरीए सिंघाडगतियग चउ-क्कचच्चर जाव हत्थिखंधवरगया महया महया सदेणं उग्घोसे-माणा २ उग्घोसणं करेह—

एवं खलु देवानुप्पिया ! थावच्चापुत्ते संसारभउव्विगगे भीए जस्मणमरणाणं इच्छइ अरहतो अरिट्टनेमिस्स अंतिए मुंडे भवित्ता पव्वइत्तए तं जो खलु देवाणुप्पिया राया वा जुवराया वा देवी वा कुमारे वाईसरे वा तलवरे वा कोडुंबिय माडंबिय इब्भसेट्ठि--सेणावइसत्थवाहे वा थावच्चापुत्तं पव्वयंत-मणुपव्वयंति तस्स णं कण्हे वासुदेवे अणुजाणइ, पच्छातुरस्स-विय से मित्तनाइ । नियगसंवंधि परिजणस्स जोगखेमं वट्ट-माणं पडिवहति त्तिकट्टु घोसणं घोसेह जाव घोसंति ॥सू०१४॥

टीका—‘ तएणं से कण्हे ’ इत्यादि । ततः खलु स कृष्णवासुदेवः स्थापत्या पुत्रेणैवमुक्तः सन् कौटुम्बिक पुरुषान् शब्दयति=आह्वयति, शब्दयित्वा=आहूय, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्—हे देवानुप्पियाः । यूयं गच्छत द्वारवत्या नगर्या

‘ तएणं से कण्हे वासुदेवे ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से कण्हे वासुदेवे) वे कृष्ण वासुदेव जब (थावच्चा पुत्तेणं) स्थापत्या पुत्र के द्वारा (एवं वुत्ते समाणे) इस प्रकार कहने पर उन्होंने ने (कोडुंबिय पुरिसे सद्दावेइ) कौटुम्बिक पुरुषों को बुलाया (सद्दावित्ता एवं वयासी) और बुलाकर उनसे ऐसा कहा—

(तएणं से कण्हे वासुदेवे) इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्पारणाइ (से कण्हे वासुदेवे) ते कृष्ण वासुदेवने न्यादे (थावच्चापुत्तेणं) स्थापत्या पुत्रे (एवं वुत्ते समाणे) आ रीते कहुं त्यादे तेभे (कोडुंबिय पुरिसे सद्दावेइ) कौटुम्बिक पुरुषोने बोलाव्या. (सद्दावित्ता,

शृङ्गाटकत्रिक चतुष्कचत्वरेषु यावत्-महापथेषु-राजमार्गेषु ' हत्थिकंधवरगया ' हस्तिस्कन्धवरगता गजस्कन्धारूढाः महता महता शब्देन उद्घोषयन्तः २ ब्रुवन्तः उद्घोषणं कुरुत । तदुद्घोषणस्वरूपमाह- ' एवं खलु ' इत्यादि ।

एवं खलु हे देवानुप्रियाः । अयं स्थापत्यापुत्रः संसारभयोद्विग्नः भीतो जन्ममरणेभ्यः अर्हतोऽरिष्टनेमेरन्तिके मुण्डो भूत्वा प्रव्रजितुमिच्छति, तद् तस्मात् कारणात् हे देवानुप्रियाः ! यः कश्चित् खलु-राजा वा युवराजो वा देवी-राज्ञी वा राजकुमारो वा ईश्वरो वा तलवरो वा कौटुम्बिकमाडम्बिकेभ्यश्चेष्टिसेनापति- (गच्छह णं देवाणुप्पिया वारवइए नयरी ए सिंघाडग तियग चउक्कच- च्चरजावहत्थिखंधवरगया महया महया सहेणं उग्घोसेमाणा २ उग्घोसणं करेह) हे देवानुप्रियो । तुम जाओ और द्वारावती नगरी के शृङ्गाटक, त्रिक, चतुष्क, चत्वर यावत्-आदि-महापथोंमें-राजमार्गोंमें- हाथी के स्कन्ध पर चढ़े हुए तुम सब लोग बड़े जोर २ बोलते हुए ऐसी घोषणा करो (एवं खलु देवानुप्पिया । थावच्चा पुत्ते संसारभउव्विग्गे भीए जम्म- मरणा णं इच्छइ अरहओ अरिद्धनेमिस्स अंतिए मुंडे भवित्ता पव्वइत्तए) हे देवानुप्रियो ! सुनो-यह स्थापत्यापुत्र संसार के भय से उद्विग्न तथा जन्ममरण से भयभीत होकर अर्हत अरिष्टनेमिप्रभु के पास मुंडित बन दीक्षा ग्रहण करने की इच्छा कर रहा हैं-(तं जो खलु देवाणुप्पिया राया वा जुवराया वा देवी वा कुमारे वा ईसरे वा तलवरे वा कोडुंबिय माडंबिय इव्वसेट्ठिसेणावइ सत्थवाहे व थावच्चापुत्ते पव्वयतमणुपव्वयति तस्स णं कण्हे वासुदेवे अणुजाणइ) सो हे देवानुप्रियो ! जो कोई राजा,

एवं वयासी) અને બોલાવીને તેમને કહ્યું-(ગચ્છહ ણં દેવાણુપ્પિયા ! વારવइए नयरीए सिंघाडगतियगचउक्कचच्चर जाव हत्थिखंधवरगया महया महया सहेणं उग्घोसेमाणा २ उग्घोसणं करेह) हे देवानुप्रियो ! तमे ज्ञाओ અને દ્વારવતી નગરીના શૃંગાટક ત્રિક ચતુષ્ક, ચત્વર વગેરે મહાપથોમાં, રાજમાર્ગોમાં હાથી ઉપર સવાર થયેલા તમે બધા મોટા સાદે આમ ઘોષિત કરો-(एवं खलु देवाणुप्पिया ! थावच्चापुत्ते संसारभउव्विग्गे भीए जम्ममरणाणं इच्छइ अरहओ अरिद्धनेमिस्स अंतिए मुंडे भवित्ता पव्वइत्तए) हे देवानुप्रियो ! સાંભળો આ સ્થાપત્યાપુત્ર સંસારભયથી વ્યાકુળ તેમજ જન્મ અને મૃત્યુથી ભયત્રસ્ત થઈને અર્હંત અરિષ્ટનેમિ પ્રભુની પાસે મુંડિત થઈને દીક્ષાગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા રાખે છે (ત જો खलु देवाणुप्पिया ! राया वा जुवरा या वा देवी वा कुमारे वा ईसरे वा तलवरे वा कोडुंबिय माडंबिय इव्वसेट्ठिसेणावइ सत्थवाहे वा थाव- च्चापुत्ते पव्वयतमणुपव्वयति तस्स णं कण्हे वासुदेवे अणुजाणइ) तो.. हे

સાર્થવાહા સ્થાપત્યાપુત્રં પ્રવ્રજન્તમનુપ્રવ્રજતિ સ્થાપત્યાપુત્રેણ સહ યઃ કોઽપિ નિ-
પ્ક્રમણં કર્તુમિચ્છતિ તરમૈ સ્વલુ કૃષ્ણવાસુદેવઃ ‘ અણુજાણઈ ’ અનુજાનાતિ, આજ્ઞાં
દદાતિ । ‘ પચ્છાતુરસ્સવિય ’ પશ્ચાદાતુરસ્યાપિ ચ-પશ્ચાત્ આતુરસ્ય=દ્રવ્યા-
ઘભાવાદ્ દુઃસ્વિતસ્ય તસ્ય=તત્સમ્બન્ધિનઃ મિત્રજ્ઞાતિનિજકસમ્બન્ધિપરિજનસ્ય
‘ જોગસ્થેમં ’ યોગક્ષેમં અલ્લઘ્વલાભો યોગઃ લલ્લઘ્વપરિરક્ષણં ક્ષેમં તયોઃ સમાહારઃ
યોગક્ષેમં વર્તમાનં પ્રતિવહતિ યે પ્રવ્રજ્યાયાં પ્રવૃત્તા ભવિષ્યન્તિ, તત્સમ્બન્ધિમિત્રા-
દીનાં યત્ સ્વલુ યોગક્ષેમરૂપકાર્યં કર્તવ્યતયા વર્તતે, તત્ સર્વં કૃષ્ણવાસુદેવઃ
સંપાદયિષ્યતીત્યર્થઃ । इति कृत्वा इत्येवं विज्ञापनं मनसि निधाय घोषणां=वार्ता-
रूपां, घोषयत ययेयं वार्ता द्वारावतीनगरी निवासिनां सर्वेषां कर्णगता भवेत्,

યુવરાજ, દેવી, રાજ્ઞી, રાજકુમાર ઈશ્વર, તલવર, કૌટુમ્બિક, માળ્ડવિક,
દ્વિચ્છેષ્ટી, સેનાપતિ અથવા સાર્થવાહ સ્થાપત્યાપુત્ર કે સાથ દીક્ષા લેના
ચાહતે હો ઉસલિયે કૃષ્ણવાસુદેવે આજ્ઞા પ્રદાન કરતે હૈં (પચ્છાતુર-
સ્સ વિય સે મિત્તનાઈનિયગસંબંધિપરિજનસ્સ જોગસ્થેમં વદ્દમાણં
પડિવહતિ ત્તિ કટ્ટુઘોસણં ઘોસેહ જાવ ઘોસંતિ) જો દીક્ષા લેનેવાલે
કે કુટુંબી જન કિસી ખીં પ્રકાર સે દુઃસ્વી હોંગે તો ઉનકે સંબંધી મિત્ર,
જ્ઞાતિ, નિજક, સંબંધી પરિજન કે યોગ ક્ષેમ કો ખી કૃષ્ણ વાસુદેવ
કરેંગે તાત્પર્યં ઇસકા યહ હૈ કિ જો જન પ્રવ્રજ્યા મેં પ્રવૃત્ત હોંગે ઉનકે
સમ્બન્ધી મિત્રાદિકો કા જો કર્તવ્યતયા યોગ-અલ્લઘ્વ કા લાભ, ક્ષેમ-
લ્લઘ્વ કા પરિરક્ષણ રૂપ કાર્ય હોગા વહ સવ કૃષ્ણ વાસુદેવ સંપાદિત
કરેગા “ ઇસ પ્રકાર કી ઇસ ઘોષણા કો હે દેવાનુપ્રિયોં । તુમ અપને
ચિત્ત મેં અચ્છી તરહ ધારણ કર જિસ પ્રકાર યહ બાત દ્વારાવતી નગરી

દેવાનુપ્રિયો ? જે કોઈ રાજા, યુવરાજ, દેવી, રાજકુમાર, ઈશ્વર, તલવર કૌટુંબિક,
માળ્ડવિક, દ્વિચ્છેષ્ટી, સેનાપતિ કે સાર્થવાહ સ્થાપત્યાપુત્રની સાથે દીક્ષા ગ્રહણ
કરવા ગાહે છે તેમના માટે કૃષ્ણ વાસુદેવ દીક્ષા સ્વીકારવાની આજ્ઞા પ્રદાન
કરે છે. (પચ્છાતુરસ્સ વિ ય સે મિત્તનાઈનિયગસંબંધિપરિજનસ્સ જોગસ્થેમં
વદ્દમાણં પડિવહતિ ત્તિ કટ્ટુ ઘોસણં ઘોસેહ જાવ ઘોસંતિ) દીક્ષાલેનાર કુટુંબીઓ
જે તેમની દીક્ષાબાદ ગમેતે પ્રકારે દુઃખી હશે તો તેમના સંબંધી, મિત્ર,
જ્ઞાતિ, નિજક સંબંધી પરિજનોનું યોગક્ષેમ પણ કૃષ્ણ વાસુદેવ કરશે આનો
ભાવાર્થ એ પ્રમાણે છે કે જે માણસો પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરશે તેમના સંબંધી
મિત્ર વગેરેનું જે કર્તવ્યતયાયોગ-અલ્લઘ્વનો લાભ, ક્ષેમ-લ્લઘ્વનું પરિરક્ષણરૂપ
કાર્ય થશે-તે બધું કૃષ્ણ વાસુદેવ પુરું કરશે. હે દેવાનુપ્રિયો ! આ ઘોષણાને
તમે સારીપેઠે ચિત્તમા ધારણ કરો જેથી દ્વારાવતી નગરીના દરેકે દરેક માણસ

तथोच्चैः स्वरेण दुन्दुभ्यादिवच्चैः सह भाषणं कुरुतेत्यर्थः । यावद् घोषयन्ति । कृष्णवासुदेवस्यादेशानुसारेण आदेशकारिणः पुरुषाः द्वारावत्यां नगर्यां घोषणां कृतवन्त इत्यर्थः ॥ सू० १४ ॥

मूलम्—तएणं थावच्चापुत्तस्स अणुराएणं पुरिससहस्सं निक्खमणाभिमुहं ण्हायं सव्वालंकारविभूसिय पत्तेयं २ पुरिस-सहस्सवाहिणीसु सिबियासु दुरूढं समाणं मित्तणाइपरिवुडं थावच्चापुत्तस्स अंतियं पाउब्भूयं, तएणं से कण्हे वासुदेवे पुरि-ससहस्समंतियं पाउब्भवमाणं पासइ, पासित्ता कोडुंबियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी—

जहा मेहस्स निक्खमणाभिसेओ तहेव सेयापीएहिं (कलसेहिं) ण्हावेइ, ण्हावित्ता जाव अरहतो अरिट्ठनेमिस्स छत्ताइच्छत्तं पडा-गातिपडागं पासइ, पासित्ता विज्जाहरचारणे जाव पासित्ता सिबियाओ पच्चोरुहइ ॥ सू० १५ ॥

टीका—‘तएणं’ इत्यादि । स्थापत्यापुत्रस्य अनुरागेण=स्नेहेन पुरुषसहस्रं निष्क्रमणाभिमुखं स्नातं सर्वालङ्कारविभूषितं प्रत्येकं प्रत्येकं पुरुषसहस्रवाहिनीषु

के समस्त मनुष्यों के कर्ण गोचर हो सके इस तरह से बडे २ जोर से दुन्दुभि आदि बाजों के साथ करो । इस तरह कृष्णवासुदेव की इस आज्ञा को उन आदेश कारीपुरुषों ने प्रमाणभूत मान कर उसे द्वारावती नगरी में घोषित करके सुना दिया । सूत्र “१४”

‘तएणं थावच्चा पुत्तस्स’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (थावच्चापुत्तस्स अणुराएणं) स्थापत्यापुत्र के अनुराग से (पुरिससहस्सं) १ हजार पुरुष (निक्खमणाभि

सुध्री आ वात सारी रीते पडोंची शके तमे मोटेथी दुहुलि वगेरे वाज्जो वगाडो अने आ वातनी घोषणा करो कृष्ण वासुदेवनी आज्ञाने कौटुंबिक पुरुषोच्चे सप्रमाण मानिने द्वारावती नगरीमां तेनी घोषणा करी. ॥ सूत्र १४ ॥

(तएणं थावच्चापुत्तस्स इत्यादि)

टीकार्थ—(तएणं) त्याग्याह (थावच्चापुत्तस्स अणुराएणं) स्थापत्यापुत्र प्रत्ये विशेष प्रेम डोवाने कारणे (पुरिस सहस्सं) ओक डोजर पुरुषो (निक्ख

शिविकामु दुरूढं=समारूढं सत् मित्रज्ञातिपरिवृतं स्थापत्यापुत्रस्य अन्तिके समीपे प्रादुर्भूतम् उपस्थितम् । ततः खलु स कृष्णवासुदेवोऽन्तिके 'पाउवभवमाणं' प्रादुर्भवत् पुरुषसहस्रं पश्यति, दृष्ट्वा कौटुम्बिकपुरुषान् आदेशकारिणः पुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-यथा मेघस्य निष्क्रमणाभिपेक्षः, तथैव 'सेयापीएहिं' श्वेतपीतैः जलपूर्णैरूप्यसुवर्णमयैः कलशैः कृष्णवासुदेवः दीक्षोत्सुकं पुरुषसहस्रसहितं-स्थापत्यापुत्रं स्नपयति, स्नपयित्वा यावत्सर्वालङ्कारविभूषितं कृत्वा पुरुषसहस्रवाहिनीं शिविकामारोह्य कृष्णवासुदेवः द्वारावतीनगरीमध्यभागेन गत्वा-अर्हतोऽरिष्टनेमेः छत्रोपरिच्छत्रं छत्रत्रयं, पताकातिपताकां=पताकोपरिपताकां पुरुषवृन्दैः सह पश्यति । 'विज्जाहरचारणे' विज्जाहरचारणान् विद्याधरान्=

मुहं) निष्क्रमण के सम्मुख हो गये अर्थात् दीक्षित होने के लिए तैयार हो गये (पहायं) उन्होंने स्नात करके (सव्वालंकरविभूषियं) सब प्रकार के अलंकारों से अपने २ शरीर को विभूषित किया (पत्तेयं २ पुरिससहस्रसवाहिणीसु सिवियासु दुरूढं समाणं मित्तणाइपरिवुडं) बाद में मित्रादि परिजनों से युक्त हुआ प्रत्येक व्यक्ति उन मेंसे १ हजार पुरुषों को वहन करनेवाली शिविकापर आरूढ होकर (थावच्चापुत्तस्स अंतियं पाउवभूयं) स्थापत्या पुत्र के पास आया । (तएणं से कण्हे वासुदेवे पुरिससहस्रसमंतियं पाउवभवमाणं पासइ) जब कृष्ण वासुदेव ने पुरुष सहस्रको स्थापत्यापुत्र के पास आया हुआ देखा ता (पासित्ता कोडुंघिय पुरिसे सदावेइ) देखकर उन्होंने कौटुम्बिक पुरुषों को बुलाया (सदावित्ता एवं वयासी) बुलाकर उनसे ऐसा कहा— (जहा मेहस्स निक्खमणाभिसेओ तहेव सेया पीएहिं पहावेइ, पहावित्ता जाव अरहओ अरिद्धनेमिस्स छत्ताइच्छत्तं पडागाइपडागं पासइ - पासित्ता

मणाभिमुहं) निष्क्रमण (दीक्षा) भाटे तैयार थड गया. (पहायं) तेओ नडाया, (सव्वालंकरविभूषियं) लथी लतनां धरेणुंओथी तेभने पोतानां शरीर शणुगार्थी. (पत्तेयं २ पुरिससहस्रसवाहिणीसु सिवियासु दुरूढं समाणं मित्तणाइ परिवुडं) त्थार णाह मित्र वगेरे परिज्जनानी आथे तेओभांथी दरेक दीक्षार्थी ओक डल्लर पुरुषो वडन डरे ओवी पाळणी उपर सवार थडने (थावच्चा पुत्तस्स अंतियं पाउवभूयं) स्थापत्या पुत्रनी पासो आव्यो. (तएणं से कण्हे वासुदेवे पुरिससहस्रसमंतियं पाउवभवमाणं पासइ) कृष्णवासुदेवे न्यारे ओकडल्लर पुरुषोने स्थापत्यापुत्रने त्यां आवेला जेया (पासित्ता कोडुंघिय पुरिसे सदावेइ) तेभणे कौटुम्बिक पुरुषोने ओलाव्या. (सदावित्ता एवं वयासी) ओलावीने तेभने डल्लुं (जहा मेहस्स निक्खमणाभिसेओ तहेव सेयापीएहिं पहावेइ पहावित्ता जाव अरहओ अरिद्धनेमिस्स छत्ताइच्छत्तं पडागाइपडागं पासइ पासित्ता विज्जा-

चारणश्रमणान् यावत्—अत्र 'जंभए य देवे ओवयमाणे' इत्यादि पाठोऽनुसन्धेयः, जृम्भकदेवांश्च गगनादवतरतः पश्यति, दृष्ट्वा शिबिकातः 'पच्चोरुहइ' प्रत्यवरो-
दति अवतरति ॥ १५ ॥

मूलम्—तएणं से कण्हे वासुदेवे थावच्चापुत्तं पुरओ काउं
जेणैव अरिहा अरिहनेमी तेणैव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सेसं
सव्वं तं चेव आभरणं तएणं से थावच्चागाहावइणा हंसल-
क्खणैणं पडगसाडएणं आभरणसल्लालंकारे पडिच्छइ, हारवारि
धारछिन्नमुत्तावलिप्पगासातिं अंसूणि विणिस्मुंचमाणी २ एवं
वयासी—

विज्ञाहरचारणे जाव पासित्ता सिवियाओ पच्चोरुहइ) जिस प्रकार मेघ
कुमार का निष्क्रमणाभिषेक (दीक्षाका उत्सव) हुआ था उसी प्रकार
जलपूर्ण श्वेतपीतकलशों द्वारा - रूप्यसुवर्णके घटों द्वारा कृष्णवासुदेव
ने दीक्षा के उत्सुक - हजार पुरुष सहित स्थापत्यापुत्र का अभिषेक
किया। अभिषेक कर के फिर उन्होंने उसे सर्व प्रकारके अलंकारोंसे
विभूषित किया। विभूषित करके फिरवे उसे पुरुषसहस्रवाहिनी शिबिका
पर आरुढ़ कराकर द्वारावती नगरी के ठीक बीचो बीच से होकर लेचले।
चलते २ जब उन्होंने ने अर्हत अरिष्टनेमिप्रभु के छत्रोपरिछत्र—तीन छत्रों
को और पताको परिपताकाको पुरुषवृन्दों के साथ देग्वा—तथा विद्याधरों
को चारणश्रमणों को आकाश से उतरते हुए जृम्भक देवों को देखा—
तो देख कर वे शिबिका से नीचे उतरे ॥ सू० १५ ॥

हरचारणे जाव पासित्ता सिवियाओ पच्चोरुहइ) जेम मेघकुमारने निष्क-
मणालिषेक थये। तेमज्जणथी परिपूणुं सङ्केद पीणा डणशे। वडे तेमज्ज आंही
सेनाना धडाओ। वडे कृष्णवासुदेवे दीक्षार्थी स्थापत्या पुत्र तेमज्ज तेनी साथेना
अेक डणर पुरुषेने। अलिषेक डर्यो अलिषेक पछी तेमजे तेने गधां धरेणुओ
थी शणुगार्यो। शणुगार्यो ग्राह तेओ पुरुष सडस वाडिनी पादणी उपर स्था-
पत्या पुत्रने जेसाडीने द्वारावती नगरीनी गरागर वये ना मार्गे थडने आदया।
जतां जतां न्यारे तेओओ अडंत अरिष्टनेमि प्रभुना छत्र उपर छत्र आभ-
त्रणु उपरा उपरी छत्रो, पताकानी उपर पताकाओने तेमज्ज पुरुष समाज्जने
जेथो अने विद्याधराने चारण श्रमणाने आकाशभांथी नीचे उतरता, ते ज्ज
जृम्भकदेवाने जेथो त्यारे जेधने तेओ पादणी उपरथी नीचे उतरी पड्या ॥१५॥

जइयव्वं जाया ! घडियव्वं जाया ! परिक्रमियव्वं जाया !
अरिंसि च णं अट्ठे णोपमाएयव्वं जामेवदिसिं पाउब्भूता तामेव
दिसिं पडिगया ॥ सू० १६ ॥

‘ तएणं से कण्हे ’ इत्यादि ।

टीका—ततः खलु स कृष्णवासुदेवः स्थापत्यापुत्रं पुरतः ‘ काउं ’ कृत्वा
यत्रैव अर्हन् अरिष्टनेमिः, तत्रैवोपागच्छति अवमुञ्चति । उपागत्य शेषं सर्वं तदेव
शेषं=आदक्षिणप्रदक्षिणादिकं सर्वं चरितं यत् खलु मेघकुमारस्य, तदेवात्र वाच्यम् ।
स्थापत्यापुत्रोऽर्हतोऽरिष्टनेमेः समीपादीशानकोणदिग्भागे स्वयमेव ‘ आभरणम
ल्लालंकारे ’ आभरणमालयालङ्कारान् ‘ ओमुयइ ’ अवमुञ्चति अवतारयति । ततः
खलु सा स्थापत्यागाथापत्नी हंसलक्षणेन हंसस्वरूपेण शुक्लवर्णेन ‘ पडगसाडण
णं ’ पटशाटकेन पृथुलवस्त्रेण आभरणमालयालङ्कारान् प्रतीच्छति प्रतिगृह्णाति ।

तएणं से कण्हे वासुदेवे इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से कण्हे वासुदेवे) वे कृष्णवासुदेवे
(थावच्चा पुत्तं) स्थापत्या पुत्र को (पुरओकाउं) आगे करके (जेणेव
अरिहा अरिष्टनेमि तेणेव उवागच्छइ) जहां अर्हत अरिष्टनेमि प्रभु थे
वहां गये (उवागच्छित्ता सेसं मव्वं तं चेव आभरण०) वहां जाकर
उन्होंने प्रभु की आदक्षिण प्रदक्षिणा पूर्वक वन्दना की । मेघकुमार
ने दीक्षा अंगीकार करते समय जो कुछ किया वह सब वहां स्थापत्या
पुत्र ने भी किया बाद में स्थापत्या पुत्रने अरिष्टनेमि प्रभु के पास से
ईशानकोण में जाकर स्वयं ही अपने माला और अलंकारों को उत्तारा
(तएणं से) इस समय वहाँ उपस्थित रही हुई उसकी माता गाथा
पत्नी ने हंस के जैसी शुक्लवर्णवाली अपनी पटशाटिका में उनअवता-

(तएणं से कण्हे वासुदेवे इत्यादि) ॥

टीकार्थ—(तएणं) त्पारणाद (से कण्हे वासुदेवे) कृष्णवासुदेव (थावच्चा पुत्तं)
स्थापत्या पुत्रने (पुरओ काउं) आगण राणीने (जेणेव अरिहा अरिष्टनेमी
तेणेव उवागच्छइ) ज्थां अर्हत अरिष्टनेमि प्रभु हुता त्यां गया. (उवागच्छित्ता
सेसं मव्वं तं चेव आभरण०) त्यां जर्धने तेभल्ले प्रभुनी आदक्षिण प्रद-
क्षिणुनी साथे वंदना करी मेघकुमारे दीक्षा वणते जे कंठ कथुं हुतुं ते जधुं
स्थापत्यापुत्रे पणु कथुं. त्पार णाद स्थापत्यापुत्रे अरिष्टनेमी प्रभुनी पासैथी
ईशान कोणुमां जर्धने जतेज माणा अने धरेण्णिओ उतार्थां, (तएणंसे) ते
वणते तेनी माता स्थापत्यागाथापत्नी त्यां, हुती तेभल्ले हुंस जेवी स्वच्छ सङ्केह

‘ हारवारिधारछिन्नमुक्तावलिप्पगासाइं ’ हारवारिधारछिन्नमुक्तावली प्रकाशानि
‘ अंसूणि ’ अश्रूणि ‘ विणिग्मुंचमाणी २, विनिर्मुञ्चन्ती २ मुक्ताहारजलधारा वि-
कीर्णमुक्तावत्स्वच्छाश्रुविन्दून् पुनः पुनर्निपातयन्तीत्यर्थः, एवं=वक्ष्यमाण प्रकारेण
अवादीत्-यतितव्यं जात ! =हे पुत्र ! संयमाराधनार्थं यत्नं कुरु, घटितव्यं जात !
हे वत्स ! संयमे संलग्नोभव, पराक्रमितव्यं जात ! =हे अङ्ग ! संयमप्रतिकूलान्
आलस्यादीन् वारयितुं कायादिवलं प्रदर्शय, आंस्मश्च अर्थे ‘ णो पमाएयव्वं ’ नो
प्रमादितव्यम्=प्रमादस्य वशे कदापि मा भूः, इत्युक्त्वा = इति कथयित्वा, स्थाप-
त्यापुत्रस्य माता स्थापत्या गाथापत्नी यस्यादृशः सकाशात् प्रादुर्भूता=आयाता
तस्यामेवदिशि प्रतिगता ॥ सू० १६ ॥

रित माला अलंकारों को लेकर रखलिया। रखते समय वह (हार
वारिधार छिन्न मुक्तावलिप्पगासाइं अंसूणि विणिग्मुंचमाणी २ एवं
वयासी) हारवारिधारा और छिन्नमुक्तावली के समान आंसुओं को
धार २ बहानी जाती थी। इसी स्थितिमें बनी हुई उस स्थापत्या गाथा
पत्नी ने फिर अपने पुत्र से इस प्रकार कहा—(जइयव्वं जाया ! घडियव्वं
जाया ! परिक्कमियव्वं जाया ! अस्सिच्चणं अट्टे णो पमाएयव्वं जामेव
दिसिपाउव्वूया तामेव दिसिं पडिगया) हे पुत्र ! संयम की आराधना
के लिये तुम प्रयत्नशील रहना। हे पुत्र ! तुम संयम में संलग्न रहना।
हे पुत्र संयम के प्रतिकूल आलस्य आदिकों को निवारण करने के लिये
अपने शारीरिक आदि बल को प्रस्फुरित करते रहना। इस संयम रूप
अर्थमें हे बेटा ! तुम कभी भी एकक्षण भी प्रमादके बशवर्ती मत होना।
ऐसा कहकर वह स्थापत्यागाथा पत्नी जिस दिशा से आई थी
उसी दिशा में वापिस चली गई ॥ सू० १६ ॥

साडीमां ते उतादेवी भाणा अने धरेणुंओःवगेरे लधं लीधां भाणा अने धरेणुं
ओ साडीमां भूकती वण्णते (हारवारिधारछिन्नमुक्तावलिप्पगासाइं अंसूणि विणिग्मुंच
माणी २ एवं वयासी) तेनी आंओमांथी नीकणतां आसुओ डार पाणीनी
धारा अने छिन्न मुक्तावलीनी जेम सतत टपडी रह्या हुतां, आभ आंसुलीनी
आंओथी स्थापत्यागाथा पत्नी पोताना पुत्रने कडेवा लागी—(जइयव्वं जाया ! घडि
यव्वं जाया ! परिक्कमियव्वं जाया अस्सिं च णं अट्टे णो पमाएयव्वं जामेव
दिसिं पाउव्वूया तामेव दिसिं पडिगया) हे पुत्र ! संयमनी साधना भाटे तमे
सहा सावध रहजे डेवत्स ! संयमनी साधना भाटे प्रतिकूल आणस्य वगेरेना
निवारण भाटे पोताना शारीरिक अण प्रस्फुरित करता रहजे जे आ संयमनी
साधनामां तमे डोछ पणु वण्णते प्रमाद करता नहि, आ प्रमाणे सओधीने
स्थापत्यापत्नी त्यांथी पोताने धेर पाछी वणी, सूत्र ॥ १६ ॥

मूळम्—तएणं से थावच्चापुत्ते पुरिससहस्सेहिं सद्धिं सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेइ जाव पव्वइए । तएणं से थावच्चापुत्ते अणगारे जाते इरियासमिए भासासमिए जाव विहरइ, तएणं से थावच्चापुत्ते अरहओ अरिट्टनेमिस्स तहारूवाणं थेराणं अंतिए सामाइयमाइयाइं चउदसपुव्वाइं अहिज्जइ, अहिज्जित्ता वहूहिं जाव चउत्थेणं विहरति ।

तएणं अरिहा अरिट्टनेमी थावच्चापुत्तस्स अणगारस्स तं इव्भाइयं अणगारसहस्ससीसत्ताए दलयइ, तएणं से थावच्चापुत्ते अन्नया कयाइं अरहं अरिट्टनेमिं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—इच्छामि णं भंते तुव्वमेहिं अव्वमणुन्नाउ समाणे सहस्सेणं अणगारेणं सद्धिं वहिया जणवयविहारं विहरित्तए, अहासुहं देवाणुप्पिआ ! तएणं से थावच्चापुत्ते अणगारसहस्सेणं सद्धिं तेणं उरालेणं उग्गेणं पयत्तेणं पग्गहिणं वहिया जणवयविहारं विहरइ ॥ सू० १७ ॥

‘तएणं से थावच्चापुत्ते’ इत्यादि ।

टीका—ततः तदनन्तरं खलु स स्थापत्यापुत्रः पुरुषसहस्रेण सार्धं स्वयमेव

‘तएणं से थावच्चा पुत्ते’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से थावच्चा पुत्ते) उस स्थापत्या पुत्रने पुरिससहस्सेहिं सद्धिं सयमेव पंचमुट्ठियं करेइ) उन एक हजार दीक्षित पुरुषोंके साथ अपने केशोंका पंचमुष्टी लोंच किया—(जाव पव्वइए) यावत्

(तएणं से थावच्चा पुत्ते) इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) त्थारणाह (से थावच्चापुत्ते) स्थापत्या पुत्रे (पुरिससहस्सेहिं सद्धिं सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेइ) दीक्षा पात्रेणा ऋक् इगार पुरुषोनी साथे पोताना वाणनुं पांथ मुष्ठी लुंथनं कथुं. (जाव पव्वइए) अनेर

પશ્ચમુષ્ટિકં લોચં કરોતિ કૃત્વા ચ યાવત્ પ્રવ્રજિતઃ સહસ્રપુરુષે સહ સ્થાપત્યાપુત્રો ડર્હદરિષ્ટનેમેઃ સમીપે ચત્વારિમહાવ્રતાનિ ઉચ્ચારિતવાન્ । તતસ્તદનન્તરં સ સ્થાપત્યા પુત્રઃ ' અણગારે ' અનગારઃ દ્રવ્યતો ભાવતશ્ચ મુનિર્જાતઃ, સ કીદૃશ इत्याह—'ઈરિયાસમિ' ' ઈર્યાસમિતઃ ઈર્યાસમિતિઃ યતનાપૂર્વકં ગમનં, તયા સમન્વિતઃ, યથા કથમપ્યન્યજીવવિરાધના ન સ્યાત્તથોપયોગપૂર્વકગમનવાનિત્યર્થઃ, ' ભાસાસમિ' ' ભાષાસમિતઃ ભાષાસમિતિયુક્તઃ યાવત્ વિહરતિ=યાવચ્છન્દેન ' એષણાસમિ, આયાણમંડમત્તનિક્ષેવણાસમિ, ઉચ્ચારપાસવણચ્છેલજલ્લસિંધાણપારિદ્ધાવણિયા સમિ' " इत्यादि वाच्यम् । एषणासमितः=एषणासमितियुक्तः निर्दोष-भिक्षाग्रहणशीलः, आदानभाण्डामत्रनिक्षेपणासमितः= भाण्डामात्राद्युपकरणानाम् आदाने ग्रहणे निक्षेपणायां स्थापने च या समितिस्तया युक्तः, उच्चारप्रसवण

પ્રવ્રજિત હોકર उसने सहस्र पुरुषोंके साथ अरिष्टनेभि प्रभुके समीप फिर पंचमहाव्रतोंका उच्चारण किया । इस तरह वे स्थापत्यापुत्र अब द्रव्य और भाव दोनों रूपसे अनगारावस्थापन बन गये । यही बात (तएणं से थावच्चा पुत्ते अणगारे जाए) इन पदों द्वारा व्यक्त की गई है । (ईरियासमि, भासासमि जाव विहरइ) वे यतना पूर्वक चलने लगे ईर्या समिति से युक्त बन गये— जिस तरह किसी भी अन्य जीव की विराधना न हो इस तरह उपयोग पूर्वक चलने लगे भाषा समिति आदि समिति से युक्त हो गये । यहां यावत् शब्द से एषणासमि, आयाणमंढमत्तनिक्खेवणासमि, उच्चारपासवणखेलजल्लसिंघाण—परिद्धावणीया समि' " इन अवशिष्ट समितियों आदि का ग्रहण हुआ है । निर्दोष भिक्षा लेना एषणा समिति है । भाण्डामत्रादि उपकरणों के आदान में ग्रहण में और निक्षेपण में उपयोग पूर्वक प्रवृत्ति करना

પ્રવ્રજિત થઈ ને તેણે એક હજાર પુરુષોની સાથે અરિષ્ટનેમિ પ્રભુની સામે પંચ મહાવ્રતોનું ઉચ્ચારણ કર્યું. આ રીતે તે સ્થાપત્યા પુત્ર દ્રવ્ય અને ભાવની અપેક્ષાએ અનગાર અવસ્થાપન થઈ ગયા. આ વાત (તણં સે થાવચ્ચાપુત્તે અણગારે જાણ) આ પદો વડે પ્રકટ કરવામાં આવી છે તેઓ કેવા અણગારે થયા તે નીચેના સૂત્રથી અંતરે છે (ઈરિયા સમિ, ભાસા સમિ, જાવ વિહરइ) ઈર્યાસમિતિથી યુક્ત થઈ ગયા એટલે કેઈપણ જીવને વિરાધના (કષ્ટ) થાય નહિ એવી રીતે જતનથી ચાલવા લાગ્યા તે ભાષાસમિતિ વગેરે સમિતિથી યુક્ત થઈ ગયા. ' યાવત્ શબ્દથી (એષણાસમિ, આયાણમંડામત્તનિક્ષેવણાસમિ, ઉચ્ચાર પાસવણચ્છેલજલ્લસિંધાણપરિદ્ધાવણિયા સમિ) આ સમિતિઓ વગેરેનું ગ્રહણ થયું છે. નિર્દોષ ભિક્ષા સ્વીકારવી 'એષણા—સમિતિ' છે ભાંડામત્રાદિ ઉપકરણોના આદાન એટલે ગ્રહણમાં અને નિક્ષેપણ મૂકવામાં ઉપયોગ પૂર્વક—પ્રવૃત્તિ થવી તે

શ્લેષ્મજલ્લશિઘ્વાણપરિષ્ઠાપનિકાસમિતઃ ઉચ્ચારાદીનાં પરિષ્ઠાપનિકાસમિતઃ = ઉત્સર્જને શાસ્ત્રોક્તવિધિપ્રવૃત્તિઃ, તથા યુક્ત इत्यर्थः । स मनः समितः वचः समितः कायसमितः, मनोगुप्तः वचनगुप्तः कायगुप्तः गुप्तेन्द्रियः इन्द्रियाणामसत्प्रवृत्तिनिवर्तनात् गुप्तब्रह्मचर्यः अक्रोधः अमानः अमायः अलोभ अतएव शान्तः, प्रशान्तः प्रशन्नभावसम्पन्नः, उपशान्तः, कषायकारणवर्जितः परिनिर्मुक्तः, योगत्रयसन्ताप-

इसका नाम आपण्डामत्रानिक्षेपणा समिति है तथा उभयकाल प्रतिलेखना करना उच्चोर, प्रस्रवण, श्लेष्म, जल्ल शिङ्घाण-इनके परिष्ठावन करने में शास्त्रोक्त विधि के अनुसार प्रवृत्ति करना यह उच्चार प्रस्रवण श्लेष्म जल्ल शिङ्घाण परिष्ठापनिका समिति है । इसी तरह वे स्थापत्यानगार मनः समिति से, वचन समिति से कायसमिति से मनोगुप्ति से वचन गुप्ति से कायगुप्ति से युक्त हो गये तथा इन्द्रियों की असत् विषयो में प्रवृत्ति के निवर्तन से, गुप्तेन्द्रिय हो गये । मन, वचन और काय से पूर्ण ब्रह्मचर्य के पालन करने वाले होने से गुप्त ब्रह्मचारी हो गये क्रोध कषाय से सर्वथा रहित होने से अक्रोध मान-कषाय के अभाव से अमान, मायाकषाय के अभाव से अमाय, लोभकषाय के अभाव होने से अलोभ परिणति वाले बन गये । इसी लिये वे शान्त प्रशान्त प्रशन्न भाव संपन्न, उपशान्त-कषायों के कारणों

ભાંડામત્રાનિક્ષેપણા સમિતિ છે, તેમજ બંને કાળમાં પ્રતિ લેખના કરવી આ ચોથી સમિતિ છે ઉચ્ચાર, પ્રસ્રવણ શ્લેષ્મ, જલ્લ, શિંઘાણ એમનું પરિષ્ઠાવન કરવામાં શાસ્ત્રમાં કહ્યાં મુજબ પ્રવૃત્તિ કરવી આ ઉચ્ચાર પ્રસ્રવણ શ્લેષ્મ જલ્લ શિંઘાણ પરિ-ષ્ઠાપનિકા સમિતિ છે. આ સમિતિથી પણ તેઓ યુક્ત.હતા આ રીતે સ્થાપત્યા નગાર મનઃ સમિતિથી, વચન સમિતિથી, કાય સમિતિથી, મનોગુપ્તિથી કાય-ગુપ્તિથી યુક્ત થયા. તે ઈન્દ્રિયોની અસત વિષયોમાં પ્રવૃત્તિના નિવર્તનથી ગુપ્તેન્દ્રિય થયા. તે મન વચન અને કાય (શરીર) થી પૂર્ણ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરનાર હોવા બદલ ગુપ્ત-બ્રહ્મચારી થયા. તે સંપૂર્ણ રીતે ક્રોધ-કષાય વગર હોવા બદલ અક્રોધ માન કષાયના અભાવથી અમાન, માયા કષાયના અભાવથી અમાય, લોભ-કષાયના અભાવથી અલોભ પરિણતિવાળા થયા. અટલા માટે જ તે શાંત, પ્રશાંત પ્રશન્નભાવ સંપન્ન, તેમજ ઉપશાંત કષાયો ના કારણોથી વર્જિત થયા-પરિનિર્મુક્ત થયા-મન, વચન, અને કાયાએ ત્રણ યોગના

रहित अनास्रवः, हिंसादिवर्जितः, अममः, ममत्वरहितः, अकिंचनः द्रव्यभावपरि-
ग्रहवर्जितः छिन्नग्रन्थः, स्नेहरहितः, निरुपलेपः—द्रव्यभावलेपवर्जितः, कांस्यपात्र-
मिव मुक्ततोयः तोयरूपस्नेहरहितत्वात्, शङ्खइव नीरञ्जनः रागसम्बन्धरहितत्वात्,
जीवइवाप्रतिहतगतिः सर्वदेशविहारित्वात्, जात्यकनकमिव जातरूपः निरतिचार-
संयमवत्त्वात्, गगनमिव निरालम्बनः देशग्रामकुलाद्यालम्बनरहितत्वात्, आदर्श-
फलक इव प्रकटरवभावः दर्पणवत् स्वच्छस्वभावत्वात्, वायुरि वा प्रतिवद्धः क्षेत्रा-
दिषु प्रतिबन्धरहितत्वात्, शारदसलिलमिवशुद्धहृदयः=शरदतुजलवन्निर्मलहृदयः

से वर्जित हुए—परिनिवृत्त हो गये—सनवचनकाय के सन्ताप से
रहित बन गये। अनास्रव—हिंसादि पापों से रहित हो गये, ममता
भाव से रहित हो गये, अकिंचन हो गये, द्रव्य और भावरूप परिग्रह
से मुक्त बन गये। स्नेह रहित हो गये निरुपलेप हो गये द्रव्य भाव लेप
से रहित हो गये। तोय जलरूप स्नेह से रहित होने के कारण कांस्य
पात्र की तरह वे मुक्ततोय बन गये। राग के संबन्ध से रहित होने
के कारण वे शंख की तरह निर्मल हो गये। सर्व देश में बिहारी होने
के कारण वे जीव की तरह अप्रतिबंध विहारी बन गये। निरतिचार
संयम के पालक होने के कारण वे शुद्धसुवर्ण की तरह वे जातरूप हो
गये। देश, ग्राम आदि के आलंबन से रहित होने के कारण वे गगन
की तरह निरालम्ब हो गये। दर्पण की तरह स्वच्छ स्वभाव से युक्त
होने के कारण वे प्रकट स्वभाव हो गये। क्षेत्रादिकों में प्रतिबन्ध रहित

स तापथी रहित थया अनास्रव—हिंसा वगेरे पापकार्योथी रहित थया, ममता
भावथी रहित थया, अकिंचन थया, तेमज्ज द्रव्य ने लावना परिग्रहथी मुक्त थया,
स्नेहरहित थया, निरुपलेप थया, द्रव्य ने भाव लेपथी रहित थया, तोय (पाणी)
इप स्नेह वगर डोवाने कारणे ते कांस्यपात्रनी जेम मुक्त तोय 'थया. रागना
संभंध थी रहित डोवा भटल ते शंभनी जेम निर्माण थया. सर्व देशोभां
विहार करनार डोवाथी ते जिवनी जेम अप्रतिहत गतिवाणा (जेनी गति
क्याय रोकाय नडि डे जेवा) थया. निरतिचार संभय ने पाणनारा डोवा-
थी ते शुद्ध सोनानी जेम जत इप थया, देश, ग्राम वगेरे ना आलंभन
थी रहित डोवा भटल ते आकाशनी पेठे निरालंभ थयां, अरीसानी जेम
निर्माण स्वभावना डोवाथी ते 'प्रकट स्वभाव' वाणा थया, क्षेत्र वगेरेभां
प्रतिबंध वगरना डोवाथी ते पवननी जेम अप्रति बद्ध विहारी थया, कषाये।

કષાયોપશમિતત્વાત્, પુષ્કરપત્રમિવનિરુપલેપઃ=ભોગાભિલાષરૂપલેશર્વજિતત્વાત્, કૂર્મઇવ ગુપ્તેન્દ્રિયઃ વશીકૃતેન્દ્રિયત્વાત્, સ્વદ્વિવિષાણમિવ એકજાતઃ સ્વદૂગી=વન્ય જન્તુવિશેષઃ 'ગેંડા' ઇતિભાષાપ્રસિદ્ધઃ તસ્ય વિષાણં શૂઙ્ગં તદ્વદેકજાતઃ સ્વાત્માવલમ્બિતત્વાત્, વિહગઇવ વિપ્રમુક્તઃ પક્ષિવત્ સંનિધિવર્જિતત્વાત્, ભારણ્ડપક્ષીવ અપ્રમત્તઃ=ભારણ્ડપક્ષિણો હિ એકોદરાઃ પૃથગ્રીવા અન્યોન્યફલભક્ષિણો જીવદ્વયરૂપા ભવન્તિ, તે ચ સર્વદા ચકિતચિત્તાસ્તિષ્ઠન્તિ, તદ્વત્ પ્રમાદરહિતત્વાત્ કુંજરઇવ શૂરઃ કર્મશત્રું પરાજેતું દઢોત્સાહવત્ત્વાત્, ચન્દ્રઇવ સૌમ્યલેશ્યઃ શુભપરિણામવત્ત્વાત્,

હોને કે કારણ વે વાયુ કી तरह અપ્રતિબદ્ધ વિહારી બન ગયે । કષાયોં કે ઉપશમિત હો જાને સે શરત્ કાલ કે જલ કે સમાન વે નિર્મલ હૃદય સે યુક્ત હો ગયે । ભોગાભિલાષ રૂપ લેપ સે રહિત હોને કે કારણ વે પુષ્કર (કમલ) પત્ર કી तरह નિરુપલેપ હો ગયે । કચ્છપ કી तरह વે અપની ઇન્દ્રિયોં કો ગુસ્ત કરને વાલે હોને સે ગુપ્તેન્દ્રિય બન ગયે । કેવલ અપની આત્મા કે હી અવલમ્બન કરને વાલે હોને સે વે ગેંડાહાથી કે વિષાણ કી तरह એક જાત હો ગયે । સંનિધિ સે વર્જિત હોને કે કારણ પક્ષી કી तरह વે વિપ્રમુક્ત હો ગયે । ભારણ્ડ પક્ષી કી तरह વે અપ્રમત્ત રહને લગે । યે ભારણ્ડ પક્ષી એક ઉદરવાલે હોતે હૈં, ગ્રીવા ઇસકી પૃથક્ હોતી હૈં, અન્યોન્ય ફલ ભક્ષી હોતે હૈં—દો જીવ હોતે હૈં । યે સર્વદા ચકિત ચિત્ત રહા કરતે હૈ । કર્મરૂપ શત્રુ કો પરાજિત કરને કે લિપે દઢ ઉત્સાહ સંપન્ન હોને કે કારણ યે કુંજર (હાથી) કી तरह શૂર બન ગયે । શુભ-પરિણામોં સે યુક્ત હોને કે કારણ યે ચન્દ્રમણ્ડલ કી तरह સૌમ્ય લેશ્યા

ના ઉપશમનથી શરત ઋતુના પાણીની જેમ તે સ્વચ્છ હૃદયવાળા થયા, ભોગ વિલાસ રૂપ લેપથી રહિત હોવાથી પુષ્કર કમળપત્ર ની જેમ નિરુપલેપ થયા કાચબાની જેમ તે પોતાની ઇન્દ્રિયોને ગુસ્ત કરનાર હોવાથી ગુપ્તેન્દ્રિય થયા. કેવળ પોતાના આત્માને જ અવલંબ આપનાર હોવાથી તે ગેંડા હાથીના વિષાણ (શીંગડા) ની જેમ એક જાત થયા. સંનિધિ વગર હોવાથી પક્ષી ની જેમ તે વિપ્રમુક્ત થયા. ભારંડપક્ષીની જેમ તે અપ્રમત્ત (મદ વગર) રહેવા લાગ્યા, આ ભારંડ પક્ષી એક પેટ વાળાં હોય છે. તેમની ઠાક પૃથક્ હોય છે. અન્યોન્ય રૂપ ભક્ષી હોય છે—તેમજ બે જીવ હોય છે. તે હમેશાં ચકિતચિત્ત રહે છે. તે સ્થાપત્યાપુત્ર કર્મના શત્રુને પરાજિત કરવા માટે દઢ ઉત્સાહ સંપન્ન હોવાથી કુંજર (હાથી) ની જેમ શૂર થયા. શુભ પરિણામોથી યુક્ત હોવાથી તે ચન્દ્રમંડળ ની જેમ સૌમ્ય લેશ્યા વાળા થયા. બીજા જીવોને

સૂર્યઐવ દીપ્તેજાઃ પરેષાં ક્ષોભકત્વાત્, સાગર ઇવ ગમ્भीરઃ ઉદારહૃદયત્વાત્, મન્દરહ્વાપ્રકમ્પઃ પરીષહોત્સર્ગૈરવિચલિતત્વાત્, વૃષભઐવ જાતસ્થામા ગૃહીતભારપાર-ગત્વાત્, સિંહ ઇવ દુર્ધર્ષઃ ઉપસર્ગમૃગૈઃ પરાજેતુમશક્યત્વાત્, વસુન્ધરૈવ સર્વસ્પર્શવિ-સહઃ શીતોષ્ણાદિસર્વસહત્વાત્, સુહૃતાશન ઇવ તેજસા જ્વલન્ તેજોલેશ્યાદિલબ્ધિ-મત્વાત્, તસ્ય સ્થાપત્યાપુત્રાનગારસ્ય ન કુત્રાપિ પ્રતિવન્ધો ભવતિ । પ્રતિવન્ધો દ્રવ્યક્ષેત્રકાલભાવભેદાચ્ચતુર્વિધઃ, તત્ર દ્રવ્યતઃ—સચિત્તાચિત્તમિશ્રેષુ, ક્ષેત્રતો ગ્રામન-ગરાડરણ્યાદિષુ, કાલતઃ—સમયાવલિકાદિષુ, ભાવતઃ ક્રોધભયહાસ્યાદિષુ । સ

સે યુક્ત હો ગયે । દૂસરે જીવોં કો ક્ષોભ કરને વાલે તેજ સે સમ્પન્ન હોને કે કારણ યે સૂર્ય કી तरह દીપ્ત તેજવાલે બન ગયે ! ઉદાર હોને સે સાગર કી तरह इन का हृदय गंभीर हो गया । परीषह और उप सर्गों से अविचलित होने के कारण ये सुमेरुकी तरह अप्रकंप बन गये । गृहीत भार को पार लगाने के कारण वृषभ की तरह ये विशिष्ट शक्ति शाली हो गये । उपसर्ग रूपी मृगों से पराजितुं अशक्य होने के कारण ये सिंह की तरह दुर्धर्ष बन गये । शीत उष्ण आदि सब सहन करने के कारण ये वसुंधरा (पृथिवि) की तरह सर्व स्पर्शसह बन गये । तेजो लेश्यादि लब्धि संपन्न होने के कारण ये जाज्वल्यमान हुताशन (मग्नि) की तरह विशिष्ट तेजसे चमकने लगे इन स्थापत्या पुत्र मुनिका कहीं पर भी प्रतिबन्ध नहीं था । यह प्रतिबन्ध द्रव्य, क्षेत्र, काल और भाव की अपेक्षा चार प्रकार का कहा गया है । द्रव्य की अपेक्षा सचित्त, अचित्त तथा मिश्र वस्तुओं में, क्षेत्र की अपेक्षा ग्राम,

ક્ષેત્ર, પમાડનાર તેજથી યુક્ત હોવાથી તે સૂર્યની પેઠે દીપ્ત તેજ વાળા થયા. ઉદાર હતા તેથી સાગરની જેમ તેમનું હૈયું ગંભીર થઇ ગયું. પરીષહો અને ઉપસર્ગોના આકરા પ્રહારોથી પણ તે વિચલિત થતા નહિ તેથી સુમેરુ પર્વત ની જેમ તે અપ્રકંપ થયા. સ્વીકારેલા કર્તવ્યોના ભારને છેક સુધી પાર લઇ જવા માટે તે બળદ ની જેમ સવિશેષ શક્તિ શાળી થયા ઉપસર્ગ રૂપી હરણો થી પરાજિત ન થવાથી તે સિંહની પેઠે દુર્ધર્ષ થયા ઠંડી, ગરમી વગેરે બધું સહન કરવાથી તે વસુન્ધરા (પૃથિવી) ની જેમ સર્વ સ્પર્શ થયા તેને લેશ્યા વગેરેની સિદ્ધિ યુક્ત હોવાથી તે સળગતા અગ્નિ ની જેમ સવિશેષ તેજથી પ્રકાશિત થયા. સ્થાપત્યાપુત્ર પ્રતિબંધ રહિત થયાં આ પ્રતિબંધ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવની અપેક્ષાએ ચાર પ્રકારનો છે. દ્રવ્યનીઅપેક્ષાએ સચિત્ત, અચિત્ત તેમજ મિશ્ર વસ્તુઓમાં, ક્ષેત્રની દૃષ્ટિએ ગ્રામ, નગર, અરણ્ય (વન)

समतृणमणिलोष्टकाञ्चनः, समसुखदुःखः, इहलोकपरलोकाऽप्रतिबद्धः, जीवित-
मरणकाङ्क्षा वर्जितः, संसारपाशगामी कर्मनिर्घातनार्थमभ्युत्थितः, एवं च खलु
मोक्षमार्गे विहरति । ततः खलु स स्थापत्यापुत्रोऽर्हतोऽरिष्टनेमेस्तथारूपाणां
स्थविराणान्तिके सामायिकादीनि चतुर्दशपूर्वाणि अधीते, अधीत्य च बहुभिर्याव-
च्चतुर्थेन=चतुर्थभक्तादिनांऽऽत्मानं भावयन् विहरति ।

नगर, अरण्य आदिको में काल की अपेक्षा समय आवलिकआदिकों
में भाव की अपेक्षा क्रोध, भय, तथा हास्यादिकों में, उन स्थापत्या पुत्र
को किसी भी प्रकार का प्रतिबन्ध नहीं था । उन की दृष्टि में तृण,
मणि, लोष्ट और काञ्चन समान थे । सुख और दुःख समान थे । इह
लोक और परलोक से वे अप्रतिबद्ध थे । जीविताशंसा और मरणा
शंसा से वे रहित बन चुके थे । संसार से रहित हो चुके थे कर्मों के
नाश करने में ही उनका पुरुषार्थ लगा हुआ था । इस तरह वे समिति
आदि कों से समित हो कर मुक्ति के मार्ग में सावधान होकर विचरण
करने लगे । (तण्णं से थावच्चापुत्ते अरहओ अरिष्टनेमिस्स तहा
रूवाणं थेराणं अंतिणं सामाहयमाइयाइं चोदसपुच्चाइं अहिज्जइ)
धीरे २ उन स्थापत्यापुत्र अनगार ने अर्हत अरिष्टनेमि प्रभु के तथा-
रूप स्थविरो के पास सामयिक आदि चौदह पूर्वों का अध्ययन भी कर
लिया (अहिजित्ता बहूहिं जाव चउत्थेणं विहरइ) उनका अध्ययन
करके फिर उन्होंने चतुर्थ भक्तादि तपस्या से अपने को भावित किया

वगेरेमां, काणनी अपेक्षाये समय आवलिका वगेरेमां, लावनी दृष्टिओ क्रोध, लय
तेमज्ज हास्य वगेरेमां ते स्थापत्या पुत्रने कोठपणु वतनेा प्रतिबन्ध उतो नडिं
तेना भाटे ते तृण, मणि, लोष्ट (माटीनुं ठेकुं) अने काञ्चन (सोनुं)
आ णधां सरणां न उतां. सुण हुंण णने सरणां उतां. छुडु लोक अने पर-
लोकथी ते अप्रतिबद्ध (स्वतंत्र) उता. जीविताशंसा तेमज्ज मरणाशंसाथी
ते रहित थया. संसारना विषयोथी रहित थअने कर्मोना विनाशमांज तेओ
पुरुषार्थं संलग्न उता आ प्रमाणे ते स्थापत्यापुत्र समिति वगेरेथी समित
थअने मुक्तिमार्गमां सावधान थअने विचरण करवा लाग्या. (तण्णं से थावच्चा-
पुत्ते अरहओ अरिष्टनेमिस्स तहारूवाणं थेराणं अंतिणं सामाहयमाइयाइं चोदस
पुच्चाइं अहिज्जइ) धीमे धीमे स्थापत्या-पुत्र अनगारे अरिष्टनेमि प्रभुनी
पासे थी तेमज्ज तथाइय स्थविरोनी पागेथी सामयिक वगेरे चौदपूर्वोनुं अध्य-
यन पणु कथुं. (अहिजित्ता बहूहिं जाव चउत्थेणं विहरइ) अध्ययन कथां णाह
स्थापत्या पुत्रे चतुर्थ भक्त वगेरे तपस्याथी पानाना आत्माने लावित कथी

ततः खलु अहंरिष्टनेमिः स्थापत्यापुत्रस्यानगारस्य तं=सहागतं 'इवभाइयं' इभ्यादिकम् इभ्यश्रेष्ठिसेनाप्रतिप्रभृतिक्म् अनगारसहस्रं शिष्यतया ददाति । स्थापत्यापुत्रेण सह ये सहस्रपुरुषा दीक्षां गृहीतवन्तस्ते सर्वे तस्यैव शिष्याः कृता इति भावः । ततः खलु स स्थापत्यापुत्रोऽनगारोऽन्यदा कदाचित् अहन्तमरिष्टनेमिं वन्दते वाचा स्तौति, नमस्यति, कायेन प्रणमति, वन्दित्वा नमस्कारं च कृत्वा एवं =वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत—

इच्छामि खलु भदन्त ! हे भगवन् युष्माभिः 'अवभणुन्नाए' अभ्यनुज्ञातः सन् आज्ञां प्राप्य सहस्रेणानगारेण साधं बहिः द्वारावती नगरीतो बहिर्निःसृत्य जनपदविहारं देशे ग्रामानुग्रामविचरणं, विहर्त्तुं=कर्तुम्, भवदाज्ञया देशे विहारं कर्तुं मिच्छामीत्यर्थः । हे देवानुप्रिय यथालुखं=विहरेत्यर्थः ।

यावत् शब्द से उक्त अर्थ लिया गया है । (तएणं अरिहा अरिट्टनेमि थावच्चापुत्तस्स अणगारस्स तं इवभाइयं अणगारसहस्सं सीसत्ताए दलयइ) इसके बाद अहंत अरिष्टनेमि प्रभु ने उन अनगार स्थापत्यापुत्र के लिये उनके साथ आये हुए उस, इभ्य, श्रेष्ठी सेनापति आदि अनगार सहस्र को शिष्यरूप से दे दिया । (तएणं से थावच्चापुत्ते अन्नया कयाइं अरहं अरिट्टनेमिं वंदइ नमंसइ) इसके बाद उन स्थापत्यापुत्र ने किसी समय अहंत अरिष्टनेमि को वंदना की और उन्हें नमस्कार किया— (वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी) वन्दना नमस्कार करके फिर उन्होंने से उन्होंने ऐसा कहा— (इच्छामि णं भंते ! तुव्मेहिं अवभणुन्नाये समाणे सहस्सेणं अणगारेणं सद्धिं बहिया जणवयविहारं विहरित्ताए) भदन्त यदि आपकी आज्ञा हो तो मैं इन हजार अनगारों को साथ लेकर द्वारावती नगरी से बाहर जनपद विहार करना चाहता हूँ ।

'यावत्' शब्दही उक्त अर्थ नो. सं. ग्रं. ६. थयो. छे. (तएणं अरिहा अरिट्टनेमि थावच्चापुत्तस्स अणगारस्स तं इवभाइयं अणगारसहस्सं सीसत्ताए दलयइ) त्थार पछी अहंतं अरिष्टनेमि प्रभुये अनगार स्थापत्यापुत्रने तेमनी साथे आवेला अने प्रवत्ता अहंरिष्टनेमि कदेला छेय, श्रेष्ठी सेनापति वगेरे अनगार सहस्र ने शिष्य रूपे आख्या । (तएणं से थावच्चापुत्ते अन्नया कयाइं अरहं अरिट्टनेमिं वंदइ नमंसइ) त्थार जाह स्थापत्या पुत्रे कोइ वणत्त अहंतं अरिष्टनेमि प्रभुने वंदन तेमणे नमस्कार कया (वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी) वंदन अने नमस्कार करीने तेमणे तेमने विनंती करी— (इच्छामि णं भंते ! तुव्मेहिं अवभणुन्नाये समाणे सहस्सेणं अणगारेणं सद्धिं बहिया जणवयविहारं विहरित्ताए) हे भदन्त ! तमारी आज्ञा थाय तोहुं ओक हुन्तर अनगारो नी साथे द्वारावती

ततः खलु स स्थापत्यापुत्रोऽनगारसहस्रेण सार्धं तेनोदारेण=प्रधानेन-पद्-
जीवनिकायरक्षणपरत्वात् ; उग्रेण=तीव्रेण परीषहोपसर्गं सहिष्णुत्वात्, प्रयत्नेन=
यतनाप्रधानत्वात् बहिर्जनपदविहारं विहरति ॥ १७ ॥

मूलम्—तेणं कालेणं तेणं रमएणं सेलगपुरे नामं नगरं
हात्था, सुभूमिभागे उज्जाणे, सेलए राया, पउमावइ देवी,
मंडुए कुमारे जुवराया । तस्स णं सेलगस्स पंथगपामोक्खा पंच-
मंतिसया होत्था, उप्पत्तियाए वेणइयाए कम्मियाए पारिणा-
मियाए उववेया रज्जधुरं चित्तयंति, थावच्चापुत्ते सेलगपुरे
समोसढे राया णिग्गतो धम्मकहा, धम्मं सोच्चा जहाणं देवा-
णुप्पियाणं अंतिए बहवे उग्गा भोगा जाव चइत्ता हिरन्नं जाव

(अहासुहं देवाणुप्पिया । तएणं से थावच्चा पुत्ते अणगारसहस्सेणं
सद्धिं तेणं उरालेणं उग्गेणं पयत्तेणं पग्गहिणं बहिया जणवय-
विहारं विहरइ) प्रभु ने उनसे कहा—यथासुखं देवानुप्रिय ! प्रभु की
इस प्रकार आज्ञा प्राप्त कर वे स्थापत्यापुत्रं षट्जीवनिकाय की रक्षा
करने में तत्पर होने के कारण उदार, परीषह और उपसर्गों को सहन
करने के कारण उग्र, यतना प्रधान होने के कारण प्रयत्न और भग-
वान् की आज्ञा को प्रधान रूप से अंगीकार करने के कारण प्रगृहीत
ऐसे १ एक हजार शिष्यों को साथ लेकर वहां से बाहिर देशों में
विहार किया । सूत्र “ १७ ”

नगरीनी अडार जनपद विहार करवा आहुं छुं. (अहासुहे देव.णुप्पिया ! तएणं
से थावच्चा अणगारसहस्सेणं सद्धिं तेणं उराले णं उग्गेणं पयत्तेणं पग्गहिणं
बहिया जणवयविहारं विहरइ) ३ बुद्धे तेने उहुं-उडेवानुप्रिय सुजेथी विहार
करे. आ रीते स्थापत्यापुत्रे आज्ञा भेजवीने षट्जीवनिकायना रक्षणुमां सदा तैयार
होवाथी उदार, परीषह अने उपसर्गोने सहन करवाथी उग्र, यतना प्रधान
होवाथी, प्रयत्न अने भगवाननी आज्ञा प्रधान रूपथी स्वीकारवाथी प्रगृहीत जेवा
अेक हजार शिष्योनी साथे त्यां थी अडारना देशोमां विहार करेयां ॥ सू-१७ ॥

पव्वइया, तहाणं अहं नो संचाएमि पव्वइत्ताए, अहन्नं देवाणु-
प्पियाणं अंतिए पंचाणुव्वइयं जाव समणोवासए जाव अहि-
गयजीवाजीवे जाव अहापरिग्गहिएहिं तवोकम्मोहिं अप्पाणं
भावेमाणे विहरामि । पंथगपामोक्खा पंचमंतिसया समणोवासया
जाया, थावच्चापुत्ते बहिया जणवयविहारं विहरइ ॥ सू० १८ ॥

‘ तेणं कालेण ’ इत्यादि ।

टीका-तस्मिन् काले तस्मिन् समये शैलकपुरं नाम नगरमासीत् । नगराद् बहिः
सुभूमिभागं नामोद्यानम् । तस्मिन् नगरे शैलको नाम राजाऽभूत् । पद्मावतीदेवी=प-
द्मावतीनाम्नीदेवी पट्टराज्ञो । मण्डूककुमारो युवराजोऽभवत् । तस्य खलु शैलकस्य
राज्ञः पान्थकप्रमुखाः पञ्चशतानि मन्त्रिणः अमात्याः आसन्, कीदृशास्ते मन्त्रिण
इत्याह-‘ उप्पत्तियाए ’ औत्पत्तिकया शास्त्राभ्यासादि निमित्तं विनैव सद्भाविनी
तथाविधक्षयोपशमजन्या मति रौत्पत्तिकी तया, ‘ वेणइयाए ’ वैनयिकया=विनय-

‘ तेणं कालेण तेणं समएणं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ-(तेणं कालेण तेणं समएणं) उस काल और उस समय में
(सेलगपुरे नामं नगरं होत्था) शैलक पुर नाम का नगर था (सुभूमि
भागे उज्जाणे सेलए राया पडभावइ देवी मुंडए कुमारे जुवराया)
उस में सुभूमि भाग नाम का उद्यान था । शैलक पुर राजा का नाम
शैलक था । उसकी पट्टरानी का नाम पद्मावती था । मंडूक नाम का
इसका युवराज कुमार था । (तस्स णं सेलगस्स पंथगपामोक्खा पंच
मंतिसयहोत्था) इस शैलक राजा के पांथक प्रमुख पांचसौ मंत्री थे ।
(उप्पत्तियाए वेणइयाए, कम्मियाए, परिणामियाए, उववेया रज्जधुरं चित्त-

तेणं कालेण तेणं समएणं इत्यादि ।

टीकार्थ-(तेणं कालेण तेणं समएणं) ते काले अने ते समये (सेलगपुरे
नामं नगरं होत्था) शैलक पुर नामे नगर હતું. (सुभूमिभागे उज्जाणे सेलए
राया पडभावइ देवी मुंडए कुमारे जुवराया) त्यां सुभूमि ભાગ નામે ઉદ્યાન
હતું શૈલક પુરના રાજાનું નામ શૈલક હતું. પદ્માવતી તેની પટ્ટરાણી હતી.
મંડૂક નામે તે રાજાનેા યુવરાજ હતો. (તસ્સ ણં સેલગસ્સ પંથગ પામોક્ખા
પંચમંતિસય હતો) આ શૈલક રાજાનેા પાંથક પ્રમુખ પાંચસો મંત્રીઓ હતા.
(ઉપ્પત્તિયાએ વેણિયાએ કમ્મિયાએ પરિણામિયાએ ઉવવેયા રજ્જધુરં ચિત્તયંતિ) આ

लब्धबुद्ध्या, 'कम्मयाए' कर्मजया-लेखनादि कर्माभ्यासतः समुत्पन्नया बुद्ध्या, 'पारिणामियाए' पारिणामिकया दीर्घकालेऽनुभवाद्बुद्धतया वयः परिणामजन्यया-बुद्ध्या 'उव्वेया' उपपेताः बुद्धिवत्तुष्टयेन युक्ताः, 'रज्जवुरं' राज्यधुरं राज्य-रक्षणवर्धनकार्यभारं चिन्तयन्ति = चिन्तयन्तः सन्ति ।

अथ स्थापत्यापुत्रोऽनगारो ग्रामाद् ग्रामान्तरं विहरन् शैलकपुरे शैलकपुर-नगरे 'समोसढे' समवसृतः, 'राया णिग्गओ' राजा=शैलकनृपः 'णिग्गओ' निर्गतः स्थापत्यापुत्रानगारस्यागमनं श्रुत्वा तं वन्दितुं निःसृतः । निर्गत्य-स्था-पत्यापुत्रानगारं वन्दित्वा यथोचितस्थान आसीनः स्थापत्यापुत्रमनगारं पर्युपासते । धर्मकथा=श्रुतचौत्रिलक्षणधर्मकथा-स्थापत्यापुत्रानगारेण कथिता । अथ शैलको नाम राजा धर्मं श्रुत्वावदति हे भदन्त ! यथा खलु देवानुप्पियाणामन्तिके वहवः उग्गाः उग्रवंश्याः भोगा भोगवंशीया राजानो यावत् हिरण्याद्रिकं त्यक्त्वा

यन्ति) ये समस्त मंत्री औत्पत्तिकी, वैनयिकी, कार्मिकी और पारिणामि-की इस प्रकार चार तरह की बुद्धि से राज्य के रक्षण का उस के संव-र्धन का-कार्य किया करते थे । (थावच्चापुत्ते सेलगपुरे 'समोसढे') विहार करते २ स्थापत्या पुत्र शैलक पुर नगरमें आये । (राया णिग्गओ धम्मकहा) स्थापत्यापुत्र अनगार का आगमन सुनकर उनको वंदन करनेके लिये शैलक राजा अपने नगरसे निकले । निकलकर वे स्थापत्या पुत्र अनगार के पास पहुँचे—वहाँ जाकर उन्होंने उनके सविधि वन्दना की-नमस्कार किया । वंदना नमस्कार कर फिर वे यथोचित स्थान पर बैठ गये । स्थापत्यापुत्र अनगार ने श्रुतचारित्र लक्षणवाली धर्म कथा कही (धम्मं सोच्चा जहाणं देवाणुप्पियाणं अंते वहवे उग्गा भोगा जाव चहत्ता हिरन्नं जाव पव्वइत्ता, तहा अहं णो संचाएमि पव्वइए) धर्मका-

अथा मंत्रीओ औत्पत्तिकी, वैनयिकी, कार्मिकी अने पारिणामिकी आरीते आर-भतनी बुद्धिथी रान्येनु रक्षणे तेमञ्च संवर्धननु काम करता छता. थावच्चापुत्ते सेलगपुरे 'समोसढे' विहार करतां करतां स्थापत्या पुत्र शैलकपुरमां आब्या. (राया-णिग्गओ धम्मकहा) स्थापत्या पुत्र अनगारनु आगमन सांलणीने शैलक राजा पोताना नगरथी 'नीक्यो' अने 'स्थापत्यापुत्र अनगारनी' पास पडोअ्या. त्यां पडोअीने तेमणे तेमने विधिपूर्वक वंदन अने नमस्कार कया. वंदना अने नमस्कार करीने तेओ उचितस्थाने भेसी गया. स्थापत्यापुत्र अनगारे श्रुतचारित्र लक्षणवाणी धर्मकथाने उपदेश आब्यो. (धम्मं सोच्चा जहाणं देवाणुप्पियाणं अंते वहवे उग्गा भोगा जाव चहत्ता हिरन्नं जाव पव्वइत्ता, तहा अहं णो संचाएमि पव्वइए) धर्मकथा सांलणीने शैलक राजाओ, स्थापत्या अनगारने

यावत् प्रव्रजिता भवन्ति, तथा खलु अहं नो शक्नोमि प्रव्रजितुम्, राज्यादिकं परित्यज्य प्रव्रज्यां ग्रहीतुमसमर्थोऽस्मीत्यर्थः । अहं खलु देवानुप्रियाणामन्तिके पञ्चाणुव्रतिकं यावत् श्रमणोपासकः, अत्र यावच्छब्देन-सप्तशिक्षाव्रतिकं द्वादशविधं गृहिधर्मं देशविरतिरूपं प्रतिपत्तुं=स्वीकर्तुमिच्छामि. तदा स्थापत्यापुत्रोऽवादीत् हे देवानुप्रिय ! यथासुखं भवेत् तथा कुरु इत्येवमभ्यनुज्ञातः सन् श्रमणो-

उपदेश सुनकर शैलक राजा ने स्थापत्या अनगार से निवेदन किया-कि हे भदन्त ? जिसतरह आप देवानुप्रिय के पास इन अनेक उग्रवंशीय भोगवंशीय राजाओं ने यावत् हिरण्य आदिका परित्यागकर यावत् दीक्षा धारण करली है उस तरह मैं दीक्षा धरण करने के लिये समर्थ नहीं हूँ-राज्यादिक का परित्याग कर प्रव्रज्या ग्रहण करने के लिये मैं असमर्थ हूँ (अहन्नं देवाणुप्पियाणं अंतिए पंचाणुव्वइयं जाव समणो-वासए जाव अहिगयजोवाजीवे, जाव अहा परिग्गहिण्हिं तवोकम्मेहिं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ) मैं केवल देवानुप्रिय के पास पांचअणुव्रतो को धारण कर श्रमणोपासक बननेकी इच्छा करता हूँ । यहां यावत् शब्द से सात शिक्षा व्रतो का ग्रहण हुआ है । इस श्रावक का धर्मजो-बारहअणुव्रतरूप है और जिसे देश विरत कहते हैं मैं उसे स्वीकार करनेकी इच्छा करता हूँ ऐसी अपनी इच्छा शैलक राजा ने स्थापत्या अनगार के पास अभिव्यक्त की । शैलक राजा की इच्छा जानकर स्थापत्या अनगार ने उन से कहा हे देवानुप्रिय ! यथासुखं- अर्थात् जिस में तुम्हें सुख मालूम पड़े वैसा तुम करो- इस प्रकार स्थापत्या अनगार

विनंति करी- 'हे भदन्त ! आप देवानुप्रियनी पासथी जेमें आ अनेक उग्र-वंशीय भोगवंशीय राजाओं ने द्रव्य-वगेरे जधुं त्यागीने लागवती दीक्षा स्वीकारी छे तेमें हुं दीक्षा-स्वीकारी शकुं तेमें नथी, राज्य वगेरे त्यज्जने प्रव्रज्या अडणु करवा साटे हुं-असमर्थ छुं. (अहन्नं देवाणुप्पियाणं अंतिए पंचाणुव्वइयं जाव समणोवासए जाव अहिगयजोवाजीवे, जाव अहा परि-ग्गहिण्हिं तवोकम्मेहिं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ) हुं इकत देवानुप्रियनी पासथी पांच अणुव्रतोने स्वीकारीने श्रमणोपासक यथा-आहु छुं अडी यावत् शब्दथी सात शिक्षा व्रतोनुं अडणु ययुं छे, भार मतइय जे श्रावकधर्म छे तेने स्वीकारवा आहु छुं आ रीते शैलक राजा ने पोतानी छिछा स्थापत्यापुत्रनी सामे प्रकट करा. शैलकराजानी आ जतनीछिछा ज्ञाणीने स्थापत्यापुत्र अनगारे तेमने कहुं-हे देवानुप्रिय ! यथासुखं-अर्थात् जे जेमें तमने

પાસકો જાતઃ । શ્રમણોપાસકાનાં ધર્મઃ સવિસ્તરમુપાસકદશાંગસૂત્રસ્યાગારધર્મસંજી-
વની ટીકાયાં વર્ણિતસ્તત્ એવ વિજ્ઞેયઃ । યાવત્ ‘ અદિગયજીવાજીવે ’ અધિગત
જીવાજીવઃ, જીવાજીવસ્વરૂપાવિજ્ઞઃ, યાવત્ યથા પરિગૃહી તૈસ્તપઃકર્મભિરાત્માનં
ભાવયન્ વિહરતિ । પાન્થકપ્રમુખાઃ પચ્ચશત મન્ત્રિણઃ શ્રમણોપાસકા જાતા દ્વાદ-
શવ્રતધારિણઃ શ્રાવકા અભૂવન્ । સ્થાપત્યાપુત્રઃ વહિઃ=શૈલકપુર નામ્નો નગરાદ્
વહિર્જનપદવિહારં વિહરતિ=કરોતિ સ્મ ॥ ૧૮ ॥

દ્વારા અભ્યનુજ્ઞાત હોકર શૈલકરાજા ને ૧૨ બારહ પ્રકાર કા ગૃહસ્થ ધર્મ
સ્વીકાર કર લિયા-વે શ્રમણોપાસક બન ગયે । શ્રમણોપાસકોં કે
ધર્મ કા વિસ્તાર પૂર્વક વર્ણન હમને ઉપાસકદશાંગ સૂત્ર કી અગાર
ધર્મસંજીવની નામ કી ટીકા મેં કિયા હૈ । સો વહાં સે જાન લેના
ચાહિયે । જીવ ઓર અજીવ કા કયા સ્વરૂપ હૈ ઇસ બાત કો ભી વે જાન-
ને વાલે બન ગયે । અનેક પ્રકાર કી તપઃચર્યા ભી વે કરને લગે । ઇસ
તરહ યથા પરિગૃહીત તપ કર્મો દ્વારા વે અપને આપકો ભાવિત કરતે
હુએ રહને લગે । (પંથગપામોક્ષા પંચમંતિસયા સમણોવાસયા જાયા-
થાવચ્ચાપુત્તે વહિયા જળવયવિહારં વિહરહ) રાજા કે જો પાંથક પ્રમુખ
પાંચસો મંત્રી થે-વે ભી શ્રમણોપાસક બન ગયે-૧૨ વ્રત ધારી હો
ગયે-સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર ઉસ શૈલકપુર નગર સે બાહર જનપદ મેં
વિહાર કર ગયે । સૂત્ર “ ૧૮ ”

સુખ થાય તેમ કરો. આ પ્રમાણે સ્થાપત્યા અનગારથી આજ્ઞાપિત
થયેલા શૈલક રાજાએ બાર પ્રકારના ગૃહસ્થ ધર્મો સ્વીકાર્યા. અને તેઓ
શ્રમણોપાસક થયા. શ્રમણોપાસકોના ધર્મોનું સવિસ્તર વર્ણન અમે ઉપા-
સકદશાંગસૂત્રની અગાર ધર્મ સંજીવની નામની ટીકામાં કર્યું છે. જિજ્ઞાસુ
જન તેમાંથી બાણી શકે છે. જીવ અને અજીવના સ્વરૂપ વિષેનું જ્ઞાન પણ
શૈલક રાજાને થઈ ગયું. અનેક જાતની તપસ્યાઓ તેઓ કરવા લાગ્યા.
આ રીતે યથાપરિગૃહીત તપઃ કર્મો વડે પોતાની જાતને ભાવિત કરતા રહે ॥
લાગ્યા. (પંથગપામોક્ષા પંચમંતિસયા સમણોવાસયા જાયા થાવચ્ચાપુત્તે
વહિયા જળવયવિહારં વિહરહ) રાજાના પાંથક પ્રમુખ પાંચસો મંત્રી
હતા તેઓ પણ શ્રમણોપાસક તેમજ બાર વ્રત ધારી થઈ ગયા. ત્યાર બાદ
સ્થાપત્યા પુત્ર અનગાર શૈલકપુર નગરથી બહાર બીજા જનપદોમાં વિહાર
કરવા માટે નીકળી પડ્યા. ॥ સૂત્ર ૧૮ ॥

मूलम्—तेणं कालेणं तेणं समएणं सोगंधिया नाम नयरी
होत्था, दहओ, नीलासोए उज्जाणे वन्नओ, तत्थ णं सोगंधि-
याए नयरीए सुदंसणे नामं नयरसेट्ठी परिवसइ, अट्ठे जाव
अपरिभूए ।

तेणं कालेणं तेणं समएणं सुए नामं परिव्वायए होत्था,
रिउत्वेयजजुत्वेयसामवेयअथव्वणवेयसट्ठितंतकुंसले संखस-
मए लद्धे पंचजमपंचनियमजुत्तं सोयमूलयं दसप्पयारं परि-
व्वायगधम्मं दाणधम्मं च सोयधम्मं च तिःथाभिसेयं च आघवे
माणे पन्नवेमाणे धाउरत्तवत्थपवरपरिहिए, तिदंडकुंडियछत्त-
छल्लुयंकुसपवित्तयकेसरीहत्थगए परिव्वायगसहस्सेणं सट्ठिं संपरि-
वुडे जेणेव सांगंधियानयरी जेणेव परिव्वायगावसहंसि भंडगनि-
वखेवं करेइ, करित्ता संखसमणेणं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ ।

तएणं सोगंधियाए नयरीए सिंघाडगतिगचउक्कचच्चरेसु
बहुजणो अन्नमन्नरस एवमाइवखइ । एवं खल्लु सुए परिव्वा-
यए इह हव्वमागए जाव विहरइ, परिसा निग्गया सुदंसणो
निग्गए, तएणं से सुए परिवायए तीसे परिसाए सुंदसणस्स
य अन्नेसिं च बहूणं संखाणं धम्मं परिकहेइ—एवं खल्लु सुदंसणा
अम्हं सोयमूलए धम्मं पन्नत्ते, सेऽदिय सोए दुविहे पन्नत्ते
तं जहा—दव्वसोए य, उदएणं मट्ठियाए य, भावसोए दव्वेहि
य मंतेहि य, जन्नं अम्हं देवाणुप्पिया किंचि असुइ भवामो, तं
सव्वं सज्जो पुढवीए आलिप्पइ, तओ पच्छा सुद्धेण वारिणा
पवखालिज्जइ, तओ तं असुई सुई भवइ, एवं खल्लु जीवा

जलाभिसेय पूयपाणे अविःघ्णेणं सगं गच्छति, तएणं से सुदं-
सणे सुयरस अंतिए धम्मं सोच्चा हट्टे सुयरस अंतिए सोयमू-
लयं धम्मं गिणहइ, गण्हत्ता परिट्वायए विपुलेणं असणपाण-
खाइमसाइमेणं वत्थपरिग्गहेणं परित्ताभेमाणे जाव विहरइ ।
तएणं से सुए परिट्वायगे सोगंधियाओ नयरीओ निगच्छइ,
निगच्छित्ता वहिया जणवय विहारंविहरइ ॥ सू० १९ ॥

“ तेणं कालेणं ” इत्यादि ।

टीका-तस्मिन् काले तस्मिन् समये सौगन्धिका नाम नगरी आसीत् वर्णकः
सौगन्धिकानगर्या वर्णनं औपपातिकसूत्रोक्त चम्पानगरीवद् वाच्यम् । नीलाशोक-
मुद्यानं=नीलाशोकनामकमुपवनं तत्रासीत् । वर्णकः-अस्योद्यानस्य वर्णनं पूर्ववद्
बोध्यम् । तत्र खलु सौगन्धिकायां नगर्यां सुदर्शनो नाम नगर श्रेष्ठी प्रतिवसति ।

‘तेणं कालेणं तेणं समएणं’ इत्यदि ॥

टीकार्थः-(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय में
(सोगंधिया नाम नगरी होत्था) सौगंधिका नाम की नगरी थी-
(वन्नओ) इस नगरी का वर्णन औपपातिक सूत्र में जिस प्रकर
चंपानगरी का वर्णन किया गया है-उसी तरह का जानना चाहिये
(नीलासोए उज्जाणे) इस नगरी में उद्यान था जिसका नाम नीला-
शोक था । (वन्नओ) पूर्वकी तरह इस उद्यान का वर्णन जान
लेना चाहिये । (तत्थणं सोगंधियाए नयरीए सुदंसणे नाम नयरसेट्ठी
परिवसइ अड्डे जाव अपरिभूए) उस सौगंधिका नगरी में सुदर्शन नाम

तेणं कालेणं तेणं समएणं इत्यादि ।

टीकार्थः-(तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते समये (सोगंधिया
नाम नगरी होत्था) सौगंधिका नामे नगरी होती (वन्नओ) औपपातिक
सूत्रमां जे प्रमाणे चंपानगरीनुं वर्णन करवा मां आय्युं छे ते प्रमाणे अही
पण जण्णी लेवुं जेधये, (नीलासोए उज्जाणे) आ नगरीमां जे उद्यान छे
जेनुं नाम नीलाशोक छे, (वन्नओ) पडेलानी जेमे आ उद्याननुं वर्णन
पण जण्णी लेवुं जेधये, (तत्थणं सोगंधियाए नयरीए सुदंसणे नाम नयरसेट्ठी
परिवसइ, अड्डे जाव अपरिभूए) ते सौगंधिका नगरीमां सुदर्शन नामे नगर

स कीदृश इत्याह—आढ्यः विभवशाली, यावत् अपरिभूतः=केनापि पराभ वितुमशक्यः ।

तस्मिन् काले तस्मिन् समये शुको नाम परिव्राजक आसीत् । सकीदृश इत्याह “रिउव्वेयजजुव्वेयसामवेयअथव्वणवेयसद्धितंतकुसले” ऋग्वेद यजुर्वेदसामवेदाथ-र्ववेदषष्ठितन्त्र—कुशलः सर्ववेदसर्वतन्त्रनिपुण इत्यर्थः, ‘संखसमये लद्धट्टे’ सांख्यसमये लब्धार्थः सांख्यशास्त्राभिमतसकलतत्त्वार्थाभिज्ञः’ पञ्चयमपञ्च नियमयुक्त, तत्र=अ-हिंसा सत्यास्तेदब्रह्मचर्यापरिग्रहाः पञ्चयमाः, शौचसन्तोषतपः स्वाध्यायेश्वरप्रणि-

का नगर सेठ रहता था । यह विशेष विभूतिशाली था और अपरिभूत था—कोई भी व्यक्ति इसका तिरस्कार (अपमान) नहीं कर सकता था । (तेणं कालेणं तेणं समएणं सुए णामं परिव्वायए होत्था) उसी काल और उसी समयमें शुक नाम का परिव्राजक था (रिउव्वेय, जजुव्वेय, सामवेय, अथव्वणवेय, सद्धितंतकुसले, संख समए लद्धट्टे पंचजम पंच नियमजुत्तं सोयमूलगं दसप्पयारपरिव्वायगधम्मं दाणधम्मं च सोयधम्मं च तित्थाभिसेयं च आववमाणे पण्णवेमाणे धाउरत्तवत्थपवरपरिहिण्ण) यह ऋग्वेद, यजुर्वेद, सामवेद, अथर्ववेद षष्ठितन्त्र इनमें कुशल था—निपुण था । सांख्य सिद्धान्त प्रतिवादित सकल तत्त्वों के अर्थका ज्ञाता था । पंचयज्ञ और पंचनियम से युक्त तथा शौच मूलक दश प्रकारके परिव्राजक धर्मका दान रूपधर्म का शौच रूप धर्मका तीर्थाभिषेकका उपदेश देता था उसका प्रचार करता था । अहिंसा, सत्य अस्तेय ब्रह्मचर्य और परिग्रह ये पांच यम हैं । शौच सन्तोष तप स्वाध्याय, ईश्वरप्रणि-

शेठ रहेंगे। हुते। ते भूणञ्ज ऐश्वर्यं स पन्न अने अपरिभूत हुते। कोई पणु व्यक्ति तेमने। तिरस्कार न करी सकती हुती। (तेणं कालेणं तेणं समएणं सुए णामं परिव्वायए होत्था) ते ठाणे अने ते समये ओके शुक नामे परिवा-जक हुते। (रिउव्वेय, जजुव्वेय, सामवेय, अथव्वणवेय, सद्धितंतकुसले, संख समए लद्धट्टे पंचजमपंचनियमजुत्तं सोयमूलगं दसप्पयारपरिव्वायगधम्मं दाणधम्मं च सोयधम्मं च तित्थाभिसेयं च आववमाणे पण्णवेमाणे धाउरत्तवत्थ-पवरपरिहिण्ण) ते ऋग्वेद, यजुर्वेद, सामवेद, अथर्ववेद तेमञ्च षष्ठितन्त्रमां कुशल हुते, निपुण हुते। सांख्यसिद्धान्तमां कडेला अधा तत्त्वोने। ते णञ्जु-नार हुते। ते पांच यम तेमञ्च पांच नियम थी युक्त हुते। ते शौचमूलक दश जतना परिव्राजक धर्मने, दानरूप धर्मने शौचरूप धर्मने तीर्थाभिषेक (तीर्थस्नान) ने। उपदेश आपते। हुते। अने पोताना धर्मने। प्रचार करते। हुते। अहिंसा, सत्य अस्तेय, ब्रह्मचर्य अने परिग्रह ओ पांच ‘यम’ छे

ધાનાનિ પञ્ચનિયમાઃ તૈર્યુક્તમ્ શૌચમૂલકં દશપ્રકારં=યમનિયમસંમેલનેન દશવિધં
 પરિવ્રાજકધર્મં દાનધર્મં=દાનરૂપં ધર્મં ચ શૌચધર્મં=મૃદ્ધારિજનિતં શૌચરૂપં ધર્મં ચ તી-
 ર્થાભિષેકં=ગङ્ગાદિ તીર્થોદકસ્નાનં ચ આરુયાપયન્ પ્રહ્યાપયન્ પ્રવર્તયન્ પ્રજ્ઞાપયન્
 વોધયન્ ' ધાતુરક્તવસ્ત્રપવરપરિહિ' ધાતુરક્તવસ્ત્રપવરપરિહિતઃ=ગૈરિકધાતુરક્તવસ્ત્ર
 પવરપરિધાનઃ, ગૈરિકરક્તવસ્ત્રધારીત્યર્થ, ' તિદંડ-કુંડિય - છત્ત - છત્તાલયં -
 કુસ-પવિત્તય-કેસરી હસ્થગણ ' ત્રિદંડ-કુંડિકા-છત્ર-પદ્મના-લકાકુશ-પવિ-
 ત્રક-કેસરી હસ્તગતઃ, ત્રિદંડાદીનિ સપ્ત હસ્તગતાનિ યસ્ય સ તથા, તત્ર ત્રિદ-
 ણ્ડં=મનોવાક્કાયદંડત્રયપરિજ્ઞાનાર્થં દંડત્રયં, કુંડિકા=કમળલુઃ, છત્રં, પ્રસિદ્ધં,
 પદ્મનાલકં = ત્રિકાષ્ઠિકા, અંકુશઃ - પ્રસિદ્ધઃ-વૃક્ષપલ્લવછેદનાર્થ, પવિત્રકં=
 તામ્રમયમણ્ડુલીયકં, કેસરી = ચીવરસ્ખંડં, પરિવ્રાજકસહસ્રેણ સાર્થં સંપરિવૃતઃ

ધાન યે પાંચ નિયમ હૈં । મિટ્ટી ઓર પાની સે શુદ્ધ કરના હસકા નામ
 શૌચ હૈ । ગંગા આદિ તીર્થકે જલમેં સ્નાન કરના હસકા નામ તીર્થાભિષેક
 હૈ । इन बातों को आरुयापन-कथन करता हुआ प्रह्यापन प्ररुपणा
 करता हुआ यह शुक जिन वस्त्रों को पहिरता था वे गैरिक धातु से रंगे
 हुए थे । अर्थात् गैरिक धातु से रंगे हुए वस्त्रों को ही यह पहिरता था ।
 (તિદંડકુંડિય, છત્ત છત્તયંકુસપવિત્તયકેસરીહસ્થગણ પરિવ્વાયગસહસ્સે
 ણં સદ્ધિ સંપરિવુડે જેણેવ સોગંધિયા નયરી જેણેવ પરિવ્વાયગાવસહે
 તેણેવ ઉવાગચ્છઈ) મન, વચન ઓર કાય इन तीन दंडों के परिज्ञान
 કે લિયે यह दण्ड त्रय का धारी था । कमण्डलु, छत्र, त्रिकाष्टिका,
 अंकुश, ताम्रमय अंगुलीयक, (अंगूठी) और चीवर खंड ये सब उस
 કે હાથ મેં થે । १ एक हजार साधु मंडल से यह परिवृत था । सो जहां
 वह सौगंधिका नगरी थी और उस में भी जहां परिव्राजकों का

શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય, ઇશ્વરપ્રણિધાન એ પાંચ નિયમો છે. માટી
 અને પાણીથી શુદ્ધ કરવું તે શૌચ કહેવાય છે. ગંગા વગેરે તીર્થ જળોમાં
 નાહવું તે તીર્થાભિષેક કહેવાય છે. આ યમ નિયમોનું આખ્યા વચન તેમજ
 પ્રરુપણા કરતો તે શુક પરિવ્રાજક ગૈરિક (ગેરુઆ) વસ્ત્રો પહેરતો હતો. એટલે
 કે ગેરુ થીરંગેલા વસ્ત્રો જ તે પહેરતો હતો. (તિદંડ કુંડિય, છત્ત, છત્તયંકુસપ
 વિત્તયકેસરીહસ્થગણ પરિવ્વાયગસહસ્સેણ સદ્ધિ સંપરિવુડે જેણેવ સોગંધિયા
 નયરી જેણેવ પરિવ્વાયગાવસહે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ) મન, વચન અને કાય આ
 ત્રણ દંડોના પરિજ્ઞાન માટે તે દંડત્રય (ત્રણદંડ) ધારણ કરતો હતો. કમંડળ
 છત્ર, ત્રિકાષ્ઠિકા, અંકુશ તાંબાની વીંટી અને ચીવરખંડ આ બધાં તેના હાથ
 માં હતાં. એક હજાર સાધુઓ તેની સાથે હતા. તે ફરતો ફરતો બધાં

યત્રૈવ સૌગન્ધિકા નગરી યત્રૈવ પરિવ્રાજકાવસથઃ, તત્રૈવોપાશ્ચ્છતિ, ઉપાગત્ય પરિવ્રાજકાવસથે માળ્ડકનિક્ષેપં કરોતિ = ત્રિદણ્ડાદીન્યુપકરણાનિ સ્થાપયતિ, કૃત્વા સાંખ્યસમયેન સાંખ્યસિદ્ધાન્તાનુસારાચારેણ આત્માનં ભાવયન્ વિહરતિ ।

તતઃ સ્વલુ સૌગન્ધિકાયાં નગર્યાં શૃંગાટકત્રિકચતુષ્કચત્વરેષુ યાવદ્ રાજ-
પથેષુ વહુજનોઽન્યોન્યસ્ય પરસ્પરમ્-એવમાહવાતિ - કથયતિ, એવં સ્વલુ શુકો
નામ પરિવ્રાજકો હહ અસ્યાં સૌગન્ધિકાયાં નગર્યાં હવ્યમાગતઃ = સમાગતઃ યાવદા-
ત્માનં ભાવયન્ વિહરતિ । પરિપન્નિર્તા । સુદર્શનોઽપિ નિર્ગતઃ । તતઃ સ્વલુ સ

આશ્રમ ત્યાં વહાં આયા । (ઉવાગચ્છિત્તા પરિવ્રાજકાવસહંસિ મંડલ-
નિક્ષેવં કરેહ, કરિત્તા સંઘ સમખેણં અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ)
આકર ઉસને ઉસ પરિવ્રાજકાશ્રમ મેં અપને માંડોં કો રહ દિયા ।
ઔર રહ કર સાંખ્ય સિદ્ધાન્ત કે અનુસાર અપની પ્રવૃત્તિ ચાલુ રહતા
હુઆ ઠહર ગયા । (તણં સોગંધિયાએ નયરીએ સિંઘાડગતિગચ્છક
ચચ્ચરેસુ વહુજનો અન્નમન્નસ્સ એવમાહવહ) હસકે વાદ ઉસ સૌ-
ગંધિકા નગરી મેં શૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક, ચત્વર યાવત્ રાજમાર્ગ મેં
અનેક જન પરસ્પર મેં હસ પ્રકાર વાત ચીત કરને લગે (એવં સ્વલુ સુએ
પરિવ્રાજકો હહ હવ્યમાગે જાવ વિહરહ) બંધુઓ ! શુક નામ કા
પરિવ્રાજકો હસ અપની સૌગંધિકા નગરી મેં અમી ર આયા હૈ । - વહ
સાંખ્ય સિદ્ધાન્ત કે અનુસાર અપની પ્રવૃત્તિ રહતા હુઆ પરિવ્રાજકા
શ્રમ મેં ઠહરા હુઆ હૈ । હસ વાત સે પરિચિત્ત હોકર (પરિસા નિગ્ગયા,
સુદંસણો, નિગ્ગં, તણં સે સુએ પરિવ્રાજકો તીસે પરિસાએ સુદંસણસ્સ

સૌગંધિકાનગરી હતી અને ત્યાં પરિવ્રાજકોનો આશ્રમ હતો ત્યાં આવ્યો.
(ઉવાગચ્છિત્તા પરિવ્રાજકાવસહંસિ મંડલનિક્ષેવં કરેહ, કરિત્તા સંઘ સમખેણં
અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ) તે પરિવ્રાજકોના આશ્રમમાં પહોંચીને તેને
પોતાની બધી વસ્તુઓ મૂકી દીધી અને ત્યાં સાંખ્યસિદ્ધાન્તને અનુસરીને
પોતાના ધર્મનો પ્રચાર કરતો રહેવા લાગ્યો (તણં સોગંધિયાએ નયરીએ
સિંઘાડગતિગચ્છકચચ્ચરેસુ વહુજનો અન્નમન્નસ્સ એવમાહવહ) ત્યારબાદ સૌગં-
ધિકા નગરીમાં શૃંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક ચત્વર અને રાજમાર્ગમાં ઘણા માણસો
આ રીતે વાતો કરવા લાગ્યા- (એવં સ્વલુ સુએ પરિવ્રાજકો હહ હવ્યમાગે જાવ
વિહરહ) મિત્રો ! આપણી આ નગરીમાં શુક નામે એક પરિવ્રાજક
હમણાં જ આવ્યો છે. સાંખ્યસિદ્ધાન્ત અનુસાર તે પોતાની પ્રવૃત્તિઓ આચર
તો પરિવ્રાજક આશ્રમમાં રોકાયો છે. આ વાતની બાજુ થતાં જ (પરિસા

શુકઃ પરિવ્રાજકસ્તસ્યાઃ પરિપદઃ સુદર્શનસ્ય ચ અન્યેષાં ચ વહૂનાં જનાનાં પુરસ્તાત્ સાંખ્યાનાં=સાંખ્યમતાનુયાયિનાં ધર્મે પરિકથયતિ-હે સુદર્શન ! એવં વક્ષ્યમાણ પ્રકારેણ खलु અસ્માકં શૌચમૂલકો ધર્મઃ પ્રજ્ઞસઃ, તદપિ ચ શૌચં દ્વિવિધં પ્રજ્ઞસં તદ્વથા-દ્રવ્યશૌચં ચ, ભાવશૌચં ચ । દ્રવ્યશૌચં ચ ઉદકેન=જલેન મૃત્તિકયા ચ ભવતિ । ભાવશૌચં 'દબ્ધે હિ ય' દર્ભેશ્ચ, 'મંતે હિ ય' મન્ત્રેશ્ચ ભવતિ । હે દેવાનુપ્રિય ! યત્ खलु અસ્માકં કિંચિત્=કરચરણકમળહલુ પ્રભૃતિ અશુદ્ધં ભવતિ તત્ સર્વં 'સજ્જો પુદ્ગવી' સઘઃ પૃથિવ્યા=શુદ્ધનવીનમૃત્તિકયા, આલિપ્યતે અનુ-લિપ્તં ક્રિયતે, તતઃ પશ્ચાત્ શુદ્ધેન=પવિત્રેણ, વારિણા=જલેન પ્રક્ષાલ્યતે તતસ્તદશુદ્ધં ઉપહતં વસ્તુ શુદ્ધં ભવતિ । એવં खलુ જીવાઃ 'જલાભિસેયપૂયપ્પાણો' જલા-

ય અન્નેસિંચ વહૂણં સંઘાણં ધમ્મં પરિકહેહ) નગર નિવાસી પરિષદ્ ઉસકે પાસ જાને કે લિયે અપને ૨ ઘર સે નિકલી । સુદર્શન મી નિકલા હસકે વાદ ઉસ શુક પરિવ્રાજક ને ઉસ આગત પરિષદ્ કો સુદર્શન સેઠ કો તથા ઔર મી એકત્રિત હુએ અનેક મનુષ્યોં હો સાંખ્યોં કે ધર્મ કા ઉપદેશ દિયા । ઉસમેં ઉસ ને હસ પ્રકાર કહા - (એવં खलુ સુદંસણા અમ્હં સોયમૂલે ધમ્મે પળ્લન્તે) હે સુદર્શન હમારા ધર્મ શૌચ મૂલક પ્રજ્ઞસ હુઆ હૈ (સે વિ ય સોએ દુવિહે પળ્લન્તે) વહ શૌચ મી દો પ્રકાર કા કહા હુઆ હૈ- (દવ્વસોએ ય ભાવસોએ ય) ૧ દ્રવ્ય શૌચ ૨ ભાવ શૌચ । (દવ્વસોએ ય ઉદણં મદ્ધિયાએ ય) જલ ઔર મિટ્ટી સે દ્રવ્ય શૌચ હોતા હૈ । (ભાવસોએ દબ્ધેહિં ય મંતે હિં ય) ભાવશૌચ દર્ભ ઔર મંત્રોં સે હોતા હૈ । (જન્નં અમ્હં દેવાણુપ્પિયા ! કિંચિ અસુહ ભવહ તં સવ્વં

નિગવા, સુદંસણો નિગાએ તણ સે સુએ પરિવ્વાયએ તીસે પરિસાએ સુદંસણસ્સ ય અન્નેસિંચ વહૂણં સંઘાણં ધમ્મં પરિકહેહ) નાગરીકોની પરિષદ તેની પાસે જવા પોત પોતાને ઘેરથી નિકળી. સુદર્શન પણ પોતાના ઘેરથી ત્યાં જવા માટે બહાર નીકળ્યો. ત્યાર પછી શુક પરિવ્રાજકે ઉપસ્થિત થયેલી નાગરીકોની પરિષદ સુદર્શન તેમજ બીજા એકઠા થયેલા માણસોની સામે સાંખ્યધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. ઉપદેશ આપતાં શુક પરિવ્રાજકે આ પ્રમાણે કહ્યું (એવં खलુ સુદંસણા અમ્હં સોયમૂલે ધમ્મે પળ્લ) હે સુદર્શન ! અમારો ધર્મ શૌચ-મૂલક પ્રજ્ઞસ થયો છે. (સેવિય સોએ દુવિહે પળ્લન્તે) શૌચના બે પ્રકાર છે. (દવ્વસોએ ય ભાવસોએ ય) ૧, દ્રવ્ય શૌચ, ૨, ભાવ શૌચ. (દવ્વસોએ ય ઉદણં મદ્ધિયાએ ય) પાણી અને માટીથી દ્રવ્ય શૌચ થાય છે. (ભાવસોએ દબ્ધેહિં ય મંતેહિં ય) ભાવ શૌચ દર્ભ અને મંત્રોવડે થાય છે. (જન્નં અમ્હં

મિષેક પૂતાત્માનઃ=જલેનામિષેકઃ સ્નાનં, તેન પૂતઃ શુદ્ધ આત્મા યેષાં તે, પ્રાણિનઃ ' અવિગ્ધેણ ' અવિઘ્નેન પ્રતિવન્ધરહિતેન ' સર્ગં ' સ્વર્ગં ગચ્છન્તિ । તતઃ સ્વલુ સ સુદર્શનઃ શુકસ્ય શુકનામ્નઃ પરિવ્રાજકસ્ય અન્તિકે=સમીપે ધર્મ= શૌચમૂલકં શુકોક્તધર્મં, શ્રુત્વા ' હૃદ્યે , હૃષ્ટઃ પ્રમુદિતઃ સન્ શુકસ્યાન્તિકે શૌચ- મૂલકં ધર્મં ગૃહ્ણતિ । સાંખ્યમતં સ્વીકુરુતેસ્મ શુક પરિવ્રાજકસ્ય પર્યુપાસકો જાતઃ, શુકમેવ ધર્માચાર્યત્વેન મન્યતેસ્મ, ધર્મં ગૃહીત્વા સ સુદર્શનઃ પરિવ્રાજકાન્ પ્રતિદિ- વસં વિપુલેન નિસ્તીર્ણેન અશનપાનસ્વાદ્યસ્વાદ્યેન ચતુર્વિધાઽઽહારેણ, તથા વત્સ

સજ્જો પુઢવીએ આસિપ્પહ, તઓ પચ્છા સુધ્ધેણ વારિણા પક્ખાલિજ્જહ) હે દેવાનુપ્રિય ! જો મી હમારા કોઈ કર ચરણ, કમણ્ડલુ આદિ- અશુચિ હો જાતી હૈ ઉસે પહિલે શુદ્ધ નવીન મૃત્તિકા સે હમ માંજ લેતે હૈં ઓર વાદ મેં પવિત્ર જલ સે ધો લેતે હૈં- (તઓ તં અસુઈ સુઈ ભવહ, એવં સ્વલુ જીવા જલામિસેયપૂયપ્પાણે અવિગ્ધેણં સર્ગં ગચ્છન્તિ) હિસ તરહ વહ અશુચિ પદાર્થ શુચિ-પવિત્ર હો જાતા હૈ । હિસી પ્રકાર જીવ મી જલામિષેક સે જલસ્નાન સે પવિત્રાત્મા બન કર બહુત જલ્દી વિના કિસી રુકાવટ કે સ્વર્ગ કો પહુંચ જાતે હૈં । (તણં સે સુદંસણે સુયસ્સ અંતિએ ધમ્મં સોચ્ચા હદ્યે સુયસ્સ અંતિએ સોયમૂલયં ધમ્મં ગિણ્હહ) હિસ પ્રકાર વે સુદર્શન શુક કે પાસ ધર્મ કા શ્રવણ કર બહુત અધિક હર્ષિત હુએ । વાદ મેં ઉન્હોંને શુક સે શૌચ મૂલક ધર્મ અંગીકાર કર લિયા । (ગેણિહત્તા પરિવ્વાયએ વિપુલેણં અસણપાણસ્વાદમ- સાદમેણં વત્થપરિગ્ગહેણં પરિલાભેમાણે જાવ વિહરહ) શૌચમૂલક ધર્મ

દેવાણુપિયા ! કિં ચિ અસુહ ભવહ તં સવ્વં સજ્જો પુઢવીએ આસિપ્પહ, તઓ પચ્છા સુધ્ધેણ વારિણા પક્ખાલિજ્જહ) હે દેવાનુપ્રિય ! અમારા હાથ, પગ કમ- ંણું વગેરે અપવિત્ર થઈ જાય છે તો પહેલાં તેને નવીન માટીથી અમે ઉટકી એ છીએ. અને ત્યાર પછી શુદ્ધ પાણી થી સાફ કરી લઈએ છીએ. (તઓ તં અસુઈ સુઈ ભવહ એવં સ્વલુ જીવા જલામિસેય પૂયપ્પાણે અવિગ્ધેણં સર્ગં ગચ્છન્તિ) એ પ્રમ ! તે અપવિત્ર પદાર્થ પવિત્ર થઈ જાય છે. આ રીતે જીવ પણ પાણીથી સ્નાન કરી । પવિત્રાત્મા થઈને સત્વરે કોઈ પણ જાતના અટ- કાવ કે મુશ્કેલી વગર સારું પહોંચી જાય છે. (તણં સે સુદંસણે સુયસ્સ અંતિએ ધમ્મં સોચ્ચા હ સુયસ્સ અંતિએ સોયમૂલયં ધમ્મં ગિણ્હહ) આ રીતે તે સુદર્શન નગર શેઠ શુકની પાસેથી ધર્મનું શ્રમણ કરીને ખૂબજ હર્ષ પામ્યા અને તેની પાસેથી તેમણે શૌચ મૂલક ધર્મ સ્વીકાર્યો (ગેણિહત્તા પરિવ્વાયએ વિપુલેણં અસણપાણસ્વાદમસાદમેણં વત્થપરિગ્ગહેણં પરિલાભે માણે જાવ વિહ-

प्रतिग्रहेण प्रतिलाभयन् सत्कारयन् संमानयन् यावद् विहरति=विचरति । ततस्त-
दनन्तरं खलु स शुकः परिव्राजकः सौगन्धिकाया नगरीं निर्गच्छति, निर्गत्य
च बहिर्जनपदविहारं विहरति=करोतिस्म ॥ १९ ॥

मूलम्-तेणं कालेणं तेणं समएणं थावच्चापुत्तस्स समोस-
रणं, परिसा निग्गया सुदंसणो वि णिग्गओ, थावच्चापुत्तं वंदइ
नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-तुम्हाणं किं मूलए
धम्मे पन्नत्ते ? तएणं थावच्चापुत्ते सुदंसणेणं एवं वुत्ते समाणे
सुदंसणं एवं वयासी-सुदंसणा अम्हाणं विणयमूले धम्मे पन्नत्ते
सेवि य विणए दुविहे पन्नत्ते तं जहा-अगारविणए अणगार
विणए य, तत्थ णं जे से अगारविणए से णं चत्तारि अणुवयाइं
सत्त सिक्खावयाइं, एक्कारस उवासगपडिमाओ । तत्थणं जे
से अणगारविणए से णं चत्तारि महावयाइं, तं जहा-सव्वाओ
पाणाइवायाओ वेरमणं सव्वाओ मुसावायाओ वेरमणं सव्वाओ

अंगीकार करके उन्होंने फिर अशन पान, खाद्य और स्वाद्यरूप चारों
प्रकार के आहार से और वस्त्र के प्रदान से उस शुक परिव्राजक को
लाभान्वित किया सत्कारित किया, सम्मानित किया । (तएणं से
सुए परिव्वायगे सौगंधियाओ नयरीओ निग्गच्छइ निग्गच्छित्ता बहिया
जणवयविहारं विहरइ) इसके बाद वह शुक परिव्राजक सौगंधिका
नगरी से निकला और निकल कर बाहर अन्य देशों की ओर विहार
कर गया । “ सू-१९ ”

रइ) शौच मूलक धर्म स्वीकारीने तेमणे शुक परिव्राजकने अशन, पान, आद्य
अने स्वाद्य रूप चारे प्रकारना आहारो तेमज वस्त्रो अपीने लाभान्वित कर्यो
अने सम्मान कर्युं. (तएणं से सुए परिव्वायगे सौगंधियाओ नयरीओ निग्ग-
च्छइ, निग्गच्छित्ता बहिया जणवयविहारं विहरइ) त्थार पछी शुक परिव्राजक
सौगंधिका नगरीथी गडारना भीम देशो तरइ विहार करवा नीकज्या ॥सू०१६॥

अदिन्नादाणाओ वेरमणं सव्वाओ परिग्गहाओ वेरमणं सव्वाओ
राइभोयणाओ वेरमणं जाव मिच्छादंसणसह्वाओ वेरमणं,
दसविहे पचक्खाणे बारस भिक्खुपडिमाओ इच्चेएणं दुविहेणं
विणयमूलएणं धम्मेणं अणुपुब्बेणं अट्ठकम्मपगडीओ खवेत्ता
लोयग्गपइट्ठाणा भवंति ॥ सू० २० ॥

(तेणं कालेणं) इत्यादि

टीका-तस्मिन् काले तस्मिन् समये सौगन्धिकार्या नगर्यां थावच्चापुत्रस्य
समवसरणमागमनमभूत्, तदा परिषन्निर्गता = सौगन्धिका नगरी निवासिनो
लोकाः स्थापत्यापुत्रं वन्दितुं निर्गताः, सुदर्शनोऽपि = सुदर्शनानां नगरश्रेष्ठी अपि,
निर्गतः, तत्रागत्य थावच्चापुत्रं वन्दते नमस्यति, वन्दित्वा नत्वा च एव = वक्ष्य
माणप्रकारेण, अवादीत्-हे भगवान् ! युष्माकं किं मूलको धर्मः प्रज्ञप्तः ? ततस्त-

‘ तेणं कालेणं तेणं समएणं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ-(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय में
उस सौगन्धिकानगरी में विहार करते हुए (थावच्चापुत्तस्स समोसरणं)
स्थापत्यापुत्र अनगार का आगमन हुआ। (परिसा निग्गया, सुदंसणो वि
णिग्गओ) स्थापत्यापुत्रका आगमन सुनकर सौगन्धिका नगरीके निवासी
जन उनको वंदना करनेके लिये चले सुदर्शनसेठ भी चला। (थावच्चा-
पुत्तं वंदइ, नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी) उसने वहाँ पहुँचकर
स्थापत्या पुत्र अनगारको वचन से स्तुति करने रूप वंदना की तथा काय
से उन्हे नमन किया। वंदना नमस्कार करके फिर उसने उनसे इस प्रकार

तेणं कालेणं तेणं समएणं इत्यादि ॥

टीकार्थ-(तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते समये तेण सौगं-
धिका नगरीमां विहार करेतां (थावच्चा पुत्तस्स समोसरणं) स्थापत्यापुत्र अन-
गार आव्या (परिसा निग्गया सुदंसणो वि- णिग्गओ) स्थापत्यापुत्रने आववानी
जाणु थता ज सौगंधिका नगरीना नागरिको तेमने वंदन करवा नीकिणी पड्या
सुदर्शन शेठ पणु तेमने वंदन करवा नीकल्या. (थावच्चापुत्तं वंदइ, नमंसइ
वंदित्ता, नमंसित्ता एवं वयासी) त्या पडोन्थीने तेमले स्थापत्या पुत्र अनगार
ना वचनथी स्तुति करीने वंदन कर्या तेमज कायाथी नमीने तेमने नमस्कार
कर्या वंदन अने नमस्कार करीने सुदर्शन शेठे तेमने विनंती करी (तुम्हाणं

દનન્તરં સ્વલુ સ્થાપત્યાપુત્રઃ સુદર્શનેનૈવમુક્તઃ સન્ સુદર્શનમેવમવાદીત્-

હે સુદર્શન ! અસ્માકં ધર્મઃ દુર્ગતૌ પતતો જન્તૂન્ ધરતિ રક્ષતિ શુભસ્થાનં પ્રાપયતિ ઇતિ ધર્મઃ આચારઃ, વિનયમૂલઃ=વિનયતિ અપનયતિ નાશયતિ સકલ-લ્લેશકારકમષ્ટવિધં કર્મ યઃ સ વિનયઃ કર્માપનયનસમર્થચારિત્રલક્ષણોઽનુષ્ઠાન વિશેષઃ સ એવ મૂલં કારણં યસ્ય સ તથા,-ઉક્તં ચ-

કર્મણાં દ્રાગ્ વિનયનાદ્ વિનયો વિદુષાં મતઃ ।

અપવર્ગં ફલાદ્યસ્ય મૂલં ધર્મતરોરયમ્ ॥ ૧ ॥ ઇતિ ।

ચારિત્રમાશ્રિત્ય લઘ્વરિથતિક્કિત્યર્થઃ, યદ્વા વિનયો વિનીતતા દ્રવ્યભાવાભ્યાં નમ્રતા તન્મૂલકઃ, પ્રજ્ઞપ્તઃ=તીર્થકરૈઃ પ્રરૂપિતઃ । સોઽપિ ચ વિનયો દ્વિવિધઃ તદ્વથા-

કહા (તુમ્હા જાં કિં મૂલે ધર્મે પત્તે) હે ભગવાન ! આપકા ધર્મ કિં મૂલક પ્રજ્ઞપ્ત હુઆ હૈં । (તણં થાવચ્ચાપુત્તે સુદંસણેણં એવં વુત્તે સમાણે સુદંસણં એવં વચસી) હસ પ્રકાર સુદર્શન સેઠ કે દ્વારા હસ પ્રકાર પૂઠે ગયે સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર ને ઉસસે હસ પ્રકાર કહા (સુદંસણા અમ્હાણં વિનયમૂલે ધર્મે પત્તે) હે સુદર્શન હમારા ધર્મ-વિનય મૂલક પ્રજ્ઞપ્ત હુઆ હૈં । દુર્ગતિમે જાને સે જો પ્રાણિયો કો વચાતા હૈં ઓર શુભ સ્થાન મેં ઉન્હે પહુંચાતા હૈં ઉસકા નામ ધર્મ-આચાર હૈં । સકલ લ્લેશોંકા દાતા જો 'અષ્ટ પ્રકાર કા કર્મ હૈં ઉસે જો નાશ કરતા હૈં ઉસકા નામ વિનય હૈં । એસા વિનય ચારિત્ર રૂપ અનુષ્ઠાન વિશેષ હૈં । યહ વિનય હી ધર્મ કા મૂલ કારણ કહા ગયા હૈં-કહા મિ હૈં જિસકે દ્વારા જીવ છાટિતિ કર્મોં કા નાશ કર દેતા હૈં તથા અપવર્ગ રૂપ ફલ સે યુક્ત હુએ જો ધર્મરૂપી વૃક્ષકા મૂલ હૈં-વહી વિનય હૈં । એસા વિનય ચારિત્ર રૂપ હી માના ગયા હૈં

કિં મૂલે ધર્મે પત્તે) હે ભગવાન ! આપના ધર્મના મૂળભૂત સિદ્ધાન્તો શું છે. (તણં થાવચ્ચાપુત્ત સુદંસણેણં એવં વુત્ત સમાણે સુદંસણં એવં વચસી) સુદર્શન શેઠના આ પ્રશ્નને સાંભળીને સ્થાપત્યાપુત્ર અનગારે જવાબમાં તેમને કહ્યું (સુદંસણા અમ્હાણં વિનયમૂલે ધર્મે પત્તે) હે સુદર્શન ! અમારા ધર્મનો આધાર વિનય મૂલક છે. દુર્ગતિમાં જતા પ્રાણીઓને જે અટકાવે છે અને શુભસ્થાનોમાં તેમને લઈ જાય છે તે ધર્મ-આચાર કહેવાય છે. સમસ્ત કલેશોને ઉત્પન્ન કરનાર આઠ પ્રકારના કર્મોનો જે નાશ કરે છે તેનું નામ 'વિનય' છે. એવું જ વિનય-ચારિત્ર રૂપ અનુષ્ઠાન વિશેષ છે આ વિનય જ ધર્મનું મૂળ કારણ છે કહ્યું છે કે જેના વડે જીવ જલદી કર્મોના નાશ કરે છે તેમજ અપવર્ગ (મોક્ષ) રૂપી વૃક્ષનું જે મૂળ છે તે 'વિનય' જ છે આવો વિનય ચારિત્ર રૂપ જ ગણાય છે (સે વિનય વિનય દ્વિવિદે પળતે) તે વિનય

અગારવિનયોઽનગારવિનયશ્ચ । તત્ર સ્વલુ યઃ સઃ અગારવિનયઃ સ સ્વલુ ચત્તવારિઅણુ-
વ્રતાનિ, સપ્ત શિક્ષાવ્રતાનિ, એકાદશોપાસકપ્રતિમાઃ । અગારવિનયવિષયે સવિસ્તર
વર્ણનમુપાસકદશાઙ્ગટીકાયામગારધર્મસંજીવન્યાં દ્રષ્ટવ્યમ્ , તત્ર ચતુર્વિંશતિતમતીર્થ-
કર શ્રી મહાવીરશાસનત્વેન આનન્દગાથાપતિવર્ણને પશ્ચાણુવ્રતાનિ પશ્ચમહાવ્રતાનિ
વર્ણિતાનિ । અત્રારિષ્ટનેમેદ્વાંવિંશતિતમતીર્થકરશાસનચતુર્થવ્રતસ્ય પરિગ્રહવિરમણ-

(સે વિ ય વિણયે દુવિહે પળ્લણ્ણે) વહ વિનય મ્હી દો પ્રકાર કા પ્રજ્ઞસ
હુઆ હૈ । (તંજહા) વહ ઇસ પ્રકાર સે-(અગારવિણે અણગારવિણે) ૧
અગાર વિનય-દૂસરા અનગાર વિનય । યે દો ભેદ ચારિત્ર પર વિનય કો
લક્ષ્ય મેં રલ્લકર ક્રિયે ગયે હૈ । જવ વિનય કા અર્થ વિનીતતા-નમ્રતા
હોતી હૈ ઉસ સમય દ્રવ્ય કી અપેક્ષા નમ્રતા ઓર ભાવ કી અપેક્ષા નમ્રતા
ઇસ તરહ મ્હી ઉસકે દો ભેદ હો જાતે હૈં (તત્થ ણં જે સે આગારવિણે
સે ણં ચત્તારિ અણુવ્વયાઈં સત્તસિલ્લાવયાઈં એકકારસડવાસગપહિ
માઓ) અગારવિનય ચાર અણુવ્રત સાત શિક્ષાવ્રત તથા ૧૧ ઉપાસક
પ્રતિમા રૂપ હૈ । ઇસ વિષયકા વિસ્તૃત વર્ણન ઉપાસક દશાંગકી ટીકા
અગારધર્મ સંજીવની મેં ક્રિયા ગયા હૈ અતઃ યહવિષય વહાં સે જાનલેના
ચાહિયે । વિશેષ કેવલ ઇતના હી હૈ-વહાં ચૌવીસવેં તીર્થકર શ્રી મહા-
વીર સ્વામી કા શાસન હોને સે ઉપાસક દશાઙ્ગસૂત્ર મેં આનન્દગાથાપતિ
કે વર્ણન મેં પાંચ અણુવ્રત ઓર પાંચ મહાવ્રત કહે ગયે હૈં કિન્તુ યહાં
બાઈસવેં તીર્થકર શ્રી અરિષ્ટનેમિ ભગવાન કે શાસન મેં ચૌથે વ્રત કા

ના પણુ જે પ્રકાર કહેવામાં આવ્યા છે. (તં જહા) તે પ્રકારે આ પ્રમાણે
છે (અગારવિણે અણગારવિણે) ૧, આગાર વિનય, ૨, અનગાર વિનય
આ બન્ને વિનયના પ્રકારે ચારિત્ર ગત વિનયને અનુલક્ષીને જ કરવામાં
આવ્યા છે બ્યારે વિનય શબ્દનો અર્થ 'વિનીતતા' (નમ્રતા) થાય છે ત્યારે
દ્રવ્યની અપેક્ષાએ નમ્રતા તેમજ ભાવની અપેક્ષાએ પણુ નમ્રતા આ રીતે
પણુ તેના જે ભેદ થાય છે (તત્થ ણં જે સે અગારવિણે સે ણં ચત્તારિ અણુવ્વયાઈં
સત્ત સિલ્લાવયાઈં, એકકારસડવાસગપહિમાઓ) આગાર વિનય પાંચ આણુ
વ્રત સાત શિક્ષાવ્રત તેમજ અગિયાર ઉપાસક પ્રતિમા રૂપ છે. આ વિષે સ-
વિસ્તર માહિતી ઉપાસક દશાંગસૂત્રની અગારધર્મસંજીવની ટીકામાં આપે
લી છે જિજ્ઞાસુ જનોએ ત્યાંથી બાણી લેવું જોઈએ. વિશેષ કેવળ એટલું જ
છે કે ત્યાં ચૌવીસમા તીર્થકર શ્રી મહાવીર સ્વામીનું શાસન હોવાથી આન-
ન્દ ગાથાપતીના વર્ણનમાં પાંચ આણુવ્રત અને પાંચ મહાવ્રત કહેલાં છે. પરંતુ
અહીં બાવીસમા તીર્થકર શ્રી અરિષ્ટનેમિ ભગવાનના આસનમાં ચોથાવ્રતનો

વ્રતેઽન્તર્ભાવાત્ ચાઽઽજ્ઞામો ધર્મ્મો ઇતિ વચનાત્ ચત્વારિ અણુવ્રતાનિ, ચત્વારિ મહાવ્રતાનિ આસન્ ઇતિ વિશેષઃ । તત્ર સ્વલુ યઃ 'સોઽનગારવિનયઃ સ સ્વલુ પશ્ચ મહાવ્રતાનિ, તદ્યથા-સર્વસ્માત્ પ્રાણાતિપાતાદ્ વિરમણં૧, સર્વસ્માદ્ મૃષાવાદાદ્ વિરમણં૨, સર્વસ્માદ્ અદત્તાદાનાદ્ વિરમણં૩, સર્વસ્માત્ પરિગ્રહાદ્ વિરમણં । સર્વસ્માદ્ રાત્રિભોજનાદ્ વિરમણં, યાવન્મિથ્યાદર્શનલ્યાદ્ વિરમણં, દશવિધં પ્રત્યાખ્યાનં દ્વાદશભિક્ષુપ્રતિમાઃ, ઇત્યેતેન દ્વિવિધેન, વિનયમૂલકેન ધર્મેણ 'અણુપુઞ્વેણ' અનુપૂર્વ્યેણ ક્રમેણ 'અટ્ટકર્મપગડીઓ' અષ્ટકર્મપ્રકતીઃ જ્ઞાના-વરણીયાઘષ્ટકર્મપ્રકૃતીઃ 'સ્વચેત્તા' ક્ષપયિત્વા 'લોચગ્ગપહ્ઠ્ઠાણા' લોકાગ્રપ્રતિ-

પાંચવે પરિગ્રહવિરમણવ્રત મેં અન્તર્ભાવ હોને સે 'ચાઽઽજ્ઞામો ધર્મ્મો' ઇસ વચન સે ચાર અણુવ્રત ઔર ચાર મહાવ્રત કહે ગયે હૈં ।

(તત્થ ણં જે સે અણગારવિનય સે ણં ચત્તારિ મહવ્વયાઈં તં જહા) ઇસી તરહ જો અનગાર વિનય હૈં વહ ચાર મહાવ્રત રૂપ હૈં જૈસે (સઁવાઓ પાણાઈવાયાઓ વેરમણં સઁવાઓ મુસાવાયાઓ વેરમણં સઁવાઓ અદિ-ન્નાદાણાઓ વેરમણં, સઁવાઓ પરિગ્ગહાઓ વેરમણં, સઁવાઓ ભોયણાઓ વેરમણં જાવ મિચ્છાદંસણસહ્ણાઓ વેરમણં) સમસ્ત પ્રાણાતિપાત સે વિરમણ, સમસ્ત મૃષાવાદ સે વિરમણ સમસ્ત અદત્તાદાન સે વિરમણ, સમસ્ત પરિગ્રહ સે વિરમણ હોના ઇન ચાર પ્રકાર કે મહાવ્રતરૂપ તથા સમસ્ત રાત્રિ ભોજન સે વિરમણ યાવન્ મિથ્યાદર્શન શલ્ય સે વિરમણ હોના ઇન રૂપ તથા (દસવિદે પચ્ચક્કલાણે વારસભિક્કુપહ્ઠિમાઓ દસ વિધ પ્રત્યાખ્યાન રૂપ ઔર ૧૨ વારહ ભિક્ષુ પ્રતિમા રૂપ હૈં (ઈચ્છેણં દુવિદેણં વિનયમૂલેણં ધર્મ્મેણં અણુપુઞ્વેણં અટ્ટ કર્મપગડીઓ સ્વચેત્તા

પાંચમાં પરિગ્રહ વિરમણુ વ્રતમાં અન્તર્ભાવ હોવાથી "ચાઽઽજ્ઞામો ધર્મ્મો" એ વચનથી ચાર અણુવ્રત અને ચાર મહાવ્રત કહ્યાં છે. (તત્થ ણં જે સે અણગાર વિનય સે ણં ચત્તારિ મહવ્વયાઈં તં જહા) આ રીતે ૪ અનગાર વિનય પણ ચાર મહાવ્રત રૂપ છે. જેમકે (સઁવાઓ પાણાઈવાયાઓ વેરમણં સઁવાઓ મુસાવાયાઓ વેરમણં સઁવાઓ અદિન્નદાણાઓ વેરમણં સઁવાઓ પરિગ્ગહાઓ વેરમણં સઁવાઓ રાત્રિ ભોયણાઓ વેરમણં જાવ મિચ્છાદંસણસહ્ણાઓ વેરમણં) સકળ પ્રાણાતિપાતથી વિરમણુ સકળ મૃષાવાદ (અસત્યલાપણુ) થી વિરમણુ, સકળ અદત્તાદાનથી વિરમણુ, અને સકળ પરિગ્રહથી વિરમણુ આ ચાર જાતના મહાવ્રત રૂપ છે. રાત્રિ ભોજનથી વિરમણુ યાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્યથી વિરમિત થયું, (દસવિદે પચ્ચક્કલાણે વારસભિક્કુપહ્ઠિમાઓ) દશવિધ પ્રત્યાખ્યાનરૂપ અને ૧૨ પ્રતિમારૂપ છે. (ઈચ્છેણં દુવિદેણં વિનયમૂલેણં ધર્મ્મેણં અણુપુઞ્વેણં અટ્ટ કર્મપગડીઓ સ્વચેત્તા

ષ્ઠાનાઃ=મોક્ષપદાવસ્થિતા ભવન્તિ । લોકાગ્રે સિદ્ધિપદે પ્રતિષ્ઠાનં સ્થિતિર્યેષાં તે તથા સિદ્ધા ભવન્તિ ॥ ૨૦ ॥

મૂલમ્-તણં થાવચ્ચાપુત્તે સુદંસણં એવં વયાસી-તુબ્ભેણં સુદંસણા ! કિં મૂલમ્ ધમ્મે પન્નત્તે ? અમ્હાણં દેવાણુપ્પિયા ! સોયમૂલે ધમ્મે પન્નત્તે જાવ સગ્ગં ગચ્છંતિ, તણં થાવચ્ચાપુત્તે સુદંસણં એવં વયાસી-સુદંસણા ! સે જહાનામમ્ કેઇ પુરિસેણં મહં રુહિરકયં વત્થં રુહિરેણ ચેવ ધોવેજ્ઞા તણં સુદંસણા તસ્સ રુહિરકયસ્સ વત્થસ્સ રુહિરેણં ચેવ પક્ખાલિજ્ઞમાણસ્સ અત્થિ કાઇ સોહી ? ણો ઇણદ્દે સમદ્દે, એવામેવ સુદંસણા ! તુબ્ભંપિ પાણાઙ્ગવાણં જાવ મિચ્છાદંસણસંલ્લેણં નત્થિ સોહી જહા તસ્સ રુહિરકયસ્સ વત્થસ્સ રુહિરેણં ચેવ પક્ખાલિજ્ઞમાણસ્સ નત્થિ સોહી, સુદંસણા ! સે જહા ણામમ્ કેઇ પુરિસેણં મહં રુહિરકયં વત્થં સજ્જિયાચ્ચારેણં અણુલિંપઇ, અણુલિંપિત્તા પયણં આરુહેઇ આરુ-હિત્તા ઉપ્પહં ગાહેઇ, ગાહિત્તા તત્તો પચ્છાસુદ્ધેણંવારિણા ધોવેજ્ઞા સે ણૂણં સુદંસણા ! તસ્સ રુહિરકયસ્સ વત્થસ્સ સજ્જિયાચ્ચારેણં અણુલિત્તસ્સ પયણં આરુહિયસ્સ ઉપ્પહં ગાહિયસ્સ સુદ્ધેણં વારિણા લોચગ્ગપદ્ધાણા ભવંતિ)

ઇસ પ્રકાર દ્વિવિધ વિનયમૂલક ધર્મની કી આરાધના સે જીવ ક્રમ ૨ સે અષ્ટ વિધ કર્મોની કી પ્રકૃતિયોની કો ખપાકર લોકકે અગ્ર ભાગમેં વિરાજમાન હો જાતે હૈં ।-સિદ્ધ પદકે ભોક્તાવન જાતે હૈં । સૂત્રા ॥ ૨૦ ॥

લોચગ્ગપદ્ધાણા ભવંતિ) આ રીતે વિનયના બંને પ્રકારો ને ધર્મનાં મૂળ છે એવા ધર્મની આરાધના કરવાથી જીવ ધીમે ધીમે અનુક્રમે કર્મોની આઠ બાતની પ્રકૃતિઓનો નાશ કરીને લોકના અગ્રભાગે સ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે, તેઓ સિદ્ધપદને લોગવનાર થાય છે, ॥ સૂ-૨૦ ॥

પક્ષ્વાલિજ્ઞમાણસ્સ સોહી ભવઈ ? હંતા ભવઈ, એવામેવ સુદં-
સણા ! અમ્હંપિ પાણાઙ્વાયવેરમણેણં અત્થિ સોહી, જહા વા
તસ્સ રુહિરકયસ્સ વત્થસ્સ જાવ સુદ્ધેણં વારિણા પક્ષ્વાલિજ્ઞમા-
ણસ્સ અત્થિ સોહી, તણં સે સુદંસણે સંબુદ્ધે થાવચ્ચાપુત્તં વંદઈ,
નમંસઈ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી-ઈચ્છામિણં ભંતે ! ધમ્મં
સોચ્ચા જાણિત્તણ જાવ સમણોવાસણ જાણ અહિગયજીવાજીવે
જાવ પઢિલાભેમાણે વિહરઈ ॥ સૂ૦ ૨૧ ॥

(તણં થાવચ્ચા૦) ઇત્યાદિ ।

ટીકા- તતઃ સ્વલુ સ્થાપત્યાપુત્રઃ સુદર્શનમેવમવાદીત-તવ સ્વલુ સુદર્શનઃ
કિં મૂલકો ધર્મઃ પ્રજ્ઞસઃ ? એવં સ્થાપત્યાપુત્રેણ પૃષ્ઠઃ સન્ સુદર્શનો વદતિ-‘ અમ્હા-
ણં ’ ઇત્યાદિ । હે દેવાનુપ્રિય ! અસ્માકં શૌચમૂલકો ધર્મઃ પ્રજ્ઞસઃ, યાવત્ સ્વર્ગં ગચ્છન્તિ
અત્ર યાવચ્છન્દેન-‘ સોઽવિય સોણ દુવિહે પન્નત્તે તં જહા દવ્વસોણ ય ભાવ-

તણં થાવચ્ચા પુત્તે ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ-(તણં થાવચ્ચાપુત્તે) હસ પ્રકાર કહનેકે બાદ સ્થાપત્યાપુત્ર
અનગાર ને પુનઃ (સુદંસણં એવં) સુદર્શન સે હસ પ્રકાર કહા-(તુભેણં
સુદંસણા કિં મૂલક ધમ્મે પન્નત્તે હે સુદર્શન ! તુમ્હારા ધર્મ કિં મૂલક
પ્રજ્ઞસ હુઆ હૈ (અમ્હાણં દેવાણુપ્પિયા ! સોયમૂલકે ધમ્મે પન્નત્તે) તવ
સુદર્શનને કહા હે દેવાનુપ્રિય ! હમારા ધર્મ શૌચમૂલક પ્રજ્ઞસ હુઆ હૈ ।
(જાવ સર્ગં ગચ્છન્તિ) હસ સુદર્શન કે કથન “ મેં સ્વર્ગ જાતે હૈ ” યહાં
તક કા પાઠ લગા લેના ચાહિયે-જેસે-“સોવિયસોણ દુવિહે પન્નત્તે તં જહા

‘ તણં થાવચ્ચા પુત્તે ’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ-(તણં થાવચ્ચાપુત્તે) (સુદંસણં એવં) આ રીતે ઉપદેશ આવતા સ્થા-
પત્યાપુત્ર અનગારે ફરી, (સુદંસણં એવં) સુદર્શનને સંબોધતા કહ્યું-(તુભેણં સુદં-
સણા ! કિં મૂલક ધમ્મે પન્નત્તે) હે સુદર્શન તમારા ધર્મનું મૂળ શું પ્રજ્ઞપ્ત થયું છે ?
(અમ્હાણં દેવાણુપ્પિયા ! સોયમૂલકે ધમ્મે પન્નત્તે) જવાબ આપતાં સુદર્શને કહ્યું
“ હે દેવાનુપ્રિય ! મારા ધર્મનું મૂળ શૌચ (પવિત્રતા) છે. ” એટલેકે મારા ધર્મ
શૌચ મૂલક છે. (જાવ સર્ગં ગચ્છન્તિ) ‘યાવત્ સ્વર્ગમાં પહોંચે છે ’ સુદર્શનના
કથનમાં અહીં સુધી લેવું જોઈએ. જેમ “ સો વિય સોણ દુવિહે પન્નત્તે તં જહા

सोए य इत्यादि एवं खलु जीवा जलाभिसेयपूयप्पाणो अविग्घेण ' इति पर्यन्तं वाच्यम् । ततः खलु स्थापत्यापुत्रः सुदर्शनमेवमवादीत्-सुदर्शन ! तद् यथानामकः कश्चित् पुरुष एकं महद् ' रुहिरकयं ' रुधिरकृतं शोणितलिप्तं वस्त्रं रुधिरेण चैव=शोणितेनैव 'धोवेज्जा' धावयेत् प्रक्षालयेत् तदा खलु सुदर्शन ! तस्य रुधिरकृतस्य वस्त्रस्य प्रक्षाल्यमानस्यास्ति=भवन्ति काचित् ' सोही ' शोधिः शुद्धिः निर्मलता, ' णो इणट्ठे समट्ठे ' नायमर्थः समर्थः=रुधिरलिप्तं वस्त्रं रुधिरेणैव प्रक्षालितं सन् पवित्रं भवतीत्ययमर्थः समर्थो न भवति प्रामाणिकीं बुद्धिमुपगन्तुं न शक्नोतीत्यर्थः । हे सुदर्शन ! एवमेव ' तुब्भंपि ' तवापि ' पाणाइवाएणं ' प्राणातिपातेन यावन्मिथ्यादर्शसल्लेखेन नास्ति शोधिः, सुदर्शन ! अथ यथानामकः कश्चित् पुरुषः

द्वसोए य भावसोएय " इत्यादि से लेकर " एवं खलु जीवा जलाभिसेयपूयप्पाणो अविग्घेण " (तएणं थावच्चापुत्ते सुदंसणं एवं वयासी) इस प्रकार सुदर्शन का कथन सुनकर स्थापत्यापुत्र अनंगारने उस सुदर्शन से इस प्रकार कहा-(सुदंसणा ! से जहानामए केइपुरिसे एगं महं रुहिरकयं वत्थं रुहिरेण चैव धोवेज्जा तएणं सुदंसणा ! तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरेणं चैव पक्खालिज्जमाणस्स अत्थिकाइ सोही !) हे सुदर्शन ! जैसे कोई पुरुष एक बड़े भारी रुधिर लिप्त वस्त्र को रुधिर से ही धोवे तो रुधिर (खून) से प्रक्षाल्यमान उस वस्त्र की शुद्धि होती है जैसे (णो इणट्ठे समट्ठे) यह अर्थ समर्थित नहीं होता-रुधिर से लिप्त हुआ वस्त्र रुधिर से धोने पर साफ-शुद्ध होता है-जैसा यह अर्थ प्रामाणिक बुद्धि द्वारा मान्य नहीं होता है (एवामेव सुदंसणाऽ तुब्भंपि पाणाइवाएणं जावमिच्छादंसणसल्लेणं नत्थि सोही जहा तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरेणं चैव पक्खालिज्जमाणस्स नत्थि सोही)

द्वसोए य भावसोए य " अहीथी " एवं खलु जीवा जलाभिसेयपूयप्पाणो अविग्घेण " अही सुधी सुदर्शनं कथनं समञ्जसं ज्ञेयम् । (तएणं थावच्चापुत्ते सुदंसणं एवं वयासी) आ रीते सुदर्शननी शीत्य भूलाक धर्मविषेनी वात सांख्यीने स्थापत्या पुत्र अनंगारे तेमने आ प्रमाणे कलुं-(सुदंसणा ! से जहानामए केइ पुरिसे एगं महं रुहिरकयं वत्थं रुहिरेण चैव धोवेज्जा तएणं सुदंसणा ? तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरेणं चैव पक्खालिज्जमाणस्स अत्थिकाइ सोही ?) हे सुदर्शन ! केउ पुरुष दोहीलीनुं मोटुं लूगुं दोहीथी न साइ करे तो ते दोहीथी साइ करे लूगुं शुं शुद्ध थसे ! (णो इणट्ठे समट्ठे) जेम दोहीलीनुं लूगुं दोहीथी स्वच्छ थाय न डि आ वात प्रामाणिक बुद्धिथी गमे तेने करीअेतो पणु मान्य थाय न डि (एवामेव सुदंसणा ? तुब्भंपि पाणाइवाएणं जाव मिच्छादंसणसल्लेणं नत्थि सोही) ते रीते सुदर्शन ! तारी पणु

एकं महद् रुधिरकृतं वस्त्रं ' सज्जियाखारेण ' सर्जिकाक्षारेण सज्जीनाम्ना प्रसिद्धया क्षारमृत्तिकया ' अणुलिपि ' अनुलिपति अनुलिप्य ! ' पयणं ' पचनं पाकस्थानं ' आरुहेइ ' आरोहयति रुधिरलिप्तं वस्त्रं क्षारमृत्तिकानुलिप्तं कृत्वा क-
कस्मिंश्चिद् मृन्मयादिपात्रे निधाय तत्पात्रं चुलिकोपरिस्थापयतीत्यर्थः । आरोह
' उण्हं गाहेइ ' उष्णं ग्राहयति उष्णीकरोति ग्राहयित्वा ततः पश्चात् शुद्धेन वारिणा
धावयेत्, हे सुदर्शन ! स नूनं तस्य रुधिरकृतस्य वस्त्रस्य सर्जिकाक्षारेण अनुलि-
प्तस्य पचनमारोहितस्योष्णं ग्राहितस्य शुद्धेन वारिणा ' पक्खालिज्जमाणस्स ' प-

इसी तरह हे सुदंसण ? तुम्हारी भी प्राणातिपात से यावत् मिथ्या दर्शन शल्य से शुद्धि नहीं होती है । जैसे उस शोणितलित वस्त्र की रुधिर से धोने पर शुद्धि नहीं होती है । (सुदंसणा ? से जहाणामए केइपुरिसे एगं महं रुहिरकयवत्थं सज्जियाखारेणं अणुलिपिइ, अणुलि-
पित्ता पयणं आरुहेइ, आरुहित्ता उण्हे गाहेइ, गाहित्ता तओ पच्छा सुद्धेणं वारिणा धोवेज्जा से णूणं सुदंसणा ! तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स सज्जियाखारेणं अणुलित्तस्स पयणं आरुहियस्स उण्हं गाहियस्स सुद्धेणं सुद्धेणं वारिणा पक्खालिज्जमाणस्स सोही भवइ) शुद्धि का प्रकार इस तरह है सुदर्शन ! जैसे कोई पुरुष एक महान रुधिरलित वस्त्र को साजी खारसे अनुलित कर कीसी मिट्टि के वर्तन में रख उसे चूलेपर रखता है—रखकर फिर उसे गर्म करता है—गर्म कर उसके बाद उसे फिर शुद्ध जल से प्रक्षालित करता है तो हे सुदर्शन ! निश्चय से

પ્રાણાતિપાત થી કે યાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્યથી શુદ્ધિ થતી જ નથી. જેમ કે લોહીથી ખરડાએલા લૂગડાની શુદ્ધિ લોહી વડે જ થતી નથી. (સુદંસણા ? સે જહા ણામએ કેઈ પુરિસે એગં મહં રુહિરકયવત્થં સજ્જિયાખારેણં અણુલિપિઈ, અણુલિપિત્તા પયણં આરુહેઈ, આરુહિત્તા ઉણ્હે ગાહેઈ, ગાહિત્તા તઓ પચ્છા સુદ્ધેણં વારિણા ધોવેજ્જા સે ણૂણં સુદંસણા ! તસ્સ રુહિરકયસ્સ વત્થસ્સ સજ્જિયાખારેણં અણુલિત્તસ્સ પયણં આરુહિયસ્સ ઉણ્હં ગાહિયસ્સ સુદ્ધેણં સુદ્ધેણં વારિણાપક્ખા-
લિજ્જમાણસ્સ સોહી ભવઈ) હે સુદર્શન ! લોહીથી ખરડાયેલા લૂગડાની શુદ્ધિ આ પ્રમાણે થાય જેમ કે સૌ પહેલાં લોહીભીના વસ્ત્રને માણસ સાથેખાર ના પાણીમાં યોળીને માટીના વાસણમાં મૂકીને તેને ચૂલા ઉપર ચઢાવે છે અને નીચે અગ્નિ પ્રકટાવીને તેને ઊનું કરે છે અને ત્યાર બાદ લૂગડાને શુદ્ધ પાણીથી સાફ કરી નાખે છે તો તે નિશ્ચિત પણે સાથેખારમાં યોળવાથી

ક્ષાલ્યમાનસ્ય 'સોહી' શોધિર્ભવતિ । હન્ત ! ભવતિ । એવમેવ સુદર્શન ! અસ્માકપિ 'પાણાહવાયવેરમેણ' પ્રાણાતિપાતવિરમણેન યાવત્ મિથ્યાદર્શનયલ્યવિરમણેનાસ્તિ શોધિઃ, આત્મનઃ પવિત્રતા ભવતિ, યથા વા તસ્ય રુધિરકૃતસ્ય વસ્ત્રસ્ય યાવત્ શુદ્ધેન વારિણા પ્રક્ષાલ્યમાનસ્યાસ્તિ શોધિઃ । વસ્ત્રરૂપોઽયમાત્મા રુધિરરૂપ-પ્રાણાતિપાતાઘષ્ટાદશપાપસ્થાનોપલિપ્તઃ સમ્યક્ત્વરૂપયા ક્ષારમૃત્તિકયાઽનુલેપં પ્રાપ્ય શરીરભાણં જિનકલ્પસ્થવિરકલ્પરૂપપચનસ્થાનોપરી સંસ્થાપ્ય તપોઽગ્નિના પરિતાપિતઃ સંયમરૂપશુદ્ધજલેન પ્રક્ષાલિતઃ સન્ નિર્મલઃ સ્વચ્છદર્પણવત્પ્રકાશમાનો ભવતિ નાન્યથેત્યર્થઃ । યે તુ પ્રાણાતિપાતાદિ પરાયણા जीवाः શુદ્ધચર્ચં મૃદ્વારિજ-નિતં શૌચં જલાભિષેકં ચ કુર્વન્તઃ સન્તિ, તાન્ પ્રતિદયન્તે સ્વલુ જીવાજીવતત્ત્વવે-દિનો વિદ્વાંસઃ—અહો ! પ્રાણાતિપાતાદિ સેવનજનિત જ્ઞાનાવરણીયાઘષ્ટવિધકર્મ-મલનિરન્તરલેપાનુલેપસંગ્રહપરાયણા અપિ ઇમે જીવાઃ પુનઃ પ્રાણાતિપાતાદિભિરેવ-શુદ્ધિમિચ્છન્તિ અહો ! કીદૃશો મોહસ્ય મહિમા વરીવર્તિ ।

उस रुधिरलिप्त वस्त्र की सर्जिका खार से अनुलिस होने पर, पाकस्थान पर रखे जाने पर गर्म किये जाने पर, और शुद्ध जल से प्रक्षालित हो जानेपर शुद्धि होती है ? (हंता भवइ) हाँ होती है (एवामेव सुदंसणा ! अम्हं पि पाणाहवायवेरमणेणं जाव मिच्छादंसणसल्लवेरमणेणं अत्थि सोही) तो इसी तरह हे सुदर्शन ! हमारी भी प्राणातिपातविरमण से यावत् मिथ्यादर्शन शल्य के विरमण से शुद्धि होती है अर्थात् आत्मा की परित्रता होती है । (जहा वा तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स जाव सुद्धेणं वारिणा पक्खालिज्जमाणस्स अत्थि सोही) जैसे उस रुधिरलिप्त वस्त्र को यावत् शुद्ध जल से प्रक्षालित करने पर शुद्धि हो जाती है । (तएणं

ચૂલા ઉપર ચઢાવીને ગરમ, કરવાથી તેમજ શુદ્ધ પાણીથી સાફ કરવા થી સ્વચ્છ થઇ બીય છે કે નહિ (હંતા ભવइ) સુદર્શને જવાબમાં કહ્યું “ સ્વચ્છ થઇ બીય છે. ” (એવમેવ સુદંસણા ! અમ્હેપિ પાણાહવાયવેરમણેણં જાવ મિચ્છા દંસણેસલ્લવેરમણેણં અત્થિસોહી) તો આ પ્રમાણે જ પ્રાણાતિપાત વિરમણથી યાવત્ મિથ્યાદર્શન શલ્યના વિરમણથી શુદ્ધિ થાય છે. એટલે કે એમનાથી આત્મા પવિત્ર થાય છે (જહા વા તસ્સ રુહિરકયસ્સ વત્થસ્સ જાવ સુદ્ધેણં વારિણા પક્ખાલિજ્જમાણસ્સ અત્થિ સોહી) જેમ કે લોહીભીનાં લૂગડાં સાંજીખાર તેમજ શુદ્ધ પાણીથી શુદ્ધ થઇ બીય છે. (તણં સે સુદંસણે સંવુદ્ધે થાવચ્ચાપુત્તં વંદइ નમંસइ, વંદિત્તા નમસિતા एवं વયાસી) આ રીતે ઉપદેશ અપાએલા સુદર્શન શેઠે સ્થાપત્યાપુત્ર અનગરને વિનંતી કરતાં કહ્યું ‘ હે ભગવાન ! શ્રુતચારિત્ર રૂપ ધર્મના આરાધક તમને ધન્ય છે. ” આ રીતે કહીને તેમને વંદન તેમજ નમસ્કાર

તતઃ સ્થાપત્યાપુત્રવચનશ્રવણાનન્તરં સ્વલુ સ સુદર્શઃ સંતુદ્ધઃ સમ્યક્ત્વમારુઃ
 સન્ સ્થાપત્યાપુત્રં વન્દતે શ્રુતચારિત્રલક્ષણસદ્ધર્મસમારાધનેન ધન્યોઽસિ ભગવન્નિ-
 ત્યાદિવાક્યેન સ્તૌતિ-ઇત્યર્થઃ । નમસ્યતિ સ્વાપરૂપં બોધયન્ શ્રદ્ધેયવચનતયા ગુરુ
 ભાવેન વિનયં પ્રકટયન્ કાચેન પ્રણમતીત્યર્થઃ । વન્દિત્વા નત્વા એવં=વક્ષ્યમાણ-
 પ્રાકારેણાવાદીત્-ઇચ્છામિ સ્વલુ ભદન્ત ! હે ભગવાન્ ! ધર્મ=વિનયમૂલકં ભવદુક્તં
 શ્રુતચારિત્રલક્ષણં શ્રુત્વા જ્ઞાતુમ્, જીવાજીવપુણ્યપાપાસ્રવસંવરનિર્જરાવન્ધમોક્ષરૂપાણિ-
 તત્વાનિ સમ્યક્ સર્વથા વેત્તુમિત્યર્થઃ યાવત્-યાવત્ કરણાદત્ર ધર્મશ્રવણજીવાજી-
 વાદિતત્ત્વજ્ઞાનાનન્તરં શ્રાવકધર્મસ્વીકારેણ, શ્રમણોપાસકો જાતઃ, સ કીદશ ઇત્યાહ
 -અધિગતજીવાજીવો યાવત્ પ્રતિલાભયન્ સત્કારયન્ સંમાનયન્ વિહરતિ ॥૨૧॥

સે સુદંસણે સંતુદ્ધે થાવધ્ધા પુત્તં વંદહ નમંસહ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં
 વયાસી) હસ પ્રકાર સંબોધિત હુએ સુદર્શન સેઠને સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર
 કી હે ભગવાન્ શ્રુતચારિત્ર રૂપ ધર્મ કે આરાધન કરને વાલે હોને સે
 આપકો ધન્ય હૈ ઇત્યાદિ વચનો દ્વારા વંદના કી નમસ્કાર કિયા । વંદના
 નમસ્કાર કર ફિર उसने उनसे इस प्रकार कहा (इच्छामि णं भते !
 धम्मं सोच्चा जाणित्तए जाव समणोवासए जाए-अहिगया जीवा
 जीवे जाव पडिलाभेमाणे विहरह) हे भदंत ! विनय मूलक श्रुतचारित्र
 रूप धर्म को सुनकर मैं जीव, अजिव, पुण्य, पाप, आस्रव, संवर, निर्जरा
 एवं मोक्ष इन तत्त्वों को जानना चाहता हूँ । इस प्रकार वह धर्म-
 श्रवण और जीवाजीवादितत्त्वों के बाद श्रावक धर्मस्वीकार कर श्रमणो-
 पासक बन गया । श्रमणोपासक बनकर फिर उसने स्थापत्यापुत्र अनगार
 का आहार आदि प्रदान कर सत्कार किया-सन्मान किया ।

કર્થા વંદના અને નમસ્કાર કરીને તેમણે સ્થાપત્યાપુત્ર અનગારને વિનંતિ કરી
 -(ઇચ્છામિ ણં ભતે ! ધમ્મં સોચ્ચા જાણિત્તએ જાવ સમણોવાસએ જાએ અહિગય-
 જીવાજીવે જાવ પડિલાભેમાણે વિહરહ) હે ભદંત ! વિનયમૂલક શ્રુતચારિત્ર
 રૂપ ધર્મની વાત સાંભળીને હું હવે જીવ, પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ, સંવર,
 નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ આ આ તત્ત્વોને સ્પષ્ટ રૂપે સમજવાની ઇચ્છા રાખુ
 છું. આ પ્રમાણે સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર ના મોઢેથી આ બધાં જીવ અજીવ
 વગેરે તત્ત્વો વિષે સાંભળીને શેઠ શ્રાવક ધર્મ સ્વીકારીને શ્રમણોપાસક થઈ
 ગયા. શ્રમણોપાસક થઈને શેઠ સ્થાપત્યાપુત્ર અનગારને આહાર વગેરે
 અર્પીને સત્કાર કર્યો સન્માન કર્યો.

દષ્ટાન્તકી યોજનાઈસ પ્રકાર દાષ્ટાન્તમે કરની ચહિયે-વસ્ત્ર કે જૈસા
 યહ અત્મા હૈ રુધિરકે જૈસે પ્રાણાતિપાતાદિક ૧૮અઠારહ પાપસ્થાન હૈં ।
 इन से यह मलीन हो रहा है । क्षार मृत्तिका जैसा सम्यक्त्व है । सो जब
 यह आत्मा इस सम्यक्त्व रूप क्षार मृत्तिका से अनुलिप्त हो जाता है और
 अपने शरीर रूप भांडको जिनकल्प तथा स्थविर कल्प रूप पचन स्थान
 पर स्थापित करता है तप, रूप अग्निसे अपने आपको तपाता है तब
 यह स्वच्छ दर्पणकी तरह प्रकाशमान होने लगता है । इस शुद्धि मार्ग
 के अतिरिक्त आत्माकी शुद्धि और किसी मार्ग से नहीं हो सकती है ।
 जो प्राणातिपातादिकोंमें परायण बने हुए जीव शुद्धिके लिये मृत्तिका
 एवं जल का उपयोग करते हैं और उससे आत्माकी शुचिता मनते हैं
 गंगादि तीर्थमें स्नान करने से पापोंकी निवृत्ति होना मानते हैं उनके
 प्रति जीव और अजीवके स्वरूपको जाननेवाले विद्वज्जन सदय हो कर
 कहते हैं की देखोतो सही यह कैसीमोह की प्रचल महिमा है जो
 प्राणातिपात आदि सेवन से जनित ज्ञानावरणीय आदि अष्टविध
 कर्ममल के निरन्तर लेपानुलेप के संग्रह करने में परायण बने हुए भी

આ ઉક્ત દષ્ટાન્ત દષ્ટાન્તિક રૂપે આ રીતે સમજવું જોઈએ-આ આત્મા
 વસ્ત્ર રૂપે છે. પ્રાણાતિપાત વગેરે અઠાર પાપસ્થાનો લોહીની જેમ છે. એમનાથી
 આત્મા મલિન થઈ રહ્યો છે સાજાખારના રૂપમાં સમ્યક્ત્વ છે, બ્યારે
 આત્મા સમ્યક્ત્વ રૂપ સાજાખારથી અનુલિપ્ત થાય છે અને પોતાના શરીર
 રૂપી વાસણને જિનકલ્પ તેમજ સ્થાવિરકલ્પરૂપ પચન સ્થાન (ચૂલા)
 ઉપર મૂકે છે તપ રૂપ અગ્નિ વડે શરીર રૂપી વાસણને તપાવે છે ત્યારે તે
 સ્વચ્છ દર્પણ ના રૂપમાં પ્રકાશિત થાય છે. આત્માની શુદ્ધિનો આ કેવળ
 એકજ માર્ગ છે કે જેનાથી આત્મશુદ્ધિ ચોક્કસ પણે સંભવિત થાય છે.
 એના સિવાય બીજા કોઈ ઉપાયથી આત્મ-શુદ્ધિ થવી અસંભવિત છે જે પ્રાણા-
 તિપાત વગેરેમાં લીન થયેલા જીવો શુદ્ધિને માટે માટી અને પાણીનો ઉપ-
 યોગ કરેછે, અને તેમનાથી આત્મ શુદ્ધિ માને છે-ગંગા વગેરે તીર્થ સ્થાનોમાં
 સ્નાન કરવાથી પાપો નષ્ટ થાય છે એમ માને છે તેમના પ્રત્યે જીવ અને
 અજીવના સ્વરૂપને જાણનારા વિદ્વાનો સદય થઈને કહેછે-જુઓ તો ખરા,
 અજ્ઞાનનો આ કેવો પ્રબળ મહિમા છે ? કે જેઓ પ્રાણાતિપાત વગેરેના સેવનથી
 જનિત જ્ઞાનાવરણીય વગેરે આઠ પ્રકારના કર્મ રૂપી જળને હમેશાં લેપાનુ

मूलम्-तएणं तस्स सुयस्स परिव्वायगस्स इमीसे कहाए
लद्धट्ठस्स समाणस्स अयमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुपजित्था,
एवं खलु सुदंसणेणं सोयमूलं धम्मं विप्पजहाय विणयमूले
धम्मे पडिवन्ने, तं सेयं खलु मम सुदंसणस्स दिट्ठिं वामेत्तए
पुणरवि सोयमूलए धम्मे आघवित्तए त्तिकट्ठु एवं संपेहेइ, सं-
पेहित्ता परिव्वायगसहस्सेणं सद्धिं जेणेव सोगंधिया नगरी जेणेव
परिव्वायगावसहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता परिव्वाय-
गावसहंसि भंडनिकखेवं करेइ, करित्ता धाउरत्तवत्थपरिहिए पवि-
रलपरिव्वायगेहिं सद्धिं संपरिवुडे परिव्वायगावसहाओ पडि-
निकखमइ, पडिनिकखमित्ता सोगंधियाए नयरीए मज्झं मज्झेणं
सुदंसणस्स गिहे जेणेव सुदंसणे तेणेव उवागच्छइ ।

तएणं से सुदंसणे तं सुयं एज्जमाणं पासइ, पासित्ता नो
अब्भुट्ठेइ, नो पच्चुग्गच्छइ णो अढाइ नो परियाणाइ नो वंदइ
तुसिणीए संचिट्ठइ, तएणं से सुए परिव्वायए सुदंसणं अण-
ब्भुट्ठियं० पासित्ता एवं वयासी-तुमं णं सुदंसणा ! अन्नदा
ममं एज्जमाणं पासित्ता अब्भुट्ठेसि जाव वंदसि इयाणि सुदंसणा !
तुमं ममं एज्जमाणं पासित्ता तं कस्स णं तुमे जाव णो वंदसि
सुदंसणा ! इमेयारूवे विणयमूले धम्मे पडिवन्ने ।

ये जीव पुनः उन्ही प्राणातिपातादिको के सेवन से अपनी शुद्धि की
कामना कर रहे हैं ॥ सूत्र २१ ॥

देयने सञ्जडवामां दीन थयेदा ओ लुवे। इरी तेज पाणातिपात वगेदिना
सेवनथी चेत्तानी शुद्धि भच्छे छे ॥ सूत्र “ २१ ” ॥

तएणं से सुदंसणे सुयेणं परिव्वायएणं एवं वुत्ते समाणे
आसणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता करयल० सुयं परिव्वायगं
एवं वयासी-एवं खलु देवाणुप्पिया ! अरिहओ अरिट्ठनेमिस्स
अंतेवासी थावच्चापुत्ते नामं अणगारे जाव इहमागए इह चेव
नीलासोए उज्जाणे विहरइ, तस्स णं अंतिए विणयमूले धम्म
पडिवन्ने ॥ सू० २२ ॥

टीका—तएणं इत्यादि—ततस्तदनन्तरं खलु तस्य शुकस्य परिव्राजकस्य
'इमीसे कहाए' अस्याः कथायाः 'लद्धट्ठस्स' लब्धार्थस्य=ज्ञातार्थस्य सतः 'अयमे-
यारूवे' अयमेतद्रूपः वक्ष्यमाणरूपः 'अज्झत्थिए' आध्यात्मिकः आत्मगतोविचारः,
यावत् समुदपद्यत=प्रादुर्भूतः—एवं खलु सुदर्शनेन शौचमूलं धर्मं 'विप्पजहाय'
विप्रजहाय=परित्यज्य विनयमूलो धर्मः 'पडिवन्ने' प्रतिपन्नः स्वीकृतः । तत्=त-
स्मात् श्रेयः खलु मम सुदर्शनस्य दृष्टि=दर्शनं जिनप्रवचने श्रद्धानं 'वामेत्तए'
वमयितुं त्याजयितुं पुनरपि शौचमूलकं धर्ममाख्यातुम्, सुदर्शनस्य यद् विनयमूल-

'तएणं तस्स सुयस्स' इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (तस्स सुयस्स) उस शुक परिव्राजकको
जब (इमीसे कहाए लद्धट्ठस्स समाणस्स) यह ससचार विदित हुआ
सुदर्शन से श्रमणोपासक बन गया—यह खबर मिली—तब (अयमेयारूवे
अज्झत्थिए जाव समुपज्जित्था) उस के मनमें यह प्रकार का विचार
उत्पन्न हुआ (एवं खलु सुदंसणेणं सोयमूलं धम्मं विप्पजहाय विणय
मूले धम्मं पडिवन्ने) सुदर्शन शौच मूलक धर्मका परित्याग कर
विनयमूलक धर्म को स्वीकार लिया है, (तं सेयं खलु मम सुदंसणस्स
दिट्ठिवामेत्तए पुणरवि सोयमूलयं धम्मं आधवित्तए) सो अब मुझे

'तएणं तस्स सुयस्स' इत्यादि ।

टीकार्थ (तएणं) त्थारे णाह (तस्स सुयस्स) शुक परिव्राजके न्यारे (इमीसे
कहाए लद्धट्ठस्स समाणस्स) आ वात सांभणीके सुदर्शन शेठ श्रमणोपासक
थय गयाछे, त्थारे (अयमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुपज्जित्था) तेना मनभां
विचार स्फुर्यो—(एवं खलु सुदंसणेणं सोयमूलं धम्मं विप्पजहाय विणयमूले धम्मं
पडिवन्ने) के सुदर्शन शेठे शौच मूलक धर्मं त्यज्जने विनय मूलक धर्मं स्वी-
कार्यो छे (तं सेयं खलु मम सुदंसणस्स दिट्ठि वामेत्तए पुणरवि सोयमूलयं धम्मं
आधवित्तए) तो डवे भारे सुदर्शननी विनय मूलक धर्मं उपरथी श्रद्धा भटा-

कर्मविषयं श्रद्धानं तदपनीय पुनरपि तं शौचमूलके धर्मे स्थापयितुं ममोचितमित्यर्थः । 'त्तिकट्टु' इतिकृत्वा=इदं मनसि धृत्वा, एवम्=उक्तप्रकारेण 'संपेहेइ' संप्रेक्षते विचारयति, 'संपेहिता' संप्रेक्ष्य इत्येवं मनसि विचार्य, परिव्राजकसहस्रेण सार्धं यत्रैव सौगंधिकानगरी यत्रैव परिव्राजकावसथः=परिव्राजकानामावसथ आश्रमः तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य परिव्राजकावसथे भाण्डनिक्षेपम् त्रिदण्डाद्युपकरणानां स्थापनं करोति, कृत्वा धातुरक्तवस्त्रपरिहितः गैरिकरागरञ्जितवस्त्रधारी प्रविरल-परिव्राजकैः कतिपयपरिव्राजकाश्रमात् 'पडिनिक्खमई' प्रतिनिष्क्रामति=निःसरति । प्रतिनिष्क्रम्य निःसृत्य सौगन्धिकाया नगर्या 'मज्झं मज्झेणं' मध्यमध्येन मध्यमध्यभागेन यत्रैव सुदर्शनस्य गृहं, यत्रैव सुदर्शनस्तत्रैवोपागच्छति ।

यही योग्य है कि मैं सुदर्शन की विनय मूलक धर्मकीं दृष्टिको हटाकर उसे समझाकर स्थापित करूँ । (त्तिकट्टुएवं संपेहेइ ऐसा मनमें धारण कर उसने पूर्वोक्तरूप से उसे समझाने का विचार किया—(संपेहिता परिव्वायगसहस्रेण सद्धिं जेणेव सौगंधिया नगरी जेणेव परिव्वायगावसहे तेणेव उवागच्छइ) विचारकर वह फिर परिव्राजक सहस्र के साथ जहां वह सौगंधिका नगरी और उस में भी जहां परिव्राजकाश्रम था वहां आया । (उवागच्छिता परिव्वायगावसहंसि भंडनिक्खेवं करेइ) आकर उसने उस परिव्राजकाश्रम में अपने भांडोको रख दिया (करित्ता धाउरत्तवत्थपरिहिण पविरलपरिव्वायगेहिं सद्धिं संपरिवुडे परिव्वायगवसहीओ पडिनिक्खमई) रखकर फिर वह गैरिक धातु से रंगे हुए वस्त्रों को पहिरे हुए कुठेक परिव्राजकों के साथ २ उस परिव्राजकाश्रम से बाहर निकला (पडिनिक्खमिच्छा सौगंधियाए

डीने इरी शौच मूलक धर्मप्रत्ये तेनी श्रद्धा जमाववी जेधये (त्तिकट्टुएवं संपेहेइ) आ रीते मनमां विचार करीने तेले पडेलांनी जेम तेने समन्तवचाने विचार कथे (संपेहिता परिव्वायगसहस्रेण सद्धिं जेणेव सौगंधिया, नगरी जेणेव परिव्वायगावसहे तेणेव उवागच्छइ) विचार करीने ते इरी जेध सडस परिव्राजकेनी साथे जथां ते सौगंधिका नगरी अने तेमां पणु जथां परिव्राजकाश्रम डते। त्यां आव्ये। (उवागच्छिता परिव्वायगावसहंसि भंडनिक्खेवं करेइ) आवीने तेले पोतानी जधी वस्तुजे। त्यां भूडी। (करित्ता धाउरत्तवत्थपरिहिण पविरलपरिव्वायगेहिं सद्धिं संपरिवुडे परिव्वायगावसहाओ पडिनिक्खमई) भूडीने ते गैरिकधातुथी रंगाजेलीं वस्त्रो पडेरीने थोडा परिव्राजकेने साथे लधने आश्रमनी पार नीडले। (पडिनिक्खमिच्छा सौगंधियाए नगरीए मज्झं मज्जेणं

ततः खलु स सुदर्शनस्तं शुकमेजमानम् आगच्छन्तं पश्यति, दृष्ट्वा 'नो अब्भु-
द्वेइ ' नो अभ्युत्तिष्ठति, अभ्युत्थानं न करोतिस्म ' नो पच्चुग्गच्छइ ' नो प्रत्युद्ग-
च्छति अभिमुखं न गच्छति, ' नो आढाइ ' नो अद्रियते ओदरं न कुरुते ' नो '
परियाणाइ ' नो परिजानाति=आगमनं नानुमोदयति; नो वन्दते न स्तौति,
' तुसिणीए संचिद्वइ ' तूष्णीकः संतिष्ठति ।

ततः खलु स शुकः परिव्राजकः सुदर्शनमनभ्युत्थित दृष्ट्वा एवमवादीत्—त्वं
खलु सुदर्शन ! अन्यदा अन्यस्मिन् समये मामेजमानं दृष्ट्वा अभ्युत्तिष्ठसि यावद्—
नयरीए मज्झं मज्झे णं जेणेव सुदंसणस्स गिहे जेणेव सुदंसणे तेणेव
उवागच्छइ) बाहर निकल कर सौगंधिका नगरी के ठीक बीचों बीच से
होकर जहां सुदर्शन का घर और उसमें भी जहां सुदर्शन था वहां
गया (तए णं से सुदंसणे तं सुयं एज्जमाणं पासइ) सुदर्शन ने आते
हुए परिव्राजक को देखा (पासित्ता नो अब्भुद्वेइ, नो पच्चुग्गच्छइ, णो
आढाइ णो परियाणाइ नो वंदइ, तुसिणीए संचिद्वइ) परन्तु देखकर
वह उठा नहीं उसके सामने नहीं गया, उसका आदर नहीं किया, उस
के आगमन की उसने सराहना नहीं की । स्तुति भी नहीं की केवल
चुपचाप बैठा रहा । (तए णं से सुए परिव्वायए सुदंसणं अणव्भुद्धियं०
पासित्ता एवं वयासी) जब शुक ने ऐसा देखा अर्थात् सुदर्शन को नहीं
उठा हुआ, सामने नहीं आया हुआ, आदि रूप से देखा तो देखकर
उसने उससे इस प्रकार कहा— (तुमं णं सुदंसणा ! अन्नया ममं एज्ज-
माणं पासित्ता अब्भुद्वेसि जाव वंदसि इयाणि सुदंसणा ! तुमं ममं

जेणेव सुदंसणस्स गिहे जेणेव सुदंसणे तेणेव उवागच्छइ) બહાર નીકળીને
સૌગંધિકા નગરીની બરાબર વચ્ચે થઇને જ્યાં સુદર્શનનું ઘર અને તેમાં પણ
જ્યાં સુદર્શન હતો ત્યાં ગયો. (તણં સે સુદંસણે તં સુયં એજ્જમાણં પાસઇ)
સુદર્શને પણ પરિવ્રાજકને આવતા જોયા. (પાસિત્તા નો અબ્ભુદ્વેઇ, નો પચ્ચુ-
ગ્ગચ્છઇ, ણો આઢાઇ, ણો પરિયાણાઇ, નો વંદઇ, તુસિણીએ સંચિદ્વઇ) પરંતુ જોધ
ને તે ઉભા થયા નહિ, સ્વાગત માટે તેની સામે ગયા નહિ, તેને આદર
આપ્યો નહિ, તેના આગમનની તેમણે સરાહના કરી નહિ, તેની સ્તુતિ પણ
કરી નહિ ફક્ત તેઓ ચુપચાપ પોતાની જગ્યાએ બેસી જ રહ્યા (તણં સે
સુએ પરિવ્વાયએ સુદંસણં અણવ્ભુદ્ધિયં० પાસિત્તા એવં વયાસી) શુક
પરિવ્રાજકે શેઠને સત્કાર માટે પોતાની સામે નહીં આવતાં જોધને કહ્યું—(તુમ ણં
સુદંસણા ! અન્નયા મમં એજ્જમાણં પાસિત્તા અબ્ભુદ્વેસિ જાવ વંદસિ ઇયાણિ

अत्र यावच्छब्देन—‘ पचुगच्छसि ’ आढासि, परिजाणासि ’ इति वाच्यम्, वन्दसे, इदानीं सुदर्शन ! त्वं मामेजमानं दृष्ट्वा यावद् नो वन्दसे, अभ्युत्थानादिकं करोषीत्यर्थः तत्कस्य खलु त्वया सुदर्शन ! अयमेतद्रूपो विनयमूलधर्मः प्रतिपन्नः हे सुदर्शन ! मम धर्मं परित्यज्य त्वया कस्य धर्मः स्वीकृत इत्यर्थः ।

ततः खलु स सुदर्शनः शुक्रेण परिव्राजकेनैवमुक्तः सन् आसनादभ्युत्तिष्ठति, अभ्युत्थाय करतलपरिगृहीतं—शिर आवर्तं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा शुकं परिव्राजकमेवं=वक्ष्यमाणप्रकारेणावादीत्—एवं खलु देवानुप्रियाः ? अर्हतोऽरिष्टनेमेः अन्तेवासी=शिष्यः स्थापत्यापुत्रनामाऽनगारः यावद्—पूर्वानुपूर्व्यावरन् ग्रामानुग्रामं

एज्जमाणं पासित्ता जाव णो वंदसि तं कस्स णं तुमे सुदंसणा इमेयारूवे विणयमूले धम्मं पडिवन्ते) सुदर्शन ! जब तुम किसी समय मुझे आता हुआ देखता था तो देखकर उठता था—यावत् वंदना करता था । परन्तु अब इस समय सुदर्शन ! तुम मुझे आता हुआ देखकर यावत् उठे नहीं तुमने मेरी वंदना नहीं की । तो हे सुदर्शन ! तुमने किसका यह इस रूप विनय मूलक धर्म स्वीकार कर लिया है । (तएणं से सुदंसणे सुकेणं परिव्वायएणं एवं बुत्ते समणे आसणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता करयल० सुयं परिव्वायगं एवं वयासि) इस प्रकार शुक परिव्राजक के द्वारा कहा गया वह सुदर्शन अपने स्थान से उठा और उठकर उसने दोनों हाथों को अंजलिरूप में कर और उसे मस्तक पर रख उससे इस प्रकार कहा कि (एवं खलु देवानुप्रिया ! अरिहाओ अरिट्ठनेमिस्स अंतेवासी थावच्चा पुत्ते नामं अणगारे जाव इहमागए इह चेव नीला सोए उज्जाणे विहरइ) हे देवानुप्रिय ! अर्हत अरिष्टनेमि प्रभु के

सुदंसणा ! तुम मम एज्जमाणं पासित्ता जाव णो वंदसि तं कस्स णं तुमे सुदंसणा इमेयारूवे विणयमूले धम्मं पडिवन्ते) हे सुदर्शन ! पड़ेलां तुं गमे त्पारे भने आवतां लेतो त्पारे स्वागत भाटे उलो थतो अने सामे आवीने वंदन विगेरे करने। डतो पथु अत्पारे भने लेधने तुं उलो थथे नथी तेभज ते भने वंदन पथु ध्यां नथी. हे सुदर्शन ! ते आ केवाप्रकरने। विनयमूलक धर्म स्वीकार्यो छे ? (तएण से सुदंसणे सुकेणं परिव्वायएणं एवं पुत्ते समणे आसणाओ अब्भुट्ठेइ अब्भुट्ठित्ता करयल० सुयं परिव्वायगं एवं वयासी) शुक परिव्राजकनी वात सांलणीने सुदर्शन पोताना स्थानेथी उलो थथे. अने उलो थधने णंने हाथनी अंजलीने मस्तके भूझीने तेने डल्लु—(एवं खलु देवानुप्रिया ! अरिहाओ अरिट्ठनेमिस्स अंतेवासी थावच्चा-पुत्ते नामं अणगारे जाव इहमागए इहचेव नीलासोए उज्जाणे विहरइ) हे देवानुप्रिय !

द्रवन् सुखं सुखेन विहरन् . इति संग्रहः । इह=सौगन्धिकानगर्यामागतोऽस्ति, इहैव
अस्यामेव नगर्या बहिर्भागे नीलाशोके नीलाशोकनाम्नि उद्याने विहरति, तस्य=
स्थापत्यापुत्रस्य खलु अन्तिके=समीपे विनयमूलो धर्मः प्रतिपन्नः मया स्वीकृतः ।
यदा स्थापत्यापुत्र इहागतस्तदाऽहमपि वदितुं तत्रगतस्तदा तदुपदिष्टधर्मकथां श्रुत्या
विनयमूलमार्हत्तधर्मं समीचीनं विज्ञाय स एव धर्मः स्वीकृतो मयेतिभावः ॥२२॥

मूलम्—तएणं से सुए परिव्वायए सुदंसणं एवं वयासी—
तं गच्छामो सुदंसणा ! तव धम्मारियस्स थावच्चापुत्तस्स
अंतियं पाउब्भवामो इमाइं च णं एयारूवाइं अट्ठाइं हेउइं
पसिणाइं कारणाइं वागरणाइं पुच्छामो, तं जइणं मे से इमाइं
अट्ठाइं जाव वागरइ, तएणं अहं वंदामि नमंसामि अहमेसे
इमाइं अट्ठाइं जाव नो से वाकरेइ, तएणं अहं एएहिं चेव
अट्ठेहिं हेउहिं निप्पट्ठपसिणवागरणं करिस्सामि ॥ सू० २३ ॥

अंतेवासी स्थापत्या नाम के अनगार सुनि परंपरा के अनुसार चलते
हुए, ग्रामानुग्राम विहार करते हुए सुखपूर्वक इस सौगंधिका नाम
की नगरी में आये और अब वे नीलाशोक नाम के उद्यान में ठहरे
हुए हैं । (तस्सणं अंतिए विणयमूले धम्मे पडिवन्ने) उनके पास
मैंने विनयमूल धर्म समीचीन समझ कर स्वीकार कर लिया है ।
तात्पर्य इसका यह है कि मैं भी उनको वंदना करने के लिये गया था ।
उन के मुख से जब मैंने धर्मकथा सुनी तब मुझे उनका सिद्धान्त
निर्दोष युक्ति शास्त्र से अविरोद्ध प्रतीत हुआ अतः मैंने उनसे उनके उस
धर्म को अंगीकार कर लिया है । सूत्र ॥ २२ ॥

अहं तं अरिष्टनेमि प्रभुना अंतेवासी (शिष्य) स्थापत्यापुत्र नामना अन-
गार सुनि परंपराने अनुसरता ओक गाभथी णीजे गाभ विहार करना सौगंधिका
नगरीमां सुणेथी आव्या. अने डमणुं नीलाशोक उद्यानमां उतर्या छे. (तस्स
णं अंतिए विणयमूले धम्मे पडिवन्ने) तेमनी पासे में सारी पेठे समञ्जने
विनय मूलक धर्म स्वीकार्यो छे. तात्पर्य ओ छे के हुं पण तेमने वंदन
करवा गयो डतो तेमना श्रीमुण्ठथी में धर्मकथा सांभली मने तेमना सिद्धा-
न्तो निर्दोष तेमज्ज शास्त्र सम्मत लाग्या, ओथी में तेमनी पासेथी आ
धर्म स्वीकार्यो छे. ॥ सूत्र २२ ॥

‘तएणं से सुए’ इत्यादि ।

टीका-ततः खलु म शुक्रः परिव्राजकः सुदर्शननामकं श्रेष्ठिनम् एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेणावादीत्-तत्=तस्मात् गच्छामः खलु सुदर्शन । तव धर्माचार्यस्य स्थापत्यापुत्रस्यान्तिके प्रादुर्भवामः । ‘इमां च’ इमान् अनन्तरमेव वक्ष्यमाण-तया संनिकृष्टान्, च शब्दादन्यांश्च खलु एतद्रूपान्=वक्ष्यमाणस्वरूपान्, अर्थान्=अर्थमाणत्वाद् अधिगम्यमानत्वादर्थः भावा वक्ष्यमाणयात्रा यापनीयादयस्तदन्ये हेतून्=अन्यव्यतिरेकलक्षणहेतुना ज्ञायमानत्वाद् हेतुरूपास्तान्, प्रश्नान्=प्रश्नवि-पयत्वात् प्रश्नरूपास्तान्, कारणानि=कारणं तत्पाधकयुक्तिरूपम्, उपपत्तिमात्रं तद्विषयत्वाद् कारणानि तानि, व्याकरणानि=सप्रमाणं व्याख्यायमानत्वात् व्याकरणानि च तानि पृच्छामः । तद्=तस्माद् यदि खलु मम स स्थाप-

‘तएणं से सुए’ इत्यादि ।

टीकार्थ-(तएणं) इसके बाद (से सुए)उसशुक्र (परिव्वायए) परिव्रा-जक ने (सुदंसणं एवं वयासी) सुदर्शन से ऐसा कहा-(तं गच्छामो णं सुदंसणा ! तव धम्मायरियस्स थावच्चापुत्तस्स अंतियं पाउब्भवामो) तो हे सुदर्शन ! मैं यहाँ से-अब तुम्हारे धर्मचार्य स्थापत्यापुत्र के पास जाता हूँ । (इमां च णं एयाख्वाइं अट्ठाइं हेउइं पसिणाइं कारणाइं वाग-रणाइं पुच्छामो तं जइणं मे से इमाइं अट्ठाइं जाव वागरइ, तएणं अहं वंदामि नमंसामि, अहमे से इमाइं अट्ठाइं जाव नो से वागरेइ तएणं अहं एएहिं चेव अट्ठेहिं हेउहिं निप्पट्ठपसिणं वागरणं करिस्सामि) और इस प्रकार के इन अर्थों को, हेतुओं को, प्रश्नों को कारणों को, व्याकरणों को, उनमें पूछूंगा, यदि वे मेरे इन अर्थों का यावत् व्याकरणों प्रश्न

‘तए णं से सुए इत्यादि’

टीकार्थ (तएणं) त्थारणाद (सेसुए) शुक्र (परिव्वायए) परिव्राजके (सुदंस णं एवं वयासी) सुदर्शनने आ प्रमाणे कहु- (तं गच्छामो णं सुदंसणा ! तव धम्मायरियस्स थावच्चापुत्तस्स अंतियं पाउब्भवामो) हे सुदर्शन ! तो डवे अही थीं हुं श्रीधो तारा धर्मशुरु स्थापत्यापुत्रनी पासे अठिं हुं (इमां च णं एयाख्वाइं अट्ठाइं हेउइं पसिणाइं कारणाइं वागरणाइं पुच्छामो तं जइणं मे से इमाइं, अट्ठाइं, जाव वागरइ तएणं अहं वंदामि, नमंसामि, अहमेसे इमाइं अट्ठाइं जाव नो से वागरेइ तएणं अहं एएहिं चेव अट्ठेहिं हेउहिं निप्पट्ठपसिणं वागरणं करिस्सामि) तेभनी साथे हुं अर्थो, हेतुओ, प्रश्नो, कारणो, अने व्याकरणो ना विषे अर्थो करीश, जे ते भारा अर्थो, हेतुओ, प्रश्नो,

त्यापुत्रः इमान् अर्थान् यावद् व्याकरोति=मम प्रश्नानां समीचीनं समाधानं करिष्यति ततस्तदनन्तरं खलु अहं वन्दे=वन्दिष्ये, नमस्यामि=नमस्करिष्यामि । अथ मम स इमान् अर्थान् यावद् व्याकरणानि नो व्याकरोति=न स्पष्टीकरिष्यति, ततस्तदा खलु अहम् एतैरेव अर्थैर्हेतुभिः ' निष्पट्टपस्तिणवागरणं ' निःस्पष्टप्रश्नव्याकरणं=निःस्पष्टानि अव्याख्यातानि प्रश्नव्याकरणानि प्रश्नोत्तराणि येन स तथा तम्, प्रश्नोत्तरकरणासमर्थं करिष्यामि ॥ २३ ॥

मूलम्—तएणं से परिवायगसहस्सेणं सुदंसणेण य सेट्ठिणा सद्धिं जेणेव नीलासोए उज्जाणे जेणेव थावच्चापुत्ते अणगारे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता थावच्चापुत्तं एवं वयासीजत्ता ते भंते ! जवणिज्जं ते अवावाहं पि तं, फासुयं विहारं ते ? ।

तएणं से थावच्चापुत्ते सुएणं परिवायगेणं एवं वुत्ते समाणे सुयं परिवायगं एवं वयासी—सुया ! जत्तावि मे जवणिज्जंपि मे अवावाहंपि मे फासुय विहारंपि मे, ॥

तएणं से सुए थावच्चापुत्तं एवं वयासी—किं भंते ! जत्ता ! ॥

सुया ! जन्नं मम णाणदंसणचरित्ततवनियमसंजममाइ-एहिं जोएहिं जयणा से तं जत्ता ।

से किं तं भंते ! जवणिज्जं ? ।

विशेषः का अच्छी तरह से समाधान कर दूँगे तो मैं उन्हें नमस्कार करूँगा । यदि वे मेरे इन अर्थों से लेकर व्याकरणों तक की बातों का कोई ठीक २ स्पष्टीकरण नहीं करेंगे । तो मैं उन्हें उसी समय इन्हीं अर्थ हेतुओं द्वारा प्रश्नोत्तर करने में असमर्थ कर दूँगा ॥ सू० २३ ॥

कारण। तेमज व्याकरणे विषेना प्रश्नो नां सारी चेठे समाधान करशे तो हुं तेमने वंदन करीश अने जे ते मारा अर्थो व्याकरणे वगेरे ना विषे सारी रीते स्पष्टी करणुं नहिं करी शके तो हुं तेमने तरत ज प्रश्नोत्तर करवाभां असमर्थ करीश ॥ सूत्र २३ ॥

सुया ! जवणिजे दुविहे पन्नत्ते, तंजहा इंदियजवणिजे
य नो इंदियजवणिजे य से किं तं इंदियजवणिजे ? ।

सुया ! जन्नं समं सोइंदिय-चविंखदिय-घाणिंदिय-
जिंविंभदिय फासिंदियाइं निरुवहयाइं वसे वट्ठंति, से तं
इंदियजवणिजं ।

से किं तं नो इंदियजवणिजं ? ।

सुया ! जन्नं कोहमाणमायालोभा खीणा उपसंता नो
उदयंति से तं नो इंदियजवणिजे ।

से किं तं भंते ! अवावाहं ?

सुया जन्नं सम वाइयपित्तिय सिंमिय सन्निवाइया विविहा
रोगायंका णो उदीरेंति से तं अवावाहं ।

से किं तं भंते फासुयविहारं ? ।

सुया ! जन्नं आरामेसु वा उज्जाणेसु वा देवकुलेसु वा
सभासु वा पव्वएसु वा इत्थीपसुपंडगविवज्जिएसु वसहीसु
पाडिहारियं पीठफलगसेज्जासंथारयं उग्गिप्पिहत्ताणं विहरामि, से
त्तं फासुयविहारं ।

सरिसवया ते भंते ! किं भक्खेया अभक्खेया ? ।

सुया ! सरिसवया भक्खेया वि अभक्खेया वि ।

से केणहेणं भंते एवं बुच्चइ ? सरिसवया भक्खेया वि
अभक्खेया वि ।

सुया ! सरिसवया दुविहा पन्नत्ता, तं जहा--मित्तसरिसवया
धन्नसरिसवया य, तत्थ णं जे ते मित्तसरिसवया ते तिविहा

पन्नत्ता, तं जहा—सहजायया सहवड्डियया सहपंसुकीलि
यया, ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया, तत्थ णं जे
ते धन्नसरिसवया ते दुविहा पन्नत्ता, तं जहा सत्थप-
रिणया य असत्थ परिणया य, तत्थ णं जे ते असत्थ-
परिणया ते समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया, तत्थ णं जे ते
सत्थपरिणया ते दुविहा पन्नत्ता, तं जहा फासुगा य अफासुगा
य, अफासुया णं सुया ! नो भक्खेया, तत्थ णं जे ते फासुया
ते दुविहा पन्नत्ता, तं जहा--जाइया य अजाइया य, तत्थ णं
जे ते अजाइया ते अभक्खेया, तत्थ णं जे ते जाइया ते दुविहा
पन्नत्ता, तं जहा-एसणिज्जा य अणेसणिज्जा य । तत्थ णं जे
ते अणेसणिज्जा ते णं अभक्खेया, तत्थ णं जे ते एसणिज्जा
ते दुविहा पन्नत्ता, लद्धा य अलद्धा य, तत्थ णं जे ते अलद्धा
ते अभक्खेया, तत्थ णं जे ते लद्धा ते समणाणं निग्गंथाणं
भक्खेया, एएणं अट्टेणं सुया ! एवं वुच्चंति—सरिसवया भक्खेया
वि, अभक्खेया वि, एवं कुलत्था वि भाणियव्वा, नवरं इमं
णाणत्तं—इत्थि कुलत्था य धन्नकुलत्था य इत्थि कुलत्था तिविहा
पन्नत्ता तं जहा—कुलवधूयाइ य कुलमाउयाइ, य कुलधूयाइ
य, धन्नकुलत्था तहेव, एवं मासा वि, नवरं इमं नाणत्तं--
मासा तिविहा पन्नत्ता, तं जहा--कालमासा य अत्थमासा य,
धन्नमासा य, तत्थ णं जे ते कालमासा ते णं दुवालसविहा
पन्नत्ता तं जहा-सावणे जाव आसाढे, ते णं अभक्खेया
धन्नमासा तहेव ।

એગે ભવં દુવે ભવં અણેગે ભવં અવ્વણ ભવં અવ્વણ ભવં
અવાટ્ટિણ ભવં અણેગભૂયભાવભવિણિ ભવં ? ।

સુયા ! એગે વિ અહં દુવેવિ અહં જાવ અણેગભૂયભાવ
ભવિણિ અહં ।

સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્ચહ એગે વિ અહં જાવ અણેગ-
ભૂયભવિણિ અહં !

જણં સુયા ! દવ્વદ્દયાણ એગે અહં નાણદંસણદ્દયાણ દુવેવિ
અહં પણસદ્દયાણ અવ્વણિ અહં અવ્વણિ અહં અવાટ્ટિણ વિ
અહં ઉવઓગદ્દયાણ અણેગભૂયભાવ ભવિણિ અહં ।

એત્થ ણં સે સુણસંબુદ્ધે થાવચ્ચાપુત્તં વંદહ નમંસહ, વંદિત્તા
નમંસિત્તા એવં વયાસી-હચ્છામિ ણં મંતે ! તુઘમં અંતિણ કેવલિ-
પન્નત્તં ધમ્મં નિસામિત્તણ, ધમ્મકહા માણિયવ્વા ॥ સૂ. ૨૪ ॥

‘તણં સે સુણ’ इत्यादि-

ટીકા- તતસ્તદનન્તરં સ શુક્રઃ પરિવ્રાજકસહસ્રેણ સુદર્શનેન શ્રેષ્ઠિના ચ
સાર્થં યત્રૈવ નીલાશોકનામોદ્યાનં યત્રૈવ સ્થાપત્યાપુત્ર નાયાડનગાર આસીત્, તત્રૈયો-
પાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય સ્થાપત્યાપુત્રમેવ=વક્ષ્યમાણપ્રકારેણાવાદીત્- ‘જત્તા તે

‘તણં સે સુણ’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ- (તણં) હસકે વાદ (સે સુણ) ત્વહ શુક્ર પરિવ્રાજક (પરિવ્રા-
યગસહસ્રેણ સુદંસણેણ ચ સેટ્ટિણા સદ્ધિં જેણેવ નીલાસોણ ઉજ્જાણે જેણેવ
થાવચ્ચા પુત્તો અણગારે તેણેવ ઉવાગચ્છહ) ૧ એક હજાર પરિવ્રાજકો
કે-ઔર સુદર્શન કે સાથ જહાં નીલાશોક ઉદ્યાન તથા ઉસમેં જહાં

‘તણં સે’ સુણ’ इत्यादि ।’

ટીકાર્થ (તણં) ત્યાર બાદ (સે સુણ) શુક્ર પરિવ્રાજક (પરિવ્રાયાગસહસ્રેણ
સુદંસણેણ ચ સેટ્ટિણા સદ્ધિં જેણેવ નીલાસોણ ઉજ્જાણે જેણેવ થાવચ્ચાપુત્તે અણગારે
તેણેવ ઉવાગચ્છહ) એક હજાર પરિવ્રાજકો અને સુદર્શન શેઠની સાથે જ્યાં
નીલાશોક ઉદ્યાન હતા અને તેમાં જ્યાં સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર હતા ત્યાં ગયો.

મંતે ! ' હે ભદન્ત ! તે તવ યાત્રા વર્તેતે ? ' જવણિજ્જંતે ' યાપનીયં તે તવ વર્તેતે ? ' અવ્વાવાહં પિ તે ' અવ્યાવાધમાપિ તે વર્તેતે ? ' ફાસુયવિહારં તે ' પ્રાસુક વિહારસ્તે તવ વર્તેતે ? ।

તતસ્તદનન્તરં સ સ્થાપત્યાપુત્રઃ શુકેન પરિવ્રાજકેનૈવ સુક્તઃ સન્ શુકં પરિવ્રાજકમેવમવાદીત્-હે શુક ! ' જત્તા વિ મે ' યાત્રાઽપિ મે મમાઽસ્તિ, ' જવણિજ્જંપિ મે ' યાપનીયમપિ મે મમાઽસ્તિ, ' અવ્વાવાહંપિ મે ' અવ્યાવાધમપિ મે મમ વર્તેતે, ' ફાસુયવિહારં પિ મે ' પ્રાસુક વિહારોઽપિ મે મમાઽસ્તિ ।

તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ સ શુકઃ સ્થાપત્યાપુત્રમેવમવાદીત્ ' કિં મંતે ! જત્તા ' કા ભદન્ત યાત્રા હે ભદન્ત ! કા=કિં સ્વરૂપા તવ યાત્રા ? ।

સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર થા વહાં ગયા । (ઉવાગચ્છિત્તા થાવચ્ચાપુત્તં એવં વયાસી) વહાં જાકરડસને સ્થાપત્યાપુત્ર સે ; એસા કહા-(જત્તાતે મંતે ! જવણિજ્જંતે અવ્વાવાહં પિ તે ફાસુયવિહારં) તો હે ભદન્ત ! આપકી યાત્રા હૈ કયા ? આપકે યાપનીય હૈ કયા ? આપકે અવ્યાવાધ હૈ કયા ? આપકે પ્રાસુક વિહાર હૈ કયા ? (તણં સે થાવચ્ચાપુત્તે સુણં પરિવાયગેણં એવં વુત્તે સમાણે સુયં પરિવાયગં એવં વયાસી) હસ પ્રકાર શુક પરિવ્રાજક સે પૂછે ગયે उन સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર ને ઉસ-શુક પરિવ્રાજક સે એસા કહા-(સુયા ! જત્તા વિ મે, જવણિજ્જંપિ મેં અવ્વાવાહંપિ મેં ફાસુયવિહારંપિ મેં) હે શુક હમારા યાત્રા ઓ હૈ, યાપનીય ઓ હૈ હમારા અવ્યાવાધ ઓ હૈ હમારે પ્રાસુક વિહાર ઓ હૈ । (તણં સે સુણ થાવચ્ચાપુત્તં એવં વયાસી) જવ સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર ને શુક પરિવ્રાજક સે હસ પ્રકાર કહા-તવ ઉસને સ્થાપત્યપુત્ર અનગાર

(ઉવાગચ્છિત્તા થાવચ્ચાપુત્તં એવં વયાસી) ત્યાં જીને તેણે સ્થાપત્યાપુત્ર ને કહ્યું-(જત્તા તે મંતે ! જવણિજ્જંતે અવ્વાવાહં પિ તે ફાસુયવિહારં) હે ભદન્ત ! શું તમારી યાત્રા છે ? યાપનીય છે ? આવ્યાવાધ છે ? તમારે પ્રાસુક વિહાર છે ? (તણં સે થાવચ્ચાપુત્તે સુણં પરિવાયગેણં એવં વુત્તે સમાણેસુય પરિવાયગં એવં વયાસી) શુક પરિવ્રાજકની આ વાત સાંભળીને સ્થાપત્યાપુત્ર અનગારે શુક પરિવ્રાજકને કહ્યું-(સુયા ! જત્તા વિ મે જવણિજ્જંપિ મેં અવ્વાવાહંપિ મેં ફાસુયવિહારં પિ મેં) હે શુક ! અમારી યાત્રા પણ છે, યાપનીય પણ છે, આવ્યાવાધ પણ છે. અને અમારે પ્રાસુક વિહાર પણ છે. (તણં સે સુણ થાવચ્ચાપુત્તં એવં વયાસી) જ્યારે સ્થાપત્યાપુત્ર અનગારે શુક પરિવ્રાજકને આ પ્રમાણે કહ્યું, ત્યારે સ્થાપત્યાપુત્ર અનગારે તેમને કહ્યું-(કિં

શુકસ્ય પ્રશ્નં શ્રુત્વા સ્થાપત્યાપુત્રો વદતિ—‘સુયા’ इत्यादि । हे शुक ! ‘जन्मं यत् खलु मम ‘ णाणदंसणचरित्तवनियमसंजममाइएहिं ’ ज्ञानदर्शनचारित्र तपोनियमसंयमादिकेषु ज्ञानं=ज्ञानावरणीयस्य क्षयोपशमात् क्षयाद्वा प्रादुर्भूतो जीवाजीवादि तत्त्वनिर्णयलक्षणआत्मपरिणामः, दर्शनं=दर्शनमोहनीयस्य क्षयोपशमात् क्षयाद्वाऽऽविर्भूतस्तत्त्व श्रद्धानरूपआत्मपरिणामः, चारित्रं=चारित्रमोहनीयस्य क्षयोपशमात् क्षयाद्वा जातः स्थूलसूक्ष्ममाणातिपातादि विरमणलक्षण आत्म-

સે હસ તરહ પુનઃ પૂછા (કિં બંતે જત્તા) હે ભદ્રન્ત ! યાત્રા શબ્દ કા અર્થ કયા હૈ ? (સુયા જન્મં મમ ણાણદંસણચરિત્ત તવનિયમ સંજમાઈ એહિં જોએહિં જયણા સે તં જત્તા) સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર ને કહા હૈ શુક ? જ્ઞાનદર્શન, ચારિત્ર, તપ, નિયમ, સંયમ, આદિકોં સેં એવં મન વચન ઔર કાચ હનકે વ્યાપારો સેં જો હમારી ચતનાચાર પૂર્વક પ્રવૃત્તિ હૈ વહી યાત્રા હૈ—ઔર એસી યાત્રા હમારી આનંદ કે સાથ હો રહી હૈ । અન્ય શત્રુંજયાદિ તીર્થોં કી યાત્રા વીતરાગ માર્ગેં મેં નહીં હૈ । જ્ઞાનાવર-
ણીય કર્મ કે ક્ષયોપશમ સે, અથવા ક્ષય સે જીવઅજીવ આદિ તત્ત્વોં કે વિષય મેં જો ઉનકે સ્વરૂપ આદિ કા નિર્ણય રૂપ આત્મ પરિણામઉ-
ત્પન્ન હોતા હૈ વહ જ્ઞાન હૈ ।

દર્શન મોહનીય કર્મ કે ક્ષયોપશમ સે અથવા ક્ષય સે, જીવ કે જો તત્ત્વ શ્રદ્ધાન રૂપ આત્મ પરિણામ હોતા હૈ વહ દર્શન હૈં ।

મંતે જત્તા) હે ભદ્રન્ત ! યાત્રા સખ્દનો અર્થ શું છે. (સુયા જન્મં મમ ણાણ દંસણચરિત્તવનિયમસંજમમાઈએહિં જોએહિં જયણા સે તં જત્તા) સ્થાપ ત્યાપુત્ર અનગારે કહ્યું—હે શુક ! જ્ઞાન દર્શન, ચારિત્ર, તપ, નિયમ, સંયમ, વગેરે માં અને મન, વચન અને કાયાના વ્યાપારોમાં જે અમારી જતન પૂર્વક આચરણ કરવાની પ્રવૃત્તિ છે, તેજ યાત્રા છે, અને એ યાત્રા અમારી સુખેથી પસાર થઈ રહી છે, શત્રુંજય વગેરે તીર્થોની યાત્રા વીતરાગ માર્ગેને અનુસરનારાઓ માટે નથી. જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપશમથી અથવા ક્ષયથી જીવ અજીવ વગેરે વિષયમાં જે તેમના સ્વરૂપ વગેરેના નિર્ણય રૂપ આત્મ પરિણામ ઉત્પન્ન થાય છે તે જ્ઞાન છે.

દર્શન મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમથી અથવા ક્ષયથી જીવતા જે તત્ત્વ શ્રદ્ધાન રૂપ આત્મપરિણામ હોય છે તે દર્શન છે.

ચારિત્ર મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમથી અથવા ક્ષયથી જે સ્થૂલ તેમજ સૂક્ષ્મ

પરિણામઃ, તપઃ=અનશનાદિકં દ્વાદશવિધઃ, નિયમઃ=દ્રવ્યક્ષેત્રકાલભાવતોઽભિગ્રહ
ગ્રહણમુત્તરગુણરૂપમ્, સંયમઃ=ચારિત્રગ્રહણેનૈવ સંયમે પ્રતિબોધિતે પુનઃસંયમ
પદોપાદાનાદુભયકાલપ્રતિલેખનરૂપઃ, કાલચતુષ્ટા યે સ્વાધ્યાયાદિકરણરૂપશ્ચ
સંયમો ગ્રાહ્યઃ । આદિપદાદ્ ધ્યાનાવશ્યકાદિઃ તત્ર ધ્યાનં=ધર્મધ્યાનાદિ, આવશ્યકં
પઠ્ઠિંધ તેષુ, 'જોઈ' યોગેષુ મનોવાક્કાયવ્યાપારેષુ, 'જયણા' યતના પ્રવૃત્તિઃ,
સૈષાંયાત્રા મમ વર્તતે । નાન્યા શત્રુજયાદિયાત્રા વીતરાગમાર્ગે વર્તતે इत्यर्थः ।

एवमेव भगवतीसूत्रेऽष्टादशशतकस्य दशमोद्देशके भगवता सोमिल ब्राह्म-
णाय प्रोक्तम्—

शुको वदति—‘से किं तं भंते जवणिज्जं’ अथ किं तद् भदन्त ! यापनीयम् ? ।

ચારિત્ર મોહનીય કર્મ' કે ક્ષયોપશમ્ સે અથવા ક્ષય સે જો સ્થૂલ તથા
સૂક્ષ્મ પ્રાણાતિપાત આદિ પાપોં સે નિવૃત્તિ રૂપ આત્મા કા પરિણામ હોતા
હૈવહ ચારિત્ર હૈ । તપ-અનશન આદિ કે ભેદ સે ૧૨ પ્રકાર કા હૈ । દ્રવ્ય,
ક્ષેત્ર, કાલ, ઔર ભાવ કો લેકર ઉત્તર ગુણરૂપ જો નાના પ્રકાર કે
નિયમ-અભિગ્રહ-ગ્રહણ સે હી સંયમ બી ગ્રહીત હો જાતા હૈ—ફિર બી
જો યહાં સંયમ કા સ્વતંત્ર ગ્રહણ ક્રિયા ગયા હૈ વહ “ ઉભય કાલ મેં
પ્રતિલેખના કરના ઔર કાલ ચતુષ્ટય મેં સ્વાધ્યાય કરના હિસ રૂપ સંયમ
હૈ, યહ વાક્ય હિસ અર્થ કો સૂચિત કરતા હૈ । આદિ પદ સે “ધ્યાન આવ
શ્યક” યે ગ્રહીત હુએ હૈં । ધર્મ ધ્યાન આદિ કા નામ ધ્યાન તથા આવશ્યક
કરને યોગ્ય કર્તવ્ય કા નામ આવશ્યક હૈ । યહ આવશ્યક છ પ્રકાર હૈ ।
હન જ્ઞાનાદિકોં મેં તથા યોગોં મેં જો યતના હૈ યહી યાત્રા હૈ—અન્ય કોઈ
યાત્રા નહી હૈ યહ બાત ભગવતી સૂત્ર મેં ભગવાન્ ને અઠારહર્મા શતક કે

પ્રાણાતિપાત વગેરે પાપો થી નિવૃત્તિ રૂપે આત્મા નો પરિણામ થાય છે તે
ચારિત્ર છે તપ, અનશન વગેરેના લેહથી બાર પ્રકારનું છે.

દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવની સાથે ઉત્તર ગુણ રૂપ જે અનેક ભતના
નિયમ—(અભિગ્રહ) ગ્રહણથી જ સંયમનું પણ ગ્રહણ થઈ જાય છે, છતાં એ
અહીં જે સંયમનું સ્વતંત્ર રૂપે ગ્રહણ કરવામાં આવ્યું છે, તે બંને વખત
પ્રતિ લેખના કરવી અને કાલ ચતુષ્ટયમાં સ્વાધ્યાય કરવો તે ‘સંયમ’ છે,
આ વાક્ય જોજ અર્થ અહીં સૂચવે છે, આદિપદ વડે “ધ્યાન આવશ્યક”
પદોનું સૂચન થાય છે. ધર્મ વિષે ધ્યાન વગેરે ‘ધ્યાન’ કહેવાય છે, તેમજ
આવશ્યક રૂપે કરવા યોગ્ય કર્તવ્યનું નામ ‘આવશ્યક’ છે. આ આવશ્યકના છ
પ્રકારો છે. અજ્ઞાનાદિકો વગેરેમાં તેમજ યોગોમાં જે યતના છે તેજ યાત્રા
છે. બીજી કોઈપણ ભતની યાત્રા છે જ નહિ. આ વાત “ભગવતી સૂત્ર”
ના અઠારહર્મા શતકના દશમા ઉદ્દેશકમાં ભગવાને સોમિલ બ્રાહ્મણને કહી છે,

स्थापत्यापुत्रः कथयति-हे शुक ! यापनीयं द्विविधं प्रज्ञप्तं, तद् यथा इन्द्रिययापनीयं नोऽन्द्रिय यापनीयं च ।

शुको ब्रूते-अथ किं तद् इन्द्रिययापनीयम्. ? ।

स्थापत्यापुत्रः समाधत्ते-‘ सुया । इत्यादि । हे शुक ! यत्=यस्मात् कारणात् खलु मम श्रोत्रेन्द्रि-चक्षुरिन्द्रिय-घ्राणेन्द्रिय-जिह्वेन्द्रि-स्पर्शेन्द्रियाणि निरुपह-तानि वने वर्तन्ते, तद् इन्द्रिययानीम्=इन्द्रियाणां वशीकरणं मम वर्तते । ‘ तं ’ इतिवाक्यालङ्कारे, एवमन्यत्रापि ।

वज्रमें उद्देशक में सोमिल ब्राह्मण से कही है । (से किं तं भंते जवणिज्जं) हे भद्रं ! यापनीय शब्द का क्या अर्थ है ? (सुया ! जवणिज्जे वृत्रिहे पणत्ते तं जहा-इंदियजवणिज्जे य णो इंदियजवणिज्जे य) इस प्रकार शुक परिव्राजक के पूछने पर स्थापत्यापुत्र अनगार ने उसे समझाया कि हे शुक ! यापनीय दो प्रकार का कहा हुआ है —जैसे १ इन्द्रिय यापनीय २ नो इन्द्रिय यापनीय । (से किं तं इंदियजवणिज्जं) इन्द्रिय यापनीय का क्या स्वरूप है इस प्रकार शुक के पूछने पर स्थापत्यापुत्र ने कहा (सुया ! जन्नं ममं सोइंदिय चक्खिदिय जिर्विभदिय फासिंदियाहं निरुवहयाहं वसे वटंति, से तं इंदियजवणिज्जं) शुक ! श्रोत्रेन्द्रिय, चक्षुइन्द्रिय, घ्राणइन्द्रिय, जिह्वाइन्द्रिय, स्पर्शनइन्द्रिय निरुपहत वन कर जो मेरे वज्र में हो रही हैं यहीं इन्द्रिय यापनीय हैं अर्थात् बिना किसी बाधा के अपने विषयों को ग्रहण करने में समर्थ होने पर भी ये पांचो इन्द्रियां जो मेरे वज्र में वर्त रही हैं यही

शुकः पृच्छति—‘से किं’ इत्यादि । अथ किं तद् नोइन्द्रिययायनीयम् । स्थापत्यापुत्र आह—‘सुया’ इत्यादि । हे शुक ! यत्=यस्मात् खलु क्रोधमानमाया लोभाः क्षीणा क्षयं प्राप्ताः, उपशान्ताः उपशमं प्राप्ताः सन्तो नो उदयन्ते=नोदीर्यन्ते, नो इन्द्रिययापनीयं नोइन्द्रियं मनस्तस्य विकाराः कषाया इह नो इन्द्रियशब्देन गृह्यन्ते, तेषां यापनीयं वशीकरणं ममास्ति ।

शुको वदति—‘से किं’ इत्यादि । अथ किं तद् भदन्त अव्याबाधम् ? । स्थापत्यापुत्र आह—‘सुया !’ इत्यादि । हे शुक ! यत्=यस्मात् खलु मम वातिक पैत्तिकश्लैष्मिकसंनिपातिका= ! वातिकाः वातप्रकोपजनिताः पैत्तिकाः प्रकोपसमुद्भवाः, श्लैष्मिकाः कफप्रकोपप्रभवाः, सान्निपातिकाः=वातपित्तश्लेष्मणां समूहः संनिपातः, तत्र भवाः विविधा ‘रोगायंका’ रोगातङ्काः=रोगाश्चातकाश्चेति

इन्द्रिय यापनीय है । (से किं तं नो इन्द्रियजवणिज्जे) भदन्त ! नो इन्द्रिय यापनीय का क्या अर्थ है ? (सुया जन्नं कोहमाण माया लोभा खीणा उवसन्ता नो उदयन्ति से तं नो इन्द्रियजवणिज्जे) हे शुक जो क्रोध, मान, माया और लोभ ये चार कषाये क्षयावस्थापन्न होकर या उपशम अवस्थावाली होकर उदय में नहीं आ रही हैं यही नो इन्द्रिय यापनीय है । नो इन्द्रियका अर्थ मन होता है । मन के विकार ये क्रोध, मान, माया, और लोभ ये चार कषायें हैं । इसलिये ये नो इन्द्रिय शब्द से गृहीत हुए हैं । यापनीय शब्द का अर्थ वश करना हैं । ये सब कषायें मेरे वश में हो रही हैं — यही नो इन्द्रिय यापनीय मेरे वर्त रहा है । (से किं भन्ते अव्याबाहं) भदन्त ! अव्याबाध का तात्पर्य क्या है ? (सुया जन्नं मम वाइयपित्तिय सिंभियसन्निवाइया

धन्द्रिय यापनीय छे । (से किं तं नो इन्द्रियजवणिज्जे) हे भदन्त ! नो इन्द्रिय यापनीयने शो अर्थ थाय छे । (सुया जन्नं कोहमाण मायालोभा खीणा उवसन्ता नो उदयन्ति से तं नो इन्द्रियजवणिज्जे) हे शुक ! क्रोध, मान, माया, अने दोल अरे कषाय क्षय पाभीने अथवा तो उपशमित थअने इरी उदय पावती नथी अण नो इन्द्रिय यापनीय छे । नो इन्द्रिय अटवे मन, अने क्रोध, मान, माया, अने दोल अरे कषाय मननाज विकारे छे । अथी आ अधांनो इन्द्रिय शब्दथी गृहीत थयां छे । यापनीय शब्दने अर्थ वश करवुं छे । आ अधा कषाये भारे वश थयेला छे । अण नो इन्द्रिय यापनीयने हुं वर्ती रह्यो छुं (से किं भन्ते अव्याबाहं) हे भदन्त ! अव्याबाध नो शो अर्थ छे ? (सुया जन्नं मम वाइयपित्तियसिंभियसन्निवाइया विविहा

દ્વન્દ્વઃ રોગા દાહજ્વરાદયઃ, આતંકાઃ શીઘ્રઘાતિનઃ શૂલાદયઃ નો ઉદીર્યન્તે, તદ્ અવ્યાવાધં=અવ્યાવાધાનાં શરીરપીડાનામભાવઃ મમ વર્તતે. ।

શુકઃ પૃચ્છતિ-‘સે કિં ’ ઇત્યાદિ । અથ કોઽસૌ ભદન્ત’ પ્રાસુક વિહારઃ । ?

સ્થાપત્યાપુત્રો વદતિ-‘સુયા ’ ઇત્યાદિ । હે શુક ! યત્ યસ્માત્ સ્વલ્પ આરામેષુ=અપવનેષુ, ઉદ્યાનેષુ પુષ્પપ્રધાનેષુ રાજવનેષુ, દેવકુલેષુ વ્યન્તરાયતનેષુ, સભાસુ પરિષ્તુ ‘ પવ્વણસુ ’ પર્વતેષુ, દ્વિપુલક્ષણં તેનાદિદશરથાનેષુ ઇત્યર્થઃ । સ્ત્રી-પશુપંડકવિવર્જિતાસુ વસતિષુ પ્રાતિહારિકં=પુનઃ સમર્પણીયં, પીઠફલકશ્યાસં-

વિવિદ્ધા રોગાયંકા નો ઉદીરેન્તિ સે તં અવ્યાવાધં સે કિં તં મંતે ફાસુચવિહારં આરામેષુ ઉજ્જાણેષુ દેવકુલેષુ, સભાસુ, પવ્વ-ણસુ, ઇત્યી પશુપંડક વિવર્જિયાસુ વસતીસુ પાઠિહારિયં પીઠફલક સંધારયં ઉગ્નિપિહત્તા ણં વિહરામિ સેત્તં ફાસુચવિહારં) શુક ! જિસ કારણ સે વાત, પિત્ત ઓર કફ સે જનિત તથા ઇન તીનોં કે સન્નિપાત સે જનિત જો વિવિધ પ્રકાર કે દાહજ્વર આદિ રોગ શીઘ્ર ઘાતક શૂલાદિક આતંક સુજ્ઞે ઉદિત નહીં હો રહે હૈં યહી અવ્યાવાધ મેરે વર્ત રહા હૈં । વ્યાવાધ શબ્દ કા અર્થ શારીરિક પીડા હૈં- ઓર હસ કા અભાવ હસ સમય મેરે મૈં વર્ત રહા હૈં । યહી અવ્યાવાધ કા સ્વરૂપ હૈં । હે ભદન્ત ! પ્રાસુક વિહાર કા કયા સ્વરૂપ હૈં ? ઉત્તર-હે શુક ! જિસ કારણ મૈં અપવનોં મૈં પુષ્પ પ્રધાન રાજકીય વનોં મૈં દેવવરોં મૈં અર્થાત વ્યન્તરાયતનોં મૈં પરિષદોં મૈં પર્વતોં મૈં ઉપલક્ષણ સે અઠારહ સ્થાનોં મૈં, સ્ત્રી, પશુ, પંડક-નપુંસકોં સે વિહીન વસતિઓં મૈં મઠોં મૈં

રોગાયંકા નો ઉદીરેન્તિ સે તં અવ્યાવાધં સે કિં તં મંતે ફાસુચવિહારં આરામેષુ ઉજ્જાણેષુ દેવકુલેષુ સભાસુ પવ્વણસુ ઇત્યી, પશુપંડકવિવર્જિયાસુ વસતીસુ પાઠિહારિયં પીઠફલકસેજાસંધારયં ઉગ્નિપિહત્તા ણં વિહરામિ સેત્તં ફાસુચવિહારં) હે શુક ! વાત, પિત્ત અને કફથી જન્મતા તેમજ આ ત્રણેના સન્નિ-પાતથી ઉદ્ભવતા અનેક દાહજ્વર વગેરે, રોગો શીઘ્રઘાતક શૂળ વગેરે આતંક મારા શરીરમાં ઉદ્ભવતા નથી એજ અવ્યાવાધ મારામાં વર્તી રહ્યો છે. અવ્યાવાધનું સ્વરૂપ એજ છે. શુકે સ્થાપત્યાપુત્રને બીજો પ્રશ્ન કયો -હે ભદ્રત ! પ્રાસુક વિહારનું સ્વરૂપ શું છે.? તેનો ઉત્તર આપતા સ્થાપત્યા પુત્ર કહે છે-હે શુક ! હું અપવનોમાં, પુષ્પ પ્રધાન રાજકીય વનોમાં, દેવ ઘરોમાં એટલે કે વ્યંતરાયતનોમાં, પરિષદોમાં પર્વતોમાં-ઉપલક્ષણથી અઠાર સ્થાનોમાં સ્ત્રી, પશુ, પંડક, નપુંસક વગરની વસ્તીઓમાં મઠોમાં પ્રાતિહારિક

स्तारकमवशृङ्खल=याचित्वा विहरामि=विचरामि, स प्रासुकविहारः । 'तं' इति वा-
क्यालङ्कारे । शुकः पुनरप्युपहासार्थं पृच्छति—'सरिसवया' इत्यादि । हे भदन्त !
'सरिसवया' ते तत्र किं भक्ष्याः, उत अभक्ष्याः किम् ? स्थापत्यापुत्रः समाधत्ते
—'सुया ।' इत्यादि । हे शुक ! 'सरिसवया' सरिसवयशब्दार्थाः भक्ष्या अपि,
अभक्ष्या अपि, 'सरिसवया' इति पदस्यार्थभेदाद् भक्ष्या अभक्ष्या भवन्तीति
भावः । शुकः पुनराह—'से केणट्टेण' इत्यादि । भदन्त ! हे भगवन् तत् केना-
र्थेन एवमुच्यते—'सरिसवया' भक्ष्या अपि, अभक्ष्या अपीति ।

स्थापत्यापुत्रो वदति—'सुया !' इत्यादि । 'सरिसवया' सरिसवयश-
ब्दबोध्या अर्थो द्विविधा प्रज्ञप्ताः, तद् यथा 'मित्तसरिसवया धन्नसरिसवया य'

प्रातिहारिक—पुनः समर्पणीय—पीठ, फलक, शय्या संस्तारक को याचि-
त कर विचरण करता हूँ—यही मेरा प्रासुक विहार है । उपहास करने
के अभिप्राय से पुनः शुक परिव्राजक पूछना है कि (सरिसवया ते
भंते किं भक्खेया अभक्खेया ?) भदन्त ! " सरिसवय " तुम्हारे
सिद्धान्तानुसार भक्ष्य हैं या अभक्ष्य हैं ? (सुया सरिसवया भक्खेया
वि अभक्खेया वि) स्थापत्या पुत्र ने कहा—शुक ! सरिसवय भक्ष्य भी
हैं और अभक्ष्य भी हैं । (से केणट्टेण भंते ! एवं वुच्चइ सरिसवया
भक्खेया वि अभक्खेया वि) शुक ने उनसे पुनः पूछा भदन्त ! आप यह
किस अर्थ की अपेक्षा लेकर ऐसा कहते हैं कि सरिसवय भक्ष्य भी हैं
और अभक्ष्य भी हैं । (सुया सरिसवया दुविहा पन्नत्ता तंजहा मित्त सरि-
सवया धन्नसरिसवया) स्थापत्यापुत्रने उसे समझाया कि शुक ! सरिसवय

—ओटले डे यायना डरेली वस्तु डे ने पाछी अपाय नेमडे पीठ, झण्ड,
शय्या संस्तारकनी यायना करी ने विचइं छुं. ओज भारे प्रासुक विहार छे.
शुक परिव्राजक उपहासना अलिप्रायथी करी प्रश्न करे छे डे (सरिसवया ते
भंते किं भक्खेया अभक्खेया !) डे भदन्त ! 'सरिसवय' तभारा शास्त्र प्रमाणे
लक्ष्य छे डे अलक्ष्य ? (सुया सरिसवया भक्खेया वि अभक्खेया वि) स्थापत्या
पुत्रे तेना उत्तरमां कछु—डे शुक ! 'सरिसवय' लक्ष्य पणु छे अने अलक्ष्य
पणु छे. (से केणट्टेण भंते ! एवं वुच्चइ सरिसवया भक्खेया वि अभक्खेया
वि) शुक तेमने करी प्रश्न कर्यो—डे डे भदन्त ! तेम 'सरिसवय' ते लक्ष्य
तेमअ अलक्ष्य कया अर्थनी अपेक्षाओ कडी रह्या छे. (सुया सरिसवया दुविहा
पन्नत्ता तं जहा मित्तसरिसवयाः धन्नसरिसवया) स्थापत्यापुत्रे तेने सम-
जापतां कछु डे डे शुक ! 'सरिसवय' शब्दने अर्थ जे दीते थाय छे. १

મિત્ર સદશવયસઃ, ધાન્યસર્પપકાશ્ચ । ‘સરિસવયા’ इत्यस्य द्विविधोऽर्थः सद्दशव-
यसः सर्पपकाश्चेति । तत्र सद्दशवयसो मित्ररूपाः सर्पपकास्तु धान्यरूपा इति भावः ।
तत्र खलु ये ते मित्र सद्दशवयसः=मित्ररूपाः समानवयसस्ते त्रिविधाः प्रज्ञप्ताः
प्रतिबोधिताः तद् यथा—‘सहज यया’ सहजातकाः समानकालजन्मानः, ‘सह-
वर्द्धियया’ सह वर्धितकाः समानकाले वृद्धिं प्राप्ताः, ‘सह पंशुकीलियया’ सह पांशु-
कीडितकाः सहैव धूलिक्रीडाकारिणश्चेति । वे सर्वे मित्ररूपाः सद्दशवयस्काः खलु
श्रमणानां निर्ग्रन्थानामभक्ष्याः भोक्तुं न कल्पन्ते । तत्र खलु ये ते धान्यसर्पप-

દો પ્રકારસે પ્રજ્ઞપ્ત હુઆ હૈ—૧ મિત્રસરિસવય દ્વસરા ધાન્ય સરિસ-
વય—। સરિસવય શબ્દ કી “સદશવય” ઓર સર્પપક” હસ પ્રકાર
સંસ્કૃત છાયા હોતી હૈ । જવ સદશવય—સમાન આયુવાલે મિત્રજન
—એસા છાયાર્થક “સરિસવય” પદ લિયા જાતા હૈ—તવ ડસ પક્ષ કે
અનુસાર સરિસવય અભક્ષ્ય હૈ એસા અર્થ બોધ હોના હૈ—તથા સર્પપક
છાયાર્થક જવ સરિસવય પદ લિયા જાતા હૈ તવ “સરિસવય” ભક્ષ્ય
ભી હૈ એસા અર્થબોધ હોના હૈ । હસી વિષય કો અધિક ઓર સ્પષ્ટ
કરને કે લિયે સૂત્રકાર કહતે હૈં કિ—(તત્થ ણ જે તં મિત્ત સરિસવયા
ત્તે તિવિહા પવ્વત્તા, જહા—સહજાયયા, સહસંવર્ઢિયયા, સહપંશુકીલિ-
યયા તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્કલેયા) હનમેં જો મિત્ર સરિસવય
હૈં વે તીન પ્રકાર કે પ્રજ્ઞપ્ત હુએ હૈં—જેસે સહજાતક, સહવર્ધિતક, સહ
પાંશુકીડિતક અપને સાથ જિનકા જન્મ હુઆ હૈં વે સહજાતક હૈં ।
અપને સાથ ૨ જો વૃદ્ધિ કો પ્રાપ્ત હુએ હૈં વે સહવર્ધિત હૈં । તથા જો

મિત્ર, સરિસવય, ૨ ધાન્ય, ‘સરિસવય.’ શબ્દની સંસ્કૃત છાયા ૧, સદશવય,
અને ૨, સર્પપક બે રીતે થાય છે. બ્યારે સરિસવય નો ‘સદશવય’ (સર-
ખી આયુષ્ય ધરાવનારા મિત્ર જન) આવો અર્થ ગ્રહણ કરવામાં આવે છે
ત્યારે ‘સરિસવય’ અભક્ષ્ય છે આવો અર્થ જણાય છે તેમજ ‘સરિસવ’
પદ સર્પપક (સરશિયુ) અર્થમાં લેવાય છે ત્યારે તે ભક્ષ્ય છે આવો પણ
અર્થ થાય છે. એજ વાતને વિશેષ સ્પષ્ટ કરતાં સૂત્રકાર કહે છે કે (તત્થણં
જે તં મિત્ત સરિસવયા ત્તે તિવિહા પવ્વત્તા, તંજજા—સહજાયયા, સહસંવર્ઢિયયા,
સહપંશુકીલિયયા તેણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્કલેયા) આમાં બ્યારે સરિસવય
શબ્દનો અર્થ મિત્ર હોય છે, ત્યારે તેના ત્રણ પ્રકાર સમજવા જોઈએ જેમકે
૧, સહજાતક, ૨, સહવર્ધિતક, અને ૩, સહપાંશુકીડિતક. આપણી સાથે
જન્મ લેનાર સહજાતક કહેવાય છે. આપણી સાથે મોટા થનાર સહવર્ધિત

કાસ્તે દ્વિવિધા=દ્વિપ્રકારાઃ પ્રજ્ઞતાઃ, તદ્ યથા શસ્ત્ર પરિણતાશ્ચ । તત્ર સ્વલુ યે તે અશસ્ત્રપરિણતાઃ સચિત્તાસ્તે શ્રમણાનાં નિર્ગ્રન્થાનામભક્ષ્યાઃ અઘાઘાઃ તત્ર સ્વલુ યે શસ્ત્રપરિણતાઃ શસ્ત્રપરિણત્યાઽચિત્તાસ્તે દ્વિવિધા પ્રજ્ઞતાઃ, તદ્ યથા-પ્રાસુકાશ્ચ અપ્રાસુકાશ્ચ । અપ્રાસુકાઃ સ્વલુ હે શુક ! નો ભક્ષ્યાઃ=અઘાઘાઃ । તત્ર સ્વલુ યે તે પ્રાસુકાસ્તે દ્વિવિધાઃ પ્રજ્ઞતાઃ, તદ્ યથા-‘ જાહ્યા ય અજાહ્યા ય ’ યાચિતાશ્ચ, અયાચિતાશ્ચ । તત્ર સ્વલુ-યે તે અયાચિતાસ્તે અભક્ષ્યાઃ અઘાઘા । તત્ર સ્વલુ યે તે યાચિતાસ્તે દ્વિવિધાઃ પ્રજ્ઞતાઃ, તદ્ યથા ઇષ્ણીયાશ્ચ અનેષ્ણીયાશ્ચ । તત્ર સ્વલુ

સાથ ૨ ધૂલિ મેં છેલે હૈં વે સહ પાંસુ ક્રીડિતક હૈં । યે સવ શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોં કો અભક્ષ્ય હૈં । (તત્થણં જે તે ધન્નસરિસવયા તે દુવિહા પણ્ણત્તા, તંજહા સત્થ પરિણયા ય અસત્થ પરિણયા ય) જો ધાન્ય સરિસવય હૈં વે દો પ્રકાર કે હૈં-જૈસે ૧ શસ્ત્ર પરિણત ૨ અશસ્ત્ર પરિણત- (તત્થ ણં જે તે અસત્થ પરિણયા તે સમણાણં ણિગ્ગંથાણં અભક્ષેયા તત્થણં જે તે સત્થપરિણયા તે દુવિહા પણ્ણત્તા તં જહા ફાસુગાય અફાસુગાય) इन में जो अशस्त्र परिणत सचित्त- धान्यसरिसवय हॆं वे श्रमण निर्ग्रन्थों को अभक्ष्य है- अघाघ हॆं । जो शस्त्र परिणत अचित्त हॆं वे प्रासुक और अप्रासुक के भेद से दो प्रकार के हॆं (अफासुयाणं सुया णो भक्खेया तत्थणं જે તે ફાસુયા તે દુવિહા પન્નત્તા તં જહા જાહ્યાય અજાહ્યા ય તત્થણં જે તે જાહ્યા તે દુવિહા પન્નત્તા તં જહા ઇસણિજ્જા ય અણેસણિજ્જા ય) इन में जो अप्रासुक धान्य सरिसवय हॆं वे हे शुक खाने

કહેવાય છે, તેમજ જેઓ એકી સાથે માટીમાં રમતાં રમતાં મોટા થયા છે તેઓ સહપાંસુકીડિતક મિત્ર કહેવાય છે. શ્રમણ નિર્ગ્રન્થો માટે આ અભક્ષ્ય છે. (તત્થણં જે તે ધન્નસરિસવયા તે દુવિહા પણ્ણત્તા, તં જહા સત્થ પરિણયાય અસત્થ પરિણયાય) ધાન્ય એટલે કે જે અનાજના રૂપમાં સરિસવય (સરસિયું) છે તેના બે પ્રકાર છે-૧ શસ્ત્ર પરિણત, ૨, અશસ્ત્ર પરિણત, (તત્થણં જે તે અસત્થપરિણયા તે સમણાણ ણિગ્ગંથાણં અભક્ષેયા તત્થણં જે તે સત્થપરિણયા તે દુવિહા પણ્ણત્તા તં જહા-ફાસુગાય અફાસુગાય) આમાં જે અશસ્ત્ર પરિણત-‘ સચિત્ત ’ ધાન્ય સરિસવય છે તે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થો માટે અભક્ષ્ય છે, અઘાઘ છે તેમજ શસ્ત્રપરિણત-અચિત્ત છે તે પ્રાસુક અને અપ્રાસુક આમ બે પ્રકારના છે. (અફાસુયાણં સુયા ણો ભક્ષેયા-તત્થ ણં જે તે ફાસુયા તે દુવિહા પન્નત્તા તં જહા જાહ્યાય અજાહ્યાય તત્થણ જે તે જાહ્યા તે દુવિહા પન્નત્તા તં જહા ઇસણિજ્જાય અણેસણિજ્જાય) આમાંથી આ પ્રાસુક ધાન્ય સરસિયું (સરિસવય) છે, તે અઘાઘ છે પ્રાસુક ધાન્ય સરસિયા (સરિસવય) ના બે

યે તે ' અણેસણિજ્ઞા ' અણેપણીયાસ્તે સ્વલુ અભક્ષ્યાઃ । તત્ર સ્વલુ યે તે ' એસ-
ણિજ્ઞા ' એપણીયાઃ, તે દ્વિવિધા પ્રાપ્તાઃ—તદ્ યથા—લઘ્વાશ્ચ અલઘ્વાશ્ચ । તત્ર
સ્વલુ યે તેઅલઘ્વાસ્તે અભક્ષ્યાઃ । તત્ર સ્વલુ યે તે લઘ્વાસ્તે શ્રમણાનાં નિર્ગ્રન્થાનાં
ભક્ષ્યાઃ હે શુક ! એતેનાર્થેન=ઉક્તરૂપેણ અર્થેન ઉક્તાર્થમાદાયેત્યર્થઃ, એવમુચ્યતે
' સરિસવયા ' સરિસવયશ્વદ્વાચ્યા અર્થા ભક્ષ્યા અપિ અભક્ષ્યા અપીતિ ।

‘ એવં કુલત્યા વિ ભાણિયવ્વા ’ એવં ઉક્તપ્રકારેણ કુલસ્થા અપિ મણિતવ્યાઃ,
' નવેરં' વિશેષઃ इदं नानात्वं स्त्रीकुलस्थाश्च धान्यकुलस्थाश्च । स्त्रीकुलस्था स्त्रિવિधा

યોગ્ય નહીં હૈં । પ્રાસુક ધાન્ય સરિસવય દો પ્રકાર કે હૈં જૈસે યાચિત
ઔર અયાચિત । इन में भी जो अयाचित हैं वे अभक्ष्य हैं— श्रमण
निर्ग्रन्थों को खाने योग्य नहीं हैं । योचित एपणीय और अनेपणीय के
भेद से दो प्रकार के हैं (तत्थणं जे ते अणेसणिज्जा ते णं अभक्खेया)
इन में जो अनेपणीय धान्य सरिसवय हैं वे अखाद्य हैं । (तत्थणं जे
ते एसणिज्जा ते दुविहा पन्नत्ता लद्धाय अलद्धाय, तत्थणं जे ते अलद्धा,
ते अभक्खेया, तत्थ णं जे ते लद्धा ते समणाणं निगंथाणं भक्खेया)
जो एपणीय सरिसवय हैं वे लब्ध और अलब्ध के भेद से दो प्रकार के
हैं— अलब्ध अभक्ष्य और लब्ध श्रवण निर्ग्रन्थों को भक्ष्य हैं । (एएणं
अट्ठेणं सुया एवं वुच्चति—सरिसवया— भक्खेया वि अभक्खेया वि
एवं कुलत्या वि भाणियव्वा) हे शुक ! सरिसवय पद के इन पूर्वोक्त
अर्थों को लेकर ऐसा मैं कहता हूँ कि सरिसवय भक्ष्य भी हैं और अ-
भक्ष्य भी हैं । इसी तरह “ कुलत्या ” के विषय में भी ऐसा ही सम-
झना चाहिये । (णवरं इमं नाणत्तं) परन्तु इस में इस तरह विशेषता

પ્રકાર છે-યાચિત અને અયાચિત, આમાં અયાચિત સરિસવય અભક્ષ્ય ગણાય
છે. શ્રમણ નિર્ગ્રન્થો આહારમાં અયાચિત સરિસવયનો પ્રયોગ કરતા નથી.
(તત્થણં જે તે એસણિજ્ઞા તે દુવિહા પન્નત્તા લદ્ધા ય અલદ્ધાય, તત્થણં જે તે
અલદ્ધા, તે અભક્ષેયા, તત્થણં જે તે લદ્ધા તે સમણાણં નિગંથાણં ભક્ષેયા)
એપણીય (ઇપ્પણીય) સરિસવયના લબ્ધ અને અલબ્ધ બે પ્રકારો છે નિર્ગ્ર-
થોને માટે અલબ્ધ સરિસવય (સરશિયું) અભક્ષ્ય છે અને લબ્ધ સરિસવય
ભક્ષ્ય છે. (એ એ ણં અટ્ઠેણં સુયા એવં વુચ્ચંતિ સરિસવયા ભક્ષેયા વિ અભક્ષેયા
વિ એવં કુલત્યા વિ ભાણિયવ્વા) હે શુક ! આ પ્રમાણે સરિસવય ને પૂર્વોક્ત
રીતે અર્થ સ્પષ્ટ કરતાં તેને ભક્ષ્ય અને અભક્ષ્ય આમ બંને રીતે કહી શકાય
, આ રીતે ‘ કુલત્યા ’ ના વિષે પણ સમજી લેવું જોઈએ. (ણવરં ઇમં નાણત્તં)

प्रज्ञप्ताः, तद्वया कुलवधूका इतिच कुलमातृका इतिच, कुल दुहितर इतिच । धान्य कुलस्थास्तथैव ।

एवं मासाः माषा अपि, नवरं विशेषः—इदं नानात्वम्. मासा माषा स्त्रिविधाः प्रज्ञप्ताः तद्वया—कालमासाश्च अर्थमाषाश्च धान्यमाषाश्च । तत्र खलु ये ते कालमासास्ते खलु द्वादशविधाः प्रज्ञप्ताः, तद्वया—श्रावणो यावद् आपाढः, ते खलु अभक्ष्याः । अर्थमाषा द्विविधाः—हिरण्यमाषाश्च, सुवर्णमाषाश्च, ते खलु अभक्ष्याः धान्यमाषास्तथैव. ॥

है— (इत्थी कुलत्था य धन्न कुलत्था य) एक स्त्री कुलस्था दूसरी धान्य कुलस्था । तात्पर्य इसका—कुलत्था की छाया कुलस्था है— इसका अर्थ स्त्री कुलस्था और धान्य कुलस्था है । कुलथी जात का अन्न विशेष जो होता है वही यह धान्य कुलत्था से ग्रहण हुआ है । (इत्थी कुलत्था तिविहा पन्नत्ता तं जहा कुल वधूयाइ य कुल माउयाइ य, कुल धूयाइ य) इन में जो कुलत्था का वाच्यार्थ स्त्री कुलस्था है वह तीन प्रकार का हैं जैसे— १ कुलवधू २ कुलमातृ का ३ और कुल दुहिता (लड़की) (धन्न कुलत्था तहेव) धान्यकुलत्था अर्थ का निरूपण धान्य सरिसवय के समान जानना चाहिये । (एवं मासा वि नवरं इमं नाणत्तं— मासा तिविहा पन्नत्ता, तं जहा— काल मासाय, अत्थ मासाय, धन्न मासाय, तत्थ णं जे ते काल मासा ते णं दुवालसविहा पन्नत्ता, तं जहा— साव जे जाव आसाढे ते णं अभक्खेया, अत्थ मासा दुविहा हिरन्न मासा सुवण्ण मासा य ते णं अभक्खेया धन्न मासा तहेव) इसी तरह “मासा”

आनुं स्पष्टीकरण्णं एवी रीते के (इत्थी कुलत्थाय धन्नकुलत्थाय) एक स्त्री कुलस्था अने भीलुं धान्य (अनाज) कुलत्था नी छाया ‘ कुलस्था ’ थाय छे. तेना जे रीते अर्थ समझ सकाय छे. स्त्री ने पणु कुलस्था कडेवाय छे अने कुलस्था एक जतनुं कठोण पणु डोय छे तेने ‘ कुलथी ’ कडे छे. (इत्थी कुलत्था तिविहा पन्नत्ता तं जहा कुलवधूयाइ य कुलमाउयाइ य कुल धूयाइ य) स्त्री कुलस्थाना त्रणु प्रकार छे—जेम के—(१) कुल वधू, (२) कुल मातृका, अने (३) कुल दुहिता (लड़की) (धन्नकुलत्था तहेव) धान्यार्थवाची कुलस्था शब्दनुं निरूपण धान्य सरिसवनी जेम समजनुं जेछे (एवं मासा वि नवरं इमं नाणत्तं मासा तिविहा पन्नत्ता तं जहा—काल मासाय, अत्थ मासाय, धन्न मासाय, तत्थ णं जे ते कालमासा ते णं दुवालसविहा पन्नत्ता तं जहा साव जे जाव आसाढे ते णं अभक्खेया अत्थ मासा दुविहा हिरन्न मासा सुवण्ण मासा य ते णं अभक्खेया धन्न मासा तहेव) आ प्रमाणे ज ‘ मासा ’ शब्द विषे पणु

સ્થાપત્યાપુત્રસ્ય તત્ત્વજ્ઞાનજિજ્ઞાસયા શુકઃ પૃચ્છતિ-‘એગે ભવં’ ઇત્યાદિ. ।
‘એગે ભવં’ એકો ભવાન્ ? અયં ભાવઃ-આત્માન એકત્વસ્વીકારે શ્રોત્રાદિ વિજ્ઞા-
નાનામવયવાનાં ચાત્મડનેકતોપલબ્ધ્યા એકત્વં દૂપયિષ્યામીતિ. ।

‘દુવે ભવં’ દ્વો ભવાન્ ? અયમાશયઃ- આત્મનો દ્વિત્વામ્યુપગમેડહમિત્યેક
ત્વવિશિષ્ટાર્થસ્ય દ્વિત્વવિરોધેન દ્વિત્વં દૂપયિષ્યામીતિ. । ‘અણેગે ભવં’ અનેકે
ભવાન્ ? આત્માનોડનેકત્વસ્વીકારેડહમિત્યેકત્વવિશિષ્ટાર્થસ્યાનેકત્વવિરોધેનાનેક-
ત્વં દૂપયિષ્યામીતિ ભાવઃ. । ‘અક્ષણે ભવં’ અક્ષયો ભવાન્ ? ‘અવ્વણે ભવં’ અ-
વ્યયો ભવાન્, ‘અવદ્વિણે ભવં’ અવસ્થિતો ભવાન્, આત્માનિત્ય ઇતિ ભવતા સ્વી-
ક્રિયતે ઇતિપશ્ચત્રયાભિપ્રાયઃ. ।

શબ્દાભિધેય કે વિષય મેં ખી જાનના ચાહિયે. કિન્તુ વિશેષતા ઇસ
પ્રકાર હૈ-માસ ત્રીન તરહ કે હૈ-જૈસે-કાલમાસ, અર્થમાષ, ધાન્યમાષ ઇન
મેં જો કાલમાસ હૈં વે ૧૨ ચારહ પ્રકાર હૈં. જૈસે શ્રાવણ માસ સે લેકર
આષાઢ માસ તક. યે સવ અભક્ષ્ય હૈં. હિરણ્ય માષા ઓર સુવર્ણમાષા
કે ભેદ સે અર્થ માષ દો પ્રકાર હૈં. યે ખી અભક્ષ્ય હૈં. ધાન્યમાષ કે
વિષય મેં ધાન્યસરિસવ કે સમાન પ્રરૂપણા જાનની ચાહિયે. અથ સ્થા-
પત્યા પુત્ર અનગાર સે શુક પરિવ્રાજક તત્ત્વજ્ઞાન કી જિજ્ઞાસા સે પ્રશ્ન
કરતા હૈ કિ-(એગે ભવં દુવે ભવં અણેગે ભવં અક્ષણે ભવં અવ્વણે
ભવં અવદ્વિણે ભવં અણેગમૂયભાવભવિણે વિ ભવં ?) આપ એક કૈસે
હૈં ? અર્થાત્ આત્મા મેં યદિ એકત્વ માના જાવે તો શ્રોત્રાદિ વિજ્ઞાનો
એવં અવયવો કી અપેક્ષા જો ડસમેં અનેકતા કી ઉપલબ્ધિ હોતી હૈ ડસ
સે ડસમેં એકતા નહી વનતી હૈ. યહાં “ભવં” આત્મા કા યોધક હૈ

વિશેષાર્થો જાણવા જોઈએ ‘માસ’ શબ્દનો અર્થ ત્રણ રીતે થાય છે. જેમ
કે કાળ માસ, (૧) અર્થ માષ, (૨) ધાન્ય માષ, (૩) કાળ વાચક માસ
(મહિના) ના શ્રાવણ થી માંડીને આષાઢ સુધી બાર પ્રકારો છે. આ બધા
અલક્ષ્ય છે. હિરણ્યમાષ અને સુવર્ણ માષ આ બંને અર્થમાષના બે
પ્રકારો છે. એ પણ અલક્ષ્ય છે. અનાજના રૂપમાં બે ધાન્ય માષ (અડદ)
છે તેના માટે ધાન્ય સરિસવની જેમજ નિરૂપણ સમજવું જોઈએ. શુક પરિ-
વ્રજક તત્ત્વજ્ઞાનની જિજ્ઞાસાથી તેમને પ્રશ્ન કરે છે કે (એગે ભવં દુવે ભવં અણેગે
ભવં અક્ષણે ભવં અવ્વણે ભવં અવદ્વિણે ભવં અણેગમૂયભાવભવિણે વિ ભવં ?)
તમે એક છો, એ કેવી રીતે ? એટલે કે આત્મા મા જો એકત્વ મનાય તો
શ્રોત્ર વગેરે વિજ્ઞાનો અને અવયવોની અપેક્ષાએ તેમાં અનેકતા ઉપલબ્ધ
હોય છે તેથી. આત્મામાં એકત્વ સિદ્ધ થતું નથી. અહીં ‘ભવં’ શબ્દ આત્મ

‘અણેગભૂયભાવમવિણં વિ મવં’ અનેક ભૂતભાવમવિકોઽપિ મવાન્ ? અનેકે અંશા અવયવાભૂતાઃ=અતીતાઃ, ભાવા વર્તમાના મવિકાઃ=માવિનશ્ચ યસ્ય સ તથા, આત્મા અનિત્ય ઇતિ પક્ષો મવતા સ્વીક્રિયત ઇત્યર્થઃ । અનયોર્નિત્યાનિત્યક્ષયોરેકત-

આત્મા એક છે- હસ સિદ્ધાન્ત કો લેકર શુક સ્થાપત્યા પુત્ર અનગાર સે કહતા છે કિ યહ આત્મા કા એકત્વ પક્ષ યુક્તિ સંગત નહીં વેઠતા છે કારણ શ્રોત્રાદિ ઇન્દ્રિયો સે જો મિન્ન ૨ વિજ્ઞાન ઉત્પન્ન હુએ છે એવં જો મિન્ન અવયવોં કી ઉપલબ્ધિ હોતી છે ઉસ સે આત્મા મેં એકત્વ વાધિત હોતા છે । હસી તરહ યદિ આત્મા મેં દ્વિત્વ માના જાવે તો યહ મી પક્ષ યુક્તિ યુક્ત પ્રતીત નહીં હોતા છે કારણ “ અહં ” અહં ” ઇત્યાકાર-રૂપ જો આત્મા મેં એકત્વ કી પ્રતીતિ હોતી છે ઉસસે એકત્વ વિશિષ્ટ અર્થ કી હી પ્રતીતિ હોતી છે હસલિયે હસ પ્રતીતિ સે ઉસ મેં દ્વિત્વ (દો) કા વિરોધ આના છે । “ અણેગે મવં ” આત્મા કો અનેક મી હસી-લિયે માનના યુક્તિ સંગત પ્રતીતિ નહીં હોતા છે કિ ઉસ મેં ફિર ‘ અહં ’ અહં ’ ઇત્યાકારક એકત્વ પ્રતીતિ નહીં બન સકતી છે । હસ પ્રતીતિ સે ઉસ મેં એકત્વ (એકપન) કા હી માન હોતા છે અનેકતા કે સાથ હસ પ્રતીતિ કા વિરોધ છે । હસલિયે યહ પક્ષ મી દૂષિત ઠહરતા છે । ‘ અક્ષ-ણ મવં ’ આત્મા અક્ષય છે ‘ અવ્વણ મવં ’ અવ્યય છે અવઢિણ મવં આત્મા

નેં માટે છે. આત્મા એક છે. આ સિદ્ધાન્તને વિષે શુક પરિત્રાજક સ્થાપત્યા-પુત્ર અનગારને કહે છે કે આત્મા વિષે એકત્વપક્ષ યુક્તિ સંગત લાગતો નથી. કારણ કે શ્રોત્ર વગેરે ઇન્દ્રિયો થી જે જુદી જુદી જાતનાં વિજ્ઞાનો ઉત્પન્ન થયાં છે અને જે જુદા જુદા અવયવોની ઉપલબ્ધિ થાય છે તેથી આત્મામાં એકત્વ વાધિત થાય છે. આ રીતે જ જે આત્મામાં દ્વિત્વ માનવામાં આવે તો આ વાત પણ ઉચિત લાગતી નથી, કેમકે ‘ અહં ’ ‘ અહં ’ આ રીતે જે આત્મામાં એકત્વની પ્રતીતિ થાય છે તેથી આત્મા એકત્વ વિશિષ્ટ છે એ અર્થ જ સ્પષ્ટ થાય છે આ રીતે આત્મામાં દ્વિત્વ વિષે પણ વાંધો ઉભો થાય છે. “ અણેગે મવં ” આત્માને અનેક પણ માની ન શકાય કેમકે તેમાં પછી ‘ અહં ’ ‘ અહં ’ આ જાતની એકત્વની પ્રતીતિ સંભવિત થઈ શકતી નથી. એનાથી તેમાં એકત્વની જ પ્રતીતિ થાય છે આ રીતે અનેકતાની સાથે આ પ્રતીતિ નો વાંધો ઉભો થાય છે. આ પ્રમાણે આ પક્ષ પણ સદોષ જ કહેવાય (અક્ષણ મવં) આત્મા અક્ષય છે. (અવ્વણ મવં) અવ્યય

રપક્ષપરિગ્રહોઽન્યતરં દૂપચિહ્ન્યામીત્યાશયઃ । સ્થાપત્યાપુત્રો વદતિ-‘સુયા’ इत्यादि ।
 हे शुक ! एकोऽप्यहम्, द्वावप्यहम्, यावत्-अनेकभूतभावभविष्यकोऽप्यहम् । पुनः
 शुकः पृच्छति-‘ से केणद्वेणं भंते ! ’ इत्यादि । तत् केनार्थेन भदन्त । एवमुच्यते
 -एकोऽप्यहं यावत्-अनेकभूतभावभविष्यकोऽप्यहम् ?

અવસ્થિત છે, નિત્ય છે ‘ અણેગભૂયભાવભવિષ્ય વિ ભવ ’ અનેક ભૂત,
 ભાવ ઓર ભવિષ્ય પર્યાયોં વાળા છે અનિત્ય છે ભૂત શબ્દ કા અર્થ
 અતીત, ભાવ કા અર્થ વર્તમાન એવં ભવિષ્ય કા અર્થ ભવિષ્યત કાલીન
 છે અર્થાત્ આત્મા કે ભૂત પર્યાય રૂપ અંશ વર્તમાન પર્યાય રૂપ અંશ
 તથા ભવિષ્યત કાલ મેં હોને વાલે પર્યાય રૂપ અંશ ડસ કે અવયવ રૂપ
 છે । ડસસે આત્મા મેં અનિત્યતા સિદ્ધ હોતી છે । ડસ તરહ શુક ને
 સ્થાપત્યા પુત્ર અનગાર કે ડન સમસ્ત પક્ષોં કો દૂપિત ક્રિયા । નિત્ય
 પક્ષ અનિત્ય પક્ષ સાથ વિરુદ્ધ પડતા છે ઓર અનિત્ય પક્ષ નિત્ય પક્ષ
 કે સાથ વિરુદ્ધ પડતા છે ડત્યાદિ । અવ સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર સ્યાદ્વાદ
 સિદ્ધાન્ત કે અનુસાર ઉત્તર દેતે હેં । (સુયા ણે વિ અહં દુવેવિ અહં
 જાવ અણેગ ભૂયભાવ ભવિષ્ય વિ અહં) હે શુક ! મેં એક ભી હૂં, મેં દો
 ભી હૂં, યાવત્ અનેક ભૂત ભાવ ભવિષ્ય પર્યાયોં વાળા ભી હૂં (સે કેણ
 દ્વેણં ભંતે એવં વુચ્ચહ, ણે વિ અહં જાવ અણેગભૂયભાવભવિષ્ય વિ

છે. (અવદ્વિષ્ય ભવં) આત્મા અવસ્થિત છે નિત્ય છે, (અણેગભૂયભાવભવિષ્ય
 વિ ભવ) અનેક ભૂત, ભાવ અને ભાવિક પર્યાય વાળો છે અનિત્ય છે, ભૂત
 શબ્દનો અર્થ ભૂતકાળ છે. ભાવ શબ્દનો અર્થ વર્તમાનકાળ અને ભાવિક શબ્દનો
 અર્થ ભવિષ્ય કાળ થાય છે, એટલે કે આત્માના ભૂત પર્યાય અંશ, વર્તમાન
 પર્યાય અંશ તેમજ ભવિષ્યમાં થનારા પર્યાય રૂપ અંશ તેના (આત્માના)
 અવયવ રૂપ છે. એથી આત્મમાં અનિત્યતા સિદ્ધ થાય છે. આ રીતે શુક
 પરિવ્રાજકે સ્થાપત્યાપુત્ર અનગારના બધા પક્ષોને સદોષ સિદ્ધ કર્યા, આત્મા
 વિષે નિત્ય અને અનિત્ય આમ બંને પક્ષો એક બીજાથી વિરુદ્ધ છે આ પ્રમાણે
 જ અનિત્યપક્ષ નિત્યપક્ષ ની સાથે વિરુદ્ધ છે. સ્થાપત્યાપુત્ર અનગાર, સ્યાદ્વાદ
 સિદ્ધાન્ત મુજબ શુકપરિવ્રાજકને જવાબ આપતાં કહે છે—(સુયા ણે વિ
 અહં દુવેવિ અહં જાવ અણેગભૂયભાવિમાવિષ્ય વિ અહં) હે શુક ! હું એક
 પણ છું, હું બે પણ છું, અને હું અનેક ભૂત, ભાવ તેમજ ભવિક પર્યાય
 વાળો પણ છું (સે કેણદ્વેણં ભંતે એવં વુચ્ચહ, ણે વિ અહં જાવ અણેગભૂય
 ભાવભવિષ્ય વિ અહં) શુકે સ્થાપત્યાપુત્ર અનગારને કહ્યું કે હે ભદન્ત !

અથ સ્થાપત્યાપુત્રઃ સ્યાદ્વાદમવલમ્બ્યોત્તરં કરોતિ 'જળણં સુયા !' इत्यादि । यत् खलु हे शुक । ' द्रवद्वयाए एगे अहं ' द्रव्यार्थतया एकोऽहम् । द्रव्यत्वेनामेकोऽस्मि जीवद्रव्यस्य एकत्वात् , न तु प्रदेशाभिप्रायेण ।

' नाणदंसणद्वयाए दुवेवि अहं ' ज्ञानदर्शनार्थतया द्वावप्यहम् । ज्ञानदर्शनार्थद्रव्याभिप्रायेण द्विस्वभावकोऽहमस्मीत्यर्थः । द्वावप्यहमित्यनेन अनेकोऽपि भवान्तिप्रश्नस्याप्युत्तरं प्रदत्तम् , उक्तरीत्या द्विस्वभावकत्वाम् श्रोत्रादिविज्ञानानामवयवानां चात्मनोऽनेकत्वाच्च । यथा एको देवदत्त एकस्मिन्नेवकाले पितृत्वपुत्रत्वभ्रातृत्वादीननेकान् स्वभावान् प्राप्नोति ।

અહં) સો મદંત ! આપ એસા કિસ અર્થ કો લેકર કહ રહે હૈં કિ મૈં એક મી હૂં યાવત્ અનેક ભૂત ભાવ ભવિક પર્યાયોં વાળા મી હૂં હે શુક ! એસા જો મૈં કહ રહા હૂં સો કિસ અર્થ કી અપેક્ષા કો લેકર કહ રહા હૂં યહ સુનો (જળણં સુયા ! દ્રવદ્વયાએ એગે અહં નાણદંસણદ્વયાએ, દુવેવિ અહં, પેસદ્વયાએ, અક્ષએ વિ અહં અવ્વએ વિ અહં અવદ્વિએ વિ અહં ઉવઓગદ્વયાએ અણેગભૂયભાવભવિએ વિ અહં) મૈં એક હૂં એસા જો મેરા કહના હૈં વહ હે શુક ! દ્રવ્યાર્થિક નય કી અપેક્ષા હૈં । (દ્રવ્યાર્થિક નય કા વિષય એક અલ્પદ્રવ્ય હોતા હૈં । અતઃ ઉસ દૃષ્ટિ-સે મૈં દ્રવ્ય કો એક હોને કી વજહ સે એક હૂં । પ્રદેશોં કી અપેક્ષા સે એક નહીં હૂં । જ્ઞાન, દર્શન કી અપેક્ષા સે મૈં દો રૂપ મી હૂં દો સ્વભાવવાળા મી હૂં । આત્માકા લક્ષણ ઉપયોગ હૈં । યહ ઉપયોગ જ્ઞાન ઓર દર્શન કી અપેક્ષા સે દો પ્રકાર કા હૈં । હિસ દૃષ્ટિ સે મૈં એક હોતા હુઆ મી દો રૂપ હૂં । હિસ કથન સે મૈં અનેક મી હૂં હિસ પ્રશ્ન

તમે કયા આધારે કહી રહ્યા છોકે હું એક પણ છું અનેક પણ છું અને હું અનેક ભૂત, ભાવ અને ભવિક પર્યાય વાળો પણ છું ? સ્થાપત્યાપુત્ર અનંગાર શુક પરિવ્રાજક ને જવાબ આપતા કહેવા લાગ્યા કે—(જળણં સુયા ! દ્રવદ્વયાએ એગે અહં નાણદંસણદ્વયાએ દુવેવિ અહં પેસદ્વયાએ અક્ષએ વિ અહં અવ્વએ વિ અહં અવદ્વિએ વિ અહં ઉવઓગદ્વયાએ અણેગભૂયભાવભવિએ વિ અહં) હે શુક ! “ હું એક છું ” માફ આ કહેવું દ્રવ્યાર્થિક નયની અપેક્ષાઓથી છે. દ્રવ્યાર્થિક નયનો વિષય એક અખંડ દ્રવ્ય હોય છે, દ્રવ્ય એક હોવાથી, આ દૃષ્ટિએ હું એક છું, પ્રદેશોની અપેક્ષાથી હું એક નથી જ્ઞાન દર્શનની દૃષ્ટિએ મારા બે રૂપ પણ છે. હું બે જાતના સ્વભાવવાળો પણ છું. આત્માનું લક્ષણ ઉપયોગ છે જ્ઞાન અને દર્શનની દૃષ્ટિએ ઉપયોગના બે પ્રકાર થાય છે. આમ હું એક હોવા છતાં પણ બે રૂપ વાળો છું. આથી ‘ હું

‘પણસદ્વ્યાપ્ત અક્ષરવિ અહં અવ્યવિ અહં અવદ્વિવિ અહં’ પ્રદેશાર્થ-
તથા-અક્ષયોઽપ્યહમ્ અસંખ્યાતાનામાત્મપ્રદેશાનામેકસ્યાપિ કેનાપિ પ્રકારેણ ક્ષયા-
ઽભાવાત્ । અવ્યયોઽપ્યહમ્-કેનાપિ પ્રકારેણૈકસ્યાયાત્મપ્રદેશસ્ય નાશાભાવાત્ ।

કાં બી ઉત્તર હો જાતા હૈ । હસ તરહસે માનને પર બી વહાં અહં
પ્રત્યય હોને મેં કોઈ વાધા નહીં ઓતી હૈ । ઓર ઉક્તરીતિ સે આત્મા
મેં દ્વિત્વ ભાવતા આને પર ઉસમેં શ્રોત્રાદિ વિજ્ઞાનોં કી તથા અવ્યયો
કીં અનેકતાં બી વિરુદ્ધ નહીં પડ સકતી હૈ । યહ વિરુદ્ધતા તો આત્મા
મેં એક સ્વભાવતા માનને પર હી આતી હૈ । મૂલ મેં એક હોને પર બી
અનેક સ્વભાવ કી માન્યતા વાધિત નહીં હોતી હૈ । જૈસે દેવદત્ત એક
પદાર્થ મેં પિતૃત્વ, પુત્રત્વ, ભ્રાતૃત્વ આદિ અનેક સ્વભાવ એક હી કાલ
મેં હોતે હુએ પ્રતીતિ હોતે હૈ । એક આત્મા કે અસંખ્યાત પ્રદેશ શાસ્ત્ર-
કારોં ને કહે હૈ । ઇન મેં સે કોઈ બી એસા પ્રદેશ નહીં હૈ જિસકા
કિસી બી પ્રકાર સે ક્ષય હો સકે અતઃ હસ પ્રદેશ કી અપેક્ષા સે મેં
આત્મા અક્ષય હૈ । હસી તરહ એક બી આત્મા કે પ્રદેશ કા કિસી બી
તરહ સે નાશ નહીં હો સક ને કે કારણ મેં આત્મા અવ્યય હૈ । અવ્યય
શબ્દ કા જો કિન્હીં ને એસા અર્થ કિયા હૈ કિ કિનનેક પ્રદેશોં કા
વ્યય નહીં હોતા હૈ સો વહ આગમ સે વિરુદ્ધ પડતા હૈ કારણ હસ

‘અનેક છુ’ એ પ્રશ્નનો ઉત્તર પણ પુષ્ટ થાય છે. આ માન્યતાથી ત્યાં ‘અહં’ની
પ્રતીતિમાં કોઈપણ જાતનો વાંધો જણાતો નથી. અને આ રીતે આત્મામાં
દ્વિત્વભાવની સ્થાપનાથી તેમાં શ્રોત્ર વગેરે વિજ્ઞાનોની તેમજ અવયવોની અને-
કતામાં પણ કોઈ પણ જાતનો વિરોધ જણાતો નથી. આત્મામાં એક સ્વભાવતા
માનવામાંજ આ વાધો ઊભો થાય છે. આ પ્રમાણે મૂળ રૂપે એક હોવાં છતાં
પણ અનેક સ્વભાવની માન્યતા કોઈ પણ રીતે બાધિત થતી નથી. જેમકે
દેવદત્ત આ એક પદાર્થમાં પિતૃત્વ પુત્રત્વ ભ્રાતૃત્વ વગેરે ઘણા સ્વભાવોની
પ્રતીતિ એકજ કાળમાં થાય છે. એક આત્માના અસંખ્યાત પ્રદેશો શાસ્ત્રકારો
એ કહ્યા છે. આ અસંખ્યાત પ્રદેશોમાંથી કોઈ પણ એવો પ્રદેશ નથી કે
જેનો કોઈપણ રીતે નાશ થઈ શકે. એથી આ પ્રદેશની અપેક્ષાએ હું ‘આત્મા’
અક્ષયછું. આ રીતે આત્માના એક પણ પ્રદેશનો જામેતે સંજોગોમાં કોઈપણ
રીતે નાશ નહિ થવાથી હું ‘આત્મા અવ્યયછું. અવ્યય શબ્દનો અર્થ’ કોઈ
એ એવી રીતે ક્યો છે કે “કેટલાક પ્રદેશો નો વ્યય થતો ન હોય તે
અવ્યય” તો આ અર્થ આગમથી વિરુદ્ધ છે કારણકે આ અર્થને માનવાથી
‘કેટલાક પ્રદેશોનો નાશ થાય છે’ આવો અર્થ પણ નીકળે છે. ત્રિકાળમાં

यत्तु-अव्ययः कियतामपि च व्ययाभावादित्युक्तं, तदागमविरुद्धम्-कियतामपीत्युक्त्या कियतानां नाशोभवतीत्यर्थस्यापि बोधापत्तिसंभवात् । अवस्थितोऽप्यहम्-असंख्यातप्रदेशवत्त्वं कदाचिदपि न विनश्यति तेन मम स्वरूपमविचलं सदाऽवस्थायीत्यर्थः । तस्मान्नित्यस्वरूपोऽप्यहमस्मीति भावः । शिष्यबुद्धिनिर्मलीकरणार्थमेकस्मिन्नेवार्थेऽनेकपर्यायशब्दानां प्रयोगः ।

‘ उवओगट्टयाए अणेगभूयभावमविए वि अहं ’ अनेकभूतभावमविकोऽप्यहम् । अनेके विषयभेदाद् बहुविधा उपयोगा भूताः=अतीताः, भावाः वर्तमाना, स्था भविकाः=भाविनश्च यस्य स तथा, अतीतकाले बहव-उपयोगाः श्रोत्रादि-प्रकार के कथन में “ कितनेक प्रदेशों का नाश होता है ” ऐसा अर्थ भी हो जाता है । असंख्यात प्रदेशों से युक्त पना आत्मा में त्रिकाल में भी नष्ट नहीं होना है अतः यह असंख्यात प्रदेशों से युक्त रहने रूप जो आत्मा का स्वरूप है उससे यह आत्मा अविचल है सदा अवस्थित है । इससे यह स्पष्ट हो जाता है कि मैं नित्य स्वरूप वाला हूँ । मैं अक्षय हूँ, अव्यय हूँ, अवस्थित हूँ ऐसे जो ये सब पर्याय शब्द एक ही आत्मा रूप अर्थ में प्रयुक्त किये गये हैं वे शिष्य की बुद्धि को निर्मल करने के लिये प्रयुक्त हुए हैं ऐसा जानना चाहिये । “ उव ओगट्टयाए अणेगभूयभावमविए वि अहं ” यहां अनेक शब्द विषय भेद की अपेक्षा अनेकविध उपयोगों का वाचक हैं ये अनेकविध उपयोग जिस के पहिले हो चुके हैं तथा वर्तमान में जिस में हो रहे हैं और भविष्य में जिस में होंगे अर्थात् अतीतकाल में श्रोत्रादि विज्ञान रूप उपयोग जिस में उत्पन्न हुए हैं, नष्ट हुए हैं, वर्तमान काल में भी जिस में

पणु आत्माभां असंख्यात प्रदेशोनां युक्त लाव नष्ट थतो नथी, ओट्टला भाटे असंख्यात प्रदेशोथी युक्त रडेनाइं आत्मानुं स्वरूप छे तेनाथी आ आत्मा अविचल छे हुंभेशां अवस्थित छे, ओनाथी ओ स्पष्ट थाय छे डे हुं नित्य स्वरूप वाणो छु हुं अक्षय छुं हुं अव्यय छुं हुं अवस्थित छुं हुं अने आ गधा ओक अर्थ वाचक पर्याय शब्दो आत्मा रूप अर्थभां प्रयुक्त करवामां आंव्या छे, ते शिष्यनी बुद्धिने निर्माण अनाववा भाटेज, आभ समल लेवुं ओधओ. (उवओगट्टयाए अणेगभूयभावमविए वि अहं) अडीं जे अनेक शब्द छे ते विषय लेहनी अपेक्षाथी अनेक विध उपयोगोना वाचक छे. आ अनेकविध उपयोगो जेनां पडेलां थर्ग गया छे, वर्तमान कालभां जेभां थछ रह्या छे अने भविष्यभां जेभां थशे ओट्टे डे श्रोत्र वगेरे विज्ञान-रूप जेभां लूतकालभां उत्पन्न थया छे, वर्तमान कालभां पणु जेभां

વિજ્ઞાનરૂપા ઉત્પન્ના વિનષ્ટાશ્ચ વર્તમાનકાલેऽપિ ઉત્પદ્યન્તે વિનષ્યન્તિ ચ, તથા ભ
વિષ્યન્ કાલે ઉત્પત્સ્યન્ત વિનશિષ્યન્તિ ચ, ત ઉપયોગા આત્મનઃ=કથંચિદ્ભિન્ના
સ્તેનાનેકભૂતભાવભવિકોઽપ્યહમસ્મીત્યેવમનિત્યપક્ષોપિ મમ દોષાય નાસ્તીત્યર્થઃ ।
યત્તુ-અવમાવાઃ સત્તાઃ પરિણામા વા ઇતિ વ્યાખ્યાતં તદ્યુક્તમ્-

અતીતાનાં ભાવિનાં ચ ભાવાનામનેકાન્વયિતયાઽતીતાર્થકભૂતશબ્દાત્ પ્રાગેવ
પ્રયોક્તવ્યસ્ય ભાવશબ્દસ્ય તદનન્તરં પ્રયોગો ન સંગચ્છતે અપિ ચ-તન્મતેઽતીત
ભવિકાનાં ભાવાન્વયિતયા તતઃ પૂર્વત્ર વા સદૈવ પ્રયોક્તવ્યયોરતીતભવિકશબ્દ-

ઉત્પન્ન હોતે હેં નષ્ટ હોતે હેં તથા ભવિષ્યન્ કાલ મેં જિસ મેં ઉત્પન્ન
હોંગે ઓર નષ્ટ હોંગે વે ઉપયોગ આત્મા સે કથંચિત્ અભિન્ન હેં ।
અતઃ હમ ઉપયોગ કી અપેક્ષા મેં આત્મા અનેક ભૂત, ભાવ, ભવિક
વાલા ભી હું હમ તરહ આત્મા મેં અનિત્યતા ભી આ જાતી હૈ સો યહ
અનિત્યતા કા પક્ષ ભી હમારે લિયે દોષાવહ નહી હોતા હૈ । યહાં પર
જો કિન્હીં ૨ ને ભાવ શબ્દ કા અર્થ સત્તા યા પરિણામ હસ રૂપ સે
કિયા હૈ વહ ટીક નહીં હૈ । ભાવ શબ્દ યહાં વર્તમાન કાલાર્થ કા હી
વાચક હૈ સત્તા યા પરિણામ કા વાચક નહીં । કારણ જો અતીત ઓર
ભાવી ભાવ હોતે હેં વે અનેકાર્થાન્વયી હોતે હેં હનલિયે અતીતાર્થક
ભૂત શબ્દ સે પહિલે હી પ્રયોક્તવ્ય ભાવશબ્દ કા ઉસ કે વાદ પ્રયોગ
કરના સંગત પ્રતીત નહીં હોતા ।

અપિચ- સત્તા યા પરિણામવાદિયોં કે મત મેં અતીત ઓર ભવિ
ષ્યન્ ભાવોં કો ભાવાન્વયી હોને કે કારણ અતીત ઓર ભવિષ્યન્

ઉત્પન્ન થયા છે નષ્ટ થયા છે તેમજ ભવિષ્ય કાળમાં પણ જેમાં ઉત્પન્ન થશે
અને નાશ પામશે તે ઉપયોગો આત્માથી કથંચિત્ અભિન્ન છે. એટલા માટે
આ ઉપયોગની અપેક્ષાએ હું ' આત્મા ' ઘણા ભૂત, ભાવ અને ભવિક
વાળો પશુ છું આ ગેને આત્મામાં અનિત્યતા પણ આવી જાય છે તો આ
અનિત્ય ભાવને પણ પણ અમાગ માટે એટલે કહી શકાય નહિં કેટલાક ભાવ
શબ્દને! અર્થ સત્તા કે પરિણામ પણ કહે છે તે ઉચિત નથી. અહીં ભાવ
શબ્દ કહ્યું વર્તમાન કાળને વાચક છે. સત્તા કે પરિણામ અર્થને વાચક
નથી કારણ કે જે અતીત અને ભાવી ભાવો હોય છે તે અનેકાર્થાન્વયી
રહે છે, અર્થ અતીતાર્થક ભૂત શબ્દની પહેલા જ પ્રયુક્ત કરવામાં આવેલા
ભાવ શબ્દને તેન. પછી પ્રયોગ કર્યો ઉચિત લાગતો નથી. વળી સત્તા કે
પરિણામ વર્તમાનના અને અતીત અને ભવિષ્ય ભાવો ભાવાન્વયી હોવા બદલ

योर्भावशब्दव्यवधानेन प्रयोगो न संगच्छते, तस्माद् भावशब्दोऽत्र वर्तमानकालार्थपर इत्येव भगवदाशयोऽवगम्यते ।

अत्रः=अस्मिन् स्थाने स्थापत्यापुत्रस्य वचनानि श्रुत्वा स शुकः संबुद्धः सम्यग्बोधं प्राप्तः सन् स्थापत्यापुत्रमनगारं वन्दते स्तौति, नमस्यति प्रणमति, वंदित्वा नत्वा चैवमवादीत् हे भदन्त । इच्छामि खलु युष्माकमन्तिके केवलिप्रज्ञप्तं धर्मं निशामयतुं=श्रोतुम् ।

(भूत, भविक) ये दोनों शब्द भाव के पहिले या भाव के बाद साथ २ प्रयुक्त होने चाहिये भाव शब्द से व्यवहित होकर प्रयुक्त नहीं होने चाहिये परन्तु यहाँ तो वे दोनों शब्द भाव शब्द से व्यवहित होकर ही प्रयुक्त हुए हैं इसलिये भावशब्द यहाँ वर्तमान कालार्थ परक है ऐसा ही भगवान् का आशय ज्ञात होता है । (एत्थ णं से सुए संबुद्धे थावच्चा पुत्तं वंदइ नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता, एवं वयासी, इच्छामिणं भंते । तुव्भे अंतिए केवलिपन्नत्तं धम्मं निसामित्तए धम्मकहा भाणियव्वा) इस स्थान में स्थापत्यापुत्र अनगार के वचनों को सुनकर वह शुक परिव्राजक सम्यक् बोध को प्राप्त हो गया और उसने फिर उन स्थापत्यापुत्र अनगार को वंदना की स्तुति की उन्हें नमस्कार किया । वंदना नमस्कार कर फिर वह उनसे इस प्रकार कहने लगा हे भदन्त । मैं आप से केवलि प्रज्ञप्त धर्म सुनना चाहता हूँ । शुक परिव्राजक की इस प्रकार प्रार्थना सुन कर स्थापत्या पुत्र ने उसे धर्म

अतीत अने लब्धि (भूत, भाविक) आ अने शब्दो भाव पडेलां के भाव पत्री साथे साथे प्रयुक्त थवा लोभो भाव शब्दो व्यपहित (युक्त) थधने प्रयुक्त थवा न लोभो पक्ष अही तो ते अने शब्दो भाव शब्दो व्यपहित (युक्त) थधने न प्रयुक्त थया छे ओथी अही भाव शब्द वर्तमान काणने अर्थ अतावे छे भगवानने अलिप्राय ओवो न लब्धाय छे (एत्थणं से सुए संबुद्धे थावच्चापुत्तं वंदइ नमंसइ वदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी इच्छामिणं भंते ! तुव्भे अंतिए केवलिपन्नत्तं धम्मं निसामित्तए, धम्मकहा भाणियव्वा) आ प्रभाणे स्थापत्या पुत्र अनगारना वचने सांलणीने शुक परिव्राजकने सम्यक्त्वभोध थये अने तेणे स्थापत्यापुत्र अनगारने वंदन कया स्तुतिकरी अने तेमने नमस्कार कया वंदना अने नमस्कार करीने तेणे तेमने कहु के छे भदन्त ! हुं तमारा श्री भुअथी केवली प्रज्ञप्त धर्म ने सांलणवानी इच्छा राखुछुं शुक परिव्राजक नी आवी विनंती सांलणीने स्थापत्यापुत्रे तेने धर्मकथा सांलणावी स्था-

અથ સ્થાપત્યાપુત્રો ધર્મકથા કથયતિસ્મ । નનુ કીદૃશી ધર્મકથા ભગવતોપ-
દિપ્તેતિ જિજ્ઞાસાયામાહ-‘ ધર્મકથા માણિયન્વા ’ ઇતિ । ધર્મકથા ભણિતવ્યા
ઔપપાતિકસૂત્રોક્તા ધર્મકથાઽત્ર વાચ્યા સા ચોપાસકદશાંગસૂત્રસ્યાગારધર્મસંજી-
વનીટીકાયાં મયા વિસ્તરતો વ્યાખ્યાતા તતોઽવગન્તવ્યા ॥ ૨૪ ॥

મૂલમ્-તણં સે સુણ પરિવ્વાયણ થાવચ્ચાપુત્તસ્સ અંતિણ
ધર્મમં સોચ્ચા ણિસમ્મ એવં વયાસી-ઇચ્છામિ ણં ભંતે ! પરિ-
વ્વાયગસહસ્સેણં સદ્ધિ સંપરિવુડે દેવાણુપ્પિયાણં અંતિણ મુંડે
ભવિત્તા પવ્વહિત્તણ, અહાસુહં જાવ ઉત્તરપુરત્થિમે દિસીમાણ
તિહંડયં જાવ ધાઉરત્તાઓ ય એગંતે એહેઈ, એહિત્તા સયમેવ
સિહં ઉપ્પાહેઈ, ઉપ્પાહિત્તા જેણેવ થાવચ્ચાપુત્તે અણગારે તેણેવ
ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા મુંડે ભવિત્તા જાવ પવ્વહિણ સામાહ-
યમાહયાઈં ચઉદસપુવ્વાઈં અહિજ્જઈ । તણં થાવચ્ચાપુત્તે
સુયસ્સ અણગારસહસ્સં સીસત્તાણ વિયરઈ । તણં સે થાવ-
ચ્ચાપુત્તે સોગંધિયાઓ નીલાસોયાઓ પહિનિક્ખમઈ, પહિનિ-
ક્ખમિત્તા બહિયા જણવયવિહારં વિહરઈય ॥ સૂ. ૨૫ ॥

કથો સુનાઈ । કિસ પ્રકાર કી ધર્મકથા સ્થાપત્યા પુત્ર ને શુક પરિવ્રાજક
કો સુનાઈ સો યહ કથા ઔપપાતિક સૂત્ર મેં વર્ણિત હુઈ હૈ । વહી કથા
યહ સમજની ચાહિયે । ઉપાસકદશાંગસૂત્ર કી જો અગારધર્મ સં
જીવની ટીકા હૈ ઉસમેં મૈને હસ કથા કો વિસ્તાર સે વ્યાખ્યાત
ક્રિયા હૈ । સૂત્ર ॥ ૨૪ ॥

પત્યાપુત્ર અનગારે જે ધર્મકથા શુક પરિવ્રાજકને કહી સંભળાવી તેનું
વર્ણન “ઔપપાતિક સૂત્ર” માં કરવામાં આવ્યું છે જિજ્ઞાસુઓએ તે ત્યાંથી
ભણી લેવી જોઈએ. “ઉપાસકદશાંગ સૂત્ર” ની અગારધર્મસંજીવની ટીકામાં
પૃષ્ઠ ૭૯ માં આ કથાનું સવિસ્તર વર્ણન કર્યું છે. ॥ સૂત્ર “૨૪” ॥

‘तएणंसे इत्यादि ।

टीका—ततस्तदनन्तरं खलु स शुकः परिव्राजकं स्थापत्यापुत्रस्यान्तिके धम्मं श्रुत्वा निश्चय्य एवं वक्ष्यमाणं प्राकारेणावादीत्—इच्छामि खलु भदन्त ! परिव्राजकसहस्रेण सार्धं संपरिवृतो देवानुप्रियाणामन्तिके मुण्डो भूत्वा प्रव्रजितुम् । भवतां समीपेऽहं परिव्राजकसहस्रेण सह केशोल्लुञ्चनेन मुण्डो भूत्वा दीक्षां ग्रहीतुमिच्छामीत्यर्थः । ततः स्थापत्यापुत्रोऽवादीत्—हे देवानुप्रिय यथासुखं यावत्= ईप्सितं कार्यं दीक्षाग्रहणरूपे विद्वम्बं मा कुरु, इत्येवमुक्तः सन् शुकः परिव्राजकः यावत्

तएणं से सुए परिव्वायए इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से सुए) उस शुक (परिव्वायए) परिव्राजकने (थावच्चापुत्तस्स अंतिए धम्मं सोच्चा) स्थापत्यापुत्र अनगार के मुखसे श्रुत चारित्र रूप धर्मका श्रवण कर (णिसम्म) उसे हृदय में अवधारित कर (एवं वयासी) उन से इस प्रकार कहा—(इच्छामिणं भंते । परिव्वायगसहस्से णं सद्धिं संपरिवुडे देवानुप्पियाणं अंतिए मुडे भवित्ता पव्वइत्तए) हे भदन्त । मैं आप देवानुप्रिय के पास इन १ एक हजार परिव्राजको के साथ २ मुंडित होकर दीक्षित होना चाहता हूँ (अहामुहं जाव उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए तिदंडयं जाव धाउरत्ताओ य एगंते एडेइ, एडित्ता सयमेव सिंहं उप्पाडेइ उप्पाडित्ता जेणेव थावच्चापुत्ते तेणेव उवागच्छइ) शुक परिव्राजक की इस भावना को जान कर स्थापत्यापुत्र अनगार ने उससे कहा हे देवानुप्रिय । तुम्हें जैसे सुख हो वैसा करो—इच्छित कार्य जो दीक्षा ग्रहण है उसमें तुम

(तएणं से सुए परिव्वायए इत्यादि)

टीकार्थ—(तएणं) त्थार माह (से सुए) शुक (परिव्वायए) परिव्राजके (थावच्चापुत्तस्स अंतिए धम्मं सोच्चा) स्थापत्यापुत्र अनगारना श्री भुभ थी श्रुत्वा चारित्र ३५ धर्मनु श्रवण करीने (णिसम्म) तेने सारी चेठे हृदयमां अवधारित करीने (एवं वयासी) तेभने आ रीते कहुं—(इच्छामि णं भंते ! परिव्वायगसहस्सेणं सद्धिं संपरिवुडे देवानुप्पियाणं अंतिए मुडे भवित्ता पव्वइत्तए) हे भदन्त ! तमारी पासैथी ओक हजार परिव्राजकेनी साथे हुं मुंडित थधने दीक्षित थवा आहुं छु (अहामुहं जाव उत्तर पुरत्थिमे दिसीभाए तिदंडयं जाव धाउरत्ताओ य एगंते एडेइ एडित्ता सयमेव सिंह उप्पाडेइ उप्पाडित्ता जेणेव थावच्चापुत्ते तेणेव उवागच्छइ) शुक परिव्राजकनी दीक्षित थवानी इच्छा सांभलीने स्थापत्यापुत्र अनगारे तेभने कहुं ‘हे देवानुप्रिय ! तमने जेम गस्से तेभ करे इच्छित कार्यमां ओटवे के दीक्षाग्रहण करवामां ओहुं करे नाह आ रीते

ઉત્તરપૌરસ્ત્યે દિગ્ભાગે ગત્વા ત્રિદણ્ડિકાં યાવત્ ત્રિદણ્ડાદીનિ સપ્તોપકરણાનિ યાવત્
ગૈરિકધાતુરક્તાનિ વસ્ત્રાણિ ચૈકાન્તે એકાન્તપ્રદેશે ' પટેહ ' એટલે-ત્યજતિ એડિ-
ત્તા=ત્યક્ત્વા ' સયમેવ સિંહં ઉપ્પાડેહ ' સ્વયમેવ સ્વહસ્તેનૈવ શિખાં જટારૂપાત્
ઉત્પાદયતિ=લુઞ્ચતિ ।

ચતુ-દીપિકાકારેણ કરતૂરચન્દ્રગણિના-યતિના ' સયમેવ વસહિં ઉપ્પાડેહ '
ઇતિ સ્વકપોલકલ્પિતં મૂલં પ્રદર્શ્ય, દીપિકાયાં-સ્વયમેવ=સ્વહસ્તાભ્યામેવ પરિવા-
જકવસતિઃ ત્રિદણ્ડિકાનાં નિવાસાહં યન્મઠં તામુત્પાદયતિસ્મ સમૂલ વિનાશિતવા-
નિત્યર્થઃ " ઇત્યુક્તં, તદ્સમીચનમ્-હસ્તલિખિતેષુ મુદ્રિતેષુ ચ પ્રાચીનપુસ્ત-
કેષુ તદુક્તમૂલપાઠાનવલોકનેન, સર્વત્ર 'સિંહં' ઇત્યેવ પાઠસ્ય દર્શનેન ચ ઉત્સૂત્ર પ્ર-

વિલમ્બ મત કરો-હસ પ્રકાર સ્થાપત્યાપુત્ર કે કહને પર ઉસ શુક પરિ-
વાજકને ઈશાન કોણ મે જાકર અપને ત્રિદંડિકા આદિ સાત ઉપકરણો
કો તથા ગૈરિક ધાતુ સે રક્ત હુણ વસ્ત્રોં કો એકાન્ત સ્થાન મે રખ દિયા
ઉન્હે છોડ દિયા—ઔર છોડકરફિર અપને આપ અપની જટારૂપ શિખા
કા ઉત્પાદન કિયા । દીપિકા કાર કરતૂર ચન્દ્ર જી ગગિને (સયમેવ વસહિં
ઉપ્પાડેહ " એસા કપોલકલ્પિત મૂલ પાઠ દિયા કર દીપિકા મેં જો
એસા લિખા હૈ કિ ઉસને અપને હાથો સે ત્રિદંડિકોં કે નિવાસ
યોગ્ય મઠ કો સમૂલ ઉઘાડ ઢાલા " યહ ઠીક નહીં હૈ કારણ એસા પાઠ
હસ્ત લિખિત એવં મુદ્રિત હુઈ પ્રાચીન પ્રતિયો મેં દેખને મેં નહીં આતા હૈ ।
વહાં તો "સિંહં" યહી પાઠ લિખા હુઆ મિલતા હૈ । હસ તરહ સે અપની
કપોલકલ્પના સે પાઠ કો કલ્પિત કર રખના યહ ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણા
હૈ અપની શિખા કો ઉત્પાદિન કર—લુઞ્ચિતકર-વહ શુક પરિવાજક

સ્થાપત્યા પુત્રની આજ્ઞા સાંભળીને શુક પરિવાજકે ઇશાન કોણમાં જઈ ને પોતાના
ત્રિદંડવગેરે સાત ઉપકરણો તેમજ ગેર રંગના વેસ્ત્રોને એક તરફ મૂકી દીધાં
એટલે કે આ બધી વસ્તુઓનો તેણે સદાને માટે ત્યાગ કરી દીધો એના
ખજી તેણે જટા રૂપ પોતાની શિખાનું લુંચન કર્યું. દીપિકાકાર કરતૂર ચંદ્રજી
ગણિએ " સયમેવ વસહિં ઉપ્પાડેહ " આવો કપોલકલ્પિત મૂળ પાઠ
બતાવતાં દીપિકામાં એ પ્રમાણે લખ્યું છે કે તેણે (પરિવાજકે) પોતાના
હાથોથી ત્રિદંડિકોના નિવાસ (મઠ) ને સમૂળ નષ્ટ કરી નાખ્યો હતો
આ વાત ઠીક ઠીક શકાય નહિ કેમ કે આ બાતનો પાઠ હસ્તલિખિત તેમજ
મુદ્રિત (છપાએલી) જૂની પ્રતોમાં જોવા મળતો નથી તે પ્રતોમાં તો ' સિંહ '
પાઠજ લખેલો મળે છે. આવી રીતે પોતાની કપોલકલ્પના મૂલક અસત્ય
વાતોથી પાઠકોને ભ્રમમાં મૂકવાના પ્રયાસો કરવા તે ખરેખર " ઉત્સૂત્રપ્ર-

रूपणा जनितानन्तसंसारित्वापत्तेः । उत्पाट्य यत्रैव स्थापत्यापुत्रोऽनगारस्तत्रैवो-
पागच्छति, उपागत्य मुण्डोभूत्वा यावत् प्रव्रजितः दीक्षां गृहीतवान् । सामायि-
कादीन्येकादशाङ्गानि चतुर्दशपूर्वाणि अधीतेस्म । तदा—शुकस्य सार्थभूताः सहस्रप-
रिव्राजका अपि दीक्षां गृहीतवन्तः । ततस्तदनन्तरं खलु स्थापत्यापुत्रोऽनगार
सहस्रं तदानीं दीक्षितान् सहस्रमनगारान् शुकस्य शिष्यतया वितरति, दत्तवान् ।
ततः खलु स स्थापत्यापुत्रः सौगन्धिकाया नगर्याः नीलाशोकात् नीलाशोकना-
मकादुद्यानात् प्रतिनिष्क्रामति, निर्गच्छतिस्म, प्रतिनिष्क्रम्य निर्गत्य, बहिर्जनप-
दविहारं देशमध्ये विहारं विहरति करोतिस्म ॥ २५ ॥

जहां स्थापत्यापुत्र अनगार विराज मान थे वहां गया—(उवागच्छित्ता
मुंडे भवित्ता जाव पव्वइए समाइयमाइयाइं चउदसपुव्वाइं अहिज्जइ)
जाकर वह मुंडित हो उनके पास दीक्षित हो गया । सामायिक आदि
ग्यारह अङ्गों को और चतुर्दश पूर्वोंको उसने उनके पास पढा । शुक
के साथ रहे हुए उन १ हजार परिव्राजकों ने भी भगवती दीक्षा धारण
करली । (तएणं थावच्चा पुत्ते सुयस्स अणगारसहस्सं सीसत्ताए वियर-
इ) स्थापत्यापुत्र अनगार ने इन १ एक हजार साधुओं को शुक परि-
व्राजक का शिष्य बना दिया । (तएणं से थावच्चापुत्ते सौगंधिओ नीला
सोयाओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता बहियो जणवयविहारं विहरइ)
इसके बाद स्थापत्यापुत्र अनगार उस सौगंधिका नगरी से, नीला-
शोक उद्यान से निकले और निकल कर बाहर जनपदों में विहार
करने लगे ॥ सू० २५ ॥

पणु ” न छे पोतानी शिष्यानुं लुंयन करीने शुक परिव्राजक न्यां स्थापत्या-
पुत्र अनगार हुता त्यां गया. (उवागच्छित्ता मुंडे भवित्ता जाव पव्वइए
समाइयमाइयाइं चउदसपुव्वाइं अहिज्जइ) त्यां न्धने मुंडित थधने
तेमनी पासेथी दीक्षा मेणवी दीधी. सामयिक वगेरे अगियार अंगो
नो तेमन चतुर्दश पूर्वोने तेणु स्थापत्यापुत्र अनगार पासे रहीने अल्यास
कथो. शुक नी साथे रहेंतारा ओक डल्लर परिव्राजकोओ पणु लागवती दीक्षा
स्वीकारी दीधी (तएण थावच्चापुत्ते सुयस्स अणगारसहस्सं सीसत्ताए वियरइ)
स्थापत्यापुत्र अनगारे ते ओक डल्लर साधुओने शुक परिव्राजकना न शिष्यो
भनाव्या. (तएणं से थावच्चापुत्ते सौगंधियाओ नीलासोयाओ पडिनिक्ख-
मइ, पडिनिक्खमित्ता बहियो जणवयविहारं विहरइ) तयार भाद स्थापत्यापुत्र
अनगार सौगंधिका नगरी अने नीलाशोक उद्याननी भडार थधने भील्ल नन-
पद (देश) भां विहार करवा नीकल्या ॥ सूत्र २५ ॥

मृन्म-तण्णं से थावच्चापुत्ते अणगारसहस्सेणं सद्धिं संप-
त्तिवृद्धे जेणेव पुंडरीण पव्वण तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता
पुंडरीयं पव्वयं सणियं २ दुरुहइ, दुरुहिता मेघघणसंनिगासं
देवमन्निवायं पुटविसिलापट्टयं जाव पाओवगमणं णुवन्ने,
तण्णं से थावच्चापुत्ते वट्टणि वासाणि सामन्नपरियागं पाउ-
गिता सामियाण संलेहणाण नद्धिं भत्ताइं अणसणाइं छेदिता
जाव केवलवरनाणदंसणसमुप्पाडेत्ता तओ पच्छा सिद्धे
जाव पट्टीणे ॥ मृ० २७ ॥

टीका 'तण्णं से' इत्यादि । तन्मन्मन्तरं खलु य स्थापत्यापुत्रोऽनगारसहस्रेण
गां मंत्रिगृहो ग्रामान्ग्रामं विहरन् यत्रैव पुंडरीकः पुंडरीकनामकः पर्वतस्त
यत्रोवागच्छति, उवागच्छ च पुटगकं पर्वत श्रनेः श्रने दूरोदति-आरोदति, दूरम्
'मेघघणसंनिगासं' मेघघनसंनिगासं मेघानां घनः समृद्धस्तद्वत् कालवर्णं 'देवस-

तण्णं से थावच्चा पुत्ते' इत्यादि ।

टीका- तण्णं) ईशके बाद (से थावच्चापुत्ते) ये स्थापत्यापुत्र
अनगार सहस्सेणं सद्धिं संपत्तिवृद्धे) हजार अनगार के साथ २ ग्रामान्
ग्रामविहार करते हुए (जेणेव पुंडरीण पव्वण) जहां पुंडरीक पर्वत था-
तेणेव उवागच्छइ । यहां आगे (उवागच्छिता पुंडरीयं पव्वयं सणियं
२ दुरुहइ) यहां आकर ये उस पुंडरीक पर्वत पर धीरे २ चढ़े (दुरु-
हिता मेघघणसंनिगासं देवमन्निवायं पुटविसिलापट्टयं जाव पाओव

'तण्णं से' से थावच्चापुत्ते !' इत्यादि ।

मृन्मन्मन्तरं खलु य स्थापत्यापुत्रोऽनगारसहस्रेण
गां मंत्रिगृहो ग्रामान्ग्रामं विहरन् यत्रैव पुंडरीकः पुंडरीकनामकः पर्वतस्त
यत्रोवागच्छति, उवागच्छ च पुटगकं पर्वत श्रनेः श्रने दूरोदति-आरोदति, दूरम्
'मेघघणसंनिगासं' मेघघनसंनिगासं मेघानां घनः समृद्धस्तद्वत् कालवर्णं 'देवस-

ત્રિવાયં ' દેવસંનિપાતં=નિર્વાણાદ્યુત્સવસમયે યત્ર દેવાઃ સમાગત્ય મિલન્તિ, દેવા
નાં સંનિપાતઃ સંમિલનં યત્ર તં ' પૃથ્વિસિંચાપટ્ટયં ' પૃથિવીશિલાપટ્ટકં પ્રતિલેખ-
યિત્વા યાવત્ ' પાઓવગમણં ણુવન્ને ' પાદપોપગમનમનુપાત્તઃ સહસ્રશિષ્યૈ સહ
પાદપોપગમનસંસ્તારકં કૃતવાન્.। તતઃસ્વલ્લુ સ સ્થાપત્યાપુત્રો બહૂનિવર્ષાણિસામાન્ન-
પરિયાગં ' શ્રામણ્યપર્યાયં=વારિત્રપર્યાય ' પાઙ્ગિત્તા ' પાલયિત્વા માસિકયા
સંલેખનયા પઠિભક્તાનિ અનશનેન છિત્ત્વા યાવત્ - કેવલવરજ્ઞાનદર્શને સત્તિ
' સમુપ્પાડેત્તા ' સમુત્પાદ્ય અન્તસમયે કેવલજ્ઞાનાં કેવલદર્શનં ચ સંપ્રાપ્ય તતઃ
પશ્ચાત્ સકલકર્મક્ષયે સિદ્ધઃ મુક્તિં પ્રાપ્તઃ યાવત્ બુદ્ધો મુક્તઃ સર્વદુઃખ પ્રહીણઃ
જન્મજરામરણાદિદુઃખરહિતો જાતઃ ॥ ૨૬ ॥

ગમણં ણુવન્ને) ચઢકર ઉન્હોં ને મેઘ સમૂહ કે સમાન કૃષ્ણ વર્ણવાલે
તથા નિર્વાણ આદિ કે ઉત્સવ કે સમય જહાં દેવ એકત્રિત હોતે હૈં એસે
પૃથિવી શિલાપટ્ટક પર પ્રતિલેખના કર યાવત્ પાદપોપગમન સંથારા
ધારણ કર લિયા। સાથ કે ઉન ૧ હજાર સાધુઓં ને મી પાદપોપગમન
સંથારા લે લિયા। (તણં સે થાવચ્ચાપુત્તે બહુણિ વાસાણિ સામન્ન પરિ
યાગં પાઙ્ગિત્તા માસિયાણ સંલેહ્ણાણ સદ્ધિં ભક્તાઈ અણસણાણ છેદિત્તા
જાવ કેવલવરનાણદંસણં સમુપ્પાડેત્તા તઓ પચ્છા સિદ્ધે જાવ પહીણે)
ઈસ તરહ ઉન સ્થપત્યાપુત્ર અનંગાર ને અનેક વર્ષોં તંક શ્રામણ્ય પર્યાય
કા પાલન કરકે એક માસ કી સંલેખના સે સાઠ ભક્તોં કા અનશન
દ્વારા છેદન કર યાવત્ અન્ત સમય મેં કેવલ જ્ઞાન કેવલ દર્શન પ્રાપ્ત
કર લિયા। ઉન્હેં પ્રાપ્ત કર ફિર વે સકલ કર્મોં કે ક્ષય હોને પર સિદ્ધ
બન ગયે। યહાં યાવત્ શબ્દ સે બુદ્ધ મુક્ત સર્વ દુઃખ પ્રહીણ જન્મજરા
મરેણાદિ દુઃખ રહિતો જાતા “ ઇન પદોં કા સંગ્રહ હુઆ હૈં ।સૂ.૦ ૨૬॥

મેઘ સમૂહ જેવી કાળી તેમજ નિર્વાણ વગેરેના ઉત્સવના વખતે દેવો જ્યાં એકઠા
થાય છે એવી શિલાપર પ્રતિલેખના કરીને પાદપોપગમન સંથારો સ્વીકાર્યો તેમની
સાથે એક હજાર સાધુઓએ પણ (તણ સે થાવચ્ચાપુત્તે બહુણિ વાસાણિ સામન્નપ-
રિયાગં પાઙ્ગિત્તા માસિયાણ સંલેહ્ણાણ સદ્ધિં ભક્તાઈ અણસણાણ છેદિત્તા જાવ કેવલવર
નાણદસણં સમુપ્પાડેત્તા તઓપચ્છા સિદ્ધે જાવ પહીણે) આ રીતે સ્થાપત્યાપુત્ર
અનંગારે ઘણા વર્ષોં સુધી શ્રાવણ્ય પર્યાયનુ પાલન કરીને એક મહિનાની
સંલેખનાથી સાઈક લક્ષ્મીનું અનશન વડે છેદન કરીને છેવટે કેવળ જ્ઞાન કેવળ
દર્શન મેળવ્યું. ત્યાર બાદ બધાં કર્મો ક્ષય થયાં ત્યારે તેમને સિદ્ધ પદ મળ્યું
અહીં જે 'યાવત્' શબ્દ આવ્યો છે તેથી (બુદ્ધઃ મુક્તઃ સર્વદુઃખપ્રહીણઃ જન્મ
જરામરણાદિદુઃખરહિતો જાતઃ) આ પદોનો સંગ્રહ થયો છે ॥ સૂ.૨૬ ॥

मूलम्—तएणं से सुए अन्नया कयाइं जेणेव सेलगपुरे नयरे जेणेव सुभूमिभागे उज्जाणे तेणेव समोसरिए परिसा निग्गया सेलओ निग्गओ धम्मं सोच्चा देवाणुप्पिया ! पंथगपामोक्खाइं पंच मंतिसयाइं आपुच्छामि मंडुयं च कुमारं रज्जे ठावेमि, तओ पच्छा देवाणुप्पियाणं अंतिए मुंडे भवित्ता आगाराओ अण-गारयं पठवयामि, अहासुहं, तए णं से सेलए राया सेलागपुरं नयरं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जेणेव सए गिहे जेणेव बाहिरिया उवट्टाणसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सीहासणे सन्निसन्ने, तएणं से सेलए राया पंथगपामोक्खे पंच मंति-सए सद्दावेइ, सद्दावित्ता एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! मए सुयस्स अंतिए धम्मं णिसंते सेविय धम्मे इच्छिए पडि-च्छिए अभिरुइए अहणं देवाणुप्पिया ! संसारभयउव्विग्गे जाव पठवयामि, तुव्वं णं देवाणुप्पिया ! किं करेह किं ववसाह किं वा ते हियइच्छंति ?

तएणं ते पंथगपामोक्खा सेलगं रायं एवं वयासी—जइणं तुव्वे देवाणुप्पिया ! संसारभयउव्विग्गा जाव पठवयह अम्हाणं देवा-णुप्पिया ! किमन्ने आहारे वा आलंवे वा अम्हेऽवि य णं देवाणुप्पिया ! संसारभयउव्विग्गा जाव पठवयामो, जहा देवाणुप्पिया ! अम्हं बहुसु कज्जेसु य कारणेसु य जाव तहा णं पठवतियाण वि समणाणं बहुसु जाव चक्खुभूए ।

तएणं से सेलगे पंथगपामोक्खे पंचमंतिसए एवं वयासी

जइणं देवाणु० तुब्भे संसार जाव पव्वयह तं गच्छह णं देवा०
सएसु २ कुडुंवेसु जेट्ठे पुत्ते कुडुंबमज्जे ठावेत्ता पुरिससहस्स
वाहिणिओ सीयाओ दुरूढा समाणा मम अंतियं पाउब्भव-
हत्ति, तहेव पाउब्भवंति ।

तएणं से सेलए राया पंच मंतिसयाइं पाउब्भवमाणाइं
पासइ, पासित्ता हट्ठतुट्ठे कोडुंविय पुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं
वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! मंडुयस्स कुमारस्स महत्थं
जाव रायाभिसेयं उवट्ठवेह० अभिसिंचइ जाव राया यावद्
विहरइ ॥ सू० २७ ॥

टीका—ततस्तदनन्तरं खलु स शुकोऽन्यदा=अन्यस्मिन् काले, कदाचित्
कस्मिंश्चित् समये यत्रैव शैलकपुरं नाम नगरं यत्रैव सुभूमिभागं=सुभूमिभागनामकम्
उद्यानं ' तेणेव समोसरिए ' तत्रैव समवसृतः समागतः । परिषन्निर्गता=शैलकपुर
नगरनिवासिनां जनानांसंहतिः शुकनामाऽनगारं समागतं श्रुत्वा तं वन्दितुं शैलक-
पुरनगराद्वहिर्निःसृतेत्यर्थः । शैलकोऽपि निर्गतः शैलकनामा नृपोऽपि शुकमनगारं
वन्दितुं नगराद्वहिर्निःसृतः । निर्गत्य यत्रैव शुकोऽनगारस्तत्रैवोपागच्छति । अथ

‘तएणं से सुए’ इत्यादि

टीकार्थ—(नएणं) इसके बाद (से सुए)वे शुक अनगार(अन्नया कयाइं)
किसी एक समय (जेणेव सुभूमिभागे उज्जाणे तेणेव समोसरिए)
जहां शैलकपुर नाम का नगर और उस में भी जहां सुभूमिभाग नाम
का उद्यान था वहां विहार करते २ आये (परिसा निगया सेलओ
निगओ, धम्मं सोच्चा जाव देवाणुप्पिया पंथगपामोक्खाइं पंचमंतिस

(तएणं से सुए) इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) त्पारणाह (से सुए) शुक अनगार (अन्नया कयाइं) के।
ओक वपते (जेणेव सेलगपुरे नयरे जेणेव सुभूमिभागे उज्जाणे तेणेव समा
सरिए) न्यां शैलक पुर नामे नगर अने तेमां पणु न्यां सुभूमि भाग नामे
उद्यान उतुं त्यां विहार करतां करतां आव्या. (परिसा निगया सेलओ निग-
ओ धम्मं सोच्चा जाव देवाणुप्पिया पंथगपामोक्खाइं पंचमंतिसयाइं आपु-

शुकनाम्नाऽनगारेण धर्मकथा कथिता । परिपत् प्रतिगता । ततः शैलको राजा-धर्मं श्रुत्वा यावत्-संबुद्धः शुकमेवमवादीत्-देवानुप्रिय ! पान्थकप्रमुखाणि पञ्च मन्त्रि-शतानि पञ्चशतसंख्यकान् पान्थकादीन् मन्त्रिणः आपृच्छामि, मन्डूकं च कुमारं स्वपुत्रं राज्ये स्थापयामि, ततः पश्चात् देवानुप्रियाणामन्तिके मुण्डोभूत्वाऽगारादन-गारतां प्रव्रजामि=स्वीकरोमि । शुक आह-यथासुखं=प्रव्रज्याग्रहणे विलम्बो न करणीय इत्यर्थः । ततः खलु स शैलको राजा शैलकपुरं नगरमनुप्रविशति, अनुपवि-श्य यत्रैव स्वकं=निजं गृहं यत्रैव वाह्या 'उवट्टाणसाला' उपस्थानशाला=सभा

याहं आपृच्छामि मंडुयंच कुमारे रज्जे ठावेमि तओ पच्छा देवानुप्पियाणं अंतिए मुंडे भवित्ता आगाराओ अणगारयं पव्वयामि) इनका आगमन सुनकर शैलकपुर नगर निवासी जनों का समूह उनके वंदना करने के लिये नगरसे बहार निकला । शैलकपुर राजा भी निकले । ये सब चलकर वहां आये जहां वे शुक अनगार विराज मान थे । शुक अनगार ने सब को धर्म कथा सुनाई । सुनकर सबलोग वापिस चले गये । शैलक राजा धर्म का उपदेश सुनकर यावत् प्रतिबुद्ध हो गया । उसने शुक अनगार से इस प्रकार कहा—देवानुप्रिय । मैं पान्थक प्रमुख पांच सौ मंत्रियों से पूछलेता हूँ और अपने पुत्र मंडूक कुमार को राज्यमे स्थापित कर देता हूँ । वाद में मैं देवानुप्रिय आपके पास मुंडित होकर अगर अवस्था से अनगार अवस्था धारण करलंगा । (अहासुहं तएणं से सेलए राया सेलगपुरं नयरं अणुपविसइ, अणु

च्छामि मंडुयंच कुमारे रज्जे ठावेमि तओ पच्छा देवानुप्पियाणं अंतिए मुंडे भवित्ता आगाराओ अणगारयं पव्वयामि) तेमनु आगमन सांलणीते शैलक पुरना नागरिकेना समूहे। तेमनी वंदना करवा भाटे णडार नीकल्या शैलक पुरना राजा पणु वंदन भाटे णडार जवा नीकल्या. तेओ णधा न्यां शुक परिव्रज्ज विराजमान हुता त्यां पछोन्त्यां. शुक परिव्रज्जके णधाने धर्मकथा सांलणावी. धर्मकथा सांलणी ने णधा पोत पोताने स्थाने जाता रह्या. धर्म कथा सांलणीने शैलक राजा ने णोप थयो. तेमणे शुक अनगारने विनती करतां कहुं के—“ देवानुप्रिय । हुं मारा पान्थसे मंत्रीओने पूछी लठं छुं अने मारा पुत्र मंडूक कुमारने सान्थमिंडासने णेसाडी दडं तयार पत्री तमारी पासे मुंडित थयने हुं अगर अवस्था त्यओने अनगार अवस्था धारण करीश (अहासुहं तएणं सेसेलए राया सेलगपुरं नयरं अणुपविसइ अणुपवि-

स्थानं, तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य सिंहासने 'सन्निसन्ने' सन्निपण्णः=उपविष्टः । ततः खलु स शैलको राजा पान्थकप्रमुखाणि पञ्चमन्त्रिणानि=पञ्चगतसंख्यकान् पान्थकादीन् मन्त्रिण शब्दयति=आह्वयति, शब्दयित्वा=आह्वय एवं वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्-एवं खलु हे देवानुप्रियाः ! मया शुकुरय=शुकनाम्नोऽनगरस्यान्तिके=समीपे धर्म=श्रुतचारित्रलक्षणः 'णिसंते' निगान्तः=श्रुतः, सोऽपि च धर्मः 'इच्छिण' इष्टः=राच्छितः, 'पडिच्छिण' प्रतीप्सितः=ग्रहीतुमभिलषितः 'अभिरुइण' अभिरुचितः=प्रत्यात्मप्रदेशे रुचिविषयीभूतः, अहं खलु हे देवानुप्रियाः ! 'संसारभयउव्विग्गे' संसारभयोद्विग्नः जन्मजरामरणेष्टवियोगानिष्टसंयोगादिभयोद्विग्नः सन् यावद् प्रव्रजामि=दीक्षां ग्रह्णियामि । हे देवानुप्रियाः ! यूयं किं करिष्यथ किं व्यवसायिष्यथ=कीदृशं व्यवसायमुद्यमं करिष्यथ, किं वा युष्माकं हृदययेप्सित इति, भवतां मनोगतोविचारः कीदृशो वर्तते इत्यर्थः । ततः खलु ते

पविसित्ता जेणेव सए गिहे जेणेव बाहिरिया उव्वानसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सीहासणे सन्निसन्ने, तएणं से सेलए राया पथगपामोक्खे पंचमंतिसए सदावेइ) शैलक राजा के इस प्रकार के विचार सुन कर शुक अनगर ने उनसे कहा-यथा सुखं-अर्थात् शुक-अनगर की इस तरह दीक्षा ग्रहण करने से अनुमति प्राप्त कर शैलक राजा वहां से शैलक पुर नगरमें आये । आकर वे जहां अपना घर और जहां अपनी बाहिर उपस्थानशाला सभास्थान-था वहां गये-वहां जाकर उन्होंने सिंहासन पर बैठकर पांचसौ पांथक प्रमुख मंत्रियों को बुलाया-(सदावित्ता एवं वयासी-एवं खलु देवानुप्रिया मए सुयस्स अंतिण धम्मं णिसंते से विद्य धम्मं इच्छिण पडिच्छिण, अभिरुइए अहं णं देवानुप्रिया ! संसारभयउव्विग्गे जाव पव्वयामि तुव्वं णं

सित्ता जेणेव सए गिहे जेणेव बाहिरिया उव्वानसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सीहासणे सन्निसन्ने, तएणं से सेलए राया पथगपामोक्खे पंचमंतिसए सदावेइ) शैलक राजाना आ आतना विगारे सांभजीने शुक अनगारे तेमने कहु- " यथासुणं " ओटले के तमने जेमां सुण भणे ते करे शुक परित्राजकनी दीक्षा ग्रहण करवाभाटेनी अनुमति भेजवीने शैलक राजा त्याथी शैलकपुर नगरमां आव्या. त्यां आवीने तेओ सीधा पोताना भडेवनी अंदर उपस्थान शाला ओटले के सभास्थान डतु त्यां पडांव्या त्यां जधने तेमणे सिंहासन उपर जेसीने पांथसे पाथक प्रमुण मत्रीओने जोलाव्या. (सदावित्ता एवं वयासी एवं खलु देवानुप्रिया ! मए सुयस्स अंतिण धम्मं णिसंते से विद्य धम्मं इच्छिण पडिच्छिण अभिरुइए अहं णं देवानुप्रिया ! संसारभयउव्विग्गे जाव पव्व-

पान्थकप्रमुखाः पान्थकादयो मन्त्रिणः शैलकं राजानमेवमदन् यदि खलु यूयं देवानु-
प्रियाः । संसारभयोद्विग्नाः यावत् प्रव्रजत=प्रव्रजिष्य, तर्हि अस्माकं हे देवानु-
प्रिय ! =हे राजन् ! कोऽन्य आधारः=आश्रयो वा, आलम्बः=दुःखादौ प्रपततां-
धारकः वा भविष्यति, यतोऽस्माकं भवानेवगणम्, इत्यर्थः । वयमपि च खलु
हे देवानुप्रिय । संसारभयोद्विग्ना यावद् भवद्भिः सार्धमेव प्रव्रजामः=दीक्षां ग्रही-

देवाणुप्पिया ! किं करेह किंचवसह, किं वा ते हियइच्छंति ?) बुलाकर
उनसे ऐसा कहा-हे देवाणुप्रियो ? मैंने शुक अनगार के पास श्रुतचारित्र
रूप धर्म का उपदेश सुना है-वह मुझे बहुत अच्छा लगा है । मेरी
इच्छा उसे ग्रहण करने की हो रही है हर एक आत्मप्रदेशमें वह मेरी
रुचिका विषयभूत बन गया है । हे देवानुप्रियो ! मैं संसार के भय से
जन्म जरा मरण इष्ट वियोग अनिष्ट संयोग आदि के डर से इस
समय उद्विग्न हो रहा हूँ अतः मैं संयम धारण करूँगा । अतः हे देवा-
नुप्रियो ! तुम क्या करोगे, कैसा उद्यम करोगे-आपलोगों का मनोगत
विचार कैसा क्या हो रहा है ? (तएणं ते पंथगपामोक्खा सेलगं रायं
एवं वयासी) राजा की इस प्रकार चाणी सुनकर उन पांथक प्रमुख
पांचसौ मंत्रियों ने उस शैलक राजा से इस प्रकार कहा-(जइणं तुब्भे
देवाणुप्पिया ! संसारभउव्विग्गा जाव पव्वयह, अम्हाणं देवाणुप्पिया !
किमन्ने आहारे वा अलवे वा अम्हे वि य णं देवाणुप्पिया ! संसारभउ-
व्विग्गा जाव पव्वयामो) हे देवानुप्रिय ! यदि आप संसार भय से

यामि तुब्भेणं देवाणुप्पिया ! किं करेह किं ववसह किंवाते हियइच्छंति !) आदावी
ने राजासे तेमने कहुं के डे देवानुप्रिय ! मैं शुक अनगर पासैथी श्रुतचारित्र
इय धर्मने उपदेश सांलणीये छे. तेनाथी हुं णहुण प्रभावित थये छुं. श्रुत
चारित्र इय धर्मने स्वीकारवानी भारी तीव्र छिछा छे, मारा आत्माना प्रत्येक
लागमां श्रुत चारित्र इय धर्म व्याप्त थय गये छे. डे देवानुप्रियो ! हुं
संसारना लयथी जन्म जरा (घउपणु) छट्ठजनने वियोग, अनिष्ट संयोग
वगेरेनी भीकथी अत्यारे व्याकुल थय रह्यो छुं. तेथी हुं संयम धारण करीश
डे देवानुप्रियो ! तमे शुं करेशो ? तमे शेो उद्योग करेशो ? आ विपे तमारा
मनमां कय जतना विचारो आववा मांछा छे ? (तएणं ते पंथगपामोक्खा सेलगं
रायं एवं वयासी) राजानी वाली सांलणीने पांथक प्रमुख पांचसौ मंत्रीआसे
शैलकराजने आ प्रमाणे कहुं-(जइणं तुब्भे देवाणुप्पिया ! संसारभउव्विग्गा जाव
पव्वयह अम्हाण देवाणुप्पिया ! किमन्ने आहारे वा आलवेवा अम्हे वि य णं देवाणु-
प्पिया ! संसारभउव्विग्गा जाव पव्वयामो) डे देवानुप्रिय ! तमे जे संसार लयथी लय

व्यामः । हे देवानुप्रिय ! हे स्वामिन् ! यथाऽस्माक बहुषु कार्येषु=राज्याधिकृत-
कार्येषु च कारणेषु=राज्यरक्षणोपायेषु च यावत्-तथा - खलु भवद्भिः सार्धं
प्रव्रजितानामपि श्रमणानां बहुषु यावत् कार्यादिषु चक्षुर्भूतः । यथाऽस्माकमधिक-
तेषु भवान् विश्रामस्थानं, राज्यकार्येषु भवानेव नेत्रतुल्यो नेताऽस्ति तथा चारित्र-
पालनकार्येष्वपि भवानेव नेताभविष्यतीतिभावः ।

उद्विग्न हो कर दीक्षित होना चाहते हैं तो हे देवानुप्रिय ! अब हमलोगों
का और कौन आपके सिवाय दूसरा आधार हो सकेगा कौन दुःखा-
दिक के समय हमलोगों के लिये आलंबन देने वाला होगा, क्यों कि
हमारे लिये तो आपही एक शरण भूत हैं । अतः जब आप दीक्षित
होना चाहते हैं तो हम लोग भी संसार भय से उद्विग्न हो कर आप
के साथ ही दीक्षा संयम धारण करेंगे । (जहा देवानुप्पिया ! अम्हं
बहुसु कज्जेसु य कारणेषु य जाव तहाणं पव्वतियणवि समणा णं
बहुसु जाव चक्खुभूए) हे देवानुप्रिय ! जीस तरह आप हमलोगों के
लिये अनेक राज्याधिकृत कार्यों में अनेक कारणों से-राज्य संरक्षण
के उपायों में-चक्षुर्भूत रहे हैं उसी तरह आपके साथ प्रव्रजित हुए
हमलोगों के चारित्र पालन कार्य में भी आप ही नेता रहेंगे । (तएणं से
सेलगे पंथगपामोक्खे पंचमंतिसए एवं वयासी) मंत्रि मंडल की इस
प्रकार बात सुनकर उस शैलक राजा ने उन पांथक प्रमुख पांचसौ
मंत्रियों से इस प्रकार कहा:-

अस्त थधने दीक्षा भेजववानी धन्धि राणेछे तो तमारा सिवाय अमारे
भीने केणु आधार थसे ? आइतना वणते अमने आश्रय आपनार केणु थसे ?
अमारे भाटे तो तमे न शरणु इप छे, ओटले न्यारे तमे दीक्षित थवानी
धन्धि राणे छे तयारे अमे दोडे पणु आसंसारथी कंटाणी गया छीअे तमारी
साथे अमे पणु ओळस दीक्षा संयम धारणु करीशु (जहा देवानुप्पिया !
अम्हं बहुसु कज्जेसु य कारणेषु य जाव तहाणं पव्वतियाणवि समणाणं
बहुसु जाव चक्खुभूए) हे देवानुप्रिय ! तमे नेम अडीं अमारा भाटे
धणु राजवडीटना कामेमां धणुं कारणेमां-राज्य संरक्षणु विषेना उपा-
येमां अक्षुभूत रह्या छे तेथी अमारी साथे प्रव्रजित थधने पणु अमे दोडे
आरित्रपालन कार्यमां पणु तमे न अमारा नेता थओ ओवी अमारी धन्धि
छे, (तएणं से सेलगे पंथगपामोक्खे पंचमंतिसए एवं वयासी) मंत्रीओ
आ जतना विचारो सांखणीने शैलक राजाओ ते पांथक प्रमुख पांचसौ

ततः खलु स जैलकः पान्थकप्रमुखं पञ्चमन्त्रिजनं=पञ्चगतसंख्यकान् पान्थका-
दीन् मन्त्रिणः, पञ्च=पश्यमाणप्रकारेणावादीत्-यदि खलु हे देवानुप्रियाः । यूयं
संसारमयोद्विग्नाः यावत् प्रव्रजत प्रव्रजिष्यथ दीक्षां ग्रहीष्यथ, तत् तर्हि गच्छत
खलु हे देवानुप्रियाः । स्वकेषु स्वकेषु कुटुम्बेषु ज्येष्ठान् पुत्रान् कुटुम्बमध्ये स्था-
पयित्वा पुरुषसहस्रवाहिनीः शिविकाः दुरुढाः आरुढाः सतो ममान्तिकं प्रादु-
र्भवन्तेति । तथैव प्रादुर्भवन्ति=तं पञ्चगतानि मन्त्रिणः स्य स्व ज्येष्ठपुत्रं कुटुम्ब-
मध्ये स्वस्थाने स्थापयित्वा शिविकामारुढाः सन्तः शैलकनृपस्य समीपे उपस्थिता
अभूवन्नित्यर्थः ।

ततः खलु स जैलक राजा पञ्चमन्त्रिगतानि=पञ्चगतानि मन्त्रिणः प्रादुर्भवतः=
समागतान् पश्यति, दृष्ट्वा हृष्टतुष्टः कौटुम्बिकपुरुषान् = आज्ञाकारिणः पुरुषान्

(जङ्गणं देवाणु० तुव्मे संसार जाव पञ्चग्रह त गच्छह णं देवाणु०
सण्णु २ कुटुम्बेषु जेठे पुत्ते कुटुम्बज्जे ठावेत्ता पुरिसहस्सवाहिणिओ
सीहाओ दुरुढा समाणा मम अन्तियं पाउवभवहत्ति तहेव पाउवभवन्ति)
हे देवानुप्रिय । यदि आप लोग संसार भय से उद्विग्न हैं और यावत्
प्रव्रजित होना चाहते हैं तो जाओ और अपने २ कुटुम्बों में अपने २
स्थानों पर ज्येष्ठ पुत्रों को स्थापित करके पुरुष सहस्रवाहिनी शिविकाओं
पर आरुढ़ हो कर फिर मेरे पास आजाओ इस प्रकार राजा के
कथन को सुनकर उनसबने अपने २ कुटुम्बों में अपने २ स्थान पर
अपने २ ज्येष्ठ पुत्रों को स्थापित किया-और बाद में फिर वे सबके सब
शैलक राजा के पास में पुरुष सहस्रवाहिनी शिविकाओं पर आरुढ़ हो
कर उपस्थित हो गये । (तण्णं से सेलए राया पंचमंतिसयाइं पाउवभ-
वमाणाइं पासइ पासिवा तदुत्तुडे कौटुम्बिय पुरिसे सदावेह सदावित्ता

भन्त्रीओने आ प्रभाणे धु- (जङ्गणं देवाणु० तुव्मे संसार जाव पञ्चग्रह तं
गच्छह णं देवाणु० सण्णु २ कुटुम्बेषु जेठे पुत्ते कुटुम्बज्जं ठावेत्ता पुरिसहस्स
वाहिणिओ सीहाओ दुरुढा समाणा मम अन्तियं पाउवभवहत्ति तहेव पाउ-
वभवन्ति) हे देवानुप्रियो । भरेभर जे तमे संसारसयथी संवस्त छि तो
जओ अने पोतपोताना कुटुम्बोमा पोताना स्थाने ज्येष्ठ पुत्रो ने भूझिने
पुरुषसहस्रवाहिनी पालणीओमां ओत्रीने गारी पासि आवो. आ रीते शान्तुं
अथन आसणीने तेओ भवा पोतपोताने स्थाने ज्येष्ठ पुत्रोने भूझिने पुरुष
सहस्रवाहिनी पालणीओमा अत्रार थध शान्ती पासि आव्या. (तण्णं से
सेलए राया पंचमंतिसयाइं पाउवभवमाणाइं पासइ पासिवा तदुत्तुडे कौटुम्बिय

शब्दयति, आह्वयति । शब्दयित्वा=आहूय, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेणावादीत्—क्षिप्रमेव
=शीघ्रमेव भो ! देवानुप्रियाः ! मण्डूकस्य कुमारस्य महार्थं=महाप्रयोजनकं यावत्—
राज्याभिषेकं 'उवट्टवेह' उपस्थापयत कुरुत । 'अभिसिंचन्ति' अभिषिञ्चन्ति,
ततस्तै कौटुम्बिकपुरुषाः सुवर्णरजतकलशैर्मण्डूककुमारं स्नापयित्वा सर्गलङ्कार
विभूषितं कृत्वा, तस्य राज्याभिषेकं कुर्वन्ति स्मेत्यर्थः । यावद् मण्डूको राजा
जातः विहरति=आस्ते ॥ सू० २७ ॥

मूलम्—तएणं सी सेलए राया मंडुयं रायं आपुच्छइ, तएणं
से मंडुए राया कोडुंवियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वया-
सी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! सेलगपुरं नगरं आसित्त
संमज्जिओवलित्तं गंधोदयसित्तं गंधवट्ठिभूतं करेह य कारवेह य,

एवं वयासी) इसके बाद उस शैलक राजा ने जब उन पांचसौ मंत्रियों
को अपने समीप उपस्थित हुआ देखा—तो देखकर वह बहुत अधिक
प्रसन्न एवं संतुष्ट हुआ और उसी समय उसने कौटुम्बिक पुरुषों को
बुलाया—बुलाकर उनसे कहा (खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! मंडुयस्स
कुमारस्स महत्थं जाव रायाभिसेयं उवट्टवेह, अभिसिंचइ जाव राया
यावत् विहरइ) भो देवानुप्रियो ! तुम लोग शीघ्र ही मंडूक कुमार का
महार्थ साधक—महाप्रयोजन भूत—यावत् राज्याभिषेक करो । उन्होंने ने
उसका राज्याभिषेक किया अर्थात् सुवर्ण रजत के कलशों से मंडूक
कुमार का अभिषेक कर और उसे समस्त अलंकारों से विभूषित कर
राज्य पद में अभिषिक्त किया । इस तरह मंडूक कुमार राज्य पदासीन
हो गया ॥ सूत्र २७ ॥

पुरिसे सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी) त्थार णाह पोताना पांचसो मंत्रीओने
आवेला नेछने राजा णूणज प्रसन्न थया अने संतुष्ट थया राजाओ तरत ज
पोताना कौटुम्बिक पुरुषोने बोलाव्या अने बोलावीने तेमने कह्यु—(खिप्पामेव
भो देवाणुप्पिया ! मंडुयस्स—कुमारस्स महत्थं जाव रायाभिसेयं उवट्टवेह अभिसि
चइए जाव राया यावद् विहरइ) हे देवानुप्रियो ! तमे सत्परे मंडूक राज
कुमारने महार्थसाधक महाप्रयोजन भूत—राज्याभिषेक करे। कौटुम्बिक पुरु-
षोओ राजनी आज्ञा प्रमाणे ज मंडूक राजकुमारने राज्यसिध कर्यो ओटले हे
तेओओ सोना इयाना कणशोथी मंडूक कुमारने अभिषेक कयो, अने णधा अलं-
कारोथी तेने शङ्खगारीने राज्य सिद्धासन उपर ओसाडयो, ॥ सूत्र “ २७ ” ॥

करित्ता य कारवित्ता य एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह, तएणं से मंडुए राया दोच्चंपि कोडुंवियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-खिप्पामेव भो ! सेलगस्स रत्तो महत्थं जाव निक्खमणाभिसेयं जहेव मेहस्स तहेव, णवरं पउमावतीदेवी अग्ग-केसे पडिच्छइ । सच्चेव पडिग्गहं गहाय सीयं दुरूहंति, अवसेसं तहेव जाव सामाइयमाइयाइं एक्कारस अंगाइं अहिज्जइ, अहिजित्ता वहुहिं चउत्थ जाव विहरइ, तएणं से सुए सेलयस्स अणगारस्स ताइं पंथगपामोक्खाइं पंच अणगारसयाइं सीसत्ताए वियरइ, तएणं से सुए अन्नया कयाइं सेलगपुराओ नयराओ सुभूमिभागाओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता वहि-या जणवयविहारं विहरइ, तएणं से सुए अणगारे अन्नया कयाइं तेणं अणगारसहस्सेणं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणुपुव्वि चरमाणे गामाणुगामं विहरमाणे जेणेव पोंडरीए पव्वए जाव सिद्धे ॥ सू० २८ ॥

‘ तएणं से सेलए ’ इत्यादि ।

टीका-ततः स शैलको राजा मण्डूकं राजानमापृच्छति, हे देवानुप्रिय । अहं दीक्षां ग्रहीष्यामीती । ततः खलु स मण्डूको राजा कौटुम्बिकपुरुषान् आदेशं कारिणः पुरुषान् शब्दयति=आह्वयति, शब्दयित्वा=आह्वय एवं वक्ष्यमाणप्रकारे-

‘ तएणं से सेलए राया ’ इत्यादि ।

टीकार्थ-(तएणं) इसके बाद (से सेलए राया) उस शैलक राजा ने (मंडुयं रायं आपुच्छइ) मंडूक राजा से पूछा कहा कि हे देवानुप्रिय ! मैं दीक्षा संयम लूंगा (तएणं से मंडुए राया कोडुंविय पुरिसे सदावेइ)

(तएणं से सेलए राया) इत्यादि

टीकार्थ-(तएणं) त्थार आद (सेलएराया) शैलक राजान्ते (मंडुयं रायं आपु-च्छइ) मंडूक राजान्ते कलुं-के छे देवानुप्रिय ! हुं दीक्षा स्वीकरीश. (तएणं से मंडुए राया कोडुंवियपुरिसे सदावेइ) त्थार पञ्ची मंडूक राजान्ते कौटुम्बिक

णावादीत् क्षिप्रमेव शीघ्रमेव भो देवानुप्रियाः शैलकपुरं नगरम् 'आसित्तसंम-
ज्जिओवलितं' आसित्त संमार्जितोपलिप्तं=आसित्तम् जलेनाऽऽर्द्रीकृतं, संमार्जितं
संमार्जन्या कचवराद्यपसारणेन संशुद्धः, उपलिप्तं गोमयादिना सलिप्तं,
गन्धोदकसिक्तं पुनर्गन्धोदकेन प्रसिक्तं गन्धवर्तिभूतं अगरवतिरूपं सुगन्धमयं यूयं
कुरुत, अन्यैश्च कारयत कृत्वा च कारयित्वा च 'एयमाणत्तियं' एतामाज्ञप्तिः=एतां
ममाज्ञां प्रत्यर्पयत = भवदादिष्टं कार्यं सर्वं संपादितमस्माभिरित्यावेदयतेत्यर्थः ।
ततः खलु स मण्डूको राजा 'दोच्चंपि' द्वितीयमपि द्वितीयवारमपि कौटुम्बिक-
पुरुषान्=आदेशकारिणः पुरुषान् शब्दयति=आह्वति. शब्दयित्वा एवमवादीत्-

इसके बाद मंडूक राजा ने कौटुम्बिक पुरुषों को बुलाया (सहावित्ता एवं
वयासी) बुलाकर उन से ऐसा कहा (खिप्पामेव भो देवानुप्रिया !
सेलगपुरं नगरं आसित्त संमज्जिओवलितं गंधवट्टिभूतं करेह्य
कारवेह्य) भो देवानुप्रियो ! तुम लोग शीघ्र ही शैलकपुर नगर
को जल से छिड़को- सिंचित करो, कचवर आदि के अपनयन से
उसे साफ करो, गोमयादि से उसे लीपो गंधोदक से उसे बार २ सिक्त
प्रसिक्त करो गंधवर्तिरूप करो- सुगन्धमय करो, तथा दूसरों से कर
वाओ । (करित्ता कारवित्ताय एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह) कर के
और करा के पीछे हमें इस आज्ञा के पालन की खबर दो हमने आप
की आज्ञानुसार सब कार्य संपादित कर दिया है- ऐसा पीछे हमें
समाचार दो (तएणं से मंडूए राया दोच्चंपि कौटुम्बियपुरिसे सहा-
वेइ, सहावित्ता एवं वयासी) इसके बाद मंडूक राजा ने दुवारा भी

पुरुषाने ओलाव्या (सहावित्ता एवं वयासी) ओलावीने आ प्रमाणे कहुं-
(खिप्पामेव भो देवानुप्रिया ! सेलगपुरं नगरं आसित्तसंमज्जिओवलितं
गंधवट्टिभूतं करेह्य कारवेह्य) हे देवानुप्रियो ! तमे शैलकपुरने पाणीथी
सत्तरे सिंचित करे क्यरे वगेरे साइ करीने, छाणु वगेरेथी दींचे तेमज्ज
सुवासित पाणीथी वारंवार तेने सिंचित करे अने तेने गंधवट्टि ओटवे के
धूपसणीनी जेम सुवासित बनावे तेमज्ज भीलओथी सुवासमय बनावडावे
(करित्ता कारवित्ताय एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह) आ प्रमाणे ज्ञते करीने अने
भीलओनी पासेथी करावडावीने काम पुइं थयानुं अभने जणुवे. (तएणं से
मंडूए राया दोच्चं पि कौटुम्बियपुरिसे सहावेइ, सहावित्ता एवं वयासी)
त्यार बाद मंडूक राजा ने भील पथत कौटुम्बिक पुरुषाने ओलाव्या, अने

ક્ષિપ્રમેવભોઃ । શૈલકસ્ય રાજ્ઞો મહાર્થે=મહાપયોજનકં મોક્ષફલકં યાવત્ નિષ્ક્રમણા-
ભિપેક્ષ્ય=દીક્ષોત્સવમ્ ઉપસ્થાપયત=કુરુત, યથા મેઘસ્ય મેઘકુમારસ્ય પ્રથમાધ્યયને
નિષ્ક્રામણાભિપેક્ષો વર્ણિતઃ તથૈવ=તદ્વદ્વાપિ વાચ્ય ઇત્યર્થઃ । મણ્ડૂકનૃપાઽઽજ્યા
કૌટુમ્બિકપુરુષાઃ શૈલકનૃપસ્ય નિષ્ક્રમણાભિપેક્ષં મેઘકુમારવત્ કૃતવન્ત ઇતિ ભાવઃ
નવરં તર્જૈતાવાન્ ભેદઃ યત્-પદ્માવતી દેવી પદ્માવતી નામ્ની રાજ્ઞી શૈલકનૃપસ્ય સ્વ
ભાર્યા, અગ્રકેશાન્ = અગ્રભૂતાન્ કેશાગ્રભાગરૂપાન્ ચતુરંગુલવર્જિતાન્ નાપિતક-
ર્તિતાન્ કેશાન્ પ્રતીચ્છતિ=વસ્ત્રાશ્ચલે ગૃહ્ણતિ, મેઘકુમારસ્ય તુ સ્વમાતા ધારિણી-
દેવી કેશાન્ ગૃહ્ણતિસ્મેતિભાવઃ સચ્ચેવા તદિવ=તદ્વત્ = મેઘકુમારવદિત્યર્થઃ,

કૌટુમ્બિક પુરુષોં કો બુલાયા, ઓર બુલાકર ઉન સે એસા કહા (સ્વિપ્પા-
મેવ ભો સેલગસ્સ રન્નો મહત્થં જાવ નિક્કમણાભિસેયં જહેવ મેહસ્સ
તહેવ- ણવરં પડમાવતી દેવી અગ્ગકેસે પહિચ્છહ) તુમ્મ લોગ શીઘ્ર
હી શૈલક રાજા કો મોક્ષફલ સાધક યાવન્ નિષ્ક્રમણાભિપેક્ષ દીક્ષો-
ત્સવ- મેઘકુમાર કે દીક્ષોત્સવ કી તરહ કરો । મેઘકુમાર કા દીક્ષોત્સવ
જેસા પ્રથમ અધ્યયન મેં વર્ણિત ક્રિયા હૈ વૈસા હી યહાં પર મી સમજ
લેના ચાહિયે । હસ પ્રકાર મંડૂક રાજા કી આજ્ઞા સુનકર ઉન કૌટુમ્બિક
પુરુષોં ને શૈલક રાજા કા દીક્ષોત્સવ મેઘકુમાર કે દીક્ષોત્સવ કી
તરહ અચ્છી તરહ સે ક્રિયા । ઉસમેં ઓર હસમેં કેવલ હતના હી ભેદ
રહા કિ હસ દીક્ષોત્સવ મેં પદ્માવતી દેવી જો શૈલક રાજા કી મુખ્ય
રાની થી ઉમને ઉસકે નાપિત કર્તિત ચતુરંગુલવર્જિત અગ્ર કેશોં કો
અપને વસ્ત્રાશ્ચલ મેં લિયા ઓર મેઘકુમાર કે દીક્ષોત્સ મેં મેઘકુમાર કે
નાપિત કર્તિત ચતુરંગુલવર્જિત કેશોં કો ઉસ કી માતા ધારિણી દેવી

ખોલાવીને તેમને કહું-કે (સ્વિપ્પામેવ ભો સેલગસ્સ રન્નો મહત્થં જાવ નિક્કમણા
ભિસેયં જહેવ મેહસ્સ તહેવ ણવરં પડમાવતી દેવી અગ્ગકેસે પહિચ્છહ) તમે
મેઘકુમારના દીક્ષોત્સવની જેમ મોક્ષદાયક શૈલક રાજાને દીક્ષોત્સવ થેબ્બે
પ્રથમ અધ્યયનમાં મેઘકુમારના દીક્ષોત્સવ વિષે જેમ વર્ણન કરવામાં આવ્યું
છે તેમ જ અહીં પણ સમજવું જોઈએ. આ રીતે મંડૂક રાજાની આજ્ઞા
પ્રમાણે જ કૌટુમ્બિક પુરુષોએ મેઘકુમારના દીક્ષોત્સવની જેમજ સરસ રીતે
દીક્ષોત્સવ ઊજાવ્યા. મેઘકુમારના દીક્ષોત્સવમાં અને શૈલક રાજાના દીક્ષોત્સવમાં
તફાવત આટલોજ સમજવો કે-મેઘરાજાના દીક્ષોત્સવ વખતે જ્યારે તેમનાં
માતા ધરિણીદેવીએ ચાર આંગળ છોડીને બાકીના બધા નાપિત વડે કપાએલા
વાળો પોતાના અંગમાં લીધા હતા, અને શૈલક રાજાના દીક્ષોત્સવમાં તેમનાં

‘पडिग्गह’ पतद्ग्रहं पात्रं गृहीत्वा शिविकां दूरोहन्ति । आरोहन्ति अम्बधान्यादयः रजोहरणपात्रादिकं शैलकराजा तन्मन्त्रिणोऽपि शिविकामारोहन्तिस्मेत्यर्थः । अवशेषं तथैव, यथा मेघकुमारः श्रीमरावीरस्वामिनोऽन्तिके प्रव्रज्यां गृहीतवान् ’ तथैव शुकस्य समीपे शैलकनृपेण प्रव्रज्या गृहीता, तदा-शैलकनृपस्य मन्त्रिणोऽपि पञ्च-शतसंख्यकाः पान्थकप्रमुखास्तत्रैव प्रव्रज्यां गृहीतवन्त इत्यर्थः । यावत्-गृहीत्वाच सामायिकादीनि एकादशाङ्गान्यधीतेस्म । अधीत्य च बहुभिश्चतुर्थभक्तादिभिस्तपोभिः यावत्-आत्मानं भावयन् विहरति । तदनन्तरं स शुकः शैलकस्याऽनगारस्य तानि पान्थक प्रमुखाणि पञ्चाऽगारशतानि=तान् पान्थकप्रमुखान् पञ्चशत-संख्यकाननगारानित्यर्थः, शिष्यतया वितरति ददातिस्म ।

ने अपने वस्त्राञ्चल में लिया था । (सच्चेव पडिग्गहं गहा य सीयं दुरुहंति अवसेसं तहेव, जाव सामाहयमाइयाइं एककारसअंगाइं अहिज्जइ) शैलक राजा उसके मंत्री तथा उसकी अम्बधान्यादि ये सब के सब रजोहरण एव पात्रादिकों को लेकर शिविका (पालखी) में आरुढ़ हो गये । जिस प्रकार मेघकुमारने श्री महावीर स्वामी के पास प्रव्रज्या ग्रहण की थी उसी प्रकार शुक अनगार के पास शैलक नृपने भी प्रव्रज्या धारण की । नृपके साथ २ उस के पांथक प्रमुख पांच सौ मन्त्रियोंने भी वहीं पर दीक्षा ग्रहण की यावत् दीक्षा ग्रहण करने के बाद उस शैलक-राज ऋषिने सामायिक आदि ग्यारह अंगों का अध्ययन किया । (अहिज्जित्ता बहूहिं चउत्थ जाव विहरइ, तए णं से सुए सेलयस्स अणगारस्स ताइं पंथगपामोक्खाइं पंच अणगारसयाइं सीसत्ताए वियरइ) अध्ययन करने के बाद उन्होंने फिर अनेकविध चतुर्थ भक्त आदि की तपस्या की बाद में शुक अनगार ने उन शैलक अनगार के

पटशाणी पद्मावती देवीओ शैलक राजाना वाणो आर आंगण छोडीने आगणना वाणोने पोताना पञ्चांथणमां लीधा. (सच्चेव पडिग्गहं गहाय सीयं दुरुहंति अवसेसं तहेव जाव सामाहयमाइयाइं एककारस अंगाइं अहिज्जइ) शैलकराज तेमना मन्त्रीओ तेमज्ज शैलक राजानी अम्बधान्यात्री वगेरे णधां रणेउरण्ण अने पात्रो वगेरे लधने पालणीमां सवार थर्ध गयां. लगवान महावीरनी पासे जेम मेघकुमारे प्रव्रज्या लीधी छती तेमज्ज शुक अनगारनी पासे शैलक राजओ प्रव्रज्या स्वीकारी. राजनी साथे तेमना पांथसो पांथक प्रमुण मन्त्रीओ ओ णणु त्यां ज दीक्षा लीधी, दीक्षा लीधा भाद शैलक राजओ सामयिक वगेरे अगियार अंगोनुं अध्ययन कयुं. (अहिज्जित्ता बहूहिं चउत्थ जावविहरइ, तएणं से सुए सेलयस्स अणगारस्स ताइं पंथगपामोक्खाइं पंच अणगारसयाइं सीसत्ताए वियरइ) अध्ययन पछी तेमणु अनेक जतना चतुर्थभक्त वगेरेनी तपस्या करी शुक अनगारे शैलक अनगारने पाथक प्रमुण पांथसो अन-

ततः खलु सशुकः शुकनामानगरः अन्यदा कदाचित्=अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् काले शैलकपुरानगरात् सुभूमिभागादुद्यानात् प्रतिनिष्क्रामति=प्रतिनिर्गच्छति, प्रतिनिष्क्रम्य=प्रतिनिर्गत्य वहिः= बाह्ये जनपदविहारं विहरति । ततस्तदनन्तरं खलु सशुकोऽनगारोऽन्यदा कदाचित्-अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् काले तेन=पूर्वोक्तेन स्वशिष्येण अनगारसहस्रेण सार्धं संपरिवृतः पूवानुपूर्व्या तीर्थंकरगणधरपरंपरया चरन् ग्रामानुग्रामं विहरन् यत्रैव पुण्डरीक=पुण्डरीकनाम्ना प्रसिद्धः पर्वतः यावत् तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य पुण्डरीकं पर्वतमाख्या पृथिवीशिलापट्टकं प्रतिलेख्य

लिये पांथक प्रमुख आदि ५०० सौ अनगारों को शिष्य रूप से वितरित कर दिया । (तएणं से सुए अन्नया कयाइं सेलगपुराओ नयराओ सुभूमिभागाओ पडिनिक्खइ, पडिनिक्खमित्ता वहिया जणवयविहारं विहरइ,) इस के बाद किसी एक समय वे शुक अनगार शैलक पुर नगर से और उस सुभूमिभाग नाम के उद्यान से निकले और निकल कर उन्होंने ने वहां से बाहर जनपदों की ओर विहार कर दिया । (तएणं से सुए अणगारे अन्नया कयाइं तेणं अणगारसहस्सेणं सद्धिं संपडिवुडे पुव्वाणुपुव्वि चरमाणे गामाणु गामं विहरमाणे जेणेव पोंडरीए पव्वए जाव सिद्धे) ग्रामानुग्राम विहार करते २ वे किसी एक समय उस अपने शिष्य अनगार सहस्र के साथ तीर्थंकर, गणधर परंपरा के अनुसार चारित्र की आराधना करते हुए जहां पुंडरीक नाम का प्रसिद्ध पर्वत था वहां आये वहां आकर उन्होंने ने वहां के पृथिवी शिलापट्टक की प्रतिलेखना की प्रतिलेखना कर के फिर उन्होंने ने उस

गारोने शिष्य इये आभ्या. (तएणं से सुए अन्नया कयाइ सेलगपुराओ नयराओ सुभूमिभागाओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता वहिया जणवयविहारं विहरइ) त्थार भाइ डोई ओइ वणते शुक अनगर शैलकपुरना सुभूमिभाग उद्यानथी णडार नीडणीने त्यांथी णडारना थील जनपदोभां विहार क्यो. (तएणं से सुए अणगारे अन्नया कयाइं तेणं अणगारसहस्सेणं सद्धिं संपडिवुडे पुव्वाणुपुव्वि चरमाणे गामाणुगामं विहरमाणे जेणेव पोंडरीए पव्वए जाव सिद्धे) शुक परि-
व्राजइ ओइ गामनी थीजे गाम विहार करतां करतां डोई वणते पोताना ओइ डल्लर अनगार शिष्योनी साथे तीर्थंकर, गणधरोनी परंपराने अनु-
सरतां चारित्रनी आराधना करतां करतां जथा पुंडरीक नामे प्रसिद्ध पर्वत
इतो त्या गया. पडोन्थीने तेमणे त्या पृथिवी शिलापट्टकनी प्रतिवेधना कया
पथी तेमणे तेना उपर पोताना ओइ डल्लर शिष्योनी साथे पादयोगमन

सहस्रशिष्यैः सह पादपोषगमनसंस्तारकं कृतवान्, ततः खलु स शुको बहूनि वर्षाणि
श्रावण्यपर्यायं पालयित्वा केवलवरज्ञानदर्शने समुत्पाद्य सकलकर्मक्षये सति सिद्धः
—मुक्तिं प्राप्त इत्यर्थः ॥ २८ ॥

मूलम्—तएणं तस्स सेलगस्स रायरिसिस्स तेहिं अंतेहिं य पंतेहि
य तुच्छेहि य लूहेहि य अरसेहि य विरसेहि य सीएहिय उण्हेहि
य कालातिक्रंतेहि य पमाणाइकंतेहि य णिच्चं पाणभोयणेहि
य पयइसुकुमालयस्स सुहोचियस्स सरीरगंसि वेयणा पाउ-
ब्भूया, उज्जला जाव दुरहिया सा कंडुयदाहपित्तज्जरपरिगय-
सरीरे यावि विहरइ, तएणं से सेलए तेणं रोयायंकेण सुक्के
जाए यावि होत्था, तएणं से सेलए अन्नया कयाइं पुव्वाणु-
पुविं चरमाणे जाव जेणेव सुभूमिभागे जाव विहरइ, परिसा
निग्गया मंडुओ वि निग्गओ सेलयं अणगारं जाव बंदइ, नमं-
सइ, वंदित्ता नमंसिस्सत्ता पज्जुवासइ, तएणं से मंडुए राया
सेलयस्स अणगारस्स सरीरयं सुक्कं भुक्कं जाव सव्वावाहं सरोगं
पासइ, पासित्ता एवं वयासी—अहं णं भंते ! तुब्भं अहापवत्तेहिं
तिगिच्छएहिं अहापवत्तेणं ओसहभेसज्जेणं भत्तपाणेणं तिगिच्छं
आउट्ठावेमि, तुब्भे णं भंते मम जाणसालासु समोसरह फासुअं

पर अपने सहस्र शिष्यों के साथ २ पादपोषगमन संथारा किया । इस
तरह उन शुक अनंगार ने अनेक वर्षों तक श्रावण्य पर्याय का परिपा-
लन कर के अन्त समय में केवलज्ञान केवल दर्शन प्राप्तकर सकल
कर्मों के क्षय होने पर मुक्ति को प्राप्तकर लिया । ॥ सू० २८ ॥

संथारे कर्थो. आ रीते ते शुक परिम्राज्जे धणां वर्षी सुधी श्रावण्य पर्यायानुं
परिपालन करीने छेवटे केवणज्ञान केवण दर्शन भेणवीने ण्धां कर्मो न्यादे
नाश पाभ्यां त्यादे मुक्ति भेणवी ॥ सूत्र “ २८ ” ॥

एसणिज्जं पीढफलगसेज्जासंथारगं ओगिणिहत्ताणं विहरइ, तएणं
से सेलए अणगारे मंडुयस्स रत्तो एयमट्ठं तहत्ति पडिसुणेइ,
तएणं से मंडुए सेलयं वंदइ नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता जामेव
दिसिं पाउवभूए तामेव दिसिं पडिगए ॥ सू० २९ ॥

टीકાર્થ—‘તણં તસ્સ’ ઇત્યાદિ । તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ તસ્ય શૈલકસ્ય
રાજર્પેસ્તૈઃ=અનગારધર્માનુસારેણ પ્રાપ્તૈઃ ‘અંતેહિ’ અન્તૈઃ=વલ્લવણકાદિભિઃ,
‘પંતેહિ’, પ્રાન્તૈઃ=પર્યુષિતૈઃ, ‘તુચ્છેદિય’ તુચ્છૈઃ અલ્પૈશ્ચ ‘લ્હેદિય’ રુક્ષૈઃ અસ્તિ-

‘તણં તસ્સ સેલગસ્સ’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—(તણં)ઇસકે ઘાદ (પયइ सुकुमालयस्स सुहाचियस्स) પ્રકૃતિ
સુકુમાર તથા સુખોપભોગ કે યોગ્ય (તસ્સ સેલગસ્સ રાયરિસિસ્સ)
ઉસ શૈલક રાજાઋષિ કે (સરીરગંસિ) શરીર મેં (તેહિં અંતેહિં ય
પંતેહિં ય તુચ્છે હિં ય લ્હે હિં અરસે હિં ય વિરસેહિ ય સીણહિં ય,
અળ્હેહિં ય કાલાઇક્કંતે હિં ય પમાણાઇક્કંતે હિં ય, ણિચ્ચં પાણભોયણે
હિં ય) અનગાર ધર્મ કે અનુસાર પ્રાપ્ત હુએ અન્ત પ્રાન્ત, તુચ્છ, રુક્ષ,
અરસ, વિરસ, શીત, ઉષ્ણ, તથા કાલાતિક્રાન્ત (અસમય મેં) નિત્ય
પાન ભોજન આહાર કરને સે (વેયણા પાઉવભૂયા) વેદના પ્રકટ હુઈ । વલ્લ-
વણક આદિ કા નામ અંત હેં । પર્યુષિત (વાસી) અન્ન કા નામ પ્રાન્ત હૈ ।
અલ્પ આહાર કા નામ તુચ્છ હૈ । સ્નિગ્ધતા (ઘૃતાદિ) રહિત આહાર કા

(તણં તસ્સ સેલગસ્સ ઇત્યાદિ)

ટીકાર્થ—(તણ) ત્યાર બાદ (પયइ सुकुमालयस्स सुहाचियस्स) શરીરની પ્રકૃતિ
સુકુમાર તેમજ આરામ ભોગવવા યોગ્ય (તસ્સ સેલગસ્સ રાયરિસિસ્સ) રાજ
ઋષિ શૈવક (સરીરગંસિ) ના શરીરમાં (તેહિં અંતેહિં ય પંતેહિં ય તુચ્છેહિં ય
લ્હેહિં અરસેહિં ય વિરસેહિં ય સીણહિં ય અળ્હેહિં ય કાલાઇક્કંતેહિં ય પમાણાઇ
ક્કંતેહિં ય, ણિચ્ચ પાણભોયણેહિં ય) અનગાર ધર્મ મુજબપ્રાપ્ત થયેલા અન્ન,
પ્રાન્ત, તુચ્છ, રુક્ષ, અરસ, વિરસ, શીત, ઉષ્ણ તેમજ અસમય (કાલાતિક્રાન્ત)
મા હમેશાં પાન, ભોજન (આહાર) કરવાથી (વેયણા પાઉવભૂયા) વેદના
થવા વાગી. બદ્ધ ચણક (ચણા) વગેરે ‘અંત’ કહેવાય છે. વાસી આહાર
નું નામ ‘પર્યુષિત’ છે. શ્રોણ આહારનું નામ તુચ્છ છે. સ્નિગ્ધતા (ધી રહિત)
વગર આહાર રુક્ષ કહેવાય છે. ડિંગ વગેરેના વધાર વગરના આહારને

અથ, 'અરસેહિય' અરસૈઃ દિહ્ગ્વાદિવ્યાગાર રહિતૈશ્ચ, 'વિરસેહિય' વિરસૈઃ પુરાણ-
ત્વાદ્ વિગતરસૈશ્ચ 'સીયેહિય' શીતૈઃ શીતલૈશ્ચ 'ઉળ્હેહિય' ઉળ્ળૈશ્ચ 'કાલાતિ-
ક્રંતેહિય' કાલાતિક્રાન્તૈ ક્ષુધાપિપાસા કાલેષ્વપ્રાપ્તૈશ્ચ 'પમાણાઙ્કંતેહિય' પ્રમા-
ણાતિક્રાન્તૈશ્ચ વુમ્બુક્ષાપિપાસાનનુકૂલૈશ્ચ=વુમ્બુક્ષાપિપાસા યત્પ્રમાણા વર્તતે, તામતિ-
ક્રાન્તૈઃ તન્નિવારણાડસમર્થૈઃ સ્વલ્પલઙ્ઘૈરિત્યર્થઃ । નિત્યપાનભોજનૈશ્ચ પ્રતિદિવસ-
પ્રાપ્તૈરન્નપાનૈશ્ચ નિત્યં પ્રતિકૂલપાનભોજનં કુર્વતઙ્ગિતિ ભાવઃ । પ્રકૃતિસુકુમારકસ્ય
સ્વભાવક્ષોમલસ્ય, સુખોચિતસ્ય=સુવાર્હસ્ય, લેશતોડપિ ક્લેશાસહસ્યેત્યર્થઃ, શરીરે
વેદના=વ્યાધિઃ પ્રાદુર્ભૂતા=ઉત્પન્ના, સા વેદના કીદશીત્યાદ્-ઉજ્જલા=દુઃસ્વાતિશ્યેન
પ્રલયાગ્નિવજ્જાજ્વલ્યમાના યાવત્-અત્ર યાવત્કરણેન-વિડલા, પગાઢા, ઇત્યનયોઃ

નામ રુક્ષ હૈ । હિંગ આદિ કે વધાર સે રહિત હુએ નીરસ આહાર કા નામ
અરસ હૈ । પુરાને નીરસ અન્ન કે વને હુએ આહાર કા નામ વિરસ આહાર
હૈ । વનાકર રખે હુએ શીતલ-ઠંડે-આહાર કા નામ શીત હૈ । ગરમ
કા નામ ઉળ્ળ હૈ । ક્ષુધા પિપાસા કે સમય મેં નહીં પ્રાપ્ત હુએ આહાર કા
નામ કાલાતિક્રાન્ત હૈ । અથવા ક્ષુધા પિપાસા કે અનુસાર નહીં પ્રાપ્ત હુઆ
આહાર મી કાલાતિક્રાન્ત કહા જાતા હૈ । જિતની મૂંઝ લગી હો, જિતની
પ્યાસ લગી હો ઉતને આહાર પાની કા નહીં મિલના થોડા સા મિલના
હસસે શરીર મેં અશક્તિ આદિ ઉત્પન્ન હો જાતી હૈ । અનગાર અવસ્થા
મેં સાધુ કો અનુકૂલ આહાર પાની નહીં મિલતા હૈ । અતઃ પ્રતિકૂલ આ
હાર પાની કે સેવન સે શરીર મેં વિવિધ પ્રકાર કી બાધાઈ ઉપસ્થિત હો
જાતી હૈ । એસા હી રાજકૃષિ શૈલક અનગાર કે લિયે હુઆ । ઉનકે શરીર

અરસ કહે છે જૂના થઈ ગયેલા અનાજનો આહાર બનાવવામાં આવે તે 'વિરસ' નામે ઓળખાય છે બહુ વખત પહેલાં બનાવીને મૂકી રાખેલા ઠંડા થઈ ગયેલા આહારને 'શીત' કહેવામાં આવે છે. એકદમ ગરમ આહારને ઉળ્ળ કહે છે. ભૂખ અને તરસના વખતે આહાર ન મળે તેને કાલાતિક્રાન્ત કહેવાય છે. અથવા ભૂખ અને તરસને યોગ્ય આહાર ન મળવો તેને પણ કાલાતિક્રાન્ત કહેવાય છે. ભૂખ અને તરસના પ્રમાણમાં આહાર અને પાણી મળે નહિ થોડા પ્રમાણમાં મળે તો એનાથી શરીરમાં શિથિલતા આવી જાય છે. અનગાર અવસ્થામાં સાધુને અનુકૂળ આહાર પાણી મળતું નથી એથી પ્રતિકૂળ આહાર પાણીના સેવનથી શરીર અનેક રીતે નબળું થઈ જાય છે. રાજકૃષિ અનગારની હાલત પણ આવી જ

સંગ્રહઃ । વિપુલા-વિસ્તીર્ણા આત્મપ્રતિપ્રદેશવ્યાપિની, પ્રાગાઢા પ્રવર્ધમાના તીવ્રતરા, અતપ્ત-દુરધ્યાસા=દુઃસહા । વેદનાયાઃ પરિણામં પ્રદર્શયતિ—‘ કંઙુયદાહ ’ ઇત્યાદિ । ‘ કંઙુયદાહ પિત્તજ્વરપરિગયસરીરે, કણ્ઢકદાહપિત્તજ્વરપરિગતશરીરઃ= કણ્ઢકેન=કણ્ઢૃત્યા, દાહેન હૃદયકરચરણનયનજ્વલનેન પિત્તજ્વરેણ ચ પરિગતં વ્યાપ્તં શરીરં યસ્ય સ તથા, ચાપિ વિહરતી=આસ્તે । તતઃ સ્વલુ સ શૈલકસ્તેન રોગા-તઙ્કેન રોગેણ સામાન્યેન વ્યાધિના, આતઙ્કેન પ્રવલતરેણ વ્યાધિના, ચ શુષ્કો જાત-શ્વાપ્યાસીત્ । તતઃ સ્વલુ સ શૈલકઃ ‘અન્યા કયાઈ’ અન્યદા કદાચિત્ અન્યસ્મિન્

મેં જો વેદના ઉત્પન્ન હુઈં વહ (ઉજ્જલા જાવ દુરહિયા) બહુત અધિક દુઃસ્વાતિશય સે વર્ધિત થી અતઃ પ્રલય કાલીન અગ્નિ કી તરહ શરીર કો જલા રહી થી । યહાં યાવત્ શબ્દ સે “ વિઝલા પગાઢા ” ઇન પદો કા સંગ્રહ હુઆ હૈ । આત્મા કે પ્રતિ પ્રદેશ મેં વ્યાપ્ત હોને સે વહ વેદના વિપુલ થી તથા તીવ્રતર થી બહુત અધિક દિન પ્રતિદિન વઢને સે વહ પ્રગાઢ થી । ઇસલિયે દુરધ્યાસથી વઢી તકલીફ કે સાથ વહ સહન કરને યોગ્ય થી । ઇસ વેદનાજન્ય શરીર મેં કયા ૨ પરિણામ હુઆ ઇસ વાત કો સૂત્રકાર (કંઙુય દાહપિત્તજ્વરપરિગયસરીરે) ઇન પદો દ્વારા પ્રકટ કરતે હૈં વે કહતે હૈં કિ ઉન રાજકૃષિ શૈલક અનગાર કા શરીર કંઙુયન-સ્વજલી- કે દાહસે ઓર પિત્તજ્વર સે વ્યાપ્ત હો ગયા । હૃદય મેં, હાથો મેં, ચરણો મેં ઓર નેત્રો મેં ઉનકે જલન હોને લગ ગઈ । પિત્તજ્વર સે પિત્ત મેં અધિકાધિક ગર્મી આ ગઈ- ઇસ સે લિયા હુઆ આહાર ઉન્હેં નહીં પચતા ઓર વમન દ્વારા વહ બાહિર નિકલ જાતા

થઈ ગઈ તેમના શરીરમાં (ઉજ્જલા જાવ દુરહિયા) વેદના ખૂબજ થવા માંડી હતી તેથી પ્રલયના અગ્નિની જેમ તેમના શરીરમાં બળતરા થતી હતી. અહીં ‘ યાવત્ ’ શબ્દ થી (વિઝલા પગાઢા) આ પદોનો સંગ્રહ થયો છે આત્માના બધા પ્રદેશોમાં વેદના વ્યાપ્ત થઈ હતી તેથી તે ‘ તીવ્રતર ’ હતી. દિવસે દિવસે વેદના વધતી જ જતી હતી તેથી તે ‘ પ્રગાઢ ’ હતી એટલા માટે જ વેદના દુરધ્યાસ એટલે કે બહુ કષ્ટથી સહ્ય હતી. વેદનાને લીધે રાજ કૃષિના શરીરની હાલત કેવી થઈ તે સૂત્ર કાર અહીં સ્પષ્ટ કરતાં કહે છે (કંઙુય દાહપિત્તજ્વરપરિગયસરીરે) કે તે રાજકૃષિ અનગારનું શરીર કંઙુયન-ખર-જવાની પીડાથી અને પિત્તના જવરથી વ્યાપ્ત થઈ ગયું. તેમની છાતીમાં હાથોમાં, પગોમાં અને આંખોમાં બળતરા થવામાંડી પિત્તજ્વર થી પિત્તમાં ગરમીનું પ્રમાણ વધી જવાથી કરેલા આહારનું પાચન થતું નહિ અને તે ઊલટી થઈ ને બહાર નીકળી જતો હતો. ખાવાપીવા તરફ તેમને સાવ અણ

कस्मिंश्चित् काले पूर्वानुपूर्व्या चरन् यावत्-यत्रैव शैलकपुरं नामनगरं यत्रैव सुभूमि-
भागं नामोद्यानं तत्रैवोपागच्छति उागत्यच यावद् संयमेन तपसा स्वात्मानं
भावयन् विहरति । परिषन्निर्गता मण्डूकोऽपि निर्गतः, यत्र शैलकोऽनगरस्तत्रा-
गत्य शैलकमनगरं यावद् वन्दते नमस्यति, वंदित्वा नत्वा स मण्डूकः
पर्युपास्ते=सेवते स्म ।

ततः खलु स मण्डूको राजा शैलकस्यानगरस्य शरीरं शुष्कं रुक्षं यावत्-सव्या-
बाधं=पीडितं सरोगं=रोगाक्रान्तं पश्यति दृष्ट्वा एवमवादीत्-अहं खलु भदन्त !

खाने पीने की रुचि जाती रही । (तएणं से सेलए तेणं रोगायंकेण सुक्के
जाए यावि होत्था तएणं से सेलए अनया कयाई पुव्वाणुणुंवि चरमाणे
जाव जेणेव सुभूमिभागे जाव विहरइ) इससे वे शैलक अनगर उस
रोग से-सामान्य ज्वरादि व्याधि से, आतंग से-प्रबलतर मस्तक
शूलादि शीघ्रघातक व्याधि से-सूख गये-विलकुल दुबले पतले शरीर
बाछे हो गये । किसी एक समय पूर्वानुपूर्वी से विहार करते हुए ये
जहां शैलक पुर नगर और उसमें भी जहां सुभूमि भाग नाम का
उद्यान था वहां आये । तप और संयम से अपने आत्माको भावित
करते हुए ये वहां ठहर गये । (परिसा निग्गया मंडुओ वि निग्गओ, से
लयं अणगारे जाव वंदइ, नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता, पज्जुवासइ)
जनता वंदना करने के लिये आई मंडूक भी आया । सबने शैलक
राजऋषि को वंदना की नमस्कार किया । वंदना नमस्कार करके मंडूक
राजा ने उन की सेवा की । (तएणं से मंडुए राया सेलयस्स अणगा-

गमे थधं गयेो छेतो. (तएणं से सेलए तेणं रोगायंकेण सुक्के जाए यावि
होत्था तएणं से सेलए अनया कयाई पुव्वाणुणुंवि चरमाणे जाव जेणेव सुभूमि
भागे जाव विहरइ) तेथी शैलक अनगर सामान्य रोगथी आतंगं ओटले के
सभत रोगथी सूकाधं गया. साव हूणणा थधं गया. केधं वभते पूर्वानु पूर्व
थी विहार करतां शैलक अनगर शैलक पुर नगरना सुभूमिभाग उद्यानभां
आव्या, अने तप अने संयमथी पोताना आत्माने लावित करतां तेओ
त्यां रोकाया. (परिसा निग्गया मंडुओ वि निग्गओ सेलयं अणगारे जाव वंदइ,
नमंसइ वंदित्ता, पज्जुवासइ) तेमने वंदन करवा भाटे नागरीकेनी परिषद
नगरनी अडार नीकणी. त्यां पछोन्थीने अधा नागरिकेओ शैलक राजऋषिने वंदन
अने नमस्कार कया. वंदन अने नमस्कार करीने मंडूक राजाओ तेमनी सेवा
करी. (तएणं से मंडुए राया सेलयस्स अनगरस्स शरीरयं सुक्कं रुक्कं जाव

स्वीकुरुतेस्म । ततस्तदनन्तरं स ण्डूको राजा शैलकं वन्दते नमस्यति, वंदित्वा
नत्वा च यस्यादिशः प्रादुर्भूतः आगतः, तामेव दिशं प्रतिगतः स्वप्रासादं संप्राप्तः ॥ २९ ॥

मूलम्—तएणं से सेलए कळं जाव जलते सभंडमत्तोवगरणमा-
याए पन्थयपामोवखेहिं पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं सेलगपुरम-
णुपविसइ अणु पविसित्ता जेणेव मंडुयस्स जाणसाला तेणेव
उवागच्छइ, उवागच्छित्ता फासुयं पीढ जाव विहरइ ।
तएणं से मंडुए विगिच्छए सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-
तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! सेलयस्स फासुएसणिज्जेणं जाव तेगिच्छं
आउट्टेह, तएणं ते तेगिच्छया मंडुएणं रन्ना एवं वुत्ता हट्टतुट्ठा
समाणा सेलयस्स अहापवत्तेहिं ओसहभेसज्जभत्तपाणेहिं ते-
गिच्छं आउट्टेति, मज्जपाणयं च से उवदिसंति, तएणं तस्स
सेलयस्स अहापवत्तेहिं जाव मज्जमाणेण रोगायंके उवसंते होत्था
हट्टे मल्लसरीरे जाते ववगयरोगायंके, तएणं से सेलए तंसि
रोगायंकेसि उवसंतसि समाणंसि तंसि विपुलंसि असण० पाण
खाइमसाइमं, मज्जपाणए य सुच्छिए गढिए गिद्धे अज्झो-

कह कर उस प्रार्थना को स्वीकार कर लिया । (तएणं से मंडुए सेलयं
वंदइ नमंसइ वदित्ता नमंसित्ता जामेव दिसिं पाउब्भूए तामेव
दिसिं पडिगए) इसके बाद वे मंडूक राजा शैलक अनगार को वंदना
नमस्कार कर जिस दिशा से प्रकट हुए थे—आये थे—उसी दिशा तरफ
चले गये । अर्थात् वहां से अपने राज महल में वापिस आ गये ॥ सूत्र २९ ॥

विनंति सांलणीने शैलक अनगारे तेमनी विनंतिने “ तद्धत्ति ” आभ कळीने
स्वीकारी लीधी. (तएणं से मंडुए सेलयं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता जामेव
दिसिं पाउब्भूए तामेव दिशि पडिगए) तयार आह मंडूक राजा शैलक अनगारने
वंदन अने नमस्कार करीने ज्यांथी आल्या हुता त्यां जता रह्या ओटले डे
तेओ पोताना राजस्वनमा गया ॥ सूत्र २९ ॥

ववन्ने ओसन्ने ओसन्नविहारी एवं पासत्थे, २ पासत्थविहारी कुसीले २ कुसीलविहारी पमत्ते संसत्ते उउवद्धपीठफलगसेज्जा-संथरणे पमत्ते यावि विहरइ । नो संचाएइ फासुएसणिज्जं पाढं पच्चप्पिणित्ता मंडुयं च रायं आपुच्छित्ता वहिया जणव-यविहारं अट्ठमुज्जएण पयत्तेण, पग्गहिएण विहरित्तए॥ सू०३०॥

टीका-‘तएणं से’ इत्यादि-ततस्तदनन्तरं खलु स शैलकः कल्ये=प्रभाते यावत् तेजसा ज्वलति=सूर्ये उदिते सतीत्यर्थः ‘सभंडमत्तोवगरणमायाए’ स भाण्डामत्रो-पकरणमादाय भाण्डामत्राणि अशनपानादिपात्रादि तैः सद्योपकरणं रजोहरणादिकम् आदाय=गृहीत्वा, पान्थकप्रमुखैः पञ्चभिरनगरशतैः सार्धं शैलकपुरमनुप्रविशति, अनुप्रविश्य यत्रैव मण्डूकस्य यानशाला वर्तते तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य प्रासुकं पीठफलकशय्या संस्तारकं गृहीत्वा यावद् विहरति । ततस्तदनन्तरं खलु स मण्डूको-

‘तएणं से सेलए’ इत्यादि ।

टीकार्थ-(तएणं) इसके बाद (से सेलए) वे राजकृपिशैलक अनगार (कल्लं जाव जलते सभंडमत्तोवगरणमायाए पंथय पामोक्खेहिं पंच हिं अणगारसएहिं सद्धिं सेलगपुरमणुपविसइ) प्रातः काल जब सूर्य उदित होकर तेज से चमक ने लगा था “सभंडमत्तोवगरणमायाए” भाण्डोपकरणको लेकर पान्थक प्रमुख पांचसौ अनगारों के साथ शैलक-पुर नगर में प्रविष्ट हुए । (अणुपविसित्ता जेणेव मंडुयस्स जाणसाला-तेणेव उवागच्छइ) प्रविष्ट हो कर जहां मंडूक राजा की यान शाला थी वहां पहुँचे-(उवागच्छित्ता-फासुयं पीढ जाव विहरइ) पहुँच कर वहां से मुनि के कल्पानुसार एपणीय पीठ फलक शय्या संस्तारक की याचना

(तएणं सेलए) इत्यादि ॥

टीकार्थ-(तएणं) त्थार णाढ (सेलए) शैलक अनगार (कल्लं जाव जलते सभंडमत्तोवगरणमायाए पंथयपामोक्खेहिं सद्धिं सेलगपुरमणुपविसइ) सवारे सूर्य उदय पाये। त्थारे (सभंडमत्तोवगरणमायाए) भांडोपकरण लधने पान्थक प्रमुख पांचसौ अनगारोनी साथे शैलक पुर नगरमां प्रविष्ट थया (अणुपविसित्ता तेणेव मंडुयस्स जाणसाला तेणेव उवागच्छइ) प्रवेशीने तेओ न्थां मंडूक राजानी स्थशाला छती त्यां पछोन्था. (उवागच्छित्ता फासुयं पाढ-जाव विहरइ) त्यां पछोन्थीने शैलक अनगारे मुनि कल्पानुसार एपणीय, पीठ फलक शय्या संस्तारकनी याचना करी अने ते णधी वस्तुओ तेमज आजा

राजा चिकित्सकान् वैद्यान् शब्दयन्ति आह्वयति । शब्दयित्वा=आहूय, एवं
=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-युयं खलु देवानुप्रियाः ! शैलकरय राजर्षेः ' फासु
एसणिज्जेण ' प्रासुकैषणीयेन यावत् औषधभेषजेन ' तेगिच्छं ' चिकित्सां
रोगनिवारणोपायम् आवर्तयत कुरुत । ततस्तदनन्तरं चिकित्सकाः वैद्या मण्डुकेन
राज्ञैवमुक्ताः हृष्टतुष्टाः=प्रमुदिताः सन्तः शैलकरस्य यथाप्रवृत्तैः साधुकल्पैः प्रासुकैष-
णीयैरित्यर्थः, औषधभेषज्यभक्तपानैश्चिकित्सां=व्याधिप्रतीकारम्. आवर्तयति
=करोति ' मज्जपाणयं च, मद्यपानकंच=मद्यस्य, निद्राकारकद्रव्यविशेषस्य पानं
च ' से ' तस्य=शैलकरस्य उपदिशन्ति ।

कर आज्ञा लेकर ठहर गये । (तएणं से मंडुए चिगिच्छए सदावेह) इसके
बाद मंडुक राजा ने वैद्योंको बुलाया (सदावित्ता एवं वयासी) बुलाकर
उनसे ऐसा कहा (तुव्वेणं देवानुप्पिया । सेलयस्स फासुएसणिज्जेण
जाव चिगिच्छं आउट्टेह) हे देवानुप्रियो ! तुम लोग शैलक राज ऋषि
अनंगार की प्रासुक एषणीय औषध भेषज से चिकित्सा करो । (तएणं
ते तेगिच्छया मंडुएणं रत्ता एवं वुत्ता हट्ट तुट्टा समाणा सेलयस्स अहा-
पवत्तेहिं ओसहभेसज्जनत्तपाणेहिं चिगिच्छं आउट्टे ति) इस प्रकार
मंडुक राजा द्वारा कहे गये उन वैद्यों ने हर्ष एवं संतोष से युक्त होकर
उन शैलक राजऋषि की यथा प्रवृत्त निर्दोष औषध भेषजों से तथा
भक्त पानों से चिकित्सा करना प्रारंभ कर दिया । (मज्ज पाण च से उव-
दिंसति) और निद्रा कारक द्रव्य विशेष का पीना उन्हें बतला दिया ।
यहां यह जो मद्य शब्द प्रयुक्त हुआ है वह मदिरा अर्थ का वाचक नहीं
हैं । किन्तु निद्रा कारक पेयद्रव्य विशेष का वाचक है । क्यों कि साधु-

भेषणीने तेओ त्यां रोडाया. (तएणं से मंडुए चिगिच्छए सदावेह) त्यां आह
मंडुक राजा ने वैद्योने बोलाव्या. (सदावित्ता एवं वयासी) बोलावीने तेमने
आ प्रमाणे कह्यु (तुव्वेणं देवानुप्पिया ! सेलयस्स फासुएसणिज्जेणं जाव
तेगिच्छं आउट्टेह) हे देवानुप्रियो ! तमे शैलक राजऋषि अनंगारनी प्रासुक
औषणीय औषध अने भेषज थी चिकित्सा करे. (तएणं ते तेगिच्छया मंडुएणं
रत्ता एवं वुत्ता हट्टा तुट्टा, समाणा सेलयस्स अहापवत्तेहिं ओसहभेसज्जभक्तपाणेहिं
चिगिच्छं आउट्टेति) आ रीते मंडुक राजा नी वात सांभणी ने उचित तेमने
संतुष्ट थयेवा वैद्यो शैलक राजऋषिनी उचित औषध अने भेषजोथी तेमने
भक्तपानोथी चिकित्सा (धवाज) करवा लाव्या. (मज्जपाणयंच से उवदिंसति)
अने निद्रावश थर्ध शक्य तेवा पदार्थ विशेषने पीवानी विधि तेमने सम-
भावी. अही (मज्ज) मद्य शब्द आव्यो छे ते मदिरा (दारु) ना अर्थ

इह मद्यगच्छो न मदिरार्थकः किंतु निद्राजनक-पानः व्यवशेषार्थकः । साधो
 धिग्निष्ठायां प्रासुकैषधीयांप्रानामेव प्रस्तुतत्वादिह मदिरायाः प्रसङ्गाभावात् ।
 साधोर्मद्यप्रानानधिकान्तिवात् आगमेहि साधोर्मद्यप्रानप्रतिषेधात् मद्यपानस्य चारित्र
 विध्वंसकत्वाच्च, साधोः सुरापानेन साधुत्वमज्ञापितेच्च, यथा दशवैकालिकमूत्रं-

सुरं वा मेरुं वाचि अन्नं वा मज्जगं रसं ।

ममकथं न विवे भिक्षु जयं सारकस्त्रमप्पणो ॥ अ०५, उ०२, गा०३६ ।

बुद्धं सुण्डिया तस्म माया सोसं च भिक्षुणो ।

आजसोय अनिच्चाणं सययं च अत्ताहुया ॥ अ५ उ०२, गा०३८ ।

जनों की चिकित्सा में प्रासुक एषणीय औषधियों का ही विधान है
 और यही कारण यहां चल रहा है । यहां मदिरा का तो कोई प्रकरण
 ही नहीं चल रहा है । दूसरे-साधुओं को मद्यपान का अधिकार ही नहीं
 है । वे उनके शास्त्रीय मर्यादा के अनुसार अनधिकारी हैं । आगम में
 साधुओं को मद्यपान करने का निषेध किया गया है । कारण वह
 चारित्र का विध्वंसक होता है । जहां चारित्र नहीं वहां साधुता कैसी
 मृगपान से साधुता का भंग होता है यह बात आगम में स्पष्ट है-
 जैसे दश वैकालिक मूत्र में "सुरं वा मेरुं वाचि अन्नं वा मज्जगं
 रसं, ममकथं न विवे भिक्षु जयं सारकस्त्रमप्पणो" अ०५, उ०२ गा
 ३६ बुद्धं सुण्डिया तस्म माया सोसं च भिक्षुणो आजसोय अनिच्चा

‘ મિક્તુ ’ મિથુઃ ‘ અપ્પણો ’ આત્મનઃ સ્વસ્ય, ‘ જસં ’ યશઃ સંયમં ‘ સાર-
કલં ’ સંરક્ષન્ ‘ સુરં ’ સુરાં મદિરાંવા ‘ મેરકં ’ મેરકં સરકાનામધેયં મદ્યં ‘ વાવિ ’
વાડપિ ‘ અન્નં વા ’ અન્યદ્વા=અન્યમપિમદિવજાતં ‘ મજ્જગં ’ માદ્યકં મદજનકં
રસં ‘સસકલં’ સસાક્ષિ ‘ન પિવે’ ન પિવેત્ સાક્ષિભિઃ કૈવલ્યાદિભિઃ સહેતિ સસાક્ષિ,
કૈવલ્યાદિકં સાક્ષીકૃત્યેત્યર્થઃ । एरान्तेऽपि न पिवेदिति भावः । ३६ ॥

‘ તરસ ’ તસ્ય સુરાપાવિનઃ ‘ મિક્તુણો ’ મિક્તોઃ સાધોઃ ‘ સયયં ’ સતતં
‘ સુણ્ડિયા ’ મદ્યપાનવિષયાડસક્તિઃ, ચ પુનઃ માયા=કપટં ‘ મોલં ’ ઘૃપા
અસત્યભાષણં, ચ પુનઃ ‘ અજસો ’ અયશઃ અપકીર્તિઃ અસંયમશ્ચ ‘ અનિવ્વાણં ’
અનિર્વાણમ્-અનુપશાન્તિઃ, ચ પુનઃ ‘ અસાહુયા ’ અસાધુતા સાધુ પદાનર્હત્વં વર્ધતે ।
સર્વાનર્થમૂલં મદ્યપાનમિતિ ભાવઃ ॥ ૩૮ ॥

અનયોર્વિસ્તૃતવ્યાખ્યા દશવૈકાલિકસૂત્રસ્ય સત્કૃતાડચારમણિમંજૂપાતોડવ-
ગન્તવ્યા ।

વૈદ્યકેડપિ-બુદ્ધિભ્રંશકરત્વાન્મદ્યં પ્રતિષિદ્ધમિતિવોદ્યતે । ‘ શાલિગ્રામનિઘંટુ ’

ળં સમયં ચ અસાહુયા ” અ. ૫ ઉ. ૨ ગાથા ૩૮ इन दो गाथाओ द्वारा
यह कहा गया है कि जो साधु अपने संयम रूप यश की रक्षा करना
चाहता है वह मदिरा मेरक-सरका तथा और भी जो मादक द्रव्य है
उनका सेवन न करे । इस के सेवन करने से सेवन करने वाले में
मद्यपान विषयक आसक्ति बढ़ती है, कपट असत्य भाषण असमभाव
की वृद्धि होती है और परिणामो में शान्ति नहीं रहती है । असाधुता
जगती है-बढ़ती है । मद्यपान समस्त अनर्थों का मूल कारण है । इन
दोनों गाथाओं की विस्तृत व्याख्या मैंने दशवैकालि सूत्र के आचार
मणि मंजूषा में की है । वहां से जान लेनी चाहिये । वैद्यक ग्रन्थ जो
शालिग्राम निघंटु है उस में भी बुद्धि को ध्वंस करने वाली होने के

મિક્તુણો અજસોય અનિવ્વા ણં સમયં ચ અસાહુયા) અ. ૫ ઉ. ૨, ગાથા ૩૮
આ બે ગાથાઓ વડે આ વાત સ્પષ્ટ કરવામા આવી છે કે જે સાધુઓ
પોતાના સંયમ રૂપ યશને રક્ષવા યાહે છે, તે મદિરા (દારૂ) મેરક (સરકો)
અને બીજા પણ કટલાક માદક પદાર્થો છે તેમનું સેવન કરે નહિ એમના
સેવનથી સેવન કરનારમાં મદ્યપાન વિષેની આસક્તિ વધે છે કપટ અસત્ય વચન
અને અસંયમ લેવા લાવેની પણ વૃદ્ધિ થાય છે, અને છેવટે એનાથી
જીવનમાં શાંતિભંગ થાય છે. અસાધુતા (દુષ્ટતા) વધે છે. ખરેખર મદ્યપાન
જગતના બધા અનર્થોનું મૂળકારણ છે. ઉક્ત બંને ગાથાઓની સવિસ્તર
વ્યાખ્યા ‘ દશવૈકલિપક સૂત્ર ’ ની આચાર મણિ મંજૂષામાં આવી છે જિજ્ઞા-
સુજનોએ ત્યાંથી જાણી લેવું જોઈએ. ‘ શાલિગ્રામ નિઘંટુ ’ નામે વૈદ્યક ગ્રંથમાં

કથં તર્હિ સમ્યગ્દર્શનાદિરત્નત્રયસંરક્ષકસ્ય સાધોશ્ચિકિત્સાયાં મધ્યપાનાધિકારઃ સ્યાત્. ।

આચારાજ્ઞ સૂત્રેઽપિ (શ્રુ૦૨, ૩૦૨) મધ્યપાનસ્ય સંકલ્પેનાપિ સાધુઃ પ્રાયશ્ચિત્તભાગી ભવતીતિ પ્રતિવોધિતમ્. ઉક્તં ચાન્યત્રાપિ યથા—

અજ્ઞાનાદ્ વારુણીં પીત્વા સંસ્કારેણૈવ શુદ્ધયતિ ।

મતિપૂર્વમનિર્દેશ્યં પ્રાણાન્તિકમિતિ સ્થિતિઃ ॥ મનુ૦અ૦૧૧-શ્લો૦૧૪૬ ।

મદિરામજ્ઞાત્વા યદિ પિવેત્ તર્હિ પુનરુપનયનસંસ્કારેણૈવ શુદ્ધયતિ, નાન્યથેતિ ભાવઃ । યદિ મદિરાં જ્ઞાત્વા પિવેત્ તર્હિ પ્રાણાન્તકરણેનૈવ શુદ્ધયતિ નાન્યથેતિ સ્થિતિર્ધર્મસ્ય મર્યાદાઽસ્તીત્યર્થઃ ।

કારણ મધ્યપાન નિષિદ્ધ ક્રિયા છે । અતઃ વિચાર ને જૈસી યાત્રા છે કે સાધુ જો તપસંજલ્પ કા સંરક્ષક હોતા છે વહ અપની ચિકિત્સા કરાને મેં મધ્યપાન કા અધિકારી કૈસે હો સકતા છે । આચારાજ્ઞ સૂત્ર મેં ભી (શ્રુ૦ ૨ ૩૦૨) મધ્યપાન કરને કો સંકલ્પ ભી સાધુઓં કો ત્યાગ દેના ચાહિયે । યદિ વહ એસા કરતા છે તોં ઉસે પ્રાયશ્ચિત્ત કા ભાગી બનના પડતા છે । અન્ય સિદ્ધાન્ત કારોં ને ભી “ અજ્ઞાનાત્ વારુણીં પીત્વા સંસ્કારેણૈવ શુદ્ધયતિ, મતિપૂર્વમનિર્દેશ્યં પ્રાણાન્તિકમિતિ સ્થિતિઃ । મનુ-સ્મૃતિ૦ અ૦ ૧૧ શ્લોક ૧૪૬, હસ શ્લોક દ્વારા વિષય સમજાયા છે કે યદિ કોઈ અજ્ઞાન ભાવ સે મદિરા કો પી લેતા છે તો વહ પુનઃ ઉપનયન સંસ્કાર સે હી શુદ્ધ હો સકતા છે અન્યથા નહીં । યદિ વહ જાનબૂઝ કર મદિરા કા સેવન કરતા છે તો વહ અપને પ્રાણ અપેગ કર હી શુદ્ધ હો

પણ મદિરાને બુદ્ધિને નષ્ટ કરનારી હોવા બદલ તેનો વિષેધ સૂચવ્યો છે. એટલે આવી નાની સરળી વાતોતો દરેક વ્યક્તિ સમજી શકે છે તો પછી રત્નત્રયના સંરક્ષક સાધુજનો પોતાની ચિકિત્સામાં પણ મદિરા પાન કેવી રીતે કરી શકે છે ? તેઓ આવું કરે તો તેમને તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડે છે. બીજા પણ શાસ્ત્રકારો મદિરાનો નિષેધ કરતાં કહે છે (અજ્ઞાનાત્, વારુણીં પીત્વા સંસ્કારેણૈવ શુદ્ધયતિ । મતિપૂર્વમનિર્દેશ્યં પ્રાણાન્તિકમિતિ સ્થિતિઃ ॥ મનુસ્મૃતિ અધ્યાય ૧૧ શ્લોક-૧૪૬ ।) આશ્લોક વડે કહેવામાં આવ્યું છે કે જો કોઈ અજ્ઞાનમાં પણ મદિરાનું સેવન કરી, જાણે તો યજ્ઞોપવીત (જનોઈ) સંસ્કારથી તે ફરી શુદ્ધ થાય છે. અને જો તે જાણી બૂઝને મદિરાનું સેવન કરે તો પોતાના પ્રાણોને અર્પણ કરીને એટલે કે મૃત્યુને ભેટીને જ તે શુદ્ધ થઈ શકે છે, બીજા કોઈ પણ ઉપાયથી તેની શુદ્ધિ અસંભવિત છે. ધર્મશાસ્ત્રોનું એજ વિધાન

अत्रत्य पूर्वापरमूलपाठसमालोचनतोऽप्यत्र मद्यशब्दस्य मदिरार्थकत्वं न सिध्यति. तथाहि-यथाप्रवृत्तैश्चिकित्सकैर्यथाप्रवृत्तेनौषधभैषज्येन भक्तपानेन चिकित्सामावर्तयामीति स्वीकृत्य मण्डूकेन शैलकानगर इत्थं प्रार्थितः-यूयं खलु प्रासुकमेपणीयं फीठफलकादिकमवगृह्य विहरतेति, शैलकानगरस्तथेति प्रतिश्रुत्य मण्डूकस्य यानशालायां तथैव विहरतिस्म. ततोमण्डूकेन चिकित्सका आदिष्टाः-प्रासुकैपणीयेन यावत् चिकित्सामावर्तयतेति ततश्चिकित्सका मण्डूकस्याज्ञानुसारेण प्रासुकैपणीयैरेवौषधादिभिश्चिकित्सां कुर्वतः साधोरकल्प्यं प्रवचननिषिद्धं मण्डूकेनाप्यनादिष्टं तदाज्ञाविरुद्धं मद्यं पाययितुं कथं प्रवृत्ताः स्युः ! कथमपि न ।

सकता है अन्यथा नहीं । यही धर्म की मर्यादा है । यहां पर के पूर्वा पर के मूल पाठ के समालोचन से भी मद्यशब्द में मदिरा अर्थ सिद्ध नहीं होता है । जब मण्डूक राजा ने शैलक राजकृष्ण के समक्ष यह प्रार्थना की-कि मैं 'यथाप्रवृत्तेन औषध भैषज्येन भक्तपानेन चिकित्सां आवर्तयामि' रोगोपशमन करने में समर्थ वैद्यों के द्वारा यथा योग्य निर्दोष प्रासुक औषध भैषज्य से आपकी चिकित्सा कराऊंगा आप मेरी यानशाला में प्रासुक एषणीय पीठ फलक आदि की याचना करके वहां रहें तब इस मण्डूक राजा की प्रार्थना को सुनकर वे शैलक अनगर 'तथेति' कहकर उसे स्वीकार कर के वहां उनकी यानशाला में आये । इनके आते ही मण्डूक ने वैद्यों को बुलाकर यह आदेश दिया कि आप लोग प्रासुक एषणीय आदि औषध भैषज्य से इनकी चिकित्सा करें । तब उन वैद्यों ने मण्डूक की आज्ञानुसार प्रासुक एषणीय औषध आदि से उनकी चिकित्सा करने लगे । फिर सोचने की बात है कि जब साधु

छे अर्द्धी पूर्वापरना भूणपाठथी पणु मद्यशब्दथी मदिरा विषेना अर्थ सिद्ध थतो नथी. जेमके मण्डूक राजाने शैलक राज कृष्णि सामे विनंती करतां कहुं-(यथाप्रवृत्तैः चिकित्सकैः यथाप्रवृत्तेन औषधभैषज्येन भक्तपानेन चिकित्सां आवर्तयामि) रोगोने मटाउनारा समर्थ वैद्योद्वारा हुं यथाचित प्रासुक औषध भैषज्यथी तमारी चिकित्सा (धलाज) करापीश भारी रथशाणाभां तमे प्रासुक एषणीय पीठ इलक वगेदेनी याचना कराने त्यां रोकथो त्यारे मण्डूक राजानी विनंतीने स्वीकारतां 'तथेति' (साइ) कहीने तेथो तेमनी रथशाणाभां आल्या. शैलक अनगारनी चिकित्सा माटे मण्डूके वैद्योने ओलाव्या अने ओलावीने ओम आज्ञा करी के तमे प्रासुक एषणीय वगेदे लेपज्या ओमनी चिकित्सा शरु करे. वैद्योपणु मण्डूक राजानी आज्ञा प्रमाणेण प्रासुक एषणीय औषध वगेदेथी तेमनी चिकित्सा (धलाज) करवा लाव्या. ओनी साथे साथे

अग्रिममूलपाठावलोकनेन च मूलगुणनाशकं निषिद्धमद्यपि नैव विज्ञायते, तथाहि—चतुर्विधाऽऽहारे मद्यपाने च मूर्च्छितस्यापि शैलकस्य प्रमाददोषवशात् केवलं जनपदविहागनर्हता जाता, न तु मूलगुणनाशस्तस्याभूदिति विज्ञाय पान्यकममुखेषु पञ्चगतानगारेषु प्रधानतया मुख्यं पान्यकमनगारं तस्य वैयावृत्त्यकरणार्थं सदापयित्वा पान्यकर्वाजितारस्ते सर्वेऽनगारावर्हिजनपदविहार विहरन्तिस्मेति वक्ष्यते । यदि शैलकेन निषिद्धमद्यं सेवितं स्यात् तर्हि तस्मिन् मूलगुणरहितेऽनगारवर्मात् प्रच्युते च मति पान्यकानगारस्य तद्वैयावृत्त्यकरणं विरुध्यते ।

मर्यादा के अनुसार अकल्प्य तथा प्रवचन निषिद्ध वस्तु के देने के लिये मंडूक राजा ने उन से नहीं कहा तो भन्ना वे उसकी आज्ञा के विरुद्ध मद्य उन्हें कैसे पिलाने में समर्थ हो सकते थे । तथा आगे का मूल पाठ देख ने से भी यही बात पुष्ट होती है कि मूल गुणों का विनाशक निषिद्ध मद्य इस मद्य शब्द का वाच्यार्थ नहीं हो सकता है । तथा हि— “ चतुर्विध आहार एवं मद्यपान में मूर्च्छित बने हुए भी शैलक को प्रमाद दोष के वश से केवल जन पदों में विहार करने की ओर से ही अशक्ति आ गई है, उनके मूलगुणों का नाश नहीं हुआ है ऐसा समझ कर पांथक को छोड़ और समस्त मुनिजन वहां से बाहिर जन पदों में विहार कर गये और पांथक को वे उनकी वैयावृत्ति करने के लिये छोड़ गये । ऐसा सूत्रकार आगे कहेंगे । यदि शैलक ने निषिद्ध मद्यका सेवन किया होता तो वे मूलगुणों से भी रहित हो जाते और इस तरह अनगार धर्म से रहित होने पर पांथक अनगार को उनकी

भीष्ट बात से थल छे डे ल्याये आधुमर्यादा मुन्य अडध्य तेमन प्रवचन निषिद्ध वस्तु ने आपवा भाटे मंडूक राजासे वैद्योने आदेश आये। नहि तो वैद्योनी शी ताशन छे तेओ तेमनी आजाने ओणगीने शैलक अनगारने मद्य पीयछवे ? तेमन आगणता “ मूण पाठने ” लेवार्थी पछु आवान थिह थाय छे डे शुणोने नष्ट छनार मद्य आर्दी मद्य-शब्दने वाच्यार्थ थरु शडे न रहि. तेमडे— आर जतना आहार अने मद्य पानमां मूर्च्छावश थयेडा शैलकने प्रमाद दोषथी इका जनपदे विहार करवा भाटेनी अशक्ति न आवी गड छे. तेमना मूणशुणोने नाश थयो नथी आवुं थमछने न पांथकने त्यां मूडीने अथा मुनिओ त्यांथी भीजत थडाना जन पदेमां विहार करवा भाटे नीडणी पथ्या पांथकने शैलकनी वैयावृत्ति भाटेन मुनिओ मूडीने गथा हुता. आ सूत्रकार आ प्रमाणे आगण वर्णन करवाना न छे दुवे ते शैलके आगमनिषिद्ध भद्विदानुं सेवन कथुं छैतते। तेओ मूण शुणोथी पछु छीन थरु जत अने आ प्रमाणे अनगार धर्म रहित

किं च-मद्यपानात् पूर्वापरहकाले सुखप्रसुप्तस्य शैलकस्य राजर्षेः चातुर्मासिकं प्रतिक्रमितुकामेन पान्थकेन क्षमापनार्थं शिरसा तच्चरणसंस्पर्शं कृते सति स उत्थाय क्रोधाविष्टो जातः । ततोऽसौ पान्थकः शैलकानगारं वन्दमानः स्वशीर्षेण तच्चरणयोः स्पृशन् प्रार्थयति स्म-क्षमध्वं मेऽपराधं, नैवं पुनः करिष्ये इति । मद्यशब्दस्य निषिद्धमद्यार्थकत्वे तु-मूलसूत्रे शैलकस्य राजर्षिविशेषणं नोपपद्यते, पान्थकानगारकृतं तद् वन्दनादिकं च विरुध्यते ।

किं च-मद्यशब्दस्य मदिरार्थकत्वस्वीकारे शैलकस्य पश्चात्तापादये सति विशुद्ध-वैयावृत्ति करना भी विरुद्ध पड़ता है । किं च मद्य के पान करने से पूर्वा-पराहकाल में सुख से सुप्त हुए शैलक राजकृषि के, चातुर्मासि प्रतिक्रमण करने की इच्छा से जब क्षमापना याचनार्थ मस्तक से चरणों का स्पर्श किया तो वे जग गये और अचानक निद्रा भंग होने से उन्हें क्रोध आ गया । पान्थक ने जब उनकी यह दशा देखी तो उसने नमन करते हुए उनके चरणों को छूकर प्रार्थना की महाराज ! आप मेरे अपराध को क्षमा कीजिये आगे ऐसा अब नहीं करूंगा । यदि मद्य शब्द को निषिद्ध मद्यार्थक-मदिरार्थक-माना जावे तो मूल सूत्र में शैलक के लिये जो राजकृषि शब्द का प्रयोग किया गया है-उन्हें जो राजकृषि के विशेषण से विशेषित किया है-वह नहीं बनता है और न पान्थक अनगार कृत उन के प्रति वन्दना आदि कृत्य युक्ति संगत बैठते हैं ।-यदि यहाँ मद्य शब्द को मदिरार्थक स्वीकार किया जावे तो उन्हें जो पश्चात्ताप के

डोवा गहल पान्थक अनगारनी तेमनी भाटेनी वैयावृत्ति पणु उचित गणुत न नहि अने णीणु' के न्यारे मद्यपान करीने पूर्वापराह कालमां शैलक राज कृषि सुप्तेथी सूता डता त्यारे चातुर्मासि प्रातिक्रमणु करवानी धृच्छाथी न्यारे क्षमापना ताटे पान्थके तेमनां यरखोमां पोताना भस्तकने स्पर्श कुर्यो त्यारे तेओ जअत थछ गया. अने ओयिंता निद्रालंग थतां तेओ क्रोधा-विष्ट थछ गया. पान्थके तेमने गुस्से थयेला जेधने इरी तेमना यरखे मां भस्तक नमावीने विनती करतां कहु के डे लगवान ! भारो शुने भाइ करे इरीथी आवु' नहि थाय. जे मद्य शब्द मदिराना अर्थने सूचवनारे डायतो मूलसूत्रमां शैलकना भाटे राजकृषि शब्दने प्रयोग करवामां आव्यो छे, तेमने राजकृषिनां विशेषणथी स रोधवामां आव्या छे ते केवी रीते भने ? पान्थक अनगारे तेमना प्रत्ये क्षमापना इप वंदन विनय वगेरे भताव्यो ते पणु उचित केवी रीते कडी शक्य ? णीणु' के जे मद्य शब्दने मदिराना अर्थमां स्वीकारीओ तो शैलक अनगार पश्चात्तापना उदयथी विशुद्ध आरिचना आराधन

ચારિત્રારાધનાર્થ કૃત પ્રતિજ્ઞસ્ય કૃતનિશ્ચયસ્ય તદનન્તરદ્વિતીયેહિ પ્રમાતકાલે આનુ-
પૂર્વ્યા ગ્રામાનુગ્રામવિહારાર્થ પ્રવૃત્તિરપિ પુનઃ પ્રાયશ્ચિત્તગ્રહણમન્તરેણ નોપપદ્યતે ।
તસ્માદત્ર મધ્યશબ્દો નાસ્તિ મદિરાર્થકઃ । કિં તુ-‘મજ્જપાણયં પીણ પુઞ્વાવરણ્હકા-
લસમયંસિ સુહૃપ્પસુત્તે ’ इत्यग्रिममूलपाठप्रामाण्यात् निद्राजनकपानद्रव्यविशेषार्थक-
एवेति निश्चीयते ।

તત્ત્વતઃ પૂર્વાપરમૂલપાઠપર્યાલોચનેન ‘મજ્જપાણયં ચ સે ઉપદિસંતિ’ ‘જાવ-
મજ્જપાણેણ ’ મજ્જપાણં ય મુચ્છિણ ’ ‘ સુવહુ મજ્જપાણયં પીણ ’ इति पाठाः
प्रक्षिप्ता एवेति सुधियो विमर्शयन्तु ।

તતસ્તદનન્તરં તસ્ય શૈલકસ્ય યથાપ્રવૃત્તૈઃ પ્રાસુકૈષ્ણીયૈર્યાવત્-ઓપધમૈષ્ણૈર્પ-
થ્યાહારૈશ્ચ રોગાતઙ્કાઃ ઉપશાન્તા અભૂવન્, હૃદયઃ=પ્રસન્નચિત્તઃ, મલ્લશરીરઃ=મલ્લવત્

उदय होने पर विशुद्ध चारित्र आराधन के लिये कृत निश्चय देखा-
जाता है और उसके बाद जो द्वितीय दिन प्रातःकाल में आनुपूर्व्या ग्रामा-
नुग्राम विहार की उनमें प्रवृत्ति पाई जाती है वह भी नहीं घटित हो
सकती है । कारण प्रायश्चित्त ग्रहण के बिना ऐसी प्रवृत्ति होती नहीं
है । इसलिये यहां मध्य शब्द मदिरार्थक नहीं हैं किन्तु यह “मज्ज
पाणयं पीण पुञ्चावरण्हकालसमयंसि सुहृपसुत्ते ” इस अग्रिम मूल
पाठ की प्रमाणता से निद्राजनक पान द्रव्य विशेष अर्थवाला ही है
ऐसा निश्चित होता है । तत्त्वतः विचार किया जावे तो पूर्वापर मूल पाठों
की पर्यालोचना से “ मज्जपाणयं च से उपदिसंति. जाव मज्जपाणेण
मज्जपाणं य मुच्छिण, मज्जपाणं मुच्छिण, सुवहु मज्जपाणयं पीण ”
ये सब पाठ प्रक्षिप्त ही ज्ञात होते हैं ऐसा बुद्धिमान् जन विचार करें ।
(तएणं तस्स सेलयस्स अहापवत्तेहि जाव मज्जणपाणेणं रोयायंके उवसंते

માટે કૃત પ્રતિજ્ઞ દેખાય છે અને ત્યાર બાદ તેઓ બીજા દિવસે સવારે જ
પૂર્વાપરપરા અનુસાર એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરવાની ઇચ્છા કરે છે
તે આવું હોતો તેમનામા આવી ઇચ્છા પણ પ્રકટ કેવી રીતે થાત ? કેમકે
પ્રાયશ્ચિત્ત વગર આવું તે કરી શકે જ નહિ એટલા માટે અહીં મધ્ય શબ્દ
મદિરાનો અર્થ સૂચવતો નથી પણ (મજ્જપાણયં પીણ પુઞ્વાવરણ્હકાલસમયંસિ
સુહૃપ્પસુત્તે “ મધ્ય શબ્દ મૂળપાઠને અનુલક્ષી તે નિદ્રા જનક પાન દ્રવ્ય
વિશેષ “ અર્થ ને જ સૂચવનારો છે. (મજ્જપાણયં ચ સે ઉપદિસંતિ જાવ મજ્જપાણેણ
મજ્જપાણં ય મુચ્છિણ મજ્જપાણં મુચ્છિણ, સુવહુમજ્જપાણયં પીણ) પૂર્વાપરની
અપેક્ષાએ મૂળપાઠ વિષે આપણે ગંભીર પણે વિચાર કરીએ તો ઉક્ત પાઠ
પ્રક્ષિપ્ત જ લાગશે (તएणं तस्स सेलयस्स अहापवत्तेहि जाव मज्जणपाणेणं रोया

पुष्टशरीरः जातः, व्यपगतरोगातङ्कः=सर्वव्याधिरहितो जात इत्यर्थः । ततः खलु स शैलकस्तस्मिन् रोगातङ्के उपशान्ते सति तस्मिन् विपुले=अतिशये अशनपानखाद्यस्वाद्ये=चतुर्विधाऽऽहारे मद्यपानके च निद्राजनकपानद्रव्यविशेषे च मूर्च्छितः आसक्तः ग्रथितः-स्नेहरज्जुभिर्वद्धः गृद्धो=लोलुपः ' अज्ज्ञोववन्ने ' अध्युपपन्नः, सरसाहाराद्यधीनजीवनः । ' ओसन्नो ' अवसन्नः=अवसन्न इवावसन्नः श्रान्ततुल्यः, आवश्यक-स्वाध्यायप्रतिलेखनध्यानादिक्रियासु शैथिल्येन श्रान्तइवमोक्षमार्गे शि-

होत्था) इस प्रकार इस शैलक राजऋषि के यथा प्रवृत्त प्रासुक एषणीय यावत्-औषध औषधों से और पथ्याहार से रोगातंक उपशमित हो गये (हट्टे मल्ल सरीरे जाए ववगयरोयायके, तएणं सेलए तंसि रोगायकंसि उवसंतंसि समाणंसि तंसि विपुलंसि असण० पाण खाइम साइमे मज्जपाणेण य मुच्छिए गट्टिए गिद्धे अज्ज्ञोववन्ने ओसन्नो, ओसन्न विहारी एवं पासत्थे २ पासत्थविहारी कुसीले २ कुसील विहारी पमत्ते संसत्ते उववद्धपीठफलकसेज्जासंधारए पमत्ते यावि विहरइ) वह प्रसन्न चित्त हो गया शरीर से भी मल्ल की तरह पुष्ट हो गये । इस प्रकार रोग और आतंकों से सर्वथा रहित हो गये । इस के बाद वह राजऋषि विविध प्रकार के विपुल अशन, पान, खाद्य और स्वाद्य रूप चतुर्विध आहार में एवं मद्यपान में आसक्त हो गये । उन में स्नेह रूपी रज्जु से बन्ध गये-गृद्ध-लोलुप-हो गये और सरस आहार के आधीन जीवन वाले बन गये । थके हुए व्यक्ति की तरह वह स्वाध्याय,

यंके उवसंते होत्था) आ प्रमाणे यथा प्रवृत्त प्रासुक एषणीय यावत् औषध औषधेय्यी अने येण्य पथ्य आहारथी शैलक राजऋषिना रोगो भटी गया. (हट्टे मल्लसरीरे जाए ववगयरोयायके, तएणं सेलए तंसि रोगायकंसि उवसंतंसि समाणंसि तंसि विपुलंसि असण० पाण खाइम साइमे मज्जपाणेणय मुच्छिए गट्टिए गिद्धे अज्ज्ञोववन्ने ओसन्नो, ओसन्न विहारी एवं पासत्थे २ पासत्थविहारी कुसीले २ कुसील विहारी पमत्ते संसत्ते उववद्धपीठफलकसेज्जासंधारए पमत्ते यावि विहरइ) तेओ शरीरथी पुष्ट तेमज्ज प्रसन्न चित्त थछ गया. आ रीते रोग अने आतंके थी तेओओ ओकहम मुक्ति भेणवी लीधी. त्यारणाद तेओ जत जतना पुष्केण प्रमाणुमां अनाववामां आवेला अशन, पान, आद्य अने स्वाद्य इप चार प्रकारना आहारमां तथा मद्यपानमां आसक्त थछ गया. तेओ स्नेहइपी होरीथी णंधाछ गया. गृद्ध-ओटले के लोलुप थछने सरस आहारोना सेवनमां तेओ देवाछ गया. श्रान्त व्यक्तिनी येठे स्वाध्याय प्रति-

થિલ इत्यर्थः । ' ओसन्नविहारी ' अवसन्नविहारी शिथिलाऽऽचारी आलस्यवशेन मन्दीभूतचरणकरण इत्यर्थः । एवं=अनेन प्रकारेण ' पासस्थे ' पार्श्वस्थः-साधुगुणानां पार्श्वे तिष्ठतीति पार्श्वस्थः ज्ञानादीनां न सम्यगाराधकः । पार्श्वस्थविहारी=पार्श्वस्थानां यो विहारस्तथावर्तनं पार्श्वस्थविहारः सोऽस्यारतीति पार्श्वस्थविहारी, कुशीलः=उत्तरगुणविराधनया संज्वलनकपायोदयेन च कुत्सिताऽऽचारः । कुशीलविहारी=कुत्सिताचारशीलः । ' प्रमत्ते ' प्रमत्तः=प्रमाद्यतिस्म-मोहनीयादिकर्मोदयप्रभावात् संज्वलनकपायनिद्राविकथाऽन्यतमप्रमादयोगेन संयमाराधनेषु सीदतिस्मेति प्रमत्तः । कर्तरिक्तः । ' संसत्ते ' संसक्तः गौरवत्रयाश्रयेण संकीर्णाचारः, क्रतुवद्धपीठफलकशय्यासंस्तारके प्रमत्तश्चापि विहरति, शेषकालेऽपि कारणमन्तरेण

પ્રતિ લેગ્નન, ધ્યાન આદિ મોક્ષ માર્ગ મેં મી શિથિલ હો ગયે । અવસન્ન વિહારી હો ગયે-શિથિલાચારવાલે બન ગયે-આલસ્ય કે વશ સે ચરણ સત્તરી ઔર કરણ સત્તરી કે આરાધના ઢીલે પડ ગયે હસ પ્રકાર વહ પાર્શ્વસ્થ હો ગયે-સાધુ ગુણોં કે પાસ મેં રહને વાલા બને રહે-જ્ઞાનાદિકોં કા સમ્યક્ આરધન કર્તા વહ નહી રહે । પાર્શ્વસ્થોં કે વિહાર જૈસા હનકા વર્તાવ હો ગયો । ઉત્તર ગુણોં કી વિરાધના સે ઔર સંજ્વલન કપાય કે ઉદય સે વહ કુત્સિત આચાર વાલે હો ગયે । કુશીલ વિહારી હો ગયે । મોહનીય આદિ કર્મોં કે ઉદય કે પ્રભાવ સે વહ સંજ્વલન કપાય નિદ્રા વિકથા રૂપ પ્રમાદોં મેં સે કિસી એક પ્રમાદ કે યોગ સે સંયમ કી આરાધના કરને મેં શિથિલ પરિણામી હો ગયે । ગૌરવત્રય કે આશ્રય સે ડનકા આચાર શિથિલ હો ગયા । હર એક સમય કારણ કે વિના મી પીઠ ફલકાદિ કા સેવન કરને વાલે બન ગયે સદા હન

લેખન ધ્યાન વગેરે ક્રિયાઓમાં તેમજ મોક્ષમાર્ગમાં તેઓ શિથિલ થઈ ગયા અવસન્ન વિહારી થઈ ગયા, -શિથિલ આચરણ વાળા થઈ, અળસને લીધેચરણ સત્તરી અને કાણુસત્તરી રહિત થઈ ગયા આમ તેઓ પાર્શ્વસ્થ થઈ ગયા સદ્ગુણોમાં રચ્યાપરચ્યા બનીને રહેનારા બની ગયા. જ્ઞાન વગેરેની સમ્યક્ આરાધના તેમનાથી હવે નહોતી થતી પાર્શ્વસ્થોના વિહારની જેમ તેમનું આચરણ થઈ ગયું. ઉત્તર ગુણોની વિરાધનાથી અને સંજ્વલન કપાયના ઉદયથી તેઓ કુત્સિત આચાર વાળા થઈ ગયા. કુશીલ વિહારી થઈ ગયા. મોહનીય વગેરે કર્મોના ઉદયને લીધે તેઓ સંજ્વલન કપાય નિદ્રા વિકથા રૂપ પ્રમાદોમાં થી કાઠ પણ એક પ્રમાદના યોગથી સંયમને આરાધનામાં શિથિલ થઈ ગયા. ગૌરવત્રયના આશ્રયથી તેમનો આચાર શિથિલ બની ગયા, કારણ વચર પણ તેઓ ગમે ત્યારે પીઠ ફલક વગેરે નું સેવન કરવા લાગ્યા. તેઓ હંમેશા તેના ઉપર પડ્યા જ

पीठफलकादिसेवी संजात इत्यर्थः । ' नो संचाएइ' नो शक्नोति, अस्य विवर्तुमि-
त्यत्रान्वयः, प्रासुकैषणीयं पीठं=पीठादिकं प्रत्यर्प्य मण्डूकं च राजनमापृच्छ्य
बहिर्जनपदविहारं ' अब्भुज्जएण ' अभ्युद्यतेन-उत्तमयुक्तेन, ' पयत्तेण ' प्रदत्तेन
भगवदनुज्ञातेन प्रमादरहितेन, ' पग्गहिणेण ' प्रगृहीतेन तीर्थकरैरपि स्त्रीकृतेन;
विवर्तुं=कर्तुम् । संज्वलनरूपायनिद्राविकथाऽन्यतमप्रमादवंशगतः शैलको बहिर्जन-
पदविहारं कर्तुमसमर्थो जात इत्यर्थः ॥ ३० ॥

मूलम्—तएणं तेसिं पंथयवज्जाणं पंचणहं अणगारसयाणं
अन्नया कयाइं एगयओ सहियाणं जाव पुव्वरत्तावरत्तकालसम-
यंसि धम्मजागरियं जागरमाणाणं अयमेयारूवं अब्भात्थिए जाव
समुप्पज्जित्था—एवं खलु सेलए रायरिसी चइत्ता रज्जं जाव पव्व-

पर पड़ा रहने लगे (नो संचाएइ फासुएसणिज्जं पीठे पच्चप्पिणित्ता
मंडुयं च राया अपुच्छित्ता बहिया जणवयविहारं—अब्भुज्जएण पयत्तेण
पग्गहिणेण विहरित्तिए) प्रासुक एषणीय पीठ आदि को प्रत्यर्पित कर
(देकर) तथा मंडूकराज से पूछकर यह बाहर जनपदों में विहार करने
के लिये समर्थ नहीं हुए । जो विहार उत्तम योग रूप उद्यम से युक्त
होकर किया जाता है अर्थात् जिसमें प्रमत्त दशा नहीं रहती है—
जिसके करने की भगवान् की आज्ञा है । तथा तीर्थकरों ने भी जिसे
किया है । तात्पर्य इसका यह है कि संज्वलन कषाय, निद्रा तथा वि-
कथारूप प्रमादों में से किसी एक प्रमाद के वंशगत होकर वहां से
विहार करने के लिये असमर्थ बन गये । सूत्र ॥ ३० ॥

रहेता डता. (नो संचाएइ फासुएसणिज्जं पीठं पच्चप्पिणित्ता मंडुयं च राया अपु-
च्छित्ता बहिया जणवयविहार अब्भुज्जएण पयत्तेण पग्गहिणेण विहरित्तिए) प्रासुक
ऐषणीय पीठ इलक वगेरे पाछां आपी तेमज्ज मंडूक रान्तेने पूछीने णडारनां
णीणं जनपदे मां विहार करवा भाटे पणु तेओ समर्थ थध शक्या नडि.
जे विहार उत्तम योग इय उद्यम वडे करवा मां आवे छे, ओटले डे जेमा
प्रमत्त दशा रहेती नथी तेमज्ज जे विहारने करवांनी लगवाने आज्ञा आपी
छे, अने तीर्थकरे पणु जेने करता आव्या छे. तेमां तेओ असमर्थ थध
गया. तात्पर्य ओ छे डे आ संज्वलन कषाय, निद्रा तेमज्ज विकथा इय प्रमादो
मांथी डोछ पणु ओक प्रमादना वशवर्ती थधने त्यांथा णडार विहार करवा
समर्थ थध शक्या नडि. ॥ सूत्र ३० ॥

इए, विउलेणं असण० ४ मज्जपाणए मुच्छिए नो संचाएइ जाव विहरित्तए, नो खलु कप्पइ देवाणुप्पिया ! समणाणं निग्गं-
थाणं जाव पमत्ताणं विहरित्तए, तं सेयं खलु देवानुप्पिया !
अम्हं कल्लं सेलयं रायरिसिं आपुच्छित्ता पाडिहारियं पीढफल-
गसेज्जासंथारणं पच्चप्पिणित्ता सेलगस्स अणगारस्स पंथयं
अणगारं वेयावच्चकरं ठवेत्ता वहिया अव्वुज्जएणं जाव पवत्तेण,
पग्गहियेण जणवयविहारं विहरित्तए, एवं संपेहेति, संपेहित्ता
कल्लं जाव जलंते सेलयं आपुच्छित्ता पाडिहारियं पीढफलगसे-
ज्जासंथारणं पच्चप्पिणंति, पच्चप्पिणित्ता पंथयं अणगारं वेया-
वच्चकरं ठावंति ठावित्ता वहिया जाव विहरंति ॥ सू०३१ ॥

टीका—‘ तएणं तेसिं ’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु तेषां पान्यक-
वर्जानां पञ्चानामनगरशतानां=पञ्चशतानगाराणाम्, अन्यदा कदाचित्=अन्यस्मिन्
कस्मिंश्चित् काले, एकतः सठितानाम्=एकत्रसंमिलितानां यावत् पूर्वरात्रापर-
रात्रकालसमये= धर्मजागरिकां=धर्मध्यानप्रबोधिनीं कथां जाग्रतां=कुर्वताम्

‘ तएणं तेसिं पंथयवज्जाणं ’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (तेसिं पंथयवज्जाणं पचण्हं अणगार
सयाणं अन्नया कयाइ एगयओ सहियाणं जाव पुव्वावरत्तकालसमयंसि
धम्मजागरियं जागरमाणाणं अयमेवारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पजित्था)
उन पांचसो, पांथक अनगार वर्ज मुनियों को किसी एक समय मध्य
रात्रि में जब कि वे धर्मध्यान प्रबोधिनी कथा को एकत्र संमिलित होकर

(तएणं तेसिं पंथयवज्जाणं) इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) त्थार भाद (तेसिं पंथयवज्जाणं पचण्हं अणगारसयाणं
अन्नया कयाइ एगयओ सहियाणं जाव पुव्वावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं
जागरमाणाणं अयमेवारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पजित्था) पांथसे पाथक अन-
गार वर्ज मुनियोने केँध ओक वणते मध्यरात्रिभा न्यादे तेओ णधा ओकडा
थयने धर्मध्यान प्रबोधिनी कथा विषे यथा करी रह्या उता त्यादे तेओने आ

अयमेतद्रूपः=वक्ष्यमाणप्रकारकः 'अवमत्थिए' अभ्यर्थितः प्रवचनसंमतः यावत्-
यावत् करणेन-चित्तिए, पत्थिए, मनोगए इत्येषां सङ्ग्रहः । चिन्तितः प्रार्थितः
मनोगतः संकल्पः= विचारः 'समुप्पज्जित्था' समुदपद्यत=अभवत्-एवं अमुना
प्रकारेण खलु=निश्चये शैलको राजर्षिः 'चइत्ता' त्यक्त्वा, 'रज्जं' राज्यं यावत्
प्रव्रजितं= दीक्षां गृहीतवान् स चेदानीं 'विउलेणं' विपुलेन अतिशयेन अशन
पानखाद्यस्वाद्ये चतुर्विधाहारे निद्राजनकपानद्रव्यविषे च मूर्च्छितः=आसक्तः
नो शक्नोति यावद् कुत्रापि विहर्तुम् । नो खलु कल्पते देवानुप्रियाः !
श्रमणानां यावत् प्रमत्तानां विहर्तुम्, हे देवानुप्रिया ! प्रमादिनो भूत्वा श्रमणानां
संयममार्गे विहर्तुं न कल्पते, किंतु अभ्युद्यतेन इत्यर्थः । 'तं सेयं' तच्छ्रेयः=तत्
तस्मात् श्रेयः खलु देवानुप्रियाः अस्माकं कल्ये प्रभाते शैलकं राजर्षिमापृच्छय

कर रहे थे । इस तरह का प्रवचन संमत चिन्तित, प्रार्थित, मनोगत
संकल्प-विचार उत्पन्न हुआ । (एवं खलु सेलए रायरिसी चइत्ता रज्जं
जाव पव्वइए विउलेणं असण ४ मज्जपाणे मुच्छिए नो संचाएइ जाव
विहरित्तए, नो खलु कप्पइ देवाणुप्पिया ! समणाणं निगंथाणं जाव
प्रमत्ताणं विहरित्तए) शैलक राजा ने राज्य का परित्याग कर भगवती
दीक्षा अंगीकार की हैं-इस तरह वे राजकृषि घने हैं-परन्तु अब वे
विपुल अशन पान, खाद्य और स्वाद्यरूप चतुर्विध आहार में तथा निद्रा
कारक पान द्रव्य विशेष में आसक्त हो रहे हैं । कहीं पर भी बाहर
विहार नहीं करना चाहते हैं । इस तरह हे देवानुप्रियो ! श्रमणों को
प्रमत्त बनकर संयम मार्ग में विहार करना रहना-उचित नहीं है ।
(तं सेयं खलु देवाणुप्पिया ! अम्हं कल्लं सेलयं रायरिसि आपुच्छित्ता

अतनो प्रवचन संमत, चिन्तित, प्रार्थित, मनोगत संकल्प, विचार उद्बलव्यो
(एवं खलु सेलए रायरिसि चइत्ता रज्जं जाव पव्वइए विउलेणं ४ मज्जपाणे मुच्छिए
ए नो संचाएइ जाव विहरित्तए नो खलु कप्पइ देवाणुप्पिया ! समणाणं निगंथाणं
जाव प्रमत्ताणं विहरित्तए) शैलक राजा ने राज्यवैभव त्यज्जने लागवती दीक्षा
स्वीकारी छे अथी तेओ राजकृषि तरीके प्रसिद्ध थया छे. पणु अत्यारे तेओ
पुष्कण प्रमाणुमां अशन, पान, आद्य अने स्वाद्य आहार तेमज निद्राकारक
पानद्रव्य विशेषमां आसक्त थछ रह्या छे. जीने कंछ विहार करवानी पणु
तेओनी छच्छा लागती नथी. हे देवानुप्रियो ! आ रीते श्रमणोने प्रमत्त
थछने संयममार्गमां रह्योने विहार करवो योग्य लागतुं नथी (तं सेयं
खलु देवाणुप्पिया ! अम्हं कल्लं सेलयं रायरिसि आपुच्छित्ता पाडिहारिय पीढ

‘पाडिहारियं’ प्रातिहारिकं=प्रत्यर्पणीयं, पीठफलकशय्यासंस्तारकं प्रत्यर्प्य, शैलक-
स्यानगारस्य पान्थकमनगारं ‘वेयावच्चकरं’ वैयावृत्त्यकरं=सेवाकारकं, स्थापयि-
त्वा वहिरभ्युद्यतेन यावद्-इह यावत्करणात्-अभ्युद्यतेन=सोद्यमेन प्रदत्तेन=तीर्थ-
करानुज्ञापितेन, प्रगृहीतेन तीर्थकराङ्गीकृतेन जनपदविहारं इत्यस्य संग्रहः । विवर्तुम्
-कर्तुम् शैलकानगारस्य वैयावृत्त्यार्थं पान्थकमनगारं वहिर्विवर्तुमस्माकं श्रेय इत्यर्थं
एवम्=उक्तप्रकारेण ‘संपेहेति’ संप्रेक्षन्ते, विचारयन्ति । ‘संपेहिता’ संप्रेक्ष्य
विचार्य, कल्ये यावज्जलति=सूर्ये उदिते सति शैलकमापृच्छ्य प्रातिहारिकं=प्रत्य-
र्पणीयं पीठफलकशय्यासंस्तारकं ‘पच्चप्पिणंति’ प्रत्यर्पयन्ति प्रत्यर्प्य पान्थकमनगारं
‘वेयावच्चकरं’ वैयावृत्त्यकरं, ‘ठावंति’ स्थापयन्ति । ‘ठावित्ता’ स्थापयित्वा
वहिर्यावद्-इह यावत्करणात्-अभ्युद्यतेन प्रदत्तेन, प्रगृहीतेन जनपदविहारं इत्यस्य
संग्रहः, विहरन्ति । शैलकानगारस्य ये पञ्चशतसंख्यकाः पान्थकप्रमुखा अन-

पाडिहारियं पीठफलगसेज्जासंथारगं पच्चप्पिणित्ता सेलगस्स अण-
गारस्स पंथयं अणगारं वेयावच्चकरं ठवेत्ता वहिया अब्भुज्जएणं जाव
पवत्तेण पग्गहिणण जणवयविहारं विहरित्तए) इसलिय हे देवानुप्रियो !
हम लोगो को यही कल्याण कारक है कि प्रातः होते ही हम लोग शैलक
राजऋषि से पूछकर और प्रत्यर्पणीय पीठ फलकशय्यासंस्तारक को
रखकर वापिस देकर तथा शैलक राजऋषि की वैयावृत्ति करने के लिये
पान्थक अनगार को रखकर यहां से सोद्यम के साथ प्रदत्त तीर्थकर की
दी हुई आज्ञा के अनुसार प्रगृहीत तीर्थकर की आज्ञा को अंगीकार
कर ऐसा बाहिर देशों में विहार करें । (एवं संपेहेति, संपेहिता कल्लं
जाव जलंते सेलयं आपुच्छित्ता पाडिहारियं पीठफलगसेज्जासंथा-
रयं पच्चप्पिणंति, पच्चप्पिणित्ता पंथयअणगारं वेयावच्चकरं ठावंति

फलगसेज्जासंथारगं पच्चप्पिणित्ता सेलगस्स अणगारस्स पंथयं अणगारं, वेयाव-
च्चकरं ठवेत्ता वहिया अब्भुज्जएणं जाव पवत्तेण पग्गहिणण जणवयविहारं
विहरित्तए) ओ७वे ७ देवानुप्रियो ! आपणु माटे ७व्याणुने भागं ७
रहो ७ ७ सवारै शैलक राजऋषिनी आज्ञा भेणवीने पीठफलक, शय्या संस्ता
रक वगेरे पाछां आवीने शैलक राजऋषिनी वैयावृत्ति करवा माटे पान्थक अन-
गारने नीभीने ७द्यमपूर्वक आपणु अर्धीथी तीर्थकरेनी आज्ञा सुज्ज तेमज्ज
तीर्थकरेनी आज्ञानुं पालन करतां णडारना णीण देशोमां विहार करवा नीडणी
पडीये एवं संपेहेति संपेहिता कल्लं जाव जलंते सेलयं आपुच्छित्ता, पाडिहारियं
पीठफलगसेज्जासंथारयं पच्चप्पिणित्ता पंथयअणगारं वेयावच्चकरं ठावंति

गाराः शिष्यरूपेण सहचरा आसन् तेषु पान्थकं शैलकानगारसेवार्थं स्थापयित्वा पान्थकवर्जास्ते सर्वेऽनगाराः पीठफलकादिकं प्रत्यर्प्य बहिर्जनपदविहारं कुर्वन्ति स्मेत्यर्थः ॥ ३१ ॥

मूलम्-तएणं से पंथए सेलयस्स सेज्जासंथारयउच्चार-
पासवणखेलसिंघाणमल्लओसहभेसज्जभत्तपाणएणं अगिलाए
विणएणं वेयावडियं करेइ, तएणं से सेलए अन्नया कयाइं क-
त्तिय चाउम्मासियंसि विउलं असण० आहारमाहारिए सुबहुं
मज्जपाणयं पीए पुठ्ठावरणहकालसमयंसि सुहप्पसुत्ते, तएणं
से पन्थए कत्तियचाउम्मासियंसि, कयकाउस्सग्गे देवसियं पडि-
क्कमणं पडिक्कंते चाउम्मासियं पडिक्कंमिउंकामे सेलयं रायरिसिं
खामणट्टयाए सीसेणं पाएसु संघट्टेइ, तएणं से सेलए पंथएणं
सीसेणं पाएसु संघट्टिए समाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे
उट्टेइ, उट्टित्ता एवं वयासी-सं केस णं भो एस अप्पत्थियपत्थिए
जाव परिवज्जिए जेणं ममं सुहप्पसुत्तं पाएसु संघट्टेइ? तएणं से
पंथए सेलएणं एवं वुत्ते समाणे भीए तत्थे तसिय करयल०क

ठावित्ता बहिया जाव विहरंति) इस प्रकार उन्होंने विचार किया-
विचार करके प्रातःकाल जब सूर्य अपनी प्रभा से प्रकाशित होने लगा
तब उन्होंने शैलक राजकृषि से पूछकर प्रतिहारिक-प्रत्यर्पणी पीठ फलक
शय्या संस्तारक को चापिस दे दिया-चापिस देकर फिर उन्होंने उन
की वैयावृत्ति करने के लिये पांथक अनगार को रख दिया । रखकर फिर
वे वहाँ से बाहर दूसरे देशों में विहार कर गये । सूत्र ॥ ३१ ॥

ठावित्ता बहिया जाव विहरंति) आ प्रमाणे तेओओ विचार कर्यो, विचार
करीने न्यारे सवारे सूर्य उदय पाओ त्यारे शैलक राजकृषिनी अज्ञाभेणवीने
प्रत्यर्पणीय ओटले के पीठफलक शय्या संस्तारकने पाछा सोपीने राजकृषिनी
वैयावृत्ति भाटे पांथक अनगारने त्यां नियुक्त करीने तेओ त्यांथी भडारना
णील देशोमां विहार करना नीकथा. ॥ सूत्र ३१ ॥

एवं वयासी-अहणं भंते ! पंथए कायकउस्सग्गे देवसियं पडि-
क्कमणं पडिक्कंते चाउम्मासियं खामेमाणे देवाणुप्पियं वंदमाणे
सीसेणं पाएसु संघट्टेमि, तं खमंतु मं देवाणुप्पिया ! खमंतु मेऽ
वराहं तुम्मणं देवाणुप्पिया णाइभुज्जो एवं करणयाए त्तिकट्टु
सेलयं अणगारं एतमट्ठं सम्मं विणएणं भुज्जो २ खामेइ ।

तएणं तस्स सेलयस्स रायरिसिस्स पंथएणं एवंवुत्तस्स
अयमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था-एवं खलु अहं रज्जं च जाव
ओसन्नो जाव उउवद्धपीठफलगसेज्जासंधारणं गिण्हित्तां
विहरामि, तं नो खलु कप्पइ समणाणं ओसन्नाणं पासत्थाणं
जाव विहरित्तए, तं सेयं खलु मे कल्लं मंडुयं रायं आपुच्छित्तां
पाडिहारियं पीठफलगसेज्जासंधारयं पच्चप्पिणित्ता पंथएणं अण-
गारेणं सद्धिं वहिया अब्भुजएणं जाव जणवयविहारेणं विहरि-
त्तए । एवं संपेहेइ, संपेहित्ता कल्लं याव विहरइ ॥ सू० ३२॥

टीका—‘तएणं से’ इत्यादि-ततस्तदनन्तरं खलु स पाथकः शैलकस्य
‘सेज्जासंधारयउच्चारपासवणखेलसिंघाणमल्लओसहभेसज्जभत्तपाणएणं’ शय्यासं-
स्तारकोचारप्रस्रवणखेलसिंघाणमल्लौपधभैष्यज्यभक्तपानेन ‘अगिलाए’ अग्लानः सन्

‘तएणं से पंथए इत्यादि’ ॥ सूत्र ॥ ३२ ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से पंथए) वह पाथक (सेलयस्स)
शैलक अनंगार की (सेज्जासंधारयउच्चारपासवणखेलजल्लसिंघाणमल्ल
ओसहभेसज्जभत्तपाणएणं) शय्या संस्तारक के द्वारा उच्चार प्रस्र-
वण, खेल, जल्ल सिंघाण मल्ल आदि की परिष्ठापना द्वारा औपध भैष्यज्य
द्वारा, भक्त पान लाने के द्वारा (अगिलाए) बिना कोई ग्लानभाव के

(तएणं से पंथए) इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) त्थार णाह (से पंथए) पाथक (सेलयस्स) शैलर राजकपिनी
(सेज्जासंधारयउच्चारपासवण-खेल-जल्ल-सिंघाणमल्ल-ओसहभेसज्जभत्तपाणएणं)
शय्या संस्तारक द्वारा, तेभज उच्चार प्रस्रवण, खेल, सिंघाण मल्ल वगैरे नी

विनयेन वैयावृत्यं सेवां करोति । ततः खलु स शैलकः 'अन्नया कयाइं' अन्यदा कदाचित् अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् काले 'कत्तियचाउम्मासियंसि' कार्तिकचातुर्मासिके विपुलम्=अधिकम्, 'असण०' अशनपानखाद्यस्वाद्यम् 'आहारमाहारिए' आहारमाहारितः चतुर्विधाहारमतिशयेन कृत्वेत्यर्थः सुबहुं 'मज्जपाणयं' मद्यपानकं=निद्राजनकपानकद्रव्यविशेषं 'पीए' पीतः पीत्वेत्यर्थः । 'पूर्वापराहकालसमयंसि' पूर्वापराहकालसमये=दिवसस्य चतुर्थे प्रहरे सुखप्रसुप्तः मनोज्ञप्रणीतः भोजनातिशयेन निद्राकारकपानकद्रव्यसेवनेन च गाढनिद्रां प्राप्त इत्यर्थः । यत्तु समाधिना सुखेन सुप्त इत्यर्थ इत्युक्तं तन्न युक्तम् प्रमादसद्भावे समाधेरसम्भवात् अमर्यादितनिद्राताः समाधेर्दूरवर्तित्वाच्च । ततस्तदनन्तरं स पान्थकः 'कत्तियचाउम्मासियंसि'

(विणएणं) बडे विनय के साथ (वेयावडियं करेइ) वैयावृत्ति करने लगा । (तएणं से सेलए अन्नया कयाइं) एक दिन की बात है कि वे शैलक अनगार (कत्तिय चाउम्मासियंसि विउलं असण० आहारमाहारिए सुबहुं मज्जपाणयं पीए पुव्ववरण्हकालसमयंसि सुहप्पसुत्ते) चतुर्मासके कार्तिक महिने में बहुत अधिक अशन, पान, खाद्य, और स्वाद्यरूप चतुर्विध आहार कर के और निद्राकारक पानक द्रव्य विशेष को पी करके दिवस के चतुर्थ प्रहर में सुख से सोये हुए थे । यहां पर जो कोइ २ ऐसा पाठ कहते हैं कि वे समाधि पूर्वक सुख से सोये हुए थे वह ठीक नहीं है । कारण प्रमाद के सद्भाव में समाधि का होना बनता नहीं है । अमर्यादित निद्रा और समाधि इनका परस्पर विरोध है ऐसी स्थिति में तो समाधि बहुत दूर रहा करती है । (तएणं से

परिष्ठापना द्वारा (अगिलाए) डोढपण्ण जतने। अणुगमे के धणु। विनाना भनीने (विणएणं) भूणञ्ज नञ् थधने (वेयावडियं करेइ) वैयावृत्ति करवा लाग्या। (तएणं से सेलए अन्नया कयाइं) एक दिवस शैलक राज्ञकवि (कत्तियचाउम्मासियंसि विउलं असण — आहारमाहारिए सुबहुं मज्जपाणयं पीए पुव्ववरण्हकालसमयंसि सुहप्पसुत्ते) चातुर्मासना कार्तिक मासमां भूणञ्ज प्रमाण मां अशन वान, पाद्य अने स्वाद्य इप यार जतना आहार करीने अने निद्रा कारक आपानक द्रव्य विशेषनुं पान करीने सांजना छेदना पडोरना वण्णते सुजेथी सुता हुता। अडीं " धणु। दोडे समाधि पूर्वक सुजेथी शैलक राज्ञकवि सूता हुता। " ओ प्रमाणेनो पाठ होवानुं कडे छे ते योग्य गणाय न नहि केमके प्रमादअवस्थां समाधि थध सकती नथी। अमर्यादित निद्रा अने समाधि आ अने वण्णे विरोध छे। आवी स्थितिमां समाधि थध सकती न नथी।

कार्तिकचातुर्मासिके 'कायकाउत्सवे' कृतकायोत्सवे. 'देवसियं' देवसिकं
प्रतिक्रमणं परिक्रान्तः=कृतवान्, चातुर्मासिकं 'पडिकमिउं कामे' प्रतिक्रमितु-
कामः शैलकं राजर्षिं 'स्वामणद्वयाए' क्षमापनार्थाय शीर्षेण मस्तकेन पादयोः
संघट्टयति स्पृशति । ततस्तदनन्तरं खलु स शैलकः शैलकराजर्षिः पान्थकेन=पा-
न्थकानगारेण शीर्षेण पादयोः संघट्टितः संस्पृष्टः सन् 'आसुरुत्ते' आशुरुतः श्रुति-
तिकोपयुक्तः, यावत् क्रोधानलवेगेन 'मिसिमिसेमाणे' मिसमिसन् देदीप्यमानः
'उट्टेइ' उत्तिष्ठति, 'उट्टित्ता' उत्थाय एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत् 'से'
सः 'केस' एषः एतादृशः कोऽस्ति खलु भोः ! 'एस' एषः 'अप्पत्थियप-
त्थिय' अपार्थितप्रार्थकः, यावत् परिवर्जितः श्री ह्री धी रहितः, यः खलु मां

पंथए कत्थिय चाउम्मासियंसि कय काउत्सवे देवसियं पडिक्रमणं पडि-
क्कंते चाउम्मासियं पडिक्रकामिउकामे सेलयं रायरिसि स्वामणद्वयाए
सीसेणं पाएसु संघट्टेइ) इसी समय पांथक अनगार ने उसी चातुर्मासिके
कार्तिक महीने में कायोत्सव करके देवसिक प्रतिक्रमण किया । फिर
चातुर्मासिक प्रतिक्रमण करने की इच्छा से उसने शैलक राजर्षि के
अपने कृत दोषों की क्षमा याचना निमित्त मस्तक से दोनों चरणों का
स्पर्श किया । (तएणं से सेलए पंथएणं सीसेणं पाएसु संघट्टिए समाणे
आसुरुत्ते जाव मिसिमिसे माणे उट्टेइ) पांथक अनगार के मस्तक से
दोनों चरणों में स्पृष्ट हुए वे शैलक राजर्षि इकदम कोप से लाल हो
गये । और मिस मिसाते हुए यावत् क्रोधानल के वेग से देदीप्यमान
होते हुए-वे उठकर बैठ गये । (उट्टित्ता एवं वयासी) बैठकर इस
प्रकार कहने लगे- (से केसणं भो एस अप्पत्थिय पत्थिए जाव परिव-

(तएण से पंथए कत्थियचाउम्मासियंसि कयकाउत्सवे देवसियं पडिक्रमणं
पडिक्कंते चाउम्मासियं पडिक्रकामिउकामे सेलयं रायरिसि स्वामणद्वयाए सीसेणं
पाएसु संघट्टेइ) आ वणते चातुर्मासिना कार्तिक मासमां न पांथक अनगारे
कायोत्सव करीने देवसिक प्रातिक्रमणं कथुं. त्याइ पछी चातुर्मासिक
प्रातिक्रमण करवानी छत्ताथी तेमण्णे पोताना दोपोनी क्षमापना भाटे शैलक
राजर्षिना चरणेमां पोताना मस्तकने स्पृशं कथी. तएणं से सेलए पंथएणं
सीसेणं पाएसु संघट्टिएसु समाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे उट्टेइ)
पांथक अनगारना मस्तकना णंने पणेमां थयेदा स्पृशंथी शैलक राजर्षि
एकदम दास थोण थरुं गया, अने क्रोध नी जवाणेमां सागता तेओ
ठहीने जेहा थरुं गया. (उट्टित्ता एवं वयासी) जेहा थरुने तेओओ आ प्रभाण्णे

सुखप्रसुप्तं पादयोः संघट्टयति ? ततः खलु स पान्थकः शैलकेनैवमुक्तः सन् भीतः
=भययुक्तः त्रस्तः=उद्विग्नः, त्रसितः कम्पितः करतलपरिगृहीतं शिरसावर्तं मस्त-
केऽञ्जलिं कृत्वा एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-‘अहणं’ अहं खलु भदन्त !
पान्थकः कृतकायोत्सर्गः ‘देवसियं’ दैवसिकं=प्रतिक्रमणं प्रतिक्रान्तः । हे भदन्त !
अहं खलु पान्थकनामको भवदीयशिष्यः कायोत्सर्गं कृत्वा दैनिकं प्रतिक्रमणं कृत-
वान्, अधुना चातुर्मासिकं क्षमापयन् देवानुप्रियं वन्दमानः शीर्षेण पादयोः संघट्ट-
यामि, हे देवानुप्रियाः तत् तस्माद् क्षमध्वं माम्, क्षमध्वं मे ममापराधं, ‘तुम-

ज्जिए) अरे ! यह कौन ऐसा हैं जो श्री ह्री से रहित बुद्धिवाला हुआ
यहां बिना बुलाये आ गये हैं और (णं ममं सुहृप्पसुत्तं पाएसु
संघट्टेइ) सुख पूर्वक सोए हुए मुझे पैरों में स्पर्श कर रहा है । (तएणं
से पंथए सेलएणं एवं वुत्ते समाणे भीए तत्थे तसिय करयल० कट्टु एवं
वयासी) इस प्रकार शैलक के द्वारा कहे जाने पर वह पान्थक अनंगार
डर गया, उद्विग्न हो गया, रोम २ उसका कप गया । उसी समय उसने
दोनों हाथों की अंजलि जोड़कर और उसे मस्तक पर रखकर इस
प्रकार कहा-अहणं भंते पंथए कयकाउसग्गे देवसिय पडिक्कमणं
पडिक्कंते चाउम्मासियं खामेमाणे देवानुप्पियं । वंदमाणे सीसेणं पाएसु
संघट्टेमि) हे भदन्त ! मैं हूँ आपका शिष्य मैं पान्थक ने कायोत्सर्ग करके
दैवसिक प्रतिक्रमण कर लिया है । अब चातुर्मासिक दोषों की क्षमा
कराने निमित्त हे देवानुप्रिय आपकी वंदना करते हुए मैं आपके चरणों
का स्पर्श किया है । (तं खमंतु मं देवानुप्पिया ! खमंतु मेऽवराहं तुमणं

कट्टु-(से केसणं भो एस अणत्थियपत्थिए जाव परिवज्जिए) अरे ! आ डोणु
छे ? ने श्री ह्री थी रडीत भूषं जोलाव्या वगर न अडीं आवतो रहो छे.
(णं मम सुहृप्पसुत्तं पाएसु संघट्टेइ) के ने सुजेथी विश्राम करना भने पगोभां
स्पर्श करी रहो छे. (तएणं से पंथए सेलएणं एवं वुत्ते समाणे भीए तत्थे तसिय
करयल० कट्टु एवं वयासी) शैलक राजर्षिणी आ वात सांलणीने पान्थक
अनंगार डरी गया, उद्विग्न थर गया अने तेभना आणु आणुभां लय व्याप्त
थर गये. ततः न तेओ अने डाथोनी अंजलि मस्तके भूझीने आ
प्रभाणे कडेवा लाग्या-(अहणं भंते पंथए कयकाउसग्गे देवसियपडिक्कमणं
पडिक्कंते चाउम्मासियं खामेमाणे देवानुप्पियं । वंदमाणे सीसेणं पाएसु संघट्टेमि)
हे भदन्त ! आतो हुं छुं आपनो शिष्य पान्थक मे कायोत्सर्ग करीने दैवसिक
प्रतिक्रमण करी लीधुं छे यातुर्मासिक दोषोनी क्षमापना भाटे तभारा अरखोभां
मे मस्तकेनो स्पर्श कर्यो छे. (तं खमंतु मं देवानुप्पिया ! खमंतु मेऽवराहं

णं ' गृयं खलु । हे देवानुप्रियाः ' णाह भुज्जो ' न भूयः एवं करणाय प्रवर्तिष्ये
इति कृत्वा=इत्युक्त्वा शैलकमनगारमेतदर्थं सम्यग् विनयेन ' भुज्जो भुज्जो ' भूयो
भूयः पुनः पुनः ' खामेइ ' क्षमयति शैलकस्य राजर्षे क्रोधोपशमनार्थं पुनः पुनः
स्वापराधं क्षमयति स्मेत्यर्थः ।

ततः खलु तस्य शैलकस्य राजर्षेः पान्थकेनैवमुक्तस्य अयमेतद्रूपो वक्ष्यमाण-
रूपः यावत् संकल्पः समुदपद्यत=अभवत्-एवम्=अमुना प्रकारेण ग्वलु निश्चये, अहं-
सर्वं राज्यं त्यक्त्वा च यावत् दीक्षां गृहीत्वा पुनर्विपुलाशनपानादौ मूर्च्छितः गृद्धः
अध्युपपन्नः अवसन्नः, यावत् अवसन्नविहारी, पार्श्वस्थविहारी कुशीलः कुशीलविहारी
प्रमत्तः संसक्तश्चतुर्मासापगमेऽपि ऋतुवद्धपीठफलकशय्यासंस्तारकं गृहीत्वा विह-

देवानुप्रिया ! णाह भुज्जो एवं करणाय ए त्ति कद्दु सेलय अणगारं
एयमद्वं सम्मं विणएणं भुज्जो २ खामेइ) इसलिये हे देवानुप्रिय ! आप
मुझे क्षमा कीजिये । अब मैं हे देवानुप्रिय ! पुनः ऐसा नहीं करूंगा ।
इस प्रकार कहकर उसने बार २ शैलक अनगार से अपने इस अपराध
की वड़े विनय के साथ क्षमा मांगी । (तएणं तस्स सेलयस्स रायरिसिस्स
पंथएणं एवं वुत्तस्स अयमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था) इस प्रकार पंथक
अनगार के कहने पर उस शैलक राजर्षि के मन में यह इस प्रकार का
यावत् संकल्प उत्पन्न हुआ (एवं खलु अहं रज्जं च जाव ओसन्नो जाव
उउ वद्धपीठफलकसेज्जासंथारगं गिण्हित्ता विहरामि त नो खलु कप्पइ
समणाणं ओसन्ना णं पासत्था णं जावविहरित्ता) मैंने समस्त राज्य का परि-
त्याग कर यावत् जिनदीक्षा धारण की है परन्तु अब मैं पुनः विपुल अशन

तुमणं देवानुप्रिया ! णाह भुज्जो एवं करणाय ए त्ति कद्दु सेलय अणगारं
एयमद्वं सम्मं विणएणं भुज्जो २ खामेइ) अथी हे देवानुप्रिय ! तमे भने क्षमा
करो । हे देवानुप्रिय ! डवेथी भाराथी आवु डोअपयु द्विस थथे नडि आ
प्रभाणु पाथक अनगारे शैलक राजकपिनी पे.ताना 'अपराध गदल बार'वार
विनम्र थथने क्षमा याचना करी. (तएणं तस्स सेलयस्स रायरिसिस्स पंथएणं
एवं वुत्तस्स अयमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था) आ प्रभाणु पाथक अनगारनी
घात सालणीने शैलक राजकपिना मनमां आ नतने संकल्प-विचार रुधुथी
के (एवं खलु अहं रज्जं च जाव ओसन्नो जाव उउ वद्धपीठफलकसेज्जा
संथारगं गिण्हित्ता विहरामि त नो खलु कप्पइ समणाणं ओसन्ना णं पासत्था णं
जावविहरित्ता) सकल राजवैलवने त्याग करीने मे जिनदीक्षा भेगवी छे.
पणु अत्थादे करी हुं पुण्डण प्रभाणुमां अशन, वान वगेरेना सेवनमां आस-

रामि । तद्=तरमात् नो खलु कल्पते श्रृणानाम् अनगाराणां 'पासत्थाणं' पार्श्वस्थानां यावत् करणेन- 'अवसन्ना' कुशीलां प्रमत्तां संसक्तां इत्येषां संग्रहः । 'अवसन्ना' पार्श्वस्थाः कुशीलाः प्रमत्ताः संसक्ताश्च भूत्वाऽनगाराणां विहर्तुं न कल्पते इत्यर्थः ।

'तं सेयं' तच्छ्रेयः=तत् तरमात् श्रेयः खलु मे मम कलये प्रभातकाले मण्डूकं राजानमापृच्छद्य प्रतिहारिकं=प्रत्यर्पणीयं, पीठफलकशय्यासंस्तारकं प्रत्यर्प्य पान्थकेनानगारेण सार्धं बहिः 'अभ्युज्जएण' अभ्युद्यतेन=उत्तमसहितेन, यावत्-इह यावत् करणात्- 'पञ्चत्तेण, पग्गहियेण' इत्यनयोः संग्रहः । 'पञ्चत्तेण' प्रदत्तेन, तीर्थकरानुज्ञापितेन गुरूपदिष्टेन इत्यर्थः, 'पग्गहियेण' प्रगृहीतेन, तीर्थकराङ्गीकृतेन, गुरुसकाशान्मयाङ्गीकृतेनेत्यर्थः जनपदविहारेण विहर्तुम् । नव-

पान आदि में मूर्च्छित बन रहा हूँ । उन में स्नेहरूपी रज्जु से बंध गया हूँ । लोलुप हो गया हूँ । सरस आहार आदि के अधीन मेरा जीवन हो गया है । स्वाध्याय प्रतिलेखन आदि आवश्यक क्रियाओं से मैं शिथिल हो रहा हूँ । मेरी चरण सत्तरी और करण सत्तरी दोनों ही आलस्य के बश से मंदीभूत हो रही हैं । इसलिये मैं पार्श्वस्थ हो रहा हूँ । पार्श्वस्थों के जैसा मेरा विहार वर्ताव हो गया है । कुशील-कुत्सित आचार वाला बन गया हूँ । कुशील विहारी हो रहा हूँ । प्रमत्त दशाधीन होकर गौरवत्रय से संकीर्ण आचारवाला बना हुआ हूँ । ऋतुबद्ध पीठ फलक शय्या संस्तारक का से वी हो रहा हूँ । अतः अवसन्न, पार्श्वस्थ, कुशील प्रमत्त एवं संसक्त होकर अनगार रूप से रहना यह श्रेयस्कर नहीं है । (तं सेयं खलु में कल्लं मंडुयं रायं आपुच्छित्ता पाडिहारियं पीठ

कलं थयं रह्यो छुं. स्नेहइपी दोरीमां हुं जंधाई गये। छुं. हुं लोलुप थयं गये। छुं. भाइं एवन सरस आहारने आधिन थयं गयुं. छे. स्वाध्याय प्रतिलेखन वगेरे आवश्यक क्रियामां हुं शिथिल थयं गये। छुं. भारी चरण सत्तरी अने करण सत्तरी जनें आणसने लीधे मंद थयं रही छे. अथी हुं पार्श्वस्थ थयं रह्यो छुं. भारी विहार अने आचरण पाणु पार्श्वस्थोनी जेम न थवां मांडयो छे. कुशील-अटले के हुं कुत्सित आचरण वाणो थयं गये। छुं. कुशील-विहारी थयं रह्यो छुं. प्रमत्तना जेवी दशावाणो हुं, गौरवत्रयथी संकीर्ण आचार वाणो थयं रह्यो छुं. हुं ऋतुबद्ध पीठ इलक शय्या संस्तारक ने सेवनारो थयं गये। छुं. अथी अवसन्न, पार्श्वस्थ कुशील प्रमत्त अने संसक्त थयने अनगार इये रडेवुं नेश्रेयस्कार नथी. (तं सेयं खलु में कल्लं मंडुयं रायं आपुच्छित्ता पाडिहारियं पीठफलक सेज्जा संधारयं पञ्चपिणिता पथएणं

કલ્પિવિહારેણ દેશમધ્યે વિહારં કર્તું શ્રેય હત્યર્થઃ । એવમ્=ઉક્તપ્રકારેણ, ' સંપ્રેક્ષતે સ્વ મનસિ વિચારયતિસ્મેત્યર્થઃ । ' સંપેહિતા ' સંપ્રેક્ષ્ય વિચાર્ય, કલ્પે યાવદ્વિહરતિ । અત્ર યાવદ્વચ્છવ્દેન- ' જલંતેમંડુયં રાયં આપુચ્છિતા, પાઙ્કિહારિયં, પીઠફલગ સેજ્જાસંધારયં પચ્ચપ્પિણહ, પચ્ચપ્પિણિતા પંથણં અનગારેણં સદ્ધિં બહિયા અબ્બુજ્જણં જાવ જળવયવિહારેણં ' ઇતિપાઠસ્ય સંગ્રહઃ ॥ ૩૨ ॥

ફલગ સેજ્જા સંધારયં પચ્ચપ્પિણિતા પંથણં અનગારેણં સદ્ધિં બહિયા અબ્બુજ્જણં જાવ જળવયવિહારેણં વિહરિત્તણં એવં સંપેહેહ, સંપેહિતા કલ્પં યાવ વિહરહ) મેરા હિતતો અવ હસી મેં હૈં કિ પ્રાતઃકાલ મંડુક-રાજા સે પૂછકર પ્રતિહારિકા-જો યે પીઠ ફલગ શય્યા સંસ્તારક હૈં ઉન્હે પીછે દેકર પાંથક અનગાર કે સાથ ઉત્તમ યોગરૂપ ઉદ્યમ સે યુક્ત-અપ્રમત્તદશા વિશિષ્ટ-તીર્થંકરાદિ દ્વારા આચરિત ઔર ગુરુ જન દ્વારા ઉપદિષ્ટ-એમા વિહાર યહાં સે કરદૂં । અર્થાત્ નવ કલ્પિત વિહાર સે અન્ય દેશોં મેં વિહાર કરના હી મુક્ષે અવ હિતકારક હૈં । હસ પ્રકાર કા વિચાર શૈલક અનગાર ને કિયા । યાદ મેં વે હસી વિચાર કે અનુસાર વહાં સે વિહાર કર ગયે । યહાં યાવત્ શબ્દ સે “ જલંતે-મંડુયં રાયં આપુચ્છિતા પાઙ્કિહારિયં પીઠફલગ સેજ્જાસંધારયં પચ્ચપ્પિણહ, પચ્ચપ્પિણિતા પંથણં અનગારેણં સદ્ધિં બહિયા અબ્બુજ્જણં જાવ જળવય-વિહારેણં ” હસ પાઠ કા સંગ્રહ હુઆ હૈં । હસકા અર્થ ઉપર લિખા જા ચુકા હૈં । સૂત્ર ॥ ૩૨ ॥

અનગારેણં સદ્ધિંબહિયા અબ્બુજ્જણં જાવ જળવય વિહારેણં વિહરિત્તણં એવં સંપેહેહ સંપેહિતા કલ્પં યાવ વિહરહ) હવે મારા પોતાને માટે તો એજ શ્રેયસ્કાર ગણાય કે સવારે મંડુકરાજને જણાવી પીઠ ફલગ શય્યા સંસ્તારકો સોંપીને પાંથક અનગારની સાથે ઉત્તમ યોગરૂપ ઉદ્યમથી યુક્ત-અપ્રમત્તદશાવિશિષ્ટ-અને તીર્થંકર વગેરે દ્વારા આચરિત અને ગુરુ જન દ્વારા ઉપદિષ્ટ વિહાર કરૂં એટલે કે નવ કલ્પિત વિહારથી ખીનદેશોમાં વિહાર કરવો જ હવે અત્યારના સંજોગોમાં મારે માટે હિતાવહ છે આરીતે શૈલક અનગારે વિચાર કર્યો. ત્યાર પછી એ વિચાર પ્રમાણે જ ત્યાંથી તેઓએ ખીજે વિહાર કર્યો અહીં 'યાવત્' શબ્દથી “ જલંતે મંડુયં રાયં આપુચ્છિતા પાઙ્કિહારિયં પીઠફલગસેજ્જા સંધારયં પચ્ચપ્પિણહ, પચ્ચપ્પિણિતા પંથણં અનગારેણ સદ્ધિં બહિયા અબ્બુજ્જણં જાવ જળવયવિહારેણં) આ પાઠનો સંગ્રહ થયો છે. આના અર્થ પહેલાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે. ॥ સૂત્ર “૩૨” ॥

मूलम्—एवामेव समणाउसो जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी
वा आयरिय उवज्झयाणं अंतिए पव्वइए समाणे ओसन्ने जाव
संथारए पमत्ते विहरइ, से णं इहलोए चेव बहूणं समाणां ४
हीलणिज्जे संसारो भाणियव्वो ॥ सू० ३३ ॥

टीका—‘एवामेव’ इत्यादि—एवमेव अनेन प्रकारेणैव यथा शैलको राजर्षिः प्रमादी
जातस्तथैव हे श्रमणा आयुष्मन्तः ! योऽस्माकं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा आचार्यो वा
ध्यायानामन्तिके समीपे प्रव्रजितः गृहीतप्रव्रज्यः सन् अवसन्नः यावत्—संस्तारके—
अत्र यावच्छब्देन—अवसन्ननिहारी, पार्श्वस्थः पार्श्वस्थविहारी, कुशीलः कुशीलविहारी
प्रमत्तः संसक्तः ऋतुवद्धपीठफलकशय्या’ इत्यन्तः पाठः संगृह्यते । एवं चावसन्नत्वादि
विशिष्टः सन् ऋतुवद्धपीठफलकशय्यासंस्तारके प्रमत्तः=प्रमादीभूत्वा विहरति अव-
तिष्ठते, स खलु इहलोके चैव बहूनां श्रमणानां ४ श्रमणीनां श्रावकाणां श्राविकाणां

‘ एवामेव समणाउसो ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(एवामेव) जिस तरह शैलक राजऋषि प्रमादी हुवे उसी
तरह (समणाउसो) हे आयुष्मन्त श्रमणों ! (जो अम्हं निग्गंथो वा
निग्गंथी वा आयरियं उवज्झयाणं अंतिए पव्वइए समाणे ओसन्ने जाव
संथारए पमत्ते विहरइ इह लोए चेव बहूणं समाणां ४ हीलणिज्जे
संसारो भाणियव्वो) जो कोई हमारा निर्ग्रन्थ वा निर्ग्रन्थी जन आचार्य
उपाध्याय के पास प्रव्रजित होता हुआ अवसन्न बन जाता है यावत् ऋतु
वद्ध पीठ फलकशय्या संस्तारक में प्रसक्त होकर बैठा रहता है वह इस
लोक में अनेक श्रमण, श्रमणी श्रावक, श्राविकाओं द्वारा हीलनीय होता

(एवामेव समणाउसो) इत्यादि

टीकार्थ—(एवामेव) जेभ शैलकराज ऋषि प्रमादवश थथा तेभ (समणाउसो)
हे आयुष्मन्त श्रमणो ! (जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा आयरियं उवज्झयाणं
अंतिए पव्वइए समाणे ओसन्ने जाव संथारए पमत्ते विहरइ इह लोए चेव
बहूणं समाणां ४ हीलणिज्जे संसारो भाणियव्वो) जे कोई अमारा निर्ग्रन्थके
निर्ग्रन्थी जन आचार्य उपाध्ययनी पासे प्रव्रजित थधने अवसन्न थध नय
छे. यावत् ऋतु वद्ध पीठ फलक शय्या संस्तारकमां प्रमत्त थधने ऐसी रहै
छे ते आ लोकमां घणु श्रमणो श्रमणीओ अने श्रावक श्राविकाओ द्वारा

હીલનીયઃ નિન્દનીયઃ ક્ષિસનીયઃ ગર્હણીયઃ પરિભ્રમનીયઃ, ભવતિ. । પરલોકેऽપિ
 સ્વલુ આગच्छति, प्राप्नोति बहूनि दण्डानानि 'संसारो भाणियव्यो' संसारो भणि-
 तव्यः । संसारे स परिभ्राम्यति. अत्र संसारपरिभ्रमणपाठो वाच्यः—यथा— ‘ अ
 णाइयं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरंतं संसारकंतारं अणुपरियट्ठं ’ अनादिकम् अन-
 वदग्रम् अनन्तं दीर्घाद्धं दीर्घकालं, दीर्घाद्धानं वा दीर्घमार्गं, चातुरन्तं चतुर्विभागं,
 चतुर्गतिकं, संसारएव कान्तारं दुर्गममार्गः तत्, तथा अनुपर्यटति पुनःपुन
 भ्राम्यतीत्यर्थः ॥ ३३ ॥

મૂલમ્—તણં તે પંથગવજ્જા પંચ અણગારસયા इमीसे
 कहाए लद्धट्ठा समाणा अन्नमन्नं सदावेति, सदावित्ता एवं
 वयासी—सेलए रायरिसी पंथएणं अणगारेणं सद्धिं वहिया जाव
 विहरइ, तं सेयं स्वलु देवाणुप्पिया ! अम्हं सेलयं उवसंपज्जि-
 त्ताणं विहरित्तए, एवं संपेहेति, संपेहित्ता सेलयं रायं उपसंपज्जि-
 त्ताणं विहरंति ॥ सू० ३४ ॥

है, निंदनीय होता है, क्षिंसनीय होता है, गर्हणीय होता है, परिभ-
 वनीय होता है । तथा परलोक में भी अनेक दण्डों को पाता है । संसार
 में वह परिभ्रमण करता है ।

સંસાર પરિભ્રમણ સંવન્ધી પાઠ યહાં હસ પ્રકાર સે લગા લેના ચાહિયે ।
 “ અણાઈયં અણવદગ્ગં દીહમદ્દં. ચાઉરંતસંસારકંતારં ‘અણુપરિયટ્ઠ’ ”
 હસકા ભાવ હસ પ્રકાર હૈ—એસા જીવ અનાદિ અનંતરૂપ સંસાર કાન્તાર
 મેં ક્રિ જો ચતુર્ગતિરૂપ વિભાગ વાલા હૈ ઓર જિસકા માર્ગ યા કાલ
 ઘટુત દીર્ઘ હૈ ડસમેં પુનઃ પુનઃ ભ્રમણ કરતા રહતા હૈ । સૂત્ર ॥ ૩૩ ॥

હીલનીય હોય છે, નિંદનીય હોય છે, ખિંસનીય હોય છે, ગર્હણીય હોય છે,
 પરિભવનીય હોય છે. તેમજ પરલોકમાં પણ ઘણી જાતની શિક્ષાને પાત્ર
 થય છે તે સંસારમાં પરિભ્રમણ કરતો જ રહે છે

સંસાર પરિભ્રમણ વિષે પાઠ અહીં આ પ્રમાણેજ લખાયેલો છે. (અણાઈયં
 અણવદગ્ગં દીહમદ્દં ચાઉરંતસંસારકંતારં અણુપરિયટ્ઠ) આનો ભાવર્થ આ પ્રમાણે
 છે કે—ચતુર્ગતિ રૂપ વિભાગવાળા અનાદિ અનંત રૂપ સંસાર કાન્તારમાં કે જેને
 માર્ગ ખૂબજ દીર્ઘ છે વારંવાર એવ પરિભ્રમણ કરતો જ રહે છે. ॥સૂત્ર ૩૩॥

टीका-‘तएणं’ इत्यादि-ततस्तदनन्तरं पान्थकवर्जाः पञ्चअनगरशतानि=पान्थकरहिताः पञ्चशतसंख्यका अनगराः एकोनपञ्चशतसंख्यका अनगरा इत्यर्थः । ‘इमीसे कहाए’ अस्याः कथायाः, ल्यबलोपे कर्मण्यधिकरणे चेति वार्तिकेन पञ्चमी । इमां कथामाकर्ण्येत्यर्थः । ‘लद्धट्ठा’ लब्धार्थाः प्राप्ताभिलषिताः सन्तः ‘अन्नमन्नं’ अन्योन्यं परस्परं ‘सदावेति’ शब्दयन्ति आह्वयन्ति, शब्दयित्वा=आहूय, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादिषुः-शैलको राजर्षिः पान्थकेनानगारेण सार्धं बहि र्यावद् विहरति, अत्र यावच्छब्देन-अबुज्जएणं पवत्तेणं पडिग्गहिएणं जणवयविहारं इति पाठस्य संग्रहः अस्य व्याख्या प्रागुक्ता । तत्=तस्मात्, श्रेयः खलु हे देवानुप्रियाः अस्माकं शैलकं शैलकराजर्षिम् ‘उवसंपज्जित्ता उपसंघ=

‘तएणं ते पंथगवज्जा’ इत्यादि ॥

टीकार्थ-‘(तएणं इस्के बाद (ते पंथगवज्जा पंच अनगरसया इमीसे कहाए लद्धट्ठा समणा अन्नमन्नं सदावेति) वे पान्थक वर्ज ५००) सौ अनगर अर्थात् ४९९ वे साधु जो शैलक राजऋषि के शिष्य थे जब इस कथा को सुना-तो सुनकर अभिलषित अर्थ की प्राप्ति वाले बनकर उन्होंने ने आपस में एक दूसरे को बुलाया-(सदावित्ता एवं वयासी) बुलाकर इस प्रकार विचार किया-(सेलए रायरिसी पंथएणं अनगारेणं सद्धि बहिया जाव विहरइ) शैलक राजऋषि पान्थक अनगर के साथ बाहर जनपदों में यावत् विहार कर रहे हैं ।

यहां यावत् शब्द से “अबुज्जएणं पवत्तेणं पडिग्गहिएणं जणवय विहारं” इस पाठ का संग्रह किया गया है । इन पदों की व्याख्या

(तएणं ते पंथगवज्जा) इत्यादि ।

टीकार्थ-(तएणं) त्थार भाइ (ते पंथगवज्जा पंच अनगरसया इमीसे कहाए लद्धट्ठा समणा अन्नमन्नं सदावेति) पान्थकने भाइ करतां भील आरसो नवाणुं राजऋषि शैलकना शिष्योओओ न्यारे आ भधी विगत नाणी त्थारे धम्मिछत अर्थनी प्राप्तिनी अलिदाषा राभता तेओओ ओक भीलने ओक स्थाने ओकठा थवा भाटे ओलाव्या (सदावित्ता एवं वयासी) ओलावीने ओक जग्ग्याओ ओकठा थधने तेओ विचार करवा लाग्या, (सेलए रायरिसी पंथएणं अनगारेणं सद्धि बहिया जाव विहरइ) के शैलक राजऋषि पान्थक अनगरनी साथे भडार जनपदोभां विहार करी रह्या छे,

अहीं ने (यावत्) शब्द छे तेनाथी (अबुज्जए णं पवत्तेणं पडिग्गहिएणं जणवयविहारं) आ पाठनो संशुद्ध थयो छे, आ पदोनी

उपगत्य तदाज्ञामङ्गीकृत्य विहर्तुं जनपदविहारं कर्तुमित्यर्थः । एवं अमुना प्रका-
रेण संप्रेक्षन्ते, परस्परं पर्यालोचयन्ति, संप्रेक्ष्य पर्यालोच्य शैलकं 'राय' राजानं
राजर्षिमित्यर्थः उपसंपन्न=उपेत्य तदाज्ञामादाय विहरन्ति ॥ ३४ ॥

मूलम्-तएणं सेलए पंथगपामोक्खा पंच अणगारसया
बहूणि वासाणिसामेन्नपरियागं पाउणिता जेणेव पोंडरीये पव्वए
तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छिता जहेव थावच्चापुत्ते तहेव
सिद्धा । एवामेव समणाउसो जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी
वा जाव विहरिस्सइ ।

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संप-
त्तेणं पंचमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्तेत्ति वेमि ॥ ३५ ॥

॥ पंचमं णायज्झयणं समत्तं ॥

पहिले कर दी गइ है । (तं सेयं खलु देवानुप्पिया । अम्हं सेलयं उव
संपज्जित्ता णं विहरित्तए) इसलिये हे देवानुप्रियो ! अब हम लोगों को
यही उचित-कल्याण कारक-मार्ग है कि हम सब उन शैलक राजर्षि
की आज्ञा को अंगीकार कर बाहर जनपदों में विहार करें ।

(एवं संपेहेत्ति) इस प्रकार उन्होंने विचार किया- (संपेहित्ता
सेलयं रायं उपसंपज्जित्ताणं विहरन्ति) विचार कर वे सब के सब
शैलक राजा-राजर्षि के पास पहुँचे और उनकी आज्ञा लेकर विहार
करने लगे । सूत्र ॥ ३४ ॥

व्यभ्या पडेला કરવામાં આવી છે. (તં સેયં खलु देवानुप्पिया । अम्हं सेलयं
उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए) એથી હે દેવાનુપ્રિયો ! અમારા માટે એજ
હિતાવર્ધ છે કે અમે બધા તે શૈલક રાજર્ષિની આજ્ઞા મેળવીને બહાર ના
જનપદોમાં વિહાર માટે નીકળીએ

(एवं संपेहेत्ति) આ પ્રમણે વિચાર કર્યો (સંપેહિત્તા સેલયં રાય ઉપસંપ-
જિત્તાણં વિહરંતિ) વિચાર કરીને તેઓ બધા શૈલક રાજર્ષિની પાસે ગયા.
અને તેમની આજ્ઞા મેળવીને વિહાર કરવા લાગ્યા. ॥ સૂત્ર " ૩૪ " ॥

टीका—ततस्तदनन्तरं खलु 'सेलए' शैलकराजर्षिः 'पंथगपामोक्खा' पान्थकप्रमुखाः, 'पंच' पञ्च, 'अणगारसया' अनगारशतानि, बहूनि वर्षाणि 'सामन्नपरियागं' श्रामण्यपर्यायं 'पाउणित्ता' पालयित्वा यत्रैव पुण्डरीकः पुण्डरीकपर्वतस्तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य यथैव स्थापत्यापुत्रः सिद्धस्तथैव सिद्धः । मासिकीं संलेखनां कृत्वा केवलीभूत्वा सिद्धा मुक्ता जाता इत्यर्थः ।

एवमेव शैलकराजर्षिवदेव, हे श्रमणा आयुष्मन्तः । योऽस्माकं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा यावद् प्रमादं परित्यज्य अभ्युद्यतेन सोद्यमेन प्रदत्तेन तीर्थकरानुज्ञा

‘तएणं सेलए पंथगपामोक्खा’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (सेलए) वे शैलक राजऋषि और (पं-
गपामोक्खा पंच सय अणगारसया-) पान्थक प्रमुख पांचसौ अनगार
(बहूणि वासाणि) अनेक वर्षों तक (सामन्नपरियागं पाउणित्ता श्रामण्य-
पर्याय का पालन करके (जेणेव पोंडरीये पव्वए तेणेव उवागच्छंति)
जहां पुंडरीक पर्वत था वहां आये । (उवागच्छित्ता जहेव थावच्चा
पुत्ते तहेव सिद्धा) वहां आकर स्थापत्यापुत्र अनगार की तरह १ मास
की संलेखना कर केवली होकर मुक्त हो गये । अर्थात् सिद्ध हो गये ।

(एवा मेव समणाउसो जो अम्हं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा जाव
विहरिस्सइ) इसी तरह शैलक राजऋषि की तरह—(समणाउसो) हे
आयुष्मन्त श्रमणो ! (जो अम्हं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा जाव विहरि-
स्सइ) जो हमारा निर्ग्रन्थ श्रमण और निर्ग्रन्थ साध्वीजन यावत् प्रमाद

(तएणं सेलए पंथगपामोक्खा) इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्थार भाद (सेलए) शैलक राजऋषि अने (पंथगपामोक्खा
पंच अणगारसया) पान्थक प्रमुख पांचसो अनगार (बहूणि वासाणि) धणुं
वर्षो सुधी (सामन्नपरियागं पाउणित्ता) श्रामण्य पर्यायनुं पालन करीने
(जेणेव पोंडरीये पव्वए तेणेव उवागच्छंति) न्था पुंडरीक पर्वत छेतो त्यां
आन्था. (उवागच्छित्ता जहेवथावच्चा पुत्ते तहेव सिद्धा) त्यां आवीने स्थापत्या
पुत्र अनगारनी जेम ओक मासनी संलेखना करीने केवली थई मुक्त थई
गया. ओटले के तेओ सिद्ध थया

(एवामेव समणाउसो जो अम्मं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा जाव विहरिस्सइ)
आ प्रमाणे शैलक राजऋषिनी जेम (समणाउसो) छे आयुष्मन्त श्रमणो ! (जो
अम्हं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा जाव विहरिस्सइ) जे अमारा निर्ग्रन्थ श्रमण अने
निर्ग्रन्थ साध्वी जन प्रमाद वेजेरेने त्यण्णे सोद्यम प्रदत्त-तर्थाकरानुरूपित

पितेन गुरुपदिष्टेन, प्रगृहीतेन तीर्थकरैर्गङ्गीकृतेन जनपदविहारेण विहरिष्यति सोऽनगाश्चतुर्विधसंघस्यार्चनीयो वन्दनीयोभूत्वा यावत् संसारस्यान्तं कृत्वा मोक्षगामी भविष्यति ॥

एवं खलु जम्बूः । श्रमणेन भगवता महावीरेण यावत् संप्राप्तेन सिद्धिगतिगतेन पञ्चमस्य ज्ञाताध्ययनस्यायमर्थः=उत्तरूपोऽर्थः प्रज्ञप्तः=कथितः । इति ब्रवीमि=अस्य व्याख्यापूर्ववत् ॥

जो ओसन्नो य पासन्थो कुसीओ वि पमायओ ।

संवेगा उज्जओ होज्जा सिद्धो सो शैलओ जहा ॥ १ ॥

छाया-योऽवसन्नैश्च पार्श्वस्थः कुशीनोऽपि प्रमादतः ।

संवेगादुद्यतश्चेत् स्यात् सिद्धोऽसौ शैलको यथा ॥ १ ॥ ३५ ॥

इति श्री-विश्वविख्यात-जगद्गुरु-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलितकलितक-

लापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्रीशाहूछ-

त्रपतिकोलहापुरराजप्रदत्त-‘ जैनशास्त्राचार्य ’ पदभूषित-कोल्हापुरराज-

गुरु-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकरपूज्यश्री-वासीलारु-

त्रतिविरचितायां ‘ ज्ञाताधर्मकथाज्ञान ’ सूत्रस्यानगारधर्मावृतव-

र्षिण्याख्यायां व्याख्यायां पञ्चममध्ययनं संपूर्णम् ॥

का परित्याग कर सोद्यम प्रदत्त-तीर्थ करानुज्ञापित-गुरुपदिष्ट और प्रगृहीत-तीर्थ करों द्वारा अंगीकृत किये गये ऐसे जनपद विहार से युक्त होगा वह अनगार चतुर्विध संघका अर्चनीय वन्दनीय होकर यावत् संसार का अन्त कर मोक्ष गामी होगा ।

(एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्ते णं पंचमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्तेत्तिवेमि) इस प्रकार हे जम्बू ! श्रमण भगवान् महावीर ने जो कि सिद्धगति को प्राप्त कर चुके हैं इस पांच वे ज्ञाताध्ययन का यह पूर्वोक्त रूप अर्थ प्रज्ञप्त किया है । ऐसा मैं कहता हूँ “ इति ब्रवीमि ” इन पदों की व्याख्या पहिले की

गुरुपदिष्ट अने प्रगृहीत तेमज तीर्थ करों द्वारा स्वीकृत अथवा जनपद विहारथी युक्त थशे ते अनगार चतुर्विध संघने अर्चनीय, वंदनीय थछने यावत् संसारने अंत करीने मोक्षपद भेगवशे

एव खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्ते णं पंचमस्स णाय ज्ञयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्तिवेमि) आरीते छे जंबू ! सिद्ध गति पाभेला भगवान् महावीरे आ ज्ञाता अध्ययनना पांचभा अध्ययनने अर्थ प्रज्ञप्त छथे छे. आभ छुं तने छुं छुं. “ इतिब्रवीमि ” आ पढोनी व्याख्या

गई व्याख्या के अनुसार ही जानना चाहिये । इस संग्रह श्लोक का अर्थ इस प्रकार है—जो प्रमाद से अवसन्न पार्श्वस्थ तथा कुशील हो जाता है वह साधु-अनगार-संवेग भाग से अपने चारित्र में उद्यमशील होकर शैलक राजऋषि की तरह सिद्ध पदका भोक्ता हो जाता है । सूत्र ॥ ३५ ॥

श्री जैनाचार्य जैनधर्म दिवाकर श्री घासीलालजी महाराज कृत “ज्ञाना-
धर्मकथाङ्गसूत्र की अनगारधर्माभृतवर्षिणी व्याख्या का पांचवा
अध्ययन समाप्त ॥ ५ ॥

પહેલાં કરવમાં આવી છે આ સંગ્રહ શ્લોકનો અર્થ આ પ્રમાણે છે-કે જે પ્રમાદથી અવસન્ન પાર્શ્વસ્થ તેમજ કુશીલ થઈ જાય છે, તે સાધુ (અનગાર) સંવેગ ભાવથી પોતાના ચારિત્રમાં ઉદ્યમશીલ થઈને શૈલક રાજ-ઋષિની જેમ સિદ્ધ પદને મેળવનાર થાય છે. ॥ સૂત્ર ‘ ૩૫ ’ ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત જ્ઞાતાધર્મકથાંગ સૂત્રની અનગાર ધર્માભૃતવર્ષિણી વ્યાખ્યાનું પાંચમું અધ્યયન સમાપ્ત ॥૫॥

અથ ષષ્ઠમધ્યયનં પ્રારમ્ભ્યતે—

ગતં પશ્ચમાધ્યયનં-સંપ્રત્તિ ષષ્ઠમારમ્ભ્યતે અસ્યાયં પૂર્વેણ સહામિસમ્બન્ધઃ પશ્ચ-
માધ્યયને પ્રમાદવતોઽનર્થપ્રાપ્તિઃ અપ્રમાદવતશ્ચગુણઃઅત્રાપિ તાવેવ દોષગુણૌ કથ્યે
તે इत्यनेन सम्बन्धेनायातस्येदमादिमसૂत्रम् ।

મૂલમ્.—જહ્ણં ભંતે ! સમણેણં જાવ સંપત્તેણં પંચમસ્સ
ણાયજ્ઞયણસ્સ અયમદ્દે પન્નત્તે છટ્ઠસ્સ ણં ભંતે ! નાયજ્ઞ-
યણસ્સ સમણેણં જાવ સંપત્તેણં કે અદ્દે પન્નત્તે ?, એવં સ્વહુ
જંબૂ ! તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે સમોસરણં પરિસા
નિગ્ગયા । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ જેદ્દે અંતેવાસી
ઈંદમ્મૂર્હં અદૂરસામંતે જાવ ધમ્મજ્ઞાણોવગણે વિહરઈ ॥સૂ૦૧॥

છઠા અધ્યયન કા પ્રારંભ-

પાંચવાં અધ્યયન સમ્પૂર્ણ હો ચુકા હૈ । અવ છઠા અધ્યયન પ્રારમ્ભ
હોતા હૈ । હસ કા પૂર્વ અધ્યયન કે સાથ હસ પ્રકાર સે સંબન્ધ હૈ કિ
પાંચવે અધ્યયન મેં જો એસા કહા ગયા હૈ કિ પ્રમાદ યુક્ત અનગાર કો
અનેક અનર્થો કી પ્રાપ્તિ હોતી હૈ તથા જો પ્રમાદ સે રહિત હોતે હૈ અન્હે
અનેક ગુણો કા લાભ હોતા હૈ સો હસ અધ્યયન દ્વારા અન્હે દોષ ઓર
ગુણો કા કથન ક્રિયા જાવેગા હસી સંબંધ કો લેકર યહ અધ્યયન પ્રારંભ
હુઆ હૈ । હસ કા આદિ સૂત્ર યહ હૈ-(જહ્ણ ભંતે ! સમણેણં इत्यादि ।

છઠા અધ્યયનનો પ્રારંભ-

પાંચમા અધ્યયન પછી આ છઠ્ઠું અધ્યયન પ્રારંભ થાય છે. પાંચમા
અધ્યયનમાં આ પ્રમાણે નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રમાદિ અનગાર ધણા
અનર્થો મેળવે છે તેમજ જે આ પ્રમાદિ હોય છે તે ધણા ગુણો પ્રાપ્ત કરે
છે. તો હવે આ અધ્યયનમાં તે ગુણો અને દોષોનું કથન વર્ણવવામાં આવશે.
પાંચમા અધ્યયનની સાથે આ છઠ્ઠા અધ્યયનનો એ જ સંબંધ છે. આ સં-
બંધને વિચારવાના ઉપક્રમથી જ આ અધ્યયન શરૂ થયું છે. છઠ્ઠા અધ્યયન
નું પહેલું સૂત્ર આ છે.-જહ્ણં ભંતે ! સમણેણં इत्यादि ।

टीकार्थ—‘जइणं भंते इत्यादि, यदि खलु भदन्त श्रमणेन यावत् सम्प्राप्तेन पञ्चमस्य ज्ञाताध्ययनस्य अयमर्थः प्रज्ञप्तः पष्ठस्य खलु भदन्त ! ज्ञाताध्ययनस्य श्रमणेन यावत्संप्राप्तेन कोऽर्थः प्रज्ञप्तः एव खलु जम्बू ! तस्मिन् काले तस्मिन् समये राजगृहे समवसरणं, परिषत् निर्गता, तस्मिन् काले तस्मिन् समये श्रमणस्य ३ ज्येष्ठोऽन्तेवासी इन्द्रभूतिः अंदूरसामन्ते जाव धर्मध्यानोपगतो विहरति ॥सू० १॥

टीकार्थ—(भंते) हे भदंत (जइणं) यदि (जाव संपत्तेणं समणेणं) मुक्ति को प्राप्त हुए श्रमण भगवान् महावीर ने (पंचमस्स णायज्झयणस्स) पांचवे ज्ञाताध्ययन का (अयमट्ठे पन्नत्ते) यह पूर्वोक्त अर्थ कहा है तो (छट्ठस्स णं भंते ! नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पन्नत्ते) उन्हीं मुक्ति प्राप्त श्रमण भगवान् महावीर ने छठे ज्ञाताध्ययन का क्या अर्थ प्ररूपित किया है ।

(एवं खलु जंबू !) इस प्रकार जंबू स्वामी के इस प्रश्न का उत्तर देने के लिये सुधर्मा स्वामी उन से इस तरह कहते हैं कि हे जंबू ! सुनो तुम्हारे प्रश्न का उत्तर इस प्रकार है—

(तेणं कालेण तेणं समएणं रायगिहे समोसरणं परिसा निगगया) उस काल और उस समय में राजगृह नगर में भगवान् महावीर का आगमन हुआ । भगवान् के आगमन की बात सुनकर राजगृह नगर से परिषद् उन को वंदना करने के लिये उनके समिप पहुँची (ते णं कालेणं तेणं समएणं) उकसाल और उस समय में (समणस्स जेट्ठे अंतेवासीइं-

टीकार्थ—(भंते) हे भदन्त ! (जइणं) जो (जाव संपत्तेणं समणेणं) मुक्ति भोगवेला श्रमणु भगवान् महावीरे (पंचमस्स णायज्झयणस्स) पांचवा ज्ञाताध्ययनने (अयमट्ठे पन्नत्ते) आ पूर्वोक्त अर्थ निरूपित किये छे तो (छट्ठस्स णं भंते ! नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पन्नत्ते ?) मुक्ति भोगवेला श्रमणु भगवान् महावीरे छट्ठा ज्ञाताध्ययनने शो अर्थ प्ररूपित किया छे ? (एवं खलु जंबू !) जंबू स्वामीना आ ज्ञातना प्रश्नने सांभणीने जवाण आपतां सुधर्मा स्वामी तेभने कडेवा लाय्या के छे जंबू ! तमारा प्रश्न ने उत्तर सांभणो.

(तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे समोसरणं परिसा निगगया) ते काले अने ते समये राजगृह नगरमां भगवान् महावीर पधायो. भगवान् महावीर स्वामीना आगमननी ज्ञाणु थतां तेभने वंदन करवा भाटे राजगृह नगरथी परिषद नीकणी (तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते पणते (समणस्स जेट्ठे अंतेवासी इन्द्रभूई अंदूरसामन्ते जाव धम्मज्झाणोवगए

मूलम्—तएणं से इंदभूई जायसहे० समणस्स३ एवं वयासी
 —कहणं भंते! जीवा गुरुयत्तं वा लहुयत्तं वा हव्वमागच्छंति?
 गोयमा ! से जहा नामए केइ पुरिसे एगं महं सुकं तुवं णि-
 च्छिडुं निरुवहयं दव्वभेहिं कुसेहिं वेढेइ, वेढित्ता मट्टियालेवेणं
 लिंपइ लिंपित्ता उण्हे दलयइ, सुकं समाणं दोच्चंपि दव्वभेहि
 य कुसेहि य वेढेइ वेढित्ता मट्टियालेवेणं लिंपइ लिंपित्ता उण्हे
 सुकं समाणं तच्चंपि दव्वभेहि य कुसेहि य वेढेइ वेढित्ता मट्टि-
 यालेवेणं लिंपइ । एवं खलु एएणुवाएणं अंतरा वेढेमाणे
 अंतरा लिंपेमाणे अंतरा सुकवेमाणे जाव अट्टहिं मट्टियालेवेहिं
 आलिंपइ, अत्थाहमतारमपोरिसियांसि उदगंसि पविखवेज्जा, से
 णूणं गोयमा ! से तुवे तेसि अट्टण्हं मट्टियालेवाणं गुरुयत्ताए
 भारियत्ताए गुरुयभारियत्ताए उप्पिं सलिलमाइवइत्ता अहे
 धरणियलपइट्टाणे भवइ । एवामेव गोयमा ! जीवा विपाणाइ-
 वाएणं जाव मिच्छादंसणसहेणं अणुपुव्वेणं अट्टकम्मपग-
 डीओ समज्जिणंति, तासिं गुरुयत्ताए भारियत्ताए गुरुयभारिय-
 त्ताए कालमासे कालं किच्चा धरणियलमइवइत्ता अहे नरग-
 तल पइट्टाणा भवंति, एवं खलु गोयमा ! जीवा गुरुयत्तं
 हव्वमागच्छंति ॥ सू० २ ॥

दभूई अदूरसामंते जाव धम्मज्झाणोवगए विहरइ) अमण भगवान्
 महावीर के प्रधान अंतेवासी जिनका नाम इन्द्रभूतिथा उचित स्थान परवेठे
 हुए धर्म ध्यान में तल्लीन थे । सूत्र-१

विहरइ) अमणु भगवानना प्रधान अंतेवासी इन्द्रभूति उचित स्थाने ठेठेला
 धर्म ध्यानमां तल्लीन छता. ॥ सूत्र १ ॥

टीकार्थ—ततः खलु स इन्द्रभूतिः जातश्रद्धः० श्रमणस्य भगवतो महावीरस्य एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण—अवादीत् कथं खलु भदन्त ! जीवाः 'गुरुयत्तं' गुरुकत्वं—अधोगमनस्वभावकत्वं च 'लहुयत्तं' लघुकत्वं—उर्ध्वगमनस्वभावकत्वं 'हव्व-मागच्छइ' हव्वमागच्छन्ति = भगवान् महावीरस्वामी दृष्टान्तप्रदर्शनं पुरःसरमुत्तरमाह—'गोयसा' इत्यादि । गौतम ! 'से' अथ, 'जहानामए' यथानामकः=यत्किञ्चिन्नामकः, एकं महत् शुष्कं तुम्बं निश्छिद्रं=छिद्रवर्जितं 'निरुवहयं' निरुपहतं=वातादिकृतविकाररहितम्. अविशीर्णम् अविदारितमित्यर्थः दम्भैः=डाभनाम्ना प्रसिद्धैस्तृणविशेषैः, कुशैः स्वनामविख्यातैस्तृणविशेषैः, वेष्टयति, वेष्टयित्वा मृत्तिकालेपेन 'लिपइ' लिम्पति=लिप्तं करोति 'लिपित्ता' लिप्त्वा 'उण्हे' उण्णे—'सूर्यात्पे' ददाति=धारयति, शुष्कं सत् द्वितीयं मपि=द्वितीय

'तएणंसे इंदभूई जाय सड्डे' इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इनके बाद (से इंदभूई जाय सड्डे०) उन इन्द्रभूति ने कि जिन्हें प्रभु के ऊपर—अपूर्व श्रद्धा है (समणस्स ३ एवं वयासी) श्रमण भगवान् महावीर से इस प्रकार पूछा—(कहण्णं भन्ते ! जीवा गुरुयत्तंवा लहुयत्तंवा हव्वमागच्छन्ति) हे भदन्त जीव कैसे भारी अधोगमन करने के स्वभाव को और कैसे लघु स्वभाववाले उर्ध्व गमन करने के स्वभाव को प्राप्त करते हैं ? उनके इस प्रश्नका उत्तर भगवान् दृष्टान्त पूर्वक इस प्रकार देते हैं—

(गोयसा ! से जहा नामए केइ पुरिसे एणं महं सुक्कं तुवं निच्छिद्रं निरुवहयं दम्भेहिं कुसेहिं वेडेइ, वेडित्ता मट्टियालेवेणं लिपइ, लिपित्ता उण्हे दलयइ) हे गौतम ! जैसे कोई पुरुष एक बड़ी सी निश्छिद्र, वातादि

'तएणं से इंदभूई जाय सड्डे' इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्थार आइ (से इंदभूई जाय सड्डे) प्रभु उपर भूषण श्रद्धा धरावनार इन्द्रभूतिअ (समणस्स ३ एवं वयासी) श्रमणु लगवान् महावीरने आ प्रमाणे प्रश्न पूछयो. (कहण्णं भन्ते ! जीवा गुरुयत्तं वा लहुयत्तं वा हव्वमागच्छन्ति) हे भदन्त ! लारे अधोगमन करनार स्वभावने तेमण उर्ध्वगमन करनार लघु स्वभावने एव डेवी रीते भेजवे छे ? तेमना आ प्रश्नने जवाब लगवान् महावीर स्वामी दृष्टान्तनी साथे आ प्रमाणे आपे छे.

(गोयसा ! से जहानामए केइ पुरिसे एणं महं सुक्कं तुवं निच्छिद्रं निरुवहयं दम्भेहिं कुसेहिं वेडेइ वेडित्ता मट्टियालेवेणं लिपइ. लिपित्ता उण्हे दलयइ) हे गौतम ! जेम कोइ भाणुस अक भेटी निश्छिद्र वातादिविकार

વારમપિ દર્મૈશ્ચ કુશૈશ્ચ વેષ્ટયતિ, વેષ્ટયિત્વા મૃત્તિકાલેપેન લિમ્પતિ. । લિપ્ત્વા ઉષ્ણે દદાતિ, શુષ્કં સત્ તૃતીયવારમપિ=તૃતીયવારમપિ દર્મૈશ્ચ કુશૈશ્ચ વેષ્ટયતિ, વેષ્ટયિત્વા મૃત્તિકાલેપેન લિમ્પતિ. । एवं खलु ' एणुवाएणं ' एनेनोपायेन, अन्तरा=मध्ये, वेष्यन्, अन्तरा=मध्येन लेपयन्, अन्तरा=मध्ये गोपयन्, यावत् अष्टभिर्मृत्तिकालैः आलिम्वति=समन्ताल्लिप्तं करोति, 'अथाहं' अस्तावे=स्ताघं यावत्तजले नासिका न ब्रुडति तावत् स्ताघं गाध, स्ताघमिति नञ्ममासः तस्मिन् अगाधे ऽति गम्भीरे इत्यर्थः, अथवा-'अथाह' अयं देशीशब्दः अगाधार्थकः, आर्पत्वात् सप्तम्यर्थे प्रथमा, 'अन्तरं' अतारे तरीतुमशक्ये, 'अपोरिसियंसि अपौरुषिके=पुरुषः प्रमाणमस्येति पौरुषिकं, न पौरुषिकमित्यपौरुषिकं तस्मिन् पुरुषप्रमाणादधिके, पुरुषैरगाधे ' उदगंसि ' उदके=जले ' पक्खिवेज्जा ' प्रक्षिपति. ।

કૃતવિકાર રહિત, એસીપૂરી-૦કિ જો ફટી તુટી નહિં હૈ તુંબી કો દર્મી
સે ઓર કુશોં સે વેષ્ટિત કરતા હૈ, ઓર વેષ્ટિતકર ફિરઉસે મિટી કે
લેપ સે લપેટ દેતા હૈ-લપેટ કર ઉસે ધૂપ મે સુકાતા હૈ (સુક્કં સમાણં
દોચ્ચંપિ દઘ્મેહિય કુસેહિય- વેઢેહ, વેઢિત્તા મટ્ટિયાલે વેળલિપહ, લિપિત્તા
ઉળ્હે સુક્કં સમાણં તચ્ચંપિ દઘ્મેહિય કુસે હિય વેઢેહ, વેઢિત્તા
મટ્ટિયા લેવેળં લિપહ) જવ વહ અચ્છી તરહ શુષ્ક હો જાતી હૈ
તવ ટુવારા ભી વહ ઉસે દર્મ ઓર કુશોં સે પરિ વેષ્ટિત કરતા હૈ
ઓર પરિવેષ્ટિત કર કે ફિર ઉસ પર મિટી કા લેપ કરતા હૈ-
લેપકર પહિલે કી તરહ ફિર ઉસે ધૂપ મેં સૂચ્ચને કે લિયે રખ દેતા
હૈ । સુચ્ચ જાને પર ઉસે પુનઃ તૃતીય વાર દર્મ ઓર કુશોં સે વેષ્ટિત
કરતા હૈ । વેષ્ટિત કરકે ફિર ઉસ પર મિટી કા લેપ કરતા હૈ (एवं
खलु एणुवाएणं अन्तरा वेढेमाणे अन्तरा लिपेमाणे अन्तरा सुक्कवे-
माणे जाव अट्ठहिं मट्टियालेवेहिं आलिपह, अथाहमतारमपोरिसियंसि

રહિત વગર તૂટેલી તુંબીને દાલ તેમજ કુશથી વીંટી લે છે અને ત્યાર
બાદ માટીથી તેની આસ પામ લેા કરે છે અને તેને તાપમાં
સૂકવે છે (સુક્કં સમાણં દોચ્ચંપિ દઘ્મેહિય કુસેહિય વેઢેહ, વેઢિત્તા મટ્ટિયાલે
વેળલિપહ, લિપિત્તા ઉળ્હે સુક્કં સમાણં તચ્ચંપિ દઘ્મેહિય કુસેહિય વેઢેહ, વેઢિત્તા
મટ્ટિયાલેવેળં લિપહ) ત્યારે તુંબી સારી રીતે સૂકાઈ જાય ત્યારે
બીજી વખત પણ તેને દાલ અને કુશથી વીંટાળીને ફરી તેના ઉપર માટીનો
લેપ કરે છે. લેપ કર્યા બાદ તેને તાપમાં મૂકે છે. આમ સૂકાઈ ગયા બાદ
ત્રીજી વખત દાલ અને કુશથી વીંટાળીને માટીનો લેપ કરે છે. (एवं खलु
एणुवाएणं अन्तरा वेढेमाणे अन्तरा लिपेमाणे अन्तरा सुक्कवेमाणे जाव अट्ठहिं
मट्टियालेवेहिं आलिपह अथाहमतारमपोरिसियंसि उदगंसि पक्खिवेज्जा) આ

અથ=નૂનં=નિશ્ચયેન । તત્તુમ્વં તેપામષ્ટાનાં મૃત્તિકાલેપાનાં સમ્બન્ધાદ્ ‘ ગુરુ-
યયા’ ગુરુકતયા ‘ ભારિયયા’ ભારિકતયા દર્મકુશમૃત્તિકાનાં ભારેણ ભારા-
ક્ષાન્તાતયા, અતએવ-‘ ગુરુયભારિયયા’ ગુરુકભારિકતયા ઉક્ત હેતુદ્વયસ્ય
સદ્ભાવેન શીઘ્રનિમજ્જનસ્વભાવતા પ્રદર્શિતા ઉપરિ સલિલમતિવ્રજ્ય=અતિક્રમ્ય
પરિત્યજ્ય અધો=નીચૈઃ ધરણીતલપ્રતિષ્ઠાનં=પૃથ્વીતલં પ્રતિષ્ઠાનમાધારો यस્ય તત્
ભવતિ=ભૂમિતલમાશ્રિત્ય તિષ્ઠતીત્યર્થઃ ।

એવમેવ ગૌતમ ! જીવા અપિ પ્રાણાતિપાતેન યાત્વદ્ મિથ્યાદર્શનશલ્યેન આનુ-
પુર્વ્યા અષ્ટકર્મપ્રકૃતિઃ સમર્જયન્તિ, તાસાં ગુરુકતયા ભારિકતયા ગુરુકભારિક-

ઉદગંસિ પક્ષિવેજ્ઞા) હસ તરહ કે ઉપાયસે વીચ ૨ મેં વેષ્ટિત કર
વીચ ૨ મેં લિપકર વીચ ૨ મેં સુકા કર જવ આઠ વાર મિટ્ટી કે લેપ
સે ઉસે વહ લિસ કર ચુકતા હૈ ઓર વાદ મેં ઉસે અગાધ ગહરે પાની
મેં કિ જો અતાર તથા પુરુષ પ્રમાણ સે અધિક હૈ ઢાલ દેતા હૈ ‘ અત્યાહ ’
યહ દેશીય શબ્દ હૈ ઓર હસકા અર્થ અગાધ હોતા હૈ (સે જૂળં ગોયમા
સે તુંવે તેસિં અટ્ટળહં મદિયાલેવાણં ગુરુયાત્તા’ ભારિયત્તા’ ગુરિયભારિ
યત્તા’ ઉપિં સલિલમહવહ્તા અહે ધરણિયલપહ્લુણે ભવહ) તો
નિશ્ચય સે હે ગૌતમ ! વહ તુંવી ઉન આઠ વાર કે મિટ્ટી કે લેપોં કે
સંબંધ સે ગુરુ હો જાને કે કારણ ઓર ૮ વાર કે દર્મ કુશોં કે ભાર
સે વજન દાર હો જાને કે કારણ જૈસે શીઘ્ર હી ડપર મેં પાની કો
છોડ કર નીચે પાની કે બેઠ જાતી હૈ (એવામેવ ગોયમા !) હસી
તરહ હે ગૌતમ । (જીવા વિ પાણાહ્વાણં જાવ મિચ્છાદંસણસલ્લેપં
અણુપુલ્લેપં અટ્ટકમ્મ પગડીઓ સમહિજ્ઞંતિ) જીવ મી પ્રાણાતિપાતયા

પ્રમાણે તુંબીને આઠ વખત દાહ અને કુશોથી વીટાળીને તથા આઠ વખત
માટીને લેપ કરીને તાપમાં સુકવે છે ત્યાર બાદ તેને ઉડા ‘ અતાર ’ તેમજ
પુરુષ પ્રમાણ કરતાં વધારે ઘેરા પાણીમાં નાખીદે છે. (અત્યાહ) આ દેશીય
શબ્દ છે અને તેનો અર્થ અગાધ હોય તે. (સે જૂળં ગોયમા ! સે તુંવે તેસિં
અટ્ટળહં મદિયાલેવાણં ગુરુયાત્તા’ ભારિયત્તા’ ગુરિયભારિયત્તા’ ઉપિં સલિલમહ
વહ્તા અહે ધરણિયલપહ્લુણે ભવહ) હે ગૌતમ ! પાણીમાં નાખેલી તે તુંબી
આઠ વખત માટીના લેપથી ભારે થઈ જવાને કારણે તેમજ આઠ વખત દાહ
તથા કુશના ભારથી ભારે થઈ જવાને લીધે પાણીમાં નાખતાની સાથે જ
પાણીમાં નીચે જતી રહે છે અર્થાત્ ડૂબી જાય છે. (એવામેવ ગોયમા !) આ
પ્રમાણે હે ગૌતમ ! (જીવા વિ પાણાહ્વાણં જાવ મિચ્છાદંસણસલ્લેપં
અણુપુલ્લેપં અટ્ટકમ્મ પગડીઓ સમહિજ્ઞંતિ) જીવ પણ પ્રાણાતિપાત યાત્વત્

તયા કાલમાસે કાલં કૃત્વા ધરણીતલમતિવ્રજ્ય અથો નરકતલપ્રતિષ્ઠાના ભવન્તિ, નરકાદો પતન્તીત્યર્થઃ, એવં સ્વલુ ગૌતમ ! જીવા ગુરુત્વં હવ્યમાગચ્છંતિ શીઘ્રં પ્રાપ્નુવન્તિ, યસ્મિન્સમયે પ્રાણાતિપાતાદિકં કુર્વન્તિ, તસ્મિન્નેવ સમયે ગુરુત્વં પ્રાપ્નુવન્તીતિ હવ્ય શબ્દો દ્યોતયતિ ॥ સૂત્ર ૨ ॥

મૂલમ્—અહણં ગોયમા સે તુંવે તંસિ પઢમિલ્લુગંસિ મદ્દિયાલેવંસિ તિન્નંસિ કુહિયંસિ પરિસડિયંસિ ઇસિં ધરણિયલાઔ ઉપ્પડ્દત્તાણં ચિટ્ઠિ, તણંતરં ચ ણં દોઞ્ચંપિ મદ્દિયાલેવે જાવ ઉપ્પડ્દત્તાણ ચિટ્ઠિ, એવં સ્વલુ ઇણં ઉવાણં તેસુ અદ્દસુ

વત્ મિથ્યા દર્શન શલ્ય સે ક્રમર કર અષ્ટકર્મોં કી પ્રકૃતિયોં કો ઉપાર્જિત કરતે રહતે હૈ । અર્થાત્ ઉન સે વંધતે રહતે હૈ—(તાસિં ગુરુયત્તાણ ભારિયત્તાણ ગુરુયભારિત્તાણ કાલમાસે કાલં કિચ્ચા ધરણિયલ મહવડ્દત્તા અહે નરગતલપદ્દટ્ટાના ભવંતિ, એવં સ્વલુ ગોયમા । જીવા ગુરુયત્તં હવ્યમાગચ્છંતિ) ઉન પ્રકૃતિયોં કો પૌદ્ગલિક હોનેકે કારણ ગુરુ ઔર ભારી હોને સે યે કર્મ વંધ વાલે જીવ ભી ગુરુ ઔર ભારી હો જાતે હૈં ઇસ લિયે વે કાલ માસ સે કાલ કરતે હૈં તવ ધરણિતલ કો અતિક્રમણ કર નીચે નરકતલ સે પ્રતિષ્ઠિત હોજાતે હૈં ।

ઇસ તરહ હૈ ગૌતમ । જીવ જિસ સમય પ્રાણાતિપાત આદિ કર્મોં કો કરતે હૈં ઉસી સમય મેં વે ગુરુત્વ અવસ્થા કો પ્રાપ્તહો જાતે હૈં યહવાત હવ્ય શબ્દ સે દ્યોતિત હોતી હૈ । સૂત્ર “ ૨ ”

મિથ્યાદર્શન શલ્યર્થી ક્રમપૂર્વક આઠ કર્મોંની પ્રકૃતિઓનું ઉપાર્જન કરતો રહે છે. એટલે કે આઠ કર્મોંથી જીવ બંધાતો જાય છે (તાસિં ગુરુયત્તાણ ભારિત્તાણ ગુરુયભારિત્તાણ કાલમાસે કાલં કિચ્ચા ધરણિયલમહવડ્દત્તા અહં નરગતલપદ્દટ્ટાના ભવંતિ એવં સ્વલુ ગોયમા ! જીવા ગુરુયત્તં હવ્યમાગચ્છંતિ) તે જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મોંની પ્રકૃતિઓ પૌદ્ગલિક છે, ગુરુ તેમજ ભારે છે, એટલા માટે તેમનાથી આ કર્મ બંધવાળા જીવો પણ ગુરુ તેમજ ભારે થઈ જાય છે. એથી તે જીવો કાળ માસમાં કાળ કરે છે ત્યારે પૃથ્વીનું અતિક્રમણ કરીને તેની નીચે નરક તળમાં અવસ્થિત થઈ જાય છે.

આ પ્રમાણે હૈ ગૌતમ ! જીવ જ્યારે પ્રાણાતિપાત વગેરે કર્મોં કરે છે તે સમયે જ તેઓ ગુરુત્વ અવસ્થા મેળવે છે. આ વાત ‘ હવ્ય ’ શબ્દ થી જણાય છે. ॥ સૂત્ર ૨ ॥

મદ્વિયાલેવેસુ તિન્નેસુ જાવ વિમુક્કબંધણે અહે ધરણિયલમદ્વ-
ઇત્તા ઉપ્પિં સાલિલતલપડદ્વાળે ભવઇ ।

— એવામેવ ગોયમા ! જીવા પાળાઇવાયવરમણેણં જાવ
મિચ્છાદંસણસલ્લવેરમણેણં અણુપુઠ્ઠવેણં અટ્ઠકમ્મપગડીઓ
સ્વેત્તા ગગણતલમુપ્પઇત્તા ઉપ્પિં લોચગ્ગપડદ્વાળા ભવાંતિ, એવં
સ્વલુ ગોયમા ! જીવા લહુયત્તં હઠ્ઠમાગચ્છંતિ, એવં સ્વલુ જંબૂ !
સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં છટ્ઠસ્સ નાયઙ્ગયણસ્સ અયમદ્દે
પન્નત્તે ત્તિ વેમિ ॥ સૂ૦ ૩ ॥

॥ છટ્ઠં નાયઙ્ગયણં સમ્મત્તં ॥ ૬ ॥

ટીકા—અથ: સ્વલુ ગૌતમ ! તત્તુશ્વં તસ્મિન્ ‘ પઢમિલ્લુગંસિ ’ પ્રથમે સ્મૃતિ
કાલેપે ‘ તિન્નંસિ ’ સ્મૃતિમિતે-આદ્રતાં પ્રાપ્તે તત: ‘ કુહિયંસિ ’ ક્ષયિતે-વિનષ્ટે
‘ પરિસહિયંસિ ’ પરિશદિતે-વન્ધનમુક્તે સતિ, ઈષત્=સ્તોકં ધરણીતલાદ્ ઉત્પત્ય-
ઉર્ધ્વીભૂય સ્વલુ તિષ્ઠતિ. । તતોડનન્તરં ચ સ્વલુ દ્વિતીયેડપિ સ્મૃત્તિકાલેપે યાવદુત્પ-

‘ અહર્ણ ગોયમા ’ ઇત્યાદિ ।

ટીકાર્થ—(અહર્ણ ગોયમા) હે ગૌતમ ! જૈસે (સે તુંવે તંસિ પઢમિ
લ્લુગંસિ મદ્વિયાલેવંસિ તિન્નંસિ કુહિયંસિ પરિસહિયંસિ ઈસિં ધરણિય-
લાઓ ઉપ્પઇત્તાણં ચિદ્દહ) વહ તુંવી અપને ડપર કા પહેલા લેપ જવ
આદ્ર (ગિલા) હો જાતા હૈ, ક્ષયિત-વિનષ્ટ-હો જાતા હૈ-પરિશદિત
બંધન મુક્ત હો જાતા હૈ તવ નીચે સે કુછ ડપર કો ડઠ જાતી
હૈ (તયણંતરં ચ ણં દોચ્ચંપિ મદ્વિયાલેવે જાવ ઉપ્પાઇત્તાણ ચિદ્દહ

(અહર્ણ ગોયમા !) ઇત્યાદિ !

ટીકાર્થ—(અહર્ણ ગોયમા) હે ગૌતમ ! જેમ (સે તુંવે તંસિ પઢમિલ્લુ
ગંસિ મદ્વિયાલેવંસિ તિન્નંસિ કુહિયંસિ પરિસહિયંસિ ઈસિં ધરણિયલાઓ ઉપ્પઇત્તાણં
ચિદ્દહ) પાણીમાં ડૂબી ગયેલી તુંબીની ડપરનો પહેલો લેપ ન્યારે પાણીથી આદ્ર
થઈ જાય છે-ક્ષયિત-નાશ-પામે છે, પરિશદિત-બંધ મુક્ત થઈ જાય છે ત્યારે
તે નીચેથી ડંઢક થોડી ડપર આવે છે, (તયણંતરં ચ ણં દોચ્ચંપિ મદ્વિયાલેવે

ત્ય સ્વલુ તિષ્ઠતિ, एवं स्वलु एतेन उपायेन तेषु अष्टसु मृत्तिकालेषु स्तिमितेषु यावत् विमुक्तबंधने सति-अथो धरणीतलमतिव्रज्य=उत्पत्य उपरि सलिलतलपति-ष्ठानं भवति ।

एवमेव गौतम ! जीवाः प्राणातिपातविरमणेन यावत् मिथ्यादर्शनशून्य-विरमणेन आनुपूर्व्यां अष्टकर्मप्रकृतिः क्षपयित्वा गगनतलमुत्पत्य उपरि लोकाग्रे प्रतिष्ठानाः सिद्धस्वरूपावस्थिता भवन्ति । एवं स्वलु गौतम ! जीवा लघुकत्वं

एवं स्वलु एएण उवाएणं तेसु अट्टसु मट्टિયાलेवेसु तिन्નેસુ જાવ વિમુક્ક વંધને અહે ધરણિયલમઢવડત્તા ઉર્પિ સલિલતલપટ્ટઢાણે ભવઢ) इसी तरह द्वितीय मिट्टी का लेप जब गीला होकर नष्ट हो जाता है परिशदित (सुख) जाता है तब वह तुंधी पहिले की अपेक्षा और कुछ वहां से ऊंची उठ जाती है । इसी तरह होते २ जब उस तुंधी के वे आठों ही लेप गीले कृथित एवं परिशदित हो जाते हैं तब वह तुंधी विलकुल धरितल से उठकर ऊपर पानी में आ जाती है (एवामेव गोयमा ! जीवा पाणाइवायवेरमणेणं जाव विच्छादंसणसल्लवेरमणेणं अणुपुब्बेणं अट्ट कम्मपगडीओ खवेत्ता गगणतलमुप्पइत्ता उर्पि लोयग-पट्टाणा भवन्ति) इसी तरह हे गौतम । जीव प्राणातिपात के विरमण से यावत् मिथ्यादर्शन शून्य के विरमण से क्रमशः अष्ट कर्मों की प्रवृत्तियों को नष्ट कर ऊपर की ओर गगनतल में उठ कर लोक के अग्रभागमें सिद्ध स्वरूप से अवस्थित हो जाता है ।

જાવ ઉપાઈત્તાણં ચિટ્ટઈ એવ સ્વલુ એણં ઉવાણં તેસુ અટ્ટસુ મટ્ટિયાલેવેસુ તિન્નેસુ જાવ વિમુક્કવંધને અહે ધરણિયલ મઢવડત્તા ઉર્પિ સલિલતલ પટ્ટઢાણે ભવઢ) આ રીતે તુંબડીના ઉપરનો ખીજ વખતનો લેપપણુ ભીનો થઈને ઓગળી નય છે, નષ્ટ થઈ નય છે અને પરિશદિત થઈ નય છે ત્યારે તે પહેલાં કરતાં પાણીમાં કંઈક થોડી વધારે ઉપર આવી નય છે આમ તુંબડીના આઠે આઠ લેપ ભીના થઈને ઓગળી નય છે ત્યારે તુંબડી પોતાની મેળે જ પાણીની ઉપર તગ્ગા માંડે છે. (એવમેવ ગોયમા ! જીવા પાણાઈવાયવેરમણે નં જાવ મિચ્છાદંસણસલ્લવેરમણે નં અણુ પુબ્બેણં અટ્ટ કમ્મ પગડીઓ સ્વેત્તા ગગણતલમુપ્પઈત્તા ઉર્પિલોયગપટ્ટાણા ભવન્તિ)

આ પ્રમાણે જ હે ગૌતમ ! જીવ પ્રાણાતિપાત ના વિરમણથી યાવત મિથ્યા દર્શન શૂન્યના વિરમણથી અનુક્રમે આઠ કર્મોની પ્રકૃતિઓનો નાશ કરી ને ઉપર ગગનતલમાં પહોચીને લોકના અગ્ર ભાગમાં સિદ્ધ સ્વરૂપથી અવસ્થિત થાય છે.

હવ્યમાગચ્છન્તિ શીઘ્રં પ્રાપ્નુવન્તિ, અસ્મિન્નેવ સમયે કર્મક્ષયે પ્રવૃત્તા ભવન્તિ તસ્મિન્નેવ સમયે લઘુકત્વં પ્રાપ્નુવન્તીત્યર્થઃ ।

एवं खलु जम्बूः श्रमणेन भगवता महावीरेण षष्ठस्य ज्ञाताध्ययनस्य अयमर्थः प्रज्ञप्तः इति ब्रवीमि, शेषं सुगमम् ॥ सू० ३ ॥

इति श्री-विश्वविख्यात-जगद्गुरु-प्रसिद्धवाचस्पत्यदशभाषाकलितललितक-
लापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्रीशाहूछ-
त्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त-‘ जैनशास्त्राचार्य ’ पदभूषित-कोल्हापुरराज-
गुरु-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकरपूज्यश्री-घासीलाल-
व्रतिविरचितायां ‘ ज्ञाताधर्मकथाङ्ग ’ सूत्रस्यानगारधर्मामृतव-
र्षिण्याख्यायां व्याख्यायां षष्ठमध्ययनं संपूर्णम् ॥ ६ ॥

(एवं खलુ ગોયમા ! જીવાલહુયત્તં હવ્વ માગચ્છન્તિ-एवं खलु जंबू ।
समणेणं भगवता महावीरेणं छट्स नायज्जयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते
त्तिवेमि ॥ ३ ॥ इस तरह हे गौतम । जिव उर्ध्व गमन स्वभाव को शीघ्र
प्राप्त कर लेते हैं-अर्थात् वे जिस समय कर्मक्षय करने में प्रवृत्त होते
हैं उसी समय में वे लघुकत्व स्वभाव को प्राप्त हो जाते हैं । इस प्रकार
हे जंबू । श्रमण, भगवान महावीरने छठे अध्ययनका यह अर्थ कहा है । सू० ३ ।

श्री जैनाचार्य जैनधर्म दिवाकर श्री घासीलालजी महाराज कृत “ज्ञाता-
धर्मकथाङ्गसूत्र की अनगारधर्मामृतवर्षिणी व्याख्या का छट्ठा

अध्ययन समाप्त ॥ ६ ॥

(एवं खલુ ગોયમા ! જીવા લહુયત્તં હવ્વમાગચ્છન્તિ-एवं खलु जंबू ।
समणेणं भगवता महावीरेणं छट्स नायज्जयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते त्तिवेमि । ३ ।
आ प्रभाणे डे गौतम ! एव उर्ध्व गमनवाणा स्वभावने तरत न भेणवी
वे छे ओट्ठे डे न्यारे एव उर्ध्वना नाश भाटे प्रवृत्त थाय छे, त्यारे न
ते लघुकत्व स्वभावने भेणवे छे डे न'णू आस लगवान भडावीरे छट्ठा अ-
ध्ययनने अर्थ निरूपित कर्यो छे. ॥ सूत्र ३ ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મદિવાકર શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજકૃત ‘ જ્ઞાતાધર્મકથાંગ
સૂત્રની અનગાર ધર્મામૃતવર્ષિણી વ્યાખ્યાનું છટ્ઠું અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૬ ॥

અથ સપ્તમમધ્યયનં પ્રારમ્ભ્યતે—

ગતં પઠમધ્યયનમ્ સામ્પ્રતં સપ્તમમારમ્ભ્યતેઽસ્ય ચ પૂર્વેણ સદાયમધિસમ્બન્ધઃ
 હાનન્તરાધ્યયને પ્રાણાતિપાતાદિ ક્રિયાવતાં કર્મગુરુતા પ્રોક્તા, તદભિન્નાનાં કર્મ
 લઘુતા તતશ્ચાનર્થાર્થપ્રાપ્તિરુપોઽર્થઃ ઇદત્તુ પ્રાણાતિપાતાદિ વિરતિ સ્વલિતસં
 રક્ષકાણામનર્થાર્થપ્રાપ્તિઃ પ્રોચ્યેતે. । તત્રાદ્યં સૂત્રમાહ—

મૂલમ્—જઙ્ઘાં મંતે ! સમણેણં જાવ સંપત્તેણં છટ્ઠસ્સ નાય-
 ઝ્ઞયણસ્સ અયમટ્ઠે પન્નત્તે સત્તમસ્સ ણં મંતે ! નાયઝ્ઞયણસ્સ
 કે અટ્ઠે પન્નત્તે ? એવં ચલ્લુ જંબૂ ! તેણં કાલેણં તેણં સમણં
 રાયગિહે નામ નયરે હોત્થા, સુભૂમિભાગે ઉજ્જાણે, તત્થણં રાય-

સાતવાં અધ્યયન પ્રારમ્ભ—

છઠા અધ્યયન સમ્પૂર્ણ હો ચુકા—અથ સાતવાં અધ્યયન પ્રારંભ હોતા
 હૈ । હસ અધ્યયન કા પૂર્વ અધ્યયન કે સાથ હસ પ્રકાર સે સંબન્ધ હૈ—
 છઠે અધ્યયન મેં પ્રાણાતિપાત આદિ કરનેવાલે પ્રાણિયોં મેં કર્મ ગુરુતા
 કહી ગઈ હૈ ઓર નહીં કરને વાલોં મેં કર્મલઘુતા કહી ગઈ હૈ—તથા હન
 દોનોં કા ફલ ક્રમશઃ અનર્થ એવં અર્થ કી પ્રાપ્તિ હોના કહા ગયા હૈ । અથ
 હસ અધ્યયન મેં યહ કહા જાવેગાં કિ જો પ્રાણાતિપાત આદિ સે
 વિરતિ ધારણ કરકે મી ડસસે સ્વલિત હો જાતે હૈં વે જીવઅનર્થ પરં-
 પરા કો મોગતે હૈં ઓર જો ડસકી રક્ષા કરતે હૈં વે અમીષ્ટ-ઈચ્છિત
 અર્થ કો પ્રાપ્ત કર લેતે હૈં ।

સાતમું અધ્યયન પ્રારંભ.

છઠ્ઠા અધ્યયન બાદ હવે સાતમું અધ્યયન શરૂ થાય છે. સાતમા અધ્ય-
 યનનો છઠ્ઠા અધ્યયનની સાથે સંબંધ આ પ્રમાણે છે. છઠ્ઠા અધ્યયન માં
 પ્રાણાતિપાત વગેરે કરનાર પ્રાણીઓમાં કર્મની ગુરુતા કહેવામાં આવી છે અને
 પ્રાણાતિપાત નહિ કરનાર પ્રાણીઓમાં કર્મની લઘુતા કહેવામાં આવી છે.
 તેમજ અનુક્રમે આ બંનેનું ફળ એટલે કે અનર્થ અને અર્થની પ્રાપ્તિ થવી
 આ વિષે કહેવામાં આવ્યું છે હવે સાતમા અધ્યયનમાં કહેવામાં આવશે કે
 જે પ્રાણાતિપાત વગેરેથી વિરતિ ધારણ કરવા છતાં તેનાથી સ્વલિત થઈ જાય
 છે, તે જીવો અનર્થપરંપરા ઓળે ભોગવે છે અને જે જીવો તેની રક્ષા
 કરે છે તેઓ અમીષ્ટ-મનગમતા એટલે કે ઇચ્છિત અર્થ ને મેળવે છે.

गिहे नयरे धण्णे नामं सत्थवाहे परिवसइ० अड्डे० भद्दा भारिया
अहीण पंचेदिय० जाव सुख्वा तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स
पुत्ता भद्दाए भारियाए अत्तया चत्तारि सत्थवाहदारया होत्था
तं जहा—धणपाले धणदेवे धणगोवे धणरक्खिए तस्स णं ध-
णस्स सत्थवाहस्स चउण्हं पुत्ताणं भारियाओ चत्तारि सुण्हाओ
होत्था, तं जहा—उज्झिया भोगवइया रक्खइया रोहिणिया॥सू०१॥

टीका—‘ जइणं भंते ’ इत्यादि—अथ जम्बूस्वामी पृच्छति हे भदन्त ! यदि
खलु श्रमणेन भगवता महावीरेण यावत् मुक्तिसंप्राप्तेन पण्ठस्य ज्ञाताध्ययनस्याय-
मर्थः प्रज्ञप्तः, हे भदन्त सप्तमस्य खलु ज्ञाताध्ययनस्य कोऽर्थः प्रज्ञप्तः ? एवं जम्बू
स्वामिना प्रश्ने कृते सति सुधर्मास्वामी प्राह एवं खलु जम्बू ! तस्मिन् काले तस्मिन्

‘ जइणं भंते ! समणेणं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(जइणं भंते !) जम्बूस्वामी पूछते हैं कि हे भदंत ! (समणेणं
जाव संपत्तेणं छट्ठस्स नायज्झयणस्स अयमद्वे पण्णत्ते सत्तमस्स णं
भंते नायज्झयणस्स के अद्वे पण्णत्ते ?) श्रमण भगवान् महावीर ने
जो मुक्ति को प्राप्त हो चुके हैं छट्ठे ज्ञाताध्ययन का यह पूर्वोक्त अर्थ
प्ररूपित किया है तो हे भदंत ! सप्तम ज्ञाताध्ययन का उन्होंने क्या
अर्थ प्ररूपित किया है ? (एवं खलु जंबू !) इसका उत्तर देते हुए श्री
सुधर्मा स्वामी जंबूस्वामी से कहते हैं कि हे जंबू ! सुनो श्रमण भगवान्
महावीर ने जो सातवें ज्ञाताध्ययन का अर्थ प्ररूपित किया है— वह इस
प्रकार है (तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय

‘ जइणं भंते ! समणेणं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(जइणं भंते !) जंबू स्वामी प्रश्न पूछे छे के छे लहन्त ! (समणेणं
जाव संपत्तेणं छट्ठस्स नायज्झयणस्स अयमद्वे पण्णत्ते सत्तमस्स णं भंते नायज्झ-
यणस्स के अद्वे पण्णत्ते ?) मुक्ति पाभेला श्रमणु लगवान महावीरे छट्ठा
ज्ञाताध्ययननो अर्थ पूर्वोक्त रीते रणु कर्था छे त्तारे छे लहन्त ! तेओ श्रीओ
सातमा ज्ञाताध्ययननो शो अर्थ प्ररूपित कर्था छे ? (एवं खलु जंबू !) आ
प्रश्ननो उत्तर आपतां श्री सुधर्मा स्वामी तेमने कडेवा लाग्या के छे जंबू !
सांलणो ! श्रमणु लगवान महावीरे सातमा ज्ञाताध्ययननो अर्थ आ प्रमाणे

समये राजगृहं नाम नगरमासीत्, नगरस्य वह्निः सुभूमिभागं नामकमुद्यानं
 'तत्स्थणं' तत्र खलु राजगृहे नगरे धन्यनामा सार्थवाहः परिवसतिस्म स कीदृशः,
 'अद्धे' आढ्यः बहुधनवान्प समृद्धः, तस्य भद्रानाम्नी भार्या, सा किं भूता? अ-
 हीनपञ्चेन्द्रियशरीरा 'जाव सुखा' इह यावत्करणादिदं ज्ञातव्यं 'लक्ष्मण-
 वंजण गुणोववेया माणुम्माणपमाणपडिपुण्णसुजायसव्वंगसुंदरंगा, ससि सोमा-
 कारा कंता पियदंसणा सुखा' इति एतानि पदानि व्याख्यातपूर्वाणि 'तस्स णं
 'तस्य खलु धन्यस्य सार्थवाहस्य पुत्राः भद्रायाः भार्यायाः 'अत्तया' आत्मजा
 अङ्गजा-निजकुक्षिसंभवा इत्यर्थः चत्वारः सार्थवाहदारका आसन्, तद् यथा

में (रायगिहे नाम नगरे होत्था) राजगृह नाम का नगर था (सुभूमि-
 भागे उज्जाणे) वहां बाहिर में एक सुभूमि भाग नाम का उद्यान था।
 (तत्स्थणं रायगिहे धण्णे नामं सत्थवाहे परिवसद्) उस राजगृह में
 धन्य नाम का सार्थवाह रहता था। (अद्धे० भद्रा भारिया, अहीण पचे
 दिय० जाव सुखा) यह बहुत अधिक धन धान्य से समृद्ध था। इसकी
 भद्रानाम की भार्या थी।

इसका शरीर अहीन पंचेन्द्रियों से परिपूर्ण था। सुन्दर अंगवाली
 थी। "यावत् शब्दसे" लक्ष्मणवंजण गुणोववेया, माणुम्माणपमाण-
 पडिपुण्ण-सुजाय-सव्वंग सुंदरंगा, ससिसोमाकारा, कंता पियदंसणा
 सुखा "इस पाठका संग्रह किया गया है

कोई बार पहिले इन पदों का अर्थ लिखा जा चुका है। (तस्सणं
 धण्णस्स सत्थवाहस्स पुत्ता भद्राए भारियाए अत्तया चत्तारि सत्थवाह
 दारया होत्था) उस धन्य सार्थवाह के भद्राभार्या की कुक्षी से उत्पन्न

निश्चित किये छे. (तेणं कालेण तेण समण) ते काले अने ते समये
 (रायगिहे नाम नगरे होत्था) राजगृह नामे नगर હતું (सुभूमिभागे उज्जाणे)
 ते नगरની ખડાર સુભૂમિભાગ નામે એક ઉદ્યાન હતું (તત્થ ણં રાયગિહે
 ધણ્ણેનામં સત્થવાહે પરિવસદ્) રાજગૃહ નગરમાં ધન્ય નામે સાર્થવાહ રહેતા
 હતા. (અદ્ધે ભદ્રા ભારિયા અહીં પચેદિય. જાવ સુખા) તે ઘણે જ ધન
 ધાન્યથી સમૃદ્ધ હતા. ભદ્રા નામે તેની પત્ની હતી. તેનું શરીર અહીંન પંચે-
 ન્દ્રિયોથી પરિપૂર્ણ હતું તે સુંદર અંગોવાળી હતી. 'યાવત્' શબ્દથી
 અહીં (લક્ષ્મણવંજણગુણોવવેયા, માણુમ્માણપમાણપડિપુણ્ણસુજાયસવ્વંગસુંદરંગા,
 સસિસોમાકારા, કંતા પિયદંસણા સુખા) આ પાઠનો સંગ્રહ થયો છે. આ
 પદોનો પહેલા ઘણી વખત અર્થ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે. (તસ્સણં ધણ્ણસ્સ
 સત્થવાહસ્સ પુત્તા ભદ્રાએ ભારિયાએ અત્તયા ચત્તારિ સત્થવાહદારયા હોત્થા) ધન્ય
 સાર્થવાહને ભદ્રા ભાર્યાના ઉદર જન્મ પામેલાં ચાર સાર્થવાહ દારકો-પુત્ર-હતા.

१ धनपालः, २ धनदेवः, ३ धनगोपः, धनरक्षितश्चेति । तस्य खलु धन्यसार्थवाह-
स्य चतुर्णां पुत्राणां भार्याश्चतस्रः स्तुपाः—पुत्रवध्वः बधूवुः तद्यथा— १ उज्जिता,
२ भोगवतिका, ३ रक्षिता, ४ रोहिणिकाच. ॥ सू. १ ॥

मूलम्—तएषां तस्स धणस्स अन्नया कयाइं पुठ्वरत्ताव-
रत्तकालसमयंसि इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पजित्था—एवं
खलु अहं रायणिहे बहूगं ईसर जाव पब्भिर्इणं सयस्स कुटुंबस्स
बहूसु कज्जेसु य कारणेसु य कुटुंबेसु य संतेसु य गुज्जेसुय
रहस्सेसुय निच्छएसुय ववहारे सुय आपुच्छणिज्जे पडिपुच्छ-
णिज्जे मेढीपभाणे आहारे आलंबणे चक्खुमेढीभूए जाव सव्व
कज्जवड्ढावए तंणणज्जइ जंमए गयंसि वा चुयंसि वा मयंसि वा
भग्गंसि वा लुग्गंसि वा सडियंसि वा पडियंसि वा विदेसत्थं
सि वा विप्पवासियंसि वा इम्मस्स कुटुंबस्स किं मन्ने आहारे वा

हुए चार सार्थवाह दारक—पुत्र—थे (तं जहा) उनके नाम ये हैं—(धण-
पाले, धणदेवे धणगोवे धणरक्खिए) धनपाल, धनदेव, धनगोप, धन-
रक्षित (तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स चउण्हं पुत्ताणं भारियाओ चत्तारि
सुण्हाओ होत्था) उस धन्य सार्थवाह को उन चारपुत्रों की भार्याएँ पुत्र
वधुएं—थी (तंजहा—उज्जिता, भोगवइया, रक्खइया, रोहिणिया) धन-
पालपुत्र की भार्या उज्जिताथी १ धनदेवकी भार्या भोगवतिका थी २, धन-
गोपकी भार्या रक्षिताथी ३, धनरक्षित की भार्या रोहिणिकाथी ४ ॥ सू. १ ॥

(तं जहा) तेमना नामे आ प्रमाणे छे—(धणपाले धणदेवे धणगोवे धणरक्खि-
ए) धनपाल, धनदेव, धनगोप अने धनरक्षित. (तस्सणं धणस्स सत्थवा
हस्स च उण्हं पुत्ताणं भारियाओ चत्तारि सुण्हाओ होत्था) धन्य सार्थवाहना
आ आरे पुत्रोने भार्याओ डती. (तं जहा उज्जिता भोगवइया, रक्खइया,
रोहिणिया) धनपालनी भार्या उज्जिता डती १, धनदेवनी भार्या भोगवतिका
डती, २, धनगोपनी भार्या रक्षिता डती ३, धनरक्षितनी भार्या रोहिणिका
डती ४, ॥ सूत्र १ ॥

आलंबे वा पडिवंधे वा भविस्सइ ? तं सेयं खलु मम कल्लं जाव
जलंते विउलं असणं ४ उवक्खडावेत्ता मित्तणाइ० चउण्हं
सुण्हाणं कुलघरवग्गं आमंतेत्ता तं मित्तणाइ णियगसयण०
य चउण्ह सुण्हाणं कुलघरवग्गं विउलेणं असणं ४ धुवपुप्फ
वत्थ गंधजाव सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता तस्सेव मित्तणाइ० चउण्ह
य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स पुरओ चउण्हं सुण्हाणं परिरक्ख-
णट्ठयाए पंचर सालि अक्खए दलइत्ता जाणामि ताव का किण्हं
वा सारक्खेइ वा संगोवेइ वा संवहेइ वा ? ॥ सू० २ ॥

टीका- 'तएणं तस्स' इत्यादि- ततस्तदनन्तरं खलु तस्य धन्यसार्थवा-
हस्य अन्यदा कदाचित् 'पुव्वत्तावरत्तकालसमयंसि' पूर्वरत्तापररात्रकालसमये
कुटुम्बजागरणं कुर्वतो 'इमेयारूवे' अयमेतद्रूपः 'अज्झत्थिए' आध्यात्मिकः
आन्तरोपायसाध्यसुखदुःखादिरूपः यावत्संकल्पः 'समुप्पज्जित्था' समुदपद्यत
'एवं' अमुना प्रकारेण खलु 'निश्चयेन अहं रात्रिगृहे नगरे बहूनां' ईसर

'तएणं तस्स धणस्स' इत्यादि ।

टीकार्थ-(तएणं) इसके बाद (तस्स धणस्स, उस धन्य सार्थवाइ को
(अन्नया कयाइं) किसीएक समय (पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि)
मध्यरात्रि के समय में जब कि वह कुटुंब जागरणासे जगरहा था
(इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था) इस प्रकार का यह
आध्यात्मिक-आंतर उपाय साध्या सुख दुःखदिरूप यावत् संकल्प
उत्पन्नहुवा (एवं खलु अहं रात्रिगृहे बहूनां ईसर जाव पव्वभईणं सयस्स

'तएणं तस्स धणस्स' इत्यादि ।

टीकार्थ-(तएणं) त्थार भाव (तस्स धणस्स) धन्य सार्थवाइने (अन्नया
कयाइं) के-ए वणते (पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि) अउधी रात्रिना समये
न्यारे ते कुटुंब जागरणु करतुं छतुं. (इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था)
त्थरे आ जातने! आध्यात्मिक अटले के आंतरिक उपायथी साध्य सुखदुःख
वगेरे इय यावत् संकल्प उदभव्यो-(एवं खलु अहं रात्रिगृहे बहूनां ईसर

ઈશ્વરાઃ—એશ્વર્યસમ્પન્નાઃ ‘ જાવપઞ્ચમૈર્ણ ’ યાવત્ શબ્દેન ‘ તલવરમાડંબિય કોડું-
બિયઈમ્મસેટ્ટસેના વડસથવાહ ’ એતેપાં સંગ્રહઃ, તેન તલવરમાડંબિકકોડુમ્બકેમ્બ-
શ્રેષ્ઠિસેનાપતિ સાર્થવાહપ્રમૃતીનાં ‘ સયસ્સ ’ સ્વકસ્ય—નિજસ્ય કુટુમ્બસ્ય વહુષુ
‘ કજ્જેસુ ’ કાર્યેષુ—પ્રયોજનેષુચ પુનઃ ‘ કારણેસુ ’ કારણેષુ—કાર્યજાતસમ્પાદક
હેતુષુચ, ‘ કુહુંવેસુ ’ કુટુમ્બેષુ વાન્ધવેષુ ચ ‘ મંતેસુ ’ મન્ત્રેષુ—કર્તવ્ય નિશ્ચયાર્થ
ગુપ્તવિચારેષુ ચ ‘ ગુજ્જેસુ ’ ગુહ્યેષુ—લજ્જાયા ગોપનીયવ્યવહારેષુ ચ ‘ રહસ્સેસુ ’
રહસ્યેષુ—પ્રચ્છન્ન વ્યવહારેષુચ ‘ નિચ્છંપેસુ ’ નિશ્ચયેષુ=પૂર્ણ નિર્ણયેષુ ચ ‘ વવહારેસુ ’
વ્યવહારેષુ ચ વાન્ધવાદિ સમાચરિતલોકવિપરીતાદિ ક્રિયા પ્રાયશ્ચિત્તેષુ અત્ર ચકારાઃ
સમુચ્ચયાર્થકાઃ એતેષુ વિષયેષુ ‘ આપુચ્છણિજ્જે ’ આપ્રચ્છનીયઃ—ઈપ્તપ્રાપ્તું યોગ્યઃ એકવાર
મિત્યર્થઃ ‘ પડિપુચ્છણિજ્જે ’ પરિપ્રચ્છનીયઃ સર્વતો ભાવેન પ્રવૃત્ત્યઃ । મેઢી’ મેધિઃ
બ્રીહિયવાદિકળસર્દનાર્થ પશુવન્ધનસ્તમ્ભઃ, તત્સાદૃશ્યાદયમપિ મેધિઃ—મેધિરૂપઃ,

કુહુંબસ્સ વહુસુ કજ્જેસુ ચ કારણે સુ ચ, કુહુંવે સુ ચ, મંતેસુ ચ, ગુજ્જે
રહસ્સે નિચ્છંપ, વવહારે સુ ચ, આપુચ્છણિજ્જે પડિપુચ્છણિજ્જે, મેઢીપ
માણે આહારે, આલંબણે) મૈં રાજગૃહ નગર મે અનૈક એશ્વર્યશાલી
તલવર, માડંબિક કૌહુબિક ઇમ્બ, શ્રેષ્ઠી, સેનાપતિ, સાર્થવાહ આદિજનો
કે તથા અપને નિજ કુટુમ્બકે પ્રયોજની ભૂત કાર્યોં મે, કાર્યોં કે સાધન
ભૂત કારણોં મૈં વધુજનોં કે કર્તવ્ય કો નિશ્ચય કરને કે લિયે પ્રવૃત્ત
ગુપ્તવિચારોં મૈં લજ્જાવશ ગોપનીય વ્યવહારોં મૈં—પ્રચ્છન્નવ્યવહારોં મૈં—
પૂર્ણનિર્ણયોં મૈં, વાન્ધવાદિજનો દ્વારા સમાચરિત લોક વિસ્ત્રાદિકાર્યોં
કે પ્રાયશ્ચિત્તોં મૈં અર્થાત્ ઇન સ્વ વિષયોં મૈં પૂછા જાતા હૈ, યે સ્વલોગ
મેરી અચ્છી તરહસે સલાહ લેતે હૈં । મૈં ઇન સ્વ કે લિયે મેધી રૂપ હૂં

જાવ પઞ્ચમૈર્ણ’ સયસ્સ કુહુંબસ્સ વહુસુ કજ્જેસુ ચ કારણેસુચ, કુહુંવેસુ ચ,
મંતેસુચ, ગુજ્જે રહસ્સે નિચ્છંપ વવહારેસુચ, આપુચ્છણિજ્જે પડિપુચ્છણિજ્જે, મેઢીપમાણે
આહારે આલંબણે) રાજગૃહ નગરમા હું ઘણા એશ્વર્યશાળી, તલવર, માડં-
બિક, કૌહુબિક, ઇમ્બ, શ્રેષ્ઠી, સેનાપતિ, સાર્થવાહ વગેરેના તેમજ પોતાના
કુટુંબનાં જ ખાસ કામોમાં, કાર્યોના સાધન ભૂત કારણોમાં સગાં વહાલાંના
કર્તવ્યોના નિશ્ચય માટે ની ગુપ્ત મંત્રણાઓમાં છુપાવવા યોગ્ય લગ્નલથી
સંબંધિત ગોપનીય કાર્યોમાં—પ્રચ્છન્ન વ્યવહારોમાં—પૂર્ણ નિર્ણયોમાં, સગાં
સંબંધીઓ વડે આચારથી વિરુદ્ધ અનાચરણીય કરવામાં આવેલા કાર્યોમાટે
ની પ્રાયશ્ચિત્ત વિધિમાં—એટલે કે આ બધી સામાજિકરાજનીતિક અને ધાર્મિક
બાબતોમાં બધા મને પૂછે છે. બધા માણસો ભારી સલાહ લે છે. આ બધા
લોકો માટે હું મેધી રૂપ છું, પ્રમાણ રૂપ છું. અનાજ વગેરેની હાલણી માટે

અર્થાદેતદવલમ્બનૈવ સર્વસ્યાપિ કુટુમ્બસ્યાવસ્થાનમ્ ' પમાણે ' પ્રમાણમ્ પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણવદ્ વસ્તુતત્ત્વપ્રતિબોધકઃ 'આધારે' આધારઃ—આધારવત્ કુટુમ્બાદીનામાશ્રયઃ ' આલંબણે ' આલમ્બનં રજ્જ્વાદિવત્ વિપદ્ગર્તપતજ્જનોદ્ધારકતયાઽવલમ્બનમ્. ' ચક્ષુ ' ચક્ષુઃ નેત્રં તદ્વત્ સકલાર્થપ્રદર્શકઃ, યદુક્તં (મેધિઃ પ્રમાણમા-ધાર. આલમ્બનં ચક્ષુરિતિ ' તદેવ સ્પષ્ટવોધાર્થમૌપમ્યવાચિભૂતગદ્સંમેલનૈન પુનરાવર્તયતિ મેધિભૂતઃ इत्यादि, यावदिति -- यावच्छब्देन (પમાણભૂષ આધારભૂષ આલંબણભૂષ ચક્ષુભૂષ) इत्येषां संग्रहो बोध्यः अर्थतः पुनरुक्तिदोष वारणं तु पूर्वत्र मेधिरिति आरोपित मेधित्ववानित्याद्यर्थेन बोध्यम् । सव्वकज्जव ड्ढावण ' સર્વ કાર્યવર્ધકઃ— સર્વેષા કાર્યાણાં, વર્ધકઃ=સમ્પાદકોઽસ્મિ. ' તં ' તદ્

પ્રમાણરૂપ હૈં । ચીહિ કવ આદિકે કળોં કો મર્દન કરને કે લિયે પશુ જિસ સ્તંભ મેં બાંધે જાતે હેં ઉસકા નામ મેધી હૈં । મેધી કે સહારે સે જિસ તરહ પશુઓં કા અવસ્થાન રહતા હૈં ઉસી તરહ ઉસકે સહારે સે સમસ્ત કુટુંબકા અવસ્થાન થા ઇસલિયે ઇસે મેધીરૂપ કહા ગયા હૈં । પ્રત્યક્ષ આદિ પ્રમાણ જૈસે વસ્તુતત્ત્વ કે પ્રતિબોધક હોતે હેં ઉમી તરહ યહ બી સવ કે લિયે વસ્તુ કા વાસ્તવિક સ્વરૂપ સમજા દિયા કરતા થા અતઃ ઇસે પ્રમાણ રૂપ પ્રકટકિયા હૈં । મેં હી કુટુમ્બ આદિકા આશ્રય ભૂત હૈં, રજ્જ્વાદિક કી તરહ વિપત્તિરૂપ ગુહુ મેં પતિત જનો કા ઉદ્ધારક હોનેકે કારણ મેં ઉનકા અવલંબન રૂપહૈં ।

ચક્ષુ જિસ પ્રકાર સાસને કે પદાર્થ કા ચથાર્થ પ્રકાશન કરતા હૈં ઉસી તરહ યહ બી અનુબ્યોં કો રાય લેને પર વાસ્તવિક વસ્તુ કે રહસ્ય સે પરિચિત્ત કરા દેતા થા । અતઃ ઇસે યહાં ચક્ષુરૂપ કહા ગયા હૈં ઇસીલિયે (ચક્ષુ મેધીભૂષ જાવ સવ્વકજ્જવડ્ઢાવણ) મેધિ પ્રમાણ,

બળદો જે થાંલલાને બાંધવામાં આવે છે તેનું નામ મેધી છે મેધી જેમ પશુઓને માટે ખાસ કેન્દ્રરૂપમાં રહેલો આધાર હોય છે તેમજ તેપણ બધાને માટે મેધી રૂપ હોતો પ્રત્યક્ષ વગેરે પ્રમાણો જેમ વસ્તુના તત્ત્વને બતાવનારા હોય છે તેમજ ધન્યસાર્થવાહ પણ બધાને દરેકે દરેક વસ્તુનું સાચું સ્વરૂપ સમજાવતો હોતો. તેથી તેને પ્રમાણ કહ્યો છે. કુટુંબનો હું જ આશરો છું. હું જ ઉંડા ખાણમાં પડેલા માણસોનો દોરીની જેમ ઉદ્ધારક છું એથી હું તેમના માટે અવલંબન (આધાર) રૂપ છું ચક્ષુ જેમ સામેની વસ્તુને પ્રકાશિત કરે છે તેમજ તે પણ સલાહ માટે આવેલા માણસોને વસ્તુના સાચા ગુહ્યથી પાકેક કરતો હોતો. એટલા માટે જ (ચક્ષુમેધીભૂષ જાવ સવ્વકજ્જવડ્ઢાવણ) મેધિ પ્રમાણ આધાર અવલંબન અને ચક્ષુ આ પદોની

તસ્માત્કારણત્ 'ળ ણજ્જહ' ન જ્ઞાયતે મયા 'જં' યત્ત યદિ 'મણ' મયિ 'ગયંસિ' ગતે
ગ્રામાદૌ 'વા' 'ચુયંસિ' ચ્યુતે-સ્વલિતેવા કર્મવશાદનાચરતઃ સ્વપદાત્પતિતે इत्यर्थः
'મયંસિ' યુતે-પ્રાણવિયોગે સતિ, વા 'મગ્ગંસિ' મગ્ને-રોગાદિના કુબ્જ સ્વજ્ઞ-
સ્થેનાડસમર્થીભૂતે, વા 'લુગ્ગંસિ' રુગ્ને-રોગાવસ્થાપ્રાપ્તેસતિ 'સહિયંસિવા'
સટિતે વ્યાધિવિશેષેણ જીર્ણતાં ગતે સતિ, વા 'પહિયંસિ' પતિતે પ્રાસાદાદિતો-
ગ્લાનભાવાદ્વા 'વિદેસત્થંસિ' દેશાન્તરં ગત્વા તત્રૈવ સ્થિતે વા 'વિપ્પવસિયંસિ'
વિપ્રોષિતે - સ્વસ્થાનવિનિર્ગતે-દેશાન્તરગમનપ્રવૃત્તે સતિ વા 'મન્ને' અહં મન્યે

આધાર, આલમ્બન એવં ચક્ષુ. इन पदों के साथ सूत्रकार इसी बात को
और जोरदार शब्दों से समझाने के लिये उपमा वाचक भूत शब्द का
प्रयोग करते हुए कहते हैं कि यह धन्यसार्थवाह उन सब के लिये
मेधिभूत था, प्रमाणभूत था, आधारभूत था, आलंबनभूत था और
चक्षुभूत था। इस तरह यहाँ पुनरुक्ति दोष का सद्भाव भी नहीं
माना जा सकता है।

कारण पहिले कथन में उसे स्वयं मेधि आदि रूप कहा गया है और
इस कथन में उसे उन २ जैसा कहा गया है। इस प्रकार पुनरुक्ति दोष
का वारण हो जाता है। यह धन्य सार्थवाह समस्त ईश्वर आदि जनों
के सर्व कार्यों का संपादक था-इसलिये उसे यह " सर्व कार्य वर्द्धक "
कहा गया है। इस प्रकार वह धन्य सार्थवाह अपने में इन समस्त बातों
का विचार करके अब आगे ऐसा विचार करता है (तं ण णज्जहं जं मण
गयंसि वा चुयंसि वा, मयंसि वा भग्गंसि वा, लुग्गंसि वा, सडियंसि

સાથે સૂત્રકાર એ જ વાતને વધારે સ્પષ્ટ કરવા માટે ઉપમા વાચક 'ભૂત'
શબ્દનો પ્રયોગ કરતાં કહે છે કે ધન્ય સાર્થવાહ બધાને માટે મેધિભૂત હતો,
પ્રમાણ ભૂત હતો, આધાર ભૂત હતો, આલંબન ભૂત હતો અને ચક્ષુ ભૂત
હતો. એથી અહીં પુનરુક્તિ રૂપ દોષ ઉદ્ભવવાની શક્યતાથી ઉભી થતી
નથી. કેમકે પૂર્વ કથનમાં જ તેને મેધિ વગેરે રૂપ બનાવવામાં આવ્યો
છે અને આ વર્ણનમાં પણ તેને તે પ્રમાણે જ વર્ણવવામાં આવ્યો છે. આ
રીતે પુનરુક્તિ દોષનું નિવારણ પણ થઈ જાયું કહેવાય. ધન્ય સાર્થવાહ
બધા ઈશ્વર વગેરે લોકોના બધા કામોને પાર પમાડનાર હતો. એથી જ તેને
" સર્વ કાર્ય વર્દ્ધક " કહેવામાં આવ્યો છે. આ પ્રમાણે ધન્ય સાર્થવાહ પોતાની
મેળે આ બધી વાતો વિષે વિચાર કરતો આગળ આમ વિચારે છે કે (તં ણ
જ્જહં જં મણ ગયંસિવા ચુયંસિવા મયંસિવા ભગ્ગંસિવા, લુગ્ગંસિવા, સહિયંસિવા,

‘इमस्स’ अस्य कुटुम्बस्य ‘किं’ कः ‘आहारे’ आधारः आश्रयो भूमिरिव
 ‘वा’ अथवा ‘आलंवे’ आलम्ब-पततो रज्जादिकमिव अथवा ‘पडिवंधे’
 प्रतिबन्धः प्रमार्जनीका शलाकादीनां परिरक्षणाय दवरक इव ‘भविस्सइ’ भविष्यति
 ‘तं’ तद्-तस्मात् ‘सेयं’ श्रेयः खलु निश्चये मम ‘कल्लं’ कलये-श्वः प्रभात-
 समये यावत्-तेजसा ‘जलंते’ ज्वलति सति-दिनकरे उदयं प्राप्ते विपुलं-प्रचुरं
 आशनं ४ ‘उवक्खडावेत्ता’ उपस्कार्य निष्पाद्य मित्रज्ञाति निजक सज्जन सम्ब-
 न्धिनः परिजनान् चतस्रः स्तुपाः ‘कुलघरवग्गं’ कुलगृहवर्गं, कुलगृहं-पितृगृहं
 तद् वर्गं मातापित्रादिकं ‘आपंतेत्ता’ आमंत्र्य=भोजनार्थमाहूय ‘तं’ तान्

वा पडियंसि वा विदेसत्थंसि वा विप्पवसयंसि वा इमस्स कुटुंबस्स
 किं मन्ने आहारे वा आलंवे वा पडिवंधे वा भविस्सइ ?) किं ऐसा मैं
 यदि यहां से दूसरे ग्राम आदि को चला जाऊँ, या कर्मवशात् स्वपद
 से च्युत हो जाऊँ, मरजाऊँ किसी रोग आदि के द्वारा कुबडा-या
 लूला बन जाऊँ, रोग से ग्रसित हो जाऊँ, किसी व्याधि विशेष से जीर्ण
 शरीर हो जाऊँ किमी मकान आदि से अचानक गिरजाऊँ विदेश जाकर
 वहाँ रहने लगजाऊँ, अथवा यहां से विप्रोषित परदेश रहने वाला जाऊँ तो
 ऐसी स्थिति में मुझे ऐसा कोई नहीं ज्ञात होता है कि जो इस घेरे कुटुम्ब
 का आधार होगा आलंबनभूत होगा उसकी बुहार संमार्जनी की सीकों
 को एकत्र बांध कर रक्षा करने वाले डोरेके सामान रक्षा करने वाला होगा।
 इसलिये जब मैं ऐसा मानता हूँ (तं सेयं खलु मम कल्लं जाव जलंते
 विउलं असणं ४ उवक्खडावेत्ता मित्तणाइच्चउण्हं सुहाणं कुलघरवग्गं

पडियंसि वा, विदेसत्थंसि वा विप्पवसयंसि वा इमस्स कुटुंबस्स किं मन्ने आहारे वा
 आलंवे वा पडिवंधे वा भविस्सइ ?) जे हुं अहींथी भीजे गाम जेतो रहुं के
 कर्मवशात् स्वपद (पोताना अधिकार) थी भ्रष्ट थछ जलठं के भरथुने लेटुं, रोग
 वगेरेमां सपडाधने कूणडा अथवा अपंग थछ जलठं, रोगी थछ जलठं के। थ व्याधि
 विशेषमां सपडाधने साव दुर्णण शरीरवाणो थछ जलठं, के। थ मकान उपरथी
 ओयितो पडीजलठं, विदेशमां जधने त्यां रडेवा लायुं अथवा तो अहींथी
 विप्रोषित-परदेशमां रडेनार थछ जलठं त्यारे ओवी स्थितिमां मने ओवी के। थ
 पणु व्यक्ति देभाती नथी के जे भारा कुटुंबने आधार थछ शके, आलंभन
 भूत थछ शके. सावरणीनां धूटांपडेलां तरणुओने ओडीसाथे बांधनार दोरीनी
 जेभ भारा आ कुटुंबने ओडी साथे संपीने राखनार तेभज तेनी रक्षाकरनार
 के। थ उशे ? जे अत्यारे आवी परिस्थिति छे तो भारे ओ विचार छे के-
 (तं सेयं खलु मम कल्लं जाव जलंते विउलं असणं ४ उवक्खडावेत्ता मित्तणाइ

मित्रज्ञातिनिजकस्वजनसम्बन्धिनः परिजनांश्च चतस्रः स्नुषाः कुलगृहवर्गं च विपुलेन अशनादिना ४ धूपपुष्पवस्त्रगंधादिभिर्यावत् 'सक्कारेत्ता' सत्कृत्य 'सम्मानेत्ता' सम्मान्य मधुरवचनादिना, तस्यैव मित्रज्ञत्यादेः चतसृणां स्नुषानां कुलगृहवर्गस्य पुरतः समक्षं चतसृणां स्नुषाणां 'परिरक्खणट्टयाए' परीरक्षणार्थं पञ्च

आमंतेत्ता) तो मेरी अब इसी में भलाई है कि मैं कल सूर्योदय होते ही प्रातःकाल सूर्य के उदय होने पर विपुल मात्रा में अशन पान, स्वाद्य, स्वाद्यरूप चतुर्विध आहार तैयार कराकर मित्र ज्ञाति, निजक स्वजन सम्बन्धी जनों को तथा परिजनों को चारों अपनी इन पुत्र वधूओं को, इनके माता पिता आदिको को भोजनार्थ आमंत्रित करके (तं मित्तणाइ णियम सयण० य चउण्हं सुण्हाणं कुलघरवग्गं विउल्लेणं असण ४ धुवपुप्फवत्थगंधं जाव सक्कारेत्ता सम्मानेत्ता तस्सेव मित्तणाइ० चउण्हं सुण्हाणं परिरक्खणट्टयाए पंच रं सालि अक्खए दलइत्ता जाणामि ताव का किण्हं वा सारक्खेइ वा संगोवेइ वा संबड्ढेइ वा) उन मित्र, ज्ञाति, निजक, स्वजन संबंधियों को परिजनों को चारों इन अपनी पुत्र वधूओं को और इनके माता पिता आदिकों को उस विपुल अशनादि से और धूप पुष्प, वस्त्र गंध आदि से यावत् सत्कृत करूँ मधुरवचनादि द्वारा उन्हें सम्मानित करूँ । सत्कृत और सम्मानित करके बाद में मैं उन्हीं मित्र ज्ञाति आदि जनों के चारों ओर अपनी इन पुत्र वधूओं के कुल गृह वर्ग के समक्ष इन चारों पुत्र

चउण्हं सुहाणं कुलघरवग्गं आमंतेत्ता) ७ काल सवार यतां ७ सवारे सूर्योदय यतां अशन, पान, स्वाद्य अने आद्य आम आर प्रकारेनो विपुल मात्राभां आहार- तैयार करावीने मित्र, ज्ञाति, निजक स्वजन, सम्बन्धी तेमज परिजनेनो अने आरे पुत्रो आरे पुत्रवधूओ तथा अेमना मातापिता वगेरेने जमवा भाटे पोसावीने (तं मित्तणाइ णियमसयण. य चउण्हं सुण्हाणं कुलघरवग्गं विउल्लेणं असण ४ धुव पुप्फवत्थगंधं जाव सक्कारेत्ता सम्मानेत्ता तस्सेव मित्तणाइ० चउण्हं सुण्हाणं परिरक्खणट्टयाए पंचरसालि अक्खए दलइत्ता जाणामि तावकां किण्हं वा सारक्खेइ वा संगोवेइ वा संबड्ढेइ वा) मित्र, ज्ञाति, निजक, स्वजन सम्बन्धीओनो, परिजनेनो, पोतानी आरे पुत्रवधूओनो, अने तेमना माता पिता वगेरेनो पुञ्ज प्रमाणमां जनाववाभां आवेदा अशन वगेरे आरे प्रकारेना आहारो थी अने धूप, पुष्प वस्त्र गंध वगेरेथी सत्कार करे तथा मधुरवाणी थी तेमनु सम्मान करे. तेमनी सत्कार तेमज सम्माननी विधि पूरी कर्या आइ ७ मित्र, ज्ञाति वगेरे तथा पुत्रवधूओना कुटुम्बीजनेनी सामे आरे पुत्र

પન્ન સંખ્યકાન્ શાલ્યક્ષતાન્ શાલિક્ષણાન્ દત્વા 'જાણામિ' જાનામિ 'તાવ' તાવત્
નિશ્ચયેન 'કા' સ્તુપા 'કિંહં' કયં કેન પ્રકારેણ 'સારક્ષેઃ' સંરક્ષયતિ સંગોપયતિ
-સંવરણતઃ, મંજૂપાદિષુ સંસ્થાપનેન ગોપનં કરોતિ. અથવા કા-વધૂ 'સંવદ્ઢૈ'
સમ્બર્ધયતિ વહુત્વકરણતઃ વપનાદિના ? ॥ સૂ. ૦ ૨ ॥

મૂલમ્—એવં સંપેહેઃ સંપેહિતા કલ્હં જાવ મિત્તળાઈ૦ ચઉપહં
સુપ્પહાણં કુલઘરવગ્ગં આમંતેઃ આમંતિત્તા વિઝલ અસણં ૪
ઉવક્કલ્હાવેઃ, તઓ પચ્છા પ્પહાણ મોયણમંડવંસિ સુહાસણ૦
મિત્તળાઈ૦ ચઉપહ ય સુપ્પહાણં કુલઘરવગ્ગેણં સદ્ધિં તં વિઝલં
અસણ ૪ જાવ સક્કારેઃ સમ્માણેઃ સક્કારિત્તા સમ્માણેત્તા તસ્સેવ
મિત્તળાઈ૦ ચઉપહ ય સુપ્પહાણં કુલઘરવગ્ગસ્સ ય પુરઓ પંચ
સાલિ અક્કલ્હા ગેપ્પહાઈ ગેપ્પિહિત્તા જેટ્ઠા સુપ્પહા ડઙ્ગિઝ્ઞયા તં સદ્ધા-
વેઃ સદ્ધવિત્તા એવં વયાસી—તુમં ણં પુત્તા મમ હત્થાઓ ઇમે
પંચ સાલિ અક્કલ્હા ગેપ્પહાઈ ગેપ્પિહિત્તા અણુપુલ્લેણં સારક્કલ્હેમાણી
સંગોવેમાણી વિહરાઈ. જયાણંહં પુત્તા ! તુમં ઇમે પંચ સાલિ
અક્કલ્હા જાણ્જા તયાણં તુમં મમ ઇમે પંચ સાલિ અક્કલ્હા
પઙ્ગિદિજ્ઞાણ્જાસિ તિક્કલ્હુ સુપ્પહાણ હત્થે દલ્લયઈ દલ્લયિત્તા પઙ્ગિ-

વધૂઓંની પરીક્ષા કે નિમિત્ત ઉન્હે પાંચ પાંચ શાલિક્ષણોં કો દૂં- ઓર
દેકર યહ જ્ઞાત કરૂં કિં ઇન મેં સે કૌન પુત્ર વધૂ કિસ તરહ સે ઇનકી
રક્ષા કરતી હૈ, કૌન પુત્ર વધૂ ઇન્હે મંજૂષા આદિ મેં રલ્લકર ગુલ્લ રલ્લતી
હૈ ઓર કૌન સી પુત્રવધૂ વપનાદિ ક્રિયા ઢારા ઉન્હે વઢાતી હૈ । સૂત્ર ' ૨ '

વધૂઓની પરીક્ષા માટે તેઓમાંથી દરેકને પાંચ પાંચ શાલિક્ષણો (ડાંગરના
કણો) આપું અને આપીને એ વાતની પરીક્ષા કરું કે તેઓમાંથી કોણ કેવી
રીતે તે શાલિક્ષણોને સાચવી રાખે છે. કઈ પુત્ર વધૂ શાલિક્ષણોને પેટી વગેરે
માં મૂકીને ગુપ્ત રાખે છે ? અને કઈ પુત્રવધૂ શાલિક્ષણો ને વાવીને તેમની
વૃદ્ધિ કરે છે ? ॥ સૂત્ર ૨ ॥

विसजेइ, तएणं सा उज्झिया धणस्स तहत्ति एयमट्ठं पडिसु-
णेइ पडिसुणित्ता धणस्स सत्थवाहस्स हत्थाओ ते पंच सालि
अक्खए गेण्हइ गेण्हित्ता एगंतमवक्कमइ एगंतमवक्कमियाए
इमेयारूवे अज्झत्थिए० एवं खलु तयाणं कोट्ठागारंसि बहवे
पल्ला सालिणं पडिपुण्णा चिट्ठंति । तं जया णं ममं ताओ इमे
पंच सालि अक्खए जाइस्सइ तयाणं अहं पलंतराओ अंते
पंच सालि अक्खए गहाय दाहामि त्तिकट्ठु एवं संपेहेइ संपेहित्ता
ते पंच सालि अक्खए एगंते एडेइ एडित्ता सकम्मसंजुत्ता
जाया यावि होत्था ॥ सू० ३ ॥

टीका—‘एवं संपेहेइ’ इत्यादि—एवं उक्तरूपेण संप्रेक्षते मनसि विचार्यते ‘संपेहित्ता
संप्रेक्ष्य—पर्यालोच्य कलये प्रभातसमये, यावत् तेजसा ज्वलति, सूर्ये उद्वते सति
मित्रज्ञाति स्वजनप्रमुखान् चतसृणां स्नुषाणां कुलगृहवर्गं च—पितृगृहसम्बन्धिमाता
पित्रादीन्, आमंत्रयति निमन्त्रयति, आमन्त्र्य विपुलमशनादिकं चतुर्विधाहारं उप-

‘एवं संपेहेइ संपेहित्ता’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(एवं संपेहेइ) धन्यसार्थवाह ने इस पूर्वोक्त प्रकार अपने मन
में विचार किया (संपेहित्ता) विचार करके (कललं जाव मित्तणाइ०
चउण्हं सुण्हाणं कुलघरवगं आमंतेइ आमंतित्ता विउलं असणं ४
उवक्खडावेइ) फिर उसने प्रातःकाल होते ही सूर्य के उदय हो जाने
पर मित्र, ज्ञाति, स्वजन आदि को और चारों ही पुत्रवधूओं के कुल
गृह वर्ग को—उनके माता पिता आदिको को आमंत्रित किया । आमंत्रित

‘एवं संपेहेइ, संपेहित्ता’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(एवं संपेहेइ) धन्यसार्थवाह ने पूर्वोक्त रूपे पोताना मनमां विचार
किये. (संपेहित्ता) विचार करीने (कललं जाव मित्तणाइ चउण्हं सुण्हाणं कुलघर
वगं आमंतेइ आमंतित्ता विउलं असणं ४ उवक्खडावेइ) सवारे सूर्योदयपामतां
नी साथे ४ तेणु पोताना मित्र, ज्ञाति, स्वजन वगेरेने अने थरे थार पुत्र
वधूओना कुटुम्भीजनोने तेमना मातापिता वगेरेने ४ भवा भाटे आमंत्रित

स्कारयति=निष्पादयति. ततः पश्चात् स्नानी भोजनमण्डपे सुखासननिष्पणः-
सुखेनासने उपविष्टः सन् मित्रज्ञानिस्वजनादिभिः सार्द्धं चतसृणां स्नुपाणां च
कुलगृहवर्गेणच सार्द्धं तद्विपुलमशानादिकं भोजयित्वा यावत्सत्कारयति वस्त्रादिभिः
संमानयति मधुरवचनादिना, सत्कारं कृत्वा संमानयित्वा तस्य धन्यसार्थवाढस्यैव
स्वमित्रज्ञाति प्रमुखाणामग्रे चतसृणां स्नुपाणां कुलगृहवर्गस्य पुरतः पञ्चशाल्य
क्षतान्, गृह्णन्ति गृहीत्वा ज्येष्ठा स्नुपा उज्ज्विका नाम्नी तां शब्दयति शब्दयित्वा

करने के बाद फिर उसने विपुल मात्रा में अशनादि रूप चतुर्विध
आहार तैयार करवाया ।

(तओ पच्छा ण्हाए भोयण मंडवांसि सुहासण० मित्तणाइ० चउण्ह
य सुण्हाणं कुलघरवग्गेण सद्धिं तं विउल असणं ४ जाव सक्कारेइ,
सम्माणेइ) जब चतुर्विध आहार निष्पन्न हो चुकी तब वह स्नान करके
भोजनशाला में सुख से आसन पर उपविष्ट (बैठ गया) हो गया
और मित्र, ज्ञाति एवं स्वजनादि को के साथ २ और अपनी पुत्रवधूओं
के माता पिता आदिकों के साथ २ उस चतुर्विध भोजन की विपुल
सामग्री का आहार करने के बाद में उन सबका उस ने वस्त्रादि से
सत्कार किया तथा मधुरवचनादि से सम्मान किया । (सक्कारित्ता
सम्माणेत्ता तस्सेव मित्तणाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स य
पुरओ पंच सालि अक्खए गेण्हइ, गेण्हित्ता जेट्ठा सुण्ह उज्झिया तं
सद्दावेइ) जब सबका सत्कार और सम्मान हो चुका तब उस के बाद

क्यों. आभंग्रणु आभ्या पछी धन्य सार्थवाडे पुष्कण प्रमणुमा अशन वगेरे
नो आर प्रशरनो आहार जनावडाव्यो.

(तओपच्छाण्हाए भोयणमंडवांसि सुहासण मित्तणाइ चउण्हय सुण्हाणं
कुलघरवग्गेण सद्धिं-तं विउलं असणं ४ जाव सक्कारेइ सम्माणेइ) न्यारे
न्यारे जतनो आहार तैयार थछ गयो त्थारे ते स्नान-करीने रसोछ घरमां
सुपेथी आसन उपर गेसी गयो अने मित्र, ज्ञाति अने पोताना स्वजने
वगेरेनी साथे तेमज पोतानी पुत्र वधूओनां सगां वडादांओ मातापिताओ
नी साथे न्यारे जतना पुष्कण प्रमणुमा तैयार करवा मां आवेला आहारने
जभ्यो जभ्या पछी तेणु वंओ वगेरे आपीने ते गधाने सत्कार्या तेमज
मधुर वचनोथी ते गधानुं सम्मान कथुं. (सक्कारित्ता सम्माणेत्ता तस्सेव
मित्तणाइ, चउण्हय सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स य पुरओ पंचसालि अक्खए
गेण्हइ, गेण्हित्ता जेट्ठा सुण्ह उज्झिया तं सद्दावेइ) न्यारे गधा आभंग्रित

एवमवदत् हे पुत्रि त्वं खलु मम हस्तादिमान् पञ्च शाल्यक्षतान् गृहाण, गृहीत्वाच
'अणुपुत्रेण' अणुपुत्र्या-अनुक्रमेण संरक्षन्ती संगोपायन्ती 'विहराहि' विहर. ।
'जया' यदा-यस्मिन् समये खलु हे पुत्रि । अहं 'तुमं' तवपार्थे इमान् पञ्च
शाल्यक्षतान् 'जाएज्जा' याचय, 'तया' तदा तस्मिन् समये खलु 'तुमं' त्वं
मम इमान् पञ्चशाल्यक्षतान् 'पडिदिज्जासि' प्रतिदद्याः पश्चाद् ममं समर्पये,
इतिकृत्वा-इत्युक्त्वा ज्येष्ठायाः स्नुषायाः हस्ते ददाति, दत्त्वा च प्रतिविसर्जयति,

धन्य सार्थवाह ने अपने मित्र ज्ञाति आदि जनों के तथा उन चारों
जपनी पुत्रवधूओं के कुल गृहवर्ग के सामने पांच शाल्यक्षतो को
लिया और लेकर ज्येष्ठा जो पुत्रवधू थी कि जिसका नाम उज्झिका थी
उसे बुलाया (सदावित्ता एवं वयासी तुमं णं पुत्ता ! मम हत्थाओ
इमे पंच सालिअक्खए गेण्हाहि, गेण्हित्ता अणुपुत्रे णं सारक्खेमाणी
संगोवेमाणी विहराहि) बुलाकर उससे ऐसा कहा-पुत्रि ! तुम मेरे हाथ
से इन पांच शाल्यक्षतों को लो और लेकर इन्हें सुरक्षित रखो सम्मा-
लकर अच्छी तरह से रखो । (जयाणं अहं पुत्ता ! तुमं इमे पंच
सालिअक्खए जाएज्जतयाणं तुमं मम इमे पंच सालिअक्खए पडिदि-
ज्जाएज्जासि) जब मैं हे पुत्रि ! तुम से इन पांच शालि अक्षतों को
मागूं तब तुम मेरे लिये-इन्हें पीछे देना ।

(त्तिकट्टु सुण्हाए हत्थे दलयइ) ऐसा कहकर उसने उस ज्येष्ठ
स्नुषा के हाथ में उन शाल्यक्षतो को दे दिया । (दलयित्ता पडिविस-
ज्जेइ) देकर फिर उसे विसर्जित कर दिया ।

भेडभानोना सत्कारं तमञ्ज सन्मानं यथं गच्छुं त्वां धन्य सार्थवाहे पोतना
मित्र ज्ञाति वगेरे स्वञ्जो तेमञ्ज त्वां पुत्र वधूयोना मातापिता वगेरे
सगावडादा ओनी साभे पांच शालिअक्खे (अंगरना अक्खे) दीधा अने
पोताना सौथी भोटा पुत्रनी लायां उज्झिकाने जोलावी. (सदावित्ता एवं
वयासी तुमं णं पुत्ता ! ममहत्थाओ इमे पंचसालि अक्खए गेण्हाहि गेण्हित्ता
अणुपुत्रेण सारक्खेमाणी संगोवेमाणी विहराहि) जोलावीने तेने आ प्रन्हा
अहुं " हे पुत्रि ! आ पांच शालिअक्खेने तमे स्वीकारे अने जेभने सारी
नीते संलाणीने सुरक्षित राखे. (जयाणं अहं पुत्ता ! तुमं इमे पंच सालि-
अक्खए जाएज्ज तयाणं तुमं मम इमे पंचसालि अक्खए पडिदिज्जासि) हे पुत्रि !
व्यारे हुं तमारी पासेथी शालिअक्खे मागुं त्वां तमे भने पाछा आपजे.

(त्तिकट्टु सुण्हाए हत्थे दलयइ) आभ अहीने तंछे भोटा पुत्रनी वधूना
हाथमां शालिअक्खे ने भूझी दीधां (दलयित्ता पडिविसज्जेइ) -शालिअक्खे

તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ સા-ઉજ્જિકા નામ્ની વધુઃ ધન્યસ્ય સાર્થવાહસ્યૈતમર્થ 'તદ્વત્તિ તથેતિ' કૃત્વા-તથાસ્તિવતિ કથયિત્વા 'પડિસુણેહ' પ્રતિશ્રુણોતિ સ્વીકરોતિ । 'પડિસુણિત્તા' પ્રતિશ્રુત્ય=સ્વીકૃત્ય ધન્યસ્ય સાર્થવાહસ્ય હસ્તાત્ 'તે' તાન્ પશ્ચશાલ્યક્ષતાન્ ગૃહતિ ગૃહીત્વા 'એગંતમવક્કમહ' એકાન્તમપક્રામતિ એકાન્ત સ્થાને ગચ્છતિ 'એગંતમવક્કમિયાણ' એકાન્તમપક્રમિતાયાઃ એકાન્તં ગચ્છન્ત્યાઃ મનસિ 'હમેયારુવે' અયમેતદ્રૂપઃ 'અજ્ઞતિય' આધ્યાત્મિકઃ-આત્માશ્રયો યા-વત્સંકલ્પઃસમુદપદ્યત એવમ્મુના પ્રકારેણ સ્વલુ નિશ્ચયેન 'તાયાણં' તાતસ્ય શ્વશુરસ્ય (તાયાણં) અત્ર આદરાર્થં વહુવચનં, 'કોટ્ટાગારંસિ' કોટ્ટાગારે 'વહવે' વહવઃ-અનેકસંખ્યકાશાલિનાં 'પહ્લા' પલ્લકાઃ-પલ્લકામાનવિશેષા તૈઃ 'પહિપુણ્ણા' પ્રતિપૂર્ણાઃ ભૂતાસ્તિષ્ઠંતિ સાર્દ્ધત્રયમણપ્રમિતાનાં ધાન્યાનામેકઃ પહ્લક હત્યભિધીયતે તે પલ્લકા વહવઃ કોટ્ટાગારે ભૂતાઃ સંતીતિ ભાવઃ । 'તં જયા ણં' તદ્-

(તણં સા ઉજ્જિકા ધણ્ણસ્સ તદ્વત્તિ એયમદ્વં પડિસુણેહ) ચલતે સમય ઉસ જ્યેષ્ઠ પુત્ર વધુ ઉજ્જિકા ને ધન્ય સાર્થવાહ કે "તથાસ્તુ" કહકર હસ કથનરૂપ અર્થકો સ્વીકાર કરલિયા (પડિસુણિત્તા ધણ્ણસ્સ સત્થવાહસ્સ હત્થાઓ તે પંચ સાલિ અક્કલ્લે ગેણ્ણહ) સ્વીકાર કરકે ધન્ય સાર્થવાહ કે હાથસે ડન પાંચ શાલ્યક્ષનોં કો ફિર ડસને લે લિયા ।

(ગેણિહત્તા એગંતમવક્કમહ) લેકર ફિર વહ વહાં સે એકાન્ત સ્થાન મેં ચલી ગઈ । (એગંતમવક્કમિયાણ હમેયારુવે અજ્ઞતિય ૦) વહાં ઓકર ડસને એમા વિચાર કિયા-(પવં સ્વલુ તાયાણં કોટ્ટાગારંસિ વહવે પહ્લાસાલિ ણં પહિપુણ્ણા ચિટ્ઠંતિ) તાત-શ્વશુરજી-કે કોટ્ટાગાર મેં-અનેક ચાવલો કે પલ્લક ભરેહુણ રક્ષે હેં । યહાં પલ્લક એક પ્રમાણ વિશેષ કા નામ હૈ । યહ ૩૥) મન કા હોતા હૈ । તં જયાણં મમ તાઓ

આપીને તેમને જવાની આજ્ઞા આપી. (તણં સા ઉજ્જિકા ધણ્ણસ્સ તદ્વત્તિ એયમદ્વં પડિસુણેહ) જતી વખતે મોટા પુત્રની વધુ ઉજ્જિકાએ ધન્ય સાર્થ-વાહને 'સાર્થ' (તથાસ્તુ) આમ કહીને તેની આજ્ઞાને સ્વીકારી. (પડિસુણિત્તા ધણ્ણસ્સ સત્થવાહસ્સ હત્થાઓ તે પંચ સાલિઅક્કલ્લે ગેણ્ણહ) આજ્ઞા સ્વીકાર્યા પછી ધન્ય સાર્થવાહના હાથથી તેમણે પાંચ શાલિકણો લઈ લીધાં.

(ગેણિહત્તા એગંતમવક્કમહ) શાલિકણો ને લઈને તે ત્યાંથી એકાન્ત સ્થાન તરફ જતી રહી. (એગંતમવક્કમિયાણ હમેયારુવે અજ્ઞતિય ૦) ત્યાં એક તરફ આવીને તેણે વિચાર કર્યો-(પવં સ્વલુ તાયાણં કોટ્ટાગારંસિ વહવે પહ્લાસાલિ ણં પહિપુણ્ણા ચિટ્ઠંતિ) "મારા સસરાના કોટ્ટારમાં એમાના ઘણા પલ્લકો ભરેલા છે. (પલ્લક એક પ્રમાણ વિશેષનું નામ છે. તે ૩૬ મણનું હોય છે) (તં

तस्मात्-कारणात् यदा यस्मिन् समये खलु मम तातःश्वसुर इमान् पञ्च शाल्य-
क्षतान् याचिष्यति 'तथा णं' तदानीं तस्मिन्नेव समये खलु अहं 'पल्लंतराओ'
पल्लान्तरात्-कोष्ठागारमध्ये अन्यतरान्पल्लकात् 'अन्ने' अन्यान् पञ्चशाल्यक्षतान्
'गहाय' गृहीत्वा 'दाहामि' दास्यामि, इति कृत्वा-इति मनसि निधाय 'एवं
संपेहेइ' एवं संप्रेक्षते-चिन्तयति 'संपेहिता' संप्रेक्ष्य-पर्यालोच्य 'ते' तान्
श्वसुरप्रदत्तान् पञ्चशाल्यक्षतान् 'एगंते' एकान्ते 'एडेइ' एडति - प्रक्षिपति-
पातयतीत्यर्थः 'एडिता' प्रक्षिप्य 'सकम्मसंजुत्ता' स्वकर्म संप्रयुक्ता-जातावाप्य
भवत् स्वगृहादिकार्यकरणे उद्युक्ताऽऽसीदित्यर्थः ॥सू० ३॥

मूलम्-एवं भोगवतियाए वि, णवरं सा छोल्लेइ छोल्लित्ता
अणुगिलइ अणुगिलित्ता जाया, एवं रक्खियावि, णवरं गेणहइ
गेणित्ता इमेयारूवे अज्झत्थिए० एवं खलु ममं ताओ इमस्स
मित्तनाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स य पुरओ सद्दा-
वेत्ता एवं वयासी-तुमण्णं पुत्ता मम हत्थाओ जाव पडिदिज्जा

त्ति कहु पंच सालि अक्खए जाइस्सइ तयाणं अहं पल्लंतराओ अंते
पंच सालिअक्खए गहाय दहामित्ति कहूडु एवं संपेहेइ संपेहिता ते पंच
सालि अक्खए एगंते एडेइ, एडित्ता सकम्मसंजुत्ता जाया यावि
होत्था) जब ऐसा क्तिनने ही पल्यंक चावलों के कोष्ठागार में भरे हुए
रखे हैं तो जिस समय श्वसुरजी इन पांच शाली-अक्षतों को मुझसे
मां गेंगें मैं उसी समय कोष्ठागार के मध्य में से किसी एक दूसरे
पल्यंक से लेकर इन पांच शालि-अक्षतों को दे दूंगी । ऐसा उसने विचार
किया । विचार करके बादमें उसने श्वसुरप्रदत्त पांचशालि अक्षतों को
एकान्त में दिया । और डालकर फिरवह अपने घर के काम करने
में लग गई ॥ सू० ३ ॥

जयाणं ममं ताओत्ति कहूडु पंच सालि अक्खए जाइस्सइ तयाणं अहं पल्लंतराओ
अंते पंच सालि अक्खए गहाय दहामि तिकहूडु एवं संपेहेइ, संपेहिता ते
पंच सालि अक्खए एगंते एडेइ, एडित्ता सकम्मसंजुत्ता जाया यावि होत्था)
ज्यारे, धणु पल्लेडे योणा डेठारमां छे तो जे वण्णते ससर पांच शालि-
क्षेणु भागसे ते वण्णते पांच शालिक्षेणु डेठारना पल्लेडेमांथी लधने तेभने
आपी छेणु. “ आ प्रमाणे विचारीने ससरान्ने आपेला पांच शालिक्षेणुने
भेठा पुत्रनी वधून्ने ओक तरक्षे ईंकी दीधा. अने ईंकीने पोताना हंभेशाना
घरकाभमां परोवाध गछ. ॥ सूत्र “ ३ ” ॥

एजासि तिकट्टु मम हत्थंसि पंच सालि अक्खए दलयइ तं भवि-
यव्वमेत्थ कारणेणं तिकट्टु एवं संपेहेइ संपेहिता ते पंच सालि
अक्खए सुद्धे वत्थे वंधइ, वंधित्ता रयणकरंडियाए पक्खिवेइ
पक्खिवित्ता ऊसीसा मूले ठावेइ ठावित्ता तिसंजं पडिजागर-
माणी विहरइ ॥ सू० ४ ॥

टीका—एवं भोगवतिकामपि—भोगवती नाम्नीं स्नुषामप्याह्वयति नवरं
'सा' भोगवती श्वशुरप्रदत्तपञ्चशालिकणरूपानक्षतान् स्वस्थाने नीत्वा 'छोल्लेइ'
तुपरहितं करोति 'छोल्लित्ता' निष्तुपीकृत्य 'अणुगिलइ' अनुगिलति—भक्षयति,
'अणुगिलित्ता' अनुगिल्य भक्षयित्वा 'जाया' स्वकार्यसंप्रयुक्ता जाताचा-
प्यासीत्—स्वगृहकार्यकरणे लग्नाऽभवदिति भावः । एवमनेनैव प्रकारेण रक्षिता-
मपि—रक्षितानाम्नीं तृतीयां स्नुषामप्याह्वयति, आह्वय तेन पंचसंख्याः शालिकणा
दत्ताः, नवरं सा तान् गृह्णाति, रम गृहीत्वा चायमेतद्रूपः 'अज्झत्थिए' आ-

‘ एवं भोगवतिया एवि ’ इत्यादि । सूत्र

टीकार्थ—(एवं भोगवतियाए वि) उसी तरह भोगवतिका नामकी
अपनी पुत्रवधू थी—उसे भी धन्यसार्थवाहने बुलाया (णवर) इसमें विशेष-
पता केवल इतनी रही कि (सा छोल्लेइ) उसने उन शालिकणों को अपने
स्थान पर लेजाकर तुपरहित किया (छोल्लित्ता अणुगिलइ) और तुप
रहित कर वहउन्हे खा गई (अणुगिलित्ता जाया) खाकर बादमें
अपने काम में लग गई । (एवं रक्खिया वि) इसी प्रकार धन्यसार्थवाहने
अपनी तीसरी रक्षिता नामकी पुत्रवधू को बुलाया (णवरं गेण्हइ, गेण्हित्ता
इमेयारूवे अज्झत्थिए०) बुलाकर उसे भी पांच शालिकणों को दिया ।

‘ एवं भोगवतियाएवि ’ इत्यादि

टीकार्थ—(एवं भोगवतियाए वि) आ प्रमाणे धन्यसार्थवाहे भोगवतिका
नामनी पोतानी भील पुत्रवधूने बोलावी (णवरं) भोगवतिकाना विषे वधारानुं अ
णुपुं नेधये के (सा छोल्लेइ) तेणे शालिकणेने पोताना निवास स्थाने लध
नेधने तुप (इतरां) वगरना ननाया (छोल्लित्ता अणुगिलइ) अने शालिकणे
नां इतरा साइ करीने तेमने पाध गध. (अणुगिलित्ता जाया) पाधा पधी
ते पोताना काममां परोवाध गध. (एवं रक्खिया वि) आ रीते धन्यसार्थवाहे
पोतानी भील पुत्रवधू रक्षिताने बोलावी (णवरं गेण्हइ गेण्हित्ता इमेयारूवे
अज्झत्थिए) बोलावीने तेमने पणु पांच शालिकणे आया. रक्षिताये शालि-

ધ્યાત્મિક-આત્માશ્રેયઃ ચિન્તિતઃ પ્રાર્થિતઃ મનોગત સંકલ્પઃ સમુદપદ્યત, एवं खलु मां तातः श्वसुरः ' इमस्स ' एतेषां मित्रज्ञातिप्रमुखाणां ' पुरओ ' पुरतः-समक्षं पुनश्चतसृणां रनुषाणां कुलगृहवर्गस्य पुरतोऽग्रे शब्दयित्वा चैवमवादीत् वक्ष्यमाण-रीत्या मां कथितवान् त्वं खलु ' पुत्ता ' हे पुत्रि ! मम हस्तादिमान् पञ्चशालि-कणान् गृहाण गृहीत्वा आनुपूर्व्यां संरक्षन्ती संगोपायन्ती विहर, यावद् यदाऽहं पुनर्याचेय तदा खलु त्वं मह्यमिमान् पञ्चशाल्यक्षतान् ' पडिदिज्जाएज्जासि ' प्रति-दद्याः प्रति समर्पयेः, इति कथयित्वा मम हस्ते पञ्चशालिकणा ददाति ' तं-भवि-यव्व मेत्थ कारणेणं ' तस्माद्भवितव्यमत्र किञ्चित्कारणमित्येवं ' संपेहेइ ' संप्रेक्षते -पर्यालोचयति विचारयतीत्यर्थः ' संपेहिता ' संप्रेक्ष्य-पर्यालोच्य ' ते ' तान्

उसने वे ले लिया । लेने के बाद उसे ऐसा विचार आया (एवं खलु ममं ताओ इमस्स मित्तणाइ० चउण्ह य सुण्हा णं कुलघरवग्ग-स्स य पुरओ सदावेत्ता एवं वयासी) कि ये मेरे तात-श्वसुर-जो मुझे इस मित्र ज्ञाति-आदि मंडली के समक्ष बुलाकर इसतरह कह रहे हैं (तुमण्णं पुत्ता ! मम हत्थाओ जाव पडि दिज्जाएज्जासि त्तिकहुं मम हत्थसि पंच सालि अक्खए दलयइ तं भवियव्वमेत्थ कारणेणं) कि “ हे पुत्रि । तुम मेरे हाथसे पांच शाल्यक्षतों को लो और लेकर इन्हे सु रक्षित देखो । जब मैं तुम से इन्हे पीछे वापिस मांगू तो तुम इन पांचो शाल्यक्षतोंको मुझे समर्पित कर देना । सो ऐसा कहकर जो ये पांच शाल्यक्षनो को मुझे दे रहे हैं तो इस विषय में कोई न कोई कारण अवश्य होना चाहिये (त्तिकहुं एवं संपेहेइ, संपेहिता ते पंच सालि

છણેને લઈ લીધા અને ત્યાર બાદ તેને આ જાતનો વિચાર ઉદ્ભવ્યો-(एवं खलु ममं ताओ इमस्स मित्तणाइ चउण्ह य सुण्हा णं कुलघरवग्गस्स य पुरओ सदावेत्ता एवं वयासी) “ भारા સસરા પોતાના મિત્ર, જ્ઞાતિ વગેરે તેમજ આરે પુત્રવધૂઓ ના માતાપિતા વગેરેની સાથે મને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહી રહ્યા છે-(तुमण्णं पुत्ता ! मम हत्थाओ जाव पडिदिज्जाएज्जासि त्तिकहुं मम हत्थसि पंचसालि अक्खए दलयइ तं भवियव्वमेत्थकारणेणं) “ હે પુત્રિ ! મમ હત્થંસિ પંચસાલિ અક્ખએ દલયઈ તં ભવિયવ્વમેત્થકારણેણં ” “ હે પુત્રિ ! આ પાંચ શાલિકણો તમે ભારી પાસેથી લો અને લઈને એમને સંભાળીને રાખો. જ્યારે હું તમારી પાસેથી શાલિકણો માગુ ત્યારે આ પાંચે શાલિકણો તમે મને પાછા આપજો. આમ કહીને મને આ શાલિકણો આપી રહ્યા છે તો એની પાછળ ગમેતે કારણ તો હોવું જ નોંધ્યો. (ત્તિ કહ્હુ એવં સંપેહેइ સંપેહિતા તે પંચસાલિ અક્ખએ સુદ્ધે વત્થે વંધइ, वंधित्ता रयण करं डियाए पक्खिवेइ

पञ्चशाल्यक्षतान् ' सुद्धे ' शुद्धे-पवित्रे ' वत्थे ' वत्थे ' बंधइ ' बध्नाति-'बंधिता'
 वध्वा ' रयणकरंडियाए-रत्नकरंडिकायां-रत्नडिड्विकायां ' पक्खिवेइ ' पक्खि-
 पति रक्षार्थं स्थापयति ' पक्खिवित्ता ' प्रतिक्षिप्य स्थापयित्वा ' उसीसामूले '
 उच्छीर्षकमूले-उपधानस्याधोभागे ' ठावेइ ' स्थापयति ' ठावित्ता ' स्थापयित्वा
 ' तिसंज्झं ' त्रिसंध्यं-प्रातर्मध्याह्नसायंकाललक्षणे ' पडिजागरमाणी ' प्रति जाग्रती
 तद्रक्षार्थं सावधानासती ' विहरइ ' विहरति ॥ सू० ४ ॥

मूलम्-तएणं से धण्णे सत्थवाहे तहेवमित्त जाव चउत्थिं
 रोहिणीयं सुण्हं सद्दावेइ सद्दावित्ता जाव तं भणियव्वं एत्थ
 कारणेणं तं सेयं खलु मम एए पंच सालि अक्खए सारक्खे-
 माणीए संगोवेमाणीए संवड्ढेमाणीए तिकट्टु एवं संपेहेइ संपे-
 हित्ता कुलघरपुरिसे सद्दावेइ सद्दावित्ता एवं वयासी - तुव्वेणं
 देवाणुप्पिया ! एए पंच सालि अक्खए गिण्हइ गिण्हित्ता
 पढम पाउसंसि महावुट्ठिकायंसि निवड्ढयंसि समाणंसि खुड्डाणं
 केयारं सुपरिकम्मियं करेह करित्ता इमे पंच सालि अक्खए

अक्खए सुद्धे वत्थे बंधइ, बंधित्ता रयणकरंडियाए पक्खिवेइ, पक्खि-
 वित्ता उसीसामूले ठावेइ, ठावित्ता तिसंज्झं पडिजागरमाणी विहरइ)
 ऐसा जब उसने विचार किया तो विचार करके उसने उन पांच शाल्य
 क्षतों को शुद्ध वस्त्र में बांधा बांधकर उन्हें फिर रत्ननिर्मित एक डब्बे
 में रख दिया । रखकर उस डब्बे को उसने उसीसे-के नीचे भाग में
 सिरहाने के अधोभाग में रख दिया । इस तरह वह प्रातः मध्याह्न
 और सायंकाल में इन तीनों कालों में उसकी संभाल में सावधान
 होकर रहने लगी । सूत्र " ४ "

पक्खिवित्ता उसीसा मूले ठावेइ ठावित्ता तिसंज्झं पडिजागरमाणी विहरइः) आभ
 विचारीने तेण्ण पांच शालिकण्णाने शुद्ध वस्त्रमां बांधीने रत्न नुडेली
 ओक डण्ढलीमां भूझी दीधा. डण्ढलीमां भूझीने तेण्ण ते डण्ढलीने पोताना ओ-
 शीकानी नीचे भूझी दीधी. आ प्रभाण्ण ते सवार णपोर आने सांज आभ
 ण्णे वण्णत ते डण्ढलीने संभालीने राखवा लागी. ॥ सूत्र ४ ॥

वावेह वावित्ता दोच्चंपि तच्चंपि उक्खयनिहए करेह करित्ता
वाडिपक्खेवं करेह करित्ता सारक्खेमाणा संगोवेमाणा अणु
पुव्वेणं संवडेह । तएणं ते कोडुंबिया रोहणीए एयमट्ठं पडि-
सुणंति ते पंच सालि अक्खए गिण्हंति गिण्हित्ता अणुपुव्वेणं
सारक्खंति संगोवंति विहरंति तएणं ते कोडुंबिया पढम पाउ-
संसि महावुट्ठिकायंसि णिवइयंसि समाणंसि खुड्डायं केयारं
सुपरिकम्मियं करेंति करित्ता ते पंच सालि अक्खए ववंति
दुच्चंपि तच्चंपि उक्खयनिहए करेंति करित्ता वाडिपरिक्खेवं
करेंति करित्ता अणुपुव्वेणं सारक्खेमाणा संगोवेमाणा संवडे-
माणा विहरंति ॥ सू० ५ ॥

टीका—‘ तएणं से धण्णे ’ ततस्तदनन्तरं खलु स धन्यसार्थवाह ‘ तहेव ’
तस्यैव मित्रादीन् यावच्चतुर्थी रोहिणिकां स्नुषां शब्दयति, शब्दयित्वा ‘ जाव ’
यावच्छब्देन यथा तृतीया रक्षिका शाल्यक्षतविषये चिंतयति तथैव रोहिणिकापि

‘ तएणं से धण्णे ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से धण्णे) उस धन्यसार्थवाह ने (तहेव
मित्तं जाव चउत्थि रोहिणीयं सुण्हं सदावेइ) उसी तरह मित्रादि
परिजनों के समक्ष अपनी चतुर्थ पुत्रवधू कि जिम्मा नाम रोहिणी था
उसे बुलाया (सदावित्ता जाव तं भणियव्वं) बुलाकर उसे पांच शाल्य-
क्षत देकर उन्हें सुरक्षित रखने के लिये उससे कहा ।

श्वसुर की बात सुनकर जिस प्रकार प्राप्त शाल्यक्षतों के विषय में
तृतीय पुत्रवधू रक्षिका ने विचार किया था उसी तरह इस चतुर्थ पुत्रवधू

‘ तएणं से धण्णे ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) त्थार णाढ (से धण्णे) धन्य सार्थवाडे (तहेव मित्तं जाव
चउत्थि रोहिणीयं सुण्हं सदावेइ) आ प्रभाणु न मित्र वगेरे संभंधीओनी साभे
पोतानी ओथी पुत्र वधू रोहिणीने ओलावी. (सदावित्ता जाव तं भणियव्वं)
ओलावीने तेणु पांच शालिकणु आपीने तेओने सुरक्षित राखवा भाटे कछुं.
ससराणी वात सांलणीने रोहिणीओ त्रीण पुत्रवधू रक्षिकाओ जेम
विचरा कया तेमज तेणु पणु आ विषे धणुी नतत विचारा कया. छेवटे ते

વિવિધપ્રકારેણ ચિન્તયતિ, 'તં ભણિયઞ્ચં' તસ્માદ્વિતવ્યમત્ર ક્ષિત્ત્વકારણેન મમ તાતેન શ્વસુરેણ મહાં પંચ શાલ્યક્ષતા દત્તાઃ, તત્ર કોઽપિ હેતુરસ્તિ । 'તં' તદ્ તસ્માત્કારણાત્ 'સેયં' શ્રેયઃ સુખકરમેતદેવ સ્વલુ મમ 'એ' એતાન્ પંચ શાલ્યક્ષતાન્ સંરક્ષન્ત્યાઃ । સંગોપાયન્ત્યાઃ સંવર્દયન્ત્યાઃ ઇતિ નિશ્ચિત્ય એવં સપ્રેક્ષતે=પર્યાલોચયતિ, સંપ્રેક્ષ્ય ચ કુલગૃહપુરુષાન્=કૃષિકર્મનિપુણનિજકુટુમ્બપુરુષાન્ શબ્દયતિ=આહ્વયતિ શબ્દયિત્વા ચૈવ વક્ષ્યમાણપ્રકારેણાવાદીત્, હે દેવાનુપિયાઃ યુયં સ્વલુ એતાન્ પંચશાલ્યક્ષતાન્ ગૃહીત ગૃહીત્વા 'પદમપાડસંસિ' પ્રથમ પ્રાવૃષિ વર્ષાકાલપ્રારંભસમયે 'મહાવૃષ્ટિકાયંસિ' મહાવૃષ્ટિકાયા 'નિવહ્યંસિ સમાણંસિ' નિપતિતે સતિ મહાવૃષ્ટિરુપેણ જલરાશિ રુપેઽપ્કાયે ભૂમૌ નિપતિતે સતીત્યર્થઃ

રોહિણીકાને મી વિવિધરૂપ સે વિચાર કિયા । અન્ત મેં હમ નિષ્કર્ષ પર વહ પહુંચી કિ શ્વસુરજીને જો યે પાંચ શાલ્યક્ષત મુઝે દિયે હેં—ઔર इनकी रक्षा आदि करने के विषय में जो मुझ से कहा है सो इसमें कोई न कोई कारण अवश्य है । (तं सेयं स्वलु मम एए पंच सालि अक्खए सारक्खेमाणीए संगोवेमाणीए संवड्ढेमाणीए त्ति कट्टु एवं संपेहेइ) इसलिये मुझे यही सुखकर है कि मैं इन पांच शाल्यक्षतों की रक्षा करूँ इन का संगोपन और संवर्द्धन करूँ । ऐसा निश्चय कर उसने यह पूर्वोक्त रूप से विचार किया । (संपेहिता कुलघरपुरिसे सदावेइ) विचार कर फिर बाद में उसने कृषिकर्म करने में निपुण अपने कुटुम्ब के पुरुषों को बुलाया । (सदावित्ता एवं वयासी) बुला कर ऐसा कहा— (तुम्हेणं देवाणुप्पिया ! एए पंच सालि अक्खए गिण्हइ गिणिहत्ता पदमपाउसंसि महावुड्ढिकायंसि निवह्यंसि समाणंसि खुड्ढागं केयारं

એ નિર્ણય ઉપર આવી કે સસરાએ મને પાંચ શાલીકણો આપ્યા છે અને તેઓની રક્ષામાટે મને જે કંઈ કહ્યું છે તેની પાછળ કંઈને કંઈ કારણ તો ચોક્કસ હોવું જ જોઈએ. (તં સેયં સ્વલુ મમ એ પંચ સાલિ અક્ખએ સારક્ખેમાણીએ સંગોવેમાણીએ સવહ્મદેમાણીએ ત્તિ કટ્ટુએવં સંપેહેइ) તો મારી એજ ફરજ છે કે હું તેઓની રક્ષા કરું તેઓનું સંગોપન તેમજ સંવર્દન કરું. આ પ્રમાણે રોહિણી એ પાંચ શાલિકણો ને માટે વિચાર કર્યો. (સંપેહિતા કુલઘરપુરિસે સદાવેइ) વિચાર કરીને તેણે કૃષિકર્મ કરવામા એટલે કે ખેડવામાં ચતુર એવા પોતાના જ કુટુંબના માણસોને બોલાવ્યા. (સદાવિત્તા એવં વયાસી) બોલાવીને તેણે આ રીતે કહ્યું—

(તુમ્હેણં દેવાણુપ્પિયા ! એ પંચ સાલિ અક્ખએ ગિણ्हइ ગિણિહત્તા પદમ પાડસંસિ મહાવુડ્ઢિકાયંસિ નિવહ્યંસિ સમાણંસિ સુહાગં કેયારં સુપરિકમ્મિયં કરેइ)

‘खुड्गां’ क्षुल्लकं ‘कयारं’ कैदारं=क्षेत्रं कयारा, इति भाषा प्रसिद्धं ‘सुपरि कम्मियं’ सुपरिकर्मितं=शाल्यक्षतवपनयोग्य ‘करेह’ कुरुत, कृत्वा च ‘इमे’ इमान् पञ्चशाल्यक्षतान् ‘वावेह’ वपत प्ररोहार्थं क्षेत्रे प्रक्षिपत, उत्त्वा=क्षेत्रे वपनं कृत्वा द्वितीयमपि तृतीयमपि वारं ‘उक्खयनिहए’ उत्त्वातनिहतान् क्षेत्रे जातान् पुनस्तान् वर्धनार्थं द्वित्रिवारम्-उत्पाटय अन्यत्र क्षेत्रे समारोपितान् ‘करेह’ कुरुत एकस्मात् स्थानादन्यस्थाने रोपयत ‘करित्ता’ कृत्वा-रोपयित्वा, ‘वाडि-पडिक्खेवं’ वाटिकापरिक्षेपं = प्राकाराकारेण वाटिकां कुरुत कृत्वा संरक्षन्त, संगोपायन्त आनुपूर्व्या=अनुक्रमेण ‘संवड्ढेह’ संवर्धयत ।

सुपरिकम्मियं करेह) हे देवानुप्रियो ! तुम लोग इन पांच शालि अक्षतों को लो-और लेकर जब सर्व प्रथम वर्षाकाल के प्रारम्भ में जलराशि रूप अप्काय महा वृष्टिरूप से भूमि पर गिरे तो उस समय तुम छोटी सी एक क्यारी में शालि अक्षतों को बोने के योग्य करो (करित्ता इमे पंच शालि अक्खए वावेह वावित्ता दोच्चंपि तच्चंपि उक्खय निहए करेह, करित्ता वाडिपक्खेवं करेह करित्ता सारक्खेमाणा संगोवेमाणा अणुपुव्वेणं संवड्ढेह) जब वह क्यारी अच्छी तरह से परिकर्मित हो जावे तो उसमें इन पांच शालि अक्षतों को तुम लोग बो दो ।

बोकर दुबारा तिथारा उन्हें उत्त्वात निहत करो-अर्थात् जब वे खेत में-क्यारी में-अंकुररूप से उत्पन्न हो जावे तब उन्हें वृद्धिगत करने के लिये वहां से उखाड़ो और फिर दूसरी जगह-क्यारी में उन्हें आरोपित करो । इस तरह दो तीन बार करो । करके फिर उस खेत को वाड़ी से परिवृत करो-प्राकार के आकार जैसी कांटो की बाड़ से

हे देवानुप्रियो ! तमे आ पांच शालिकण्ठो दो आने वर्षाकाल ना प्रारंभमां अप्कायमहावृष्टि इमे ञ्ण वृष्टि थाय त्थारे तमे नानी सरभी ओक क्यारी ने आ शालिकण्ठो वावी शकें ते रीते योग्य णनावन्ते, (करित्ता इमे पंच शालि अक्खए वावेह वावित्ता दोच्चंपि तच्चंपि उक्खइ निहए करेह, करित्ता वाडि पक्खेवं करेह करित्ता सारक्खेमाणा संगोवेमाणा अणुपुव्वेणं संवड्ढेह) क्यारी न्यारे सरस रीते तैयार थध ञ्णय त्थारे तेमां आ पांचे शालिकण्ठोने वावन्ते.

वावीने भीण्ण आने त्रीण वण्त उत्थात निहत करे ओटले के न्यारे शालिकण्ठो क्यारीमां णी ञ्णय त्थारे तेओना वर्धन भाटे ते स्थानेथी उपा-डीने इरी भीणे स्थाने देपो. आ प्रमाणे तमे जे त्रण वण्त करे आभ करीने तमे ते शालिकण्ठोवाणी क्यारीनी ओमेर कांटाओनी वाड णनावो. आ

ततस्तदनन्तरं खलु ते कौटुम्बिकपुरुषाः रोहिण्याः एतमर्थं शाल्यक्षतसंवर्धनरूपमर्थं प्रति शृण्वन्ति-रोहिणी कथनानुसारेण स्वीकुर्वन्ति स्वीकृत्य च तान् पञ्च शाल्यक्षतान् गृह्णन्ति गृहीत्वा चानुपूर्वेण क्रमेण संरक्षन्ति संगोपायन्ति, 'विहरन्ति' आसते । ततस्तदनन्तरं खलु ते कौटुम्बिकाः पुरुषाः प्रथमप्रादृपि महादृष्टिकाये निपतिते सति क्षुलकं केदारं सुपरिक्मितं शालिवपनयोग्यं कुर्वन्ति कृत्वा च तान् पञ्च शाल्यक्षतान् वपन्ति द्वितीयमपि तृतीयमपि द्वित्रिवारं 'उक्खय निहए' उत्खात निहतान् मूलस्थानादुत्पाद्य अन्यत्र स्थाने समारोपितान् कुर्वन्ति कृत्वा वाटिका परिक्षेपं कुर्वन्ति कृत्वा च आनुपूर्व्या अनुक्रमेण-संरक्षन्तः-सम्यक् रक्षां कुर्वन्तः संगोपायन्तः संवर्धयन्तो विहरन्ति ॥ सू० ५ ॥

उसे घेर दो-और घेर कर उस की रक्षा करो-उपद्रवों से उसे बचावो इस प्रकार क्रमशः इन शालि अक्षतों को तुम लोग बढाओ । (तएणं ते कौटुंबिया रोहिणीए एयमट्ठं पडिसुणंति ते पंचसालिअक्खए गिण्हंति गिण्हत्ता अणुपुब्बेणं सारक्खेति संगोवंति विहरति) रोहिणिका के इस शालि अक्षत वर्धनरूप अर्थ को उन कौटुम्बिक पुरुषों ने स्वीकार कर लिया और उन पांच शालि अक्षतों को उससे ले लिया । लेकर रोहिणीका के कहने के अनुसार क्रमशः उन सब ने रक्षा की और उपद्रवों से उन्हें बचाया ।

(तएणं ते कौटुंबिया पढमापाउसंसि महा बुद्धिकायंसि णिवड्ढयंसि समाणंसि खुड्ढीयं केयारं सुपरिक्मियं करेति, करित्ता ते पंच सालि अक्खए ववंति दुच्चंपि तच्चंपि उक्खय निहए करेति, करित्ता वाडि परिक्खेवं करेति, करित्ता अणुपुब्बेणं सारक्खेमाणा संगोवेमाणा संव-

प्रभाणु तमे ते वावेला शालिक्खेणी विविध रीते संसाण पूर्वक रक्षा करतां करतां तेओतुं वर्धन करे। (तएणं ते कौटुंबिया रोहिणीए एयमट्ठं पडिसुणंति ते पंच सालि अक्खए गिण्हंति गिण्हत्ता अणुपुब्बेणं सारक्खेति संगोवंति विहरति) रोहिणीना-शालिक्खेना वर्धन भाटेना णर्धा सूयने कौटुम्बिक पुरुषोणे स्वीकार्या, अने पांचे शालिक्खेने तेमणी पासेथी लछ लीधा लछने रोहिणीनी सूयनां मुण्ण शालिक्खे नी तेमणे उपद्रवोथी रक्षा करी।

(तएणं ते कौटुंबिया पढमापाउसंसि महाबुद्धिहाय सि णिवड्ढयंसि समाणंसि खुड्ढीयं केयारं सुपरिक्मियं करेति, करित्ता ते पंचसालि अक्खए ववंति दुच्चंपि तच्चंपि अक्खए निहए करेति, करित्ता वाडिपरिक्खेवं करेति करित्ता अणुपुब्बेण सारक्खेमाणा संगोवेमाणा संवड्ढेमाणा विहरति) णर्धा साणना

मूळम्—तएणं ते साली अणुपुव्वेणं सारविखज्जमाणां संगोविज्जमाणा संवड्ढिज्जमाणा साली जाया किण्हा किण्हो भासा जाव निउरंभूया पासाईया दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा । तएणं साली पत्तिया वत्तिया गब्भिया पसूया आगयगंधा खीराइया बद्धफला पक्का परियागया सल्लइया पत्तइया हरियं पव्वकंडा जाया यावि होत्था, तएणं ते कोडुंबिया ते सालिए पत्तिए जाव सल्लइयपत्तइए जाणित्ता तिकखेहिं णव पज्जण-एहिं असियएहिं लुणेति लुणित्ता करयलमलिए करेति, करित्ता पुणंति, तत्थणं चोवखाणं सूयाणं अवखंडाणं अप्फुडियाणं छड्डुछडापूयाणं सालीणं मागहए पत्थए जाए । तएणं ते कोडुंबिया ते साली णवएसु घडएसु पक्खिवन्ति पक्खिवित्ता

हुमाणा विहरन्ति) जब सर्व प्रथम वर्षा काल के प्रारंभ में जलराशी रूप अप्काय महा वृष्टि के रूप भूमि पर बरसा तब उन लोगों ने शालि वपन के योग्य एक छोटा क्यारी बनाया । बनाकर उस में उन पांच शालि अक्षतों को बो दिया । बाद में जब वे अंकुर के रूप में उत्पन्न हो गये—तब उन्हें मूलस्थान से उखाड़ कर दूसरे स्थान में आरोपित कर दिया । इस तरह दो तीन बार उन्हें उखाड़ और आरोपित किया पश्चात् उस खेत को बाड़ से परिवृत कर दिया । इस प्रकार कर के उन सब ने क्रमशः उनकी रक्षा की—उपद्रवों से उन्हें बचाया और उन्हें बढ़ाया ॥ सू०५ ॥

प्रारंभमां न्यादे सौ प्रथम अप्काय महावृष्टि ना इपमां णव वर्षा थयं त्यादे ते लोकेअे शालिकल्लेने वावव. योग्य अेवी अेक नानी सरणी क्यारी णनावी नानी क्यारी णनावीने तेअेअे तेमां पांअे शालिकल्लेने वाव्या. न्यादे शालिकल्ले अंकुरित थया त्यादे तेअेअे तेमना पोताना भूण स्थानेथी उपाडीने भील्ल स्थाने रोपी दीधा. त्यार णाद क्यारीने तेअेअे कांटानी वाउ करी दीधी. आ प्रमाअे ते लोकेअे यथाअे वावेला शालिकल्लेनी रक्षा करी, उप-द्रवेथी तेमनी सल्लाण राणी अने तेमनुं वधंन कथुं. ॥ सूत्र “ ५ ”

उवल्लिपन्ति, उवल्लिपित्ता लंछियमुद्दिष्टं करेति, करित्ता कोट्टा-
गारस्स एगदेसांसि ठावेति, ठावित्ता सारक्खेमाणा संगोवेमाणा
विहरन्ति । तएणं ते कोडुंविया दोच्चंमि वासारत्तंसि पढम
पाउसंसि महावुट्टिकायंसि निवड्ढयंसि खुड्ढागं केयारं सुपरिक-
म्मियं निवड्ढयंसि खुड्ढागं केयारं सुपरिकम्मियं करेति ते साली
ववन्ति दोच्चंमि तच्चंमि उक्खयणिहए जाव लुण्णेति जाव चलण
तलमलिए करेति, करेत्ता पुणंति तत्थणं सालीणं वहवे कुडवा
जाव एगदेसांसि ठावेति ठावित्ता सारक्खेमाणा संगोवेमाणा
विहरन्ति तएणं ते कोडुंविया तच्चंसि वासारत्तंसि महावुट्टिकायंसि
निवड्ढयंसि वहवे केयारे सुपरिकम्मिए जाव लुण्णेति लुणत्ता
संवहन्ति संवहित्ता खलयं करेति खलयं करित्ता मलोति जाव
वहवे कुंभा जाया, तएणं ते कोडुंविया साली कोट्टागारंसि
पक्खिवन्ति जाव विहरन्ति चउत्थे वासारत्ते वहवे कुंभसया
जाया ॥ सू० ६ ॥

टीका-ततस्तदनन्तरं खलु ते शालय आनुव्या संरक्ष्यमाणाः संगोप्यमानाः
संवद्धर्यमानाः शालयः 'जाया' जाताः-निष्पन्नाः किंभूताः ? किण्हा 'कृष्णाः
वर्णतः श्यामाः 'किण्होभासा' कृष्णावभासाः कृष्णच्छायाः श्यामकान्तयः यावद्

'तएणं ते साली अणुपुव्वेण' इत्यादि ।

टीकार्थ-(तएणं) इसके बाद (से साली) अन्य खेत में आरोपित की
गई वह शाली (अणुपुव्वेण) क्रम २ से (सारक्खिज्जमाणा, संगोविज्ज-
माणा संवड्ढिज्जमाणा साली जाया) उन लोगों से रक्षितकी जाकर संगो-
पित की जाकर बढ़ाई गई सो खूब बढ़ गई (किण्हा किण्हो भासा, जाव

'तएणं ते साली अणुपुव्वेण' इत्यादि

टीकार्थ-(तएणं) त्पराभाद (ते साली) नील जेतवर्मा उपादीने वापेत्ता शादि
क्षेत्रे (अणुपुव्वेण) यथाक्रमे (सारक्खिज्जमाणा संगोविज्जमाणा, संवड्ढिज्जमाणा
सालीजाया) तेजोयुक्ता रक्षित, संगोपित तेभ्यः वर्धितं यद्यने भूषणं वृद्धि
प्राप्त्या, (किण्हा किण्होभासा जाव निवरंभूया, पासाईया दरसणिज्जा, अभिरूपा)

‘મેઘ નિઠરંવભૂયા’ મેઘનિકુરમ્વભૂતા અન્યોન્યશાખાપ્રશાખાનુપ્રવેશાત્ ઘન નિરંતરચ્છાયરમણીયમેઘાનાં નિકુરંબઃ સમૂહસ્તદ્વત્ શોભાશાલિન इत्यर्थः અતएव ‘પાસાઈયા’ પ્રાસાદીયાઃ દર્શકમનઃ પ્રસન્નતા હેતુત્વાત્ ‘દરિસણિજ્ઞા’ દર્શનીયાઃ નેત્રાનન્દકારિત્વાત્ ‘અભિરૂવા’ અભિરૂપાઃ કમનીયત્વાત્ ‘પઢિરૂવા’ પ્રતિરૂપા-સર્વથા ચિત્તહારિત્વાત્. । તતસ્તદનન્તરં સ્વલ્પ ‘સાલી’ શાલયઃ ‘પત્તિયા’ પત્રિતા-પત્રયુક્તા જાતા ‘વત્તિયાઃ’-વૃત્તાકારતયા વર્તુલા જાતા નાલરૂપતયા શાખા-દિના સમતયા વા વૃત્તભાવં પ્રાપ્તાઃ ‘ગભિયા’ ગર્ભિતાઃ પ્રવર્ધનાનન્તરં જાતગર્ભાઃ=અન્તઃ સજ્ઞાતમઙ્ગરિકા इत्यर्थः ‘પસૂયાઃ’ પ્રમૂતાઃ=નિસ્સૃતમઙ્ગરિકાઃ ‘આગય-ગંધા’ આગતગન્ધાઃ=સર્વતઃ પ્રસસ્તુરભિગન્ધાઃ ‘સ્વીરાઈયા’ ક્ષીરકિતાઃ=સમુત્પન્નદુગ્ધાઃ, ‘વદ્ધફલા’ ‘વદ્ધફલાઃ ક્ષીરસ્ય કળરૂપેણ પરિગામાદુત્પન્નફલા ‘પક્કા’ પક્વાઃ કળાનાં પરિપાકાત્ પરિપુષ્ટા ‘પરિયાગયા’ પર્યાયાગતા=સર્વાવયવેન પક્કાવસ્થામુપગતાઃ । ‘સલ્લઈયા’ શલાકિતાઃ=શુદ્ધપત્રત્વેન

નિકુરંવભૂયા, પાસાઈયા, દરસણિજ્ઞા, અભિરૂવા પઢિરૂવા) વર્ણ સે વહ કાલી હો ગઈ આમા મી ઉસકી કાલી નિકલને લગી । યાવત્ વહ મેઘ નિકુરમ્વ સમૂહ જૈસી હો ગઈ ।

શાખા પ્રશાખાઓ કે પરસ્પર મેં પ્રવેશ સે, સાન્દ્ર ઔર અન્નર રહિત છાયા સે રમણી ય મેઘોં કે સમૂહ કી તરહ વહ શોભિત હોને લગી । જો મી કોઈ ઉસે દેખતા તો ઉસકા મન આનન્દ સે ચિલ ઉઠતા । નેત્રોં કો ઉસકે દર્શન સે વહુત અધિક શીતલતા પ્રાપ્ત હોતી । ઇસ-લિયે વહ કમનીય ઔર પ્રતિરૂપ બન રહી થી । ચિત્તાકર્ષક થી ઔર વહુત અધિક મનોહર થી । (તણં સાલી પત્તિયા, વત્તિયા, ગભિયા, પસૂયા, આગય ગંધા સ્વીરાઈયા, વદ્ધફલા, પક્કા, પઢિયાગયા, સલ્લઈયા, પત્તઈયા હરિયપવ્વકંડા, જાયા યાચિ હોત્થો) ધીરે ૨ સમયાનુસાર વહ

તે સ્થામ રંગના થઇ ગયા. તેમનામાંથી કાળી આભા ફૂટવા લાગી. યાવત્ તે મેઘનીકુરંબ જેવાં થઇ ગયા.

આ રીતે વાવેલી તે ડાંગર શાખા પ્રશાખાઓના પ્રવેશથી સાંદ્ર તેમજ સઘન છાયાથી રમણીય મેઘસમૂહો જેવી શોભવા લાગી. જે કોઈ તેના સૌંદર્ય ને જોતું ત્યારે તેનું મન હર્ષધેતુ થઇને નાચી ઉઠતું હતું. તેને જોવાથી નેત્રો શીતળતા અનુભવતા હતા. એથી તે કમનીય અને પ્રતિષ્ઠા લાગતી હતી. તે ચિત્તને આકર્ષનારી તેમજ ખૂબજ મનોહર હતી. (તણં સાલી પત્તિયા, વત્તિયા, ગભિયા, પસૂયા આગમગંધા, સ્વીરાઈયા વદ્ધફલા પક્કાપઢિયાગયા, સલ્લઈયા

शलाकारूपेणावस्थिताः 'पत्तइया' पत्रकिताः=पक्वपत्राणां प्रायशः क्षरणादल्प-
पत्राः, 'हरियपव्वकंडा' हरितपर्वकाण्डाः-हरितानि=परिपक्वतया हरितालवर्णानि
आशुकानि प्रादुर्भवदङ्कुरवत्पीतवर्णानि - पर्वकाण्डानि येषां ते तथा, जाताश्चाप्य-
भवन् सम्पूर्णतया परिपक्वा जाता इत्यर्थः। ततः खलु ते कौटुम्बिका तान् शालीन्

शाली-धान्य-पत्र युक्त होने लगी, आकारमें गोल २ दिखलाई देने लगी। नाल के ऊपर शाखा आदि-अवयव समान रूप से नीचेकी और छत्तो के समान झुक गये थे इसलिये वह आकार से गोलाकार दिखलाई देती थी। जब वह अच्छी तरह वर्धित हो चुकी तब उसमें भीतर संजरी आगई और बाहिर निकल आई। चारों ओर सुगंधि उसमें से फैलने लगी।

धीरे २ उस संजरीमें दूध भा उत्पन्न हो गया। और वह दुग्ध कणरूप से परिणम गया इससे उस संजरी में अन्न भी आगये। वे अन्नके दाने भी परिपक्व हो गये संपूर्ण रूप से अच्छी तरह पककर पुष्ट हो गये। इस तरह जब वह शालि-धान्य पककर तैयार हो गई -तब उसके पत्ते शुष्क हो चले और वे शलाई के आकर में उसमें लटकने लगे। धीरे २ कुछ २ पके हुए पत्ते उसमें से क्षरित भी हो गये। इसलिए उसमें बहुत कम पत्ते लगे हुए रह गये। उसके पर्व काण्ड परिपक्व होने के कारण प्रादुर्भविन अङ्कुर के समान पीले हो गये।

पत्तइया, हरिय पव्वकंडा जाया यावि होत्था) समय जतां यथाक्रमे ते डांगर पांढडां वाणी थवा मांडी. आकारमां ते गोण देणावा लागी. डांगरनी छांडीनी उपर नानी शाणाओ वगेरे अवयवो सरणी रीते छतरीना आकारमां नीचे नमेलां हुतां ओथी ज ते आकारमां गोण देणाती हुती. ज्यारे ते सारी चेठे मोटी थछ गछ त्यरे तेमां मंजरीओ नीकणी अने तेनी सुवास ओमेर प्रसरी गछ.

धीमे धीमे मंजरीओमां दूध उत्पन्न थयुं अने यथा समये ते दूध तेमांज कणोना रुपमा बंधावा लाग्युं आम समय जतां शालिकणो संपूर्ण रीते परिपक्व तेमज पुष्ट थछ गया. आ रीते ज्यारे ते शालिधान्य नो पाक तैयार थछ गये. त्यारे तेना पांढडांसूकाछ गयां अने ते शलाका (सणी) ना आकारे तेमां लटकवा लाग्या. तेमां लटकवा लाग्यां धीमे धीमे पाकेलां पांढडां तेमांथी भरवा लाग्यां. ओथी भूणज थोडां पांढडां तेनी उपर रह्यी गयां. तेना पर्वकांड (छांडनी जे गांठ वर्येने लाग) परिपक्व थछ जवाथी प्रादुर्भवित अङ्कुरनी जेम पीणो थछ गये हुतो.

पत्रितान् यावत् शल्यकित पत्रकितान् ज्ञात्वा तीक्ष्णैः ' णवपज्जणएहि ' नवपा-
यनकै-नवानि=नवीनानि पायनकानि=लोडकारेण तापितानि कुट्टितानि तीक्ष्णधारी
कृतानि कृत्वा पुनस्तापयित्वा जले निबोलनानि येषां तानि, तैः ' असियएहि '
' असिय ' इति दात्रार्थकोऽयं देशी शब्दः दात्रैरित्यर्थः, लुनन्ति=छेदयन्ति, लब्ध्वा
' करतलमलिए ' करतलमृदितान् करतलवर्षणान् कुर्वन्ति, शालिकणान् मञ्ज-
रीतो निस्सारयन्तीत्यर्थः ' पुणंति ' पुनन्ति पलालादीनपसारयन्ति तत्र खलु=

(तएणं ते कौडुंबिया ते सालीए पत्तिए जाव सल्लइय पत्तइए जाणित्तो तिवखे हिं णवपज्जणएहिं असियएहिं लुणेंति, लुणित्ता करयलमलिए करेंति, करित्ता पुणंति, तत्थणं चोक्खाणं सयाणं अवखंडाणं अप्फुडियाणं छड्डुछडापूयाणं सालीणं मागहए पत्थए जाए) इस तरह जब वह शालि-सस्य पूर्णरूप पककर तैयार हो गई और जब उन कौटुम्बिकपुरुषोंने उसे पत्रित यावत् शल्यंकित पत्रांकित-पके हुए पत्तो वाली और शालि से युक्त देखा तो उसे पूर्ण पकी हुई जानकर तीक्ष्ण नवपायनक वाले दात्रों से-हैसियोंसे उन लोगों ने उसे काट लिया ।

“ लुहार के द्वारा जो तापित और कुट्टित कर पहिले तीक्ष्ण धारी वाले बनाये गये थे हैं और बाद में फिर तापित कर जलमें बुझाये गये हैं ” यह “ नव पायनक ” इस शब्द का अर्थ है । यह “ आसिएहिं ” यह हैसिया (दात्र) वाचक देशीय शब्द है । काटकर फिर उन्होंने उसशालि मंजरी में से हाथों से मर्दित कर शालिकणों को निकाला ।

(तएणं ते कौडुंबिया ते सालीए पत्तिए जाव सल्लइय पत्तइए जाणित्तो तिवखेहिं णवपज्जणएहिं आसियएहिं लुणेंति लुणित्ता करयलमलिए करेति, करित्ता पुणति तत्थणं चोक्खाणं सयाणं अवखंडाणं अप्फुडियाणं छड्डुछडापूयाणं सालीणं मागहए पत्थए जाए) आ प्रमाणे न्याये ते शालिधान्य-पूष्पे परिपक्व थर्धने तैय.र थर्ध गधं त्थारे कौटुम्बिक पुरुषोऽन्ते तेने पत्रित यावत् शल्यंकित पत्रांकित अट्ठे के पाकेलां पांढडां वाणी नेर्ध त्थारे तेने पूष्पे परिपक्व थयेली न्णणीने तीक्ष्ण धारवाणी हातरडीथी तेने कापी नाभी.

“ लुहार वडे तपावी तेमज् टीपीने पडेला तीक्ष्ण धारवणां जनाववामां आवे अने त्या आढ इरी तपावीते पाणीमां ठंडां करवामां आवे तेने ' नव. पायनक ' कडेवामां आवे छे.

‘ आसिएहिं ’ आ दात्र (हातरडी) वाचक देशी शब्द छे.

डांगरने कापीने तेओऽन्ते शालिमंजरीओने डुथेणीथी मसणीने शालीकणो धूटा पड्यां. लूसाने-तेओऽन्ते त्यांथी हर कथुं. आ रीते ते स्थान लूसु

तस्मिन् स्थाने 'चोख्वाणं' चोक्षाण=ऊचवरनिस्मारणेन स्वच्छानाम् 'सूडयाणं' शूकितानां=शूकयुक्तानां वपनयोग्यानामित्यर्थः 'अखंडाणं' अखण्डानाम्=अक्ष-
तानाम् 'अप्फुडियाणं' अस्फुटितानाम्=अनुटितानाम् 'छडछडापूयाणं' छड-
छडापूतानाम्— 'छड-छड' शब्दपूर्वक स्रृपादिना शोधितानां शालीनां शालि-
कणानां 'मागदए' मागधकः— मागधदेशप्रसिद्धः, 'पत्थए' प्रस्थकः=मानविशेषो
ज्ञातः, मागधप्रस्थपरिमिताः शालयः संजाता इत्यर्थः ।

ततः खलु ते कौटुम्बिकास्तान् शालीन् 'नवएसु' नवकेषु=नूतनेषु
घटेषु लघुकलशेषु 'पक्खिवंति' पक्खिपन्ति=स्थापयन्ति भरन्तीत्यर्थः, उत्क्षिप्य
'उवल्लिपंति' उपलिम्पन्ति=घटमुखे पिधानकस्य गोमयादिना संयोजनेन मुख
निरोधं कुर्वन्ति उपलिप्य 'लल्लियमुद्दिए' लल्लियमुद्रितान् लल्लियता= रेखादि-

उसके प्यार आदिको पलाल को—वहाँ से हटाया । इस तरह उसस्थान
में चोखे—कूड़ाकरकट निकलजाने से बिल्कुल स्वच्छ हुए—शूक युक्त
—वपन योग्य ऐसे अखंड—अक्षत—सावित—टूटे नहीं तथा छड़ छड़ शब्द
पूर्वक स्रृपादि से शोधित किये गये शालिकण निकले जो मागध देश
प्रसिद्ध १ प्रस्थ प्रमाण हुए । (तएणं ते कौटुम्बिया ते सालि नवएसु,
घडएसु, पक्खिवंति पक्खिवित्ता उवल्लिपंति, उवल्लिपित्ता लल्लियमु-
द्दिए करेति, करित्ता कोट्टागारस्स एगदेसंसि ठावेंति, ठावित्ता सारक्खे-
माणा, संगोवेमाणा विहरंति) इस के बाद उन कौटुम्बिक पुरुषोंने
उन शालिकणों को नवीन छोटे २ घडों में भरकर रख दिया ।
भरने के बाद उन घडोंका मुख ढँक दिया और उसे गोबर आदि
से लीपकर बंदकर दिया । बन्द करके फिर उन घडों को रेखादि चिह्न

वगेरे साक्ष करवाथी स्वच्छ शालिकणो शूक युक्त—वाववा योग्य, अण्ड—अक्षत
रूप वगेरे, थी छड छड शब्द करावडावीने साक्षकरेलां शालिकणो नीकण्या
ते शालीकणो मागधदेश प्रसिद्ध ऐक प्रस्थ प्रमाणु होता. (तएणं ते कौटुम्बिया
ते सालिणवएसु घडएसु पक्खिवंति पक्खिवित्ता, उवल्लिपंति उवल्लिपित्ता लल्लियमु-
द्दिए करेति, करित्ता कोट्टागारस्स एगदेसंसि ठावेंति, ठावित्ता सारक्खेमाणा,
संगोवेमाणा विहरंति) तयार भाद कौटुम्बिक पुरुषोअे शालिकणोने नवा नाना
नाना कणशोमां लरीने भूकी दीधा.

तयार भाद कणशोना मां ढांकीने तेभने छावु वगेरेथी लीपीने णंध
करी दीधा. कणशोने णंध करीने रेभाओ। वगेरेथी तेभने बिहित करीने तेभना
उपर नामनी भडोर लगावी दीधी. तयार पंथी लंडारमां ऐक तरद कणशोने

चिह्नेन चिह्निताः, मुद्रिताः=नाममुद्रादिनाऽङ्कितास्तान् कुर्वन्ति, कृत्वा 'कोष्ठागारस्स' कोष्ठागाहस्य एकदेशे स्थापयन्ति, स्थापयित्वा संरक्षन्तः संगोपायन्तो विहरन्ति ।

ततः खलु ते कौटुम्बिका द्वितीये वर्षारित्रे द्वितीयवर्षसम्बन्धि चातुर्मास्यकाले प्रथमप्रावृषि प्रावृष्ट प्रारम्भसमये महावृष्टिकाये निपतिते महावर्षार्या सत्यां झुल्लकं केदारं ' सुपरिकम्मियं ' सुपरिकर्मितं=विशिष्ट श्लक्ष्णमृत्तिकादिदानेन हलकुद्दालादिनोत्खनने च संस्कारितं कुर्वन्ति, कृत्वा तान् शालीन् वपन्ति ' दोच्चं पि तच्चंपि ' द्विरपि त्रिरपि=द्वित्रिवारमापि ' उक्खयनिहए ' उत्खातनिहतान्=उत्पाटितरोपितान् यावत् लुनन्ति, यावत् चरणतलमृदितान् कुर्वन्ति, कृत्वा पुनन्ति

से चिह्नित कर उनपर नामकी मुहर लगा दों । पश्चात् भंडार में उन्हें एक ओर रख दिया । समय २ पर वे लोग उनकी रक्षा और संभाल भी करते रहे । (तएणं ते कौटुम्बिया दोच्चंपि वासारत्तंसि पढम पाउसंसि महावुद्धिकायंसि निवइयंसि खुद्दागं केयारं सुपरिकम्मियं करेति) इसके बाद उन कौटुम्बिक पुरुषोंने द्वितीय वर्ष संबन्धी चौमासा जब लगा -तव-सर्वं प्रथम महवृष्टि के रूप में जल के बरस जाने पर, हल से जोत कर तथा कुद्दाल आदि से खोदकर एक छोटा सा खेत तैयार किया । उसमें चिकनी और नरम मिट्टी डालकर उसे बहुत ही अच्छा शालि उपजाने के योग्य बना दिया । (ते शालि वपन्ति, दोच्चंपि तच्चंपि उक्खय निहए जाव लुणेंति) बादमें उस शाली को उसमें बो दिया ।

पहिले की तरह जब वह धान्य अंकुरित हो आई तब उन्होंने उसे वहां से उखाड़ कर दूसरी जगह आरोपित कर दिया । इस तरह यह

भूझी दीधा. यथा समय तेओ तेमनी स'लाण पणु राभता डता. (तएणं ते कौटुम्बिया दोच्चंचि वासारत्तंसि पढम पाउसंसि महावुद्धिकायंसि निवइयंसि खुद्दागं केयारं सुपरिकम्मियं करेति) तयार पछी कौटुम्बिक पुरुषोओ भील्ल वर्षे योमासाना द्विसो आव्यां तयारे सौ पडैलां महावृष्टिना इपे जणवषा यथा आद डणथी जेडीने तेमज केदाणी वगेरे थी जेदीने ओक नानुं जेतर तैयार कथुं नेमां यीकण्णी अने केमण भाटी नाणीने तेने भूज्ज सरस शालि (डागर) वाववा योग्य अनावी दीधुं (ते शालीवपति, दोच्चंपि तच्चंपि उक्खय-निहए जाव लुणेंति) तयार पछी जेतरमां शालिनेवावी दीधी.

पडैलांनी जेम जयारे शालिना अंकुरे भंडार नीकल्या तयारे कौटुम्बिक भाणुसो ओ तेना छोडाने त्यांथी उपाडीने भील्ल स्थाने रे.पी दीधा. आ

तत्र खलु शालीनां बहवः कुडवाः शालिसंभृता बहवः कुडवा अभूवन् संजाताः, यावत् एकदेशे स्थापयन्ति, स्थापयित्वा संरक्षन्तः संगोपायन्तो विहरन्ति. । ततः खलु ते कौटुम्बिकास्तृतीये वर्षारित्रे महावृष्टिकाये निपतिते सति बहून् केदारान् सुपरिकर्मितान् यावद् लुनन्ति, लुचित्वा संवहन्ति=भाररूपेण तान् बद्ध्वा मस्तके स्कंधे वा निधाय खले स्थापयितुं समानयन्ति. तत्रतोऽपनीय तान् वहन्ति, सप्रुष=समानीय 'खलयं' खलकं=धान्यमर्दनस्थानं 'करेति' कुर्वन्ति शालीन् खले स्थापयन्तीत्यर्थः, कृत्वा=खले संस्थाप्य 'मलेति' खले प्रसार्य वलीवर्द्धयन्ति

उत्खाक (उखारना) निखात (रोपना) रूपक्रिया उन्होंने दो तीन बार की यावत् धीरे २ उसके पूर्णत पकजाने पर उन्होंने ने उसे काट लिया। (जाव चरण तल मलिए करेति, करेत्ता पुणंति, तत्थणं सालीणं बहवे कुडवा जाव एगदेसंसि ठावेति ठावित्ता सारक्खमाणा संगोवेमाणा विहरंति) यावत् उसे अपने २ पैरों के तलियों से मर्दित किया। बाद में उसे पलाल आदि के अपसारण (दूर) से साफ किया। इस तरह वहां गालियों के अनेक कुडव (घड़े) उन से भर गये। यावत् उन कुडवों (घड़ों) को उन्होंने ने ले जाकर पहिले की तरह भंडार में एक तरफ रख दिया।

रखकर वे समय २ पर उनकी सारसंभाल भी करने लगे। (तएणं ते कौटुम्बिया तच्चंपि वासारत्तंसि महा बुद्धिकायंसि निवड्ढयंसि बहवे केयारे सुपरिकम्मिए जाव लुणंति, लुणित्ता संवहन्ति संवहित्ता खलयं करेति, खलयं करेत्ता मलेति, जाव बहवे कुंभा जाया) इस तरह धीरे २ समय निकल ने पर जब तीसरी बार वर्षा काल सम्बन्धी

रीते आ उत्थात (उपाडवु) निष्ठात (रोपवु) नी डिया तेमणे जे त्रयुवार करी. समय जतां यथासमये न्यारे पाक तैयार थड गयो त्यारे तेओओ तेने डापी लीघो.

(जाव चरण तल मलिए करेति करेत्ता पुणंति, तत्थणं सालीणं बहवे कुडवा जाव एगदेसंसि, ठावेति ठावित्ता सारक्खेमाणा संगोवेमाणा विहरंति)

अने 'यावत्' तेने पोताना पगेथी भर्त्ति कर्यो त्यार पछी तेमांथी भूखु पगेरे साक्ष् ड्युं. आ प्रमाणे त्यां शालिओ (डांगर) ना धणु कुडव-डणशो-भराड गयो. आ रीते ते कौटुम्बिक पुरुषोओ पडेलांनी जेम ज शालिथी परिपूर्ण डणशोने डेढारमां ओक तरक्ष भूझी दीघा. यथा समय शालिना डणशोनी तेओ संलाण पाणु राणता डता

(तएणं ते कौटुम्बिया तच्चंपि वासारत्तंसि महाबुद्धिकायंसि निवड्ढयंसि बहवे केयारे सुपरिकम्मिए जाव लुणंति, लुणित्ता, संवहन्ति संवहित्ता खलयं, करेति, खलयं करेत्ता मलेति-जाव बहवे कुंभा जाया)

यावत् बहवः=बृहद्घटाः जाताः=अनेकबृहद्घटाः शालिपूर्णा अभूवन्नित्यर्थः । ततःखलु ते कौटुम्बिकाः शालीन् कोष्ठागारे प्रक्षिपन्ति=स्थापयन्ति यावत् संगो-
प्रायन्तो विहरन्ति । चतुर्थे 'वासारत्ते=चतुर्थवर्षसम्बन्धि-चातुर्मास्यकाले वर्षि-

चौमासा प्रारंभ हुआ और उस में सर्व प्रथम महावृष्टि के रूप में जब जलकी वर्षा हुई तो उन कौटुम्बिक पुरुषों ने अनेक खेत सुपरिकर्मित किये उन में उस शाली को बो दिया । यावत् उसे काट लिया । जब वह सब कट चुकी तब गट्टा के रूपमें बांधा तब मस्तक परस्कंध पर भार रूप से उसे रख कर वे सब खलिहान में ले आये । लाकर वहां उन्होंने ने धान्यमर्दन के योग्य खलिहान तैयार किया । उस के तैयार हो जाने पर उस में उस शाली को फैला कर रख दिया । बाद में बैलों द्वारा उस की दाँय की । यावत् वह धान्य इतना निष्पन्न हुआ कि उससे बड़े २ घड़े भर गये । (तएणं ते कोटुंबिया साली कोट्टागारंसि पक्खि-
वेति, जाव विहरंति, चउत्थे वासारत्ते बहवे कुंभसया जाया) इसके बाद उन लोगों ने उन धान्य को कोष्ठागार में रख दिया और समय २ उस की देखभाल करने लगे । इसी तरह जब चौथे वर्ष का चतुर्मास

आ रीते समय पसार यतां न्यारे त्रीण वणत वर्षा कण आव्ये "अने भडावृष्टिना इपे प्रथम नण वर्षा यध त्यारे कौटुम्बिक पुरुषोअे धणुां भेतरे तैयार कया".

अधां भेतरेमां तेओअे शाली वावी. अने आम समय नतां न्यारे ते पडैलांनी नेम परिपक्व यध गध त्यारे कौटुम्बिक पुरुषोअे शालिना पाक कापी लीधा. न्यारे लणुणुी यध त्यारे लाराओ जांधी भाथे तेमन अले भूझीने अधा भेतरेनी शालिने अणामां लध आव्या. त्यां लावीने तेओअे धान्य मर्दन योग्य अणुं तैयार कयुं तैयार कयां जाह तेओअे शालि ने पाथरी दीधी. अने अणहो इरवीने अणुं कयुं आ प्रमाणे आगणनी पडैलांनी नेम अधी विधिओ पताव्या जाह भेतरेमांथी शालिधान्य आटलुं अणुं ययुं के नेनाथी धणुा मोटा मोट कणशे लराध गया.

(तएणं ते कोटुंबिया साली कोट्टागारंसि पक्खिवेति, जाव विहरंति च उत्थे वासारत्ते बहवे कुंभसया जाया)

त्यार जाह तेओअे शालिधान्य थी लरेला कणशेने कौठारमां भूझी दीधा अने यथा समय तेमनी संभाण राअवा लाग्या. आ प्रमाणे न योथा वर्षना
का २७

तानां शालीनां बहूनि कुम्भशतानि जातानि बहूनि कुम्भशतानि शालिसंभृतानि जातानि ॥ सू० ॥ ६ ॥

मूलम्—तएणं तस्स धणगस्स पंचमयंसि संवच्छरांसि परिणममाणसि पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पजित्था एंव खलु मए इओ अईए पंचमे संवच्छरे चउण्हं सुण्हाणं परिक्खणट्ठयाए ते पंचसालि अक्खया हत्थे दिन्ना तं सेयं खलु मम कल्लं जाव जलंते पंच सालिअक्खए पडिजाइत्तए जाव जाणामि ताव काए किण्हं सारक्खया वा संगोविया वा संवड्डिया जाव त्ति क एवंपेहेइ, संपेहिता कल्लं जाव जलंते विउलं असणपाणिखाइमसाइमं उवक्खडावेइ, उवक्खडावत्ता मित्तनाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुलघर जाव सम्माणित्तिं तस्सेव मित्तनाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स पुरओ जेट्ठं उज्झियं सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी—एवं खलु अहं पुत्ता ! इओ अईए पंचमांसि संवच्छरांसि इमस्स मित्तनाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स य पुरओ तव हत्थांसि पंचसालि अक्खए दलयामि, जयाणं अहं पुत्ता ! एए पंचसालि अक्खए जाएज्जा तयाणं तुमं मम इमे पंच सालिअक्खए पडिदिज्जाएसित्ति, से नूणं पुत्ता ! अट्ठे समट्ठे!,

प्रारंभ हुआ तब उस समय बोई गई और बर्धित हुई उस धान्य के सैकड़ों कुंभ तैयार हो गये । अर्थात् वह धान्य इतनी अधिक निपजी कि जिससे सैकड़ो बड़े २ घड़े उससे भर गये । सूत्र “ ६ ”

योभासाभां पाववाभां आवेदी शालिथी सेकंडो मोटा कणशो लराध गया.
“ ओटो के शालि धान्यनो ओटो. अधो सरस पाक तैयार थयो के तेनाथी
“ सेकंडो मोटा मोटा कणशो लराध गया. ॥ सूत्र “ ६ ” ॥

हंता अत्थि । तएणं पुत्ता ! मम ते सालि अक्खए पडिनि-
जाएहि । तएणं सा उज्झिया धणस्स सत्थवाहस्स एयमट्ठं
सम्मं पडिसुणेइ, पडिसुणित्ता जेणेव कोट्टागारं तेणेव उवाग-
च्छइ, उवागच्छित्ता पल्लाओ पंचसालिअक्खए गेणहइ, गिण्हित्ता
जेणेव धणो सत्थवाहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता धणं
सत्थवाहं एवं वयासी एएणं ते पंचसालिअक्खए—त्ति कट्ठु
धणस्स सत्थवाहस्स हत्थंसि ते पंच सालि अक्खए दलयइ ।
तएणं धणो सत्थवाहे उज्झियं सवहसावियं करेइ, करित्ता
एवं वयासी—किं णं पुत्ता ! ते चेव एए पंच सालि अक्खए
उदाहु अन्ने ? । तएणं उज्झिया धणं सत्थवाहं एवं वयासी—
एवं खलु तुब्भे ताओ ! इओ अईए पंचमे संवच्छरे इमस्स
मित्तनाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुल० जाव विहराहि । तएणं
अहं तुब्भं एयमट्ठं पडिसुणित्ता ते पंचसालिअक्खए गेणहामि,
गिण्हित्ता एगंतमवक्कमामि । तएणं मम इमेयारूवे अज्झत्थिए
जाव समुपजित्था—एवं खलु तायाणं कोट्टागारांसि० जाव सक-
म्मसंपउत्ता जाया, तं ण खलु ताओ ते चेव पंच सालिअक्खए
एएणं अन्ने । तएणं से धणो उज्झियाए अंतिए एयमट्ठं
सोच्चा णिसम्म आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे उज्झितियं
तस्स मित्तणाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स य पुरओ
तस्स कुलघरस्स छारुज्झियं च छाणुज्झियं च कयवरुज्झियं च
समुच्छियं च सम्मच्छियं च पाउवदाइं च ण्हाणोवदाइं च
बाहिरपेसणकारिं ठवेइ ।

एवामेव समणाउसो ! जो अम्हं निग्गंथो वा णिग्गंथी वा जाव पव्वइए, पंच य से महाव्वयाइं उज्झियाइं भवंति सेणं इह भवे चेव बहूणं समणाणं ४ जाव अणुपरियट्ठिस्सइ जहा सा उज्झिया ॥ १ ॥

एवं भोगवइयावि, नवरं तस्स जाव कंडंतिं च कुट्टंतिं च पीसंतिं च, एवं रुधंतिं, रंधंतिं, परिवेसंतिं च परिभायंतिं च अब्भंतरियं च पेसणकारिं महाणसिणि ठवेइ ।

एवामेव समणाओ ! जो अम्हं समणो वा जाव पंचयसे महाव्वयाइं फोडियाइं भवंति से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं ४ जाव हीलणिजे ४ जहा व सा भोगवइया ॥ २ ॥

एवं रक्खिइयावि, नवरं जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता मंजूसं विहाडेइ, विहाडित्ता रयणकरंडगाओ ते पंचसालिअक्खए गेणहइ, गिण्हित्ता जेणेव धण्णे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता पंचसालिअक्खए धण्णस्स हत्थे दलयइ । तएणं से धण्णे रक्खिइयं एवं वयासी—किं णं पुत्ता ते चेव एए पंचसालिअक्खया उदाहु अन्ने ? त्ति । तएणं रक्खिइया धण्णं सत्थवाहं एवं वयासी—ते चेव ताया ! एए पंच सालिअक्खया णो अन्ने । कहं णं पुत्ता ! एवं खलु ताओ तुब्भे इओ पंचमंभि जाव ‘भवियव्वं एत्थ कारणेणं’—ति कट्ठु ते पंचसालिअक्खए सुद्धे वत्थे जाव तिसंझं पडिजागरमाणी२ विहरामि, तं एएणं कारणेणं ताओ ! ते चेव एए पंच सालिअक्खया, णो अन्ने । तएणं से धण्णे रक्खिइयाए अंतिए एयमट्ठं सोच्चा हट्ठुइ०

तस्स कुलघरस्स हिरन्नस्स य जाव कंसदूस्स विउल धण जाव साव तेजस्स य भंडागारिणि ठवेइ ।

एवामेव समणाउसो ! जाव पंच य से महव्वयाइं रक्खि-
याइं भवंति, से णं इहभवे चेव बहूणं समणाणं ४ अच्चणिज्जे ४
जहा व सा रक्खिया ॥ ३ ॥

रोहिणियावि एवं चेव, नवरं तुब्भं ताओ ! मम सुवहुयं
सगडीसागडं दलाह जेणं अहं तुब्भं ते पंच सालिअक्खए पडि-
णिज्जाएमि । तएणं से धण्णे रोहिणिं एवं वयासी-कहं णं
पुत्ता ! तुमं मम ते पंच सालिअक्खए सगडीसागडेणं निज्जाइ-
स्ससि ? । तएणं सा रोहिणी धण्णं एवं वयासी-एवं खलु
ताओ ! तुब्भे इओ पंचमे संवच्छरे इमस्स मित्तं० जाव बहवे
कुंभसया जाया, तेणेव कमेणं, एवं खलु ताओ ! तुब्भे ते पंच
सालिअक्खए सगडीसागडेणं निज्जाएमि । तएणं से धण्णे सत्थ-
वाहे रोहिणियाए सुवहुयं सगडीसागडं दलयइ । तएणं सा
रोहिणी सुवहुं सगडीसागडं गहाय जेणेव सए कुलघरे तेणेव
उवागच्छइ, उवागच्छित्ता कोट्टागारं विहाडेइ, विहाडित्ता पल्ले
उब्भिदइ, उब्भिदित्ता सगडीसागडं भरेइ, भरित्ता रायगिहे
नगरं मज्झंमज्झेणं जेणेव सए गिहे जेणेव धण्णे सत्थवाहे
तेणेव उवागच्छइ । तएणं रायगिहे नयरे सिंघाडग जाव बहु-
जणो अन्नमन्ने एवमाइक्खइ - धन्नेणं देवाणुप्पिया ! धण्णे
सत्थवाहे, जस्स णं रोहिणिया सुण्हा पंच सालिअक्खए सगड-
सागडिएणं निज्जाएइ । तएणंसे धण्णे सत्थवाहे ते पंच सालि-

अक्खए सगडीसागडेणं निज्जाइए पासइ, पासित्ताहट्टं पडि-
च्छइ, पडिच्छित्ता तस्सेव मित्तणाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुल-
घरस्स पुरओ रोहिणियं सुण्हं तस्स कुलघरस्स बहुसु कज्जेसु च
जाव रहस्सेसु य आपुच्छणिज्जं जाव सव्वकज्जव विवियं
पमाणभूयं ठावेइ ।

एवामेव समणाउसो ! जाव पंच य से महाव्वया संवड्ढिया
भवन्ति से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं० ४ अच्चणिजे जाव
वीईवइस्सइ जहा व सा रोहिणिया ।

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं सत्तमस्स
नायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते—त्तिवेमि ॥

॥ सत्तमं नायज्झणं समत्तं ॥ ७ ॥

टीका—‘ तएणं तस्स ’ इत्यादि । ततः खलु तस्य धन्यस्य=धन्यसार्थवा-
चाहस्य पञ्चमे संवत्सरे ‘ परिणममाणंसि ’ परिणम्यमाने=संपूर्यमाणे सति पूर्वरा-
त्रापररात्रकालसमये अयमेतद्रूपः— आध्यात्मिकः=आत्मनि विचारः यावत्
मनोगतः संकल्पः समुदपद्यत— एवं खलु मया ‘ इओ ’ इतः=अद्यतनादिवसात्प्राग्
अतीते पञ्चमे वर्षे चतसृणां स्तुपाणां ‘ परिकखणट्ठयाए ’ परीक्षणार्थाय=बुद्धि-

‘ तएणं तस्स धण्णस्स ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (तस्स धण्णस्स) उस धन्य सार्थवाह को
(पंचमयंसि संवच्छरंसि परिणममाणंसि) पांच वर्ष जब पूर्ण हो चुके,
तब (पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि) मध्यरात्रि के समय में (इमेयारूवे
अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था) इस प्रकार का आध्यात्मिक यावत्
मनोगत संकल्प उत्पन्न हुआ (एवं खलु मए इओ अईए पंच में

“ तएणं तस्स धण्णस्स ” इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्थार जाइ (तस्स धण्णस्स) धन्य सार्थवाहने
(पंचमयंसि संवच्छरंसि परिणममाणंसि) पांच वर्षों न्यारे पूरां थयां न्यारे(पुव्वरत्ताव-
रत्तकालसमयंसि) अउधी रात्रिना पणते (इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था
आ जातने। आध्यात्मिक यावत् मनोगत संकल्प उइलये।

પરીક્ષાર્થે તે પશ્ચ શાલ્યક્ષતા હસ્તે દત્તા આસન્, 'સેયં' શ્રેયઃ=ઉચિતમ્ અસ્ય પ્રતિયાચિતુમિત્યનેન સંબન્ધઃ । એવં ચલુ મમ કલ્પે યાવજ્જ્વલતિ=સૂર્યોદયે સતિ= પ્રભાતે પશ્ચશાલ્યક્ષતાન્ 'પડિજાહત્તે' પ્રતિયાચિતું=પ્રતિગ્રહીતુમ્, 'જાણામિ' જાનામિ=તદધુના નિર્ણયામિ યત્- 'જાવ' યાવત્=યાવત્સંખ્યકાઃ શાલ્યક્ષતા મયા દત્તાસ્તે 'તાવ' તાવત્=તાવન્પરિમિતાઃ કયા સ્તુષયા 'કિંહં' કથં=કેન પ્રકારેણ સંરક્ષિતાઃ સંગોપિતાઃ સંવર્ધિતા યાવત્ 'તિકુ' ઇતિ કૃત્વા ઇત્યભિપ્રાયં મનસિ નિધાય એવં=વક્ષ્યમાગપ્રકારેણ સંપેક્ષયતિ=વિચારયતિ, સંપેક્ષ્ય કલ્પે યાવજ્જ્વલતિ પ્રભાતસમયે વિપુલમશનં પાનં સ્વાદ્યં સ્વાદ્યં ચતુર્વિધમાહારમ્. ઉપસ્કા

સંવચ્છરે ચઉપહં સુપહાણં પરિક્ષણદ્વયાં તે પંચ સાલિ અક્ષયા હત્યે દિન્ના-તં સેયં ચલુ મમ કલ્પં જાવ જલં તે પંચ સાલિ અક્ષયં પડિજાહત્તે) કિ મૈને આજ સે ગત પાંચવે વર્ષ મેં ચારોં અપની પુત્રવધૂઓં કે ઉન કી બુદ્ધિ કી પરીક્ષા કે નિમિત્ત હાથોં મેં ઉન પાંચ પાંચ શાલિ-અક્ષનોં કો દિયા થા, તો અવ પ્રાતઃકાલ હોતે હી જબ સૂર્યોદય હો જાય-ગા-મેં ઉન પાંચ શાલિ અક્ષનોં કો ઉનસે પીછે માંગ લૂં યહ ઉચિત હૈ ।

(જાવ જાણામિ તાવ કાણ કિંહં સારક્ષિયા વા સંગોવિયા વા સંવર્ધિયા જાવ ત્તિ કદ્દુ એવં સંપેદેહ) ઇસસે મૈં યહ નિર્ણય કર લૂંગા કિં જિતને શાલ્યક્ષત મૈંને કેન્હેં દિયે થે વે ઉતને શાલ્યક્ષત કિસ પુત્ર વધૂ ને કિસ પ્રકાર સે સંરક્ષિત કિયે હૈં, સંગોપિત કિયે હૈં ઓર સંવર્ધિત કિયે હૈં । ઇસ પૂર્વોક્ત પ્રકાર સે ઉસને વિચાર કિયા (સંપેદિત્તા

(એવં ચલુ મમ ઇઓ અઈએ પંચમે સંવચ્છરે ચઉપહાણં પરિક્ષણદ્વયાં તે પંચસાલિ અક્ષયા હત્યે દિન્ના-તં સેયં ચલુ મમ કલ્પં જાવ જલં તે પંચસાલિ અક્ષયં પડિજાહત્તે)

કે આજથી પાંચ વર્ષ પહેલાં મેં આરે પુત્રવધૂઓને તેમની બુદ્ધિ પરીક્ષા માટે તેમના હાથોમાં પાંચ શાલિકણો આપ્યા હતા તો હવે સવારે સૂર્ય ઉદય પામતાની સાથે જ હું તેમની પાસેથી પાંચ શાલિકણો પાછા માગું એ જ ઉચિત છે.

(જાવ જાણામિ તાવ કાણ કિંહં સારક્ષિયા વા સંગોવિયા વા સંવર્ધિયા જાવ ત્તિ કદ્દુ એવં સંપેદેહ)

એનાથી મને એ વાતની ખબર પડશે કે મેં જેટલાં શાલિકણો તેમને આપ્યા હતા તેને કઇ પુત્રવધૂએ કેવી રીતે સંરક્ષિત, સંગોપિત તેમજ સંવર્ધિત કર્યા છે. આ રીતે તેણે વિચાર કર્યો.

रयति, उपस्कार्य मित्रज्ञातिप्रभृतीन् चतसृणां च स्नुषाणां कुलगृहवर्गेण सार्द्धं भोजयित्वा यावत्तान् संमान्य तस्यैव मित्रज्ञातिप्रभृतेः, चतसृणां स्नुषाणां कुलगृहवर्गस्य च पुरतो 'जेढुं' ज्येष्ठां=ज्येष्ठपुत्रवधूम् 'उज्झियं' उज्झिताम् =उज्झितानाम्नीं शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीन्- एवं खलु अहं पुत्रि ! इतोऽतीते पञ्चमे संवत्सरे अस्य मित्रादेश्चतसृणां स्नुषाणां कुलगृहवर्गस्य च पुरतस्तव हस्ते पञ्च शाल्यक्षतान् 'दलयामि' ददामि=दत्तवान् कथितवांश्च

कललं जाव जलंते विउलं असणपाणखाइमसाइमं उवक्खडावेइ-उवक्खडावित्ता-मित्तनाइ० चउण्ह सुण्हाणं कुलघर जाव सम्माणित्ता तस्सेव मित्तणाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स पुरओ जेढुं उज्झियं सदावेइ) विचार कर के फिर उसने प्रानःकाल सूर्योदय होने पर विपुलमात्रा में अशन, पान, स्वाद्य एवं स्वाद्य रूप से चारों प्रकार का आहार तैयार करवाया ।

जब चारों प्रकार का आहार अच्छी तरह निष्पन्न हो चुका तब उसने अपने समस्त मित्र ज्ञाति आदि परिजनों के और चारों पुत्रवधूओं के कुलवर्ग के साथ भोजन किया । बाद में उन सबका सम्मान सत्कार किया । और उन्हीं मित्रादि परिजनों के एवं अपनी चारों पुत्रवधूओं के कुलवर्ग के सम्मुख जेटी जो पुत्रवधू थी कि जिस का नाम उज्झिता था उसे बुलाया । (सदावित्ता एवं वयासी एवं खलु अहं पुत्ता । इओ अईए पंचमंसि संवच्छरंसि इमस्स मित्तनाइ चउण्ह य सुण्हाणं

(संपेहित्ता कललं जाव जलंते विउलं असण पाण खाइमं उवक्खडावेइ उवक्खडावित्ता मित्तनाइ. चउण्ह सुण्हाणं कुलघर जाव सम्माणित्ता तस्सेव मित्तणाइ चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स पुरओजेढुं उज्झियं सदावेइ)

विचार करीने तेले सवारे सूर्य उदयपाय्या भाद अशन, पान भाद अने स्वाद्य आभार नतने पुष्कण प्रमाणमां आधार तैयार करावडाव्यो.

आरे नतने आधार सारी रीते-तैयार थछ गये त्यारे तेले पोताना आधा मित्र ज्ञाति वगेरे परिजनो तेमज आरे पुत्रवधूओनां सगावडावांओनी साथे लोअन क्युं. जभ्या भाद तेले आधांनो सत्कार तथा सम्मान क्युं. त्यारभाद मित्र वगेरे परिजनो अने आरे पुत्रवधूओनां सगावडावांओनी सामे तेले मोटा पुत्रनी वधू उज्झिताने बोलावी.

(सदावित्ता एवं वयासी एवं खलु अहंपुत्ता । इओ अईए पंचमंसि संवच्छरंसि इमस्स मित्तनाइ चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स पुरओ तव हत्थंसि पंचसालि अक्खए दलयामि)

यदा खलु अहं पुत्रि । एतान् पञ्च शाल्यक्षतान् याचेयं तदा खलु त्वं मह्यमि-
मान् पञ्च शाल्यक्षतान् प्रतिदद्याः 'इति, स नूनं पुत्रि । अर्थः समर्थः ? उज्झिता
प्राह- हन्त ! अस्ति=एतत्सत्यमस्ति । श्रेष्ठीप्राह- ' तं ' तत्=तस्मात् खलु
त्वं हे पुत्रि । मह्यं तान् ' पडिनिज्जाएहि ' प्रतिनिर्यातय=प्रतिसमर्पय । ततःखलु
सा उज्झिता धन्यस्य सार्थवाहस्य एतमर्थं सम्यक् प्रतिशृणोति=स्वीकरोति, प्रति-
श्रुत्य यत्रैव कोष्ठागारं तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य ' पल्लाओ ' पल्लात्=शालि

कुलघरवग्गस्स पुरओ तव हत्थंसि पंच सालि अक्खए दलयामि)
बुलाकर उससे ऐसा कहा हे पुत्रि ! आज से गन पाँचवें वर्ष में मैंने जो
इन मित्र, ज्ञाति आदि परिजनों के और चारों पुत्रवधूओं के कुल गृह-
वर्ग के समक्ष तुम्हारे हाथ में पांच शालि-अक्षतों को दिया था ।
(जयाणं अहं पुत्ता एए पंच सालि अक्खए जाएज्जा) और हे पुत्रि
ऐसा कहा था कि जब मैं इन पांच शालि-अक्षतों को माँगूँ (तयाणं
तुम मम इमे पंच सालि अक्खए पडिदिज्जाएसि त्ति) तब तुम मुझे इन
पांच शालि-अक्षतो को पीछे वापिस दे देना (से णूणं पुत्ता अट्टे समट्टे)
हे पुत्रि ! कहो यही बात कही थी न ? (हन्ता अत्थि) तब उज्झिताने
कहा-हाँ यही बात कही थी (तण्णं पुत्ता ! मम ते सालि अक्खए
पडिदिज्जाएहि) तो पुत्रि ! तुम मुझे उन पांच शालि अक्षतो को अब
पीछे वापिस दे दो । (तएण सा उज्झिया धण्णस्स सत्थवाहस्स एयमट्ठं
सम्मं पडिसुणेह पडिसुणित्ता जेणेव कोट्ठागारं तेणेव उवागच्छइ)

गोदावीने तेणे कहुं के हे पुत्रि ! आज्जही पांच वर्ष पड़ेलां मे-
तने आ पाधा मित्र ज्ञाति वगेरे परिजने आने चारे पुत्रवधूओंना सगां
वडावांओंनी सामे तमारा हाथमां पाच शालिकणे आभ्यां डता.

(जयाणं अहं पुत्ता एए पंचसालि अक्खए जाएज्जा)

अने ओम कहुं डतुं के न्यारे हुं तमारी पासेथी आ पांच शालिकणे भागुं

(तयाणं तुमं मम इमे पंच सालि अक्खए पडिदिज्जएसि त्ति)

त्यारे तमे भने आ पांचे शालिकणे पाछा आपने. (से णूणं पुत्ता अट्टे
समट्टे) हे पुत्रि ! गोदा मे तमने ओज वात कडी डती ने ? (हन्ता अत्थि)
त्यारे उज्झिताओ कहुं- " डा ओज वात कडी डती " तण्णं पुत्ता ! मम ते
सालि अक्खए पडिनिज्जाएहि) तो हे पुत्रि ! ते पांचे शालिकणे तमे भने
पाछा आपीहो.

(तएण सा उज्झिया धण्णस्स सत्थवाहस्स, एयमट्ठं सम्मं पडिसुणेह पडिसुणि-
त्ता जेणेव कोट्ठागारं तेणेव उवागच्छइ)

कोष्ठात् पञ्च शाल्यक्षतान् गृह्णाति, गृहीत्वा यत्रैव धन्यः सार्थवाहस्तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य धन्यं सार्थवाहमेवमवादीत्— एते खलु ते पञ्च शाल्यक्षताः, इति कृत्वा=इत्युक्त्वा धन्यस्य सार्थवाहस्य हस्ते तान् पञ्च शाल्यक्षतान् ददाति । ततः खलु धन्य उज्झितां पुत्रवधूं 'सवहसावियं' शपथशपितां = शपथयुक्तां करोति—शपथं कारयति, कृत्वा एवमवदत्—किं खलु पुत्रि ! त एव—एते पञ्च शाल्यक्षताः, उदाहु=अथवा अन्ये ? । ततः खलु उज्झिता धन्यसार्थवाहमेवमव-

इस प्रकार उज्झिताने उस धन्य सार्थवाह के इस कथन रूप अर्थको स्वीकार कर लिया । और स्वीकार करके जहां कोष्ठागार था—वहां पर गई ।

(उवागच्छित्ता पल्लाओ पंच सालि अक्खए गेण्हइ, गिण्हित्ता जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छइ) वहां जाकर उसने शालि कोष्ठ से पांच शालि-अक्षतों को ले लिया और ले जाकर जहां धन्य-सार्थवाह था वहां आई । (उवागच्छित्ता धण्णं सत्थवाहं एवं वयासी) आकर उसने धन्यसार्थवाह से ऐसा कहा—(एए णं ते पंच सालि अक्खए त्ति कट्ठुं धण्णस्स सत्थवाहस्स हत्थंसि ते पंच सालि अक्खए दलयइ) आपके वे पांच शालि अक्षत ये हैं । ऐसा कहकर उसने धन्यसार्थवाह के हाथ में उन पांच शालि अक्षतों को दे दिया । (तएणं धण्णे सत्थवाहे उज्झिय सवहसावियं करेइ करित्ता एवं वयासी—किं णं पुत्ता ! ते चेव एए पंच सालि अक्खए उदाहु अन्ने ? तएणं उज्झिया धण्ण सत्थवाहे

उज्झिताये धन्यसार्थवाहनी आज्ञा स्वीकारी अने तयार पछी ते जयां देहार छेते। त्यां गध

(उवागच्छित्ता पल्लाओ पंचसालि अक्खए गेण्हइ, गिण्हित्ता जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छइ)

त्यां जधने ते शालिकोष्ठमांथी पांच शालिकोष्ठो लध दीधा अने लधने ते धन्यसार्थवाहनी पासे पडोन्थी. (उवागच्छित्ता धण्णं सत्थवाहं एवं वयासी) त्यां आवीने तेणे धन्यसार्थवाहने आ प्रमाणे कहु

(एएणं ते पंचसालि अक्खए त्ति कट्ठु धण्णस्स सत्थवाहस्स हत्थंसि ते पंच सालि अक्खए दलयइ)

“ तमे आपेदां पांच शालिकोष्ठो आ रह्या ” आभ कहीने- तेणे पांच पांच शालिकोष्ठो धन्यसार्थवाहने आपी दीधा

(तएणं धण्णे सत्थवाहे उज्झियं सवहसावियं करेइ करित्ता एवं वयासी किं पुत्ता ते चेव एए पंच सालि अक्खए उदाहु अन्ने ? तएणं उज्झिया धण्णं

दत्-एवं खलु यूय हे तात ! अतीते पञ्चमे संवत्सरे अस्य मित्रज्ञातिप्रभृतेः, चत-
सृणां च स्नुषाणां कुलगृहवर्गस्य 'जाव' यावत् पुरतः पञ्च शाल्यक्षतान् दत्वा
कथितवन्तः-हे पुत्रि ! त्वमेतान् पञ्चशाल्यक्षतान् संरक्षन्ती संगोपायन्ती विह-
रति । ततः खलु अहं युष्माकमेतमर्थं प्रतिश्रृणोमि, प्रतिश्रुत्य तान् पञ्चशाल्य-
क्षतान् गृह्णामि, गृहीत्वा-एकान्तमपक्रामामि, ततः खलु तदा मम मनसि अयमे-
तद्रूप आध्यात्मिकः=विचारः यावन्मनोगतः संकल्पः समुदपद्यत एवं खलु 'तायाण'

एवं वयासी एवं खलु तुम्हे ताओ ! इओ अईए पंचमें संवच्छरे इमस्स
मित्तनाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुल० जाव विहराहि) उन पांच शालि
अक्षतों को हाथ में लेकर धन्य सार्थवाह ने उसे शपथ दिलाई-और
दिलाकर उससे ऐसा पूछा पुत्रि ! कहो-ये पांच शालि अक्षत वे ही हैं
या और दूसरे हैं ? इस प्रकार धन्य सार्थवाह के कथन को सुनकर
उज्झिताने उससे ऐसा कहा हे तात ! आपने आज से गत पांचवें वर्ष
में मित्र ज्ञाति आदि परिजनों के और अपनी पुत्रवधूओं के कुल गृह
वर्ग के समक्ष पांच शालि अक्षतों को देकर ऐसा कहा था-हे पुत्रि !
तुम मेरे इन पांच शालि अक्षतों की रक्षा करती रहो-इन्हे उपद्रवों से
बचाकर सुरक्षित रखो- (तएणं अहं तुब्भं एयमद्वं पडिसुणेमि पडिसु-
णित्ता ते पंच शालि अक्खए गेहामि गिहित्ता एगंतमवक्कमामि-तएणं
मम इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव ससुप्पज्जित्था) मैंने आपके इस कथन
को स्वीकार कर लिया था । और उन पांच शालि अक्षतों को ले लिया

सत्यवाहे एवं वयासी एवं खलु तुम्हे ताओ ! इओ अईए पंचमे संवच्छरे इमस्स
मित्तनाइ. चउण्ह य सुण्हाणं कुल० जाव विहराहि)

ते पांच शालिकण्ठोने हाथमां रणावीने धन्यसार्थवाहे तेने शपथ (सभ)
आपीने इरी पूशयुं के डे पुत्रि ! ओलो, आ पांचे शालिकण्ठो भारा
आपेला न छे के भील. आ रीते धन्यसार्थनी वात सांलणीने उन्निअताअे
तेमने कहुं-“ डे तात ! आज्जथी पांचवर्षां पूर्वे मित्र ज्ञाति वगेरे परिज्जेने।
तेमज्ज आरे पुत्रवधूओना सगावडांलांओनी सामे भने पांच शालिकण्ठो आ-
पतां तमे कहुं डतुं के डे पुत्रि ! तमे भारा आ पांच शालिकण्ठोनी रक्षा
करे अने ओओने उपद्रवोथी अयावे।

(तएणं अहं तुब्भं एयमद्वं पडिसुणेमि, पडिसुणित्ता ते पंचशालि अक्खए
गेहामि, गिणित्ता एगंतमवक्कमामि-तएणं मम इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव
ससुप्पज्जित्था)

मे तमारी आज्ञा प्रमण्णे ते शालिकण्ठो लध दीधा. त्थार आद डुं

तातानाम् आदरार्थं बहुवचनम् तातस्येत्यर्थः, श्वशुरस्य कोष्ठागारे बहवः पल्लाः शालीनां प्रतिपूर्णास्तिष्ठन्ति, तद् यदा खलु मम सकाशात् तात इमान् पञ्च शाल्यक्षतान् याचिष्यते तदा खलु अहं पल्लन्तरात्=कोष्ठाभ्यन्तराद् अन्यान् पञ्च शाल्यक्षतान् गृहीत्वा दास्यामि, इति कृत्वा एकान्तेऽपक्राम्य तान् प्रक्षिप्य स्व-कर्मसंयुक्तो=स्वकार्यसंलग्नो समभवत् 'तं' तत्=तस्मात् कारणात् नो खलु तात ! तएव पञ्च शाल्यक्षताः, किंतु एते खल्वन्ये=कोष्ठाभ्यन्तरादानीताः सन्तीत्यर्थः । ततः खलु स धन्यः सार्थवाह उज्झिताया अन्तिके एतमर्थं श्रुत्वा 'आसुरस्ते' आशुरस्त्रः=शीघ्रकोपान्वितः यावत् 'मिसमिसेमाणे' मिसमिसन्=क्रोधाग्निना

था । लेकर फिर मैं आपके पास किसी एकान्त स्थान में चली आई—वहां आते ही मुझे इस प्रकार का विचार आया—

(एवं खलु तायाणं कोष्ठागारंसि० जाव सकम्म संपउत्ता जाया तं णो खलु ताओ ते चेव पंच सालि अक्खए, एए ण अन्ने) मेरे श्वशुर जी के यहां कोष्ठागार में तो बहुत से पल्लशालियों के भरे पड़े हैं—तो जिस समय श्वशुर जी इन प्रदत्त पांच शालि अक्षतों को मुझ से पीछे वापिस मांगेंगे तो मैं दूसरे शालि कोष्ठ के भीतर से अन्य पांच शालि अक्षतों को उठाकर दे दूंगी । इस प्रकार विचार कर मैंने आपके द्वारा दिये हुए पांच शालि अक्षतों को इधर उधर डाल दिया और अपने दैनिक कार्य करने में लग गई । अतः हे तात । ये शालि-अक्षत वे पांच शालि अक्षत नहीं हैं—किन्तु उनसे भिन्न दूसरे ही हैं । (तएणं से धण्णे उज्झियाए अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म आसुरस्ते जाव मिसि मिसे-

तमारी पासेथी अेअ तरइ गधं त्या आवतां न् भने विचार स्फुर्यो

(एवं खलु तायाणं कोष्ठागारंसि, जाव सकम्म संपउत्ता जाया तं णो खलु ताओते चेवपंचसालिअक्ख एएणं अन्ने)

भारा ससराना केदारमां डांगरथी लरेला धणु पत्यो छे. ते न्यारे पणु तेओ भारी पासेथी इरी पांच शालिकेओ भागशे त्यारे केदारमांथी भील पांच शालिकेओ तेभने आपीश. आम विचार करतां मे' तभारा आपेला पांचे शालिकेओने आम तेभ इ'डी दीधा अने तयार जाइ हुं भारा डंभेशाना धर-काममां परेवाइ गध अेथी छे तात । आ शालिकेओ तमे न् आपेला डता ते नथी पणु आ तो भील न् छे.

(तएणं से धण्णे उज्झियाए अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म आसुरस्ते जाव मिसेमिसे माणे उज्झितियं तस्स मित्तगाइ० च उण्हय सुण्हाणं कुलवरवग्गस्सय

जाज्वल्यमानः उज्झितां तस्य मित्रज्ञातिप्रभृतेः, चतसृणां च स्नुषाणां कुलगृहवर्गस्य च पुरतस्तां तस्य=स्वस्य कुलगृहस्य 'छारुज्झियं च' क्षारोज्झिकां भस्मप्रक्षेपिकाम्, 'छाणुज्झियं च' छगणोज्झिकां=गोमैयप्रक्षेपिकाम् 'कयवरुज्झियं' कचवरोज्झिकां=गृहकचवरप्रक्षेपिकाम्, 'समुच्छियं च' समुक्षिकां=गृहाङ्गणे जलच्छटकदायिकाम्, 'संमज्जियं च' संमार्जिकां=गृहसंमार्जनकारिकाम्, 'पाओवदाइयं पादोदकदायिकां=पादप्रक्षालनजलदायिकाम्, 'ण्हाणोवदाइयं' स्नानोदकदायिकां=स्नानार्थजलदायिकाम्, 'बाहिरपेसणकारियं बाह्यपेषणकारिकं' बाह्यपेषणकार्यकारिकाम्, 'ठवेइ' स्थापयति=तादृशकार्यकारिणीत्वेन नियोजयतीत्यर्थः।

माणे उज्झितियं तस्स मित्तणाइ० चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स य पुरओ तस्स कुलघरस्स छारुज्झियं च छाणुज्झियं च कयवरुज्झियं च समुच्छियं च सम्मच्छियं च पाउवदाइं च ण्हाणोवदाइं च बाहिर पेसण कारिंठवेइ) इस तरह वह धन्य सार्थवाह उज्झिताके मुख से इस कथन रूप अर्थ को सुनकर और उसे हृदय में अवधारण कर शीघ्र ही कुपित हो गया। मिस मिसाने लग गया—क्रोधरूपी अग्निसे जलने लगा। उसने उसी समय उज्झिता को उस मित्र ज्ञाति आदि कों के तथा चारो पुत्र वधूओं के कुलगृहवर्ग के समक्ष अपने घर की राख डालने वाली गोबर फेंकने वाली कूड़ाकर कट साफ करने वाली, घरके आंगण में पानी छिड़कने वाली बुहार देने वाली, पाद प्रक्षालन तथा स्नान के लिये जल देने वाली, बाहर जाने का काम करने वाली बना दिया।

अर्थात् बाहिरी काम करने वाली दासी के पद पर उसे रख दिया।

पुरओ तस्स कुलघरस्स छारुज्झियं च छाणुज्झियं च कयवरुज्झियं च समुच्छियं च सम्मच्छियं च पाउवदाइं च ण्हाणोवदाइं च बाहिरपेसणकारिं ठवेइ)

आ प्रमाणे ते धान्य सार्थवाह उज्झिताना मुण्हेथी आ वात सांलणीने तेने हृदयमां अवधारणु करीने अेकहम शुस्से थं गथे।

कुपितावस्थाभां ते क्रोधनी ज्वाणाओमां सणगवा लाग्थे। तेले तेज क्षणे उज्झिताने मित्र ज्ञाति वगेरे परिज्जेने तेमज्ज आरे पुत्रवधूओ ना कुण्ठा भाणुसोनी सामे घरनी राख साइ करनारी, छाणु साइ करनारी, कयरो वगेरे साइ करनारी, घरना आंगणुमां पाणुी छांटनारी, सावरणुी थी कयरो वाणनारी, पग घोवामाटे तेमज्ज स्नानकरवा भटे पाणुी तैयार राखनारी अने घरनी ञ्छारना कामो करनारी ज्जनावी दीधी।

अेट्ठे ञ्छारनां काम करनारी दासीनाइये धन्यसार्थवाहे तेनी निमण्णु करी।

श्रीवर्धमानस्वामीप्राह- एवमेव हे श्रमणाः ! आयुष्मन्तः । योऽस्माकं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा यावत्प्रयजितः सन्निवृत्तिरिति यदि पञ्च च तस्य महाव्रतानि उज्जितानि=वर्ग्यक्तानि भवन्ति तर्हि स खलु इह भवे एव बहूनां श्रमणानां चतुर्विधसङ्ख्या हीलनीयः, निन्दनीयः, गर्हणीयः, यावत् चातुरन्तसंसारकान्तारमनुपर्यटिष्यति यथा सा उज्जिता ।

एव भोगवतिकाऽपि=भोगवतिकानाम्नी शाल्यक्षतभक्षिका द्वितीया पुत्रवधू-
रपि । नवरं=विशेषस्त्वयम् तां भोगवतिकां तस्य=निजस्य कुलगृहस्य यावत् 'कंडंति-
यंच' कुट्टयन्तिष्ठाम्=उद्युक्तादीं तण्डुलादीनां तुदापसारणार्थं मुशलादिनाऽवघा-
तिनीम्, 'कुट्टयंतियंच' कुट्टयन्तिष्ठा=तिलादिचूर्णकारिकाम्, 'पीसंतियंच' 'पीसयन्तिष्ठा'=पाट्टादीं गोघृमादीनां पीषणकारिकाम्, 'रंधंतियंच' रन्धयन्तिकाम्
(एवमेव समगाऽतो जो अम्हं निगयो वा निगंथो वा जाव पव्वइए पंच य से महव्वयाहं उज्जियाहं भवंति, से ण इह भवे चेव बहूणं समगाणे ४ जाव अणुपरियटिस्सद् जहा सा उज्जिया) श्री वर्धमान स्वामी इसका उपसंहार करते हुए कहते हैं कि हे आयुष्मन्त श्रमणो ! जो हमारा निर्ग्रन्थ अथवा निर्ग्रन्थी साध्वीजन दीक्षा समय लेते समय पंचमहाव्रत लेते हैं और यदि वह अपने महाव्रतों का परिस्पाग कर देता है तो वह उज्जिता की तरह इस भव में ही अनेक श्रमणजनों के द्वारा तथा चतुर्विध संघ के द्वारा हीलनीय होता है, निन्दनीय होता है, गर्हणीय होता है-यावत् वह चतुर्गतिरूप इस संसार में परिभ्रमण करता रहता है । (एवं 'भोगवट्या चि' नवरं जाव कंडंतियंच, कुट्टयन्तिष्ठाम्, पीसंतियंच, एवं रंधतिय च, रंधयन्तिष्ठाम् परिवेसतिय परिभायं-

एवमेव समगाऽतो जो अम्हं निगंथो वा निगयो वा जाव पव्वइए पंच य से महव्वयाहं उज्जियाहं भवंति, से ण इह भवे चेव बहूणं समगाणे ४ जाव अणुपरियटिस्सद् जहा सा उज्जिया)

श्री वर्धमान स्वामी अ विषे उपसंसार इत्यां इहे छे डे छे आयुष्मन्त श्रमणो ! एवमेव हे निर्ग्रन्थो निर्ग्रन्थी साध्वीजन दीक्षा समय लेवाना यत्ने पाते ४ व्रतों की प्राप्ति छे अने अवस्थिमा स्वीकृतवा ते महाव्रतो मे निगता छे छे ते ते उज्जिता नी हेमज आ अवगां धणा श्रमणो पंच संघ चतुर्विध संघ कडे हीलनीय होय छे, निन्दनीय होय छे, गर्हणीय होय छे-यावत् चतुर्गतिरूप आ संसारनां परिभ्रमण इत्येते २६ छे.

एवं भोगवतिका, नवरं जाव कंडंतियंच कुट्टयंतियंच पीसंतियंच, एवं

यन्त्रे चणककोद्रवादीनां तुपापसारिकाम्, 'रंधंतियं च' रन्धयन्तिकाम्=ओदनादि पाचिकाम् 'परिवेसयंतियं च' परिवेषणकारिकाम् 'परिभायंतियं च' परिभाजयन्तिकां=पर्वदिनादौ स्वजनगृहेषु खण्डखाद्यादीनां संविभागकारिकाम् 'अन्भतरियं च पेसणकारियं' आभ्यन्तरिकां च प्रेषणकारिका=गृहाभ्यन्तरप्रेषणकार्यकारिकाम् 'महाणसिणि' महानसिकां=महानससम्बन्धिसकलकार्यकारिणीं 'ठवेइ' स्थापयति=गृहाभ्यन्तरकार्यकारिणीत्वेन नियोजयतीत्यर्थः। श्री वर्धमानस्वामी

तियं च अन्भतरियं च पेसणकारिं महाणसिणि ठवेइ) इसी तरह धन्य सार्थवाह ने अपने जो दूसरी पुत्रवधू भोगवतिका नाम की थी कि जिसने उन पांच शालि अक्षतों को खा लिया था उसे बुलाया- और उससे भी उल्लिखता की तरह दिये हुए पांच शालि अक्षतों को वापिस मांगा-उसने "वे पांच शालि अक्षत मैंने खा लिया है जब ऐसा कहा-तब उस धन्य सार्थवाहने उन मित्र ज्ञाति आदि परिजनों के समक्ष और पुत्रवधूओं के कुलगृह के व्यक्तियों के समक्ष अपने घर के भीतरी काम पर रख दिया।

उसके अधीन में घर का भीतर का यह काम दिया गया- ओखली में मूशल से धान्य कूटना और चावल तैयार करना, तिल आदि का चूर्ण करना, चक्की से गेहूँओं आदि पीस कर आटा तैयार करना, चना आदि की दाल बनाना तथा क्रौद्रव आदि को फर्श से दल कर उनके छिल के दूर कर उन की कुद ई बनाना? चावल पकाना,

रंधंतियं च रंधंतियं परिवेसंतियं, परिभायंतियं च अन्भतरियं च पेसणकारिं महाणसिणि ठवेइ)

आ प्रभाणु ४ धन्यसार्थवाडे पोतानी भीण पुत्रवधूलोग वतीका-
जे पांचे शालिडणु आध गध डती-तेने पोलावी अने तेनी पासेथी पणु
ठिअतानी जेम पांचे शालिडणु भाग्या. जवाभमां लोणवतीकाये न्यारे
अम डहु "डे ते पांचे शालिडणु हुं आध गध छुं. त्यारे धन्यसार्थवाडे
तेने मित्र ज्ञाति वगेरे परिजने तेमज्यारे पुत्र वधूओना कुटुंभीओनी
साभे तेने घरनी अंदरना कामेमां तेनी निभणुंक करी.

धन्यसार्थवाडे घरना नीचे मुज्जना कामे तेने सोंध्या उतां-भांरणि्या
सांभेलाथी शाण (धान्य) आंडवी अने ओभा तैयार करवा, तल वगेरेने
भूके करवो. घंटीमां घड वगेरे हणीने दोट तैयार करवो आभा यणु वगेरे
नी दाण तैयार करवी. तथा डोदरा वगेरेने घंटीथी लरडीने तेनां छोटरां दूर

પ્રાહ એવમેવ=અનેનૈવ પ્રકારેણ હે આયુષ્મન્તઃ ! શ્રમણાઃ ! યોઽસ્માકં શ્રમણો વા શ્રમણીવા પ્રવ્રજિતઃ સન્ વિહરતિ, યદિ પંચ ચ તસ્ય મહાવ્રતાનિ ' ફોડિયાઈ ' સ્ફોટિતાનિ=સ્વણ્ડિતાનિ ભવન્તિ તર્હિ સ સ્વલુ ઇહભવે ચૈવ વહૂનાં શ્રમણાનાં ૪ ચતુર્વિધસંઘસ્ય હીલનીયઃ, યાવત્ સંસારમનુપર્યટિષ્ઠ્યતિ યથા ચ સા ભોગવતિકા ધન્યસાર્થવાહસ્ય દ્વિતીય પુત્રવધૂઃ ।

एवं रक्षिताऽपि=रक्षितानाम्नी धन्यसार्थवाहस्य तृतीयपुत्रवधूरपि, नवरं-धन्यसार्थवाहेन स्वदत्तशाल्लक्षतान् प्रत्यर्पयितुं याचिता सती यत्रैव वासगृहं तत्रै-
भोजन करने वालों को भोजन परोसना, स्वजन के घरों में खण्ड-खाना खाद्य आदि का विभाग करना रसोई घर का समस्त कार्य करना । (एवामेव समणाउसो जो अम्ह समणो वा जाव पंचय से महव्वयाई फोडियाई भवति से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं ४ जाव हीलणिज्जो ४ जहाव सा भोगवइया) इसी तरह हे आयुष्मन्त श्रमणो ! जो हमारा श्रमण अथवा श्रमणी जन प्रव्रजित होकर पंच महाव्रतों का खंडन करता है वह भोगवतिका की तरह इस भव में ही अनेक श्रमणों द्वारा तथा चतुर्विध संघ द्वारा हीलनीय होता है, यावत् अनादि अनन्त इस संसार में परिभ्रमण करता है । (एवं रक्खइयावि नवरं जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छत्ता मंजूसं विहाडेइ, विहाडित्ता रयणकरंडगाओ ते पंच सालि अक्खए गेण्हइ) इसी तरह धन्य सार्थवाह ने अपनी तृतीय पुत्रवधू से जिस का नाम रक्षित था अपने द्वारा दिये हुए ५ शालि अक्षतों को मांगा-सो वह जहां अपना वासगृह था वहां आई -

કરી તેમાંથી કેદરી બનાવવી, ભાત તૈયાર કરવા, જમનારાઓને પીરસવું સગાં સંબંધીઓનાં ઘરોમાં પીરસણુ વગેરે મોકલવું રસોઈઘરનું બધું કામ કરવું. (એવમેવસમણાઉસો જો અમ્હંસમણોવા જાવપંચય સે મહવ્વયાઈ ફોડિયાઈ ભવંતિ સે ણં ઇહ ભવે ચેવ વહૂણ ૪ જાવ હીલણિજ્જો સમણાણં ૪ જહાવ સા ભોગવइया)

આ પ્રમાણે હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જે અમારા શ્રમણ કે શ્રમણીજન પ્રવ્રજિત થઈને પાંચ મહાવ્રતોનું ખંડન કરે છે. તે ભોગવતીકાની જેમ આં ભવમાં ધણા શ્રમણો વડે તેમજ ચતુર્વિધ સંઘદ્વારા હીલનીય હોય છે. યાવત્ અનાદિ અનન્ત આ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે

(एवं रक्खइयावि नवरं जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छत्ता मंजूसं विहाडेइ विहाडित्ता रयणकरंडगाओ ते पंचसालि अक्खए गेण्हइ)

આ રીતે જ ધન્યસાર્થવાહે પોતાની ત્રીજી પુત્રવધૂ રક્ષિતા પાસેથી પોતે આપેલા પાંચ શાલિકાઓ માગ્યા. તે ત્યાંથી પોતાના નિવાસ

वोपागच्छति, उपागत्य मञ्जूषा 'विहाडे' विघटयति=उद्धाटयति, विघटय्य मञ्जूषाभ्यन्तरस्थात् रत्नकरण्डकात् तान् पञ्चशाल्यक्षतान् गृह्णाति, गृहीत्वा यत्रच धन्यः सार्थवाहस्तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य पञ्च शाल्यक्षतान् धन्यसार्थवाहस्य हस्ते ददाति । ततः खलु स धन्यः सार्थवाहो रक्षितां रक्षिताभिधां तृतीयपुत्रवधूमेवमवदत्— किं खलु पुत्रि ! त एवैते पञ्चशाल्यक्षताः उदाहु— अथवा अन्ये, इति । ततः खलु रक्षिता धन्यं सार्थवाहमेवमवदत् त एव तात ! एते पञ्च शाल्यक्षताः, नो अन्ये धन्यः सार्थवाह आह कथं खलु पुत्रि ! रक्षितान्प्राह—एवं खलु तात ! यूयमितः पञ्चमे संवत्सरे 'जात्र' यावत् सर्वेषां मित्रज्ञातिप्रभृतीनां

वहां आकर उसने अपनी पेटी खोली—उस में से रखी हुई रत्न की डिबिया निकाली—निकाल कर उसमें रखे हुए पांच शालि अक्षतों को लिया (गिण्हित्ता जेणेव धण्णे तेणेव उवागच्छह) और लेकर जहां धन्य सार्थवाह थे—वह वहां आई (उवागच्छित्ता पंचसालि अक्खए धण्णस्स हत्थे दलयइ) वहां आकर उसने पांच शालि अक्षतों को धन्य सार्थवाह के हाथ में सौंप दिया । (तएणं से धण्णे रक्खिइयं एवं वयासी) धन्य सार्थवाह ने उन्हें लेकर रक्षिता से ऐसा कहा (किणं पुत्ता ! ते चेव एए पंच सालि अक्खया उदाहु अन्ने ! त्ति) हे पुत्रि ! ये पांच शालि अक्षत वे ही हैं या और दूसरे ? (तएणं रक्खिइया धण्णे सत्थवाहं एवं वयासी ते चेव ताया ! एए पंच सालि अक्खया णो अन्ने) तब रक्षिता ने धन्य सार्थवाह से कहा—हे तात ! ये पांच शालि अक्षत वे ही हैं अन्य नहीं हैं । (कहं णं पुत्ता ! एवं खलु ताओ तुब्भे

स्थाने आवी. त्यां तेणे पेटी जोडीने अंदरथी रत्नजडित डाण्डी पडार डाढी. डाण्डीभांथी तेणे पांचे शालिकणे लीधा. (गिण्हित्ता जेणेव धण्णे तेणेव उवागच्छह) अने लघने धन्यसार्थवाह ज्या डतो त्यां आवी

(उवागच्छित्ता पंचसालि अक्खए धण्णस्सहत्थे दलयइ)

त्यां आवीने तेणे पांचे शालिकणे धन्यसार्थवाहने आपी दीधा. (तएणं से धण्णे रक्खिइयं एवं वयासी) धन्यसार्थवाह शालिकणे लघने रक्षिताने उहुं (किं णं पुत्ता ! ते चेव एए पंचसालि अक्खया उदाहु अन्ने ! त्ति)

“ हे पुत्रि ! आ पांच शालिकणे ते न छे के भीन ? ”

(तएणं रक्खिइया धण्णे सत्थवाहं एवं वयासी ते चेव ताया ! एए पंच सालि अक्खया णो अन्ने)

त्यारे रक्षिताये धन्यसार्थवाहने उहुं—“ हे तात ! आ पांच शालिकणे ते न छे भीन नहि.

પુરતઃ પશ્ચ શાલ્યક્ષતાન્ મહ્યં દત્તવન્તસ્તદા મમ મનસિ સકલ્લો જાતઃ—યત્તાતઃ સર્વેપાં પુરતઃ પશ્ચ શાલ્યક્ષતાન્ દદાતિ તત્ ‘ ભવિયન્વં એત્થ કારણેણ ’ ‘ ભવિત- વ્યમત્ર કેનાપિ કારણેન=અસ્મિન્ વિષયે કિમપિ કારણમવશ્યં વિદ્યતે ‘ તિક્કદ્દુ ’ ઇતિ કૃત્વા ઇતિવિચાર્ય તાન્ પશ્ચશાલ્યક્ષતાન્ શુદ્ધે=સ્વચ્છે નિર્મલે વસ્ત્રે વદ્ધ્વા રત્નકરણ્ડકે નિક્ષિપ્ય ઉચ્છીર્ષકમૂલે સ્થાપયિત્વા ‘ તિસંજ્ઞ ’ ત્રિસન્ધ્યં=પ્રભાતે મધ્યાહ્ને સાયંકાલેવા ‘ પઢિજાગરમાણી ૨ પ્રતિજાગ્રતી ૨= પુનઃ પુનર્નિરીક્ષમાણા

હાઓ પંચમંસિ જાવ (ભવિયન્વં એત્થ કારણેણ) ત્તિ કદ્દુ તે પંચ સાલિ અક્ષલ્લ સુદ્ધે વત્થે જાવ તિસંજ્ઞ પઢિ જાગર માણી ૨ વિહરામિ) હસ પ્રકાર રક્ષિતા કી વાત સુનકાર ધન્ય સાર્થવાહ ને ઉસસે પૂછા-પુત્રિ ! યે હસી તરહ સે અમી તક કૈસે રવ્વલે રહે-તવ રક્ષિતા ને કહા-સુનો મૈં વતાતી હૂં-આપને આજ સે ગત પાંચવેં વર્ષ મૈં જો યે પાંચ શાલિ અક્ષત મુદ્ધે સમસ્ત મિત્ર જ્ઞાતિ આદિ પરિજનોં કે તથા પુત્રવધૂઓં કે કુલગૃહ વર્ગ કે સમક્ષ દિયે યે ઉસ સમય મેરે મન મૈં એસા વિચાર આયા કિ યે તાત જો મુદ્ધે સવ જનોં કે સામને હન પાંચ શાલિ અક્ષતોં કો દે રહે હૈં ઓર હન કી રક્ષા આદિ કે વિષય મૈં કહ રહે હૈં-સો હસ મૈં કોઈ ન કોઈ કારણ અવશ્ય હૈં-એસા વિચાર કર મૈંને ઉન પાંચ શાલિ અક્ષતોં કો સ્વચ્છ-નિર્મલવસ્ત્ર મૈં વાન્ધ કર ઇક રત્ન કી ડિવિયા મૈં રલ્લ દિયા-ઓર ઉસે અપને સિરહાને મૈં રલ્લકર આજ તક મૈં ઉસકી હર સમય સંભાલ કરતી આ રહી હૂં ।

(કહંણં પુત્તા એવં લલ્લ તાઓ ! તુવમે હાઓ પંચમંસિ જાવ ‘ ભવિયન્વં એત્થ કારણેણ ’ ત્તિ કદ્દુ તે પંચસાલિ અક્ષલ્લ સુદ્ધે વત્થે જાવ તિ સંમ્મં પઢિ જાગર- માણી ૨ વિહરામિ)

આ રીતે રક્ષિતાની વાત સાંભળીને ધન્યસાર્થવાહે તેને પૂછ્યું “ હે પુત્રિ ! અત્યાર સુધી કેવી રીતે આ શાલિક્ષણેને રાખવામા આવ્યા. ત્યારે રક્ષિતાએ જવાબ આપતાં કહ્યું “સાંભળો,હું બધી વિગત તમારી સામે રજુ કરું છું. આજથી પાંચ વર્ષ પહેલાં બધા મિત્ર જ્ઞાતિ વગેરે પરિજનો તેમજ આરે પુત્રવધૂઓના કુટુંબીજનોની સામે તમે મને શાલિક્ષણે આપ્યા હતા. હે તાત ! તમે મને બધા સ્વજનોની સામે પાંચ શાલિક્ષણે આપીને તેઓની રક્ષામાટે મને આજ્ઞા આપી હતી જેથી મેં વિચાર કર્યો કે આમાં કેાઈ રહસ્ય ચોક્કસ છુપાયેલું છે આમ વિચાર કરીને પાંચે શાલિક્ષણેને સ્વચ્છ નિર્મળ વસ્ત્રમાં બાધીને એક રત્નની ડાબલીમાં મૂકી દીધા, અને તેને ઓશીકાની નીચે મૂકીને આજ (દિવસ) સુધી તેની રક્ષા કરતી રહી છું.

વિહરામિ=અઘાવધિ તિષ્ઠામિ તદેતેન કારણેન હે તાત ! ત એવૈતે પશ્ચ શાલ્ય-
ક્ષતાઃ, નો અન્યે. । તતઃસ્વલુ સ ધન્યઃ સાર્થવાહો રક્ષિતાયા અન્તિકે=સમીપે
‘ એતમર્થ શ્રુત્વા હૃષ્ટ તુષ્ટઃ તસ્ય=નિજસ્ય કુલગૃહસ્ય ‘ હિરણ્ણસ્ય ’ હિરણ્યસ્ય ચ=
રજતસ્ય યાવત્ કાંસ્યદૂષ્ય વિપુલં યાવત્સ્વાપતેયસ્ય=હિરણ્યાદિ યાવન્માત્રધનસ્ય
‘ મંડાગારિણિ ’ મંડાગારાધિષ્ઠાત્રીં ‘ ઠવેહ ’ સ્થાપયતિ=સર્વધનાધિકારિણી
ત્વેન નિયોજયતીત્યર્થઃ. । શ્રીવર્ધમાનસ્વામી પ્રાહ એવમેવ હે શ્રમણાઃ ! આયુષ્મન્તઃ
યોઽસ્માકશ્રમણો વા શ્રયણી વા પ્રવ્રજિતઃ સન્ વિહરતિ,યદિ પશ્ચ ચ તસ્ય મહાવ્રતાનિ

(તં એણં કારણેણં તાઓ ! તે ચેવ એ પંચ સાલિ અક્ષવેળો
અન્ને) હસં કારણ હે તાત ! વે પાંચ શાલિ અક્ષત ચે હી હૈં, દૂસરે નહી
હૈં । (તણં સે ધણે રક્ષિવડ્યાએ અંતિએ એયમદ્દં સોચ્ચા હદ્ધતુદ્ધં તસ્સ
કુલધરસ્સ હિરન્નસ્સ ય જાવ કંસદૂસ વિડલધણ જાવ સાવતેજ્જસ્સ ય
મંડાગારિણિ ઠવેહ) હસં તરહ ઉસ ધન્ય સાર્થવાહ ને રક્ષિકા કે સુખ
સે હસં અર્થ કો સુનકર વહુન અધિક પ્રસન્ન ઔર સંતુષ્ટ હોકર ઉસે
અપને ઘર મેં જિતના મી સોના ચાંદી આદિ ધન થા ઉસકી અધિકારિ-
ણિ બના દિયા ।

(એવામેવ સમણાઉસો જાવ પંચ ય સે મહવ્વયાઈં ભવંતિ, સેણ હહ
ભવે ચેવ વહૂણં સમણાણં ૪ અચ્ચણિજ્જે ૪ જહાવ સા રક્ષિવયા) હસી
તરહ હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જો હમારા શ્રમણ ઔર શ્રમણી જન પ્રવ્ર-
જિત હોકર ઇતસ્સન્તઃ વિહરણ કરતા હૈં યદી ઉસ કે પાંચ મહાવ્રત

(તં એણં કારણેણં તાઓ ! તે ચેવ એ પંચસાલિ અક્ષવેળો અન્ને)

એટલે હે તાત ! તે પાંચ શાલિકણો એજ છે, બીજાં નથી

(તણં સે ધણે રક્ષિવડ્યાએ અંતિએ એયમદ્દં સોચ્ચા હદ્ધતુદ્ધં તસ્સ કુલ-
ધરસ્સ હિરન્નસ્સય જાવ કંસદૂસ વિડલ ધણજાવ તેજ્જસ્સય મંડાગારિણિ ઠવેહ)

આ રીતે ધાન્યસાર્થવાહે રક્ષિકાના મુખેથી બધી વિગત સાંભળીને
ખૂબજ પ્રસન્ન તેમજ સંતુષ્ટ થતાં તેને પેતાના ઘરમાં બેટલું સોનું ચાંદી વગેરે
ધન હતું તેની અધિકારીણી બનાવી દેધી.

(એવામેવ સમણાઉસો જાવ પંચયસે મહવ્વયાઈં રક્ષિવયાઈં ભવંતિ સેણં
હહમવે ચેવ વહૂણં સમણાણં ૪ અચ્ચણિજ્જે ૪ જહાવ સા રક્ષિવયા)

આ પ્રમાણે હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જે અમારા શ્રમણ તેમજ શ્રમણી
જનો પ્રવ્રજિત થઈને આમ તેમ વિહાર કરતા રહે છે. તેમ કરતાં જો તેમના

રક્ષિતાનિ ભવન્તિ સ સ્વલુ દ્વિભવે ચૈવ વહૂનાં શ્રમણાનાં ॥ ચતુર્વિધસંઘસ્ય અર્ચનીયઃ
યાવત્ સન્માનનીયો ભવતિ યથા સા રક્ષિતા=ધન્યસાર્થવાહસ્ય તૃતીયા પુત્રવધૂઃ ।

રોહિણિકાઽપ્યેવમેવ=રોહિણિકાનામ્ની ધન્યસાર્થવાહસ્ય ચતુર્થપુત્રવધૂરપિ પૂર્વ
વદેવ વિજ્ઞેયા, નવરં વિશેષસ્ત્વમ્-શ્રેષ્ઠિના સમાહૂય 'મદત્તાન્ પશ્ચશાલ્યક્ષતાન્
સમર્પય' इत्येवं कथिता सती रोहिणिका श्रेष्ठिनं प्रत्याह-हेतात ! यूयं मम
सुवहुकम्=अनेकसंख्यकं 'सगडीसागड शकटीशाकटं शकटयः=लघुगाडिकाः
शाकटं=शकटसमूहेः, शकटचश्च शाकटं चेति समाहारे शकटीशाकटम्=अनेकगाडी
शकटसमूहं 'दलह' दत्त=प्रयच्छत, येन शकट्यादिनाऽह 'तुभं' युष्माकं तान्

સુરક્ષિત રહતે હૈં તો વહુ. હસ અવ મેં હી અનેક શ્રમણાદિ જનોં દ્વારા
તથા ચતુર્વિધ સંઘ દ્વારા અર્ચનીય હોતા હૈં યાવત્ સન્માન નીય હોતા
હૈં । જૈસે વહુ ધન્ય સાર્થવાહ કી તૃતીય પુત્રવધૂ રક્ષિતા હુઈ હૈં । (રોહિ
ણિયાવિ એવં ચેવ નવરં તુભે તાઓ ! મમ સુવહુયં સગડી સાગડં દલાહ
જેણં અહં તુભં તે પંચ સાલિ અક્ષરણ પડિણિજ્ઞાણમિ) इसी तरह
ધન્ય સાર્થવાહ કી ચૌથી પુત્રવધૂ રોહિણી કા ભી ચરિત્ર જાનના ચાહિયે
પરન્તુ હસમેં જો વિશેષતા હૈ-વહુ હસ પ્રકાર હૈ-ત્રવ ધન્યસાર્થવાહને
ચૌથી અપની પુત્રવધૂ રોહિણિકા કો બુઝાયા-ઑર બુઝાકર ડસસે એસા
કહા કિમેંને આજ સે ગત પાંચવે વર્ષ જો તુઝે પાંચ શાલિ-અક્ષત દિયે
થે-અન્હેં તુમ વાપિસ સુઝે આજ દો-ત્રવ રોહિણિકાને ડનસેકહા હે
તાત ! આપ મેરે લિયે અનેક છોટી ગાડિયાં ઑર વડી ૨ ગાડિયાં
દીજિયે-કિ જિનકે દ્વારા મેં આંપકે ડન પાંચ શાલિ અક્ષતોં કો ભર-

પાંચ મહાવ્રતો સુરક્ષિત રહે છે તે આ ભવમાં તે અનેક શ્રમણો દ્વારા અર્ચ
નીય હોય છે. યાવત્ સન્માનનીય હોય છે, ધન્યસાર્થવાહની ત્રીજી પુત્રવધૂ
રક્ષિતા જેમ સન્માનીત થઈ તેમજ તે પણ સન્માનીત થાય છે.

(રોહિણિયાવિ એવં ચેવ નવરં તુભે તાઓ ! મમ સુવહુયં સગડીસાગડં દલહ
જેણં અહં તુભં તે પંચ સાલિ અક્ષરણ પડિણિજ્ઞાણમિ)

આ પ્રમાણે હવે આપણે ધન્યસાર્થવાહની ચોથી પુત્રવધૂ રોહિણીના ચરિત્ર
વિષે પણ જાણવું જોઈએ. તેના ચરિત્રની વિશેષ વાત આ પ્રમાણે છે કે—
ત્યારે ધન્યસાર્થવાહે પોતાની ચોથી પુત્રવધૂ રોહિણિકાને બોલાવી અને
બોલાવીને તેને એમ કહ્યું કે આજથી પાંચ વર્ષ પહેલાં મેં તને પાંચ
શાલિકણો આપ્યા હતા તેમને પાછા આપો. ત્યારે રોહિણિકાએ તેમને કહ્યું.
કે હે તાત ! તમે મને અનેક નાની મોટી ગાડીઓ આપો કે જેથી તમે
આપેલા પાંચ શાલિકણોને તેમાં ભરાવીને અહીં લાવું અને તમને પાછા

पञ्च शाल्यक्षतान् 'पडिणिज्जाएमि' प्रतिनिर्यातयामि=प्रतिसमर्पयामि । ततः खलु स धन्यः सार्थवाहो रोहिणीमेवमवदत्- कथं खलु हे पुत्रि ! त्वं मम तान् पञ्च शाल्यक्षतान् शकटीशाकटेन 'पडिणिज्जाइस्ससि' प्रतिनिर्यातयिष्यसि=प्रति-समर्पयिष्यसि ? ततः खलु सा रोहिणी धन्यं सार्थवाहमेवमवदत्-एवं खलु हे तात ! यूयम् इतः पञ्चमे संवत्सरे-अस्य मित्रज्ञातिप्रभृतेः पुरतः संरक्षणार्थं सगोपनार्थं पञ्च शाल्यक्षतान् मह्यं दत्तवन्तः, तान् गृहीत्वा मया चिन्तितम्-अत्रकेनापि

वाकर यहां ला सकूं-और आपको पीछे वापिस करसके (तएणं से धण्णे रोहिणि एवं वयासी) रोहिणिका की इस प्रकार बात सुनकर धन्यसार्थवाहने उससे ऐसा कहा-(कहं णं पुत्ता ! तुमं मम ते पंच सालि अक्खए सगडी सागडेणं निज्जाइस्ससि) पुत्रि ! किस तरह तुम मुझे वे पांच शालि अक्षत शकटी और शकट समूह में भरने लायक कर पीछे वापिस देना चाह रही हो ? (तएणं सा रोहिणि धण्णं एवं वयासी-एवं खलु ताओ ! तुब्भे इओ पंचमें सबच्छरे इमस्स मित्तं जाव बहवे कुंमसया जाया-तेणेव कमेणं एवं खलु ताओ ! तुब्भे ते पंच सालि अक्खए सगडी सागडेणं निज्जाएमि) धन्यसार्थवाह का ऐसा कहना सुन कर रोहिणिका ने कहा-तात ! आजसे पांचवें वर्ष में आपने मुझे मित्र ज्ञाति आदिपरिजनों के समक्ष बुला कर ५ पांच शालि अक्षत दिये थे-और उनके संरक्षण संवर्धन आदि विषय में आपने शिक्षा की थी ।

आपी शकुं (तएणं से धण्णे रोहिणि एवं वयासी) शिडिण्डिकानी आ रीते वात सांभणीने धन्यसार्थवाहे तेने आ प्रमाणे कहु

(कहं णं पुत्ता ! तुमं ते पंचसालि अक्खए सगडीसागडेणं निज्जाइस्ससि)

हे पुत्री ! मे आपेला पांच शालिकण्ठोने तमे नानी भोटी धण्णी गाडी ओभां लरावीने डेवी रीते आपवा भांजे छे।

(तएणं सा रोहिणी धण्णं एवं वयासी-एवं खलु ताओ ! तुब्भे इओ पंचमे संवच्छरे इमस्स मित्तं जाव बहवे कुंमसया जाया तेणेव कमेणं एवं खलु ताओ तुब्भे ते पंचसालि अक्खए सगडी सागडेणं निज्जाएमि)

धन्यसार्थवाहने कथन सांभणीने शिडिण्डिकाने तेमने कहु-'हे तात ! आ-जथी पांच वर्ष पडेला मित्रज्ञाति वगेरे परिजनो नी सामे मने ओलावीने तमे पांच शालिकण्ठो आप्या डता अने आपती वणते तमे तेमना संरक्षण संवर्धन वगेरेनी णाणतमा सूचनेा कर्था डता'.

तमारी पासथी शालिकण्ठो लधने मे आम विचार कर्यो के आ पांच शालिकण्ठो ताते आप्या छे अने तेमना संरक्षण तथा संवर्धन विषे ले

कारणेन भवितव्यमिति, तदनु पितृगृहपुरुषान् समाह्वय मया वर्द्धयितुं तेभ्यस्ते पञ्च शाल्यक्षता दत्ताः । तैः सुपरिकर्मित केदारेषु वपनादि क्रियाभिः परिवर्द्धिता जातास्ते प्रथमे वर्षे मागधप्रस्थपरिमिताः शालयः । एवं क्रमशो द्वितीये वर्षे शालीनां बहवः कुडवाः संजाताः । तृतीये वर्षे बहवः कुम्भाः । चतुर्थे संवत्सरे बहूनि कुम्भशतानि शालीनां संजातानि । तेनैव क्रमेण एवं खलु हे तात ! युष्माकं तान् पञ्च शाल्यक्षतान् शकटीशाकटेन प्रतिनिर्यातयामि=समर्पयामिः । तत खलु स धन्यः सार्धवाहो रोहिणिकायै सुबहुकम्=अनेकसङ्ख्यकं शकटी शाकटं ददाति ।

મનેા ઉન્હે લેકર ઁસા વિચાર ક્રિયા-કિ તાતને જો યે પાંચ શાલિ અક્ષત દિયે હૈ ઔર ઉનકે સંરક્ષણ આદિ કે વિષય મેં જો કહા હૈ સો નિયમતઃ હસમેં કોઈ ન કોઈ કારણ અવશ્ય હૈ-ઁસા વિચાર કર મેં પિતૃગૃહ (પીયર) કે પુરુષોં કો બુલાયા-ઔર ઉન્હેં ઉન પાંચ શાલિ અક્ષતોં કો બઢાને કે લિયે દિયા ।

उन लोगों ने उन्हें लेकर सुपरि कर्मित खेतों में वपनादि क्रिया द्वारा खूब बढ़ाया प्रथम वर्ष में वे मगधदेश प्रसिद्ध प्रस्थप्रमाण निपजे । द्वितीय वर्ष अनेक कुडव प्रमाणबोने पर हुए । तृतीय वर्ष में वे अनेक कुंभप्रमाण हुए । चौथे वर्ष सैकड़ों कुंभप्रमाण हुए । इस तरह आपके द्वारा दिये हुए वे पांच शालि अक्षत आज अनेक गाड़ी और गाड़ा प्रमाण हुए हैं-इसलिये मैं आपके लिये आज उन्हें अनेक गाड़ी और गाड़ा प्रमाण करके पीछे चापिस देरही हूँ । तएणं से धण्णे सत्थवाहे रोहिणियाए सुबहुयं सगडी सागडं दलयइ, तएणं सा रोहिणिं सुबहुं

કંઈ મને કહ્યુ છે, જેથી ચોક્કસ આ વાતમા કંઈક રહસ્ય હોવું જોઈએ. એમ વિચાર કરીને મેં પિયરના માણસોને જોલાવ્યા અને તેમને વર્ધન માટે પાંચ શાલિક્ષણ આપ્યા.

તેમણે શાલિક્ષણો લઈ લીધા, અને સુપરિકર્મિત જોતરોમાં વાવીને તે ક્ષેત્રોની પૂર્ણ વૃદ્ધિ કરી પહેલા વર્ષે મગધ દેશ પ્રસિદ્ધ પ્રસ્થ પ્રમાણ બેટલા શાલિક્ષણો થયા. બીજા વર્ષે વાવવાથી ઘણા કળશો ભરાય તેટલા થયા, ત્રીજા વર્ષે બીજા વર્ષ કરતાં પણ વધારે કળશો ભરાય તેટલી શાલિ થઈ. ચોથા વર્ષે વાવવાથી મેંડેટા કળશો ભરાય તેટલી શાલિ થઈ. આ પ્રમાણે તમે આપેલા પાંચ શાલિક્ષણો આજે ઘણી નાની મોટી ગાડીઓમાં ભરાય તેટલા થઈ ગયા છે, તેથી જ હું આપને તે પાંચ શાલિક્ષણો અનેક ગાડીઓમાં ભરાય તેટલા પ્રમાણમાં વર્ધન કરીને પાછા આપી રહી છું.

(તણં મે ધણે સત્થવાહે રોહિણિયાए સુબહુયં સગડી સાગડં દલયइ,

ततः खलु सा रोहिणी सुबहुकं शकटीशाकटं गृहीत्वा यत्रैव स्वकं कुलगृहं=पितृगृहं तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य कोष्ठागाराणि=कोष्ठगृहाणि 'विहाडेइ' विघटयति=उद्घाटयति, विघटय्य पल्लान्=शालिकोष्ठान् 'उन्मिदेइ' उद्भिन्नन्ति=उन्मुद्रितान् करोति, तेषां मुद्रामपनयतीत्यर्थः, उद्भिद्य शकटीशाकटं भरति, भृत्वा राजगृहं नगरं मध्य मध्येन यत्रैव स्वकं गृहं, यत्रैव धन्यः सार्थवाहस्तत्रैवोपागच्छति. । ततः खलु राजगृहे नगरे शृङ्गाटक यावत्-महापथपथेषु बहुजनोऽन्यो न्यमेवमाख्याति

सगडी सागडं गहाय जेणेव सए कुलघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता कोट्टागारे विहाडेइ) इस तरह रोहिणिका के बचन सुनकर धन्यसार्थवाहने उसे अनेक शकटी और शकटों को दिया वह रोहिणिका उन अनेक शकटी और शकटों को लेकर जहां अपना कुलगृह था वहां पहुँची-पहुँच कर उसने वहां के कोष्ठागार को उघाड़ा (विहाडित्ता पल्लं उन्मिदइ)-उघाड़ कर वहां रखे हुए शालि कोष्ठों को खोला उन्हें मुद्रा रहित किया-(उन्मिदित्ता सगडीसागडं भरेइ) बाद में उनसे अनेक शकटी और शकटों को भरा (भरित्ता रायगिहं नयरं मज्झं मज्झेणं जेणेव सए गिहे जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छइ) भर कर राजगृह नगर के ठीक बीचो बीच के मार्ग से होकर वह जहां अपना घर था और जहां धन्यसार्थवाह थे वहां पहुँची-(तएणं रायगिहे नयरे सिंगाडग जाव बहुजणो अन्नमन्नं एवमाइक्खइ, धण्णेणं

तएणं सा रोहिणीं सुबहुं सगडीसागडं गहाय जेणेव सए कुलघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता कोट्टागारे विहाडेइ)

आ रीते शैडिण्डिकानी वात सांलणीने धन्यसार्थवाडे तेने धण्णी नानी मोटी गाडीओ आपी. शैडिण्डिकते ञ्छी नानी मोटी गाडीओने लधने ञ्छां पोतानुं पियर डतुं त्यां आवी त्यां आवीने तेण्णे त्याने कोठार उघाउये (विहाडित्ता पल्लं उन्मिदइ) त्थारआद त्यां भूकेला शालिना कोठारोने उघाउया (उन्मिदि. तासगडीसागडं भरेइ) अने तेमनाथो नानी मोटी धण्णीं गाडीओने लरी.

(भरित्ता रायगिहं नयरं मज्झं मज्झेणं जेणेव सए गिहे जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छइ-)

लरीने राजगृह नगरना ठीक मध्य मार्गे थधने ञ्छां तेनुं पोतानुं धर अने ञ्छां धन्यसार्थवाड डता त्यां पडोय्थी

(तएणं रायगिहे नयरे सिंगाडग जाव बहुजणो अन्नमन्नं एवमाइक्खइ,

ધન્યઃ=ધન્યવાદપાત્રં સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિયાઃ ધન્યઃ સાર્થવાહઃ યસ્ય સ્વલુ રોહિણિકા સ્તુપા=ચતુર્થપુત્રવધૂ પશ્ચ શાલ્યક્ષતાન્ શકટીશાકટેન નિર્યાતયતિ. । તતઃ સ્વલુ સ ધન્યઃ સાર્થવાહઃ પશ્ચ શાલ્યક્ષતાન્ શકટીશાકટેન નિર્યાતિતાન્=સમર્પિતાન્ પશ્યતિ દૃષ્ટ્વા દૃષ્ટઃ યાવત્ 'પડિચ્છડ' પ્રતીચ્છતિ=સ્વીકરોતિ, પ્રતીવ્ય=સ્વી કૃત્ય તસ્યૈવ મિત્રજ્ઞાતિપ્રમૃતેઃ, ચતસ્રાણાં ચ સ્તુપાણાં કુલગૃહસ્ય પુરતો રોહિણિકાં સ્તુપાં તસ્ય=નિજસ્ય કુલગૃહસ્ય=કુલમ્ભસ્ય વહુપુ કાર્યેષુ ચ યાવદ્ રહસ્યેષુ ચ

દેવાણુપ્રિયા । ધણે સત્થવાહે તે પંચ સાલિ અક્ષણ સગડી સાગડેળં નિજાહણ પાસહ પાસિત્તા હદ્દ તુદ્ધ પડિચ્છહ, પડિચ્છિત્તા તસ્સેવ મિત્ત-
ણહં ચડ્ણહ ય સુણ્ઠાણં કુલઘરસ્સ પુરઓ રોહિણિયં સુણ્ઠં તસ્સ કુલ
ઘરસ્સ વહુસુ કડ્ડેસુ ય જાવ રહસ્સેસુ ય અપુચ્છણિજ્જં જાવ સવ્વક
જ્જ વહ્ણાવિયં પમાણભૂય ઠાવેહ) જવ વે ગાડી ઓર ગાડે ભરે હુણ
રાજગૃહ કે મધ્યમાર્ગ સે હોકર જા રહે થે-તવ લોગોં ને દેવકર નગરમેં
શૃંગાટક આદિ માર્ગોં કે ડપર પરસ્પર હસ પ્રકાર સે વાન ચિત કરના
પ્રારંભ કિયા “ દેવાણુપ્રિયો ! દેવો ધન્ય સાર્થવાહ કિતના અધિક ધન્ય
વાદ કા પત્ર હૈ કિ જો ચતુર્થ પુત્ર વધૂ રોહિણિકા કે ઢાગ પાંચ શાલિ
અક્ષતોં કી ગાડી ઓર ગાડોં સે ભરકર પીછે લૌટાયે હુણ દેવ રહા હૈ ।
ઓર હદ્દ તુદ્ધ હો ડન્હેં સ્વીકાર કર રહા હૈ । તથા સ્વીકાર કરકે ડસ
રોહિણિકા કો મિત્રજ્ઞાનિ આદિ પરિજનોં કે ચારોં પુત્રવધૂઓં કે કુલ

ધણેણ દેવાણુપ્રિયા ! ધણે સત્થવાહે તે પંચસાલિ અક્ષણ સગડીસાગડેળં નિ
જાહણ પાસહ પાસિત્તા હદ્દ તુદ્ધ પડિચ્છહ પડિચ્છિત્તા તસ્સેવ મિત્તણાહ. ચડ્ણહ
ય સુણ્ઠાણં કુલઘરસ્સ પુરઓ રોહિણિયં સુણ્ઠં તસ્સ કુલઘરસ્સ વહુસુ કડ્ડેસુય
જાવ રહસ્સેસુય અપુચ્છણિજ્જં જાવ સવ્વકજ્જ વહ્ણાવિયં પમાણભૂયં ઠાવેહ)

બ્યારે તે નાની મોટી ગાડીઓ રાજગૃહ નગરના મધ્યમાર્ગે થઈને
પસાર થઈ રહી હતી ત્યારે નગરના શૃંગાટક વગેરેમાં એકઠા થયેલા લોકો
પરસ્પર આ પ્રમાણે વાતો કરવા લાગ્યા “ દેવાનુપ્રિયો ! : જુઓ ધન્યસાર્થવાહ
કેટલો બધો ભાગ્યશાળી છે કે જે આજે એથી પુત્રવધૂ રોહિણિકા વડે પાંચ
શાલિકણોનાં ગાડાંઓ અને ગાડીઓ ભરીને ફરી પાછા આવતાં બેઠ રહ્યો છે.
અને પ્રસન્ન થઈને તુદ્ધ થઈને તેને સ્વીકારી રહ્યો છે. તે આ બધું સ્વીકારીને
રોહિણિકાને મિત્ર, જ્ઞાતિ વગેરે પરિજનો તેમજ આરે પુત્રવધૂઓના કુટુંબી-

આપચ્છનીયાં યાવત્ સર્વકાર્યવર્દિકાં પ્રમાણભૂતાં ' ઠવેઈ ' ' સ્થાપયતિ=સર્વ કુટુમ્બાધિષ્ઠાત્રીત્વેન તાં નિયોજયતીત્યર્થઃ ।

एवमेव हे श्रमणाः । आयुष्मन्तः ! योऽस्माकं श्रमणोवा श्रमणीवा प्रव्रजितः सन् विहरति यदि पञ्च च तस्य महाव्रतानि संवर्द्धितानि भवन्ति स खलु इह भवे एव बहूनां श्रमणानां ४=चतुर्विधसंघस्य अर्चनीयः—यावत् चातुरन्तर्लंसारकान्तारं ' वीईवइस्सइ ' व्यतिव्रजिष्यति=पारयिष्यति यथा च सा रोहिणिका=धन्यसार्थवा हस्य चतुर्थी पुत्रवधूः । उक्तञ्च—

गृह वर्ग के समक्ष अपने कुटुम्ब के अनेक कार्यों में यावत् रहस्यों में पूछने योग्य यावत् समस्त कार्यों में प्रमाणभूत उसे बना रहा है ।

तथा संपूर्ण कार्यों की बढ़ाने वाली उसे मान रहा है—कारण इस का केवल यही है कि धन्य सार्थवाह ने उस रोहिणिका को अपने समस्त कुटुम्ब की अधिष्ठात्री बना दिया । (एवामेव समाणाउसो ! जाव पंच य से महव्वया संवड्डिया भवंति सेणं इह भवे चेव बहुणं समणाणं ४ अच्चणिज्जे जाव वीईवइस्सइ जहाव सा रोहिणिया एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं सत्तमस्स नायज्झयणस्स अयमं पन्नत्ते त्ति वेमि) इस तरह हे आयुष्मन्त श्रमणो ! जा हमारा श्रमण तथा श्रमणीजन दीक्षित होता हुआ अपने पंच महाव्रतों को बढ़ाता रहता है वह रोहिणिका की तरह इस भवमें ही अनेक श्रमण आदि महानुभावों द्वारा तथा चतुर्विध संघ द्वारा अर्चनीय आदि होता हुआ चतु-

ઓની સામે પોતાના કુટુબની ઘણી બાબતોમાં યાવત બીજી પણ ઘણી રહ-
સ્યની મહત્વપૂર્ણ વ તોમાં તેની સલાહ લઈને તેને પ્રમાણ ભૂત બનાવી રહ્યો છે.

તેમજ રોહિણિકાને તે બધા કામોને સંપૂર્ણ રીતે પાર પાડનારી માની
રહ્યો છે, કેમ કે ધન્યસાર્થવાહે રોહિણિકાને પોતાના આખા કુટુંબની અધિષ્ઠાત્રી
બનાવી દીધી છે

(एवामेव समाणारसो ! जाव पंचय से महव्वया संवड्डिया भवंति से णं इह भवे चेव बहुणं समणाणं ४ अच्चणिज्जे जाव वीईवइस्सइ जहाव सा रोहिणिया एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं सत्तमस्स नायज्झयणस्स अयमडे पन्नत्ते त्तिवेमि)

આ પ્રમાણે જ હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જે અમારા શ્રમણ તેમજ શ્રમણીજન દીક્ષિત થઈને પોતાના પંચમહાવ્રતોનું વર્ધન કરતો રહે છે—તે રોહિ-
ણિકાની જેમ આ જગતમાં જ ઘણા શ્રમણ વગેરે મહાનુભાવો દ્વારા તેમજ ચતુર્વિધ સંઘદ્વારા અર્ચનીય હોય છે, અને તે ચતુર્ગતિ રૂપ આ અનાદિ

॥ अथाष्टममध्ययनं प्रारभ्यते ॥

उक्तं सप्तमाध्ययनं सम्प्रतं मल्लीनामकमष्टमाध्ययनमुच्यते, एवं रूपेण सहा-
स्य सम्बन्धः—पूर्वाध्ययने ‘महाव्रतानां विराधनायामर्थो भवति, तथा तत्समारा-
धनायां शिवसुखावाप्तिरूपः परमार्थो भवती’ त्युक्तम्, अस्मिन्नध्ययने तु तेषां
महाव्रतानामेव स्तोकेनापि मायाशल्येन मालिन्ये संति यथावत् स्वफलजनकत्वं
नास्तीति प्रतिबोध्यते, इत्येवं प्रसंगतः प्राप्तस्यैतस्याध्ययनस्य प्रथमं सूत्रमाह—

—: अष्टम अध्ययन प्रारभ —

सातवां अध्ययन का भाव संपूर्ण हो गया है—अब मल्ली नामका
अष्टम अध्ययन प्रारंभहोना है ! इस अध्ययन का पूर्व अध्ययन के साथ
इस प्रकार से संबंध है कि पूर्व अध्ययनमें जो यह विषय कहा गया
है कि जो साधुमहाव्रतों की विराधना करता है वह अनेक अनर्थों का
भोक्ता होता है और चतुर्गति संसार में परिभ्रमण करता है जो इनकी
रक्षा करता है—अच्छी तरह से आराधना करता है—वह शिव सुख
प्राप्तिरूप परमार्थका भोक्ता होता है ।

अब इस अध्ययन में सूत्रकार इस बातको स्पष्ट कहते हैं कि उन
महाव्रतों में यदि थोड़ीसी भी मायाशल्य से मलिनता आजाती है तो
वे यथावत् अपने फलके जनक नहीं होते हैं । इसी संबंध से प्राप्त हुए
इस अध्ययन का यह प्रथम सूत्र है जइणं भंते इत्यादि

आठमं अध्ययन.

सातमं अध्ययन पुऽं थछं गयुं छे. डवे मल्ली नामे आठमं अध्ययन
प्रारंभ थाय छे. आ अध्ययननो पूर्व अध्ययननी साथे संभंध जेवी रीते छे
के—सातमा अध्ययनमां जे प्रकारे अर्था थछं के जे साधु महाव्रतोनी विराधना
करे छे ते धण्ठा अनर्थोने लोगवनार डोय छे, अने ते चतुर्गति रुप आ
संसारमां परिभ्रमणु करे छे. जे पंचमहाव्रतोनी रक्षा करे छे—सारी पेटे तेमनी
आराधना करे छे ते शिवसुख प्राप्तिरूप परमार्थने लोगवता डोय छे.

डवे आठमां अध्ययनमां सूत्रकार जे भाणतनुं स्पष्टीकरणु करे छे के
महाव्रतोमां जे थोडी पणु माया शल्यथी मलीनता आवी जाय तो तेमनुं
इण संपूर्ण पणु भणतनुं नथी. जेज संभंधनी अर्था भाटेना आठमा अध्यय-
ननुं आ पडेलुं सूत्र छे. ‘जइणं भंते’ इत्यादि—

मूलम्—जइणं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव
संपत्तेणं सत्तमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, अट्ठमस्स
णं भंते ! के अट्ठे पण्णत्ते ? ।

एवं खलु जम्बू ! तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जंबू-
दीवे दीवे महाविदेहेवासे मंदरस्स पव्वयस्स पच्चत्थिमेणं निस-
ढस्स वासहरपव्वयस्स उत्तरेणं सीयोयाए महाणइए दाहि-
णेणं सुहावहस्स वक्खारपव्वतस्स पच्चत्थिमेणं पच्चत्थिमल-
वणसमुदस्स पुरत्थिमेणं एत्थणं सलिलावतीनामं विजए
पन्नत्ते, तत्थ णं सलिलावती विजए वीयसोगानामं राय-
हाणी पण्णत्ता, नवजोयणवित्थिन्ना जाव पच्चक्खं देवलोग-
भूया, तीसे णं वीयसोगाए रायहाणीए उत्तरपुरत्थिमे दिसि-
भाए इंदकुंभे नामं उज्जाणे, तत्थ णं वीयसोगाए रायहाणीए
वले नामं राया तस्स धारणीपामोक्खं देवीसहस्सं ओरोहे,
होत्था, तएणं सा धारिणीदेवी अन्नया कयाइं सीहं सुमिणे
पासित्ता णं पडिबुद्धा जाव महव्वले नामं दारए जाव उम्मुक्क
जाव भोगसमत्थे ॥ सू० १ ॥

टीका—श्री जम्बूस्वामी पृच्छति—‘ जइणं भंते ! ’ इत्यादि ‘ जइ ’ यदि
‘ णं ’ खलु ‘ भंते ! ’ हे भदन्त ! श्रमणेन भगवता महावीरेण श्रीवर्धमान स्वा-

टीकार्थ—(जइणं भंते !) श्री जंबूस्वामी सुधर्मास्वामी से पूछते हैं
कि (जइणं भंते !) हे भदंत ! यदि (समणेणं भगवया महावीरेणं जाव
संपत्तेणं सत्तमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते अट्ठमस्स णं भंते ! के

टीकार्थ—(जइणं भंते !) श्री जंबूस्वामी पूछे छे डे (जइणं भंते) डे ल'दत ! ले
(समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं सत्तमस्स णायज्झयणस्स अय-
मट्ठे पण्णत्ते अट्ठमस्स णं भंते ! के अट्ठे पण्णत्ते)

મિના યાવત્- સિદ્ધિગતિનામધેયં સ્થાનં સંપ્રાપ્તેન સપ્તમસ્ય જ્ઞાતાધ્યયનસ્યાય-
મર્થઃ પ્રજ્ઞપ્તઃ, અષ્ટમસ્ય ચલુ હે મદન્ત ! કોઽર્થઃ પ્રજ્ઞપ્તઃ ?

এবং শ্রীজম্বু স্বামিনা পৃষ্ঠ: শ্রী সুধর্মাস্বামী তং কথয়তি- ' एवं खलु जम्बू
इत्यादि । एवं खलु हे जम्बू ! तस्मिन् समये- इहैव जम्बूद्वीपे द्वीपे मध्य जम्बू
द्वीपे महाविदेहे वर्षे महाविदेहनामके क्षेत्रे मन्दरस्य पर्वतस्य=मेरुगिरेः 'पञ्चत्थि
मेणं ' पश्चिमे पश्चिमायां दिशि ' निसदस्स ' निषधस्य=निषधपर्वतस्य ' वासहरप
व्वयस्स ' वर्षधरपर्वतस्य ' उत्तरेणं ' उत्तरस्मिन् उत्तरस्यां दिशि ' सीयोयाए
महाणइए ' शीतोदाया महानद्याः ' दाहिणे ' दक्षिणे दक्षिणस्यां दिशि सुखाव

અઢે પળ્લત્તે) શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને કિ જો મોક્ષકો પ્રાપ્ત હો ચુકે હૈ
સાતવે જ્ઞાતાધ્યયન કા યહ પૂર્વાક્ત અર્થ પ્રરૂપિત કિયા હૈ તો હે મદન્ત !
અન્હોને આઠવે જ્ઞાતાધ્યયન કા કયા ભાવ પ્રરૂપિત કિયા હૈ । (એવં ચલુ જંબૂ
તેણં કાલેણં તેણં સમણં ઇહેવજંબૂ દીવે દીવે મહાવિદેહે વાસે મંદરસ્સ
પવ્વયસ્સ પચ્ચત્થિમેણં નિસદસ્સ વાસહર પવ્વયસ્સ ઉત્તરેણં સીયોયાए
મહાણइए दाहिणेणं सुहावहस्स वक्खारव्वयस्स पच्चत्थिमेणं पच्चत्थि
मलवणसमुद्दस्स पुरत्थिमेणं एत्थणं सलिलावइ नामं विजए पन्नत्ते)
इस प्रकार जंबू स्वामी के द्वारा पूछे गये श्री सुधर्मस्वामी उनसे कहते
हैं हे जंबू । तुम्हारे प्रश्न का उत्तर इसप्रकार है उस काल में और उस
समय में इस जंबूद्वीप नामके द्वीप में स्थित महाविदेह नामका क्षेत्र में
सुमेरुपर्वत की पश्चिमदिशामें, निषधर्वत की उत्तरदिशा में शीतोदा म-

મોક્ષ પામેલા શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે સાતમાં જ્ઞાતાધ્યયનનો પૂર્વોક્ત
રીતે અર્થ સ્પષ્ટ કર્યો છે. તો હે ભદ્રંત ! તેમણે આઠમાં જ્ઞાતાધ્યયનનો
શો અર્થ નિરૂપિત કર્યો છે.

(एवं खलु जंबू तेणं कालेणं तेणं समणं इहेव जंबू दीवे दीवे महाविदेहे
वासे मंदरस्स पव्वयस्स पच्चत्थिमेणं निसदस्स वासहरपव्वयस्स उत्तरेणं सीयो
याए महाणइएदाहिणे णं सुहावहस्स वक्खारपव्वयस्स पच्चत्थिमेणं पच्चत्थिमलव
णसमुद्दस्स पुरत्थिमेणं एत्थणं सलिलावइ नामं विजए पन्नत्ते)

શ્રી સુધર્મસ્વામી જંબૂ સ્વામીને જવાબ આપતાં કહે છે કે હે જંબૂ !
તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર આ પ્રમાણે છે કે-તે કાળે અને તે સમયે આ જંબૂ-
દ્વીપ નામે દ્વીપમાં સ્થિત મહાવિદેહ નામે ક્ષેત્રમાં સુમેરુપર્વતની પશ્ચિમદિશામાં
નિષધપર્વતની ઉત્તર દિશામાં, મહાનદી શીતોદાની દક્ષિણે, સુખોત્પાદક વક્ષસ્કાર
પર્વતની પશ્ચિમે, પશ્ચિમ લવણ સમુદ્રની પૂર્વદિશામાં સલિલાવતી નામે વિજય
છે. પશ્ચિમ સમુદ્રમાં મગનારી મહાનદી શીતોદાની દક્ષિણ દિશામાં સલિલા-

દરય સુખોત્પાદકસ્ય 'વક્ષસ્તારપર્વતસ્ય' પશ્ચિમે પશ્ચિમાયાં દિશિ પશ્ચિમલવણસમુદ્રસ્ય 'પુત્તિમેગં' પૌરસ્ત્યે પૂર્વે, અત્ર અધ્મિન રથાને સ્વલુ સલિલાવતી નામા વિજયઃ પ્રજ્ઞપ્તઃ— પશ્ચિમ સમુદ્રગામિન્યાઃ જીતોદામહાનદ્યા દક્ષિણતઃ સલિલાવતીનામકં ચક્રવર્તિનાં વિજેતચ્ચં ક્ષેત્રમ્પ્રાપ્તમાસીન્, તદંતર સલિલાવતીવિજય इत्युच्यते इत्यर्थः ।

તત્ર સ્વલુ સલિલાવતીવિજયે વીતજોકા નામ રાજયાની પ્રજ્ઞા કથિતા । સા કીદૃશો— ઇત્યાહ-નયયોજનવિત્તીર્ણી યાવન્ દ્વાદશ યોજનાયામા પ્રત્યક્ષં દેવ લોકમૂતા સાક્ષાત્ સ્વર્ગસ્વરૂપા । તસ્યાઃ સ્વલુ વીતજોકાયા રાજધાન્યા ઉત્તર પૌરસ્ત્યે=દિગ્ભાગે ઈજાનકોણે ઇન્દ્રકુલ્મં નામોદ્યાનમાસીન્ । તત્ર સ્વલુ વીતજોકાયાં રાજધાન્યાં વલ્લો નામ રાજાઽભૂન્ । તસ્ય વલ્લય રાજો ધારણી પ્રમુખં દેવીસદસમ્, હાનદી કી દક્ષિણ દિગ્ધામે, સુખોત્પાદક વક્ષસ્તારપર્વત કી પશ્ચિવદિગ્ધામે, પશ્ચિમલવણસમુદ્ર કી પૂર્વ દિગ્ધા મેં સલિલાવતી નામ કા વિજય હૈ ।

પશ્ચિમ સમુદ્ર મેં જાનેવાલી જીતોદા મહાનદી કી દક્ષિણદિગ્ધા મેં જો સલિલાવતી નામકા વિજય હૈ—જિસે ચક્રવર્તી જીના કરતે હૈં । ડસી કા નામ સલિલાવતી વિજય હૈ ।

(તત્થણં સલિલાવતી વિજય વીયસોયા નામં રાયહાણી પળ્લણ્ણત્તા) ડમ સલિલાવતી વિજય મેં વીતજોકા નામ કી રાજધાની હૈ (નવ જોયળવિત્થિન્ના જાવ પચ્ચક્કલં દેવલોયભૂયા) હમ્મકા નૌ યોજન કા વિસ્તાર હૈ ઔર ૧૨ યોજન કા આયામ હૈ । ચહ પ્રત્યક્ષ મેં દેવલોક-અમરાવતી—જેસી પ્રતીત હોતી હૈ । (તીસેણં વીયસોગાણ રાયહાણીણ ઉત્તરપુરત્થિમે દિસીમાણ હંદકુંમે નામં ઉજ્જાણે) ડસ વીતજોકા નગરી કે ઈજાન કોળ મેં એક ઇન્દ્રકુંભ નામકા ઉદ્યાન થા । (તત્થણં વીયસોગાણ

વતી નામે એક ક્ષેત્ર-ખંડ-છે. જેને ચક્રવર્તી અ અટ્ટો છતતા આવ્યા છે-તેનું નામ સલિલાવતી વિજય છે

(તત્થણં સલિલાવતી વિજય વીયસોકા નામં રાયહાણી પળ્લણ્ણત્તા) સલિલાવતી વિજયમાં વીતજોકા નામે એક રાજધાની છે (નવ જોયળ વિત્થિન્ના જાવ પચ્ચક્કલં દેવલોય ભૂયા) તેનો વિસ્તાર નવ યોજન જેટલો તેમજ તેનો આયામ ૧૨ (બાર) યોજન જેટલો છે તે પ્રત્યક્ષ દેવલોક-અમરપુરી-જેવી સુંદર છે. (તીસેણં વીયસોગાણ રાયહાણીણ ઉત્તરપુરત્થિમે દિસિમાણ હંદ કુંમે નામં ઉજ્જાણે) તે વીત શોકા નગરીના ઇજાન કોણમાં ઇન્દ્રકુંભ નામે એક ઉદ્યાન હતો.

(તત્થણં વીયસોગાણ રાયહાણીણ વલ્લે નામં રાયા, તસ્સ ધારણી પામોક્કલં

अवरोधे=अन्तः पुरे आसन्. बलनामकस्य तस्य राज्ञो धारणीप्रमुखा एकसहस्र संख्यकाः देव्यआमन्नित्यर्थः ।

ततस्तदनन्तरं खलु सा धारिणी देवी अन्यदा कदाचित्—अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् समये सिंह स्वप्ने स्वप्नावस्थायां दृष्ट्वा प्रतिबुद्धा=जागरिता, यावद् महाबलो नाम दारको जातः इह यावच्छब्देन—सा स्वपवृत्तं भर्तुरग्रे निवेदयति, ततः स्वप्नपाठकमुत्वात् स्वप्नफलश्रुतिस्ततः सा गर्भवती जाता संपूर्णेषु मासेषु महाबल नामकः पुत्रो जात इत्यर्थो बोद्धव्यः । सा कीदृश इत्याह उन्मुक्त—यावद्

राघहाणीए बले नामं राया, नस्स धारणी पामोक्खं देवी सहस्सं ओराहे होत्था) उस चीत शोका नाम की राजधानी में बल नामका राजा रहता था । उसके अन्तः पुर में धारणी प्रमुख १ हजार रानियां थी । (तएणं सा धारिणी देवी अन्नया कयाइं सिहे सुमिणे पासित्ता णं पडिबुद्धा जाव महव्वले नामं दारए जाए उम्मुक्क जाव भोगसमत्थे) एक दिनकी बात है कि जब धारिणी देवी अपनी शय्या में आनन्द के साथ सोयी हुई थी उस समय उसने रात्रिके पश्चिम प्रहरमें स्वप्नमें एक सिंह देखा । स्वप्न देखने के साथ साथ वह जग गई । स्वप्न का वृत्तान्त उसने अपने पतिसे निवेदित किया । उसने स्वप्न पाठकों को बुलाया और उनलोगोंने स्वप्न फलका रहस्य उसे सुनाया रानीने भी वह सब सुना । वह गर्भवती हो गई । गर्भ के नौ मास रात्रि सगुंठे सात और आनन्द के साथ उसके व्यतीत हुई । बाद में महाबल नामका पुत्र उससे उत्पन्न हुआ ।

देवी सहस्सं ओराहे होत्था)

ते चीतशोका नामनी राजधानीमां भल नामे राजा रहते। हुते।

तेना राणवासमां धारणी प्रमुण अके डब्बर राणीओ हुती।

(तएण सा धारिणीदेवी अन्नया कयाइं सिहे सुमिणे पासित्ताणं पडिबुद्धा जाव महव्वले नामं दारए जाए उम्मुक्कजाव भोगसमत्थे)

अके वणतनी बात छे के धारिणीदेवी पोतानी शय्या उपर सुजेथी सती ते समये रात्रिना छेदला पडेरमां तेणे स्वप्नमां अके सिंह जेथे। स्वप्न जेतानी साथेजे ते जगी गछ, अने स्वप्ननी विगत पोताना पतिने कडी संलग्गी। स्वप्न पाठकेने जेलाव्या अने तेमणे राजने स्वप्नना इण रिषे णधी बात कडी राणीओ पणु स्वप्नना रहस्यने स्वप्न पाठकेना सुजेथी मलग्ग्यु ते सगर्हा थछ. गर्भना नव मास अने साडा सात दिवसे सुजेथी पयार थया. तयार णाह थया समये तेने महाबल नामे पुत्रने जन्म थयो।

ભોગ સમર્થઃ = ઉન્મુક્તવાલભાવ વિજ્ઞાતપરિણતમાત્રઃ સર્વકલાકુશલો ભોગસમર્થો જાત ઇત્યર્થઃ ॥ સૂ. ૧ ॥

મૂલમ્-તદ્દેશં તં મહાવલં અમ્માપિયરો સરિસિયાણં કમલસિરી પામોક્ષાણં પંચણ્હં રાયવરકન્નાસયાણં એગદિવસેણં પાણિં ગેણ્હાવેતિ, પંચ પાસાયસયા પંચસયદાઓ જાવ વિહરહ, થેરાગમણં, ઇંદકુંભે ઉજ્જાણે સમોસઢા । પરિસા નિગ્ગયા, વલો વિ નિગ્ગઓ ધમ્મં સોચ્ચા ણિસમ્મ જં નવરં મહાવલં કુમારં રજ્જે ઠાવેહ જાવ એક્કારસંગવી વહૂણિ વાસાણિ સામણ્ણપરિયાયં પાઉણિત્તા જેણેવ ચારુપવ્વએ માસિણં ભત્તેણં સિદ્ધે ॥ સૂ. ૨ ॥

ટીકા-તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ તં 'મહાવલં' મહાવલનામકં કુમારં માતાપિતરૌ 'સરિસિયાણં' સદશીનાં કુલેન વયસા યોગ્યાનાં કમલશ્રીપમુલ્લાણાં, પશ્ચાનાં રાજવરકન્યાશતાનાં=પશ્ચશતાનાં રાજવરકન્યાનામ્. એકદિવસે પાણિ ગ્રાહયતઃ, પશ્ચ

ધીરે ૨ વહ મહાવલ પુત્ર વાલ્યકાલ કો પૂરા કરકે યૌવન અવસ્થા કો પ્રાપ્ત હુઆ । અવસ્થાનુસાર વહ વિકસિતજ્ઞાન વાલા મી હોગયા સર્વકલાઓં મેં કુશલમતિ વન ગયા ઔર-પંચેન્દ્રિયોં કે ભોગ ભોગને લાયક મી હો ગયા । સૂત્ર " ૧ "

'તદ્દેશં તં મહાવલં' ઇત્યાદિ

ટીકાર્થ-(તદ્દેશં) ઇમકે વાદ (તં મહાવલં અમ્માપિયરો) હસ મહાવલ કા માતા પિતાને (એગદિવસેણં) એક હી દિન કે મીતર (સરિસિયાણં કમલસિરી પામોક્ષાણં પંચણ્હં રાયવરકન્નાસયાણં) સમાન કુલ, વય વાલી કમલશ્રી આદિ પાંચસૌ શ્રેષ્ઠ રાજકન્યાઓં કે સાથ (પાણિ

સમય જતા મહાબલ બચપણુ વટાવીને જુવાન થયો. ઉંમરના વધારાથી વધીને તે સવિશેષ વિકાસ યુક્ત જ્ઞાનવાળો ગયો. તે બધી કળાઓમા કુશળ બુદ્ધિ વાળો અને પંચેન્દ્રિયોના લોગોને લોગવવા યોગ્ય થઈ ગયો. ॥ સૂત્ર " ૧ " ॥

'તદ્દેશં મહાવલં' ઇત્યાદિ

ટીકાર્થ-(તદ્દેશં) ત્યારબાદ (તં મહાવલ અમ્માપિયરો) મહાબલને તેનાં માતા પિતાએ (એગદિવસેણં) ફક્ત એક દિવસમા જ.

(સરિસિયાણં કમલસિરીપામોક્ષાણં પંચણ્હં રાયવર કન્નાસયાણં) સરખા કુળ અને સરખી આયુષ્યવાળી કમળ શ્રી વગેરે પાંચસૌ ઉત્તમ રાજકન્યાઓની સાથે (પાણિ ગેણ્હાવેતિ) પરણાવી દીધો. (પંચ પાસાય સયા પંચ સય

प्रासादशतानि पञ्चशतबधूनां निवासार्थं पञ्चशतानि प्रसादान् कारयतः। पञ्चशतदायः=पञ्चशतप्रमितो दायः=यौतुकं 'दहेज' इति भाषा प्रसिद्धः श्वसुरेण तस्मै महाबलकुमाराय प्रदत्त इत्यर्थः। स महाबलकुमारः यावद्=उपरि प्रासादे मानुष्यकान् कामभोगान् उपभुञ्जानः, विहरति=आस्तेस्म। अथ—'थेरागमणं' स्थविरागमनम्=तत्र वीतशोकायां नगर्यां स्थविराणामागमनमभूदित्यर्थः। ते स्थविराः इन्द्रकुम्भे=इन्द्रकुम्भनामके 'उज्जाणे' उद्याने 'समोसोढा' समवसृताः—अवग्रहमवग्रहावस्थिताः। परिषन्निर्गता=वीतशोकानगरी निवासीनो लोकाः स्थविराणां वन्दनार्थं बहिर्निःसृता इत्यर्थः। बलोऽपि निर्गतः=बलनामा नृपोऽपि नगर्यां निःसृतः। स्थविराणामन्तिके धर्मं श्रुत्वा निशम्य, राजा बलः प्रतिबुद्धः सन्नवादीत्—

गेण्हावेति) विवाह कर दिया। (पंच प्रासादस्य पंचसयदाओ) और पांच सौ प्रासाद उन ५०० पांच सौ बधूओं के निवास के लिये बनवा दिये। महाबल कुमारके लिये उसके श्वसुर ने ५०० प्रमाण दहेज दिया। अर्थात् दहेज में भी वस्तुए महाबल कुमारको मिली—वे सब ५०० ५०० सौ थी। (जाव विहरइ) इस तरह वह महाबल कुमार यावत् महलों के ऊपर रहता हुआ मनुष्य भव संबंधी काम भोगों को भागने लगा (थेरागमणं इन्द्रकुम्भे उज्जाणे समोसोढा परिसा निगगया बलो वि निगगओ) वीतशोका नामकी उसनगरी में एक समय स्थविरो का आगमन हुआ वे सब वहाँ के इन्द्रकुम्भ नाम के उद्यान में मुनिपरंपरा के अनुसार अवग्रह प्राप्तकर विराजमान हुए। नगरी के परिषद मुनि वंदना के लिये अपने अपने घर से निकल कर उस उद्यान में आई। बल राजा भी आया। (धम्मं सोच्चा निसम्म

दाओ) अने पांचसो भडेल ते पांचसो नववधूओ ने रडेवा भाटेभनावी दीधा. भडाभल कुमारना ससराओ पांचसो प्रमाण दहेज आप्थुं. ओटले डे भडाभलकुमारने देजमां ओटली वस्तुओ भणी ते तमाम पांचसोनी स'ब्ध्यावाणी डती. (जाव विहरइ) आ प्रमाणे भडाभल कुमार 'यावत्' भधा भडेलोमां रडीने मनुष्य लवना भधा लोगोलोगववा लाग्यो.

(थेरागमण इन्द्रकुम्भे उज्जाणे समोसोढा परिसा निगगया बलो वि निगगओ)

ओक वज्जते वीतशोका नामनी ते नगरीमां स्थविरोनु आगमन थयुं. तेओ भधा त्यांना इन्द्रकुम्भना उद्यानमां मुनिपरंपराने अनुसरता अवग्रह भेजवीने विराजमान थया. नागरिकोनी परिषद पोत पोत्ताना घेस्थी नीकणीने मुनिज्जोनी वंदना भाटे उद्यानमां आवी. पत्तराज पणु त्या आग्या,

अत्र पूर्ववद् वर्णनं बोध्यम्. यथा हे देवानुप्रियाः महाबलकुमारं राज्ये स्थापित्वा युष्माकमन्तिके प्रव्रजितुमिच्छामि. ततः स्थविरैः— ' विलम्बं माकुरु ' इत्युक्तोऽसौ बलः यन्नवरं=विशेषवृत्तमाह—महाबलं महाबलनामकं स्वपुत्रं राज्ये स्थापयन्ति स्थापयित्वा स्थविराणां समीपे प्रव्रजितः ।

यावद् एकादशाङ्गविद् एकादशाङ्गान्यधीते स्म.। बहूनि वर्षाणि श्रामण्यपर्यायं पालयित्वा यत्रैव चारुपर्वतस्तत्रोपागत्य मासिकेन भक्तन=मासिकभक्तप्रत्याख्यानं न मासिकमनशनं कृत्वेत्यर्थः, सिद्धः=मुक्तिं प्राप्तः ॥ सू०२ ॥

जं नवरं महाबलं कुमारं रज्जे ठावेइ, जाव एक्कारसंगवी बहूणि वासाणि सामणपरियायं पाउणिता जेणेव चारुपव्वए, मासिएणं भत्तेणं सिद्धे) स्थविरो से श्रुतचारित्र रूप धर्म का व्याख्यान सुनकर, उसे हृदय में धारण कर राजा बल प्रतिबुद्ध हो गया । और कहने लगा— हे देवानुप्रियो ! मैं महाबल कुमार को राज्य में स्थापित कर आपके पास दीक्षा लेना चाहता हूँ । इस तरह जब राजा ने कहा—तो उन स्थविरो ने “ विलम्ब मत करो ” ऐसा उससे कहा—इस प्रकार उन से आज्ञापित होता हुआ वह महाबल राजा वापिस नगर में आया वहाँ आकर उसने महाबल कुमार को राज्य में स्थापित किया ।

याद में स्थविरो के पास जाकर दीक्षित हो गया । धीरे २ उसने ११ अंगों का अध्ययन कर लिया । इस तरह उसने अनेक वर्षों तक श्रामण्य पर्याय का पालन किया । पालन करके फिर वह जहाँ वह चारु पर्वत था वहाँ आया । वहाँ आकर उसने १ मास का भक्त प्रत्याख्यान किया । और अन्त में मुक्ति को प्राप्त कि । सूत्र “ २ ”

(धम्मं सोच्चा निसम्म जं नवरं महाबलं कुमारं रज्जे ठावेइ, जाव एक्कारसंगवी बहूणि वासाणि सामणपरियायं पाउणिता जेणेव चारुपव्वए मासिएणं भत्तेणं सिद्धे)

स्थविरो पासे श्री श्रुतचारित्र रूप धर्मनुं व्याख्यान सांलणीने तेने सारी पेठे हृदयमां धारण करीने राजा बल प्रतिबुद्ध थय गये, अने ते कडेवा लाये— ‘ हे देवानुप्रियो ! हुं महाबल कुमारने राज्यासने स्थापित करीने तेमारी पासेथी दीक्षित थवा थाहुं छुं. राजा नी आ वात सांलणीने स्थविरो अ तेने कहुं ‘ विलम्ब करो नहि ’ आ रीते तेमनी आज्ञा भेजवीने राजा नगरमां आव्या. त्यां आवीने तेले महाबल कुमारने राज्यासिद्धासनं उपर भेसाउथो.

त्यारभाइ राजा स्थविरोनी पासे आवीने दीक्षित थय गये. धीमे धीमे तेले अगियार (११) अंगोनुं अध्ययन कथुं. आरीते तेले धन्यां वर्षां सुधी श्रामण्य पर्यायनुं पालन कथुं. पालन करीने ते न्यां चारुपर्वत इतो त्यां आवीने तेले अक मासनुं भक्त प्रत्याख्यान कथुं. अने अन्ते मुक्ति भेजवी ॥ सू०२ ॥

मूलम्—तएणं सा कमलसिरी अन्नया सीहं सुमिणे जाव बल-
 भदो कुमारो जाओ, जुवराया यावि होत्था, तस्स णं महाब-
 लस्स रत्तो इमे छप्पियबालवयंसगा रायाणो होत्था, तं जहा
 अयले धरणे पूरणे वसु वेसमाणे अभिचंदे सहजायया सहवड्ढि-
 या जाव अम्हेहिं एगयओ समेच्चा णित्थरियव्वं त्तिकट्ठु अन्न-
 मन्नस्सेयमट्ठं पडिसुणेति, तेणं कालेणं तेणं समएणं इंदकुंभे
 उज्जाणे थेरा समोसढा । परिसा निग्गया, महब्बले णं
 धम्मं सोच्चा जं नवरं छप्पियबालवयंसए आपुच्छामि
 बलभदं च कुमारं रज्जे ठावेमि, जाव छप्पिय बालवयंसए आपु-
 च्छइ । तएणं ते छप्पियबालवयंसगा महब्बलं रायं एवं
 वयासी—जइ णं देवाणुप्पिया ! तुब्भे पव्वयहं अम्हं के अन्ने
 आहारे वा जाव पव्वयामो । तएणं से महब्बले राया ते
 छप्पिय बालवयंसए एवं वयासी—जइणं तुब्भे मए सद्धिं जाव
 पव्वयह तो णं गच्छहं जेट्ठे पुत्ते सएहिं २ रज्जेहिं ठावेह—
 पुरिससहस्सवाहिणीओ सीयाओ दुरूढा जाव पाउब्भवंति, तए
 णं से महब्बले राया छप्पियबालवयंसए पाउब्भूते पासइ,
 पासित्ता, हट्ठुट्ठे कोडुंविय पुरिसे सदावेइ, सदावित्ता, बलभ-
 इस्स अभिसेओ. आपुच्छइ, तएणं से महब्बले जाव महिड्ढीए
 जाव पव्वइए एक्कारस अंगाइं अहिज्जइ, बहूहिं चउत्थ जाव
 भावेमाणे विहरइ ॥ सू० ३ ॥

टीका—‘तएणं सा’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं सा कमलश्री राज्ञी महावल्लस्य भार्या, अन्यदा अन्यस्मिन् काले सिंहं स्वप्ने दृष्टा प्रतिबुद्धा । यावत् बलभद्रः कुमारो जातः अत्र यावत्करणेनायमर्थोऽवगन्तव्यः—सा स्वप्नवृत्तं भर्तुरग्रे निवेदयति ततः स्वप्नपाठकमुखात् स्वप्नफलश्रवणं यावत्—तदनन्तरं सा गर्भवती जातिः सपूर्णेषु मासेषु बलभद्रनामकः कुमारः उत्पन्न इति । स युवराजश्चाप्यभवत् । तस्य खलु महावल्लस्य राज्ञ इमे=वक्ष्यमाणा पडपि च बालवयस्यका बालमित्राणि

‘तएणं सा कमलसिरी’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (सा कमलसिरी) महावल्ल राजा की रानी कमल श्री ने (अन्नया) किसी एक समय (सींह) सिंह को (सुमिणे) स्वप्न में (जाव बलभद्रो कुमारो जाओ) देखा और देख कर वह प्रतिबुद्ध हो गई—जग गई—। यावत् उस के बलभद्र कुमार उत्पन्न हुआ यहाँ यावत् शब्द से इस पाठ का संग्रह हुआ है—कमल श्री ने स्वप्न में जो सिंह देखा था उस स्वप्न को उस ने अपने पति महावल्ल से कहा—महावल्ल ने स्वप्नपाठकों को बुलाया उन्होंने ने इस दृष्ट स्वप्न का क्या फल है यह बात उसे सुनाई । सुनकर सब को बड़ा आनन्द हुआ । कमल श्री गर्भवती हुई । नौ मास साढे सात दिन जब गर्भ को पूर्ण हो गया—तब कमल श्री के बलभद्र नाम का कुमार उत्पन्न हुआ ।

(जुवराया यावि होत्था) धीरे २ वह कुमार युवराज भी बन गया ।
(तस्स णं महावल्लस्स रन्नो इमे छप्पिय बालवयंसगा रायाणो होत्था)

‘तएणं सा कमलसिरी’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्पारभाद (सा कमलसिरी) महावल्ल राज्ञी राज्ञी कमल श्रीके (अन्नया) कैध ओक वणते (सींह) सिंहने (सुमिणे) स्वप्नमां (जाव बलभद्रो कुमारो जाओ) जेथो अने जेधने ते जगी गध, ‘यावत्’ समय जतां तेने महावल्ल नामे कुमार जन्मथो, अही ‘यावत्’ शब्दथी आ पाठोने संग्रह थयो छे के—कमलश्रीके जे स्वप्नमां सिंह जेथो डतो ते स्वप्न विषेनी अर्था तेणु पोताना पति महावल्लने दुरी महावल्ले स्वप्नपाठकेने जोलाव्या स्वप्नपाठकेके तेने स्वप्ननुं इण जताव्यु, स्वप्नइणने जण्णीने जधाने जूज्ज आनंद थयो, कमलश्री सगर्वा थध, गर्भने ज्यारे नवमास अने साडा सात दिस पूरां थया त्पारे कमलश्रीना उदरथी महावल्लनामे कुमारने जन्म थयो,

(जुवराया यावि होत्था) समय पसार थतां कुमार महावल्ल युवराज पण थध गया, (तस्स णं महावल्लस्स रन्नो इमे छप्पिय बालवयंसगा रायाणो होत्था) महावल्ल राजने ६ बालमित्र राज्ञे पणु डता,

राजान आसन्, तद् यथा—(१) अचलः, (२) धरणः, (३) पूरणः, (४) वसुः (५) वैश्रमणः, (६) अभिचंद्रः, ते कीदृशा इत्याह—‘सहजायया’ सहजातकाः सह समानकाले समुत्पन्नाः, सहवर्धिताः, समानकाले वर्धिताः, यावत्—‘तेसि अन्नया कयाई एगयओ सहियाणं समुवागयाणं सन्निसन्नाणं सन्निविट्ठाणं इमेयारुवे मिहो-कहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था—जन्नं देवाणुप्पिया ! अम्हं सुहं वा दुक्खं वा पवज्जा वा विदेशगमणं वा समुपज्जइ, तन्नं,’ इत्यन्तस्य पाठस्य संग्रहः । तेषाम् अन्यदा कदाचित् एकतः सहितानां समुपागतानां संनिषण्णानां संनिविष्टानाम् अयमेतद्रूपः मिथः कथासमुल्लापः समुदपद्यत इति छाया । एकतः=एकत्र—एकस्मिन् स्थाने सहितानां=मिलितानां, समुपागतानां सप्तानां मध्ये एकस्य कस्यचिद् भवने कार्यवशात् संग्राप्तानां, संनिषण्णानाम्=उपविष्टानां, संनिविष्टानां=स्थिरसुख-सनस्थितानाम्—अयमेतद्रूपः=वक्ष्यमाणस्वरूपः मिथः कथासमुल्लापः=परस्परवार्तालापः समुदपद्यत=अभवत्, इत्यर्थः । यत् खलु देवाणुप्पियाः ! अस्माकं सुखं वा दुःखं वा प्रवज्ज्या वा विदेशगमनं वा समुत्पद्यते, तत् खलु अस्माभिः ‘एगयओ

उस महाबल राजा के ये छह बाल मित्र राजा थे । (तंजहा अयले, धरणे, पूरणे, वसु, वेसमणे अभिचंदे सहजायया, सहवड्डिया जाव कम्हेहिं एगयओ समेच्चा णित्थरियव्व त्ति कट्ठु अन्नमन्नस्सेयमट्ठं पडिसुणेंति) उनके नाम ये हैं—(१) अचल, (२) धरण (३) पूरण (४) वसु (५) वैश्रमण (६) ये अभिचंद्र । सब महाबल राजा के साथ२ उत्पन्न हुए थे, और उन्हीं के साथ २ बड़े हुए थे । एक समय सब ये सबके सब किसी कार्यवश एक स्थान पर एकत्रित हुए तो परस्पर में इन सब ने ऐसा विचार किया—कि चाहे सुख कारक कार्य हो या दुःख कारक कार्य हो, प्रवज्ज्या लेना हो या परदेश जाना हो चाहे इनमें से कोई भी

(तंजहा अयले, धरणे, पूरणे, वसु, वेसमणे, अभिचंदे सहजायया सह वड्डिया जाव अम्हेहिं एगयओ समेच्चा णित्थरियव्व त्ति कट्ठु अन्नमन्नस्सेयमट्ठं पडिसुणेंति

तेमना नामो आ प्रमाणे छे—(१) अचल, (२) धरण, (३) पूरण, (४) वसु, (५) वैश्रमण, (६) अभिचंद्र. आ भधा भडाभल राजनी साथे ज जन्म्या हुता, अने तेमनी साथे ज मोटा थया हुता, ओक वण्णते न्यारे भधा ओछ कार्यवश ओक स्थाने ओकठा थया तयारे तेओओ विचार क्यो के दुःख कारक के सुख कारक गमे तेवुं काम डोय प्रवज्ज्या अडणु करवी डोय के परदेश ओडणु डोय, तो आपणु भधाओ संपीने ज ते काम साथे रहीने करवुं

समेचा ' एकतः समेत्य ' गित्थरियव्वं ' निस्तरितव्यम् इतिकृत्वाऽन्योन्यस्यैतमर्थं प्रतिशृण्वन्ति, अस्मामिः सर्वमित्रैर्मिलित्वा सर्वं कार्यं संपादनीयमिति निश्चित्य परस्परमेतमर्थं प्रतिज्ञातवन्त इत्यर्थः ।

तस्मिन् काले तस्मिन् समये इन्द्रकुम्भे उद्याने स्थविराः समवसृताः समागतवन्तः । परिपद्भिर्गता=स्थविरान् वंदितुं वीतशोका नगरी निवासिनो लोका वद्विर्निसृताः, महाबलो राजाऽपि वन्दनार्थं निर्गतः । महाबलः खलु धर्मं श्रुत्वा प्रतिबुद्धः सन् स्थविरानेवमवादीद् युष्माकमन्तिके प्रव्रजितुमिच्छामि यन्नवरं पडपि च बालवयस्यकान् आपृच्छामि बलभद्रं च कुमारं राज्ये स्थापयामि, ततः कार्यं करना हो तो हम सब लोग मिलकर ही वह कार्य करेंगे इस प्रकार से आपस में वे सब वचन बद्ध हो गये । (तेणं कालेणं तेणं समएणं) इतने में उस काल और उस समय में (इंदकुंभउज्जाणे थेरा समोसढा) उस इंदकुंभ उद्यान में स्थविरों का आगमन हुआ—(परिसा निग्गया महव्वलेणं धम्मं सोच्चा जं नवरं छप्पिय बालवयंसए आपुच्छामि बलभद्रं च कुमारं रज्जे ठावेमि) स्थविरों का आगमन सुनकर वीतशोका नगरी की परिषद् मुनियों को वंदना करने के लिये अपने २ घर से निकल कर उद्यान में आई, महाबल राजा भी गये । धर्म का उपदेश हुआ महाबल राजा धर्म का उपदेश सुन कर प्रतिबोध को प्राप्त हो गया ।

उसने उसी समय स्थविरों से कहा—भदंत ! मैं आप लोगों के पास दीक्षा धारण करना चाहता हूँ—परन्तु मेरे जो बालसखा हैं मैं उन से

आ प्रभाए तेओ प्रतिज्ञा (वयन) अद्ध तथा. (टेणं कालेणं तेणं समएणं) ते ङाणे अने ते सभये इंदकुंभे उज्जाणे थेरा समोसढा) इन्द्रकुंभ उद्यानम् । स्थविरो पधायो.

(परिसा निग्गया महव्वले णं धम्मं सोच्चा जं नवरं छप्पिय बालवयंसए आपृच्छामि बलभद्रं च कुमारं रज्जे ठावेमि)

स्थविरोनुं, आगमन सांलणीने पोत पोताना स्थानेथी नीडणीने वीत शोका नगरीना नागरिकेनी परिषद् मुनियोनी वंदन भाटे उद्यानमां आवी. महाबल राजा पणु त्यां गया. मुनिओओ धर्म्मो उपदेश आव्यो धर्म्मोपदेश श्रवणु करीने राजा महाबलने प्रतिबोध थयो. ओट्टे के वैराज्य थयो.

महाबले ते सभये न स्थविरोने विनंति करी “ छे लदंत ! हुं तभारी पासेथी दीक्षित थवा आहुं छुं. पणु ते पडेलां आ विषे भारा आलसाआओने

स्थविरैः—‘ मा विलम्बं कुरु ’ इत्येवमुक्तः सन् स्वभवने समागत्य यावत् तान् षडपि बालवयस्यकान् अपृच्छति । ततः खलु ते षडपि च बालवयस्यकाः महाबलं राजानमेवमवादीत्—यदि खलु देवानुप्रियाः ! यूयं प्रव्रजिष्यथ, अस्माकं कोऽन्य आधारो वा आलम्बो वा भविष्यति यावत्—तस्माद् युष्माभिः सहैव वयं प्रव्रजामः । ततः खलु स महाबलो राजा तान् षडपि च बालवयस्यकान् एवमवादीत्—यदि खलु यूयं मया सार्धं यावत् प्रव्रजिष्यथ, तर्हि खलु स्व स्वभवनं गच्छत ज्ये-

इस विषय में पूछ लूँ और बलभद्र कुमारको राज्य में स्थापित कर दूँ पीछे आपके पास संयम लूँगा । इस प्रकार राजा का कथन सुनकर स्थवि-
रों ने उससे “ मा विलम्बं कुरु ” विलम्ब मत करो ऐसा कहा—
स्थविरो द्वारा अनुमत हो कर राजा अपने घर पर वहाँ से वापिस
आया और आते ही उस ने (जाँव छप्पिय बालवयंसए आपुच्छइ)
अपने बाल काल्य के उन छह मित्रों से पूछा ।

(तएणं ते छप्पिय बालवयंसगा महव्वलं रायं एवं वयासी)
अपने मित्र महाबल की बात सुनकर उन मित्रों ने उससे ऐसा कहा—
(जइणं देवा० जाव पव्वयामो) मित्र ! यदि आप दीक्षा लेना चाहते
हैं तो फिर हमारा आपके बाद और कौन दूसरा आलंबन तथा आधार
होगा—इसलिये हम भी आप ही के साथ दीक्षा संयम धारण करेंगे ।
(तएणं एवं वयासी) इस प्रकार अपने बाल काल्य के मित्रों की बात
सुनकर राजा महाबल ने उन से कहा (जइणं तुब्भे मए सद्धि जाव

हुं पूछी लउ अने जलभद्र कुमारने राज्यासने भेसाडी हउ. तयार भाह
तभारी पासेथी संयम अडणु करीश “ आ रीते राजनी विनंती सांलणीने
स्थविरोअे तेने कहुं—“ मा विलम्बं कुरु, भोडुं करो नहि. ” आभ स्थविरोनी
आज्ञा भेजवीने ते राज पोताने घर पाछो वल्यो. घर आवीने तेणे (जाव
छप्पियबालवयंसए आपुच्छइ पोताना छये जालसणाओने पूछयुं.

(तएणं ते छप्पियबालवयंसगा महव्वलं रायं एवं वयासी) पोताना
मित्र भडाजलनी बात सांलणीने ते मित्रोअे तेने कहुं—“ जइणं देवा जाव
पव्वयामो) हे मित्रवर ! तमे जे दीक्षित थवा आडो छे तो अभासे केणु
आलंभन अने आधार थसे ? अथी अमे पणु तभारी साथे जे दीक्षा संयम
धारणु करीशुं. (तएणं..... एवं वयासी) आ रीते पोताना जाल सणाओनी
बात सांलणीने भडाजले तेभने कहुं—

(जइणं तुब्भे मए सद्धि जाव पव्वयइ तोणं गच्छइ जेद्वे पुत्ते सएहिं २ रज्जे
हिं ठावेइ).

પ્રાન્ પુત્રાન્ સ્વકેષુ સ્વકેષુ રાજ્યેષુ સ્થાપયત, સ્થાપયિત્વા પુરુષસહસ્રવાહિનીઃ શિવિકા દુરુઢાઃ સમારુઢાઃ સન્તો યાવત્=મમાન્તિકે પ્રાદુર્ભવત, તતસ્તે પઢપિ વાલવ્યસ્યકાઃ સ્વ સ્વ ગૃહે ગત્વા સ્વ સ્વ જ્યેષ્ઠપુત્રં રાજ્યે સ્થાપયિત્વા પુરુષસહસ્રવાહિનીઃ શિવિકાઃ સમારુઢાઃ સન્ત મહાવલ્લસ્ય રાજ્ઞોઽન્તિકે પ્રાદુર્ભવન્તિ । તતઃ સ્વલુ સ મહાવલ્લો રાજા પઢપિ ચ વાલવ્યસ્યકાન્ પ્રાદુર્ભૂતાન્ પઞ્યતિ । દૃષ્ટ્વા હૃષ્ટતુષ્ટો=ઽતિશયેન તુષ્ટઃ સન્ કૌટુમ્બિકપુરુષાન્ શબ્દયતિ=આહ્વયતિ । શબ્દયિત્વા =આહ્વય વલ્લભદ્રસ્ય વલ્લભદ્રકુમારસ્ય અભિષેકઃ કારિતઃ । તતો મહાવલ્લો વલ્લભદ્ર

પવ્વયહ તો ણં ગચ્છહ જેઠે પુત્તે સણ્ઠિં ૨ રજ્જેહિં ઠાવેહ) યદિ આપ લોગ મેરે સાથ પ્રવ્રજિત હોના ચાહતે હૈં તો અપને ૨ ઘર પર જાઓ-ઔર જાકર જ્યેષ્ઠ પુત્રોં કો અપને ૨ રાજ્યપદ પર સ્થાપિત કરો-ચાદ મેં પુરુષ સહસ્ર વાહિની શિવિકાઓ પર આરુઢ હોકર મેરે પાસ યહાં આઓ (પુરિસસહસ્રવાહિનીઓ સીયાઓ દુરુઢા જાવ પાડવ્ભવંતિ) હસ પ્રકાર મહાવલ્લ રાજા કો ઘાત સુનકર વે છહોં મિત્ર વહાં સે અપને ૨ ઘર પર આયે-ઔર અપને ૨ જ્યેષ્ઠ પુત્રોં કો અપને ૨ પદ પર સ્થાપિત કર પુરુષ સહસ્ર વાહિની શિવિકા પર આરુઢ હો મહાવલ્લ રાજા કે પાસ આયે । (તણં સે મહાવલ્લે રાયા છપ્પિય વાલ વયંસણ પાડવ્ભૂણ પાસહ, પાસિત્તા હઠ તુઢે કોહુંવિય પુરિસં સદાવેહ, સદાવિત્તા વલ્લભદ્રસ અભિસેઓ, આપુચ્છહ) મહાવલ્લ રાજા ને જવ અપને હન છહોં વાલ મસ્યાઓં કો અપને પાસ આયા હુઆ દેસ્યા-તો દેવ્વકર વે વહુત અધિક

જે તમે બધા ખુશીથી મારી સાથે દીક્ષિત થવા આહતાહો છો તો સત્તરે પોત પોતાની રાજધાનીએ જઈને પોત પોતાના મોટા પુત્રો ને રાજગાદીએ બેસાડીને હજાર પુરુષો વહન કરે એવી ' પુરુષ સહસ્રવાહિની ' પાલખીઓ ઉપર બેસીને અહીં આવો. (પુરિસમહસ્રવાહિનીઓ સીયાઓ દુરુઢા જાવ પાડવ્ભવંતિ) આ રીતે મહાબલ રાજાની વાત સાંભળીને છએ મિત્રો ત્યાંથી પોતપોતાને ઘેર આવ્યા અને પોતાના સ્થાને મોટા પુત્રોને રાજ ગાદીએ બેસાડીને પુરુષ સહસ્ર વાહિની પાલખીઓ ઉપર બેસીને થઈને મહાબલ રાજાની પાસે આવ્યા.

(તણં સે મહાવલ્લે રાયા છપ્પિય વાલવયંસણ પાડવ્ભૂણ પાસહ, પાસિત્તા હઠ તુઢે કોહુંવિયપુરિસં સદાવેહ, સદાવિત્તા વલ્લભદ્રસ અભિસેઓ, આપુચ્છહ)

પોતાના છએ ખાલમિત્રોને પોતાની પાસે આવી ગયેલા જોઈને રાજા મહાબલ અત્યંત હાર્ષિત તેમજ સંતુષ્ટ થયો. રાજાએ સત્તરે તે સમયે જ કૌટુમ્બિક પુરુ

राजानम् आपृच्छतिस्म । आपृच्छय स महाबलो यावत् महद्दुर्घा महाद्युत्या पुरुष-
सहस्रवाहिनीं शिविकामारुह्य यावत् स्थविराणामन्तिके प्रव्रजितः दीक्षां गृहीत-
वान् । एकादशाङ्गानि-आचाराङ्गादीनि अधीतेस्म । बहुभिश्चतुर्थादि भक्तैः यावत्
आत्मानं भावयन् विहरति आस्ते स्म ॥ सू० ३ ॥

मूलम्-तएणं तेसिं महब्बलपामोक्खाणं सत्तण्हं अणगा-
राणं अन्नया कयाइं एगयओ सहियाणं इमेयारूवे मिहो
कहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था-जण्हं अम्हं देवाणुप्पिया ! एगे
तवोकम्मं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ, तण्णं अम्हेहिं सव्वेहिं तवो-
कम्मं उपसंपज्जित्ताणं विहरित्तएत्ति कट्ठु अणमणस्स एयमट्ठं
पडिसुणेंति, पडिसुणित्ता बहूहिं चउत्थ जाव विहरंति, तएणं
से महब्बले अणगारे इमेणं कारणेणं इत्थिणामगोयं कम्मं
निव्वत्तिंसु ॥ सू० ४ ॥

हर्षित एवं संतुष्ट हुए । उसी समय उन ने कौटुम्बिक पुरुषों को
बुलाया-बुलाकर बलभद्र कुमार का अभिषेक करवाया ।

इस तरह बलभद्र कुमार अब राज्य पद आसीन हो गया- ।
महाबल राजा ने बलभद्र से पूछा-पूछकर फिर वे पुरुष सहस्र बाहिनी
शिविका पर आरूढ हो गये-और महाक्रुद्धि एवं महाद्युति के साथ २
चलते हुए वे स्थविरो के पास उद्यान में आये । उन्होंने ने संयम ले लिया ।
आचारांग आदि ११ अंगों का अध्ययन किया और चतुर्थभक्त आदि
विविध प्रकार की तपस्याओं से अपने आत्मा को भावित किया ॥सू० ३॥

ધોને યોદ્ધાવ્યા અને યોદ્ધાવીને બલભદ્ર કુમારનો રાજ્યાભિષેક કરાવડાવ્યો.

આ રીતે બલભદ્ર કુમાર રાજ્યાસને ધિરાણીત થઈ ગયા. રાજા મહાબલે
પ્રવ્રજ્યા વિષે બલભદ્રને પૂછ્યું અને પૂછીને પુરુષ સહસ્રવાહિની પાલખી
ઉપર બેસીને મહાક્રુદ્ધિ અને મહાદ્યુતિની સાથે શોભતા તેઓ ઉદ્યાનમાં સ્થ-
વિરાની પાસે આવ્યા. અને તેઓએ સંયમ સ્વીકાર્યો. તેમણે આચારાંગ વગેરે
અગિયાર અંગોનું અધ્યયન કર્યું. અને ચતુર્થભક્ત વગેરે અનેક પ્રકારની
તપસ્યાઓથી પોતાના આત્માને ભાવિત કર્યો. ॥ સૂત્ર “ ૩ ” ॥

टीका—तेसि ' इत्यादि । ततस्तदनन्तरं तेषां महाबलप्रमुखाणां सप्तानामनगाराणाम् । अन्यदा कदाचित् अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् काले एकतः सद्वितानाम् एकत्रोपविष्टानाम् अपमेतद्रूपः=वक्ष्यमाणस्वरूपः ' मिहो ' मिथः=परस्परं ' कथासमुल्लावे ' कथासमुल्लापः—वार्तालापः ' समुपज्जित्वा ' समुदपद्यत—अभवत् । हे देवानुप्रियाः ! अस्माकं मध्ये ' एगे ' एकः=कोऽप्येकः यत् खलु तपः कर्म ' उवसंपज्जित्वा ' उपसंपद्य अङ्गीकृत्य खलु विहरति=विहरिष्यति, अस्माभिः सर्वैः तत् खलु तपः कर्म उपसंपद्य खलु विहर्तुं=विहर्तव्यम्, इति कृत्वा ' अन्नमन्नस्स ' अन्योन्यस्य परस्परस्य एतमर्थं ' पडिसुणेंति ' प्रतिशृण्वन्ति=प्रतिजानन्ति प्रतिज्ञां

‘ तएणं तेसि महव्वलपामोकखाणं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इस के बाद (तेसि महव्वलपामोकखाणं सत्तण्हं अणगाराणं अन्नया कयाइं) उन महाबल प्रमुख सान अनगारोंको किसी एक समय (एगयओ सहियाणं इमेयारूवे मिहो कहा समुल्लावे समुपज्जित्वा) जब कि ये एक जगह बैठे हुए थे इस प्रकार का यह विचार उत्पन्न हुआ—परस्पर में उनकी ऐसी चान चीत चली—(जण्हं अम्हं देवानुप्पिया ! एगे तवोकम्मं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ) हे देवानुप्रियों ! हम लोगों में से जो भी कोई तप कर्म को अङ्गीकार कर अपने आप को भावित करेगा—हम सब भी वही तप कर्म आचरित करेंगे । (तण्णं अम्हेहिं सव्वेहिं तवोकम्मं उवसंपज्जित्ता णं विहरित्तएत्ति कइहु अण्ण-

‘ तएणं तेसि महव्वलपामोकखाणं ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्थारभाइ (तेसि महव्वलपामोकखाणं सत्तण्हं अणगाराणं अन्नया कयाइं) केहिं वण्णते भडाभल प्रमुण ते साने अनगाराने (एगयओ सहियाणं इमेयारूवे मिहो कहासमुल्लावे समुपज्जित्वा)—अथारे तेओ । ओइ स्थाने ओइठा थधने ओठा हुता थारे आ प्रभाणे विचार सुकथे—ओटले हे तेओ । आ रीते अरस परस वातथीत करवा लाया—(जण्हं अम्हं देवानुप्पिया ! एगे तवो कम्मं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ) हे देवानुप्रियो ! आपणुमांथी जेमेते व्यक्ति जे जतनुं तप कर्म स्वीकारीने पोताना आत्माने भावित करशे आपणे अधा पणु तेज तप आचरीशु

(तण्णं अम्हेहिं सव्वेहिं तवोकम्मं उवसंपज्जित्ता णं विहरित्तएत्ति कइहु अणमणस्स एयमइं पडिसुणेंति)

કુર્વન્તિ । પ્રતિશ્રુત્ય વહુભિશ્ચતુર્થ— યાવદ્ ચતુર્થમક્તાદિભિરાત્માનં ભાવયન્તો વિહ-
રન્તિ. । તતસ્તદનન્તરં સ મહાવલોઽનગારો ' હમેણ ' અનેન વક્ષ્યમાણેન 'કારણેણ'
કારણેન પ્રતિજ્ઞાં કૃત્વા તદન્યથા કરણરૂપેણ ભાષિત્વાતદન્યથા કરણં હિ માયા
સાચ સ્ત્રીત્વસ્ય કારણમ્, ઇયં માયાઽભિમાનાત્ પ્રાદુર્ભવતિ, અભિમાનં ચાત્ર—' અહ
મેતેષાં નાયકોઽસ્મિ, એતે મદધીના અનુનાયકાઃ સન્તીતિ. યદિ મમોત્કૃષ્ટતા ન
સ્યાત્તર્હિ નાયકાનુનાયકાનાં કો વિશેષઃ સ્યાદિત્યેવ ભાવનયા અભિમાનો માયા
મણસસ એયમદ્ પડિસુળેંતિ) હસ પ્રકાર વિચાર કર ઉન્હોં ને પરસ્પર
મેં હસ વિચાર કો સ્વીકાર કર લિયા ।

(પડિસુણિત્તા વહૂહિં ચત્થ જાવ વિહરંતિ) સ્વીકાર કર ફિર
उन सबने साथ ही साथ चतुर्थ भक्त आदि की तपश्चर्या करना प्रारंभ
कर दी— (तएणं से महब्बले अणगारे इमेणं कारणेणं इत्थिणामगोयं
कम्मं निव्वत्तिस्सु) महाबल अनगार ने इस वक्ष्यमाण कारण से स्त्री
नाम गोत्र कर्म का उपार्जन किया अर्थात् महाबल ने प्रतिज्ञा करके भी
प्रतिज्ञानुसार तपश्चरण नहीं किया किन्तु—कुटिल भाव रखकर अन्यथारूप
से तपश्चरण किया—कहा कुछ और किया कुछ—इसी का नाम माया है ।
यह माया स्त्रीत्व प्राप्ति का कारण होती है । माया अभिमान से उद्भूत
होती है—महाबल के हृदय में अभिमान इस कारण से आया था— कि
मैं इन सब का नायक हूँ—ये मेरे आधीन हैं—अनुनायक हूँ—यदि मेरे में
इनकी अपेक्षा उत्कृष्टता नहीं हो तो फिर नायक और अनुनायकों में

આ પ્રમાણે વિચાર કરીને બધાએ મળીને એ વાતને સ્વીકારી લીધી.

(પડિસુણિત્તા વહૂહિં ચત્થ જાવ વિહરંતિ) સ્વીકાર કરીને તેઓએ એકી
સાથે ચતુર્થલક્ષ્મી વગેરે તપશ્ચર્યા શરુ કરી

(તएणं से महब्बले अणगारे इमेणं कारणेणं इत्थिणामगोयं कम्मं निव्वत्तिस्सु)

મહાબલ અનગારે જેના કારણ વિષેની ચર્ચા આગળ થશે—તેવા “ ઓ
નામ ગોત્ર કર્મનું ” ઉપાજન કર્યું. એટલે કે મહાબલે પ્રતિજ્ઞા કરીને પણ
તે મુજબ તપનું આચરણ કર્યું નહિ. કુટિલભાવથી તેઓએ બીજી રીતે તપનું
આચરણ કર્યું. “ ઠહેવું કંઈ અને કરવું કંઈ ” તેનું નામ માયા છે. એ માયા
જ સ્ત્રીત્વ પ્રાપ્તિનું કારણ બને છે. અભિમાનથી માયા ઉત્પન્ન થાય છે. મહાબલ
ના મનમાં આરીતે અભિમાન ઉત્પન્ન થયું કે હું બધાનો નાયક છું. આ
બધા મારે આધીન છે—અનુનાયક છે. જો મારામાં તેઓની અપેક્ષા ઉત્કૃષ્ટતા
નહિ હોય તો નાયક અને અનુનાયકોમાં તફાવત શો રહ્યો ? આ જાતની ભાવના-

મુત્પાદયતિ. । ‘ ઇત્થિનામગોયં ’ સ્ત્રીનામગોત્રં यस્ય કર્મણ ઉદયાત્ સ્ત્રીભાવઃ સ્ત્રીત્વં પ્રાપ્યતે તત્ સ્ત્રીનામ કર્મ તથા-ગોત્રં જાતિ કુળ નિર્વર્તકં કર્મ અનયોઃસમા હારઃ સ્ત્રીનામગોત્રં કર્મ ‘ નિવર્તિસુ ’ નિર્વર્તિતવાન્. ઉપાર્જિતવાન્ ॥ સૂ.૦૪ ॥

મૂલમ્-જડ્ડણં તે મહબ્બલવજ્જા છ અણગારા ચઉત્થં ઉવસંપ-
જ્જિત્તાણં વિહરંતિ, તઓ સે મહબ્બલે અણગારે છટ્ઠં ઉવસંપ-
જ્જિત્તાણં વિહરઈ. । જડ્ડણં તે મહબ્બલવજ્જા અણગારા છટ્ઠં
ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ, તઓ સે મહબ્બલઅણગારે અટ્ઠમં
ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરઈ. । એવં અટ્ઠમં તો દસમં, અહ દસમં
તો દુવાલસં, ઇમેહિ ય ણં વીક્ષાણહિ ય કારણેહિં આસેવિય
વહુલીકણહિં તિત્થયરનામગોયં કર્મમં નિવર્તિસુ, તં જહા —

(૧) અરહંત (૨) સિદ્ધ (૩) પવયણ (૪) ગુરુ (૫) થેર
(૬) વહુસ્સુણ (૭) તવસ્સીસું. । વચ્છલ્લયાઈ (૮) તેસિં અભિક્ખણં
ણાણોવઓમે ય ॥૧॥ (૯) દંસણ (૧૦) વિણણ (૧૧) આવસ્સણ
ય (૧૨) સીલવ્વણ નિરૂયારં. । (૧૩) રવણલવ (૧૪) તવ (૧૫)
ચ્ચિયાણ (૧૬) વેયાવચ્ચે (૧૭) સમાહીય ॥૨॥ (૧૮) અપ્પુઠ્ઠ-
ણાણગહણે (૧૯) સુયમત્તી (૨૦) પવયણે પમાવણયા. । એણહિં
કારણેહિં તિત્થયરત્તં લહઈ જીઓ ॥સૂ.૦૫॥

કયા ભેદ હોગા-ઇસ પ્રકાર કી ભાવના ને ઉસ કે હૃદય મેં અભિમાન
ઉત્પન્ન કિયા ઓર ઇસ અભિમાન ને માયા કો જન્મ દિયા. । જિસ કર્મ
કે ઉદય સે જીવ સ્ત્રીત્વપદ પ્રાપ્ત કરતા હૈ વહ સ્ત્રી નામ કર્મ હૈ તથા
જાતિકુલ નિર્વર્તક જો કર્મ હોતા હૈ વહ ગોત્ર હૈ. । ઇસ પ્રકાર કે કર્મ કો
માયા કે સદ્ભાવ સે અનગાર ને ઉપાર્જિત કિયા. । સૂત્ર “ ૪ ”

એજ મહાબલના મનમા અભિમાન ને જન્મ આપ્યો હતો. અને એ અભિ-
માને જ માયાને પણ ઉત્પન્ન કરી હતી. જે કર્મના ઉદયથી જીવ સ્ત્રીત્વપદ
મેળવે છે તે સ્ત્રીનામ કર્મ છે તેમજ જે કર્મ જાતિકુલ નિર્વર્તક હોય છે તે
ગોત્ર છે. માયા ના સદ્ભાવથી આ પ્રમાણે તે અનગારે આ જાતના કર્મનું
ઉપાર્જન કર્યું. ॥ સૂત્ર “ ૪ ” ॥

टीका— 'जङ्गं ते इत्यादि । यदि खलु ते महाबलवर्जा पडनगाराः 'चउत्थं चतुर्थं=चतुर्थभक्तम्. एकोपवासमित्यर्थः, उवसंपज्जित्ता' उपसंपद्य=स्वीकृत्य खलु विहरन्ति, ततः स महाबलोऽनगारः 'छट्ठं' षष्ठं=षष्ठभक्तमुपवासद्वयमुपसंपद्य खलु विहरति । अयं भावः—यदा ते पडनगाराः एकोपवासं कुर्वन्ति, तदा महाबलोऽप्येकोपवासं करोति, परंतु—पारणदिने एवं कथयति अद्य मे शिरोबाधा ते नाहं पारणं करिष्यामि, भवद्भिरेवपारणं कर्तव्यमित्युक्त्वा मायया षष्ठं भक्तं करोतीति ।

यदि खलु ते महाबलवर्जा षष्ठं=षष्ठभक्तमुपसंपद्य=स्वीकृत्य खलु विहरन्ति, ततः स महाबलोऽनगारोऽष्टमं अष्टमभक्तमुपसंपद्य खलु 'विहरइ' विहरति ।

'जङ्गं ते महबलवज्जा छ अणगारा' इत्यादि ।

टीकार्थ—(जङ्गं) यदि वे (महबलवज्जा) महाबल अनगार को छोड़कर (छ अणगारा) छह अनगार (चउत्थंउवसंपज्जित्ताणं विहरन्ति) चतुर्थ भक्त की तपस्या करते—तओसे) तो वह (महाबल अणगारे) महाबल अनगार (छट्ठंउवसंपज्जित्ताणं विहरइ) दो उपवास करता—तात्पर्य इसका यह है कि जिस समय वे छह अनगार एक उपवास करते उस समय महाबल अनगार भी एक ही उपवास करता—परंतु जब पारणा का दिन आता तो कहने लगता कि आज मेरे शिरमे दर्द हो रहा है मैं पारणा नहीं करूंगा—आप लोग ही पारणा करलो ।

इस प्रकार माया को चित्त में रखकर वह दूसरा उपवास करलेता । (जङ्गं ते महबलवज्जा अणगारा छट्ठं उपसंपज्जित्ताणं विहरन्ति ताओ से महबले अणगारे अट्ठमं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ) इसी तरह वे

'जङ्गं ते महबलवज्जा छ अणगारा' इत्यादि

टीकार्थ—(जङ्गं) जे तेओ (महबलवज्जा) भडाणल सिवायना (छ अणगारा) छ अनगारे। (चउत्थंउवसंपज्जित्ताणं विहरन्ति) चतुर्थभक्तनी तपस्या करता (तओसे) त्यारे ते (महाबलअणगारे) भडाणल अनगार (छट्ठं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ) जे उपवास करता. ओटवे के ज्यारे छ अनगार ओक उपवास करता त्यारे भडाणल अनगार पणु ओकज उपवास करता. पणु ज्यारे पारणुने दिवस आवतो त्यारे तेओ कहेता के आजे भाइं भाथुं दुःखवा भांड्युं छे, हुं पारणुं करीश नहि. तमे बोके पारणुं करो.

आरीते मायावश थधने भडाणल अनगार भीजे उपवास करता हुता.

(जङ्गं ते महबलवज्जा अणगारा छट्ठं उपसंपज्जित्ताणं विहरन्ति, तओ से महबलेअणगारे अट्ठमं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ)

एवं यदि ते षडनगारा अष्टमम् अष्टमभक्तम्. उपसंपद्य विहरन्ति 'तो' तर्हि स महाबलोऽनगारः दशमं=दशमभक्तमुपसंपद्य विहरति । अथ यदि ते षडनगारा-दशमं=दशमभक्तमुपसंपद्य विहरति ' तो ' तदा स महाबलोऽनगारः ' दुबालसं ' द्वादशं द्वादश भक्तम् उपसंपद्य विहरति, एवमधिकाधिकतपः करणादहमुत्कृष्टो भविष्यामीति मायाकरणेन स्त्रीनामगोत्रं कर्मोपार्जितवान् तदानीं मिथ्यात्वं सास्वादनं च गुणस्थानमनुभवतिस्म, स्त्रीनामकर्मणो मिथ्यात्वानन्तानुबन्धि मायाहेतुकत्वादिति महाबल अनगार वर्ज छट्ट की तपश्चर्या-दो उपवास-करते तो यह महाबल अनगार अष्टम की तपश्चर्या-तीन उपवास करता ।

(एवं અટ્ટમંતો દસમં, અહ દસમંતો દુબાલસં इमेहिं य णं वीसाए-हिं य कारणेहिं य आसेविय बहुलीकएहिं तित्थयरनामगोयं कम्मं निव्वत्तिं) यदि वे छह अनगार अष्टमभक्त की तपश्चर्या करते तो यह महाबल अनगार दशमभक्त की तपश्चर्या करता यदि वे दशमभक्त की तपश्चर्या करते, तो यह द्वादशभक्त की तपस्या करता । इस तरह अधिकाधिक तप करने से मैं उत्कृष्ट उत्तम-हो जाऊंगा “ इस प्रकार माया पूर्वक तपस्या करने से उसने स्त्री नाम गोत्र-जिस कर्म के उदय से स्त्रीत्व की प्राप्ति होती है ऐसा स्त्री नाम कर्म तथा जाति कुल निर्वर्तक गोत्र कर्म का बंधकर लिया । इस समय मैं मिथ्यात्व और सास्वादन इन दो गुणस्थानों का जीव अनुभव करता है । क्यों कि मिथ्यात्व और अनंतानुबंधी माया हेतुकता स्त्री नामकर्म में रहती

આ પ્રમાણે બ્યારે તેઓ બધા છએ અનગારો છઠ્ઠી તપશ્ચર્યા-એ ઉપવાસ-કરતા ત્યારે મહાબલ અનગાર અઠ્ઠમની તપશ્ચર્યા-ત્રણ ઉપવાસ કરતા હતા (एवं અટ્ટમંતો દસમં, અહ દસમંતો દુબાલસં इमेहिं य णं वीसाएहिय कार-णेहिय आसेविय बहुलीकएहिं तित्थयरनामगोयं कम्मं निव्वत्तिं)

તે બધા છ અનગારો બ્યારે અષ્ટમ ભક્તની તપશ્ચર્યા કરતા ત્યારે મહાબલ અનગાર દશમ ભક્તની તપશ્ચર્યા કરતા આ પ્રમાણે બ્યારે તેઓ છ અનગાર દશમભક્તની તપશ્ચર્યા કરતા ત્યારે મહાબલ અનગાર દ્વાદશ ભક્તની તપસ્યા કરતા હતા. આ રીતે વધારે તપ કરવાથી હું આ બધા કરતાં ઉત્તમ થઈ જઈશ તેમ તેઓ માનતા પણ આમ માયાવશ તપ કરવાથી તેણે સ્ત્રીનામ ગોત્ર-એટલે કે જે કર્મના ઉદયથી સ્ત્રીત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે એવું સ્ત્રીનામ કર્મ તેમજ નતિકુલ નિર્વર્તક ગોત્ર કર્મના બંધ કર્યો. આ વખતે મિથ્યાત્વ અને સાસ્વાદન આ ગુણ સ્થાનોને જીવ અનુભવે છે. કેમકે મિથ્યાત્વ અને અનંતાનુબંધી માયા

भावः । ततः खलु स महाबलोऽनगारः ' इमेहि ' एभिश्च शास्त्रप्रसिद्धैः खलु वीसा एहि य' विंशत्याच कारणैः विंशतिस्थानकैः ' आसेवित बहुलीकएहि ' आसे-
वितबहुलीकृतैः प्रत्येक स्थानस्य सकृत् करणादासेवितानि बहुशः सेवनाद् बहु-
ली कृतानि तैः लब्धोन्कृष्टरसायनपरिणामैस्त्यर्थः । तीर्थकरनामगोत्रं कर्म ' नि-
वर्त्तिसु ' निर्वर्तितवान् उपार्जितवानित्यर्थः । तं जहा तद्यथा-विंशतिस्थानकानां
नामानि गाथात्रयेण दर्शयति (१-७) अर्हत्-सिद्ध-प्रवचन-गुरु-स्थविर-
बहुश्रुततपस्विषु वत्सलता भक्तिः-यथाऽवस्थिते गुणग्रामोत्कीर्तनरूपा (८)
' तेसि ' तेषाम् अर्हदादीनां ' अभिक्वण ' अभीक्ष्णं=पुनःपुनः ज्ञानोपयोगः ज्ञाने-
षूपयोगः ज्ञानोपयोगः इत्यष्ट स्थानकानि, (९) दर्शनं=सम्यक्तत्वं, (१०) विनयो
गुरुदेवादिविषयकः, (११) आवश्यकम्- उभयकालमावश्यककरणम् (१२) शील-
व्रतं च निरतिचारं, व्रतप्रत्याख्याननिर्मल पालनम्, (१३) क्षणलवेति- कोलोप

है । इस के बाद उस महाबल अनगार ने शास्त्र प्रसिद्ध इन विंशति
स्थानकों के द्वारा कि जो आसेवित बहुलीकृत थे तीर्थकर नाम गोत्र
कर्म का बंध किया । प्रत्येक स्थान का एक बार सेवन करना इसका
नाम आसेवित और बहुत बार सेवन करना इसका नाम बहुली कृत
है । (तंजहा) वे बीस स्थान ये हैं अरिहंत (१), सिद्ध (२), प्रवचन (३)
गुरु (४), स्थाविर (५), बहुश्रुत (६), तपस्वी इनमें वात्सल्यभाव-भक्ति
-रखना-अर्थात् इनके यथावस्थित गुणों का उत्कीर्तन करना (७), इन
के ज्ञान में निरंतर उपयोग रखना (८), दर्शन का विशुद्धि करना (९)
गुरुदेव आदि के विषय में विनय संपन्नता होना (१०), दोनों काल में
आवश्यक क्रियाओं को करना (११), शील और व्रतों में अतिचार रहित

हेतुकता श्रीनाम कर्मों में रहे छे । त्थार पाद मंडाणल अनगारे शास्त्र प्रसिद्ध
विंशति (बीस) स्थानको वडे-डे ने आसेवित बहुलीकृत होता-तीर्थकर नाम
गोत्र कर्मनेो बंध कर्थे । हरैक स्थाननुं ओक बार सेवन करवुं ते आसेवित
अने धण्णी बार सेवन करवुं ते बहुलीकृत छे । (तंजहा) बीस स्थानेो नीचे
मुज्ज छे-अरिहंत, (१) सिद्ध, (२) प्रवचन, (३) गुरु, (४) स्थाविर, (५) बहु-
श्रुत, (६) तपस्वीमां वात्सल्यभाव-भक्ति-राखवी ओटले के तेमना यथावस्थित
गुणानुं कीर्तन करवुं । (७) तेमनां ज्ञानमां निरंतर उपयोग करता रहेवुं (८)
दर्शननी विशुद्धि करवी (९) गुरु देव वगैरेनी साथे विनय राखवो (१०)
अने समये (सवार सांज) आवश्यक क्रियाओ करवी, (११) शील अने

લક્ષણં, ક્ષણલવાદિકાલેષુ પ્રમાદં વિદાય શુભધ્યાનકરણમ્ (૧૪) તપઃ= દ્વાદશ-
વિધમ્, (૧૫) ત્યાગ=દાનમ્ તથા અભયદાનં મુપાત્રદાનં ચ, તત્રોભયદાનં=ભયા-
નુત્પાદનં પરૈર્ભયં પ્રાપ્તસ્ય માર્યમાણસ્ય કથંચિન્મ્રીયમાણસ્ય ચ પરિરક્ષણમ્, અમ-
યદાનમિદં કરુણાદાનોપલક્ષણમ્ । સુપાત્રેભ્યો દાનં મહાત્રતધારિભ્યઃ પ્રતિમાધારિ
શ્રાવકેભ્યથ દાનમ્ સુપાત્રદાનમ્ । इदमुपलक्षणं तेन चतुर्विधसंघ सुखोत्पादनमि-
ત્યर्थः । (૧૬) વૈયાવૃત્યં=આચાર્યાદીનાં શુશ્રૂષા (૧૭) સમાધિઃ=સર્વજીવાનાં સુખો
ત્પાદનમ્, (૧૮) અર્જુજ્ઞાનગ્રહણં=પ્રસિદ્ધમ્, (૧૯) શ્રવભક્તિઃ=જિનોક્તાંગમેષુ

હોર પ્રવૃત્તિ કરતે રહનાવ્રત, પ્રત્યાખ્યાન કો નિર્મલ રૂપસે પાલન કરના
(૧૨), ક્ષણ, લવ આદિ કાલોં મેં પ્રમાદ કા પરિહાર (નિવારણ) કરતે
હુએ શુભ ધ્યાન કરના, (૧૩), તપ-૧૨ પ્રકાર કે તપોં કા આરાધન
કરના (૧૪), ત્યાગ-અભય દાન ઓર સુપાત્ર દાન દેના કિસી કો ભય
ઉત્પાદન નહીં કરના યહ અભયદાન હૈ-તથા દૂસરોં દ્વારા ભય કો
પ્રાપ્ત હુએ અથવા માર્યમાણ યા કિસી ભી તરહ મરણોન્મુખ હુએ એસે
વ્યક્તિ કી અપની જાતિ કે અનુસાર રક્ષા કરના, ડન પર કરુણા વર-
માના, ડનકે પ્રતિ દયા ભાવ રખના યહ સઘ અભય દાન હૈ ।

યહ અભયદાન કરુણાદાન કા ઉપલક્ષક હૈ । મહાત્રતધારી સકલ
સંયમીજનોં કો અથવા પ્રતિમાધારી શ્રાવકોં કો આહારાદિ દાન કરના
યહ સુપાત્ર દાન હૈ । ચતુર્વિધ સંઘ કે લિયે સુખ કા ઉત્પાદન કરના
હસકા યહ ઉપલક્ષક હૈ (૧૬), વૈયાવૃત્ય-આચાર્ય આદિ કી શુશ્રૂષા
કરના (૧૭) સમાધિ-સમસ્ત જીવોં કો સુખ મિલે હસ પ્રકાર કા પ્રય-

વ્રતોમાં અતિથાર વગર થઇને પ્રવૃત્તિ કરતા રહેવું-વ્રત, પ્રત્યાખ્યાન નું નિર્મળ
રૂપથી પાલન કરવું. (૧૨) ક્ષણ, લવ વગેરે કાળોમાં પ્રમાદ રહિત થઇને
શુભ ધ્યાન ધરવું. (૧૩) તપ,-બાર પ્રકારના તપોનું આરાધન કરવું, (૧૪) ત્યાગ,
અભય દાન અને સુપાત્ર દાન આપવું, કોઇને પણ ભયની સ્થિતિમાં મૂકવો
નહિ તે અભયદાન છે તેમજ બીજાઓ દ્વારા ભયની સ્થિતિમાં મૂકાયેલા અથવા તે
કોઈપણ રીતે મરણોન્મુખ થતા વ્યક્તિની પોતાની શક્તિ સુજળ રક્ષા કરવી,
તેમની ઉપર કરુણા રાખવી, દયાભાવ બતાવવો આબધું અભયદાન કહેવાય છે.

આ અભયદાન કરુણાદાનનો ઉપલક્ષક છે. મહાત્રતધારી બધા સંયમી
જનોને અથવાતો પ્રતિમાધારી શ્રાવકોને આહાર વગેરે દાન કરવું તે સુપાત્ર
દાન છે. ચતુર્વિધ સંઘના માટે મુખનું સર્જન કરવું આ તેનો ઉપલક્ષક છે.
(૧૫) વૈયાવૃત્ય-આચાર્ય વગેરેની સેવા કરવી, (૧૬) સમાધિ-બધા પ્રાણીઓને

પરમાનુરાગઃ, (૨૦) પ્રવચને પ્રભાવના=પ્રભૂતભવ્યેભ્યઃ પ્રવ્રજ્યાદાનં, ભવકૂપપત-
ત્પ્રાણિત્રાણસમાશ્વાસનપરાયણજિનશાસનમહિમોપવૃંદ્ધં સમસ્તસ્ય જગતોજિનશાસન
રસિક કરણં મિથ્યાત્વતિભિરાપહરણં, ચરણકરણશરણીકરણં ચ ।

एतानी-तीर्थंकरत्वप्राप्तिः विंशतिस्थानकानि सर्वजीवसाधारणानि सन्तीति
दर्शयितुमाह-‘एएहिं तित्थयरत्तं लहइं जीओ’ इति । एतैः कारणैस्तीर्थंकरत्वं
लभते जीवः ।

તન કરના, (૧૭), અપૂર્વ જ્ઞાન કા પઢના, (૧૮), શ્રુતભક્તિ-જિનેન્દ્ર દ્વારા
પ્રતિપાદિત આગમોં મેં પરમ અનુરાગ રાખના, (૧૯), પ્રવચન પ્રભાવના
અનેક ભવ્ય જીવોં કો પ્રવ્રજ્યા દેના, સંસારકૂપ મેં પડતે હુએ પ્રાણીયોં
કી રક્ષા કરને કે આશ્વાસન મેં પરાયણ એસે જિનશાસન કી મહિમા
બઢાના, સમસ્ત જગત કે જીવોં કો જિન શાસન કા રસિક બનાના,
મિથ્યાત્વરૂપ તિમિર કા ધ્વંસ કરના, ઓર ચરણ સત્તરી એવં કરણ
સત્તરી કી શરણ મેં રહના યહ સવ પ્રવચન પ્રભાવન હૈ (૨૦) ।

ये २० स्थान समस्त जीवों को तीर्थंकर पदकी प्राप्ति में कारण
है । (एएहिं कारणेहिं तित्थयरत्तं लहइं जीओ) इन्हीं बीस स्थानक के
सेवन से जीव तीर्थंकर पद को प्राप्त करता है । अन्यत्रभी यही बात
कही है-जिनागम में अनेक तप प्रसिद्ध हैं परन्तु इन श्री बीसस्थानरूप
तपस्या के समान और कोई तप नहीं हैं । इन बीस स्थानों में से कोई
एक स्थान की आराधना करके जीव अरिहंतो के बीच में उत्तम
जिनेन्द्र के पद को पाता है ।

સુખ મળે તેમ કરવું-(૧૭) અપૂર્વજ્ઞાનનું વાંચન કરવું. (૧૮ શ્રુતભક્તિ-જિને
ન્દ્રપ્રતિપાદિત આગમો-માં જૂળજ અનુરાગ રાખવો, ૧૯ પ્રવચન પ્રભાવના
-અનેક ભવ્યજીવોને પ્રવ્રજ્યા આપવી' સસાર રૂપી વાવમાં પડનાર પ્રાણીઓની
રક્ષા કરવા રૂપ આશ્વાસન માં પરાયણ એવા જિન શાસનનો મહિમા પ્રશસ્ત
કરવો. જગતના બધા જીવોને જિનશાસનના રસિક બનાવવા. મિથ્યાત્વ રૂપ
અધિકારનો નાશ કરવો, અને ચરણસત્તરી અને કરણસત્તરીની શરણમાં
રહેવું આ પ્રવચન પ્રભાવના છે. ૨૦

આ વીસ સ્થાનો બધા જીવોને માટે તીર્થંકર પદની પ્રાપ્તિમાં કારણ
ભૂત હોય છે. “एएहिं कारणेहिं तित्थयरत्तं लहइं जीओ ” આ કારણો દ્વારા જ
જીવ તીર્થંકર પદ મેળવે છે. બીજી ઘણી જગ્યાએ પણ એજ વાત કહેવામાં
આવી છે. જિનાગમોમાં અનેક તપ પ્રસિદ્ધ છે, પણ આ શ્રી વીસ સ્થાન
રૂપ તપસ્યા જેવી બીજી કોઈપણ તપસ્યા નથી. આ વીસ સ્થાનોમાંથી ગમે
તે એક સ્થાનની આરાધના કરીને જીવ અરિહંતોની મધ્યે ઉત્તમ જિનેન્દ્રના
પદને મેળવે છે.

यदुक्तम्—

भयान्मपि तपांसिस्पृः, प्रसिद्धानि जिनागमे ।

पञ्चविंशतिस्थान.— तपस्तुल्यं तपो नहि ॥ १ ॥

अन्वय—वीमाए अन्नवरं, ठागं आराद्धिऊण जे जीवा ।

अरिदाईणं मञ्जे, जिणिदपदमुत्तमं लह्द ॥ २ ॥

पुनः—पुत्तिमेण पच्छिमेणय, एए सव्वे वि फासिया ठाणा ।

मज्झिमगेहिं जिणेहिं, एगं दो तिणिण सव्वे वा ॥ ३ ॥

इतिवचनादादिनाथजीवेन वर्धमानजीवेन च पूर्वस्मिन् तृतीयभवे सर्वाणि विंशतिस्थानकानि सेवितानि, अन्यैर्द्वाविंशतितीर्थकरजीवैरेकं द्वे त्रीणि सर्वाण्यपि स्पृशन्ति, नियमो नास्ति । मल्लीनाथ जीवेन तु सर्वाण्येव सेवितानीति भावः ।

एतेषु विंशति संख्याकेषु ये वसन्ति तदाराधनायां प्रवृत्ता भवन्ति, ते स्थानकवामिनः कथ्यन्ते । उक्तं च—

“ निन्थंगर पयदाडसु, वसइ य वीसासु ठाणगेसुं जं ।

आराहणट्टमणिसं, ठाणगवामी य सो हवए ॥ १ ॥ ”

छाया—“ तीर्थकर पददायिषु वसति च विंशतो स्थानकेषु यत् ।

आराधनार्थमनिजं, स्थानकवासा च स भवति ॥ १ ॥ ” इति ।

आदि नाथ प्रभु के जीव ने और श्री महावीर प्रभुके जीवने पूर्व तृतीय भव में वसस्त बीस स्थानों की आराधना की थी । बीच के वाली २२ तीर्थकरों ने किन्हींने एक किन्हींने २ किन्हींने ३ स्थानों की और किन्हीं २ ने सबही स्थानों की आराधना की । ऐसा नियम नहीं है कि तीर्थकर प्रकृति के बंध के लिये इन बीसो ही स्थानों की आराधना करना पड़ती हो । मल्लीनाथ के जीव ने तो इन बीसोही स्थानों की आराधना की । बीस स्थानों में जो रहते हैं उनकी आराधना करने में प्रवृत्त होते हैं—ये स्थानकवामी कहलाते हैं । उक्तं च—तीर्थकर

अन्यच्च—“ तीर्थङ्कर पदप्राप्तेः, स्थानकेषु च विंशतौ ।

वसन्त्याराधनार्थं यत्तस्मात् स्थानकवासिनः ॥ १ ॥” इति ।

मूलम्—तएणं ते सहब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा मासियं भिक्खुपडिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, जाव एगराइयं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, तएणं ते महाब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा खुड्ढागं सीहनिक्कीलियं तवोकम्मं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, तं जहा—चउत्थं करेति, करित्ता सव्वकामगुणियं पारेति, पारित्ता छट्ठं करेति । करित्ता चउत्थं करेति, करित्ता अट्ठमं करेति, करित्ता छट्ठं करेति, करित्ता दसमं करेति, करित्ता अट्ठमं करेति, करित्ता दुवालसमं करेति, करित्ता दसमं करेति, करित्ता चाउदसमं करेति, करित्ता दुवालसमं करेति, करित्ता सोलसमं करेति, करित्ता चोदसमं करेति, करित्ता अट्ठारसमं करेति, करित्ता सोलसमं करेति, करित्ता वीसइमं करेति, करित्ता अट्ठारसमं करेति, करित्ता वीसइमं करेति, करित्ता सोलसमं करेति, करित्ता अट्ठारसमं करेति, करित्ता चोदसमं करेति, करित्ता सोलसमं करेति, करित्ता दुवालसमं करेति, करित्ता चाउदसमं करेति, करित्ता दसमं करेति, करित्ता दुवालसमं करेति, करित्ता अट्ठमं करेति, करित्ता दसमं करेति, करित्ता छट्ठं करेति, करित्ता अट्ठमं करेति,

प्रकृति के दाता इन २० स्थानों में जो आराधना करने के निमित्त सदा वसते हैं—निवास करते हैं—वे ही स्थानकवासी कहलाते हैं । दूसरे श्लोक का भी यही भाव है । सूत्र “ ५ ”

स्थानोभां आराधना करवाना प्रयोजनथी नेओ उभेशा निवास करे छे—वसे छे, तेओण स्थानवासी कहवाय छे. जीण श्लोक नो पणु ओण अर्थ छे. सूत्र “ ५ ” ॥

करित्ता चंउत्थं करेति करित्ता छट्ठं करेति, करित्ता चंउत्थं करेति,
सव्वत्थ सव्वकामगुणिएणं पारेति. एवं खलु एसा खुडागसीह
निक्कीलियस्स तवोकम्मस्स पढमा परिवाडी छहिं मासेह सत्तहि
य अहोरत्तेहि य अहासुत्तं जाव आराहिया भवइ,

तयाणंतरं दोच्चं पि परिवाडीए चउत्थं करेति, नवरं विग-
इवज्जं पारेति, एवं तच्चापि परिवाडी नवरं पारणए अलेवाडं
पारेति, एवं चउत्था वि परिवाडी नवरं पारणए आयंविलेण
पारेति ॥ सू० ६ ॥

टीका-‘ तएणं ते ’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु ते महावलपमुखा सप्ता-
नगराः ‘ मासियं ’ (१) मासिकीम् एकमासपरिमाणं प्रथमां भिक्षुप्रतिमाम्
‘ उवसंजित्ताणं ’ उपसंपद्य स्वीकृत्य, विहरन्तिस्म. । एवम् अमुना प्रकारेण ‘ जाव-
एगराइयं ’ यावत् एकरात्रिकीम् अत्र यावत् करणात् ‘ दो मासियं तेमासियं
चउम्मासियं पंचमासियं छम्मासियं सत्तमासियं पढमसत्तराइंदियं वीयसत्तराइंदियं

‘ तएणं ते महावल पामोक्खा ’ । इत्यादि ।

टीकार्थ- (तएणं) इसके बाद (ते महावलपामोक्खा) उन महावल
प्रमुख सातों अनगरों ने (मासियं भिक्षुपडिमं उवसंपज्जित्ताणं
विहरंति) १ मास की प्रमाण वाली १ प्रथम भिक्षु प्रतिमा धारण की
(जाव एगराइयं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति) इसी तरह दो मास प्रमाण
वाली द्वितीय भिक्षु प्रतिमा, तीन मास प्रमाण वाली तृतीय भिक्षु
प्रतिमा, ४ चार मास प्रमाण वाली चतुर्थ भिक्षु प्रतिमा, पांच मास

‘ तएणं ते महावल पामोक्खा ’ । इत्यादि

टीकार्थ- (तएणं) त्थार बाद (ते महावलपामोक्खा) महावल प्रमुख सात
अनगरों ने (मासियं भिक्षुपडिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति) एक मास की
प्रमाण वाली १ प्रथम भिक्षु प्रतिमा धारण करी. (जाव एगराइयं उवसंपज्जि-
त्ताणं विहरंति) आ प्रमाणे ४ ने मास प्रमाण वाली द्वितीय भिक्षु प्रतिमा,
त्रयमास प्रमाण वाली तृतीय भिक्षु प्रतिमा, चार चार मास प्रमाण वाली चतु-

તત્ત્વસત્તરાઈંદિયં અહોરાઈંદિયં ' ઇતિ પાઠસ્ય સંગ્રહઃ । તત્ર ૨. દ્વૈમાસિકીં, ૩ કીં, ૪, ચાતુર્માસિકીં ૫, પંચમાસિકીં, ૬, ષાષ્ઠમાસિકીં, ૭. સપ્તમાસિકીં, સર્મા. ૮. પ્રથમ સપ્તરાત્રિદિવાં, ૯. દ્વિતીય સપ્તરાત્રિદિવાં, ૧૦. તૃતીય સપ્તરાત્રિદિવ, ઇમા દશ પ્રતિમા ઉપસંપદ્ય, એકાદશીમ્-૧૧. અહોરાત્રિકીં, ૧૨. દ્વાદશીમ્- એક રાત્રિકીમ્ ઇત્યેવં દ્વાદશપ્રતિમા ઉપસંપદ્ય વિહરન્તિ રમ । આસાં વર્ણનં દશાશ્રુત-સ્કન્ધે સપ્તમાધ્યયને મુનિહર્ષિણી ટીકાયાં દ્રષ્ટવ્યમ્. ।

તતસ્તદન્તરં સ્વલ્લુ તે મહાબલપ્રમુખા સપ્તાનગારા ' સુહ્રુગં ' ક્ષુલ્લકં ' સીહ નિક્કીલિયં' સિંહનિષ્ક્રીડિતં=સિંહનિષ્ક્રીડિતનામકં સિંહો યથા વિહરન્ સ્વ પશ્ચા-

પ્રમાણ વાલી પાંચવીં ભિક્ષુપ્રતિમા, છ માસ પ્રમાણ વાલી છઠી ભિક્ષુપ્રતિમા, ૭ માસ પ્રમાણ વાલી સપ્તમી ભિક્ષુપ્રતિમા, પ્રથમ સાત રાત્રિ દિન પ્રમાણ વાલી ૮ મી ભિક્ષુપ્રતિમા, દ્વિતીય સાત દિન રાત્રિ પ્રમાણ વાલી ૧૦ વી ભિક્ષુપ્રતિમા તથા ૧ દિન રાત્રિ પ્રમાણ વાલી ૧૧ વીં ભિક્ષુપ્રતિમા ઓર એક રાત્રિ પ્રમાણ વાલી ૧૨વીં ભિક્ષુપ્રતિમા ડન સઘ અનગારોંને ધારણ કી ।

ઇન સમસ્ત પ્રતિમાઓં કા વર્ણન દશાશ્રુતસ્કંધ મેં સપ્તમ અધ્યયન મેં મુનિ હર્ષિણી નામ કી ટીકા મેં કિયા ગયા હૈ । વહાં સે દેખ લેના ।

(તણં તે મહાબલપામોક્ષવા સત્ત અનગારા સુહ્રુગં સીહનિક્કીલિયં તવોક્કમ્મં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ).ઇસકે વાદ ડન મહાબલપ્રમુખ સાતોં હી અનગારોં ને લઘુ સિંહ નિષ્ક્રીડિતં નામ કા તપ કિયા । જિસ

ર્થભિક્ષુપ્રતિમા પાંચ માસ પ્રમાણવાળી પાંચમી ભિક્ષુપ્રતિમા, છ માસ પ્રમાણ વાળી છઠી ભિક્ષુપ્રતિમા, સાત માસ પ્રમાણવાળી સાતમી ભિક્ષુપ્રતિમા, પ્રથમ સાત રાત્રિ દિવસ પ્રમાણવાળી આઠમી ભિક્ષુપ્રતિમા, બીજી સાત દિવસ રાત્રિ પ્રમાણ વાળી નવમી ભિક્ષુપ્રતિમા, ત્રીજી સાત દિવસ રાત્રિ પ્રમાણવાળી દશમી ભિક્ષુ પ્રતિમા તેમજ એક દિવસ રાત્રિ પ્રમાણવાળી અગિયારમી ભિક્ષુપ્રતિમા, અને એક રાત્રિ પ્રમાણવાળી બારમી ભિક્ષુ પ્રતિમા, તેઓ બધા અનગારોં એ ધારણ કરી.

આ બધી પ્રતિમાઓ વિષે વિગત વાર ચર્ચા ' દશાશ્રુતસ્કંધ ' ના સાતમા અધ્યયનની મુનિહર્ષિણી નામની ટીકામાં કરવામાં આવી છે. જિજ્ઞાસુઓએ ત્યાંથી જાણી લેવું જોઈએ.

(તણં તે મહાબલપામોક્ષવા સત્ત અનગારા સુહ્રુગં સીહ નિક્કીલિયં તવોક્કમ્મં ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરંતિ)

ત્યાર બાદ મહાબલ પ્રમુખ સાતે સાત અનગારોંએ લઘુસિંહનિષ્ક્રીડિત નામે તપ કર્યું. સિંહ જેમ પોતાના પાછળના ભાગની તરફ ડોકીયું કરતો

જ્ઞાનં પશ્યતિ, તથા યત્ તપઃ પૂર્વકૃતં પુનરાવર્ત્યોત્તરોત્તરં ક્રિયતે તત્ સિંહનિષ્ક્રી-
 ડિતમિત્યુચ્યતે. । તપઃકર્મોપસંપન્ન વિહરન્તિ । તત્ર ક્ષુલ્લકં સિંહનિષ્ક્રીડિતં
 તપઃ કર્મ કેન પ્રકારેણ તૈઃ કૃતમિત્યાકાઙ્ક્ષાયમાહ—‘ તંજહા ’ इत्यादि चतुर्थ
 ચતુર્થભક્તમેકોપવાસરૂપં કુર્વન્તિ કૃત્વા ‘ સર્વકામગુણિયં ’ સર્વકામગુણિતં=સર્વ-
 કામગુણાઃ દુગ્ધદધિધૃતતૈલમધુરરૂપા વિકૃતયઃ સંજાતા યત્ર તત્ સર્વકામગુણિતમ્.
 इदं पारणक्रियायाविशेषणं, ‘ पारंति ’ पारयन्ति=पारणं कर्तुं । पारयित्वा पण्डं
 કુર્વન્તિ, તતઃ પારણં કૃત્વા પણ્ડમત્તં દ્રવ્યુપવાસરૂપં તપઃ કુર્વન્તિ— इत्यर्थं कृत्वा
 तरह सिंह अपने पश्चात् भाग का निरीक्षण करता आगे चलता है उसी
 પ્રકાર જો તપ પૂર્વકૃત તપો કો સાથ લેકર આગે ૨ ક્રિયા જાતા હૈં ઉસ
 કા નામ સિંહનિષ્ક્રીડિત તપ હૈ । (તંજહા) यह क्षुल्लक सिंह निष्क्री-
 ડિત તપ ઉન્હોં ને કિસ પ્રકાર સે કિયા હસ વાત કો અવ સૂત્રકાર
 પ્રદર્શિત કરતે હૈં । — (ચડત્થં કરંતિ, કરિત્તા સર્વં કામગુણિયં પારંતિ,
 પારિત્તા છટ્ઠં કરંતિ, કરિત્તા ચડત્થં કરંતિ કરિત્તા અટ્ઠમં કરંતિ, કરિત્તા
 છટ્ઠં કરંતિ, કરિત્તા, દસમં કરંતિ, કરિત્તા અટ્ઠમં કરંતિ, કરિત્તા દુવા-
 લસમં કરંતિ, કરિત્તા દસમં કરંતિ, કરિત્તા ચાડદસમં કરંતિ કરિત્તા
 દુવાલસમં કરંતિ) ઉન્હોં ને પહિલે ચતુર્થ ભક્ત—એક ઉપવાસ કિયા । એક
 ઉપવાસ કરકે વિગય સહિત પારણા કિયા પારણા કરકે ફિર છટ્ઠભક્ત
 —દો ઉપવાસ કિયે દો ઉપવાસ કરકે ફિર ઉન્હોં ને પારણા કિયા વાદ
 મેં ચતુર્થ ભક્ત કિયા । ચતુર્થભક્ત કરકે પારણા કિયા ફિર—ત્રીન ઉપ-

આગળ ચાલે છે તે પ્રમાણે જ જે તપ પૂર્વે કરેલાં તપોને સાથે લઇને
 આગળ કરવામાં આવે છે, તે તપ સિંહ નિષ્ક્રીડિત કહેવાય છે. (તં જહા)
 અનગારોએ આ ક્ષુલ્લક સિંહ નિષ્ક્રીડિત તપ કેવી રીતે કર્યું ? તે વિષે
 સૂત્રકાર સ્પષ્ટીકરણ કરતાં કહે છે.

(ચડત્થં કરંતિ, કરિત્તા સર્વકામગુણિયં પારંતિ, પરિત્તા, છટ્ઠં કરંતિ
 કરિત્તા ચડત્થં કરંતિ, કરિત્તા અટ્ઠમં કરંતિ, કરિત્તા છટ્ઠં કરંતિ, કરિત્તા દસમં
 કરંતિ, કરિત્તા અટ્ઠમં કરંતિ, કરિત્તા દુવાલસમં કરંતિ કરિત્તા ચાડદસમં કરંતિ
 કરિત્તા દુવાલસમં કરંતિ)

તેઓએ સૌ પ્રથમ ચતુર્થભક્ત—એક ઉપવાસ કર્યો. એક ઉપવાસ કરીને
 વિગય સહિત પારણાં કર્યાં. પારણા કર્યા બાદ ફરી છટ્ઠભક્ત—એ ઉપવાસ કર્યા.
 એ ઉપવાસ કરીને તેઓએ પારણાં કર્યા ત્યાર બાદ ચતુર્થ ભક્ત કર્યા બાદ
 પારણાં કર્યા. ત્યાર પછી ત્રણ ઉપવાસ રૂપ અષ્ટમ ભક્ત કર્યો. અષ્ટમ ભક્ત

चतुर्थं कुर्वन्ति, कृत्वा ऽष्टमम्, अष्टमभक्तं उपवासरूपं कुर्वन्ति, कृत्वा षष्ठं कुर्वन्ति, कृत्वा दशमं चतुर्दशरूपं दशमभक्तं कुर्वन्ति, कृत्वा ऽष्टमं कुर्वन्ति, कृत्वा द्वादशं पञ्चोपवासरूपं कुर्वन्ति, कृत्वा दशमं कुर्वन्ति. कृत्वा चतुर्दशं षडुपवासरूपं कुर्वन्ति, कृत्वा द्वादशं कुर्वन्ति. कृत्वा षोडशं सप्तोपवासरूपं कुर्वन्ति, कृत्वा चतुर्दशं कुर्वन्ति, कृत्वा ऽष्टादशं अष्टोपवासरूपं कुर्वन्ति, कृत्वा षोडशं कुर्वन्ति, कृत्वा विंश-

वासरूपं अष्टमभक्तं किया अष्टमभक्त करके पारणा किया फिर छट्ठभक्त रूप दो उपवास किये । षष्ठभक्त करके पारणा किया फिर दशमं भक्त रूप चार उपवास किये चार उपवास करके पारणा किया फिर अष्टम भक्त रूप तीन उपवास किये । अष्टम भक्त करके पारणा कियो फिर पञ्च उपवास रूप द्वादश भक्त किया द्वादश भक्त करके पारणा किया । पुनः दशम भक्त किया । दशम भक्त करके पारणा किया फिर षट् उपवास रूप चतुर्दश भक्त किया । चतुर्दश भक्त करके पारणा किया पुनः द्वादशं भक्त रूप पांच उपवास किये । (करित्ता सोलसमं करेति) पांच उपवास करके पारणा किया पुनः ७ उपवासरूप सोलस भक्त किया (करित्तां चोदसमं करेति) ७ उपवास करके पारणा कियो—वाद् में ६ उपवास किये (करित्ता अट्टारसमं करेति) पारणा करके फिर अष्टादश भक्त रूप ८ उपवास किये (करित्ता सोलसमं करेति) आठ उपवास करके पारणा किया फिर ७ उपवास किये (करित्ता वीसइमं करेति) सात उपवास करके उसका

करीने पारणुं कर्था त्यार आठ छठ्ठ लकत रूप जे उपवासो कर्था. षष्ठ लकत करीने पारणुं कर्था त्यार आठ दशम लकत रूप त्यार उपवासो कर्था. त्यार उपवासोना अन्ते पारणुं कर्था त्यार आठ अष्टम लकत रूप त्रणु उपवासो कर्था. अष्टम लकत करीने पारणुं कर्था त्यार आठ द्वादश लकत पांच उपवास कर्था त्यार पछी पारणुं कर्था. करी दशम लकत कर्था. दशम लकत करीने पारणुं कर्था. अने त्यार आठ छ उपवास रूप चतुर्दश लकत कर्था.

चतुर्दश लकत करीने पारणुं कर्था. करी द्वादश लकत रूप पांच उपवासो कर्था. (करित्ता सोलसमं करेति पांच उपवासो करीने पारणुं कर्था. करी सोलस लकत सात उपवास कर्था (करित्ता चोदसमं करेति) सात उपवास करीने पारणुं कर्था त्यार आठ छ उपवासो कर्था. “ करित्ता अट्टारसमं करेति ” पारणुं करीने अष्टादश लकत रूप आठ उपवासो कर्था. “ करित्ता सोलसमं करेति आठ उपवासो करीने पारणुं कर्था त्यार आठ सात उपवासो कर्था. “ करित्ता वीसइमं करेति ” सात उपवासो करीने तेणु पारणुं कर्था, त्यार

તિતમં નવોપવાસરૂપં કુર્વન્તિ । કૃત્વાઽષ્ટાદશં કુર્વન્તિ કૃત્વા ત્રિંશતિતમં કુર્વન્તિ
કૃત્વા પોઙ્ગં કુર્વન્તિ, કૃત્વાઽષ્ટાદશં કુર્વન્તિ, કૃત્વા ચતુર્દશં કુર્વન્તિ, કૃત્વા પોઙ્ગં
કુર્વન્તિ, કૃત્વા દ્વાદશં કુર્વન્તિ કૃત્વા ચતુર્દશં કુર્વન્તિ કૃત્વા દશમં કુર્વન્તિ કૃત્વા
દ્વાદશં કુર્વન્તિ, કૃત્વાઽષ્ટમં કુર્વન્તિ, કૃત્વા દશમં કુર્વન્તિ કૃત્વા પષ્ટં કુર્વન્તિ, કૃ

પારણા ક્રિયા-ફિર ૯ ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા અઢ્ઢારસમં કરેતિ) ઉસ
કા પારણા ક્રિયા-ફિર ૮ ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા વીસહમં કરેતિ) આઠ
ઉપવાસ કરકે ઉસ કા પારણા ક્રિયા-ફિર ૯ ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તો સોલ-
સમં કરેતિ) ૯ ઉપવાસ કરકે ઉસ કા પારણા ક્રિયા-ફિર ૭ ઉપવાસ
ક્રિયે (કરિત્તા અઢ્ઢારસમં કરેતિ) સાત ઉપવાસ કા પારણા ક્રિયા-૮
ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા ચોદસમં કરેતિ) ઉન આઠ ઉપવાસ કા પારણા
ક્રિયા-ફિર ૬ ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા સોલસમં કરેતિ) ૬ ઉપવાસ કા
પારણા ક્રિયા-ફિર ૭ ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા દુવાલસમં કરેતિ)
૭ ઉપવાસ કરકે ઉસ કા પારણા ક્રિયા-ફિર ૫ ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા
ચાઉદસમં કરેતિ) ૫ ઉપવાસ કરકે ઉસ કા પારણા ક્રિયા-ફિર ૬
ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા દસમં કરેતિ) ૬ ઉપવાસ કરકે પારણા ક્રિયા
ફિર ૪ ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા દુવાલસમં કરેતિ) ૪ ઉવાસ કા પાર-
ણા ક્રિયા-પારણા કરકે ૫ ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા અઢ્ઢમં કરેતિ) ૫
ઉપવાસ કા પારણા ક્રિયા-ફિર ૩ ઉપવાસ ક્રિયે (કરિત્તા દસમં

ખાદ ફરી નવ ઉપવાસો કર્યા. “ કરિત્તા અઢ્ઢારસમં કરેતિ ” અને તેનાં પારણાં
કર્યાં. ત્યાર ખાદ આઠ ઉપવાસો કર્યા. “ કરિત્તા વીસહમં કરેતિ ” આઠ ઉપ-
વાસો ફરીને તેના પારણાં કર્યાં. ત્યાર પછી નવ ઉપવાસો કર્યા “ કરિત્તા
સોલસમં કરેતિ ” નવ ઉપવાસો ફરીને તેનાં પારણાં કર્યાં. ત્યાર ખાદ સાત
ઉપવાસો કર્યા “ કરિત્તા અઢ્ઢારસમં કરેતિ ” સાત ઉપવાસનાં પારણાં ફરીને
આઠ ઉપવાસો કર્યા “ કરિત્તા ચોદસમં કરેતિ ” અને આઠ ઉપવાસોનાં પારણાં
કર્યાં. ત્યાર પછી છ ઉપવાસો કર્યા “ કરિત્તા સોલસમં કરેતિ ” છ ઉપવાસોના
પારણાં ફરીને સાત ઉપવાસ કર્યા “ કરિત્તા દુવાલસમં કરેતિ ” સાત ઉપવાસ
ફરીને તેનાં પારણાં કર્યાં ત્યાર ખાદ પાંચ ઉપવાસો કર્યા. “ કરિત્તા ચાઉદસમ
કરેતિ ” પાંચ ઉપવાસો ફરીને તેનાં પારણાં કર્યાં. ત્યાર ખાદ છ ઉપવાસો
કર્યા. “ કરિત્તા દસમં કરેતિ ” છ ઉપવાસનાં પારણાં કર્યાં, અને ત્યાર પછી
ચાર ઉપવાસો કર્યા. “ કરિત્તા દુવાલસમં કરેતિ ” ચાર ઉપવાસના પારણાં
ફરીને પાંચ ઉપવાસો કર્યા “ કરિત્તા અઢ્ઢમં કરેતિ ” પાંચ ઉપવાસના પારણાં
કર્યાં અને ત્યાર ખાદ ત્રણ ઉપવાસો કર્યા. “ કરિત્તા દસમં કરેતિ ” ત્રણ

ત્વાઽષ્ટમે કુર્વન્તિ કૃત્વા ચતુર્થે કુર્વન્તિ, કૃત્વા પષ્ટે કુર્વન્તિ કૃત્વા ચતુર્થે કુર્વન્તિ
સર્વત્ર સર્વકામગુણિતેન પારયન્તિ । ચતુર્થે કુર્વન્તીત્યાદિ-સર્વત્ર સર્વકામગુણિતેન પાર-
યન્તીત્યન્તસ્યાયં નિષ્કર્ષઃ-સિંહનિષ્ક્રીડિતં તપોદ્વિવિધં મહત્ ક્ષુલ્લકંચ ।
તત્રાનુલોમગત્યા-

કરેન્તિ) ૩ ઉપવાસ કા પરણા કિયા ફિર ૪ ઉપવાસ કિયે (કરિત્તા
છટ્ઠં કરેન્તિ) ૪ ઉપવાસ કા પારણા કિયા-ફિર ૨ ઉપવાસ કિયે (કરિ-
ત્તા અઢમં કરેન્તિ) ૨ ઉપવાસ કા પારણા કરકે ફિર ૩ ઉપવાસ કિયે
(કરિત્તા ચઙ્થં કરેન્તિ) ૩ ઉપવાસ કા પારણા કરકે ફિર ૧ ઉપવાસ
કિયા (કરિત્તા છટ્ઠં કરેન્તિ) ૧ ઉપવાસ કા પારણા કરકે ફિર ૨ ઉપ-
વાસ કિયે (કરિત્તા ચઙ્થં કરેન્તિ) ૨ ઉપવાસ કા પારણા કરકે ફિર
એક ઉપવાસ કિયા (સઁવ્વત્થ સઁવ્વકામગુણિણં પારેન્તિ) પારણા
જો ઇન્હોં ને કિયા વહ સર્વત્ર વિગય સહિત કિયા

(એવં સ્વલ્લુ એસા સુદ્ધાગસીહનિક્કીલિયસ્સ તવોકમ્મસ્સ પઢમા પરી-
વાડી છર્હિ-માસેર્હિ સત્તર્હિ અહોરત્તેર્હિય અહાસુત્તં જાવ અહારાહિયા
ભવઙ્) ઇસ તરહ ક્ષુદ્ર સિંહનિષ્ક્રીડિત તપ કી પ્રથમ પરિપાટી હૈ । યહ
છહ માસ ઓર સાત દિન રાત તક સૂત્રોક્ત વિધિ કે અનુસાર યાવત્
આરાધિત હોતી હૈ ।

અર્થાત્ ઇસકે કરને મેં સાત દિન રાત અધિક ૬ માસ કા સમય
લગતા હૈ । યહાં “ સર્વકામગુણિત ” એસા જો પારણા કા વિશેષણ

ઉપવાસોના પારણા કરીને ત્યાર પછી ત્યાર ઉપવાસો કર્યા. “ કરિત્તા છ કરેન્તિ ”
ત્યાર ઉપવાસનાં પારણાં કર્યાં, ત્યાર બાદ યે ઉપવાસ કર્યા. “ કરિત્તા અઢમં
કરેન્તિ ” યે ઉપવાસનાં પારણાં ત્રણ ઉપવાસ કર્યા “ કરિત્તા ચઙ્થં કરેન્તિ
ત્રણ ઉપવાસના પારણાં કરીને એક ઉપવાસ કર્યો. “ કરિત્તા છટ્ઠં કરેન્તિ ”
એક ઉપવાસનાં પારણાં કરીને યે ઉપવાસો કર્યા. “ કરિત્તા ચઙ્થં કરેન્તિ
યે ઉપવાસનાં પારણાં કરીને એક ઉપવાસ કર્યો “ સઁવ્વત્થ સઁવ્વ કામગુણિ
ણં પારેન્તિ ” તેઓએ બધાં પારણા વિગય સહિત કર્યા હતા.

(એવં સ્વલ્લુ એસા સુદ્ધાગસીહનિક્કીલિયસ્સ તવોકમ્મસ્સ પઢમા પરિવાડી
છર્હિ માસેર્હિ સત્તર્હિ અહોરત્તેર્હિય આહાસુત્તં જાવ અહારાહિયા ભવઙ્)

આ પ્રમાણે ક્ષુદ્રસિંહ નિષ્ક્રીડિત તપની આ પ્રથમ પરિપાટી છે. છ માસ અને
સાત દિવસ રાત સુધી સૂત્રોક્ત વિધિ મુજબ ‘યાવત’ તેની આરાધના હોય છે.

એટલે કે આ વ્રતને કરવામાં છ માસ અને સાત દિવસ રાત બેટલો
વખત લાગે છે અહીં “ સર્વકામગુણિત ” ને પારણાના વિશેષણ રૂપે મૂક-

ચતુર્ભક્તાદિ વિંશતિતમપર્યન્તં, પ્રતિલોમગત્યા ।

વિંશતિતમભક્તાદિતથ્ચતુર્થભક્તપર્યન્તં ચ મિલિત્વા તપઃ ક્ષુલ્લકમિત્યુચ્યતે ।
અનુલોમસમાપ્ત્યનન્તરં પ્રતિલોમકરણાત્ પ્રાગ્ મધ્યેઽષ્ટાદશભક્તં ભવતિ । ચતુર્થ
પષ્ઠાષ્ટમાદીનિ તુ એકૈકવૃદ્ધ્યા એકોપવાસ દ્વયુપવાસાદીનિ । इह चतुर्थपष्ठाष्टमदशम
द्वादशचतुर्दशषोडशभक्तानि प्रत्येकं चत्वारि २ त्रिणि अष्टादशानि, द्वे विंशतितमे
एवं तपोदिनानि १५४ चतुःपञ्चादधिकं शतं, पारणदिनानि ३३ त्रयस्त्रिंशद्भवन्ति ।

રચા હૈ ઉસસે યહ નિષ્કર્પ નિકલતા હૈ કિ યહ સિંહનિષ્ક્રીડિત તપ
ક્ષુલ્લક ઔર મહત કી અપેક્ષા સે દો પ્રકાર કા હોતા હૈ—ઇનમેં અનુલોમ
ગતિ સે પ્રથમ ચતુર્થભક્ત સે પ્રારંભ હોકર વિંશતિતમ પર્યન્ત કિયા
જાતા હૈ ઔર પ્રતિ લોમગતિ સે પ્રથમ વિંશતિતમ ભક્તાદિ સે પ્રારંભ
કર ચતુર્થભક્ત પર્યન્ત સમાપ્ત કિયા જોતા હૈ । ઇસ તરહ અનુલોમ
પ્રતિલોમ વિધિ સે કિયા ગયા યહ તપ ક્ષુલ્લક નિષ્ક્રીડિત તપ માના
ગયા હૈ । અનુલોમ વિધિ કી સમાપ્તિ હોને કે બાદ પ્રતિલોમ વિધિ સે
ઇસે કરને કે પહિલે વીચ મેં અષ્ટાદશ ભક્ત હો જાતે હૈં । યે ચતુર્થ પષ્ઠ
અષ્ટમાદિ એક એક ઉપવાસ કી વૃદ્ધિ સે એક ઉપવાસ દો ઉપવાસ ત્રીન
ઉપવાસ આદિ વાલે હોતે હૈ ।

इसमें चतुर्थ पष्ठ अष्टम, दशम द्वादश चतुर्दश और षोडश भक्त
ये प्रत्येक क्रमशः ४-४-३-३ हो जाते हैं, तथा विंशतितम ९ उपवास
दो होते हैं । तपस्या के दिन १५४, पारणा के दिन ३३ इस प्रकार मिला

વામાં આવ્યો છે તેનો અભિપ્રાય આ પ્રમાણે છે કે સિંહ નિષ્ક્રીડિત તપ
ક્ષુલ્લક અને મહતની દૃષ્ટિએ બે પ્રકારનું હોય છે. અનુલોમ ગતિથી પહેલાં
ચતુર્થ ભક્તથી આરંભીને વિંશતિતમ સુધી તપ કરવામાં આવે છે અને પ્રતિ
લોમ ગતિથી પ્રથમ વિંશતિતમ ભક્ત વગેરે થી આરંભીને ચતુર્થ ભક્ત સુધી
પુરું કરવામાં આવે છે, આ રીતે અનુલોમ પ્રતિલોમ વિધિથી કરવામાં આવેલું
આ તપ ક્ષુલ્લક નિષ્ક્રીડિત તપ ગણાય છે. અનુલોમ વિધિની સમાપ્તિ બાદ
પ્રતિલોમ વિધિથી આ તપ આરંભ કરીને તેના પહેલાં વચ્ચે અષ્ટાદશ
ભક્ત થઈ જાય છે આ ચતુર્થ, અષ્ઠ, અષ્ટમ વગેરે એક એક ઉપવાસની
વૃદ્ધિથી એક ઉપવાસ, બે ઉપવાસ અને ત્રણ ઉપવાસ વગેરેના હોય છે.

આમાં ચતુર્થ, પષ્ઠ, અષ્ટમ, દશમ, દ્વાદશ, ચતુર્દશ અને ષોડશ ભક્ત આ
બધા અનુક્રમે ચાર ચાર, ત્રણ ત્રણ, થઈ જાય છે તેમજ વિંશતિતમ નવ
ઉપવાસ બે હોય છે. તપસ્યાના દિવસો ૧૫૪, અને પારણાના દિવસો ૩૩,

ઉભય મિલિત્વા પ્રથમપરિપટ્યાં ૧૮૭ સપ્તાશીત્યધિકેમેકંશતં દિનાનિ ભવન્તિ પારણકં ચ સર્વત્ર સર્વકામગુણિતં=સવિકૃતિકં કુર્વન્તિ-इत्यर्थः । एवं खलु एषा क्षुद्रसिंहनिष्क्रीडितरय तपः कर्मणः प्रथमा परिपाटी पङ्क्तिभर्मासैः सप्तभिश्चाहोरात्रैश्च यथासूत्रं सूत्रोक्तविधिना यावद् आराधिता भवति । उक्तरीत्या क्षुद्रकसिंह निष्क्रीडितस्य तपसः प्रथमायां परिपाट्यां सप्तरात्रिदिवाधिकाः षणमासा भवन्ति पारणं च विकृतिसहितं भवति ।

इदमस्य तपसः प्रथमपरिपाटीयन्त्रम्, एकमेव द्वितिय तृतीयचतुर्थं पदि-
पाटीनामपि यन्त्रं बोध्यम् ।

१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९		
१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८	

तदनन्तरं प्रथमपरिपाटीकरणानन्तरं द्वितीयायां परिपाट्यां ચતુર્થ કુર્વન્તિ, નવરં વિકૃતિવર્જં પારયન્તિ । પારણં કુર્વન્તિ, एवं તૃતીયાઽપિ પરિપાટીં, નવરં કર પ્રથમ પરિપાટી મેં ૧૮૭, દિન હો જાતે હૈ । પારણા કે દિન વિગય સહિત આહાર લિયો જાતા હૈ । इस प्रकार इस क्षुद्र सिंह निष्क्रीडित तप की प्रथम परिपाटी ६ मास ७ दिन रात तक सूत्रोक्त विधि के अनुसार आराधित होती है । इस तप की प्रथम परिपाटी का यन्त्र उपर संस्कृत टीका में दिया है । इसी तरह, द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ परिपाटी का भी यंत्र जानना चाहिये ।

(तयाणंतर... ..पारैति)

जब प्रथम परिपाटी के अनुसार क्षुद्र सिंह निष्क्रीडित तप आराधित हो चुकता है तब उसके बाद द्वितीय परिपटी में जो चतुर्थ भक्त की तपस्या करते हैं वे विकृतिवर्ज आहार का पारणा करते हैं ।

આમ બંનેનો સરવાળો પ્રથમ પરિપાટીમાં ૧૮૭ દિવસનો હોય છે. પારણાના દિવસે વિગય સહિત આહાર કરવામાં આવે છે. આ પ્રમાણે ક્ષુદ્રસિંહ નિષ્ક્રી-
ડિત તપની પ્રથમ પરિપાટી સૂત્રોક્ત વિધિ મુજબ છ માસ અને સાત દિવસ રાત સુધી આરાધિત હોય છે. આ તપની પ્રથમ પરિપાટીનું યંત્ર ઉપર સંસ્કૃત ટીકામાં બતાવ્યા મુજબ છે. આ પ્રમાણેજ દ્વિતીય, તૃતીય ચતુર્થ પરિપાટીના યંત્ર વિષે પણ જાણવું જોઈએ.

(તયાણંતર... ..પરિતિ)

ત્યારે પ્રથમ પરિપાટી મુજબ ક્ષુદ્રસિંહ-નિષ્ક્રીડિત તપની આરાધના પૂરી થઈ જાય છે ત્યારે દ્વિતીય પરિપાટીમાં ચતુર્થ ભક્તની તપસ્યા કરનારા વિકૃતિ વર્જ આહારનાં પારણાં કરે છે.

पाण्डके-अलेपकृतं=अस्निग्धं=रुध्रं पारयन्ति । एवं चतुर्थ्यपि परिपाटी नवरं
पाण्डके आचामाम्नेन पारयन्ति=रुक्षान्नमचित्तजलप्लावितं कृत्वा तेन पारणं
दुर्वन्तीत्यर्थः ॥ सू० ६ ॥

मृलम्-तएणं ते महव्वलपामोक्खा सत्त अणगारा खुड्डागं
सीहनिक्कीलियं तवोकम्मं दोहिं संवच्छरेहिं अट्टावीसाए अहो-
रत्तेहिं अहामुत्तं जाव आणाए आराहेत्ता जेणेव थेरे भगवंते
तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता थेरे भगवंते वंदंति नमंसंति
वंदित्ता, नमंसित्ता एवं वयासी-इच्छामो णं भंते ! महालयं
सीहनिक्कीलियं तहेव जहा खुड्डागंनवरं चोत्तीसइमाओ नियत्तए
पगाए परिवाडीए कालो एगेणं संवच्छरेणं छहिं मासेहिं अट्टा-
ग्महि य अहोरत्तेहिं समप्पेइ । सव्वंपि सीहनिक्कीलियं छहिं
वासेहिं दोहि य मासेहिं वारसेहिं य अहोरत्तेहिं समप्पेइ । तएणं
ते महव्वलपामोक्खा सत्त अणगारा महालयं सीहनिक्कीलियं
अहामुत्तं जाव आराहेत्ता जेणेव थेरे भगवंते तेणेव उवागच्छंति,
उवागच्छित्ता थेरे भगवंते वंदंति नमंसंति वंदित्ता नमंसित्ता
वहूणि चउत्थ जाव विहरंति ॥ सू० ७ ॥

इसी तरह तीसरी भी परिपाटी होती है । परन्तु इसमें जो पारणा
होता है वह विगय वजिन रुध्र अन्न का होता है । इसी तरह की चौथी
परिपाटी होती है परन्तु इस में जो पाण्डा होता है वह चावल आदि
का घोंघा हुआ घोंघान पानी में अर्थात् अचित्त जल से प्लावित हुए
रुध्र अन्न जाने आयेविल का होता है ॥ सूत्र ६ ॥

अ प्रभाणं बोध परिपाटी पणु होय छे पणु तेनां पारणां विगय
पाण्डके अण आचामां होय छे आ प्रभाणं बोध परिपाटी पणु होय छे
ए तेनां पारणां पणु पण्डके आचामां होय छे अजिन पाणीधी
पाण्डके पण्डके पणु अण अर्थात् आयेविलना होय छे ॥ सूत्र ६ ॥

ટીકા-તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ તે મહાવલપ્રમુખાઃ સપ્તાનગારાઃ 'સુહ્રુગં' હુલ્લકં=લઘુકં, સિંહનિષ્ક્રીડિતં-ચતસ્રભિઃ પરિપાટીમિર્ધુક્તં તપઃ કર્મ દ્વાભ્યાં સવત્સરાભ્યા-મષ્ટાવિંશત્યાઽહોરાત્રૈઃ 'અહાસુત્તં' યથાસૂત્રં સૂત્રોક્તવિધિના, યાવદ્=ઈહ યાવત્ કરણાદ્ જ્ઞાનાદિમોક્ષમાર્ગાનતિક્રમેણ ક્ષાયોપશમિકભાવાનતિક્રમેણ વા 'આણાણ' આજ્ઞયા=ભગવદાજ્ઞયા પ્રવચનાનુસારેણ આરાધ્ય, યત્રૈવ સ્થવિરા ભગવન્તસ્તત્રૈવો પાગચ્છન્તિ, ઉપાગત્ય સ્થવિરાન્ ભગવતો વન્દતે=સ્તુવન્તિ, નમસ્યન્તિ=પ્રણમન્તિ, વન્દિત્વા નત્વા એવમવદન્

હે ભદ્રન્ત ! વયમિચ્છામઃ સ્વલુ 'મહાલયં' મહત્ સિંહનિષ્ક્રીડિતં તપઃ કર્મ કર્તુમ્, તતઃ સ્થવિરાજ્ઞયા મહાવલપ્રમુખાઃ સપ્તાનગારાઃ મહાસિંહનિષ્ક્રીડિત તપઃ

‘તણં તે મહવ્વલપામોક્ષા’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ-(તણં) इसके बाद (ते महव्वलपामोक्खा सत्त अणगारा) वे महाबल प्रमुख सातों हीं अनगार (सुह्रुगं सिंह निक्कीलियं) लघु सिंह निष्क्रीडित तप. कर्म को (दोहिं सवच्छरेहि अट्ठावीसाए अहोरत्तेहिं) दो वर्ष २८ दिन रात तक (अहासुत्तं) यथा सूत्र (जाव आणाए आ-राहेत्ता) यावत् भगवान की इस तप को करने की जैसी आज्ञा है उस के अनुसार आराधित कर (जेणेव थेरे भगवंते तेणेव उवागच्छन्ति उवागच्छित्ता थेरे भगवंते वंदन्ति नमंसन्ति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी) जहाँ स्थाविर भगवान थे वहाँ गये। वहाँ जाकर उन्होंने भगवंत स्थ-विरो को वंदन की-उन्हें नमस्कार किया वंदना नमस्कार करके फिर वे इस प्रकार बोले (इच्छामो णं भन्ते ! महालयं सिंहनिक्कीलियं

‘तणं ते महव्वलपामोक्खा’ इत्यादि ।

ટીકાર્થ-(તણં) ત્યારબાદ ‘તે મહવ્વલપામોક્ષા સત્ત અણગારા’ મહાબલ પ્રમુખ સાતે અનગારા (સુહ્રુગં સિંહનિક્કીલિયં) લઘુસિંહ નિષ્ક્રીડિત તપ કર્મ કરીને (દોહિં સવચ્છરેહિ અટ્ઠાવીસાએ અહોરત્તેહિ) બે વર્ષ ૨૮ દિવસ રાત સુધી (અહાસુત્તં) સૂત્રોક્ત વિધિ મુજબ (જાવ આણાએ આરાહેત્તા) તેમજ તેને આરાધવાની ભગવાનની જેવી આજ્ઞા છે, તે મુજબ આરાધીને

(જેણેવ થેરે ભગવંતે તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ ઉવાગચ્છિત્તા થેરે ભગવંતે વંદન્તિ નમંસન્તિ, વંદિત્તા, નમંસિત્તા એવં વયાસી)

જ્યાં સ્થવિર ભગવાન હતા ત્યાં ગયા ત્યાં જઈને તેમણે ભગવંત સ્થ-વિરોની વંદના કરી અને તેમને નમસ્કાર કર્યા. વંદના અને નમસ્કાર કરીને તેઓ એ વિનંતી કરતાં આ પ્રમાણે કહ્યું.

કર્મ કર્તુ પ્રવૃત્તાઃ, 'તદેવ' તથૈવ=મહાસિંહનિષ્ક્રીડિતમપિ તદ્વદેવ ભવતિ-‘જહા
 શુદ્ધાગં’ યથા શુદ્ધકં=લઘુસિંહનિષ્ક્રીડિતં, નવરં વિશેષસ્તુ ‘ચોત્તીસઙ્માઓ
 નિયત્તણ’ ચતુસ્ત્રિંશત્તમાદ્ નિર્વર્તતે-અયમર્થઃ-ચતુર્થભક્તમેકોપવાસરૂપમાદિતઃ
 કૃત્વાઽનુલોમગત્યા પૂર્વોક્ત-શુદ્ધકસિંહ નિષ્ક્રીડિતતપઃ ક્રમવત્ પોડશોપવાસરૂપ-
 ચતુસ્ત્રિંશત્તમપર્યન્તં કરોતિ પુનસ્તસ્માન્નિર્વર્તતે=પ્રત્યાવર્તતે, તદ્ યદા-ચતુસ્ત્રિંશત્તમ-

તદેવ જહા શુદ્ધાગં નવરં ચોત્તીસઙ્માઓ નિયત્તણ ઇગાણ પરિવાડિણ
 કાલો ઇગેણં સંવચ્છરેણં છહિં માસેહિં અદ્ધારસહિય અહોરત્તેહિં ય
 સમપ્પેહ) હે ભદંત ! હમ લોગ મહાન્ સિંહ નિષ્ક્રીડિત તપઃ કર્મ
 કરના ચાહતે હૈં । હસકે વાદ વે સ્થવિર ભગવાન્ કી આજ્ઞા સે મહાબલ
 પ્રમુખ સાતોં હી અનગાર વ્રહ્મ સિંહ નિષ્ક્રીડિત તપ કર્મ કરને મેં
 પ્રવૃત્ત હો ગયે ।

યહ મહાસિંહનિષ્ક્રીડિત તપ ઓ શુદ્ધકસિંહ નિષ્ક્રીડિત તપ કી
 હી તરહ હોતા હૈ-પરન્તુ હસમેં હતની વિશેષતા રહતી હૈ કિ હસ તપ
 કો કરને વાલા સંયમી ઇક ઉપવાસ રૂપ ચતુર્થ ભક્ત કો સર્વ પ્રથમ
 કરતા હૈ ફિરવહ અનુલોમ ગતિ સે પૂર્વોક્ત શુદ્ધકસિંહ નિષ્ક્રીડિત તપ
 કર્મ કો આરાધિત કરને કે ક્રમ કી તરહ સોલહ ઉપવાસ રૂપ ચતુસ્ત્રિં
 શત્તમ પર્યન્ત હસ તપ કો કરતા હૈ ।

વાદ મેં વહાં સે લૌટના હૈ-લૌટને કા ક્રમ હસ પ્રકાર હૈ-જવ યહ

(ડચ્છામો ણં ધંતે ! મહાલયં સીંહનિક્કીલિયં તદેવ જહા શુદ્ધાગં નવરં
 ચોત્તીસઙ્માઓ નિયત્તણ ઇગાણ પરિવાડિણ કાલો ઇગેણં સંવચ્છરેણં છહિં માસેહિં
 અદ્ધારસહિય અહોરત્તેહિં ય સમપ્પેહ)

હે ભદંત ! અમે મહાન સિંહનિષ્ક્રીડિત તપઃ કર્મ કરવા ઇચ્છી
 એ છીએ ત્યાર બાદ સ્થવિર ભગવાનની આજ્ઞાથી મહાબલપ્રમુખ સાતે અન-
 ગામે મહાન સિંહ નિષ્ક્રીડિત તપ કર્મમાં પ્રવૃત્ત થઈ ગયા.

મહાસિંહ નિષ્ક્રીડિત તપની વિધિ પણ શુદ્ધક સિંહ નિષ્ક્રીડિત તપની
 વિધિની જેમજ હોય છે. પણ તેના કરતાં તેમાં એટલી વિશેષતા હોય છે
 કે આ તપને આચરનાર સંયમી એક ઉપવાસ રૂપ ચતુર્થ ભક્તને સૌ પહેલાં
 આચરે છે ત્યાર બાદ તે અનુલોમ ગતિથી પૂર્વે વર્ણવેલા શુદ્ધક સિંહ નિષ્ક્રી-
 ડિત તપ કર્મના આરાધન કર્મની જેમજ સોળ ઉપવાસ રૂપ ચતુસ્ત્રિંશત્તમ
 સુધી આ તપને કરે છે.

કરણાનન્તરં પ્રતિલોમગત્યા પ્રત્યાવૃત્તિકાલે મધ્યે પશ્ચદશોપવાસરૂપં દ્વાત્રિંશં ભક્તં
કૃત્વા પુનઃ પોડશોપવાસરૂપં ચતુસ્ત્રિંશત્તમં કરોતિ, તતશ્ચતુર્દશોપવાસરૂપં ત્રિંશત્તમં
કૃત્વા દ્વાત્રિંશં કરોતિ એવં પૂર્વોક્તક્રમેણ તતશ્ચતુર્થભક્તપર્યન્તં કરોતિ । इदं
મહાસિંહનિષ્ક્રીડિતસ્ય તપસઃ પ્રથમપરિપાટી યન્ત્રત્-

૧	૨	૧	૩	૨	૪	૩	૫	૪	૬	૫	૭	૬	૮	૭	૯	૧૦	૯
૧	૨	૧	૩	૨	૪	૩	૫	૪	૬	૫	૭	૬	૮	૭	૯	૧૦	૯
૧૧	૧૦	૧૨	૧૧	૧૩	૧૨	૧૪	૧૩	૧૫	૧૪	૧૬							
૧૧	૧૦	૧૨	૧૧	૧૩	૧૨	૧૪	૧૩	૧૫	૧૪	૧૬	૧૫						

इमेऽङ्का उपवासनां निवेशिताः । एवमेव द्वितीयतृतीय चतुर्थपरिपाटीनां
प्रत्येकं यन्त्रं बोध्यम् ।

इह महासिंह निष्क्रीडिते तपस्येकस्यां परिपाट्यामनुलोमप्रतिलोमतश्च^३ 'तुर्थ-
पष्ठाष्टमादि त્રિंशत्तमपर्यन्तानि चत्वारि चत्वारि ' द्वाત્રિंशानि त્રીणि, ' द्वे चતુ
સ્ત્રિંશત્તમે ' ભવન્તિ ।

સોલહ ઉપવાસ કર ચુકતા હૈ-તવ પ્રતિલોમ ગતિ સે પ્રત્યાવૃત્તિ કાલ
મે થીચ મેં યહ ૧૫ ઉપવાસરૂપ દ્વાત્રિંશત્ ભક્ત કરતા હૈ-પુનઃ સોલહ
ઉપવાસરૂપ ચતુસ્ત્રિંશત્તમ ભક્ત કરતા હૈ । ફિર ચતુર્દશ ઉપવાસ રૂપ
તોસ ભક્ત કરતા હૈ-ઈન્હેં કર કે ફિર ૧૫ ઉપવાસ કરતા હૈ । ઇસ
પ્રકાર પૂર્વોક્ત ક્રમ સે યહ ચતુર્થભક્ત પર્યન્ત તપસ્યા કરતા હૈ । ઇસ
મહાસિંહ નિષ્ક્રીડિત તપ કા પ્રથમ પરિપાટીયંત્ર ઉપર સંસ્કૃત ટીકા
મેં દિયા હૈ । ઇસ પ્રકાર સમજ લેવેં ।

યંત્ર મેં જો અંક દિયે હૈવે અંક ઉપવાસોં કે હૈં । ઇસી તરહ દ્વિતીય
તૃતીય ઓર ચતુર્થ પરિપાટીયોં કે પ્રત્યેક કે અંક જાનના ચાહિયે । ઇસ
મહાસિંહ નિષ્ક્રીડિત તપ મેં એક પરિપાટી મેં અનુલોમ પ્રતિલોમ કી

ત્યાર બાદ તે ત્યાંથી પાછો ફરે છે. પાછા ફરવાનો ક્રમ આ પ્રમાણે
છે. જ્યારે તે સોળ ઉપવાસો કરી લે છે ત્યારે પ્રતિલોમ ગતિથી પ્રત્યાવૃત્તિ
કાળમાં વચ્ચે પંદર ઉપવાસ રૂપ દ્વાત્રિંશત ભક્ત કરે છે. ફરીતે સોળ ઉપવાસ
રૂપ ચતુસ્ત્રિંશત્તમ ભક્ત કરે છે. ત્યાર બાદ ચતુર્દશ ઉપવાસ રૂપ ત્રીશ ભક્ત
કરે છે. અને ત્યાર પછી પંદર ઉપવાસ કરે છે. આ રીતે પૂર્વોક્ત ક્રમથી તે
ચતુર્થ ભક્ત પર્યન્ત તપસ્યા કરે છે. મહાસિંહનિષ્ક્રીડિત તપનું પ્રથમ પરિ-
પાટી યંત્ર ઉપર સંસ્કૃત ટીકામાં બતાવ્યા પ્રમાણે સમજ લેવું.

આ અંકો ઉપવાસો ના છે. આ પ્રમાણે જ દરેક બીજી, ત્રીજી અને
ચોથી પરિપાટીઓના અંકો જાણવા જોઈએ. મહાસિંહનિષ્ક્રીડિત તપમાં એક
પરિપાટીમાં અનુલોમ પ્રતિલોમની અપેક્ષા ચતુર્થ, પંચ, અષ્ટમ, વગેરેથી

इह प्रत्येकपरिपाटया मनुलोमप्रतिलोमतः सर्वाणि तपोदिनानि संकलनया ४९७सप्तनवत्यधिकानि चत्वारि शतानि, तथा-पारणदिनानि-६१एकाधिक पण्ठिसंख्यकानि भवन्ति, एषामुभयेषामाकलनेन यावान् कालो भवति, तं प्रदर्शयितुमाह 'एगाए परिवाडीए' इत्यादि। एकस्याः परिपाट्याः कालः-एकेन संवत्सरेण पङ्क्तिभर्मासैरष्टादशभिश्चाहोरात्रै 'समप्पेइ' समाप्यते संपूर्णो भवति। 'सव्वंप्पि' सर्वमपि अशेषमपि चतसृभिः परिपाटीभिर्युक्तमित्यर्थः, 'सीहनिककीलियं' सिंहनिष्क्रीडितं तपः- पङ्क्तिभिर्वर्षैर्द्विभ्यां च मासाभ्यां द्वादशभिश्चाहोरात्रैः पारणदिनतैः 'समप्पेइ' समाप्यते= संपूर्णं भवति-यथामूलं यावदाराधितं भवतीत्यर्थः

अपेक्षा चतुर्थ, पष्ट, अष्टम, आदि से लेकर त्रिंशत्तम-१४ उपवासो-तक सब उपवास चार चार हो जाते हैं। अर्थात् प्रथम भक्त ४, चतुर्थ भक्त ४ पष्ट भक्त ४ अष्टम भक्त ४, इत्यादि १४ उपवासों तक जानना चाहिये। १५ उपवास ३, और १६ उपवास २ हो जाते हैं।

यहां प्रत्येक परिपाटी में अनुलोम प्रतिलोम विधि के अनुसार समस्त तपस्या के दिनों की संख्या मिलाकर ४९७ होती है। पारणा के दिनों की संख्या ६१। इन दोनों के संकलन से जितना समय होता है-सूत्रकार उसे "एगाए परिवाडीए" इत्यादि पदों द्वारा प्रकट करते हैं-वे कहते हैं कि एक परिपाटी का काल एक वर्ष ६ मास और १८ रात दिनों में समाप्त होता है। (सव्वंप्पि सीहनिककीलियं छहिं वासेहिं दोहिं मासेहिं वारसहिय अहोरत्ते हिं य समप्पेइ) और समस्त यह सिंह निष्क्रीडित तप छह वर्ष दो मास एव १२ दिन रात में समाप्त होता है।

માહીને ત્રિંશત્તમ-૧૪ ઉપવાસો-સુધી બધા ઉપવાસો ચારચાર હોય છે એટલે કે પ્રથમ ભક્ત ૪ ચતુર્થ ભક્ત ૪, પષ્ટ ભક્ત ૪, અષ્ટમ ભક્ત ૪, વગેરે ૧૪ ઉપવાસો સુધી બાણુવું બોધજો. ૧૫ ઉપવાસ ૩ અને ૧૬ ઉપવાસ ૨ થઈ બાય છે

આ પ્રમાણે અહીં દરેકે દરેક પરિપાટિમાં અનુલોમ પ્રતિલોમ વિધિ મુજબ તપસ્યાના બધા દિવસોની ગણતરી કરીએ તો ૪૯૭ થાય છે. પારણાના દિવસોની સંખ્યા ૬૧ હોય છે. આ બંનેના સરવાળાના જેટલા દિવસો થાય છે સૂત્રકાર 'એગાએ પરિવાડીએ' વગેરે પદો દ્વારા સ્પષ્ટ કરે છે સૂત્રકાર કહે છે કે એક પરિપાટીનો કાળ એક વર્ષ ૬ માસ અને અઠાર દિવસોમાં પૂરો થાય છે (સવ્વં પ્પિ સીહનિક્કીલિયં છહિં વાસેહિં દોહિં માસેહિં વારસહિય અહોરત્તેહિંય સમપ્પેઇ અને આ સિંહ નિષ્ક્રીયડિત તપને સંપૂર્ણ પાણે પૂરું થવામાં ૬ વર્ષ ૨ માસ અને બાર દિવસ રાત જેટલો વખત લાગે છે,

ततस्तदनन्तरं खलु ते महाबलप्रमुखाः सप्तानगाराः 'महालयं' महत्, सिंह
निष्क्रीडितं यथामूत्रं-सूत्रानतिक्रमेण यावद् आज्ञया आराध्य यत्रैव स्थविरा
भगवन्तस्तत्रैवोपागच्छन्ति उपागत्य स्थविरान् भगवतो वन्दन्ते नमस्यन्ति,
वन्दित्वा नत्वा बहूनि बहुविधानि चतुर्थं. यावद् चतुर्थषष्ठाऽष्टमादीनि तपांसि
कुर्वन्तो विहरन्ति. ॥ सू० ७ ॥

मूलम्-तएणं ते महब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा तेणं
ओरालेणं सुक्का भुक्खा जहा खंदओ नवरं थेरे आपुच्छित्ता
चारुपव्वयं दुरूहंति, दुरूहित्ता जाव दोमासियाए संलेहणाए
सवीसं भत्तसयं चउरासीइं वाससयसहस्साइं सामण्णपरियागं
पाउणंति, पाउणित्ता चुलसीइं पुव्वसयसहस्साइं सव्वाउयं
पालइत्ता जयंते विमाणे देवत्ताए उववन्ना । तत्थ णं अत्थेग-
इयाणं देवाणं वत्तसिं सागरोवमाइं ठिई तत्थणं महब्बल-

(तएणं ते महब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा महालयं सिंह निष्क्री-
लियं अहासुत्तं जाव आराहेत्ता जेणेव थेरे भगवंते तेणेव उवागच्छंति)
इस प्रकार वे महाबल प्रमुख सातों ही अनगर इस महासिंह निष्क्री-
डित तप को यथा सूत्र यावत् आराधित करके जहां स्थविर भगवंत थे
वहां आये । (उवागच्छित्ता थेरे भगवंते वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमं-
सित्ता, बहूणि चउत्थ जाव विहरंति) वहां आकर उन्होंने ने स्थविर
भगवंतो को वंदना की नमस्कार किया-और वंदना नमस्कार करके
फिर वे चतुर्थ षष्ठ अष्टमादि तपों को करते हुए विहार करने लगे ॥सू०७॥

(तएणं ते महब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा महालयं सिंहनिष्क्रीलियं अहा
सुत्तं जाव आराहेत्ता जेणेव थेरे भगवंते तेणेव उवागच्छंति)

आ रीते यथासूत्र अने यावत् यथाविधि महासिंहनिष्क्रीडित तपने आरा-
धीने महाबल प्रमुख साते अनगरों ने जहां स्थविर भगवंत हता त्यां आब्या.

(उवागच्छित्ता थेरे भगवंते वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता, बहूणि
चउत्थ जाव विहरंति)

त्यां जधने तेमणे स्थविर भगवंतो ने वंदन अने नमस्कार कया, अने
वंदन तेमजे नमस्कार करीने तेज्या तयार जाह चतुर्थ षष्ठ अष्टम वगैरे तपोने
आरधतां विहार करवा लाग्य. ॥ सूत्र " ७ " ॥

वज्राणां छण्हं देवाणां देसूणाइं वत्तीसं सागरोवमाइं ठिईं मह-
व्वलस्स देवस्स पडिपुन्नाइं वत्तीसं सागरोवमाइं ठिईं ॥सू०८॥

टीका—‘तएणं ते’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु ते महाबलप्रमुखाः सप्तानगा-
रास्तेनोदारेण इहलोकाद्याशंसारहितत्वेन प्रधानेन तपः कर्मणा ‘ सुक्का ’ शुष्काः
शुष्कशरीराः रक्तमांसशोषणात् ‘ भुक्खा ’ बुभुक्षिताः बहुतपस्वित्वात् । ‘ जहा-
खंदओ ’ यथा स्कन्दकः स्कन्दकनामकोऽनगारः भगवतीसूत्रे द्वतीयशतके प्रथ-
मोद्देशके वर्णितस्तथा संजाता इत्यर्थः, नवरं—एतावान् विशेषः—‘ थेरे ’ स्थविरान्
स्कन्दको महावीरमापृष्टवान् एते तु स्थविरानित्यर्थः आपृच्छ्य ‘ चारुपव्वयं ’

‘ तएणं ते महाव्वलपामोक्खा ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (ते महाव्वल पामोक्खा सत्त अणगारा)
वे महाबल प्रमुख सातों ही अनगार (तेणं ओरालेण सुक्का भुक्खा
जहा खंदओ) भगवती सूत्र के द्वितीय शतक के प्रथम उद्देशक में
वर्णित स्कंदक मुनि की तरह उसे इहलोक परलोक आदि की आशंसा
से रहित होने के कारण प्रधान तप से शुष्क शरीर एवं बुभुक्षित
(भूख युक्त) हो गये । (नवरं थेरे आपुच्छित्ता चारुपव्वयं दुरुहंति’
दुरुहित्ता जाव दो मासियाए संलेहणाए सवीसं भत्तसयं चउरासीइं
वाससयसहस्साइं सामण्णपरियागं पाउणंति) किन्तु स्कंदक मुनि की
अपेक्षा इन सातों अनगारों में यह विशेषता हुई कि स्कंदक मुनि ने
महावीर प्रभु से आज्ञा ली और इन्होंने ने स्थविर भगवंतों से आज्ञा ली

‘ तएण ते महाव्वल पामोक्खा सत्त अणगारा ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्यागनाह (महाव्वलपामोक्खा सत्त अणगारा) भडाणल
प्रमुण साते अनगारे (तेणं ओरालेण सुक्का भुक्खा जहा खंदओ) भगवती
सूत्रना भीण शतनकना पडेला उद्देशकां वर्णित स्कंदक मुनिनी जेम तेओ
छंडोकां अने परलोकां वगेरेनी अशंसा (छिच्छा) रहित होवा भदल प्रधान
तपथी शुष्क शरीर अने बुभुक्षित (भूण्या) थछ गया.

(नवरं थेरे आपुच्छित्ता चारु पव्वयं दुरुहंति, दुरुहित्ता जाव दो मासियाए
संलेहणाए सवीसं भत्तसयं च उरासीइं वाससय सहस्साइं सामण्णपरियागं पाउणंति)

स्कंदक मुनिओ न्याये भगवान् भडावीर पासे आज्ञा भेणवी डती त्यारे
ओ साते अनगारेओ भगवंत स्थविरा पासेथी आज्ञा भेणवी स्कंदमुनी करतां
ओभना विंशे आटद्ध ज वधारे जणुपुं नेछओ, आ प्रभाओ साते अनगारे

ચારુપર્વતં ચારુનામકં પર્વતં ‘ દુરુહંતિ ’ દૂરોહન્તિ=આરોહન્તિ, ‘ દુરુહિતા ’ દૂરુહ્ય
=આરુહ્ય યાવદ્ પૃથિવીશિલાપટ્ટકં પ્રમાર્જ્ય પાદપોષગમનં સ્વીકૃત્ય દ્વિમાસિકયાસં-
લેખનયા સર્વિંશતિકં ભક્તશતં ‘ ચતુરાસીઙ્ વાસસયસહસ્સાઙ્ ’ ચતુરશીર્તિ વર્ષશતસહ-
સ્રાણિ=ચતુરશીર્તિલક્ષવર્ષાણિ, શ્રામણ્યપર્યાયં=ચારિત્રપર્યાયં પાલયન્તિ, પાલયિત્વા
ચતુરશીર્તિ પૂર્વશતસહસ્રાણિ=ચતુરશીર્તિલક્ષપૂર્વાણિ સર્વાયુઃ પાલયિત્વા જયન્તે
વિમાને દેવતયોષપન્નાઃ=દેવત્વેનોપપાતમુત્પત્તિ પ્રાપ્તાઃ ।

તત્ર સ્વલ્લ અસ્ત્યેકકાનાં દેવાનાં દ્વાત્રિંશત્સાગરોપમાણિ યાવત્ સ્થિતિઃ । તત્ર
સ્વલ્લ મહાવલ્લવર્જાનાં પળ્લાં દેવાનાં દેશોનાનિ દ્વાત્રિંશત્સાગરોપમાણિ સ્થિતિઃ ।
મહાવલ્લસ્ય દેવસ્ય પ્રતિપૂર્ણાનિ દ્વાત્રિંશત્સાગરોપમાણિ સ્થિતિર્જાતા ॥ સૂ૦ ૮ ॥

इस तरह ये स्थानों ही अनगार भगवंत स्थविरो से आज्ञा लेकर चारु
नाम के पर्वत पर पहुँचे-वहाँ पहुँच कर उन्होंने वहाँ के शिलापट्टक
की प्रमार्जमा क्री-बाद में पादपोषगमन संथारा धारण कर लिया । दो
मास की संलेखना से १२० भक्तों का छेदन कर उन्होंने ने ८४ लाख वर्ष
तक श्रामण्य पर्याय का पालक किया ।

इस तरह अपनी ८४ लाख पूर्व की समस्त आयु समाप्त कर अन्त
में देह का परित्याग कर वे पांच अनुत्तर विमान के अन्दर जयन्त
विमान में (तत्थणं अत्थे गइयाणं देवाणं वत्तीसं सागरोवमाइं० ठिई
तत्थणं महव्वलवज्जाणं छण्हं देवाणं देसूणाइं वत्तीसं सागरोवमा-
इं ठिई महव्वलस्स देवस्स पडिपुन्नाइं वत्तीसं सागरोवमाइं ठिई) वहाँ
कितने क देवों की वत्तीस सागर प्रमाण स्थिति है सो महावल को
छोड़कर छह देवों की स्थिति कुछ कम वत्तीस सागर की हुई और
महावल की स्थिति पूर्ण वत्तीस सागर की हुई । “ सूत्र ९ ”

ભગવંત સ્થવિરોની આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરીને ચારુ નામે પર્વત ઉપર પહોંચ્યા. ત્યાં
પહોંચીને તેઓએ પાદપોષગમન સંથારો ધારણ કર્યો.

આ પ્રમાણે પોતાનો ૮૪ લાખ પૂર્વનું સંપૂર્ણ આયુષ્ય પૂરું કરીને
અન્તે દેહ છોડીને તેઓ પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં જયન્ત નામના વિમાનમાં
દેવતા પર્યાયથી જન્મ પામ્યા.

(તત્થણં અત્થેગइयाणं देवाणं वत्तीसं सागरोवमाइं० ठिई-तत्थणं महव्वल
वज्जाणं छण्हं देवाणं देसूणाइं वत्तीसं सागरोवमाइं ठिई)

ત્યાંના કેટલાક દેવોની બત્રીશ સાગર પ્રમાણુ સ્થિતિ છે. મહાબલને
બાદ કરતાં બીજા છ દેવોની સ્થિતિ બત્રીશ સાગર પ્રમાણુમાં થોડી ઓછી
થઈ અને મહાબલની સ્થિતિ પૂરી બત્રીશ સાગર જેટલી થઈ ॥ સૂત્ર “ ૮ ”

मूलम्—तएणं ते महव्वलवज्जा छप्पिय देवा ताओ देव-
लोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं अणंतरं चयं
चइत्ता इहेव जंवूदीवे दीवे भारहे वासे विसुद्धपिइमाइवंसेसु राय-
कुलेसु पत्तेयं पत्तेयं कुमारत्ताए पच्चायायासी, तं जहा पडिबुद्धी
इक्खागराया, चंदच्छाए अंगराया, संखे कासिराया, रुप्पी कुणा-
लाहीवई, अदीणसत्तुकुराया, जितसत्तू पंचालाहिवई॥ सू०९ ॥

टीका—‘तएणं ते’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं ते महावलवज्याः षडपि देवास्त-
स्माद् देवल्लोकाद् जयन्ताद् विमानाद् । ‘आउक्खएणं’ आयुः क्षयेण—देवसम्बन्धिन
आयुर्कर्मदलिकनिर्जरणेन, देवसम्बन्ध्यायुः क्षयेण ‘भवक्खए’ भवक्षयेण भवनि
बन्धनभूतकर्मणां गत्यादीनां निर्जरणं ‘ठिइक्खएणं’ स्थितिक्षयेण=देवसम्बन्धि
स्थितिक्षयेण तेनानन्तरं चयं=देवशरीरं त्यक्त्वा इहैव जगद्ब्रूहीपे नाम्नि द्वीपे

‘तएणं ते महव्वलवज्जा छप्पियदेवा’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (ते महव्वल वज्जिया) महावल के
सिवाय वे (छप्पिय देवा) छहों देव (ताओ देवल्लोगाओ आउक्खएणं
भवक्खएणं ठिइक्खएणं) उस देवलोक से जयन्त विमान से—देवलोक
संबन्धी आयु कर्म के दलिकों की निर्जना हो जाने से अर्थात् देव पर्याय
संबन्धी आयु के क्षय हो जाने से भव के कारण भूत गत्यादि कों की
निर्जना हो जाने से स्थिति के क्षय हो जाने से (अणंतरं) उसी समय
(चयं चइत्ता) देव शरीर को छोड़कर (इहेव जंवूदीवे दीवे भारहे
वासे) इसी जंबू द्वीप नाम के द्वीप में, भारतवर्ष में—भरत क्षेत्र में—

‘तएणं ते महव्वल वज्जा छप्पिय देवा’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्यागना (ते महव्वल वज्जिया) महावल सिवाय ते
(छप्पियदेवा) छ देव (ताओ देवल्लोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं)
ते देवल्लोका जयन्त विमाना से देवल्लोक संबन्धी आयु कर्मना दलिकों की
निर्जना यत्तु जवाथी ओरसे के देव पर्याय संबन्धी आयुध्य क्षय यवाथी लवना
कारण भूत गति वगेरनी निर्जरा यत्तु जवाथी, स्थितिना क्षय होवाथी
(अणंतरं) ते अभयेन (चयचइत्ता) देव शरीरने छोडीने (इहेव जंवूदीवे दीवे
भारहे वासे) जंबूद्वीप नामना ओर द्वीपमां—भारत वर्षमां—भरत क्षेत्रमां

(मध्यजम्बूद्वीपे) भारते वर्षे भरत-क्षेत्रे, विशुद्धपितृमातृवंशेषु राजकुलेषु प्रत्येकं २ कुमारतया ' पञ्चायाया होत्था प्रत्युत्पन्ना अभूवन् तद्यथा-१. प्रतिबुद्धिः-इक्ष्वाकुराजः प्रथमो जीवः प्रतिबुद्धि नामकः कोशलदेशाधिपतिः । यत्रदेशे-अयोध्यानगरी २. चन्द्रच्छायः-अङ्गराजः द्वितीयो-धरणि जीवः चन्द्रच्छायनामाङ्ग देशाधिपतिः यत्र चम्पानगरी ३. शङ्ख काशिराजः, तृतीयोऽभिचन्द्रजीवः शङ्खनामा-काशिदेशाधिपतिः यत्र वाराणसी नगरी । ४ रुक्मी-कुणालाधिपतिः चतुर्थः पूरण जीवः-रुक्मीनामकः कुणालदेशाधिपतिः यत्र श्रावस्ती नगरी । ५. अदीनशत्रुः-कुरुराजः, पञ्चमो वसु जीवोऽदीनशत्रुनामकः कुरुदेशाधिपतिः । यत्र-

(विसुद्धपिहमाहवसेसु) विशुद्ध माता पिता के वंश वाले राज कुलों में (पत्तयं २) पृथक् २ (कुमारत्ताए पञ्चायायासी) पुत्र रूप से उत्पन्न हुए । (तंजहा) इनमें (पडिबुद्धी इक्ष्वागराया चन्द्रच्छाए अंगराया संखे कासि राया, रुप्पी कुणालाहिवइ, अदीणसत्तू कुरु राया, जितसत्तू पंचालाहिवई) प्रथम जो अचल का जीव था वह कोशल देश का अधिपति हुआ, जिस में अयोध्या नगरी है-इसका नाम वहां प्रतिबुद्ध हुआ । दूसरा जिसका नाम धरण था वह चन्द्र छाया नाम का अङ्ग देश का अधिपति हुआ । इस अंग देश में चंपा नगरी है । तीसरा जो अभिचन्द्र का जीव था वह काशी देश का राजा हुआ । वहां इसका नाम शंख हुआ । इस काशी देश में बनारस नाम की नगरी है । चौथा जो पूरण का जीव था वह कुणाल देश का अधिपति हुआ उसका वहां नाम रुक्मी था । इस कुणाल देश में श्रावस्ती नगरी है । पांचवां जो

“विसुद्धपिहमाहवसेसु” विशुद्ध मातापिताना वंशवाणा राजकुलोभां (पत्तयं २) शुद्ध शुद्ध (कुमारत्ताए पञ्चायायासी) पुत्र रूपे जन्म पाभ्या. (तं जहा) आ अधाभां.

(पडिबुद्धी इक्ष्वागराया चन्द्रच्छाए अंगराया संखे कासिराया रुप्पी कुणालाहिवइ अदीणसत्तू कुरुराया, जितसत्तू पंचालाहिवई)

पडेदो अचलनो एव कोशल देशनो अधिपति थयो कोशल देशनुं पाटनगर अयोध्या नगरी डतुं. अचलनो एव त्यां प्रतिबुद्ध नामे पंकायो.

पीले धरण अंग देशनो अधिपति थयो. तेनुं नाम चंद्रछाय डतुं. तीले अलिचंद्रनो एव काशी देशनो राज थयो. ते त्यां शंख नामे प्रसिद्धि पाभ्यो. आ काशी देशभां बनारसनामे नगरी छे. चौथा पूरणनो एव कुणाल देशनो अधिपति थयो. त्यां तेनुं नाम रुक्मी डतुं. आ कुणालदेशभां

દેશે-હસ્તિનાગપુરમ્ । ૬. જિનશત્રુ પાશ્ચાલાધિપતિઃ, પટ્ટો વૈશ્રમણ જીવો જિત-
શત્રુનામકઃ પાશ્ચાલદેશાધિપતિઃ, યત્રદેશે કામ્પિલ્યં નગરમ્ । एवं पडपि पृथक्
૨ સ્થાનેષુ રાજાનો જાતાઃ ॥ સૂ. ૦૯ ॥

મૂલમ્-તણ્ણં સે મહબ્બલે દેવે તીહિં ણાણેહિં સમગ્ગે ઉચ્ચ-
ઢાણઢિણ્ણસુ ગહેસુ સોમાસુ દિસાસુ વિતિમિરાસુ વિસુદ્ધાસુ
જહ્ણસુ સડણેસુ પયાહિણાણુકૂલંસિ ભૂમિસપ્પિંસિ મારુયંસિ
પવાયંસિ નિપ્પજ્જસસ્સમેહ્ણીયંસિ કાલંસિ પમુદ્ધયપક્કીલિણ્ણસુ
જળવણ્ણસુ અદ્ધરત્તકાલસમયંસિ અસ્સિણીણવલ્લેણં જોગમુવા-
ગણ્ણં જે સે હેમંતાણં ચડત્થે માસે અદ્ધમે પવલ્લે પગ્ગુણસુદ્ધે
તસ્સ ણં પગ્ગુણસુદ્ધસ્સ ચડત્થિ પવલ્લેણં જયંતાઓ વિમાણાઓ
વત્તીસં સાગરોવમઢિર્ઢ્યાઓ અણંતરં ચયં ચડત્તા ઇહેવ જંબૂદીવે
દીવે ભારહે વાસે મિહિલાણ રાયહાણીણ કુંભગસ્સ રત્તો પમા-
વર્ઢણ દેવીણ કુચ્છિંસિ આહારવક્કંતીણ સરીરવક્કંતીણ ભવવક્કં-
તીણ ગઢ્ઢમત્તાણ વક્કંતે તંરયણિં ચ ણં ચોદ્ધસમહાસુમિણાવન્નઓ
મત્તારકહણં સુમિણપાઢગપુચ્છા જાવ વિહરહ ॥ સૂ. ૦ ૧૦ ॥

વસુ કા જીવ થા વહ કુરુ દેશ કા અધિપતિ હુઆ-વહાં ડસકા નામ
અદીન શત્રુ થા । કુરુ દેશ મેં હસ્તિનાગ પુર હૈ । તથા છઠા જો વૈશ્રવણ
કા જીવ થા પાશ્ચાલ દેશ કા અધિપતિ હુઆ-હસકા વહાં નામ જિત
શત્રુ પડા થા । હસ મેં કપિલા નામ કી નગરી હૈ ।

હસ તરહ યે છહોં પૃથક્ ૨ સ્થાનોં મેં રાજા હુણ । સૂત્ર “ ૯ ”

શ્રાવસ્તી નગરી છે. પાંચમો વસુનો છવ કુરુદેશનો અધિપતિ થયો. તેનું નામ
અદીન શત્રુ હતું. કુરુ દેશમાં હસ્તિનાપુર નગર છે. તેમજ છઠો વૈશ્રવણનો
છવ પાંચાલ દેશનો અધિપતિ થયો. તેનું નામ જિત શત્રુ હતું. પાંચાલ દેશમાં
કપિલા નામે નગરી છે

આ પ્રમાણે તેઓ છએ જુદા જુદા દેશોમાં રાજ્ય પદે સુશોભિત
થયા ॥ સૂત્ર “ ૬ ” ॥

टीका—‘ तएणं से ’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं स महाबलो देवस्त्रिभिर्ज्ञानैः
 ‘ समग्गे ’ समग्रः संयुक्तः, ‘ उच्चट्ठाणट्ठिएसु ’ उच्चस्थान स्थितेषु ग्रहेषु सूर्या-
 दिषु सौम्यासु दिग्दाहाद्युत्पातरहितासु ‘ दिसासु ’=दिक्षु वितिमिरासु तीर्थंकर
 गर्भावासप्रभावाद् व्यपगतान्धकारासु विशुद्धासु=झंझावातरजः कणादि रहितत्वेन
 निर्मलासु ‘ जइएसु ’ जापिकेषु राजदीनां विजयसूचकेषु ‘ सउणेसु ’ शकुनेषु
 काकरुतोदिषु ‘ पर्याट्ठिणाणुकूलंसि ’ प्रदक्षिणानुकूले प्रदक्षिणावर्तत्वात् प्रदक्षिणः,
 शुभावहः सुरभिशीतमन्दत्वादनुकूलश्च तस्मिन् ‘ भूमिसर्पिसि ’ भूमिसर्पिणी=
 भूमौ प्रसरणशीले मारुते वायौ, ‘ पवायंसि ’ प्रवाते वातुं प्रवृत्ते. ‘ निप्पन्नसस्स-
 मेइणीयंसि ’ निप्पन्नसस्यमेदिनीके निप्पन्नसस्या मेदिनी भूमिर्यस्मिन् तथाभूते
 काले ‘ पमुइयपक्कीलिएसु ’ प्रमुदितप्रक्रीडितेषु जनपदेषु अर्धरात्रकालसमये
 अश्विनीनक्षत्रेण ‘ जोगं ’ योगं चन्द्रयोगम्, उपागतेन प्राप्तेन, यःसः=प्रसिद्धः ‘ हे
 मंताणं ’ हेमन्तानां मार्गशीर्षादि फाल्गुनान्तानां शीतकालमासानां मध्ये चतुर्थो
 मासः, अष्टमः पक्षः कृष्णादि मासस्य शास्त्रसंयमत्वाद् अष्टमत्वं पक्षस्येति भावः
 फाल्गुनशुद्धः=फाल्गुनस्य शुद्धः शुक्लः द्वितीयपक्षोऽस्तीत्यर्थः । तस्य फाल्गुन
 शुद्धस्य ‘ चउत्थिपक्खे ’ चउर्थीपक्षे फाल्गुनशुद्धस्य पक्षस्य या चतुर्थी तिथिस्त-
 स्याः पक्षः पार्श्वोऽर्धरात्रिरिति भावः, तत्र—‘ णं ’ इतिवाक्यालङ्कारे, जयन्ताद्
 विमानाद् द्वार्त्रिंशत्सागरोपमस्थितिकादनन्तरं चयं=देवसम्बन्धिशरीरं त्यक्त्वा—
 इहैव जम्बूद्वीपे द्वीपे=मध्यजम्बूद्वीपे भारते वर्षे=भरतक्षेत्रे मिथिलायां राजधान्यां

‘ तएणं से महब्बले ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से महब्बले देवे) वह महाबल वा
 जीव देव (तीर्हि णाणेहिं समग्गे) मति ज्ञान श्रुतज्ञान और अवधि ज्ञान
 इन तीन ज्ञानों का धारी हो कर (अणंतरं) उन छहों के बाद अपनी
 स्थिति पूर्ण कर (जयंताओ विमाणाओ) उस जयंत विमान से (चइत्ता)
 चल कर (इहेव जंबूद्वीवे दीवे) इसी जंबू द्वीप नाम के द्वीप में (भार

‘ तएणं से महब्बले ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्पारणाद् “ से महब्बले देवे ” देव महाबलानो एव
 “ तीर्हि णाणेहिं समग्गे ” मतिज्ञान, श्रुतज्ञान अने अवधिज्ञान आ त्रणे
 ज्ञानोने धारण करनार थअने “ अणतरं ” ते छअेना पछी पोतानी स्थिति
 पूरी करीने “ जयंताओ विमाणाओ ” जयंत विमानथी “ चइत्ता ” आदीने
 “ इहेव जंबूद्वीवे दीवे ” जंभू द्वीप नामना आज द्वीपमां (भारदे वासे)

‘कुम्भगस्स’ कुम्भकस्य कुम्भकनामकस्य राजः प्रभावत्याः=प्रभावतीनाम्न्या देव्यः ‘कुच्छिसि’ कुक्षौ ‘आहारवक्कंतीए’ आहारव्युत्क्रान्त्या=आहारपरिवर्तनेन मनुष्योचिताहारग्रहणेनेत्यर्थः, ‘सरीरवक्कंतीए’ शरीरव्युत्क्रान्त्या=देवशरीरपरिवर्तनपूर्वकमनुष्यशरीरग्रहणेनेत्यर्थः ‘भववक्कंतीए’ भवव्युत्क्रान्त्या=देवभवं विहाय मनुष्यभवग्रहणेन ‘गव्वत्ताए वक्कंते’ गर्भतया व्युत्क्रान्तः=गर्भरूपेण समुत्पन्नः । तस्यां रजन्यां च खलु चतुर्दश महास्वप्नाः प्रभावती देव्या दृष्टाः।

हे वासे) भरत क्षेत्र में (मिहिलाए रायहाणीए) मिथिला राजधानी में (कुम्भगस्स रन्नो पभावडए देवीए कुच्छिसि) कुम्भक राजाकी प्रभावती देवी की कुक्षि में (आहार वक्कंतीए) आहार के परिवर्तन से-मनुष्योचित आहार के ग्रहण से, (सरीरवक्कंतीए) शरीर की व्युत्क्रान्ति से देव शरीर के परिवर्तन पूर्वक मनुष्य शरीर के ग्रहण से, (भव वक्कंतीए) भव की व्युत्क्रान्ति से देव भव को छोड़कर मनुष्य भव के ग्रहण से (गव्वत्ताए वक्कंते) गर्भरूप से उत्पन्न हुए ।

जब यह प्रभावती की कुक्षी में गर्भ रूप से उत्पन्न हुए तब (गहेसु उच्चट्टाणट्टिएसु) सूर्यादिग्रह उच्चस्थान पर स्थित थे । (दिसासु सोमासु) चारों दिशायेँ दिग्दाह आदि उपद्रवों से रहित थी (वितिमिरासु विसुद्धासु) तीर्थंकर के गर्भावास के प्रभाव से वे अन्धकार रहित बन गई थीं एवं छान्दावात रजकण आदि से रहित हो कर निर्मल हो गई थीं ।

भरत क्षेत्रमा ‘मिहिलाए रायहाणीए’ मिथिला राजधानीमां कुम्भगस्सरन्नो पभावडए देवीए कुच्छिसि ” कुलङ्क राज्ञनी प्रभावती देवीना उदरमां “आहार वक्कंतीए ” आहाराना परिवर्तनथी मानवेचित आहारना अडुत्थी “ सरीर वक्कंतीए ” शरीरनी व्युत्क्रान्तिथी ओट्ठे के देव शरीरना परिवर्तन तेमज्ज मनुष्य शरीरना अडुत्थी “ भववक्कंतीए ” लवनी व्युत्क्रान्तिथी देव लवने त्यज्जने मनुष्य लवने अडुत्थु करवानी आपेक्षाथी “ गव्वत्ताए वक्कंते ” गर्भ इपे जन्म पाभ्या.

न्यारे तेज्जो प्रभावतीना उदरमा गर्भइपे अवतयां त्यारे “ गहेसु उच्चट्टाण ट्टिएसु ” सूर्य वगेरे अडो उच्च स्थाने छता दिसासु सोमासु त्यारे दिशाज्जो दिग्दाह वगेरे उपद्रवो वजरनी छती. “ वितिमिरासु विसुद्धासु ” तीर्थंकर ना गर्भावासना प्रभावथी दिशाज्जो प्रकाश युक्त तेमज्ज अंजानिद रजकण वगेरेथी रहित थधने स्वच्छ भनी गर्भ.

તે સમય (સડળે સુ જડણસુ) કાક આદિ પક્ષી, રાજા આદિ કે વિજય સૂચક શબ્દ બોલ રહે થે । (મારુયંસિ) હવા મી (પયાણુ કૂલંસિ) પ્રદક્ષિણાવર્ત હો કર (પવાયંસિ) વહ રહી થી । સુરમી ઓર શીતલ મન્દ હોને કે કારણ વહ અનુકૂલ થી । (ભૂમિ સર્પિસિ) ભૂમિ કા સ્પર્શ વહ કર રહી થી । (કાલંસિ) વહ સમય ઁસા થા કિ જિસમેં (નિષ્પન્નસસ્સમેઙ્ગીયંસિ) નિષ્પન્ન સસ્ય સે મેદિની આચ્છાદિતહરી મરી બની હુઈ થી (જળવણસુ) જન પદ મી (પમુઙ્ગપક્કીલીણસુ) હર્ષ સે હર્ષિત બનેં હુણ થે ઓર વિવિધ પ્રકાર કી ક્રીડાઓ મેં રત થે- (અદ્વરત્તકાલસમયંસિ) યહ સમય અર્ધ રાત્રિ કા થા । (અસ્સિણી ણક્કલ્લેણં જોગમુવગણં) ઇસ મેં અશ્વિની નક્ષત્ર કા ચન્દ્ર કે સાથ યોગ હો રહા થા (જે સે હેમંતાણં ચત્થે માસે અટ્ઠમે પક્કલે ફગ્ગુણ સુદ્ધે) યહ અર્ધ રાત્રિ કા સમય ફાલગુન માસ કે શુક્લ પક્ષ કા થા । યહ માસ હેમંત કાલ કે માસો મેં ચૌથા માસ તથા ૮ વાં પક્ષ હૈ । (તસ્સ ણં ફગ્ગુણસુદ્ધસ્સ ચત્થિ પક્કલેણં) ઁસી તસ ફાલગુન શુક્લ ચૌથ કી અર્ધરાત્રિ કે સમય મેં વે મહાબલ દેવ અપની ૩૨ સાગર કી સ્થિતિ પૂર્ણ કરકે તસ જયંત નામક વિમાન સે ચવ કર પ્રભાવતી દેવી

તે વખતે (સડળેસુ જડણસુ) કાગડા વગેરે પક્ષીઓ રાજા વગેરેના માટે વિજયને સૂચવનારા શબ્દો ઉચ્ચારી રહ્યા હતા. (મારુયંસિ) પવન પણ (પયાણુકૂલંસિ) પ્રદક્ષિણાવર્ત થઈને (પવાયંસી) વાતો હતો. શીતળ મન્દ અને સુગંધ યુક્ત પવન અનુકૂળ લાગતો હતો. ‘ ભૂમિસર્પિસિ ’ તે પૃથ્વીને સ્પર્શ કરતાં વાતો હતો હતો. ‘ કાલંસિ ’ આવો સુખદ સમય હતો કે જેમાં (નિષ્પન્નસસ્સમેઙ્ગિયંસિ) નિષ્પન્ન ધાનથી મેદિની ‘ પૃથ્વી ’ લીલાછમ આવરણ થી ઢંકાઈ રહી હતી. ‘ જળવણસુ ’ જનપદ પણ ‘ પમુઙ્ગપક્કીલીણસુ ’ હર્ષમાં તરખોળ થઈ રહ્યું હતું. અને જાતજાતની ક્રીડાઓમાં મસ્ત હતું ‘ અદ્વરત્તકાલસમયંસિ ’ અડધી રાતનો વખત હતો. ‘ અસ્સિણીણક્કલ્લેણં જોગમુવગણં ’ અશ્વિની નક્ષત્રનો ચન્દ્રની સાથે યોગ થઈ રહ્યો હતો. ‘ જે સે હે મંતાણં ચત્થે માસે અટ્ઠમે પક્કલે ફગ્ગુણસુદ્ધે ’ કાગણ મહિના નો શુક્લ પક્ષ ચાલતો હતો. આ મહિને હેમંત કાળના મહિનામાં ચોથો મહિનો તેમજ આઠમો પક્ષ છે. ‘ તસ્સ ણં ફગ્ગુણસુદ્ધસ્સ ચત્થિ પક્કલેણં ’ એવી કાગણ શુક્લ ચોથના અડધી રાતના વખતે મહાબલ દેવ પોતાની અત્રીશ સાગરની સ્થિતિ પૂરી કરીને તે જયંત નામક વિમાનમાંથી ચવીને પ્રભાવતી દેવીના ગર્ભમાં

वर्णकः= तेषां स्वप्नानां वर्णनं वाच्यं तच्चान्यत्र सविस्तरं द्रष्टव्यम् तेषां नामानि केवलं प्रोच्यन्ते—गज-वृषभ-सिंह-लक्ष्मी-पुष्पमाला-चन्द्र-सूर्य-ध्वज-पूर्णकलश-पद्मसरः—समुद्र-देवविमान-रत्नराशिवह्नय इति । भर्तृकथनम् स्वप्नवृत्तं भर्तृ निवेदयतीत्यर्थः । स्वप्नपाठकपृच्छा=स्वप्नफलवाचकान् समाह्वय भर्ता कुम्भयन्तृ-पेण स्वप्नफलपृच्छा कृतेत्यर्थः । यावत्-स्वप्नपाठकैः स्वप्नफलं निवेदितं, तत्तमं प्रथमाध्ययने धारिणीदेव्या अधिकारे यथा कथितं तथैव वाच्यं विशेषस्तु-धारिण्या स्वप्ने गज एव दृष्टः, प्रभावत्वा तु चतुर्दश स्वप्ना इति । एवं च तैरुक्तम्—

के गर्भ में आये । (तं रयणिं च णं चौदस महासुमिणा वन्नओ) उस रात्रि में उस प्रभावतीदेवी ने १४ महास्वप्न देखे । इन महास्वप्नों का सविस्तर वर्णन अन्यत्र से जानना चाहिये हम यहाँ उन के नाम निर्देश करते हैं जो इस प्रकार चन्द्र, सूर्य, ध्वज, पूर्णकलश, पद्मसर, समुद्र देवविमान, रत्नराशि और अग्नि । इन स्वप्नों को देखकर प्रभावती ने अपने पति कुम्भक राजा से कहा राजा ने उसी समय स्वप्नपाठकों को बुलाया—और उनसे इन स्वप्नों के फल को पूछा ।

उन्होंने ने इन स्वप्नों का क्या फल है यह बात राजा को कही । यह सब विषय इसी के प्रथम अध्ययन में धारिणी देवी के अधिकार में जिस प्रकार से प्रकट किया गया है उसी प्रकार से यहाँ भी जानना चाहिये । धारिणी देवी ने स्वप्न में केवल एक हाथी ही देखा था । प्रभावती ने तो चौदह महा स्वप्न देखे । अन्त में उन स्वप्न पाठकों ने कहा—राजन ! प्रभावती देवी ने जो ये चौदह सुन्दर स्वप्ने देखे हैं—उन

स्थित यथा ' त रयणिं चणं चौदसमहासुमिणा वन्नओ ' ते रात्रिमां प्रभावती देवीओ १४ स्वप्नो जेयां आ णधां भडास्वप्नो विपेनुं सविस्तर वण्णुं जिज्ञासुओओ भीजेथी जाली देवुं जेधओ. प्रभावती देवीओ. चन्द्र, सूर्य, ध्वज, पूर्णकलश, पद्मसर, समुद्र, देवविमान रत्नराशि अने अग्नि आटली वस्तुओ स्वप्नमां जेध डती. आ स्वप्नोने जेया भाह प्रभावतीओ पोताना पति कुम्भक राजने स्वप्न विपे कहु अने तेमणे तरत ज स्वप्नपाठकेने बोलाव्या अने तेमने आ स्वप्नोना इण विपे पूछथु.

स्वप्न पाठकेओ आ स्वप्नोनुं इण शुं थशे तेनी णधी विगत राजने कही संलणावी. माताध्ययन ना प्रथम अध्ययनमां धारिणिदेवीना प्रसंगमां आ विपे सविस्तर वण्णुं छे अही पणु ते मुण्ण ज समण देवुं जेधओ स्वप्नमा धारिणी देवीओ इक्त ओक हाथी ज जेयो डतो पणु प्रभावतीओ तो चौह भडा स्वप्नो जेयां डतां. स्वप्ननुं इण वण्णुवतां स्वप्न पाठकेओ कहु

હે રાજન્ ! પ્રભાવતી દેવ્યા ચતુર્દશ શોમનાઃ સ્વપ્ના અવલોકિતાઃ । તત્પ્રભાવાચ્ચ
ક્રવર્તી વા તીર્થકરો વા ભવિષ્યતિ । સ્વપ્નફલં શ્રુત્વા સા પ્રભાવતી ગર્ભં સુખસુ-
ખેન વહમાના વિહરતિ=આસ્તે સ્મ ॥ સૂ. ૧૦ ॥

મૂલમ્-તણ્ણં તીસે પમાવર્ણે દેવીણ તિણ્હં માસાણં बहु-
પહિપુત્તાણં ઇમેયારૂવે ડોહલે પાઠબ્ભૂણ-ધન્નાઓ ણં તાઓ
અમ્મયાઓ જાઓ ણં જલથલયમાસુરપ્પભૂણં દસદ્ધવન્નેણં
મલ્હેણં અત્થુપચ્ચત્થુયંસિ સયણિજ્જંસિ સન્નિસન્નાઓ સણિ-
વન્નાઓ ય વિહરંતિ, ઇમં ચ મહં સિરીદામગંડં પાડલમલ્હિય
ચંપય અસોગ પુન્નાગ નાગ મરુયગદમણગઅગોજ્જકોજ્જયપટ્ટરં
પરમસુહાસદરિસણિજ્જં મહયાગંધદ્ધણિં સુયંતં અઘાયમા-
ણીઓ ડોહલં વિણેતિ ।

તણ્ણં તીસે પમાવર્ણે દેવીણ ઇમેયારૂવં ડોહલં પાઠ-
બ્ભૂયં પાસિત્તા અહાસન્નિહિયા વાણમંતરા દેવા ચિપ્પામેવ જલ-
થલયં જાવ દસદ્ધવન્નમલ્હં કુંભગ્ગસો ય મારગ્ગસો ય કુંભગ-
સ્સ રન્નો ભવણંસિ સાહરંતિ, ઇમં ચ ણં મહં સિરીદામગંડં જાવ
સુયંતં જાવ ઉવણેતિ, તણ્ણં સા પમાવર્ણે દેવીજલથલયજાવ
મલ્હેણં જાવ ડોહલં વિણેઈ, તણ્ણં સા પમાવર્ણે દેવી પસથ-

કે પ્રભાવ સે દસ કે યા તો કોઈ તીર્થકર જન્મ લેગા યા કોઈ ચક્રવર્તી ।
દસ પ્રકાર સ્વપ્નોં કા ફલ સુનકર પ્રભાવતી વડી પ્રસન્ન હુઈ ઓર ઉસ
ને આનંદ કે સૌથ ગર્ભ કો ધારણ કરતે હુઈ સુખપૂર્વક સમય કો
વ્યતીત કિયા । સૂત્ર “ ૧૦ ”

“ હે રાજન્ ! પ્રભાવતી દેવીએ ચોદ ઉત્તમ સ્વપ્નોં જોયાં છે, તેના પ્રભાવ
થી એમના ઉદરથી કંતો તીર્થકર જન્મલેશે કાં કોઈ ચક્રવર્તી ! ” આ પ્રમાણે
સ્વપ્ન જ્ઞ સાંભળીને પ્રભાવતી ખુબજ પ્રસન્ન થઈ. અને સુખેથી ગર્ભ ધારણ
કરી ને સમય પસાર કરવા લાગી ॥ સૂત્ર ૧૦ ॥

દોહલા જાવ વિહરઈ, તણં સા પમાવઈ દેવી નવળં માસાણં
 बहुपडिपुण्णाणं अद्धमाणं यरत्तिंदियाणं जे से हेमंत्ताणं पढमं
 मासे दोच्चे पक्खे मग्गसिरसुद्धे तस्सणं एक्कारसीए पुव्वरत्ता-
 वरत्त० अस्सिणी नक्खत्तेणं जोगमुवागएणं उच्चट्ठाणाट्टिएसु
 गहेसु पमुइयपक्कीलिएसु जणवएसु आरोग्गारोग्गं एकूणवीस-
 इमं तित्थयरं पयाया ॥ सू० ११ ॥

टीका—‘ तएणं तीसे ’ इत्यादि— ततस्तदनन्तरं खलु तस्याः प्रभावत्या
 देव्या स्त्रिषु मासेषु बहुप्रतिपूर्णेषु=अशेषतः सम्पूर्णेषु सत्सु अयमेतद्रूपः दोहदः
 गर्भसद्भावजनिताभिलापः प्रादुर्भूतः— धन्याः खलु ता अम्वाः=पुत्रमातरः या खलु
 ‘ जलथलयभासुरप्पभूएणं ’ जलस्थलजभास्वरप्रभू — तेन जलेषु स्थलेषुच यज्जात
 भास्वरं= विकसितं, प्रभूतं प्रचुरं, तेन ‘ दसद्धवन्नेणं ’ दशार्धवर्णेन पञ्चवर्णयुक्तेन
 माल्येन माल्येभ्यो हितं माल्यं=पुष्पजातं, तेन ‘ अत्थुयपच्चत्थुयंसि ’ आस्तृत
 प्रत्यास्तृते क्रमश उपर्युपरि समाच्छादिते शयनीये=शय्यायां ‘ सन्निसन्नाओ ’
 सन्निषण्णाः=संनिविष्टाः ‘ सण्णिवन्नाओ ’ संनिपन्नाः सुप्ताश्च विहरन्ति सुखेन

‘ तएणं तीसे પમાવઈ ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इस के बाद (तीसे पमावईए देवीए) उस प्रभावती
 देवी के जब (तिण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं) तीन मास अच्छी तरह
 से पूर्ण हो चुके—तब (इमेयारूवे दोहले पाउवभूए) उसे इस प्रकार का
 दोहला उत्पन्न हुआ—(धन्नाओ णं ताओ अम्मयाओ) वे माताएँ धन्य
 हैं (जाओ णं जल थलय भासुरप्पभूएणं दसद्धवन्ने णं मल्ले णं) जो
 जल में एवं स्थल में उत्पन्न हुए विकसित पंचवर्णों के प्रभूतपुरुषों से
 (अत्थुय पच्चत्थुयंसि सण्णिज्जंसि सन्निसन्नाओ सन्निवन्नाओ य

‘તણં તીસે પમાવઈ । ’ ઇત્યાદિ ।

टीकार्थ—(तएणं) त्पारणाद (तीसे प्रभावईए देवीए) प्रभावतीदेवीने न्यारे
 (—तिण्हं—मासाणं बहुपडिपुण्णाणं) त्रयु मडिना सारी रीते पसार थछं युक्था
 त्पारे (इमेयारूवे दोहले पाउवभूए) तेने आ प्रभाणे दोहद उत्पन्न थयुं के
 (धन्नाजो णं ताओ अम्मयाओ) ते माता ओ धन्य छे. (जाओ णं जल थलय
 भासुरप्पभूएणं दसद्धवन्नेणं मल्लेण) जेओ जण अने स्थणमां उद्भवेलां
 अने विकास पाभेलां पांथरंगना पुण्ण प्रभाणुमां ओकठां करेलां पुण्योथी

તિષ્ઠન્તિ તા અમ્વા ધન્યાઃ, इति पूर्वेण सम्बन्धः । एकंच महत् विशालं 'सिरि-
दामगंडं' श्रीदामकाण्डं श्रीदाम्नां=शोभायुक्तमालानां काण्डं समूहं 'पाडलमल्लि-
यचंपय- असोग- पुन्नाग-नागमरुयग-दमणग-अणोज्ज कोज्जयपउरं' पाटला-
मल्लिका- चम्पिका-ऽशोक-पुंनागनाग - मरुवक-दमनका-ऽनवधकुब्ज प्रचुरं,
पाटलाद्या पुष्पजातयः- पाटलपुष्पं, ' गुलाव ' इति प्रसिद्धं मल्लिकापुष्पं=चम्प-
कपुष्पम्, अशोकपुष्पम्, पुन्नागपुष्पम्, नागपुष्पं, मरुवकः पत्रजाति विशेषः,
दमनकपुष्पम्, अनवधः- सुन्दरः, कुब्जकः शतपत्रिका विशेषः, एतानि प्रचुराणि
यत्र तत् तथा, ' परमसुहृत्फासदरिसणिज्जं ' परमसुखस्पर्शदर्शनीयं परमसुखदः
स्पर्शोयस्य तद् तच्च दर्शनीयं दृष्टिसुखदं चेति 'महया गंधद्धाणि' महासुरभिग-
न्धघ्राणि महासुरभिगन्धगुणं तृप्तिहेतुं पुद्गलसमूहं मुञ्चत् प्रसारयद् तद् आजिघ्रन्त्यः

વિહરંતિ) હસ તરહ એક એક કરકે ક્રમશઃ પુષ્પોં કે અનેક સ્વરોં સે
સમાચ્છાદિત હુઈ શય્યા પર વેઠતી હૈં સુખ સે શયન કરતી હૈં । (એગં
ચ મહં સિરીદામગંડ પાડલમલ્લિયચંપયઅસોગપુન્નાગનાગમરુયગદમ-
ણગઅણોજ્જકોજ્જયપઉરં પરમસેહફાસદરિસણિજ્જં મહયાગંધદ્ધણિસુ-
યંતં આધાયમાણીઓ દોહલં વિળેંતિ) ઔર અદ્વિતીય શ્રીદામકાંડ
કો-શોભાયુક્ત માલાઓ કે સમૂહ કો કિ જિસમેં પાટલ (ગુલાવ)
મલ્લિકા (મોંઘરા) ચંપક, અશોક, પુન્નાગ, નાગ, મરુવા, દમનક એવં
સુન્દર કુબ્જક કે પુષ્પોં કા પ્રાચુર્ય હૈ, જિસકા સ્પર્શ પરમ સુખ કારક
હૈ ઔર જો દૃષ્ટિ કો આનંદ દાયક હૈ તથા તૃપ્તિ કારક મહાસુરભિ ગંધ
ગુણ વાલે પુદ્ગલોં કો જો ફેલા રહા હૈ સૂઘતી હુઈં અપને ગર્ભ મનોરથ

(અત્યુય પચ્છત્યુયંસિ સયણિજ્જંસિ સન્નિસન્નાઓ સન્નિવન્નાઓ ચ વિહરંતિ) આ
રીતે અનુક્રમે પુષ્પોના થરથી ઢંકાએલી એવી શય્યા (પથારી) ઉપર એસે છે
અને સુષેથી શયન કરે છે.

(એગં ચ મહં સિરીદામગંડ પાડલમાલ્લિયચંપયઅસોગપુન્નાગનાગમરુય-
ગદમણગઅણોજ્જકોજ્જ પઉરં પરમસુહૃત્ફાસદરિસણિજ્જં મહયા ગંધદ્ધણિમુયંતંઆધાય
માણીઓ દોહલં વિળેંતિ)

જેમાં પાટલ (ગુલાબ), મલ્લિકા, ચંપક, અશોક, પુન્નાગ, નાગ, મરુવા,
દમનક અને સુંદર કુબ્જકના પુષ્પો પુષ્કળ પ્રમાણમાં છે, સ્પર્શ જેનો અત્યંત
સુખદ છે અને જે દૃષ્ટિને આનંદ આપનાર છે અને તૃપ્તકરનાર મહાસુગંધ
શુષ્કવાળા પુદ્ગલોને જે ફેલાવી રહ્યો છે-એવા અદ્વિતીય (સર્વોત્તમ)

તેન તથાવિધેન શ્રીદામકાળેન ગ્રાણેન્દ્રિયં તર્પયન્ત્યઃ દોહદં = ગર્ભસદ્ભાવજનિત મનોરથં 'વિળેતિ' ધિનયન્તિ=પૂરયન્તિ । તા એવ જનન્યો જગતિ ભાગ્યશાલિન્યઃ પ્રશંસનીયા ધન્યાશ્ચ સન્તીત્યર્થઃ ।

તતસ્તદનન્તરં ચલુ- તસ્યાઃ પ્રભાવત્યા દેવ્યાઃ હમમેતદ્દૂપં દોહદં પ્રાદુર્ભૂતં દૃષ્ટ્વા યથા સંનિહિતાઃ સમીપસ્થિતા વાનવ્યન્તરાદેવાઃ ક્ષિપ્રમેવ જલસ્થળોત્પન્નાનિ યાવદ્દશાર્ધવર્ણાનિ = પશ્ચવર્ણાનિ માલ્યાનિ = પુષ્પાણિ કુંભાગ્રશ્ચ કુંભ- પરિમાણતઃ, ભારાગ્રશ્ચ ભારપરિમાણતશ્ચ કુંભકસ્ય રાજો ભવને સંહરન્તિ= સમાનયન્તિ. । એકંચ ચલુ મહત્ શ્રીદામકાળં યાવદ્ મુશ્ચત્ ઉપનયન્તિ-સમીપે સમાનયન્તિ । તતઃ ચલુ સા પ્રભાવતી દેવીજલસ્થલજ યાવત્- યાવન્નલ્લદેન-

કી પૂર્તિ કરતી હૈં (વે માનાઈ ધન્ય હૈં ઈસા સંવધ યહાં પર લગા હેના ચાહિયે) (તણં) હસકે ચાર (તીસે પ્રભાવતીઈ દેવીઈ હમેયારુવં દોહલં પાઝવ્હૂતં પાસિત્તા અહાસન્નિહિયા વાળમંતરા દેવા ક્ષિપ્પામેવ જલથલયં જાવ દસદ્વવન્નમલ્લં કુંભગસોય ભારગસોય કુંભગસસ્ રન્નો ભવળંસિ સાહરંતિ) ઉસ પ્રભાવતી દેવીકે હસ પ્રકારકે દોહલેકો ઉત્પન્ન હુઆ દેશ્વ કર કે સમીપ મેં રહે હુઈ વાનવ્યન્તર દેવોંને જીઘ હી જલ મેં ઔર સ્થલ મેં ઉત્પન્ન પંચવર્ણ કે પુષ્પોં કો કુંભ પરિમાણ મેં ઔર ભારપરિમાણ મેં કુંભક રાજા કે ભવન પર લાકર રલ્લ દિયા ।

(ઇળં ચ ળં મહં સિરિદામગંડં જાવ મુયંતં જાવ ઉવળેંતિ) ઔર સાથ મેં ઇક વડા ભારી શ્રીદામકાળં ખી કિ જિસમેં પાટલ ગુલાય

શ્રી દામકાંડ (સુંદરમાળાઓના સમૂહ) ની સુવાસ અનુભવતી પોતાના ગર્ભ મનોરથ (દોહદ) ની પૂર્તિ કરે છે. (ખરે ખર તે માતાઓ ધન્ય છે.) (તણં) ત્યાર બાદ.

(તીસે પ્રભાવતીઈ દેવીઈ હમેયારુવે દોહલં પાઝવ્હૂતં પાસિત્તા અહાસન્નિ હિયા વાળમંતરા દેવા ક્ષિપ્પામેવ જલ થલયં જાવ દસદ્વવન્નં મલ્લં કુંભગસોય ભારગસોય કુંભગસસ્ રન્નો ભવળંસિ સાહરંતિ)

પ્રભાવતી દેવીના આ પ્રભાણેના દોહલાને ઉત્પન્ન થયેલો બાણીને પાસે રહેનારા વાનવ્યંતર દેવોએ તરત જ જળ અને સ્થળમાં ઉત્પન્ન થયેલાં પાંચરંગના પુષ્પોને કુંભ પરિમાણમાં અને ભાર પરિમાણમાં કુંભક રાજાના ભવન ઉપર લાવીને મૂકી દીધાં

(ઇળં ચ ળં મહં સિરિદામગંડં જાવ મુયંતં જાવ ઉવળેંતિ) પાટલ વગેરે ના પુષ્પો જેમાં ગૂથેલાં છે, અને જે નેત્રોને માટે સુખદ અને સ્પર્શ પણ જેનો આનંદ દાયક છે, અને જેમાંથી ચોમેર સુગંધી પ્રસરી રહી છે એવો

‘ जल थल इत्यनन्तरं ’ ‘ भासुरप्पभूषणं दसद्वन्नेण ’ इति संग्रहः, माल्येन=पुष्प जातेन यावत्—अत्र यावच्छब्देन— ‘ अत्थुयपच्चत्थुयंसि ’ इत्यारभ्य ‘ अगघाय माणीओ ’ इतिपर्यन्तस्य ग्रहणम्, दोहदं विनयति=पूरयति. । ततः खलु सा प्रभावती देवी प्रशस्तदोहदा यावद् संपूर्ण दोहदा संमानित दोहदा विहरति. ।

अथ भगवतस्तस्य तीर्थंकरस्य सकल जगत्कल्याणकरं जन्मकदाऽभवदिति जिज्ञासायामाह—‘ तएणं ’ इत्यादि. ।

ततस्तदन्तरं खलु सा प्रभावती देवी नवसु मासेषु बहुप्रतिपूणेषु=सर्वथा संपूर्णेषु तदनन्तरम् अर्धाष्टमेसु रात्रिदिवेषु व्यतीतेषु योऽसौ हेमन्तानो हेमन्त ऋतु संज्ञकानां मार्गशीर्षदिफाल्गुनान्तानां प्रथमो मासः, द्वितीयः पक्षः मार्गशीर्ष शुद्धः मार्गशीर्षमासस्य शुद्धः शुक्लः पक्षो वर्तते, तस्य— खलु एकादश्यां तिथौ पूर्वरात्रापररात्रकालसमये मध्यरात्रे अश्विनी नक्षत्रे योगं=चन्द्रयोगमुपागते—प्राप्ते

आदिकेपुष्पगुंथे हुए हैं और जो नेत्र को सुख देने वाले एवं सुखस्पर्श है जिसमें से सुगंध ही सुगंध चारों ओर फैल रही है रानिके पास लाकर उपस्थित किया । (तएणं सा प्रभावती देवी जल थलय जाव मल्लेण जाव दोहलं विणेइ) इसके अनन्तर उस प्रभावती देवीने जल थलके विकसित पंच वर्ण वाले प्रभूत पुष्पों से समाच्छादित हुई शय्या पर बैठकर शयन कर श्रीदामकाण्ड को कि जो पाटल (गुलाब) आदि के पुष्पों से गुंथा हुआ था यावत् गंध को फैला रहा था सूंघ कर अपने दोहले की पूर्ति की । (तएणं सा प्रभावती देवी पसत्थ दोहला जाव विहरइ, तएणं सा प्रभावेई देवी नवण्हं मासाणं बहु पडिपुण्णाणं अद्धट्टमाण य रत्ति दियाणं जे से हेमन्ताणं पढमे मासे दोच्चे पक्खे मग्गसिरसुद्धे तस्सणं एगारसीए पुव्वरत्तावरत्तं० आस्सिणीनक्खत्तेणं जोगमुवागएणं उच्चट्ठाणट्टिएसु गहेसु पमुइयपक्कीलिएसु जणवएसु आरोग्गारोग्गं एगू

ओक मोटे लारे श्रीदामकांड पणु वानव्यंतरे त्या लाव्या (तएणं सा प्रभावती देवी जलथलय जाव मल्लेण जाव दोहलं विणेइ) त्यार भाद प्रभावती देवीओ जणना विकसित पांथरंगना पुण्योथी सभाच्छादित शय्या उपर ओसी ने, शयन करीने, पाटल वगेरेना पुण्योथी गुंथायेला सुवासित श्रीदामकांडने सुंधीने पोताना दोहदनी पूर्ति करी.

(तएणं सा प्रभावती देवी पसत्थदोहला विहरइ, तएणं सा प्रभावेई देवी नवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णातं अद्धट्टमाणयराइंदियाणं जे से हेमन्ताणं पढमेमासे दोच्चे पक्खे मग्गसिरसुद्धे तस्सणं एगारसीए पुव्वरत्तावरत्तं, आस्सिणीनक्खत्तेण जोग

मनि उच्चस्थानस्थितेषु उच्चराशिगतेषु ग्रहेषु सूर्यादिषु प्रमुदित प्रकीर्तितेषु दृष्टेषु
 ज्वालाभ्युन्नतपदेषु=देशेषु मनु आरोग्यारोग्यहिता अनायाथा मसववेदना
 रीतिर्यथा नान्यथैः आरोग्यं = अनायाथं लक्षणवर्जितं एतानविशतितमं तीर्थंकरं
 प्रज्ञाना=प्रज्ञानिनी ॥ सू० ११ ॥

जयीमदमं निन्यग्रं पयायाः इम प्रकार प्रज्ञान दोहला वाली वह प्रभा-
 यनी देवी कि जिस का दोहला अच्छी तरह से पूर्ण हो चुका हैं और
 जिस दोहले को राजा आदिजनों ने भी सम्मानित किया है आनन्द पूर्व
 का करने लगी। अब सूत्रकार यह प्रकट करते हैं कि भगवान् उन तीर्थ
 पर जो उगत कल्याण वाक्य जन्म किस समय हुआ-वे कहते हैं कि
 जब राम के नौ मास सम्पूर्ण रूप से व्यतीत हो चुके और उनके ऊपर
 सात मास रात का समय और अधिक निकल चुका उस समय
 प्रभावती देवी ने हेमन्त काल के प्रथम मास मार्गशीर्ष शुक्ल एकादशी
 के दिन मघ रात्रि के समय अश्विनी नक्षत्र में, जब कि उसका योग
 पञ्चमा के साथ हो रहा था और सूर्यादिग्रह उच्चस्थान पर स्थित थे तथा
 जनपदों में आनन्द की लहरें छापी हुई थी-विविध प्रकार की क्रीडाओं
 में वे रत थे हुए थे बिना किसी याथा के क्लेशवर्जित १० वें तीर्थंकर
 को जन्म दिया ॥ सूत्र ११ ॥

सुभागण उच्चराशिषु ग्रहेषु प्रमुदित प्रकीर्तितेषु जणपणु आरोग्यारोग्यं
 पञ्चराशमं निन्यग्रं पयायाः

जयीमदमं निन्यग्रं पयायाः इम प्रकार प्रज्ञान दोहला वाली वह प्रभा-
 यनी देवी कि जिस का दोहला अच्छी तरह से पूर्ण हो चुका हैं और
 जिस दोहले को राजा आदिजनों ने भी सम्मानित किया है आनन्द पूर्व
 का करने लगी। अब सूत्रकार यह प्रकट करते हैं कि भगवान् उन तीर्थ
 पर जो उगत कल्याण वाक्य जन्म किस समय हुआ-वे कहते हैं कि
 जब राम के नौ मास सम्पूर्ण रूप से व्यतीत हो चुके और उनके ऊपर
 सात मास रात का समय और अधिक निकल चुका उस समय
 प्रभावती देवी ने हेमन्त काल के प्रथम मास मार्गशीर्ष शुक्ल एकादशी
 के दिन मघ रात्रि के समय अश्विनी नक्षत्र में, जब कि उसका योग
 पञ्चमा के साथ हो रहा था और सूर्यादिग्रह उच्चस्थान पर स्थित थे तथा
 जनपदों में आनन्द की लहरें छापी हुई थी-विविध प्रकार की क्रीडाओं
 में वे रत थे हुए थे बिना किसी याथा के क्लेशवर्जित १० वें तीर्थंकर
 को जन्म दिया ॥ सूत्र ११ ॥

मूलम्—तेणं कालेणं तेणं समयेणं अहोलोगवत्थव्वाओ
अट्ट दिसाकुमारीओ मयत्तरीयाओ जहा जंबूद्वीपपन्नत्तीए जम्मणं
सव्वं नवरं मिहिलाए कुंभयस्स पभावईए अभिलाओ संजो-
एव्वो जाव नन्दीसरवर दीवे महिमां, तथा णं कुंभए राया
बहूहिं भवणवइ४ तित्थयर जायकम्मं जाव नामकरणं, जम्हाणं
अम्हे इमीए दारियाए माउए मल्लसयणिज्जंसि डोहले विणीते
तं होउणं णामेणं मल्ली, जहा महाब्वले नाम जाव परिवड्डिया
सा वद्धती भगवती दियलोयचुता अणोवमसिरीया । दासीदास
परिवुडा परिकिन्ना पीढमद्देहिं ॥ सू० १२ ॥

टीका—‘ तणं कालेणं ’ इत्यादि । तस्मिन् काले चतुर्थारकलक्षणे तस्मिन्
समये जिन जन्मसमयेऽधोलोक वास्तव्या अष्ट दिक्कुमार्यः महत्तरिकाः प्रधानाः
भोगङ्करा १, भोगवती २, सुभोगा ३, भोगमालिनी ४, सुवत्सा ५, वत्समित्रा
६, वारिषेणा ७, बलाहका ८, इत्येतन्नामिकाः समागताः । यथा जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ
भगवतस्तीर्थंकरस्य जन्मवर्णितं, सर्वं तथैव विज्ञेयम्, नवरं=एतावान् विशेषः

‘ तेणं कालेणं तेणं समएणं ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय में
(अहो लोगवत्थव्वाओ) अधोलोक में निवास करनेवाली (अट्ट) आठ
(दिसाकुमारीओ) दिक्कुमारिकाएँ (मयहरीयाओ जहा जंबूद्वीपपन्नत्तीए
जम्मणंसव्वं) जिनका नाम भोगङ्करा, भोगवती, सुभोगा, भोगमालिनी
सुवत्सा, वत्समित्रा वारिषेणा और बलाहका है आई । जंबूद्वीप प्रज्ञप्ति

‘ तेणं कालेणं तेणं समएणं ’—इत्यादि

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते समये (अहोलो-
गवत्थव्वाओ) अधोलोकमां रहनेवाली (अट्ट) आठ (दिसाकुमारीओ) दिशा-
कुमारिकाओ (मयहरीयाओ जहा जंबूद्वीपपन्नत्तीए जम्मणं सव्वं) जेम्हना
नामो भोगङ्करा भोगवती, सुभोगा, भोगमालिनी, सुवत्सा, वत्समित्रा,
वारिषेणा, अने बलाहका—ये—त्यां आवी—‘ जंबूद्वीपप्रज्ञप्ति ’ मां लगेवान्

इह मिथिलायां नगर्यां कुम्भकस्य राज्ञः प्रभावत्याः अभिलापः=वर्णनं संयोक्तव्यः
=वक्तव्यः, यावत् नन्दीश्वरवरे द्वीपे महिमा=उत्सवः, देवैकृतः । तदा खलु
कुम्भको राजा बहुभिर्भवनपतिवानव्यन्तरज्योतिष्क वैमानिकैः जन्मोत्सवे कृते सति
तीर्थकरजातकर्म यावत् नामकरणं कृतवान् यस्मात् खलु अस्माकम् अस्यां
दारिकायां गर्भगतायां मातुर्मात्यगयनीये कुसुमशय्या विषये दोहदो विनीतः=

મેં ભગવાન તીર્થંકર ને જન્મ કા જેસા વર્ણન કિયા ગયા હૈ-વૈસા હી
વર્ણન યહાં જાનના ચાહિયે (નવરં) પરન્તુ ઉસકી અપેક્ષા ઇસમેં હતની
વિશેષતા હૈ (મિથિલાઈ કુંભયસસ પમાવઈઈ અમિલાઓ) કિ યહાં
મિથિલા નગરી કુંભક રાજા ઔર રાની પ્રભાવતી કા સમ્બન્ધ લિયા
ગયા ઇસલિયે મલ્લીનાથ તીર્થંકર કે જન્મ કે વર્ણન કરને મેં ઇન્સબ
કા યોગ લગા લેના ચાહિયે ।

(જાવ નંદીસર વરે દીવે મહિમા) મલ્લિનાથ તીર્થંકર કે જન્મ કા
ઉત્સવ નંદીશ્વર નામ કે દ્વીપ મેં દેવોં ને કિયા । (તયાણં કુંભઈ રાયા
બહૂઈ ભવણવહ ૪ તિત્થયર જાય કમ્મં જાવ નામ કરણ) ઇસકે બાદ
કુંભક રાજા ને અનેક ભવનપતિ વાનવ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક એવં વૈમાનિક
દેવોં કે દ્વારા જન્મોત્સવ કિયે જાને પર તીર્થંકર કા જોતકર્મ યાવત્
નામ કરણ કિયા । (જમ્હાણં અમ્હે ઇમીઈ દારિયાઈ માડઈ મલ્લ
સયણિજ્જંસિ દોહલે વિણીઈ તં દોઉણં ણામેણ મલ્લી) નામ કરણ

તીર્થંકર ના જન્મ વિષે જેવું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે તેવું જ વર્ણન
અહીં પણ બાણવું બોધાયે. (નવરં) પણ તેના કરતાં અહીં આટલી વિશેષતા
બાણવી બોધાયે કે (મહિલાઈ કુંભયાસ પમાઈઈ અમિલાઓ) અહીં મિથિલા
નગરી, કુંભક રાજા અને રાણી પ્રભાવતીના સંબંધ વિષે વર્ણન કરવામાં આવે
છે એટલે મલ્લિનાથ તીર્થંકરના જન્મ વર્ણનમાં આ બધાનો યોગ અપેક્ષિત છે.

(જાવ નંદીસરવરે દીવે મહિમા) દેવોંએ મલ્લિનાથ તીર્થંકરનો જન્મો-
ત્સવ નંદીશ્વર નામના દ્વીપમાં બોલવ્યો હતો. (તયાણં કુંભઈ રાયા બહૂઈ ભવણ
વહ ૪ તિત્થયર જાયકમ્મં જાવ નામ કરણ) ઘણા ભવનપતિ વાન વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક
અને વૈમાનિક દેવોંએ જ્યારે સારી પેઠે ભગવાન તીર્થંકરનો જન્મોત્સવ બોલી
લીધો ત્યારે કુંભક રાજાએ તેમનો જોતકર્મ યાવત્ નામ કરણ સંસ્કાર કર્યો.

(જમ્હાણં અમ્હે ઇમીઈ દારિયાઈ માડઈ મલ્લસયણિજ્જંસિ દોહલે વિણીઈ
તં દોઉણં ણામેણ મલ્લી)

રાજાએ તેમનું નામ મલ્લિ પાડ્યું કેમકે જ્યારે તે ગર્ભમાં હતા ત્યારે તેમની
માતાને માલતીના પુષ્પોની માળાની શય્યાનું દોહક થયું હતું અને તેમના દોહકની

દેવૈઃ પૂરિતઃ, તદ્ ભવતુ સ્વલુ ઇયં નામ્ના મલ્લિઃ માલાયૈ હિતં, તવ સાધુ વા માલ્યં કુસુમં તદ્વતામિલાપરૂપદોહદપૂર્વકમેતસ્યા દારિકાયા જન્મસંજાતં તસ્મા દસ્યા નામ 'મલ્લી' ઇતિકૃતમ્ । અસ્યાઃ સ્ત્રીત્વેઽપિ જિનસ્તીર્થકરોઽર્હદિતિ શબ્દાનાં બાહુલ્યેન પુંસ્ત્વે પ્રવૃત્તિદર્શનાત્પુલ્લિજ્ઞશબ્દેન વ્યવહારઃ । યથા મહાબલો નામ=

મેં उनका नाम मल्ली रखा गया-क्यों कि राजाने यह विचारा कि जब ये गर्भ में थी तो इनकी माताको पुष्पोंकी माल्य की शय्या के विषय में दोहला उत्पन्न हुआ था-और उस दोहले की पूर्ति देवों ने की थी अतः यह पुत्री नाम से मल्ली रहो- इसी अभिप्राय से राजा ने उसका नाम मल्लि रखा ।

“માલાયૈ હિતં તત્ર સાધુ વા માલ્યં” હિસ વ્યુત્પત્તિ કે અનુસાર માલ્ય શબ્દ કા અર્થ કુસુમ હોતા હૈ । સો જબ યે માતા કે ગર્ભ મેં થી તબ માતા કો ઉસ માલ્ય કે વિષય મેં અમિલાષ રૂપ દોહલા ઉત્પન્ન હુઆ થા-જિસ કી પૂર્તિ દેવોં ને કી થી-અતઃ ઉસ દોહદ પૂર્વક હિસ લડકી કા જન્મ હુઆ-હિસ કારણ રાજા ને ઉસકા નામ મલ્લિ રખ દિયા । યવ્યપિ યહ સ્ત્રીરૂપ મેં થી-તૌ ઓ “જિનઃ તીર્થંકર અર્હત” ઇત્યાદિ શબ્દોં કી બહુલતા સે પુલ્લિજ્ઞ મેં પ્રવૃત્ત દેખી જાતી હૈ-હિસલિયે યહાં હિનકા પુલ્લિજ્ઞ શબ્દ સે વ્યવહાર તીર્થંકર કી અપેક્ષા કિયા ગયા હૈ । (જહા મહાબલે નામ જાવ પડિવડિયા “સા વદ્વત્ ભગવતી દિય લોચ ચુતા અણોવમ સિરીયા દાસી દાસ પરિવુડા પરિકિન્ના પીઠમદેહિં ,,

પૂર્તિ દેવોએ કરી હતી. એથી જ રાજાએ તે પુત્રીનું નામ મલ્લિ પાડ્યું હતું

“માલાયૈ હિતં તત્ર સાધુવા માલ્યં” આ વ્યુત્પત્તિ મુજબ માલ્ય શબ્દનો અર્થ કુસુમ (પુષ્પ) થય છે. બ્યારે મલ્લિ માતાના ગર્ભમાં હતા ત્યારે તેમને માલ્ય ની અમિલાષા રૂપ દોહદ ઉત્પન્ન થયું હતું તે દોહદની પૂર્તિ દેવોએ કરી હતી. એથી માલ્યના દોહદથી જન્મેલી તે પુત્રીનું નામ રાજાએ મલ્લિ પાડ્યું એ કે આ સ્ત્રી રૂપે હતી છતાં એ “જિન તીર્થંકરઃ અર્હત્ વગેરે શબ્દો ના બાહુલ્યથી તે પુલ્લિગથી જ સંબોધિત કરવામાં આવે છે. એટલા માટે અહીં જે પુલ્લિગ શબ્દથી વ્યવહાર કરવામાં આવે છે તે તેમની તીર્થંકરની અપેક્ષાથી જ.

(જહા મહાબલે નામ જાવ પડિવડિયા “સા વદ્વતી ભગવતી દિયલોચ ચુતા અણોવમસિરીયા દાસીદાસપરિવુડા પરિકિન્ના પીઠમદેહિં “ ૧ ”)

ભગવતી સૂત્રના મહાબલનાં વર્ણુનની જેમ જ મલ્લિના વર્ણુન વિષેષણુ

યથા ભગવતી સૂત્રે મહાવલો વર્ણિતસ્તથેયં મહી વિજ્ઞેયત્યર્થઃ ।

અથ ગાથા દ્વયેન મહિ વર્ણયતિ—‘ સા વદ્વદ્ ’ ઇત્યાદિ
સા વર્ધમાના ભવતી દ્યુલોકચ્યુતા અનુપમશ્રીકા,
દાસીદાસપરિવૃતા પરિકીર્ણા પીઠમર્દૈઃ ॥ ૧ ॥

સા મહી વર્ધમાના=અનુદિનં વૃદ્ધિં ગતા, ભગવતી=ૐશ્વર્યાદિગુણયુક્તા,
દ્યુલોકચ્યુતા દેવલોકાદનુત્તરવિમાનાચ્ચ્યુતા=અવતીર્ણા, અનુપમ શ્રીકા=અદ્વિતીય
શોભાયુક્તા, દાસીદાસપરિવૃતા, પીઠમર્દૈઃ=વયસ્યૈઃ પરિકીર્ણા=પરિકરવતી બહુ-
સહચરી યુક્તેત્યર્થઃ ।

અસિતશિરોજા સુનયના વિમ્વોષ્ટી ધવલદન્તપટ્ટિકા ।

વરકમલકોમલાઙ્ગી ફુલોત્પલગન્ધનિઃશ્વાસા ॥ ૨ ॥

અસિત શિરોજા=અમરવદતિશ્યામવર્ણકેશા, સુનયના = મુલોચના, વિમ્વોષ્ટી
=વિમ્બવદ્રક્તવર્ણોષ્ટી, ધવલદન્તપટ્ટિકા ધમલા કુન્દમુક્તાદિવચ્છુલ્લવર્ણા દન્ત
પટ્ટિક્તિર્દન્તશ્રેણિકા યસ્યાઃ સા તથા, વરકમલકોમલાઙ્ગી=વરકમલવત્ — અશુષ્ક
કમલપુષ્પવત્ કોમલાનિ મૃદુલાન્યઙ્ગાનિ યસ્યાઃ સા તથા, ફુલોત્પલગન્ધનિઃ
શ્વાસા=વિકસિતનીલકમલવદ્ગન્ધયુક્તનિઃશ્વાસવતી જાતા ॥ સૂ. ૧૨ ॥

જિસ પ્રકાર ભગવતી સૂત્ર મેં મહાવલ કા વર્ણન કિયા ગયા હૈ—
ઉસી પ્રકાર સે હન મલ્લી કા બી વર્ણન જાનના ચાહિયે—સૂત્રકાર ઇસી
વાત કા વર્ણન “ સા વદ્વદ્ ” હસ ગાથા દ્વારા કરતે હૈ—વે કહતે હૈ કિ
યે મલ્લિ નામ કી કન્યા પ્રતિદિન વૃદ્ધિગત હો રહી થી । ૐશ્વર્ય આદિ
ગુણો સે યુક્ત થી । અનુત્તર વિમાન સે ચવ કર આઈ થી અનુપમ શ્રી સે
સંપન્ન થી । દાસી દાસ પરિવૃત્ત થી ઓર અનેક સહચરિયો સે યુક્ત થી ।

उनके बाल भ्रमर के समान अति श्याम वर्ण वाले थे । लोचन बड़े
सुहावने थे । विम्ब जैसे लाल वर्ण वाले इनके दोनों ओष्ठ थे । दांतों
की पट्टि कुन्द तथा मुक्ता आदि के समान विलकुल शुभ्र थी । अशुष्क

બાળુવું બોધ્યે. “ સા વદ્વદ્ ” આ ગાથા વડે સૂત્રકાર એજ વાત સ્પષ્ટ કરવા
માગે છે. તેઓ વર્ણન કરતાં કહે છે કે મલ્લિ નામે કન્યા દિવસે દિવસે
મોટી થઈ રહી હતી. તે ૐશ્વર્ય વગેરે ગુણોથી પૂર્ણ હતી તે અનુત્તર વિમા-
નથી ચવીને આવી હતી અને અનુપમ શ્રી સંપન્ન હતી. તે દાસી દાસોથી
વીંટળાયેલી તેમજ ઘણી સહચરીઓથી યુક્ત હતી.

તેમના વાળ ભ્રમરા જેવા અત્યંત કાળા હતા. તેમનાં નેત્રો મનોહર
હતાં. અને હોઠ ગિંઝફળ જેવા લાલ હતા. તેમની દાંતપટ્ટિ કુંદ તેમજ મોતી

मूलम्—तएणं सा मल्ली विदेहरायवरकन्ना उम्मुक्कवाल-
भावा जाव रूवेण जोव्वणेण य लावन्नेण य अतीव २ उक्कि-
द्वसरीरा जाया यावि होत्था, तएणं सा मल्ली देसूणवाससय-
जाया ते छप्पिरायाणो विउलेण ओहिणा आभोएमाणी २
विहरइ । तं जहा — पडिबुद्धिं जाव जियसत्तुं पंचालाहिवइं,
तएणं सा मल्ली कोडुंबियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं
वयासी — तुब्भेणं देवाणुप्पिया ! असोगवणियाए एणं महं
मोहणघरं करेह अणेगखंभसयसन्निविट्ठं, तस्स णं मोहणघरस्स
बहुमज्झदेसभाए छ गब्भघरए करेह, तेसिं णं गब्भघरगाणं
बहुमज्झदेसभाए जालघरयं करेह, तस्स णं जालघरयस्स बहुम-
ज्झदेसभाए मणिपोढियं करेह, जाव पच्चप्पिणंति ॥सू०१३॥

टीका—‘तएणं सा’ इत्यादि—ततस्तदनन्तरं खलु सा मल्ली मल्लीनाम्नी ‘विदेह
रायवरकन्ना’ विदेहराजवरकन्या=विदेहो मिथिलाजनपदः, तस्य राजा कुम्भ-
कस्तस्य वराकन्या=पुत्री ‘उम्मुक्कवालभावा’ उन्मुक्तवालभावा, व्यपगतवाल्या
वस्था यावत् रूपेण च यौवनेन च लावण्येन च अतीवातीवोत्कृष्टा उत्कृष्ट-

कमल पुष्प के जैसा इनका सृदुल अंग था । विकसित नील कमल के
समान गंध युक्त इनका निश्वास था । सूत्र “ १२ ”

‘ तएणं सा मल्ली ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (विदेहरायवरकन्ना सा मल्ली) विदेह
राजकी कन्या वह मल्ली (उम्मुक्कवालभावा) बाल्यावस्था का परित्याग
कर (जाव रूवेण जोव्वणेण य लावन्नेण य अतीव २ उक्किद्वसरीरा

वगेरे जेवी ओकदम स्वच्छ डती. ताका कमल पुष्पना जेवां तेमनां सुकेमल
अंगो डता. तेमनो निश्वास प्रकटित नीलकमल जेवो सुवासित डतो ॥ सूत्र “ १२

‘ तएणं सा मल्ली ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्पारभाट (विदेहरायवरकन्ना सा मल्ली) विदेह के राजकन्या
मल्लि (उम्मुक्कवालभावा) अथपणु वटावीने (जाव रूवेण जोव्वणेण य

શરીરા ચાપિ જાતા ડસીદિતિ સમ્બન્ધઃ=। તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ સા મલ્લિર્દેશોન વર્ષશત જાતા દેશોનં=કિશ્ચિદૂનં વર્ષશતં જાતં=ભૂતં વ્યતીતં યસ્યાઃ સા તથા, દેશોનશતવર્ષવયસ્કા સતીત્યર્થઃ તાન્ પઢપિ પ્રતિવુદ્ધચાદીન્ રાજ્ઞો વિપુલેનાવધિના= અવધિજ્ઞાનેન આમોગયન્તી ૨ પુનઃ પુનઃ પશ્યન્તી વિહરતિ, તિષ્ઠતિ સ્મ । તદ્યથા- પ્રતિવુદ્ધિં યાવત્ જિતશત્રું પાશ્ચાલાધિપતિમ્ । પ્રતિવુદ્ધિ નામા ઇક્ષ્વાકુવંશ્યો રાજાઽ યોધ્યાધિપતિઃ, ચન્દ્રચ્છાયોઽન્ગદેશાધિપતિઃ, શઙ્ખનામા કાશીજનપદાધિપતિઃ, રુક્મીનામા કુળાલાધિપતિઃ, અદીનશત્રુનામા કુરુદેશરાજઃ, જિતશત્રુઃ પશ્ચાલા-

જાયા યાવિ હોત્યા) યાવત્ રૂપ, યૌવન એવં લાવણ્ય સે અત્યંત ઉત્કૃષ્ટ શરીર યુક્ત હો ગઈ । (તણં સા મલ્લી દેસૂળ વાસસય જાયા-તે છપ્પિ રાયાળો વિપુલેળ ઓહિળા આમોઆમાળી ૨ વિહરઈ) ઉસ સમય ઉસ કી અવસ્થા શત વર્ષ સે કુછ કમથી । પ્રતિવુદ્ધિ આદિ અપને સાથ કે ઉન ૬ રાજાઓં કો ડ્યોંહી ઉનોંને અપને અવધિજ્ઞાન સે જાના તો ઉને માલૂમ હો ગયા કિ (પઢિવુદ્ધિ જાવ જિયસતુ પંચાલાહિવઈ) અચલ કા જીવ કોશલ દેશ કાં અધિપતિ હુઆ હૈ-વહ ઇક્ષ્વાકુવંશીય હૈ ઓર ઉસકા નામ પ્રતિવુદ્ધ હૈ ।

ધરણ કા જીવ ચન્દ્રચ્છાય નામ કા અંગ દેશાધિપતિ હુઆ હૈ । અભિચન્દ્ર કા જીવ કાશી દેશ કા અધિપતિ હુઆ હૈ ઉસકા નામ ઇસ સમય શંખ હૈ । પૂરણ કા જીવ કુળાલ દેશ કા અધિપતિ હુઆ હૈ । ઉસકા નામ રુક્મી હૈ । વસુકા જીવ કુરુદેશ કા અધિપતિ હુઆ હૈ

લાવન્નેળ ય અતીવ ૨ ઉક્કિદ્વસરીરા જાયા યાવિ હોત્યા) યાવત્ રૂપ, યૌવન અને લાવણ્યથી એકદમ ઉત્તમ શરીરવાળી થઈ ગઈ.

(તણં સા મલ્લીદેસૂળ વાસ સમજાયા તે છપ્પિ રાયાળો વિપુલેળ ઓહિળો આમોઆમાળી ૨ વિહરઈ)

તેમની ઉંમર તે વખતે સો વર્ષ કરતાં ઓછી હતી. પ્રતિબુદ્ધિ વગેરે પોતાની સાથેના તે છ રાજાઓને તેણે પોતાના અવધિજ્ઞાનથી બાણ્યા ત્યારે તેને બાણ થઈ કે (પઢિવુદ્ધિ જાવ જિયસતું પંચાલાહિવઈ) અચલનો એવ કોશલનો અધિપતિ થયો છે. તે ઇક્ષ્વાકુવંશીય છે, અને તેનું નામ પ્રતિબુદ્ધ છે.

ધરણનો એવ અંગ દેશનો અધિપતિ થયો છે અને તેનું નામ ચન્દ્ર-ચ્છાય છે અભિચન્દ્રનો એવ કાશી દેશનો અધિપતિ થયો છે અને અત્યારે તેનું નામ શંખ છે. પૂરણ નો એવ કુળાલ દેશનો અધિપતિ થયો છે અને તેનું નામ રુક્મી છે વસુનો એવ કુરુ દેશનો અધિપતિ થયો છે અને તેનું

धिपतिः, एतान् षडपि राज्ञः पुनपुनरवधिज्ञानेन विलोकयन्ती तिष्ठतिरमेत्यर्थः। ज्ञानत्रयसंपन्ना मल्ली भगवती स्वकीयावधिज्ञानोपयोगेनेदं विदितवती-पूर्वभव-स्नेहवशात्ते षडपि राजानो मां परिणेतुमागमिष्यन्तीति तेषां प्रतिबोधार्थमुपायो मया विधेय इति भावयति स्मेति भावः। ततस्तदनन्तरं सा मल्ली कौटुम्बिक पुरुषान् आज्ञाकारिणः पुरुषान् शब्दयति=आह्वयति, शब्दयित्वा=आहूय, एवं=वक्ष्यमाण प्रकारेण, अवादीत्-हे देवानुप्रियाः ! यूयं खलु अशोकवनिकायामेकं महत्=बृहत् मोहनगृहं=संमोहनजनकं गृहं 'करेह' कुरुत=निर्मात, कीदृशं तदित्याह 'अणेगखंभसयसन्निविट्' अनेकस्तम्भशतसन्निविष्टम् अनेकानि स्तम्भशतानि सन्निविष्टानि संलग्नानि यस्मिन् तत् तथाविधम्। तस्य खलु मोहनगृहस्य बहुम-

उसका नाम अदीन शत्रु है। वैश्रवण का जीव पांचालाधिपति हुआ है। उसका नाम जितशत्रु है (तएणं सा मल्ली कोडुंबिय पुरिसे सदावेइ) इस प्रकार अपने पूर्वभव के साथियों की परिस्थिति को ज्ञात कर उस मल्ली भगवती ने कौटुम्बिक पुरुषों को बुलाया- (सदावित्ता एवं वचासी) और बुलाकर उन से ऐसा कहा- (तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! असोगवणियाए एणं महं मोहणधरं करेह-अणेगखंभसयसन्निविट्) हे देवानुप्रियों ! तुम अशोकवनिका में सैकड़ों खंभों से युक्त एक विशाल संमोहन गृह बनाओ। इस घर को बनाने को आदेश उन मल्ली भगवती इसलिये दिया था कि उन्होंने ने अपने अवधिज्ञान से यह जान लिया था कि वे छहों राजा पूर्वभव के स्नेह से मुझ से विवाह करने के लिये यहां आवेंगे-अतः मुझे उन्हें प्रत्योचित करने के लिये उपाय करना चाहिये।

नाम अदीनशत्रु छे. वैश्रवणु ने। एव पांचाल देशने। अधिपति थये। ते अने तेनुं नाम जितशत्रु छे. (तएणं सा मल्ली कोडुंबिय पुरिसे सदावेइ) आ रीते पोताना पूर्वभवना मित्रोनी परिस्थिति ज्ञेयिने भद्वी भगवतीये कौटुम्बिक पुरुषोने ज्ञेयान्। "सदावित्ता एवं वचासी" अने ज्ञेयान्। तेमने कहुं.

(तुब्भेणं देवाणुप्पिया ! असोगवणियाए एणं महं मोहणधरं करेह-अणेग-खंभ सयसन्निविट्)

हे देवानुप्रियो ! तमे अशोक वनिकाभां सैकड़ों थांभलाओ। पाणुं ओक भोटुं सभोटन धर जनावो। भद्वी भगवतीये सभोटन धर ओटला भाटे जनावडांयुं डतुं के पोताना अवधिज्ञान थी तेमणे ये वात ज्ञेयि दीधी डती के तेओ छये राजा पूर्व भवना प्रेमने दीधे तेमनी साथे लग्न करवा अडीं आवशे अथी तेमने प्रतिजोधित करवाना उपायो तेमणे भद्वीने करवा ज्ञेयिने कौटुम्बिक पुरुषोने तेमणे आगण कहुं-

ધ્યદેશભાગે=સર્વથા મધ્યસ્થાનભાગે પડ્—‘ ગર્ભઘરણ ’ ગર્ભગૃહાન્ અન્તગૃહાન્ કુરુત । વાસ ભવનાનિ તેષાં ચ ગર્ભગૃહાણાં વહુમધ્યદેશભાગે જાલગૃહં અત્ર ગૃહાન્તર્ગતં વસ્તુ વહિઃ સ્થિતાઃ પશ્યન્તિ, તદર્થં કુડચેષુ દાર્વાદિનિર્મિતજાલકાનિ વર્તન્તે તદ્ જાલગૃહં કુરુત તસ્ય સ્વલુ જાલગૃહસ્ય વહુમધ્યદેશભાગે મણિપીઠિકાં મણિમયપીઠિકાં, કુરુત, કૃત્વા યાવત્ પ્રત્યર્પયન્તિ મલ્લીભગવત્યા આદેશાત્ કોટુમ્બિકપુરુષા મોહનગૃહં તત્ર મધ્યમાગે પટ્સંસ્થ્યકં ગર્ભગૃહં તન્મધ્યે મણિમય

(તસ્સ ણં મોહનઘરસ્સ વહુમજ્જદેસમાણ છ ગર્ભઘરણ કરેહ)
 ઉસ સંમોહન ગૃહ કે ઠીક મધ્યભાગ મેં છ ગર્ભગૃહોં કો બનાઓ (તો સેણં ગર્ભઘરણાણં વહુમજ્જદેસમાણ જાલધરણં કરેહ તસ્સ ણં જાલ ઘરણસ્સ વહુમજ્જદેસમાણ મણિપેઢિયં કરેહ, જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ)
 ઉન ગર્ભ ગૃહોં કે મધ્યભાગ મેં જાલઘર કો બનાઓ । જાલિયોં મેં સે જિસ ઘર કી વસ્તુ કો બાહિર રહે હુએ મનુષ્ય દેસ લેતે હેં । વહ જાલ ઘર કહલાંતે હૈ । યે જાલિયાં બીતોં મેં કાષ્ટ આદિ કી બનાકર લગાઈ જાતી હૈ । જિસ પ્રકાર મકાનોં મેં હવા તથા પ્રકાશ આને કે લિયે સિદ્ધકિયોં હુઆ કરતી હૈ—ઉસી પ્રકાર સે યે જાલિયાં બી લગાઈ જાતી હેં । ઓર ઉસ જાલ ગૃહ કે ઠીક બીચ કે સ્થાન મેં મણિનિર્મિત પીઠિકા કો બનાઓ ।

બનાકર પીઠે હસકી હમેં સૂચના દો । હસ પ્રકાર મલ્લી ભગવતી કે આદેશ કો પાકર ઉન કૌટુમ્બિક પુરુષોં ને ૧ મોહન ગૃહ, ઉસકે બીચ મેં છ ગર્ભ ગૃહ ઉનકે બીચ મેં ૧ જાલ ગૃહ ઓર ઉસ કે બીચ મેં મણિ-

“ તસ્સ ણં મોહનઘરસ્સ વહુમજ્જદેસમાણ છ ગર્ભઘરણ કરેહ ” સ મોહન ઘરનેા અધવચ્ચે છ ગર્ભગૃહો બનાવેા.

(તીસેણં ગર્ભઘરણાણં વહુમજ્જ દેસમાણ જાવ ઘર યં કરેહ તસ ણં જાલ ઘરણસ્સ વહુમજ્જદેસમાણ મણિપેઢિયં કરેહ જાવ, પચ્ચપ્પિણંતિ)

ગર્ભગૃહોના મધ્ય ભાગમાં બે ઘર બનાવેા જે ઘરની અંદરની વસ્તુઓ ને બહારના માણસો ઘરની બાજીઓથી બેઠે લે છે, તે ઘરને બાજ ધર કહે છે. બાજીઓ બીતોમાં લાકડા વગેરેની બનાવીને મૂકવામાં આવે છે. ઘરોમાં પવન તેમજ પ્રકાશ ને આવવાને માટે ખારીઓ હોય છે, તેમજ બાજીઓ પણ મૂકવામાં આવે છે) આ બાજ ઘરની બરાબર અધવચ્ચે મણિ જટિત પીઠિકા બનાવેા.

આખરું તૈયાર થઈ બધા ત્યારે મને સૂચિત કરેા. આરીતે મદલી ભગવતીની આજ્ઞા સાંભળીને કૌટુમ્બિક પુરુષોએ એક સંમોહન ઘર, તેની વચ્ચે છ ગર્ભગૃહ, તેની વચ્ચે એક બાજગૃહ અને તેની વચ્ચે મણિ જટિત પીઠિકા

पीठिकां च कृत्वा मल्लीभगवत्याः समीपमागत्यावेदयन्ति स्म. भवदीयादेशमनु-
सृत्य सर्वं साधितमस्माभिरिति कथयन्ति स्मेत्यर्थः ॥ सू. १३ ॥

मूलम्—तएणं मल्ली मणिपेढियाए उवरिं अप्पणो सरिसियं
सरित्तयं सरिव्वयं सरिसलावन्नजोव्वणगुणोव्वेयं कणगमईं
मत्थयच्छिड्डं पउमुप्पलप्पिहाणं पडिमं करेइ, करित्ता जं विउलं
असणं पाणं खाइमं साइमं आहारेइ, तओ मणुन्नाओ असण
४ कल्लाकल्लि एगमेगं पिंडं गहाय तीसे कणगमईए मत्थ-
यच्छिड्डाए जाव पडिमाए मत्थयंसि पक्खिव्वमाणी २ विहरइ ।
तएणं तीसे कणगमईए जाव मच्छयच्छिड्डाए पडिमाए एगमेगंसि
पिंडेपक्खिप्पमाणे २ तओ गंधे पाउव्वभवइ, से जहानामए
अहिमडेइ वा जाव एत्तो अणिट्टनराए असणामतराए॥सू०१४॥

टीका—‘तएणं मल्ली’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु मल्ली=मल्लीकुमारी मणि-
पीठिकाया उपरि आत्मनः सदृशीं सदृशत्वं च सदृशवयस्कां स्वशरीरसदृशप्रमाणां
सदृशलावण्ययौवनगुणोपपेतां स्वसदृशलावण्यादिगुणैः सहितां, कनकमयीं सुवर्णेनि-

मय पीठिका बनाई—और बनाकर फिर वे मल्ली भगवती के पास
आये—आकर कहने लगे—आपके आदेशानुसार हमने सब बनाकर
यथावत् तैयार कर दिया है । सूत्र “ १३ ”

‘ तएणं मल्ली मणिपेढियाए ’ इत्यादि० ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (मल्ली) मल्ली कुमारीने (मणिपेढियाए
उवरि अप्पणो सरिसियं सरित्तयं सरिव्वयं सरिसलावन्न जोव्वण गुणो

भनावी अने भनावीते तेओ भद्वी भगवतीनी साथे आओया अने आवीने
कहेवा लाग्या—“ हे देवानुप्रियो कुमारी आज्ञा प्रभाण्णे अमे यथावत् भंधुं
तैयार करावी दीधुं छे. ” ॥ सूत्र “ १३ ” ॥

‘तएणं मल्ली मणिपेढियाए’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) तैयार आइ (मल्ली) भद्वी कुमारीअे.

(मणिपेढियाए उवरि अप्पणो सरिसियं सरित्तयं सरिव्वयं सरिस लावन्न

મિતાં 'મત્થયચ્છિદ્ધ' મસ્તકચ્છિદ્રાં મસ્તકોપરિભાગે છિદ્રયુક્તાં 'પડમુપ્પલપ્પિહાણં પડ્મોત્પલપિધાનાં=રક્તનીલકમલાનિ પિધાનાનિ મસ્તકચ્છિદ્રસ્યાચ્છાદનાનિ યસ્યા સ્તાં પ્રતિમાં = સ્વતુલ્યકૃતિકપુત્તલિકાં કારયતિ = ગિલ્પકારૈર્નિર્માપયતિ । કારયિત્વા સા મલ્લી કુમારી યદ્ 'વિઝલં' વિપુલં=વહુલમ્, અશનપાનસ્રાવ્ય સ્વાદ્યં=ચતુર્વિધમાહારમ્ આહારયતિ=મુદ્ધક્રતે, તતઃ તસ્માત્-'મણુન્નાઓ' મનોજ્ઞામ્ પ્રિયરસયુક્તાત્ અશનપાનસ્રાવ્યસ્વાદ્યાત્ ચતુર્વિધાહારમધ્યાત્ 'કલ્લાકલ્લિલં' કલ્યાકલ્પિ-
દિને દિને, એકમેકં પિષ્ઠં=ગ્રાસં ગૃહીત્વા, તસ્યાઃ કનકમય્યાઃ મસ્તકચ્છિદ્રાયા યાવત્ પ્રતિમાયા મસ્તકે=મસ્તકોપરિભાગવર્તિનિ રન્ત્રે પ્રક્ષિપન્તી=એકમેકં ગ્રાસં નિપાતયન્તી 'વિહરઈ' વિહરતિ=આરતે સ્મ । તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ તસ્યાં કનક-

વવેયં કણગમઈ મત્થયચ્છિદ્ધં પડમુપ્પલપ્પિહાણં પડિમં કરેઈ) ઉસ માણિપીઠિકા કે ડપર અપની જૈસી-અપની જૈસી વચવાલી અપને શરીર કે સદૃશ પ્રમાણવાલી, અપને જૈસે લાવણ્ય આદિ ગુણો વાલી એક સુવર્ણ નિર્મિત પુત્તલિકા શિલ્પિયોં સે વનવાઈ । ઉસકે મસ્તક મેં એક વડા સા છેદ રખવાયા । વહ છેદ રક્ત નીલ કમલ રૂપ ઢક્કન સે ઢકા હુઆ થા । (કરિત્તા જં વિઝલં અસણં પાણં સ્રાઈમં સાઈમં આહારેઈ તઓ મણુન્નાઓ અસણ ૪ કલ્લાકલ્લિલં એગ દ્વારેણં પિડગહાય . વિહરઈ) જવ હસ પ્રકાર કી પુત્તલિકા વનકર તૈયાર હો ચુકી-તવ ઉસ મલ્લી કુમારી ને વિપુલ માત્રા મેં અશન, પાન, સ્રાવ્ય ઓર સ્વાદ્ય રૂપ ચતુર્વિધ આહાર તૈયાર કરવાયા ઓર સ્વયં સ્રાવ્ય-વાદ મેં ઉસ પ્રિયરસયુક્ત આહાર મેં સે પ્રતિદિન વહ એક એક ગ્રાસ કો લેકર ઉસ મસ્તક છિદ્ર વાલી સુવર્ણ કી પુત્તલિકા કે ઉસ મસ્તકોપરિભાગવર્તી છેદ મેં ઢાલને લગી-(તણં

જોવ્યણગુણોવવેયં કણગમઈ મત્થયચ્છિદ્ધં પડમુપ્પલપ્પિહાણં પડિમં કરેઈ)

તે મણિ પીઠિકા ઉપર શિલ્પ શાસ્ત્રીઓ પાસેથી પોતાના જેવી. પોતાના જેવા આયુધ્યની, પોતાના શરીર જેવા પ્રમાણુની પોતાના જેવા લાવણ્ય વગેરે ગુણોવાળી એક સોનાની પૂતળી બનાવડાવી. તેના માથામાં એક મોટું ડાણું રખાવ્યું. તે ડાણું રક્તનીલ કમળના ઢાંકણાથી ઢાંકેલું હતું.

(કરિત્તા જં વિઝલં અસણં પાણં સ્રાઈમં સાઈમં આહારેઈ તઓ મણુન્નાઓ અસણ ૪ કલ્લાકલ્લિલં એગદ્વારેણં પિડગહાય . વિહરઈ)

બ્યારે આરીતે સોનાની પૂતળી તૈયાર થઈ ગઈ ત્યારે મલ્લી કુમારીએ અશન પાન ખાદ્ય અને સ્વાદ્ય રૂપ આર બતનેા પુષ્કળ પ્રમાણમાં આહાર તૈયાર કરાવડાવ્યો, અને હંમેશા તે આહારમાંથી પોતે જમતી, અને ત્યાર બાદ તેમાંથી એક ડોળીઓ લઈને ડાણાવાળી સોનાની પૂતળીના

मय्यां यावत् मस्तकच्छिद्रायां प्रतिमायामेकैकस्मिन् पिण्डे प्रक्षिप्यमाणे प्रक्षिप्यमाणे सति ' तओ ' ततः=तस्या पुत्तलिकाया सकाशाद् गन्धः=दुर्गन्धः पाउब्भवइ ' प्रादुर्भवति=वहिर्निस्सरति स्म । सद्यष्टान्तं पुत्तलिकां वर्णयति-तद् यथानामकम्=यथा दृष्टान्तम्-' अहिमडेइ वा ' अहिमृतक इति वा यावत्-अत्र यावच्छब्देन-' गोमडेइ वा, सुणगमडेइ वा, मज्जारमडेइ वा, मणुस्समडेइ वा, महिसमडेइ वा, मूसगमडेइ वा, आसमडेइ वा, हत्थिमडेइ वा सीहमडेइ वा, वाघमडेइ वा, विगमडेइ वा, दीविमडेइ वा, इति सङ्ग्रहः ' गोमृतक इति वा, शुनकमृतक इति वा, मार्जारमृतक इति वा, मनुष्यमृतक इति वा, महिषमृतक, इति वा मूषकमृतक इति वा, अश्वमृतक इति वा, हस्तिमृतक इति वा, सिंहमृतक इति वा, व्याघ्रमृतक

तीसे कणगमत्तीए जाव मच्छय छिड्ढाए पडिमाए एगमेगंसि पिंड पक्खिप्पमाणे २ तओ गंधे पाउब्भवइ) इस प्रकार करते करते उस सुवर्ण सयी पुत्तलिका में मस्तक के छेदः द्वारा पिंड पहुँच ने पर उस पुत्तलिका से दुर्गन्ध निकल ने लगी ।

(से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव एत्तो अणिट्ठतराए अमणामतराए) वह दुर्गन्ध ऐसी थी-जैसी मरे हुए सर्प के सड़ जाने की होती है । यहाँ यावत् शब्द से " गोमडेइ वा, सुणगमडेइ वा " इत्यादि का संग्रह हुआ है ।

इसका अर्थ इस प्रकार है-वह दुर्गन्ध गाय के मरे हुए सड़े कलेवर की होती है मरे हुए कुत्ते के सड़े कलेवरकी होती है, मरे हुए बिलाव के सड़े कलेवर की होती है, मनुष्य के मरे हुए सड़े कलेवर की होती है, महिष के मरे हुए सड़े कलेवर की होती है, मरे हुए चूहे के सड़े कलेवर की होती है, मरे हुए घोड़े के सड़े कलेवर की

भाथाना काण्णामा नाभत्ती. (तएणं तीसे कणगमत्तीए जाव मच्छय छिड्ढाए पडिमाए एगमेगंसि पिंडे पक्खिप्पमाणे २ तओ गंधे पाउब्भवइ) आरीते सोनानी पूतणीमां हररोज्ज् ओक्क ओक्क केणीये नाभवाथी तेमांथी दुर्गन्ध नीडणवा लागी. (से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव एत्तो अणिट्ठतराए अमणामतराए) भरेला अने सडेला सायना जेवी ते दुर्गन्ध छेती. अहीं यावत् शब्दथी ' गोमडेइवा, सुणगमडेइवा ' वगेरेने संग्रह थये छे. आने अर्थ आ प्रमाणे थाय छे के भरीने सडी गयेला गायना शरीरना जेवी भरीने सडवा मांडेला इतराना शरीरना जेवी भरीने सडवा मांडेला भिलाडाना शरीरना जेवी, भरीने सडतां माणुसना शरीरना जेवी, भरीने सडतां पाडाना शरीरना जेवी, भरीने सडतां उदरना शरीरना जेवी, भरीने सडतां घाडाना शरीरना जेवी, भरीने सडी गयेला छाथीना शरीरना जेवी,

इति वा, वृकमृतक इति वा, द्वीपिमृतक इति वा, इतिच्छाया, एषां मृतसर्पादि कलेवराणां दुर्गन्धः खलु यादृशोऽनिष्टः प्रादुर्भवति ' एत्तो ' एतस्माद् ' अणि-
द्वतराए ' अनिष्टतरः अधिकस्तीव्रः, अतएव ' अमणामतराए ' अमनआमतरः= मनसोऽति प्रतिकूलो दुर्गन्धस्तस्याः पुत्तलिकाया अभवदित्यर्थः ॥ सू० १४ ॥

મૂલમ્—તેણં કાલેણં તેણં સમણં કોસલણામં જણવણ, તત્થ ણં સાગેણ નામં નયરે, તસ્સ ણં ઉત્તરપુરત્થિમે દિસી-
માણ, એત્થ ણં મહં એગે ણાગઘરણ હોત્થા દિઠ્ઠ્ઠે સચ્ચે સચ્ચો-
વાણ સંનિહિયપાડિહેરે, તત્થ ણં નયરે પડિબુદ્ધિનામં ઇક્કલાગુ-
રાયા પરિવસઈ, પડમાવઈ દેવી સુબુદ્ધી અમચ્ચે સામદંડમેય-
કુસલે, તણં પડમાવઈણ દેવીણ અન્નયા કયાઈં નાગજન્નણ
યાવિ હોત્થા । તણં સા પડમાવઈ નાગજન્નમુવટ્ઠિયં જાણિત્તા
જેણેવ પડિબુદ્ધી, તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ
પરિગ્ગહિયં સિરસાવત્તં દસનહં મત્થણ અંજલિં કટ્ટુ એવં વયાસી
—એવં ચલુ સામી ! મમ કલ્લં નાગજન્નણ યાવિ ભવિસ્સઈ, તં

હોતી હૈ, મરે હુણ હાથી કે સડે કલેવર કી હોતી હૈ, મરે હુણ સિંહ કે સડે કલેવર કી હોતી હૈ, મરે હુણ વ્યાઘ્ર કે સડે કલેવર કી હોતી હૈ વૃક ઓર દ્વીપિ કે સડે કલેવર કી હોતી હૈ । ઇન મૃત સર્પાદિકોં કે સડે હુણ કલેવરોં કી દુર્ગંધ જિસ પ્રકાર અનિષ્ટ હોતી હૈ ડસી પ્રકાર ઇસસે ભી અનિષ્ટતર વહ પુત્તલિકા સે નિકલતી હુઈ દુર્ગંધ થી—અમન આમતર થી મન કો જરા સી ભી રુચે એસી નહીં થી—કિન્તુ મન કે અતિસર્વથા પ્રતિકૂલ થી । સૂત્ર “ ૧૪ ”

મરીને સડી ગયેલા સિંહના શરીરના જેવી, મરીને સડી ગયેલા વાઘના શરીરના જેવી મરીને સડી ગયેલા વરુ અને દ્વીપડા (દ્વીપિ)ના શરીરના જેવી, મરીને સડી ગયેલા સાપ વગેરેના શરીરના જેવી અનિષ્ટકારી દુર્ગંધ હોય છે તેવી જ અને તેઓના કરતાં પણ વધારે અનિષ્ટતર પૂતળીમાંથી નીકળતી દુર્ગંધ હતી. મનને એકદમ અણુગમે થાય તેવી સર્વથા પ્રતિકૂળ તેમાંથી નીકળતી દુર્ગંધ હતી. ॥ સૂત્ર “ ૧૪ ” ॥

इच्छामि णं सामी ! तुब्भेहिं अब्भणुन्नाया समाणी नागजन्नयं
गमित्तए, तुब्भेवि णं सामी ! मम नागजन्नयंसि समोसरहा
तएणं पडिबुद्धी पउमावईए देवीए एयमद्वं पडिसुणेइ । तएणं
पउमावई पडिबुद्धिणा रन्नो अब्भणुन्नाया हट्ठतुट्ठ जाव कोडुं-
बियपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-एवं खलु देवाणु-
प्पिया ! मम कल्लं नागजण्णए भविस्सइ तं तुब्भे मालागारे
सदावेह, सदावित्ता एवं वदह एवं खलु पउमावईए देवीए कल्लं
नागजण्णए भविस्सइ, तं तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! जलथलय०
दसद्धवन्नं मल्लं णागघरयंसि साहरह, एगं च णं महं सिरिदा-
मंगडं उवणेह । तएणं जलथलय दसद्धवन्नेणं मल्लेणं णाणा-
विह भत्तिसुविरइयं हंसमियमउरकौंच सारसचक्रवायमयणसाल-
कोइलकुलोववेयं ईहामियजावभत्तिचित्तं महग्घं महरिहं विपुलं
पुप्फमंडवं विरएह तस्सणं बहुमज्झदेसभाए एगं महं सिरिदा-
मंगडं जाव गंधध्वुणिं मुयंतं उल्लोयंसि ओलंबेह, ओलंबित्ता
पउमावईं देविं पडिवालेमाणा २ चिट्ठह । तएणं ते कोडुंबिया
जाव चिट्ठंति ॥ सू० १५ ॥

टीका--‘ तेणं कालेण ’ इत्यादि । तस्मिन् काले तस्मिन् समयेकोसला-
नाम जनपदः देश आसीत्, तत्र खलु साकेतनामकं नगरमासीत् । तस्य साकेत

‘ तेणं काले णं तेणं समएणं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ--(तेणं काले णं तेणं समएणं) उस काल और उस
समय में (कोसला नाम जनपद) कोशल नामका जन पद-देश था ।

‘ तेणं कालेणं तेणं समएणं ’ इत्यादि

टीकार्थ--(तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते वधते (कोसल नाम
जनपद) कोशल नामे जनपद (देश) छेत्ता. (तत्थणं सागेए नामं नयरे)

नगरस्य खलु उत्तरपौरस्त्ये दिग्भागे=ईशानकोणे अत्र खलु महदेकं नागगृहमासीत्
तत् कीदृशमित्यात-दिव्यं=प्रधानं, सत्यं कामनापूरकत्वात् 'सच्चोवाए' सत्यावपातं
=सत्याभिलाषं, 'संनिहियपाडिहेरे' संनिहितप्रतिहार्यं=संनिहितं विनिवेशितं
प्रतिहार्यं प्रतीहारकर्म व्यन्तरदेवेन यस्मिन् तत्तथा देवाधिष्ठितमित्यर्थः । तत्र
खलु नगरे=साकेतनगरे प्रतिबुद्धिनामा इक्ष्वाकुराजः=इक्ष्वाकुवंशीयो राजा परिव-
सति । पद्मावती देवी तस्य भार्याऽऽसीत् । 'सुबुद्धिः अमच्चे' सुबुद्धिनामक-
स्तस्यामात्यः=मंत्री, स कथंभूत इत्याह-'सामदंडभेयकुसले' सामदण्डभेदकुशलः

(तत्स्थणं सागेए नामं नयरे) उस में साकेत नाम का नगर था । (तस्स
णं उत्तर पुरत्थिमे दिसीभाए-एत्थणं महं एगे णागधरण होत्था दिव्वे
सच्चवे सच्चोवाए संति हियपाडिहेरे) उस के ईशान कोण में
विशाल नागघर था ।

यह दिव्य और प्रत्येक व्यक्ति की कामना का पूरक होने से सत्य
था । जो भी कोई कामना-अभिलाषा-इसके समक्ष करता वह उस की
सफल हो जाती-सत्य हो जाती-इसलिये यह सत्याभिलाष था । इसके
द्वार पर व्यन्तरदेव प्रतिहार के रूप में खड़े रहते थे इसलिये यह संनिहित
प्रतिहार्य था । (तत्स्थणं नयरे पडिबुद्धी नामं इक्खागु राया परिवसइ,
पडमावई देवी सुबुद्धी अमच्चे सामदंडभेयकुसले) उस साकेत (अ-
योध्या) नगर में इक्ष्वाकुवंश से उत्पन्न प्रतिबुद्ध नाम का राजा रहता
था । इस की भार्या का नाम पद्मावती था । अमात्य का नाम सुबुद्धि था ।

तेमां साकेत नामे नगर उतुं.

(तस्सणं उत्तर पुरत्थिमे दिसी भाए-एत्थणं महं एगे णागधरण होत्था)
दिव्वे सच्चवे सच्चोवाए संतिहिय पाडिहेरे)

तेना ईशान कोणुमां ओक मोट्टु नागधर उतुं.

ते दिव्य अने दरेके दरेके भाणुसनी धिछाने पूरी करनार होवाथी सत्य
उतुं. गमे ते व्यक्खित पोतानी धिछा-कामना-तेनी सामे प्रकट करतो, तेनी
धिछा ते ओक्खस पूरी पाउतुं उतुं तेनी कामना सङ्ग तेमज्ज सत्य थती
उती. ओथी ज ते सत्याभिलाष उतुं. व्यन्तर देवे तेना द्वारे प्रतिहारना
इधमां जेला रडेता उता ओथीज्ज ते संनिहित प्रतिहार्य उतुं.

(तत्स्थणं नयरे पडिबुद्धीनामं इक्खागुराया परिवसइ, पडमावई देवी सुबुद्धी
अमच्चे सामदंडभेयकुसले)

साकेत नगरमां इक्ष्वाकुवंशमां जन्मेवो प्रतिबुद्ध नामे राजा रडेता
उतो तेनी भार्यातुं नाम पद्मावती उतुं. तेना अमात्य (मंत्री) तुं नाम
सुबुद्धि उतुं.

साम=सान्त्वनप्रयोगः, दण्डः=युद्धं, भेदः=शत्रुपक्षे मन्त्रिसैनिकादिभिर्विरोधोत्पादनम्, तेषु कुशलः=निपुणः । ततस्तदनन्तरं खलु पद्मावत्यादेव्या अन्यदा कदाचित् नागयज्ञकथाप्यासीत्=नागमहोत्सव दिवसः समायात इत्यर्थः । ततस्तदा खलु सा पद्मावती देवी नागयज्ञं नागमहोत्सवदिवसम्, उपस्थितं=समायातं ज्ञात्वा यत्रैव प्रतिबुद्धिर्नाम इक्ष्वाकुराजस्तत्रैवोपागच्छति । उपागत्य करतलपरिगृहीतं शिरसावर्त्तं दशनखं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-हे स्वामिन् । एवं खलु मम कलये आगामिदिवसे नागयज्ञकथापि भविष्यति, तद्=तस्मात् इच्छामि

यह अमात्य साम, दण्ड, और भेद नीति में कुशल था । शत्रु को शांति से वश करना यह साम नीति है, युद्ध से वश करना-उसे परास्त कर अपने आधीन बनाना-यह दण्ड नीति है-शत्रु की सेना में मंत्री तथा सैनिकों में विरोध उत्पन्न कराना इस का नाम भेद है । (तएणं पउमावईए देवीए अन्नया कयाई नागजन्नए यावि होत्था) एक समय की बात है कि पद्मावती देवी के यहां नागयज्ञ के महोत्सव का दिन आया । (तएणं सा पउमावई नागजन्न मुवट्ठियं जाणित्ता जेणैव पडिबुद्धी-तेणेव उवागच्छइ) अतः वह पद्मावती देवी नाग यज्ञ-नागमहोत्सव-का दिन आया हुआ जान कर जहाँ अपने पति प्रतिबुद्धि राजा थे वहाँ गई । (उवागच्छित्ता करयल परिग्गहियं सिरसावत्तं दसनह मत्थए अंजलिं कट्ठु एवं वयासी) वहाँ जाकर उस ने राजा को दोनों हाथों की अंजलि बनाकर और मस्तक पर रखकर नमस्कार किया-बाद में वह इस प्रकार कहने लगी-(एवं खलु सामी मम कल्लं नाग जन्नए

ते अमात्य साम दण्ड तेभञ्जे लेद नीतिमां कुशल उतो. शत्रुने शांतिथी वशकरवे। ते सामनीति छे. युद्ध लडीने वश करवे, तेने डराववे। अने पोताने अधीन करवे। ते दण्डनीति ते. शत्रुनी सेनामां मंत्री तेभञ्जे सैनिकेमां विरोध उत्पन्न करवे। ते लेद नीति छे. (तएणं पउमावईए देवीए अन्नया कयाई नागजन्नए याविहोत्था) अक समयनी बात छे के पद्मावती देवीने त्यां नागयज्ञ ने। महोत्सव दिवस आय्ये। (तएणं सा पउमावई नागजन्नमुवट्ठियं जाणित्ता जेणैव पडिबुद्धि तेणेव उवागच्छइ) नाग महोत्सव ना दिवसनी जाणु थतां पद्मावती देवी प्रतिबुद्धि राजनी पासो गछ. (उवागच्छित्ता करयल परिग्गहियं सिरसावत्तं दसनहं मत्थए अंजलिं कट्ठु एवं वयासी) त्यां जधने तेणे त्यांने डोथेनी अञ्जलि बनावीने तेने मस्तके मूडीने नमस्कार कर्या अने त्थारपणी कहु

(एवं खलु सामी मम कल्लं नाग जन्नए यावि भविस्सइ तं इच्छामि णं

ननु स्वामिन् ! यन्माभिन्पनुज्ञाता=आदिष्टामती नागयज्ञकं गन्तुं नागमहोत्सवं
 कर्तुं=नागयज्ञं गन्तुम् इच्छामी' ति पूर्वण समन्वयः । हे स्वामिन् ! यूयमपि खलु
 मम नागयज्ञे=नागयज्ञायां सम्भवत्यतः=आगच्छत यत्तु 'मया सार्धं समागच्छत
 इत्यर्थः' इति व्याख्यातं तत् प्रमादिष्टम् पञ्चावस्था उक्तिं स्वीकृत्य हि राज्ञः पश्चा-
 द् यत्तमनसः शायं विस्मयेन । ततस्तदनन्तरं खलु स प्रतिबुद्धिः प्रतिबुद्धिनामको
 लः पञ्चावस्था देव्या पतमर्थम्=मार्थनारूपं प्रतिशृणोति=स्वीकरोतिस्मिन् । ततः
 गन्तुं पञ्चावस्था प्रतिबुद्धिना राजाऽभ्यनुज्ञाता हृष्टा तृष्टा० यावत् कोटुम्बिकपुरुषान्
 आश्रायिणः पुरुषान् शब्दयति=आह्वयति, शब्दयित्वा=आह्वय एवं=वक्ष्यमाण
 प्रशस्तेनावादान्- हे देवानुष्विष्याः ! एवं खलु मम कलये नागयज्ञको भविष्यति,
 यात्रि भविस्मद्, तं इच्छामिणं मामी । तुभ्येहि अभ्यनुज्ञाया समानी
 नागजन्मणं यं गमितम्) स्वामीन् ! कल नागमहोत्सव होगा-मैं कल
 नाग महोत्सव मनाऊँगी-अतः आपसे आज्ञा लेने आई हूँ अतः आप
 आज्ञा दे नो मैं कल नाग महोत्सव मनाने के लिये नाग गृह जाऊँ । हे
 स्वामिन् ! आप भी मेरे इस उत्सव में पधारें ।

तपणं पट्टिबुद्धी पञ्चावर्हण देवीण एयमष्टं पट्टिसुणेइ) पञ्चावती
 देवी के इन कथन को सुनकर प्रतिबुद्धि राजा ने उस के प्रार्थना रूप
 अर्थ को स्वीकार कर लिया । तपणं पञ्चावर्ह पट्टिबुद्धिणा राज्ञा अभ्य-
 नुज्ञाया इह तृष्ट जाय कोटुम्बिकपुरिसे सदावेइ । इस के अनन्तर प्रतिबुद्धि
 राजा से आज्ञापित हुई यह पञ्चावती देवी बहुत अधिक दर्पित एवं
 संतुष्ट हुई । यावत् उस ने कोटुम्बिक पुरुषों को बुलाया (सदाचित्ता एवं
 यथासौ एव गन्तुं देवानुष्विष्या ! मम, कल्लं नागजन्मणं भविस्मद्,
 मामी' तुभ्येहि अभ्यनुज्ञाया समानी नागजन्मणं गमितम्)

हे स्वामिन् ! यन्माभिन्पनुज्ञाता=आदिष्टामती नागयज्ञकं गन्तुं नागमहोत्सवं
 कर्तुं=नागयज्ञं गन्तुम् इच्छामी' ति पूर्वण समन्वयः । हे स्वामिन् ! यूयमपि खलु
 मम नागयज्ञे=नागयज्ञायां सम्भवत्यतः=आगच्छत यत्तु 'मया सार्धं समागच्छत
 इत्यर्थः' इति व्याख्यातं तत् प्रमादिष्टम् पञ्चावस्था उक्तिं स्वीकृत्य हि राज्ञः पश्चा-
 द् यत्तमनसः शायं विस्मयेन । ततस्तदनन्तरं खलु स प्रतिबुद्धिः प्रतिबुद्धिनामको
 लः पञ्चावस्था देव्या पतमर्थम्=मार्थनारूपं प्रतिशृणोति=स्वीकरोतिस्मिन् । ततः
 गन्तुं पञ्चावस्था प्रतिबुद्धिना राजाऽभ्यनुज्ञाता हृष्टा तृष्टा० यावत् कोटुम्बिकपुरुषान्
 आश्रायिणः पुरुषान् शब्दयति=आह्वयति, शब्दयित्वा=आह्वय एवं=वक्ष्यमाण
 प्रशस्तेनावादान्- हे देवानुष्विष्याः ! एवं खलु मम कलये नागयज्ञको भविष्यति,
 यात्रि भविस्मद्, तं इच्छामिणं मामी । तुभ्येहि अभ्यनुज्ञाया समानी
 नागजन्मणं यं गमितम्) स्वामीन् ! कल नागमहोत्सव होगा-मैं कल
 नाग महोत्सव मनाऊँगी-अतः आपसे आज्ञा लेने आई हूँ अतः आप
 आज्ञा दे नो मैं कल नाग महोत्सव मनाने के लिये नाग गृह जाऊँ । हे
 स्वामिन् ! आप भी मेरे इस उत्सव में पधारें ।

तपणं पट्टिबुद्धी पञ्चावर्हण देवीण एयमष्टं पट्टिसुणेइ) पञ्चावती
 देवी के इन कथन को सुनकर प्रतिबुद्धि राजा ने उस के प्रार्थना रूप
 अर्थ को स्वीकार कर लिया । तपणं पञ्चावर्ह पट्टिबुद्धिणा राज्ञा अभ्य-
 नुज्ञाया इह तृष्ट जाय कोटुम्बिकपुरिसे सदावेइ । इस के अनन्तर प्रतिबुद्धि
 राजा से आज्ञापित हुई यह पञ्चावती देवी बहुत अधिक दर्पित एवं
 संतुष्ट हुई । यावत् उस ने कोटुम्बिक पुरुषों को बुलाया (सदाचित्ता एवं
 यथासौ एव गन्तुं देवानुष्विष्या ! मम, कल्लं नागजन्मणं भविस्मद्,
 मामी' तुभ्येहि अभ्यनुज्ञाया समानी नागजन्मणं गमितम्)

तद्=तस्मात् यूयं मालाकारान् शब्दयत, शब्दयित्वा एवं वदत-एवं खलु पद्मावत्या
देव्याः कल्ये=प्रभाते नागयज्ञकः=नाग महोत्सवो भविष्यति तद्=तस्माद् यूयं खलु
हे देवानुप्रियाः जलस्थलजभास्वरप्रभूतं जलोत्पन्नं विकसितं प्रचुरंदशार्धं वर्णं=पञ्च-
वर्णमाल्यं कुसुमजातं माल्यं च नागगृहे संहरत=समानयत. एकं च खलु महत् श्रीदाम-
काण्डमुपनयत. समानयत । ततः खलु जलस्थलज भास्वर प्रभूतेन दशार्धवर्णेन
माल्येन-‘णाणाविहभत्तिमु-विहयं’नानाविध भक्ति सुरचितम् अनेकप्रकारकचित्ररचना
मुशोभितं, पुष्पमण्डपं विरचयतेति सम्बन्धः, पुनः कथंभूतं तदित्याह-‘हंसमियमउ-
रकौच सारसचक्रवायमयणसालकोइलकुलोववेयं ’ हंसमृगमयूरकोश्रसारसचक्रवाक
मदन शालकोकिल कुञ्जोपपेतम्-हंसादि कोकिलान्ताः प्राग् व्याख्याताः, तेषां कुलैः
समूहैश्चित्ररूपैरुपपेतं युक्तं, ‘ईहामियजावभत्तिचित्तं ’ ईहामृग यावद् भक्तिचित्रम्

तं तुम्हे मालागारे सदावेह, सदावित्ता एवं वदह एवं खलु पद्मावर्द्धे
देवीए कलं नाग जणणए भविरसइ) बुलाकर उन से उस ने ऐसा कहा
देवानुप्रियो ! मेरे यहाँ कल नागमहोत्सव होगा-इसलिये तुम लोग
मालियों को बुलाओ-और बुलाकर उन से ऐसा कहो-कि पद्मादेवी के
कल नाग यज्ञ होगा । (तं तुम्हेणं देवाणुप्पिया । जल थलय० दसद्धवन्ने
मल्लं णागघरयंसि साहरह) सो तुम सब हे देवानुप्रियो ! जलथल में
उत्पन्न हुए विकसित पंचवर्णों के पुष्पों को नागघर पर पहुँचाओ
और साथ में एक महान् श्रीदामकाण्ड को भी । (तएणं जलथल०
दसद्धवन्ने णं मल्लेणं णाणा विहभत्तिमु विहयं हंस मिय मउर कौच
सारसचक्रवायमयणसालकोइलकुलोववेयं ईहामिय जाव भत्तिचित्तं

“ सदावित्ता एवं वयासी एवं खलु देवाणुप्पिया सम कल्लं नाग जणणए
भविरसइ, तं तुम्हे मालागारे सदावेह सदावित्ता एवं वदह एवं खलु पद्मावर्द्धे
देवीए कल्लं नागजणणए भविरसइ ”

गोदावीने तेमने कहु- “ देवानुप्रियो ! भारे त्यां आवती कावे नाग
महोत्सव थशे. ओधी तमे भाणीओने गोदावो अने गोदावीने तेमने ओ
प्रभाणे कडो के कावे पद्मावती देवीने त्यां नाग महोत्सव थशे. (तं तुम्हेणं
देवाणुप्पिया ! जल थलय. दसद्धवन्ने मल्लं णागघरयंसि साहरह) तो हे
देवानुप्रियो ! तमे णधा णण थणमा उत्पन्न थयेदां पांय रंगोना पुष्पोने
अने श्रीदामकांडने नागघरेमां पडोयाओ

“ तएणं जल थल० दसद्धवन्ने णं मल्लेणं णाणाविह भत्तिमु विहयं हंस
मियमउर काँच सारस चक्रवायमयणसाल कोइलकुञ्जोववेयं ईहामिय जाव
भत्ति चित्तं महग्घं महरिहं विपुलं पुष्पमंडपं विरएह)

अत्र यावच्छब्देन - ' ईदामृगेत्यनन्तरं - वृषभतुरगमकरविहगव्यालककिन्नररुशरभकुञ्जरवनलतापद्मलता ' इतिपाठस्य ग्रहणम् । ईदामृगो वृकः, रुरुशरभौ मृगजातिविशेषौ अन्ये स्पष्टार्थाः तेषां भक्त्या चित्ररचनया चित्रम्-आश्चर्यजनकम्, ' महग्धं ' महार्घं-महामूल्यकं ' महरिहं ' महार्हं=महतां योग्यं, विपुलं विस्तीर्णम्, ईदृशं पुष्पमण्डपं विरचयत कुरुतेत्यर्थः । तस्य पुष्पमण्डपस्य खलु बहुमध्यदेशभागे-सर्वथा मध्यभागे एकं महत् श्रीदामकाण्डं यावत् पाटलादिपुष्पसमूहसहितगन्धव्राणि गन्धवृत्तिं मुञ्चत्-प्रददत् ' उल्लोयंसि ' उल्लोचे=चन्द्रातपे वस्त्रनिर्मितगृहाभ्यन्तरिकावरणे-' ओलवेह ' अवलम्बयतः, ओलंवित्ता अव-

महग्धं महरिहं विपुलं पुष्पमण्डपं विरएह) इस के अनन्तर वे सब जल धल के विकसित पंचवर्णों के पुष्पों से और अनेक प्रकार के चित्रों की रचना से सुशोभित एक पुष्प मंडप बनावे, इस मंडप को वे हंस मृग, मयूर, श्रौच, सारस, चक्रवाक, सदनशाल कोकिल इन सब के चित्रों से सुशोभित करें ईहा मृग-वृक, वृषभ, तुरग, मकर, विहग, व्यालक-सर्प, किन्नर, एण, शरभ, कुंजर-वनलता और पद्मलता इन के चित्रों की रचना से उसे आश्चर्य कारक बनावें ।

वह पुष्प मंडप कीमती महारूपों के योग्य, एवं विस्तीर्ण हो ऐसा बनावें । (तस्मिन् बहुमज्जदेसभाए एणं महं सिरिदामगंडं जाव गंधद्वणि मुयंतं उल्लोलयंसिओलंवेह, ओलंवित्ता पडमावहं देवीं पडिवाले माणा २ चिट्ठह, तण्णं ते कोट्टंविया जाव चिट्ठंति) और उस के ठीक मध्य भाग में तने हुए चंदोवा के नीचे एक बड़ा भारी श्रीदाम

अने तयार पाद जणधण ना विडास थयेला पंचवर्णोना पुष्पोथी तेमज्ज जल जलना चित्रोनी रचनार्थी शोभते। ओह पुष्पोना भांडोवा बनावे। हंस, मृग, मोर, श्रौच, सारस, चक्रवाक सदनशाल अने केयल आणधां पशु पंथीओ नां चित्रो थी भांडवाने शणुगारे तथा छंडामृग, वरु, जणह, घोडो, भगर, पक्षी व्यालड, (सर्प), किन्नर, रुरु, शरभ, डायी, वनलता, अने पद्मलताना सुंदर चित्रोथी भांडवाने अद्भुत रीते सुशोभित ठे।

पुष्पमंडप किमती तेमज्ज भडापुरुषोने योग्य विशाल ठावो जेधजे।

(तस्मिन् बहुमज्जदेसभाए एणं महं सिरिदामगंडं जाव गंधद्वणि मुयंतं उल्लोलयंसि ओलंवेह, ओलंवित्ता पडमावहं देवीं पडिवालेमाणा २ चिट्ठह, तण्णं ते कोट्टंविया जाव चिट्ठंति)

अने तावेला सुंदरवानी नीचे ठीक मध्यभागमां नाइने चेतानी सुवास थी नृत्य दरावना ओह. बहुत मोटो श्रीदामगंड लटकावे।

लम्ब्य पद्मावतीं देवीं ' पडिवालेमाणा ' प्रतिपालयन्तः २ प्रतीक्षमाणाः प्रतीक्षमाणास्तिष्ठत । ततस्तदनन्तरं खलु ते कौटुम्बिकाः कौटुम्बिकपुरुषाः यावत्-यथापद्मावत्यासमादिष्टं तथा कृत्वा पद्मावतीदेवीं प्रतीक्षमाणास्तिष्ठन्तिस्म ॥ सू० १५ ॥

मूलम्—तएणं सा पउमावई देवी वल्लं० कोडुंबिए एवं वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! सागेयं नगरं सर्बिभतर बाहिरियं आसित्त समज्जिओवलित्तं जाव पच्चप्पिणंति तएणं सा पउमावई देवी दोच्चंपि कोडुंबिय० खिप्पामेव लहुकरण-जुत्त० जाव जुत्तामेव उवट्टवेह, तएणं तेऽवि तहेव उवट्टावेति । तएणं सा पउमावई देवी अंतो अंते उरंसि णहाया जाव धम्मियं जाणं दुरुढा, तएणं सा पउमावई देवी नियगपरिवाल संपरि-बुडा सागेयं नगरं मज्झंमज्झेणं णिज्जाइ, णिज्जित्ता जेणेव पुक्खरणी तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता पुक्खरणिं ओगाहइ, ओगाहित्ता जलमज्जणं जाव परमसूइभूया उल्लपडसाडिया जाइं

काण्ड-पुष्पों का गजरा—कि जिस से नासिका इन्द्रिय को तृप्ति कारक गंध निकल रही हो को लटकावें । लटका कर फिर मुझ-पद्मावती की वहाँ प्रतीक्षा करते हुए बैठे रहें । इस प्रकार उन कौटुम्बिकपुरुषों से पद्मावती देवी ने ऐसा कहा—पद्मावती देवी के इस कथनानुसार सब ही काम उन कौटुम्बिक पुरुषों ने किया—अर्थात् मालियों को बुलाया—और उन से इस पूर्वोक्त प्रकार के पुष्प मंडप की रचना करने को कहा—उन्होंने सब कार्य व्यवस्थित ढंग से कर दिया और पद्मावती देवी की प्रतीक्षा करते हुए वे सब वहाँ ठहरे रहे । सूत्र “ १५ ”

लटकार्वाणे भारी-पद्मावती देवीनी अधा त्यां प्रतीक्षा करता शोकाय. आ प्रमाणे पद्मावती देवीअे कौटुम्बिक पुरुषोने नागमडोत्सव विषे सूचने आभ्यां पद्मावती देवीना आदेश मुज्ज्ण कौटुम्बिक पुरुषोअे भाणीअेने ओलाव्या अने ओलावीने तेभने यथायोग्य पुष्पमंडप अनाववानी आज्ञा आपी. आ प्रमाणे अधुं काम व्यवस्थित रीते पतावीने पद्मावती देवीनी राख जेता तेअे त्यां शोकाया. ॥ सूत्र “ १५ ” ॥

तत्थ उप्पलाइं जाव गेण्हइ, गिण्हित्ता जेणेव नागघरण तेणेव
पहारेत्थ गमणाए, तएणं, पउमावईए दासचंडीओ बहूओ
पुप्फपडलगहत्थगयाओ धूवकडुच्छुगहत्थगयाओ पिट्ठओसम-
णुगच्छंति । तएणं पउमावई सव्विड्ढिए जेणेव नागघरे तेणेव
उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नागघरयं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता
लोमहत्थगं जाव धूवं डहइ, डहित्ता पडिबुद्धिं पडिवालेमाणी
पडिवालेमाणी चिडइ ॥ सू० १६ ॥

टीका:—‘ तएणं सा ’ इत्यादि-ततस्तदनन्तरं खलु सा पद्मावती देवी
कल्ये द्वितीयदिवसे प्रभाते कौटुम्बिकान्=आज्ञाकारिणः पुरुषान् एवं=वक्ष्यमाण-
प्रकारेणावादित्-भो देवानुप्रियाः ! क्षिप्रमेव=शीघ्रमेव, साकेतं नगरं ‘ सविभतर
वाहिरियं’ साभ्यन्तरवाह्यं=अभ्यन्तरेण-मध्यभागेन सह बाह्यं वहिर्भागं यत्र तत्-
‘ आसित्तसम्मज्जिओवलित्त ’ आसित्तं संमार्जितोपलिप्त=आसित्तं=सुगन्धितजलै-
राद्रीकृतं संमार्जितं=मार्जन्यादिभिः कचवरापरारणेन निर्मळीकृतं पश्चादुपलिप्तं

‘ तएणं सा पउमावई देवी इत्यादि ’ ।

टीकार्थ-(तएणं) इस के बाद (सा पउमावईदेवी) उस पद्मावतीदेवीने
(कल्लं कोडुंविए एवं वयासी) दूसरे दिन प्रातःकाल उन कौटुम्बिक
पुरुषों से ऐसा कहा-(खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! सागेयं नगरं
सविभतर वाहिरियं आसित्त सम्मज्जिओवलित्तं जाव पच्चप्पिणेंति)
भो देवानुप्रियों ! तुम लोग शीघ्र ही साकेत नगर को भीतर बाहिर
सुगन्धित जल से सींचों, बुराई लेकर उसे कूड़ा कर कट कचरा हटाकर
बिल्कुल साफ करो, गोबर आदिसे उसे लीपों इस प्रकार पद्मावतीदेवी

‘ तएणं सा पउमावईदेवी ’ इत्यादि

टीकार्थ(तएणं) त्थार भाद (सा पउमावई देवी) पद्मावती देवीओ (कल्ल
कोडुंविए एवं वयासी) जीणे दिवसे सवारे डौटु णिक पुरुषोने आ प्रभाणे कथुं.

(खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! सागेयं नगरं सविभतरवाहिरियं आसित्त
सम्मज्जिओवलित्तं जाव पच्चप्पिणेंति)

हे देवानुप्रियो ! तमे लोक सत्तरे साकेत नगर नी अडार अने अंदर
सुवासित पाणी छांटे सारणीथी कथरे ओकदम साइ करे अने छाणु वगेरेथी
दीपो पद्मावती देवीनी आत्ता सांलणीने डौटुंणिक पुरुषोओ ते प्रभाणे न

गोमयादिनाऽनुलिप्तं कुरुत यावत् प्रत्यर्पयन्ति-यथा-पद्मावती देव्या आदिष्टं तथा कृत्वा ते कौटुम्बिका हे स्वामिन्यः सर्वं साधितमस्माभिरिति-तदाज्ञां प्रत्यर्पयन्ति-आवेदयन्ति स्म । ततस्तदनन्तरं सा पद्मावती देवी ' दोच्चंपि ' द्वितीय-वारमपि कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयित्वा एवमवादित्-हे देवानुप्रियाः ! क्षिप्रमेव ' लहकरणजुत्त० ' लघुकरणयुक्त० यावद् युक्तमेव वृषभैर्युतां कृत्वा रथमुपस्थापयत । ततस्तदनन्तरं खलु तेऽपि कौटुम्बिकपुरुषा अपि यथा पद्मावत्या समादिष्टं तथैव रथमुपस्थापयन्ति । ततः खलु सा पद्मावती देवी अन्तोऽन्तःपुरे=अन्तःपुरस्य मध्ये स्नाता यावद् सर्वालंकारविभूषिता धार्मिकं यानं=रथं, दूरुढा=आरो-

के आदेश को पाकर उन कौटुम्बिक पुरुषों ने वैसा ही सब कुछ कार्य यथावत् कर दिया और पीछे पद्मावती के पास जाकर कहा-स्वमिनी ! आपने जैसा काम करने को कहा था हम ने वह काम वैसा ही कर दिया है । (तएणं सा पउमावई देवी दोच्चंपि कौडुंबिय० खिप्पामेव लह करण जुत्त० जाव जुत्तामेव उवट्टवेह, तएणं ते वि तहेव उवट्टावेति) इसके बाद पद्मावती देवीने दुबारा भी उन कौटुम्बिक पुरुषोंको बुलाया और बुलाकर कहा-भो देवानुप्रियो ! तुम लोग शीघ्र ही जल्दी २ चाल से चलने वाले बैलों को जोत कर यहां एक रथ को उपस्थित करो । पद्मावती की इस आज्ञा को पाकर वे कौटुम्बिक पुरुष भी पद्मावती के आदेशानुसार रथ को बैलों से युक्त कर ले आये । (तएणं सा पउमावई देवी अंतो अंतेउरंसि ण्हाया जाव धम्मियं जाणं दुरुढा) रथ जब आ चुका-तब पद्मावती देवी ने अन्तः पुर के भीतर ही स्नान किया यावत् समस्त अलंकारों से आगने आप को विभूषित कर फिर वह

कथुं अने त्यार णाह तेमनी पासे आवीने कडेवा लाग्या-डे स्वामिनि ! तमे जे काम करवानी अमने आज्ञा आपी डती ते काम अमे जे सरस रीते पूरुं करी दीधु छे.

तएणं सा पउमावईदेवी दोच्चंपि कोडुंबिय खिप्पामेव लहकरण जुत्ता० जाव जुत्तामेव उवट्टवेह तएणं तेवि तहेव उवट्टावेति)

त्यार णाह पद्मावती देवीजे णीण वार कौटुम्बिक पुरुषोने जोलाव्या अने जोलावीने कछु " डे देवानुप्रियो ! तमे सत्वरै शीघ्रगति वाणो णणह जेतरीने जेक रथ लावो. पद्मावती देवीनी आप्रमाणे आज्ञा सांलणीने कौटुम्बिक पुरुषो पणु तेमनी आज्ञा मुज्जण रथमां णणह जेतरीने लछ अंव्या. (तएणं सा पउमावई देवी अंतो अंतेउरंसि ण्हाया जाव धम्मियं जाणं दुरुढा) न्यारे रथ सन्न थधने आवी गये त्यारे पद्मावती देवीजे रणुवासनी अंदर जे स्नान कथुं यावत् सर्व प्रकारना घरेणुंजोथी पोत्ताना शरीरने शणुगाधुं अने त्यार पछी ते धार्मिक रथमां जेसी गछ.

हतिस्म । ततः खलु सा पद्मावती देवी निजकपरिवारसंपरिचुता संख्यादिपरि-
 वारेण युक्ता साकेतनगरं मध्यमध्येन निर्याति=निर्गच्छति । निर्याय=निर्गत्य
 यत्रैव पुष्करणी कमलयुक्ता वापी वर्तते तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य पुष्करणीमव-
 गाहते=प्रविशति । अवगाह्य जलमज्जनं यावत्-स्नानं कृत्वा परमशुचिभूता 'उल्लप-
 ङ्गसाडिया' आर्द्रपटशाटिका, सार्द्रपरिधानीयवस्त्रा यानि तस्यां पुष्करिण्यामुत्प-
 लानि यावत्पद्मादीनि तानि गृह्णाति गृहीत्वा यत्रैव नागगृहं वर्तते तत्रैव प्रधारयति
 प्रवर्तते गमनाय । ततस्तदनन्तरं खलु पद्मावत्या दासवेष्टयो बह्वयः पुण्यपटल-
 कहस्तगताः=हरतपरिधृतपुष्पकरण्डकाः धूपकदुच्छुक्रहस्तगताः=धूपाधारपात्राणि

उस धार्मिक यान पर रथ पर आरूढ़ हो गई । (तएणं मा पउमावई
 देवी नियगपरिवाल संपरिचुडा सागेयं नयरं मज्झं मज्झे णं णिज्जाइ
 णिज्जित्ता जेणेव पुक्खरणी तेणेव उवागच्छइ) इस के बाद पद्मावती
 देवी अपने परिवार से घिरी हुई होकर उस साकेत नगर के ठीक बीचों
 बीच के मार्ग से होकर निकली-निकल कर वह जहां कमलों से युक्त
 वापी थी-वहां पर आई-(उवागच्छित्ता पुक्खरणि ओगाहइ) आकर
 उस ने उस पुष्करिणी में प्रवेश किया - (ओगाहित्ता जलमज्जणं
 जाव परमसुइभूया उल्ल पउ साडिया जाइं तत्थ उप्पलाइं जाव गेण्हइ)
 प्रवेश कर जल स्नान किया यावत् परम शुची भूत बनी हुई उस ने
 गीली साड़ी पहिने ही पुष्करिणी से कमल चुन लिये (गिण्हित्ता जेणे-
 व नागघरण तेणेव पहारेत्थ गमणाए) चुन कर फिर वह जहां नाग
 घर था उस ओर चल दी-(तएणं पउमावईए दासवेडीओ बहूओ

(तएणं सा पउमावईदेवीनियग परिवालसंपरिचुडा सागेयं नयरं मज्झं
 मज्झेण णिज्जाइ णिज्जित्ता जेणेव पुक्खरणी तेणेव उवागच्छइ)

त्यार भाद पद्मावती देवी पोताना संपूर्ण परिवारनी साथे साकेत नग-
 रीनी भरा भर मध्यमार्गभां थछने पसार थछ अने ल्यां कमलो युक्त वाव
 छती त्यां पडोंची (उवागच्छित्ता पुक्खरणि ओगाहइ) त्यां पडोंचीने ते
 पुष्करिणी (कमलवाव) भां उतरी.

ओगाहित्ता जलमज्जणं जाव परमसुइभूया उल्ल पउसाडिया जाइं तत्थ
 उप्पलाइं जाव गेण्हइ)

उतरीने तेणे पाणीभां स्नान क्युं यावत ते परम पवित्र थछने तेणे
 लीनां दुगंधीय पुष्करिणीभांथी कमलो थूट्यां. (गोण्हित्ता जेणेव नागघरण तेणेव
 पहारेत्थ गमणाए) थूट्या भाद पद्मावती देवी ल्यां नागघर छतुं ते तरइ गर्ध.

हस्ते धृतवत्यः पृष्ठतः समनुगच्छन्ति । ततः खलु सा पद्मावती देवी सर्वद्वया-
सखिदास्यादिपरिजनैः सह यत्रैव नागगृहं तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य नागगृह-
मनुप्रविशति, अनुप्रविश्य रोमहस्तकं=मयूरपिच्छनिर्मितमार्जनीं गृहीत्वा नागगृहं
संमार्ज्यं यावद् धूपं दहति, नागगृहाभ्यन्तरे समन्तात् धूपं दहति स्म । धूपं
दग्ध्वा प्रतिबुद्धिं=प्रतिबुद्धिनृपं स्वपतीं प्रतिपलयन्ती प्रतिपालयन्ती=पुनः पुनः
प्रतीक्षमाणा तिष्ठति स्य ॥ सू० १६ ॥

पुष्पपडलगहत्थगयाओ धूवकडुच्छगहत्थगयाओ पिट्टओ समणुग-
च्छन्ति) उस के पीछे २ उस की अनेक दास चेडिया पुष्प करण्डों को
और धूप के पात्रों को हाथों में लिये हुए चली । (तएणं पउमावई
सन्विड्डिए जेणेव नागघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नागघरयं
अणुपविसइ, अणुपविसित्ता लोमहत्थगं जाव धूवं डहइ डहित्ता पडि-
बुद्धि पडिवालेमाणी २ चिड्डइ) इस के अनन्तर पद्मावती सखी, दासी
आदि परिजन रूप अपनी समस्त ऋद्धि के साथ जहां वह नाग घर
था वहां आई-वहां आकर वह नाग घर के भीतर गई भीतर जाकर
उस ने वहां रखी हुई मयूर पिच्छ निर्मित मार्जनी को उठाया-उठा कर
उस ने उससे उस नागघर को झाड़ा झाड़ कर फिर उस ने वहां
यावत् धूप जलाई । धूप जला कर फिर वह अपने पतिदेव प्रतिबुद्धि
राजा की प्रतीक्षा करती हुई बैठ गई । सूत्र “ १६ ”

(तएणं पउमावई दासचेडीओ बहूओ पुष्पपडलगहत्थगयाओ धूवकडु-
च्छगहत्थगयाओ पिट्टओ समणुगच्छन्ति)

तेनी पाछण धर्षी दास-दासीओ पुष्प-करण्डके तेभज धूपदानीओ
हाथेभां उयझी आदवा लागी.

(तएणं पउमावई सन्विड्डिए जेणेव नागघरे तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता
नागघरयं अणुपविसइ अणुपविसित्ता लोमहत्थगं जाव धूवं डहइ डहित्ता पडिबुद्धि
पडिवालेमाणी २ चिड्डइ)

आरीते पद्मावती देवी सभी दासी वगैरे परिजन रूप पोतानी संपूर्ण
ऋद्धिनी साथे जयां ते नागघर छतुं त्यां पडोंथी अने त्यां पडोंथीने ते
नागघरनी अंदर गछ. त्या जधने तेणे भोरपीछी हाथमा लीधी अने त्यार-
पछी तेणे नागघरने स्वच्छ बनाव्युं. नागघरनी सझाई कराने तेणे धूप सणगाव्ये
अने पछी पोताना पति प्रतिबुद्धिनी प्रतीक्षा करती त्यां ज येसी गछ. सू १६

मूत्रम्—तएणं पडिबुद्धी णहाए हत्थिखंधवरगते सकोरंट जाव
 सेयवरचाअराहिं० हयगयरहजोहमहयाभडगच्चडकरपहकरेहिं सा-
 केयनयरं० णिगच्छइ, णिग्गच्छित्ता जेणेव नागघरे तेणेव उवा-
 गच्छइ, उवागच्छित्ता हत्थिखंधाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता आ-
 लोए पणामं करेइ, करित्ता पुप्फमंडवं अणुपविसइ अणुपविसित्ता
 पासइ तं एगं महं सिरिदामगंडं। तएणं पडिबुद्धी तं सिरिदाम-
 गंडं सुइरं कालं निरिक्खइ, निरिक्खित्ता तंसि सिरिदामगंडंसि
 जाय विस्सहयमणे सुबुद्धिं अमच्चं एवं वयासी-तुमन्नं देवाणु-
 प्पिया ! मम दोच्चंणं बहूणि गामागर जाव सन्निवेसाइं आहिं-
 डसि बहूणि रायईसर जाव गिहाइं अणुपविससि तं अत्थि णं
 तुमं कहिंचि परिसए सिरिदामगंडे दिट्ठपुब्बे जारिसए णं इमं
 पउमावईए देवीए सिरिदामगंडे ?

तएणं सुबुद्धी पडिबुद्धिं रायं एवं वयासी — एवं खलु
 सामी ! अहं अन्नया कयाइं तुब्भं दोच्चेणं मिहिलं रायहाणिं
 गए, तत्थ णं मए कुंभगस्स रन्नो धूयाए पभावईए देवीए
 अत्तयाए मल्लीए संवच्छरपडिलेहणगंसि दिठ्ठे सिरिदामगंडे
 दिट्ठपुब्बे तस्स णं सिरिदामगंडस्स इमे पउमावईए सिरिदाम-
 गंडे सयसहस्सतमं कलं ण अग्घइ, तएणं पडिबुद्धी सुबुद्धिं
 अमच्चं एवं वयासी-केरिसिया णं देवाणुप्पिया ! मल्ली विदेह-
 रायवरकन्ना जस्स णं संवच्छरपडिलेहणयंसि सिरिदामगंडस्स
 पउमावईए देवीए सिरिदामगंडे सयसहस्सतमंपि कलं न
 अग्घइ ?, तएणं सुबुद्धी पडिबुद्धि इक्खागुरायं एवं वयासी—

विदेहरायवरकन्नगा सुपइद्वियकुम्मुन्नयचारुचरणा वन्नओ,
तएणं पडिबुद्धी सुबुद्धिस्स अमच्चस्स अंतिए एयमटुं सोच्चा
णिसम्म सिरिदामगंडजणितहासे दूयं सदावेइ, सदावित्ता एवं
बयासी—गच्छाहि णं तुसं देवाणुप्पिया ! मिहिलं रायहणिं
तत्थ णं कुंभरस्स रन्नो धूयं पभावईए देवीए अत्तयं मल्लिं
विदेहवररायकण्णगं मन्न भारियत्ताए वरेहि जतिविय णं सा
सयं रज्जं सुक्का, तएणं से दूए पडिबुद्धिणा रन्ना एवं वुत्ते समाणे
हट्ठं पडिसुणेइ, पडिसुणित्ता जेणेव सए गिहे जेणेव चाउग्घंटे
आसरहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता चाउग्घंटं आसरहं
पडिकप्पावेइ, पडिकप्पावित्ता दुरुद्धे जाव हयगयमहयाभडचड-
गरेणं साएयाओ णिग्गच्छइ, णिग्गच्छित्ता जेणेव विदेहजणवए
जेणेव मिहिला रायहाणी तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥सू०१८॥

टीकाः—ततस्तदनन्तरं खलु प्रतिबुद्धिः प्रतिबुद्धिनामको राजा स्नातो
मुकुटाद्यलङ्कारवस्त्रविभूषितः हस्तिस्कन्धवरगतः ‘सकोरण्टमल्लदामेणं’ सको-
रण्टमाल्यदाम्ना कोरण्टारुय पुष्परतवकवन्ति माल्यदामानि पुष्पस्रजस्तैः सहितेन
छत्रेण ध्रियमाणेन यावत् श्वेतवरचामरैरुद्धोजितैश्च सहितः, हयगजरथयोधमहा-

‘तएणं पडिबुद्धी ण्हाए’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (पडिबुद्धी) प्रतिबुद्धि राजाने (ण्हाए)
स्नान किया बाद में वे मुकुट आदि अलंकारों से और राजसी वस्त्रों
से अलंकृत होकर (हत्थिखंधवरगए) अपने पट्ट हाथी पर बैठ गये—
(सकोरंट जाव सेयवरचामरार्हिं० हयगयरह जोहमहया भड

‘तएणं पडिबुद्धिण्हाए’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्यागणाह (पडिबुद्धि) प्रतिबुद्धि राजाने (ण्हाए) स्नान
कियुं अने मुकुट वगेरे आभूषणे। तेमन् राजसी वस्त्रोथी अलंकृत थधने
(हत्थिखंधवरगए) पोताना आस हाथी उपर सवार थथा.

(सकोरंट जाव सेयवर चामरार्हिं० हयगयरह जोह महया भडचडकरेहिं
साकेयनयरं० निग्गच्छइ)

भट चरकरपहकरैः हय गजादीनां समूहैश्च सहितः साकेतनगरस्य मध्यभागेन निर्गच्छति । निर्गत्य स प्रतिबुद्धिनृपो यत्रैव नागगृहं वर्तते तत्रैवोपागच्छति उपागत्य हस्तिस्कन्धात् प्रत्यवरोहति=अवतरति प्रत्यवस्थ=अधः प्रत्यवतीर्य आलोके=नागदर्शने प्राप्ते सति प्रणामं करोति कृत्वा पुष्पमण्डपं पद्मावती निर्मापित-पुष्पमयमण्डपम् अनुप्रविशति, अनुप्रविश्य पश्यति तदेकं मष्टत् श्रीदामकाण्डम् ।

चड कर पह करेहिं साके चं नयरं० निगगच्छह) उन के बैठते ही छत्र धारी ने उन पर कोरण्ट पुष्प के गुच्छों से निर्मित मालाओं से युक्त छत्र को तान दिया ।

चमर ढोर ने वालों ने उन पर श्वेत उत्तम चमर ढोरना प्रारंभ कर दिया । बाद में वे हय, गज आदि के समुदाय से युक्त होकर साकेत नगर के मध्यभाग से होकर निकले (निगगच्छित्ता जेणेव नाग घरे, तेणेव उवागच्छह) निकल कर नागघर की ओर चल दिये (उवागच्छित्ता हत्थि खंधाओ पच्चो रहह, पच्चो रुहित्ता आलोए पणामं करेह) वहां पहुँच कर वे उस हाथी से नीचे उतरे-उतर कर ज्यों ही उन्हें नाग प्रतिमा दिखलाह पड़ी तो उसी समय उन्होंने ने उसे नमस्कार किया ।

(करित्ता पुष्पमंडपं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता पासइ, तं एगं महं सिरिदामगंडे) नमस्कार कर फिर वे पद्मावती देवी द्वारा निर्मापित पुष्प मंडप में प्रविष्ट हुए । वहां उन्होंने ने उस विशाल श्री दाम काण्ड

राजा न्यारे डायी उपर सवार थई गया त्यारे छत्र धारीओ तेमना उपर डेरंट पुष्पोना शुण्छेथी जनेलु तेमज भाजाओथी शोलितुं छत्र ताएथुं.

चमर धारीओ तेमना उपर सईह तेमज उत्तम चमरे ढोणवा लाग्या. आम प्रतिबुद्धि राजा डय, गज वगेरे समुदायनी साथे साकेत नगरना मध्यभागे थईने (निगगच्छित्ता जेणेव नागघरे तेणेव उवागच्छह) जे तरइ नागघर डेतुं ते तरइ गया.

(उवागच्छित्ता हत्थिखंधाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता आलोए पणामं करेइ)

त्यां पडोचीने तेओ डायी उपरथी नीचे उतर्या अने उतरीने न्यारे तेओओ नागप्रतिमाओ जेई त्यारे तरत ज तेमणे तेमने नमन कथुं.

(करित्ता पुष्पमंडपं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता पासइ, तं एगं महं सिरिदाम गंडे)

नमन कथी भाद राजा पद्मावती देवी वडे जनाववाभां आवेला पुष्प मंडपमां प्रविष्ट थया त्यां तेमणे मोटा श्रीदामकांडने जेथो.

ततस्तदनन्तरं खलु प्रतिबुद्धिस्तं श्रीदामकाण्डं सुचिरं कालं=बहुकालं निरीक्षते एकाग्रमनसा पश्यतिस्म । निरीक्ष्य तस्मिन् श्रीदामकाण्डे जातविस्मयः 'अपूर्वदृष्टमिदं श्रीदामकाण्डं' मित्याश्चर्यं प्राप्तः सन् सुबुद्धिं=सुबुद्धिनामकममात्यं=स्वमन्त्रिणम्, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-हे देवानुप्रिय ! त्वं खलु मम 'दोच्चेणं' दौत्येन=दूतो भूत्वा बहून् यावत् ग्रामाकरनगरसंनिवेशान् अहिण्डसि = परिभ्राम्यसि, बहूनि च राजेश्वरतलवरमाडम्बिककौटुम्बिकश्रेष्ठी सेनापतिसार्थवाहानां यावद् गृहाणि अनुप्रविशसि, तदस्ति खलु त्वया दृष्टपूर्वं

को-देखा । (तएणं पडिबुद्धि तं सिरीदामगंडं सुइरं कालं निरिक्खइ, निरिक्खित्ता तंसि सिरिदामगंडंसि जाय विम्हयमणे सुबुद्धिं अमच्चं एवं वयासी) देख ने के बाद प्रतिबुद्धि राजा ने बहुत देर तक उस का सूक्ष्म दृष्टि से निरीक्षण किया ।

निरीक्षण करने के बाद उसे उस श्रीदामकाण्ड के विषय में बड़ा आश्चर्य हुआ । आश्चर्य युक्त होकर उसने अपने सुबुद्धि मंत्रीसे फिर इस प्रकार कहा-(तुमं णं देवाणुप्पिया ! मम दोच्चेणं बहूणि गामागर जाव गिहाइं अनुप्रविससि-तं अत्थि णं तुमं कहिंचि एरिसए सिरिदामगंडे दिट्ठ पुण्वे जारिसए णं इमें पउमावईए देवीए सिरिदामगंडे)

हे देवानुप्रिय ! तुम मेरे दूत होकर अनेक ग्रामों में अनेक आकरों में, अनेक नगरों में अनेक संनिवेशों में घूमते फिरते हो वहां बहुत से राजा, ईश्वर, तलवर, माडम्बिक, कौटुम्बिक, श्रेष्ठी सेनापति और सार्थवाहों के घरों में भी आते जाते रहते हो, तो क्या तुमने ऐसा

(तएणं पडिबुद्धि तं सिरीदामगंडं सुइरं कालं निरिक्खइ, निरिक्खित्ता तंसि सिरिदामगंडंसि जाय विम्हयमणे सुबुद्धिं अमच्चं एवं वयासी)

तेने नेउने प्रतिबुद्धि राजाने सूक्ष्म दृष्टिथी भुहु पणत सुधी तेनुं निरीक्षु ४५०.

राजाने श्रीदामकांड नेउने भूणअ आश्चर्य थयु. तेमणे पोताना मंत्री सुबुद्धिने आ प्रमाणे ४५०-

(तुमन्नं देवाणुप्पिया ! मम दोच्चेणं बहूणि गामागर जाव गिहाइं अनुप्रविससि तं अत्थिणं तुमं कहिंचि एरिसए सिरिदामगंडे दिट्ठपुण्वे जारिसएणं इमें पउमावईए देवीए सिरिदामगंडे)

हे देवानुप्रिय ! माराहत थउने तमे धरुं गाओ, आउरो नगरो अने संनिवेशोमां इरता रडो छो, त्यां धरुा राजा ईश्वर, तलवर, माडमिक कौटुं भिक, श्रेष्ठी, सेनापति अने सार्थवाहोना निवास स्थानमां पणु आवागमन

कुत्रचिदेतादृशं श्रीदामकाण्डम्, यादृशं खलु इदं पद्मावत्या देव्याः श्रीदामकाण्डं वर्तते । ततःखलु सुबुद्धिः सुबुद्धिनामा मन्त्री प्रतिबुद्धिं राजानमेवं=वक्ष्यमाण प्रकारेण अवादीत्-एवं खलु स्वामिन् ! अहमन्यदा कदाचित् युष्माकं दौत्येन=दूतो भूत्वा मिथिलां राजधानीं गतः ।

तत्र=मिथिलाराजधान्यां खलु मया कुम्भकस्य=कुम्भकनाम्नो राज्ञो दुहितुः पुत्र्याः प्रभावत्या देव्या आत्मजाया मल्ल्याः=कुम्भकनृपस्य पुत्री या प्रभावती देव्या आत्मजा=गर्भजा मल्ली नाम्नी कुमारी वर्धते तस्या इत्यर्थः, 'संवच्छर परिलेहणगंसि' 'संवत्सरप्रतिलेखनके=वर्षपूर्तिसख्याकरणदिवसे वार्षिके जन्मदिवसोत्सवकाले इत्यर्थः दिव्यम् आश्चर्यकारकं श्रीदामकाण्डं दृष्टपूर्व=पूर्वकाले दृष्टम् । तस्य खलु श्रीदामकाण्डस्येदं पद्मावत्याः श्रीदामकाण्डं शतसहस्रतमां कलां

श्रीदामकांड जैसा कि ये श्रीदामकांड पद्मावती देवी का है कहीं देखा है ? (तएणं सुबुद्धी पडिबुद्धि राय एवं वयासी) राजा की इस प्रकार बात सुनकर सुबुद्धि अमाल्य ने उन प्रतिबुद्धि राजा से इस तरह कहा (एवं खलु सामी ! अहं अन्नया कयाइं तुब्भं दोच्चेणं मिहिलं राय हाणिं गए तत्थ णं मए कुंभगस्स रन्नो धूयाए पभावईए देवीए अत्तयाए मल्लीए संवच्छरपडिलेहणगंसि दिव्वे सिरिदामगंडे दिट्ठपुव्वे) स्वामिन् ! मैं किसी एक समय आपका दूत बनकर मिथिला राजधानीमें गया हुआ था । वहां मैंने कुम्भक नरेश की पुत्री प्रभावती देवी की आत्मजा-गर्भजा-मल्ली कुमारी की वर्ष गांठ के अवसर पर आश्चर्य कारक श्रीदामकांड को देखा था ।

(तस्स णं सिरिदामगंडस्स इमे पउमावईए सिरिदामगंडे सयस-हस्सतमे कललं ण अग्वइ) उस के समक्ष पद्मावती देवी का यह श्री

कहा था, तो तब पद्मावती देवीना जेवो श्रीदामकांड काई स्थाने जेयो छे ? (तएणं सुबुद्धि पडिबुद्धिराय एवं वयासी) राजनी आ प्रभाणे व त सांभणीने अमात्य सुबुद्धिओ प्रतिबुद्धि राजने आ प्रभाणे कहु-

(एवं खलु सामी ! अहं अन्नया कयाइं तुब्भं दोच्चेण मिहिलं रायहाणिगए तत्थणं मए कुंभगस्स रन्नो धूयाए पभावईए देवीए अत्तयाए मल्लीए, संवच्छर पडिलेहणगंसि दिव्वे सिरिदामगंडे दिट्ठपुव्वे)

हे स्वामिन् ! जोक वणते तभारा दूत तरीके ज हुं मिथिला राजधानी भां गयो छतो.

त्यां भे' कुंभक राजनी पुत्री प्रभावती देवीनी आत्मजा-पुत्री-मल्ली-कुमारीना जन्मोत्सव प्रसंगे पूणज नवाधिमंडे तेवो श्रीदामकांड जेयो छतो.

नार्हति । मल्लीकुमार्या यदस्ति श्रीदामकाण्डं तस्य शोभासुगन्धादिगुणानां लक्षां-
शमपि प्राप्तुं न शक्नोति पद्मावत्याः श्रीदामकाण्डमित्यर्थः ।

ततः खलु प्रतिबुद्धिममात्यमेवमवादीत्—हे देवानुप्रिय ! कीदृशी खलु मल्ली
विदेहराजवरकन्या यस्याः खलु संवत्सरप्रतिलेखनके श्रीदामकाण्डस्य पद्मा-
वत्या देव्या श्रीदामकाण्डं शतसहस्रतमामपि कलां नार्हति ? । ततः खलु सुबुद्धिः
प्रतिबुद्धिमिक्ष्वाकुराजमेवमवादीत्—हे स्वामिन् ! विदेह राजवरकन्यका मल्लीमाम्नी

दामकाण्ड लक्षांश (लाखमा भाग भी सुन्दर और सुगंधीत में नहीं
हैं) भी नहीं हैं (तएणं पडिवुद्धी सुबुद्धि अमच्चं एवं वयासी) इस
प्रकार सुनने के बाद प्रतिबुद्धि ने सुबुद्धि अमात्य से ऐसा कहा—
(केरिसियाणं देवाणुप्पिया ! मल्ली वीदेहरायवर कन्या) हे देवानुप्रिय !
विदेह राजा की वह उत्तम कन्या मल्ली कुमार कैसी है कि
(जस्स णं संवच्छरपडिलेहणयंसि सिरिदामगंडस्स पउमावईए देवीए
सिरिदामगंडे सयसहस्सत्तमं पि कलं न अग्घइ) जिस की वार्षिक जयं-
ती के श्रीदाम काण्ड के समक्ष पद्मावती देवी का यह श्रीदामकाण्ड
लक्षांश भी नहीं ज्ञात हो रहा है ।

(तएणं सुबुद्धिपडिवुद्धि इक्खागुरायं एवं वयासी) इस तरह
सुनकर सुबुद्धि ने इक्ष्वाकु वंशों में उत्पन्न प्रतिबुद्ध राजा से ऐसा कहा
(विदेहरायवरकन्तगा सुपहड्डिय कुम्मुन्नयचाहचरणा वन्नओ) स्वा-

(तस्स णं दिरीदामगंडस्स इमे पउमावईए सिरिदामगंडे सय सहस्सतमे
कललं ण अग्घइ)

तेनी साभे पद्मावती देवीना आ श्रीदामकांड लक्षांश पावु नथी. ओटदे
के सुगंध के सौंदर्य णनेनी दण्डिओ मल्लीकुमारीना जन्मेत्सव प्रसंगता
श्रीदामकांडनी साभे आ इंधं जनथी (तएणं पडिवुद्धो सुबुद्धि अमच्चं एवं
वयासी) आरीते सांलणीने प्रतिबुद्धिओ सुबुद्धि अमात्यने आ प्रभावे इधुं—
(केरिसियाणं देवाणुप्पिया ! मल्ली वीदेहरायवरकन्या) हे देवानुप्रिय ! विदेह
राज पुत्री मल्लीकुमारी ओवी देवी छे के.

“ जस्स णं संवच्छरपडिलेहणयंसि सिरिदामगंडस्स पउमावईएदे वीए सिरि
दामगंडे सयसहस्सत्तमं पि कलं न अग्घइ ”

जेमना जन्मेत्सवना श्रीदामकांडनी साभे पद्मावती देवीना आ श्रीदाम
कांड लक्षांश पावु लागतो नथी.

(तएणं सुबुद्धि पडिवुद्धि इक्खागुरायं एवं वयासी) आ रीने सांलणीने
इक्ष्वाकुवंशमां उत्पन्न प्रतिबुद्ध राजने सुबुद्धिओ इधुं (विदेहरायवरकन्या

सुप्रतिष्ठितकूर्मोन्नतचारुचरणा, सुप्रतिष्ठितौ=सुदृढसंस्थानवन्तौ=कूर्मोन्नतौ=कर्म
पृष्ठानुपयुन्नतौ चारु=सुन्दरौ चरणौ यस्याः सा तथा, वर्णकः=वर्णनं विशेषतो
जम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्यादौ द्रष्टव्यम् ।

ततः खलु प्रतिबुद्धिभूयः सुबुद्धेरमात्यस्यान्तिके एतमर्थं मल्लीकुमारी सौन्द-
र्यादि गुणवर्णनरूपं श्रुत्वा=श्रवणं गोचरीकृत्य, निश्चयः=अर्थतोऽवधार्य श्रीदामका-
ण्डजनितहर्षः=श्रीदामकाण्डगुणश्रवणसंजातप्रमोदः सन् इत्तं शब्दयति आह्वयति,
शब्दयित्वा एवमवादीत्-हे देवानुप्रिय ! गच्छ खलु त्वं मिथिलां राजधानीं,
तत्र खलु कुम्भकराय राज्ञो दुहितरं प्रभावत्या देव्या आत्मजां मल्लीं विदेहवराजक-

मिन् । वह विदेहराज की उत्तम कन्या मल्ली कुमारी अच्छे आकार
वाले, कूर्म की पृष्ठ के समान उन्नत सुन्दर चरण वाली है । इस का
विशेष वर्णन जम्बूद्वीप प्रज्ञप्ति आदि में किया गया है ।

(तएणं पडिबुद्धी सुबुद्धिस्म अमच्चस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा
णिसम्म, सिरिदामगंडजणितहासे दूयं सदावेह) इस प्रकार श्रीदाम
काण्ड के गुणों के श्रवण से अत्यधिक हर्षित हुए प्रतिबुद्धि राजा ने
सुबुद्धि अमात्य के मुख से मल्ली कुमारी के सौन्दर्य आदि गुणों का
वर्णन सुनकर और उसे हृदय में निश्चिन कर दूत को बुलाया (सदा-
वित्ता एवं वयासी) बुलाकर उससे ऐसा कहा (गच्छाहिणं तुमं
देवानुप्रिया ! मिहिलं रायहाणि) हे देवानुप्रिय ! तुम मिथिला नाम की
राजधानी को जाओ- (तत्थणं कुंभगस्स रण्णो धूयं पभावईए देवीए

सुप्रदृष्टिय कुम्भमुन्नय चारुचरणा वन्नओ) हे स्वाभिन् ! ते विदेह सौन्दर्य
उत्तमकन्या मल्लीकुमारी सरस आकारवाणा दायिनी पीठना देवा सुंदर
उन्नत चरणवाणी छे । (तेभनुं विशेष वर्णन जम्बूद्वीप प्रज्ञप्ति वगेरे भां कर-
वाभां आव्युं छे)

(तएणं पडिबुद्धि सुबुद्धिस्म अमच्चस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म सिरि-
दामगंडजणितहासे दूयं सदावेह)

आ प्रभाणे सुबुद्धि अमात्यना भोदथी श्रीदामकाण्डना शुश्रु श्रवणथी
तेभन्न मल्लीकुमारीना सौंदर्य वगेरे शुश्रुणी यथी सांलगिने तेने इदंभां
अवधारित करीने अण्ण उर्पित थयेवा प्रतिबुद्धि सौन्दर्ये इतने जोलाव्ये ।
(सदावित्ता एवं वयासी) जोलावीने तेने इह- (गच्छाहिणं तुमं देवानुप्रिया !
मिहिलं रायहाणि) हे देवानुप्रिय ! तमे मिथिलानी राजधानीभां ज्ञओ ।

(तत्थणं कुंभगस्स रण्णो धूयं पभावईए देवीए अत्तयं मल्लि विदेहवराय
कण्णगं मम भरियत्ताए वरेहिं)

न्यकां मम भार्यात्वेन वरय, अयमर्थः—हे देवानुप्रिय ! मिथिलां गत्वा कुम्भकनृपं ब्रूहि—साकेतनगराधिपतिः प्रतिबुद्धिनामान्दपरतव कन्यकां मल्लीं धर्मपत्नीत्वेन ग्रहीतुमिच्छति, तदनुमन्यस्वेति ।

यद्यपि च सा स्वयं राज्यं शुल्कं=मूल्यं यस्याः सा तथा, स्वस्य निरुपम-सुशीलादिगुणवत्तया सा यदि स्व शुल्कत्वेन राज्यमभिलषेत्तदाऽहं सर्वं राज्यं समर्पयामीति भावः। ततः रलु स दूतः प्रतिबुद्धिना राज्ञा एवमुक्तः सन् हृष्टतुष्टो

अत्तय अल्लि विदेहवररायकण्णगं मम भारियत्ताए वरेहिं) वहां कुंभक राजा की पुत्री मल्ली कुमारी को कि जो प्रभावती देवी के गर्भ से उत्पन्न हुई है मेरी भार्या के रूप से वरो अर्थात् तुम मिथिला राजधानी में जाकर कुंभक राजा से कहो कि साकेताधिपति प्रतिबुद्धि राजा आपकी कन्या मल्ली कुमारी को अपनी धर्मपत्नी बनाना चाहते हैं—सो आप इस की स्वीकृति प्रदान करो

(जइ विय णं सा सयं रज्जसुक्का) यद्यपि मैं इस बात को जानता हूँ कि वह कन्या राज्य ही है शुल्क जिस का ऐसी है—अर्थात् वह अनुपम सुशीलादि गुणों से युक्त होने के कारण अपने शुल्कपने से राज्य की अभिलाषा यदि करेगी तो मैं उसे समस्त अपना राज्य भी समर्पित कर दूँगा ।

(तएणं से दूए पडिबुद्धिणा रन्ना एवं वुत्ते समाणे हट्ठं पडि सुणेइ) इस प्रकार राजा का अभिप्राय हृदयंगम कर वह सुबुद्धि अमात्य बड़ा ही अधिक हर्षित एवं संतुष्ट हुआ और उस ने मिथिला राजधानी जाना स्वीकार कर लिया । (पडिसुणित्ता जेणेव सए गेहे

अने प्रभावती देवीना उदरथी जन्म पावेली कुंभकराजनी पुत्री कुमारीनी मारी वधूना इपे याचना करे, ओटवे के तमे मिथिला राजधानीमां जधने कुंभक राजने कडोके साकेतना अधिपति प्रतिबुद्धि राज तमारी पुत्री मल्ली कुमारी ने पोतानीवधू बनाववा आछे छे तो तमे तेनी स्वीकृति आपो.

(जइवियणं सा सयं रज्जसुक्का) मल्लीकुमारी अत्यन्त सौंदर्यवती तेमज्ज राज्य जेनुं शुल्क (किंमत) छे आवी अछलुन सुशील वगेरे गुणोवाणी कन्या छे. ओ बात हुं सारी पेठे नालुं छुं ओटवे के अनुपम गुणवती मल्ली कुमारी पोताना शुल्क इपे मारा राज्यने पणु भांगशे तो हुं भाइं आणुं राज्य तेने समर्पित करवा तैयार छुं

(तएणं से दूए पडिबुद्धिणा रन्ना एवं वुत्ते समाणे हट्ठं पडिसुणेइ) आ रीते राजने अभिप्राय हृदयमां धारण करीने सुबुद्धि अमात्य भूष ज

ऽतिक्रयेन प्रमुदितो भूत्वा प्रतिशृणोति आशामङ्गीकरोति, प्रतिश्रुत्य=स्वीकृत्य-
यत्रैव रत्नकं गृह यत्रैव चातुर्घण्टोऽश्वरथो वर्तते तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य चातु-
र्घण्टमश्वरथं प्रतिषल्पयति=सज्जयति, प्रतिकल्प्य चातुर्घण्टमश्वरथं सज्जीकृत्य
दूरदः=समारुहः सन् यावत्-हयगजमहाभट चटकरेण सहितः साकेतात् साकेत-
नगराद् निगच्छति, निर्गत्य यत्रैव विदेहजनपदः यत्रैव मिथिला नगरी तत्रैव प्रधा-
रयति गमनाय=गंतुं प्रवृत्तः प्रस्थित इत्यर्थः । इति प्रतिबुद्धिनामकस्य राज्ञः सम्य-
न्धः कथितः ॥ सू० १७॥

जेणेव चाउगघटे आसरहे तेणेव उवागच्छइ) स्वीकार कर पहिले
वह अपने घर गया ।

वहां जाकर फिर वह जहां चार घंटों से युक्त अश्वरथ रखा था
वहां गया (उवागच्छित्ता चाउगघटं आसरहं पडिकप्पावेइ) वहां जाकर
उम ने उसे चातुर्घट रथ को अच्छी तरह सज्जित कर वाया (पडि-
कप्पावित्ता दुरुढे जाव हय गय महया भडचड गरेणं साएयाओ णि-
गगच्छइ) जब रथ अच्छी तरह सज्जित हो चुका तो वह बाद में उस
पर आरुढ़ हुआ-और हय, गज, महा भटों के समूह से युक्त होकर
साकेत नगर से बाहिर निकला (णिगगच्छित्ता जेणेव विदेह जणवए
जेणेव मिहिला रायहाणी तेणेव पहारेत्थ गमणाए निकल कर फिर वह
जहां विदेह जनपद और उम में भी जहां वह मिथिला राजधानी थी
उम ओर चल दिया । सूत्र “ १७ ”

हर्षित तेभज संतुष्ट थये अने तेणे मिथिला राजधानी जवानी राजनी
आजा स्वीकारी (पडिसुणित्ता जेणेव सए गेहे जेणेव चाउगघटे आसरहे तेणेव
उवागच्छइ) स्वीकारीते की पडेली पोताने घर गये।

घेर पडोलीने ते ल्यां आर घंटडीओ वाणे। अश्वरथ भूडेले हुते त्यां गये।
(उवागच्छित्ता चउगघटे आसरहं पडिकप्पावेइ) त्यां जधने तेणे चातुर्घट
रथने सारी पेठे शणुगाल्यो।

(पडिकप्पावित्ता दुरुढे जाव हयगय महया भडचडगरेणं साएयाओ णिगगच्छइ)

ल्यारे रथ सारी रीते तैयार थइ गये। त्यारे तेना पर सवार थये अने
हाथी घोडा भडालटोना दणनी योद्धाओनी साथे साथे साकेत नगरथी
गहार नीडल्यो।

(णिगगच्छित्ता जेणेव विदेह जणवए जेणेव मिहिला रायहाणी तेणेव पहारेत्थ
गमणाए)

नीडलीने ते जे तरइ विदेह जनपद अने मिथिला राजधानी हुती
ते तरइ गये। ॥ सूत्र “ १७ ” ॥

मूलम्—तेणं कालेणं तेणं समएणं अंगनाम जणवए
 होत्था, तत्थणं चंपा नामं णयरी होत्था, तत्थणं चंपाए नय-
 रीए चंदच्छाए अंगराया होत्था, तत्थणं चम्पाए नयरीए अर-
 हन्नगपामोक्खा वहवे संजत्ता णावावाणियगा परिवसंति अड्ढा
 जाव अपरिभूया, तएणं से अरहन्नगे समणोवासए यावि होत्था
 अहिगयजीवाजीवे वन्नओ, तएणं तेसिं अरहन्नगपामोक्खाणं
 संजुत्ता णावावाणियगाणं अन्नया कयाइं एगयओ सहिआणं
 इमे एयारूवे मिहो कहासंलावे समुप्पज्जित्था—से यं खलु अम्हं
 गणिमं धरिमं च मेज्जं च भंडगं गहाय लवणसमुदं पोतवहणेण
 ओगाहित्तए त्ति कट्ठु अन्नमन्नं एयमद्वं पडिसुणेति, पडिसुणित्ता
 गणिमं च ४ गेण्हंति । गेण्हित्ता सगडसागडियं भरेति, भरित्ता
 सोहणंसि तिहिकरणदिवसनक्खत्तमुहुत्तंसि विपुलं असण०४उव-
 क्खडावेति मित्तणाइ० भोअणवेलाए भुंजावेति जाव आपुच्छंति,
 आपुच्छित्ता सगडिसागडियं जोयंति, जोइत्ता चंपाए नयरीए
 मज्झं मज्झेणं जेणेव गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छइ,
 उवागच्छित्ता सगडिसागडियं मोयंति, मोइत्ता पोयवहणं सज्जेति,
 सज्जित्ता गणिमस्स य जाव चउव्विहस्स भंडगस्स भरेति, तंदु-
 लाण य संमियस्स य तेल्लयस्स य गुलस्स य घयस्स य
 गोरसस्स य उदयस्स उदयमायणाण य ओसहाण य भेसज्जाण
 य तणस्स य कट्ठस्स य आवरणाण य पहरणाण य अन्नेसिं च
 बहूणं पोयवहणपाउग्गाणं दव्वाणं पोयवहणं भरेति । सोहणंसि

तिहिकरणदिवसनक्खत्तमुहुत्तंसि विपुलं असणं उवक्खडावेति,
उवक्खडावित्ता मित्तणाइ० आपुच्छंति, आपुच्छित्ता जेणेव
पोयट्टाणे तेणेव उवागच्छंति ॥ सू० १८ ॥

टीका-अथ द्वितीयस्य चन्द्रच्छायनाम्नो नृपस्य संबन्धं प्रस्तौति-‘तेणं कालेणं’
इत्यादि । तस्मिन् काले तस्मिन् समये अङ्ग नामा जनपद आसीत् । तत्र खलु
चम्पा नाम नगरी असीत् तत्र खलु चम्पायां नगर्यां चन्द्रच्छायोऽङ्गराज आसीत् ।
तत्र खलु चम्पायां नगर्याम् अरहन्नप्रमुखाः बहवः संयात्रा नौकावाणिजकाः=
संगतायात्रा संयात्रा तत्प्रधाना नौकावाणिजकाः-पोतवणिजः मिलित्वा देशान्तर
गामिनो नौकया वाणिज्यकारिणः परिवसन्ति, कथंभूतास्ते इत्याह-आदयाः=धन

‘तेणं कालेणं तेणं समएणं’ इत्यादि ।

टीकार्थ-(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समयमें
(अंगनाम जनपद होत्था) अंग नामका जनपद था-(तत्थणं) उस जनपद
में (चंपानामं नगरी होत्था) चंपा नाम की नगरी थी (तत्थणं चंपाए
नगरीए चंद्रच्छाए अंगराया होत्था) उस चंपा नगरी में चन्द्रच्छाय
नाम के अंग देशाधिपति रहते थे ।

(तत्थणं चंपाए नगरीए अरहन्नग पामोक्खा बहवे संजत्ता णावा
वाणियंगा परिवसन्ति) और उसी चंपा नगरी में अरहन्नक प्रमुख
अनेक पोतवणिक जो साथ २ व्यापार के निमित्त परदेश की यात्रा-
गमना गमन-करते रहते थे । नौकाओं द्वारा जो व्यापार करते हैं वे
पोतवणिक कहलाते हैं । (अड्डा जाव अपरिभूया) ये सब धन धान्या-

‘तेणं कालेण तेणं समएणं’ इत्यादि

टीकार्थ-(तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते समये (अंगनाम
जनपद होत्था) अंगनामे जनपद હતું (તત્થણં) તે જનપદમાં (ચંપા નામં
નગરી હોત્યા) ચંપા નામે નગરી હતી. (તત્થણં ચંપાએ નગરીએ ચંદ્રચ્છાએ
અંગરાયા હોત્યા) તે ચંપા નગરીમાં ચંદ્રચ્છાય નામના અધિપતિ રહેતા હતા.

(તત્થણં ચંપાએ નગરીએ અરહન્નગપામોક્ખા વહવે સંજત્તાણાવા વાણિયંગા
પરિવસન્તિ)

તે ચંપા નગરીમાં અરહન્નક પ્રમુખ ઘણા પોતવાણિકો-કે-જેઓ વેપાર
ખેડવા માટે દેશ પરદેશમાં આવ જા કરતા રહેતા હતા નિવાસ કરતા હતા.
નૌકાઓ વડે જેઓ વેપાર કરે છે તેઓ પોતવાણિક કહેવાય છે (અડ્ડા જાવ

ધાન્યપૂર્ણા યાવદ્ અપરિભૂતાઃ પરૈઃ પરાભવિતુમશક્યાઃ । તતઃ=તત્ર=તેષુ સ્વલુ
સોડરહન્નકઃ શ્રમણોપાસકઃ શ્રાવકશ્રાપ્યાસીત્ , ન કેવલં ધનધાન્યાદિયુક્તેવાસીત્
કિંતુ-આર્હતાગમાનુરાગી શ્રમણાનાં સેવકશ્રાપ્યાસીદિત્યર્થઃ । પુનઃ કિં ભૂતો-
ડસાવિત્યાહ-‘ અહિગયજીવાજીવે ’ અભિગતજીવાજીવઃ = જીવાજીવતત્ત્વજ્ઞઃ
વર્ણકઃ=અસ્ય વર્ણનમન્યત્રોક્તરીત્યાડવગન્તવ્યમ્ । તતઃ સ્વલુ તેષામહરન્નકપ્રમુખાણાં
સંયાત્રાનૌકાવાણિજકાનાં વ્યવસાયિકાનામ્ , અન્યદા કદાચિત્=અકસ્મિન્
કસ્મિન્શ્ચિત્ સમયે, એકતઃ સહિતાનામ્=એકત્ર સંમિલિતાનાં અયમેતદ્રૂપઃ=વક્ષ્યમા-
ણસ્વરૂપઃ, મિથઃ કથાસંલાપઃ પરસ્પરકથાલાપઃ સમુદપદ્યત=અભવત્ શ્રેયઃ

દિ સે પરિપૂર્ણ યાવત્ દૂસરોં સે પરાભવિતું અશક્ય થે (તણં સે
અરહન્નગે સમણોવાસણ યાવિ હોત્થા) ઇન મેં અરહન્નક શ્રમણોપાસક
મી થા । કેવલ યહ ધન ધાન્યાદિ સે પરિપૂર્ણ હી નહીં થા કિન્તુ આર્હત
આગમાનુરાગી ઔર શ્રમણ જનોં કા ઉપાસક મી થા ।

(અહિતગત જીવોજીવે વન્નઓ) જીવ કા કયા સ્વરૂપ હૈ,
અજીવ કા કયા સ્વરૂપ હૈ ઇસ વાત કા યહ જ્ઞાતા થા । ઇસ કા વિશેષ
વર્ણન અન્યત્ર કિયા ગયા હૈ ।

(તણં તેમ્મિ અરહન્નગપામોક્ષાણં સંજુત્તા ણાવા વાણિયગાણં
અન્નયા કયાઈં ઇગયઓ સહિઆણં ઇમે ઇયાહુવે મિહો કહાસંલાવે
સમુપ્પજ્જિત્થા) કિસી એક દિન યે અરહન્નક પ્રમુખ સાંયાત્રિક પોત-
વણિક કિસી કાર્ય વશ જથ સવ કે સવ કિસી એક સ્થલપર એક ત્રિત
હુણ તો ઉન્હોં ને પરસ્પર મેં વક્ષ્યમાણ રૂપ સે એસા વિચાર કિયા-

અપરિભૂયા) તેઓ બધા ધન ધાન્ય વગેરે સમસ્ત વૈભવોથી સંપન્ન હતા.
તેઓ બધા અપરાજેય હતા. (તણ સે અરહન્નગે સમણોવાસણ યાવિ હોત્થા) આમાં
એક અરહન્નક નામે શ્રમણોપાસક પણ હતા. તે કેવળ ધન ધાન્યથીજ સમૃદ્ધ
નહતા પણ તે આર્હત આગમાનુરાગી અને શ્રમણજનોનો સેવક પણ હતા.

(અહિત ગત જીવોજીવે વન્નઓ) જીવ અને અજીવ સ્વરૂપ વિષે તે
સંપૂર્ણ પણે જ્ઞાતા હતા. (આ બાબતનું વિશેષ વર્ણન બીજા સ્થાને કરવામાં
આવ્યું છે.)

(તણં તેમ્મિ અરહન્નગપામોક્ષાણં સંજુત્તા ણાવા વાણિયગાણં અન્નયા કયાઈં
ઇગયઓ સહિઆણં ઇમે ઇયાહુવે મિહો કહાસંલાવે સમુપ્પજ્જિત્થા)

એક દિવસે અરહન્નક પ્રમુખ બધા સાંયાત્રિક પોતવણિક કોઇ સ્થળે
એકઠા થયા અને તેઓએ પરસ્પર મળીને આ પ્રમાણે વિચાર કર્યો,

खलु अस्माकं गणिमं गणयित्वा व्यवहारयोग्यं यथा नालिकेरपूगीफलादिकं, धरिमं यत् तुलाधृतं व्यवहारयोग्यं भवति तद् धरिमम्, मेयं यत्-सेटिकादिभिर्मीयते तद् मेयम्, परिच्छेद्यं यत्-गुणतः परिच्छेद्यते परीक्ष्यते वस्त्र-रत्नादि, तत् परिच्छेद्यं, च भाण्डकं चतुर्विधं क्रयाणकं गृहीत्वा लवणसमुद्रं पोत-वहनेन अवगाहितुम्=उत्तरीतुम्, इति कृत्वा इति निश्चित्य, अन्योन्यं=परस्परम् एतमर्थं चतुर्विधं क्रयाणकं गृहीत्वा नौकायानेन लवणसमुद्रसंतरणरूपमर्थं प्रतिश्रु-ष्वन्ति=स्वीकुर्वन्ति । प्रतिश्रुत्य=स्वीकृत्य गणिमं च ४ गृह्णन्ति, गृहीत्वा शकटी शाकटिकं=लघुशकटमहाशकटानां समूहं च सज्जयन्ति-नूतनरज्ज्वाद्युपकरणैः

(सेयं खलु अम्हं गणिमं, धरिमं, च मेज्जं च परिच्छेज्जं च भंडगं गहाय लवणसमुद्रं पोतवहणेण ओगाहित्तए) गणिम - गिनती करके व्यवहार योग्य-जैसे नारियल, पूगीफल आदि, धरिम-तुला पर तौलकर व्यवहार योग्य-जैसे सस्यादि, मेय सेटिकादि से प्रमाण कर व्यवहार योग्य, और परिच्छेद्य-गुणसे परीक्षा कर व्यवहार योग्य-जैसे वस्त्र रत्न आदि इन चार प्रकार के क्रयाणक को दो नौकाओंमें भर कर हम लोग बाहर लवणसमुद्रको पार कर चलें-इसमें हम लोगोंको बहुत लाभ होगा ।

(त्ति कट्टु अन्नमन्नं एयमट्ठं पडिसुणेंति, पडिसुणित्ता गणिमं च ४ गेण्हंति, गेण्हित्ता सगडसागडियं भरेंति) इस प्रकार परस्पर विचार कर उन सब ने एक मन हो इस चतुर्विध क्रयाणक को लेकर नौका से लवण समुद्र को पार करने रूप अर्थ को स्वीकार कर लिया ।

(सेयं खलु अम्हं गणिमं, धरिमं च मेज्जं च परिच्छेज्जं च भंडगं गहाय लवणसमुद्रं पोतवहणेण ओगाहित्तए)

गણિમ- ગણીને વ્યવહાર (વેપાર) કરી શકાય જેમ કે નારિયેળ, સોપારી, વગેરે ધરિમ-ત્રાજવાં માં જેખીને વ્યવહાર (વેપાર) કરી શકાય જેમકે ધાન વગેરે, મેય-માપના પ્રમાણથી વ્યવહાર (વેપાર) કરી શકાય જેમકે તેલ વગેરે અને પરિચ્છેદ્ય-ગુણથી પરીક્ષા કરીને વ્યવહાર કરી શકાય જેમકે વસ્ત્ર રત્ન વગેરે આ ચારે જાતની વસ્તુઓ વિક્રય માટે બે નૌકાઓમાં લાદીને આપણે હોકા બહાર લવણસમુદ્રને પાર કરીએ તો આપણને ખૂબ લાભ થશે.

(ત્તિ કટ્ટુ અન્નમન્નં એયમટ્ઠં પડિસુણેંતિ, પડિસુણિત્તા ગણિમં ચ ૪ ગેણ્હંતિ, ગેણ્હિત્તા સગડસાગડિયં ભરેંતિ)

આ રીતે ચારે જાતની વેપારની વસ્તુઓ નૌકાઓમાં મૂકીને લવણસમુદ્રને પાર કરવાની બધાએ સર્વસમ્મતિથી સ્વીકારી. અને સ્વીકારીને તેઓએ

परिष्कुर्वन्ति, सज्जयित्वा गणिमस्य ४ भाण्डकस्य शकटीशाकटिकं भरन्ति= पूरयन्ति । भृत्वा=पूरयित्वा शोभने तिथिकरणदिवसनक्षत्रमुहूर्ते विपुलं=विस्तीर्णम् अशनपानखाद्यस्वाद्यं चतुर्विधमाहारमुपस्कारयन्ति = निष्पादयन्ति । मित्रज्ञातिप्रमुखान् भोजनवेलायां भोजयन्ति, यावद् आपृच्छन्ति स्म. अरहन्नक प्रमुखाः संयात्रानौकावाणिजका यात्रावसरे मित्रज्ञातीन् भोजयित्वा वाणिज्यार्थं नौकया समुद्रसंतरणकामास्तान् मित्रज्ञातीन् स्वस्वानुमति प्रदानार्थं प्रार्थयन्ति स्मेत्यर्थः । आपृच्छद्य=संप्रार्थ्य शकटीशाकटिकं योजयन्ति वृषभैः सह संयोजयन्ति संयोज्य चम्पाया नगर्या मध्यमध्येन यत्रैव गम्भीरकं गम्भीरकाख्यं समुद्रतीरवर्ति पोत-

स्वीकार कर के फिर उन सबने चारों प्रकार के क्रयाणक को लिया—लेकर उसे नूतन रज्ज्वादि से परिष्कृत की गई गाड़ी और गाड़ों में भर दिया ।

(भरित्ता सोहणंसि तिहिकरण दिवसनक्खत्तमुहुत्तंसि विपुलं असणं ४ उवक्खडावेति) भर कर फिर उन्होंने ने शुभतिथि, करण दिवस नक्षत्र रूपमुहूर्त में विपुल मात्रा में अशन, पान, खाद्य और स्वाद्यरूप चतुर्विध आहार को बनवाया — (मित्तणाइ० भोअणवेलाए भुंजावेति जाव आपुच्छंति) जब वह बन कर तैयार हो चुका—तो उन्होंने ने अपने २ मित्र, ज्ञाति आदि परिजनों को भोजन के अवसर पर भोजन करवाया और फिर उन से पूछा—हम लोग बाहर व्यापार के लिये जाना चाहते हैं— इसलिये आप लोग इस विषय में अपनी २ अनुमति प्रदान करें—इस तरह उन से प्रार्थना की— (अपुच्छित्ता) पूछ कर (सगडसागडियं जोयंति, जोइत्ता चंपाए नयरीए मज्झमज्झेणं जेणेव गंभीरए पोय

आरे जतनी वेत्थाणुनी वस्तुओने नवा दोरडाओवाणी गाडी तेमज गाडाओमां भूडी.

(भरित्ता सोहणंसि तिहिकरणनक्खत्तमुहुत्तंसि विपुलं असणं ४ उवक्खडावेति)

लरीने तेओओ शुभतिथि, करण, नक्षत्रइप मुहूर्तमां अशन, पान, आद्य अने स्वाद्य आभ आरे जतना आहार पुण्ण प्रमाणमां अनावडाव्या. (मित्तणाइ ० भोअणवेलाए भुंजावेति जाव आपुच्छंति) न्यारे आहार तैयार थछ गयो त्यारे तेओओ पोताना मित्र ज्ञाति वगेरे परिजनेने जभवामाटे ओदावीने जमाडया अने न्या पछी तेमने तेओओ पूछथुं “ अमे अधां वेपार ओडवामाटे अहार जवा छञ्छीये छीओ ”

ओथी तमे अधा अभने अनुमति आपो. आरीते तेओओ तेमने विनंती करी. (आपुच्छित्ता) आशा भेजवीने.

(सगडसागडियं जोयंति जोइत्ता चंपाए नयरीए मज्झमज्झेणं जेणेव

पत्तनं=पोतनगरं नौकारोहणस्थानं वर्तते तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य शकटी-
शक्तिटिकं मुञ्चन्ति, शकटीशक्तिटिका समूहावरितं क्रयाणकादिकं सर्वं वस्तु जात-
मवतारयन्ति, मुक्त्वा=सर्वं वस्तुजातं शकटेभ्योऽवतार्य पोतवहनं=नौकायानं
सज्जयन्ति यथोचितनूतनोपकरणैः परिष्कृत्य दृढीकुर्वन्ति, सज्जयित्वा=परिष्करणेन
दृढीकृत्य गणिमस्य च यावच्चतुर्विधस्य भाण्डकस्य=क्रयाणकस्य भरन्ति=गणिमादि
चतुर्विधक्रयाणकस्य स्थापनेन नौकायानं पूरयन्ति स्मेत्यर्थः । तण्डुलानां च समि-
तस्य गोधूमस्य गोधूमचूर्णनिष्पन्नपक्वान्नविशेषस्य च तैलकस्य च गुडस्य च घृत-
स्य च गोरसस्य च उदकस्य च उदकभाजनानां च औषधानां=त्रिकटुकादीनाम्

पट्टणे तेणेव उवागच्छन्ति) फिर उन्होंने ने क्रयाणको से भरी हुई गाड़ी
और गाड़ों को जुत बाया-जुनवा कर फिर वे सब के सब चंपा नगरी
के ठीक बीचों बीच के मार्ग से होकर जहां गंभीरक नाम का जहाज
पर सवार होने का स्थान (बंदरगाह) था वहां पर आये ।

(उवागच्छन्तां सगडसागडियं मोयन्ति, मोइत्ता पोयवहणं सज्जेति
सज्जित्ता, गणिमस्स य जाव चउव्विहस्स भंडगस्स भरेंति) वहां आकर
उन लोगों ने अपनी २ गाड़ियों और गाड़ों को ढील दिया ढीलकर पोत
यानों को सज्जित किया-यथोचित नूतन उपकरणों से दृढ़ किया ।
सज्जित करके फिर बाद में उस चतुर्विध गणिमादि रूप क्रयाणक को
गाड़ियों और गाड़ों पर से उतार २ कर नौका यान में यथोचित स्थान
पर भर दिया (तंडुलाणय संभियस्स य तेल्लयस्स य गुल्लयस्स य
घयस्स य गोरयस्स य उदयस्स य उदयमाणाय य ओसहाण य भेसज्जा-

गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छन्ति)

तेमने वेयाणुना मालसामानथी लरेली गाडी अने गाडाने जेतया अने
त्यार पछी तेओ गधां अंपा नगरीनी णराणर वज्जेवय्यना मागंथी पसार
थधने ज्जां गलीरक नामनुं वडाणु पर जेसवानुं स्थान (भंदर) छतुं त्यां पडोअ्या.

(उवागच्छन्तां सगडसागडियं मोयन्ति मोइत्ता पोयवहणं सज्जेति, सज्जित्ता
गणिमस्स य जाव चउव्विहस्स भंडगस्स भरेंति)

त्यां पडोअ्याने तेओओ पोतपोतानी गाडीओ तेमज गाडांओने छोडीने
यथोचित नवीन उपकरणोथी वडाणु तैयार कथुं. वडाणुने सुदृढ रीते
तैयार करीने तेओओ गाडी तेमज गाडाओनी वेयाणुनी अथी वस्तुओ वडाणुमां
यथास्थाने गोठवी दीधी.

(तंडुलाण य संभियस्स य तेल्लयस्स य गुल्लयस्स य घयस्स य गोरयस्स य
उदयस्स य उदयमाणाय य ओसहाण य भेसज्जाण य तगस्स य, कट्टस्स य आव

અથવા-એકદ્રવ્યરૂપાણાં ચ ભૈષજ્યાનાં પૈથ્યાનામાહારવિશેષાણામ્ અથવા દ્રવ્યસં-
યોગરૂપાણામ્ ચ તૃણસ્ય ચ કાષ્ઠસ્ય ચ આવરણાનામ્=અક્ષરસકાદીનાં ચ પ્રહરણાનાં
ચ સ્વદ્વાદિશસ્ત્રાણાં અન્યેષાં ચ વહૂનાં પોતવહનપ્રાયોગ્યાણાં=નૌકાયાનોપનેયાનાં
દ્રવ્યાણાં=સ્થાપનેન પોતવહનં=નૌકાયાનં ભરન્તિ પૂરયન્તિ સ્મ । શોભને=શુભાવહે,

ળય તળસ્સ ય, કટ્વસ્સ ય આવરણાળ ય પહરણાળ ય અન્નેસિં ચ
વહૂણં પોયવહ્ણપાઝગ્ગાણં દવ્વાણં પોયવહ્ણં ભરેતિ)

નૌકા યાન મેં ઉન્હોં ને ચાવલોં કો ભરા, ગેહુઓં કો ભરા, ગેહુઓં
કે આંટે કો ઔર આટે સે નિષ્પન્ન પક્વાન્ન વિશેષકો ભરા । તૈલ, ગુડ
ઘૃત ગોરસ ભરા પાની ભરા પાની કે વર્તનોં કો ભરા । ત્રિકુટ આદિ
ઔષધિયોં કો ભરા પથ્યાહાર વિશેષ ભૈષજ્યોં કો ભરા, તૃણોં કો ભરા
લકડિયોં કો ભરા અંગસ્સ આદિ આવરણોં કો, સ્વદ્વા, આદિ શસ્ત્રોં કો
તથા ઔર ભી અનેક વસ્તુઓં કો જો પોત વહન કે યોગ્ય થી ભરા ।

હસ તરહ ઉન્હોં ને હન સમસ્ત વસ્તુઓં કો, યથોચિત સ્થાન પર
સ્થાપિત ઉસ નૌકા યાન કો ભર દિયા । યહાં પર જો ઔષધ ઔર
ભૈષજ્ય યે દો શબ્દ પ્રયુક્ત હુએ હૈં ઉન સે એસા ભી અર્થ બોધ હોતા હૈ
કિ ત્રિકુટ આદિ જો અલગ ૨ દ્રવ્ય હૈં વે ઔષધ ઔર હન કા સમુદાય
રૂપ જો દ્રવ્ય હૈ-જૈસે ચૂર્ણ આદિ વહ ભૈષજ્ય હૈ । “ પોયવહ્ણપાઝ-
ગ્ગાણં ” પદ કા યહ અર્થ હૈ કિ જો દ્રવ્ય નૌકા દ્વારા અચ્છી તરહ ઢોયા-
જા સકે વહ સવ ઉન્હોં ને ઉસ મેં ભર દિયા । (સોહણંસિ તિહિ કર્ણ

રણાળ ય, પહરણાળ ય, અન્નેસિ ચ વહૂણં પોયવહ્ણપાઝગ્ગાણં દવ્વાણં પોયવહ્ણં
ભરેતિ)

તેમણે ચોખ્ખા, ઘઉં, ઘઉંનોલોટ તેમજ ઘઉંનાંલોટથી બનાવવામાં આવેલું
પકવાન્ન વિશેષ, તેલ, ગોળ ઘી, ગોરસ, પાણી, પાણી ભરવાના વાસણો,
ત્રિકુટ વગેરે ઔષધીઓ, પથ્યાહાર વિશેષ ભૈષજ્યો, ચારો, લાકડાં, અંગરસ
વગેરે આવરણો, ખડગ વગેરે શસ્ત્રો અને બીજીપણુ ઘણી વહાણુ માં લઈજવા
યોગ્ય બધી વસ્તુઓ વહાણુમાં લાદી-

આ પ્રમાણે તેમણે બધી વસ્તુઓને યથાસ્થાને ગોઠવીને વહાણુને સામા-
નથી ભરી દીધું. અહીં ઉપર ‘ભૈષજ્ય’ અને ‘ઔષધ’ આ બે શબ્દો
પ્રયુક્ત થયા છે તેથી અહીં આ પ્રમાણે પણ અર્થ થાય છે કે ત્રિકુટ વગેરે
જે જુદા જુદા દ્રવ્યો છે તે ઔષધ અને આ બધાને એકઠાં કરવાં જેમકે
ચૂર્ણ વગેરે તે ભૈષજ્ય છે “ પોયવહ્ણપાઝગ્ગાણં ” પદનો અર્થ આ પ્રમાણે છે
કે જે દ્રવ્ય નૌકાવડે સારી રીતે લઈ જઈ શકાય તે બધું તેમણે તેમાં ભર્યું હતું.

તિથિકરણ દિવસ નક્ષત્રમુહૂર્તે વિપુલં=વિસ્તીર્ણમ્, અગ્નપાનવાગ્ધસ્વાયં=ચતુર્વિ-
ધમાહારમુપસ્કારયન્તિ=સંપાદયન્તિ, ઉપસ્કાર્ય મિત્રજ્ઞાતિપ્રમુશ્વાન્ ભોજયિત્વાऽऽપૃ-
ચ્છન્તિ, સમુદ્રયાત્રાનુમતિપ્રદાનાર્થે પ્રાર્થયન્તિ આપૃચ્છચ યત્રૈવ પોતસ્થાનં=નૌકા-
યાનારોહણસ્થાનં વર્તતે તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય ચ તત્ર સ્થિતાઃ ॥મુ૦ ૧૮ ॥

મૂલમ્—તણે તેસિં અરહન્નગ જાવ વાણિયગાળં પરિયણા
જાવ તારિસેહિં વગૂહિં અભિણંદંતા ય અભિસંથુણમાણા ય
એવં વયાસી—અજ્ઞતાય માય માડલ માઈણજે ભગવયા સમુદ્દેણં
અભિરક્ષિજ્ઞમાણા ૨ ચિરજીવહ ભદં ચ મે પુણરવિલહ્છદ્દે કય-
કજ્ઞે અણહસમગ્ગે નિયગં ઘરં હવ્વમાગણે પાસામોત્તિકદ્દુ તાહિં
સોમાહિં, નિહ્ધાહિં દીહાહિં, સપ્પિવાસાહિં પપ્પુયાહિં દિટ્ઠીહિં
નિરીક્ષમાણા મુહુત્તમેત્તં સંચિટ્ઠંતિ તઓ સમાણિણસુ પુપ્ફવ-
લિકમ્મે દિન્નેસુ સરસરત્તચંદણદદ્દર પંચંગુલિતલેસુ, અણુક્ષિ-

દિવસનક્ષત્રમુહૂર્તસિ વિપુલં અસણ ૪ ઉવક્કલ્હાવેતિ, ઉવક્કલ્હાવિત્તા,
મિત્તળાઈ૦ આપુચ્છંતિ, આપુચ્છિત્તા જેણેવ પોયદ્દાણે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ)
જવ સવ પ્રકાર કા ચતુર્વિધ ક્રયાણક નૌકાયાન મેં ભરા જા ચુકો તવ
પુનઃ ઉન લોગોં ને અજ્ઞનાદિ રૂપ ચતુર્વિધ આહાર નિષ્પન્ન કરવાયા,
ઔર કરવા કર અપને ૨ મિત્ર જ્ઞાતિ આદિ પરિજનોં કો જિમાયા જિમા
કર ઉન સે સમુદ્રયાત્રા કર ને કી અનુમતિ માંગી—ઔર માંગ કર ફિર
વે સવ કે સવ પોત વણિક્ક જહાં નૌકા પર ચઢને કા સ્થાન થા વહાં
આયે—ઔર આકર વહાં ઠહર ગયે । સૂત્ર “ ૧૮ ”

(સોહણંમિ તિથિકરણદિવસનક્ષત્રમુહૂર્તસિ વિપુલ અસણ ૪ ઉવક્કલ્હાવેતિ, ઉવ-
ક્કલ્હાવિત્તા, મિત્તળાઈ૦ આપુચ્છંતિ, આપુચ્છિત્તા જેણેવ પોયદ્દાણે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ

ત્યારે ત્યારે જાતની વેચાણ કરવાની વસ્તુઓ જહાજમાં ભરાઈ ગઈ
ત્યારે તેમણે અજ્ઞાન વગેરે ત્યારે જાતનો આહાર તૈયાર કરાવડાવ્યો અને
કરાવડાવીને પોતપોતાના મિત્ર જ્ઞાતિ વગેરે પરિજનોને જમાડ્યા અને જમા-
ડીને તેમની પાસેથી સમુદ્રયાત્રા કરવાની આજ્ઞા માગી અને આજ્ઞા મેળવીને
તેઓ બધા પોતવણિકો ત્યાં વહાણમાં બેસવાનું થવાનું સ્થાન હતું ત્યાં
આવ્યા અને ત્યાં આવીને તેઓ બધા ત્યાં રોકાયા. ॥ સૂત્ર “ ૧૮ ” ॥

तंसि ध्रुवंसि पूइएसु समुद्वाएसु, संसारियासु, बलयवाहासु
ऊसिएसु सिएसु झयग्गेसु, पडुप्पवाइएसु तूरेसु, जइएसु सव्वस-
उणेसु, गहिएसु रायवरसासणेसु, सहया उक्किट्टिसीहणाय
जयरवेणं पक्खुभित्तमहासमुद्गरवभूयं पिव मेइणिं करेमाणा
एगदिसिं संजुत्ता नावा वाणियगा णावं दुरूढा ।

तओ पुस्समाणवो वक्कमुदाहु—हंभो सव्वेसिमविभे अत्थ
सिद्धीओ उवट्ठिताइं कल्लाणाइं, पडिहयाइं सव्वपावाइं, जुत्तो
पूसो विजओ मुहुत्तो अयं देसकालाओ, तओ पुस्समाणवेणं वक्के
उदाहिण हट्ठतुट्ठा कुच्छिधारकल्लधारगब्भिज्जसंजाता णावा
वाणियगा वावारिसु तं नावं पुन्नुच्छंणं पुण्णमुहिं बंधणेहिंतो
मुंचंति ॥ सू० १९ ॥

टीका—‘तएणं तेसिं’ इत्यादि—ततस्तदनन्तरं खलु तेषामरहन्नक प्रभु
खाणां यावत् नौकावाणिजकानां परिजना यावत् तादृशीभिर्वाग्भिर्भिनन्दन्तश्चाभि
संस्तुवन्तश्चैवं=वक्ष्यमाणप्रकारेणावादिषुः—हे आर्य ! =हे पितामह ! तात ! हे पितः
हे मातुल ! हे भागिनेय ! भगवता महता समुद्रेण ‘अभिरखिज्जमाणा’ २ अभि

‘तएणं तेसिं अरहन्नग जाव’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएण) इसके बाद (अरहन्नग जाव वाणियगाणं परियणा
जाव तारिसेहिं वग्गूहिं अभिणंदंता य अभिसंथुणमाणा य एवं वयासी)
उन अरहन्नक यावत् अन्य और पोतवाणिजों के परिजनों ने यावत्
उस २ प्रकार की वाणियों, द्वारा उन सबका अभिनन्दन एवं संस्तवन
करते हुए उन से इस प्रकार कहा—(अज्ज ! ताय ! भाय ! माउल !
भाइणज्जे ! भगवया समुदेणं अभिरखिज्जे माणा २ चिरं जीवह भइं

‘तएणं तेसिं अरहन्नग जाव’ इत्यादि

टीकार्थ—“तएण” त्थारणाद “अरहन्नग जाव वाणियगाणं परियणा जाव
तारिसेहिं वग्गूहिं अभिणंदंताय अभिसंथुणमाणाय एवं वयासी” ते अरहन्नक प्रभु
पोतवाणिजैः परिजने तेभन्तुं अनेक ज्ञातनी भगवत्प्राप्तये वडे अभिनन्दन
अने संस्तवन कर्त्ता तेभने कडेवा दाग्या. (अज्ज ! ताय ! भाय ! माउल !
भाणज्जे भगवया समुदेणं अभिरखिज्जे माणा २ चिरं जीवह भइं च ते) हे आर्य !

રક્ષ્યમાણાઃ ૨ = સુરક્ષ્યમાણાઃ ૨ ચિરં बहुकालं जीवत, अद्वंच युष्माकं भवतु पुनरपि लब्धार्थान् लब्धलामान् कृतकार्यान् सम्पादितसकलकृत्यान् अनघसमग्रान् = अनघाश्च ते समग्राः अनघसमग्रास्तान् दोपरहितत्वादनघाः, धनेषु परिवारेषु च हासाभावात्. समग्राः तथाविधान् युष्मान् निजकं = स्वकीयं, गृहं हव्यमागतान् शीघ्रमागतान् वयं पश्यामः, इतिकृत्वा = इत्युक्त्वा तामिः सौम्याभिर्निर्विकारत्वात्, स्निग्धाभिः सस्नेहत्वात्, दीर्घाभिः दूरं यावदवलोकनात् 'सप्पिवासाहिं' सप्पिपासाभिः = दर्शनेच्छावतीभिः, 'पप्पुयाहिं' पप्पुताभिः = अश्रुपूर्णाभिः, दिट्ठीहिं' दृष्टिभिः निरीक्षमाणा अवलोकमानाः मुहूर्तमात्रं संतिष्ठन्ते अरहन्नादीनां परिजना अश्रुपूर्णदृष्टिभिस्तान् पश्यन्तो मुहूर्तमात्रं निश्चला अभवन्नित्यर्थः । ततः 'समाणिणसु' समापितेषु सम्यक् संपादितेषु पुष्पवेलिकर्मसु पुष्पाक्षत-

ચ મે) હે આર્ય ! હે તાત ! હે બ્રાત : ! હે મામા ! હે બોગિનેય ! આપલોગ હસ ભગવાન્ વિશાલ સમુદ્ર સે બાર ૨ સુરક્ષિત હોતે હુએ ચિરકાલ તક જીવિત રહેં । આપ સવકા કલ્યાણ હો । (પુનરવિ લલ્લદ્દે, કય કજ્જે, અણહસમગ્ગે નિયગં ઘરં હવ્વમાગે પાસામો) હસ લોગ લાભ સે યુક્ત સમ્પાદિત સકલ કાર્યોં વાલે વિના કિસી શારીરિક આદિ વાધા સે રહિત ધન ઔર પરિવારોં સે પરિપૂર્ણ હુએ આપ સવ કો ઘર પર શીઘ્ર આયા હુઆ દેરેં । (ત્તિકદ્દુ) એસા કહ કર વે વહાં- (તા હિં સોમાહિં નિદ્દાહિં, દીદ્દાહિં, સપ્પિવાસાહિં, પપ્પુયાહિં દિટ્ઠીહિં નિરીક્ષમાણા મુહુત્તમેત્તં સંચિટ્ઠંતિ) સૌમ્ય સ્નિગ્ધ, દીર્ઘ, દર્શનેચ્છાવતી ઔર અશ્રુપૂર્ણ દૃષ્ટિયોં સે ઉન્હેં દેખતે હુએ એક મુહૂર્ત તક વેઠે રહે । (તઓ સમાણિણસુ પુષ્પવલકર્મમેસુ દિન્નેસુ સરસરત્તચંદણદદર, પંચંગુલિતલેસુ, અણુક્લિત્તંસિ

હેતાત ! હે ભાઈ ! હે મામા ! હે ભાણેજ ! તમે બધા આ ભગવાન વિશાળ સમુદ્રવડે વારંવાર સુરક્ષિત થઈને ચિરકાળ સુધી જીવતા રહો. તમારુ કલ્યાણ થાઓ. “ પુનરવિલલ્લદ્દે, કયકજ્જે, અણહસમગ્ગે નિયગં ઘરં હવ્વમાગે પાસામો ” અમે બધા તમને લાભાન્વિત થયેલા, બધા કાચોને પાર પમાડનારા, કોઈ પણ બાતની શારીરિક મુશ્કેલી વગર એટલે કે સ્વસ્થ શરીરવાળા, ધન તેમજ પરિપૂર્ણ પરિવારથી યુક્ત થઈને ઘર પાછા આવેલા બેઠાએ. “ ત્તિકદ્દુ ” આમ કહીને તેઓ ત્યાં.

(તાહિં સોમાહિં નિદ્દાહિં દીદ્દાહિં, સપ્પિવાસાહિં પપ્પુયાહિં, દિટ્ઠીહિં નિરીક્ષમાણા મુહુત્તમેત્તં સંચિટ્ઠંતિ)

સૌમ્ય, સ્નિગ્ધ, બહુવખત સુધી દર્શનની ઇચ્છાવાળી અને આંસુ ભીની દૃષ્ટિઓથી તેમને ભેટા એક મુહૂર્ત સુધી બેસી રહ્યા.

(તઓ સમાણિણ સુપુષ્પ વલિકર્મમેસુ દિન્નેસુ સરસરત્તચંદણદદરપંચંગુલિ તલેસુ,

दानादिकर्मसु, तथा-सरसरक्तचन्दन दर्दर पञ्चाङ्गुलितलेषु सरसरक्तचन्दनस्य दर्दरेण चपेटाऽऽकारेण पञ्चाङ्गुलितलेषु करतलाङ्गनेषु दत्तेषु परीधानीयेषु उत्तरीयेषु वस्त्रेषु च सरसरक्तचन्दनानुलिप्तकरतलमुद्रणेषु कृतेष्वित्यर्थः । अनूक्षिप्ते=अनुप-
श्चात् ऊर्ध्वक्षिप्ते धूपे गुग्गुलादि धूपे कृते सति, पूजितेषु=धूपादिनां संमानितेषु समुद्रवातेषु समुद्रसम्बन्धिपवनेषु, तथा संसारितेषु स्थानान्तरादानीय यथोचित स्थाने निवेशितेषु वलयबाहुषु=दीर्घकाष्ठरूपेषु बाहुषु, तथा उच्छिन्नितेषु उर्ध्वमुखम-
वस्थापितेषु सितेषु शुक्लेषु ध्वजाग्रेषु पताकाग्रेषु, तथा-पटुप्रवादितेषु पटुभिः पुरुषैः प्रवादितेषु, यद्वा-पटु यथा भवति तथा प्रवादितेषु तूर्येषु वाद्येषु, तथा जयिकेषु जयकारकेषु सर्वशकुनेषु=वायसरुतादिषु, तथा-गृहीतेषु=प्राप्तेषु राज-
वशासनेषु=समुद्रयात्रार्थं चम्पानगरीधूपरयाऽऽज्ञापत्रैषु तथा-महोत्कृष्टसिंहनाद-

धूवंसि, पूइएसु समुद्रवाएसु संसारियासु वलयवाहासु, उसिएसु सिए-
सुझयग्गेसु, पडुप्पवाइएसु तूरेसु, जइएसु सव्वसउणेसु, गहिएसु
रायवरसासणेसु) इसके बाद पुष्प अक्षत दानादिक कर्म जब समाप्त
हो चुका, परिधानीय वस्त्रों पर सरस रक्त चंदन के चपेटाकार से हाथे
जब लगाये जा चुके, गुग्गुल आदि धूप अग्नि में डालकर जब उस का
धूम किया जा चुका समुद्रीय हवाएँ जब धूपादि प्रदान द्वारा पूजित की-
जा चुकी दीर्घ काष्ठ रूप वलय (पतवार) स्थानान्तर से लाकर जब
यथोचित स्थान पर रखे जा चुके, शुभ्र ध्वजाओं के अग्रभाग जब
उर्ध्वमुख कर अवस्थापित हो चुके, चतुर बजाने वालों के द्वारा जब
अच्छी तरह बाजे बजाये जा चुके जय कारक वायसरुतादि रूप सर्व
शकुन जब अच्छी तरह से हो चुके और समुद्र यात्रा काने का आदेश
पत्र जब चंपा नगरी के राजा का प्राप्त हो चुका तब(महया उत्तिकडसी.

अणुक्खित्तंसि धूवसि पूइएसु समुद्रवाएसु संसारियासु वलयवाहासु उसिएसु सिएसु
झयग्गेसु पडुप्पवाइएसु तूरेसु जइएसु सव्व सउणेसु गहिएसु रायवरसासणेसु)

त्यार भाद पुष्प अक्षत दान वगेरे नी विधि प्रीथध गध, परिधानीय
वस्त्रो डपर सरस लाल चंदनना थापाओ लगावी दीधा, गुग्गुल वगेरे धूप
अग्निमां नाभीने धूप करी दीधा, धूप वगेरे अपीने समुद्रना पवनोनी
अर्थनानुं काम पुं थधगयुं, गीन स्थानेथी दीर्घकाष्ठरूप वलय ओटले के
सूकान वगेरे वडाणु डपर यथास्थाने मुकाध गया, शुभध्वन्योना अग्रभाग
न्यारे उर्ध्वमुखना इपे अवस्थापित थध गया, कुशण वान्वाणाओ वडे
सरस वान्वाओ वगाडवानुं काम पति गयुं, जय पमाडनारा डागडा वगेरे पक्षी
ओना भांगलिक शब्दो ओटले के सारा शुकन थध गया अने चंपानगरीना
राज पासेथी समुद्रयात्रा करवानो परवानो “ आदेश पत्र ” तेओनी पासे
आवी गयो त्यारे.

जयरवेण उच्चस्वरयुक्तं जय ध्वनिता प्रक्षुभितमहासमुद्ररवभूतामिव वायु
प्रक्षोभजनितमहासागरध्वनिव्याप्तामिव मेदिनीं = पृथ्विं प्रचुरनादवतीं कुर्वाणा
एकदिशं एकस्यां दिशि संयात्रानौका वाणिजका नावं नौकायानं दूरुढाः
आरोहन्ति स्म ।

ततस्तदनन्तरं ' पुस्तमानवो ' पुष्पमानवः=मागधो मङ्गलपाठकः ' वक्कमु-
दाहु ' वाक्यमुदाह-मङ्गलवचनमुक्तवान् तदाह-हंभो इत्यादि हे नौकायात्रिभाः
' सव्वेसिमविभे ' सर्वेषामपि युष्माकम् अर्थसिद्धयो भवतु, उपस्थितानि कल्या-
णानि भवन्तु तथा प्रतिहितानि सर्वपापानि भवन्तु=सर्वविघ्नाः प्रतिहता विनष्टा
भवन्तिवत्यर्थः । ' जुत्तो ' युक्तः ' पूसो ' पुष्पः=पुष्पाख्यो नक्षत्रविशेषः अनुकू-
लेन चन्द्रमसा युक्त इत्यर्थः । पुष्पनक्षत्रं यात्रायां प्रशस्तम् तथ चोक्तं-

हणायजयरवेणं पक्खुभित्तमहासमुद्ररवभूयंपिव मेइणिं करेमाणा)
उत्कृष्ट सिंहनाद जैसी जय जय ध्वनि से वायु के प्रक्षोभ से जनित
महासागरकी ध्वनि से व्याप्त हुई की तरह मेदनी को करते हुए (संजु-
त्ता नावा वाणियगा एगदिसिंणावं दूरुढा) वे सांयात्रिक पोत वणिक्
नौव पर सवार हुए ।

(तओ पुस्तमानवो वक्कमुदाहु) इतने में ही मंगल पाठक-चार-
ण-ने मंगल ध्वनि की (हंभो सव्वेसिं भविभे अत्थसिद्धीओ उवट्ठि
ताइं कल्लाणाइं, पडियाइं सव्व पावाइं, जुत्तो पूसो, विजओ मुहुत्तो
अयंदेसकालो) हे हे नौका यात्रिकों ! आप सब को अर्थ की सिद्धि हो,
सब कल्याण आपके लिये सदा उपस्थित रहें, समस्त प्रकार के विघ्न
आपकी इस मांगलिक यात्रा में नाश हों पुष्प नक्षत्र का अनुकूल चन्द्र-
मा के साथ योग रहा है यात्रा में पुष्प नक्षत्र का योग प्रशस्त होता
(महया उक्किट्ठसीहणायजयरवेणं पक्खुभित्तमहासमुद्ररवभूयंपिव मेइणिं करेमाणा)

पवनथी-क्षुब्ध महासागरना सर्वत्र व्याप्त यथेष्टा ध्वनीनी जेभ सिंहनाद
न्य न्ये ध्वनिथी पृथ्वीने शब्दि करता (संजुत्तानावा वाणियगा एगदिसिंणावं
दूरुढा) ते समथे मांगलिकेओ अट्ठे के आरणेओ मंगलध्वनि क्यो^८ ।

(हंभो सव्वेसिमविभे अत्थसिद्धीओ उवट्ठिताइं कल्लाणाइं पडियाइं
सव्वपावाइं, जुत्तो पूसो विजओ मुहुत्तो अयंदेसकालो)

हे पोतवणिक् ! तमने अधाने अर्थनी सिद्धि थाय तमने सदा इत्थाणे
प्राप्त थाओ, मंगलयात्राना तमारा अधा विघ्नेनाश पाओ अत्थादे अन्द्रनी
साथे पुष्पनक्षत्रेओ अनुकूल योग थई रह्यो छे । (यात्राभां पुष्पनक्षत्रेओ योग

અપિ દ્વાદશમે ચન્દ્ર પુણ્યઃ સર્વાર્થસાધનઃ ॥ ઇતિ ॥

વિજયો મુહૂર્તોઽધુના વિદ્યતે, અયં દેશકાલઃ=સમયઃ પ્રસ્થાને શુભાવહ હત્યુ-
ક્ત-માગધેન । તતસ્તદનન્તરં ' પુસ્સમાણવેણ ' પુણ્યમાનવેન માગધેન ' વક્કે '
વાક્યે=માઙ્ગલિકવચને, ' ઉદાહિ' ઉદાહરે ઉક્તે સતિ હૃષ્ટતુષ્ટાઃ અતિશયેન
પ્રમુદિતાઃ ' કુચ્છિધારકન્નધાર ગન્ધિમજ્જ સંજાત્તાનાવાવાણિયગા ' કુક્ષિધાર
કર્ણધાર ગર્ભજ સંયાત્રા નૌવાણિજકાઃ=કુક્ષિધારાઃ નૌકાયાઃ પાર્શ્વતો નિયોજિતા
સન્નાલકાઃ, કર્ણધારઃ નાવિકાઃ પ્રધાનભૂતા નૌકાવાહકાઃ, ગર્ભજાઃ=નૌમધ્યે
સ્થિત્વા યથાવસરકાર્યકર્તારઃ, સંયાત્રાઃ=સંગતાઃ સંમિલિતાઃ સન્તો દેશાન્તર-
ગામિનઃ, નૌ વાણિજકાઃ=નૌકયા વાણિજ્યકારિણઃ ખાણ્ડપતયઃ સર્વેતે વ્યાપૃત
વન્તઃ સ્વ સ્વ વ્યાપારે પ્રવૃત્તાઃ સન્તઃ, તાં નાવં પૂર્ણોત્સન્નાં વિવિધક્રયાણકજાતૈઃ

હૈ-ઉક્તશ્ચ અપિ દ્વાદશમે ચન્દ્રે પુણ્યઃ સર્વાર્થસાધનઃ । હમ્ સમય વિજય
મુહૂર્ત વર્ત રહા હૈ । પ્રસ્થાન કે લિયે યહ સમય શુભાવહ હૈ । (તઓ
પુસ્સમાણવેણ વક્કે ઉદાહિ' હૃષ્ટતુષ્ટા કુચ્છિધારકન્નધારગન્ધિમજ્જ
સંજાત્તા નાવા વાણિયગા વાવારિસુ) હસ તરહ પુણ્ય માનવ-ચારણ જબ
મંગલ ધ્વનિ કર ચુકા-તબ હર્ષિત ઓર સંતુષ્ટ હુ' કુક્ષિધાર-નૌકા કે
પાર્શ્વ મેં નિયોજિત કિયે ગયે સંચાલક જન, કર્ણધાર-ખેવટિયાજન,
ગર્ભજ-નૌકા કે ખીતર બેઠ કર અવસરાનુકૂલ કાર્ય કર્તા જન, ઓર
સંયાત્રિક જન-મિલકર પરદેશ જાને વાલે પોતવણિક કિ જિન કા
ક્રયાણક નૌકા મેં ભરા હુઆ થા-યે સબ કે સબ અપને ૨ વ્યાપાર-કાર્ય
મેં પ્રવૃત્ત હો ગયે (તં નાવં પુન્નુચ્છંગં પુણ્ણ મુહિંબંધનેહિંતો મુંચંતિ)
ઓર ઉસ નૌકા કો કિ જિસ કો મધ્યમાગ વિવિધ ક્રયાણકોં સે પૂર્ણ

પ્રશસ્ત હોય છે-કહું પણ છે- " અપિદ્વાદશમે ચન્દ્રે પુણ્યઃ સર્વાર્થસાધનઃ ")
અત્યારે વિજયના મુહૂર્તનો સમય ચાલી રહ્યો છે. પ્રસ્થાન માટે અત્યાર
નો વખત શુભાવહ છે.

(તઓ પુસ્સમાણ વેણવક્કે ઉદાહિ' હૃષ્ટતુષ્ટા કુચ્છિધારકન્નધાર ગન્ધિમજ્જ
સંજાત્તા નાવાવાણિયગા વાવારિસુ)

આરીતે બ્યારે પુણ્યમાનવો-ચરણો-નો મગળ પાઠ થઈ ચૂકયો ત્યારે
હર્ષિત તેમજ સંતુષ્ટ થયેલા કુક્ષિધાર-નૌકાના પાર્શ્વભાગમાં નિયુક્ત કરાયેલા
સંચાલકો, કર્ણધાર-નૌકાચલાવનારાઓ, ગર્ભજ-નૌકાના અંદરના ભાગમાં
બેસીને અવસરાનુકૂળ કામ કરનારાઓ અને સાંયાત્રિકજનો-વેપારીઓ-કે
જેમની વસ્તુઓને નૌકામાં લાદેલી હતી, પોતપોતાના કામમાં વળગી ગયા.

(તં નાવં પુન્નુચ્છંગં પુણ્ણમુહિંબંધનેહિં તો મુંચંતિ)

અને જેના વસ્તુના ભાગમાં અનેક જાતની વેચાણની વસ્તુઓ ભરેલી

संभृतान्तरालां, पूर्णमुखीं यथोचितसंभृताग्रभागां बन्धनेभ्यः तीरस्थशङ्कुवद्धरज्जु-
बन्धनग्रन्थिमुन्मुच्य मुञ्चन्ति=विसर्जयन्ति ॥ सू० १९ ॥

मूलम्—तएणं सा नावा विमुक्कवंधणा पवणवलसमाहया
उसिसयसिया विततपक्खा इव गरुडजुवई गंगासलिलतिविख
सोयवेगेहिं संखुब्भमाणी २ उम्मीतरंगमालासहस्साइं समइ-
च्छमाणी २ कइवएहिं अहोरत्तेहिं लवणसमुदं अणेगाइं जोयण-
सयाइं ओगाढा, तएणं तेसिं अरहन्नगपामोक्खाणं संजात्ताना-
वावाणियगाणं लवणसमुदं अणेगाइं जोयणसयाइं ओगाढाणं
समाणाणं बहूइं उप्पाइयसयाइं पाउब्भूयाइं, तं जहा—अकाले
गज्जिण अकाले विज्जुण अकाले थणियसइ, अभिक्खणं २ आगासे
देवयाओ नच्चंति, एगं च णं महं पिसायरूवं पासंति, तालजंघं
दिवंगयाहि वाहाहि मसिमूसगमहिसकालगं भरियमेहवन्नं
लंबोदुं निग्गयग्गदंतं निल्लालियजमलजुयलजीहं आऊसिय-
वयणगंडदेसं चीणचिविटनासियं विगयभुग्गभुसयं खज्जोयग-
दित्तचक्खुरागं उत्तासणगं विसालवच्छं विसालकुच्छि पलंबकुच्छि
पहसियपयलियपयीडियगत्तं पणच्चमाणां अप्फोडंतं अभिवयंतं
अभिगज्जंतं बहुसो २ अट्टट्टहासे विणिम्मयंतं नीलुप्पलगवल-

भरा हुआ था तथा अग्रभाग भी जिस का यथोचित अनेक प्रकार की
संचालन सामग्री से व्याप्त हो रहा था तीर पर की कील में बंधी हुई
रस्सी के बंधन को खोलकर छोड़ दिया । सूत्र “ १९ ”

હતી અને અગ્રભાગમાં યથોચિત જાતજાતની સંચાલન સામગ્રી ભરેલી હતી
એવા વહાણને કિનારા ઉપર ના થાંભલાનું, બંધન ખોલીને મુક્ત કરવામાં
આવ્યું ॥ સૂત્ર “ ૧૯ ” ॥

गुलिय अयसिकुसुमप्पगासं खुरधारं असिगहाय अभिमुहमाव-
यमाणं पासन्ति ॥ सू० २० ॥

टीका— 'तएणं सा' इत्यादि—ततस्तदनन्तरं खलु सा नौ विमुक्तबन्धना
बन्धनरहिता पवनबलसमाहता=वायुवेगप्रेरिता 'उस्सियसिया' उच्छ्रितसितपटा
नौकायां वायुसंग्रहार्थं बृहद्वस्त्रमुच्छ्रितं कृत्वा निबध्यते, उच्छ्रितशुक्लपटेन सा
नौः कीदृशीत्याह—'विततपक्खा इव गरुडजुवई' विततपक्षेव गरुडयुवतिः
विततपक्षा=प्रसारितपक्षा गरुडभार्या गगने गच्छन्ती, यथा भवति तद्वदित्यर्थः,
गङ्गासलिलतीक्ष्णस्रोतोवेगे गङ्गाजलस्य ये तीक्ष्णास्तीव्राः स्रोतोवेगाः=प्रवाहवे-
गास्तैः संक्षुभ्यन्ती र प्रेर्यमाणा र समुद्रं प्रतीति भावः, 'उम्मीतरङ्गमालासहस्साइं'
ऊर्मितरङ्गमालासहस्राणि ऊर्मयो महाकल्लोला बृहत्तरङ्गाः, तरङ्गाः=ह्रस्वकल्लोलाः
लघुतरङ्गास्तेषां माला आवलयः तासां सहस्राणि, समति कामन्ती र समुत्तरन्ती
र कतिपयैर्वहुभिरहोरात्रौ दिवसै रात्रिभिश्च लवणसमुद्रं अनेकानि योजनशतानि

'तएणं सा नावा' इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इस के बाद (विमुक्कबन्धणा) बन्धन से विमुक्त
हुई (सा नावा) वह नौका (पवणवलसमाहया) वायु के वेग से प्रेरित
होकर (गंगासलिलतिक्खसोयवेगेहि संखुब्भमाणी र) गंगा जल
के प्रवाह वेगों से बार र इधर उधर क्षुब्धित होती हुई (उस्सियसिया)
अपने ऊपर वायु संग्राहार्थ बांधे गये शुभ्रवस्त्र से (वितत पक्खां गरुड
जुवईइव) पांखों को पसार कर आकाश में उड़ती हुई गरु युवती के
जैसी प्रतीत होने लगी । (उम्मीतरंग मालासहस्साइं समइच्छमाणी
र कइवएहिं अहोरत्तेहिं लवण समुदं अणेगाइं जोयणसयाइं ओगाढा)

'तएणं सा नावा' इत्यादि.

टीकार्थ—(तएणं) त्थार भाद (विमुक्कबन्धणा) बन्धन मुक्त थयेलु (सा नावा)
ते वडाणु (पवणवलसमाहया) पवनना आघातोथी प्रेरित थधने (गंगा-
सलिलतिक्खसोयवेगेहि संखुब्भमाणी) गंगाना तीव्रप्रवाडथी क्षुब्धित थतुं.
(उस्सियसिया) पवन बराधने वडाणुने गतिभणे ओवा पोताना स्वच्छ
सदथी "वितत पक्खा गरुडजुवई इव" पांओ प्रसारेली अने आकाशभां उडती
गरुड युवतीनी नेम लागतु डतुं.

(उम्मीतरंग माला सहस्साइं समइच्छमाणी र कइवएहिं अहोरत्तेहिं लवण
समुद्रं अणेगाइं जोयणसयाइं ओगाढा)

‘ઓગાઢા’ અવગાઢિતા તીર્ણાં । તતરતદનન્તરં સ્વલુ તેષામ્ અરહન્નકપ્રમુખાણાં
સંયાત્રા નૌવાણિજકાનાં લવણસમુદ્રમનેકાનિ યોજનશતાનિ અવગાઢિતાનાં તીર્ણાં
સતાં વહૂનિ ‘ઉપ્પાહ્યસયાઈ’ ઉત્પાતશતાનિ પ્રાદુર્ભૂતાનિ । તાન્યુત્પાદશતાનિ
વર્ણયતિ--

‘તં જહા’ ઇત્યાદિ । તદ્ યથા-અકાલે ગર્જિતં વર્ષાકાલં-ત્રિના મેઘધ્વનિઃ,
અકાલે વિદ્યુત્ અકાલે ‘થણિયસદે’ સ્તનિતશબ્દઃ મેઘસ્ય ગમ્મીરધ્વનિરભૂત
તથા-અમ્બીક્ષ્ણં=પુનઃ પુનઃ આકાશે દેવતા નૃત્યન્તિ તથા-એકં ચ સ્વલુ મહત્ વૃઠત્
પિસાચરૂપં પશ્યન્તિ અરહન્નકપ્રમુખાઃ સંયાત્રા નૌ વાણિજકાઃ અકાલમેઘધ્વનિ-

બડે વેગ કે સાથ ઝર્મિયોં-મહાલહરીં કે તરંગો કે-છોટી ૨ લહરીં કે-
માલા સહસ્ર કો ઉલ્લંઘન કરતી હુઈ વહ નૌકા કિતનેક દિનોં કે બાદ
લવણ સમુદ્ર મેં અનેક યોજનોં તક પહુંચ ગઈ । (તણં તેસિં અરહન્નગ
પામોક્ષણં સંજત્તાનાયા વાણિયગાણં લવણસમુદ્રં અણેગાઈં જોયણ
સયાઈં ઓગાઢાણં સમાણાણં વહૂઈં ઉપ્પાહ્યસયાઈં પાઉઁભૂયાઈં) હસ કે
બાદ ડન સાંયાત્રિક અરહન્નક પ્રમુખ નૌકા વણિકોં કો જવ કિ વે
લવણ સમુદ્ર મેં અનેક સૈકડોં યોજનોં કો પાર કર ચુકે થે ઘટુત સે
સૈકડોં ઉપદ્રવ સામને આને લગે ।

(તં જહા) જૈસે- (અકાલેગઙ્ગિજા, અકાલે વિઙ્ગુજા, અકાલે
થણિયસદે, અમ્બિક્ષણં ૨ આગાસે દેવયાઓ નચ્ચંતિ, એગં ચ ણં મહં
પિસાયરૂવં પાસંતિ) વર્ષા કાલ કે ત્રિના હો ડસ સમય મેઘધ્વનિ હોને

ખૂબજતીવ્ર વેગે નાનામોટા સેંકડો ચોળાંઓ ને વટાવીને કેટલાક દિવસો
ખાદ વહાણુ લવણસમુદ્રમાં ઘણા ચોળાંઓ દૂર સુધી પહોંચી ગયું.

(તણં તેસિં અરહન્નગપામોક્ષણં સંજત્તાનાયા વાણિયગાણં લવણસમુદ્રં
અણેગાઈં જોયણસયાઈં ઓગાઢાણં સમાણં વહૂઈં ઉપ્પાહ્યસયાઈં પાઉઁભૂયાઈં)

ત્યાર ખાદ સાંયાત્રિક અરહન્નક પ્રમુખ પોતવણિકો લવણ સમુદ્રમાં બ્યારે
સેંકડો ચોળાંઓ સુધી દૂર પહોંચીગયા ત્યારે સેંકડો આફતો તેમની સામે
અભૂમવાલાગી. (તં જહા) જેમ કે

(અકાલે ગઙ્ગિજા અકાલે વિઙ્ગુજા અકાલે થણિયસદે, અમ્બિક્ષણં ૨ આગાસે
દેવયાઓ નચ્ચંતિ, એગં ચ ણં મહં પિસાયરૂવં પાસંતિ)

વર્ષાકાળ હોવા ન છતાં મેઘ ગર્જનાઓ થવા માંડી, વીજળીઓ જખૂ-
કવા લાગી અને મેઘનો ગંભીર ધ્વનિ પણ થવા માંડયો. આકાશમાં વારંવાર
દેવતાઓ નાચતા બેવામાં આવવા લાગ્યા.

विद्युद्विद्योतन पुनः पुनर्देवनृत्यप्रदर्शनपूर्वकमेकं बृहत् पिशाचरूपं विलोकयन्ति । स्मेत्यर्थः । कथम्भूतं तत् पिशाचरूपमित्याह—‘ तालजंघं ’ तालजङ्घं तालवृक्ष-दीर्घं जङ्घे यस्य तत्तथा, दिवं गताभ्यां गगनस्पर्शिभ्यां बाहुभ्यां महादीर्घाभ्यां बाहुभ्यां युक्तमित्यर्थः । मषीमृशकमहिषकालकं मषी-कज्जलं मूषको महिषश्च प्रसिद्धः तद्वत् कालकं कृष्णवर्णं यत्तत्तथा, भरियमेहवन्नं भृतमेघवर्णं = जलपूर्ण-घनीभूतमेघघटावदतिश्यामं, लम्बोष्ठं, निर्गताग्रदन्तं निर्गतानि : मुखाद्वहिर्भूतानि अग्राणि अग्रभागा येषां ते निर्गताग्रास्तथा भूतादन्ता यस्य तथोक्तस्तं, ‘ निल्लालियजमलजुयलजीहं ’ निर्लालितयमलयुगलजिह्वम् निर्लालितं — मुखाद्वहिष्कृतं यमलं=समं युगलं द्वयं जिह्वयो र्येन तत्तथा, ‘ आजसियवयणगंडदेसं ’ प्रविष्टवदन-

लगी, बिजली चमक ने लगी, और मेघ की गंभीर ध्वनि भी होने लगी । बार २ आकाश में देवता नाचते हुए दिखलाई पड़ने लगे ।

तथा विशाल काय पिशाच का रूप भी दृष्टिगोचर होने लगा । (तालजंघं दिवं गयार्हि बाहार्हि मसिमूसग महिसकालगं) इस पिशाच की दोनों जंघाएँ तालवृक्ष के समान दीर्घ थीं । दोनों बाहु मानो आकाश को छूते थे । कज्जल, मूषक, और महिष के समान इस का वर्ण काला था । (भरियमेहवन्नं, लंबोष्ठं निर्गताग्रदन्तं निल्लालिय जमलजुयलजीहं, आजसिय वयणगंडदेसं, चीण चिपिटनासियं विगय भुग्गभग्गभुमयं) जल से भरी हुई घनी भूत मेघघटा की तरह इस का शरीर अत्यंत काला था । ओष्ठ बड़े लंबे थे । आगे के दाँत बाहर निकले हुए थे । इस की जिह्वा के दोनों अग्र भाग एक ही साथ मुख से बाहर

तेमञ्च विशाल शरीरवाणा पिशाचनुंइय पणु जेवामां आववा लाग्थुं. (तालजंघं दिवंगयार्हि बाहार्हि मसिमूसग महिक्कालगं) ते पिशाचनी अने साथणे तालवृक्षनी जेम लांणी હતી. અને હાથ બાણે આકાશને સ્પર્શતા હોય. મેશ, ઉદર અને પાડાના જેવો તેનો રંગ કાળો હતો.

(भरियमेहवन्नं, लंबोष्ठं निर्गताग्रदन्तं निल्लालियजमलजुयलजीहं, आजसियवयणगंडदेसं, चीणचिपिटनासियं विगयभुग्गभग्गभुमयं)

પાણીથી ભરેલી સાન્દ્ર મેઘ ઘટાઓની જેમ તેનું શરીર ઘણું કાળું હતું. હોઠ ઘણાં લાંબા અને નીચે લેખાડતા હતા. આગળના દાંત બહાર નીકળી ગયેલા હતા. તેની જીભના આગળના ખંને ટેરવાં એકી સાથે મોંથી બહાર નીકળી રહ્યાં હતાં. તેના ખંને ગાલ મોંમાં ખેસીગયેલા હતા.

ગણ્ડદેશં પ્રવિષ્ટૌ વદને ગણ્ડદેશૌ કપોલભાગૌ यस્ય તત્તથા, 'ચીળચિપિટનાસિયં' ચીનચિપિટનાસિકં, ચીના=હૂસ્વા ચિપિટા ચ નાસિકા यस્ય તત્તથા, 'વિગય-ભુગ્ગમ્ગમ્યમયં' વિકૃતભુગ્નમ્ગનમ્નુવમ્ વિકૃતે સવિકારે ભુગ્ને મ્ગને=અતીવચક્રે ભુવૌ यस્ય તત્ તથા, સ્વજ્જોયગદિત્તચક્ષુરાગં' સ્વઘોતકદીપ્તચક્ષુરાગં, સ્વઘોતક-વદ્દીપ્તચક્ષુરાગૌ લોચનરક્તત્વં यस્ય તત્તથા, ઉત્તાસણગં' ઉત્ત્રાસનકં મયાનકં વિશા-લવક્ષસ્કં=વિસ્તીર્ણૈરઃ સ્થલં, વિશાલકુક્ષિ=વિસ્તીર્ણૌદરમ્, પ્રલમ્બકુક્ષિ-દીર્ઘૌદ-રમ્, 'પહસિયપયાલિયં પયડિયગત્તં' પ્રહસિતપ્રચલિતપ્રપતિતગાત્રમ્ । પ્રહસિતાનિ પ્રવિકાસિતાનિ પ્રચાલિતાનિ=પ્રકમ્પિતાનિ પ્રપતિતાનિ પ્રકર્ષેણ શ્લથ્થીભૂતાનિ ગા-ત્રાણિ यस્ય તત્તથા, પળચ્ચમાણં' પ્રવૃત્યત્ 'અપ્પોહંતં' આસ્ફોટયત્, અભિવચંતં' અભિવ્રજત્, 'અભિગજ્જંતં' અભિગર્જત્, વહુસો' અદ્દુદ્દહાસે વિણિમ્મુચંતં' વહુ-

નિકલ રહે થે । દોનોં કપોલ હસકે મુઝ કે ભીતર ઘુસે હુએ થે-અર્થાત્ દોનોં ગાલ હસ કે પિચ કે હુએ થે ।

નાક હસ કી છોટી ઓર ચપટી થી । હસ કી દોનોં ભોંઈં વિકૃત ભુગ્ન ઓર મ્ગન થી । અથવા ભુગ્ન મ્ગન થી અત્યન્ત વક્ર થી-(સ્વજ્જોય-ગદિત્તચક્ષુરાગં, ઉત્તાસણગં વિશાલવચ્છં, વિશાલકુક્ષિ પલંબકુક્ષિ પહસિયપયાલિય, પયડિયગત્તં) હસ કી આંખોં કી લલાઈ સ્વઘોત (આગ્યા) કે સમાન દીપ્ત થી, ઉરસ્થલ (છાતી) હસ કા અઘોત્પાદક થા, પેટ વિસ્તીર્ણ ઓર લંબા થા । શરીર હસ કા પ્રહસિત પ્રચલિત એવં શ્લથ્થી ભૂત ઢીલા થા । યહ ઉસ સમય, (પળચ્ચમાણં અપ્પોહંતં, અભિ-વચંતં અભિગજ્જંતં, વહુસો ૨ અદ્દુદ્દહાસે વિણિમ્મુચંતં) નૃત્ય કર રહા થા ।

અપની દોનોં મુજાઓં કા આસ્ફાલન (વજાતા) કર રહા થા । એસા જ્ઞાત હોતા થા કિ માનોં ગર્જના કરતા હુઆ સમક્ષ (સામને) હી

તેનું નાક નાનું અને ચપટું હતું. તેની ખંને ભમ્મરો વિકૃત ખડખડી અને ભગ્ન હતી. અથવા ભુગ્નભગ્ન અને વક્ર-ત્રાંસી-હતી.

(સ્વજ્જોયગદિત્તચક્ષુરાગં ઉત્તાસણગં વિશાલવચ્છં, વિશાલકુક્ષિ પલંબકુક્ષિ, પહસિય પયાલિય, પયડિયગત્તં)

તેની આંખોની રતાશ આગિયા જેવી ચમકતી હતી. તેનું વક્ષસ્થળ ભયંકર હતું. પેટ વિશાળ અને લાંબું હતું. તેનું શરીર પ્રહસિત, પ્રચલિત અને શ્લથ્થી ભૂત એટલે કે લખડી ગયેલું હતું. ત્યારે.

(પળચ્ચમાણં અપ્પોહંતં અભિવચંતં, અભિગજ્જંતં, વહુસો ૨ અદ્દુદ્દહાસે વિણિમ્મુચંતં) તે નાચી રહ્યો હતો. પોતાના ખંને ભુબ્બોનું તે આસ્ફાલન (અક્ષણાવબુ)

शोऽदृष्टासं विनिर्मुञ्चत्, 'नीलुप्पलगवलगुलिय अयसिकुसुमप्पगासं' नीलोत्पल
गवलगुलिकातसीकुसुमप्रकाशं=नीलोत्पलं=नीलकमलं, गवल=महिषशृङ्गं, गुलिका
=कृष्णवर्णवस्तुविशेषः प्रसिद्धः, अतसीकुसुमम्, अतसी=अलसीनाम्नाप्रसिद्धो धान्य-
विशेषस्तस्य कुसुमं=पुष्पं तद्वत् प्रकाशो वर्णो यस्य स तथा तम्, नीलकमलादि-
सदृशवर्णमित्यर्थः, खुरधारं क्षुरधारं क्षुरस्येव धारा यस्य स तत्तथा तम् अतितीक्ष्ण
धारमित्यर्थः, असिं=कृपाणं, गृहीत्वा, अभिमुहमावयमाणं' अभिमुखमापतत्
पश्यन्ति सर्वेऽपि सांयात्रिकाः अरहन्नकप्रमुखा अवलोकन्ते स्म ॥ सू० १९ ॥

मूलम्—तएणं ते अरहणगवज्जा संजत्ताणावावाणियगा एणं
च णं महं तालपिसायं पासंति तालजंघं दिवं गायाह वाहाहिं
फुट्टसिरं भमरणिगरवरमासरासिमहिसकालगं भरियमेहवन्नं
सुप्पणहं फालसरिसजीहं लंबोदुं धवलवट्टअसिलिट्ट तिक्ख-
थिरपीणकुडिलदाढोवगूढवयणं विकोसियधारासिजुयलसमस-

आ रहा है। बार बार तो यह अदृष्टास करता था। (नीलुप्पलगवल
गुलिय अयसि कुसुमप्पगासं खुरधारं असि गहाय अभिमुह मावय
माणं पासंति) नीलकमल, गवल-महिष शृङ्ग, गुलिका-कृष्ण वर्णक
विशेष, अलसी पुष्प, के समान इसका सारा शरीर अत्यंत काला था।

यह एक तलवार लिये हुए था, जिस की धारा क्षुरा की धारा के
समान तीक्ष्ण थी। उन अरहन्नक प्रमुख सांयात्रिको ने उसे इस
तरह से देखा कि वह उस तलवार को लेकर हम लोगों की ओर
आ रहा है। सूत्र "२०"

करी रह्यो હતો. તેને જોધને એમજ લાગતું હતું કે તે જાણે ગર્જના કરતો
સામે આવી રહ્યો હોય તે વારંવાર અદૃષ્ટાસ "અડખડાટ કરીને હસવું" કરતો હતો.

(નીલુપ્પલગવલગુલિયઅયસિકુસુમપ્પગાસં ખુરધારં અસિં ગહાય અભિમુહ-
માવયમાણં પાસંતિ)

નીલકમળ, ગવલ, કપડાંનાં શુલિકા-કૃષ્ણવર્ણક વિશેષ, અળસીના પુષ્પની
જેમ તેનું શરીર ઘણું કાળું હતું.

તેના હાથમાં છરાનીધાર જેવી તીક્ષ્ણ ધારવાળી તલવાર હતી. અરહન્નક
પ્રમુખ સાંયાત્રિકેને એમ થયું કે તે પિશાચ હાથમાં તલવાર લઈને તેમની
તરફ જ ધસી આવી રહ્યો છે. ॥ સૂત્ર "૨૦" ॥

रिसतणुयचंचलगलंतरसलोलचवलफुरुफुरंतनिह्यालियग्गजीहं
 अवयच्छियमहल्लविगयवीभच्छलालपगलंतरत्ततालुयं हिं-
 लुयसगब्भकंदरविलंबअंजणगिरिस्स अग्गिजालुग्गिलंतवयणं
 आऊसियअक्खचम्मउड्डुगंडदेसं चोणचिपिडवंकभग्गणासं
 रोसागयधमधमेतमारुतनिट्टुरखरफरुसञ्जुसिर ओभुग्गणासिय-
 पुडं घाडुब्भडरइयभीसणमुहं उद्धमुहकन्नसक्कुलियं महंत
 विगयलोमसंखालगलंवंतचलियकन्नं पिंगलदिप्पंतलोयणं
 भिउडितडियनिडालं नरसिरमालपरिणद्धचिंधं विचित्तगोणस-
 सुबद्धपरिकरं अवहोलंत पुप्फुयायंतसप्पविच्छुय गोधंदरनउल-
 सरडविरइयविचित्तवेयच्छमालियागं भोगकूरकण्हसप्पधमधमे-
 तलंवंतकन्नपूरं मज्जारसियाललइयखंधं दित्तवुवुयंतं वूयकय-
 कुंमलसिरं घंटारवेण भीमं भयंकरं कायरजणहिययफोडणं
 दित्तमट्टट्टहासं विणिम्मयंतं वसारुहिरपूयमंसमलमलिणपोच्चड-
 तणुं उत्तासणयं विसालवच्छं पेच्छतां भिन्नणहरोममुहनयण-
 कन्नवरवग्घचित्तकत्तीणिवसणं सरसरुहिरगयचम्मविततऊस
 वियबाहुजुयलं ताहि य खरफरुसअसिणिद्धअणिट्ट दित्त असुभ
 अप्पिय अमणुन्न अक्कंतवग्गुहि य तज्जयंतं पासंति, तं ताल-
 पिसायरूवं एज्जमाणं पासंति, पासित्ता भीया० संजायभय
 अन्नमन्नस्स कायं समतुरंगेमाणा२ बहूणं इंदाण य खंदाण
 य रुद्धसिववेसमणणागाणं भूयाण य जक्खाण य अज्जकोट्टकि-
 रियाण य बहूणि उवाइयसयाणि ओवाइयमाणा२ चिट्ठंति ॥१॥

टीका-सर्वैः नौकास्थैः सांयात्रिकैः पिशाचरूपं दृष्टं, तत्रारहन्नकश्रावकवज्रै-
र्यत्कृतं तद् दर्शयितुमुक्तमेव पिशाचस्वरूपं सविशेषं वर्णयन्नाह-‘तएणं’ इत्यादि।

ततस्तदनन्तरं खलु तेऽरहन्नकवज्र्याः संयात्रानौर्वाणिजकाः वक्ष्यमाणविशे-
षणकं पिशाचस्वरूपं पश्यन्ति, दृष्ट्वा च भीतास्त्रस्ता बहूनामिन्द्रादीनां बहूनि
मान्यता शतानि कुर्वन्तस्तिष्ठन्तीति वाक्यार्थः। कीदृशं पिशाचस्वरूपं पश्यन्ती-
त्याह-‘एणं च णं महं’ इत्यादि। एकं च खलु महान्तं तालपिशाचम्=अतिदी-
र्घत्वेन तालवृक्षकारः पिशाचस्तालपिशाचस्तम् पश्यन्ति, कथम्भूतं तालपिशाच-
मित्याह-‘तालजंघं’ इति तालवृक्षवद्दीर्घं जङ्घे यस्य स तालजङ्घस्तम्, दिवं
गताभ्यां=गगनस्पर्शिभ्यां बाहुभ्यां युक्तं, स्फुटं शिरसं=स्फुटं स्फुटितं बन्धनरहि-
तत्वाद् विकीर्णं शिरः शिरोजातत्वाद् केशजालं यस्य स तथा त, ‘भमरणिगरवरमा-

‘तएणं ते अरहण्णगवज्ज’ इत्यादि।

अब सूत्रकार इसी पिशाच के स्वरूप का पुनः विशेष वर्णन करते
हुए कह रहे हैं कि जितने भी उस नौका में सांयात्रिक थे उन सबने
एक अरहन्नक श्रावक के बिना उस विकराल पिशाच को देखकर
क्या २ किया उनकी कैसी स्थिति हुई इस बात को कहने के लिये पहिले
वे उक्त पिशाच के स्वरूप को विशेष रूप से पुनः कहते हैं-

टीकार्थ-(तएणं) इसके बाद (अरहन्नगवज्जा) एक अरहन्नक श्रावक
के सिवाय (संजत्ताणावा वाणियगा) उन समस्त सांयात्रिक पोत
वणिक जनों ने (एणं च णं महं तालपिसायं पासंति) एक बड़ा ताल
वृक्ष के जैसा पिशाच ताल वृक्ष के समान लंबी २ जंघाओं वाला था।

इस के दोनों बाहु मानों आकाश को स्पर्श कर रहे थे। इस के

‘तएणं ते अरहण्णगवज्जा’ इत्यादि

टीकार्थ-सूत्रकार अर्हो इरी पिशाचनुं सविशेषवर्णनं करवानी छिछाथी
ठडे छे के पिशाचने लेधने अरहन्नक श्रावक सिवायना भाडीना भील अधा
सांयात्रिकोनी शुं स्थिति थध अने ते विकराण पिशाचनुं रौद्र स्वरूप लेधने
तेओओ शुं शुं क्युं ओनुं वणुं करतां पडेलां ते पिशाचना स्वरूपनुं विशेष
इपथी वणुं हुं अअर्हो करुं छुं-

“तएणं” त्थार भाद “अरहन्नगवरज्जा” अरहन्नक श्रावकना सिवाय
“संजत्ताणावा वाणियगा” अधा सांयात्रिक पोतवणिक जनो ओ “एणं च णं
महं तालपिसायं पासंति” मोटा तालवृक्ष जेवो अने ताल वृक्ष जेवी मोटी
साथजो वाजो पिशाच जेथो.

तेना अने डाय आकाशने स्पर्शता छता. छूटा पडेला तेना भाथाना वाण

सरासिमहिसकालं ' भ्रमरनिकरवरमापराशिमहिसकालकं=तत्र भ्रमरनिकर इव=
 भ्रमरसमूह इव वरमापरापिरिव, महिष इव च यः कालकः=कृष्णवर्णकस्तं, 'भरि-
 यमेहवन्नं' भृतमेघवर्णं=जलपूर्णमेघघटावदतिनीलम्, 'सुप्पणहं' शूर्पनखं शूर्पवत्
 नखा यस्य स शूर्पनखस्तं, फालसदृशजिह्वं, फालमिहाग्नौ प्रतापितं बोध्यम्,
 तत्सादृश्यं च वर्णदैर्घ्यदीप्त्यादिभिरिति, लम्बोष्ठं=दीर्घोष्ठं, 'धवलवट्ट असिलिट्ट
 तिक्वथिरपीणकुडिलदाढोवगूढवयणं' धवलवृत्ताश्लिष्टतीक्ष्णस्थिरपीनकुटिलदं-
 ष्ट्रोपगूढवदनं' धवलाभिः=श्वेताभिः, वृत्ताभिर्वर्तुलाभिरश्लिष्टाभिर्विरलाभिः ती-
 क्ष्णाभिः स्थिराभिर्द्रवाभिः उपचितत्वेन पीनाभिः=स्थूलाभिः वक्रतया कुटिलाभिश्च
 दंष्ट्राभिरुपगूढं व्याप्तं वदनं यस्य स तथा तम् अतिविशालदंष्ट्रमित्यर्थः, 'विको-
 सियधारासिजुयलसमसरिसतणुय चंचलगलंतरसलोलचवलफुरफुरेतनिल्लालियग-
 जीहं' विकोशितधारासियुगल समसदृशतनुकचञ्चलगलद्रसलोलचवलफुरफुरायमाण-
 निर्लालिताग्रजिह्वम्, तत्र विकोशिता=अपनीतावरणा धारा ययोस्तौ विकोशित-

शिर के बाल बंधन रहित होने से इधर उधर बिखरे हुए थे। इस का
 वर्णभ्रमर समूह उडद की राशि और महिष के शृंग जैसा काला था।
 (भरिय मेहवन्नं) जल से भरी हुई मेघ घटा के समान अत्यन्त श्याम था।

(सुप्पणहं, फाल सरिस जीहं लंबोष्ठं, धवलवट्ट आसिलिट्ट तिक्व
 थिर पीणकुडिलदाढोवगूढवयणं) नख इस के सूप (सूपड़ा) जैसे थे।
 जिह्वा इस की अग्नि में लाल किये गये फाल के समान थी। ओष्ठ
 लंबे २ थे। इसका मुख श्वेत, गोल, २ विरली, चुकीली, स्थिर-टूट-स्थूल
 और कुटिल टेढ़ी २ दांडों से युक्त था।

(विकोसिय धारासिजुयल समसरिसतणुय चंचल गलत रस
 लोल चवलफुरफुरेत निल्लालियगजीहं) इस की जिह्वा दोनों अग्र

आमतेम विपेसार्थ गया होता. तेनोरंग लभराओना टोणा, अउदनेो ढगलो
 अने पाडाना शिंगडां जेयो डाणो हुतो "भरिय मेहवन्नं" पाणीथी लरेली
 मेघनी घटाओनी जेम भूणज डाणो हुतो.

(सुप्पणहं, फालसरिसजीहं लंबोष्ठं, धवलवट्ट, आसिलिट्ट, तिक्वथिरपीण
 कुडिलदाढोवगूढवयणं)

तेना नपो सूपडा जेवा हुता. तेनी लल अग्निमां लालओण थर्ध
 गयेली हुजनी डोस जेवी हुती तेना डोड लांणा हुता. तेनुं भों सद्देह गोण
 भटोण अणियाणी, भण्णूत भोटी तेमज कुटिल त्रांसी दाढो वाणुं हुतुं.

(विकोसिय धारासियजुयलसमसरिसतणुय चंचलगलंतरसलोलचवलफुर-
 फुरेत निल्लालियगजीहं)

धारौ तयोरस्योः खड्गयोर्युगलं=द्वयं तेन समसदृश्यौ-अतितुल्ये तनुके-प्रतले, चञ्चलं यथाभवति, यथाऽविश्रान्तं गलन्त्यौ=रसातिलालसत्वात् लालाविन्दूनधः पातयन्त्यौ, अतएव रसलोले-रसास्वादानुरक्ते, चपले चञ्चले, अतएव फुरफुरायमाणे-प्रकम्पमाने, निर्लालिते मुखाद्वहिष्कृते, अग्रजिह्वे-अग्रभूतजिह्वे जिह्वाग्रे येन स तथा तम् अतिदीर्घजिह्वमित्यर्थः तथा-‘ अवयच्छियमहल्लविगयवीभच्छ लालपगलंतरत्ततालुयं ’ प्रसारितमहाविकृतवीभत्सलालापगलद्रक्ततालुकम्, प्रसारितं मुखप्रसारणेन दृश्यमानं महाविकृतं वीभत्सं लालाभिः प्रगलद्रक्तं च तालु यस्य स तथा तं मुखप्रसारणप्रकटीभूतमहाविकृतलालापूर्णरक्ततालुवन्तमित्यर्थः तथा-‘ हिङ्गुलुयसगम्भकंदरविलंबअंजणगिरिस्स ’ हिङ्गुलुकसगम्भकंदरविलामिवाञ्जनगिरेः-हिङ्गुलुकेन रक्तवर्णकद्रव्यविशेषेण सगम्भ=सान्तरालं कन्दररूपं विलमिव अञ्जनगिरेः=कञ्जलपर्वतस्य मुखप्रसारेण रक्तातिदीर्घः जिह्वा तालु युक्तमुखविवरस्य हिङ्गुलुक पुञ्जसम्भृतकन्दरसादृश्यादति कृष्णवर्णमहाविशालशरीरस्याञ्ज-

भाग म्यान से निकाली हुई तलवार के समान तीक्ष्ण थी । पतलि थी । चंचल थी । रस में अतिलालसावाले होने के कारण उन से निरन्तर लार बह रही थी । रस के आस्वादन में वे अलुरक्त थे । चंचल होने के कारण वे कंप रहे थे । और मुख से बाहिर निकले हुए थे । तात्पर्य-इस की जीभ बहुत लंबी थी ।

(अवयच्छियमहल्लविगयवीभच्छलालपगलंतरत्ततालुयं, हिङ्गुलुयसगम्भकंदरविलंबअंजणगिरिस्स अग्गिजालुग्गिलंतवयणं) तालु इस का मुख के फाड़ते समय दिखलाई पड़ता था । महा विकराल था । वीभत्स था । लार से गीला हो रहा था और लाल था । इसका मुख अंजनगिरि (काला पर्वत) के हिङ्गुलुक से भरे हुए कंदरा रूप बिल के

तेनी लुलना ज्ञाने आगणनां टेस्वां म्यानमांथी णडार डाढेदी तलवारनी जेम तीक्ष्ण इतां, पातणां इतां अचण इतां अने विषयना रसोने अडणु करवा मांटे अत्यंत लोडुप तेमज आतुर डोवा णटल तेमांथी सतत लाण टपक्या ज करती इती. तेज्जे रसास्वादमां अनुरक्त इतां. अचण डोवाने दीधे तेज्जे धूलुरह्यां इतां, अने मांथी णडार नीकणी रह्यां इतां. मतलण अछे के तेनी लुल जूण लांणी इती

(अवयच्छियमहल्लविगयवीभच्छलालपगलंतरत्ततालुयं, हिङ्गुलुयसगम्भकंदरविलंबअंजणगिरिस्स अग्गिजालुग्गिलंतवयणं)

मां पडोणुं करती वणते तेनुं ताणवुं देणातुं इतुं ते जीभत्स इतुं. लाणथीलीनुं थर्ध कहुं इतुं अने लावयोण इतुं. तेनुं मां अंजनगिरि (काला पर्वत) ना हिंजोथी लरेदी कंदराना दर जेवुं इतुं ते णडु विशाण अने

नगिरिमायाद् अञ्जनगिरिः कन्दरमिव तन्मुखं प्रतिभातीतिभावः । ' अग्निजा-
लुग्निलेनवयणं ' अग्निज्वालोद्विरद् वदनम् अग्निज्वाला उद्विरद्=वह्निर्कुर्वद्=व-
दनं मुखं यस्य स तथा तम्, यस्य मुखाद् अग्निज्वालानिस्सरति तथाविधमित्यर्थः,
' आजसिय अस्वचर्मउद्वगंडदेसं ' आयुपिताक्षचर्मपकृष्ट गण्डदेशम्-आयूपितं=
वलयुक्तम् यदक्षचर्म-शको जल्यकर्षण कोशस्तद्वदपकृष्टौ=अन्तः प्रविष्टौ गण्डदेशौ
यस्य स तथा तम्, ' चीणचिपिटवंकभग्गणासं ' चीनचिपिट वक्रभग्ननासं=चीना
=ह्रस्वा. चिपिट=निम्ना, वक्रा=कुटिला, भग्ना=भग्नेव अयोधनोपरिकुट्टनेन प्र-
सृतेन नामा यस्य स तथा तं, चिपिटनासिकायन्तमित्यर्थः ' रोसागयधमधमेत-
मारुतनिद्रद्वरं फरुसज्जुमिरं ओसुग्गणासियपुडं ' रोपागतधमधमायमानमारुतनि-

समान था । यह स्वयं अति विशाल और अत्यंत काले वर्ण का था
इस लिये अंजनगिरि के जैसा था-तथा इस की जिह्वा और तालुये
दोनों अतिरक्त थे इस लिये वे हिङ्गुल के समान लाल थे ।

इसलिये सूत्रकार ने उस के मुख को अंजनगिरि की हिङ्गुलक से
भरी हुई कंदरा से उपमित किया है । इस के मुख से अत्यन्त लाल
जिह्वा और तालु वाला होने के कारण ऐसा ज्ञात होता था कि
मानों अग्नि की ज्वाला ही बाहर निकल रही है । (आजसियअस्व-
चर्म उद्वगंडदेसं, चीणचिपिटवंकभग्गणासं रोसागयधमधमेतमारुत
निद्रद्वरं फरुसज्जुमिरं ओसुग्गणासियपुडं, घाट्टमडरद्वयभीसणमुहं)
इस के दोनों कपोल (गाल) पानी को खींचने वाले शुष्क बलि-
युक्त चर्म के समान भीतर को घुसे हुए थे । नासिका इस की ह्रस्व
निपटी थी । ऐसी इस नासिका के छेदों से जो श्वासोच्छ्वास निकलता

अतिशय श्लाघनीयं भवति । अतएव नादे व ते अंजनगिरि वेवुं वदुं । तेनी
उज्ज्वलं ताणवुं अने भूणज्ज लाव दतां ओथी तेजा छिगणोड वेवा दाव वतां ।

अतएव अंजनगिरिनी छिगणोडथी लदेवी कंदरानी तेना भोनी वे
उज्ज्वलं आसी छे । तेनी पाठम अज्ज द्रवणु छे तेवुं ताणवुं अने उज्ज्वलं भूणज्ज
लाव दावथी वेवा दावतुं दतां छे जणु तेना भोभाथी अग्निनी ज्वालाओ
अज्जनीयवी वसी वेवा ।

आजसिय अस्व चर्म उद्वगंडदेसं चीणचिपिटवंक भग्गणासं रोसागयधम-
धमेतमारुतनिद्रद्वरं फरुसज्जुमिरं ओसुग्गणासियपुडं घाट्टमडरद्वयभीसणमुहं
तेन अग्नि जात ज्वाली तेन अस्वर्वाथोवाणा तेन भोमा पंथी जयेवा
पंथा सन् तेवुं नातुं अने अथदं वदुं । आसा नादता छिद्राथी श्वासोच्छ्वास

ष्ठुरखरपरुषशुषिरावभुग्ननासिकापुटम् रोषात् क्रोधादिवागनः प्रबलतया धमधमा-
यमानः धमधमेतिशब्दं कुर्वन् मारुतो=वायुनिष्ठुरस्तीव्रः खरपरुषः=अतिकर्कशः पर-
मदुःसहः, शुषिरयोः=रन्ध्रयोर्यस्य तत्तथा, तदेवं भूतम्-अवभुग्नं-वक्रं नासिकापुटं
यस्य तथा तम् भस्त्रावद्धमधमायमानश्वासोच्छ्वासपूर्णवक्रनासिकायुक्तमित्यर्थः 'घाटु-
ब्मडरह्यभीषणमुहं' घाटोद्धटरचितभीषणमुखं=तत्र घाटाभ्यां शिरोऽवयवविशेषा-
भ्याम् उद्धटं विकरालं दुर्दर्शं रचितम् अतएव भीषणं भयंकरं, मुखं यस्य स तथा
तं विकृतभयानकमुखयुक्तम् 'उद्धमुहकन्नसक्कुलियं' ऊर्ध्वमुखकर्णशङ्कुलीकम्=
ऊर्ध्वमुखे कर्णशङ्कुलयौ कर्णपुटौ यस्य स तम् । तथा-'महंतविगयलोमसंखालगलंबं-
तचलियकन्नं' महाविकृतलोमशङ्खालग्नलम्बमानचलितकर्णम्, महान्ति विकृतानि
असुन्दराणि लोमानि ययोस्तौ महाविकृतलोमानौ, तथा-तौ च शङ्खालग्नौ=शङ्खः=
अक्षिप्रान्तभागस्तत्रालग्नौ=संलग्नौ संस्पर्शिनौ लम्बमानौ च चलितौ=चञ्चलौ च कर्णौ
यस्य स तथा तम्, 'पिङ्गलदिप्यंतलोयणं' पिङ्गलदीप्यमानलोचनं=पिङ्गले कपिले,

था वह ऐसा मालूम होता था कि मानों बड़े क्रोध से आ रहा है-और
इसी लिये वायु भरते समय भस्त्रा (धमनी) से जैसा धम २ शब्द
होते हैं उसी प्रकार का उस से भी धम धम ऐसा शब्द होता रहता
था । वह तीव्र था अतिकर्कश था कठोर था । दुःसह था । उस का मुख
शिर के अवयव विशेषों ने ऐसा ही दुर्दर्श बनाया था कि जिस से वह
बड़ा भयंकर लगता था ।

(उद्धमुहकन्नसक्कुलियं) इस के दोनों कर्णपुट ऊँचे उठे हुए
थे । (महंतविगयलोमसंखालगलंबंतचलियकन्नं) इन दोनों कानों
के रोम इस के महा विकराल थे शंख अक्षि प्रान्त भाग तक ये दोनों कान
फैले हुए थे । इसीलिये ये बड़े लंबे थे और चंचल थे ।

नीकणतो डतो ते ओम जणुतो डतो डे जणु जहु क्रोधमां लराधने ते साये
धसी आवतो डाय, ओथी ज न्यारे ते श्वास लेतो डतो त्यारे लम्मा
(धमणु) मांथी जेम ' धम ' धम शब्द थतो रडे छे तेवो जध्वनि थया
डतो. ते तीव्र, डर्कश डठोर अने दुःसह डतो. तेना मोंना डड इया अवय-
वोथी ते दुर्दर्श अने महु लयंकर लागतो डतो.

(उद्धमुहकन्नसक्कुलियं) तेनी ज'ने तरङ्गनी डानपटी उथे उथसेली डती
(महंतविगयलोमसंखालगलंबंतचलियकन्नं) ज'ने डान परना रुपांटा महुविक-
राण डतां. आंजना जृणुओओधुधी तेना ज'ने डता. ओटला
भाटे ज ओओ लांजा अने अंचण डता.

दीप्यमाने=भास्वरे, लोचने यस्य स तथा तम्, मार्जारवत्प्रदीप्तनेत्र मित्यर्थः, तथा = 'भिउडितडियनिडालं' भ्रुकुटितडिल्लाटं=भ्रुकुटिः- भ्रूवक्रता कोपकृता सैव तडिद् यस्मिन्, तथाविधं ललाटं, भालं यस्य स तथा तम् कोपावेपेन विद्युत्सदृश-भ्रूसमुल्लसितललामयुक्तमित्यर्थः । तथा- 'नरसिरमालपरिणद्धचिंधं' नरशिरोमाला-परिणद्धचिन्हं=नरशिरोमालैव परिणद्धं=परिधृतं चिह्नं=पिशाचत्वं बोधकं लक्षणं येन स तथातं=नरतुण्डमाला धारिणमित्यर्थः । तथा- 'विचित्तगोणसमुवद्धपरिकरं' विचित्रगोणसमुवद्धपरिकरं=विचित्रैः=बहुवर्णकयुक्तैः, गोणसैः=सर्पविशेषैः, समुवद्धः परिकरः कवचो येन स तथा तम्, 'अवहोलंतपप्फुयायंतसप्पविच्छुय गधुंदरनउलसरड विरइयविचित्तवेयच्छमालियागं' अवधोलयत् फुत्कुर्वत् सर्पवृश्चिकगोधोन्दुरनकुल-सरटविरचितविचित्रवैकक्षमालिकं=अवधोलयन्तः किंचिम् प्रसर्पन्तः फुत्कुर्वन्तश्च ये सर्पाः वृश्चिकाः गोधा उन्दुरा नकुलाः सरटाश्च तैर्विरचिता विचित्रा विविध-वर्णवती, वैकक्षमालिकास्कन्धलम्बितमाला यस्य स तथा तम्, स्कन्धदेशे फुत्कार-

(पिंगलदिप्पंतलोयणं, भिउडितडियनिडालं नरसिरमालपरिणद्धं चिंधं विचित्तगोणसमुवद्धपरिकरं अवहोलंतपप्फुयायंतसप्प विच्छुय गधुंदरनउलसरडविरइयं विचित्तवेयच्छमालयागं) इस की दोनों आँखें मार्जार (बिल्ली की तरह पीली और चमकीली थीं । इस का ललाट भ्रू वक्रता रूप बिजली से युक्त था इस ने पिशाचत्व के बोधक नरमुंडकी माला रूप चिह्न को धारण कर रक्खा था । इस ने जो कवच पहिरा हुआ था-वह अनेक वर्णवाले सर्पों से व्याप्त हो रहा था । अथवा-कवचके स्थानापन्न इस ने विविध वर्णवाले सर्पों को अपने शरीर पर धारण कर रक्खा था ।

स्कंध देश में, इधर उधर, सरकते हुए तथा फुत्कार करते हुए सर्पों की, वृश्चिकों की, गोंहों की, उन्दुरों की, नकुलों की, सरटों की, विविध

(पिंगलदिप्पंतलोयणं भिउडितडियनिडालं नरसिर-मालपरिणद्धं चिंधं विचित्तगोणसमुवद्धपरिकरं अवहोलंतपप्फुयायंतसप्पविच्छुयगोधुंदरनउलसरडविरइयं विचित्तवेयच्छमालयागं)

तेनी आँखें आँखों जिलाडानी जेम पीणी अने चमकती હતી. વકલૂ (ભરમર) રૂપ વીજળીથી તેનું કપાળ યુક્ત હતું. પિશાચપણના પ્રમાણ રૂપે તેણે નરમુંડની માળા પહેરેલી હતી. ઘણારંગના સાપોથી તે આવેષિત હતો. અથવા કવચના સ્થાને તેણે જાતજાતના રંગવાળા અનેક સાપોને શરીર ઉપર ધારણ કરેલા હતા.

ખબા ઉપર આમતેમ હિલચાલ કરતા એટલે કે સરકતા તેમજ ફુત્કાર કરતા સાપો, વીંછીઓ, ઘો, ઉંદરો, નોળિયાઓ, અને સરટોની અનેક રંગો

युक्तप्रसर्पत्सर्पादिमालाधारिणमित्यर्थः । तथा—‘ भोगकूरकण्हसप्पधमधर्मेतलंबंतकन्न
पूरं ’ भोगकूरकृष्णसर्पधमधमायमानलम्बमानकर्णपूरम्=भोगैः=फणैःकूरो भयंकरो
भोगकूरो, तौ च कृष्णसर्पौ च भोगकूरकृष्णासर्पौ, तौ च धमधमायमानौ=फुत्कुर्वन्तौ
तावेव लम्बमाने कर्णपूरे=कर्णालङ्कारविशेषौ यस्य स तथा तम्, तथा—परिधृतकृष्णसर्प
कर्णभूषणमित्यर्थः ‘ मज्जारसियाललइयखंधं ’ मार्जारशृगालालगितस्कन्धम्=मार्जार
शृगालालगिता संयोजिताः स्कन्धयोर्येन स तथा तम्, ‘ दित्तधुधुयंत धूयकयकुंतल-
सिरं ’ दीप्तधुधुक्वद्धूककृतकुंमलशिरस्कम्=दीप्तं-दीप्तस्वरं यथाभवत्येवं धुधुशब्दं
कुर्वन्तो यौ धूकाः=उलूकाः तएव कृतः कुम्भलः शेखरकः शिरोभूषणं शिरसि येन
स तथा तम्, शब्दायमानोलूकशिरोभूषणधारिणमित्यर्थः, तथा—घंटारवेण भीमं=
भयंकरम्, घण्टानां शब्देन भीमं भयंकरम्, अतिभयानकम्, तथा—‘ कायरजण-
हिययफोडणं ’ कातरजनहृदयस्फोटनम्=कातरजनानां भीरुजनानां यानि हृद-

वर्ण संपन्न माला उल्ल ने पहिरी हुई थी । (भोगकूरकण्हसप्पधम
धर्मेत लंबंतकन्नपूरं) कर्णपूरों के स्थान पर इसने फणावलि से भयंकर
बने हुए, तथा फुत्कार करते हुए काले दो सर्पों को पहने रखे थे ।
(मज्जारसियाल लइय खंधं) अपने दोनों स्कन्धों पर इसने मार्जार
और शृगालों को बैठा रखा था । (दित्तधुधुयंत धूयकयकुंतलसिरं) दीप्त
स्वर जिस तरह से हो इस तरह से घू घू करते हुए उल्लुओं को इस
ने अपने शिर का आभूषण—मुकुट बनाया था । (घंटारवेण भीमं भयं-
करं कायरजणहियय फोडणं दित्तमत्तट्टहासं विणिम्मुयंत वसारुहिर-
पूयमंसमलमलिणपोच्चडतणुं) घटाओं के शब्द से यह भयंकर बना
हुआ था । कातरजनों के हृदय का भयजनक होने से यह विदारक बना

वाणी भाणा तेणु पड़ेरेली डती. (भोगकूरकण्हसप्पधमधर्मेतलंबंतकन्नपूरं) कुंड-
लोना स्थाने तेणु इण्णाओथी लयंकर तेमज्ज कुत्कार करता ये डाणा सापो पड़े-
रेला डता (मज्जारसियाललइयखंधं) पोताना भंने जला उपर तेणु णिलाडा अने
शृगालने जेसाडेला डता. (दित्तधुधुयंत धूयकयकुंतलसिरं) मोटा :सादे ‘ धू ’
‘ धू ’ करनार धूवडाने तेणु पोतना माथाना आभूषणु ओटवे के मुकुट जनाओया डता.

(घंटारवेण भीमं भयंकरं जणहिययफोडणं दित्त मत्तट्टहासं विणिम्मुयंत वसारुहिरपूयमंसमलमलिणपोच्चडतणुं)

घंटना भीम ध्वनिथी ते लयंकर लागतो डतो. कातर जनोने हुदयोना
लयथी विंहीणुं करनार डोवाथी ते ‘विदारक’ डतो. वारंवार ते मडा लयंकर उथ

યાનિ તેપાં સ્ફોટનં ભયજનકત્વેન વિદારકં, તથા-દિત્તમદ્વદ્વહાસં વિણિમ્મુયંતં ' દિત્તમદ્વદ્વહાસમ્=ઉગ્રમદ્વદ્વહાસં વિનિર્મુશ્વન્તં=પ્રકુર્વન્તમ્, તથા- ' વસારુદિરપૂયમંસ-મલમલિણપોચ્ચડતણું ' વસારુદિરપૂયમાંસમલમલિણપોચ્ચડતણુમ્=વસારુદિરપૂયમાંસમલૈર્મલિણ પોચ્ચડા આદ્રા ' પચ પચ ' કુર્વાણા તનુઃ શરીરં यस્ય સ તથાતમ્, તથા- ' ઉત્તાસણયં ' ઉત્ત્રાસનકમ્=ઉદ્વેજકં, વિશાલવક્ષસ્કમ્=વિસ્તીર્ણવક્ષસ્થલકમ્ ' પેચ્છંતાભિન્નણહરોમમુહનયણકન્નવરવગ્ધચિત્તકત્તીણીવસણં ' પ્રેક્ષ્યમાણાઽભિન્નનલ્લરોમમુલ્લનયનકર્ણવરવ્યાઘ્ર ચિત્ર કૃત્તિનિવસનમ્=તત્ર પ્રેક્ષ્યમાણા-દૃશ્યમાના અભિન્નાઃ =અચ્છિન્નાનલ્લાથ રોમાણિ ચ મુલ્લં ચ નયને ચ કર્ણો ચ વસ્યાં સા પ્રેક્ષ્યમાણાઽભિન્નનલ્લરોમમુલ્લનયનકર્ણા સા ચાસો વરવ્યાઘ્રસ્ય ચિત્રા-વિવિધકર્ણકા, કૃત્તિ-શ્ચર્મ સૈવ નિવસનં-પરિધાનં વલ્લં यस્ય સ તથા તમ્ અલ્લણ્ડવ્યાઘ્રચર્મપરિધાનમિત્યર્થઃ, તથા- ' સરસરુદિરગયચર્મવિતતઝસવિયવાહુજુયલં ' સરસરુદિરગજચર્મ વિ તતોચ્છૃતવાહુજુયલં=સરસં-રુદિરાદ્રં યદ્ ગજચર્મ, તદ્ વિતતં-વિસ્તારિતં યત્ર તત્ સરસગજચર્મવિતતં, તદેવં ભૂતમ્ ઉચ્છૃતમ્ ઉત્થાપિતં વાહુજુયલં યેન સ તથા તમ્

હુઆ થા ચાર ૨ યહ મહા ઉગ્ર, અદ્વદ્વહાસ કર રહા થા । હસ કા શરીર વસા-ચર્મી, રુદિર, પૂય-પીપ, માંસ એવં મલ હન સે મલિન હો રહા થા । ઓર મસક ને પર પચ પચ હસ પ્રકાર કા શબ્દ કરને લગતા થા ।

(ઉત્તાસણયં, વિશાલવચ્છં પેચ્છંતાભિન્નણહરોમમુહનયણકન્ન વરવગ્ધચિત્તકત્તીણીવસણં, સરસરુદિરગયચર્મવિતતઝસવિય વાહુ જુયલં) હસે દેલ્લતે હી લોગ કાંપ જાતે થે, । હસ કા વક્ષસ્થલ (છાતી) વહુત વિશાલ થા । હસ ને જો વ્યાઘ્ર કા વિવિધ વર્ણ વાલા ચર્મ રૂપ વલ્લ પહિર રલ્લા થા ડસ મેં સ્પષ્ટ રૂપ સે વ્યાઘ્ર કે અચ્છિન્ન નલ્લ, રોમ, મુલ્લ, નયન' ઓર કાન દૃષ્ટિગત હો રહે થે । અપને ઉત્થા પિત કિયે હુએ વાહુ યુગલ મે હસ ને લમ્વા લ્લૂન સે લથ પથ હુઆ ગીલા ગજ કા ચમડા ધારણ કર રલ્લા થા । (તાહિયલ્લરફરુસઅસિ

અદ્વદ્વહાસ કરતો હતો. તેનું શરીર વસા-ચર્મી, લોહી, પીપ, માંસ અને મળથી ખરડાયેલું હતું. અને ભેરથી દબાવાથી (ફસડી બવાથી) 'પચ' પચ શબ્દ થતો હતો

(ઉત્તાસણયં, વિશાલવચ્છંપેચ્છંતા ભિન્નણહ રોમમુહનયણકન્નવરવગ્ધ ચિત્તકત્તી ણિવસણં, સરસરુદિરગયચર્મ વિતત ઝસવિયવાહુજુયલં)

તેને ભેતાની સાથે જ માણસો ધ્રુજવા માંડતા હતા. તેનું વક્ષસ્થળ ખૂબજ પહોળું હતું. અનેક ભતના રંગોના પહેરેલા વાઘના ચામડાના વલ્લમાં વાઘના આખા નખો, રુવાંટા, મોં આંખે અને કાન સ્પષ્ટ રીતે દેખાઈ રહ્યાં હતાં. ઉંઘા કરેલા બંને હાથમાં તેણે લોહીથી ખરડાયેલું લાંબુ હાથીનું ચામડું પહેરેલું હતું.

ऊर्ध्वीकृतभुजद्वयलम्बमानप्रक्षरद्रुधिरगजचर्मधारिणमित्यर्थः । तथा—‘ताहिय खर
फरुसअसिणिद्धअणिठ्ठदित्तअसुभअप्पियअमणुन्नअक्कंतवग्गूहिं य तज्जयंतं’ ताभिश्च
खरपरुपास्निग्धनिष्ठदीप्ता शुभा प्रिया मनोज्ञा कान्तवाग्मिश्च तर्जयन्तं=ताभिः
=तादृशीभिर्मयंकराभिश्च, खरपरुषा=अतिकर्कशा, अस्निग्धाः=स्नेहरहिता, अनि-
ष्टा=दुःश्रवत्वेनानीप्सिताः, दीप्ता=उपतापजनकत्वादुज्ज्वलाः, अशुभाः=अमङ्गलाः,
अप्रियाः—श्रुतिकटुत्वात्, अमनोज्ञाः=मनोविकृतिजनकत्वात्, अकान्ताश्च विकृत
स्वरत्वाद् या वाचस्ताभिश्च तर्जयन्तं=व्रस्तयन्तं पश्यन्तिस्म । अथ पुनस्तत् ताल
पिशाचरूपं ‘एज्जमाणं’ एज्जमानं=नावंप्रति अभ्यागच्छत् पश्यन्ति, दृष्ट्वा भीताः,
व्रस्ताः, व्रसिताः, उद्विग्नाः, संजातभयाः अन्योन्यस्य=परस्परस्य, कायं=शरीरं,
‘समतुरंगेमाणा २’ आश्लिष्यन्तः २ बहूनामिन्द्राणां च स्कन्दानां=कार्तिकेयाणां
च, रुद्रशिववैश्रमणनागानां नागो-भवनपतिविशेषः, भूतानां यक्षानां च भूतयक्षाः

णिद्ध अणिठ्ठदित्तअसुभअप्पियअमणुन्नअक्कंतं वग्गूहिं य तज्जयंतं
पासइ) उस ताल पिशाच को भयंकर, अत्यन्त कर्कश, स्नेह शून्य,
अनिष्ट, उपताप जनक, अमंगल रूप अप्रिय अमनोज्ञ, एवं अकान्त
ऐसी अपनी वाणी से दूसरों को दुःखित करता हुआ उन लोगोंने देखा ।

(तं तालं पिसायरूपं एज्जमाणं पासंति, पासित्ता, भीया०
संजायभया अन्नमन्नस्स कायं समतुरंगेमाणा २ बहूणं इंदाणय खंदाण
य रुदिसिव वेसमणणागाणं भूयाण य जक्खाण य अज्जकोट्टं किरि-
याण य बहूणि उवाइयसयाणि ओवाइयमाणा २ चिट्ठंति) और साथ में
यह भी देखा की वह ताल पिशाच का रूप हम लोगों की और आ रहा

(ताहि य खरफरुस असिणिद्ध अणिठ्ठदित्त असुभअप्पियअमणुन्नअक्कंतं
वग्गूहिं य तज्जयंतं पासइ)

ताल पिशाचने ते दोडोअे पोतानी लयंकर, अत्यंत कर्कश, स्नेह
रहित, अनिष्ट उपताप जनक, अमंगलरूपं अप्रिय अमनोज्ञ, अने अकान्त
(भीलत्स) वाणीथी भीलअेने त्रास आपतो लेयो ।

(तं तालं पिसायरूपं एज्जमाणं पासंति, पासित्ता, भीया० संजायभया,
अन्नमन्नस्स, कायं समतुरंगेमाणा २ बहूणं इंदाण य खंदाण य रुदिसिववेसमण
णागाणं भूयाणय जक्खाणय अज्जकोट्टं किरिया य बहूणि उवाइयसयाणि ओवा
इयमाणा २ चिट्ठंति)

—વ્યન્તરભેદાસ્તેપામ્, તથા—આર્યકોટ્ક્રિયાણાં ચ=આર્યાપ્રશાન્તસ્વભાવા દેવ્યઃ, કોટ્ક્રિયા=ચણ્ડિકારૂપાદેવ્યઃ, તાસાં વહૂનિ ઉપયાચિતશતાનિ=વહુવિધાનિ માન્યતાશતાનિ ઉપયાચમાનાઃ ૨ કુર્વન્ત ૨ સ્તિષ્ઠન્તિ ॥સૂ-૨૧ ॥

મૂલમ્—તદ્દેવો અરહન્નમ્ સમણોવાસમ્ તં દિવ્યં પિસાયરૂવં
 ઇજ્જમાણં પાસદ્, પાસિત્તા અધીએ અત્તિથે અચલિએ અસંમંતે
 અણાઉલે અણુવિગ્ગે અભિન્નમુહરાગ ણયણવન્ને અદીણવિમણ-
 માણસે પોયવહણસ્સ એગદેસંસિ વત્થંતેણં ભૂમિં પમજ્જદ્, પમ
 જિત્તા ઠાણં ઠાદ્, ઠાદ્દિત્તા કરયલઓ એવં વયાસી—નમોત્થુણં
 અરહંતાણં જાવ સંપત્તાણં, જદ્ ણં અહં એત્તો ઉવસગ્ગાઓ
 મુંચામિ. તો મે કપ્પદ્ પારિત્તએ અહણં એત્તો ઉવસગ્ગાઓ ણ
 મુંચામિ, તો મે તહા પચ્ચક્ખાએ યઠ્ઠે તિકદ્દુ સાગારં ભત્તં
 પચ્ચક્ખાદ્, તદ્દેવો પિસાયરૂવે જેણેવ અરહન્નમ્ સમણોવાસમ્
 તેણેવ ઉવાગચ્છદ્, ઉવાગચ્છિત્તા અરહન્નગં એવં વયાસી—હં
 મો ! અરહન્નગા અપત્થિયપત્થયા જાવ પરિવજ્જિયા ણો સ્વલુ

હૈં હસ વાત કો દેખ કર વે સવ કે સવ ભયભીન હો ગયે, હર ગયે,
 ઉદ્વિગ્ન હો ગયે ! ઉન કે પ્રતિ પ્રદેશ મેં ભય કા સંચાર હો ગયા । હસ
 તરહ હોકર વે સવ પરસ્પર મેં એક દૂસરે કે શરીર સે ચિપક ગયે । ઓર
 અનેક હન્દ્રોં કી સ્કન્દ કી કાર્તિકેય કી રુદ્ર કી શિવ કી વૈશ્રમણ કી
 નાગ કી ભૂત કી યક્ષ પ્રશાન્ત સ્વભાવ વાલી દેવિયોં કી તથા ચણ્ડિકા
 રૂપ દેવિયોં કી સૈકડોં પ્રકાર વાર ૨ માન્યતા કરને લગ ગયે । સૂત્ર “૨૧”

તાલ પિશાચ ને તેઓએ પોતાની તરફ જ આવતો જોયો. આરીતે
 જોઈને તેઓ બધા ભયત્રસ્ત થઈગયા, બીગયા, ઉદ્વિગ્ન થઈગયા. તેમના
 આત્માના પ્રતિપ્રદેશમાં ભયનું સંચરણ થઈ ગયું. તેઓ ભયભીત થઈને
 એક બીજાને ચોંટી પડ્યા, અને તેઓમાંથી ઘણા હન્દ્રોની સ્કંદની, કાર્તિકેયની
 રુદ્રની, શિવની, વૈશ્રમણની, નાગની, ભૂતની, યક્ષની, પ્રશાન્ત સ્વભાવવાળી
 દેવીઓની તેમજ ચંડિકાદિ દેવીઓની સેંકડો પ્રકારની વારંવાર માનતા
 માનવા લાગ્યા. ॥ ॥ સૂત્ર “ ૨૧ ” ॥

कप्पइ, तव सीलव्वयगुणवेरमण पच्चवखाण पोसहोववासाइं
चालित्तए वा एवं खोभेत्तए वा खंडित्तए वा भंजित्तए वा
उज्झित्तए वा परिच्चइत्तए वा, तं जइणं तुमं सीलव्वय जाव
ण परिच्चयसि तो ते अहं एयं पोयवहणं दोहि अंगलियाहिं
गेणहामि, गिण्हित्ता सत्तट्ठतालप्पमाणमेत्ताइं उड्डं वेहासं उव्वि-
हामि, उव्विहित्ता अंतो जलंसि णिव्वोलेमि जेणं तुमं अट्ठ-
दुहट्ठवसट्ठे असमाहिपत्ते अकाले चेव जीवियाओ ववरोविज्जसि,
तएणं से अरहन्नए समणोवासए तं देवं मणसा चेव एवं
वयासी—अहं णं देवाणुप्पिया ! अरहन्नए णामं समणोवासए
अहिगयजीवाजीवे नो खलु अहं सक्के केणइ देवेण वा जाव
निग्गंथाओ पावयणाओ चालित्तए वा खोभित्तए वा तुमं णं जा
सद्धा तं करेहित्तिकट्ठु अभीए जाव अभिन्नमुहरागणयणवन्ने
अदीणविमणमाणसे निच्चले निप्फंदे तुसिणीए धम्मज्झाणोव-
गए विहरइ ॥ सू० २० ॥

टीका—अरहन्नकवज्जैः सांयात्रिकैर्यथानुष्ठितं तदुक्तम्, अधुनाऽरहन्नकेन
पिशाचरूपमवलोक्य यत् कृतं तदाह—‘ तएणं ’ इत्यादि । ततस्तदा खलु स अरह-
न्नकः अरहन्नकनामको मुख्यः सांयात्रिकः, श्रमणोपासकः=श्रावकस्तं दिव्यम्

तएणं से अरहन्नए इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद मुख्य सांयात्रिक अरहन्नक को छोड़ कर
अन्य सांयात्रिकों ने जो २ किया उस के बाद (समणोवासए अरहन्नए)
श्रमणोपासक अरहन्नक ने (तं दिव्वं पिसायरूवं पासित्ता) जब दिव्य

‘ तएणं से अरहन्नए ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) अरहन्नक सिवायना भीन सांयात्रिकोनी आवी डालत थड
त्यार भाइ (समणोवासए अरहन्नए) श्रमणोपासक अरहन्नक (तं दिव्वं
पिसायरूवं पासित्ता) लयारे ते दिव्य अपूर्वदृष्ट-अद्भुत-पिशाचना रूपने

अपूर्वदृष्टमद्भुतं पिशाचरूपम् एजमानं=नावं प्रप्ति समागच्छन्तं पश्यति, दृष्ट्वा अभी-
तः, भयरहितः, अत्रस्तः त्रासमप्राप्तः अचलितः, अप्राप्तक्षोभः असंभ्रातः, संभ्रा-
न्तिरहितः अनाकुलः, अव्यग्रः अनुद्विग्नः, अप्रकरूपः अभिन्नमुखरागनयनवर्णः=
अभिन्नौ-अविकृतौ मुखरागनयनवर्णौ यस्य स तथा, तस्य भयाभावान्मुख-
रागोनयनवर्ण आन्यथा न अदीनविमानो जातइत्यर्थः मानसः=अदीनविमनः-न दीनं
दैन्यप्राप्तं, नापि विमनः=दुर्मनः नापि विकृतं मानसं यस्य स तथा तस्य मनो-
ऽप्यन्यथा न जातमित्यर्थः, तथा भूतः सन् पोतवहनस्य नौकायानस्यैकदेशे=एक-
भागे वस्त्रान्तेन=वस्त्राञ्चलेन खलु भूमिम्=उपवेशनस्थानं प्रमार्जयति प्रमार्ज्य
स्थानम्-उपवेशनार्हं स्थानं संशोध्य जीवादिरहितं कृत्वा तत्र तिष्ठति=उपविशति,
स्थित्वा=उपविश्य करतलपरिगृहीतं शिर आवर्तं दशनखं मस्तकेऽज्जालिं कृत्वा
एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्-नमोऽस्तु अहंद्भयो यावत् सिद्धिगतिनामधेयं

अपूर्वदृष्ट-अद्भुत-पिशाच रूप को (एज्ज मानं) नाव की तरफ आता
हुआ (पासइ) देखा-तो (पासित्ता देखकर वह (अभीए) डरा नहीं
(अतत्थे) त्रस्त नहीं हुआ (अचलिए) धैर्य से चलायमान नहीं हुआ
(असंभंते) घबराया नहीं (अणाउले) आकूल व्याकुल नहीं बना
(अणुव्विगगे) उद्विग्न नहीं हुआ (अभिन्न मुखरागणयणवन्ने) उस
के मुख का राग और नयनों का वर्ण विकृत नहीं बना (अदीणविम-
णमाणसे) उस का मन न दीन बना और न विकृत ही बना (पोयव
हणस्स एगदेसंसि वत्थं तेणं भूमिं पमज्जइ) किन्तु नौका यान के एक
तरफ वस्त्राञ्चल से भूमि को प्रमार्जित करने लगा- (पमजित्ता)
प्रमार्जित कर के फिर वह (ठाणं ठाह) बैठ ने के योग्य स्थान का
संशोधन कर उसे जीवादि रहित कर वहाँ बैठ गया। (ठाहत्ता करयलओ

“ एज्जमान ” पोताना वहाणु तरइ आवतुं “ पासइ ” जेथुं त्थारे “ पासित्ता ”
जेधने ते “ अभीए ” लय पाभ्यो नहि, “ अतत्थे त्रस्त थयो नहि, “ अचलिए ”
धैर्यथी विव्यादित थयो नहि, “ असंभंते ” गलरायो नहि, “ अणाउले व्याकुण
थयो नहि, (अणुव्विगगे) उद्विग्न थयो नहि, (अभिन्नमुखरागणयणवन्ने)
तेना भेनो रंगअने आंणेना वलुंनमां जराये विकृत थयो नहि (अदीण
विमणमाणसे) तेनुं मन दीन भन्थुं नहि तेमज्ज विकृत थयुं नहि.
(पोयवहणस्स एगदेसंसि वत्थंतेणं भूमिं पमज्जइ) ते वहाणुना जेइ तरइनी
भूमिने वस्त्रना छेडाथी प्रमार्जित करवा लाज्यो. (पम्मजित्ता) प्रमार्जित
करीने ते (ठाणंठाह) जेसवा योग्य स्थाननुं संशोधन करीने. स्थानने जव
पगेदेथी रहित यानावीने त्यां जेसीज्यो. (ठाहत्ता करयलओ एवं वयासी)

स्थानं संप्राप्तेभ्यः, यदि खल्वहम् एतस्मादुपसर्गाद् पिशाचकृतसंकटात्, निर्वि-
ध्नो भवामि मुञ्चामि, तदा मे तथा=तावत्पर्यन्तं प्रत्याख्यातव्यम्० चतुर्विधभक्त-
प्रत्याख्यानं मयाऽनुष्ठेयमित्यर्थः, इति कृत्वा साकारभक्तं=चतुर्विधमाहारं प्रत्या-
ख्याति० । ततस्तदनन्तरं खलु स पिशाचरूपधारी देवः, यत्रैवारहन्नकः अरहन्नक-
नामकः श्रमणोपासकः = श्रावकस्तत्रैवोपागच्छति, उपागत्यारहन्नकम्-एवं=
वक्ष्यमाणप्रकारेणावादीत-हंभो ! अरहन्नक ! हे अप्रार्थित प्रार्थित ! = अप्रार्थितं

एवं वयासी) बैठ कर उस ने अपने दोनों हाथों की अंजलि बनाई ।
और उसे सस्तक पर रख कर आवर्त करते हुए वह इस प्रकार कह ने
लगा-(णमोत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं) यावत् सिद्धगति को
प्राप्त हुए अर्हंत प्रभुओं को नमस्कार हो (जइणं अहं एत्तो उवसग्गाओ
मुंचामि तो मे कप्पइ पारित्तए)

यदि मैं इस पिशाच कृत उपसर्ग से बच गया तो ही अशनादि
ग्रहण करूंगा (अहं णं एत्तो उवसग्गाओ ण मुंचामि तो मे तहा पच्च-
क्खाएयव्वे) यदि मैं इस उपसर्ग से नहीं बचा तो मेरे तावत्पर्यन्त
चतुर्विध आहार का त्याग है (त्ति कइहु) ऐसा विचार कर (सागारं
भक्तं पच्चक्खाइ) उसने साकार चतुर्विध आहारका प्रत्याख्यान कर दिया ।
अर्थात् सागारी संधारा किया - (तएणं से पिसायरुव्वे जेणेव अर-
हन्नए समणोवासए तेणेव उवागच्छइ) इस के बाद वह पिशाच रूप
धारी देव जहां वह श्रमणोपासक अरहन्नक बैठा था-वहां आया

भेसीने तेण्णे पोताना णंने ढाथनी अंजलि णनावी अने तेने भस्तक उपर
भूझीने इरेवतां ते आ प्रभाण्णे कडेवा लाग्यो-“ णमोत्थुणं अरहंताणं जाव
सपत्ताणं ” यावत्-सिद्धगतिने पाभेला अर्हंत प्रभुओने मारा नमस्कार छे.

(जइणं अहं एत्तो उवसग्गाओ मुंचामि तो मे कप्पइ पारित्तए

जे हुं आ पिशाचना उपसर्गोथी णथी जइश तोज आहार वगेरे
अडेणु करीश. “ अहं णं एत्तो उवसग्गाओ ण मुंचामि तो मे तहा पच्चक्खाए
यव्वे ” आ उपसर्गोथी मारी रक्षा नछि थाय तो तावत्पर्यन्त चारणतना
आहारने। हुं त्याग करूं छुं. “ त्तिकहु ” आभ विचारीने “ सागरं भक्तं
पच्चक्खाइ ” तेण्णे साकार चतुर्विध आहारतुं प्रत्याख्यान कथुं.

अटवे के तेण्णे सागारी संधारे कर्यो

(तएणं से पिसायरुव्वे जेणेव अरहन्नए समणोवासए तेणेव उवागच्छइ)

त्यार बाद पिशाच रूप धारीदेव जहां श्रमणोपासक भेडाडता त्यां आये.

—यत् केनापि न प्रार्थितं मरणं, तन् प्रार्थितं येन, स अप्रार्थितप्रार्थितः । यद्वा-
हे तत्सम्बोधनम् हे मरणप्रार्थक !—अप्रस्थित प्रस्थित । अप्रस्थितः येन प्रस्थित इव
मुमुर्षुरित्यर्थस्तस्य संबोधनम्, हे मरणवाञ्छक ! यावत् इह यावच्छब्देन-
' दुरन्तपंतलक्षण, हीनपुण्यचातुर्दशिका सिरिहिरिधीकिति ' इत्यन्तस्य संग्रहः ।
दुरन्तप्रान्तलक्षण ! दुरन्तं विपाककटु प्रान्तम् अवसानं लक्षणं स्वभावो यस्य स
तथा, तस्यामन्त्रणं, हीनपुण्य चातुर्दशिक ! हीना क्षीणा पुण्या=चन्द्रकला श्रुमकार-
कत्वात् यस्यां सा हीनपुण्या=कृष्णपक्षीयेत्यर्थः, सा चासौ चतुर्दशी च हीनपुण्य
चतुर्दशी, तस्यां जातः, तत्सम्बोधनम् हे भाग्यहीन इत्यर्थः । श्रीहीधी कीर्तिपरि-
वर्जित । हे दरिद्र । हे निर्लज्ज । हे बुद्धिहीन ! हे कुलकलङ्कित ! श्रीः=लक्ष्मीः,
हीः=लज्जा, धीः=बुद्धिः, कीर्तिः=यशः, ताभिः नो खलु कल्पते तवशीलव्रतगुण-
विरमणप्रत्याख्यानपौषधोपवासान्—तत्र जीलानि=सामायिकदेशावकाशिकपौषध-
तिथिसंविभागाख्यानि, व्रतानि=पञ्चाणुव्रतानि, गुणाः=त्रीणिगुणव्रतानि, विरमणं

(उवागच्छित्ता अरहन्नगं एवं वयासी) आकर उस ने अरहन्नक
से इस तरह कहा (हं भो अरहन्नगा अपत्थियपत्थिया जाव परिवज्जिया)
हे अरहन्नक ! हे अप्रार्थित प्रार्थित ! मरण की इच्छा करने वाला ।
यावत् शब्द से “ हे दुरन्त प्रान्त लक्षण ! हे हीन पुण्य चातुर्दशिक !
हे श्रीहीधी कीर्ति परिवर्जित ! हे कुल कलङ्कित ! (जो खलु कल्पइ,
तव सीलव्रतगुण वेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासाइं चालित्तए वा
एवं खोभेत्तए वा खंडित्तए वा भंजित्तए वा उज्झित्तए वा परिच्चइ
त्तएवा) मुझे तुम्हारे द्वारा पालित शीलो को व्रतों को गुणव्रतों को
मिथ्यात्व की विनिवृत्ति को पर्व दिनों में हरित काय आदि के परित्याग

“ उवागच्छित्ता अरहन्नगं एवं वयासी ” आवीने तेण्णे अरहन्नकने आ प्रभाण्णे
उण्णु—“ हं भो अरहन्नगा अपत्थियपत्थिया जाव परिवज्जिया ” हे अरहन्नक !
हे अप्रार्थित प्रार्थित ! मृत्युने लेटवानी धृष्ट राखनार ! ‘ यावत् ’ शब्दथी
हे दुरन्तप्रान्त लक्षण ! हे हीनपुण्य चातुर्दशिक ! हे श्रीहीधी कीर्ति परिवर्जित !
हे कुलकलङ्कित !

(जो खलु कल्पइ, तव सीलव्रतगुणवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासाइं चालित्तए
वा एवं खोभेत्तएवा खंडित्तए वा भंजित्तएवा उज्झित्तए वा परिच्चइत्तएवा)

तभारा वडे आग्रहित शीलाने, व्रताने, गुणव्रताने, मिथ्यात्वनी विनि-
वृत्तिने, पर्वना द्विसेमां हरिश्चाय वगेरेना परित्यागने, औदश, आइम,

=मिथ्यात्वान्निवर्त्तनम्, प्रत्याख्यानं=पर्वदिनेषु हरितकायादि त्याज्यानामवश्यं परित्यागः, पोषधोपवासः=पोष=पुष्टिधर्मस्य वृद्धिं धत्त इति पोषधः=चतुर्दश्यष्टम्य-मावास्यापूर्णिमादिपूर्वदिनानुष्ठेयो व्रतविशेषः, एतेषां द्वन्द्वे तान् चालयितुं वा करणयोगरूपेण परिवर्त्तयितुम्, एव क्षोभयितुं वा एतान् एवं परिपालयामि, अथवा परित्यजामीति क्षोभं कर्तुं, खण्डयितुं देशतो भङ्क्तुं भङ्क्तुं सर्वतो वा उज्झितुं देशविरतेस्त्यागेन, वा परित्यक्तुं सम्यक्तवस्यापि त्यागात् वा, तद् यदि खलु त्वं शीलव्रत० यावत् न परित्यजसि तदा तवाहमेतत् पोतवहनं नौकायानं द्वाभ्यामङ्गुलीभ्यां तर्जनीमध्यमाभ्यां गृह्णामि, गृहीत्वा सप्ताष्टतालप्रमाणमा-त्रान् गगनभागान् यावत्, ऊर्ध्वं विहायसि=गगने 'उन्विहामि' उद्विष्यामि=प्रापयामि, 'उन्विहिता' उद्विध्य=ऊर्ध्वमाकाशे नीत्वा, 'अंतो जलंसि,' अन्त-

को, चतुर्दशी, अष्टमी, अमावास्या, पूर्णिमा आदि पर्वदिनों में अनुष्ठेय व्रत विशेष रूप पोषध को अन्यथा करण योग रूप से परिवर्तित करने की तुम इन्हें इस तरह से पालो अथवा इन का परित्याग कर दो इस रूपसे उन्हें क्षुभित करने की उन्हें एक देश अथवा सर्वदेश से खंडित करने की भंग करने की देश विरति के छुडवाने की अथवा सम्यक्तव के परित्याग से उन के त्याग करवाने की सुझ में शक्ति नहीं है। अतः (जहणं तुमं सीलव्वय जाव ण परिच्चयसि तो ते अहं पोयवहणं दोहिं अंगुलियाहिं गेण्हामि) तुम इन शीलव्रत आदि कों को स्वय छोड़ दो-यदि नहीं छोडोगे तो मैं तुम्हारी इस नौका को दो अंगुलियों से-तर्जनी और मध्यमा से-पकड़ लूँगा (गिण्हित्ता सत्तट्ठ तालप्पमाणमेत्ताइं उड्डं

अमास, पूनम वगेरे, पर्वना द्विसेमां अनुष्ठेय व्रतविशेष इय पोषधने, अन्यथा करणयोग इयथी परिवर्तित करवानी, तमे आ व्रतो आ रीते आचरे के आने परित्याग करे आ प्रमाणे तेमने क्षुभित करवानी, तेमने अकदेश अथवा सर्वदेशथी अडित करवानी-भंग करवानी-देशविरतिना त्याग अथवा सम्यक्तवना परित्यागथी तेमने परित्यक्त करावडाववानी माराभां ताकात नथी अथी.

(जहणं तुमं सीलव्वय जाव ण परिच्चयसि तो ते अहं पोयवहणं दोहिं अंगुलियाहिं गेण्हामि)

तमे पोतानी भेणेन आ शीलव्रत वगेरे ने त्याग करे. जे तमे आ प्रमाणे करेशे नडि तो हुं तमारा वडाणुने जे आंगणीअथी अटदे के तर्जनी अने मध्यमा आंगणीअथी-पकडी पाडीश.

(गिण्हित्ता सत्तट्ठताल प्रमाण मेत्ताइं उड्डं वेहासं उन्विहामि-उन्विहिता अंतो

जले-जलमध्ये, ' णिव्वोलेमि ' निवोडयामि=निमज्जयामि, येन त्वं ' अट्टदुहट्ट-
वसट्टे ' आर्तदुर्घटवशार्तः=आर्तम्-आर्तध्यानम् दुर्घटं=द्विसादिदुर्घटनायुक्तत्वाद्
रौद्रध्यानार्तं, तयोर्वशेन क्रतुः-पीडितः, अतएव-'असमाहिपत्ते' असमाधिप्राप्तः,
अकाले चैव=मरणकालात्पूर्वमेव जीवीतात् 'ववरोविज्जसि' व्यपरोपयिष्यसे-व्यप-
गतोभविष्यसि मरिष्यसीत्यर्थः । ततः पिशाचवचनश्रवणानन्तरं सोऽरहन्नकः श्र-
मणोपासकः तं देवं पिशाचरूपं मनसा चैव एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्=पि
शाचरूपं देवं स्वमनसि सम्बोध्य स्वात्मन्येव वक्ष्यमाणप्रकारेणोक्तवानित्यर्थः, हे
देवानुमिय ! हे देव ! अहं खलु अरहन्नको नाम श्रमणोपासकोऽभिगतजीवाजीवः
=जीवाजीवतत्त्वज्ञः, नो खलु अहं शक्यः केनापि देवेन वा यावत् नैर्ग्रन्थ्यात् प्र-

वेहासं उव्विहामि-उव्विहित्ता अंतो जलंसि णिव्वोलेमि) और पकड़
कर सात आठ ताल प्रमाण आकाश भाग तक उसे ऊपर पानी में
डुबो दूंगा । (जेणं तुमं अट्टदुहट्टवसट्टे असमाहिपत्ते अकाले चैव
जीवियाओ ववरोविज्जसि) जिससे तुम आर्त और दुर्घट-रौद्र-ध्यान
के वश से पीडित होते हुए असमाधि को प्राप्त हो जाओगे और मरण
काल से पहिले ही जीवन से रहित हो जाओगे ।

(तएणं से अरहन्नए समणो वासए तं देवं मणसा चैव एवं वया-
सी) इस तरह उस पिशाच रूप धारी देव के वचन सुनने के बाद उस
श्रमणोपासक अरहन्नक ने उस देव से अपने मन ही मन ऐसा कहा-
(अहं णं देवाणुप्पिया ! अरहन्नए णाम समणोवासए अहिगयजी
वा जीवे नो खलु अहं सक्के केणइ देवेण वा जाव निग्गंथाओ पावय-
जलंसि णिव्वोलेमि)

अने पड्डीने सात आठ ताल प्रमाण तेने उपर आकाशमां लई जइथ
'अने त्यांथी पाणीमां डूणाडी भूझीश

(जे णं तुमं अट्टदुहट्टवसट्टे असमाहिपत्ते अकाले चैव जीवियाओ ववरोविज्जसि)

अथी तमे आर्त अने दुर्घट-रौद्र-ध्यानर्था पीडित थता असमाधिने
भेजवशे। अने मृत्युकाण ना पडेलां ज एवन वगरना थई जशे।

(तएणं से अरहन्नए समणोवासए तं देवं मणसा चैव एवं वयासी)
आरीते पिशाच रूपवाणा देवनी वात सांलगीने श्रमणोपासक अरहन्नके
देवने पोताना मनमां ज आप्रमाणे कछु।

(अहं णं देवाणुप्पिया ! अरहन्नए णामं समणोवासए अहिगयजीवाजीवे
नो खलु अहं सक्के केणइ देवेण वा जाव निग्गंथाओ पावयणाओ चालित्तए वा

વચનાત્ 'ચાલિત્તણ' ચાલયિતુમ્=અન્યથાભાવં કારયિતું વા, 'સ્વોમિત્તણ' સ્વોમયિતું=સંશયોત્પાદનેન સ્વોમં કર્તુવા, તથા-'વિપરિણામિત્તણ' વિપરણમયિતું =વિપરીતાધ્યવસાયોત્પાદનેનાપ્યન્યથાકર્તું વા, કેનાપિ દેવાદિના શ્રાવકધર્માદ્ વિચાલયિતું નાહં શક્યમિતિ સંક્ષિપ્તાર્થઃ । તત્ સ્વલુ યા=યાદશી શ્રદ્ધા વર્તતે તત્- તથા કુરુ. ત્વં યત્ કર્તુમિચ્છસિ તત્ કુરુષ્વેત્યર્થઃ 'ઇતિ કટ્ટુ' ઇતિ કૃત્વા= ઇતિ સ્વાત્મન્યુક્તવા, અમીતઃ યાવદ્-અત્ર યાવચ્છબ્દેન 'અતત્થે, અચલિણ, અસંમંતે અણાઉલે, અણુન્વિગ્ગે, इत्येषां पदानां संग्रहः, एतान्यस्मिन्नेवमूत्रे व्याख्यातानि,

णाओ चालिन्तए वा स्वोमिन्तए वा विपरिणामिन्तए वा तुमं णं जा सद्धा तं करेहि त्ति कट्टु अभीए जाव अभिन्नमुहरागणयणवन्ने अदीण विमणमाणसे निच्चले निष्फंदे तुसिणीए, धम्मज्झाणोवगए विहरइ) हे देवानुप्रिय देव ! मैं अरहन्नक नामका श्रमणोपासक श्रावक हूँ ।

जीव अजीव आदि तत्त्वों के स्वरूप को जानने वाला हूँ । किसी भी देव में ऐसी शक्ति नहीं है जो मुझे इस निर्ग्रन्थ प्रवचन से विचलित कर सके उस में अन्यथा भाव रूप से परिणमासके क्षुभित कर सके-संशयोत्पादन से मुझे उस में संदिग्ध बना सके तथा विपरिणामी बना सके-विपरीत अध्यवसाय के उत्पादन से उस में मुझे विपरीत बुद्धि वाला कर सकें, तात्पर्य इस का यही है कि कोई भी देव ऐसा नहीं है कि जिस के द्वारा मैं श्रावक धर्म से विचलित किया जा सकूँ ।

इसलिये हे देव ! तुम्हारी जैसी श्रद्धा हो वैसा तुम करो । इस

સ્વોમિત્તણવા વિપરિણામિત્તણવા તુમંણં જા સદ્ધા તં કરેહિ ત્તિ કટ્ટુ અમીએ જાવ અમિન્નમુહરાગણયણવન્ને અદીણવિમણમાણસે નિચ્ચલે નિષ્ફંદે તુસિણીએ ધમ્મ-જ્ઞાણોવગએ વિહરइ)

હે દેવાનુપ્રિયદેવ ! હું અરહન્નક નામે શ્રમણોપાસક શ્રાવક છું.

જીવ અજીવ વગેરેના તત્ત્વોના સ્વરૂપને જાણનાર છું. કોઈપણ દેવમાં તાકાતનથી કે જે મને પોતાના નિર્ગૃંથપ્રવચનથી વિચ્છિલિત કરી શકે, તેમાં અન્યથા ભાવ રૂપથી પરિણમાવી શકે, ક્ષુભિતકરી શકે, સંશય ઉત્પન્ન કરીને મને તેમાં શંકાશીલ બનાવી શકે. અને વિપરિણામી બનાવી શકે, વિપરીત અધ્યવસાયના ઉત્પાદનથી નિર્ગૃંથ પ્રવચન પ્રત્યે મને વિપરીત બુદ્ધિવાળો કરી શકે. મતલબ એ છે કે કોઈપણ દેવમાં આટલી તાકત નથી કે તે મને પોતાના શ્રાવક ધર્મથી ડગાવી શકે.

એથી દેવ ! તમારી જેવી શ્રદ્ધા હોય તેમ કરો. મનમાં દેવને સંબોધીને

અમિન્નમુલ્કરાગનયનવર્ણઃ=મયાભાવાદપ્રતિહતમુલ્કનેત્રપતિભઃ, તથા-અદીનવિમનો-
માનસ=ભયસંશયરહિતત્વાત્ વિશાદવૈમનસ્યરહિતચિત્તઃ, અતएव-નિશ્ચલઃ=સુધીરઃ
ધર્મે દૃઢતર इत्यर्थः, નિસ્પન્દઃ=કિંચિદપિકમ્પરહિતઃ, તૂળીકઃ કૃતવાક્યસંયમઃ સ
મૌન इत्यर्थः ધર્મધ્યાનોપગતઃ ધર્મધ્યાનયેવ શરણં કૃત્ય તત્પરાયણઃ વિહરતિ=
આસ્તેસ્મ ॥મૂ.૦૨૨॥

પ્રકાર દેવ કો મન મેં સંવોધન કરકે ઉસ અરહન્નક શ્રમણોપાસક ને
મન હી મન કહા-ઔર અભીત, અત્રસ્ત, અચલિત, અસંભ્રાન્ત, અના-
કુલ, અનુદ્વિગ્ન, ચિત્ત બના રહા । નિર્ભય હોને કે કારણ ઉસ કે મુલ
ઔર નેત્ર કી કાંતિ મેં અન્તર નહી આયા ।

ભય ઔર સંશય સે રહિત હોને કી વજહ સે ઉસ કા ચિત્ત વિષાદ
एव-वैमनस्य સે રહિત રહા । ઇસીલિયે અપને ધર્મ મેં દૃઢ બના હુઆ વહ
જરા બી ઉસ સે વિચલિત નહી હુઆ । કિન્તુ ચુપચાપ મૌન ધારણ કર
एक धर्म ध्यान को ही इस स्थिति में शरण मान उसी में वह तत्पर
બના રહા । અપ્રાર્થિત પ્રાર્થિત આદિ જો સંવોધન પદ સૂત્ર મેં આયે-હૈં
उन का अर्थ इस प्रकार है-जिसे कोई भी नहीं चाहता है ऐसा अप्रा-
ર્थित मरण होता है उसे भी अरहन्नक श्रावक चाह रहा है ।

इसलिये देव ने उसे अप्रार्थित प्रार्थित इस संवोधन से संवोधित
ક્રિયા હૈ । દેવ ને ચહ સમજ્ઞ કર કી ચહ અરહન્નક અપને ધર્મ પર યદિ

अरहन्नक श्रमणोपासके पाताना मनमां न आभ कहु. अने ते अभीत
अत्रस्त, अचलित, असंभ्रांत, अनाकुल, अनुद्विग्न, चित्तधी शांतथछने ऐसी
रह्यो ते निर्भय हुतो तेथी तेना में अने आभोनी कतिमां नराथे परिवर्तन
थयुं नहि.

अथ तेमन संशय वगर डोवाथी तेनुं चित्त विषाद अने वैमनस्य
रहित-हुतुं ऐथी न ते पाताना धर्म प्रत्ये दृढभाव राखतो ते नराओ
विचलित थयो नहि, પણ ચુપચાપ મૌન ધારણ કરીને દૃઢ ધર્મધ્યાનને ન
આ સ્થિતિમાં શરણ માનીને તેમાં તે તદ્દલીન થઇ ગયો. અપ્રાર્થિત પ્રાર્થિત
વગેરે જે સંવોધન પદો સૂત્રમાં આવ્યા છે તેનો અર્થ આપ્રમાણે છે-કે જે
મરણ ને ભેટવાનું ડોઢપણ ઇચ્છે નહિ તે મરણને અરહન્નક શ્રાવક ઇચ્છી રહ્યો
હતો. એથી જ દેવે તેને અપ્રાર્થિત પ્રાર્થિત આ બંધના સંવોધનથી સંવો-
ધિત કર્યો છે. અરહન્નક જે પોતાનો ધર્મને વળગી રહેશે-તો તેનો વિષાક

મૂલ્-તણ્ણં સે દિઠ્ઠે પિસાયરૂવે અરહન્નગં સમ્મણોવાસગં
દોઠ્ઠંપિ તઘ્ઠંપિ એવં વયાસી-હં ભો ! અરહન્નગાં અદીણ
વિમણમાણસે નિચ્છલે નિપ્પંદે તુસિણીણ ધમ્મજ્ઞાણોવગણ
વિહરઈ, તણ્ણં સે દિઠ્ઠે પિસાયરૂવે અરહન્નગં ધમ્મજ્ઞાણો-
વગંયં પાસઈ, પાસિત્તા વલિયતરાગં આસુરુત્તે તં પોયવહણં દોહિં

દૃઢ ઘના રહતા હૈ તો હસ કા પરિણામ ઉસે વિપાકકાલ મેં કટુ હી
ભોગના પહેગા-ઉસે દુરન્ત પ્રાન્ત લક્ષણ હસ સંવોધન પદ સે વોધિત
કિયા હૈ । કૃષ્ણ પક્ષ કી ચતુર્દશી મેં ચન્દ્રકલા ક્ષીણ રહતી હૈ-હસલિયે
શુભ કારક ચન્દ્રકલા સે વિહીન હોને કે કારણ વહ ચતુર્દશી હીન પુણ્ય
માની જાતી હૈ દેવ કહતા હૈ કિ માલૂમ હોતા હૈ તેરા જન્મ હુઆ હૈ
અતઃ તૂં ભાગ્ય હીન હૈ । હસલિયે અરહન્નક શ્રાવક કો ઉસ ને હીન
પુણ્ય ચાતુર્દશિક હસ સંવોધન પદ સે વોધિત કિયા હૈ । શ્રી હી આદિ
પ્રત્યેક મેં વર્જિત પદ કે સાથ સંવોધન પદ લગાકર દેવ ને અરહન્નક
કો સંવોધિત કિયા હૈ-જૈસે હે શ્રી વર્જિત હે હી વર્જિત આદિ । સામા-
યિક, દેશાવકાશિક, પૌષધ, અતિથિ સંવિભાગ યે શીલ હૈં । અણુવ્રત
૫ હૈં । ગુણવ્રત ૩ હૈં । યહ સચ શ્રાવક કા ધર્મ હૈ । હસ તરહ ૪ શિક્ષા-
વ્રત, ૫ અણુવ્રત ઓર ૩ ગુણવ્રત યે ૧૨ પ્રકાર શ્રાવક ધર્મ કે યહાં
પ્રકટ કિયે ગયે હૈં । સૂત્ર “ ૨૨ ”

કાળમાં પકિણ્ણામ કટુ જ લોગવવું પડશે. આ બાણીને જ દેવે તેને “ દુરંત
પ્રાંત લક્ષણ ” આ પદ્ધતી સંજોધ્યો છે. કૃષ્ણ પક્ષની ચૌદશનાં દિવસે ચંદ્રકલા
ક્ષીણરૂપે રહે છે. એથી તે અમંગળકારી ગણાય છે તે મંગળકારી
નહીં હોવાથી તે ચૌદશ હીન પુણ્ય ગણાય છે. દેવ તેને કહે છે કે તારો
જન્મ આવા સમયે જ થયો છે એથી તું અભાગિયો છે. અરહન્નક શ્રાવકને
દેવે એટલા માટે જ હીનપુણ્યચાતુર્દશિક પદ્ધતિ સંજોધિત કર્યો છે શ્રી, હી
વગેરે દરેક પદની સાથે વર્જિત વિશેષણ લગાડીને જ દેવે અરહન્નકને સંજો-
ધિત કર્યો છે. જેમ કે-“ હે શ્રીવર્જિત ! હેહી વર્જિત ! વગેરે. સામાયિક,
દેશાવકાશિક, પૌષધ, અતિથિસંવિભાગ આ બધા શીલ છે આણુવ્રત પાંચ છે.
ગુણવ્રત ત્રણ છે. આ બધો શ્રાવકનો ધર્મ છે. આરીતે ચાર શિક્ષાવ્રત, પાંચ
આણુવ્રત, અને ત્રણ ગુણવ્રત આમ બાર પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મ અહીં ચર્ચ-
વોમાં આવ્યો છે. ॥ સૂત્ર “ ૨૨ ” ॥

ददधम्मे नो ददधम्मे ? सीलव्वयगुणे किं चालेति जाव परिच्चयइ
णो परिच्चयइ त्तिकहु, एवं संपेहेमि, संपेहिता ओहिं पउंजामि,
पउंजिता देवाणुप्पियं ओहिणा आभोएमि, आभोइत्ता उत्तरपुर-
त्थिमं० उत्तरविउत्थियं० ताए उक्किट्ठाए गईए जेणेव समुद्धे
जेणेव देवाणुप्पिया ! तेणेव उवागच्छामि, उवागच्छिता देवा-
णुप्पियस्स उवसग्गं करेमि, नो चेव णं देवाणुप्पिया भीया
वा०, तं जण्णं सक्के देविंदे देवराया वदइ सच्चेणं एसमट्ठे तं
दिट्ठेणं देवाणुप्पियाणं इड्ढी जुई जसे भाव परक्कमे लद्धे पत्ते
अभिसमन्नागए, तं खामेमि णं देवाणुप्पिया ! खमंतु णं
देवाणुप्पिया ! णाइ भुज्जो२ एवं करणयाए त्तिकहु पंजलिउडे
पायंवडिए एयमट्ठं विणएणं भुज्जो२ खामेइ, खामित्ता अर-
हन्नयस्स दुवे कुंडलजुयले दलयति, दलयित्ता जामेव दिसिं
पाउव्भूए तामेव दिसि पडिगए ॥ सू० २३ ॥

टीका।—‘तएणं से दिव्वे’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु स दिव्यः
पिशाचरूपः=पिशाचरूपधारी, अरहन्नकम्० अरहन्नकनामकं श्रमणोपासकं=श्रावकं
‘दोच्चं पि’ द्वितीयवारमपि, तच्चं पि=तृतीयवारमपि, एवम्=उक्तप्रकरणेण अवा-
दीत्-इहो ! अरहन्नक० ! अप्रार्थित प्रार्थित ! नो खलु कल्पते-तव शीलव्रत०

‘तएणं से दिव्वे पिसायरूवे’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से दिव्वे पिसाय रूवे) उस पिशाचरूप
धारी देव ने (अरहन्नगं समणोपासगं) उस श्रमणोपासक अरहन्नक
से (दोच्चं पि तच्चं पि) दुबारा तबारा भी (एवं वयासी) ऐसा ही
कहा की हे अरहन्नक० । अप्रार्थित प्रार्थित । मुझ में ऐसी शक्ति नहीं

‘तएणं से दिव्वे पिसायरूवे’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्यागनाह “से दिव्वे पिसायरूवे” ते पिशाचरूप धारी
देवे “ अरहन्नगं समणोपासगं” श्रमणोपासक अरहन्नकथी “ दोच्चं पि तच्चं पि ”
भीलु अने त्रीलु वअत पणु “ एव वयासी ” आ प्रमाणे जे कह्युं—“ छे
अरहन्नक० !, अप्रार्थित प्रार्थित तभारा शील विगेरे श्रावक धर्म्मने अदलवानी छे

इत्यादि-येन त्वमार्तदुर्धटवशार्तः असमाधिप्राप्तः अकाले चैव जीविताद् व्यपरो-
पयिष्यसे इत्यन्तं पूर्वोक्तमेववाक्यं द्वितीयतृतीयवारमभ्युक्तवानित्यर्थः । तथापि
सोऽरहन्नकः श्रावकः अदीन विमनो मानसः=विषादवैमनस्य रहितचित्तः,
निश्चलः=धीरः, निस्पन्दः=भयाभावद् कम्परहितः=तृष्णीकः= भयरहिततत्त्वेन
समयवाक्यापाररहितः । यद्वा-कृतवाक् संयमः, धर्मध्यानोपगतः, धर्मध्यानशरण-
मुपागतः विहरति-आस्तेस्म० ।

ततस्तदन्तरं खलु स दिव्यः पिशाचरूपोऽरहन्नक धर्मध्यानोगतं पश्यति,
हृष्टा बलिततरकम्=अत्यन्तम्० आशुरुप्तः=झटिति क्रोधाविष्टस्तत् पोतवहनं=नौका-
यनं, द्वाभ्यामङ्गलीभ्याम्=तर्जनीमध्यमाभ्यां गृह्णाति । गृहीत्वा सप्ताष्टतालप्रमाण

हैं कि मैं तुम्हारे इन शीलादिकों का परिवर्तन आदि कर सकूँ अतः
तुम स्वयं ही इन का परित्याग कर दो-तो ठीक है-नही तो मैं तुम्हारी
नौका को पानी में डुबा दूंगा ।

इस से तुम, आर्त्त रौद्रध्यान के वशवर्ती होकर असमाधि को
प्राप्त हो जाओगे-तथा मरण काल से पहिले ही जीवन से रहित हो
जाओगे । इस तरह जैसा उस ने प्रथम बार कहा-द्वितीय और तृतीय
बार भी अरहन्नक श्रावक को वैसा ही कहा-(तएणं से दिव्वे पिसाय
रूवे अरहन्नगं धम्मज्झाणोवगयं पासइ पसित्ता बलियतरागं आसु-
रुत्ते तं पोयवहणं दोहिं अंगुलियाहिं गिण्हइ) इस के बाद जब उस
पिशाचरूप धारी देव ने अपनी बात पर ध्यान नहीं देते हुए अरहन्नक
श्रावक को विषाद वैमनस्य से रहित चित्त होकर निश्चल रूप से विना

તેમાં ડોઇ પણ જાતનો ફેરફાર કરવાની મારામાં તાકાત નથી, જો તમે પોતાની મેળેજ
એમનો ત્યાગ કરો તો ઠીક ! નહીં તો તમારા વડાણને હું પાણીમાં ડુબાડીદઈશ.

તેથી તમે આર્તરૌદ્ર ધ્યાનના વશવર્તી થઇને અસમાધિને પ્રાપ્તકરશો.
તેમજ મૃત્યુના સમય પહેલાં જ મૃત્યુને લેઈશો. આ પ્રમાણે જેમ તેણે પહેલી
વખત કહ્યું હતું તે પ્રમાણે જ બીજી અને ત્રીજી વખત પણ અરહન્નક
શ્રાવકને દેવે કહ્યું.

(તएणं से दिव्वे पिसायरूवे अरहन्नगं धम्मज्झाणोवगयं पासइ पसित्ता
बलियतरागं आसुरुत्ते तं पोयवहणं दोहिं अंगुलियाहिं गिण्हइ)

ત્યાર બાદ પિશાચરૂપ ધારી દેવે અરહન્નક શ્રાવકને વિષાદ અને વૈમ-
નસ્ય રહિત ચિત્તવાળો થઇને નિશ્ચળ રૂપથી, ભય વગર થઇને, મૌન ધારણ

मात्रान् यावत् ऊर्ध्वं गगने नीत्वाऽरहन्नके श्रावकमेवम्=उक्तप्रकारेण अवादीत्-
हंभो ! अरहन्नक ! अप्रार्थित प्रार्थित ! नो खलु कल्पते तव शीलव्रत० तथैव=सो
ऽरहन्नकः पूर्ववदेव यावत् धर्मध्यानोपगतो विहरति=आस्ते स्म० ।

किसी भय के मौन सहित धर्मध्यान में ही मग्न देखा तो देख कर वह
उस पर क्रोध के आवेश से अत्यंत लाल पीला बन गया । और उस
पोतयान को उस ने अपनी दोनों अंगुलियों-मध्यमा एवं तर्जनी अंगु-
लियों से-पकड़ लिया । (गिण्हत्ता सत्तट्ठतलाइं जाव अरहन्नगं एवं
वयासी) पकड़ कर वह उसे ऊपर आकाश न सात आठ ताल प्रमाण
आकाश भाग तक ले गया-ले जाकर फिर उस में अरहन्न श्रावक को
इस प्रकार कहा -(हं भो अरहन्नगा । अपत्थियपत्थिया ! णो खलु
कप्पइ तव सीलव्वय तहेव धम्मज्झाणोवगए विहरइ) हे अरहन्नक !
हे अप्रार्थित प्रार्थित ! मुझे तुम्हारे इन शीलव्रत आदिकों को विचलित
आदि करना उचित नहीं हैं अतः तुम ही खुशी से उन्हें छोड़ दो-नहीं
तो मैं तुम्हारी इस नौका को यहां से पटक कर पानी में डुबो दूंगा-
जिस से तुम असमाधि प्राप्त होकर आर्त्तध्यानादि के वशवर्त्ति बन मर-
णकाल से पहिले मृत्युके वश हो जाओगे । देवके इस कह ने पर अर-
हन्नक श्रावकने कुछ भी ध्यान नहीं दिया प्रत्युत उसे मन ही मन

करीने धर्मध्यानमां न तट्ठीन जेथो त्यारे ते तेना उपर-क्रोधमां लसार्थ
लाल पीलो थर्र गयो, अने तेणे वडाणुने पोतानी जे आंगणीओ-मध्यमा
अने तर्जनी-वडे पकडी लीधुं. “ गिण्हत्ता सत्तट्ठतलाइं जाव अरहन्नग एवं वयासी ’
पकडीने ते वडाणुने सात आठ ताल प्रमाण जेट्ठुं आकाशमां लधगये अने
लध नधने तेणे अरहन्नक श्रावकने आ प्रमाणे कहुं.

(हं भो अरहन्नगा । अपत्थियपत्थिया ! णो खलु कप्पइ तवसीलव्वय
तहेव धम्मज्झाणोवगए विहरइ)

हे अरहन्नक ! हे अप्रार्थित प्रार्थित ! हुं तमने पोताना शीलव्रत वगेरेथी
विचलित कइं ते थोअ न लेणाय जेथी तमे राण्णुशीथी पोतानी भेजे न
तेमने त्यजे नडितो तमाश वडाणुने हुं अहीथी पकडीने पाणीमां डूबाडी
कइश. जेथी तमे असमाधिने भेजवीने आर्त्तध्यान वगेरेना वशवर्त्ती थशो
अने छेवटे मृत्युना समय पडेलां न मृत्युने लेटशो देवनी आ वात पर
अरहन्नक श्रावके नराज्ये ध्यान आण्ठुं नडि अने तेणे पोताना मनमां न

તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ સ પિશાચરૂપઃ=પિશાચરૂપધારી દેવઃ, અરહન્નકં યદા નો શ્વનોતિ નૈર્ગન્થ્યાત્ પ્રવચનાત્ ચાલયિતું વા ક્ષોભયિતું વા વિપરિણમયિતું વા 'તાહે, તદા સ પિશાચઃ 'સંતે' શ્રાન્તઃ=પરિશ્રમં પ્રાપ્તઃ સ્થગ્નઃ, મનસા સ્વિન્ન ઇત્યર્થઃ, યાવત્-અત્ર યાવત્ કરણેન-'તંતે' પરિતંતે ઇત્યનયોઃ સંગ્રહઃ । તાન્તઃ-શરીરેણ સ્વેદં પ્રાપ્તઃ, પરિતાન્તઃ=સર્વથા સ્વિન્નઃ, 'નિઘ્વિન્ને' નિર્ઘ્વિન્નઃ=ઉપસર્ગકરણાત્ પ્રતિનિવૃત્તઃ, તત્ પોતવહનં=નૌકાયાનં, શનૈઃ શનૈરુપરિજલસ્ય, 'ઠવેઈ' સ્થાપયતિ ० 'ઠાવિત્તા' સ્થાપયિત્વા તદ્ દિવ્યં પિશાચરૂપં 'પહિસાહરઈ' પ્રતિસંહરતિ

સંબોધિત કર " મુझे इस निग्रन्थ प्रवचसे कोई भी देव विचलित नहीं कर सकता है " ऐसा ही विचार-कहा-तथा अडिग भावसे निर्भय बन मौन लिये हुए अपने धर्मध्यानमें ही वह स्थिर रहा ।

(તણં સે પિસાયરૂવે અરહન્નગં જાહે નો સંચાણ્, નિગ્ગંથાઓ પાવયણાઓ ચાલિત્તણ વા સ્વોભિત્તણ વા વિપરિણામિત્તણ વા તાહે સંતે જાવ નિઘ્વિન્ને તં પોયવહનં સણિયં ઉવરિજલસસ ઠવેઈ) इस तरह वह पिशाच रूप धारी देव जब अरहन्नक श्रावक को निग्रन्थ प्रवचन० से चलाने के लिये, उस से क्षुभित करने के लिये, विपरिणामित करने के लिये समर्थ नहीं हो सका तब श्रान्त और भग्न मन से स्विन्न-होकर वह उपसर्ग करने रूप अपने कृत्य से प्रति निवृत्त हो गया । और धीरे २ आकाश से उतार उस पोतयान को उस ने पानी के ऊपर रख दिया । (ठावित्ता तं दिव्यं पिसायरूवं पडिसाहरइ)

વિચાર કરીને કહ્યું—“ આ નિગ્ગંથ પ્રવચનથી મને કોઈ પણ દેવ હટાવી શકશે નહિ ” આમ વિચારી ને નિશ્ચળ અને નિર્ભય થઈને તે મૌન પાળતો તે પોતાના ધર્મધ્યાન માંજ તટ્કીન રહ્યો.

(તણં સે પિસાયરૂવે અરહન્નગં જાહે નો સંચાણ્ નિગ્ગંથાઓ પાવયણાઓ ચાલિત્તણ વા સ્વોભિત્તણ વા વિપરિણામિત્તણ વા તાહે સંતે જાવ નિઘ્વિન્ને તં પોયવહનં સણિયં ઉવરિજલસસ ઠવેઈ)

આ પ્રમાણે પિશાચ રૂપધારી દેવ જ્યારે અરહન્ન શ્રાવકને નિગ્ગંથ પ્રવચનથી વિચલિત કરવામાં, તેનાથી ક્ષુભિત કરવામાં, વિપરિણમિત કરવામાં શક્તિમાન થઈ શક્યો નહીં ત્યારે શ્રાન્ત અને ભગ્નમનથી ખિન્ન થઈને ઉપસર્ગ કરવા રૂપ પોતાના કર્મથી પ્રતિનિવૃત્ત થઈ ગયો. અને આકાશમાંથી ધીમેધીમે ઉતરીને તેણે વહાણ ને પાણી ઉપર મૂકીદીધું. (ઠાવિત્તા તં દિવ્યં પિસાયરૂવં પહિસાહરઈ)

વિલીનયતિ૦ । પ્રતિસંહત્ય=પિશાચરૂપમન્તર્હિતં કૃત્વા દિવ્યં=પ્રશસ્તં પરમસુંદરં
 દેવરૂપં વિકુર્વતિ પ્રાદુર્ભાવયતિ । વિકુર્વિત્વા = દિવ્યં દેવરૂપં પ્રાદુર્ભાવ્ય,
 અન્તરિક્ષપ્રતિપન્નઃ=આકાશસ્થિતઃ, 'સર્વિંચિણિયાઈ' સર્વિંદ્રિણીકાનિ યાવદ્
 પ્રવચસ્ત્રાણિ પરિહિતઃ, સ દેવોઽરહન્નકં શ્રમણોપાસકમેવં=વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ,
 અવાદીત્-હંભો ! અહો ! અરહન્નક ! ધન્યોઽસિ સ્વલુ ત્વં, હે દેવાનુપ્રિય ! યાવત્
 ત્વયા જન્મજીવિતફલં લબ્ધં, યસ્ય સ્વલુ તત્ત્વ નિર્ગ્રન્થે પ્રવચને ઇમેતદ્રૂપા પ્રતિ-
 પત્તિઃ=સમ્યક્શ્રદ્ધા લબ્ધા=ઉપાર્જિતા પ્રાપ્તા=સ્વાયત્તીકૃતા૦, અભિસમન્વાગતા=

રક્ષકર ફિર ઉસને વહ અપના દિવ્ય પિશાચ કા રૂપ સમેટ લિયા-
 અન્તર્હિત કર લિયા- (પડિસાહરિત્તા દિવ્યં દેવરૂપં વિઝ્વહ, વિઝ્વિત્તા
 અંતલિક્ષપડિવન્ને સર્વિંચિણિયાઈ જાવ પરિહિએ અરહન્નગં જાવ સમ-
 ણોવાસયં એવં વયાસી) અન્તર્હિત કર કે ફિર વાદ મેં વહ અપને
 વાસ્તવિક દિવ્યરૂપ મેં આ ગયા ।

દિવ્યરૂપ મેં આકર કે ઉસને જો ઉસ સમય વસ્ત્રોં કો ધારણ કર
 રખા થા-વે ક્ષુદ્ર ઘંટિકાઓ સે યુક્ત વડે હી સુંદર થે । આકાશ મેં રહ
 કર હી ઉસને શ્રમણોપાસક અરહન્નક સે ઇસ પ્રકાર કહા-(હં ભો
 અરિહન્નગા ! ધન્નો સિ ણં તુમં દેવોણુપ્પિયા ! જાવ જીવિયફલે જસ્સણં
 તત્ત્વ નિર્ગંથે પાવયણે ઇમેયારૂવે પડિવત્તીલદ્ધા પત્તા અભિસમન્નાગયા)
 અહો અરહન્નક ! તુમ ધન્ય હો । હે દેવાનુપ્રિય ! તુમને યાવત્ જન્મ ઔર
 જીવન કા ફલ પ્રાપ્ત કર લિયા હૈ જો ઇસ નિર્ગંથ પ્રવચન મેં ઇસ પ્રકાર

મૂઢીને તેણે પોતાનું દિવ્ય પિશાચરૂપ અન્તર્હિત કરી લીધું

પડિસાહરિત્તા દિવ્યં દેવરૂપં વિઝ્વહ, વિઝ્વિત્તા અંતલિક્ષપડિવન્ને સર્વિં-
 ણિયાઈ જાવ પરિહિએ અરહન્નગં જાવ સમણોવાસયં એવં વયાસી)

અન્તર્હિત કરીને તેણે પોતાના સાચા દિવ્ય રૂપને ફરી ધારણા કરી લીધું.

દિવ્ય રૂપમાં પહેરેલાં તેના વસ્ત્રો નાની નાની ઘૂઘરીઓવાળાં ખૂબજ સુંદર
 હતાં. આકાશમાંજ સ્થિર રહીને તેણે શ્રમણોપાસક અરહન્નકને આ પ્રમાણે કહ્યું-

(હં ભો અરિહન્નગા ધન્નોસિ ણં તુમં દેવાણુપ્પિયા ! જાવ જીવિયફલે જસ્સ-
 ણં તત્ત્વ નિર્ગંથે પાવયણે ઇમેયારૂવા પડિવત્તીલદ્ધા પત્તા અભિસમન્નાગયા)

હે અરહન્નક તમે ધન્ય છો ! હે દેવાનુપ્રિય ! તમે સંપૂર્ણ પણે જન્મ
 અને જીવનનું ફળ મેળવી લીધું છે, કેમ કે આ નિર્ગંથ પ્રવચનમાં આ રીતે

સમ્યગાસેવિતા વર્તેતે૦ હે દેવાનુપ્રિય ! એવમ્=અમુના પ્રકારેણ સ્વલુ શક્રો દેવેન્દ્રઃ
=પરમૈશ્વર્યવત્ત્વાદેવાનામિન્દ્રઃ, દેવરાજઃ = દેવાનાં રાજા કાન્ત્યાદિગુણાધિક્યેન
વિરાજમાનત્વાદ્, સૌધર્મે=સૌધર્મનામકે પ્રથમે કલ્પે, સૌધર્માવતંત્રકે વિમાને
સુધર્માયાં સુધર્માશ્યાયાં સભાયાં દેવસભાયાં વહુનાં દેવાનાં મધ્યગતઃ=મધ્યે સ્થિતઃ
મહતા શબ્દેન=ઉચ્ચૈ સ્વરેણ, 'આહ્વલ્લહ' આશ્યાતિ=સામાન્યરૂપેણ ત્રવીતિ,
ભાષતે=વિશેષતઃ કથયતિ, પ્રજ્ઞાપયતિ=સામાન્યતો વોધયતિ, પ્રરૂપયતિ, વિશેષતઃ
પ્રતિવોધયતિ૦ । કિમિત્યાહ 'એવં સ્વલુ' ઇત્યાદિના ।

કી યહ સમ્યક શ્રદ્ધા પ્રાપ્ત કી હૈ ઓર ઉસે અપને આધીન કર લિયા
હૈ । તથો વહ શ્રદ્ધા હસ સમય તક મી તુમ્હારે દ્વાગા અચ્છી તરહ
અચલ રૂપ મેં સેવિત હો રહી હૈ । (એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયા । સ્વકે
દેવિંદે દેવરાયા સોહમ્મે કલ્પે સોહમ્મ વહિંસણ વિમાણે સભાણ) સુહ-
મ્માણ વહુણં દેવાણં મજ્જગણ મહયા સદેણં આહ્વલ્લહ ૪) મૈને તુમ્હારે
સાથ એસા કર્યો કિયા હસકા કારણ યહ હૈ કિ હે દેવાનુપ્રિય ! એક
દિવસ પરમ એશ્વર્યશાલી દેવોં કે હિન્દ્ર શક્ર દેવરાજ ને સૌધર્મ નામ
કે પ્રથમ કલ્પ મેં સૌધર્માવતંત્રક વિમાન મેં અનેક દેવોં કે ઘીચ મેં
ઘેઠકર અપની સુધર્માસભા મેં ઉચ્ચસ્વર સે પહિલે તો સામાન્ય રૂપ
સે, કહો, વાદ મેં ભાષણ દ્વારા વિશેષ રૂપ સે કહા । પહિલે સામાન્ય
રૂપ સે સમજાયા, વાદ મેં વિશેષરૂપ સે સમજાયા । ઉસ મેં ઉન્હોં ને
કહા-(એવં સ્વલુ જંઘૂહીવે ૨ ભારહે વાસે ચંપાણ નયરીણ અરહન્નણ સમ-

તમે સમ્યક શ્રદ્ધા મેળવી છે અને તેને સ્વાધીન બનાવ્યું છે' અત્યાર સુધી
પણ તમે તે શ્રદ્ધા ને જ સારી રીતે અચળ રૂપે વળગી રહ્યા છો.

(એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયા । સ્વકે દેવિંદે દેવરાયા સોહમ્મે કલ્પે સોહમ્મવ-
હિંસણ વિમાણે સભાણ સુહમ્માણ વહુણં દેવાણં મજ્જગણ મહા સદેણં આહ્વલ્લહ ૪)

મેં જે કંઈ તમારી સાથે વર્તન કર્યું છે તેની પાછળનું કારણ આ
પ્રમાણ છે કે હે દેવાનુપ્રિય ! એક દિવસે પરમ એશ્વર્યશાળી દેવેના ઈન્દ્ર
શક્ર દેવરાજે સૌધર્મનામના પહેલા કલ્પમાં સૌધર્માવતંત્રક વિમાનમાં ઘણા
દેવાની વચ્ચે બેસીને પોતાની સુધર્મા સભામાં મોટા સાદે પહેલાં તો સામાન્ય
રૂપે કહ્યું અને ત્યાર બાદ પોતાના ભાષણ વડે વિશેષ રૂપમાં કહ્યું. તેઓ એ
પહેલાં સામાન્ય અને ત્યાર પછી વિશેષ રૂપમાં સમજાવતાં કહ્યું—

(એવં સ્વલુ જંઘૂહીવે ૨ ભારહે વાસે ચંપાણ નયરીણ અરહન્નણ સમણોવાસણ

एवं खलु जम्बूद्वीपे जम्बूद्वीपनामके द्वीपे भारते वर्षे=दक्षिणभरतक्षेत्रे चम्पायां नगर्याम् अरहन्नकः श्रमणोपासकोऽभिगतजीवाजीवो यावत्-सम्यक्त्व-मूलदेशविरतिलक्षणे धर्मे दृढचित्तो वर्तते, असौ नो खलु शक्यः केनापि देवेन वा दानवेन वा इदमुपलक्षणम्- किन्नरेण वा, किंपुरुषेण वा महोरगेण वा गन्धर्वेण वा इतिसंयोज्यम्० । तत्र देवो वैमानिको ज्योतिष्को वा दानवो भवनपति, इतरे किन्नरादयो व्यन्तरभेदाः, 'णिग्गंथाओ' नैर्ग्रन्थ्यात् प्रवचनात् चालयितुं वा यावत् क्षोभयितुं वा, 'विपरिणामित्तए' विपरिणमयितुं=विपरीताध्यवसायोत्पाद-नेनान्यथाभावं जनयितुं वा । जम्बूद्वीपान्तर्गतभरतक्षेत्रे चम्पानगरी निवासो-अरह-न्नक नामकः श्रावको केनापि देवादिना श्रावकधर्माच्चालयितुं न शक्यत इतिभावः ।

णोवासए अहिगयजीवाजीवे नो खलु सक्के केणइ देवेण वा दाण वेण वा णिग्गंथाओ पावयणाओ चालित्तए वा जाव विपरिणामेत्तए वा) देखो-जम्बूद्वीप नाम के द्वीप में दक्षिण भरत क्षेत्र में, चंपा नाम की नगरी में जीव अजीव आदि तत्त्वों का ज्ञाता अरहन्नक नाम का श्रमणोपासक सेठ रहता है ।

यह सम्यक्त्व मूल देश विरति रूपधर्म में इतना दृढचित्त हैं कि यह किसी भी देव दानव, किन्नर, किंपुरुष, महोरग, गन्धर्व द्वारा अपने निर्ग्रन्थ प्रवचनरूप गृहीत धर्म से विचलित नहीं किया जा सकता है ।

क्षुभित नहीं किया जा सकता है । विपरीत अध्यवसाय के उत्पादन से उसमें अन्यथा भाव उत्पन्न नहीं किया जा सकता हैं इन में वैमानिक एवं ज्योतिषी देवों का देव पद से तथा भवनपति का दानव पद से ग्रहण हुआ है । शेष किन्नरादिकों का कि जो व्यन्तर देव हैं उपलक्षण से ग्रहण किया गया है ।

अहिगय जीवाजीवे नो खलु सक्के केणइ देवेण वा दाणवेण वा णिग्गंथाओ पावयणाओ चालित्तए वा जाव विपरिणामेत्तए वा)

जुओ-जम्बूद्वीप नामनां द्वीपमां दक्षिण भरतक्षेत्रमां अ'प'नामनी नगरीमां एव अएव वगेरे तत्त्वोने णाणुनार अरहन्नक नामे श्रमणोपासक सेठ रहे छे.

ते सम्यक्त्वमूल देश विरति रूप धर्ममां आटवो भवो स्थिर चित्त छे के गमे ते देव दानव, किन्नर किंपुरुष महोरग, गन्धर्व वडे पणु पोताना निर्ग्रन्थ प्रवचन रूप धर्मथी ते विचलित थतो नथी.

क्षुभित तेमजे विपरीत अध्यवसायना उत्पादनथी तेमां भीले लाव उत्पन्न थतो नथी. अहीया देवपदथी वैमानिक अने ज्योतिषी देवेतुं तेमज दानवपदथी भवनपतितुं अहणु करवामां आणु छे.

તતઃ=શક્રદેવેન્દ્રવચનશ્રવણાનંતરં રુલુ અહં હે દેવાનુપ્રિય ! શક્રસ્ય નો એ-
તમર્થં શ્રદ્ધામિ નો પ્રત્યેમિ નો રોચયામિ, શક્રોક્તવાક્યાર્થે મમ વિશ્વાસો ન જાત
इत्यर्थः । ततः खलु ममायमेतद्रूपः=वक्ष्यमाणरूपः अभ्यर्थितः यावत्-चिन्तितः,
प्रार्थितः, कल्पितः, मनोगतः संकल्पः समुदपद्यत=समभवत्-गच्छामि खलु अरह-
न्नकस्यान्तिके=समीपे प्रादुर्भवामि, तावद् अहम् अरहन्नक, शक्रेण प्रशंसितोऽरहन्नकः
स कीदृशो वर्तते ' किं प्रियधर्मे ' किं प्रियधर्मा=प्रियोधर्मो यस्य स प्रियधर्मा,
प्रीतिभावेन मुखेन च धर्मस्य स्वीकारात् प्रियधर्मा वर्तते किम्, अथवा ' नो पि-
यधर्मे ' नो प्रियधर्मा स नास्ति प्रियधर्मा, तथा-किमसौ ' ददधर्मे ' ददधर्मा
विपत्सुपस्थितास्वपिधर्मस्यापस्तियागकरणात् दद=स्थिरः धर्मो यस्य स ददधर्मा,

તાત્પર્યેં હસ કા કેવલ એક યહી હૈ કિ જન્વદ્વીપ નામ કા એક દ્વીપ
હૈ । હસ મેં ભરત ક્ષેત્ર નામ કા ક્ષેત્ર હૈ । હસ મેં ચંપા નામ કી નગરી
હૈ । યહ અરહન્નક નામ કા શ્રાવક હમી નગરી કા નિવાસી હૈ । વહ
અપને ધર્મ મેં હતના અધિક દદ હૈ કિ હસે અપને ધર્મ સે ચિચલિત કર
ને કી કિસી બી દેવ દાનવ મેં શક્તિ નહીં હૈ । (તણં અહં દેવાણુપ્પિ-
યા ! સક્કસ્સંણો એયમદ્દં સદ્દહામિં તણં મમ હમેયારૂવે અજ્ઞત્થિણ
જાવ સમુપ્પજ્જેત્થા) જય શક્ર દેવેન્દ્ર ને હસ પ્રકાર કહા-તો હનકે
કથન કો સુનનેકે વાદ હે દેવાનુપ્રિય મુજે હનકે હન વચનો પર વિશ્વાસ-
શ્રદ્ધા નહીં હુઈ હે હનકે વચન મુજે રુચિકારક નહીં હુણ । અતઃ મેરે
મનમેં હસ પ્રકાર કા અભ્યર્થિત, ચિન્તિત, પ્રાર્થિત, કલ્પિત સંકલ્પ હસન્ન
હુઆ (ગચ્છામિણં અરહન્નસ્સ અંતિણ પાહ્વમ્ભવામિ, જાણામિ તાવ અહં

તાત્પર્ય-આ પ્રમાણે છે કે જન્વદ્વીપનામે દ્વીપ છે. તેમાં ભરતક્ષેત્ર નામે
ક્ષેત્ર છે. તે ક્ષેત્રમાં ચંપા નામે નગરી છે. તે અરહન્નક શ્રાવક ચંપા
નામે નગરીમાં વસે છે તે પોતાના ધર્મમાં એટલો ળધો સુદ્ધ છે કે દેવ
દાનવમાં પણ તાકાત નથી કે તેઓ તેને પોતાના ધર્મથી હટાવી શકે.

(તણં અહં દેવાણુપ્પિયા ! સક્કસ્સંણો એયમદ્દં સદ્દહામિં તણં મમ હ-
મેયારૂવે અજ્ઞત્થિણ જાવ સમુપ્પજ્જેત્થા)

જ્યારે શકે દેવેન્દ્રે આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તેમની વાત સાંભળીને મને
તેમની વાત ઉપર શ્રદ્ધા તેમજ વિશ્વાસ ળેઠો નહિ. મને તેમના વચન ળમ્યાં
પણ નહિ. એથી મારા મનમાં આ જાતનો અભ્યર્થિત, ચિન્તિત, પ્રાર્થિત,
કલ્પિત સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો.

(ગચ્છામિ ણં અરહન્નસ્સ અંતિણ પાહ્વમ્ભવામિ જાણામિ તાવ અહં અરહન્નગં કિ

अथवा-‘ नो ददधम्मे ’ नो ददधर्मा सोऽरहन्नको नास्ति ददधर्मा ? स च शील-
व्रतगुणान् किं चालयति=अपनयति यावत् परित्यजति, किं वा नो परित्यजति अत्र
यावत् करणात्-क्षोभयति किं वा नो क्षोभयति ? खण्डयति किं वा नो खण्डयति ?
उज्झति किं वा नो उज्झति ? इति बोध्यम् । इति कृत्वा=इत्येवं मनसि विचार्य,
एवं संप्रेक्षे, संप्रेक्ष्य अवधिम्=अवधिज्ञानं प्रयुज्जे प्रेरयामि प्रयुज्य देवानुप्रियम् आ-
भोगयामि=पश्यामि । आभोग्य उत्तरपौरस्त्यम्-ईशानकोणदिग्भागं गच्छामि,
गत्वा, ‘ उत्तरविउन्वियं ’ उत्तरवैक्रियं करोमि, कृत्वा तयोत्कृष्ट्या गत्या=देवस-
म्बन्धिन्या गत्या यत्रैव समुद्रः, यत्रैव देवानुप्रियस्तत्रैवोपागच्छामि, उपागत्य दे-

अरहन्नगं किं पियधम्मे ? नो पियधम्मे ददधम्मे नो ददधम्मे ? शील
व्यगुणे किं चालेति, जाव परिच्चयइ, णो परिच्चयइ) कि चलो अरह-
न्नक के पास चलें-और चलकर यह ज्ञातकरे कि अरहन्नक को धर्म प्रिय
है, कि नहीं है, वह धर्म में दद है कि नहीं है । वह अपने शीलों को,
व्रतों को और गुणों को छोड़ता है अथवा नहीं छोड़ता है, उन्हें क्षुभित
करता है, या नहीं करता है, उनका खंडन करता है या नहीं करता है।
प्रवचन में एक देश से भी उस में अतिचार लगाता है या नहीं
लगाता है (त्तिकइहु एव संपेहेमि) हे अरहन्नक ! मैंने ऐसा विचार
किया (संपेहिता ओहिं पडंजामि) विचार करके फिर मैंने अपने अव-
धिज्ञान को जोड़ा (पडंजिता देवाणुप्पियं ओहिणा आभोएमि, आभो-
इत्ता उत्तरपुरत्थिमं० उत्तर विउन्वियं० ताए उक्किट्ठाए गइए जेणेव देवा-
णुप्पिया तेणेव उवागच्छामि) अवधिज्ञान को जोड़ कर मैंने उसके द्वारा
आप देवानुप्रिय को देखा ।

पियधम्मे नो ददधम्मे ? शीलव्यगुणं किं चालेति जाव परिच्चयइ, णो परिच्चयइ

के थाले। अरहन्नकनी पासो जधजे अने जधने तपास करीजे के तेने
धर्म प्रिय छे के केम ? ते पोताना शीलाने, व्रताने अने गुणाने त्यजे छे के
केम ? तेमने क्षुभित करे छे के नहि ? तेमज तेमनुं भंडन करे छे के केम ?
प्रवचनमां ओक देशथी पणु तेमां अतिचार लागे छे के केम ? (ति कहुं एव
संपेहेमि) छे अरहन्नक ! मे' आ प्रमाणे विचार कर्यो. (संपेहिता ओहिं
पडंजामि) विचार करीने मे' मारा अवधिज्ञानथी संगति भेसाडी

(पडंजिता देवाणुप्पियं ओहिणा आभोएमि आभोइत्ता उत्तरपुरत्थिमं० उत्तर
विउन्वियं० ताए उक्किट्ठाए गइए जेणेव समुद्दे जेणेव देवाणुप्पिया तेणेव उवागच्छामि
अने तेनी संगति वडे देवानुप्रिय तमने मे' जेया.

વાનુપ્રિયસ્યોપસર્ગં કરોમિ । નો ચૈવ યત્ સ્વલુ દેવાનુપ્રિયાઃ ! મીતા વા પ્રસિતા વા
ઉદ્વિગ્ના વા સંજાતમયા વા જાતાઃ । તદ્=તસ્માદ્ યત્ સ્વલુ શક્રો દેવેન્દ્રો દેવરાજો
વદતિ, સત્યઃ સ્વલુ ણ્પોઽર્થો દૃષ્ટઃ । તદ્ તસ્માત્ દૃષ્ટા સ્વલુ દેવાનુપ્રિયાણાં ભવ
તામ્ ઋદ્ધિઃ=ગુણાનામૈશ્વર્યમ્, ધૃતિઃ=આન્તરં તેજઃ, યશઃ=ખ્યાતિઃ, યાવદ્-અત્ર
યાવત્ચ્છવ્દેનેદં દ્રષ્ટવ્યમ્ વલં=શારીરં પરાક્રમં, વીર્યમ્=આત્મિકં વલમ્, પુરુષકારઃ

દેવકર મેં ઈશાન કોણ કી ઓર ગયા । વહાં જાકર મેંને ઉત્તર વૈક્રિય
કી રચના કી-રચના કર ઉસ દેવભવ સમ્બન્ધી ઉત્કૃષ્ટ ગતિ સે જહાં
સમુદ્ર થા ઓર જહાં આપ દેવનુપ્રિય થે વહાં મેં આયા (ઉવાગચ્છિત્તા
દેવાણુપ્રિયસ્સ ઉવસર્ગં કરેમિ) આકર મેંને ફિર આપ દેવાનુપ્રિયકે ડપર
ઉપસર્ગ કરના પ્રારંભ કરદિયા । (ણો ચેવળં દેવાણુપ્રિયા મીયા વા તં
જળ્લં સવ્કે દેવિંદે દેવરાયા વદહ સચ્ચે ણં ઇસમદ્દે) પરન્તુ આપ દેવાનુ-
પ્રિય મીત નહીં હુણ, પ્રસ્ત નહીં હુણ પ્રસિત નહીં હુણ ઉદ્વિગ્ન નહીં હુણ
ઓર ન ઉત્પન્ન હુઆ હૈ મય જિસ કો ઇસ હી હુણ । ઇસ લિયે મેંને જૈસા
આપકે વિષય મેં શક્રદેવ રાજા દેવેન્દ્ર ને કહા થા વૈસા હી આપકો
દેલા-(તં દિદ્દેણં દેવાણુપ્રિયાણં ઇહી, જુઈ જસે જાવ પરક્કમે, લદ્દે પત્તે
અભિસમન્નાગણ) અવ મેંને આપકે ગુણોં કા ઇશ્વર્ય દેવલિયા પ્રત્યક્ષ કર
લિયા । આપકી ધૃતિ-આન્તરતેજ, આપકી ખ્યાતિ યાવત્ શબ્દ સે આપ-
કા શારીરિક પરાક્રમ, આપકા આત્મિક વલ આપકા સ્વધર્મ મેં દૃઢતા

જોધને હું ઈશાન કોણ તરફ ગયો. ત્યાં જોધને મેં ઉત્તર વૈક્રિયની
રચના કરી, રચના કરીને તે દેવભવ સંબન્ધી ઉત્કૃષ્ટ ગતિથી ત્યાં સમુદ્ર હોતો
અને ત્યાં દેવાનુપ્રિય તમે હોતા ત્યાં આવ્યો.

(ઉવાગચ્છિત્તા દેવાણુપ્રિયસ્સ ઉવસર્ગં કરેમિ)

આવીને દેવાનુપ્રિય તમારા ઉપર ઉપસર્ગ (બાધા) શરૂ કર્યો.

(ણો ચેવળં દેવાણુપ્રિયા મીયા વા તં જળ્લં સવ્કે દેવિંદે દેવરાયા વદહ
સચ્ચે ણં ઇસમદ્દે)

પણ દેવાનુપ્રિય તમે તેનાથી ડરો નથી, પ્રસ્ત થયા નથી, પ્રસિત થયા
નથી, ઉદ્વિગ્ન થયા નથી તેમજ તમારામાં ભય ઉત્પન્ન થયો નથી. એથી તમારા
વિષે શક્ર દેવરાજે જે કંઈ કહ્યું છે તે તમને જોતાં બરાબર લાગે છે.

(તં દિદ્દેણં દેવાણુપ્રિયાણં ઇહી, જુઈ જસે જાવ પરક્કમે લદ્દે પત્તે અભિસમન્નાગણ)

હવે મેં તમારા શુભોની સમૃદ્ધિ જોઈ લીધી છે તમારી ધૃતિ આંતર
તેજ, તમારી પ્રસિદ્ધિ યાવત્ શબ્દ વડે તમારા શરીરનું શૂરાતન, તમારું

સ્વધર્મ દઢતારૂપ ઇતિ, પરાક્રમઃ=ધર્મારાધનજન્યશક્તિવિશેષઃ, લબ્ધઃ=ઉપાર્જિતઃ, પ્રાપ્તઃ=સ્વાયત્તીકૃતઃ, અભિસમન્વાગતઃ=સમ્યગાસેવિતઃ । અહો ! અરહન્નક ! ભવતામૃદ્વચાદયો મયા દૃષ્ટાઃ, યશ્ચ પરાક્રમો ધર્મારાધનાલ્લબ્ધઃ પ્રાપ્તોઽભિસમન્વાગતશ્ચ સીઽપિ મયા દૃષ્ટ ઇતિ ભાવઃ ।

તત્=તસ્માત્ ક્ષમયામિ, સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિયાઃ ! ભવન્તઃ, હે દેવાનુપ્રિયાઃ ! ક્ષમન્તુ ભવન્તઃ હે દેવાનુપ્રિયા ! ક્ષન્તુમર્હન્તિ ભવન્તઃ । મત્કૃતાઽપરાધં ક્ષન્તું યોગ્યા ભવન્ત ઇતિ ભાવઃ । નાપિ ભૂયોભૂયઃ એવં કરણતયા=પુનઃ પુનરેવં ન કરિષ્યામિ, ઇતિ કૃત્વા=એવમુક્ત્વા, પ્રાજ્જલિપુટઃ=સંયોજિતાજ્જલી કૃતકરદ્વયપુટઃ, પાદપતિતઃ પશ્ચાદ્ગતમનપૂર્વકં ચરણયોઃ પતિતઃ સન્ એતમર્થમ્=સ્વકૃતાપરાધરૂપં વિનયેન=વિન-

રૂપ પુરુષકાર આપકા ધર્મારાધન જન્ય શક્તિરૂપ પરાક્રમ, જે સવ ગુણ મૈને દેખ લિયા । હન સવ ગુણોં કો આપને અચ્છી તરહ ઉપાર્જિતકિયા હૈ ।

અચ્છી તરહ હન સવ કો આપને અપને આધીન બનાયા હૈ । ઔર અચ્છી તરહ સે હન સવ ગુણોં કો આપને સેવિત કિયા હૈ । (તં સ્વામેમિ, ણં દેવાણુપ્પિયા ! સ્વમં તુ ણં દેવાણુપ્પિયા । ણાઈ સુજ્જો ૨ એવં કરણયાણ ત્તિકદ્દહુ પંજલિઉઢે પાયવડિણ્ણ એયમદ્દં વિણણં સુજ્જો ૨ સ્વામેઈ) અતઃ હે દેવાનુપ્રિય ! આપ કો મૈં સ્વમાતા હૂં । આપ દેવાનુપ્રિય સુજ્ઞે ક્ષમા કરેં ! મૈંને અમી તક જો આપકે અપરાધ કિયે હૈ મૈં ઉન કી આપસે ક્ષમા ચાહતા હૂં । આપ મેરે અપરાધોં કો ક્ષમા કરને યોગ્ય હૈ । અબ આગે મૈં એસા નહીં કરૂંગા । હસ પ્રકાર કહ કર ઉસ દેવને અપને દોનોં હાથોં કો જોડા ઔર જોડ કર ફિર વહ ઉસ અરહન્નક શ્રાવક કે ચરણોં મૈં

આત્મિક બળ, તમારૂં ધર્મમાં દઢરૂપ પુરુષકાર, ધર્મની આરાધનારૂપ તમારૂં પરાક્રમ આ બધા ગુણો મેં જોઈ લીધા છે. તમે આ બધા ગુણો સારી પેઠે મેળવ્યા છે.

આ બધાને સારી પેઠે તમે પોતાને સ્વાધીન બનાવ્યા છે આ સર્વે ગુણોતું સેવન તમે સારી રીતે કર્યું છે.

(તં સ્વામેમિ ણં દેવાણુપ્પિયા । ણાઈ સુજ્જો ૨ એવં કરણયાણ ત્તિકદ્દહુ પંજલિઉઢે પાયવડિણ્ણ એયમદ્દં વિણણં સુજ્જો ૨ સ્વામેઈ)

એથી હે દેવાનુપ્રિય ! તમને હું ખમાવું છું. દેવાનુપ્રિય તમે મને ક્ષમા કરો. મેં જે કંઈ પણ તમારા અપરાધ કર્યા છે હું તેમની તમારાથી ક્ષમા આહુ છું. તમે મારા અપરાધો ક્ષમા કરવા યોગ્ય છો. હવેથી ભવિષ્યમાં કોઈ પણ વખત મારાથી આવું અયોગ્ય વર્તન થશે નહિ. આ રીતે કહીને તે દેવે પોતાના બન્ને હાથ જોડ્યા અને ત્યારબાદ તેણે અરહન્નક શ્રાવકના પગમાં

अभावेन भूयोभूयः क्षमयति, क्षमयित्वा अरहन्नकस्य द्वे कुण्डलयुगले ददाति दत्त्वा यस्या दिशः स देवः पादुर्भूतस्तामेव दिशं प्रतिगतः=देवलोकं गत इत्यर्थः ॥ सू० २३ ॥

मूलम्-तएणं से अरहन्नए निरुवसग्गमिति कट्टु पडिमं पारेइ, तएणं ते अरहन्नगपामोक्खा नावा वाणियगा दक्खिणाणुकूलेणं वाएणं जेणेव गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता पोयं लंवेति, लंबित्ता सगडिसागडं सज्जेति, सज्जित्ता तं गणिमं ४ सगडि० संकामेति, संकामित्ता सगडी० जोएति, जोइत्ता जेणेव मिहिला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मिहिलाए रायहाणीए वहिया अग्गुज्जाणंसि सगडीसागडं मोएइ, मोइत्ता मिहिलाए रायहाणीए तं महत्थं महग्घं महारिहं विउलं रायरिहं पाहुडं कुंडलजुयलं च गिणहंति, गिणहित्ता मिहिलं अणुपविसंति, अणुपविसित्ता जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता करयल० तं महत्थं दिव्वं कुंडल जुयलं उवणेति । तएणं तेसिं संजत्तगाणं जाव पडिच्छइ,

पंचांग नमन पूर्वक नमस्कार किया नमस्कार कर उसने अपने अपराध की उससे बड़े विनय के साथ बार २ क्षमा कराई । (खामित्ता) क्षमा कराकर (अरहन्नस्स) उसने अरहन्नक श्रावक के लिये (दुवे कुंडल जुयले दलयति-दलयित्ता-जामेव दिसिं पाउब्भूए तामेव दिसिं पडिगए) दो कुंडल युगल दिये । देकर के फिर वह जिस दिशा से आया था-प्रकट हुआ था-उसी दिशा की ओर वापिस हो गया देवलोक को चला गया । सूत्र “ २३ ”

पंचांग नमनपूर्वक नमस्कार कर्या अने पोताना अपराधोनी णहुं न विनय साथे बारं बार क्षमा करावी. (खामित्ता) क्षमा करावीने (अरहन्नस्स, तेणु अरहन्नक श्रावकने (दुवेकुंडलजुयले दलयति दलयित्ता जामेव दिसिं पाउब्भूए तामेव दिसिं पडिगए)

जे कुंडलोनी नेउ आपी. ते आपीने जे दिशाभांथी आयेो उतो, प्रकट थयेो उतो ते न दिशा तरक्क देवलोकभां जेतो रह्यो. ॥ सूत्र “ २३ ” ॥

पडिच्छित्ता मल्लीं विदेहवररायकन्नं सदावित्ता तं दिव्वं कुंडल-
जुयलं मल्लीए विदेहवररायकन्नगाए पिणद्धइ पिणद्धित्ता पडि-
विसज्जेइ तएणं से कुंभए राया ते अरहन्नगपामोक्खे नावा
वाणियगे विउलेणं वत्थगंध जाव उस्सुकं वियरइ, वियरित्ता
रायमग्गमोगाढेइ आवासे वियरइ पडिविसज्जेइ, तएणं अरह-
न्नग संजत्तगा जेणेव रायमग्गमोगाढे आवासे तेणेव उवाग-
च्छंति, उवागच्छित्ता भंडववहरणं करंति, करित्ता पडिभंडं
गिण्हंति, गिण्हित्ता सगडी० भेरंति, भरित्ता जेणेव पोयपट्टणे
तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता पोतवहणं सज्जेति, सज्जित्ता
भंडं संकामेति, दक्खिणाणुकुलेणं वाउणा जेणेव चंपा पोय-
ट्टाणे तेणेव पोयं लंवेति, लंवित्ता सगडी० सज्जेति, सज्जित्ता
तं गणिमं ४ सगडी० संकामेति, संकामित्ता जाव महत्थं पाहुडं
दिव्वं च कुंडलजुयलं गिण्हंति, गिण्हित्ता जेणेव चंदच्छाए
अंगराया तेणेव उवागच्छंति उवागच्छित्ता तं महत्थं जाव
उवणेति, तएणं चंदच्छाए अंगराया तं दिव्वं महत्थं च कुंडल
युगलं पडिच्छइ, पडिच्छित्ता तं अरहन्नगपामोक्खे एवं वयासी
-तुव्वे णं देवा०! बहूणि गामागार जाव आहिंडह लवणसमुदं
च अभिक्खणं २ पोयवहणेहिं आगाहेह, तं अत्थियाइं भे केइ
कहिंचि अच्छेरए दिट्ठपुव्वे ? तएणं ते अरहन्नगपामोक्खा
चंदच्छायं अंगरायं एवं वयासी-एवं खलु सामी ! अम्हे इहेव
चम्पाए नयरीए अरहन्नपामोक्खा बहवे संजत्तगा णावा वा-
णियगा परिवसामो, तएणं अम्हे अन्नया कयाइं गणिमं च ४

तहेव अहीणमतिरित्तं जाव कुंभगस्स रन्नो उवणेमो, तएणं
से कुंभए मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए तं दिव्वे कुंडलजुयलं
पिणद्धेइ, पिणद्धित्ता पडिविसज्जेइ, तं एसणं सामी अम्हेहिं
कुंभगराय भवणांसि मल्ली विदेहं अच्छेरए दिट्ठे तं नो खलु
अन्ना कावि तारिसिया देवकन्ना वा जाव जारिसिया णं मल्ली
विदेहं, तएणं चंदच्छाए ते अरहन्नगपामोक्खे सक्कारेइ,
सम्माणेइ, सम्माणित्ता पडिविसज्जेइ, तएणं चंदच्छाये वाणि-
यगजणियहरिसे दूतं सदावेइ, जाव जइविय णं सा सयं रज्ज-
सुक्का, तएणं से दूते हट्ठ जाव पहारेत्थ गमणाए ॥ सू० २३॥

टीका—‘तएणं’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु सोऽरहन्नकः, ‘निरूपसर्गम्’
उपसर्गभावो जातः, इति कृत्वा=इतिविज्ञाय प्रतिपां=साकारसंस्काररूपं नियम
विशेषं पारयति स्म० । ततस्तदनन्तरं खलु ते अरहन्नकप्रमुखा नौकावाणिजकाः
सांयात्रिकाः दक्षिणानुकूलेन वातेन यत्रैव गम्भीरकं गम्भीरनामकं पोतपत्तनं नौका

‘तएणं से अरहन्नए’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से अरहन्नए) उस अरहन्नक श्रावक
ने (निरुप सर्गामिति कहु) उपसर्ग दूर हो गया है ऐसा जानकर
पडिमं परेइ) अपने साकारी संधारे को पारित किया ।

(तएणं ते अरहन्नग पामोक्खा नावावाणियगा दक्खिणानुकूलेणं
वाएणं जेणेव गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छंति) इसके अनन्तर
वे समस्त अरहन्नक प्रमुख सांयात्रिक पोत वणिक् दक्षिणानुकूल वायु

‘तएणं से अरहन्नए’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) त्थार भाव (से अरहन्नए) ते अरहन्नक श्रावके (निरुपस-
र्गामिति कहु) उपसर्ग (संघट) जतो रह्यो छे ओम मानीने (पडिमं परेइ)
पोताना साकारी संधाराने पारित कथो.

(तएणं ते अरहन्नगपामोक्खा नावावाणियगा दक्खिणानुकूलेणं वाएणं जे-
गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छंति)

त्थार पक्षी यथा अरहन्नक प्रमुख सांयात्रिक पोत वाणिजके दक्षिणानु-
कूल पवत्यथी त्यां गंभीर नामे नावने लागरवानुं थंहर डतुं त्यां पडोन्था.

उत्तरणस्थानं वर्तने, तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य च पोतं=नावं, 'लवेति, लम्बयन्ति
तीस्थाने कश्चुषु रज्ज्वादिभिर्निबध्य स्थिरी कुर्वन्ति० । 'लंबित्ता' लम्बयित्वा श-
कटी शाकटिकं=लघुशकटवृहच्छवटानां समूहं सज्जयन्ति=नवीनोपकरणरज्ज्वादिभिः
परिक्ववन्ति, सज्जयित्वा तं गणिमं धरिमं मेयं परिच्छेद्यं चतुर्विधं क्रयाणकसमूहं
शकटीशाकटिके 'सकामेति संक्रामयन्ति=स्थापयन्ति, संक्राम्य=तेऽरहन्नक प्र-
मुखाः सांयात्रिकाः शकटीशाकटिकं योजयन्ति=बलीवर्दादिभिर्योजितं कुर्वन्ति,
योजयित्वा शकटारूढारते यत्रैव मिथिलाः राजधानीवर्तते तत्रैवोपागच्छन्ति, उपा-
गत्य मिथिलायां राजधान्यां बहिरग्रोद्याने=प्रधानोद्याने शकटीशाकटिकं मोचय-
न्ति=शकटेभ्यो बलीवर्दान् पृथक्कुर्वन्ति, मोचयित्वा मिथिलायां राजधान्यां तन्म-

से जहां गंभीर नाम का नौका के ठहरने का स्थान था (वंदर गाह था)
वहां पहुंचे । (उवागच्छित्ता पोयं लवेति) वहां पहुंच कर उन लोगों
ने नौका को खड़ा कर दिया-तीर स्थित अनेक खूंटों में रज्ज्वादि से
उसे बांधकर स्थिर कर दिया । (लंबित्ता सगडसागडं सज्जेति) खड़ा
करके छोटी छोटी गाड़ियों को और गाड़ों को तैयार किया-नवीन
उपकरण एवं रज्ज्वादि से उन्हें सज्जित किया । (सज्जित्ता तं गणिमं
४ सगडि ४ संकामेति) सज्जित करके फिर उन्होंने ने उस गणिम, धरिम,
मेय एवं परिच्छेद्य रूप चतुर्विध-क्रयाणक को नौका से उतार कर उन
गाड़ी गाड़ों में भरा (संकामित्ता सगडी० जोएति, जोइत्ता जेणेव
मिहिला तेणेव उवागच्छन्ति) भर कर फिर उन्होंने ने उन्हें जोता-जोत
कर जहां मिथिला नगरी थी वहां वे आये । (उवागच्छित्ता मिहिलाए
रायहाणीए बहिया अग्गुज्जाणंसि सागडसगडी मोएइ मोइत्ता मिहिलाए
रायहाणीए तं महत्थं महग्घं महरिहं विउलं रायरिहं पाहुडं कुंडलजुयलं

(उवागच्छित्ता पोयं लवेति) त्यां पछींथीने तेओओ नावने उभी राणी.
किनारानी होरीओथी तेने सारी रीते पांधी दीधी. (लंबित्ता सगड सागडं
सज्जेति) त्थार पछी नानी गाडीओ तेमज्ज भोटं गाडांओने होरीओ वगेरे
साधनेथी सज्ज कर्था. (सज्जित्ता तं गणिमं ४ सगडि ४ संकामेति)
सज्ज कर्था पाद तेमणे गळ्ळिम, धरिम, मेय अने परिच्छेद्य रूप आर प्रका-
रणी वेयाणुनी वस्तुओने नावमांथी उतारीने गाडीओ अने गाडाओमां लरी
(संकामित्ता सगडी० जोएति, जोपत्ता जेणेव महिला तेणेव उवागच्छन्ति)
सामान लर्या पछी तेमणे गाडीओ अने गाडाओने नेतर्था अने
नेतरिने न्यां मिथिला नगरी छती त्यां गया.

(उवागच्छित्ता महिलाए रायहाणीए बहिया अग्गुज्जाणंसि सगडीसागडं

हार्थं महाप्रयोजनकं 'महर्घं' महार्घं=बहुमूल्यकं, महार्हं महतां योग्यं विपुलं विस्तीर्णं राजार्हं राजयोग्यं प्राभृतम्-उपहाररत्नादिकं कुण्डलयुगलं=देवेन दत्तं कुण्डलद्वयं च गृह्णन्ति, गृहीत्वा मिथिलामनुप्रविशन्ति । अनुप्रविश्य यत्रैव कुम्भकः=कुम्भकनामको मिथिलानरेशो वर्तते, तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य करतलपरिगृहीतं शिर आवर्तं दशनखं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा तन्महार्थं प्राभृतं रत्नादिकं दिव्यं कुण्डलयुगलं च उपनयन्ति=राज्ञः पुरतः स्थापयन्ति । ततस्तदा खलु कुम्भको राजा तेषाम्=अरहन्नकादीनां सांयात्रिकाणां नौकावाणिजकानां यावत् रत्नादि

च गिण्हन्ति, गिण्हित्ता मिहिलं अणुपविसन्ति) वहां आकर उन लोगों ने मिथिला राजधानी के बाहिर प्रधान बगीचे में उन गाड़ी गाड़ों को ढील दिया । ढील देने के बाद फिर उन्होंने मिथिला राजधानी में जाने के लिये उस महा प्रयोजन साधक, बहुमूल्य, महापुरुषों के योग्य रत्नादिकों को भेट (नजराने) को और देव प्रदत्त उन दोनों कुंडलों को कि जो राजा के लायक थे लिया-और लेकर वे मिथिला राजधानी में गये (अणुपविसित्ता जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता करयल० तं महत्थं दिव्वं कुंडलजुयलं उवणेंति) वहां जाकर फिरवे जहां कुम्भक राजा थे वहां गये-वहां पहुंचकर उन सघने राजा को दोनों हाथों की अजलि कर और उसे मस्तक पर रखकर नमस्कार किया ।

बाद में साथ में लाया हुआ वह रत्नादिक रूप उपहार और कुंडल

मोएइ मोइत्ता मिहिलाए रायहाणीए तं महत्थं महर्घं महर्हिं विउलं रायरिहं पाहुडं कुंडल जुयलं च गिण्हन्ति, गिण्हित्ता मिहिलं अणुपविसन्ति)

त्यां पड़ोय्थिने तेमण्णे गाडीओ अने गाडांओने छोडी दीधां अने त्थार भाद तेमण्णे मिथिला राजधानीमां जवा भाटे ते महाप्रयोजननी सिद्धि भाटे भहु डिंभती महापुरुषोने लायक ओवा रत्नो वगेरेनी लेट तथा देवे आपेक्षा अने कुंडलोने के जेओ राजने योग्य छता ते दीधां अने लधने तेओ मिथिला राजधानीमां गया.

(अणुपविसित्ता जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छन्ति उदागच्छित्ता करयल० तं महत्थं दिव्वं कुंडलजुयलं उवणेंति)

त्यां जधने तेओ न्यां कुंलक राज छता त्यां पड़ोय्थां, त्यां पड़ोय्थिने तेओ अधाओ राजने अने डायनी अंजलि बनावीने अने तेने मस्तके भूझीने नमन कर्थां. पछी साथे लावेलां रत्नो वगेरेना उपहार तेमज कुंडलो तेमण्णे लेट कर्थां.

प्राभृतं कुण्डलद्वयं च प्रतीच्छति=गृह्णाति, प्रतीच्छय=गृहीत्वा च मल्लीं विदेह राज-
वरकन्यां शब्दयति, शब्दयित्वा च तद् दिव्यं=मनोहरं कुण्डलयुगलं मल्लया विदेह
राजवरकन्यकाया 'पिणद्धेइ' पिनद्धयति=पिनद्धं करोति परिधापयतीत्यर्थः ।
पिनद्धय प्रतिविसर्जयति=तां कन्यान्तः पुरे स्वभृत्यैः प्रापयति, ततस्तदन्तरं खलु
स कुम्भको राजा तान् अरहन्नकप्रमुखान् नौकावाणिजकान् विपुलेन वस्त्रगन्ध-
माल्यावङ्कारेण संमान्य यावत् उच्छुल्कं=शुल्काभावं वितरति=ददाति । 'अरहन्न-
कादिभ्योव्यवहर्तृभ्यः क्रयविक्रयव्यवहारनियमितं राजशुल्कं मद्भृत्यैर्न ग्रहीव्य
मित्याज्ञापत्रं प्रदत्तवानिति भावः । वितीर्य=शुल्काभावविषयकमाज्ञापत्रं दत्त्वा,

उन्होंने ने राजा को भेंट क्रिये । (तएणं कुंभए तेसिं संजत्तगाणं जाव पडिच्छइ, पडिच्छित्ता मल्ली विदेहवरराजकन्यां सदावेइ सदावित्ता तं दिव्वं कुण्डलयुगलं मल्लीए विदेहवरराजकन्याए पिणद्धइ) कुम्भक राजा ने उन सांघात्रिकों की उस दिये हुए रत्नादि भेंटको तथा कुण्डलद्वय को स्वीकार कर लिया-स्वीकार करने के बाद फिर विदेहवरराजकन्या मल्ली कुमारी को बुलाया-बुलाकर वे दोनों दिव्य कुण्डल उस विदेह वरराजकन्या मल्ली कुमारी को पहिरा दिये ।

(पिणद्धित्ता पडिविसज्जेइ) पहिराकर फिर उसे वहां से दूतों के साथ कन्यान्तः पुर में विसर्जित कर दिया । (तएणं से कुंभए राया ते अरहन्नगपामोक्खे नावावणिगये विउले णं वत्थगंध जाव उस्सुक्कं वियरइ) इसके बाद कुम्भक राजाने उन अरहन्नक प्रमुख सांघात्रिकां का विपुल, वस्त्र, गंधमाला, अलंकारों से सन्मान किया । सन्मान करके

(तएणं कुंभए तेसिं संजत्तगाणं जाव पडिच्छइ, पडिच्छित्ता मल्लीविदेह वरराजकन्यां सदावेइ, सदावित्ता तं दिव्वं कुण्डलयुगलं मल्लीए विदेह वरराज कन्याए पिणद्धइ)

कुंभक राजाने ते सांघात्रिकोनी रत्ने वगेरेनी लेट तेमण कुंडलोने स्वीकार्या, स्वीकार्या पछी विदेहवर राजकन्या मल्लिकुमारीने ओलावी अने ओलावीने अने दिव्य कुंडलो विदेहवरराजकन्या मल्लिकुमारीने पडेरान्यां.

(पिणद्धित्ता पडिविसज्जेइ) पडेरानीने तेने हूतोनी साथे त्यांथी कन्या-
न्तपुरमां पडेंथाडी

(तएणं से कुंभए राया ते अरहन्नगपामोक्खे नावावणियगे विउले णं वत्थ गंध जाव उस्सुक्कं वियरइ)

त्यार पछी कुंभकराजाने अरहन्नक प्रमुख सांघात्रिकोनुं विपुल वस्त्र गंध
माला अलंकारोवडे सन्मान कयुं सन्मान करीने तेमनी वस्तुओनो कर (भडेसूल)

‘ रायमग्गमोगाढे ’ राजमार्गमवगाढान् राजमार्गसमीपावस्थितान् आवासान् निवासस्थानानि वितरति=अरहन्नकादीनां वासार्थमात्रां ददाति, प्रति विसर्जयति =एवं व्यवस्थां तदर्थं विधाय कुम्भको राजा स्वनिर्दिष्टानि वासस्थानानि गन्तु-मादिशति स्मेत्यर्थः । ततः खलु अरहन्नक सांयात्रिकाः यत्रैव राजमार्गमव-गाहिता=राजमार्गसंनिकृष्टा आवासाः=वासस्थानानि वर्तन्ते तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य राजदत्तभवनेषु निवसन्तस्ते भाण्डव्यवहरणं=गणिमादिकस्य क्रयाणकव-स्तुजातस्य विक्रयं कुर्यन्तिस्म० । कृत्वा प्रातिभाण्डं=स्वकीयं गणिमादिकं भाण्डं विक्रीय तन्मूल्येन पुनरन्यत् क्रीतं स्वोपयोगिवस्तुजातरूपं भाण्डं प्रतिभाण्डं, तद् गृह्णन्ति=संचिन्वन्ति, गृहीत्वा शकटीं शाकटिकं भरन्ति=पूरयन्ति॥ भृत्वा मिथि-लानगरीतः प्रस्थिताः सन्तः यत्रैव गम्भीरकं गम्भीरकाख्यं पोतपत्तनं=नौकारोहण स्थानं वर्तते तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य पोतवहनं=नौकायानं सज्जयन्ति=नवीनो-

उन की वस्तुओं पर से कर-देक्स-माफ कर दिया । इन व्यवहारी अरहन्नकादिकों से क्रय विक्रय के व्यवहार पर नियमित राज शुक्र मेरे नौकर न लेवे इस प्रकार का आज्ञा पत्र उन्हें लिखकर दे दिया । (विध-रित्ता रायमग्गमोगाढे आवासेविधरइ, पडिविसज्जेइ) शुक्र भाव विषयक आज्ञापत्र प्रदान करके राजा फिर उन्हें राजमार्ग के समीप में रहे हुए राजकीय भवन ठहरने के लिये देदिये । इस प्रकार उनकी व्यवस्था करके बाद में कुम्भक राजा ने वहाँ से उन्हें विदा किया (तएणं अरहन्नग संजत्ता जेणेव रायमग्गमोगाढे आवासे-तेणेव उवागच्छन्ति उवागच्छित्ता भंडववहरणं करेंति, करित्ता पडिभंडं गिण्हन्ति गिण्हित्ता सगडी० भरेंति, भरित्ता जेणेव गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छन्ति उवागच्छित्ता पोयवहणं सज्जेति) राजा से बिना विदा लेकर वे अर-हन्नक सांयात्रिक जन जहाँ राजमार्ग में राजकीय भवन थे वहाँ आये ।

भाइ इथो वेपारी अरहन्नक प्रमुण वगेरेनी पासेथी इय विक्रयना उपर भारा राज धर्मआरीओ शुद्ध(इर)थे नडि आ प्रमाणेनुं आज्ञापत्र राज्ञे तेभने लभी आप्थुं.

(विधरित्ता रायमग्गमोगाढे आवासे विधरइ, पडिविसज्जेइ)

शुद्ध भाइनुं आज्ञापत्र तेभने आपीने राज्ञे राजमार्गनी पासे आवेदे। पोताने। भंडव तेभने उतरवा माटे आप्थे। आ प्रमाणे व्यवस्था करीने कुलक राज्ञे त्यांथी तेभने विदाय इयां.

(तएणं अरहन्नग संजत्ता जेणेव रायमग्गमोगाढे आवासे तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता भंडववहरणं करेंति, करित्ता पडिभंडं गिण्हन्ति गिण्हित्ता सगडी० भरेंति, भरित्ता जेणेव गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता पोयवहणं सज्जेति)

पकरणरज्ज्वादिभिः परिष्कुर्वन्ति, सज्जयित्वा भाण्डं संक्रामयन्ति, स्थापयन्ति दक्षिणानुकूलेन वायुना यत्रैव चम्पापोतस्थानं=चम्पानगरीसमीपे नौकावतरणस्थानं वर्तते तत्रैव पोतं=नावं लम्बयन्ति=तीरस्थितानेकशङ्कुषु रज्ज्वादिभिर्वद्ध्वा स्थिरीकुर्वन्ति, लम्बयित्वा शकटीशाकटिकं=लघुशकटवृहच्छकटाकां समूहं सज्जयन्ति=परिष्कुर्वन्ति, सज्जयित्वा तद् गणिमं धरिमं मेयं परिच्छेद्यं=चतुर्विधं भाण्डं शकटीशाकटिके शकटसमूहे संक्रामयन्ति=स्थापयन्ति संक्राम्य यावद् महार्थं प्राभृतं दिव्यं देवेन दत्तं कुण्डदयुगलं च गृह्णन्ति, गृहीत्वा चम्पानगर्यां प्रविष्टा चन्द्रच्छायःचन्द्रच्छायनामाऽङ्गराजः = अङ्गदेशाधिपतिस्तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य तन्महार्थं यावद्

वहाँ आकर वे उन भवनों में ठहर गये-और वहीं रहते हुए वे अपनी क्रयाणक गणिमादिरूप वस्तुओं का विक्रयकरने लगे । और उनके विक्रय से जो मूल्य उन्हें प्राप्त होता था उससे दूसरी अपने व्यवहार के उपयोगी वस्तुओं को खरीदने लगे । इस तरह जब उन का संग्रह होचुका तब उन लोगों ने गाड़ी और गाड़ों को उनसे भरा-और भरकर मिथिला नगरी से प्रस्थित होकर जहाँ गंभीरक नाम का पोत पत्तन था वहाँ आये । वहाँ आकर उन्होंने नौकायान को सज्जित किया (सज्जिता भंडं संकामेति, दक्षिणानुकूलेण वाउणा जेणेव चंपा पोयट्टणे तेणेव पोयं लंबेति-लंबित्ता सगड़ी० सज्जेति, सज्जित्ता तं गणिमं ४ सगड़ी० संकामेति संकामित्ता जाव महत्थं पाहुडं दिव्वं च कुंडल जुयलं गिण्हित्ता जेणेव चंदच्छाए अंगाराया तेणेव उवागच्छंति) सज्जित

राजनी आज्ञा भेजवीने अरहन्नक सांयात्रिके ज्थां राज भार्गनी पासे राज भडेल डते। त्यां पडोऽयां।

त्यां जधने तेज्जो भडेलमां रोडाया अने त्यां रडीने ज तेज्जो पोतानी वेयाणु भाटेनी वस्तुज्जोनुं वेयाणु करवा लाज्या। वेयाणुथी तेज्जोने जे कंध रकभ भणती तेनाथी तेज्जो पोताना वेपार भाटेनी भीण वस्तुज्जोनी थरीही करवा लाज्या आ प्रमाणे वस्तुज्जोने। संभ्रड थये। त्यारे ते दोडोअे गाडीअे अने गाडाअेमां वस्तुज्जो लरी अने आ प्रमाणे मिथिलां नगरीथी प्रस्थान करीने तेज्जो ज्थां गंभीरक नामे पोत पत्तन डतुं त्यां गया त्यां जधने तेज्जोअे वडाणुने तैयार कथुं।

(सज्जित्ता भंडं संकामेति दक्षिणानुकूलेण वाउणा जेणेव चंपापोयट्टणे तेणेव पोयं लंबेति लंबित्ता सगड़ी० सज्जेति सज्जित्ता तं गणिमं ४ सगड़ी संकामेति संकामित्ता जाव महत्थं पाहुडं दिव्वं च कुंडलजुयलं गिण्हंति गिण्हित्ता जेणेव चंदच्छाए अंगाराया तेणेव उवागच्छंति)

प्राभृतं दिव्यं कुण्डलयुगलं चोपनयन्ति, चन्द्रच्छायनृपस्याग्रे स्थापयतीत्यर्थः। ततः खलु चन्द्रच्छायनृपोऽङ्गराजस्तद् दिव्यं महार्थं कुण्डलयुगलं च प्रप्तीच्छति=गृह्णाति, प्रप्तीच्छ्य गृहीत्वा तान् अरहन्नकप्रमुखान् नौकावाणिजकान् एवमवादीत्-वक्ष्यमाण-

करके उसमें गाड़ी और गाड़ों से उतर २ कर अपने भांडों को रखा। दक्षिणानुकूल वायु के चलने पर फिर वे वहां से चले-और चलकर जहां चंपा नगरी के समीप में नौका के ठहरने का स्थान था वहां आकर उन लोगों ने लंगड़ डाल दिया अपनी नौका को ठहरा दिया।

नौका को ठहरा कर फिर गाड़ी और गाड़ों को सज्जित किया-सज्जित करने के बाद उसमें से गणिमादि वस्तुओं को उतार २ कर उन गाड़ी और गाड़ों में भरा-भर कर फिर वे महार्थ साधक प्राभृत (भेंट) को और दिव्य कुंडलयुगल को लेकर चंपा नगरी में प्रविष्ट हुए।

वहां प्रविष्ट होकर जहां अंगदेशाधिपति चंद्रच्छाय राजा थे-वहां गये। (उवागच्छित्ता तं महत्थं जाव उवणेति, तएणं चंदच्छाए अंगराया तं दिव्वं महत्थं च कुंडलयुगलं पडिच्छइ) वहां पहुँच कर उन लोगों ने उस महार्थ साधक भेंट को और कुंडलयुगल को राजा को भेंट किया अंगदेशाधिपति चंद्रच्छाय राजा ने उस भेंट एवं दिव्य महार्थ कुंडल युगल को स्वीकार कर लिया- (पडिच्छित्ता ते अरहन्नकपामोक्खे एवं वयासी) स्वीकार करके फिर उसने उन अरहन्नक आदि

तैयार करीने गाडीओ तथा गाडांओमांथी पोताना लांडोने तेमां भूक्या. दक्षिणानुकूल पवन वडेवा लाग्यो त्यारे तेओ. त्यांथी आदया अने चंपा नगरीनी पासो वडाणुने उलुं राभवाणी जग्या हती त्यां लंगर नाभ्युं अने वडाणु उलुं राभ्युं.

वडाणु उलुं राभीने गाडीओ अने गाडांओने तैयार करीने तेमां गणिम वगेरे वस्तुओ वडाणुमांथी उतारीने भूकी अने तयार पछी महार्थ साधक भेंट अने दिव्य कुंडलानी लेड लधने चंपा नगरीमां गया.

त्यां जधने ज्यां अंगदेशाधिपति चंद्रच्छाय राजा हुता त्यां गया.

(उवागच्छित्ता तं महत्थं जाव उवणेति तएणं चंदच्छाए अंगराया तं दिव्वं महत्थं च कुंडलयुगलं पडिच्छइ)

त्यां पडोंथीने तेओओ महार्थ साधक भेंटने तेमज कुंडलानी लेड राजने लेट करी. अंगदेशना राजा चंद्रछाये पणु ते लेट तेमज दिव्य महार्थ कुंडलानी लेडने स्वीकारी. (पडिच्छित्ता तं अरहन्नकपामोक्खे एवं वयासी) स्वीकार्या गाह तेणु अरहन्नक वगेरे सांयान्निक्केने आ प्रमाणु उल्लु—

प्रकारेणोक्तवान् हे देवानुप्रियाः । यूयं खलु बहून् ग्रामागरं यावत्-अत्र यावत्क-
रणादिदं द्रष्टव्यम्० 'ग्रामाकरनगरखेटकर्वटमडम्बद्रोणमुखपत्तननिगमसंनिवेशान्'
इति तत्र ग्रामो जनपदः, आकरः-सुवर्णाद्युत्पत्तिस्थानम् नगरं-कररहितं, खेट-
धूलीप्राकारं, कर्वटंकुनगरं, मडम्बं-दूरवर्ति सन्निवेशान्तरं, द्रोणमुखं-जलपथस्थ-
लपथयुक्तं, पत्तनं - जलपथ - स्थलपथयोरेकतरेण युक्तं, निगमो-वणिगूजनाधि-
ष्ठितः, संनिवेशः-कटकादीनामावासः, तान् ग्रामादीन् 'आहिंडह' आहिण्ड-
ध्वे=परिभ्राम्यथ, तथा लवणसमुद्रं चाभीक्ष्णं २ पोतवहनैः=नौकायानैः, 'ओगाहेह'
अवगाहध्वे=तरथ, तत्=तस्माद् यूयं कथयत-अस्ति चापि युष्माभिः किमपि कुत्र-
चिद् आश्चर्यं दृष्टपूर्वं पूर्वं युष्माभिर्यत् किमप्याश्चर्यं कुत्रचिद् दृष्टमस्ति, तान्मये
वर्णयतेत्यर्थः । ततस्तदनन्तरं खलु तेऽरहन्नकप्रमुखाः व्यवहारिणश्चन्द्रच्छायमङ्ग-
राजमेवमवादिषुः=वक्ष्यमाणप्रकारेणोक्तवन्तः-हेस्वामिन् । एवं खलु वयमिहैव
चम्पायां नगर्याम् अरहन्नकप्रमुखा बहवः सांयात्रा नौकावाणिजकाः परिवसामः,

सांयात्रिक से इस प्रकार कहा-(तुम्हे णं देवाणुप्पिया बहूणि गामा
गर जाव आहिंडह, लवणसमुद्रं च अभिक्खणं २ पोयवहणेहिं
ओगाहेह) हे देवानुप्रियो ! आप लोग अनेक ग्राम आकर आदि में
परिभ्रमण करते रहते हो-तथा लवण समुद्र को भी नौका यानों से
बार २ पार करते रहते हो (तं अत्थियाइं भे केइं कहिं चि अच्छेए दिट्ठ
पुब्बे ?) तो कहो यदि कहींपर आप लोगों ने कोई आश्चर्य देखा हो तो ।
(तएणं ते अरहन्नग पामोक्खा चंदच्छायं अंगरायं एवं वयासी) ऐसा
राजा की जिज्ञासा जानकर उन व्यवहारी अरहन्नक प्रमुखों ने अंगदे-
शाधिपति उन चंदच्छाय राजा से इस प्रकार कहा-(एवं खलु सामी
अम्हे इहेव चंपाए नयरीए अरहन्नग पामोक्खा बहवे संजत्तंगा णावा

(तुम्हेणं देवाणुप्पिया बहूणि गामागर जाव आहिंडह लवणसमुद्रं च
अभिक्खणं २ पोयवहणेहिं ओगाहेइ)

हे देवानुप्रियो ! तमे घणुं गाम आकर वगेरेमां परिभ्रमणु करता न
रहो छो तेमण लवणसमुद्रने पणु वडाणु वडे वारंवार पार करता रहो छो

(तं अत्थियाइं भे केइं कहिं चि अच्छेए दिट्ठपुब्बे !) तमे केअ पणु
नवाधनी वात नेअं डाय तो अतावे।

(तएणं अरहन्नगपामोक्खा चंदच्छायं अंगरायं एवं वयासी)

अंगदेशाधिपति राजा चंदच्छायनी जिज्ञासा न्नाणीने अरहन्नक, प्रमुखो
अे तेने आ प्रमाणु क्खुं--

(एवं खलु सामी अम्हे इहेव चंपाए नयरीए अरहन्नगपामोक्खा बहवे

ततः खलु वयमन्यदा कदाचिद् अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित्समये गणिमं च ४ गणि-
मादि चतुर्विधं क्रयाणकं पोतवहने भृत्वा समुद्रे प्रस्थिताः, तथैव अहीनातिरिक्तं=
न न्यूनाधिकं, किंतु यथादृष्टं तथैव भवतामग्रे कथयामः, यावत्=समुद्रेगच्छन्तो
वयं गम्भीरपुरपत्तनं=नौकावतरणस्थानं प्राप्य शकटसमूहे सर्वं क्रयाणकं भृत्वा
मिथिलायां नगर्यां वहिस्थाने शकटसमूहमवस्थाप्य कुम्भकस्य राज्ञोदर्शनार्थं
मिथिला नगरीं प्रविष्टाः, यावत् - कुम्भकस्य राज्ञः प्राभृतं दिव्यं कुण्डलयुगलं
चोपनयामः, कुम्भकनृपायोपहारं वयं प्रदत्तवन्त इत्यर्थः । तदा खलु स कुम्भकः

वणियगा परिवसामो, तएणं अम्हे अन्नया कयाई गणिमं च ४ तहेव
अहीणमतिरिक्तं जाव कुंभगस्स रन्नो उवणेमो) स्वामीन् सुनो हम
अरहन्नक प्रमुख अनेक सांघात्रिक पोतवणिक् यही चंपा नगरी में रहते हैं

हम लोग किसी एक समय, गणिमादि चतुर्विध क्रयाणक को पोत
वहन में भरकर यहां से समुद्रीय रास्ते से होकर मिथिला राजधानी
गये हुए थे । वहां हम ने जो कुछ देखा वह आपके समक्ष न न्यून रूप
में और न अधिक रूप में किन्तु जैसा देखा वैसा ही हम निवेदित
करते हैं-हम लोग नौका से यहां से प्रस्थित होकर गंभीरक पोत पत्तन
पर पहुँचे वहां उतर कर हम लोगों ने समस्त अपना क्रयाणक शकटों
में भर दिया । वहां से चल कर फिर हम लोग मिथिला नगरी के बाहिर
एक उद्यान में गाड़ियों को रख कर कुंभक राजा के दर्शन करने के
लिये मिथिला नगरी गये । वहां राजा के समीप पहुँच कर हम लोगों
ने उन के समक्ष अपनी भेंट रख दी और कानो के दो कुण्डल भी

संजत्तगा णावा वणियगा परिवसामो तएणं अम्हे अन्नया कयाई गणिमं च ४ तहेव
अहीणमतिरिक्तं जाव कुंभगस्स रन्नो उवणेमो)

हे स्वामी ! अमे अरहन्नक प्रमुख अनेक सांघात्रिक पोत वाणिक्के
अही' य'पानगरीमां ज रहीये छीओ.

अमे कोइ वणत गणिम वगेरे यार जतनी वेत्ताणुनी वस्तुओ पोत
वडन नां भूडीने अहीथी समुद्रना भागेथी मिथिला राजधानीमा गया उता.
त्यां अमे जे कुंभ जेथुं छे ते तमारी सामे वधारे पडतुं पणु नहि तेमज
ओष्ठुं पणु नहि ओटव छे त्यां जेवी रीते जे रुपमा अमे जेथुं छे ते
विषे तमारी सामे निवेदन करीये छीओ. अमे दोको अही'थी वडाणु वडे प्रस्थान
करीने गंभीरक पोतपत्तन उपर पडोअ्या. त्यां उतरिने अमे वेत्ताणुनी जधी
वस्तुओ गाडाओमां लरी. तयार पछी त्यांथी आदीने मिथिला नगरीनी गडार
उद्यानमा गाडीओने उलीराभीने कुंभक राजांना दर्शन माटे मिथिला नगरीमां

‘મલ્લીએ’ મલ્લ્યાઃ=મલ્લીનામ્ન્યા વિદેહરાજવરકન્યાયાઃ=સ્વકન્યકાયાસ્તદ્ દિવ્યં કુંડલયુગલં પિનદ્વયતિ, પિનદ્વય=પરિધાપ્ય પ્રતિવિસર્જયતિ । હે સ્વામિન્ ! તદેષાં સ્વલુ અસ્માભિઃ કુમ્ભકસ્ય રાજ્ઞો ભવને, મલ્લી વિદેહરાજવરકન્યા=વિદેહ-રાજસ્ય કુમ્ભકસ્ય વરા સર્વગુણયુક્તત્ત્વાત્ શ્રેષ્ઠા કન્યા, આશ્ચર્યં દ્રષ્ટુમ્=અવલોકિતમ્ । તત્ નો સ્વલુ અન્યા કાઽપિ તાદૃશી દેવકન્યા વા યાવત્-અત્ર યાવચ્છબ્દેનેદં દ્રષ્ટુમ્-‘અસુરકન્યા વા-નાગકન્યા વા યક્ષકન્યા વા ગંધર્વકન્યા વા રાજકન્યા વા’ ઇતિ । અસુરકન્યા વા નાગકન્યા વા યક્ષકન્યા વા ગંધર્વકન્યા વા રાજકન્યા વા, ઇતિ સંસ્કૃતમ્ , યાદૃશી સ્વલુ મલ્લી વિદેહરાજવરકન્યા, યાદૃશી મિથિલાગી-

(તણં સે કુંભએ મલ્લીએ વિદેહરાયવરકન્યાએ તં દિવ્યં કુંડલજુયલ પિણદ્વેહ) મેંટ કો સ્વીકાર કરકે ઉસી સમયે ઉન કુંભક રાજા ને અપની વિદેહ રાજવર કન્યા મલ્લી કુમારી કો બુલાયા-ઑર બુલાકર બે દો કુંડલ ઉસે પહિના દિયે । (પિણદ્વિત્તા પહિવિસર્જેહ) ઑર પહિના કર ફિર ઉસે કન્યાન્તઃ પુર મેં પ્રતિ વિસર્જિત કર દિયા । (તં એસણં સામી અમ્હેં હિં કુંભરાયભવર્ણસિ મલ્લી વિદેહ અચ્છેરએ દિદ્વે, તં નો સ્વલુ અન્ના કાવિ તારિસિયા દેવ કન્યા વા જાવ જારિસિયાણં મલ્લી વિદેહ૦) હસ તરહ હે સ્વામીન્ ! હમને કુંભક રાજા કે ભવન મેં સર્વ ગુણ સંપન્ન વિદેહ રાજવર કન્યા મલ્લી કુમારી રૂપ અશ્ચર્ય દેસા હૈ ।

હમારી દૃષ્ટિ મેં અન્ય કોઈ બી એસી દેવ કન્યા, અસુર કન્યા, નાગ કન્યા, યક્ષ કન્યા, ગંધર્વ કન્યા અથવા રાજ કન્યા આશ્ચર્ય રૂપા નહીં હૈ

ગયા. ત્યાં જઈને અમે તેનની સામે ભેટ તેમજ કાનના કુંડળની ભેટ મૂકી.

(તણં સે કુંભએ મલ્લીએ વિદેહરાયવરકન્યાએ તં દિવ્યં કુંડલજુયલં પિણદ્વેહ)

ભેટ સ્વીકારીને તેજ વળતે કુંભક રાજાએ પોતાની વિદેહ રાજવરકન્યા મલ્લી કુમારીને બોલાવી. અને બોલાવીને કુંડળો તેને પહેરાવ્યાં. (પિણદ્વિત્તા પહિવિસર્જેહ,) અને પહેરાવીને તેને કન્યાન્તઃપુરમાં મોકલી દીધી.

(તં એસણં સામી અમ્હેં હિં કુંભરાયભવર્ણસિ મલ્લી વિદેહઅચ્છેરએ દિદ્વે તં નો સ્વલુ અન્ના કાવિ તારિસિયા દેવકન્યા વા જાવ જારિસિયાણં મલ્લીવિદેહ૦) આ પ્રમાણે હે સ્વામી ! અમે કુંભક રાજાના મહેલમાં સર્વગુણ સંપન્ન વિદેહ રાજવર કન્યા મલ્લી કુમારીના રૂપમાં આશ્ચર્ય બોધું છે.

અમારી સામે બીજી કોઈ પણ દેવકન્યા અસુર કન્યા, નાગ કન્યા, યક્ષ કન્યા, ગંધર્વકન્યા, અથવા તે રાજકન્યા નથી કે જે એવી વિદેહ રાજવર કન્યા મલ્લી કુમારી જેવી આશ્ચર્ય રૂપા હોય.

श्वरस्य कुम्भरस्य कन्यका मल्ली दिव्याश्चर्यरूपा विराजते, नास्ति तादृशी काऽपि देवकन्या तथा न सन्त्यसुरकन्यकादयः काश्चिदपि तत्तुल्या इति भावः ।

ततस्तदनन्तरं खलु चन्द्रच्छायनामा नृपस्तान् अरहन्नकप्रमुखान् सत्कारयति=वस्त्रादिना तेषां सत्कारं करोति, सम्मानयति-मधुरवचनादिना प्रशंसति । सत्कृत्य संमान्य प्रतिविसर्जयति । तेभ्योऽरहन्नकादिभ्यो व्यवहर्तृभ्यः क्रयविक्रय व्यवहारेषु राजकीय शुल्कं मदीयभृत्यैर्न ग्रहीतव्यमित्याज्ञापत्रं दत्वा तान् विसर्जयति स्मेत्यर्थः । ततः खलु चन्द्रच्छायो वाणिजकजनितहर्षः = अरहन्नकादि वाणिजकवचनश्रवणेन मल्लीकुमारीं संजातानुरागः सन् दूतं शब्दयति, यावद्=

जैसी कि चिदेह राजवर कन्या मल्ली कुमारी है । (तएणं चंदच्छाए ते अरहन्नगपामोक्खे सक्कारेइ, सम्माणेइ सक्कारित्ता सम्माणित्ता, पडिविसज्जेइ, तएणं चंदच्छाए वाणियगजणियहरिसे दूतं सदावेइ, जाव जइ वि य णं सा सयं रज्जसुक्का, तएणं से दूते हट्ठे जाव पहारेत्था गमणाए) इस प्रकार उन अरहन्नक प्रमुख सांघात्रिकों के मुख से मल्ली कुमारी रूप आश्चर्य श्रवण कर चंदच्छाय राजा ने उन अरहन्नक प्रमुख पोत वणिकों का वस्त्रादि प्रदान द्वारा सत्कार किया और मधुर वचनादि द्वारा उनकी बहुत २ प्रशंसा की ।

बाद में उन्हें अपने पास से राजकीय शुल्क माफ कर विसर्जित कर दिया उन्हें इस प्रकार का “ मेरे भव्य जन इन अरहन्नक आदि व्यवहारी जनों से क्रय विक्रय के व्यवहार में राजकीय शुल्क न लेवें आज्ञा पत्र लिखकर दे दिया । पश्चात् उन अरहन्नक आदि वणिगजनों के वचनों के

(तएणं चंदच्छाए ते अरहन्नगपामोक्खे सक्कारेइ, सम्माणेइ सक्कारित्ता, सम्माणित्ता पडिविसज्जेइ तएणं चंदच्छाए वाणियगजणियहरिसे दूतं सदावेइ जाव जइ वि य णं सासयं रज्जसुक्का तएणं से दूते हट्ठे जाव पहारेत्था गमणाए)

आ रीते ते अरहन्नक प्रमुख सांघात्रिकाना मोंथी मल्लीकुमारी इय आश्चर्य सांलणीने चंदच्छाय राजाणे अरहन्नक प्रमुख ते पोत वाणिकेनो वस्त्र वगेरे आपीने सत्कार कर्थो तेमज मधुर वचनो वडे तेमना भूणज वणाणु कथो.

त्यार भाद राजकीय कर (मडिसूल) भाइ करीने तेमने विदाय करती वणते “ भारा तमाभ राजकर्मचारीओ अरहन्नक वगेरे वेपारीओ पासेथी कय विक्रयना व्यवहारमां राजकीय कर लेवो नहि ” आ ज्ञातनुं आज्ञापत्र लभी आप्थुं त्यार पछी अरहन्नक वगेरे वणिक जनोना मोंथी सांलणेला वचनोथी मल्लीकुमारी उपर जेमना हृदयमां प्रेम उत्पन्न थयो छे, जेवा ते

अत्र यावत् कहणादिदं द्रष्टव्यम्-शब्दयित्वा चैवमवादीत्-हे देवानुप्रिय । त्वं मिथिलायां नगर्यां गत्वा कुम्भकं राजानं ब्रूहि-तव कन्यकां मल्ली चन्द्रच्छायो वाञ्छति ' इति । यद्यपि च खलु सा स्वयं राज्यशुल्का = राज्यार्थिनी, एवं चेत्तस्याः समग्रं राज्यं समर्पयामीति भावः । ततस्तदनन्तरं खलु स दूतश्चन्द्रच्छाय-नृपाज्ञया हृष्टतुष्टः=अत्यन्तं प्रमुदितः सन् यावत् कतिपय सैन्यसहितो रथारूढः प्राधारयद् गमनाय=गन्तुं प्रवृत्त इत्यर्थः । इति द्वितीयस्य चन्द्रच्छायनाम्नो नृपस्य सम्बन्धः कथितः ॥ सू० २४ ॥

मूलम्-तेणं कालेणं तेणं समएणं कुणाल नाम जणवए होत्था, तत्थ णं सावत्थी होत्था, तत्थ णं रुप्पी कुणालाहि-वई नाम राया होत्था, तस्स णं रुप्पिस्स धुया धारिणीए देवीए अत्तया सुबाहुनामं दारिया, होत्था, सुकुमाल० रूवेण य जोवणेणं लावण्णेण यउक्किट्ठाउक्किट्ठसरीरा जाया यावि

श्रवणसे मल्ली कुमारीके ऊपर जिसका अनुराग उत्पन्न हो गया है ऐसे उस चन्द्रच्छाय राजा ने उसी समय दूत को बुलाया । बुला कर उससे ऐसा कहा-हे देवानुप्रिय । तुम मिथिला नगरी में जाकर कुम्भक राजासे कहो कि आपकी पुत्री मल्ली कुमारी को चन्द्रच्छाया राजा चाहते हैं । यदि वह पुत्री मेरे समस्त राज्य को चाहेगी तो मैं उसे अपना समस्त राज्य समर्पित कर दूंगा । इस तरह वह दूत चन्द्रच्छाय राजा की आज्ञा से हर्षित एवं संतुष्ट होता हुआ कतिपय सैन्य सहित वहां से रथ पर आरूढ होकर मिथिला नगरी की ओर प्रस्थित हो गया । इस तरह यह द्वितीय चन्द्रच्छाय नामके राजा का संबंध कहा । सूत्र " २४ "

चन्द्रच्छाय राजान्ने तरत न हूतने भोलाब्बो अने तेने कहुं-हे देवानुप्रिय । तमे मिथिला नगरीमां नधने कुम्भक राजाने कडोके तमारी पुत्री मल्ली कुमारी ने चन्द्रच्छाय राजा आडे छे

ने ते पुत्री भारा आणा राजाने पण धम्मशे तो हुं तेने पोतानुं राजान्य समर्पवा तैयारे छुं. आ रीते हूत चन्द्रच्छाय राजानी आज्ञाथी हर्षित तेमंज संतुष्ट थतो नधी केटलाक सैन्यनी साथे त्यांथी रथ उपर सवार थधने मिथिला नगरी तरक्क आदियो. आ प्रमाणे आ भीज्ज चन्द्रच्छाय नामना राजा ना संबंध विषे कहुं ॥ सूत्र " २४ " ॥

होत्था, तीसे णं सुवाहुदारियाए अन्नया चाउम्मासियमज्ज-
 णए जाए यावि होत्था, तएणं से रुप्पी कुणालाहिवई
 सुवाहुदारियाए चाउम्मासियज्जणयं उवट्ठियं जाणइ,
 जाणित्ता कोडुंविय पुरिसे सद्दावेइ, सद्दावित्ता एवं वयासी
 —एवं खलु देवाणुप्पिया ! सुवाहुदारियाए कल्लं चाउम्मासि-
 यमज्जणए भविस्सइ, तं कल्लं तुब्भेणं रायमग्गमोगाढंसि
 मंडवं जलथलयदसद्धवन्नमल्लं साहरेह जाव सिरिदामगंडं
 ओलइंति । तएणं से रुप्पी कुणालाहिवई सुवन्नगारसेणिं
 सद्दावेइ सद्दावित्ता एवं वयासी—खिप्पामेव भो देवाणु-
 प्पिया ! रायमग्गमोगाढंसि पुप्फमंडवंसि णाणाविहपंच-
 वन्नेहिं तंदुलेहिं णगरं आलिहइ, तस्स बहुमज्झदेसभाए
 पट्टए रयेह, रएइत्ता जाव पच्चप्पिणांति, तएणं से रुप्पी
 कुणालाहिवई हत्थिक्खंधवरगए चाउरंगिणीए सेणाए
 महया भडचडगरयहयरविंदपरिक्खित्ते अंतेउरपरियालसंप-
 रिबुडे सुवाहुं दारियं पुरओ कट्ठु जेणेव रायमग्गे जेणेव
 पुप्फमंडवे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता हत्थिक्खंधाओ
 पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता पुप्फमंडवं अणुपविसइ, अणुपवि-
 सित्ता सीहासणवरगए पुरत्थाभिमुहे सन्निसन्ने, तएणं
 ताओ अंते उरियाओ सुवाहुदारियं पट्टयंसि दुरूहेति
 दुरूहित्ता सेयपीयएहिं कलसेहिं ण्हाणेंति, ण्हाणित्ता सव्वा-
 लंकारविभूसियं करेंति करित्ता पिउणो पायं वंदिउं उव-

णेंति, तएणं सुबाहुदारिया जेणेव रूपी राया तणेव उवा-
गच्छई उवागच्छित्ता पायग्गहणं करेइ, तएणं से रूपी राया
सुबाहुदारियं अंके निवेसेइ, निवेसित्ता सुबाहुदारियाए
रूवेण य जो० लाव० जाव विम्हिए वरिसघरं सदावेइ,
सदावित्ता एवं वयासी-तुमण्णं देवाणुप्पिया मम दोच्चेणं
बहूणि गामागरनगरगिहाणि अणुपविससि, तं अत्थि ताइं
ते कस्सइ रन्नो वा ईसरस्स वा कहिंचि एयारिसए मज्जणए
दिट्ठपुब्बे जारिसए णं इमीसे सुबाहुदारियाए मज्जणए ?
तएणं से वरिसधरे रुपि करयल० एवं वयासी-एवं खलु
सामी ! अहं अन्नया तुब्भेणं दोच्चेणं मिहिलं गए, तत्थ
णं मए कुंभगस्स रन्नो धूयाए पभावईए देवीए अत्तयाए
मल्लीए विदेहरायकन्नगाए मज्झणए दिट्ठे, तस्स णं मज्ज-
णगस्स इमे सुबाहुदारियाए मज्जणए सहस्सइमं पि कलं
न अग्घेइ, तएणं से रूपी राया वरिसघरस्स अंतिए एय-
मट्ठं सोच्चा णिसम्म सेसं तहेव मज्जणगजणितहास दूतं
सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-जाव जेणेव मिहिलानयरी
तेणेव पहारेत्थए गमणाए ॥ सू० २५ ॥

टीका—अथ तृतीयस्य रुक्मिनाम्नो नृपस्य संबन्धं प्रस्तौति—‘ तेणं कालेणं ’
इत्यादि । तस्मिन् काले तस्मिन् समये कुणालो नाम जनपदः=देशः, आसीत्,

‘ तेणं कालेणं तेणं समएणं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय में
(कुणाल नाम जणवए होत्था) कुणाल नामका जनपद अर्थात् देश था ।

‘ तेणं कालेणं समएणं ’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते समये (कुणाल नाम

તત્ર=તસ્મિન્ દેશે ખલુ શ્રાવસ્તી નામ નગર્યાસીત । તત્ર=શ્રાવસ્ત્યાં નગર્યાં ખલુ
 'રુપ્પી' રુક્મી=રુક્મિનામા કુણાલાધિપતિઃ=કુણાલદેશાધિપતિર્નામ=પ્રસિદ્ધઃ
 રાજાઽઽસીત્ । તસ્ય ખલુ રુક્મિણો દુહિતા=પુત્રી ધારિણીદેવ્યા આત્મજા=ગર્ભ-
 સમુત્પન્ના, સુવાહુર્નામ=સુવાહુનામ્ની દારિકા=રુન્યકા આસીત્ । સા સુવાહુદારિકા
 કીદૃશીત્યાહ-'સુઝમાલપાણિપાયા' સુકુમારપાણિપાદા=કોમલકરચરણવતી, તથા-
 રૂપેણ=આકૃત્યા વર્ણેન ચ, યૌવનેન=તારુણ્યેન, લાવણ્યેન ચોત્કૃષ્ટા=ઉત્કર્ષવતી
 પ્રધાનેત્યર્થઃ, અતएव-ઉત્કૃષ્ટ શરીરા=પરમસુન્દરાઙ્ગી યાવત્ સકલવ્રનિતાગુણસંપન્ના

(તત્થળં સાવત્થી નામ નગરી હોત્યા) ડસ જનપદ-દેશ-મેં શ્રાવસ્તી
 નામ કી નગરી થી । (તત્થળં રુપ્પી કુણાલાહિવર્દ નામં રાયા હોત્યા-
 તસ્સળં રુપ્પિસ્સ ધુયા ધારિણીઁ દેવીઁ અત્તયા સુવાહુનામં દારિયા
 હોત્યા) ડસ શ્રાવસ્તી નગરી મેં કુણાલ દેશ કે અધિપતિ જિન કા નામ
 રુક્મી થા રહતે થે । ડસ રુક્મી રાજા કી ઁક પુત્રી થી । જિસ કા
 નામ સુવાહુ થા ।

યહ ધારિણી દેવી કે ગર્ભ સે ઉત્પન્ન હુઈ થી । (સુકુમાલઁ રૂપેણ
 ય જોવ્વળે ણં લાવળેણ ય ઉક્કિટ્ઠા, ઉક્કિટ્ઠ સરીરા જાયા યાવિ હોત્યા)
 ડસ કે હાથ ઔર ચરણ હી અધિક સુકુમાર થે । યહ રૂપ-આકૃતિ ઔર
 વર્ણ સે યૌવન સે તથા લાવળ્ય સે સચ મેં સુન્દર માની જાતી થી । ડસ
 કારણ યહ પરમ સુન્દરાઙ્ગી થી ઔર સ્ત્રી સંવંધી સમસ્ત ગુણો સે યુક્ત

જનવઁ હોત્યા) કુણાલ નામે જનપદ ઁટલે કે દેશ હોતો. (તત્થળં સાવત્થી
 નામ નગરી હોત્યા) તે જનપદ-દેશમાં શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી.

(તત્થળં રુપ્પી કુણાલહિવર્દ નામં રાયા હોત્યા તસ્સ ણં સપ્પિસ્સ ધુયા ધારિ-
 ણીઁ દેવીઁ અત્તયા સુવાહુ નામં દારિયા હોત્યા)

શ્રાવસ્તી નગરીમાં કુણાલ દેશના અધિપતિરુક્મી રહેતા હતા. રુક્મી
 રાજા ને ઁક પુત્રી હતી તેનું નામ સુવાહુ હતું.

ધારિણી દેવીના ગર્ભથી તેનો જન્મ થયો હતો.

(સુકુમાલઁ રૂપેણ ય જોવ્વળે ણં લાવળેણ ય ઉક્કિટ્ઠા, ઉક્કિટ્ઠસરીરા જાયા
 યાવિ હોત્યા)

તેના હાથપગ ખૂબ જ સુકોમળ હતા. તે રૂપ, આકૃતિ, યૌવન, તેમજ
 લાવણ્ય બધામાં સુંદર ગણાતી હતી. તેથી તે ખૂબજ સુંદર અંગેવાળી અને
 સ્ત્રી સંબંધી બધા ગુણોથી યુક્ત હતી.

जाता चाप्यासीत्० । तस्याः खलु सुबाहुदारिकाया अन्यदाकदाचित् चातुर्मासिकं मज्जनकं=स्नानं=स्नानमहोत्सवश्चाप्यभूत् ततस्तदनन्तरं स रुक्मीकुणालाधिपतिः सुबाहुदारिकायाः=स्वपुत्र्याश्चातुर्मासिकमज्जनकमुपस्थितं जानाति० । ज्ञात्वा कौटुम्बिकपुरुषान्= आज्ञाकारिणः पुरुषान् शब्दयति=आह्वयति, शब्दयित्वा एव-मवादीत्-हे देवानुप्रियाः ! एवं खलु सुबाहुदारिकायाः मम पुत्र्याः कल्ये=प्रभाते द्वितीयदिवसेत्यर्थः चातुर्मासिकमज्जनकं चातुर्मासिकस्नानमहोत्सवो भविष्यति, तत् तस्मात् कल्ये यूयं खलु राजमार्गमवगाढे=राजमार्गसंनिक्वष्टे मण्डपे जलस्थ-लजदशार्धवर्णमाल्यं=जलजं स्थलजं पञ्चवर्णपुष्पसमूहं संहरत=समानयत, यावत्-

थी । (तीसेणं सुबाहु दारियाए अन्नया चाउम्मासियमज्जणए जाए यावि होत्था) एक दिन इस सुबाहु पुत्री के चातुर्मासिक स्नान महोत्सव का समय आया (तएणं से रुपी कुणालाहिवई सुबाहु दारियाए चाउम्मासिय मज्जणयं उवट्ठियं जाणइ) कुणाल देशाधिपति रुक्मि राजा को अपनी पुत्री सुबाहु दारिका के चातुर्मासिक स्नानोत्सव का जब ध्यान आया-तब (जणित्ता कौटुम्बिय पुरिसे सदावेइ) ऐसी जान कर उस ने कौटुम्बिक पुरुषों को बुलाया- (सदावित्ता एवं वयासी) और बुलाकर उनसे ऐसा कहा- (एवं खलु देवाणुप्पिया ! सुबाहु दारियाए कल्लं चाउम्मासिय मज्जणए भविस्सइ) हे देवानुप्रियों ! कल प्रातः काल सुबाहु दारिका का चातुर्मासिक स्नान होगा । (तं कल्लं तुव्वेणं रायमग्गमोगाढंसि मंडवं जलथल दसद्धवन्न मल्लं साहरेइ) अतः तुम लोग राज मार्ग के समीप मुख्य मंडप में कल प्रातः काल ही जल, स्थल में

(तीसेणं सुबाहुदारियाए अन्नया चाउम्मासिय मज्जणए जाए यावि होत्था)

એક દિવસે સુબાહુ પુત્રીને આતુર્માસિક સ્નાન મહોત્સવનો સમય આવ્યો.

(તણં સે કુણાલાહિવઈ સુબાહુ દારિયાએ ચાઉમ્માસિય મજ્જણયં ઉવટ્ઠિયં જાણइ)

કુણાલ દેશના રાજા રુક્મીને તેની પુત્રી સુબાહુને આતુર્માસિક સ્નાનોત્સવનો જ્યારે વિચાર આવ્યો ત્યારે (જણિત્તા કૌટુંબિય પુરિસે સદાવેइ) તેણે કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા (સદાવિત્તા એવં વયાસી) અને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું—

(एवंखलु देवाणुप्पिया ! सुबाहुदारियाए सकल्लं चाउम्मासियमज्जणए भविस्सइ)

हे देवानुप्रियो ! आवती કાલે સવારે સુબાહુ દારિકાનું આતુર્માસિક સ્નાન થશે.

(તં કલ્લં તુવ્વેણં રાયમગ્ગમોગાઢંસિ મંડવં જલા થલ દસદ્ધવન્નમલ્લં સાહરેइ)

એથી તમે આવતી કાલે સવારે રાજમાર્ગની પાસેના મુખ્ય મંડપમાં

अत्र यावच्छब्देनेदं द्रष्टव्यम्—एकं च खलु महत् श्रीदामकाण्डमुपनयत, तस्य मण्ड-
पस्य खलु बहुमध्यदेशभागे एकं महत् श्रीदामकाण्डं यावत् पाटलादि पुष्पसमूह
सहितं गंधधाणि सुश्रुत् उल्लोचे अवलम्बयतः इति ततस्ते कौटुम्बिक पुरुषास्तथैव
मण्डपमध्ये उल्लोचे=चन्द्रातपे श्रीदामकाण्डमवलम्बयन्ति० ततः खलु स रुक्मी
कुणालाधिपतिः सुवर्णकारश्रेणिः=सुवर्णकारान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवं=वक्ष्यमाण
प्रकारेणावादीत्—भो देवानुप्रियाः ! क्षिप्रमेव=शीघ्रमेव, राजमार्गमवगाढे=राज
मार्गाऽऽसन्ने पुष्पमण्डपे ननाविधपञ्चवर्णैः=अनेकविधैः पञ्चवर्णरज्जितैस्तण्डुलै
र्नगरं आलिखत=रचयत स्वस्तिकाद्याकारैश्चित्रयतेत्यर्थः । तस्य लिखितचित्रस्य

उत्पन्नं ह्येकं पञ्च वर्णं के पुष्पों को लाकर उपस्थित करो ।

(जाव सिरिदाम गंडे ओलइंति) तथा एक बड़ा भारी श्री दामकांड-
बहुत बड़ी लची पुष्पमाला—भी लाना । जो पाटल (गुलाब) आदि पुष्पों
से गुंथा हुआ हो और जिस में से नासिका को तृप्ति करने वाली
सुगंध निकल रही हो । उस मंडप के ठीक बीचो बीच ऊपर तने हुए
चंद्रवामें उसे लटका देना । इस तरह राजाकी आज्ञानुसार उन कौटु-
म्बिक पुरुषों ने सब कार्य कर दिया श्रीदाम कांड को वहां ऊपर चंद्रवा
में लटका दिया । (तएणं से रूपी कुणालाहिवई सुवन्नगरसेणि सदा-
वेइ, सदावित्ता एवं वयासी खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! रायमग्गमो
गाढंसि पुष्पमंडवसि णाणाविह पंचवण्णेहिं तंदुलेहिं णगरं आलिहह)
इस के बाद उस कुणालाधिपति रुक्मी राजा ने सुनारों को बुलाया—
और बुला कर उनसे ऐसा कहा हे देवानुप्रियो ! तुम लोग शीघ्र ही

७७ तेमज् स्थणना पंचवर्णुना पुष्पो लावो.

(जाव सिरिदामगंडे ओलइंति) तेमज् ओक मोटो श्रीदामकांड—मोटी
पुष्पमाणा—पणु साथे लावो. ते श्रीदामकांड गुलाब वगैरे पुष्पोथी गुंथाओतो
तेमज् नासिका तृप्त थाय तेवी सुवासवाणो होवो. नेधओ. तेने मंडपनी
भदोभर वओउपर ताणुवामां आवेला चंदरवामां लटकावले. आ प्रभाणु
राजानी आज्ञा सांलणीने ते राज पुरुषेओ तेमनी आज्ञा प्रभाणु ७ काम पुइं
करी आणुं. श्रीदामकांडने अधवओ चंदरवामां लटकाओ.

(तएणं से रूपी कुणालहिवई सुवन्नगरसेणि सदावेइ, सदावित्ता एवं
वयासी खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! रायमग्गमोगाढंसि पुष्पमंडवसि णाणा-
विह पंचवण्णेहिं तंदुलेहिं णगरंआलिहह)

त्यारपणी कुणालाधिपतिओ सोनीओने ओलाओया अने ओलावीने तेओने कहु—

बहुमध्यदेशभागे पट्टकं रचयत, रचयित्वा यावत् प्रत्यर्पयन्ति । हे स्वामिन् ! यथा देवेन समादिष्टं तथा सर्वं साधितमस्माभिरित्येवं ते कथयन्ति स्मेत्यर्थः । ततस्तदनन्तरं खलु स रुक्मी कुणालाधिपतिर्हस्तिस्कन्धवरगतः=गजस्कन्धोपरि वरासने विराजमानः, 'चाउरंगिणीए' चतुरङ्गिण्या गजाश्वरथपदातिरूपया 'सेणाए' सेनया 'महया भडचडगडपहयरविंदपरिक्खित्ते' महामटचङ्गरपहयरवृन्दपरिक्षिप्तः महाभटानां चङ्गरः विच्छर्दः समर्दः अन्यजनदुष्पवेश्यः तथाविधो यः पहयरः समुदायस्तस्थ वृन्दं=समूहः तेन परिक्षिप्तः=परिवृतः, 'चङ्गर' इति 'पहयर' इति च देशीयः शब्दः समूहार्थवाचकः । अन्तःपुरपरिवारसंपरिवृतः सुबाहुं=सुबाहु-राजमार्ग के समीप बने हुए पुष्प मंडप में अनेक रंगों से रंगे हुए चावलों से नगर की रचना करो ।

(तस्स बहुमज्झदेसभाए पट्टयं रहेय) उसने ठीक बीचों बीच में एक पट्टक बनाओ—(रएइत्ता जाव पच्चप्पिणांति) पट्टक बनाकर उन-लोगों ने राजा को इसकी पीछे खबरकर दी—उन्होंने कहा स्वामी ! जैसा कार्य करने के लिये आपने आज्ञा प्रदान की थी—वैसाही सब काम हमने कर दिया है इस प्रकार की राजा को सूचना कर दी—(तएणं से रूपी कुणालाहिर्वई हत्थि खंधवरगए चाउरंगिणीए सेणाए महया भडचङ्गर पहयरविंदपरिक्खित्ते अंतेउरपरियालसंपरिवुडे सुबाहुं दारियं पुरओ कट्टु जेणेव रायमग्गे जेणेव पुप्फमंडवे तेणेव उवागच्छइ) इस के बाद वे कुणालाधिपति रुक्मी राजा हाथी पर बैठ कर चतुरंगिणी सेना के साथ २ महाभटों के समूह से कि जिस से भीतर और कोई दूसरा

“ हे देवातुप्रियो ! तमे सत्परे राजभार्गनी पासे बनाववाभां आवेत्ता पुष्प-मंडपभां अनेक रंगधी रंगायेत्ता योभाथी नगरनी रचना करे।

(तस्स बहुमज्झ देसभाए पट्टयं रहेय) तेनी भरोभर अधवन्थे अेक पट्टक बनाये। (रएइत्ता जाव पच्चप्पिणांति) आ प्रभाण्णे पट्टक बनावीने तेओओ राजने सूचना करी के हे स्वामी ! वे प्रभाण्णे काम करवानी तमे अमने आज्ञा आपी हुती ते प्रभाण्णे अधुं अमे तैयार करी दीधुं छे।

(तएणं से रूपी कुणालाहिर्वई हत्थि खंधवरगए चाउरंगिणीए सेणाए महया भडचङ्गरपहयरविंदपरिक्खित्ते अंहे उरपरियालसंपरिवुडे सुबाहुं दारियं पुरओ कट्टु जेणेव रायमग्गं जेणेव पुप्फमंडवे तेणेव उवागच्छइ)

त्यार पछी ते कुणालाधिपति रुक्मी राजा हाथी उपर सवार थईने चतुरंगिणी सेनानी साथे साथे जेभां कंधपण्णे चेसी शके नहिं तेवा भडा-

નામ્ની દારિકાં=પુત્રી, પુરતઃ અગ્રે કૃત્વા યત્રૈવ રાજમાર્ગો યત્રૈવ પુષ્પમંડપસ્તત્રૈ-
વોપાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય હસ્તિસ્કન્ધાત્ પ્રત્યવરોહતિ=પ્રત્યવતરતિ, પ્રત્યવરુહ
પુષ્પમંડપમનુપવિશતિ, અનુપવિશ્ય સિંહાસનવ્રગતઃ 'પુરત્યાભિમુદ્ધે' પૌરસ્ત્યાભિ-
મુલ્લઃ પૂર્વદિશ્મુલ્લઃ, 'સન્નિસન્ને' સંનિપણ્ણઃ=ઉપવિષ્ટઃ । તતસ્તદનન્નં 'તાઓ'
તાઃ, 'અંતેઊરિયાઓ' આન્તઃ પુરવાસિન્વો વનિતાઃ સુવાહુદારિકાં પદ્મકે 'દુરુહંતિ'
દુરોહતિ=આરોહ્યન્તિ ઉપવેશયન્તીત્યર્થઃ । દુરુહ=આરોહ્ય શ્વેતપીતકૈઃ=રાજતસૌવર્ણૈઃ
કલશૈઃ સ્નપયન્તિ, સ્નપયિત્વા સર્વાલંકારવિભૂષિતાં કુર્વન્તિ, કૃત્વા=ભૂષયિત્વા, પિતુઃ
પાદૌ વન્દિતુમુપનયન્તિ તત્ સ્વલુ સુવાહુદારિકા યત્રૈવ રુક્મી રાજા તત્રૈવોપાગ-

મનુષ્ય યુગ્મ નહીં સકતાં હૈ તથા અન્તઃ પુર સે પરિવૃત્ત હોતે હુઅ અપની
પુત્રી સુવાહુદારિકા કો આગે કરકે જહાં રાજમાર્ગ કૈ સમીપ પુષ્પમંડપ
ઘનાં હુઆ થા વહાં આયે । (ઉવાગચ્છિત્તા હત્થિસ્વંધાઓ પચ્ચોરુહહ,
પચ્ચોરુહિત્તા પુષ્પમંડવં અણુપવિસહ-અણુવિસિત્તા સીહાસનવ્રગણ
પુરત્યાભિમુદ્ધે સન્નિસન્ને) વહાં આકર વે હાથી કૈ સ્કંધ સે નીચે ઉતરે ।
ઉતર કર પુષ્પ મંડપ મેં ઉપવિષ્ટ હુઅ । વહાં જાકર વે પૂર્વદિશા કી તરફ
મુલ્લ કર કૈ શ્રેષ્ઠ સિંહાસન પર વૈઠ ગયે । (તર્ણ તાઓ અન્તે ઊરિયાઓ
સુવાહુદારિયં પદ્મયંતિ દુરુહંતિ, દુરુહિત્તા સેયપીયર્હિં કલસેહિં ણ્હાવેંતિ,
ણ્હાવિત્તા સવ્વાલંકારવિભૂસિયં કરેંતિ-કરિત્તા પિઝ્ઞો પાયં વંદિઝં
ઉવર્ણેંતિ) હસ કૈ વાદ ઉન અન્તઃ પુર નિવાસિની સ્ત્રિયોં ને સુવાહુદા-
રિકા કો પાટ પર ચઢાયા-ઔર ચઢા કરકે-વૈઠા કર કૈ-ચાંદી ઔર
સુવર્ણ કૈ શ્વેત પીલે કલશોં સે ઉસે સ્નાન કરાયા-સ્નાન કરાને કૈ વાદ

ભટોના સમૂહની વચ્ચે તેમજ અન્તઃપુરની સાથે પોતાની પુત્રી સુબાહુ દારિકાને
આગળ રાખીને જ્યાં રાજમાર્ગની પાસે પુષ્પમંડપ હતો ત્યાં ગયા.

(ઉવાગચ્છિત્તા હત્થિસ્વંધાઓ પચ્ચોરુહહ, પચ્ચોરુહિત્તા પુષ્પમંડવં અણુપવિસહ
અણુવિસિત્તા સીહાસનવ્રગણ પુરત્યાભિમુદ્ધે સન્નિસન્ને)

ત્યાં આવીને તેઓ હાથીના ઉપરથી નીચે ઉતર્યાં. ઉતરીને તેઓ પુષ્પ-
મંડપની અંદર ગયા ત્યાં જઈને તેઓ પૂર્વ દિશા તરફ મેં ડરીને એક
ઉત્તમ આસન ઉપર બેસી ગયા.

(તર્ણ તાઓ અંતેઊરિયાઓ સુવાહુદારિયં પદ્મયંતિ દુરુહંતિ દુરુહિત્તા સે-
યપીર્હિં કલસેહિં ણ્હાવેંતિ, ણ્હાવિત્તા સવ્વાલંકાર વિભાસિયં કરેંતિ કરિત્તા વિઝ્ઞો
પાયં વંદિઝં ઉવર્ણેંતિ)

ત્યારબાદ રણવાસની સ્ત્રીઓએ સુબાહુ દારિકાને પદ્મ ઉપર ચઢાવી અને
તેના ઉપર બેસાડીને ચાંદી તેમજ સોનાના સફેદ અને પીળા કળશોથી તેને

च्छति, उपागत्य पादग्रहणं करोति । ततः खलु स रुक्मीराजा सुबाहुदारिकामङ्गे-
उत्सङ्गे निवेशयति, निवेश्य सुबाहुदारिकाया रूपेण च यौवनेन च लावण्येन च
यौवद् विस्मितः= आश्चर्य प्राप्तः, वर्षधरं=वर्षधरपुरुषं अन्तः पुररक्षकं षण्ठपुरुषं
शब्दयति= आह्वयति, शब्दयित्वा एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्=उक्तवान्-
हे देवानुमिय ! त्वं खलु मम दौत्येन=दूतो भूत्वा बहूनि ग्रामाकरनगरगृहाणि
अनुपविशसि, तद् तस्माद्ब्रूहि-अस्तिचापि त्वया कस्यचिद् राज्ञो वा ईश्वरस्य वा
व्यवहारिणो वा सार्थवाहस्य वा श्रष्ठिनो वा कुत्रचिद् ईदृशं मज्जनकं दृष्टपूर्वं,

फिर उसे समस्त अलंकारों से विभूषित किया-विभूषित करके फिर वे-
उसे पिता के चरणों की वंदना करने के लिये ले चली ।

(तएणं सुबाहुदारिया जेणेव रूपी राया तेणेव उवागच्छइ, उवाग-
च्छित्ता पायगगहणं करेइ, तएणं से रूपी राया सुबाहु दारियं अंके
निवेशेइ, निवेशित्ता सुबाहुदारियाए रूपेण य जो० लाव० जाव विम्हिण
वरिसधरं सदावेइ) सुबाहु दारिका भी जहां रुक्मी राजा विराजमान
थे-वहां आई वहां आकर के उसने पिता के चरणों में नमन किया इस
के बाद राजाने उस सुबाहुदारिका को उठाकर अपनी गोद में बैठा लिया
बैठाकर उस सुबाहुदारिका के रूपसे यौवन से और लावण्य से विस्मि-
त हुए उन राजा ने वर्षधर अतःपुर के रक्षक नपुंसक-कंचुकी को
बुलाया (सदावित्ता एवं वयासी-तुमण्णं देवाणुप्पिया ! मम दोच्चेणं
बहूणि गामागरनगरगिहाणि अणुपविससि, तं अत्थियाइ ते कस्सइ)

नवडावी, नवडावीने तेने अधा धरेणुआथी शणुगारी, शणुगारीने तेआ तेने-
पिताना थरणेना वंदन भाटे लछ गछ.

(तएणं सुबाहु दारिया जेणेव-रूपीराया तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
पायगगहणं करेइ, तएणं से रूपीराया सुबाहुदारियं अंके निवेशेइ, निवेशित्ता
सुबाहुदारियाए रूपेण य जो० लाव० जाव विम्हिण वरिसधरं सदावेइ)

सुबाहु दारिका पणु ज्यां रुक्मी राजा ठेठा छेता त्यां आवी, आवीने
तेणे पिताना थरणेमां वंदन कर्या. त्यांआठ राजाये सुबाहु दारिकाने ठेठा-
वीने पिताना जेणामां जेसाडी दीधी. जेसाडीने सुबाहु दारिकाना इथ, यौवन
अने लावण्यथी विस्मय पायेला राजाये वर्षधर रणवासना रक्षक नपुंसक-
कंचुकीने जेलाव्या.

(सदावित्ता एवं वयासी तुमण्णं देवाणुप्पिया ! मम दोच्चे णं बहूणि गामाग-
रनगर गिहाणि अणुपविससि, तं अत्थियां ते कस्सइ रन्नो वा इसरस्स वा कहिं

यादृशं खलु अस्याः सुबाहुदारिकाया मञ्जनकम् ? । यतस्तदनन्तरं खलु स वर्ष-
धरः=अन्तःपुररक्षकः पण्डुरुरुपः, रुक्मिणं करतलपरिगृहीतं शिर आवर्त दशनखं
मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा एवमवादीत्-एवं खलु हे स्वामिन् ! अहम् अन्यदा=अन्य-
स्मिन् समये युष्माकं दौत्येन=दूतो भूत्वा मिथिलां राजधानीं प्रतिगतः, तत्र खलु
मया कुम्भकस्य राज्ञो दुहितुः=पुत्र्याः प्रभावस्था देव्याः प्रभावतीदेव्या आत्म-
जायाः=अङ्गजातायाः मल्ल्याः=मल्लीनाम्न्याः, विदेहराजवरकन्यकायाः यद् मञ्ज-
नकं दृष्टं, तस्य खलु मञ्जनकस्य=मल्लीमञ्जनकस्य, इदं सुबाहुदारिकाया मञ्जनकं
शतसहस्रतमामपि=लक्षामपि कलां=गोत्राया अंशं 'न अग्नेइ' नार्हति, न प्राप्नोती-

रन्नो वा इसरस्स वा कहिं चि एयारिसए मञ्जणए दिट्ठपुण्वे जारिसएणं
इमीसे सुबाहुदारियाए मञ्जणए) बुलाकर उससे ऐसा कहा-हे देवानु-
प्रिय ! तुम हमारे दूत होकर अनेकग्रामों में आकरो में नगरों एवं घरों
में जाते रहते हो, तो कहो तुमने पहिले ऐसा स्नपन महोत्सव कही किसी
राजो का किसी ईश्वर का किसी व्यवहारी का किसी सार्थवाहक अथवा
किसी श्रेष्ठी का देखा है जैसा कि इस सुबाहु दारिका का यह हुआ है ।

(तएणं से वरिसधरे रुप्पि करयल० एवं वयासी-एवं खलु सामी
अहं अन्नया कयाइं तुव्वेणं दोच्चेणं मिहिलं गए, तत्थणं मए कुंभकस्स
रन्नो धूयाए पभावईए देवीए अत्तयाए मल्लीए विदेहरायकन्नगाए मञ्जणए
दिट्ठे, तस्स णं मञ्जणगस्स इमे सुबाहुदारियाए मञ्जणए सयसहस्स-
इमंपि कलं न अग्नेइ) ऐसा सुनकर उस वर्ष धरने दोनों हाथों की
अञ्जलि बनाकर और उसे मस्तक पर चढ़ाकर रुक्मी राजा से इस

चि एयारिसए मञ्जणए दिट्ठ पुण्वे जारिसए णं इमीसे सुबाहुदारियाए मञ्जणए

आलावीने तेमणे आ प्रभाणे कहुं—“ हे देवानुप्रियो ! तमे अमारा
इतना इपमां धष्ठा आभो, आकारो, नगरो अने धरोमां अपर-अपर करता रहो
छो तो बतावो के तमे पडेलो अवे सुबाहु दारिका जेवो स्नपन महोत्सव को
राज, ईश्वर, को व्यवहारी, को सार्थवाहक अथवा को श्रेष्ठीने त्यां जेयो छे ?

(तएणं से वरिसधरे रुप्पि करयल० एवं वयासी-एवं खलु सामी ! अहं
अन्नया कयाइं तुव्वेणं दोच्चेणं मिहिलं गए तत्थ णं मए कुंभकस्स रन्नो धूयाए
पभावईए देवीए अत्तयाए मल्लीए विदेह रायकन्नगाए मञ्जणए दिट्ठे, तस्स णं
मञ्जणगस्स इमे सुबाहुदारियाए मञ्जणए सयसहस्सइमंपि कलं न अग्नेइ)

आ प्रभाणे सांखणीने ते वर्षधरे अने हाथनी अजली अनावीने तेने
मस्तके भूकीने रुक्मी राजने कहुं के हे स्वामी ! हुं को वअत तमारा इत

त्यर्थः । ततस्तदनन्तरं खलु स रुक्मी राजा वर्षधरस्य=वर्षधर पुरुषस्यान्तिके=समीपे 'एयमट्टं' श्रुत्वा निश्चय्य 'सेसं तहेव' शेषं तथैव-शेषवृत्तान्तं चन्द्रच्छायनृप-वद् बोध्यमित्यर्थः । तथाचायं सम्बन्धः-स रुक्मी-तं वर्षधरं प्रत्येवमवादीत्-हे देवानुप्रिय ! कीदृशी मल्ली वर्तते, तदा वर्षधर आह-नो खलु अन्या कापि तादृशी देवकन्या वा यावत् यादृशी खलु मल्ली विदेहराजवरकन्या, अत्र यावच्छ-ब्देनासुरनागयक्षगन्धर्वादि कन्यकाः संग्राह्याः, ततः खलु स रुक्मी वर्षधरपुरुषं

प्रकार कहा-हे स्वामिन । मैं किसी समय आपका दूत होकर मिथिला नगरी गया हुआ था-वहाँ मैंने कुंभक राजा की पुत्री कि जो प्रभावती की कुक्षि से अवतरित हुई है मल्ली कुमारी का जो विदेह राजा की पुत्रियों में सर्वोत्तम है जैसा स्नान महोत्सव देखा उसके समक्ष यह सुबाहुदारीका का मज्जनोत्सव लक्षांश-लाखमें अंश को भी प्राप्त नहीं कर सकता है । (तएणं से रूपी राया वरिसधरस्स अंतिए एयमट्टं सोच्चा णिसम्म सेसं तहेव मज्जणगजणितहासे दूतं सदावेइ, सदा-वित्ता एवं वयासी जाव जेणेव मिहिला नयरी तेणेव पहारेत्थ गमणाए) इस के बाद रुक्मी राजाने जब वर्षधर (कंचुकी पुरुष) के मुख से ऐसी बात सुनी तो उसका विचार कर उसने चन्द्रच्छाय राज की तरह अर्थात् राजा ने वर्ष धरसे मल्ली कुमारी के विषय में अपनी जिज्ञासा प्रकट की-पूछा वह कैसी है-तब वर्षधर ने उस से कहा-हे देवानुप्रिय ! क्या कहें-जैसा वह है ऐसी तो कोई भी कन्या नहीं है-न ऐसी कोई देव कन्या है न कोई असुर कन्या है, न कोई नाग कन्या है,

तरीके मिथिला नगरीमां गयेो डतो. त्यां मे' प्रभावतीना गलथी जन्मेली विदेह राजनी जधी पुत्रीओमां श्रेष्ठ कुंलक राजनी पुत्री भल्ली कुमारीनेो जेवो स्नान महोत्सव जेयो. तेनी सामे सुभाहु दारिकानेो स्नान महोत्सव लक्षांश पणु कही शकय तेम नथी.

(तएणं से रूपीराया वरिसधरस्स अंतिए अयमट्टं सोच्चा णिसम्म सेसं तहेव मज्जणगजणितहासे दूतं सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी जाव जेणेव मिहिला नयरी तेणेव पहारेत्थ गमणाए)

रुक्मी राजाजे ज्यारे वर्षधर (कंचुकी पुरुष) ना सुजेथी आ प्रभावे वात सांलणी त्यारे तेना विषे विचार करीने तेजे चन्द्रच्छाय राजनी जेम ओटले के राजाजे वर्षधरने भल्ली कुमारीना संबंधमां पोतानी धृष्टि जथा-वतां कहुं के ते केवी छे ? त्यारे जवाजमां वर्षधरे कहुं के छे देवानुप्रिय ! शुं कहुं ? जेवी ते कन्या छे तेवी तो कोछ पणु नथी. जेवी कोछ नथी देवकन्या

સત્કારયતિ, સન્માનયતિ, સત્કૃત્ય સંમાન્ય પ્રતિવિસર્જયતિ, તતઃ સ્વલુ સ રુક્મી
 કુણાલધિપતિઃ—મજ્જનજનિતર્પ્પઃ = મલ્લીમજ્જનકગુણશ્રવણસંજાત તદ્વિપયકા-
 રાગઃ સન્-દૂતં શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વા એવમવાદીત્-યાવત્ અત્ર યાવત્કરણાદિદં
 દ્રષ્ટવ્યમ્ । હે દેવાનુપ્રિય ! શીઘ્રમેવ મિથિલાં રાજધાનીં ગત્વા કુમ્ભકં રાજાનં
 બ્રૂહિ—‘રુક્મી કુણાલદેશાધિપતિસ્તવ કન્યકાં મલ્લીં વાઙ્છતિ’ इत्यादि । તતઃ
 સ્વલુ રુક્મિણ આદેશાનુસારેણ સ દૂતો રથારુઢઃ સન્ યત્રૈવ મિથિલાનગરી, તત્રૈવ
 પ્રાધારયદ્ ગમનાય = ગન્તું પ્રવૃત્તઃ । इति तृतीयस्य रुक्मिणो राज्ञः सम्बन्ध-
 कथितः ॥ सू० २५॥

ન કોઈ યક્ષ કન્યા હૈ, ન કોઈ ગન્ધર્વ કન્યા હૈ આદિ ૨ ।

ऐसा वर्षधर से सुनकर रुक्मी राजा ने वर्षधर का सत्कार किया
 सन्मान किया । सत्कार सन्मान करके फिर उसे अपने पास से विस-
 र्जित कर दिया । बाद में कुणाल देशाधिपति उन रुक्मी राजा ने मल्ली
 कुमारी के मज्जनोत्सव तथा गुणों के श्रवण से हर्षित और उस कुमारी
 में अनुरक्त चित्त हो कर दूत को बुलाया-बुलाकर फिर उससे ऐसा
 कहा-हे देवानुप्रिय ! तुम यहां से शीघ्र ही मिथिला राजधानी को जाओ
 और जाकर कुंभक राजा से कहो कि कुणाल देशाधिपति रुक्मी राजा
 तुम्हारी कन्या मल्ली कुमारी को चाहते हैं । इत्यादि

इस तरह अपने स्वामी की आज्ञा प्राप्त कर वह दूत रथ पर सवार
 हो-जहां मिथिला नगरी थी उस ओर प्रस्थित हो गया । यह तृतीय
 राजा रुक्मी का संबंध कहा गया है । सूत्र “ २५ ”

કે નથી, અસુર કન્યા કે નથી યક્ષકન્યા કે નથી ગન્ધર્વ કન્યા, વગેરે.

આ રીતે વર્ષધરની વાત સાંભળીને રુક્મી રાજાએ વર્ષધરનો સત્કાર
 કર્યો અને સન્માન કર્યું. સત્કાર તેમજ સન્માન કરીને તેમને પોતાની પાસેથી
 વિદાય કર્યા. ત્યારપછી કુણાલ દેશાધિપતિ રુક્મી રાજાએ મલ્લી કુમારીના
 મજ્જનોત્સવ તેમજ ગુણોના શ્રવણથી હર્ષિત તથા તે કુમારીમાં અનુરક્ત ચિત્ત
 વાળા થઈને હૃતને બોલાવ્યો. હૃતને બોલાવીને તેને કહ્યું-હે દેવાનુપ્રિય ! તમે
 અહીંથી સત્વરે મિથિલા રાજધાનીમાં જાઓ અને જઈને કુંભક રાજાને કહો કે
 કુણાલ દેશાધિપતિ રુક્મી રાજા તમારી કન્યા મલ્લી કુમારીને આહિ છે વગેરે.

આ પ્રમાણે પોતાના સ્વામીની આજ્ઞા મેળવીને હૃત રથ ઉપર સવાર
 થઈને મિથિલા નગરી તરફ રવાના થયો. આ રીતે તૃતીય રાજા રુક્મીનો સંબંધ
 કહેવામાં આવ્યો છે. ॥ સૂત્ર ॥ ૨૫ ॥

मूलम्—तेणं कालेणं तेणं समएणं कासी नाम जणवए होत्था
तत्थ णं वाणारसी नाम नयरी होत्था, तत्थ णं संखे नाम
कासी राया होत्था, तएणं तीसे मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए
अन्नया कयाइं तस्स दिव्वस्स कुंडलजुयलस्स संधी विसंघ-
डिए यावि होत्था, तएणं से कुंभए राया सुवन्नगारसेणिं स-
दावेइ, सदावित्ता एवं वयासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! इमस्स
दिव्वस्स कुंडलजुयलस्स संधिं संघाडेह, तएणं सा सुवन्नगा-
रसेणी एयमट्ठं तहत्ति पडिसुणेइ २, पडिसुणित्ता तं दिव्वं
कुंडलजुयलं गिणहइ, गिणिहत्ता जेणेव सुवन्नगारभिसियाओ
तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सुवन्नगारभिसियासु णिवेसेइ,
णिवेसित्ता बहूहिं आएहिं य जाव परिणामेमाणा इच्छइ, तस्स
दिव्वस्स कुंडलजुयलस्स संधि घडित्तए, नो चेवणं संचाएइ
संघडित्तए, तएणं सा सुवन्नगारसेणी जेणेव कुंभए तेणेव
उवागच्छइ, उवागच्छित्ता करयल० वद्धावेत्ता एवं वयासी—एवं
खलु सामी ! अज्ज तुब्भे अम्हे सदावित्ता जाव संधि संघाडेत्ता
एयमाणं पच्चप्पिणह, तएणं अम्हे तं दिव्वं कुंडलजुयलं गिणहामो
जेणेव सुवन्नगारभिसियाओ जाव नो संचाएमो संघाडित्तए,
तएणं अम्हे सामी ! एयस्स दिव्वस्स कुंडलस्स अन्नं सरिसयं
कुंडलजुयलं घडेमो, तएणं से कुंभए राजा तीसे सुवन्नगारसेणीए
अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म आसुरुत्ते तिवलियभिउडी नि-
डाले साहट्ठु एवं वयासी—से केणं तुब्भे कलायाणं भवह ?
जे णं तुब्भे इमस्स कुंडलजुयलस्स नो संचाएह संधिं संघा-

डेत्तए ? सुवन्नगारे निव्विसए आणावेइ, तएणं ते सुवन्नगारा
 कुंभेणं रण्णा निव्विसया आणत्तासमाणा जेणेव साइं२ गिहाइं
 तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता सभंडामत्तोवगरणमायाए
 मिहिलाए रायहाणीए मज्झं मज्झेणं निक्खमंति, निक्खमित्ता
 विदेहस्स जणवयस्स मज्झं मज्झेणं जेणेव कासी जणवए जेणेव
 वाणारसी नयरी तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता अग्गुज्जा-
 णंसि सगडीसागडं मोएंति, मोइत्ता महत्थं जाव पाहुडं गि-
 ण्हंति, गिण्हित्ता वाणारसीए नयरीए मज्झं मज्झेणं जेणेव
 कासीराया तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता करयल० जाव
 एवं वयासी-अम्हेणं सामी ! मिहिलाओ नयरीओ कुंभएणं
 रन्ना निव्विसया आणत्तासमाणा इह हव्वमागया तं इच्छामो
 णं सामी ! तुब्भं बाहुच्छायापरिग्गहिया निव्वभया निरुव्विग्गा
 सुहंसुर्हेणं परिवसिउं । तएणंसंखे कासीराया तं सुवन्नगारे एवं
 वयासी-किन्नं तुब्भे देवाणुप्पिया ! कुंभएणं रन्ना निव्विसया
 आणत्ता ?, तएणं ते सुवन्नगारा संखं एवं वयासी-एवं खलु
 सामी ! कुंभगस्स रन्नो धूयाए पभावईए देवीए अत्तयाए
 मल्लीए कुंडलजुयलस्स संधीं विसंघडिए, तएणं से कुंभए
 सुवन्नगारसेणिं सदावेइ, सदावित्ता जाव निव्विसया आणत्ता,
 तं एएणं कारणेणं सामी ! अम्हे कुंभएणं निव्विसया आणत्ता,
 तएणं से संखे सुवन्नगारे एवं वयासी-केरिसिया णं देवाणु-
 प्पिया ! कुंभगस्सधूया पभावईदेवीए अत्तया मल्ली विदेह

रायवरकन्ना ?, तएणं ते सुवन्नगारा संखरायं एवं वयासी-
णो खलु सामी ! अन्ना काई तारिसिया देवकन्ना वा गंधव-
कन्ना वा जाव जारिसिया णं मल्ली विदेहरायकन्ना, तएणं
से संखे कुंडलजुयलजणितहासे दूयं सदावेइ, जाव तहेव
पहारेत्थ गमणाए ॥ सू० २६॥

टीका—अथ चतुर्थस्य शङ्खनामो नृपस्य सम्बन्धप्रस्तावमाह—‘तेणं
कालेणं’ इत्यादि । तस्मिन् काले तस्मिन् समये काशीनाम जनपद आसीत्,
तत्र खलु शङ्खो नाम काशीराज आसीत् । ततस्तदनन्तरं खलु तस्या मल्ल्या
विदेहराजवरकन्याया, अन्यदा कदाचित्=अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् समये, तस्य
दिव्यस्य कुण्डलयुगलस्य सन्धि=सन्धानं योजनं, ‘विसंघडिए’ विसंघटितः=
व्रुटितश्चाप्यभवत्, ततस्तदा खलु स कुम्भको राजा सुवर्णकारश्रेणिं शब्दयति,

‘तेणं कालेणं तेणं समएणं’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय
में (काशी नाम जनपद होत्था) काशी नाम का देश था (तत्थणं वाणा-
रसी नयरी होत्था) उसमें बनारसी नाम की नगरी थी (तत्थणं संखे
नामं काशी राया होत्था) उसमें काशी देशाधिपति शंख नाम का राजा
रहता था (तएणं तीसे मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए अन्नया कयाइं
तस्स दिव्वस्स कुंडलजुयलस्स संधी विसंघडिए यावि होत्था) एक
समय की बात है कि उस विदेह राज वर कन्या मल्ली कुमारी के उन
दिव्य कुंडलों की संधी टूट गई—उन का जोड़ खुल गया ।

(तएणं से कुंभए राया सुवन्नगर सेणिं सदावेइ सदावित्ता एवं

‘तेणं कालेणं तेणं समएणं’ इत्यादि ।

टीकार्थ—‘तेणं कालेणं तेणं समएणं’ ते वप्यते (काशी नाम जनपद-
होत्था) काशी नामे देश હતો. (तत्थणं वाराणसी नगरी होत्था) तेमां बना-
रस नामे नगरी હતી (तत्थणं संखे नामं काशीराया होत्था) तेमां काशी
देशना अधिपति शंख नामे राजા રહેતો હતો ।

(तएणं तीसे मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए अन्नया कयाइं तस्स दिव्वस्स कुं-
डलजुयलस्स संधी विसंघडिए यावि होत्था)

એક વખતની વાત છે કે વિદેહરાજવર કન્યા મલ્લી કુમારીના દિવ્ય
કુંડળોનો સંધાનો ભાગ તૂટી ગયો.

शब्दयित्वा एवमवादीत्-हे देवानुप्रियाः ! अस्य दिव्यस्य कुण्डलयुगलस्य सन्धिं
 'संघाडेह' संघटयत सन्धानं संयोजनं कुरुत ततस्तदा खलु सा सुवर्णकारश्रेणिः
 एतम्=कुण्डलसंधानकरणरूपम् अर्थ=कार्यं तथाऽस्त्विति कथयित्वा प्रतिगृणोति=
 स्वीकरोति, प्रतिश्रुत्य=स्वीकृत्य तद् दिव्यं कुण्डलयुगलं गृह्णाति, गृहीत्वा यत्रैव
 'सुवन्नगार भिसियाओ' सुवर्णकारभिसियाः सुवर्णकाराणां वृष्टिकाः=आमनानि
 -उपवेशनस्थानानि तत्रैवोपगच्छति, उपागत्य सुवर्णकारभिसियासु-सुवर्णकारो-
 पवेशनस्थानेषु निविशति=उपविशति निविश्य=उपविश्य, बहुभिः = अनेकविधैः
 आयैः=साधनैः यावत्-अत्र यावत्करणात्-उपायैः=प्रयोगैः, स्थितिभिः=व्यवस्था-
 भिरिति बोध्यम् । परिणमयन्ति=पूर्वस्वरूपं सम्पादयन्ति सा सुवर्णकारश्रेणि-
 स्तस्य दिव्यस्य कुण्डलयुगलस्य सन्धिं घटयितुमिच्छतीति पूर्वेण सम्बन्धः ।

वयासी तुम्हेणं देवानुप्पिया ! इमस्स दिवस्स कुण्डलयुगलस्स संधिं
 संघाडेह) तब कुंभक राजा ने सुवर्णकारों को बुलाया और बुलाकर उन-
 से ऐसा कहा-हे देवानुप्रियों ! तुम लोग इस दिव्य कुंडल युगल की
 संधि को जोड़ दो । (तएणं सा सुवन्नगारसेणी एयमट्ठं तहत्ति पडि
 सुणेइ २, पडिसुणित्ता तं दिव्वं कुण्डलयुगलं गिण्हइ, गिण्हित्ता जेणेव
 सुवन्नगारभिसियाओ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सुवन्नगार
 भिसियासु णिवेसइ, णिवेसित्ता बहूहिं आएहिं य जाव परिणामे माणा
 इच्छइ तस्स दिवस्स कुण्डल युगलस्स संधित्ताए) उस सुवर्णकार श्रेणी
 ने कुंडलों की संधि को जोड़ने रूप अर्थ को " तथास्तु कहकर स्वीकार
 कर लिया-और वे दोनों दिव्य कुंडल राजा के पास से ले लिये । लेकर
 फिर वे सब जहां सुवर्णकारों के बैठने के स्थान थे वहां चले आये ।

(तएणं से कुंभए राया सुवन्नगारसेणिं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी तुं
 व्हेणं देवानुप्पिया ! इमस्स दिवस्स कुण्डलयुगलस्स संधिं संघाडेह)

त्यारे कुंभक राजाએ સોનીઓને બોલાવ્યા અને બોલાવીને તેમને કહ્યું
 કે હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે આ દિવ્ય કુંડળો નો સંધિ ભાગ જોડી આપો .

(તएणं सा सुवन्नगार सेणी एयमट्ठं तहत्ति पडिसुणेइ २ पडिसुणित्ता-तं
 दिव्वं कुण्डलयुगलं गिण्हइ, गिण्हित्ता जेणेव सुवन्नगारभिसियाओ तेणेव उवाग-
 च्छइ, उवागच्छित्ता सुवन्नगारभिसियासु णिवेसइ, णिवेसित्ता बहूहिं आएहिं य
 जाव परिणामेमाणा इच्छइ तस्स दिवस्स कुण्डलयुगलस्स संधित्ताए)

તે સોનીઓએ તથાસ્તુ કહીને કુંડળો નો તટલા ભાગને જોડવાની
 આજ્ઞા સ્વીકારી લીધી . અને અને દિવ્ય કુંડળો રાજાની પાસેથી તેઓ એ
 લઈ લીધાં . લીધા પછી તેઓ બધા જ્યાં સોનીઓને બેસવાનાં સ્થાન હતાં

नो चैव खलु शक्नोति संघटयितुम् तैः सुवर्णकारैस्तस्य जुटितस्य कुण्डलयुगलस्य सन्धिं संघटयितुमनेवोपायाः कृताः, परंतु कुण्डल सन्धेर्यथोचित योजनाऽभावात्ते विफलप्रयत्ना अभूवन्निति भावः । ततस्तदनन्तरं खलु सा सुवर्णकारश्रेणिर्यत्रैव कुम्भकः—मिथिलाराजः तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य करतलपरिगृहीतं शिर आवर्तं दशनखं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा=करद्वयं संयोज्य 'वद्धावेत्ता' वर्धयित्वा—'जयजये' ति शब्देनाभिनन्द्य, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्—हे स्वामिन् ! एवं खलु अद्य यूयमस्मान् शब्दयथ, शब्दयित्वा यावत्=भवद्भिरेवं वयमाजप्ताः—'अस्य कु-

आकर उन स्थानों में बैठ गये—बैठकर उन लोगों ने अनेक साधनों से, अनेक उपायों से अनेक व्यवस्थाओं से उस दिव्य कुंडल के युगल की संधि को जोड़ने की इच्छा की, परन्तु (नो चैवणं संचाएइ संघडित्तए, तएणं सा सुवण्णगारसेणी जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छइ) वे उस संधी को यथोचित रूप से जोड़ने में समर्थ नहीं हो सके—अतः उन का समस्त प्रयत्न विफल हुआ—। इस तरह विफल प्रयत्न वाले हुए वे लोग जहां मिथिलाधिपति कुंभक राजा थे—वहां गये उवागच्छित्ता करयल० वद्धावेत्ता एवं वयासी) वहां जाकर उस सुवर्णकार श्रेणी ने दोनों हाथों को जोड़कर राजाको बधाई दी—जय हो विजय हो इस तरह उसका अभिनंदन किया—बाद में इस प्रकार कहा—(एवं खलु सामी ! अज्ज तुव्वे अम्हे सदावेह, सदावित्ता जाव संधि संघाडेत्ता एवमाणं पच्चप्पिणह) स्वामिन् ! आपने आज हमलोगों को बुलाया था और

त्यां आग्या. त्यां तेओ जेहा अने जेसाने ते दोहाओ जत जतनां साधने, उपाये तेमज्ज अनेक जतनी व्यवस्थाओथी जने कुंडलोना तूटेला लागने सांधवाना प्रयत्ने कर्था पण

(नो चैव णं संचाएइ संघडित्तए, तएणं सा सुवण्णगारसेणी जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छइ)

तेओ कुंडलोना तूटेला संधिलागने सांधवामां समर्थ थई शक्या नहि अने तेओना भधा प्रयत्ने निष्फल अन्या आ प्रमाणे निष्फल प्रयत्न पाणा तेओ भधा ज्यां मिथिलाधिपति कुंभक राजा होता त्यां गया (उवागच्छित्ता करयल० वद्धावेत्ता एवं वयासी) त्या जेने ते सोनीओओ जेने हाथ जोडी ने राजने- जयथाओ जयथाओ आ प्रमाणे ना शब्दोथी अभिनंदित कर्था अने त्थार पछी कडेवा लाग्या—

एवं खलु सामी ! अज्ज तुव्वे अम्हे सदावेह सदावित्ता जाव संधि संघाडेत्ता एवमाणं पच्चप्पिणह)

कुण्डलयुगलस्य सन्धि संघटयत, सन्धि संघटय=जुटितं सन्धि योजित्वा-एतामाज्ञां
=ममाज्ञप्तिं प्रत्यर्पयत ' इति, ततः खलु वयं तद् दिव्यं कुण्डलयुगलं गृहीमः,
यत्रैव सुवर्णकारवृष्टिकाः, यावत्-तत्रैवोपागच्छामः उपागत्य तत्रोपविश्य वयं कुण्डल
युगलस्य सन्धिं संघटयितुं प्रयत्नं कृतवन्तः परंतु नो शक्नुमः संघटयितुं संयोजयि-
तुम्, ततः तस्मात् कारणात् खलु हे स्वामिन् ! एतस्य दिव्यस्य कुण्डलस्यान्यत्
सदृशं कुण्डलयुगलं घटयामः=रचयामः, ततस्तदनन्तरं खलु स कुम्भको राजा तस्याः
सुवर्णकारश्रेण्याः सुवर्णकारसमूहस्य अन्तिके=समीपे, एतमर्थं=कुण्डलसन्धिसंघटन

बुलाकर ऐसा कहा था कि तुम लोग इस दिव्य कुंडल युगल की संधि
को कि जो टूट गई है-खुल गई है-ठीक कर दो-जोड़ दो-और जोड़कर
हमारी इस आज्ञा को पूर्ण कर इस की हमें ग्वर दो (तएणं अम्हे
तं दिव्वं कुण्डलयुगलं गिण्हामो-जेणेव सुवन्नागारभिसियाओ जाव
नो संचाएमो संघडित्तए तएणं अम्हे सामी ! एयस्स दिव्वस्स कुण्डलस्स
अन्नं सरिसयं कुण्डलयुगलं घटेमो) हमने उस दिव्य कुंडल युगल
को ले लिया था-और लेकर हम लोग जहां सुवर्ण कारों के बैठने का
स्थान था-वहां चले गये थे-वहां बैठकर हम लोगों ने अनेक साधनों
द्वारा, अनेक उपायों द्वारा और अनेक व्यवस्थाओं द्वारा इस कुंडल
युगल की संधि को जोड़नेका प्रयत्न किया-परन्तु यथोचित रूपसे जोड़ने
में हम लोग सफल प्रयत्न नहीं हो सके हैं-अतः हे स्वामिन् ! आपकी
आज्ञा हो तो हम इस दिव्य कुंडलके समान और दूसरा कुंडल युगल
बना देने हैं-(तएणं से कुम्भए राया तीसे सुवन्नगरसेणीए अंतिए एयमट्ठं

हे स्वामिन् तमे आजे अभने जोलाव्या डता अने जोलावीने कहुं
छतुं के तमे लोके आ दिव्य कुंडलोने संधि लाग तूटी गये छे तेने सारे
डरी आपो, सांधी आपो अने सांधीने अभने भणर आपो.

(तएणं अम्हे तं दिव्वं कुण्डल युगलं गिण्हामी जेणेव सुवन्नागारभिसिया
ओ जाव नो संचाएमो संघडित्तए तएणं अम्हे सामी ! एयस्स दिव्वस्स कुण्डलस्स
अन्नं सरिसयं कुण्डलयुगलं घटेमो)

अमे ते कुंडलनी नेउने लीधी अने लधने जयां सोनीओने जेवसानी
जयाओ छे त्या गया. त्या जेसीने अमे लोकेओ धणुं साधने उगयेने धणी
व्यवस्थाओ वडे आ अने कुंडलोना तूटेला लागने सांधवाना प्रयत्नो क्यो, पणु
तेओने योग्य रीते सांधवामां अमे लोके सक्ष्ण थया नथी, जेथी हे स्वामी !
आपनी आज्ञा छाय तो आ दिव्य कुंडलोनेवाज गीज कुंडलो धरी आपीओ.

योग्यताराहित्यरूपं श्रुत्वा=शब्दतः कर्णगोचरीकृत्य, निश्चय=अर्थतोऽवगम्य, 'आसुरुते' आशुरुस्तः=झटितिक्रोधाविष्टः, 'तिवलियं' त्रिवलिकां=रेखात्रयाभिव्यक्तिकारिकां, 'भिउडीं' भ्रुकुटिं ब्रवीभूतभ्रुवं, ललाटे=माछे संहृत्य=आवध्य-एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अत्रादीत्-अथ खलु यूयं 'कलायाणं' कलादानां-कलामाददत इति कलादाः स्वर्णकारास्तेषां के भवन्ति ? न कोऽपीत्यर्थः ये खलु यूयमस्य कुण्डलयुगलस्य नो शक्नुथ सन्धिं संघटयितुम् । ये खलु सुवर्णकारास्ते कलामात्रं सुवर्णमादाय तद् वितत्य राजादीनां मनोहरं कनकमयमाभूषणादिकं स्वयन्ति यूयं तु त्रुटितस्य सुवर्णसन्धेः संयोजनेऽप्यसमर्थाः स्थ तर्हि कलादाकुलोद्भवा यूयमिति कथं-

सोच्चा गिलम्म आसुरुत्ते तिवलियं भिउडी निडाले साहट्टु एवं वयासी) इस प्रकार उस सुवर्णकार श्रेणी के मुख से इस बात को सुनकर और उसे विचार कर वह कुंभक राजा उस पर झटिति क्रोध से लाल पीली आंखों वाला हो गया-और भ्रुकुटि को मस्तक पर चढ़ाकर इस प्रकार बोला (से केणं तुम्हे कलायाणं भवइ ? जेणं तुम्हे इमस्स कुण्डल जुयलस्स नो संचाएह संधिं संघाडेत्तए ?) जब तुम लोग इस कुण्डल युगल की संधि को ही नहीं जोड़ सकते हो तो फिर तुम सुवर्णकार कैसे ? जो सुवर्णकार होते हैं वे तो कलामात्र (थोड़ा) भी सोनेका पसार कर ऐसे २ आभूषण उसके बना देते हैं जो राजादिकोंके मनको भी हरण कर लेते हैं ।

तुम लोग तो दूटे हुए सुवर्ण की संधि को भी जोड़ने में अक्षम बन रहे हो तो फिर कैसे हम तुम्हें सुवर्णकारों के कुलों में उत्पन्न हुआ

तएणं से कुंभए राया तीसे सुवन्नगारसेणीए अंतिए एयमट्ठं सोच्चा गिलम्म आसुरुत्ते तिवलियं भिउडी, निडाले साहट्टु एवं वयासी)

आ रीते सोनीओना मुणेथी आ वात साबणीने अने ते विषे भरेणर विचारीने कुंभक राजा तेओना उपर भूणअ ओधथी लाल पीला थई गया अने लम्भरे। उंथी चढावीने आ प्रमाणे कडेवा लाग्या-

(सेकेणं तुम्हे कलायाणं भवइ ? जेणं तुम्हे इमस्स कुण्डलजुयलस्स नो संचाएह संधिं संघाडेत्तए ?)

तमे आ णंने कुण्डलोना तूटेला संधिलाजने अ सांधी शकवामां असमर्थ छे त्यारे तमे सुवर्णकार कथं राने छे ! जेओ सुवर्णकार डोय छे तेओ तो कला मात्र पणु सोनुं डोय तेने इलावीने ओवां ओवां घरेणुंओ तैयार करी आपे छे के जनाथी राजाओना मन पणु प्रसन्न थई जय छे.

तमे दोडो ज्यारे तूटेला सोनानो सांधी पणु जेडी शकता नथी त्यारे अमे तमने सुवर्ण कारोना कुणमां जन्मेला क्या आधारे मानी ओ ? (सुव-

मन्ये, इति भावः । ततः स कुम्भको राजा किं कृतवान् ? इत्याह— 'ते' इत्यादि, तान् सुवर्णकारान् 'निर्व्विसृष्ट' निर्व्विषयान् स्वदेशतो निष्क्रान्तान् आज्ञापयति 'मम राज्याद्वहिर्गच्छथ' इत्याज्ञां ददाति रमेत्यर्थः ।

ततः खलु ते सुवर्णकाराः कुम्भेन=कुम्भकेन राजा निर्व्विषयाः स्वदेशतो निर्ग-
ताभवितुम् आज्ञप्ताः सन्तः यत्रैव स्वानि स्वानि गृहाणि, तत्रैवोपागच्छन्ति,
उपागत्य 'सभंडमत्तोवगरणमायाए' सभाण्डामत्रोपकरणमादाय स्वकीयभाण्डभाज-
नाद्युपकरणं गृहीत्वा शकटसमूहेऽवस्थाप्य मिथिलाया राजधान्या मध्यमध्येन
निष्क्रामन्ति= निर्गच्छन्ति, निष्क्रम्य विदेहस्य जनपदस्य मध्यमध्येन मध्ये भूत्वा,
यत्र काशीजनपदः, यत्रैव वाराणसी तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य 'अगुज्जाणंसि'

माने । (सुवन्नगारे निर्व्विसृष्ट आणवेह) इस तरह कह कर उस कुंभक
राजा ने उन सुवर्णकारों को अपने देश से बहिर निकल जाने की-आज्ञा
दे दी । (तएणं से सुवन्नगारा कुंभेणं रत्ता निर्व्विसृष्टा आणत्ता समा-
णा जेणेव साई २ गिहाइं तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता सभंडाम-
त्तोवगरणमायाए मिथिलाए रायहाणीए मज्झं मज्झेणं निक्खमंति)
इसके बाद वे सुवर्णकार कुंभक राजा से अपने देश से बहिर निकल
जाने के लिये आज्ञास होकर जहां अपने घर थे वहां आये । वहां आकर
उन्होंने अपने २ भांड भाजन आदि उपकरणों को गाड़ियों में भरा
और भराकर मिथिला राजधानी के बीचों बीच से होकर निकले ।
(निक्खमित्ता विदेहस्स जणवयस्स मज्झं मज्झेणं जेणेव कासी जणवए
जेणेव वाणारसी नयरी तेणेव उवागच्छन्ति) और निकल विदेह जनपद
के भीतर से होकर जहां काशी देश और बनारसी नगरी थी वहां आये ।

न्नगारे निर्व्विसृष्ट आणवेह) आ प्रमाणे डहीने कुलराज्ये ते सुवर्णकाराने
पोताना देशानी भडार नीकणी ज्वानी आज्ञा आपी.

तएणं से सुवन्नगारा कुंभेणं रत्ता निर्व्विसृष्टा आणत्ता समाणा जेणेव साई
२ गिहाइं तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता सभंडामत्तोवगरणमायाए मिथिलाए
रायहाणीए मज्झं मज्झेणं निक्खमंति)

त्यार पछी ते सोनीओ कुंभक राजनी पासेधी पोताना देशमांथी भडार
नीकणी ज्वानी आज्ञा सांलणीने ज्यां पोतानु घर छतुं त्यां आव्या. त्यां
आवीने तेओ ओ पोताना वासणु वगेरे सामानने गाडीओमां लये। अने
लरीने मिथिला राजधानीना राजमार्गे थधने नीकल्या.

(निक्खमित्ता विदेहस्स जणवयस्स मज्झं मज्झेणं जेणेव कासी जणवए
जेणेव वाणारसी नयरी तेणेव उवागच्छन्ति)

अने नीकणीने विदेह जन पदनी वच्चे थध ने ज्यां काशीदेश अने
बनारसी नगरी छती त्यां गया.

अग्रोद्याने=प्रधानोद्याने, सगडीसागडं ' शक्रटीशाकटं=लघुशक्रटवृहच्छक्रटानां समूहं ' मोए'ति ' मोचयन्ति शकटेभ्यो बलीवर्दान् पृथक् कुर्वन्ति मोचयित्वा महार्थं=महाप्रयोजनकं यावत्-महार्थं=महामूल्यकं महार्थं=महतां राजादीनां योग्यं, प्राभृतम्=उपहारं गृह्णन्ति, गृहीत्वा वाराणस्या नगर्या मध्यमध्येन=वाराणस्या नगर्यामध्ये भूत्वा यत्रैव शङ्खः शङ्खनामा काशिराजस्तत्रैवोपागच्छन्ति० । उपागत्य करतल० यावत् मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण अवादीत्-हे स्वामिन् ! एवं वयं खलु मिथिलाया नगर्याः कुम्भकेन राज्ञा निर्विषयाः=स्वदेश निर्गता भवितुमाज्ञप्ताः सन्त इह ' हव्यमागया ' हव्यमागताः शीघ्रमागताः,

(उवागच्छित्ता अगुज्जाणंसि सगडी सागडं मोए'ति, मोइत्ता महत्थं जाव पाहुडं गिण्हंति, गिण्हित्ता वाणारसीए नयरीए मज्झंमज्झेणं जेणेव संखे कासी राया तेणेव उवागच्छंति) वहां आकर उन्होंने अपनी २ गाड़ी और गाड़ों को वहां के बगीचे में ठहरा दिया-और ठहरा कर फिर ये सब महार्थसाधक-कीमती तथा राजादिकों के योग्य भेंट को लेकर वानारसी नगरी के बीच से होकर जहां काशी राज शंख राजा थे वहां आये । (उवागच्छित्ता करयल० जाव एवं वयासी-अम्हेणं सामी ! मिहिलाओ-नयरीओ कुंभएणं रत्ना निव्विसया आणत्ता समाणा इहं हव्यमागया) वहां आकर उन्होंने दोनों हाथों को जोड़ कर और उनकी अंजलि को माथेपर रखकर राजा को नमस्कार किया, बाद में इस प्रकार वे कहने लगे हे स्वामिन् ! हमलोगों को कुम्भक राजा ने

उवागच्छित्ता अगुज्जाणंसि सगडी सागडं मोए'ति, मोइत्ता महत्थं जाव पाहुडं गिण्हंति, गिण्हित्ता वाणारसीए नयरीए मज्झंमज्झेणं जेणेव संखे कासी राया तेणेव उवागच्छंति)

त्यां आवीने तेओ ओ पोत पोतानी गाडीओ तेमओ गाडांओने. त्यांना भास उधानमां रेओयां अने रेओीने तेओ ओधा महार्थ साधक अहुंओ कीमती तेमओ राज वगरे ने योग्य ओवी लेट लधने अनारसी नगरीनी ठीक वध्ये थधने ज्यां काशीराज शंखराज हुता त्यां गया.

उवागच्छित्ता करयल० जाव एवं वयासी अम्हेणं सामी ! मिहिलाओ नयरीओ कुंभएणं रत्ना निव्विसया आणत्ता समाणा इहं-हव्यमागया)

त्यां नधने तेमओ अने डाथो जेडीने अंजली मस्तके भूडीने राजने वंदन क्यो अने तेओ कडेवा लाग्यां-डे स्वामिन् ! कुंभक राजओ अमने दोडोने मिथिलानगरीथी अडार जाता रडेवानी आज्ञा आपी छे मिथिलानगरीनी अडार कडा-

તત્=તસ્માત્ इच्छामः खलु हे स्वामिन् ! युष्माकं बाहुच्छाया परिगृहीताः भुज-
च्छाया समाश्रिताः अतएव निर्भयाः, निरुद्विग्नाः=उद्वेगरहिताः, सुखं सुखेन=
अतिसुखेन परिवस्तुमिच्छाम इति पूर्वेण सम्बन्धः ।

તતસ્તદનન્તરં खलु शङ्खः काशिराजस्नात् सुवर्णकारानेवमवादीत्-हे देवानु-
प्रिया ! किं= कुत खलु यूयं कुम्भकेन राजा निर्विषया आज्ञाः ? ततः खलु ते
सुवर्णकाराः शङ्खमेवमवादीत्-हे स्वामिन् । एवं खलु कुम्भकस्य राज्ञो दुष्टितुः=
मिथिलानगरी से बाहर चलेजाने की आज्ञा दी-सो हमलोग वहांसे
निर्वासित होकर यहाँ आये हैं-(तं इच्छामोऽणं सामी ! तुभं बाहु-
च्छाया परिगृहीया निर्विषयानिर्विग्ना सुहं सुहेहं परिवसितं) अतः हे
स्वामिन् ! आपकी बाहुच्छाया का आश्रय लेकर हमलोग यहाँ निर्भय
और निरुद्विग्न होकर शान्ति पूर्वक आनन्द के साथ रहना चाहते हैं
(तएणं संखे कासीराया ते सुवन्नागारे एवं वयासी) उनकी इस प्रकार
की बात सुनने के बाद काशी देशाधिपति शंख राजा ने उनसे ऐसा
कहा-(किन्नं तुभं देवाणुप्पिया ! कुंभएणं रत्ता निव्विसया आणत्ता)
हे देवानुप्रियों ! किस कारण से कुम्भक राजा ने आप लोगों को मिथि-
लानगरी से बाहर चले जाने की आज्ञा प्रदान की-

(तएणं ते सुवन्नागारा संखं एवं वयासी) सुवर्णकारों ने प्रत्युत्तरमें
शंख राजा से इस प्रकार कहा-(एवं खलु सामी ! कुंभगरस रत्तो

ડવાની આજ્ઞા કરવાથી એથી અમે ત્યાંથી નિર્વાસિત થઈને અહીં આવ્યા છીએ.

(તં इच्छामो णं सामी ! तुभं बाहुच्छाया परिगृहीया निर्विषया निरुद्विग्ना
‘सुहं सुहेहं परिवसितं’)

એથી હે સ્વામિન્ ! તમારી બાહુચ્છાયાના આશ્રયમાં અમે લોકો નિર્ભય
અને નિરુદ્વિગ્ન થઈને શાંતિથી સુખેથી અહીં રહેવા ઇચ્છા રાખીએ છીએ.

(તएणं संखे कासी राया ते सुवन्नागारे एवं वयासी)

તેમની આ પ્રમાણે વિનંતી સાંભળીને કાશી દેશાધિપતિ શંખ રાજાએ તેમને કહ્યું

(किन्नं तुभं देवाणुप्पिया ! कुंभएणं रत्ता निव्विसया आणत्ता)

હે દેવાનુપ્રિયો ! કુંભક રાજાએ તમને શા કારણથી મિથિલા નગરીની
બહાર જતા રહેવાની આજ્ઞા આપી છે ?

(તएणं ते सुवन्नागारा संखं एवं वयासी)

સોનીઓએ જવાબમાં શંખ રાજાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—

पुत्र्याः=प्रभावतीदेव्या आत्मजायाः=अङ्गजातायाः, मल्ल्याः=मल्लीकुमारिकायाः, कुण्डलयुगलस्य सन्धिविसंघटितः=त्रुटितः । ततः खलु स कुम्भकः सुवर्णकार श्रेणिम्=अस्मानित्यर्थः शब्दयति, शब्दयित्वा यावत्-अत्रयावच्छब्देनेदं द्रष्टव्यम्- तेनैवं वयमाज्ञप्ताः-अस्य कुण्डलयुगलस्य सन्धि संघटयत सन्धि संघटय=त्रुटितं सन्धिं योजयित्वा, एतामाज्ञां=ममाज्ञप्तिं, प्रत्यर्पयत ” इति ततः खलु वयं तद् दिव्यं कुण्डलयुगलं गृहीत्वा निजोपवेशनस्थानमागत्य तत्रोपविश्य नानाविधैरुपायैः पूर्व-स्वरूपं सम्पादयन्तस्तस्य कुण्डलयुगलस्य सन्धिं संघटयितुं प्रयासं कृतवन्तः, परन्तु नो शक्नुमः संघटयितुम्, ततः खलु कुम्भकस्य राज्ञः पुरोगत्वाऽस्माभिरेवमावेदि-

धूयाए पभावहए देवीए अत्तयाए मल्लीए कुण्डलयुगलस्य संधी विसंघ-
डिए-तएणं से कुंभए सुवन्नगरसेणिं सदावेइ, सदावित्ता जाव निव्वि
सया आणत्ता) हे स्वामीन् ! कुंभक राजा की पुत्री कि जो प्रभावती
की कुक्षि से उत्पन्न हुई है और जिसका नाम मल्ली कुमारी है-के दो
कुंडलों की संधी विघटित हो गई थी-सो कुंभक राजाने हमसब सुवर्ण
कारों को बुलाया था-और ऐसा कहा था कि तुम लोग इन की संधी
को जोड़ कर ले आओ-हमलोगों ने उनकी आज्ञानुसार उन दोनों
कुंडलों को लेलिया और लेकर हमलोग अपने २ बैठने के स्थान पर
चले आए-वहां बैठकर हमलोगों ने नाना प्रकार के उपायों से उन
कुंडलों को पूर्वावस्थ बनाने के लिये त्रुटित संधी को जोड़ने का बहुत
प्रयास किया परन्तु यथावत् हमलोग उसे संघटित नहीं कर सके अतः
हमलोग उनके समीप पहुँचे-और वहां जाकर उनसे प्रार्थना की कि

(एवं खलु सामी ! कुंभगरस्स रन्नो धूयाए पभावइए देवीए अत्तयाए मल्लीए
कुण्डलयुगलस्य संधी विसंघडिए तएणं से कुंभए सुवन्नगरसेणिं सदावेइ, सदा-
वित्ता जाव निव्विसया आणत्ता)

हे स्वामीन् ! प्रभावती राणीना गर्भस्थी जन्म पावेली कुंभक राजनी
पुत्री भवेली कुमारीना जे कुंडलोने साधो तूटी गयो । कुंभक राजन्ये जधा
सोनीओने जोलाव्या अने कछु के तमे दोडो आ कुंडलोनी संधिने जेडी
आपो अमोअे तेमनी पासेथी कुंडलो लछ लीधा अने लछने अमे जधा
पोतपोताना जेसवाना स्थाने आवी गया । त्यां केसीने अमोअे जत-
जतना उपायोथी ते कुंडलोने पछेलांना जेवा ज सारा जनावी आपवानी
ओटवे के तूटेवो संधि लाग करी सांधी आपवा भाटे धण्ठा प्रयत्नो करी पण
ते कुंडलोने पूर्वावत् सारा करवामां समर्थ थछ शक्या नछि अमे दोडो
राजनी पासे गया अने तेमने विनंति करी के हे भडाराज ! अमे जडू ज

तम्-अस्य दिव्यस्य कुण्डलयुगलस्य सन्धि संघटयितुं प्रयागं कृतवन्तः, परंतु नो शक्नुमः संघटयितुम्, ततः खलु कुम्भकस्य राज्ञः पुरो गत्वाऽम्माभिरेव सवादित्-अस्य दिव्यस्य कुण्डलयुगलस्य सन्धि संघटयितुं प्रयत्नं कृतवन्तोऽपि वयं नो शक्ताः संघटयितुम्, तस्मात् खलु हे स्वामिन् । एतत्सदृशमन्यत् कुण्डलयुगलं घटयामः इति । ततः क्रोधाग्निष्टेन कुम्भकेन राज्ञा एवं 'निर्विसया' निर्विषया स्वदेशतो निर्गता भवितुम्, आज्ञप्ताः=आदिष्टाः ।

ततः स शङ्खः काशीराजः सुवर्णकारानेवमवादीत्-हे देवानुपियाः । कीदृशी खलु कुम्भकस्य राज्ञो दुहिता=पुत्री प्रभावत्या देव्या आत्मजा=अज्ञाना, मल्ली

महाराज हमलोग प्रयत्न करने पर भी इस कार्यमें असफलित हो रहे हैं-अतः आपको आज्ञा हो तो हम इन्हीं कुंडलों जैसा कुंडल और बनादेवें-वस्स हमारा इतना ही कहना था कि राजा इकदम क्रोध के आवेश में आ गये-और हमलोगों को अपने देश से निकल जाने की आज्ञा दे बैठे । वस्स (तं एएणं कारणेणं सामी ! अम्हे कुंभएणं निर्वि-सया आणत्ता-तएणं से संखे सुवन्नगारे एवं वयासी-केरिसिया णं देवा-णुपिया ! कुंभगधूया पभावहए देवीए अत्तया मल्ली विदेह रायवर-कन्ना) हे स्वामीन् यही कारण है कि जिससे हमलोग कुंभक राजा के द्वारा देश से निकल जाने के लिये आज्ञासह्य हैं-शंख राजाने उन सुवर्ण करों को अपने राज्यमें बसनेके लिये खुशी से आज्ञाप्रदान की ।

इस प्रकार सुनने के अनन्तर उस शंख राजा ने सुवर्णकारों से इस प्रकार कहा-हे देवानुप्रियों ! कहो-कुंभक राजा की वह विदेहवर

प्रयत्ने कर्था छतां आ काममां अमे सक्ख थर्ध शक्या नहि. ओथी तमे आज्ञा आपो तो आ कुंडलो जेवां न् नील जे कुंडलो धडी आपीओ अमारी आ वात सांभणीने रान् अक्कम लावयोण थर्ध गया अने अमने पोताना देशथी भडार न्वानी आज्ञा आपी दीधी.

(तं एएणं कारणेणं सामी ! अम्हे कुंभए णं निर्विसया आणत्ता तएणं से संखे सुवन्नगारे एवं वयासी केरिसियाणं देवाणुपिया ! कुंभगधूया पभावहए देवीए अत्तया मल्ली विदेहरायवरकन्ना)

हे स्वामीन् ! उस ओ कारणुने लीधे न् कुंभक रान्ओ अमने देशवटो आप्यो. शंख रान्ओ ते नधा सोनीओने पोताना देशमां रडेवानी भुशीथी परवानगी आपी.

सोनीओनी आ नधी वात सांभणीने शंख रान्ओ तेमने कहुं डे-डे

विदेहराजवरकन्यका ?, ततः खलु ते सुवर्णकाराः शङ्खं राजानमेवमवदन्-हे स्वामिन् ! तो खलु अन्या काचित् तादृशी देवकन्या वा गन्धर्वकन्या वा यावत्-अत्र यावच्छेनेदं बोध्यम्-असुरकन्या नागकन्या यक्षकन्या वा इति, यादृशी खलु मल्ली विदेहराजवरकन्या मल्लीसदृशी काऽपि कन्या लोकत्रये नास्तीत्यर्थः । ततः खलु स शङ्खः काशीराजः कुण्डलयुगलजनितहर्षः=कुण्डलयुगलमहत्त्वश्रवणसंजातमल्लीविषयकानुरागः सन् दूतं शब्दयति, यावत्-अत्र यावच्छब्देनेदं द्रष्टव्यम्-शब्दयित्वा एवमवादीत्-हे देवानुप्रिय ! शीघ्रमेव मिथिलां गत्वा कुम्भकं राजानं

राज कन्या मल्ली कुमारी-कि जिसका जन्म प्रभावती की कुक्षि से हुआ है-कैसी है ? (तपणं ते सुवन्नगारा संखरायं एवं वयासी-णो खलु सामी ! अन्ना काइ तारिसिया देवकन्ना वा गंधर्वकन्ना वा जारिसियाणं मल्ली विदेहवरायकन्ना-तएणं से संखे कुंडलजुयलजणितहासे दूयं सदावेई, जाव तहेव पहारेत्थ गमणाए) इसके प्रत्युत्तर में उन सुवर्ण कारोंने शंख राजा से इस प्रकार कहा हे स्वामिन् ! ऐसी तो कोई देव-कन्या भी नहीं है, गंधर्व कन्या भी नहीं है, असुरकन्या भी नहीं है, नागकन्या भी नहीं है और न कोई यक्ष कन्या ही है कि जैसी विदेह वर राजकन्या मल्लीकुमारी है । तात्पर्य इसका यही है कि-मल्ली कुमारी जैसी कन्या लोकत्रय में भी नहीं है । इस प्रकार कुंडलयुगल के महत्व श्रवण से मल्लीकुमारी के विषय में जिसे अनुराग (भाव उत्पन्न हो चुका है ऐसे उस शंख राजाने दूतको बुलाया-बुलाकर उस से ऐसा कहा-हे देवानुप्रिय ! तुम शीघ्र ही मिथिला जाकर कुम्भक

देवानुप्रियो ! भतावे कुंभक राजनी विदेहवर राजकन्या मल्ली कुमारी के जेने जन्म प्रभावतीना गलथी थये छे ते केवी छे ?

(तएणं ते सुवन्नगारा संखराया एवं वयासी-णो खलु सामी ! अन्ना काइ तारिसिया देवकन्ना वा गंधर्वकन्ना वा जारिसियाणं मल्ली विदेहवरायकन्ना-तएणं से संखे कुंडलजुयलजणितहासे दूयं सदावेई, जाव तहेव पहारेत्थ गमणाए)

तेना जवाणमां सोनीओओ शंख राजने आ प्रमाणे कहु के-हे स्वामिन् ! जेवी विदेहवर राजकन्या मल्लीकुमारी छे तेवी तो देवकन्या पणु नथी, गंधर्वकन्या पणु नथी, असुर कन्या पणु नथी, नागकन्या पणु नथी अने यक्ष कन्या पणु नथी. तात्पर्य ओ छे के-मल्लीकुमारी जेवी कन्या त्रणे लोकामां पणु नथी.

आ रीते कुंडलोना महत्त्व विषे वात सांभणतां ज मल्ली कुमारीना उपर जेना मनमां अनुराग जन्म पाभ्यो छे ओवा ते शंख राजने हतने ओलाओओ अने तेने आ प्रमाणे कहु-के हे देवानुप्रिय ! तमे मिथिला नगरीमां सत्वर

બ્રહ્મિ-શઙ્ગઃ કાશિરાજસ્તવ કન્યકાં મલ્લીં વાચ્છતિ ' ઇત્યાદિ । તથૈવ=પૂર્વોક્ત રુ-
ક્મિદૂતવત્ , પ્રાધારયદ્ ગમનાય=તતઃ શઙ્ગસ્ય કાશીરાજસ્યાજ્ઞયા સ દૂતો રથા-
રુદ્ધઃ સન્ યત્રૈવ મિથિલાનગરી તત્રૈવ ગન્તું પ્રવૃત્ત ઇત્યર્થઃ । ઇતિ ચતુર્યસ્ય શઙ્ગસ્ય
રાજ્ઞઃ સમ્બન્ધઃ કથિતઃ ॥ સ્ક૦ ૨૬ ॥

મૂલમ્—તેણં કાલેણં તેણં સમણં કુરુજણવણ હોત્થા, તત્થ
ણં હત્થિણાઉરનયરે અદીણસત્તૂ નામં રાયા હોત્થા, જાવ વિહ-
રહ, તત્થ ણં મિહિલાણ કુંભગસ્સ પુત્તેપભાવઈણ અત્તણ મલ્લીણ
અણુજાણણ મલ્લદિન્નેણ નામકુમારે જાવ જુવરાયા યાવિ હોત્થા
તણં મલ્લદિન્ને કુમારે અન્નયા કોહુંવિયં સદાવેહ, સદાવિત્તા
एवं वयासी-गच्छह णं देवाणुप्पिया ! तुव्भे ममं पमदवणंसि
एगं महं चित्तसभं करेह अणेग जाव पच्चप्पिणंति, तणं से
मल्लदिन्ने चित्तगरसेणिं सदावेह, सदावित्ता एवं वयासी-तुव्भे
णं देवाणुप्पिया ! चित्तसभं हावभावविलास विव्वोयकलिण्हि
रूवेहिं चित्तेह, चित्तिता जाव पच्चप्पिणह, तणं सा चित्तगर
सेणी तहत्ति पडिसुणैह, पडिसुणित्ता जेणेव सयाइं गिहाइं
तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता, तूलियाओ वन्नए य गिण्हइ,

રાજાસે કહો કિ કાશી દેશાધિપતિ શંખ રાજા આપકી કન્યા મલ્લી
કુમારી કો ચાહતે હૈં ઇત્યાદિ ।

इस प्रकार अपने राजा काशी राज की आज्ञा से वह दूत रथ पर
आरुढ़ होकर जहां मिथिला नगरी थी उस ओर चल दिया । इस तरह
यह चतुर्थ शंख राजा का वृत्तान्त प्रकार कहा गया है । सूत्र “ २६ ”

પહોંચો અને કુંભક રાજાને કહો કે કાશી દેશાધિપતિ શંખ રાજા તમારી
કન્યા મલ્લીકુમારીને આહિ છે વગેરે.

આ રીતે પોતાના રાજા કાશી રાજાની આજ્ઞા મેળવીને દૂત રથ ઉપર
સવાર થયો અને જે તરફ મિથિલા નગરી હતી તે તરફ રવાના થયો આ
રીતે આ ચોથા શંખ રાજાનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. ॥ અત્ર “ ૨૬ ” ।

गिणिहत्ता जेणेव चित्तसभा तेणेव अणुपविसइ, अणुपविसित्ता
भूमिभागे विरंचइ, विरंचित्ता भूमिं सज्जेइ, सज्जित्ता चित्तसमं
हावभाव जाव चित्तेउं पयत्ता यावि होत्था, तएणं एगस्स
चित्तगरस्स इमेयारूवा चित्तगरलद्धापत्ता अभिसमन्नागया—
जस्स णं दुपयस्स वा चउप्पयस्स वा अपयस्स वा एगदेसमवि
पासइ, तस्स णं देसाणुसारेणं तयाणुरूवं रूवं निव्वत्तेइ,
तएणं से चित्तगरदारए मल्लीए जवणियंतरियाए जालंतरेण
पायंगुट्टं पासइ, तएणं तस्स चित्तगरस्स इमेयारूवे जाव सेयं
खलु ममं मल्लीए एवि पायंगुट्टाणुसारेणं सरिसगं जाव गुणो
ववेयं रूवं निव्वत्तित्तए, एवं संपेहेइ, संपेहित्ता भूमिभागं सज्जेइ,
सज्जित्ता मल्लीएवि पायंगुट्टाणुसारेणं जाव निव्वत्तेइ, तएणं सा
चित्तगरसेणी चित्तसमं हावभाव जाव चित्तेइ, चित्तित्ता जेणेव
मल्लदिन्ने कुमारे तेणेव जाव एतमाणत्तियं पच्चप्पिणइ,
तएणं मल्लदिन्ने चित्तगरसेणिं सक्कारेइ, सम्माणेइ, सक्कारित्ता
सम्माणित्ता विपुलं जीवियारिहं पीइदाणं दलेइ, दलित्ता पडि-
विसज्जेइ । तएणं मल्लदिन्ने अन्नया पहाए अंतोउरपरियाल-
संपरिवुडे अम्मधार्इए सद्धिं जेणेव चित्तसभा तेणेव उवागच्छइ,
उवागच्छित्ता चित्तसमं अणुपविसइ, अणुपविसित्ता हावभाव-
विलास विब्बोयकलियाइं रूवाइं पासमाणे२ जेणेव मल्लीए
विदेहरायवरकन्नाए तयाणुरूवे णिव्वत्तिए तेणेव पहारेत्थ
गमणाए ॥ सू०२७ ॥

ટીકા-અથ પશ્ચમસ્યાદીનશત્રુનામ્મો રાજ્ઞઃ સમ્બન્ધપ્રસ્તાવમાહ-‘તેણં કાલેણં’
 इत्यादि । तस्मिन् काले तस्मिन् समये कुरुजपदः=कुरु नामको देशः, आसीत्,
 तत्र=तस्मिन् देशे, हस्तिनापुरे-नगरे अदीनशत्रुनाम राजाऽऽसीत्०।यावद् विहरति
 -राज्यं पालयन् स आस्त स्मेत्यर्थः ।

इतश्च तत्र खलु मिथिलायां कुम्भकस्य पुत्रः प्रभावत्याः आत्मजः=अद्भुजातः,
 मल्ल्याः=मल्लीकुमारिकाया अनुजातकः=लघुभ्राता, मल्लदत्तो नाम कुमारः,
 यावद्-राजनीतिकुशलौ युवराजश्चाध्यभूत् । ततस्तदनन्तरं मल्लदत्तः कुमारः

‘ તેણં કાલેણં તેણં સમણં ’ હત્યાદિ ।

ટીકાર્થ-(તેણં કાલેણં તેણં સમણં) उस काल और उस समयमें (कुरु
 जणवए होत्था-तत्थणं हत्थिणाउरनयरे अदीण सत्तु नामं राया होत्था
 जाव विहरइ) कुरु नाम का देश था-उस में हस्तिनापुर नाम के नगर
 में अदीन शत्रु नाम के राजा रहते थे । ये न्याय नीति के अनुसार
 अपने राज्य का परिपालन अच्छी तरह से करते थे । (तत्थ णं मिहि-
 लाए कुंभगस्स पुत्ते पभावइए अत्तए मल्लीए अणु जाणए मल्ल दिन्नए
 नाम कुमारे जाव जुवराया यावि होत्था) उस मिथिला नगरी में कुंभक
 राजा के यहां प्रभावती से एक पुत्र और हुआ था-जिस का नाम मल्ल
 दत्त कुमार था यह मल्ली कुमारी का छोटा भाई था ।

राजनीति में यह विशेष निष्णात था । अतः राजा ने इसे युवराज

‘ તેણં કાલેણં તેણં સમણં ’ હત્યાદિ ।

ટીકાર્થ-(તેણં કાલેણં તેણં સમણં) તે કાળે અને તે સમયે

(કુરુજણવए होत्था तत्थणं हत्थिणाउरनयरे अदीणसत्तु नामं राया होत्था
 जाव विहरइ)

કુરુ નામે દેશ હતો. તેમાં હસ્તિનાપુર નામે નગરમાં અદીનશત્રુ નામે
 રાજા રહેતો હતો. તે ન્યાય અને નીતિને અનુસરીને રાજ્ય-શાસન
 ચલાવતો હતો.

(તત્થ ણં મિહિલાए कुंभगस्स पुत्ते पभावइए अत्तए मल्लीए अणु जाणए मल्ल-
 दिन्नए नामकुमारे जाव जुवराया यावि होत्था)

તે મિથિલા નગરીમાં કુંભક રાજાને ત્યાં પ્રભાવતી રાણીના ગર્ભથી એક
 પુત્રનો જન્મ થયો હતો તેનું નામ મલ્લદત્તકુમાર હતું અને તે મલ્લીકુમારીનો
 નાનો ભાઈ હતો. રાજનીતિમાં તે ખૂબ જ નિષ્ણાત હતો. એથી રાજાએ યુવ-
 રાજપદે તેની નીમણુક કરી હતી.

अन्यदा=अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित्समये, कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति=आह्वयति, शब्दयित्वा=आहूय, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्- हे देवानुप्रियाः ! गच्छत खलु यूयं मम 'पमदवणंसि' प्रमदवने = अन्तःपुरस्थितोद्याने, एकां महतीं 'चित्तसभं' चित्रसभां=चित्रगृहं 'करेह' कारयत चित्रसभाया विशेषणमाह- 'अणेग' इति-अणेगखंभसयसनिविष्टं 'अनेकस्तम्भशतसंनिविष्टम्, अनेके-अनेकप्रकारा नानावर्णदेदीप्यमानचाकचिक्यचञ्चक्षुश्चित्ताह्लादजनकमणिगत-विचित्रशिल्परचना सुशोभिता ये स्तम्भाः सुवर्णमयस्तम्भाः, तेषां शतैः संनिविष्टम् =समन्वितम्, 'जाव पच्चप्पिणंति' यावत् प्रत्यर्पयन्ति-कौटुम्बिकपुरुषास्तथैव चित्रसभां कृत्वा मल्लदत्तस्य पुरः समागत्य तदाज्ञां निवेदयन्ति, भवदाज्ञानुसारेण सर्वे साधितमस्माभिरिति कथयन्ति स्मेत्यर्थः । ततः खलु स मल्लदत्तश्चित्र-

का पद प्रदान कर दिया था । (तएणं मल्लदिन्ने कुमारे अन्नया कौटु विय०सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी-गच्छहणं देवाणुप्पिया ! तुम्हे मम पमदवणंसि एगं महं चित्तसभं करेह अणेग जाव पच्चप्पिणंति) एक दिन मल्लदिन्न कुमार ने कौटुम्बिक पुरुषों को बुलाया-बुलाकर उन से ऐसा कहा-हे देवानुप्रियों ! तुम जाओ और प्रमदोद्यान में-अन्तः पुर-स्थित बगीचे में एक बड़ा चित्रगृह बनाओ ।

वह अनेक सुवर्ण मय स्तंभशत से समन्वित हो । इन स्तंभों में नाना वर्ण के चमकीले मणि जड़े हुए हों । जो अपनी चाकचिक्य से चक्षु और चित्त के आह्लादक हो । इन मणियों द्वारा उन स्तंभों में विचित्र शिल्प रचना की गई हो । इस प्रकार मल्लदत्त कुमार की आज्ञा प्राप्त कर उन कौटुम्बिक पुरुषों ने उसी के अनुसार चित्र गृह की रचना

(तएणं मल्लदिन्ने कुमारे अन्नया कौटुविय०सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी गच्छहणं देवाणुप्पिया ! तुम्हे मम पमदवणंसि एगं महं चित्तसभं करेह अणेग जाव पच्चप्पिणंति)

એક દિવસે મલ્લદિનકુમારે કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા અને બોલાવીને તેમને કહ્યું--કે હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે પ્રમદોદ્યાનમાં જાઓ અને ત્યાં રણુ-વાસના ઉદ્યાનમાં એક મોટું ચિત્રગૃહ તૈયાર કરો.

ચિત્રગૃહ સેંકડો સોનાના થાંભલાવાળું હોવું જોઈએ. તે થાંભલાઓમાં ચમકતા ઘણા મણિઓ જડેલા હોવા જોઈએ. પોતાના પ્રકાશથી જ્ઞેનારાની આંખોને આંજી દે તેવું તેમજ ચિત્તને આહ્લાદ આપનારું હોવું જોઈએ. મણિઓ વડે તેના થાંભલાઓમાં જાતજાતના શિલ્પની રચના કરવામાં આવેલી હોવી જોઈએ. આ રીતે મલ્લદત્ત કુમારની આજ્ઞા મેળવીને કૌટુંબિક પુરુષોએ

કરશ્રેણિ=ચિત્રકારાન્ શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વૈવમવાદીત્- હે દેવાનુપ્રિયાઃ ! યૂયં સ્વલુ
ચિત્રસમાં=ચિત્રગૃહં 'હાવભાવવિલાસવિવ્યોકકલિર્ણિ' હાવભાવવિલાસવિવ્યોકકલિતૈઃ
=શૃંગારભાવાભ્યાં સંજાતા સ્ત્રીચેષ્ટા હાવઃ, ભાવો મનોવિકારઃ, વિલાસો હાવભેદઃ
વિવ્યોકઃ-અભિમતપ્રાપ્તાવપિગર્વાદનાદરઃ, અયમપિ હાવભેદઃ । અન્યેત્વૈવમાहुः—

હાવો મુખવિકારઃ સ્યાદ્ ભાવશ્રિત્તસમુદ્ભવઃ ।

વિલાસો નેત્રજો જ્ઞેયો વિભ્રમો ભૂ સમુદ્ભવઃ ॥૬૩૮॥

કરકે ઉસે સ્વચર દી કિ આપકી આજ્ઞાનુસાર હમને સ્વ કામ કર લિયા હૈ ।

(તણંસે મલ્લદિન્ને ચિત્તગરસેણિ સદાવેદ્, સદાવિત્તા એવં વયાસી)
હસકે બાદ ઉસ મલ્લદત્ત કુમાર ને ચિત્રકારોં કો બુલવાયા ઓર બુલા-
કર ઉનસે હસ પ્રકાર કહા-(તુભેણં દેવાણુપ્પિયા ! ચિત્તસમં હાવભાવ
વિલાસ વિવ્યોકકલિર્ણિ રૂવેર્ણિ ચિત્તેહ ચિત્તિત્તા જાવ પચ્ચપ્પિણહ)
હે દેવાનુપ્રિયોં । તુમલોગ ચિત્રગૃહ કો હાવ, ભાવ, વિલાસ, એવં વિવ્યોક
યુક્ત ચિત્રો સે ચિત્રિત કરો । સ્ત્રિયોં કી જો ચેષ્ટા શૃંગાર એવં મનો
વિકાર જન્ય હોતી હૈ-ઉસ કા નામ હાવ હૈ । માનસિક વિકૃતિકા નામ
ભાવ હૈ । વિલાસ હાવ કા હી એક પ્રકાર હૈ । અભિ મત (ઇચ્છિત) કી
પ્રાપ્તિ હોને પર ભી જો ગર્વ સે ઉસ મેં અનાદર હોતા હૈ-ઉસ કા નામ
વિવ્યોક હૈ । યહ ભી હાવ કા હી એક ભેદ હૈ । ઇન હાવ ભાવાદિકોં કે
વિષય મેં કોઈ ૨ એસા ભી કહતે હૈં કિ મુખ કા જો વિકાર હોતા હૈ
વહ હાવ હૈ, ચિત્ત સે જો વિકાર ઉત્પન્ન હોતા હૈ, વહ ભાવ હૈ । નેત્ર

તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે જ ચિત્રગૃહનું નિર્માણ કરીને તેમને ખબર આપી કે
આજ્ઞા મુજબ અમેએ બધું કામ પુરું કરી નાખ્યું છે

(તણં સે મલ્લદિન્ને ચિત્તગરસેણિ સદાવેદ્ સદાવિત્તા એવં વયાસી)

ત્યારબાદ મલ્લદત્ત કુમારે ચિત્રકારને બોલાવ્યા અને બોલાવીને તેમને કહ્યું કે-

(તુભે ણં દેવાણુપ્પિયા ! ચિત્તસમં હાવભાવવિલાસવિવ્યોકકલિર્ણિ રૂવેર્ણિ
ચિત્તેહ, ચિત્તિત્તા જાવ પચ્ચપ્પિણહ)

હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે ચિત્રગૃહને હાવ, ભાવ, વિલાસ અને બિન્બોડવાળા
ચિત્રોથી ચિત્રિત કરો. સ્ત્રીઓની શૃંગાર અને મનોવિકાર જન્યને ચેષ્ટાઓ
હાવ કહે છે. માનસિક વિકૃતિનું નામ ભાવ છે. અભિમત (ઇચ્છિત) ની
પ્રાપ્તિ હોવા છતાં પણ ગર્વથી જે તે અનાદર હોય છે તેનું નામ વિવ્યોક
છે. તે પણ હાવનો જ એક પ્રકાર છે. આ હાવ, ભાવ વગેરેના વિષે કેટલાક
આ પ્રમાણે પણ કહે છે કે મોંનો વિકાર જ હાવ છે, ચિત્તથી જન્મે છે તે

एतैर्हावादिभिः कलितैर्युक्तैः, रूपैः=चित्रविशेषैः चित्रयत=चित्रितं कुरुत, चित्रयित्वा यावत् प्रत्यर्पयत=प्रमाणा संपादितेति मां कथयतेत्यर्थः । ततस्तदनन्तरं खलु सा चित्रकारश्रेणिः=तथेति='तथाऽस्तु' इत्युक्त्वा प्रतिशृणोति=स्वीकुरुते स्म । प्रतिश्रुत्य यत्रैव स्वकानि गृहाणि, तत्रैवोपागच्छति उपागत्य 'तूलियाओ वन्नएय' तूलिका वर्णकांश्च=तूलिकाः=केशमप्यश्चित्रलेखनकूर्चिकाः, वर्णकान्=पञ्चवर्णकद्रव्याणि, च गृह्णाति, गृहीत्वा यत्रैव चित्रसभा तत्रैवानुप्रविशति, अनुप्रविश्य भूमिभागं=चित्रविरचनस्थानं 'विरंचइ' वेवेक्ति=अत्रोत्थं चित्रणीयमिति कृत्वा रेखादिभिर्भित्त्यादौ विभागं करोति, 'विरंचित्ता' विविच्य=भूमिं सज्जयति

से जो भाव उत्पन्न होता है वह विलास एवं श्रु से जो उत्पन्न होता है वह विभ्रम है । जब इस प्रकार के चित्रों से वह चित्रगृह चित्रित हो जावे-तब हमें इस की खबर दो-(तएणं सा चित्तगरसेणी तहत्ति पडिसुणेइ, पडिसुणित्ता जेणेव सयाइं गिहाइं तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता तूलियाओ वन्नएय गिण्हइ, गिण्हित्ता जेणेव चित्तसभा तेणेव अणुपविसइ) इस के बाद उस चित्रकार श्रेणि ने "तथास्तु" इस प्रकार कहकर मल्लदत्त कुमार की आज्ञा को स्वीकार कर लिया-और स्वीकार करके फिर वे सब के सब अपने २ घर आ गये-वहां आकर उन्होंने ने अपनी २ तूलिकाओं को और वर्णकों-पंचवर्ण वाले द्रव्यों को लिया-लेकर जहां-वह चित्रगृह था उस ओर चल दिये । वहां आकर वे उस के अन्दर गये (अणुपविसित्ता भूमिभागे विरंचेइ विरंचित्ता भूमिं सज्जेइ, सिज्जित्ता चित्तसभं हाव भाव जाव चित्तेउं

भाव छे, नेत्रथी ने भाव उत्पन्न होय छे ते विलास अने लवांथी ने उत्पन्न होय छे ते विभ्रम छे. न्यारे आ प्रमाणे ते चित्रगृह चित्रित थइ नय त्यारे अभने तमे सूचित करने

(तएणं सा चित्तगरसेणी तहत्ति पडिसुणेइ पडिसुणित्ता जेणेव सयाइं गिहाइं तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता तूलियाओ वन्नएयगिण्हइ, गिण्हित्ता जेणेव चित्तसभा तेणेव अणुपविसइ)

त्यारपछी ते चित्रकाराणे 'तथास्तु' (साइ) आ प्रमाणे उहीने मल्लदत्त कुमारनी आज्ञाने स्वीकारी लीधी अने त्यारपछी तेओ गंधा पोतपोताने घेर आवी गया. त्यां आवीने तेओओ पोतपोतानी पीछीओ अने वणुंका ओटले के पांथ रंगवाणा द्रव्येने साथे लीधा अने लधने ने तरइ चित्रगृह उतुं ते तरइ स्वाना थया. त्यां पछोंचीने तेओ तेमां प्रविष्ट थया

अणुपविसित्ता भूमिभागे विरंचेइ विरंचित्ता भूमिं सज्जेइ, सिज्जित्ता चित्त

मार्जनादिभिः परिष्करोति, सञ्जयित्वा चित्तसभां ' हावभाव-जाव ' हावभाव-यावत्=हावभावविलासनिबोक्कञ्चितैः, रूपैः=चित्रविशेषैः, ' चित्तेउ ' चित्रयितुं ' पयत्ता ' प्रवृत्ता चाप्यभवत् । सा चित्रकारश्रेणिश्चित्रगृहं हावभावादियुक्त चित्र-विशेषैश्चित्रयितुं प्रवर्ततेस्म ' इत्यर्थः ।

ततः=तत्र खलु एकस्य चित्रकारस्य ' इमेयारूपा ' इयमेतद्रूपा=वक्ष्यमाणस्वरूपा चित्रकरलब्धि =चित्रकरणविशिष्टशक्तिः, मनसि यादृशं रूपं चिन्तयति तादृशं करोत्येवं भूता लब्धिः, लब्धा=उपार्जिता, प्राप्ता=स्वायत्तिकृता, अभिसमन्वा गता=सम्यगासे-

पयत्ता यावि होत्था) अन्दर प्रविष्ट होकर सबसे पहिले उन्होंने ने चित्र रचने के स्थान को रेखादि द्वारा अंकित किया

यहां इस प्रकार का चित्र काटना चाहिये इस प्रकार के विचार से भित्ति के ऊपर रेखा आदि खींचकर उन्होंने ने उस का विभाग किया-विभाग कर के फिर वहां की भूमि को उन्होंने ने साफ किया-साफ कर के फिर वे चित्रकार उस चित्रगृह को हाव भाव आदि वाले चित्र विशेषों से चित्रित करने में लग गये । (तएणं एगस्स चित्तगस्स इमे यारूवे चित्तगर लद्धी लद्धा, पत्ता अभि समन्नागया-जस्सणं दुपयस्स वा चउपयस्स वा अपयस्स वा एगदेसमवि पासइ, तस्सणं देसाणु-सारेणं तयाणुरूवं रूवं निव्वत्तेइ) इन में एक चित्रकार ऐसा था जिसमें चित्र करने की विशिष्ट शक्ति थी । इस ने इस शक्ति को पहिले से ही

सभं हाव भाव जाव चित्तेउं पयत्ता यावि होत्था)

तेमां प्रवेशीने तेओओ सौ पडेलां चित्र जनाववानी जग्ग्या उपर रेओओ जनावी.

अहीं आ प्रभाणे चित्र तैयार करवानुं छे आ प्रभाणे विचार करीने बी'त वगेरे उपर रेओओ वगेरे होरीने तेमने विलाज्जन कथुं, विलाज्जन करीने ते स्थानने तेओओ स्वच्छ जनावुं. स्वच्छ जनावीने ते चित्रकारे चित्रगृहने हाव भाव वगेरेना विशेष चित्रोथी चित्रित करवा लाग्या.

(तएणं एगस्स चित्तगस्स इमेयारूवे चित्तगरलद्धी लद्धा, पत्ता अभिसमन्ना गया, जस्सणं दुपयस्स वा चउपयस्स वा अपयस्स वा एगदेसमवि पासइ, तस्स णं देसाणुसारेणं तयाणुरूवं रूवं निव्वत्तेइ)

आ जधाओमां ओक चित्रकार ओवो पाणु छतो के तेमां चित्र तैयार करवानी विशेष शक्ति छती तेओ चोतानी चित्र जनाववानी असाधारण शक्ति

बिता, यस्य, खलु द्विपदस्य-मनुष्यादेर्वा चतुष्पदस्य गवादेर्वा, अपदस्य=चरण-
रहितस्य सपदीवृक्षादेर्वा, एकदेशमपि एकाङ्गमपि पश्यति तस्य खलु देशानुसारेण
चक्षुर्गोचरीकृतैकदेशानुसारेण 'तयाणुरुवं' तदनुरूपं दृष्ट द्विपदादियोग्यं, रूपं चित्रं
'निव्वत्तेइ' निर्वर्तयति=रचयति । ततस्तदनन्तरं खलु स चित्रकरदारको मल्लयाः=
मल्लीकुमारिकायाः, 'जवणियंतरियाए' यवनिकान्तरितायाः=यवनिकया - पर-
दाख्येन आवरणपटेन, अन्तरितायाः-व्यवहितायाः परदाभ्यन्तरस्थिताया इत्यर्थः ।
जालान्तरेण=गवाक्षरन्ध्रेण पदाङ्गुष्ठं पश्यति-दृष्टवान् । ततः खलु तस्य चित्रकारस्य=
चित्रकारदारकस्य, अयमेतद्रूपः=अयं वक्ष्यमाणस्वरूपः, यावद्=विचारः समुदपद्यत-
श्रेयः=श्रेयस्करम् अभ्युदयजनकं, खलु मम मल्लया अपि पादाङ्गुष्ठानुसारेण सदृशकं=
मल्लीसमानं यावद्-गुणोपपेतं=मल्लया अङ्गेषु यत्र ये सौन्दर्यादिगुणाः तैः समन्वितं,

उपार्जित किया था-प्राप्त किया-था-उस में यह विशेष चतुर था,
इस का इसे अच्छा अभ्यास था ।

यह जिस मनुष्यके, चतुष्पद गवादिके, अपद सर्पादि अथवा वृक्षादि
के जिस किसी एक एक भाग को देख लेता तो उसी के अनुसार यह
उस का पूर्ण चित्र अंकित कर देता था । (तएणं से चित्तगरदारए
मल्लीए जवणियंतरियाए जालंतरेण पायंगुट्टं पासइ, तएणं तस्स
चित्तगरस्स इमेयारूवे जाव सेयं खलु ममं मल्लीए वि पायंगुट्टाणु-
सारेण सरिसगं जाव गुणोववेयं रूवं निव्वत्तित्तए एवं संपेहेइ) एक
दिन इस चित्रकार ने परदा के भीतर बैठी हुई मल्लि कुमारी के पैर
का अंगूठा गवाक्ष छिद्र से देख लिया था सो उस के मन में ऐसा विचार
आया कि मेरे लिये यह श्रेयस्कर है कि मैं मल्ली कुमारीका भी पादा-
ङ्गुष्ठानुसार यावत् गुणोपपेन उसी के जैसा, चित्र बनाऊँ ।

પહેલેથી જ મેળવેલી હતી. ચિત્રકળામાં તે ખૂબ જ પ્રવીણ તેમજ તેનો તે
સારો અભ્યાસી હતો.

તે ચિત્રકાર માણસના, ગાય વગેરે ચોપગાંઓના, સાય વગેરે અપદોના
અથવા તો વૃક્ષ વગેરેનો કોઈપણ એક ભાગ જોઈ લેતો અને ત્યારબાદ તે
પ્રમાણેનાં જ આબેહૂબ તેમનાં ચિત્ર દોરતો હતો.

(તएणं से चित्तगरदारए मल्लीए जवणियंतरियाए जालंतरेण पायंगुट्टं
पासइ तएणं तस्स चित्तगरस्स इमेयारूवे जाव सेयं खलु ममं मल्लीए वि पायं-
गुट्टाणुसारेण सरिसगं जाव गुणोववेयं रूवं निव्वत्तित्तए एवं संपेहेइ)

એક દિવસ તે ચિત્રકારે પહેલાની પાછળ બેઠેલી મલ્લીકુમારીના પગનો
અંગૂઠો ગવાક્ષના કાણામાંથી જોઈ લીધો ત્યારબાદ તે પ્રમાણેનાં એમ થયું કે હું
મલ્લીકુમારીના પગના અંગૂઠાના જેવું જ ચિત્ર દોરું.

रूपं=चित्रं निर्वर्तयितुं=रचयितुम् । एवम्=उक्तप्रकारेण, संप्रेक्षते=स चित्रकरदारको
विचारयतिस्म । संप्रेक्षय=मनसि विमृश्य, भूमिभागं=चित्रकरणस्थानं सज्जयति=
मार्जनलेपादिना संस्करोति, सज्जयित्वा मल्लया अपि पादाङ्गुष्ठानुसारेण यावत्=
सदृशकं गुणोपपेतं रूपं निर्वर्तयति=रचयतिस्म । ततस्तदन्तरं खलु सा चित्रकार-
श्रेणिश्चित्रसभां 'हावभाव-जाव' हावभाव-यावत्=हावभावविलासविश्वोककलितैः
रूपैः, चित्रैः 'चित्तेइ' चित्रयति, चित्रयित्वा यत्रैव मल्लदत्तः कुमारस्तत्रैवोपागच्छति,
उपागत्य यावत् एतामाज्ञां प्रत्यर्पयति- हे स्वामिन् ! भवदाज्ञानुसारेण चित्रगृहं

मल्ली कुमारी के अंग में जहाँ २ जो जो सौन्दर्यादि गुण हैं उन
सब गुणों को उस मल्ली कुमारी के चित्र में अंकित करूँ । ऐसा जब
उस ने विचार किया- (संप्रेहिता) तो उस विचार के अनुसार (भूमि-
भागं सज्जेइ, सज्जित्ता मल्लीए वि पायंगुष्ठानुसारेण जावि निव्वत्तेइ,
तएणं सा चित्तगरसेणी चित्तसमं हावभावजाव चित्तेइ, चित्तिता
जेणेव मल्ल दिन्ने कुमारे तेणेव जाव एतमाणत्तियं पच्चप्पिणइ) उस
ने वहाँ का भूमिभाग साफ किया-मार्जन, लेप आदि द्वारा उसे संस्का-
रित किया-संस्कारित करके फिर उस ने वहाँ मल्ली कुमारी का भी
दृष्ट पादाङ्गुष्ठ के अनुसार विलकुल हवहू जैसे के तैसा गुणोपपेत-
रूप-चित्र अंकित कर दिया ।

इसके बाद उस चित्रकारों की श्रेणी ने उस चित्रगृह को हावभाव-
विलास-एवं विश्वोक वाले रूपों से-चित्रों से अंकित कर दिया-चित्रित
कर दिया-चित्रित कर फिर वे सब के सब मल्लदत्त कुमार जहाँ बैठा

मल्ली कुमारीना अंगमां न्यां न्यां जे जे सौंदर्यानां गुणो छे ते यथा
गुणोने ते मल्लीकुमारीना चित्रमां अंकित करूं. आ प्रमाणे न्यारे तेणे
विचार कर्यो- (संप्रेहिता) अने ते विचार ने अनुसरतां ज

(भूमिभागं सज्जेइ, सज्जित्ता मल्लीए वि पायंगुष्ठानुसारेण जावि निव्वत्तेइ
तएणं सा चित्तगर सेणी चित्तसमं हावभाव जावचित्तेइ, चित्तिता जेणेव मल्लदिन्ने
कुमारे-तेणेव जाव एतमाणत्तियं पच्चप्पिणइ)

तेणे ते न्याने स्वच्छ बनावी अने मार्जन लेपन वगैरैथी ते स्थानने
साइ कर्युं साइ कर्यो भाइ तेणे पड़ेलां जेयेला मल्ली कुमारीना पगना अंगूठा
ना जेवुं ज आगेहण गुणोपेत इय चित्र अंकित कर्युं.

त्यार भाइ चित्रकारेओ न्यारे चित्रगृहने हावभाव विलास अने
विश्वोक्तनां चित्राथी चित्रित करी आभ्युं त्यारे तेओ यथा न्यां मल्लदत्त !

चित्रितमस्माभिरित्येवं चित्रकारश्रेणिः कथयति स्मेत्यर्थः । ततः खलु मल्लदत्तश्चित्र-
कारश्रेणिं 'सकारेइ' सत्कारयति, वचनादिना, संमानयति=वस्त्रादिना । 'सका-
रित्ता' सत्कार्य-सत्कारं कृत्वा 'सम्मानित्ता' संमान्य विपुलं=विस्तीर्णं 'जीवि-
यारिहं' जीविकाहं=वृत्तियोग्यं, 'पीइदाणं' प्रीतिदानं-परमहर्षहेतुकं दानं ददाति
दत्त्वा प्रतिविसर्जयति । ततः खलु मल्लदत्तोऽन्यदा-अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् समये
स्नातोऽन्तः पुरपरिवासंपरिवृतः 'अम्मधाईए' अम्बाधात्र्या=उपमात्रा सार्धं यत्रैव
चित्रसभा=चित्रगृहं वर्तते, तत्रैवोपागच्छति । उपागत्य चित्रसभामनुप्रविशति=
चित्रगृहे प्रवेशं करोति, अनुप्रविश्य हावभावविलासविब्वोककलितानि रूपानि=

था-वहां आये-आकर के उन्होंने उससे कहा स्वामिन् ! हमलोगों
आपकी आज्ञानुसार चित्र गृह को चित्रित कर दिया है-(तएणं) इस
प्रकार चित्रकारों के मुख से सुनकर (मल्लदिन्ने कुमारे चित्तगरसेणिं-
सकारेइ, सम्माणेइ, सकारित्ता सम्मानित्ता, विपुलजीवियारिहं पीइ-
दाणं दलेइ, दलित्ता पडिविसज्जेइ) मल्लदत्त कुमारने उस चित्रकार
श्रेणी का सत्कार किया सन्मान किया । सत्कार सन्मान करके फिरउस
ने उसे विपुल जीविकाके योग्य प्रीतिदान दिया-और बाद में उसे
विसर्जित कर दिया । (तएणं मल्लदिन्ने अन्नया ण्हाए अंतेउरपरियाल
संपरिवुडे अम्मधाईए सद्धिं जेणेव चित्तसभा तेणेव उवागच्छइ) इसके
पश्चात् किसी एक दिन वह मल्लदत्त कुमार स्नान कर के अन्तः पुर
परिवार से युक्त होकर अपनी अम्बाधात्री के साथ जहां चित्रगृह था
वहां गया-(उवागच्छित्ता चित्तसभं अणुपविसइ अणुपविसित्ता हावभाव

कुमार जेका डता त्यां आव्या अने आवीने तेओओ आ प्रमाणे कहुं-के
डे स्वामिन् ! तमारी आज्ञा सुजण अभोओ चित्रगृह तैयार करी दीधुं छे.
(तएणं) आ रीते चित्रकारे ना भोथी सांलणीने

(मल्लदिन्ने कुमारे चित्तगरसेणिं सकारेइ, सम्माणेइ, सकारित्ता सम्मानित्ता,
विपुलजीवियारिहं पीइदाणं दलेइ, दलित्ता पडिविसज्जेइ)

मल्लदत्त कुमारने चित्रकारोंनुं सत्कार तेमज्ज सन्मान कयुं, सत्कार अने
सन्मान करीने तेणे तेमने पुण्ण प्रमाणुमां अविकारयोग्य प्रीतिदान आय्युं
अने त्थार पछी तेओओने ज्वानी रत्न आयी.

(तएणं मल्लदिन्ने अन्नया ण्हाए अंते उरपरियाल संपरिवुडे अम्मधाईए सद्धिं
जेणेव चित्तसभा तेणेव उवागच्छइ)

त्थार पछी ठाछ ओक द्विस मल्लदत्त कुमार स्नान करीने रणुवासना
परिवारने साथे लधने पोतानी अम्बाधात्रीनी साथे ज्थां चित्र गृह डतुं त्या गये।

चित्राणि पश्यन् यत्रैव मल्लया विदेहराजवरकन्यायाः, 'तयाणुरूवे' तदनुरूपं= तत्सदृशं, रूपं=चित्रं 'णिव्वत्तिए' निर्वर्तितं = रचित मासीत् तत्रैव प्रोधारयद् गमनाय= गन्तुं प्रवर्ततेस्म ॥ सू० २७ ॥

मूलम्—तएणं से मल्लदिन्ने कूमारे मल्लीए विदेहरायवर-
कन्नाए तयाणुरूवे रूवे निव्वत्तियं पासइ, पासित्ता इमेयारूवे
अज्झत्थिए जावसमुपजित्था—एस णं मल्लीविदेहरायवरकन्न-
त्तिकट्टु लज्जिए वीडिए विअडे सणियं२ पच्चोसक्कइ । तएणं
मल्लदिन्नं अम्मधाई पच्चोसकंतं पासित्ता एवं वयासी—किन्नं
तुमं पुत्ता! लज्जिए वीडिए विअडे सणियं सणियं पच्चोसक्कइ?,

तएणं से मल्लदिन्ने अम्मधाई एवं वयासी—णो जुत्तं णं
अम्मो ! मम जेह्वाए भगिणीए देवयभूयाए लज्जाणिज्जाए मम
चित्तगरणिव्वत्तियं सभं अणुपविसित्तए?, तएणं अम्मधाई
मल्लदिन्नं कूमारं एवं वयासी—नो खलु पुत्ता ! एस मल्ली,
एस णं मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए चित्तगरएणं तयाणुरूवे

विलासविम्बोयकलियाइं रूवाइं पासमाणे जेणेव मल्लीए विदेहरायवर-
कन्नाए तयाणुरूवे णिव्वत्तिए तेणेव पहारेत्थ गमणाए) वहां जाकर चित्र-
गृह में प्रविष्ट हुआ—प्रविष्ट होकर हावभाव, विलास एवं विम्बोक से
युक्त उन रूपोंको चित्रों को—बार२ देखता हुआ वह जहां विदेह राजव-
रकन्या का तदनुरूप चित्र बना हुआ था उस ओर गया ॥ सूत्र २७ ॥

(उवागच्छित्ता चित्तसभं अणुपविपइ अणुपविसित्ता हावभाव विलासविम्बोय
कलियाइं रूवाइं पासमाणे २ जेणेव मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए तयाणुरूवे-
णिव्वत्तिए तेणेव पहारेत्थ गमणाए)

त्यां पडोंगीने ते चित्रगृहभां गथो अने ज्जने हावभाव विलास
अने विम्बोक्काणा ते चित्राने जेतां ते न्या विदेह राजवर कन्याना जेवुं
१ चित्र दोरेखु छतुं ते तरइ गथो ॥ सूत्र “ २७ ” ॥

रूवे णिव्वत्तिए । तएणं मल्लदिन्ने अस्मधाईए एयमट्ठं सोच्चा आसुरुत्ते एवं वयासी-केसणं भो चित्तयरए अपत्थिय पत्थिए जाव परिवज्जए जेणं सम जेट्ठाए भगिणीए गुरुदेवय-भूयाए जाव निव्वत्तिए त्तिकट्ठु तंचित्तगरं वज्झं आणवेइ, तएणं सां चित्तगरसेणीइमीसे कहाए लच्छट्ठा समाणा जेणेव मल्लदिन्ने कुमारे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता करयलपरिग्गहियं जाव वद्धावेइ, वद्धावित्ता एवं वयासी-एवं खलु सामी ! तस्स चित्तगरस्स इमेयारूवा चित्तगरलद्धी लद्धा पत्ता अभिसमन्नगया, जस्स णं दुपयस्स वा जाव णिवत्तेइ, तं माणं सामी ! तुब्भे तंचित्तगरं वज्झं आणवेह, तं तुब्भे णं सामी ! तस्स चित्तगरस्स अन्नं तयाणुरूवं दंडं निव्वत्तेह । तएणं से मल्लदिन्ने तस्स चित्तगरस्स संडासगं छिंदावेइ, छिंदावित्ता निव्विसयं आणावेइ ॥ सू०२८ ॥

टीका—‘ तएणं से ’ इत्यादि ! ततस्तदनन्तरं खलु स मल्लदत्तः कुमारो मल्लया विदेहराजवरकन्यायाः=स्वाग्रजाताया भगिन्याः ‘ तयानुरूवं ’ तदनुरूपं=मल्लीसदृशं रूवं=रूपं चित्रं, ‘ निव्वत्तियं ’ निर्वर्तितं=चित्रकारदारकेण रचितं, पश्यति । दृष्ट्वा ‘ इमेयारूवे ’ अयमेतद्रूपः=अयं वक्ष्यमाणस्वरूपः, ‘ अज्जत्थिए ’ आध्यात्मिकः=आत्मगतः, यावत्=संकल्पः, ‘ समुपज्जित्था ’ समुदपद्यत=संजातः-एषा

‘ तएणं से मल्लदिन्ने कुमारे ’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से मल्लदिन्ने कुमारे) उस मल्लदत्त कुमार ने (विदेहरायवरकन्याए मल्लीए तयाणुरूवं निव्वत्तियं पासइ, पासित्ता इमेयारूवे अज्जत्थिए जाव समुपज्जित्था) विदेह राज की वर-

‘ तएणं से मल्लदिन्ने कुमारे ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) तयार णाह (से मल्लदिन्ने कुमारे) ते भद्रे हत्तकुमारे

(विदेह रायवरकन्याए मल्लीए तयाणुरूवं निव्वत्तियं पासइ, पासित्ता इमेयारूवे अज्जत्थिए जाव समुपज्जित्था)

સ્વલુ મહી વિદેહ રાજવરકન્યા, રૂપિ કૃત્વા લજ્જિતઃ=સામાન્યતઃ, વ્રીહિતઃ=વિશે-
પતો લજ્જિતઃ, વ્યર્દઃ=સર્વથા લજ્જાં પ્રાપ્તઃ સન્ શનૈઃ શનૈઃ 'પચ્ચોસક્રહ' પ્રત્યવ-
ષ્વસ્કતે=તસ્માત્ સ્થાનાત્ પ્રતિનિવર્તતેસ્મ । તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ મહદત્તં=મહદત્ત-
કુમારમ્, 'અમ્માધાર્દ' અમ્મધાત્રી=માતૃપ્રતિનિધિરૂપા ધાત્રીસ્તન્યાદિ દાનેન પોષિકા
ઉપમાતેત્યર્થઃ, 'પચ્ચોસક્રંતં' પ્રત્યવષ્વરકમાન પચ્ચાન્નિવર્તમાનં દૃષ્ટ્વા એવં=વધ્ય-
માણ પ્રકારેણાવાદીત્-હે પુત્ર ! કિં=કસ્માત્કારણાત્ સ્વલુ ત્વં લજ્જિતો વ્રીહિતો
વ્યર્દઃ=અત્યન્તં લજ્જિતઃ સન્ શનૈઃ શનૈ પ્રત્યવષ્વસ્કસે ? । તતઃ સ્વલુ સ મહદ
ત્તકુમારઃ અમ્માધાત્રીમેવમવાદીત્-'અમ્મો !' હે અમ્મ । 'નો જુત્તં' નો યુક્તં=નો

કન્યા મલ્લીકુમારીકા કિ જો અપની વડી વહિન શ્રી તદનુરૂપ ચિત્ર ચિત્ર-
કાર દારક કે દ્વારા અલ્લિત ક્રિયા ગયા જ્યોં હી દેખ્વા-તો દેખ્વકર ઉસ-
કે મન મેં હસ પ્રકાર કા સંકલ્પ ઉત્પન્ન હુઆ-(એમણં મલ્લી વિદેહ-
રાયવરકન્નત્તિકદૂદુ લજ્જિએ, વીહિએ વિઝહે સણિયં ૨ પચ્ચોસક્રહ)
યહતો વિદેહરાજ કી વર કન્યા મલ્લી કુમારી હૈ । એસા વિચાર કરવહ
પહિલે તો લજ્જિત હુઆ-વાદ મેં વિશેષરૂપ સે લજ્જિત હુઆ । ઓર
હસ તરહ વહ દુઃખિત હોકર ધીરે ૨ વહાં સે ચલદિયા । (તણં
મલ્લદિન્નં અમ્મધાર્દ પચ્ચોસક્રંતં પાસિત્તા એવં વયાસી-કિન્નં તુમં પુત્તા
લજ્જિએ વીહિએ વિઝહે સણિયં ૨ પચ્ચોસક્રહ ?) હસ તરહ મલ્લીદત્ત
કુમાર કો વહાં સે ધીમી ૨ ચાલ સે જાતા હુઆ દેખ્વકર ઉસકી અમ્મા-
ધાય ને ઉસસે એસા કહા-કયોં તુમ લજ્જિત-વીહિત એવં વિશેષ
લજ્જિત હોકર યહાં સે ધીરે ૨ ચલે જા રહે હો-(તણં સે મલ્લદિન્ને

ન્યારે પોતાની મોટી બહેન વિદેહવર કન્યા મલ્લીકુમારીનું ચિત્રદારવડે
દોરાથેલુ આબેહૂળ ચિત્ર બેથું ત્યારે તે બેતાંજ તેના મનમાં વિચાર ઉત્પન્ન થયો કે
(એમણં મલ્લી વિદેહરાયવરકન્ન ત્તિકદૂદુ લજ્જિએ વીહિએ વિઝહે સણિયં ૨ પચ્ચોસક્રહ)
આતો વિદેહરાજની વરકન્યા મલ્લી કુમારી છે. આમ વિચારીને પહે-
લાંતો તે લજ્જિત થયો અને ત્યાર બાદ તે ખૂબજ લજ્જિત થયો આ રીતે
તે દુઃખી અવસ્થામાં ત્યાંથી ધીમે ધીમે જતો રહ્યો.

(તણં મલ્લદિન્ન અમ્મધાર્દ પચ્ચોસક્રંતં પાસિત્તા એવં વયાસી-કિન્નં તુમં
પુત્તા લજ્જિએ વીહિએ વિઝહે સણિયં ૨ પચ્ચોસક્રહ ?)

આ રીતે મલ્લીકુમારને ત્યાંથી ધીમે ધીમે જતો બેઠને તેની અંબા-
ધાયે કહ્યું કે-તમે કેમ લજ્જિત-વીહિત અને સવિશેષ પીડિત થઈને અહીંથી
ધીમે ધીમે જઈ રહ્યા છો. (તણં સે મલ્લાદિન્ને અમ્મધાર્દ એવં વયાસી)

ચિત્તં ચલુ મમ ઝ્યેષ્ઠાયા મગિન્યા ગુરુદેવતભૂનાયાઃ, પૂજ્યાયાઃ, લજ્જનીયાયાઃ= લજ્જતે યસ્યાઃ સકાશાત્ સા લજ્જનીયા, 'કૃત્ય પ્રત્યયસ્ય વાહુલકૃત્વાદપાદાને- ઽનીયર પ્રત્યયઃ' તસ્યા અગ્રે મમ ચિત્રકરનિર્વર્તિતાં સમાં=ચિત્રગૃહમ્ અનુપવેષ્ટુમ્. અત્ર ચલુ ચિત્રગૃહે મમ પૂજ્યા ઝ્યેષ્ઠા મગિની મલ્લીકુમારી સ્થિતાઽસ્તિ, તસ્માદત્ર મમ પ્રવેશકરણં નોચિત મિત્યર્થઃ । તતસ્તદનન્તરં ચલુ અમ્બાધાત્રીમલ્લદત્તં કુમાર મેવાદીત્- હે પુત્ર ! નો ચલુ=નિશ્ચયેન એવા મલીવર્તતે, કિંતુ એતત્ ચલુ મલ્લ્યા વિદેહરાજવરકન્યાયા ચિત્રકરેણ તદનુરૂપં રૂપં=ચિત્રં નિર્વર્તિતં=રચિતમસ્તિ । તસ્માદત્ર લજ્જાકરણં તવ નોચિતમિતિ ભાવઃ ।

અમ્મધાઈં એવં વયાસી) હસ પ્રકાર સુનકર ડસ મલ્લદત્ત કુમારને અમ્બા- ધાય-સે એસા કહા-(ળો જુત્તં ણં અમ્મો ! મમ જેઢાએ મગિણીએ ગુરુદેવભૂ- આએ મમ ચિત્તગરણિવ્વત્તિયં સમં અણુપવિસિત્તએ) મુઢ્ઢે ચિત્રકાર સે નિર્વર્તિત હસ ચિત્રગૃહમેં પ્રવેશ કરના ડચિત નહીં હૈ, કારણ યહાં મેરી ગુરુદેવ જૈસા-પૂજ્ય તથા જિસકે સમક્ષ મેં લજાતા હૂં-ત્રિનકે સામને આતે જાતે મુઢ્ઢે લજ્જા આતી હૈ-એસી બઢી બહિન બેઠી હુઈં હૈં ।

તાત્પર્ય હસકા યહ હૈ કિ હસ ચિત્રગૃહ મેં મેરી પૂજ્ય બહિન મલ્લી કુમારી બેઠી હુઈં હૈં હસલિયે ડનકે સમક્ષ મુઢ્ઢે યહાં પ્રવેશ કરતે હુએ લજ્જા આતી હૈ । (તએણં અમ્માધાઈં મલ્લદિન્નં કુમારં એવં વયાસી-નો ચલુ પુત્તા એસ મલ્લી-એસણં મલ્લીએ વિદેહરાયવરકન્નાએ ચિત્ત ગરએણં તયાણુરૂવે ચિત્તે ણિવ્વત્તિએ) એસા સુનકર અમ્બાધાત્રી ડપમાતા ને મલ્લદત્ત કુમારસે હસ પ્રકાર કહા-હે પુત્ર ! યે સ્વય મલ્લી કુમારી નહીં હૈ-યહ તો વિદેહરાજકી ડત્તમ કન્યા ડન મલ્લી કુમારી કા ચિત્ર

આ પ્રમાણે સાંભળીને તે મલ્લદત્ત કુમારે અંબાધાય ને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-

(ણો જુત્તં ણં અમ્મો ! મમ જેઢાએ મગિણીએ ગુરુદેવભૂયાએ લજ્જણિ- જ્ઞાએ મમ ચિત્તગરણિવ્વત્તિયં સમં અણુપવિસિત્તએ)

ચિત્રકારો વડે ચિત્રિત કરવામાં આવેલા આ ચિત્રગૃહમાં પ્રવેશવું મારા માટે ઉચિત નથી કેમકે ગુરુદેવ જેવી પૂજનીય તેમજ જેમની સામે જતાં પણ હું લન્નિજત થાઉં છું એવા મારા મોટાં બહેન અહીં બેઠાં છે.

મતલબ એ છે કે આ ચિત્રગૃહમાં મારી પૂજ્ય-બહેન મલ્લી કુમારી બેઠી છે. એથી તેમની સામે જતાં મને લન્ન આવે છે

(તએણં અમ્માધાઈં મલ્લદિન્નં કુમારં એવં વયાસી-નો ચલુ પુત્તા એસમલ્લી એસણં મલ્લીએ વિદેહ રાયવરકન્નાએ ચિત્તગરએણં તયાણુરૂવે ચિત્તે ણિવ્વત્તિએ)

આ પ્રમાણે સાંભળીને અંબાધાત્રી-ઉપમાતા એ મલ્લદત્ત કુમારને કહ્યું કે કે હે પુત્ર ! આ જાતે મલ્લીકુમારી નથી પણ આ તો વિદેહરાજની ઉત્તમ

તતસ્તદન્તરં સ્વલુ મલ્લદત્તઃ=મલ્લદત્તકુમારઃ, અમ્વાધાવ્યા એતમ્=ઉક્તરૂપમ્, અર્થં શ્રુત્વા, આશુરુત્તઃ=શીઘ્રં ક્રોધાવિષ્ટઃ, એવં=વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ, અત્રાદીત્-ક એપ સ્વલુ મોઃ! ચિત્રકરઃ ‘અપત્થિયપત્થિય’ અપાર્થિતપાર્થિતઃ યત્ કેનાપિ ન પ્રાર્થ્યતે, તદપ્રાર્થિતં મરણં તત્ પ્રાર્થિતં યેન સોઽપ્રાર્થિત પ્રાર્થિતઃ મરણવાઙ્છક હત્યર્થઃ યાવત્ પરિવર્જિતઃ=શ્રીહીધૃતિ કીર્તિ પરિવર્જિતઃ, એતદ્વૈવાધ્યયને પ્રાગ્ વ્યાખ્યાતમ્, યેન સ્વલુ મમ જ્યેષ્ઠાયા મગિન્યા ગુરુ દૈવતભૂતાયાઃ=પૂજ્યાયાઃ, યાવત્-તદનુરૂપં ‘નિવ્વત્તિં તિરુદ્ધુ’ નિર્વર્તિતમ્?, ઇતિકૃત્વા=ઇત્યુક્ત્વા, તં ચિત્રકારં વધ્યં=હન્તવ્યમ્. આજ્ઞાપયતિ યેન મલ્લીચિત્રં લિખિતં સ ચિત્રકારો હન્તવ્ય ઇત્યાજ્ઞાં દત્તવાનિત્યર્થઃ. તત સ્વલુ સા ચિત્રકર શ્રણિરસ્યા ઉક્તરૂપાયાઃ કથાયા-

કારને તદનુરૂપ ચિત્ર ચનાયા હૈ. ઇસલિયે યહાં લડ્ડો કરના તુમ્હે યોગ્ય નહીં હૈં. (તણં મલ્લદિન્ને અમ્મધાઈં એયમદ્દું સોચ્ચા આસુરત્તે એવં વયાસી) અમ્વાધાય કે મુખ સે એસી વાત સુનને કે વાદ મલ્લ-દત્ત કુમાર ને ઉસ અપની અમ્વાધાય સે ક્રોધ મેં ભરે હુએ હોકર ઇસ પ્રકાર કહાઃ-(કેસણં મો! ચિત્તયરં અપત્થિયપત્થિય જાવ પરિવર્જિય જેણં મમ જેઢાં મગિનીં ગુરુદેવભૂયાં જાવ નિવ્વત્તિય) અરે! કૌન એસા મરણ વાઙ્છક તથા શ્રી હીધૃતિ, એવં કીર્તિ સે પરિવર્જિત ચિત્ર-કાર હૈં કિ જિસને ગુરુદેવ જેસા-પૂજ્ય મેરી જ્યેષ્ઠ મગિની કા યહાં તદ-નુરૂપ ચિત્ર ચિત્રિત કિયા હૈ. (તિરુદ્ધુતં ચિત્તગરં વજ્જં આણવેહ) ઇસ પ્રકાર કહકર ઉસને ઉસ ચિત્રકાર કો વધ્ય ઘોષિત કર દિયા.

જિસ ચિત્રકાર ને મેરી પૂજ્ય જ્યેષ્ઠ મગિની કા યહ ચિત્ર યહાં લિખા હૈ-વહ વધ્ય હૈ ઇસ પ્રકાર ઉસને આજ્ઞા દેદી-(તણં સા

કન્યા મલ્લીકુમારીનું આખેહૂળ દોરાયેલું ચિત્ર છે. એથી અહીં લખત તમારા તમારા માટે યોગ્ય નથી (તણં મલ્લદિન્ને અમ્મધાઈં એયમદ્દું સોચ્ચા આસુરત્તે એવં વયાસી) અખાધાય ના મોથી આ વાત સાંભળીને મલ્લદત્ત કુમારે તે પોતાની અખાધાય ને ક્રોધમાં ભરાઈને કહ્યું કે-

(કેસણં મો! ચિત્તયરં અપત્થિયપત્થિય જાવ પરિવર્જિય જેણં મમ જેઢાં મગિનીં ગુરુદેવભૂયાં જાવ નિવ્વત્તિય)

અરે! એવો કોણ મૃત્યુને આહવાર શ્રી, હી, ધૃતિ અને કીર્તિ રહિત ચિત્રકાર છે કે જેણે ગુરુદેવ જેવા પૂજ્ય મારાં મોટાં બહેનનું અહીં આખેહૂળ ચિત્ર દોર્યું છે. (તિરુદ્ધુ તં ચિત્તગરં વજ્જં આણવેહ) આ પ્રમાણે કહીને તેણે તે ચિત્રકારને વધ્ય (મારવા યોગ્ય) ઘોષિત કર્યો.

મારા પૂજ્ય મોટા બહેનનું જે ચિત્રકારે અહીં જે ચિત્ર દોર્યું છે તે વધ્ય છે આ રીતે તેણે પોતાની આજ્ઞા ઘોષિત કરી

લબ્ધાર્થ-જ્ઞાતાર્થ સતી યત્રૈવ મલ્લદત્તઃ કુમારસ્તગૌરોપાગચ્છતિ, ઉપન્ગત્ય કરતલ પરિગૃહીતં યાવત્-શિર આવર્તે મસ્તકેઽઞ્જલિં કૃત્વા જયવિજય શબ્દેન વર્ધયતિ= અભિનન્દયતિ, વર્ધયિત્વા, એવમવાદીત્-હે સ્વામિન્ ! એવં સ્વલુ તસ્ય ચિત્રકરસ્ય, ઇમેતદ્રૂપા=વક્ષ્યમાણસ્વરૂપા ચિત્રકરલબ્ધિર્લબ્ધા=અર્જિતા પ્રાપ્તા=સ્વાયત્તીકૃતા અભિસમન્વાગતા=સમ્યગાસેવિતા, યસ્ય સ્વલુ દ્વિપદસ્ય વા યાવત્-ચતુષ્પદસ્ય વા અપદસ્ય વા એકદેશમપિ પશ્યતિ તસ્ય સ્વલુ દેશાનુસારેણ તદનુરૂપ રૂપં 'નિવ્વત્તેઈ' નિર્વર્તયતિ=રચયતિ, તત્=તસ્માત્ હે સ્વામિન્ ! મા સ્વલુ યુયં તં ચિત્રકરં વધ્ય-

ચિત્તગરસેણી ઇમીસે કહાણ લલ્લદ્દા સમાણા જેણેવ મલ્લદિન્ને કુમારે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા કરયલપરિગ્ગહિયં જાવ વદ્ધાવેઈ, વદ્ધાવિત્તા એવં વયાસી-એવં સ્વલુ સામી ! તસ્સ ચિત્તગરસ્સ ઇમેયારૂવા ચિત્તગરલલ્લીલદ્દા, પત્તા અભિસમન્નાગયાજસ્સણ દુપયસ્સ વા જાવ ણિવ્વત્તેઈ) હસ પ્રકાર હસ ઉક્ત રૂપ કથા કા હાલ જવ ઉસ ચિત્રકાર શ્રેણી કો માલૂમ્ હુઆ-તવ વહ જહાં મલ્લદત્ત કુમાર થા વહાં પહુંચી પહુંચ કર ઉસને ઉસે દોનો હાથોં કી અંજલિ બનાકર ઔર ઉસે મસ્તક પર ધરકર નમસ્કાર કરતે હુએ જય વિજય શબ્દોં દ્વારા વધાઈ દી વધાઈ દેકર ફિર વહ હસ પ્રકાર કહને લગો-સ્વામિન્ ! ઉસ ચિત્રકાર કો હસ પ્રકાર કી યહ ચિત્રકાર લબ્ધિ પ્રાપ્ત હુઈ હૈ-ઉસ પર ઉસકા અધિકાર જમ ગયા હૈ-ઉસ કા ઉસે અચ્છી તરહ અભ્યાસ હો ચુકા હૈ-કિ જિસકી વજહ સે વહ કિસી ભી દ્વિપદ, ચતુષ્પદ, અપદ કા એક દેશ ભી દેશ્વકર ઉસકે અનુમાર તદનુરૂપ ચિત્રરચ દેતા હૈ । (તં માણં સામી ।

(તણં સા ચિત્તગરસેણી ઇમીસે કહાણ લલ્લદ્દા સમાણા જેણેવ મલ્લદિન્ને કુમારે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા કરયલપરિગ્ગહિયં જાવ વદ્ધાવેઈ, વદ્ધાવિત્તા એવં વયાસી એવં સ્વલુ સામી ! તસ્સ ચિત્તગરસ્સ ઇમેયારૂવા ચિત્તગરલલ્લીલદ્દા, પત્તા અભિસમન્નાગયાજસ્સણ દુપયસ્સ વા જાવ ણિવ્વત્તેઈ)

આ રીતે ચિત્રકારને ઉપરની બધી વિગતની બાબુ થઈ ત્યારે બ્યાં મલ્લદત્ત કુમાર હુતો ત્યા તેઓ પહોંચ્યા અને પહોંચીને બંને હાથોની અંબલી બનાવીને તેને મસ્તકે મૂકીને નમસ્કાર કરતાં જય વિજયના શબ્દો ઉચ્ચારતાં તેણે કહ્યું—હે સ્વામિન્ ! તે ચિત્રકારને આ પ્રમાણેની વિશેષ શક્તિ પ્રાપ્ત થઈ છે તે કલા ઉપર તેનો પૂરે પૂરો અધિકાર આવી ગયો છે. તે સારી પેઠે અભ્યસ્ત થઈ ગયો છે જેથી તે કોઈ પણ દ્વિપદ (માણસ) ચતુષ્પદ (પશુ) અને અપદ (સાપ વગેરે) ના કોઈ પણ એક દેશને જોઈને તે મુજબ તેના જેવુંજ ચિત્ર દોરી આપે છે. (તં માણં સામી ! તુભે-

માજ્ઞાપયત-વધાર્થમાજ્ઞાં મા કુરુતેત્યર્થઃ, તત્=તસ્માત્ હે સ્વામિન્ ! પુર્યં સ્વલુ તસ્ય ચિત્રકરસ્યાન્યં તદનુરૂપં ચિત્રકરાપરાધસદૃશં, ઢણ્ડં ' નિવ્વત્તેહ ' નિર્વર્તયત=કુરુત। તત્=ચિત્રકરશ્રેણિસવિનયવચનશ્રવણાનન્તરં, સ્વલુ સ મલ્લદત્તસ્તસ્ય - મલ્લીચિત્રં રચયિતુઃ, ચિત્રકરસ્ય ' સંડાસંગ' સન્દંશકમ્=ઝરુજદ્વયોઃ સન્ધિ નાડીરૂપમિત્યર્થઃ, ' છિંદાવેદ ' છેદયતિ-કતયતિસ્મ યત્તુ-' સંડાસંગતિ ' હસ્તો છેદયતિસ્મ' હૃતિવ્યાખ્યાતં-તદ જ્ઞાનવિજૃમ્ભિતમ્-તેગૈવ ચિત્રકરેણ હસ્તિનાપુરે નગરે ગત્વા પુનર્મલ્લીચિત્રં રચિતમિત્યેતદર્થ પ્રતિવોધકપૂલપાઠવિરોધાત્ હસ્તામાત્રે ચિત્રલેખના-

તુબ્ધે તે ચિત્તાગરં વજ્ઞં આણવેહ) ફસલિયે હે સ્વામિન્ ! આપ ઉસ ચિત્રકાર કો મારને કી આજ્ઞા પ્રદાન ન કીજિયે (તં તુબ્ધેણં સામી ! તસસ ચિત્તાગરસસ અન્નં તયાણુરૂપં ઢંડં નિવ્વત્તેહ, તણં સે મલ્લદિન્ને તસસ ચિગરસસ સંડાસંગં છિંદાવેદ, છિંદાવિત્તા નિવ્વિસયં આણવેહ) કિન્તુ હે નાથ ! આપ ઉસ ચિત્રકર કો વતાયે ગયે હસ ચિત્ર કે અનુસાર કિસી ઔર દૂસરે ઢંડ કા નિર્ધારણકર દીજિયે-હસ પ્રકાર ચિત્રકાર શ્રેણી કે વચન સુનને કે વાદ મલ્લદત્ત કુમાર ને ઉસ મલ્લી કે ચિત્ર બનાને વાલે ચિત્રકાર કી ઉર ઔર જંધાઔં કી સંધિ કો છિંદવા દિયા-કતરવા દિયા-

(જો " સંડાસંગતિ " કિસી ૨ ટીકાકાર ને ઈસા માન કર " ઉસ કે દોનોં હાથ કટવા દિયે " હસ પ્રકાર કા વ્યાખ્યાન કિયા હૈ વહ ઠીક નહી જ્ઞાન હોતા હૈ-કારણ " હસી ચિત્રકાર ને હસ્તિનાપુર મેં જાકર મલ્લી કુમારીકા ચિત્ર રચા હૈ " ઈસા જો આગે મૂલપાઠ આનેવાલા ઉસ

ત ચિત્તાગરં વજ્ઞં આણવેહ) ઐથી હે સ્વામિન્ ! તમે તે ચિત્રકારને મારવાની આજ્ઞા માંડી વાળો.

(તં તુબ્ધેણં સામી ! તસસ ચિત્તાગરસસ અન્નં તયાણુરૂપં ઢંડં નિવ્વત્તેહ, તણં સે મલ્લદિન્ને તસસ ચિત્તાગરસસ સંડાસંગં છિંદાવેદ, છિંદાવિત્તા નિવ્વિસયં આણવેહ) અને હે નાથ ! તમે ચિત્રકારને તે ચિત્ર ખટલ ખીજી ગમે તે સજ્જ કરો. આ પ્રમાણે ચિત્રકારનાં વચન સાંભળીને મલ્લદત્તકુમારે મલ્લીકુમારીનું ચિત્ર બનાવનાર ચિત્રકારના ઉરુઓ-જંધાઓના સાંધાઓને કપાવી દીધા.

" સંડાસંગતિ " આ પ્રમાણેના પાઠના આધાર લઇને કેટલાક ટીકાકારો આમ માનતા થયા છે કે તે ચિત્રકારના બંને હાથ પણ કપાવવામાં આવ્યા હતા. પણ હકીકતમાં આ વાત અત્યથી વેગળી છે કેમકે એ જ ચિત્રકાર આગળ હસ્તિનાપુરમાં જઇને મલ્લીકુમારીનું ચિત્ર દોરે છે. આ પ્રમાણે જે

संभवात् । छेदयित्वा 'निव्विसयं' निर्विषयम्—विषयान्निर्गतं स्वदेशात् बहिर्गन्तु-
मित्यर्थः, आज्ञापयति=आज्ञां दत्तवान् ॥ सू० २८ ॥

मूलम्—तएणं से चित्तगरए मल्लदिन्नेण निव्विसए आणत्ते
समाणे सभंडमत्तोवगरणमायाए मिहिलाओ णयराओ णिक्ख-
मइ, णिक्खमित्ता विदेहजणवयं मज्झं मज्झेणं जेणेव कूरु-
जणवए जेणेव हत्थिणाउरनयरे तेणेव उवागच्छइ, उवा-
गच्छित्ता भंडणिक्खेवं करेइ, करित्ता चित्तफलं सज्जेइ, स-
ज्जित्ता मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए पायंगुट्ठाणुसारेण एवं
णिव्वत्तेइ, णिवत्तित्ता कक्खंतरंसि लुब्भइ, लुब्भित्ता महत्थं
जाव पाहुडं गिणहइ, गिण्हिता हत्थिणापुरं नयरं मज्झं मज्झेणं
जेणेव अदीणसत्तू राया तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता तं
करयल जाव बद्धाविता पाहुडं उवणेइ, उवणिता
एवं वयासी—एवं खलु अहं सामी ? मिहिलाओ राय-
हाणीओ कूभगस्स रत्तो पुत्तेणं पभावईए देवीए अत्तएणं
मल्लदिन्नेणं कूमारेणं निव्विसए आणत्ते समाणे इह हव्वमागए
तं इच्छामिणं सामी ! लुब्भं बाहुच्छाया परिगहिए जाव परि-
वसित्तए, तएणं से अदीणसत्तू राया तं चित्तगरदारयं एवं

का फिर विरोध आवेगा । हाथों के बिना चित्र लिखना कैसे बन सकता
है । जंघा कटवा देने के बाद फिर उस ने उसे अपने देश से बाहर
चले जाने की आज्ञा दे दी । “ २८ ”

भूज पाठ आगण आवशे तेनी साथे हाथ कपाववानी उक्त वात णंध
जेसती नथी, हाथ वगर चित्र दोरी न कर्छी रीते शक्य ?

भट्टवत्तकुमारो णंधाओ कपाववानी सज्ज करीने ते चित्रकारने देशवटो
आप्यो, ॥ सूत्र “ २८ ” ॥

वयासी-किन्नं तुमं देवाणुप्पिया ! मल्लदिण्णेणं निव्विसए
आणत्ते ? तएणं से चित्तयरदारए अदीसत्तूरायं एवं वयासी-
एवं खलु सामी ! मल्लदिन्ने कुमारे अण्णया कयाइं चित्त-
गरसेणिं सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-तुव्वे णं देवाणु-
णुप्पिया ! मम चित्तसभं तं चेव सव्वं भाणियव्वं जाव मम
छिंदावेइ, छिंदावित्ता निव्विसयं आणवेइ, तं एवं खलु सामी !
मल्लादिण्णे कुमारेणं निव्विसए आणत्ते ।

तएणं अदीणसत्तू राया तं चित्तगरं एवं वयासी - से
केरिसए णं देवाणुप्पिया ! तुमे मल्लीए तयाणुरूवे रूवे नि-
व्वत्तिए ? तएणं से चित्तगरदारए कक्खंताराओ चित्तफलयं
णीणेइ, णीणित्ता अदीणसत्तूस्स उवणेइ, उवणित्ता एवं वयासी
-एसणं सामी ! मल्लीए विदेहराजवरकन्नाए तयाणुरूवस्स
रूवस्स केइ आगारभावपडोयारे निव्वत्तिए, णो खलु सक्के
केणइ देवेण वा जाव मल्लीए विदेहरायवरकण्णगाए तयाणु-
रूवे रूवे निव्वत्तिए, तएणं अदीणसत्तू पडिरूवजणियहासे
दूयं सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी - तहेव जाव पहारेत्थ
गमणयाए ॥ सू० ॥

टीका—‘तएणं से इत्यादि । ततस्तदन्तर खलु स चित्रकारो मल्लदत्तेन निर्वि-
पयः=देशनिर्गतो भवितुम् आज्ञाप्तः सन् समाण्डायत्रोपहरणमादाय=स्वगृहमागत्य

‘ तएणं से चित्तगरए ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से चित्तगरए) वह चित्रकार (मल्ल दिन्ने
णं निव्विसए आणत्ते समाणे) मल्लदत्त कुमारसे देशसे बाहिर निकल

‘ तएणं से चित्तगरए ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) त्याग्याद (से चित्तगरए) चित्रकार (मल्लदिन्नेणं निव्विसए
आणत्ते समाणे) मल्लदत्तकुमार पडे अपात्रोदी देश गङ्गा नद्यानी आजा सांलणीने

स्वकोय भाण्डाद्युपकरणं गृहीत्वा मिथिलातो नगरीतो निष्क्रामति=वह निस्सरति निष्क्रम्य विदेहं जनपदं=विदेहदेशस्य मध्यमध्येन=मध्येभूत्वा प्राकृतत्वात् पष्ठचर्ये द्वितीया, यत्रैव कुरुजनपदः=कुरुनामको देशः, यत्रैव हास्तिनापुरं नगरं, तत्रैवो गच्छति, उवागत्य 'भंडनिकखेत्रं' भाण्डनिक्षेपं=भाण्डाद्युपकरणानां स्थापनं करोति कृत्वा 'चित्तफलगं' चित्रफलकं=चित्रगोयपट्टकं यस्मिन् पट्टके चित्रं रचनीयं तदित्यर्थः, सज्जयति=मार्जनलेपादिना संस्करीति, सज्जयित्वा मल्लया विदेहराज-

जाने के लिये आज्ञप्त होता हुआ (सभंडमत्तोवगरणमायाए मिहिलाओ नयरीओ निक्खमइ निक्खमित्ता विदेह जणवयं मज्झं मज्झेणं जेणेव कुरु जणवए जेणेव हत्थिणाउरनयरे तेणेव उवागच्छइ) अपने घर आया-वहां आकर उसने अपने भाण्ड आदि उपकरणों को लिया-और लेकर फिर वह मिथिला नगरीसे बाहिर निकल गया-निकल कर वह विदेह जनपद के बीच से होकर जहां कुरु जनपद था और जहां हस्तिनापुर नगर था-वहां आये- (उवागच्छित्ता भंडनिकखेत्रं करेइ, करित्ता चित्तफलगं सज्जेइ, सज्जित्ता मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए पायंगुट्टानुसारेणं रूवं णिव्वत्तेइ) वहां आकर के उस ने अपने भांड आदि उपकरणों को यथास्थान रख दिया-रखकर के फिर उसने चित्र फलक को-जिस में चित्र रचा जाता है उस पट्टिये को-मार्जन लेप आदि से ठीक ठाक किया-अर्थात् पहिले उसने उस पट्टि को साफ किया पश्चात् उस पर रंग आदि का लेप लगाया ।

(सभंडमत्तोवगरणमायाए मिहिलाओ नयरीओ निक्खमइ निक्खमित्ता विदेह जणवयं मज्झं मज्झेणं जेणेव कुरुजणवए जेणेव हत्थिणाउरनयरे तेणेव उवागच्छइ ते पोताने घेर आओओ अने त्यांथी तेण्हे लांड-वासणु वगेरे वस्तुओ दीधी, लधने मिथिला नगरीनी णडार नीकओओ अने नीकणीने विदेह जनपदनी वग्गे थधने ज्यां कुरुजनपद डतुं अने ज्यां हस्तिनापुर नगर डतुं त्यां गयो.

(उवागच्छित्ता भंडनिकखेत्रं करेइ, करित्ता चित्तफलगं सज्जेइ, सज्जित्ता मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए पायंगुट्टानुसारेणं रूवं णिव्वत्तेइ)

त्यां जधने तेण्हे पोतानी लांड वगेरे वस्तुओने उचित स्थाने गोठवी दीधी अने गोठवीने चित्र झलकुं-ओट्टे के जेमा चित्र द्वारवाभां आवे छे ते पाटियानुं-मार्जन लेपन वगेरे करीने तैयार कथुं. मतलम आ प्रभाण्हे छे के पडैलां तेण्हे पाटियाने स्वच्छ णनाओयु तयारपछी रंग वगेरेने लेप कथे.

वरकन्यायाः पादाङ्गुष्ठानुसारेण रूपं=तदीयं चित्रं निर्वर्तयति । निर्वर्त्य 'कक्खं-
तरंसि' कक्षान्तरे-कक्षस्थ=बाहोर्मूलस्य अन्तरे=आभ्यन्तरे 'लुप्पइ' लुपति
धरतीत्यर्थः । 'लुप्पित्ता' लुप्त्वा=घृत्वा 'महत्थं जाव' महार्थं यावत्-महार्थं,
महार्हं, 'पाहुडं' प्राभृतम्=उपहारं, गृह्णाति, गृहीत्वा हस्तिनापुरं नगरं-हस्तिना-
पुरनगरस्य मध्यमध्येन यत्रैव-अदीनवात्रुराजा तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य तं करतल
-यावत् करतल परिगृहीतं शिर आवर्त मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा जयजयेति शब्देन
वर्धयति=अभिनन्दयति, वर्धयित्वा प्राभृतमुपचयति=अग्रे स्थापयति उपनीय एव

बाद में विदेह राजवर कन्या मल्लि कुमारी का उसके ऊपर पाद
के अंगुष्ठ के अनुसार तदनुरूप चित्र रचा । (गिर्वचित्ता कक्खंतरंसि
लुब्भइ, लुब्भित्ता महत्थं जाव पाहुडं गिण्हइ, गिण्हित्ता, हत्थिणा पुरं
नगरं मज्झं मज्झेण जेणेव अदीण सत्तूराया तेणेव उवागच्छइ) चित्र
रचकर के फिर उसने उसे अपनी काँख में दबाया-दबा कर महार्थ
यावत् महार्थ प्राभृत (बहु मूल्य भेट) लिया, और लेकर हस्तिनापुर
नगर के बीचों बीच से होकर वह जहाँ अदीन वात्रु राजा थे वहाँ गया-
(उवागच्छित्ता तं करयल जाव वद्धावेइ, वद्धावित्ता पाहुडं उवणेइ,
उवणित्ता एवं वयासी) वहाँ जाकर उसने दोनों हाथों की अंजलि
बना कर और उसे मस्तक पर रख कर राजा को नमस्कार किया बाद
में जय विजय आदि शब्दों द्वारा उन्हें बधाई दी । बधाई देकर उस ने
लाये हुए भेट को उन के समक्ष रख दिया । रख देने के बाद फिर उस

त्यारणाइ चित्रकारे पगना अंगुष्ठाने अनुरूप विदेह राजवर कन्या मल्लि-
कुमारीनुं आपेड्डुण चित्र होयुं ।

(गिर्वचित्ता कक्खंतरंसि लुब्भइ, लुब्भित्ता महत्थं जाव पाहुडं गिण्हइ गि-
ण्हित्ता, हत्थिणापुरं नगरं मज्झं मज्झेण जेणेव अदीणसत्तूराया तेणेव उवागच्छइ)

चित्र होया पछी चित्रने पगलमां दणावीने महार्थ साधक-अहुं
मूल्यवान लेट लीधी अने लधने हस्तिनापुर नगरनी वरये थधने जयां
अदीनशत्रु राजा हुता त्यां गयो.

उवागच्छित्ता तं करयल जाव वद्धावेइ वद्धावित्ता पाहुडं उवणेइ उवाणित्ता एवं वयासी

त्यां जधने तेले अने हाथोनी अंजली बनावीने तेने माथे भूकीने
राजा ने नमन कया अने तयारणाइ तेले 'जय विजय' वगेरे शब्दोधी
राजा ने वधाभण्णी आपी. वधाभण्णी आपीने चित्रकारे पोतानी पासेनी लेट
राजांनी सामे भूकी. लेट अर्पण कयाणाइ तेले राजाने आ प्रभाणे विनंति करी के

मवादीत्-हे स्वामिन् ! एवं खलु अहं मिथिलातो राजधानीतः कुम्भकस्य राज्ञः पुत्रेण प्रभावत्या देव्या आत्मजेन=अङ्गजातेन, मल्लदत्तेन कुमारेण निर्विषयः= देशान्निर्गन्तुम्=आज्ञप्तः सन् इह= अस्मिन् स्थाने, हव्यं=शीघ्रम् आगतः । तत्= तस्मात् हे स्वामिन् ! इच्छामि खलु युष्माकं बाहुच्छाया परिगृहीतः-भुजवलाश्रयं गृहीत्वेत्यर्थः यावत् परिवस्तुम्, अत्र-यावच्छब्देन-निर्भयः, निरुद्विग्नः सन्, सुख सुखेन, इतिबोध्यम् । ततः खलु सोऽदीनशत्रुराजा, तं चित्रकरदारकमेवमवादीत् हे देवानुप्रिय ! किं=कुतः, खलु त्वं मल्लदत्तेन निर्विषयः-देशाद् वह्निर्गन्तुम्,

ने उन से इस प्रकार कहा-एव खलु अहं सामी ! मिहिलाओ राय हाणीओ कुंभगस्स रण्णो पुत्तेणं, पभावईए देवीए अत्तएणं मल्ल दिन्नेणं कुमारेणं निव्विसए आणत्ते समाणे इह हव्वमागए) हे स्वामिन् ! मिथिला राजधानी से वहां के कुंभक राजा के पुत्र और प्रभावनी के अंगज मल्लदत्त कुमार से देश से निर्वासित किया गया यहां आये हैं ।

(तं इच्छामिणं सामी ! तुभं बाहुच्छाया परिगृहिए जाव परिवसित्तए) अतः हे स्वामिन् ! मैं आपकी भुजच्छाया का आश्रय लेकर यहां रहना चाहते हैं । यहां “ यावत् ” शब्द से “ निर्भयः ” निरुद्विग्नः सन् सुखं सुखेन ” इस पाठ का संग्रह किया गया है । (तएणं से अदीणसत्तू राया तं चित्तगरदारयं एवं वयासी-किन्नं तुम देवाणु-प्पिया ! मल्ल दिन्नेणं निव्विसए आणत्ते) उस की इस प्रकार बात सुनकर अदीन शत्रु राजा ने उस चित्रकर दारक से इस प्रकार पूछा-

(एवं खलु अहं सामी ! महिलाओ रायहाणीओ कुंभगस्स रण्णो पुत्तेणं पभावईए देवीए अत्तएणं मल्लदिन्नेणं कुमारेणं निव्विसए आणत्ते समाणे इह हव्वमागए)

हे स्वामीन् ! मिथिला राजधानीना प्रभावती देवीना गर्भाधी जन्म पायेला कुंभक राजाना पुत्र मल्लदत्तकुमारे भने देशवटो आय्यो छे तेथी हुं अही तमारे शरणे आय्यो छुं.

(तं इच्छामि णं सामी ! तुभं बाहुच्छाया परिगृहिए जाव परिवसित्तए)

येथी हे स्वामी ! हुं तमारी बाहुच्छायाना आश्रयमां अही रहेवा थाहु छुं. अही ‘ यावत् ’ पदथी ‘ निर्भयः ’ ‘ निरुद्विग्नः सन् सुखं सुखेन ’ आ पाठने संग्रह करवामां आय्यो छे

(तएणं से अदीण सत्तूराया तं चित्तगरदारयं एवं वयासी किन्नं तुम देवाणु-प्पिया ! मल्लदिन्नेणं निव्विसए आणत्ते)

आ पात सांलणीने अदीनशत्रु राजाये चित्रकारदारकने आ प्रभाण्णे क्खु

आज्ञप्तः ? ततः स चित्रकरदारकः, अदीनशत्रुं राजानमेवमवादीत्-हे स्वामिन् ! एवं खलु मल्लदत्तः कुमारोऽन्यदा कदाचित्=अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् समये, चित्रकरश्रेणिं चित्रकारान् शब्दयति=आहूतवान् । शब्दयित्वा एवमवादीत्-हे देवानुप्रियाः ! यूयं खलु मम चित्रसभां चित्रयत तं चेव सव्वं भाणियव्वं ' तदेव सर्वं भणितव्यम्-इह चित्रकर विषयकं सकलं पूर्वोक्तमेव वृत्तान्तं वाच्यमित्यर्थः, ' जाव मम संडासभं छिंदावेइ ' यावन्मम सन्देशकं छेदयति । चित्रयत ' इत्यादि,

हे देवानुप्रिय । तुम किस कारण से मल्लदत्तकुमार से निर्वासित होने के लिये आज्ञप्त किये गये हो (तएणं से चित्तरदारण अदीण सत्तूरायं एवं वयासी-एवं खलु सामी ! मल्लदिन्ने कुमारे अण्णया कयाइं चित्तगरसेणिं सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी-तुव्वेणं देवाणुप्पिया । मम चित्तसभं तं चेव सव्वं भाणियव्वं जाव मम संडासगं छिंदावेइ छिंदावित्ता निव्विसयं आणवेइ तं एवं खलु सामी ! मल्लदिन्नेणं कुमारेणं निव्विसये आणत्ते) उस चित्रकर दारक ने तब अदीन शत्रु राजा से कहा-हे स्वामिन् ! मल्लदत्त कुमार ने किसी एक समय चित्रकारों की श्रेणी को बुलाया और बुलाकर उस से ऐसा कहा कि हे देवानुप्रियों ! तुम लोग मेरे इस चित्रगृह को चित्रित करो इस तरह पहिले की सब घटना उस चित्रकार ने अदीनशत्रु राजा को उरु और जंघाओं को छेदने तक की सुना दो । छिंदवा कर फिर उन्होंने मुझे

के डे देवानुप्रिय ! मल्लदत्त कुमारे तमने शा क्षरण्थी देशभांथी निर्वासित थइं ज्वानी आज्ञा आपी छे ?

(तएणं से चित्तरदारण अदीण सत्तूरायं एवं वयासी-एवं खलु सामी ! मल्लदिन्ने कुमारे अण्णया कयाइं चित्तगरसेणिं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी-तुव्वे णं देवाणुप्पिया ! मम चित्तसभं तं चेव सव्वं भाणियव्वं जाव मम संडाएणं छिंदावेइ छिंदावित्ता निव्विसयं आणवेइ तं एवं खलु सामी ! मल्लदिन्नेणं कुमारेणं निव्विसये आणत्ते)

चित्रकारदारके व्यापारे अदीनशत्रु राजने कहुं के डे स्वामीन् ! मल्लदत्त कुमारे ओइ वण्णते चित्रकारोने पोलाव्या अने पोलावीने तेमने कहुं के डे देवानुप्रियो । तमे भारा चित्रगृहने चित्रित करे आ रीते चित्रकारे अदीन-शत्रुनी सामे उरुओ-जंघाओने कपाववा सुधीनी गंधी विगत रज्जू करी. अने तेणे अंते आ प्रभाणे कहुं के जंघाओने कपावीने मल्लदत्तकुमारे भने पोताना

छेदयित्वा निर्विषयम्=देशनिष्कासनमाज्ञापयति ' तदेवं खलु हे स्वामिन् । अहं मल्लदत्तेन कुमारेण निर्विषय आज्ञप्तः ।

ततस्तदनन्तरं खलु अदीनशत्रु राजा तं चित्रकारमेवं वक्ष्यमाण प्रकारेण, अवादीत् — हे देवानुप्रिय ! तत् कीदृशं खलु त्वया मल्लयास्तदनुरूपं रूपं =चित्रं निर्वर्तितम् ?, ततः खलु स चित्रकरदारकः कक्षान्तरात् = बाहुमूलाभ्यन्तराद् चित्रफलकं यस्मिन् मल्लयाश्चित्रं लिखितमासीत् तदित्यर्थः, 'णीणेइ' नयति = बहिर्नयति बहिष्करोतीत्यर्थः, 'णीणित्ता' नीत्वा अदीनशत्रोः राज्ञ उपनयति=अग्रे स्थापयति, उपनीय, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्—हे स्वामिन् । एष खलु मल्लया-विदेहराजवरकन्यायाः पादाङ्गुष्ठानुसारेण तदनुरूपस्य तत्सदृशस्य रूपस्य चित्रस्य 'केइ' कोऽपि कश्चित्, किञ्चिन्मात्रः ' आगार

देश से बाहर निकल जाने के लिये आज्ञा दे दी । इस तरह मल्लदत्त कुमार से निर्वासित होता हुआ—मैं यहां आया हूँ ।

(तएणं अदीणसत्तूराया तं चित्तगरं एवं वयासी-से केरिसएणं देवाणुप्पिया । तुमे मल्लीए तयाणुरूवे रूवे निव्वत्तिए ? तएणं से चित्तगरदारए कक्खंताराओ चित्तफलयं णीणेइ, णीणित्ता अदीणसत्तुस्स उवणेइ) चित्रकर की इस बात को कर्णपथ करके अदीनशत्रु राजा ने उस चित्रकार से इस प्रकार कहा—हे देवानुप्रिय ! मल्लीकुमारी का चित्र तुमने तदनुरूप कैसा बनाया था । इस प्रकार राजा का वचन सुनकर उस चित्रकरदारक ने अपनी कक्षा के भीतर से दबे हुए उस चित्र फलक को कि जिसमें मल्लीकुमारीका चित्र अंकित किया हुआ था बाहर निकाला और बाहर निकाल कर उसे अदीनशत्रु राजा के समक्ष रख दिया । (उवणित्ता एवं वयासी) रखकर वह फिर इस

देशभांथी ञ्हार ञ्ठा रडेवानो हुकम कर्यो छे. त्यांथी तेमनी आज्ञा प्रमाणे, ञ्हार नीकणीने हु अर्ही आये छुं.

(तएणं अदीण सत्तूराया तं चित्तगरं एवं वयासी-से केरिसएणं देवाणुप्पिया । तुमे मल्लीए तयाणुरूवे रूवे निव्वत्तिए ? तएणं से चित्तगरदारए कक्खंताराओ चित्तफलयं णीणेइ, णीणित्ता अदीणसत्तुस्स उवणेइ)

चित्रकारनी पात सांलणीने अदीनशत्रु राज्ञे ते चित्रकारने कहुं छे छे देवानुप्रिय ! मल्लीकुमारीनुं आणेइए चित्र तमे केवुं होयुं छतुं ? आ रीने राजना वयने सांलणीने चित्रकारदारके मल्लीकुमारीनां चित्रवाणु इलक ञ्गलभांथी ञ्हार कढयुं अने तेने अदीनशत्रु राजनी सामे भूडी दीधुं. (उवणित्ता एवं वयासी) भूडीने तेणे राजने कहुं छे—

ભાવાપહોયારે ' આકારભાવપ્રત્યવત્તારઃ=આકૃતિચેષ્ટયોરાવિર્ભાવઃ, નિવ્વત્તિષ્ ' નિર્વર્તિતઃ, પાદાક્ષુઠામાત્રદર્શનાનુમિતત્વેન મત્કૃતચિત્રેણ પૂર્ણરૂપેણાકૃતિ ચેષ્ટયોરાવિર્ભાવઃ ક્રિતુ સ્વરૂપ એવ પ્રકટીકૃત ઇત્યર્થઃ નો ચલુ શક્યં કેનાપિ દેવેન વ યાવત્-દાનવેન વા ગન્ધર્વેણ વા યક્ષેણ વા મલ્લયા વિદેહરાજવરકન્યાયાસ્તદનુ-રૂપં રૂપં નિર્વર્તયિતુમ્, તસ્યા મલ્લયા વિદેહરાજવરકન્યાયાઃ સ્વરૂપં લોકોત્તરં વર્ણનાતીત મસ્તિ, દર્શનાદેવ તત્સ્વરૂપસ્ય પૂર્ણ જ્ઞાનં ભવિતું શક્યતે, ઇતિ ભાવઃ । તતઃ ચલુ અદીનશત્રુઃ ' પઢિરૂવજણિયહાસે ' પ્રતિરૂપ જનિતહર્ષઃ=પ્રતિરૂપં=ચિત્રં તેન જનિતસ્તદર્શનસમુત્પન્નઃ, હર્ષઃ=સુખં કાર્યે કારણોપચારાદનુરાગોઽપિ હર્ષે ઇત્યુચ્યતે, મલ્લીવિષયકાનુરાગ ઇત્યર્થઃ, સ યસ્યાસ્તિ સ તથા, મલ્લીચિત્ર દર્શન

પ્રકાર બોલા-(એસણં સામી ! મલ્લીએ વિદેહરાજવરકન્યાએ તયાણુરૂવ-સ્સ રૂવસ્સ કેહ આગારભાવપહિયારે નિવ્વત્તિષ્,ળો ચલુ સક્કે કેળહ દેવે-ળ વા જાવ મલ્લીએ વિદેહરાયવરકળ્ણાએ તયાણુરૂવે રૂવે નિવ્વત્તિષ્) હે સ્વામિન્ ! મૈને વિદેહ રાજવર કન્યા મલ્લી કુમારી કે હસ પાદાંગુઠા-નુસાર સે અંકિત કિયે ગયે ચિત્ર કા થોડા સાહી-કિશ્ચિન્માત્ર-આકૃ-તિએવં ચેષ્ટાકા આવિર્ભાવ ચિત્રણ કિયા હૈ-મૈને યહ ચિત્ર મલ્લીકુમારી કા અંકિત કિયા હૈ-વહા ઉનકે અંગુઠ કો દેખકર અવશિષ્ટ અઙ્ગાદિ કા અનુમાન લગાકર વનાયા હૈ ।

હસલિયે હસ ચિત્ર મેં કિશ્ચિન્માત્રા મેં હી ઉનકે આકારાદિકા અં-કન હુઆ હૈ પૂર્ણરૂપ સે નહીં । પૂર્ણરૂપ સે ઉન વિદેહરાજવરકન્યા મલ્લી કુમારી કે તદનુરૂપ ચિત્ર વનાને મેં ન કોઈ દેવતા સમર્થ હૈ, ન કોઈ દાનવ સમર્થ હૈ, ન કોઈ ગન્ધર્વ સમર્થ હૈ ઓર ન કોઈ યક્ષ હી સમર્થ

(એસણં સામી ! મલ્લીએ વિદેહરાજવરકન્યાએ તયાણુરૂવસ્સ રૂવસ્સ કેહ આગાર ભાવ પહોયારે નિવ્વત્તિષ્ ળો ચલુ સક્કે કેળહ દેવેળ વા જાવ મલ્લીએ વિદેહરાયવર-કળ્ણાએ તયાણુરૂવે રૂવે નિવ્વત્તિષ્)

હે સ્વામીન્ ! વિદેહરાજ વર કન્યા મલ્લીકુમારીનું તેમના પગના અંગુ-ઠાને નેઢને જ તેમની આકૃતિ અને ચેહરાઓનો આછો ખ્યાલ આપતું ચિત્ર મેં દોર્યું છે. તેમના અંગુઠાને નેઢને જ બાકીના બધા અંગોનું ચિત્રણ અનુમાનથી કરવામાં આવ્યું છે.

એથી આ ચિત્રમાં તેમના આકાર વગેરેનું અંકન ઓછી માત્રામાં જ થયું છે. વિદેહરાજવર કન્યા મલ્લીકુમારીનું આબેહૂબ ચિત્ર બનાવવાનું સામર્થ્ય કોઈ દેવતામાં નથી કે નથી કોઈ દાનવમાં, નથી કોઈ ગાંધર્વમાં કે નથી કોઈ યક્ષમાં.

समुत्पन्न तद्विषयकानुरागवानित्यर्थः । एवंभूतः सन् द्रुतं शब्दयति शब्दयित्वा एवमवादीत्-‘तद्देव’ तथैव=काशीराजः शङ्खः स्वदूतमुक्तवान्, तद्वदित्यर्थः, यावत् प्राधारयद् गमनाय=अदीनशत्रो राज्ञ आज्ञया स दूतो स्थाऋढः सन् यत्रैव मिथिला नगरी तत्रैव गन्तुं प्रवृत्त इत्यर्थः । इति पञ्चमस्यादीनशत्रुनामकस्य राज्ञः सम्बन्धः कथितः ॥ सू० २९॥

मूढम्-तेणं कालेणं तेणं समएणं पंचाले जणवए कंपिह्ले पुरे नयरे, तत्थणं जियसत्तू नामं राया पंचालाहिवई होत्था, तस्सणं जियसत्तूस्स धारिणी पामोकखं देविसहस्सं ओरेहे होत्था, तत्थणं मिहिलाए चोक्खा नामं परिव्वाइया रिउव्वेद जाव परिणिट्ठिया यावि होत्था, तएणं सा चोक्खा परिव्वाइया मिहिलाए बहूणं राईसर जाव सत्थवाह पभिइणं पुरओ दाणधम्मं च सोयधम्मं च तित्थाभिसेयं च आघवेमाणी पणवे-

है । (तएणं अदीणसत्तू पडिख्वजणियहासे दूयं सद्दावेइ, सद्दावित्ता एवं वयासी तद्देव जाव पहारेत्थ गमणाए) इस प्रकार चित्रकर के मुख से सुनकर राजा ने उसे अपने राज्य में रहने के लिये खुशी से आज्ञा प्रदान कर दिया । चित्र के देखने से जिन्हें मल्लि विषयक अनुराग उत्पन्न हो गया है ऐसे उन कुरुदेशाधिपति अदीन शत्रु राजा ने अपने दूत को बुलाया-और, बुलाकर जिस प्रकार काशीराजा शंख ने अपने दूत से कहा था-उसी तरह इन्होंने भी उससे कहा । की आज्ञा प्राप्त कर वह दूत रथ पर आरूढ हो जहाँ मिथिला नगरी थी उस और चल दिया ॥ सूत्र २९ ॥

तएणं अदीणसत्तू पडिख्वजणियहासे दूयं सद्दावेइ सद्दावित्ता एवं वयासी तद्देव जाव पहारेत्थ गमणाए)

आ रीते चित्रकारना भोथी ऋधी विगत सांभजीने राज्ञे तेने पोताना राज्ञ्यमां रडेवानी आज्ञा आपी दीधी. चित्रने लेधने ञ अदीनशत्रु राज्ञना मनमां महिषुमारी भाटेने अनुराग उत्पन्न थछ गये. राज्ञे तुरत ओक इतने पोवाव्ये अने जेम काशीराज शंजे पोताना इतने कछु छतुं ते प्रभाणे ञ तेणे पणु पोताना इतने कछु. आज्ञा भेगवीने इत रथ उपर सवार थये अने जे तरइ मिथिला नगरी छती ते तरइ रवाना थये. ॥ सूत्र “ २९ ” ॥-

माणी परूवेमाणी उवदंसेमाणी विहरइ, तएणं सा चोक्खा
परिवाइया अन्नया कयाई तिदंडं च कुंडियं च जाव धाउर-
त्ताओ य गिण्हइ, गिणिहत्ता परिवाइगावसहाओ पडिनि-
क्खमइ, पडिनिक्खमित्ता पविरल परिवाइया सद्धिं संपरिवुडा
मिहिलं रायहाणिं मज्झंमज्झेणं जेणेव कुंभगस्स रत्तो भवणे
जेणेव कणणंतेउरे जेणेव मल्ली विदेहरायवरकन्ना तेणेव उवा-
गच्छइ, उवागच्छित्ता उदयपरिफासियाए दब्भोवरिपच्चत्थुयाए
भिसियाए निसियइ, निसियित्ता मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए
पुरओ दाणधम्मं च जाव विहरइ, तएणं मल्ली विदेहरायवरकन्ना
चोक्खं परिवाइयं एवं वयासी-तुब्भेणं चोक्खे किंमूलए धम्ममे
पन्नत्ते ? तएणं सा चोक्खा परिवाइया मल्लिं विदेहरायवर-
कन्नं एवं वयासी-अम्हं णं देवाणुप्पिए ! सोयमूलए धम्ममे,
जण्णं अम्हं किंचि असुइ भवइ, तएणं उदएण य मट्टियाए
जाव अविग्घेणं सग्गं गच्छामो, तएणं मल्ली विदेहरायवरकन्ना
चोक्खं परिवाइयं एवं वयासी-चोक्खा ! से जहानामए केई
पुरिसे रुहिरकयं वत्थं रुहिरेण चेव धोवेज्जा अत्थिणं चोक्खा !
तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरेणं धोवमाणस्स काई सोही ?,
नो इणट्ठे समट्ठे, एवामेव चोक्खा ! तुब्भेणं पाणाइवाएणं जाव
मिच्छादंसणसल्लेणं नत्थि काई सोही, जहावतस्स रुहिरकयस्स
वत्थस्स रुहिरेणं चेव धोवमाणस्स, तएणं सा चोक्खा परिवा-
इया मल्लीए विदेहरायकन्नाए एवं वुत्ता समाणा संकिया
कंखिया विइगिच्छिया भेयसमावण्णा जाया यावि होत्था.

मल्लीए णो संचाएइ किंचि वि पामोक्खमाइक्खित्तए तुसि-
णिया संचिट्ठइ, तएणं चोक्खं मल्लीए बहुओ दासचेडीओ
हीलेंति निंदंति खिसंति गरहंति अप्पेगइया होरुयालति
अप्पेगइया मुहमक्काडियाओ करेंति, अप्पेगइया वाघाडीओ
करेंति, अप्पेगइया तज्जमाणीओ निच्छुभंति ।

तएणं सा चोक्खा मल्लीए विदेहरायकरकन्नाए दासचे-
डियाहिं जाव गरहिज्जमाणी हीलिज्जमाणी आसुरुत्ता जाव
मिसिमिसेमाणी मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए पओसमावज्जइ,
भिसियं गिण्हइ, गिणिहत्ता कणंतेउराओ पडिनिक्खमइ, परि-
निक्खमित्ता मिहिलाओ निग्गच्छइ, निग्गच्छित्ता परिव्वाइया
संपरिवुडा जेणेव पंचालजणवए, जेणेव कंपिल्लपुरे नयरे तेणेव
उवागच्छइ, उवागच्छित्ता कंपिल्लपुरे बहूणं राईसर० जाव
परूवेमाणी विहरइ ॥ सू० ३० ॥

टीका—अथ षष्ठस्य जितशत्रुनाम्नो राज्ञः सम्बन्धप्रस्तावमाह—‘तेणं
कालेणं’ इत्यादि । तस्मिन् काले तस्मिन् समये पञ्चालः अधुना पञ्चावनाम्ना

इस तरह यह पञ्चमराजा का संबंध प्रकट किया है । अब छठेराजा
का सम्बन्ध प्रकट करने के लिये सूत्रकार कहते हैं:—

तेणं कालेणं तेणं समएणं इत्यादि, ॥

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय में
(पंचाले जणवए कंपिल्ले पुरे नयरे) पञ्चाल नामका देश (जो अभी पञ्चाव

आ रीते पञ्चमराजाने स'बन्ध प्रकट करवाभां आव्यो छे. डवे छठ्ठा
राजाने स'बन्ध स्पष्ट करवा भाटे सूत्रकार कहे छे—

‘तेणं कालेणं तेणं समएणं’ इत्यादि

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते समये (पंचाले जणवए
कंपिल्ले पुरे नयरे) पंचाल नामे देश—जे अत्यारे पञ्चाल नामे प्रसिद्ध छे.

प्रसिद्धः जनपदः=देशः आसीत् तत्र= तस्मिन् देशे 'कंपिलपुरे' 'काम्पिलपुरे'
=काम्पिलपुरनामके, 'नयरे' नगरे, जितशत्रुर्नाम राजा पञ्चालाधिपतिरासीत्,
तस्य खलु जितशत्रो राज्ञो धारिणीप्रमुखा देवीसहस्रम् 'ओरोहे' अवरोधे=अन्तः
पुरे आसन् ।

इतश्च मिथिलायां नगर्यां खलु 'चोक्खा' चोक्षा=चोक्षानाम्नी परिव्राजिका
ऋग्वेद-यावत्-चतुर्वेद परिनिष्ठिता श्रुतिस्मृत्यादिसकलशास्त्राभिज्ञा चाप्यासीत् ।
ततस्तदन्तरं सा चोक्षा परिव्राजिका मिथिलायां नगर्यां बहूनां राजेश्वर-यावत्
राजेश्वरतलवरकौटुम्बिकमाण्डविकश्रेष्ठिसार्धवाहप्रभृतीनां पुरतः = अग्रे, दान-
धर्मं च शौचधर्मं च तीर्थाभिषेकं तीर्थजलस्नानधर्मं च आख्यापयन्ती=आख्यानम्
-आख्यातां कुर्वती कथयन्तीत्यर्थः, प्रज्ञापयन्ती=सम्यग बोधयन्ती, प्ररूपयन्ती=

नामसे प्रसिद्ध है) था। उस देशमें कांपिलपुर नामका नगर था। उसमें
पंचाल देश के अधिपति जित शत्रु राजा रहते थे। (तस्सणं जियस-
त्तुस्स धारिणी पामोक्खं देवीसहस्सं ओरेहे होत्था) उस जित शत्रु
राजा के अन्तः पुर में धारिणी प्रमुख ? एक हजार देवियां थीं। (तत्थ
णं मिहिलाए चोक्खानामं परिव्वाइया रिउव्वेय जाव परिणिट्ठिया यावि
होत्था) इस तरह मिथिला नगरी में ऋग्वेद आदि चारों वेदों की तथा
स्मृति आदि समस्त शास्त्रों की परिज्ञाता चोक्षा नाम की परिव्रा-
जिका भी रहती थी-(तएणं सा चोक्खा परिवाइया मिहिलाए बहूणं
राइसर जाव सत्थवाहपभिहणं पुरओ दाणधम्मं च सोयधम्मं च तित्था
भिसेयं च आघवेमाणी पणवेमाणी परूवेमाणी उव्वंसेमाणी, विहरइ)

होता. ते देशमां कांपिलपुर नामे नगर હતું. તેમા પંચાલ દેશના અધિપતિ
જિતશત્રુ રાજા રહેતા હતા.

(तस्सणं जियसत्तुस्स धारिणी पामोक्खं देविसहस्स ओरेहे होत्था)

जितशत्रु राजाना रघुवासमा धारिणी प्रमुख एक हजार राक्षीओ होती.

(तत्थणं मिहिलाए चोक्खानामं परिव्वाइया रिउव्वेय जाव परिणिट्ठिया
याविहोत्था)

मिथिला नगरीमां ऋग्वेद वगेरे आरे वेदे. तेमज्ज स्मृति वगेरे ण्धा
शास्त्रोने ज्ञाणुनारी ओक्षा नामे ओक परिव्राजिका रहेती होती

(तएणं सा चोक्खा परिव्वाइया मिहिलाए बहूणं राई सरजाव सत्थवाह-
पभिहणं पुरओ दाणधम्मं च सोयधम्मं च तित्थाभिसेयं च अघवेमाणी पणवे
माणी परूवेमाणी उव्वंसेमाणी विहरइ)

दान स्वशास्त्रानुसारेण शौचादि धर्माणां विधि नियमभेदादि प्ररूपणां कुर्वती उपदर्शयन्ती=स्वाचरणेन साक्षात् कारयन्ती, विहरति=आस्तेस्म ।

ततस्तदनन्तरं सा चोक्षा परिव्राजिना अन्यदा कदाचित् अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् समये त्रिदण्डं=दण्डत्रयं च कुण्डिकां=कमण्डलु च यावत्-धातुरक्तानि वस्त्राणि गृह्णाति, गृहीत्वा 'परिव्वाङ्गावसहायो' परिव्राजिकावसथात्=परिव्राजिकानां मठात् 'पडिनिक्खमइ' प्रतिनिष्क्रामति=निर्गच्छति, प्रतिनिष्क्रम्य 'पविरलं परिव्वाङ्गा' पविरलपरिव्राजिकाभिः=अल्पसंख्यकसंन्यासिकाभिः सार्धं=सह, संपरिवृता=युक्ता मिथिलां राजधानीं मिथिलाया राजधान्या इत्यर्थः मध्यमध्येन यत्रैव कुम्भकस्य राज्ञो भवनं यत्रैव 'कण्णंते उरे' कन्यान्तः पुरं, यत्रैव मल्ली विदेहरायवरकन्या, तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य 'उदयपरिफासियाए' उदकपरि

वह चोक्षा परिव्राजिका मिथिला नगरी में अनेक राजेश्वर, तलवर, कौटुम्बिक, माण्डविक, श्रेष्ठी, सार्थवाह आदिकों के समक्ष दान धर्म शौच धर्म, और तीर्थाभिषेक का कथन करती थी, उन्हें अच्छी तरह समझाती थी उस शौचादि धर्मों की अपने शास्त्रानुसारविधि नियम आदि के भेद से प्ररूपणा करती थी और अपने आचरण से साक्षात् उन का प्रदर्शन भी करती थी । (तएणं सा चोक्खा परिव्वाङ्गा अन्नया कयाइं तिदंडं च कुंडियं च जाव धाउरत्ताओ य गिण्हइ, गिण्हत्ता परिव्वाङ्गावसहाओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता पविरलपरिव्वाङ्गासद्धिं संपरिवुडा मिहिला रायहाणि मज्झं मज्झेणं जेणेव कुम्भगस्स रन्नो भवणे जेणेव कण्णंतेउरे जेणेव मल्ली विदेह रायवरकन्ना-तेणेव उवागच्छइ) एक दिन वह चोक्षा परिव्राजिका अपने त्रिदंड कमण्डलु, तथा गैरिक धातु से रक्त हुए वस्त्रों को लेकर

मिथिला नगरीमां चोक्षा परिव्राजिका घण्टा राजेश्वर, तलवर, कौटुम्बिक मांडविक, श्रेष्ठी, सार्थवाह वगैरेणी सामे दानधर्म, शौचधर्म अने तीर्थस्थान विषे धर्म यर्थां करती छती तेमने ते सारी पेठे शौच वगैरे धर्मो तेमने शास्त्रानुसार विधि नियम वगैरेना लेहोनी भाषतमां समजवती छती. अने जते जथा शौच वगैरे आचरणोने आचरिने प्रत्यक्ष रूपमां तेना देखाव करती छती. (तएणं सा चोक्खा परिव्वाङ्गा अन्नया कयाइं तिदंडं च कुंडियं च जाव धाउरत्ताओ य गिण्हइ, गिण्हत्ता परिव्वाङ्गावसहाओ पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता पविरलपरिव्वाङ्गासद्धिं संपरिवुडा मिहिला रायहाणि मज्झं मज्जेणं जेणेव कुम्भगस्स रन्नो भवणे जेणेव कण्णंतेउरे जेणेव मल्ली विदेहरायवर कन्नातेणेव उवागच्छइ)

अथ द्विषा चोक्षा परिव्राजिका पोताना त्रिदंड, कमंडलु तेमने गेइथी

स्पृष्टायां=जलप्रक्षेपेण निक्ता, दर्भोपरि 'पञ्चुत्थुयाए' प्रत्यस्तृतायां=प्रसारितायां
'मिसियायां' वृषिकायाम्=आसने निषीदति=उपविशति, निषद्य मल्ल्या
विदेहराजवरकन्यायाः पुरतो दानधर्मं च यावद् विहरति दानधर्मशौचधर्मादि-
कमाख्यापयन्ती प्रज्ञापयन्ती सा चोक्ता परिव्राजिका आस्ते स्म ।

ततः खलु मल्ली विदेहराजवरकन्या चोक्षां परिव्राजिकामेवमवादीत्-हे
चोक्षे ! तव खलु किं मूलो धर्मः प्रज्ञप्तः ? ततः=मल्लीवचन, श्रवणानन्तरं खलु सा

परिव्राजकों के मठ से निकली और कितनीक परिव्राजिकायों को साथ
लेकर मिथिला राजधानी के बीचों बीच से होकर वह जहां कुंभक
राजा का भवन था तथा उस में जहां कन्यान्तः पुर और उस में भी
विदेह राज की उत्तम कन्या मल्ली कुमारी थी वहां आई- (उवाग-
च्छित्ता उदय परि फासियाए दम्भोवरि पञ्चत्थुयाए भिसियाए निसियइ
वहां आकर वह जल से सिञ्चित हुए तथा दर्भ के ऊपर बिछाये गये
आसन पर बैठ गई । (निसियित्ता मल्लीए विदेहरायवरकन्याए पुरओ
दाणधम्मं च जाव विहरइ) बैठकर उसने विदेह रायवर कन्याके समक्ष
दान, धर्म शौचधर्म आदि की कथा की-प्ररूपणा की (तएणं मल्ली वि-
देहरायवर कन्या-चोक्खं परिवाइयं एवं वयासी) बाद में विदेह राज
की उत्तम कन्या मल्लीकुमारी ने उस चोक्षा परिव्राजिका से इस प्रकार
कहा-(तुव्मेणं चोक्खे किं मूलए धम्मए पण्णत्ते ?) हे चोक्षे ! तुम्हारे
यहां धर्म किं मूलक (किस मूलक) प्रज्ञप्त हुआ है ।

रगेला वस्त्रोने लधने परिव्राजकोना मठथी गड्डार नीकणी अने डेटलीक परि
व्राजिकाओनी साथे मिथिला राजधानी वर्ये थधने ज्थां कुंभकराजनेो मडेव
हुतेो तेमज्ज ज्थां कन्यान्तःपुर अने तेमां पणु विदेहराजनी उत्तम कन्या
मल्लीकुमारी हुती त्यां पडेथी.

(उवागच्छित्ता उदय परिफासियाए दम्भोवरिपञ्चत्थुयाए भिसियाए निसियइ)

त्यां आवीने ते पाणी छांटेला दर्भना उपर पाथरवामां आवेला आसन
उपर भेसी गछ.

(निसित्ता मल्लीए विदेहरायवरकन्याए पुरओ दाणधम्मं च जाव विहरइ)
भेसीने तेणे विदेहराजवर कन्यानी सामे दानधर्म, शौचधर्म वगेरेनी व्याख्या
करी (चोक्खं परिवाइयं एवं वयासी) तयारपछी विदेहराजनी उत्तम कन्या मल्ली-
कुमारीओ चोक्षा परिव्राजिकाने आ प्रभाणे कछु डे-(तुमेणं चोक्खेकिं लए
धम्मए पण्णत्ते ?) हे चोक्षे ! तमाराभां धर्म किं मूलक प्ररूपित करवामां आव्यो छे.

ચોક્ષા પરિવ્રાજકા મલ્લી વિદેહરાજવરકન્યા મેત્રમત્રાદીત્-હે દેવાનુપ્રિયે ! અસ્માકં
 खलु शौचमूलको धर्मः प्रज्ञप्तः, यत् खलु अस्माकं किंचिदशुचिभवति, तत् खलु
 उदकेन=जलेन च मृत्तिकाया-यावत्-शुचिभवति, एवं खलु वयं जलाभिषेकपूता-
 त्मानः अविघ्नेन स्वर्गं गच्छामः ।

ततः=चोक्षापरिव्राजिकावचनश्रवणानन्तरं खलु मल्ली विदेहराजवરકન્યા
 ચોક્ષાં પરિવ્રાજિકામેવં=વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ, અત્રાદીત્-હે ચોક્ષે ! તદ્ યયાનામકં-
 इदं दृष्टान्तोपन्यासे-दृष्टान्तं प्रदर्शयामि तावदित्यर्थः-यथा कोऽपि पुरुषो रुधिर-

(તણં સા ચોક્ષા પરિવ્રાજિકા મલ્લિ વિદેહરાયવરકનનં એવં
 વયાસી) પ્રત્યુત્તર મેં ઉસ ચોક્ષા પરિવ્રાજિકા ને વિદેહ રાજવર કન્યા
 ઉસ મલ્લી કુમારી સે એસા કહા

(અમ્હં દેવાણુપિણે ! સોયમૂલણે ધમ્મે, જણં અમ્હં કિંચિ અસુહ
 भवइ तएणं उदएणं य मट्टियाए जाव अविग्घेणं सगं गच्छामो तएणं
 મલ્લી વિદેહરાયવરકન્યા ચોક્ષં પરિવ્રાજિકા એવં વયાસી) હે દેવાનુપ્રિયે !
 हमारा धर्म शौच मूलकं प्रज्ञप्तं हुआ है । इसीलिये हमारी कोई वस्तु
 जब अशुचि हो जाती है-तब हम लोग उसे जल एवं मृत्तिका से पवित्र
 कर लेते हैं । इस तरह हम लोग जल स्नान से पवित्रात्मा होकर बिना
 किसी विघ्न के शीघ्र ही स्वर्ग पहुँच जाते हैं ।

इस प्रकार चोक्षा का कथन सुनकर विदेह राज की उत्तम कन्या
 મલ્લી કુમારી ને ઉસ ચોક્ષા પરિવ્રાજિકા સે એસા કહા- (ચોક્ષા-સે

(તણં સા ચોક્ષા પરિવ્રાજિકા મલ્લિ- વિદેહરાયવરકનનં એવં વયાસી)

જવાબમાં ચોક્ષા પરિવ્રાજિકાએ વિદેહ રાજવર કન્યાને આ પ્રમાણે
 કહ્યું કે—

(અમ્હં દેવાણુપિણે ! સોયમૂલણે ધમ્મે જણં અમ્હં કિંચિ અસુહ ભવइ,
 तएणं उदएणं य मट्टियाए जाव अविग्घेणं सगं गच्छामो तएणं मल्ली विदेहराय
 વરકન્યા ચોક્ષં પરિવ્રાજિકા એવં વયાસી)

હે દેવાનુપ્રિયે ! અમારો ધર્મ શૌચ મૂલક પ્રજ્ઞપ્ત થયો છે. એટલા માટે અમારી
 ગમે તે વસ્તુ જ્યારે અશુચિ થઈ જાય છે ત્યારે અમે તેને પાણી અને
 માટીથી પવિત્ર કરીએ છીએ આ રીતે અમે પાણીમાં સ્નાન કરીને પવિત્રાત્મા
 થઈ જઈએ છીએ અને નિર્વિઘ્ન રૂપે જલદી સ્વર્ગમાં પહોંચી જઈએ છીએ.

આ રીતે ચોક્ષાનું કથન સાંભળીને વિદેહરાજની ઉત્તમ કન્યા મલ્લિ-
 કુમારીએ ચોક્ષા પરિવ્રાજિકાને કહ્યું કે—

कृतं=शोणितलिप्तं वस्त्रं रुधिरैरेण शोणितलिप्तस्य वस्त्रस्य रुधिरैण धाव्यमानस्य=प्रक्षाल्यमानस्य काऽपि शोधिः ? नायमर्थः समर्थः=रुधिरलिप्तवस्त्रस्य रुधिरैण कापि शुद्धिर्न भवतीत्यर्थः । चोक्षे । एवमेव=रुधिरसंमृष्टवस्त्रदृष्टान्तेनैव युष्माकं खलु प्राणातिपातेन यावन्मिथ्यादर्शनशल्येन=अष्टादशपापस्थानसेवनेन नास्ति शुद्धिः=न भवति काचिदपि शुद्धि र्नात्मन इत्यर्थः, यथैव तस्य रुधिरकृतस्य वस्त्रस्य रुधिरैरेणैव धाव्यमानस्य=प्रक्षाल्यमानस्य नास्ति शुद्धिः । ततः खलु=तत्पश्चात् सा चोक्षा परिव्राजिका मल्लया विदेहराजवररुन्या एवमुक्ता सति 'संक्रिया' शङ्किता 'कंस्त्रिया' क्रांक्षिता=यदि मनसि विचार्योत्तरं दास्यामि तत्समीचीनं भविष्यति न वा ?' इति सशययुक्ता । 'यदि मद्भिचारितमुत्तरं सम्पद्य न भवेत्तर्हि

जहा नामए केई पुरिसे रुहिरकयं वत्थं रुहिरैणं चेव धोवेज्जा अत्थिणं चोक्खा ! तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरैणं धोव्वमाणस्स काई सोही ? नो इण्ढे सम्ढे एवामेव चोक्खा ! तुब्भेणं पाणाइवाएणं जाव मिच्छादं सणसल्लेणं नत्थि काई सोही, जहा तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरैणं चेव धोव्वमाणस्स) चोक्षे ! जैसे कोई पुरुष रुधिर (खून) से लिप्त हुए वस्त्र को रुधिर (खून) से ही धोवे-तो क्या चोक्षे ! उस रुधिर लिप्त वस्त्र की रुधिर से धोये जाने पर-कोई शुद्धि हो सकती है ? । रुधिर से लिप्त वस्त्र की रुधिर से धोने पर शुद्धि होती है-यह बात तो कोई भी समझदार प्राणी नहीं मान सकता है । उसी तरह हे चोक्षे ! प्राणातिपात यावत् मिथ्या दर्शन शल्य के सेवन से-अष्टादश पाप-स्थानों के सेवन से-आप लोगों की आत्मा की भी किसी तरह से शुद्धि नहीं हो सकती है । जैसे उस रुधिर से सने हुए वस्त्र की रुधिर

(चोक्खा ! से जहा नामए केई पुरिसे रुहिरकयं वत्थं रुहिरैणं चेव धोवे-ज्जा, अत्थिणं चोक्खा ! तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरैणं धोव्वमाणस्स काई-सोही ? नो इण्ढे, सम्ढे एवामेव चोक्खा ! तुब्भेणं पाणाइवाएणं जाव मिच्छादंसणसल्लेणं नत्थिकाई सोही, जहा तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरैणं चेव धोव्वमाणस्स)

हे चोक्षे ! जेभ केछ भाणुस दोहीथी अरडाओला वस्त्रो दोहीथी न धोवे तो शुं दोहीथी अरडाओला वस्त्रो दोहीथी न धोवडाववामां आवे तो तेनी शुद्धि थछ गछ डडेवाय ? आ वात तो गभे ते व्यञ्जित पणु समञ्च शके तेम छे आ प्रमाणे हे चोक्षे ! प्राणातिपात यावत् मिथ्यादर्शन शल्यना सेवनथी तमारा जेवा दोडोनी शुद्धि केछपणु रीते संभवी शके तेम नथी. जेम पेला दोहीथी अरडाओला वस्त्रनी शुद्धि दोहीथी थछ शकती न नथी तेमन । मिथ्यादर्शन शल्यना सेवनथी पणु शुद्धि थती नथी,

किमन्यदुत्तरं दास्यामी ' त्वेवमुत्तरविषयक वाञ्छायुक्ता । ' विहगिच्छिया ' विचिकित्सिता= ' अस्मिन्नुत्तरे दत्ते सति किं नल्लया अत्र श्रद्धोत्पत्त्यस्यते किं वा नोत्पत्त्यस्यते ' इत्येवं विचिकित्सा=संशयः, संजाता यस्या सा विचिकित्सिता, तथा- ' भेयसमावण्णा ' भेदसमापन्ना=अत्र भेदो मतेर्भङ्गः-मयाऽधुना किं कर्तव्यमिति निर्णयाभवाद् व्याकुलतारूपम्तं समापन्ना संप्राप्ता, जाताचाप्यभवेत् शङ्कितेत्यादि विशेषणचतुष्टयेन चोक्षा परिव्राजिका मल्लयाः समुचित दृष्टान्तेन दृढीकृतं प्रश्नं समाधातुं व्याकुलीजाता, इति भावः मल्लयाः ' णो संचाएइ ' नो

सें धोने पर किसी भी प्रकार की शुद्धि नहीं होती है । (तएणं सा चोक्खा परिवाइया मल्लीए विदेह रायवर कन्नाए एवं बुत्ता समाणा संकिया कंखिया विहगिच्छिया भेय समावण्णा जाया यावि होत्था) इस प्रकार विदेह राज की वर कन्या मल्ली कुमारी के द्वारा समझाई गई वह चोक्षा परिव्राजिका शंका से युक्त बन गई, कांक्षा से युक्त बन गई, विचिकित्सा (फलके प्रति संदेह और भेद (अपने मंतव्य का विच्छेद) से समापन्न हो गई । मनसे सोचकर यदि मैं मल्ली कुमारीको उत्तर दूंगी-तो न मालूम वह उत्तर सच्चा होगा कि नहीं होगा इस प्रकारका उसके हृदयमें द्वैधी भाव आनेसे वह चोक्षाशंकित बन गई ।

यदि मेरा दिया हुआ उत्तर ठीक नहीं होगा-तो उस का उत्तर मैं क्या दूंगी-इस प्रकार वह उत्तर विषयक वाञ्छा से युक्त बन गई । मल्ली कुमारी को उत्तर देने पर भी कौन जाने उस में उस की श्रद्धा होगी-या नहीं होगी इस तरह वह विचिकित्सा-से युक्त बन गई ।

(तएणं सा चोक्खा परिवाइया मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए एवं बुत्ता संकिया कंखिया विहगिच्छिया भेयसमावण्णा जाया यावि होत्था)

आ प्रमाणे विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारी वडे समजववाभां आवेली ओक्षा परिव्राजिका शंकाथी युक्त थछ गछ, कांक्षाथी युक्त थछ गछ, विचिकित्सा (शङ्का-प्राप्ति विशेष संदेह युक्त) अने लेट (पोतानी मान्यतानो नाश) समापन्न थछ गछ. मल्लीकुमारीने जवाणभां डूं कोछ पणु वस्तु रज्जू करीश तो ते साथी छशे के केम ? आ जतनी मुंजवण्णी ओक्षानुं मन शंकित थछ गछुं.

“ जे भारे जवाण जरोजर नडि डोय तो जीजे शे जवाण डूं आपीश ? आ प्रमाणे ते जवाणना विशेष वाञ्छायुक्त थछ गछ. “ मल्लीकुमारीने जवाण आप्या छतां पणु तेने भारे जवाण उपर विश्वास जेअशे के केम ? ” आ रीते ते विचिकित्सा युक्त थछ गछ. “ आ परिस्थितिमां भारे शुं कश्चु-

अक्रोति कंचिदपि 'पामोक्खं' प्रमोक्षम्=प्रमुच्यते प्रश्वन्वनादनेनेति-प्रमोक्षः प्रश्वस्य परिहारम्, उत्तरमिन्यर्थः 'आइक्खित्तए' आख्यातुं=कथायितुम्, यदा-चोक्खा परित्राजिका मल्लयाः प्रश्वस्योत्तरं वक्तुमगमय्यां जाता, तदा सा 'तुसिणीया' तूष्णीका=मौनावलम्बिनी भूत्वा 'संचिद्ध' संतिष्ठते संस्थिता । ततस्तदन्तरं खलु तां चोक्षां मल्लयावद्व्यां दासचेटिकाः=दासपुत्र्यः 'हीलेंति' हिलन्ति-अवमानयन्ति, निन्दन्ति-जात्याशुदाटनेन कुत्सन्ति, खिसन्ति-दोषकीर्तनेनोपहसन्ति, गर्हन्ते सर्वसमक्षं निन्दां कुर्वन्ति, अप्येकिकाः एकाः काश्चित्-क्रोधयन्ति तस्याः कोपमुद्भावयन्ति, अप्येकिकाः=एकाः काश्चित्-'मुहमक्कडियओ' मुखमकटिकाः=मुखानां तिर्यक्कानि कुर्वन्ति, अप्येकिकाः=एकाः काश्चित् 'वग्धा-

अव इह समय मुझे क्या करना चाहिये इस तरह का वह निर्णय नहीं कर सकने के कारण व्याकुल बन जाने से भेद समापन्न बन गई ।

(मल्लीए णो संचाएइ किं चि वि पामोक्खा माइक्खित्तए तुसिणीया संचिद्ध, तएणं चोक्खं मल्लीए बहुओ दास चेडीओ हीलेंति, निंदति, खिसंति गरहंति) अतः वह मल्ली कुमारी को कुछ भी प्रमोक्षा प्रदन का उत्तर-नहीं दे सकी, किन्तु चुपचाप बैठी रही । जब चोक्षा की ऐसी हालत मल्ली कुमारी की दास चेटियों ने देखी तो वे उसका अपमान रूप हीलना करने लग गई । जानी आदि के उद्वादन से उस से घृणा रूप निंदा करने लगी । दोषों के कीर्तनसे उस का उपहास रूप खिसना करने लगी । सबके समक्ष उसके अवर्ण वादरूप गर्हणा करने लगी (अप्पेगइया हेरुयालंति, अप्पेगइया मुहमक्कडियाओ करेंति अप्पेगइया वग्धाडीओ करेंति, अप्पेगइया तज्जमाणीओ निच्छुभंति) इन

जोधये ? ” आ जानना विवेकनी शक्ति पणु तेनी नोश पामी डती ओथी ते व्याकुल थधने भेद समापन्न यनी गध डती

(मल्लीए णो संचाएइ किंचि वि पामोक्खामाइक्खित्तए तुसिणीया संचिद्ध, तएणं चोक्खं मल्लीए बहुओ दासचेडीओ हीलेंति, निंदति, खिसंति गरहंति) ओथी भद्वीकुमारीने ते ज्वाणमा डंछ पणु छडी शक्ती नडि ते साव भूंगी थधने ओसी न रही. भद्वीकुमारीनी दास चेटीओओ ओझानी आ प्रमाणुनी स्थिति जेध त्यादे तेओ तेनी अपमानरूप हीलना करवा लागी जति वगेरेतुं उद्वादन करीने तेनी वृष्ठा रूप निंदा करवा लागी. तेना होयेने छडेती उपहास रूप खिसना करवा लागी यधानी ओओ तेनी अवर्णवाद रूप गर्हण करवा लागी.

(अप्पेगइया हेरुयालंति, अप्पेगइया मुहमक्कडियाओ करेंति अप्पेगइया वग्धाडीओ करेंति, अप्पेगइया तज्जमाणीओ निच्छुभंति)

डीओ' व्याघ्राटिका=उपहासार्थं शब्दविशेषान् कुर्वन्ति, अप्येकिकाः एकाः काश्चित्
'तज्जमाणीओ' तर्जयन्त्यः - दुर्वचनतः, 'मम प्रश्नस्योत्तरं देहि, नो चेत् पश्चाद्
ज्ञास्यसि' इत्यादिना भीषयन्त्य इत्यर्थः । निच्छुभंति निक्षिपन्ति=निस्सारयन्ति ।

ततस्तदन्तरं सा चोक्षा परिव्राजिका मल्लया विदेहराजकन्यायाः दासचे-
टिकाभिः 'यावत्-हिल्यमाना निन्द्यमाना गर्ह्यमाणा, आशुरुक्ता=शीघ्रं क्रोधाविष्टा
यावत् 'मिसमिसेमाणी' मिससमिन्ती क्रोधानलेन जाज्वल्यमाना मल्लया विदेह
राजवरकन्यायां 'पओसमावज्जइ' प्रद्वेषमापद्यते=परमद्वेषवती जाता । ततः सा

मैं से किसी एक ने उसे क्रोध उद्भावित-किया, किसी एक ने उस के
सामने अपना मुख मोड़ लिया, किसी एक ने उस की हँसी उड़ा ने के
लिये विशेष शब्दों का प्रयोग किया, किसी एक ने दुर्वचनों से उसे
तर्जित किया, किसी एक ने " मेरे प्रश्न का उत्तर दे, नहीं तो पीछे
तुझे मालूम पड़ेगी " इस तरह कहकर उसे डराया और वहाँ से निकाल
दिया । (तएणं सा चोक्खा मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए दासचेडि-
यार्हिं जाव गरहिज्जमाणी हीलिज्जमाणी आसुरुक्ता जाव मिसि मिसे
माणी मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए पओसमावज्जइ, भिसियं गिण्हइ,
गिण्हित्ता कण्णंतेउराओ पडिनिक्खमइ) इस तरह विदेह राज कि
वरकन्यामल्ली कुमारी की दास चेटियों से अपमानित घृणित, और
निन्दित होती हुई वह चोक्षा परिव्राजिका, क्रोध से लाल हो गई, और
मिसमिसाती हुई क्रोध से जाज्वल्यमान होती हुई-वह विदेह राज की
उत्तम कन्या मल्ली कुमारी के ऊपर परम द्वेषवती बन गई ।

तेओमांथी कोछके तेने कोधित करी, कोछ ओ तेनी साभेथी भों इरवी लीधु, कोछओ
तेनी भश्करी करवा विशेष शब्दोंने प्रयोग कर्यो, कोछओ दुर्वचनोंथी तेने
तिरस्कार कर्यो, कोछओ तेने " भारा सवालने जवाब आप नहिंतर तारी
जगर लछ लछशु " आ रीते णीक जतावी अने त्यांथी जडार डाढी भूझी.
(तएणं सा चोक्खा मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए दासचेडियार्हिं जाव गरहिज्ज
माणी हीलिज्जमाणी, आसुरुक्ता जाव मिसि मिसे माणी मल्लीए विदेह रायवरक-
न्नाए पओसमावज्जइ, भिसियं गिण्हइ, गिण्हित्ता कण्णंतेउराओ पडिनिक्खमइ)

आ रीते विदेहराजवर कन्या मदलीकुमारीनी दास चेटियोंथी अपमानित,
घृणित अने निन्दित थती चोक्षा परिव्राजिका कोधमां लादचोण थछगछ अने
कोधमां सजगती ते विदेहराजवर कन्या मदलीकुमारी प्रत्ये भूम ज धर्पाणु-द्वेष
करनारी थछ गछ.

ચોક્ષા પરિવ્રાજિકા ' મિસિયં ' ઇપિકા = આસનં સ્વક્ત્રીયમિતિભાવઃ, ગૃહ્ણતિ
 ગૃહીત્વા ' કણંતેઉરાઓ ' કન્યાન્તઃ પુરાત્ મલ્લયા ધવનાત્, પ્રતિનિષ્ક્રામતિ =
 નિઃ સરતિ, પ્રતિનિષ્ક્રમ્ય મિથિલાતો નિર્ગચ્છતિ, નિર્ગત્ય પરિવ્રાજિકા સંપરિવ્રતા
 પ્રવિરલસન્યાસિકાભિયુક્તા, યત્રૈવ પશ્ચાલજનપદઃ = પશ્ચાલનામકો દેશોઽસ્તિ,
 યત્રૈવ = યસ્મિન્ દેશે કામ્પિલ્યપુર નામ નગરં, તત્ર = તસ્મિન્ નગરે ઉપાગચ્છતિ,
 ઉપાગત્યચ કામ્પિલ્યપુરે નગરે વહૂનાં રાજેશ્વરાદીનાં પુરતઃ સ્વમતં યાવદ્-આરુઘ્યા-
 પયન્તી પ્રજ્ઞાપયન્તી પ્રરૂપયન્તી વિહરતિ = આસ્તેસ્મ ॥ સૂ. ૩૦ ॥

મૂલ્ય-તણં સાં જેયસત્તુ અન્નદા કયાઈં અંતેઉરપરિયાલ
 સંપરિવુડે એવં જાવ વિહરઈ, તણં સાં ચોલા પરિવાહ્યા સંપ-

ઉસ ને ઉસી સમય વહાં સે અપના આમન ઉઠાયા-ઔર ઉઠાકર
 વહ કન્યાન્તઃ પુર સે-મલ્લી કુમારી કે ભવન સે બાહિર નિકલ આઈ ।
 (પડિ નિકલમિત્તા) બાહિર નિકલકર (મિહિલાઓ નિગ્ગચ્છઈ, નિગ્ગ-
 ચ્છિત્તા પરિવાહ્યા સંપરિવુડા જેણેવ પંચાલ જણવણ, જેણેવ કંપિલ્લપુરે
 નયરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા કંપિલ્લપુરે વહૂણં રાઈસરં જાવ
 પરુવેમાણી વિહરઈ) ફિર વહ મિથિલા નગરી સે ચલ દી ।

ચલકર પરિવ્રાજિકાઓં કો સાથ મેં લિયે હુએ જહાં પાંચાલ દેશ
 ઔર ઉસમેં જહાં કાંપિલ્ય નગર થા વહાં આઈ । વહાં આકર વહ અપને
 મત કી અનેક રાશ્વજેર આદિકોં કે સમક્ષ આરુઘ્યાપના ઔર પ્રરૂપણાક-
 રસી હુઈ રહને લગી ॥ સૂ. ૩૦ ॥

તેણે તરત જ પોતાનું આસન ત્યાથી ઉપાડી લીધું અને કન્યાન્તઃપુરથી
 એટલે કે મલ્લીકુમારીના મહેલથી તે બહાર નીકળી ગઈ. (પડિનિકલમિત્તા)
 બહાર નીકળીને

(મિહિલાઓ નિગ્ગચ્છઈ નિગ્ગચ્છિત્તા પરિવાહ્યા સંપરિવુડા જેણેવ પંચાલ
 જણવણ, જેણેવ કંપિલ્લપુરે નયરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ ઉવાગચ્છિત્તા કંપિલ્લપુરે વહૂણં
 રાઈ સરં જાવ પરુવેમાણી વિહરઈ)

તે મિથિલા નગરીમાંથી ચાલતી થઈ

પરિવ્રાજિકાઓની સાથે તે ચાલતી ચાલતી તે ન્યાં પાંચાલ દેશ અને
 તેમાં પણ ન્યાં કાંપિલ્યનગર હતું ત્યાં આવી. ત્યાં આવીને તે પોતાના ધર્મની
 ધણી રાજેશ્વર વર્ગેદની સામે આખ્યાપના, પ્રજ્ઞાપના અને પ્રરૂપણા કરતાં
 રહેવા લાગી. ॥ સૂત્ર “ ૩૦ ” ॥

रिवुडा जेणेव जितसत्तूस्स रण्णो भवणे जेणेव जितसत्तू तेणेव
उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जियसत्तुं जएणं विजएणं वद्धावेइ ।
तएणं से जियसत्तू चोक्खं परिव्वाइयं एज्जमाणं पासइ, पासित्ता
सीहासणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता चोक्खं सक्कारेइ, सक्कारित्ता
आसणेणं उवणिमंतेइ, तएणं सा चोक्खा उदगपरिफासियाए
जाव भिसियाए निसीयइ, जियसत्तुं रायं रज्जे य जाव अंतेउरे
य कुसलोदंतं पुच्छइ, तएणं सा चोक्खा जियसत्तूस्स रत्तो
दाणधम्मं य जाव विहरइ, तएणं से जियसत्तू अप्पणो ओरो-
हंसि जाव विम्हिए चोक्खं एवं वयासी-तुमंणं देवाणुप्पिया!
बहूणि गामागार० जाव अडसि, बहूणि य राईसर० गिहाईं
अणुपविससि, ते अस्थियाइ ते कस्तवि रत्तो वा जाव कहिंचि
एरिसए ओरोहे दिट्ठपुव्वे जारिसए णं इमे मह अवरोहे ? तएणं
सा चोक्खा परिव्वाइया जियस ईसिं अवहसियं करेइ, करित्ता
एवं वयासी-एवं च सरिसए णं तुमं देवाणुप्पिया ! तस्स
अगडदद्दुरस्स ?, केणं देवाणुप्पिए से अगडदद्दुरे ? जियसत्तु !
से जहानामए अगडदद्दुरे सिया तथेव वुड्ढे अण्णं अगडं वा
तलागं वा सरं वा सागरं वा अपासमाणे चवं मण्णइ-अयं चैव अगडे
वा जाव सागरे वा । तएणं तं कूवं अण्णे सामुद्दए दद्दुरे हव्वमागए,
तएणं से कूवदद्दुरे तं सामुद्ददद्दुरं एवं वयासी-से केसणं
तुमं देवाणुप्पिया ! कत्तो वा इह हव्वमागए ? तएणं से सा-
मुद्दए दद्दुरे तं कूवदद्दुरं एवं वयासी-एवं खलु देवाणुप्पिया !

अहं सामुद्रएददुरं, तएणं से कूवददुरं तं सामुद्रयं ददुरं एवं
 वयासी-के महालए णं देवाणुप्पिया ! से समुद्रे ? , - तएणं से
 सामुद्रए ददुरे तं कूवददुरं एवं वयासी-महालए णं देवाणुप्पिया !
 समुद्रे ! तएणं से ददुरे पाएणं लीहं कड्डेइ, कड्डित्ता एवं वयासी
 — एमहालएणं देवाणुप्पिया ! से समुद्रे ? , णो इणट्टे समट्टे,
 महालएणं से समुद्रे ! तएणं से कूवददुरे पुरमत्थिमिलाओ
 तीराओ उप्पिडित्ता णं गच्छइ, गच्छित्ता एवं वयासी-ए
 महालएणं देवाणुप्पिया ! से समुद्रे ? , णो इणट्टे समट्टे, तहेव
 एवामेव तुसंपि जियसत्तु अन्नेसिं वड्डणं राईसर जाव सत्थवा-
 हपभिईणं भज्जं वा भगिणीं वा धूयं वा सुण्हं वा अपासमाणे
 जाणेसि जारिसए मम चेवणं ओरोहे तारिसए णो अपणस्स,
 तं एवं खलु जियस भिहिलाए नयरीये कुंभगस्स घूया पभा-
 वतीये अत्तया मल्ली नामंति रुवेण य जुव्वणैण जाव नो खलु
 अपणा काई देयकन्ना या जारिसिया मल्ली, मल्लीए त्रिदेह
 राययरकन्नाए छिण्णस्स वि पायंगुट्ठगस्स इमे तवोरोहे सयस-
 हस्स तमंपि कलं न अग्वइ त्तिकहु जामेय दिसं पाउव्वभूया तामेव
 दिसंपडिगया, तएणं से जियसत्तु परिव्याइया जणियहासे दूयं
 सदायेइ, सदावित्ता जाव पहारेत्थ गमणाए ॥ सू० ३१ ॥

टीका—‘ तएणं से ’ इत्यादि । ततस्तदन्तरं स जितशत्रुः अन्यदा कदाचित्

‘ तएणं से जियसत्तु अन्नया कयाइं ’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से जियसत्तु) वह जितशत्रु (अन्नया कयाइं)

(तएणं से जियसत्तु अन्नया कयाइं । इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्थार भाद (से जियसत्तु) जितशत्रु (अन्नया कयाइं) के।

=अन्यस्मिन् कस्मिंश्चित् समये ' अन्तेउरपरियालसंपरिवुडे ' अन्तः पुरपरिवार संपरिवृतः=अन्तः पुरस्य परिवारेण=स्त्रीजनैःसंपरिवृतः युक्तः, एवं यावद् विहरति- तिष्ठति । ' तए ' ततः=तदा, खलु सा चोक्त्वा परिव्राजिका परिवृता=स्वशिष्य- संन्यासिका सहित यत्रैव जितशत्रो राज्ञो भवने=प्रासादः, यत्रैव=यस्मिन्नेव स्थाने जितशत्रुः, तत्रैवोपागच्छति, जितशत्रु जयेन-विजयेन=जय विजय शब्द कीर्तनेन ' वद्धावेइ ' वर्धयति । ततः खलु स जितशत्रुचोक्षां परिव्राजिकाम् एजमानाम्=आगच्छतीं पश्यती, दृष्ट्वा सिंहासनादभ्युत्तिष्ठति, अभ्युत्थाय चोक्षां सत्करोति, सत्कृत्य आसनेन ' उवणिमंतेइ ' उपनिमन्त्रयति=उपवेशनार्थं प्रार्थ-

किसी एक दिन (अन्तेउरपरियालसंपरिवुडे) अपने अन्तः पुर परिवार के साथ (एवं जाव विहरइ) बैठा हुआ था (तएणं सा चोक्त्वा परिवर्वा- इया) इतने में वह चोक्षा परिव्राजिकाओंके साथ२ (जेणेव जितसत्तूस्स रण्णो भवणे जेणेव जियसत्तू तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिय- सत्तुं जएणं विजएणं वद्धावेइ) जहां जितशत्रु राजा का महल था और जहां वे जितशत्रु राजा विराजमान थे वहां आई आकर उसने उन्हें जय विजय शब्दोंसे धन्यवाद दिया-(तएणं से जियसत्तू चोक्ख परिव्वाइयं एज्जमाणं पासइ, पासित्ता सीहासणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता चोक्खं सक्कारेइ, सक्कारित्ता आसणेण उवणिमंतेइ) जब चोक्षापरिव्राजिका को जितशत्रु राजाने आते हुए देखा था-तो वह देखते ही अपने सिंहा- सन से उठ बैठा था-और उठकर उसने चोक्षा परिव्राजिका का आदर सत्कार किया था । आदर सत्कार करके उसने उसे आसन पर

એક દિવસે (અંતેઉરપરિયાલ સંપરિવુડે) પોતાના રણુવાસના પરિવારની સાથે (એવં જાવ વિહરइ) બેઠો હતો (તएणं सा चोक्त्वा परिवर्वाइया) તેટલામાં ચોક્ષા પરિવ્રજિકાઓની સાથે

(જેણેવ જિતસત્તૂસ્સ રણ્ણો ભવણે જેણેવ જિતસત્તૂ તેણેવ ઉવાગચ્છइ, ઉવાગચ્છિત્તા જિયસત્તૂં જएणं વિજएणं વદ્ધાવેइ)

જ્યાં જિતશત્રુ રાજાનો મહેલ હતો અને જ્યાં જિતશત્રુ રાજા બેઠો હતા ત્યાં ગઈ. ત્યાં પહોંચીને તેણે રાજાને જય વિજય શબ્દોથી વધાવ્યા.

(તएणं से जियसत्तू चोक्खं परिव्वाइयं एज्जमाणं पासइ, पासित्ता सीहा- सणाओ अब्भुट्ठेइ, अब्भुट्ठित्ता चोक्खं सक्कारेइ, सक्कारित्ता आसणेण उवणिमंतेइ)

જિતશત્રુ રાજાએ જ્યારે ચોક્ષા પરિવ્રાજિકાને આવતી બેઠ ત્યારે તેઓ પોતાના સિંહાસન ઉપરથી ઊભા થયા અને ઊભા થઈને ચોક્ષા પરિવ્રાજિકાનો તેઓએ આદર સત્કાર કર્યો. આદર સત્કાર કરીને રાજાએ તેને આસન ઉપર બેસવા માટે કહ્યું.

યતિ। તદ્દર્શનં ચોક્ષા 'ઉદગપરિફાસિયા' , ઉદગપરિસ્પૃષ્ટાયાં=જાલ પ્રક્ષેપેન સિત્તાયાં
 યાવત્-દર્શનં પરિ પ્રત્યાસ્તૃતાયાં 'ભિસિયા' વૃષ્ટિકાયાં નિસીયદ્ નિસીદતિ=અવિ-
 શતિ । જિતશત્રુ રાજાને રાજ્યે ચ યાવદન્તઃ પુરે ચ કુશલોદન્તં કુશલસમાચારં પૃચ્છતિ,
 તતઃ સ્વલુ સા ચોક્ષા જિતશત્રુ રાજઃ પુરતો દાનધર્મ ચ યાવદ્-શૌચધર્માદિકમા-
 ર્યાપયન્તી પ્રજ્ઞાપયન્તી પ્રરૂપયન્તી વિહરતી=આસ્તે સ્મ । તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ સ
 જિતશત્રુઃ, આત્માનઃ સ્વસ્ય, 'ઓરોહંસિ' અવરોધે=અન્તઃ પુરે યાવદ્ વિસ્મિતઃ=
 આશ્ચર્યયુક્તઃ સન્ ચોક્ષામ્ એવં=વક્ષ્યાણપ્રકારેણ, અવાદીત્-હે દેવાનુપિયે ! ત્વં
 સ્વલુ-વહ્નિ, ગ્રામાકરં યાવત્=ગ્રામાકરસ્થેઽર્કવટાદીનિ અટસિ=ગચ્છસિ વહ્નિ

બેઠ જાને કે લિયે કહા-। (તદ્દર્શનં સા ચોક્ષા ઉદગપરિફાસિયા
 જાવ ભિસિયા નિસીયદ્) અતઃ વહ્ ચોક્ષા પરિવ્રાજિકા જલસે સિશ્ચિત
 હુણ યાવત્ આસન પર બેઠ ગઈ ।

(જિયસત્તુ રાયં રજ્જે ય જાવ અંતે ઉરેય કુંસલોદંતં પુચ્છદ્, તદ્દર્શનં
 સા ચોક્ષા જિયસત્તુસ્સ રણ્ણો દાણધર્મં ચ જાવ વિહરદ્) બેઠને કે બાદ
 ડસને જિતશત્રુ રાજા સે રાજ્ય એવં અતઃ પુર કી કુશલવાર્તા પૂછી વાદ
 મેં ડસને જિતશત્રુ રાજા કે સમક્ષ દાન ધર્મ શૌચ ધર્મ આદિકા કથન
 ક્રિયા, પ્રરૂપણા ક્રિયા પ્રજ્ઞાપન ક્રિયા, (તદ્દર્શનં સે જિયસત્તુ અપ્પણો
 ઓરોહંસિ જાવ વિમ્હિણ ચોક્ષં એવં વયાસી) હસકે વાદ ડસ જિતશત્રુ
 રાજા ને અપને અન્તઃ પુર મેં વિસ્મિત હોકર ડસ ચોક્ષા પરિવ્રાજિકા સે
 હસ પ્રકાર કહા-(તુમંણં દેવાણુપ્પિયા ! વહ્નિ ગામાગરં જાવ અટસિ
 વહ્નિ ય રાઈસરં ગિહાઈ અણુપવિસસિ) હે દેવાણુપ્રિયો ! તુમ અનેક

(તદ્દર્શનં સા ચોક્ષા ઉદગપરિફાસિયા જાવ ભિસિયા નિસીયદ્)

ચોક્ષા પરિવ્રાજિકા પાણી છાંટેલા આસન ઉપર બેસી ગઈ

(જિયસત્તુ રાય રજ્જે ય જાવ અંતે ઉરેય કુંસલોદંતં પુચ્છદ્ તદ્દર્શનં ચોક્ષા
 જિયસત્તુસ્સ રણ્ણો દાણધર્મં ચ જાવ વિહરદ્)

ત્યાર બાદ તેણે રાજાને રાજ્ય તેમજ રણુવાસની કુશળ વાર્તા પૂછી અને
 પરિવ્રાજિકાએ આ બધું કરીને જિતશત્રુ રાજાની સામે દાનધર્મ, શૌચધર્મ
 વગેરેનું કથન કર્યું, પ્રરૂપણુ કર્યું અને પ્રજ્ઞાપન કર્યું.

(તદ્દર્શનં સે જિયસત્તુ અપ્પણો ઓરોહંસિ જાવ વિમ્હિણ ચોક્ષં એવં વયાસી)

રણુવાસમાં બેઠેલા રાજા જિતશત્રુએ તેની વાત સાંભળીને વિસ્મય પામતા
 પરિવ્રાજિકાને કહ્યું કે—

(તુમંણં દેવાણુપ્પિયા ! વહ્નિ ગામાગરં જાવ અટસિ વહ્નિ ય રાઈસરં
 ગિહાઈ અણુપવિસસિ)

च 'राईसर० गिहाइं' राजेश्वरादीनां गृहाणि अनुप्रविशसि, तत्=तस्मात् कथय-
अस्ति चापि, 'ते' त्वया कस्यापि राज्ञो वा यावत्-ईदृशोऽवरोधो दृष्टपूर्वः,
यादृशः खलु अयं ममावरोधः ? अन्तःपुरम् ततस्तदनन्तरं खलु सा चोक्षा परिव्रा-
जिका जितशत्रुमीषदपहसितं करोति, कृत्वा एवं वयासी ।

हे देवानुप्रिय ! एवं च सदृशः खलु त्वं तस्य 'अगडददुरस्स' अवटददुरस्स
=कूपमण्डूकस्य । चोक्षाया वचनं श्रुत्वा जितशत्रुचोक्षां पृच्छन्ति-'केण' इत्यादि ।
कः खलु हे देवानुप्रिये ! सोऽवटददुरः=कूपमण्डूकः ?, चोक्षा परिव्राजिका कथ-
यति-तद् यथानामकम् = यथानामकमितिपदं दृष्टान्तं प्रदर्शयामि तावदित्यर्थः

ग्राम, आकर, खेट कर्वट आदिस्थानों में जाती रहती हो, तथा अनेक
राजेश्वर आदि जनों के गृहों में प्रवेश भी करती रहती हो (तं अत्थि-
याइ ते कस्स विरन्नो वा जाव कहिं चि एरिसए आरोहे दिट्ठिपुण्वे जारि-
सए णं इमे मह अवरोहे) तो कहो तुमने किसी राजा आदि का ऐसा
अन्तः पुर पहिले कभी कहिं देखा है ? कि जैसा मेरा यह अन्तः पुर है ।
(तएणं सा चोक्खा परिव्वाइया जियसत्तू ईसि अवहासेयं करेइ, करित्ता
एवं वयासी) इस प्रकार सुनने के बाद उस चोक्षा परिव्राजिकाने पहि-
ले तो राजा को कुछ हँसाया बाद में हँसाते हुए उनसे ऐसा कहा-एवं
च सरिसए णं तुमं देवाणुप्पिया ! तस्स अगडददुरस्स) हे देवानुप्रिय !
तुम तो उस कूपमण्डूक के समान हो ऐसी चोक्षा की बात सुनकर बीच
में ही राजा ने उससे कहा (केणं देवाणुप्पिए से अगडददुरे ? देवानु-

डे देवानुप्रिये ! तमे धणु ग्राम, आकर, जेटकर्णट वगेरे स्थानेभां अवर-
-अवर करता रहो छो तेमज धणु राज्ञेभां वगेरेना भडेलोभां पणु न्नेभां छो.

तं अत्थियाइ ते कस्स विरन्नो वा, जाव कहिं चि एरिसए आरोहे दिट्ठिपुण्वे
जारिसए णं इमे मह अवरोहे)

तो नतावे के भरा नेवे रणुवास डोधपणु राज वगेरेने। तमे
नेवे। छे.

(तएणं सा चोक्खा परिव्वाइया जियसत्तू ईसि अवहासेयं करेइ, एवं करित्ता वयासी)

आ रीते सांभणीने चोक्षा परिव्राजिकाये पडेलो तो राजने थोडो डसांवे
त्यार पछी डसावतां तेमने कहुं के-

(एवं च सरिसए णं तुमं देवाणुप्पिया ! तस्स अगडददुरस्स)

डे देवानुप्रिय ! तमे तो पेला क्वाना देडका नेवा छे । चोक्षानी आ
वान सांभणीने राज्ञे वन्नेथी न तेने कहुं के (केणं देवाणुप्पिए से अगड

યથા-એકઃ કૂપમણ્ડકઃ સ્યાત્=આસીત્, સ ખલુ 'તત્થ' તત્ર=તરિમન્ કૂપે જાતઃ, તત્રૈવ કૂપે એવ 'બુદ્ધે' વૃદ્ધઃ=વૃદ્ધિગતઃ, અન્યમ્-'અગડં' અવટં=કૂપં વા, 'તલાગં' તડાગં=કમલયુક્તાગાધજલાશયં વા, 'દહં' દ્વદં=પ્રસિદ્ધં, 'સરં' સરઃ=સરોવરં વા, સાગરં વા, અપશ્યન્નેવં મન્યતે-અયમેવાવટો વા યાવત્ સાગરો વા । એતસ્માત્ કૂપાન્મહાજલસ્થાનમન્યન્નાસ્તીત્યેવં મનસિ જાનાતીતિ ભાવઃ । તતસ્તદનન્તરં ખલુ તં કૂપંપતિ, 'અણે' અન્યઃ સામુદ્રકઃ=સમુદ્રે જાતઃ 'દદ્દુરે' દદ્દુરઃ=મણ્ડકઃ, હવ્યમાગતઃ=સહજગત્યા સમાગતઃ । તતઃ ખલુ સ કૂપદદ્દુરઃ=કૂપમણ્ડકઃ તં 'સામુદ્દદ્દુરં' સામુદ્રનિવાસિનં મણ્ડકમ્ એવં=વક્ષ્યમાણ-પ્રકારેણ અવાદીત્-યથા ક એપ ખલુ ત્વં હે દેવાનુપ્રિય ! 'કત્તો' કુતઃ=કસ્માત્

પ્રિય ! વહ કૂપમંડૂક કેસા હોતા હૈ ! (જિયસત્તુ ! સે જહાનામણ અગડ-દદ્દુરે સિયાસે ણં તત્થ જાણે તથેવ બુદ્ધે અન્નં અગડં વા તડાગં વા દહં વા સરં વા સાગરં વા અપાસમાણે ચેવ મણ્ણહ અયં ચેવ અગડે વા જાવ સાગરે વા) હસ પ્રકાર જિતશત્રુ રાજા કી વાત સુનકર ચોક્ષાં પરિવ્રાજિકા ને ઉસસે કહા-જિતશત્રોં સુનો મૈં તુમ્હેં સમજ્ઞાતી હૂં-જૈસે કોઈ એક કૂપકા મેંઢક કિ જો ઉસી મૈં ઉત્પન્ન હુઆ હો ઓર ઉસી મૈં પલપુષ કર વઢા હુઆ હો વહ જૈસે અપને કુણ કે સિવાય ઓર કિસી-કુણ કો, તડાગ કમલયુક્ત અગાધ-સરોવર કો દ્રહ કો જલાશય વિશેષ કો, અથવા સમુદ્રકો કબી નહીં દેખતા હુઆ એસા હી માનતા હૈ કિ યહી મેરા કુઆ ઓર દૂસરા કુઆ હૈ ? યાવત્ સાગર હૈ ।

હસ કુણ કે સિવાય ઓર દુસરા કોઈ વઢા ભારી જલસ્થાન કહીં પર નહીં હૈં (તણં તં કૂવં અણે સામુદ્દણ દદ્દુરે હવ્વમાગણ-તણં દદ્દુરે ?) હે દેવાનુપ્રિય ! ફવાનો દેડકો કેવો હોય છે ?

(જિયસત્તુ ! સે જહાનામણ અગડદદ્દુરે સિયાસે ણં તત્થ જાણે તથેવ બુદ્ધે. અન્નં અગડં વા તડાગં વા દહં વા સરં વા સાગરં વા અપાસમાણે ચેવ મણ્ણહ અયં ચેવ અગડેવા જાવ સાગરે વા)

આ પ્રમાણે જીતશત્રુ રાજાની વાત સાંભળીને ચોક્ષા પરિવ્રાજિકાએ તેને કહ્યું કે જીતશત્રો ! સાંભળો તમને હું બધી વાત સમજાવું છું. જેમ કેઇ એક ફવાનો દેડકો કે જે ફવામા તે જન્મ્યો છે અને તેજ લ્યાંજ ઉછર્યો છે તે જેમ પોતાના ફવા સિવાય બીજા કોઇપણ ફવા, તડાગ-કમળોવાળું અગાધ સરોવર, દ્રહ જલાશય વિશેષ અને સમુદ્રને કોઇપણ વળત ન જોવાથી એમ જ માને છે કે આ મારો ફવો જ બીજો ફવો છે યાવત્ સાગર છે.

આ મારા ફવા સિવાય બીજુ કોઇ મોટું સરોવર કે જળસ્થાન જગતમાં નથી. (તણં તં કૂવં અણે સામુદ્દર દદ્દુરે હવ્વમાગણ) આ પ્રમાણે

स्थानाद् वा इह हव्यमागतः ?, ततः खलु स सामुद्रको दर्दुरः तं कूपदर्दुरमेव=
वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्—हे देवानुप्रिय ! अहं सामुद्रको दर्दुरः=समुद्रनिवासी
मण्डूकोऽस्मि । ततः खलु स कूप दर्दुरस्तं सामुद्रं दर्दुरमेवमवादीत्—‘ के महालए’
कियन्महालयः=कियान विशालः खलु हे देवाणुप्रिय ! स समुद्रः ?, ततस्तदनन्तरं
खलु स सामुद्रो दर्दुरस्तं कूपदर्दुरमेवमवादीत् महालयः=अति विस्तीर्णः, खलु देवा-

से कूवददूदुरे तं सामुदददूदुरं एवं वयासी) इस प्रकार की भान्यता वाले
उस मेंढक के कुएँपर उसी समय में कोई दूसरा समुद्र में रहने
वाला मेंढक आगया—उसे आया हुआ देखकर कूप के मेंढक ने उस
समुद्र निवासी मेंढक से कहा—(से केसणं तुमं देवाणुप्पिया ! कत्तो वा
इह हव्वमागए ?) हे देवानुप्रिय ! यह तुम कौन हो—इस समय
कहाँ से आ रहे हो ? (तएणं से सामुदददूदुरे तं कूवददूदुरं एवं वयासी
प्रत्युत्तर में उस समुद्र निवासी मेंढक ने उस कूप मेंढक से ऐसा कहा
(एवं खलु देवाणुप्पिया ! अहं सामुदए ददूदुरे) हे देवानुप्रिय ! मैं
समुद्र का रहने वाला मेंढक हूँ (तएणं से कूव ददूदुरे तं सामुदयं
ददूदुरं एवं वयासी) उस के ऐसे वचन सुन कर कूप मेंढक ने उस
समुद्र के निवासी ददूदुरे से इस प्रकार पूछा (के महालए णं देवाणु-
प्पिया ! से समुददे ?) हे देवानुप्रिय वह समुद्र कितना बड़ा है ? (तएणं
से सामुदए ददूदुरे तं कूवददूदुरं एवं वयासी) प्रत्युत्तर में उस समुद्र
निवासी दर्दुर ने उस से ऐसा कहा—(एवं खलु देवाणुप्पिया महालएणं

संक्रुयित विचार धरावता कूवाना देउकानी पासे णीले कोध समुद्रमां रडेनारे
देउके आण्ये। तेने आवेलो जेधने कूवाना देउकाये समुद्रना देउकाने कहुं—
(से केसण तुमं देवाणुप्पिया ! कत्तो वा इह हव्वमागए ?) हे देवानुप्रिय ?
तमे कोणु छे ? अत्यारे तमे क्यांथी आवेो छे ? (तएण से सामुदददूदुरे
तं कूवददूदुरं एवं वयासी) जवाणमा ते समुद्रमां रडेनारा देउकाये कूवाना
देउकाने आ प्रमाणे कहुं के (एवं खलु देवाणुप्पिया ! अहं सामुदए ददूदुरे) हे
देवानुप्रिय ! हे समुद्रमा रडेनारे देउके छुं (तएणं से कूवददूदुरे तं सामुदयं
ददूदुरं एवं वयासी) तेनी आ प्रमाणे वात सांलणीने कूवाना देउकाये ते समुद्रमां
रडेनारा देउकाने आ प्रमाणे कहुं के (के महालए णं देवाणुप्पिया ! से समुददे ?)
हे देवानुप्रिय ? ते समुद्र केटलो मोटो छे ? (तएण से सामुदए ददूदुरे तं
कूपददूदुरं एवं वयासी) जवाणमां समुद्रना देउकाये तेने आ प्रमाणे कहुंके—

(एवं खलु देवाणुप्पिया, महालए णं देवाणुप्पिया ! समुददे, तएण से ददूदुरे

નુપ્રિય ! સમુદ્રઃ, તતસ્તદનન્તરં खलु स दर्दुरः=कूपमण्डूकः, पादेन रेखां कर्पति,
 कृष्णा, एवमवादीत्-इयन्महालयः=एतावान् विस्तीर्णः खलु हे देवानुप्रिय ! स
 समुद्रः ?, तदा समुद्रमण्डूक आह-‘ नाघमर्थः समर्थः ’ इति अयं रेखया निर्दिष्टो
 विस्तारः समुद्रविस्तारं बोधयितुं न शक्त इत्यर्थः । उक्तार्थे हेतुमाह-‘ महालय
 खलु स समुद्रः ’ खलु=निश्चेन स समुद्रो महालयोऽति विस्तीर्णः समुद्रस्य महत्त्वं
 न केनापि निर्देष्टुं शक्यत इतिभावः । ततस्तदनन्तरं खलु स कूपदर्दुरः पौरस्त्यात्
 =अग्रवर्तिनः, तीरादुत्पत्य=कूर्दयित्वा खलु गच्छति, = कूपस्य द्वितीयतीरमिति-
 भावः । गत्वा एवमवादीत्-इयन्महालयः=एतावान्विशालः खलु हे देवानुप्रिय ।

देવાણુપિયા ! સમુદ્રે, તાણં સે દર્દુરે પાણં લીહં કઢ્ઢેહ, કઢ્ઢિત્તા
 એવં વયાસી, એ મહાલણં દેવાણુપિયા ! સે સમુદ્રે ણો ણ્ટ્ઠે સમટ્ઠે
 મહાલણં સે સમુદ્રે) હે દેવાનુપ્રિય ! વહ સમુદ્ર નો વહુત વડા હૈ ।
 હસ વાત કો સુનકર ઉસ કૂપ મેઢક ને અપને પૈર સે એક રેખા
 રેખેચી ઓર રેખકર બોલા હે દેવાનુપ્રિય ! વહ સમુદ્ર ઇતના ખારી વિશા-
 લ હૈ । પ્રત્યુત્તર મેં ઉસ સમુદ્રવાસી મેંઢક ને ઉસ કૂપ મેંઢક સે કહા-
 નહીં વહ ઇતના વડા નહીં હૈ-વહ તો હસ સે ખી અધિક વડા હૈ અર્થાત્
 રેખા સે નિર્દિષ્ટ જો વિસ્તાર હૈ વહ સમુદ્ર કે વિસ્તાર કો વનલાને મેં
 સમર્થ નહીં હો સકના હૈ-ઉસ કા વિસ્તાર તો કયા કહે-વહુત હી
 અધિક હૈ । (તાણં સે કૂવદર્દુરે પુરત્થિમિલ્લાઓ તીરાઓ ઉપ્પિ-
 ઢિત્તા ણં ગચ્છહ, ગચ્છિત્તા એવં વયાસી એ મહાલણં દેવાણુપિયા !
 સે સમુદ્રે ણો ણ્ટ્ઠે સમટ્ઠે) સમુદ્રવાસી મેંઢક કી વાત સુનકર વહ કૂપ
 મેંઢક અપને અગ્રવર્તી તોર સે કૂપ કે દૂસરે તોર પર ઉછલ ગયા-વહાં

પાણં લીહં કઢ્ઢેહ, કઢ્ઢિત્તા એવં વયાસી, એ મહાલણં દેવાણુપિયા ! સે સમુદ્રે ણો
 ણ્ટ્ઠે સમટ્ઠે મહાલણં સે સમુદ્રે)

હે દેવાનુપ્રિય ! સમુદ્ર તો ખહુ વિશાળ છે

આ વાત સાંભળીને ઈવાના દેહકાએ પોતાના પગથી એક લીટી દોરી
 અને તેને કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિય ! તે સમુદ્ર આટલો વિશાળ છે ? ત્યારે
 જવાબમાં સમુદ્રના દેહકાએ કહ્યું કે નહિ, તે આટલો મોટો નથી તે તો એના
 કરતાં પણ વિશાળ છે એટલે કે લીટી દોરીને જે વિસ્તાર બતાવવામાં આવ્યો
 છે તે સમુદ્રની વિશાળતાને અંકિત કરવામાં અશક્તિમાન છે તેનો વિસ્તાર તો
 ખૂબ જ વિશાળ છે.

(તાણં સે કૂવદર્દુરે પુરત્થિમિલ્લાઓ તોરાઓ ઉપ્પિઢિત્તા ણં ગચ્છહ ગચ્છિત્તા
 એવં વયાસી, એ મહાલણં દેવાણુપિયા ! સમુદ્રે ણો ણ્ટ્ઠે સમટ્ઠે)

स समुद्रः ? एवं कूपमण्डकस्य वचः श्रुत्वा समुद्रमण्डकः पुनराह—‘ नायमर्थः समर्थः, इति दर्शनादेव समुद्रस्य महत्त्वं ज्ञातं भवति नतु तत् कथमपि निर्देष्टुं वक्तुं च शक्यं केनापीति भावः । तथैव=यथा स कूपमण्डकस्तद्वदेव, एवमेव = उक्त प्रकारेणैव, त्वमपि हे जितशत्रो ! अन्येषां बहूनां राजेश्वर—यावत् सार्थवाहप्रभृतीनां भार्या वा भगिनी वा दुहितरं वा स्नुषां वा अपश्यन् जानासि—यादृशं ममैव खलु अवरोधः =अन्तःपुरं, तादृशं नो अन्यस्य ।

जाकर कहने लगा—हे देवानुप्रिय ! तुम्हारे द्वारा निर्दिष्ट वह समुद्र क्या इतना बड़ा है ? इस प्रकार कूप मेंढक के वचन सुन कर उस सांमुद्रिक मेंढक ने कहा—

भाई क्या चतलावें देखने से ही उस की महत्ता ज्ञान हो सकती है । यह कहने की और निर्दिष्ट करने की बात नहीं है । उस का निर्देश और कथन तो कोई कर ही नहीं सकता है । (तथैव एवामेव तुमपि जियसत्तू ! अन्नेसि बहूणं राईसर जाव सत्थवाह पभिईणं भज्जं वा भगिणीं वा धूयं वा सुण्हं वा अपासमाणे जाणेसि—जारिसए मम चेवणं ओरोहे तारिसए णो अण्णस्स) इसी तरह हे जितशत्रो ! तुमने भी कभी और किसी राजेश्वर आदि सार्थवाह प्रभृतियों की भार्या को, भगिनी को, दुहिता को, स्नुषा को देखा नहीं है—इसीलिये ऐसा मान रहे हो कि जैसा अन्तः पुर हमारा है—वैसा और किसी का कहीं पर

समुद्रमां रडेनारा देउकानी वात सांलणीने ते कूवानो देउको पोते न्यां भेठो डतो ते कूवाना किनारा उपरथी कूवाना भील किनारा उपर कूही गयो अने त्यां न्धने कडेवा लाग्यो के डे देवानुप्रिय ! तमे ने समुद्रनी वात करो छे ते शुं आटवो भोटो छे ? आ रीते कूवाना देउकानी वात सांलणीने समुद्रना देउकाये कहुं—

लाध शुं कहीये ? समुद्रने लेवाथी न तेनी विशणतानुं ज्ञान थर्न शके तेम छे.मुजेथी कडेवानी अने वीटीओ वगेरेथी निर्देष तो थध शके तेम न्धुातुं नथी.

(तथैव एवामेव तुमपि जियसत्तू ! अन्नेसि बहूणं राई सरजाव सत्थवाह पभिईणं भज्जं वा भगिणीं वा धूयं वा अपासमाणे जाणेसि जारिसए मम चेवणं ओरोहे तारिसए णो अण्णस्स)

आ प्रमाणे न डे जितशत्रो ! तमे पणु कोध द्विस भील कोध राजेश्वर वगेरे तेम न्ध सार्थवाड वगेरेनी स्त्रीओने, भडेनने, दुडिताने, स्नुषा (पुत्रनी वडु) ने लेध नथी. ओटवे न तमे आम मानो छे के भारा नेवो रणुवास भीने क्क्यांय डाय न नडि,

तदेवं खलु हे जितशत्रो ! मिथिलायां नगर्यां कुम्भकस्य राज्ञो दृढिता=पुत्री, प्रभावत्या आत्मजा=अङ्गजाता मल्ली नाम इति, रूपेण=सुन्दराकृत्या च यौवनेन च यावत् नो खलु अन्या कापि देवकन्या वा तादृशी विद्यते, यादृशी मल्ली । मल्ल्या विदेहराजवरकन्यायाच्छिन्नस्यापि पादाङ्गुष्ठस्यायं तवावरोधः शतसहस्र-तमामपि कलां=लक्षांशमपि नार्हति ' इतिकृत्वा=इत्युक्त्वा, सा चोक्षा परिव्राजिका यस्या दिशः प्रादुर्भूता, तामेव दिशं प्रतिगता । ततः खलु स जितशत्रुः परिव्रा-

भी नहीं है । (त एव खलु जियसत् मिहिलाए नयरीए कुम्भगस्स घूया प्रभावतीए अत्तया मल्ली नामन्ति-रूपेण य जोव्वणेण जाव नो खलु अण्णा काई देवकन्ना वा जारिसिया मल्ली) इसलिये हे जितशत्रो ! सुनो- मिथिला नगरी में कुम्भक राजा की पुत्री जो प्रभावती की कुक्षि से उत्पन्न हुई है मल्ली कुमारी है । वह रूप और यौवन से इतनी अधिक सुन्दरी है कि उस के समक्ष ऐसी कोई देव कन्या आदि कोई भी कन्या सुन्दरी नहीं है- (मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए छिण्णस्स वि पायंगुट्ठस्स इमे तवारोहे सयसहस्सतमं पि कलं न अग्घइ, त्ति कट्ठु जामेव दिसं पाउव्वूया तामेव दिसं पडिगया तएणं से जियसत्तू परि-व्वाइया जणियहासे दयं सदावेइ, सदावित्ता जाव पहारेत्थ गमणाए) उस विदेह राज की उत्तम कन्या मल्ली कुमारी के कटे हुए पादाङ्गुष्ठ के एक लाख वें अंश बराबर २ भी यह आपका अवरोध अन्तपुर नहीं है ।

इस प्रकार कहकर वह चोक्षा परिव्राजिका जिस दिशा से आई

(तं एवं खलु जियसत्तू मिहिलाए नयरीए कुम्भगस्स घूया प्रभावतीए अत्तया मल्ली नामन्ति रूपेण य जोव्वणेण जाव नो खलु अण्णा काई देवकन्ना वा जारिसिया मल्ली)

ओटला भाटे छे एतशत्रो ! सांलणो, मिथिला नगरीमां प्रभावतीना गर्भथी जन्मेली कुम्भक राजनी पुत्री मल्लीकुमारी पोताना रूप अने यौवनथी ओटली गंधी सुन्दरी छे छे तेनी सामे तो देवकन्या पणु क'छ न थी.

(मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए छिण्णस्स वि पायंगुट्ठस्स इमे तवारोहे सय सहस्सतमं पि कलं न अग्घइ, त्ति कट्ठु जामेव दिसं पाउव्वूया तामेव दिसि पडिगया तएणं से जियसत्तू ! परिव्वाइया जणियहासे दयं सदावेइ सदावित्ता जाव पहारेत्थ गमणाए)

विदेह राजनी उत्तम कन्या मल्लीकुमारीना कपाओला अंगूठाना ओठ लाभमा लाग परापर पणु आ तमादे अवरोधजन (रणुवास) नथी.

आ प्रभावे छलीने चोक्षा परिव्राजिका ने दिशाथी आवी छती ते दिशा

जिका जनितहर्षः = चोक्षा परिव्राजिका वचनश्रवणानन्तरसंजातमल्लीविषय-
कानुरागः, दूतं शब्दयति, शब्दयित्वा 'जाव पहारेत्थगमणाए' यावत्-मिथिलां
गन्तुमादिष्टवान् ततः स दूतस्तदाज्ञानुसारेण प्राधारयद् गमनाय मिथिलां गन्तु
प्रवृत्तः। इति षण्णामपि राज्ञां सम्बन्धः पृथक् २ प्रोक्तः ॥ सू० ३१ ॥

मूलम्—तएणं तेसिं जियसत्तू पामोक्खाणं छण्हं राईणं
दूया जेणेव मिहिला तेणेव पहारेत्थगमणाए, तएणं छप्पि-
यदूया जेणेव मिहिला तेणेव उवागच्छिंति, उवागच्छित्ता
मिहिलाए अग्गुज्जाणंसि पत्तेयं२ खंधावारनिवेसं करेति,
करित्ता मिहिलं रायहाणिं अणुपविसंति, अणुपविसित्ता
जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता पत्तेयं२ कर-
यलपरिग्गहियं सिरसावत्तं दसनहं मत्थए अंजलिं कट्ठु
साणं२ राईणं वयणाइं निवेदेति, तएणं से कुंभए तेसिं
दूयाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा आसुरुत्ते जाव तिवलियं

थी उसी दिशा तरफ वापिस चली गई। चोक्षा परिव्राजिका के वचन
सुनने के बाद जिसे मल्ली कुमारी के विषय में अनुराग उत्पन्न हो गया
है ऐसे उस जितशत्रु राजा ने दूत को बुलाया—और उस से मिथिला
जाने के लिये कहा—वह दूत भी अपने राजा की आज्ञानुसार मिथिला
नगरी तरफ जाने के लिये वहां रवाना हो गया। सूत्र “ ३१ ”

तरश् पोछी जती रही. चोक्षा परिव्राजिकाना भोथी मल्लीकुमारीना सौंदर्य
विशे प्रशंसाजनक शब्दो सांभलीने जेना मनमां तेना भाटे अनुराग उत्पन्न
थयो छे जेना ते जितशत्रु राजाओ इतने बोलाव्यो अने तेने मिथिला जवा
भाटे आज्ञा करी इत पोताना राजाना हुकम प्रमाणे मिथिला नगरी तरश्
जवा उपडी गयो. ॥ सूत्र ‘ ३१ ’ ॥

भिउंडि एवं वयासी—न देमिणं अहं तुब्भं मल्लिं विदेहराय-
वरकण्णं तिकट्टु ते छप्पिदूए असक्कारिय असम्माणिय अव-
दारेणं णिच्छुभावेइ । तएणं जियसत्तू पामोक्खाणं छण्हं
राईणं दूया कुंभएणं रत्ता असक्कारिया असम्माणिआ अव-
दारेणं णिच्छुभाविया जेणेव सगा २ जाणवया जेणेव सयाइं २
णगराइं जेणेव सगा २ रायाणो तेणेव उवागच्छंति, उवाग-
च्छित्ता करयल परि० एवं वयासी—एवं खलु सामी ! अम्हे
जियसत्तू पामोक्खाणं छण्हं राईणं दूया जमगसमगं चेव
जेणेव मिहिला जाव अवदारेणं निच्छुभावेइ, तं ण देइणं
सामी ! कुंभए मल्लिं विदेहरायवरकण्णं साणं २ राईणं
एयमट्ठं निवेदेति ।

तएणं ते जियसत्तू पामोक्खा छप्पिरायाणो तेसिं दूयाणं
अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म आसुरुत्ता अण्णमण्णस्स
दूयसंपेसणं करेति, करित्ता एवं वयासी—एवं खलु देवाणु-
प्पिया ! अम्हं छण्हं राईणं दूया जमगसमगं चेव जाव
निच्छूडा, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया ! अम्हं कुंभगस्स जत्तं
गेण्हित्तए त्तिकट्टु अण्णमण्णस्स एयमट्ठं पडिसुणेति, पडिसुणि-
त्ता ण्हाया सण्णद्धा हत्थिखंधवरगया सकोरंट मल्लदामेणं छत्तेणं
धरिज्जमाणेणं, उद्धुव्वमाणाहिं सेयवरचामराहिं महयाहय-
गयरहपवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडा
सव्विड्डीए जाव रवेणं सएहिं २ नगरेहिंतो जाव निग्गच्छंति

निग्गच्छिता एगयओ मिलायंति, मिलायित्ता जेणेव मिहिला
तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सू० ३२ ॥

टीका—‘तएणं तेसिं’ इत्यादि । ततस्तदन्तरं तेषां जितशत्रुप्रमुखाणां
पण्णां राज्ञा दूता यत्रैव मिथिला नगरी तत्रैव ‘प्राधारयद् गमनाय’ गन्तुमुद्यताः ।
ततः खलु षडपि दूता यत्रैव मिथिला तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य मिथिलाया
‘अग्गुज्जाणंसि’ अग्रोद्याने=प्रधानोद्याने, प्रत्येकं २ ‘खंधावारनिवेशं’ स्कन्धावार-
निवेशं=शिविरस्य ‘छावनी’ इति भाषा प्रसिद्धस्य निवेशं स्थापनं कुर्वन्ति, कृत्वा,
मिथिलां राजधानीमनुप्रविशन्ति, यत्रैव कुम्भको राजा तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य

‘तएणं तेसिं जियसत्तू पामोकखाणं’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इस के बाद (तेसिं जियसत्तू पामोकखाणं छण्हं
राईणं) उन जितशत्रु प्रमुख छो हो राजाओं के (दूया) दूत (जेणेव
मिहिला) जहा वह मिथिला नगरी थी (तेणेव पहारेत्थ गमणाए)
उस ओर अपने २ स्थान से चल दिये (तएणं छप्पियदूया जेणेव
मिहिला तेणेव उवागच्छन्ति) चलते २ वे छोहों ही दूत एक
ही साथ जहां मिथिला नगरी थी वहां आये । (उवागच्छित्ता
मिहिलाए अग्गुज्जाणसि पत्तेयं २ खंधावारनिवेशं करेत्ति, करित्ता मि-
हिलं रायहाणि अणुपविसंति) वहां आकर मिथिलानगरी प्रधान उद्यान
में उन सबने अलग २ अपनी २ छावनी डाल दी । छावनी डालकर
फिर वे मिथिला नगरी में प्रवेश किया—(अणुपविसित्ता जेणेव कुम्भए

तएणं तेसिं जियसत्तू पामोकखाणं इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) त्थारपछी (तेसिं जियसत्तू पामोकखाणं छण्हं राईणं)
जितशत्रु प्रमुख छोये राज्ञोना (दूया) इतो (जेणेव मिहिला) न्यां मिथिला
नगरी इती (तेणेव पहारेत्थ गमणाए) ते तरक्क पोतपोताना स्थानेथी उपडी
गया. (तएणं छप्पिय दूया जेणेव मिहिला तेणेव उवागच्छन्ति) ते छोये इतो
आलता आलता छोडी साथे ४ न्या मिथिला नगरी इती त्यां आवी पडोन्थ्या.

(उवागच्छित्ता मिहिलाए अग्गुज्जाणं सि पत्तेयं २ खंधावार निवेशं करेत्ति,
करित्ता मिहिलं रायहाणि अणुपविसंति)

त्यां पडोन्थीने नंधाओ मिथिला नगरीना प्रधान उद्यानमा पोतपोतानो
पडाव नाथ्यो. पडाव नाथीने तेओ मिथिला नगरीमा गया. (अणुपविसित्ता
जेणेव कुम्भए तेणेव उवागच्छति) अने न्यां कुम्भक राजा इता त्यां पडोन्थ्या.

प्रत्येकं २ करतल परिगृहीतं शिर आवर्तं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा स्वे पां स्वेपां राज्ञां 'वयणाहं' वचनानि=कथनानि निवेदयन्ति स्म । ततस्तदनन्तरं स कुम्भको राजा तेषां दूतानामन्तिके-समीपे, एतमर्थं 'जितशत्रुप्रमुखाः पडपि राजानो मली ळन्ति' इत्येतद्रूपं वृत्तान्तं श्रुत्वा 'आसुरुते' आशुरुतः=शत्रुं क्रोधाविष्टः, यावत्-त्रिवलिकां=रेखात्रययुतां भ्रुकुटि=भ्रुवः कौटिल्यं ललाटे कुर्वन् एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्=हे दूताः 'नो दास्यामि खलु अहं युष्माकं राजभ्यो मल्लीं विदेहराजवरकन्याम्' इति कृत्वा=इत्युक्त्वा तान् पडपि दूतान् असत्कृत्य,

तेजैव उवागच्छन्ति) प्रवेश कर जहाँ कुंभक राजा थे-वहाँ आये (उवागच्छित्ता पत्तेयं २ करयल परिगृह्यं सिरसावत्तं दसनहं मत्थए अंजलि कट्टु साणं २ राईणं वयणाणि निवेदेति) वहाँ आकर उन सर्वोंने भिन्न २ रूप से कुंभक राजा को दोनों हाथों की अंजलि घनाकर और उसे मस्तक पर रखकर नमस्कार किया-नमस्कार कर के फिर उन्होंने क्रमशः अपने २ राजा का कथन उसे सुनाया-(तएणं से कुंभए तेसिं दूयाणं अन्तिए एयमट्ठं सोच्चा आसुरुते जाव तिवलियं भिउडिं एवं वयासी) जितशत्रु प्रमुख छहों ही नृपति मेरी पुत्री मल्लीकुमारी को चाह रहे हैं इस प्रकार का समाचार उन दूतों के पास से सुनकर वह कुंभक राजा इकदम क्रोधित हो गया-और उसी समय उसकी त्रिवलियुक्त भ्रुकुटि मस्तक पर चढ़ गई ।

इसी आवेश में उसने उन दूतों से इस प्रकार कहा-(न देमि णं अहं तुव्भं मल्ली विदेह रायवरकणं त्ति कट्टु ते छप्पि दूए असक्का-

(उवागच्छित्ता पत्तेयं २ करयलपरिगृह्यं सिरसावत्तं दसनहं मत्थए अंजलि कट्टु साणं २ राईणं वयणाणि निवेदेति)

त्यां न्धने तेओ णधाओ नुदा नुदा दपमां कुंलक राजाने णने छायनी अंजलि णतावीने अने तेने मस्तके भूझीने नमस्कार कर्या अने नमस्कार करीने तेओओ वाराइरती पोतपोताना राजानो सदेशो तेमने कळी स'लणाओ ।

(तएणं से कुंभए तेसिं दूयाणं अन्तिए एयमट्ठं सोच्चा आसुरुते जाव तिवलियं भिउडिं एवं वयासी)

जितशत्रु प्रमुख छहों छ राजाओ मारी पुत्री मल्लीकुमारीने आछे छे आ नतने सदेश इतोना मोथी स'लणीने कुंलक राजा ओकदम गुस्से थई गया अने त्रले देणाओवाणा तेमनी भ्रुकुटी लमरे वडे थई गई.

क्रोधना आवेशमां राजाओ ते इतोने कळी स'लणाओयुं डे—

(न देमि णं अहं तुव्भं मल्ली विदेहरायवर कणं त्ति कट्टु ते छप्पिदूए

असमान्य, च 'अवदारेण' अपद्वारेण=भवनपश्चाद्भागस्थितलघुद्वारेण 'णिच्छुभावेइ' निःसारयति० ।

ततस्तदनन्तरं खलु ते जितशत्रुप्रमुखाणां षण्णां राज्ञां दूताः कुम्भकेन राज्ञा, असत्कारिताः असन्मानिता अपद्वारेण निःसारिता सन्तः यत्रैव स्वकाः २ = आत्मीयाः २, 'जाणवया' जानपदाः = देशाः, यत्रैव स्वकानि २ नगराणि, यत्रैव स्वकाः २ राजान आसन्, तत्रैवोपागच्छन्ति, उपायुगत्य करतलपरिगृहीतं दशनखं शिर आवर्तं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा, एवमवादिषुः - हे स्वामिन्!

रिय अवदारेणं णिच्छुभावेइ) हे दूतों! मैं अपनी पुत्री विदेह राजवर कन्या मल्लीकुमारी तुम्हारे राजाओं के लिये नहीं दूंगा " ऐसा कहकर उसने उन दूतों का न कोई सत्कार किया और न कोई सन्मान ही किया-किन्तु उन्हें भवन के पीछे भाग के छोटे से दरवाजे से बाहिर निकाल दिया। (तएणं जियसत्तू पामोकखाणं छण्हं राईणं दूया कुंभएणं रत्ता असक्कारिया असम्मानिया अवदारेणं णिच्छुभाविया समाणा जेणेव सगार जाणवया जेणेव सयाइं २ णगराइं जेणेव सगा २ रायाणो तेणेव उवागच्छन्ति) इस तरह उन जितशत्रु प्रमुख राजाओं के वे दूत कुम्भक राजा से असत्कृत एवं असंमानित होते हुए जब महल के पिछले छोटे से द्वार से बाहिर निकाल दिये गये तब वे वहां से प्रस्थित होकर जहां अपना २ जनपद था, वहां अपने २ नगर थे, और उन में भी जहां अपने २ राजा थे वहां आ गये।

असक्कारिय असम्मानिय अवदारेणं णिच्छुभावेइ)

" हे दूतों! भारी पुत्री विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारी तमारा राज्ञ-ओने आपीश नहि. " आ प्रमाणे कहीने राज्ञे दूतोंने केई पणु इपमां सत्कार अने सन्मान न करतां तेओने पोताना भडेलना पाछणना नाना आरखेथी अडार कही भूझ्या.

(तएणं जियसत्तू पामोकखाणं छण्हं राईणं दूया कुंभएणं रत्ता असक्कारिया असम्मानिया अवदारेणं णिच्छुभाविया समाणा जेणेव सगार जाणवया जेणेव सयाइं २ णगराइं जेणेव सगार रायाणो तेणेव उवागच्छन्ति)

आ प्रमाणे जितशत्रु प्रमुख राज्ञोंना ते दूतो कुंभकराज वडे असत्कृत अने असंमानित थतां न्यारे भडेलना पाछला आरखेथी अडार कही भूझ-यामां आव्या त्यारे तेओ त्यांथी रवाना थछने न्यां तेमने जनपद (देश) छतो, न्यां तेमनुं नगर छतुं अने तेमां पणु न्या तेमना राज छता त्या पडोअ्या.

एवं खलु वयं जितशत्रुप्रमुखाणां पण्णां राज्ञां दूताः 'जमगममगं' युगपत्
= एकस्मिन् काल एव, यत्रैव मिथिला यावत् — तत्रैव गत्वा स्वेपां स्वेपां
राज्ञां वचनानि निवेदितवन्तः, तदा स कुम्भकः शीघ्रं क्रोधाविष्टः सन् 'न दास्या-
म्यहं मल्ली' मित्युक्त्वाऽस्मानसत्कृत्यासंमान्य, अपद्वारेण 'निच्छुभावेइ' निःसा-
रयति=निष्कासयति स्मेत्यर्थः। ततः=तस्माद् न ददाति हे स्वामिन् ! कुम्भको
मल्लीं विदेर राजवरकन्याम् इत्युक्त्वा पडपि दूताः स्वेपां स्वेपां राज्ञामेतमुक्तमर्थं
निवेदयन्ति कथयन्तिस्म ।

(उवागच्छित्ता करयलपरि० एवं वयासी) वहां आकर उन्होंने उन्हें
दोनों हाथों की अंजलि बनाकर नमस्कार किया (एवं खलु सामी !
अम्हे जियसत्तू पामोकखाणं छण्हं राईणं दूया जमगममगं चेव जेणेव
मिहिला जाव अवदारेणं निच्छुभावेइ) हे स्वामिन् ! हम सब जितेशत्रु
प्रमुख छहों राजाओं के दूत एक ही समय जहां मिथिला नगरी थी—वहां
पहुँचे—वहां पहुँचकर कुंभक राजा के दर्शनार्थ उनके राजमहल में गए
वहां जाकर हमलोगों ने सविनय अपने २ राजाओं के वक्तव्य उन्हें
कहकर सुनाये सुनते ही वे कुंभक राजा क्रोध से भर गये—और कहने
लगे—हम अपनी पुत्री मल्ली कुमारी किसी को नहीं देगे ऐसा कहते
हुए उन्होंने ने वाद में हमलोगों को असत्कृत एवं असंमानित कर अपने
महल से उसके पिछले छोटे से दरवाजे से बाहिर निकलवा दिया ।

(उवागच्छित्ता करयल परि०" एवं વયાસી) ત્યાં આવીને તેમણે બંને
હાથોની અંજલી બતાવીને નમન કર્યા.

(एवं खलु सामी ! अम्हे जियसत्तू पामोकखाणं छण्हं राईणं दूया जमग-
समगं चेव जेणेव मिहिला जाव अवदारेणं निच्छुभावेइ)

અને ઇહું હે સ્વામિન્ ! અમે બધા જિતશત્રુ પ્રમુખ છએ છ રાજાઓના
દૂતો એક જ સમયમાં ત્યાં મિથિલા નગરી હતી ત્યાં પહોંચ્યા, ત્યાં પહોં-
ચીને કુંભકરાજના દર્શન માટે અમે રાજમહેલમાં ગયા. ત્યાં પહોંચીને અમે
લોકોએ વિનયની સાથે પોતપોતાના રાજાનો સંદેશ તેમને કહી સંભળાવ્યો.
કુંભકરાજ તે સંદેશોએ સાંભળતાં જ ગુસ્સે થઇ ગયા અને કહેવા લાગ્યા
કે હું મારી પુત્રી મલ્લીકુમારી કોઇનેય આપીશ નહિ. આમ કહેતા તેમણે
અમને અસત્કૃત તેમજ અસંમાનિત કરીને પોતાના મહેલના પાછળના નાના
બાજુથી બહાર કાઢી મૂક્યા.

ततः खलु ते जितएत्रुप्रमुखाः षडपि राजानस्तेषां दूतानामन्तिके=समीपे, एतमर्थं श्रुत्वा=कर्णगोचरीकृत्य, निशम्य=अर्थमवगम्य' आशुरुताः=शीघ्रं क्रोधा-
विष्टाः 'अणमणस्स' अन्योन्यस्य=परस्परस्य दूतसंप्रेषणं कुर्वन्ति, कृत्वा एवं=
वक्ष्यमाणप्रकारेण, अत्रादिषु:-हे देवानुप्रिया ! एवं खलु अस्माकं षण्णां राज्ञां
दूताः युगपदेव यावदसत्कृत्यासंमान्यापद्वारेण 'णिच्छूढा' निक्षिप्ताः= निः

(तं णं देइणं सामी ! कुंभए मल्लिं विदेहरायवरकन्नं साणं २
राईणं एयमट्ठं निवेदेति) अतः हे स्वामिन् ! आप निश्चय समझे-कुंभ-
कराजा अपनी विदेह राजवरकन्या मल्लीकुमारी को नहीं देता है ।
ऐसा कहकर उन छहों दूतों ने इसी उक्त अर्थ की पुष्टी अपने २ राजा
ओं के समक्ष की । (तएणं से जियसत्तू पामोक्खा छप्पिरायणो तेसिं
दूयाणं अन्तिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म असुरुत्ता अणमणस्स दूय-
संपेसणं करेति) इसके बाद उन जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं ने दूतों
के मुखसे इस बात को सुनकर और उसे समझ कर क्रोधित हो अपने
२ दूतों को एक दूसरे राजा के पास भेजा (करित्ता एवं वयासी-एवं
खलु देवाणुप्पिया ! अम्हं छण्हं राईणं दूया जमगसमगं चैव जाव णि-
च्छूढा) भेज कर उन दूतों से यह समाचार कहलवाये-हे देवानुप्रियों !
देखो हम छहों राजाओं के दूत एक ही समय कुंभकराजा के पास

(तं णं देइणं सामी ! कुंभए मल्लिं विदेहरायवरकन्नं साणं २ राईणं
एयमट्ठं निवेदेति)

मेथी डे स्वामिन् ! तमे योद्धसपणे आ नल्लोदो डे कुंभक पोतानी
विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारी आपसे नडि आ प्रभाणे कहीने छये हूतोये
पोतपोताना राज्ञोनी सामे पोताना भतनी पुष्टि करी.

(तएणं से जियसत्तू पामोक्खा छप्पिरायणो तेसिं दूयाणं अन्तिए एयमट्ठं
सोच्चा निसम्म असुरुत्ता अणमणस्स दूयसंपेसणं करेति)

त्यारणाह एतशत्रु प्रमुख छये राज्ञो हूतोना मुजेथी आ प्रभाणे
वात सांलणीने अने तेने अरोअर समलने गुरसे थया अने पोतपोताना
हूतोने ओक थीन राजनी पासे भोक्कया.

(करित्ता एवं वयासी एवं खलु देवाणुप्पिया ! अम्हं राईणं दूया जमग-
समगंचैव जाव णिच्छूढा)

तेओये ते हूतोनी साथे आ नतने सदेश भोक्कये डे डे देवानुप्रियो !
आपणा छये राज्ञोना हूतो ओकी वणते कुंभकराजनी पासे गया. त्यां तेणे

સારિતાઃ । તત્=તસ્માત્ શ્રેયઃ સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિયાઃ ! અસ્માકં કુમ્ભકાપ કુમ્ભક-
પરાજયાય 'જત્તં' યાત્રાં=યુદ્ધયાત્રાં ગ્રહીતું=સ્વીકૃતું શ્રેય ઇતિ પૂર્વસમ્બન્ધઃ । ઇતિ
કૃત્વા=ઈતિ પરામૃદ્ય-વિચાર્ય, પરસ્પરસ્યૈતમર્થ પ્રતિગૃણ્ણન્તિ, સ્વીકૃર્ણન્તિ, પ્રતિ-
શ્રુત્ય, તે જિતશત્રુપ્રમુખાઃ પહપિ રાજાનાઃ સ્નાતાઃ સન્નદ્વાઃ=યુદ્ધોપકરણ-કવચાદિ
ધારણેન સજ્જીકૃતશરીરાઃ, હસ્તિસ્કન્ધવ્રગતાઃ=ગજોપરિસમારૂઢાઃ, 'સકોરંટ

પહ્લુવે-વહાં ઉસને હમલોગોં કે દૂતોં કા કોઈં મી સત્કાર ઔર સન્માન
નહીં કિયા-કિન્તુ ઉન્હેં અપમાનિત કર અપને મહલ કે પિછલે છોટે
દરવાજે સે બાહિર નિકલવા દિયા-(તં) અતઃ-(સેયં સ્વલુ દેવાણુપ્રિયા ।
અમ્હં કુંભગસ્સજત્તં ગેણિહત્તણ ત્તિકદ્દુ અણ્ણમણ્ણસ્સ ઇયમટ્ઠં પહિ-
સુણેંતિ, પહિસુણિત્તા, પહાયા, સણ્ણદ્વા હત્થિકંધવરગયા સકોરંટમહ્લ
દામેણં છત્તેણ ધરિજ્જમાણેણં ઉદ્ધુયમાણાહિં સેયવરચામરાહિં મહયા
હયગયરહપવરજોહકલિયાણ ચાડરંગિણીણ સેણાણ સદ્ધિં સંપરિવુડા સવ્વિ-
હ્વીણજાવ નિગ્ગચ્છંતિ) હમ લોગોંકા અવ યહી કર્તવ્ય શ્રેયસ્કર હૈં કિ હમ
લોગ કુમ્ભક રાજા કો પરાજિત કરાને કે લિયે ઉન પર ચઢાઈ કર દેં ।

હમ પ્રકાર કા જવ ઉન સવ કા પરામર્શ હો ચુકા તવ સવ ને એક
મત હો હસ વાત કો માન લિયા । મન છેને કે વાદ વે જિતશત્રુ પ્રમુખ
સવ હી રાજા નહા થાંકર યુદ્ધોપકરણોં સે સુસજ્જિત હો ગયે । ઔર
હાથિયોં કે રાંધોં પર આરૂઢ હોકર મહાન ૨ હયોં સે-ગજોં સે રથોં સે

આપણા દૂતોનો સત્કાર કે સન્માન કંઈજ ક્યું નથી, અને તેમને અપમાનિત
કરીને પોતાના મહેલના પાછલા નાના બારણેથી બહાર કાઢી મુકાવ્યા છે (તં) એથી

(સેયં સ્વલુ દેવાણુપ્રિયા ! અમ્હં કુંભગસ્સ જત્તં ગેણિહત્તણ ત્તિકદ્દુ અણ્ણ
મણ્ણસ્સ ઇયમટ્ઠં પહિસુણેંતિ, પહિસુણિત્તા, પહાયા સણ્ણદ્વા, હત્થિકંધવરગયા સકો-
રંટમહ્લદામેણં છત્તેણં ધરિજ્જમાણેણં ઉદ્ધુયમાણાહિં સેયવરચામરાહિં મહયા હય
ગયરહપવરજોહકલિયાણ ચાડરંગિણીણ સેણાણ સદ્ધિં સંપરિવુડા સવ્વિહ્વીણ જાવ
રવેણં સણ્ણિં ૨ નગરેહિંતો જાવ નિગ્ગચ્છંતિ)

હવે અમારા માટે એક જ કર્તવ્ય શ્રેયસ્કર લાગે છે કે અમે કુંભક
રાજાને હરાવવા માટે તેમના ઉપર આક્રમણ કરીએ.

ત્યારે આ પ્રમાણે બધાએ વિચાર કર્યો ત્યારે સહુએ એકમત થઈને
આ નિર્ણય સ્વીકારી લીધો. ત્યારપછી જિતશત્રુ પ્રમુખ બધા રાજાઓ સ્નાન
કરીને યુદ્ધ માટેના બધાં સાધનોથી સુસજ્જ થઈ ગયા અને તેઓ બધા

मल्लदामेणं 'सकोरुण्टमाल्यदाम्ना=कोरुण्ट पुष्पमाल्यदामयुक्तेन ' छत्तेण धरिज्ज-
माणेण उद्धुव्वमाणार्हिं सेयवरचामराहिं' छत्रेण ध्रियमाणेन स्वस्वभृत्येन उद्धु-
यमानैः श्वेतवरचामरैश्चयुक्ताः, 'महयाहयगयरइपवरजोहकलियाए' महाहय-
गजरथप्रवरयोधकलितया=महान्तश्च हयगजरथप्रवरयोधाश्चेति समाहारद्वन्द्वः महा-
हयगजरथप्रवरयोधं, सेनाङ्गत्वादेकवद्भावः, तेन कलितया = युक्तया, अतएव-
चतुरङ्गिण्या सेनया सार्धं संपरि कृताः 'सव्विड्डीए' सर्वद्विर्चा = राजचिह्नादि
रूपया युक्तः यावद्-रवेण = युद्धोत्साहवर्धकतुर्यादि शब्देन स्वकेभ्यः स्वकेभ्यो
नगरेभ्यो यावद् निर्गच्छन्ति, निगत्य, एकतः एकत्र-एकस्मिन् स्थाने मिलन्ति,
मिलित्वा ते जितशत्रुप्रमुखाः पडपि राजानो यत्रैव मिथिलानगरी, तत्रैव प्राधारयन्
गमनाय=गन्तुं प्रवृत्ता इत्यर्थः ॥ सू० ३२ ॥

प्रवर योधाओंसे कलित चतुरंगिणी सेना को साथ लेकर अपने २ नगरों
से बाहिर निकले । हाथी पर जब ये राजा जन बैठे हुए थे उस समय
इन के ऊपर छत्र धारी भृत्यों ने कोरुण्टक पुष्प माल्य दाम से युक्त छत्र
ताना हुआ था । चामर ढोरने वाले भृत्यजन उस समय इन के ऊपर
श्वेतवर चामर ढोर रहे थे । ये समस्त राजाजन राज्यार्थ आह्लाद जनक
रूप सर्वद्वि से युक्त होकर ही उत्साह वर्धक तुर्यादि के शब्दों द्वारा
संस्तुत होते हुए-अपने २ नगरों से निकले थे । (निगच्छित्ता एगया-
ओ मिलायंति-मिलायित्ता, जेणेव मिहिला तेणेव पहारेत्थ गमणाए)
निकल कर ये सब एक स्थान पर मिल गये । मिलनेके बाद ये सब जितशत्रु
प्रमुख-छहों राजा फिर वहांसे मिथिला नगरीकी ओर चल दिये । सू. ३२।

हाथीओंना उपर सवार थधने मोटा घोडाओं, हाथीओं, रथो अने भडाद्वर
योद्धाओंनी चतुरंगिणी सेना साथे लधने पोतपोताना नगरनी भडार नीकल्या.
हाथीओं उपर न्यारे भधा राज्ञओं भेडा डता ते वणते छत्रधारी भृत्योओं
तेमना उपर कोरुण्टक पुष्पमाल्य दामवाणुं छत्र धर्युं डतुं. चामर ढोणनारा
भृत्यजने। ते समये तेमना उपर सङ्केद चामरो ढोणता डता. ते भधा राज्ञओं
राज्यार्थ आह्लादिइप सर्वद्विर्चयुक्त थधने उत्साह वधारनार तुर्यादिना शब्दो
वडे संस्तुत थता पोतपोताना नगरौथी भडार नीकल्या डता

(निगच्छित्ता एगयाओ मिलायंति-मिलायित्ता, जेणेव मिहिला तेणेव
पहारेत्थ गमणाए) -

भडार नीकलीने तेओ भधाओंक स्थाने ओकडा थया. ओकडा थधने तेओ भधा
जितशत्रु प्रमुख छओ राज्ञओं त्यांथी मिथिला नगरी तरङ्ग रवाना थया. ॥सू० ३२॥

मूलम्—तएणं से कुंभए राया इमीसे कहाए लद्धट्टे समाणे
 बलवाउयं सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी—खिप्पामेव०
 हय जाव सेणं सन्नाहेह जाव पच्चप्पिणइ, तएणं कुंभए
 णहाए सण्णद्धे हत्थिखंध० सकोरंट० सेयवरचामराहिं०
 महया मिहिलं मज्झंमज्झेणं णिज्जाइ, णिज्जित्ता विदेहं
 जणवयं मज्झंमज्झेणं जेणेव देस अंते तेणेव उवागच्छइ,
 उवागच्छित्ता खंधावरनिवेसं करेइ, कृत्वा, जियसत्तूपामो-
 क्खा छप्पियरायाणो पडिवालेमाणे जुज्झसज्जे पडिचिट्ठइ.
 तएणं ते जियसत्तूपामोक्खा छप्पिय रायाणो जेणेव कुंभए
 तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता कुंभएणं रत्ता संधि
 संपलंगा यावि होत्था, तएणं ते जियसत्तूपामोक्खा छप्पि
 रायाणो कुंभयं रायं हयमहियपवरवीरघाइयनिविडियचि-
 धद्वयप्पडागं किच्छप्पाणोवगयं दिसो दिसिं पडिसेहिंति,
 तएणंसे कुंभए जियसत्तूपामोक्खेहिं छहिं राईहिं हयमहितं
 जाव पडिसेहिए समाणे अत्थामे अवले अवीरिए जावं
 आधारणिज्जमितिकट्ठु सिग्धंतुरियं जाव वेइयं जेणेव मिहिला-
 तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मिहिलं अणुपविसित्ता
 मिहिलाए दुवाराइं पिहेइ, पिहित्ता रोहसज्जे चिट्ठइ ॥सू०३३॥

टीका—‘ तएणं ’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु स कुम्भको राजाऽस्याः

‘तएणं से कुंभए राया ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं इस्के बाद (से कुंभए इमीसे कहाए लद्धट्टे समाणे बल

तएणं से कुंभएराया इत्यादि ॥

टीकार्थ—(त एणं) त्यार ५४ी (से कुंभए इमीसे कहाए लद्धट्टे समाणे बल

कथाया लब्धार्थः=ज्ञातार्थः सन् 'वलवाउयं' वलव्यापृतं=सैन्यव्यापारपरायणं=सैन्यनायकमित्यर्थः, शब्दयति, शब्दयित्वा एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत् भो देवानुप्रिय ! क्षिप्रमेव 'हयजाव सेणं' हय०यावत्-सैन्यं-हयगजरथप्रवरयोध-कलितं चतुरङ्गयुक्तं सैन्यं 'सन्नाहेह' संनाहय=सन्नद्धं कुरु-सज्जीकुर्वित्यर्थः । यावत् प्रत्यर्पयति, ततोऽसौ सेनापतिः सैन्यं सज्जीकृत्य, कुम्भकं राजानं निवेदयति-हे स्वामिन् ! सैन्यमस्माभिः सन्नद्धीकृतमिति । ततस्तदनन्तरं स कुम्भको राजा स्नातः सन्नद्धः = युद्धोपकरणशस्त्रास्त्रकवचादि धारणेन सज्जीकृतशरीरः हस्ति-स्कन्धवरगतः-सकोरण्टमाल्यदाम्ना=कोरण्टपुष्परचितमालायुक्तेन छत्रेण स्वभृत्येन

वाउयं सहावेइ) कुंभक राजा को जब यह पता चला-तब उस ने अपने सेना नायकको बुलाया-(महावित्ता एवं वयासी) बुलाकर उससे ऐसा कहा-(खिप्पामेव० हय गय जाव सेणं सन्नाहेह जाव पच्चप्पिणह) भो देवानुप्रिय ! तुम जल्दी से जल्दी हय-गज-रथ एवं प्रवर योधाओं से युक्त चतुरंगिणी सेना को सजाओ । और इस की हमे पीछे आकर खबर दो-सेना नायक ने ऐसा ही किया-सेना सजा कर राजा को खबर दी कि हे स्वामिन् ! हमने आप की आज्ञानुसार सैन्य सज्जित कर दिया है । (तएणं कुंभए ण्हाए सन्नद्ध हत्थि खंध० सकोरंट० सेयवर चामराहिं महया मिहिलं मज्झं मज्झेणं णिज्जाइ) इस के बाद कुंभक राजा ने स्नान कर अपने शरीर को युद्धोपकरणों से-शस्त्र अस्त्र एवं कवचादि के धारण से-सज्जित किया । बाद में हाथी के स्कंध पर

- वाउयं सहावेइ) कुंभक राजा ने ज्यारे आवातनी जलु थछ त्यारे तेणु पोताना सेनापतिने, जालाव्ये (सहावित्ता एव वयासी) जालावीने तेने कथुं—

(खिप्पामेव० हय गय जाव सेणं सन्नाहेह जाव पच्चप्पिणह)

हे देवानुप्रियो ! तमे सत्तरे घोडा, हाथी, रथ अने गडाहर पोद्धाव्यो-वाणी चतुरंगिणी सेना तैयार करे अने अमने भणर आयो. सेनापतिओ पोतानुं काम पुइ कथुं, अने राजने सूचना आयी के हे स्वामिन् ! तमारी आज्ञा प्रमाणे अमे सेना तैयार करी छीधी छे

(तएणं कुंभए ण्हाए सन्नद्ध हत्थि खंध० सकोरंट० सेयवरचामराहिं महया मिहिलं, मज्झं मज्झेणं णिज्जाइ)

त्यारभाइ कुंभक राजाओ स्नान कथुं अने पछी पोताना शरीरने युद्धना साधनोथी सुसज्ज कथुं. ओटले के राजाओ शस्त्र, अस्त्र, उपग्र वगेरे धारण कथी. तेओ हाथीनी उपर सवार थया, राजने हाथी उपर सवार थयेला

ध्रियमाणेन युक्तः, तथा-उद्धूयमानैः=वीज्यमानैः श्वेतवरचामरैर्युक्तः तथा-महा-
हयगजरथादियुक्तया चतुरङ्गिण्या सेनया संपरिवृतः, सर्वद्वर्चा संपन्नः तूरीभेर्या-
दिवाद्यमहानादेन मिथिलानगर्या मध्यमध्येन 'णिज्जाह' निर्याति=निर्गच्छति ।
निर्याय विदेहजनपदस्य मध्यमध्येन यत्रैव देशान्तः स्वदेशस्य सीमा वर्तते,
तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य 'खंधावारनिवेशं' स्कन्धावारनिवेशं=स्कन्धावारस्य
शिविरस्य 'छावनी' इति भाषाप्रसिद्धस्य निवेशं-स्थापनं, कुर्वन्ति । कृत्वा स
कुम्भको राजा जितशत्रुप्रमुखान् पडपि राज्ञः 'पडिवाले माणे' प्रतीक्षमाणः, युद्धस-
ज्जः युद्धाय सज्जः शस्त्रास्त्रकवचवन्धेन युद्धार्थमुद्यतः सन् प्रतितिष्ठति । ततस्तदनन्तरं

विराजमान हो गये । उन के बैठते ही । छत्र धारियों ने उन के ऊपर
कोरंट पुष्पों की माला से विराजित छत्र धारण किया चमर ढोर ने
वालों ने उन के ऊपर श्वेत चमर ढोर ना प्रारंभ कर दिया । इस प्रकार
महागज, हय, रथादि से युक्त चतुरंगिणी सेना से घिरे हुए अपनी
पूर्ण तैयारीके साथ मिथिला नगरी के बीचसे होकर निकले । (णिगच्छि-
त्ता विदेहं जणवयं मज्झं मज्झेणं जेणेव देस अंते तेणेव उवागच्छइ)
निकल कर विदेह जनपद के बीच से होकर जहां अपने देश की सीमा
थी वहां पहुँचे ।

(उवागच्छिता खंधावारनिवेशं करेइ) वहां पहुँच कर उन्होंने वहीं
अपनी छावनी स्थापित कर दी- (करित्ता जियसत्तू पामोकखा छप्पिय
रायाणो पडिवालेमाणे जुज्झसज्जे पडिचिड्डइ) बादमें जितशत्रु प्रमुख

नेधने छत्रधारीओओ कोरंट पुष्पोनी भाणाथी शोसतुं छत्र धयुं आभरढोणनार
सृत्योओ आभरे ढोणवानुं शइ कयुं, आ रीते महागज हय रथ वगेदे तेमज्
यतुरंगिणी सेना युक्त थधने पोतानि पूरी तैयारी साथे मिथिला नगरीनी
वन्धेना राजभार्गो उपरथी गहार नीकय्या.

(णिगच्छित्ता विदेहं जणवयं मज्झं मज्झेणं जेणेव देस अंते तेणेव उवागच्छइ)
नीकणीने विदेह जनपदनी वन्धे थधने न्यां पोताना देशनी छट्ट छती त्यां पडोन्ध्या.
उवागच्छित्ता खंधावारनिवेशं करेइ) त्यां पडोन्ध्याने तेओओ त्या नसेनानी छावणी
नाथी (करित्ता जियसत्तू पामोकखा छप्पिय रायाणो पडिवालेमाणे जुज्झसज्जे
पडिचिड्डइ)

त्यारणाद जितशत्रु प्रमुख छओ राजओनी प्रतीक्षा करतां तेओ त्यां
युद्धने भाटे कुम्भर कुसीने रोकया.

खलु ते जितशत्रुप्रमुखाः पडपि राजानो यत्रैव कुम्भकस्तत्रैवोपागच्छति उपागत्य कुम्भकेन राज्ञा सार्धं ' संपलग्ना ' संपलग्नाः—युद्धं कर्तुं प्रवृत्ताश्चाप्यभवन् । ततस्तदनन्तरं खलु जितशत्रुप्रमुखाः पडपि राजानः कुम्भकं राजानं ' हयमहिय-पवरवीरघाड्यनिविडियचिंधद्वयच्छत्पडागं ' हतमथितप्रवरवीरघातित—निपतितचिह्नध्वजच्छत्रपताकं—हताः=मारिताः, मथिताः=विलोडिताः—ताडिताः, तथा घातिताः घातम् आघातं व्यथां प्राप्ताः प्रवरवीराः=महाभटाः, यस्य स हतमथितप्रवरवीरघातितः, आर्षत्वाद् घातितशब्दस्य परप्रयोगः, निपातिताश्चिह्नध्वजपताका यस्य स निपतितचिह्नध्वजच्छत्रपताकः, ततः कर्मधारयः, तमेवंभूतं नष्टसैन्यध्वजपताकमित्यर्थः ' किच्छप्पाणोवगयं ' कृच्छ्रप्राणोपगतं—कृच्छ्रे—कण्ठे, प्राणा

उन छहों राजाओं कीप्रतीक्षा करते हुए वे वहींपर युद्धके लिये कटिबद्ध होकर ठहरगये । (तएणं ते जियसत्तू पामोकखा छप्पियरायाणो जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छंति) इतने में वे जितशत्रुप्रमुख छहों राजा जहाँ वे कुम्भक राजा पहुँचे हुए थे—वहाँ आ गये ।

(उवागच्छित्ता कुंभएणं रन्ना सद्धिं संपलग्ना यावि होत्था) आते ही उन लोगोंने कुम्भकराजा के साथ युद्ध करना प्रारंभ कर दिया । (तएणं ते जियसत्तू पामोकखा छप्पियरायाणो कुंभयं रायं हयमहियपवरवीरघाड्यनिविडियचिंधद्वयच्छत्पडागं किच्छप्पाणोवगयं दिसो दिसिं पडि सेहिति) युद्ध में उन जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं ने कुम्भकराजा के कितनेक वीरों को जान से मार डाला, कितनेक वीरों को बुरी तरह पीटा, और कितनेक वीरों को घायल कर दिया । तथा राजचिह्न रूप ध्वज—पताका एव छत्र उसके जमीन पर गिरादिये । इस तरह उसके

(तएणं ते जियसत्तू पामोकखा छप्पियरायाणो जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छंति)
એટલામાં તેઓ છએ જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓ બધાં કુંભકરાજા હતા ત્યાં પહોંચ્યા.

(उवागच्छित्ता कुंभएणं रन्ना सद्धिं संपलग्ना यावि होत्था) અને તેઓએ તરત જ યુદ્ધ શરૂ કરી દીધું.

(તएणं ते जियसत्तू पामोकखा छप्पियरायाणो कुंभयं रायं हयमहिय पवरवीरघाड्य निविडिय चिंधद्वयच्छत्पडागं किच्छप्पाणोवगयं दिसोदिसिं पडिसेहिति)
યુદ્ધમાં તેઓ જિતશત્રુ પ્રમુખ છએ રાજાઓએ કુંભક રાજાના કેટલાક વીરોને બીરને મારી નાખ્યા, કેટલાક વીરોને ભયંકર રીતે ટીપી નાખ્યા, અને કેટલાક વીરોને જખમી બનાવી દીધા તેમજ રાજ ચિહ્ન રૂપ ધ્વજ—

उपगता यस्य स कृच्छप्राणोपगतं प्राणसंकटापन्नम् ' दिशः दिशं ' = एकस्या दिशः-अपरां दिशं- ' पडिसेहेति ' प्रतिषेधयति=निवारयन्ति ततस्तदनन्तर खलु स कुम्भको राजा जितशत्रुप्रमुखैः पद्मवीराजमिहृतमथित-यावत् प्रवरवीरघातित चिह्नध्वजछत्रपताकः कृच्छप्राणोपगतः प्रतिपिद्धः सन् अस्थामा=आत्मवलरहितः, अवलः=सैन्यरहितः अत एव ' अवीरिए ' -अवीर्यः=उत्साहरहितः । यावत्- 'आधारणिज्जं' आधारणीयम्-आत्माधार्यते स्थाप्यते यत्र तद् धारणीयं, न धारणीयमिति विग्रहः, आधारणीयं परवलम्-अत्र शत्रुसैन्ये ममात्मधारणमशक्यमित्यर्थः । इतिकृत्वा-एवं विचार्य, शीघ्रं त्वरितं यावत् चलितं वेगितं यत्रैव मिथिला तत्रैवो-

प्राण बहुत अधिक संकट में पड़ गया । वह वहां से दूसरी तरफ भागना भी चाहता था-तो भी उन्होंने ने उसे दूसरी ओर भागने नहीं दिया । (तएणं से कुंभए जियसत्तू पामोक्खेहिं छहिं राइहिं हयमहित० जाव पडिसेहिए समाणे अत्थामे अवलेअवीरिए जाव आधारणिज्जमिच्छि कट्टु सिग्घं तुरियं जाव वेइयं जेणेव मिहिला तेणेव उवागच्छइ) इस तरह जितशत्रु आदि छहों राजाओं से हत मथित तथा घातित प्रवरवीरवाला और निपातित चिह्न ध्वज पताका वाला वह कुंभक राजा जब संकट युक्त प्राणोंवाला बन गया और युद्धभूमि से दूसरी ओर भागने के लिये असमर्थ हो गया तब आत्मवल और सैन्यवल से रहित बना हुआ वह उत्साह रहित हो गया । एवं परवल को अजेय मान कर वहां से शीघ्र ही त्वरा युक्त, वेगयुक्त चाल से जहां मिथिला नगर थी उस तरफ आया ।

पताका-अने छत्रने जमीन उपर नाभी दीधां. आ रीते तेना प्राणु आइतमां इसाई गया. त्यांथी ते भीछ तरइ नासी ज्वानी तैयारी करता डता त्यारे छतशत्रु प्रमुअ राज्ञोअे तेने नासी जवा दीधो नडि.

(तएणं से कुंभए जियसत्तू पामोक्खेहिं छहिं राइहिं हयमहित० जाव पडिसेहिए समाणे अत्थामे अवले अवीरिए जाव आधारणिज्जमिच्छि कट्टु सिग्घं तुरियं जाव वेइयं जेणेव मिहिला तेणेव उवागच्छइ)

आ रीते छतशत्रु वगेरे छे राज्ञोअी डत, मथित तेमज घातित थोद्धाओवाणा अने निपातित चिह्न ध्वज पताकावाणा ते कुंलक राजना प्राणु पणु न्यारे आइतमा इसाई गया अने रणभूमिमांथी नासी ज्वानी पणु तड शुभावी भेडा त्यारे आत्मभण अने सैन्यभण वगर भनेला तेओ साव निड-त्साही थड गया. आपरे तेओअे शत्रुपक्षने अजेय समजने ओकहम जइही वेगयुक्त अडपलेर यावथी जयां मिथिला नगरी डती ते तरइ रवाना थया.

पागच्छति उपागत्य मिथिलामनुप्रविशति, अनुप्रविश्य मिथिलाया द्वाराणि
'पिहेइ' पिदधाति=आवृणोति । पिधाय 'रोहसज्जे' रोधसज्जः=रोधेन शत्रु-
भयाद् गमनागमनमार्गमवरुध्य सज्जः=रक्षां कुर्वन् तिष्ठति ॥ सू० ३३ ॥

मूलम्-तएणं ते जियसत्तूपामोक्खा छप्पिरायाणो जेणेव
मिहिला तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छिता मिहिलं रायहाणिं
णिसंचारं णिरुच्चारं सत्त्वओ समंता ओरुंभित्ताणं चिट्ठंति,
तएणं से कुंभए राया मिहिलं रायहाणिं रुद्धं जाणित्ता अब्भं-
तरियाए उवट्ठाणसालाए सीहासणवरगए तेसिं जियसत्तूपामो-
क्खाणं छण्हं राईणं अंतराणिय छिद्दाणिय विरहाणिय मम्ममाणिय
अलभमाणे बहूहिं आएहिं य उवाएहिं य उप्पत्तियाहि य वेणइया
ए हि य कम्मयाहि य परिणामियाहि य बुद्धीहिं परिणामेमाणे
किंचि आयं वा उवायं वा अलभमाणे ओहयमणसंकप्पे जाव झिया-
यइ । इमं च णं मल्लीं विदेहरायवरकन्ना पहाया जाव बहूहिं
खुज्जाहिं संपरिवुडा जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
कुंभगस्स पायग्गहणं करेइ । तएणं कुंभए मल्लीं विदेहरायवर-
कन्नं णो आढाई नो परियाणाइ तुसिणीए संचिट्ठइ । तएणं

वहां आते ही वह मिथिला नगरी में प्रविष्ट हो गया । (अणुपवि-
सित्ता मिहिलाए दुवाराइं पिहेइ, पिहित्ता रोहसज्जे चिट्ठइ) प्रविष्ट
होकर उसने मिथिला के द्वारों को बंद करवा दिया और शत्रु के भय
से आने जाने के मार्ग को रोक कर अपनी रक्षा करने में तल्लीन हो
गया ॥ सूत्र ३३ ॥

त्यां आवतां न मिथिला नगरीमां तेज्जो प्रविष्ट थया

(अणुपविसित्ता मिहिलाए दुवाराइं पिहेइ, पिहित्ता रोहसज्जे चिट्ठइ)

प्रवेशीने तेभजे मिथिलाना दरवाज्जोने णं ध करवी दीधा अने शत्रुनी
णीकथी आववा जवाना भागेने पणु दोक्रीने पोतानी रक्षा भाटे तेज्जो तत्पर
थई गया ॥ सूत्र " ३३ "

मल्ली विदेहरायवरकन्नाकुंभं एवं वयासी-तुब्भेणं ताओ अण्णदा
 ममं एज्जमाणं जाव निवेसेह, किण्णं तुब्भं अज्ज ओहय मणं
 संकप्पे जाव झियायह?, तएणं कुंभए मल्लिं विदेहरायवरकन्नं एवं
 वयासी-एवं खलु पुत्ता तव कज्जे जियसत्तूपमोक्खाहिं छहिं राईहिं दूया
 संपेसिया, तेणं मए असक्कारिया जाव निच्छूढा, तएणं ते जि-
 यसत्तूपामोक्खा तेसिं दूयाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा परिकुविया
 समाणा मिहिलं रायहाणिं निस्संचारं जाव चिट्ठंति । तएणं
 अहं पुत्ता तेसिं जियसत्तूपामोक्खाणं छण्हं राईणं अंतराणि४
 अलभमाणे जाव झियामि, तएणं सा मल्ली विदेहरायवरकन्ना
 कुंभयं रायं एवं वयासी-माणं तुब्भं ताओ ! ओहयमणसंकप्पा
 जाव झियायह, तुब्भेणं ताओ तेसिं जियसत्तूपामोक्खाणं छण्हं
 राईणं पत्तेयं रहसियं दूयसंपेसे करेह, एगमेगं एवं वदह-तव
 देमि मल्लिं विदेहरायवरकण्णं तिकट्ठु संझाकालसमयंसि पविर-
 लमणुसांसि निसंतंसि पत्तेयं २ मिहिलं रायहाणिं अणुप्पवेसेह
 अणुप्पवेसित्ता गव्भघरएसु अणुप्पवेसेह, मिहिलाए रायहाणीए
 दुवाराइं पिहेह, पिहित्ता रोहसज्जे चिट्ठह, तएणं कुंभए एवं०
 तं चेव जाव पवेसेह, रोहसज्जे चिट्ठइ ॥ सू० ३४ ॥

- टीका—‘ तएणं ते ’ इत्यादि । ततस्तदनन्तर खलु जियशत्रुप्रमुखाः षडपि
 राजानो यत्रैव मिथिला नगरी तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य मिथिलां राजधानीं

‘ तएणं ते जियसत्तूपामोक्खा ’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (जियसत्तूपामोक्खा छप्पिरायाणो जेणेव

(तएणं ते जियसत्तूपामोक्खा) इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्या२ भा६ (जियसत्तूपामोक्खा छप्पिरायाणो जेणेव
 मिहिला तेणेव उवागच्छंति)

‘ गिस्संचारं ’ निः संचारं=यथा जनानां प्रवेशनिर्गमरूपः संचारस्तत्र न स्यात् तथा,
‘ गिरुच्चारं ’ निरुच्चार-उत्-उर्ध्वं चरणं=प्राकारस्योपरिभागेन गमनागमनरूपं
जनानां यथा न भवेत् तथा, ददं दूयं क्रिया विशेषणं यद्वा-निरुच्चारम्-उच्चारः
पुरीषं तद्विसर्गार्थं यज्जनानां बहिर्गमनं तद्रहितं यथा स्यात् तथा, सर्वतः सर्व-
दिक्षु=समन्तात् सर्वविदिक्षु ‘ ओरुंभित्ताणं ’ अवरुध्य=वेष्टयित्वा तिष्ठन्ति स्म ।

ततस्तदन्तरं खलु स कुम्भको राजा मिथिलां राजधानीमवरुद्धां ज्ञात्वा
‘ अब्भंतरियाए ’ अभ्यन्तरिकायाम् = अभ्यन्तरवर्तिन्याम् उपस्थानशालायाम्-
आस्थानमण्डपे सभास्थान इत्यर्थः, सिंहासनवरगतः-राज्ञः प्रधानासनसमुपविष्टः,
तेषां जितशत्रुप्रमुखानां पण्णां राज्ञाम् अन्तराणि=अग्रसराणि, छिद्राणि=दूषणानि,
विवरान्=एकान्तान्, मर्माणि=गुप्तदोषान् अत्र चकारो वाक्यालङ्कारपरः, अलभ-

मिहिला-तेणेव उवागच्छन्ति) जितशत्रु प्रमुख वे छहों राजा जिस
तरफ मिथिला नगरी थी उस ओर बढे (उवागच्छित्ता मिहिलं रायहा-
णि गिस्संचारं गिस्संचारं सव्वओ समंता ओरुंभित्ताणं चिट्ठन्ति) वहां
आकर उन्होंने ने उस मिथिला राजधानीको सब ओरसे घेर लिया-इससे
मनुष्योंका आना जाना रुक गया-यहां तक हो गया कि कोई भी व्यक्ति
कारण सर भी बाहर नहीं निकल सका (तएणं से कुंभए राया मिहिलं
रायहारिणं रुद्धं जाणित्ता अब्भंतरियाए उवट्ठाणसालाए सीहासनवरगए)
इस के अनन्तर कुंभक राजा ने अपनी राजधानी मिथिला नगरी
को शत्रुओं द्वारा रुद्ध जाना-तब किले की भीतर रहे हुए सभामंडप
में स्थित सिंहासन पर बैठकर वह (तेसिं जियसत्तू पामोक्खाणं छण्हं
राईणं अंतराणि छिद्राणि य विरहाणि य मम्मणि य अलभमाणे) उन

जितशत्रु प्रमुख छये राज्ञो मिथिला नगरी तरक् वध्या.

(उवागच्छित्ता मिहिलं रायहारिणं गिस्संचारं गिस्संचारं सव्वओ समंता
ओरुंभित्ताणं चिट्ठन्ति)

त्यां मिथिला नगरीनी पासे आवीने योमेर तेओओ घेरे नाओओ आ
रीते भाणुसोनी अवर ओवर सदंतर णंध थध गध.

तएणं से कुंभए राया मिहिलं रायहारिणं रुद्धं जाणित्ता अब्भंतरियाए उव-
ट्ठाणसालाए, सीहासनवरगए)

त्यारभाद ओओरे कुंभक राज्ञे पोतानी राजधानी मिथिला नगरीने शत्रुओ वडे
घेराओली ओध त्यारे तेओओ छिट्ठानी अंदर सलाम उभां सिंहासन उपर ओसीने

(तेसिं जियसत्तू पामोक्खाणं छण्हं राईणं अंतराणि छिद्राणि य विरहाणि
य मम्मणि य अलभमाणे)

માનઃ=અપાપ્તુચ્ચન, વદ્દુભિઃ=, આયૈઃ=દૃષ્ટસિદ્ધિઉપાયૈઃ-સાધનૈશ્ચ 'ઉપ્પત્તિયાહિ' ઔત્પત્તિકાભિઃ=સ્વાભાવિકીભિઃ-શાસ્ત્રાભ્યાસેન યિનૈવ સમુત્પન્નાભિરિત્યર્થઃ, 'વેણ-દ્યાહિ' 'વૈનયિકીભિઃ=વિનયતઃ પ્રાપ્તાભિઃ, 'કમ્મયાહિ' કાર્મિકાભિઃ=અભ્યાસ લબ્ધાભિશ્ચ અગ્રાપિ ચકારા વાક્યાલઙ્કાર વૉચકાઃ, બુદ્ધિભિઃ 'પરિણામેમાણે ૨' પરિણમયન્ પરિણમનકુર્વન્-અમાત્યૈઃ સહ વિચારયન્નિત્યર્થઃ, કમપિ આયં વા ઉપાયં વા અલભમાનઃ 'ઓહ્યમણસંકપ્પે' અપહતમનઃ સંકલ્પઃ=વિધ્વસ્તમનોરયઃ સન્ યાવત્ 'હિયાયહ' ધ્યાયતિ=અર્તધ્યાનં કુર્વન્નાસ્તેસ્મ ।

જિતશત્રુ પ્રમુખ છહોં રાજાઓં કે અવસરોં કો, દૂપણોં કો વિવરોં કો...એવં શુસદોષોં કો દેશ્વને કી તાક મેં રહને લગા-પરન્તુ જવ અપને ફન શત્રુઓં કે ઉસે અવસર દૂપણ આદિ દેશ્વને મેં નહોં આયે તવ ઉસને વહ્હિં, આયેહિં ય, ઉવાર્ણહ ય, ઉપ્પત્તિયાહિં ય, વેણદ્યાહિ ય, કમ્મ-યાહિ ય પરિણામિયાહિ ય બુદ્ધીહિં પરિણામેમાણે ૨) અનેકવિધ દૃષ્ટ સિદ્ધિકારક ઉપાયોં સે ઉન્હેં પરાસ્ત કરને કી વાત સોચી તથા ઔત્પ-ત્તિકી, વૈનયિકી, કાર્મિકી એવં પરિણામિ કી બુદ્ધિયોં સે મંત્રિયોં કે સાથે થઈકર વાર ૨ ફસ વાત કા વિચાર બી ક્રિયા પરન્તુ ફસ સ્થિતિ મેં ઉસે (કિં ચિ આયં વા ઉવાયં વા અલભમાણે) જવ દૃષ્ટ સિદ્ધિકારક કોઈ બી ઉપાય નજર નહોં આયા તવ વહ (ઓહ્યમણસંકપ્પે જાવ હિયાયહ) અપહત મનઃ સંકલ્પ હોકર અર્તધ્યાન કરને લગ ગયા-

જિતશત્રુ પ્રમુખ છએ રાજાઓના અવસરોને, દૂપણોને, વિવરોને અને શુદ્ધ દોષોને બેવા માટે લાગ બેતા બેસી રહ્યા. પણ બ્યારે આ કામમાં પણ તે સફળ થઈ શક્યા નહિ એટલે કે શત્રુ પક્ષના દૂપણો વગેરે તે બહુ શક્યા નહિ ત્યારે તેમણે

(વહ્હિં, આર્હિં ય ઉવાર્હિં ય ઉપ્પત્તિયાહિય, વેણદ્યાહિય, કમ્મયાહિય, પરિણામિયાહિય, બુદ્ધીહિં પરિણામે માણે ૨)

બતબતના ઈષ્ટ સિદ્ધિ કરનારા ઉપાયોથી તેઓને હરાવવાની વાત ઉપર વિચાર કર્યો, તેમજ ઔત્પત્તિકી, વૈનયિકી, કાર્મિકી અને પારિણામિકી બુદ્ધિ-ઓથી મંત્રીઓની સાથે બેસીને વારંવાર આ સમસ્યા ઉપર મંત્રણા પણ કરી પણ એવી ગંભીર હાલતમાં તેઓને (કિં ચિ આયં વા ઉવાયં વા અલભમાણે

બ્યારે ઈષ્ટ સિદ્ધિ માટેનો કોઈ પણ ઉપાય બહુથો નહિ ત્યારે (ઓહ્યમણ સંકપ્પે જાવ હિયાયહ) ફૂળી થઈને આર્તધ્યાન કરવા લાગ્યા.

‘ इमं च णं ’ अस्मिन् काले खलु, अत्रार्पत्वात्सप्तम्यर्थे द्वितीया मल्ली विदे-
हराजवरकन्या स्नाता यावद् बह्वीभिः ‘ खुज्जाहिं ’ कुब्जाभिः=वक्रसंस्थानाभि-
र्दासीभिः संपरिवृता यत्र कुम्भको राजा तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य राज्ञः पाद-
ग्रहणं - चरणस्पर्शपूर्वकं नमनं करोति । ततस्तदनन्तरं खलु कुम्भको राजा मल्लीं
विदेहराजवरकन्यां ‘ णो आढाइ ’ नो आद्रियते नो परिजानाति, ‘ मल्ली समा-
गता ’ इत्यपि न जानाति ऐष्णीकः मौनभावसहितः संतिष्ठतेस्म । ततस्तदनन्तरं

दुःखित होने लगा (इमं च णं मल्ली विदेहरायवरकन्या, णहाया जाव बहूहिं
खुज्जाहिं संपरिवुडा जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छइ) इसी समय विदेह
राजवरकन्या मल्ली कुमारी स्नान कर वस्त्राभरणों से अलंकृत शरीर
होकर अनेक वक्र संस्थान वाली दासियोंके साथ जहाँ कुंभकराजा थे वहाँ
आई । (उवागच्छित्ता कुंभगस्स पायगगहणं करेइ) आकर उसने अपने
पिता कुंभक राजा के चरणों में नमे (तएणं कुंभए मल्लिं विदेहरायव-
रकन्नं णो आढाइ णो परियाणाइ, तुसिणीए संचिट्ठइ) परन्तु व्यग्रचित्त
होने से विदेह राजवर कन्या मल्ली कुमारी का कुंभक राजा ने कोई
आदर नहीं किया और उसे इस बातका ही पता चला कि मल्लीकुमारी
आई है । केवल वह मौनभाव धारण किये हुए चुपचाप बैठा रहा (तएणं
मल्ली विदेहरायवरकन्या कुंभगं एवं वयासी) पिता की इस परिस्थिति

(इमं च णं मल्ली विदेहरायवरकन्या णहाया जावबहूहिं खुज्जाहिं संपरि-
वुडा जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छइ)

आ अरसां विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारीये स्नान कथुं अने त्यार
पछी वस्त्रो, आभरणो तेमज्ज अलंकारोथी अलंकृत थधने धणी वक्र संस्थान-
वाणी दासीयोनी साथे कुंभक राजनी पासे गछ

(उवागच्छित्ता कुंभगस्स पायगगहणं करेइ) अने त्यां जधने तेणे पोताना
पिता कुंभक राजना अरखोमां नमन कथुं.

(तएणं कुंभए मल्लिं विदेहरायवरकन्नं णो आढाइ, णो परियाणाइ,
तुसिणीए संचिट्ठइ)

व्याकुल चित्तवाणा कुलक राजाये विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारीने।
आहर कथो नडि के सत्कार कथो नडि राजने तो मात्र आटलु ज लान
थथुं के मल्लीकुमारी आवी छे.

राज साव भूंगा थधने जेसी ज रह्या. (तएणं मल्ली विदेहरायवर
कन्या कुंभगं एवं वयासी) पितानी आवी डालत जेधने विदेहराजवर कन्या
मल्लीकुमारीये तेमने पूछथुं के—

मल्ली विदेहराजवरकन्या कुम्भकं राजानमेवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अत्रा दीत्-हे तात !
 यूयं खलु अन्यदा=अन्यस्मिन् समये माम् ' एज्जमाणं ' एज्जमानाप् आगच्छन्तीं
 यावत्-दृष्ट्वा, आद्रियध्वे, परिजानीय, उत्सङ्गे ' निवेसेह ' निवेशयथ, किं=केन
 कारणेन खलु यूयमद्योपहतमनः संकल्पो यावत्-ध्यायथ=आर्तध्यानं कुरुथ ? ततः
 =मल्लीवचनश्रवणानन्तरं कुम्भको राजा मल्ली विदेहराजवरकन्यामेवमवादीत्-
 हे पुत्रि ! एवं खलु तव कार्ये विवाहरूपं कार्यं निमित्तीकृत्येयं, जितशत्रुप्रमुखैः
 पद्मीराजभिर्दूताः मंप्रेषिताः, ते खलु मया ' असकारिया ' असत्कृताः=अनादता

को देखकर उस विदेहराजकन्या मल्लिकुमारी ने उन से पूछा-(तुम्हें
 णं ताओ अण्णया ममं एज्जमाणं जाव निवेसेह, किण्णं तुवमं अज्जे
 ओहयमणसंकप्पे जाव झियायह) हे तात ! पहिले जब कभी आप मुझे
 आनी हुई देखते थे तो उस समय मेरा आदर करते थे-मुझे जानते
 थे, और अपनी गोद में बैठा लेते थे-परन्तु आज क्या कारण है जो
 आप अपहतमनः संकल्प होकर चिन्ताग्रस्त बैठे हुए है

(तएणं कुम्भकं मल्लि विदेहराजवरकन्यं एवं वयामी) इस प्रकार
 सुन कर राजाने अपनी विदेह राजवर कन्या मल्लीकुमारी से कहा -
 (एवं खलुपुत्ता । तव कज्जे जिय सत्तूप्पमुखेहिं छहिं राई हिं दूया संपे
 सिया तेणं मए असक्कारिया जाव निच्छुडा, तएणं ते जियसत्तू पामो-
 क्खा तेसिं दूयाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा परिकुजिया- समाना मिहिलं
 रायहारिणिं निस्संचारं जाव चिट्ठंति) हे पुत्रि ! तुम्हारे साथ वैवाहिक

(तुम्हें णं ताओ अण्णया ममं एज्जमाणं जाव निवेसेह किण्णं तुवमं अज्जे
 ओहयमण संकप्पे जाव झियायह

हे पिता ! पहले जमे तबसे मने आवती नेता लारे मारे तमे
 आदर करता होता, मने जानी होता अने मने पोताना जोजामां भेसा-
 उता होता पण आगे शुं करण छे डे तमे उदास यधने आर्तध्यानमां भेडा छे.
 (तएणं कुम्भकं मल्लि विदेहराजवरकन्यं एवं वयामी) आ रीते राजाने विदेह-
 राजवर कन्यानी बात सांलणीने तेणे कहुं डे—

(एवं खलु पुत्ता तव कज्जे जियसत्तूप्पमुखेहिं छहिं राईहिं दूया संपेसिया, तेणं
 मए असक्कारिया जाव निच्छुडा, तएणं ते जियसत्तू पामोक्खा तेसिं दूयाणं अंतिए
 एयमट्ठं सोच्चा परिकुजिया समाना मिहिलं रायहारिणिं निस्संचारं जाव चिट्ठंति)

यावत्-असंमानिता अपद्वारेण ' निच्छूढा ' निक्षिप्ताः-निः सारिताः । ततः खलु ते जितशत्रुप्रमुखास्तेषां दूतानामन्तिके एतमर्थं श्रुत्वा ' परिकुपिया ' परिकुपिताः = अतिशयेन क्रोधाविष्टाः ' समाणा ' सन्तः, मिथिलां राजधानीं निःसंचारं यावत्-निरुच्चारं=सर्वतः समन्तादवरुध्य ' चिद्वृत्ति ' तिष्ठन्ति । ततस्तस्मात् कारणात् खल्वहं हे पुत्रि! तेषां जितशत्रु प्रमुखाणां षण्णां राज्ञां अन्तराणि ४ अलभमानो यावद् बहुभिरायैरुपायैरौत्पत्तिकयादिबुद्धिभिश्च परिणमयन् कमप्यायमुपायं वा अलभमान अपहतमनः संकल्पः सन् ' झियामि ' ध्यायामि=भार्तध्यानं करोमि ।

सबन्ध जोडने के लिये जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओंने अपने २ दूत मेरे पास भेजे थे

मैंने उनके प्रस्ताव को स्वीकार नहीं किया-और उनके उन दूतोंको अनादृत एवं असंमानित कर महल के पीछे के दरवाजे से बाहिर निकलवा दिया उन दूतों से जब इन जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं ने इस परिस्थिति को सुना तो वे बहुत अधिक कुपित हुए । और इसी लिये उन्होंने ने अब मिथिला राजधानी को सब तरफ घेर लिया है । जिस का परिणाम यह हुआ कि लोगों का आना रुक गया और वह कारणवश बाहिर नहीं आती जाती है । (तएणं अहं पुत्ता तेसिं जियसत्तू पामोक्खाणं छण्हं राईणं अतराणि ४ अलभमाणं जाव झियामि) इसलिये हे पुत्रि ! मैं अभी तक उन जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं के अन्तर आदि को-अवसर आदि को देखने की ताकमें रहा आया-परन्तु मुझे उसका

हे पुत्रि ! जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओंने तमारी साथे लग्न करवाना विचारथी मारी पासे हुनो नोकर्या हुता.

मे' तेमना प्रस्तावने स्वीकार्यो नहि अने तेमना हुतोना अनादर अने असंमान करीने भडेलना पाछणना नाना पारण्णथी तेओने भडार कढावी भूक्या. पोताना हुतोनी पासेथी आ भधी विगत न्णणीने जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं. भूम न्ण सुस्से थया, अने हुवे तेओओ मिथिला नगरीने चारे पान्णुथी घेरी दीधी छे तेना परिणामे दोडोनी अवर नवर भध थध गध छे. कोधपणु कारणुसर दोडो भडार न्ण शकता नथी ओवी लयंकर परिस्थिति जेसी थध छे. (तएणं अहं पुत्ता तेसिं जियसत्तू पामोक्खाणं छण्हं राईणं अंतराणि अलभमाणे जाव झियामि)

ओटला भाटे हे पुत्रि ! हुओ सुधी पणु हुं जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओंना अन्तर वगेरेने ओटले के अवसर वगेरेनी दागमां रह्यो पणु भने

તતસ્તદનન્તરં ચલુ સા મલ્લી વિદેહરાજવરકન્યા કુમ્ભકં રાજાનમ્ એવં= વક્ષ્યમાણપ્રકારેણ, અવાદીત્-હે તાત ! યૂયં ચલુ મા અપહતમનઃ સંકલ્પો યાવત્- ધ્યાયથ, હે તાત ! યૂયં ચલુ તેપાં જિતશત્રુપમુખાણા પળ્ળાં રાજ્ઞાં પ્રત્યેકં રહસિ દૂતસંપ્રેષણં કુરુત, એકેકં પ્રત્યેવં વદત-‘ તવ=તુભ્યં દાસ્યામિ મલ્લીં વિદેહરાજવર- કન્યામ્ ’ ઇતિ કૃત્વા=ઇત્યુક્ત્વા, સન્ધ્યાકાલસમયે - સૂર્યેઽસ્તંગતેસતિ ‘ પવિરલ- મણસંસિ ’ પ્રવિરલમનુષ્યે-માર્ગાદી ક્વચિદ્ ક્વચિદ્ પ્રવિરલા અલ્પા મનુષ્યા યત્ર સ તથા તસ્મિન્, રાત્રિસદ્ભાવે સતોત્યર્થઃ તથા નિશાન્તે=જનકલકલે ધ્વનિવર્જિતે,

કોઈ મી છિદ્ર આદિ નહીં મિલ રહ્યા હૈ । મૈને અનેક વિધ ઉપાયોં સે ઉન્હેં પરાસ્ત કરને કા વિચાર મી કિયા-ઔત્પત્તિ કી આદિ બુદ્ધિયોં સે સચિવોં કે સાથ ઉન્હેં વશ કરને કી મંત્રણા મી કી પરન્તુ મુજે કછ મી ઉપાય ઇન્હેં વશ યોં પરાસ્ત કરને કા નજર નહીં આ રહ્યા હૈ-અનઃ અપહતમનઃ સંકલ્પ વાલા બના હુઆ મૈં ડસ સમય ચિન્તાગ્રસ્ત હો રહ્યા હૂં । (તણં સા મલ્લી વિદેહરાયવરકન્યા કુંમયં રાયં એવં વચાસી) ઇસ પ્રકાર અપને પિતા કુંમક રાજા કી વાત સુનકર ઉસ વિદેહરાજ- વર કન્યા ને ઉન સે કહા - (માળં તુઝમે તાઓ ! ઓહયમળસંકળ્પા જાવ ઝિયાયહ) હે તાત ! આપ અપહત મનઃ સંકલ્પ હોકર યાવત્ ચિન્તિત ન વને મૈં ઇસ વિષયમેં આપકો ઉપાય વનલાતી હૂં (તુઝમેળં તાઓ તેસિં જિય સત્તૂ પામોક્ષણં છળ્હં રાયાળં પત્તેયં રહસિયં દૂય સંપેસે કરેહ) હે પિતાજી ! વહ ઉપાય યહ હૈ કિં આપ ઉન જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓં મૈં સે પ્રત્યેક રાજા કે પાસ એકાન્ત મૈં અપના દૂત

અત્યાર સુધી તેમનું એક પણ છિદ્ર (ખામી) ની જાણ થઈ શકી નહિ થઈ । ઉપાયોથી તેમને હરાવવાના વિચારો પણ મેં કર્યા છે, ઔત્પત્તિકી વગેરે બુદ્ધિઓથી મંત્રીઓની સાથે વિચારણા પણ કરી છે પણ મને તેઓને સ્વાધીન બનાવવા કે હરાવવા માટેનો કોઈ એક પણ ઉપાય જણાતો નથી. એથી અપહતમનઃ સંકલ્પવાળો હું આર્તધ્યાનમાં તદલીન થઈને બેઠો છું. (તણં સા મલ્લી વિદેહરાયવરકન્યા કુંમયં રાયં એવં વચાસી) આ રીતે પોતાના પિતા કુંમક રાજાની વાત સાંભળીને વિદેહરાજવર કન્યાએ તેમને કહ્યું કે- (માળં તુઝમે તાઓ ! ઓહયમળસંકળ્પા જાવ ઝિયાયહ) હે તાત ! અત્યારે તમે ચિન્તામગ્ન છો એટલે તેને દૂર કરવા માટે હું એક ઉપાય બતાવું છું. (તુઝમેળં તાઓ તેસિં જિયમત્તૂ પામોક્ષણં છળ્હં રાયાળં પત્તેયં રહસિયં દૂયસપેસે કરેહ) હે પિતા ! તમે જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓમાંથી દરેક રાજાની પાસે એકાન્તમાં પોતાનો દૂત મોકલો.

प्रति निशान्ते जनानां निद्रोपगतत्वेन सर्वथा जनध्वनिसंचाररहिते यस्मिन् काले कोऽपि मार्गे दूतं न पश्येदिति भावः, प्रत्येकं मिथिलां राजधानीमनुप्रवेशयत, अनुप्रवेश्य गर्भगृहेषु अभ्यन्तरवर्तिनघनेषु अनुप्रवेशयत, ततो मिथिलाया राजधान्या द्वाराणि पिधत्, आच्छादयत पिधाय रोधसज्जः—रोधेन प्रतिरोधेनाऽऽत्मरक्षां कुर्वन् तिष्ठत । ततः=मल्लीवाक्यश्रवणानन्तरं खलु कुम्भको राजा मल्लया

भेजिये (एगमेगं एवं वदह—तव देमि मल्लि विदेहरायवरकण्णं त्तिकट्टु संझाकालसमयंसि पविरलमणूसंसि निसंतंसि पडि निसंतंसि पत्तेयं २ मिहिलं रायहाणिं अणुप्पवेसेह) वह दूत जाकर उन प्रत्येक से ऐसा—कहे कि हम अपनी पुत्री विदेह राजवर कन्या मल्ली कुमारी तुम्हें देंगे । ऐसा कहकर (दूतों से कहलवा कर) फिर उन राजाओं में से प्रत्येक राजा को आप ऐसे संध्याकाल के समय में—जब कि सूर्य बिलकुल अस्त हो गया हो—रात्रि का समय आ गया—हो मार्ग में भी कहीं कहीं पर ही थोड़े से मनुष्य का संचार हा रहा हो—मकान भी मनुष्यों की कल कल ध्वनि से रहित हो चुके हों—सबों के निद्राधीन बन जाने से जिन में से जन ध्वनि बिलकुल ही नहीं प्रकट हो रही हो अपनी मिथिला नगरी में घुलवाई ये—उन्हें प्रवेश कराईये (अणुप्पवेसित्ता गवमघरएसु अणुप्पवेसेह, मिहिलाए रायहाणीए दुवाराइं पिहेह पिहित्ता रोहसज्जे चिट्ठह तएणं कुंभए एवं तं चेव जाव पवे सेह, रोहसज्जे चिट्ठह) प्रवेश करवा कर उन्हें आप गर्भ गृहों में—ठहरा दीजिये ।

(एगमेगं एवं वदह तव देमि मल्लि विदेहरायवरकण्णं त्तिकट्टु संझाकाल समयंसि पविरलमणूसंसि निसंतंसि पडि निसंतंसि पत्तेयं २ मिहिलं रायहाणिं अणुप्पवेसेह)

ते हत तेमनी पासे जधने दरेकने आ प्रमाणे कडे डे अमारी कन्या विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारी तमने आपीशुं आ प्रमाणे हत वडे दरेकनी पासे संहेश भोडलीने ते राज्ञोभांथी दरेकने तमे संध्याकाणना समये न्यारे सुरज अरोअर अस्त थई गये। डाय, रात्रिने वणत थई गई डाय, मार्गमां अहुं ज थोडा भाणुसोनी अवर जवर थवा मांडी डाय, भाणुसोना घांघाटथी धरे पणु न्यारे शांत थई गया डाय त्यारे मिथिला नगरीमां ओलावे।

(अणुप्पवेसित्ता गवमघरएसु अणुप्पवेसेह, मिहिलाए रायहाणीए दुवाराइं पिहित्ता रोहसज्जे चिट्ठह तएणं कुंभए एवं० तं चेव जाव पवेसेह, रोहसज्जे चिट्ठह) ओलावीने तेओने तमे गर्भगृहोमां रेडो।

વિદેહરાજવરકન્યાયા એમ્=ઉક્તપદ્મારેણોક્તઃ સન્ તદેવ=તથૈવ કૃત્વા યાત્-
જિતશત્રુપ્રમુખાન્ પૃથિ રાજ્ઞઃ પ્રવેશયતિ, પ્રવેશ્ય રોધસજ્જસ્તિષ્ઠતિ ॥૬૦૩૪॥

મૂલમ્-તણ્ણં તે જિયસત્તૂપામોક્ખા છપ્પિયરાયાણો કલ્હં
પાઉપ્પમાયાણ રયણીણ જલંતે સૂરિણ જાલંતરેહિં કણગમયં
મત્થયાછિહું પડમુપ્પલપિહાણં પડિમં પાસઙ્, એસણં મહ્લી વિદે-
હરાયવરકણ્ણત્તિકટ્ટુ મહ્લીણ વિદેહરાયવરકન્નાણ રૂવે ય જોઠ્ઠવણે
ય લાવણે ય સુચ્છિયા ગિહ્ધા ગઢિયા અજ્ઞોવવણ્ણા અણિ-
મિસાણ દિટ્ઠીણ પેહમાણા ચિટ્ઠંતિ ।

તણ્ણં સા મલ્લી વિદેહરાયવરકન્ના પહાયા જાવ સઠ્ઠા-
લંકારવિમૂસિયા વહૂહિં જુજ્ઞાહિં જાવ પરિવિશ્વન્તા જેણેવ જાલ-
ઘરણ જેણેવ કણયપડિમા તેણેવ ઉવાગચ્છઙ્, ઉવાગચ્છિન્તા
તીસે કણગપડિમાણ મત્થયાઓ તં પડમં ઉવણેઙ્, તણ્ણં ગંધે
ગિહ્ધાવઙ્, સે જહાનામણ અહિમહેતિ વા જાવ અસુભતંરાણ
ચેવ । તણ્ણં તે જિયસત્તૂપામોક્ખા તેણં અસુભેણં ગંધેણં અભિ-

વાદ મેં મિથિલા રાજધાની કે દ્વારોં કો બન્દ કરવા દીજિયે । હમ્ પ્રકાર ઉન્હેં યહાં રોક કર આપ અપની આત્મરક્ષા કરિયે । મહ્લી કુમારી
કે હન વચનોં કો સુનને કે બાદ કુંભક રાજા ને વિદેહ રાજવર કન્યા
ઉસ અપની પુત્રી મલ્લીકુમારી કે કહે અનુસાર વૈસા હી કિયા । અર્થાત્
દુતોં દ્વારા ઉન સવ કો અપને યહાં બુલવા લિયા એવં ઉન્હેં તલે ઘરોં મેં
ઠહરા દિયા । સૂત્ર “ ૩૪ ”

ત્યાર પછી મિથિલા રાજધાનીના દરવાજાઓ બંધ કરાવડાવી દેા, આ
રીતે તેઓને અહીં બંધ કરીને તમે આત્મરક્ષા કરો. વિદેહરાજવર કન્યા
મલ્લીકુમારીના વચનો સાંભળીને કુંભક રાજાએ તેણીએ કહ્યું તે મુજબ જ કર્યું.
એટલે કે ક્રૂરતા વડે તેઓ બંધાને પોતાને ત્યાં બોલાવી લીધા અને ગર્ભગૃહોમાં
તેઓને રોકી લીધા. ॥ સૂત્ર “ ૩૪ ” ॥

भूया समाणा सएहिं २ उत्तरिजिएहिं णासाइं पिहेंति, पिहित्ता
परम्मुहा चिट्ठंति, तएणंसा मल्ली विदेहरायवरकन्ना ते जियस-
त्तूपामोक्खे एवं वयासी-किण्णं तुब्भं देवाणुप्पिया ! सएहिं २
उत्तरिजेहिं जाव परम्मुहा चिट्ठह ?, तएणं ते जियसत्तूपा-
मोक्खा मल्ली विदेहरायवरकन्नं एवं वयंति-एवं खलु देवाणु-
प्पिए ! अम्हे इमेणं असुभेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २
जाव चिट्ठामो ।

तएणं मल्ली विदेहरायकन्ना ते जियसत्तूपामोक्खे एवं
वयासी-जइ ता देवाणुप्पिया ! इमीसे कणग० जाव पडिमाए
कल्लाकल्लिं ताओ मणुण्णाओ असण पाण खाइमसाइमाओ
एगमेगे पिंडे पक्खिप्पमाणे २ इमेयारूवे असुभे पोग्गलपरिणामे
इम्मस्स पुण ओरालिय सरीरस्स खेलासवस्स वंतासव्वस्स
पित्तासवस्स सुक्खसोणियपूयासवस्स दुरूवऊसासनीसासस्स दुरू-
वमुत्तपूइयपुरित्तपुण्णस्स सडणपडण विद्धंसणधम्मस्स केरिसए
परिणामे भविस्सइ ?, तं मा णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! माणुस्स-
एसु कामभोगेसु सज्जह रज्जह गिज्झह मुज्झह अज्झोववज्जह,
एवं खलु देवाणुप्पिया ! तुम्हे अम्हे इमाओ तच्चे भवग्गहणे
अवरविदेहवासे सलिलावइंसि विजए वीयसोगाए रायहाणीए
महव्वलपामोक्खा सत्तवि य बालवयंसया रायाणो होत्था, सह-
जाया जाव पव्वइया, तएणं अहं देवाणुप्पिया ! इमेणं कार-
णेणं इत्थीनामगायं कम्मं निव्वत्तेमि जइणं तुब्भं चोत्थं उव-
संपज्जित्ताणं विहरइ, तएणं अहं छट्ठं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि.

सेसं तहेव सव्वं, तएणं तुब्भे देवाणुप्पिया ! कालमासे कालं
किच्चा जयंते विमाणे उववण्णा, तत्थं णं तुब्भे देसूणाइं वत्ती-
साइं सागरोवमाइं ठिई, तएणं तुब्भं ताओ देवलोयाओ अणंतरं
चयं चइत्ता इहेव जंबूदीवेरजावसाइंर रज्जाइं उवसंपज्जित्ताणं
विहरइ, तएणं अहं देवाणुप्पिया ! ताओ देवलोयाओ आउ-
क्खएणं जाव दारियत्ताए पच्चायाया ।

किं थ तयं पम्हुट्ठं जं थ तया भो जयंत पवरांसि ।

वुत्था समयं निवद्धं देवा ! तं संभरह जाइ ॥सू०३५॥

टीका—‘तएणं ते’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु ते जितशत्रुप्रमुखाः
पडपि राजानः कल्ये—द्वितीयदिवसे ‘पाउप्पभायाए’ प्रादुः प्रभातायां=प्रादुर्भूतः
संजातः, प्रभातः—प्रातः कालो यस्याः सा प्रादुः प्रभाता तस्याम् अवसानं प्राप्ता-
यामित्यर्थः रजन्यां=रात्रौ, ‘जलंते सूरिए’ ज्वलति—उदिते सूर्ये, सुवर्णनिर्मितां
मस्तकछिद्रां—मस्तकोपरिभागे छिद्रयुक्तां ‘पउमुप्पलपिहाणं’ पद्मोत्पलपिधाना=
छिद्रोपरि कमलाच्छादनयुक्तां, प्रतिमां=प्रतिकृतिं पश्यन्ति, दृष्ट्वा, ‘एपा—खलु
मल्ली विदेहराजवरकन्या वर्तते’ इति कृत्वा=इतिज्ञात्वा, मल्लया विदेहराजवर-

तएणं ते जियसत्तू पामोक्खा इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (ते जियसत्तू पामोक्खा छप्पियरायाणो
कल्लं पाउप्पभायाए रयणीए जलंते सूरिए) उन जितशत्रु प्रमुख छहों
राजाओं ने दूसरे दिन जब रात्रि समाप्त हो चुकी और सूर्य का उदय
अच्छी तरह हो चुका तब (जालं तरेहिं) खिडकियों के रन्ध्रों से
(कणगमयं मत्थयछिद्दइं पउमुप्पलपिहाणं पडिमं पासइ) कनक मय
उस प्रतिकृति को कि जिस के मस्तक में छिद्र था और वह छिद्र जिस

(तएणं जियसत्तू पामोक्खा इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) त्यागभाह (ते जियसत्तू पामोक्खा छप्पियरायाणो कल्लं
पाउप्पभायाए रयणीए जलंते सूरिए) ते जितशत्रु प्रमुखा छहो राजाओओ भीजे
दिवसे न्यारे रात पूरी थई अने सूरज उदय पाभ्यो त्यारे (जालं तरेहिं)
भारीओना छायाओभांथी (कणगमयं मत्थयछिद्दइं पउमुप्पलपिहाणं पडिमं
पासइ) नेना भाथाभां छाणुं उतुं तेवी सोनानी प्रतिकृति (भूतिं) ने नेध.

(एसणं मल्ली विदेहरायवरकणत्तिकद्दु मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए रूवे य

कन्याया रूपे=मनोहाराकारे च यौवने वयसि लावण्ये-यौवनवयोजनितकान्ति-
विशेषे च मूर्च्छिता-रूपयौवनलावण्यदर्शनेन मोहिताः, ' गिद्धा ' गृद्धाः=लोलुपाः,
' गढिया ' ग्रथिताः=निबद्धचित्ता, अध्युपपन्ना=अत्यन्तासक्ताः अनिमेषया निमेष-
पातरहितया दृष्ट्या प्रेक्षमाणाः २ अनुक्षणं पुनः पुनर्विलोकयन्तस्तिष्ठन्ति स्म ।

ततस्तदनन्तरं खलु सा मल्ली विदेहराजवरकन्या स्नाता यावत्-सर्वालंकार-
विभूषिता बह्वीभिः कुब्जिकाभि र्यावत्-दासीभिः ' परिक्रिखत्ता ' परिक्षिप्ता=
परिवेष्टिता यत्रैव जालगृह गवाक्षयुक्तं गृह, यत्रैव कनकप्रतिमा=स्वकीया सुवर्ण-

का पद्मोत्पल से ढका हुआ था देखा (एतणं मल्ली विदेह रायवर कण्ण
त्ति कइहु मल्लीए विदेह रायवरकन्नाए रूवे य जोव्वणे य लावण्णे य मु-
च्छिया गिद्धा गढिया अज्झोववण्ण अणिमिसाए दिट्ठए पेहमाणा २ चिट्ठंति

देख कर अरे ! यह तो विदेह राजवर कन्या मल्ली कुमारी हैं, ऐसा
जान कर वे सब उस विदेह राजवर कन्या मल्लीकुमारी के रूप यौवन
एवं लावण्य पर मूर्च्छित हो गये-मोहित हो गये, लोलुप हो गये । उन
में उन का चित्त बंध गया । इतत तरह अत्यंत आसक्त होकर वे सब
के सब अनिमेष दृष्टि से बार २ उस की तरफ देखते रहे । (तएणं
सा मल्ली विदेहरायवरकन्ना पहाया जाव सव्वालंकारविभूसिया बहूहिं
खुज्जाहिं जाव परिक्रिखत्ता जेणेव जालधरए जेणेव कणयपडिमं तेणेव
उवागच्छइ) इस के पश्चात् विदेह राजवर कन्या मल्लीकुमारी स्नान
आदि कर के समस्त अलंकारों से विभूषित शरीर हो अनेक कुब्जक
संस्थान वाली दासियों के साथ २ जहां वह जाल गृह और उस में भी

जोव्वणे य लावण्णे य मुच्छिया गिद्धा गढिया अज्झोववण्णा अणिमिसाए दिट्ठिए
पेहमाणा २ चिट्ठंति)

नेधने “ अरे आ तो विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारी न छे. ” आभ
भाषीने तेओ अघा विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारीना इय यौवन अने लाव-
ण्यना प्रभावथी मूर्च्छित थछ गया. मोहित थछ गया. लोलुप थछ गया. तेमां
तेमनुं चित्त बांटी गथुं. आ रीते भूभन आसक्त थधने तेओ अघा बारंवार
तेनी तरश् नेता रह्या.

(तएणं सा मल्ली विदेहरायवरकन्ना पहाया जाव सव्वालंकारविभूसिया बहूहिं खु-
ज्जाहिं जाव परिक्रिखत्ता जेणेव जालधरए जेणेव कणयपडिमं तेणेव उवागच्छइ)

त्यारपछी विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारीओ स्नान वगेरे पतावीने अघा
अलंकारोथी पोताना शरीरने शणुगारीने घण्णी कुण्णठ (कुण्डा) संस्थानवाणी
दासीओनी साथे न्यां ते नालगृह अने तेमां पणु न्यां ते सोनानी प्रतिमा

मयी प्रतिकृतिः, तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य तस्याः कनकप्रतिमायाः मस्तकात् तत्-पिधानरूपं पद्मम् 'अवणेइ' अपनयति=दूरीकरोति, पद्मापसारणेन कनकमय-प्रतिकृतेर्मस्तकोपरिस्थितरन्ध्रमुद्गाढयतीत्यर्थः । ततस्तदनन्तरं खलु गन्धः=दुर-भिगन्धः, 'णिद्धावइ' निर्धावति=शीघ्रं वह्निर्निःसरति, तद् यथा नामकम्-तथाहि-यथा-'अहिमडेति वा' अहिमृतक इति वा मृतसर्पस्य तीव्रदुर्गन्धः प्रसरति, तद्वदित्यर्थः, स यावत्-गोमृतकञ्च, श्वमृतकञ्चेत्यादिवोध्यम् 'एत्तोवि'= एतस्मादपि दुर्गन्धात् अशुभतर एव-अत्यन्तं मनो विकृतिजनकस्तीव्रतरो दुःसहश्चैव वर्त्तते । तत् खलु ते जितशत्रुप्रमुखास्तेनाशुमेन गन्धेनाभिभूताः सन्त स्वकैः स्वकै-रुत्तरीयैः उत्तरीयवस्त्रैः, 'णासाइ' नासिकाः पिदधति=आच्छादयति पिधाय 'परम्मुहा' पराङ्मुखाः परावर्तितमुखास्तिष्ठन्तिस्म ।

जहां वह सुवर्णमयी प्रतिमा थी वहां आई । (उवागच्छिता तीसे कणग-पडिमाण मत्थयाओ तं पडमं अवणेइ) वहां आकर के उस ने उस कनक मय पुतली के मस्तक से उस कमल को हटाया (तएणं गंधे णिद्धावइ) ढक्कन के हटते ही उस में से बहुत भारी दुर्गन्ध निकली (से जहानामए अहिमडेति वा जाव असुभतराए चैव) वह दुर्गन्ध ऐसी अशुभतर थी कि जैसी मरे हुए सर्प के सड़े शरीर की होती है-तथा गोमृतक एवं श्वमृतक, की होती है । (तएणं ते जियसत्तू पामोक्खा तेणं असुमेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं णासाइं पिहेति) उस दुर्गन्ध के निकलते ही उन जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं ने अपने २ उत्तरीय वस्त्रांचलों से अपनी २ नाक को ढक लिया ।

(भूर्ति) डती त्यां गइ. (उवागच्छिता तीसे कणगपडिमाण मत्थयाओ तं पडमं) अवणेइ) त्यां आवीने तेथे ते सोनानी प्रतिमापर रडेथुं सोनाना कमणवाणुं ढांकेथुं उधाउथुं (तएणं गंधं णिद्धावइ) ढांकेथुं हूर थतां ज तेमांथी अत्यंत भराभ दुर्गन्ध निकलवा लागी. से जहानामए अहिमडेति वा जाव असुभतराए चैव) ते दुर्गन्ध ओटवी भराभ डती डे भरेला सापना सडी गयेला शरीरनी तेभज गोमृतक अने श्वमृतकनी डोय छे.

(तएणं ते जियसत्तू पामोक्खा तेणं असुमेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सए-हिं २ उत्तरिज्जेहिं णासाइं पिहेति)

दुर्गन्ध भडार आवतांनी साथे ज जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओंने पोताना उत्तरीयवस्त्रना छेडाथी पोतपोतानुं नाक ढांकी दीथुं.

ततस्तदन्तरं खलु सा मल्ली विदेहराजवरकन्या तान् जितशत्रुप्रमुखान् राज्ञं एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेणावादीत् हे देवानुप्रियाः ! किं=केन कारणेन खलु यूयं स्वकैरुत्तरीयै यावत्-नासिकाः पिदाय पराङ्मुखास्तिष्ठथ ?, ततः खलु ते जितशत्रुप्रमुखाऽऽ मल्लीं विदेहराजवरकन्याम्, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण वदन्ति-हे देवानुप्रिये ! एवं खलु वयमनेनाशुभेन-अनिष्टतरेण दुरभिगा गन्धेन, अभिभूताः सन्तः स्वकैः २ यावत्-उत्तरीयैः स्व स्व नासिकां पिदाय पराङ्मुखाः, 'चिद्वामो' तिष्ठामः=स्थिताः स्मः ।

(पिहित्ता परम्मुहा चिद्वति' तएणं सा मल्ली विदेहरायवरकन्या ते जियसत्तू पामोकखे एवं वयासी) और दूसरी तरफ सुख-करके बैठ गये । जब मल्ली कुमारी विदेहराजवर कन्या ने उन्हें इस प्रकार देखा तो वह बोली- (किण्णं तुब्भं देवानुप्पिया ! सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं जाव परम्मुहा चिद्वह तएणं ते जियसत्तू पामोकखा मल्लीं विदेह रायवर कन्नं एवं वयंति) हे देवानु प्रियो ! आप लोग क्यों अपने अपने उत्तरीय वस्त्रों से अपनी २ नाक को ढक कर और पुतली की ओर से मुँह फेरकर बैठ गये हैं । मल्ली कुमारी विदेहराजवर कन्या की इस प्रकार बात सुन कर उन जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं ने उससे ऐसा कहा (एवं खलु देवानुप्पिए अम्हे इमेणं असुभेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २ जाव चिद्वामो) हे देवानुप्रिये ! हमलोगों से यह अशुभ गंध सहन नहीं हो रही है अतः हम लोग अपने २ उत्तरीय

(पिहित्ता परम्मुहा चिद्वति तएणं सा मल्ली विदेहरायवरकन्या तं जियसत्तू पामोकखे एवं वयासी)

अने तेओ गंधां भों झेरीने जेसी गया. ज्यारे विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारी तेओने आ प्रमाणे करतां जेया त्यारे तेणे कहुं—

(किण्णं तुब्भं देवानुप्पिया ! सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं जाव परम्मुहा चिद्वह तएणं ते जियसत्तू पामोकखा मल्ली विदेहरायवरकन्नं एवं वयंति)

हे देवानुप्रियो ! तमे ढोडे शा डारण्थी पोतानुं नाक उत्तरीयवस्त्रना छेडाथी दाणीने प्रतिमाना तरइथी भों झेरी जेसी गया छो ?

विदेहराजवर कन्या मल्लीकुमारीनी आ बात सांझणीने जितशत्रु प्रमुख छओ राजओओ तेने कहुं—

(एवं खलु देवानुप्पिए अम्हे इमेणं असुभेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २ जाव चिद्वामो)

તતસ્તદનન્તરં તેર્પા રાજ્ઞાં વચનં શ્રુત્વા સ્વલુ મલ્લો વિદેહરાજવરકન્યા તાન્
જિતશત્રુપ્રમુખાન્ રાજ્ઞઃ પ્રત્યેવમવાદીત્-હે દેવાનુપ્રિયાઃ ! યદિ તાવત્ અસ્યાં કનક
મત્સ્યાં યાવત્-પ્રતિમાયાં ' કલ્લાકલિલ ' કલ્યાકલ્યે=પતિદિવસં તસ્માદ્ મનોજ્ઞાદ્
અશનપાનસ્વાધસ્વાદ્યાત્=ચતુર્વિધાઽઽહારાદ્ એકૈકઃ પિણ્ડઃ=ગ્રાસઃ પ્રક્ષિપ્યમાણઃ'
અયમેતદ્રૂપઃ=મનોવિકૃતિકારકસ્તીવ્રતરો દુઃસહો દુર્ગન્ધઃ, અશુભઃ=અનિષ્ટતરઃ
પુદ્ગલપરિણામો જાતઃ, તર્હિ પુનરૌદારિકશરીરસ્ય શ્લેષ્માસ્રવસ્ય=યસ્માત્ કફપ્રસ્રાવો
ભવતિ તસ્ય, વાન્તાસ્રવસ્ય=વાન્તમ્-ઉદ્ગીર્ણં તસ્યાસ્રવઃ પ્રસ્રાવો યસ્માદ્ ભવતિ
તસ્ય, પિત્તાસ્રવસ્ય=પિત્તસ્યાસ્રવો નિઃ સરણં યાવત્ તસ્યેત્યર્થઃ । તથા શુક્રશોણિત-
પૂયાસ્રવસ્ય દૂરુપોચ્છ્વાસ નિઃશ્વામસ્ય=વાયુવાયુગ્રહણમુચ્છ્વાસઃ. શરીરાન્તર્ગતસ્ય

વસ્ત્રાચલોં સ્તે નાક ઢક ઓર હસ તરફ મુંહ કર ફેર કર બેઠ ગયે હૈં ।
(તર્ણં મલ્લો વિદેહરાજવર કન્યા તે જિયસત્ પામોકલે એવં વયાસી)
હૈસ કે અનન્તર વિદેહરાજવર કન્યા મલ્લી કુમારી ને ઉન જિતશત્રુ
પ્રમુખ રાજોંસે કહા—(જહતા દેવાણુપ્પિયા ! હમીસે કળગ ૦ જાવ
પડિમાએ કલ્લા કલિલ તાઓ માણુળ્લાઓ અસળપાળલાહમસાહમાઓ
એમમેગે પિંડે પક્ષિવપ્પમાણે ૨ હમેયારુવે અસુમે પોગલપરિણામે) હે દેવા-
નુપ્રિયો ! હસ કનકમયી પુતલી મેં મનોજ્ઞ અશન, પાન, સ્વાધ એવ સ્વાધ
રૂપ ચતુર્વિધ આહારકા ડાલા ગયા એકરે ગ્રાસ જવ હસ પ્રકારકા મનોવિ-
કૃતિ જનક અશુભ તર પુદ્ગલ પરિણામરૂપ દુર્ગંધવાલા વન ગયા હૈ તો ।

(હમસસ પુળ ઓરાલિયસરીરસસ સ્લેષ્માસ્રવસસ વંતાસ્રવસસ પિત્તા-
સ્રવસસ સુક્કસોણિયપૂયાસ્રવસસ ક્રમાસનીસાસસસ દુરુવમુત્તપુહ્ય

હે દેવાનુપ્રિયે ! આ ખરાબ ગંધ અમારા માટે અસહ્ય થઈ પડી છે.
એથી અમે પોતપોતાના ઉત્તરીયના છેડાથી નાક ઢળાવીને અને આ તરફથી
મેં ફેરવીને બેસી ગયા છીએ. (તર્ણં મલ્લી વિદેહરાજવર કન્યા તે જિયસત્
પામોકલે એવં વયાસી) ત્યારપછી વિદેહરાજવર કન્યા મલ્લીકુમારીએ જિતશત્રુ
પ્રમુખ રાજાઓને કહ્યું કે—

(જહતા દેવાણુપ્પિયા ! હમીસે કળગ ૦ જાવ પડિમાએ કલ્લા કલિલ તાઓ
મણુળ્લાઓ અસળપાળલાહમ સાહમાઓ એમમેગે પિંડે પક્ષિવપ્પમાણે ૨ હમેયારુવે
અસુમે પોગલપરિણામે)

હે દેવાનુપ્રિયે ! આ સોનાની પૂતળીમાં મનોજ્ઞ અશન પાન, આધ
અને સ્વાધ રૂપ આર ભતના આહારનો નંપ્રાએલો એક એક ઢોળીયો બ્યારે
આ પ્રમાણે મનોવિકૃતિજનક અશુભતર પુદ્ગલ પરિણામ રૂપ દુર્ગંધવાળો
બધ ગયો છે ત્યારે—

વાયોર્નિર્ગમનં નિઃ શ્વાસઃ તૌ દૂરૂપાવનિષ્ઠૌ યસ્ય સ તથા, તસ્ય દૂરૂપમૂત્રપૂત્તિ-
કપુરીષ પૂર્ણસ્ય=દૂરૂપેણ પૂત્તિકેન અનિષ્ટગન્ધવતા પુરીષેણ પૂર્ણસ્ય, તથા તત્ર-
શટનપટનવિધ્વંસનધર્મસ્ય=શટનં-કુષ્ઠાદિરોગાઙ્ગુલ્યાદેઃ પતનં ડવરાદિના શૈથિલ્યં,
વિધ્વંસનં=નાશઃ એતે શટનાદયો ધર્માઃ સ્વભાવા યસ્ય સ તસ્ય, કીદૃશઃ પરિણામો
ભવિષ્યતિ? અશનાદ્યાદારાદુધ્વૃતસ્યૈકગ્રાસસ્ય પ્રતિદિવસં પ્રતિકૃતૌ પ્રક્ષિપ્તસ્ય યદિ

પુરિસ પુણસ્સ સડળ પડળ વિદ્વંસળ ધમ્મસ્સ કેરિસણ પરિણામે ભવિ-
સ્સઃ) હસ ઔદારિક શરીર કા પુદ્ગલ પરિણમન ઉસકી અપેક્ષા મી
અધિકતર અનિષ્ટ દુર્ગંધ વાલા નહીં હોગા કયા ? અવશ્ય હોગા-કયોંકી
યહ કફ કા આશ્રય ભૂત હૈ । સમય ૨ પર હસસે વમન કા નિસ્સરણ
હોતા રહતા હૈ । પિત્ત મી હસ સે નિકલતા રહતા હૈ । શુક્ર, શોણિત,
અવં પીવ હસ મેં વાહિર વહતા હૈ । હસકા જો શ્વાસ ઔર ઉચ્છવાસ હૈ
વે મહા દુરૂપ-અનિષ્ટતર હૈ । યહ દુરૂપ મૂત્ર અવં અનિષ્ટ ગંધ વાલે મલ
સે સદા ભરા રહતા હૈ । યહ શટન, પટન, તથા વિધ્વંસન ધર્મ વાલા હૈ ।
કુષ્ઠાદિ રોગ દ્વારા જો હસ કે અંગુલિ આદિ અવયવ ગિર જાતે હૈ ઉસ
કા નામ શટન હૈ । ડવરાદિ અવસ્થા સે જો હસમેં શિથિલતા આ જાતી
હૈ ઉસ કા નામ પતન હૈ । નાશ હોને કા નામ વિધ્વંસન હૈ । કારણ
હસ કા હસ પ્રકાર હૈ કિ અશનાદિ રૂપ ચતુર્વિધ આહાર સે ઉત્પન્ન હુઅ
અક ૨ ગ્રાસ કા જો પ્રતિદિન હસ પ્રતિકૃતિ મેં પ્રક્ષિપ્ત ક્રિયા જાના હૈ

(હમસ્સ પુળ ઔરાલિય સરીરસ્સ લેલાસવસ્સ વત્તાસવસ્સ પિત્તાસવસ્સ સુક્ક
સોણિય પૂયાસવસ્સ દુરૂવ ઉસાસનીસાસસ્સ દુરૂવમુત્ત પૂડ્યપૂરિસ પુણસ્સ સડળ-
પડળ વિદ્વંસળ ધમ્મસ્સ કેરિસણ પરિણામે ભવિસ્સઃ)

આ ઔદારિક શરીરનું પુદ્ગલ પરિણમન તેના કરતાં પણ વધુ અનિષ્ટ
દુર્ગંધવાળું થશે નહિ ? અરે ! ચોક્કસ થશે. કેમકે આ કર્કનું આશ્રય છે. આમાંથી
વારંવાર વમનનું નિસ્સરણ થતું રહે છે. પિત્ત પણ આમાંથી નીકળતું રહે છે.
શુક્ર, શોણિત (લોહી) અને ૫૩ આમાંથી બહાર વહેતું રહે છે. આમાંથી
એના શ્વાસોચ્છવાસ મહા દુરૂપ અનિષ્ટતર છે આ શરીર દુરૂપ મૂત્ર અને
અનિષ્ટ દુર્ગંધવાળા મળથી હ મેશા લરાએલું રહે છે. આ શરીર શટન, પતન,
તેમજ વિધ્વંસન ધર્મવાળું છે કૌઠ વગેરે રોગ વડે જે શરીરના આંગળીયો
વગેરે અવયવો ખરી પડે છે તેનું નામ શટન છે. ઘડપણને લીધે શરીરમાં જે
શિથિલતા આવે છે તેને પતન કહેવાય છે. નાશ થવું તે વિધ્વંસન કહેવાય
છે આનું કારણ બતાવવામાં આવેલો કોળિયો જે એક એક કરીને દરરોજ
આ પૂતળીમાં નાખવામાં આવ્યો છે. તે જ્યારે આવું તીવ્ર અનિષ્ટતર દુર્ગંધ

પુદ્ગલપરિણામસ્તીવ્રતરોઽનિષ્ટતરોદુર્ગન્ધઃ પ્રસરતિ, તર્हि પુનરસ્યૌદારિકશરીરસ્ય શ્લેષ્માદિનાનાવિષ્મલપૂર્ણસ્ય શટનપતનધિવંસનસ્વભાવસ્ય પુદ્ગલપરિણામસ્તસ્માદ-
પ્યઽધિકતરોઽનિષ્ટદુર્ગન્ધો અવિષ્યતીત્યર્થઃ । તસ્માત્ હે દેવાનુપ્રિયાઃ ! યૂયં સ્વલુ
'માનુષ્યકેષુ કામભોગેષુ મા 'સજ્જહ' મા સજ્જત-સદ્ધં નો કુરુત, 'મા'
इत्यस्य प्रत्येकमपिसम्बन्धः । 'रज्जह' रज्यत=रागं मा कुरुत, 'गिज्जह'
गर्धध्वम् गृद्धिं तृष्णां मा कुरुत, 'मुज्जह' मुह्यत मोहं नो कुरुत विषयदोषं मा
विस्मरतेत्यर्थः, 'अज्झोववज्जह' अद्युपपद्यध्यम्=कामभोगानां ध्यानं मा कुरुते-
त्यर्थः । हे देवानुप्रियाः ! एवं खलु यूयं त्रयमितस्तृतीये भवग्रहणे अपरविदेहवर्षे
पश्चिमीयमहाविदेहक्षेत्रे सलिलावत्यां सलिलावतीनामके विजये वीतशोकायां
राजधान्यां महाबलप्रमुखाः सप्तापि च बालवयस्या राजानः=राजकुलपृहीतजन्मानः

यदि इस प्रकार का तीव्र अनिष्टतर दुर्गन्ध रूप पुद्गल परिणाम है तो
फिर इस औदारिक शरीर का कि जो श्लेष्मादि नाना विध मल से
परिपूर्ण हो रहा है तथा शटन पटन एवं विध्वंसन जिस का स्वाभाविक
धर्म है पुद्गल परिणाम इस से भी अधिक तर अनिष्ट दुर्गन्ध वाला ही होगा

(तं माणं तुब्भे देवाणुप्पिया । माणुस्सएसु कामभोगેસુ સજ્જહ,
રજ્જહ ગિજ્જહ, મુજ્જહ, અજ્ઞોવવજ્જહ) इसलिये हे देवानुप्रियों ! तुम
लोग मनुष्य भव संबन्धी काम भोगों में मत फँसो, उन में राग भाव
मत करो तृष्णा मत बढ़ाओ, मुग्ध मत बनो और न इन का ध्यान ही
करो । (एवं खलु देवाणुप्पिया ! तुम्हे अम्हे इमाओ तच्चे भवग्रहणे
अवर विदेहवासे सलिलावइंमि विजए वीयसोगाए रायहाणीए मह-
बलपामोकखा सत्तविय बालवयंसया रायाणो होत्था) हे देवानुप्रियों !

इय पुद्गल परिणामवाणु थाय त्यारे आ औदारिक शरीरनुं के जे श्लेष्म
वगेरे धणा भणोथी लराओलु छे-अने शटन, पतन, अने विध्वंसन जेतुं स्वाभाविक
धर्म छे-पुद्गल परिणाम जेना करता पणु वधु अनिष्ट दुर्गन्धवाणुं डशे ज.

(तं मा णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! माणुस्सएसु कामभोगेसु सज्जह; रज्जह
गिज्जह, मुज्जह, अज्झोववज्जह)

એથી હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે મનુષ્યભવના કામ ભોગોમા ફસાશે નહિ,
તેમાં રાગ ઉત્પન્ન કરે નહિ, તેના પ્રતિ તૃષ્ણાનું વર્ધન કરે નહિ, મુગ્ધ
થાઓ નહિ અને તેનો કોઈ દિવસ પણ વિચાર કરે જ નહિ.

(एवं खलु देवाणुप्पिया ! तुम्हे अम्हे इमाओ तच्चे भवग्रहणे अवरविदेह
वासे सलिलावइंसि विजए वीयसोगाए रायहाणीए महबलपामोकखा सत्तविय
बालवयंसया रायाणो होत्था)

‘होत्था’ संजाताः कीदृशाः ? इत्याह—‘सहजाया’ सहजाता=सहोत्पन्नाः, यावत्-सहवर्धिताः सहक्रीडितकाः, ‘पव्वइया’ प्रव्रजिताः=सहैव दीक्षां गृहीतवन्त इत्यर्थः । ततः खलु हे देवानुप्रियाः ! अहं ‘इमेणं कारणेण’ वक्ष्यमाणेन कारणेन स्त्रीनामगोत्रं कर्म निव्वत्तेमि’ निर्वर्तयामि=अर्जयामि तस्मिन् भवे मया स्त्रीनामगोत्रं कर्ममित्यर्थः । येन कारणेन स्त्रीनामगोत्रं कर्म निर्वर्तितं तदाह—‘जइणं’ इत्यादि । यदि खलु यूयं चतुर्थं=चतुर्थभक्तं तपः, उपसंपद्य विहरथ, ‘तए’ ततः=तदा खलु अहं षष्ठं=षष्ठभक्तं तपः, उपसंपद्य विहरामि=तिष्ठामि । शेषं तथैव सर्वम्,

हम तुम आज से तीसरे भव में पश्चिम महा विदेह क्षेत्र में सलिलावती नाम के विजय में वर्तमान वीतशोका नाम की राजधानी में “बालवयस्य” सात राजपुत्र थे । उस समय हम लोगों का नाम महाबल आदि था (सहजाया जाव पव्वइया) हम सब साथ ही उत्पन्न हुए थे—और साथ ही बड़े हुए थे । साथ ही धूलि क्रीडा में रत रहा करते थे । निमित्त पाकर हम सातों ने ही उस समय दीक्षा धारण की थी । (तएणं अहं देवाणुप्पिया । इमेणं तुव्वं चोत्थं उवसंपज्जित्ताणं विहरई तएणं अहं छट्ठं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि सेसं तहेव सव्वं) मैंने उस भव में इस कारण से स्त्री नाम गोत्रकर्म का बंध किया कि तुम सब लोग यदि चतुर्थ भक्त करते तो हम भी तुम्हारे साथ चतुर्थ भक्त ही करते परन्तु कोई बहाना बनाकर पारणा के दिन भी छट्ठ आदि तपस्या कर लिया करते । यह सब विषय इसी अध्ययन में पहिले स्पष्ट किया जा चुका है ।

हे देवानुप्रियो ! हुं अने तमे आण्थी त्रीण भवमां पश्चिम भडा-विदेहक्षेत्रमां सलिलावती नामना विजयमां विद्यमान वीतशोका नामनी राज-धानीमां ‘बालवयस्य’ सात राजपुत्रो इता ते समये अमारा नामो भडावल वगेरे इता. (सहजाया जाव पव्वइया) अमे अथा साथे ज्ज न्भ्या इता. अने साथे साथे ज्ज भोटा थया इता. भाटीमां पणु आपणु अथा साथे साथे ज्ज न्भ्या इता. समय आवतां आपणु साते ज्जणुअे दीक्षा धारणु करी इती.

(तएणं अहं देवाणुप्पिया । इमेणं कारणेणं इस्त्रीनामगोयकम्मं निव्वत्तेमि जइणं तुव्वं चोत्थं उवसंपज्जित्ताणं विहरई तएणं अहं छट्ठं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि सेसं तहेव सव्वं)

ते भवमां आ कारण्थी स्त्रीनाम गोत्र कर्मना अंध कथी. तमे अथा न्भ्यारे चतुर्थभक्त करता त्यारे हुं पणु तमारी साथे चतुर्थभक्त तो करतो ज्ज पणु गमे ते अडाना छेठण पारणाना द्विसे पणु छट्ठ वगेरे तपस्याओ करतो रहेतो इतो. (आ विषेनुं अंधुं वणुं न आ अध्ययनमां पहिलां करवामां आण्थुं छे.)

अस्मिन्नेवाध्ययने प्रागुक्तवद्वोध्यम् । ततस्तदनन्तरं खलु हे देवानुप्रियाः ! यूयं कालमासे कालं कृत्वा जयन्ते विमाने उत्पन्नाः=देवभवं प्राप्ताः, तत्र खलु युष्माकं देशानि द्वान्निशत्सागरोपमानि स्थितिः, ततः खलु यूयं तरमादेवलोकादनन्तरं चयं=देवशरीरं, त्यक्त्वा इहैव=अस्मिन्नेव जम्बूद्वीपे द्वीपे जन्मलब्धा यावत्-स्वानि २ राज्यान्पुपसंपद्य विहरथ, ततस्तदनन्तरं खल्वहं हे देवानुप्रियाः ! तस्माद् देवलोकादायुःक्षयेण च्युत्वा यावत्--‘दारियत्ताए’ दारिकतया पुत्रीभावेन ‘पच्चायाया’ प्रत्यायाता=संजाता-अथ तान् जितशत्रुप्रमुखान् पडपिराज्ञः पुनः

(तएणं तुव्भे देवाणुप्पिया ! कालमासे कालं किच्चा जयन्ते विमाणे उववण्णा-तत्थणं तुव्भे देसूणाइं वत्तीसाइं सागरोवमाइं ठिई, तएणं तुव्भे ताओ देवलोयाओ अणंतरं वयं चइत्ता इहेव जंबूद्वीवे २ जाव साइं २ रज्जाइं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ) हे देवानुप्रियो ! आप लोग काल मास में मृत्यु के अवसर में काल कर-जयन्त विमान में देव पर्याय से उत्पन्न हुए । वहां आप सब की कुछ कम ३२ वत्तीस सागर की स्थिति हुई । जब यह स्थिति समाप्त हो चुकी-तो उसी समय आप लोग वहां से चवकर इसी जंबूद्वीप में उत्पन्न हो गये-और अपने २ राज्यों का भोग करने लगे । (तएणं अहं देवाणुप्पिया ! ताओ देवलोयाओ आउक्ख-एणं जाव दारियत्ताए पच्चायाया) तुम लोगों के च्युत होने के बाद हे देवानुप्रियो ! मैं भी उस देवलोक से आयुक्षय हो जाने के कारण च्युत हुआ-और च्युत होकर कन्या रूप से उत्पन्न हो गया हूँ ।

(तएणं तुव्भे देवाणुप्पिया ! कालमासे कालं किच्चा जयन्ते विमाणे उववण्णा तत्थणं तुव्भे देसूणाइं वत्तीसाइं सागरोवमाइं ठिई, तएणं तुव्भे ताओ देवलोयाओ अणंतरं वयं चइत्ता इहेव जंबूद्वीवे २ जाव साइं २ रज्जाइं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ)

हे देवानुप्रियो ! तमे काल मासमां मृत्युना वण्णते काल करीने जयन्त विमानमां देवपर्यायथी जन्म पाभ्या, त्यां तमारी अधानी अत्रीस (३२) सागरनी स्थिति करतां कंठ्ठि ओछी ओटली स्थिति थछ. न्यारे आ स्थिति पूरी थछ त्यारे तरत ज तमे त्यांथी यवीने आ जंबूद्वीपमां उत्पन्न थया छे अने पोतपोतानां राज्यानुं शासन अलाववा लाग्या छे.

(तएणं अहं देवाणुप्पिया? ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं जाव दारियत्ताए पच्चायाया)

त्यारणाइ हे देवानुप्रियो ! हुं पणु देवलोकमांथी आयुक्षम होवा अद्व आवीने अही पुत्री रूपमां जन्म पाभी छुं.

પૂર્વજન્મવૃત્તાન્ત સ્મારયન્તી મહી યદવોચત્ તદ્ ગાથયા પ્રાહ-કિં થ તયં ઇત્યાદિ।
મો રાજાનઃ કિં તદ્ વિસ્મૃતં યુષ્માભિઃ તદા=તસ્મિન્ કાલે પૂર્વભવે જયન્તપ્રવરે=
જયન્તનામકેડનુત્તરવિમાને ‘દેવાઃ’ દેવાભૂત્યા ‘બુથ્યા’ યૂયન્ ઉપિતઃ = નિવાસં
કૃતવન્તઃ, ‘થ’ ઇતિ વાક્યાલઙ્કારે ‘સમયનિબદ્ધાં=વયં પરસ્પરેણ પ્રતિવોધનીયા’
ઇત્યેવં સંકેતેન નિબદ્ધાં = પરિગૃહીતાં, તાં દેવસમ્બન્ધિનીં જાતિં જન્મ. ‘સંભરહ’
સંસ્મરતેતિ ॥ સૂ૦ ૩૪ ॥

મૂલમ્-તણં તેસિં જિયસત્તપામોક્ષાણં છળહં રાયાણં મ-
હીણ વિદેહરાયવરકન્નાણ અંતિણ એયમદ્વંસોચ્ચાણિસમ્મ સુમેળં
પરિણામેણં પસત્થેણં અજ્ઞવસાણેણં લેસાહિં વિસુજ્ઞમાણીહિં
તયાવરણિજ્જાણં૦ કમ્માણં સ્વઓવસમેણં ઈહાવોહમગ્ગણગવેસણં
કરેમાણાણં સણિણજ્જાઇસ્સરણે સમુપ્પન્ને. એયમદ્વં સમ્મં અભિ-
સમાગચ્છંતિ, તણં મલ્લી અરહા જિયસત્તપામોક્ષે છપ્પિ
રાયાણો સમુપ્પણ્ણજાઇસરણે જાણિત્તા ગઘ્ભઘરાણં દારાઇં વિહા-
ડાવેઇ, તણં તે જિયસત્તપામોક્ષા જોણેવ મહી અરહા તેણેવ

હસી પૂર્વોક્ત-પૂર્વજન્મકે વૃત્તાન્ત કો ડન છહ જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓં
કો યાદ કરાતો દુઈ મલ્લી કુમારીને જો કુછ કહા વહી ગાથા દ્વારા સૂત્ર-
કાર પ્રદર્શિત કરતે હેં-વહ ગાથા “ કિં થ તયં પમ્હુદ્ડં ” ઇત્યાદિ યહ હૈ ।
હસકા તાત્પર્ય યહ હૈ-હે રોજાઓં ! કયા આપલોગ વહ પૂર્વભવ ભૂલ
ગયે કિ જિસમેં હમ સવલોગ જયન્ત નામકે અનુત્તર વિમાન મેં દેવ હોકર
રહે હેં । સો “ હમ પરસ્પર મેં એક દૂસરે કો પ્રતિવોધિત કરેંગે ” એસી
પ્રતિજ્ઞાસે પ્રતિવદ્ધ ડસ દેવ ભવસમ્બન્ધી જન્મકો અવ યાદ કરો ॥સૂ૦ ૩૫॥

આ પૂર્વજન્મની વિગત છએ છતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓને બતાવતી
મલ્લીકુમારીએ જે કંઈ કહું છે તે અહીં સૂત્રકાર ગાથા દ્વારા સ્પષ્ટ કરે છે-
(કિંથ તયં પમ્હુદ્ડં) ઇત્યાદિ

એનો અર્થ આ પ્રમાણે થાય છે કે, હે રાજાઓ શું તમે લોકો પૂર્વ
ભવને ભૂલી ગયા છો કે જ્યારે અમે બધા જયન્ત નામના અનુત્તર વિમાનમાં
દેવ થઈને રહ્યા હતા. તો “ અમે એક બીજાને પ્રતિબોધિત કરીશું. ” આ
પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞાબદ્ધ થઈને મેળવ્યા તે દેવભવનો જન્મમે તમે યાદ કરો. ॥સૂ “૩૫”॥

उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता तएणं महव्वलपामोक्खा सत्तविय
 वालवयंसा एगयओ अभिसमन्नागयायावि होत्था तएणं मल्ली
 अरहा ते जियसत्तप्पामोक्खे छप्पियरायाणो एवं वयासी-
 एवं खलु देवाणुप्पिया ! संसारभयउविग्गा जाव पव्वयामि, तं
 तुब्भे णं किं करेह किं च ववसह जाव किं भे हियसामत्थे ?,
 तएणं जियसत्तप्पामोक्खा मल्लिं अरहं एवं वयासी - जइणं
 तुब्भे देवाणुप्पिए संसार जाव पव्वयह अम्हे णं देवाणुप्पिए !
 के अण्णे आलंबणे वा आहारे वा पडिवंधे वा जह चेव णं
 देवाणुप्पिए ! तुब्भे अम्हेइओ तच्चेभवग्गहणे बहुसु कज्जेसु
 य मेढी पमाणं जाव धम्मधुरा होत्था, तहा चेव णं देवाणु-
 प्पिये ! इण्हिपि जाव भविस्सह, अम्हे वि य णं देवाणुं ! संसार
 भयउविग्गा जाव भीया जम्मणमरणाणं देवाणुप्पियाणं सद्धिं
 मुंडा भवित्ता जाव पव्वयामो । तएणं मल्ली अरहा ते जियस-
 त्तपामोक्खे एवं वयासी-जण्णं तुब्भे संसार जाव मए सद्धिं
 पव्वयह, तं गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया सएहिं रज्जेहिं जेठ्ठे
 पुत्ते रज्जे ठावेह, ठावित्ता पुरिससहस्सवाहिणीओ सीयाओ
 दुरूहह दुरूढा समाणा मम अंतियं पाउब्भवह, तएणं ते
 जियसत्तप्पामोक्खा मल्लिस्स अरहओ एयमट्ठं पडिसुणोति, तएणं
 मल्ली अरहा ते जियसत्तू गहाय जेणोव कुंभए तेणोव उवाग-
 च्छइ, उवागच्छित्ता कुंभगस्स पाएसु पाडेइ, तएणं कुंभए ते
 जियसत्तप्पामोक्खे विपुलेणं असण४ पुप्फवत्थगंधमल्लालंकारेणं

सकारेइ जाव पडिविसज्जेइ, तएणं ते जियसत्तूपामोक्खा कुंभ-
एणं रण्णा विसज्जित्ता समाणा जेणेव साइं२ रज्जाइं जेणेव
नगराइं तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता सगाइं रज्जाइं उव-
संपज्जित्ता विहरंति, तएणं मल्ली अरहा 'संवच्छरावसाणे
निक्खमिस्सामि' ति मणं पहारेइ ॥ सू० ३६ ॥

टीका—'तएणं तेसिं' इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु तेषां जितशत्रुप्रमुखाणां
षण्णां राज्ञां, मल्लया विदेहराजवरकन्याया अन्तिके=समीपे 'एयमट्ठं' एतमर्थं=
पूर्वभववृत्तान्तरूपमुक्तमर्थं श्रुत्वा=आकर्ण्य, निशम्य=हृद्यध्याय्य, शुभेन परिणामेन
प्रशस्तेनाध्यवसायेन लेख्याभिः 'विमुज्झमाणीहिं' विशुद्ध्यन्तीः 'तयावरणिज्जाणं'
तदावरणीयानां=ज्ञानावरणीयादीनां, कर्मणां क्षयोपशमेन 'ईहावोहमग्गगवेसणं'
इहाऽवोहमार्गेण गवेसणम्-ईहा-अर्थ विशेष विषयकसमालोचनाभिमुखो मतेव्या-

'तएणं तेसिं जियसत्तू पामोक्खाण' इत्यादि

(तएणं) इस के बाद (तेसिं जियसत्तूपामोक्खाणं) छण्हं रायाणं
मल्लीए विदेहरायवरकन्याए अंतिए एयमट्ठ सोच्चा णिसम्म, सुभेणं
परिणामेणं पसत्थेणं अज्झवसाणेणं लेसाहिं विमुज्झमाणीहिं तयावर
णिज्जाणं० कम्माणं खओवसमेणं ईहावोयमग्गणगवेसणकरेमाणार्णं
सण्णि जइस्सरणे समुप्पन्ने) उक्त जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं को जब
उन्हों ने विदेहराजवरकन्या मल्ली कुमारी से इस प्रकार सुना और
उसका मन से अच्छी तरह विचार किया-तो शुभ परिणाम से प्रशस्त
अध्यवसाय से लेख्याओं की विशुद्धि से, तथा तदावरणीयकर्मों के

'तएणं तेसिं जियसत्तू पामोक्खाणं' इत्यादि ।

टीकार्थ—(तेसिं जियसत्तू पामोक्खाणं) छण्हं रायाणं मल्लीए विदेहरायवरकन्याए
अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म, सुभेणं परिणामेणं पसत्थेणं अज्झवसाणेणं लेसाहिं
विमुज्झमाणीहिं तयावरणिज्जाणं० कम्माणं खओवसमेणं ईहावोयमग्गणगवेसण
करेमाणार्णं सण्णिजाइस्सरणे समुप्पन्ने)

एतशत्रु प्रमुख छहो राजाओओ न्यारे विदेहराजवर कन्या मल्ली-
कुमारीना सुभथी आ भधी पूर्वभवनी विगत सांखणी अने मनभां तेना उपर
सारी पेठे विचार कथो त्यारे शुभ परिणामथी, प्रशस्त अध्यवसायथी लेख्या-
ओनी विशुद्धिथी तेमज तदावरणीय कर्मोना क्षयोपशमथी, छहो, अपोछ,

પારઃ, વિચાર इत्यर्थः । स चात्र—“ किं मल्ली कथित पूर्वभववृत्तान्तस्तथा संजातः, अपिच देवभवं प्राप्य जयन्तविमाने किं वयमवस्थिता आस्मे ” त्वेवंरूपो बोध्यः । अपोहः—निश्चयः, स चेत्थम्—उक्तविचारे निरन्तरसंलग्नाया बुद्धेः परिणामः खल्वेवमभवत्—“ मल्ल्युक्तरीत्या निश्चयेन वयं सप्तानगाराः पूर्वभवे तपोऽनुष्ठानं कृतवन्तः, तत्प्रभावान्च जयन्तविमाने देवत्वेन संजाता ” इति । ईहापोहाभ्यां

ક્ષયોપશમ સે ઈહા, અપોહ માર્ગેણ એવં ગવેષણ કરને પર સંજ્ઞિ જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન હો ગયા । અર્થ વિશેષ કો વિષય કરને વાલી સમાલોચના કી તરફ ઈચ્છતા હુઆ જો મતિ વ્યાપારરૂપ વિચાર હોતા હૈં ઉસકા નામ ઈહા હૈં । યહાં હસકા સમન્વય હસ તરહ સે સમજ્ઞના ચાહિયે—મલ્લી કુમારી ને જો પૂર્વભવીય વૃત્તાન્ત કહા હૈં વહ કયા ઉસી તરહ સે હુઆ હૈં

કયા દેવ ભવ કો પ્રાપ્તકર હમ લોગ જયન્ત વિમાન મેં સાથ રહે હૈં ? ઈહા કે બાદ જો નિશ્ચય રૂપ બોધ હોતા હૈં ઉસકા નામ અપોહ હૈં—હસકા સંબંધ યહાં હસ પ્રકાર સે જાનના ચાહિયે—જબ ઉક્ત વિચાર મેં બુદ્ધિ સંલગ્ન હો ગઈ તો ઉસકા પરિણામ હસ પ્રકાર નિકલા—ઠીક હૈં—મલ્લી કુમારી કે કથનાનુસાર હમ સાતોં અનગારોં ને તપોઅનુષ્ઠાન નિયમતઃ કિયા હૈં—હસસે ઉસકે પ્રભાવ સે હમ લોગ કાલ માસ મેં કાલકર જયન્ત વિમાન મેં દેવ કી પર્યાય અવસ્થા ઉત્પન્ન હુએ હૈં । હસ પ્રકાર કા ઈહિત અર્થ મેં જો નિશ્ચયાત્મક વિચાર હોતા હૈં વહી અપોહ હૈં ।

માર્ગેણ અને ગવેષણ કરવાથી તેમને સંજ્ઞી-જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન થયું. અર્થ વિશેષને વિષય બનાવીને સમાલોચના તરફ વળતો જે મતિવ્યાપાર રૂપ વિચાર હોય છે તે 'ઇહા' છે. અહીંયા ઇહા વિષેનો સંબંધ આ રીતે સમજવો જોઈએ કે મલ્લીકુમારીના મુખેથી પૂર્વભવની વિગત સાંભળીને રાજાઓના મનમાં જે આ પ્રભાવેના વિચારો ઉત્પન્ન થયા કે મલ્લીકુમારીએ જે પૂર્વભવનું વૃત્તાન્ત કહ્યું છે તે શું ખરેખર તેમજ હશે !

દેવભવ મેળવીને શું અમે બધા એકી સાથે જયન્ત વિમાનમાં રહ્યા છીએ ? ઇહા પછી જે નિશ્ચય રૂપ બોધ થાય છે તેનું નામ અપોહ છે, તેને સંબંધ અહીં આ પ્રભાવે સમજવો જોઈએ કે જ્યારે પૂર્વભવના વિચારોમાં બુદ્ધિ સંલગ્ન થઈ ગઈ ત્યારે તેના પરિણામમાં તેઓના મનમાં આ પ્રભાવેનો નિશ્ચય થયો કે 'ઠીક છે' મલ્લીકુમારીના કહેવા મુજબ અમે સાતે અનગારોએ મળીને નિયમ પૂર્વક તપસ્યા કરી છે તેના પ્રભાવથી અમે લોકો કાળ માસમાં કાળ કરીને જયન્ત વિમાનમાં દેવની પર્યાયથી ચોક્કસપણે જન્મ પ્રાપ્ત્યો હોઈશું. આ રીતે ઇહિત અર્થમાં જે નિશ્ચયાત્મક વિચાર ઉત્પન્ન હોય છે તે જ અપોહ છે.

નિશ્ચિતોર્થો માર્ગણગવેષણાભ્યાં દૃઢીભવતીત્યતઆહ — ‘ મર્ગણગવેષણ ’ इति, માર્ગણ-ઈદાપોહાભ્યાં નિશ્ચિતાર્થેઽન્વયધર્માલોચનં અન્વયઃ-સદ્ભાવઃ-યથા-અસ્માસુ સપ્તસુ પરસ્પર સુહૃદ્ભાવ વિષયવિરાગદર્શનેન પૂર્વભવે સદાવસ્થાનપૂર્વકં તપશ્ચરણં, તદનુ જયન્તવિમાનાવસ્થાનં દૃઢં નિશ્ચીયતે, ગવેષણમ્-ઈદાપોહાભ્યાં નિશ્ચિતેઽર્થે વ્યતિરેકધર્માલોચનમ્ વ્યતિરેકો નામ-અભાવઃ, યથા-અસ્માસુ સપ્તસુ યદિ પરસ્પરસુહૃદ્ભાવો ન સ્યાત્, તથા યદિ વિષયવિરાગો ન સ્યાત્, તર્હિ પૂર્વભવસમ્બન્ધિ સદાવસ્થાનપૂર્વકં તપશ્ચરણ જયન્તવિમાનાવસ્થાનં ચ ન સ્યાત્, इत्येवमन्वयव्यतिरेक-ધર્માલોચનાદુક્તાર્થસ્ય નિશ્ચયો દૃઢતરો ભવતીતિ તદેવમીદાઽપોહમાર્ગણગવેષણં

ईहा और अपोह से निश्चिन किया गया पदार्थ मार्गण और गवेषण से दृढ हो जाना है । मार्गण शब्द का अर्थ है ईहा । और अपोह से निश्चित हुए अर्थ में अन्वय धर्म की पर्यालोचना करना । जैसे ऐसा विचार आना कि इन सातोमें जब परस्पर में सुहृद्भाव (मैत्री भाव) और विषय विराग देखा जाता है तो इस से यह बात दृढरूप से निश्चित हो जाती है कि इन लोगों ने सदावस्थान पूर्वक तपश्चरण किया है और बाद में जयन्त विमान में ये उत्पन्न हुए हैं । गवेषण शब्द का अर्थ है ईहा और अपोह से निश्चिन हुए पदार्थ में व्यतिरेक धर्म की आलोचना करना । जैसे इन सातों में यदि परस्पर में सुहृद्भाव तथा विषय विराग नहीं होता तो पूर्वभव में इन का साथ २ रहकर तपश्चरण करना, तथा जयन्त विमान में उत्पन्न होने भी नहीं होता ।

इस तरह अन्वय और व्यतिरेक धर्म की आलोचना से उक्तार्थ का निश्चय दृढतर हो जाता है । संज्ञी जीवों के पूर्व भव का ही स्मरण इस

ઈહા અને અપોહથી નિશ્ચિત કરાએલો પદાર્થ માર્ગણ તેમજ ગવેષણથી દૃઢ થઈ જાય છે. માર્ગણ શબ્દનો અર્થ આ પ્રમાણે છે કે ઈહા અને અપોહથી નિશ્ચિત થયેલા અર્થમાં અન્વય ધર્મની પર્યાલોચના કરવી. જેમકે અત્યારે સાતેમાં પરસ્પર મિત્રભાવ અને વિષય વિરાગ (વિશેષ રાગ) જોવાય છે ત્યારે એનાથી આ વાત ચોક્કસપણે પુષ્ટ થાય છે કે આ લોકોએ સદાવસ્થાનપૂર્વક પૂર્વભવમાં તપશ્ચરણ કર્યું છે અને ત્યારબાદ તેઓ જયન્ત વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયા છે. ‘ ગવેષણ ’ શબ્દનો અર્થ છે, ઈહા અને અપોહથી નિશ્ચિત થયેલા પદાર્થમાં વ્યતિરેક ધર્મની આલોચના કરવી. જેમકે આ માનેમાં હમણાં એક ધીજા માટે સુહૃદ્ભાવ તેમજ વિષય વિરાગ હોત નહિ તો પૂર્વભવમાં તેમનું સાથે રહીને તપ કરવું તેમજ જયન્ત વિમાનમાં જન્મ પામવું પણ થાત નહિ.

આ રીતે અન્વય અને વ્યતિરેક ધર્મની આલોચનાથી ઉપર વર્ણવનામાં આવેલા અર્થનો નિશ્ચય દૃઢ રૂપે થઈ જાય છે. સંજ્ઞી જીવોના પૂર્વભવનું સ્મર-

કુર્વતાં ‘સણિજ્ઞાઈસરણે’ સંજ્ઞિનાતિસ્મરણં=સંજ્ઞિનાં મનોયુક્તાનાં જાતિઃ પ્રાક્તનં
જન્મ તસ્યાઃ સ્મરણં, જાતિસ્મરણં સંજ્ઞિનામેવમવતિ નત્વસંજ્ઞિનામિતિ વ્રોધયિતું
સંજ્ઞીતિ વિશેષણં પ્રયુક્તમિતિભાવઃ । સમુત્પન્નં=સંજાતમ્, ઈદાપોહાદિકરણેન
જિતશત્રુપ્રમુખાણાં પળ્લાં રાજાં પૂર્વભવસમ્બન્ધિ સકલવૃત્તાન્તસ્મરણમભૂદિતિ સંક્ષેપઃ ।
‘એયમદ્વં’ ઇત્યાદિ । એતમર્થ સમ્યગભિસમાગચ્છન્તિ તેન જાતિસ્મરણેન પૂર્વભવ
સમ્બન્ધિસકલવૃત્તાન્તં સમ્યગ્ જ્ઞાતવન્ત ઇત્યર્થઃ ।

તતસ્તદનન્તરં મલ્લી ‘અરહા’ અર્હન્ જિતશત્રુપ્રમુખાન્ પડપિ રાજાઃ સમુત્પન્ન-
જાતિસ્મરણાન્ જ્ઞાત્વા ગર્ભગૃહસ્ય દ્વારાણિ ‘વિદાડાવેઈ’ વિદાટયતિ-ઉદ્દાટયતિ ’
તતસ્તદનન્તરં ચલુ તે જિતશત્રુપ્રમુખાઃ યત્રૈવ મલ્લી અર્હન્ તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ઉપા-

જાતો સ્મરણ જ્ઞાની જીવ કો હાંતા હૈ-અર્થાત્ જાતિ સ્મરણ જ્ઞાની સંજ્ઞી
જીવ કો હી હોતા હૈ-અસંજ્ઞી જીવ કો નહીં । હસી વાન કો પ્રકટ કરને
કે લિયે “સંજ્ઞી” યહ વિશેષણ દિયા હૈ । હસ પ્રકાર ઈદા, અપોહ
આદિ કે કરને સે ઉન જિતશત્રુ પ્રમુખ છહોં રાજાઓં કો પૂર્વભવ સંબંધી
સકલ વૃત્તાન્ત સ્મૃત હો ગયા । યહી વાત “એયમદ્વં સમ્મં અભિસમા-
ગચ્છંતિ” હસ સૂત્રાંશ દ્વારા સૂત્રકાર ને પ્રકટ કી હૈ (તણં મલ્લી
અરહા જિયસત્તૂ પામોક્રે છપ્પિરાયાણો સમુત્પન્નજાઈસરણે જાણિત્તા
ગમ્મધરાઈં દારાઈં વિદાડાવેઈ) હસ કે વાદ મલ્લી અરિહંત ને ઉન
જિતશત્રુ પ્રમુખ છહોં રાજાઓં કો ઉત્પન્ન જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન વાલા જાન
કર ગર્ભગૃહોં કે દ્વારોં કો ઉદ્દાટિત કરવા દિયા । (તણં તે જિયસત્તૂ
પામોક્રે મલ્લી અરહા તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ) દ્વારોં કે ઉદ્દાટિત હોતે
હી જિતશત્રુ પ્રમુખ મચ હી રાજા જહાં મલ્લી કુમારી થીં વહાં આયે ।

જીજ્ઞાસા જાતિસ્મરણ જ્ઞાનાં જીવને હોય છે એટલે કે જાતિસ્મરણ જ્ઞાન
સંજ્ઞી જીવને જ થાય છે, અસંજ્ઞી જીવને નહિ એ વાતને સ્પષ્ટ કરવા માટે
જ અહીં ‘સંજ્ઞી’ વિશેષણ આપવામાં આવ્યું છે આ રીતે ઈદા અપોહ વગેરેથી
જિતશત્રુ પ્રમુખ છએ રાજાઓને પૂર્વભવ સંબંધી બધું જ્ઞાન થઈ ગયું. એ જ
વાત (એયમદ્વં સમ્મં અભિસમાગચ્છતિ) આ સૂત્ર શ વડે સૂત્રકારે સ્પષ્ટ કરી છે.

(તણં મલ્લી અરહા જિયસત્તૂ પામોક્રે છપ્પિરાયાણો સમુત્પન્નજાઈસરણે
જાણિત્તા ગમ્મધરાઈં દારાઈં વિદાડાવેઈ)

ત્યારબાદ મલ્લી અરિહંતે છએ જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓને જાતિ-
સ્મરણજ્ઞાનથી યુક્ત થયેલા બાણીને ગર્ભગૃહોના બારણાઓ ઉઘડાવી દીધા.
(તણં તે જિયસત્તૂ પામોક્રે જોણેવ મલ્લી અરહા તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ)
બારણાઓ ઉઘડતાં જ જિતશત્રુ પ્રમુખ છએ રાજાઓ મલ્લીકુમારી પાસેઆવી ગયા.

गत्य तदनु पूर्वभवस्य महाबलप्रमुखाः सप्ताऽपि बालवयस्याः बालमित्राणि
'एगयओ' एकत्र एकस्मिन् स्थाने 'अभिसमन्नागया' अभिसमन्वागताः संमि-
लिताश्चान्यभूवन् 'ततस्तदनन्तरं खलु मल्ली अरहन् तान् जितशत्रुप्रमुखान् षडपि
राज्ञः प्रत्येवमवादीत्-हे देवानुप्रियाः । एवं खलु अहं संसारभयोद्विग्ना=चतुर्गतिक
भवभ्रमणभयाद्ब्याकुला, यावत् प्रव्रजामि=दीक्षां ग्रहीष्यामि तत्=तस्माद्, यूयं
खलु 'किं करेह' किं कुरुथ=किं करिष्यथ, वर्तमानसामीप्ये भविष्यति वर्तमानवत्प्र-
योगः । 'किं च ववसह' किं च व्यवस्यथ, कं व्यवसायम् उद्यमं करिष्यथ, यावत्-
किं भे हियसामत्थे' किं गृहे निवत्स्यथ, कामसुखानि किं भोक्ष्यथ किं वा प्रव्रजिष्यथ,
किं युष्माकं हृदयसामर्थ्यम्-कीदृशं मनोबलं युष्माकम् । ततस्तदनन्तरं खलु
जितशत्रुप्रमुखाः षडपि राजानो मल्लीमरहन्तं प्रत्येवमवदन्-हे देवानुप्रियाः । यदि

(उवागच्छित्ता तएणं महव्वलपामोक्खा सत्तविय बालवयंसा एगयओ
अभिसमन्ना गयायावि होत्था) वहां जाकर पूर्वभव के महाबल प्रमुख
सातों ही बालवयस्य इस तरह एकस्थान पर संमिलित हो गये (तएणं
मल्ली अरहा ते जियसत्तू पामोक्खे छप्पियरायाणो एवं वयासी) इस
के बाद मल्ली कुमारी अरिहंत ने उन जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं से
इस प्रकार कहा (एवं खलु देवानुप्रिया संसारभय उद्विग्गा जाव
पव्वयामि) हे देवानुप्रियों ! संसारभय से उद्विग्न बनी हुई मैं तो दीक्षित
होती हूँ- (तं तुव्वेणं किं करेह किंच ववसह जाव किं भे हियसामत्थे)
अब-तुम सब कहो क्या करोगे क्या उद्यम करोगे घर में रहोगे-काम
सुखों को भोगोगे या संयम लोगे ? कहो तुम्हारा मनोबल कैसा है ?
(तएण जियसत्तू पामोक्खा मल्लि अरहं एवं वयासी) मल्ली अरिहंत

(उवागच्छित्ता तएणं महव्वलपामोक्खा सत्तविय बालवयंसा एगयओ
अभिसमन्नागया यावि होत्था)

आ रीते पूर्वभवना मंडाणज प्रमुण साते णाणमित्रो ओउ स्थाने लेगा थया.

(तएणं मल्ली अरहा ते जियसत्तू पामोक्खे छप्पियरायाणो एवं वयासी)
त्यारणाद् मल्लीकुमारी अरिहंते शतशत्रु प्रमुण छये राज्ञेयाने आ प्रमाणे
कहुं के एवं खलु देवानुप्रिया संसारभयउद्विग्गा जाव पव्वयामि) हे
देवानुप्रियो संसारना त्रासथी कटाणीने हुं तो डवे दीक्षा अडथु कइं छुं.

तुव्वेणं किं करेह किं च ववसह जाव किं भे हियसामत्थे)

पणु डवे तमे णधा शुं करेशो ? शो उद्यम करेशो ? धरमां रडेशो, काम
सुणो लोगवशो के समयम अडथु करेशो ? णतावे तमाइं सामर्थ्यं केवुं छे ?

(तएणं जियसत्तू पामोक्खा मल्लि अरहं एवं वयासी)

यूयं संसारभयोद्विग्ना यावत् प्रव्रजथ=प्रव्रजिष्यथ, अस्माकं खलु हे देवानुप्रियाः ! किमन्यदालम्बनं वा सहायो वा कोऽन्य आधारी वा=आश्रयो वा, कः प्रतिबन्धो अकार्यकरणे प्रतिरोधकः सन्मार्गे स्थापयितुं धर्मोपदेशक इत्यर्थः वा, यथैव खलु हे देवानुप्रियाः ! यूयमस्माकमितस्तृतीयभवग्रहणे बहुषु कार्येषु च मेधिः मेधिव-
दालम्बनम्-आधारी वा किं च यूयं प्रमाणं=युष्माननुसृत्य वयमास्मेत्यर्थः, यावद्-
चक्षुर्भूतः=नेत्रवत् समविषममार्गदर्शकाः, धर्मधुराः=धुरइवधुरः धर्मस्य धुरः=वाहका
धर्मप्रवर्तका इत्यर्थः । अस्माकं धर्मरक्षका यूयमास्त, तथैव खलु हे देवानुप्रियाः !

की ऐसी बात सुनकर उन जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं ने उन मल्ली अरिहंत से इस प्रकार कहा—(जइणं तुव्मे देवाणुप्पिए संसार जाव पव्वयह, अम्हे णं देवाणुप्पिए ! के अण्णे आलंबणे वा आहारे वा पडिवंधे वा तह चेवणं देवाणुप्पिए ! तुव्मे अम्हे इओ तच्चे भव-
ग्गहणे बहुसु कज्जेसु य मेढीपमाणं जाव धम्मधुरा होत्था) हे देवा-
नुप्रिये ! जब तुम संसार के भय से उद्विग्न होकर यावत् दीक्षा संयम अंगीकार करना चाहती हो तो हे देवानुप्रिये ! कहो फिर हमे तुम्हारे सिवाय अब और कौन दूसरा सहाय करने वाला होगा—कौन हमारा आलंबनभूत होगा कौन हमारा आधार होगा कौन हमें अकार्य करने से मना करने वाला होगा—कौन सन्मार्ग में स्थापित करने के लिये धर्म का उपदेश दाता होगा— । जिस प्रकार आप आज से तीसरे भव में हमारे लिये अनेक कार्यों में मेधि की तरह आलंबन रूप हुए आधार भूत हुए प्रमाणभूत हुए, सम विषम मार्ग का दर्शक होने से चक्षुर्भूत

मल्ली अरिहंतना आ प्रमाणे विचारो सांलणीने ते एतशत्रु प्रमुख छहो राजाओओ मल्ली अरिहंतने कह्युं हे

(जइणं तुव्मे देवाणुप्पिए संसार जाव पव्वयह, अम्हे णं देवाणुप्पिए ! के अण्णे आलंबणे वा आहारे वा पडिवंधे वा तह चेव णं देवाणुप्पिए ! तुव्मे अम्हे इओ तच्चे भवग्गहणे बहुसु कज्जेसु य मेढी पमाणं जाव धम्मधुरा होत्था)

हे देवानुप्रिय ! संसार लयथी व्याकुल थधने न्यारे तमे पोते दीक्षा संयम स्वीकारवा छच्छे छे त्यारे हे देवानुप्रिये ! बतावे तमारा वगर अमारो सहायक पीन्ने कोणु छशे ? अमारो आलंणन कोणु छशे ? अमारो आधार कोणु छशे ? पोटां काम करतां अभने रोकनार कोणु छशे ? अमारा नेवा ने सन्मार्ग तरइ वाणनार धर्माना उपदेशक कोणु छशे ? जेम आलंथी पडेलाना त्रीम लवमां अमारा माटे धणां कामोमां तमे मेधिनी जेम आलंणन इप थया, आधार भूत थया प्रमाण भूत थया, समविषम मार्गने बतावनार होवा भदल अक्षुभूत थया, धर्मनी धुराइप थया, धर्माना मार्गमां प्रवृत्ति करावनार

‘इहिंहिं’ इदानीमपि यावद् भविष्यथ । वयमपि खलु हे देवानुप्रियाः ! संसार-
भयोद्विग्नाः यावद् भीता ‘जन्ममरणाणं’ जन्ममरणेभ्यः आर्षत्वात्पञ्चम्यर्थे
पण्ठी, ‘देवाणुप्पियाणं’ देवानुप्रियैः युष्माभिः सार्द्धं मुण्डा भूत्वा यावत्-प्रव-
जामः=दीक्षां ग्रहीष्यामः, ततः-जितशत्रुप्रमुखानां तेषां वचनं श्रुत्वा, खलु मल्ली
अर्हन् ताव् जितशत्रुप्रमुखान् एवमवादीत्-यदि खलु यूयं संसारभयोद्विग्नाः यावद्
मया सार्धं प्रवजथ, तत्=तस्मात् गच्छत खलु यूयं हे देवानुप्रियाः ! स्वेषु स्वेषु
राज्येषु ज्येष्ठान् पुत्रान् राज्ये स्थापयत, स्थापयित्वा पुरुषसहस्रवाहिनीः शिविकाः
दूरोहत=आरोहत, दूरुढाः सन्तो ममान्तिकं पादुर्भवतः आगच्छत । ततस्तदनन्तरं

हुए, धर्म को धुरा रूप हुए-धर्ममार्ग में प्रवृत्ति कराने वाले हुए (तहा
चेव णं देवाणुप्पिए ! इहिंहिं जाव भविस्सह) उसी प्रकार इस भव में
भी आप ही होवे (अम्हे वि य णं देवाणु० संसारभयउद्विग्गा जाव
भीया जन्ममरणाणं देवाणुप्पियाणं सद्धिं मुंडा भवित्ता जाव पव्वयामो)
इसलिये-हम भी हे देवानुप्रिये ! संसारभय से उद्विग्न बने हुए यावत्
जन्म मरण से भीत हुए आप देवानुप्रिय ! के साथ ही मुंडित होकर
यावत् जिन दीक्षा ग्रहण करेंगे ।

(तएणं मल्ली अरहा ते जियसत्तू पामोकखे एवं वयासी-जणं
तुब्भे संसार जाव मए सद्धिं पव्वयह, तं गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया !
सएहिं २ रज्जेहिं जेठे पुत्ते रज्जे ठावेह ठावित्ता पुरिससहस्स वाहिणी-
ओ सीयाओ दुरूहह) इस के बाद मल्ली अरिहंत ने उन जितशत्रु
प्रमुख राजाओं से इस प्रकार कहा-यदि तुम सब संसारभय से उद्विग्न

थया (तहा चेव णं देवाणुप्पिए ! इहिंहिं जाव भविस्सह) ते प्रभाणु आ
लवमां पणु तमे न् अमने धर्मां प्रवृत्ति करावतार थाओ।

(अम्हे वि य णं देवाणु० संसारभयउद्विग्गा जाव भीया जन्ममरणाणं
देवाणुप्पियाणं सद्धिं मुंडा भवित्ता जाव पव्वयामो)

ओटला भाटे हे देवानुप्रिये ! संसार लयथी व्याकुल तेमन् न् जन्म मरणुना
लयथी त्रस्त थयेता अमे पणु हे देवानुप्रिय तमारी साथे न् मुंडित थधने
जिन दीक्षा स्वीकारीशुं.

(तएणं मल्ली अरहा ते जियसत्तू पामोकखे एवं वयासी- जणं तुब्भे संसार
जाव मए सद्धिं पव्वयह, तं गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! सएहिं २ रज्जेहिं
जेठे पुत्ते रज्जे ठावेह, ठावित्ता पुरिससहस्स वाहिणीओ सीयाओ दुरूहह)

त्यार पछी मल्ली अरिहंते जितशत्रु प्रमुख राजाओं ने आ प्रभाणु कहुं
हे ने तमे अथा संसार लयथी व्याकुल थधने मारी साथे जिन दीक्षा ग्रहण

खलु ते जितशत्रुप्रमुखाः 'मल्लिस्स अरहतो' मल्लया अर्हतः, एतमर्थ=उक्तरूपमर्थं प्रतिगृण्वन्ति, स्वीकुर्वन्ति स्म ।

ततः खलु मल्ली अर्हन्, तान् जितशत्रुप्रमुखान् पडपि राज्ञो गृहीत्वा=सार्धनीत्वा यत्रैव कुम्भको राजा तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य कुम्भकस्य पादयोः 'पाडेइ' पातयति=प्रणमयति, ततः खलु कुम्भको राजा तान् जितशत्रुप्रमुखान् विपुलेन=प्रचुरेण, अशनपानखाद्यस्वाद्येन=चतुर्विधाऽऽहारेण, पुष्पवस्त्रामाल्याल-

હોકર મેરે સાથ જિન દીક્ષા ધારણ કરના ચાહતે હો તો હે દેવાણુપ્રિયો ! જાઓ ઓર અપને અપને રાજ્ય મેં પહિલે અપને આને જ્યેષ્ઠ પુત્ર કો સ્થાપિત કરો-સ્થાપિત કરકે ફિર પુરુષ સહસ્ર વાહિની શિવિકાઓં પર બેઠો- (દુલ્હા સમાણા મમ અંતિયં પાઞ્ચમવહ) ડન પર બેઠે હુએ ફિર હમારે પાસ આઓ । (તણેં તે જિયસત્તૂ પામોક્ષવા મલ્લિસ્સ અરહઓ ઇયમઢં પડિસુળેંતિ) હસ પ્રકાર ડન જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓં ને મલ્લી અરિહંત કી હસ વાત કો સ્વીકાર કર લિયા । (તણેં મલ્લી અરહા-તે જિયસત્તૂ ગહાય જેણેવ કુંભએ-તેણેવ ડવાગચ્છઈ, ડવાગચ્છિત્તા કુંભગસસ પાણસુ પાડેઈ, તણેં કુંભએ તે જિયસત્તૂ પામોક્ષે વિપુલેણં અસણ ૪ પુષ્પવત્થગંધમલ્લાલંકારેણં સન્કારેઈ) હસ કે પશ્ચાત્ ડન મલ્લી અરિહંત ને ડન જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓં કો અપને સાથ લિયા ઓર લેકર વે જહાં કુંભક રાજા થે વહાં પહુંચે વહાં પહુંચ કર ડન્હોં ને કુંભક રાજા કે ચરણોંમેં હુકા કર ડન સે વંદના કરવાઈ ।

કરવા ઇચ્છતા હો તો હે દેવાણુપ્રિયો ! પોત પોતાના રાજ્યમા તમે જાઓ અને ત્યાં પડેલાં રાજગાદીએ પોતપોતાના મોટા પુત્રને બેસાડો અને યહી પુરુષ સહસ્રવાહિની પાલખીઓમાં બેસો. (દુલ્હા સમાણા મમ અંતિયં પાઞ્ચમવહ) અને મારી પાસે આવો.

(તણેં તે જિયસત્તૂ પામોક્ષવા મલ્લિસ્સ અરહઓ ઇયમઢં પડિસુળેંતિ)

મલ્લી અરિહંતની આ વાતને બધા જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓએ સ્વીકારી લીધી.

તણેં મલ્લી અરહા તે જિયસત્તૂ ગહાય જેણેવ કુંભએ તેણેવ ડવાગચ્છઈ, ડવાગચ્છિત્તા કુંભગસસ પાણસુ, પાડેઈ, તણેં કુંભએ તે જિયસત્તૂ પામોક્ષે વિપુલેણં અસણ ૪ પુષ્પવત્થગંધમલ્લાલંકારેણં સન્કારેઈ)

ત્યારબાદ મલ્લી અરહંતે જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓને પોતાની સાથે લીધા અને લઈને તેઓ જ્યાં કુંભક રાજા હતા ત્યાં ગયા. ત્યાં જઈને કુંભક રાજાના ચરણોમાં વંદન કરાવ્યાં.

કુંભક રાજાએ પણ જિતશત્રુ પ્રમુખ રાજાઓનો વિપુલ અશન વગેરે ચાર

ङ्कारेण सत्करोति, यावत्-प्रतिविसर्जयति । ततः खलु ते जितशत्रुप्रमुखाः कुम्भकेन
राक्षा विसर्जिताः सन्तः, यत्रैव स्वानि २ राज्यानि, यत्रैव नगराणि तत्रैवोपाग-
च्छन्ति, उपागत्य स्वानि २ राज्यान्पुनरावृत्तिं विहरन्ति । ततः खलु मल्ली अहं
संवच्छरावसाणे 'संवत्सरावसाने=वर्षावसाने' सत्यां ' निखलमिस्सामि ' ति ' निष्क-
मिष्यामीति दीक्षां ग्रहीष्यामीति मनसि प्रधारयति=निश्चिनोति स्म ॥ सू० ३६॥

कुम्भकराजाने भी उन जितशत्रु प्रमुख राजाओं का विपुल अशनादि
रूप चतुर्विध आहार से तथा पुष्प; वस्त्र; गंध माल्यादि से सत्कार
किया । (जाव पडिविसज्जेइ) यावत् फिर उन्हें विसर्जित कर दिया ।
(तएणं ते जियसत्तू पामोक्खा कुम्भए णं रण्णा विसज्जित्ता समाणा
जेणेव साइं साइं रज्जाइं जेणेव नगराइं तेणेव उवागच्छंति उवागच्छि-
त्ता सगाइं रज्जाइं उवसंपज्जित्ता विहरंति तएणं मल्ली अरहा संवच्छ
रावसाणे निखलमिस्सामि ति मणं पहारेइ) कुम्भक राजा के द्वारा वि-
सर्जित होते हुए जितशत्रु प्रमुख राजा जहाँ अपने २ राज्य और उन
में भी जहाँ अपने ५ महल थे वहाँ आये । वहाँ आकर वे सब अपने २
राज्य कार्यो में संलग्न हो गये ।

वर्ष समाप्त होने पर दीक्षा धारण करूँगा ऐसा मल्लि प्रभुने निश्चित
विचार कर लिया । सूत्र " ३६ "

आहारोत्थी तेमञ्च पुष्प, वस्त्र, गंध, माल्य वगैरेथी सत्कार कर्थी. (जाव
पडिविसज्जेइ) त्थारणाद तेमणे विहाय कर्थी.

(तएणं ते जियसत्तू पामोक्खा कुम्भए णं रण्णा विसज्जित्ता समाणा जेणेव
साइं साइं रज्जाइं जेणेव नगराइं तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता सगाइं रज्जाइं
उवसंपज्जित्ता विहरंति, तएणं मल्ली अरहा संवच्छरावसाणे निखलमिस्सामि ति
मणं पहारेइ)

कुम्भक राजाने त्यांथी विहाय थधने एतशत्रु प्रमुख राजाओं जथां पोत-
पोतानुं राज्य अने तेमां पणु जथां पोतपोताना मडेत्थो हुता त्यां गया त्यां
जधने तेमो जधा पोतपोताना राजकाजमां परोवाध गया.

એક વર્ષ પછી દીક્ષા ધારણ કરીશ, મલ્લી પ્રભુએ આ નીતનો ચોક્કસ
વિચાર કરી લીધો હતો. ॥ સૂત્ર " ૩૬ " ॥

मूलम्—तेणं कालेणं तेणं समयणं सकस्सासणं चलइ, तएणं
सक्रे देविंदेअ आसणं चलियं पासइ, पासित्ता ओहिं पउंजइ,
पउंजित्ता मल्लि अरहं ओहिणा आभोएइ, आभोइत्ता इमेया-
रूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पजित्था—एवं खलु जंबूदीवे दीवे
भारहे वासे मिहिलाए कुंभगस्स रन्नो भवणांसि मल्ली अरहा
निक्खमिस्साइ त्ति मणं पहारेइ, तं जीयमेयं तीयपच्चुप्पन्नम-
णागयाणं सक्काणंअरहंताणं निक्खममाणाणं इमेयारूवं अत्थ
संपयाणं दलित्तए, तं जहा—

तिण्णेव य कोडिसया अट्ठासीतिं च होंति कोडिओ ।

असितिं च सयसहस्सा इंदा दलयंति अरहाणं ॥ १ ॥

एवं संपेहेइ, संपेहित्ता वेसमणं देवं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी
—एवं खलु देवाणुप्पिया! जंबूदीवे दीवे भारहे वासे जाव असीति
च सयसहस्साइ दलइत्तए, तं गच्छह णं देवाणुप्पिया ! जंबु-
दीवे दीवे भारहे वासे मिहिलाए कुंभगभवणंसि इमेयारूवे
अत्थसंपदाणं साहराहि, साहरित्ता खिप्पामेवमम एयमाणत्तियं
पच्चप्पिणाहि, तएणं से वेसमाणे देवे सक्केणं देविदेणं देवराएणं
एवं वुत्ते हठे करयल जाव पडिसुणेइ, पडिसुणित्ता जंभए देवे
सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी—गच्छह णंतुब्भे देवाणुप्पिया!
जंबूदीवं दीवं भारहं वासं मिहिलं रायहाणि कुंभगस्स रन्नो
भवणंसि तिन्नेव य कोडिसया अट्ठासीयं च कोडीओ

आसियं च सयसहस्साइं अयमेयारूवं अत्थसंपयाणं साहरेइ,
 साहरित्ता मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणेह, तएणं ते जंभगा
 देवा वेसमणेणं एवं वुत्ता समाणा हट्टतुट्ठा जाव पडिसुणेति,
 पडिसुणित्ता उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमंति,
 अवक्कमित्ता जाव उत्तरवेउव्वियाइं रूवाइं विउव्वंति, विउव्वि-
 त्ता ताए उक्किट्ठाए जाव बीइवयमाणा जेणेव जंबूद्वीवे दीवे
 जेणेव भारहे वासे जेणेव मिहिला रायहाणी जेणेव कुंभगस्स
 रण्णो भवणे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता कुंभगस्स रत्तो
 भवणंसि तिन्नि कोडिसिया जाव साहरंति, साहरित्ता जेणेव
 वेसमणे देवे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता करयल जाव
 पच्चप्पिणंति, तएणं से वेसमणे देवे जेणेव सक्के देविंदे देवराया
 तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता करयल जाव पच्चप्पिणइ,
 तएणं मल्ली अरहा कल्लाकल्लिं जाव मागअहो पायरा सो
 त्ति बहूणं सणाहाण य अणाहाण य पंथियाण य पहियाण य
 करोडियाण य कप्पडियाण य एगमेगं हिरण्णकोडिं अट्ट य
 अणूणाइं सयसहस्साइं इमेयारूवं अत्थसंपदाणं दलयइ, तएणं
 से कुंभए मिहिलाए रायहाणीए तत्थर तहिंर देसेर बहूओ
 महाणससालाओ करेइ, तत्थ णं बहवे मणुयादिणगअइभत्तवे-
 यणा विपुलं असणं पाणं खाइमंसाइमं उवक्खडेंति, उवक्खडित्ता
 जे जहा आगच्छंति तं जहा—पंथिया वा पहिया वा करोडिया
 वा कप्पडिया वा पासंडत्था वा गिहित्था वा तेसिं य तहा

आसत्थस्स वीसत्थस्स सुहासणवरगयस्स तं विपुलं असणं४ परि-
भाएमाणा परिंसेमाणा विहरंति, तएणं मिहिलाए सिंघाडग जाव
वहुजणो अण्णमण्णस्स एवमाइवखइ-एवं भासइ, एवं पन्नवेइ, एवं
परूवेइ, एवं खलु देवाणु० ! कुंभगस्स रण्णो भवणंसि सव्व-
कामगुणियं किमिच्छियं विपुलं असणं४ बहुणं समणाण य
जाव परिविसज्जइ ।

“वरवरिया घोसिज्जइ, किमिच्छियं दिज्जइ बहुविहीयं ।

सुरअसुरदेवदाणव नरिंद सहियाणं निक्खमणे ॥१॥

तएणं मल्ली अरहा संवच्छरेणं तिन्निकोडिसया अट्टासीतिं
च होंति कोडिओ असितिं च सयसहस्साइं इमेयारूवं अत्थ
संपयाणं दलइत्ता निक्खमामिति मणं पहारेइ ॥ सू० ३७ ॥

टीका—‘तेणं कालेणं’ इत्यादि । तस्मिन् काले तस्मिन् समये सौधर्मकल्ये
शकस्य=इन्द्रस्य. आमनं चञ्चिस्म, ततः खलु शक्रो देवेन्द्रः=देवानां मध्ये परमैश्व-
र्यवान् देवराज आसन चञ्चितं पश्यति, दृष्ट्वा ‘ओहिं’ अत्रधि ‘पउंजइ’ प्रयुङ्क्ते,
केन कारणेन ममासनं चलतीत्येतस्मिन् विषये स्वकीयोपयोगं न प्रति स्मृत्यर्थः ।
प्रयुज्य=अत्रधिज्ञानेन ‘आभोएइ’ आभोगयति=विशोभयति, मल्ली अहंन् संप्रति

‘तेणं कालेणं तेणं समएणं’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय में
(सक्कस्मासणं चलइ) इन्द्र का आसन चलायमान हुआ (तएणं सक्के
देविंदे देवराया आसण चात्रियं पासइ, पासित्ता ओहिं पउंजइ, पउंजि-
त्ता मल्लि अरहं ओहिणा आभोएइ) देवों के बीच में परम ऐश्वर्यवान्

“तेणं कालेणं तेणं समएणं” इत्यादि ॥

टीकार्थ (तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते वणते (सक्क,
स्मासणं चलइ) इन्द्रनु आसन ऐसी उद्यु.

(तएणं सक्के देविंदे देवराया आसणं चालियं पासइ, पासित्ता ओहिं पउं
जइ, पउंजित्ता मल्लि अरहं ओहिणा आभोएइ)

निष्क्रमणं कर्तुमुद्यत्को वर्तत इति विजानाति स्मेत्यर्थः । 'आभोइत्ता' आभोगं कृत्वा 'इमेयारूवे' अयमेतद्रूपः=वक्ष्यमाणस्वरूपः, आध्यात्मिकः=आत्मनिष्ठः, यावत् संकल्पः समुदपद्यत=संजातः-एवं खलु जम्बूद्वीपे द्वीपे मध्य जम्बूद्वीपे भारते भरतक्षेत्रे दक्षिणार्धे भारते, वर्षे मिथिलायां राजधान्यां कुम्भकस्य राज्ञो भवने मल्ली अर्हन् मनसि प्रधारयति-"निष्क्रामिष्यामि=अहं दीक्षां ग्रहीष्यामि"

शक्र देवराज ने ज्यों ही अपने आसन को चलायमान देखा-तो देख कर उसने अपने अवधिज्ञान को जोड़ा-जोड़ कर मल्ली अरिहत को उसने अवधिज्ञान से देखा ।

यहां अवधिज्ञान को जोड़ने का तात्पर्य यह है कि जब इन्द्रने अपने आसन को चलायमान देखा तो "किस कारण से मेरा आसन कंपा-यमान हो रहा है" इस विषयमें अपने उपयोग को लगाया । इस प्रकार से अवधिज्ञान-उपयोग का लगाना ही अवधिज्ञान का जोड़ना है । (आभोइत्ता इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुपज्जित्था-एवं खलु जंबू-द्वीपे दीवे भारहे वासे मिहिलाए कुम्भगस्स रण्णो भवणंसि मल्ली अरहा निक्खमिस्सामित्ति मणं पहारेइ) मल्ली अरिहत संप्रति निष्क्रमण करने के लिये उद्युक्त हो रहे हैं-ऐसा जान करके उसके मन में इस प्रकार का यह मनोगत संकल्प उत्पन्न हुआ-इस जंबूद्वीप नामके द्वीप में भारत वर्ष क्षेत्र में मिथिला नामकी नगरी में कुम्भक राजा के भवन

जथा देवोभां परम अश्वर्यवान् देवराज इन्द्रे न्यारे पोतानुं आसनं डोलतुं जेथुं त्यारे तेजोअवे अवधिज्ञानना सणंधथी-मदली अरिहतने जेथा.

अर्हो अवधिज्ञानने जेडवाने अर्थ आ प्रमाणे छे के न्यारे इन्द्रे पोताना आसनने उगमगं थतुं जेथुं त्यारे शा कारणुथी भाइ आसन डोलतुं थथुं छे ? " आ विशेष पोताने उपयोग (ध्यान) ने लगाव्ये आ रीते अवधिज्ञानने उपयोगमां लगावपुं न अवधिज्ञानने जेडवु तेम कडेवायछे.

(आभोइत्ता, इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुपज्जित्था एवं खलु जंबू-द्वीपे दीवे भारहे वासे मिहिलाए कुम्भगस्स रण्णो भवणंसि मल्ली अरहा निक्ख-मिस्सामित्ति मणं पहारेइ)

मदली अरिहत डरे निष्क्रमणना माटे तैयार थय रहीं छे. आभ नोणीने तेना मनमां आ जतने मनोगत संकल्प उद्भव्ये के आ जम्बूद्वीप नामना द्वीपमां भारतवर्ष क्षेत्रमां, मिथिला नामनी नगरीमां, कुम्भकराजना भवनमा मदलीनाभना अरिहत प्रभु "हुं दीक्षा धारणु करीश ?" आ प्रमाणे विचार करी रहीं छे.

इति । तत्=तस्मात् 'जीयमेयं' जीतमेतत्-जीतं-मर्यादा-परम्पराऽऽगत आचारः
एतत्-एवमस्ति-यद्-'तीयपञ्चुप्पन्नमणागयाणं' अतीत प्रत्युत्पन्नानामतानां
=भूतवर्तमानभाविनां, कालत्रयवर्तिनामित्यर्थः शक्राणं देवेन्द्राणां देवराजानाम्
यद्-अर्हतां भगवतां निष्क्रमतामिमामेतद्वृत्तां=वक्ष्यमाणाम् 'अथसंपयाणं' अथ-
संपया 'इति लुप्त द्वितीयान्तस्य-अर्थसंपद् खलु दातुम् यदा-अर्हन्तो भगवन्तो
निष्क्रमणाभिमुखा भवन्ति, तदा तेषां मातापित्रोर्गृहेऽर्थसंपदमुपनयन्ति देवेन्द्रा
इति मर्यादाऽस्तीत्यर्थः । इन्द्राः कियद्द्रव्यं ददतीत्याकाङ्क्षायासाह-तं जहा-
इत्यादि-तद् यथा ।

तिण्णેવ ય કોડિસયા અઢાસીતિ ચ હોતિ કોડીઓ ।

અસિતિ ચ સયસહસસા ઇંદા દલયંતિ અરહાણં ॥ ૧ ॥

ત્રીણ્યેવ ચ કોટિજતાન્યપ્રાણીતિશ્ચ ભવન્તિ કોટથઃ ।

અશીતિશ્ચ શતસહસ્રાણિ ઇન્દ્રા દદતિ અર્હતામ્ ॥ ૧ ॥

ત્રીણિ કોટિજતાત્રિ, અપ્રાણીતિ કોટથઃ, અશીતિશ્ચ શતસહસ્રાણિ સ્વર્ણદીનારાણિ
તીર્થકરણાં નિષ્ક્રમણે વાર્ષિકદાનાય દાતવ્યાનિ ભવન્તિ તાનીન્દ્રા અર્હતાં ભવને
દદતિ=અર્પયન્તિ ।

મેં મહી નામ કે અરિહંત પ્રભુ “ મેં દીક્ષા ધારણ કરૂંગા ” એસા વિચાર
કર રહેં હું (તં જીયમેયં તીયપન્ચુપ્પન્નમણાગયાણં સવક્રાણં ૩ અરહં-
તાણં ભગવંતાણં નિસ્સલમમાગાનાં હમેયારૂવં અથ સંપયાણં દલિત્તણ)
હસ લિયે કાલત્રયવર્તી દેવેન્દ્રોં કા પરમ્પરાગત યદ્ આચાર હૈ કિ વે
દીક્ષા હેને કે લિયે તત્પર હુણ તીર્થકર પ્રભુઓં કે માતા પિતાઓં કે ઘર
અર્થ સંપત્તિ પ્રદાન કરેં દેવેન્દ્ર જો અર્થ સંપત્ પ્રદાન કરતે હૈં (તં જહા)
ઉસ કા પ્રમાણ હસ પ્રકાર હૈ ત્રીન સૌ કરોડ, અઢાસી કરોડ, ઓર
અસી લાખ સ્વર્ણ દીનારેં) વાર્ષિક દાન મેં તીર્થકરોં કે નિષ્ક્રમણ કે
સમય મેં હતના દ્રવ્ય ઇન્દ્ર ઉન કે મઘન પર લાકર રગ્વર્તેં હૈં ।

(તં જીયમેયં તીય પન્ચુપ્પન્નમણા ગયાણં સવક્રાણં ૩ અરહંતાણં ભગવંતાણં
નિસ્સલમમાગાનાં હમેયારૂવં અથસંપયાણં દલિત્તણ)

એટલા માટે કાળત્રયવર્તી દેવેન્દ્રોના પરપરાથી ચાલતો આવેલો આ
પ્રમાણેનો આચાર છે કે તેઓ દીક્ષા લેવા માટે તૈયાર થયેલા તીર્થકર પ્રભુઓનાં
માતા-પિતાઓને અર્થ સંપત્તિ અર્પણ કરે તે પ્રમાણે ઇન્દ્ર અર્થ સંપત્તિ અર્પે
છે (તં જહા) તેનું પ્રમાણ આ પ્રમાણે છે. “ ત્રણસો કરોડ, ઈશ્વારી કરોડ અને
એશી લાખ સ્વર્ણમુદ્રાઓ. વાર્ષિક દાનમાં, તીર્થકરોના નિષ્ક્રમણના વખતે
આટલું દ્રવ્ય ઇન્દ્ર તેમને ઘેર પહોંચાડે છે,

एवं संप्रेक्षते=विचारयतिस्म । संप्रेक्ष्य वैश्रमणं देवं शब्दयति, शब्दयित्वा, एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण, अवादीत्-हे देवानुप्रिय ! एवं खलु जम्बूद्वीपे द्वीपे भारते वर्षे=भरतक्षेत्रे 'यायत्-अशीतिशतसहस्राणि दातुम्' अर्हतां भगवतां निष्क्रमतां त्रीणि कोटिशतानि अष्टाशीति कोटीः अशीतिशतसहस्राणि दातुं सर्वेषामिन्द्राणां मर्यादाऽस्तीति भावः । तत्=तस्माद् गच्छ खलु देव नुप्रिय ! जम्बूद्वीपे द्वीपे भारते वर्षे मिथिलायां राजधान्यां कुम्भकभवने इमामेतद्रूपामर्थसंपदं खलु 'साह-राहि' सहर=मापय । संहृत्य क्षिप्रमेव=शीघ्रमेव मम 'एयमाणत्तिय' आज्ञप्तिकां प्रत्यर्पय=ममाज्ञायाः प्रत्यर्पणं कुरु ।

ततस्तदनन्तरं खलु स वैश्रमणो देवः शक्रेण देवेन्द्रेण देवराजेनैवमुक्तो हृष्टः करतलपरिगृहीत दशनखं शिर आवर्तं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा यावत् 'पडिसुणेइ' प्रतिशृणोति=एवं " करिष्यामि " इत्युत्तवा स्वीकरोति प्रतिश्रुत्य, जृम्भकात्

(एवं संपેહેइ, સંપેહિત્તા વેસમણં દેવં સદાવેહ, સદાવિત્તા एवं वयासी) ऐसा विचार उस शक्र देवेन्द्र ने किया । कर के फिर उसने वैश्रमणदेव-कुवेर-को बुलाया-बुलाकर उससे ऐसा कहा-(एवं खलु देवाणुप्पिया । जंबूद्वीवे दीवे भारहे वासे जाव असीतिं च सयसह-स्साइं दलइत्तए) हे देवानुप्रिय ! इस जंबूद्वीप नाम के द्वीप में भारत वर्ष क्षेत्र में मिथिला नाम की नगरी है । उस के राजा कुम्भक के महल में मल्ली नाम की तीर्थंकर प्रभु हैं वे दीक्षा लेने का विचार कर रहे हैं । इसलिये इन्द्रों का यह परम्परागत नियम है कि वे उन के निष्क्रमण महोत्सव के समय तीन सौ करोड़, अठ्ठासी करोड़, और अस्सी लाख स्वर्ण दीनारों वार्षिक दान में देने के लिये उन के माता पिता के भवन

(एवं સંપેહેइ, સંપેહિત્તા વેસમણં દેવં સદાવેહ, સદાવિત્તા एवं वयासी)

તે શક દેવેન્દ્રે આ પ્રમાણે વિચાર કર્યો અને ત્યારબાદ તેણે વૈશ્રમણદેવ કુબેરને બોલાવ્યો, બોલાવીને તેને કહ્યું—

(एवं खलु देवाणुप्पिया । जंबूद्वीवे दीवे भारहे वासे जाव असीतिं च सय सहस्साइं दलइत्तए)

હે દેવાનુપ્રિય ! આ જંબૂદ્વીપ નામના દ્વીપમાં ભારતવર્ષ ક્ષેત્રમાં મિથિલા નામની નગરી છે ત્યાંના રાજા કુંભકના મહલમાં મલ્લી નામના તીર્થંકર પ્રભુ છે. તેઓ દીક્ષા લેવાનો વિચાર કરી રહ્યાં છે. એટલા માટે ઇન્દ્રોનો આ બાતનો પરંપરાથી ચાલતો આવતો નિયમ છે કે તેઓ તેમના નિષ્ક્રમણ મહોત્સવના વખતે ત્રણસો કરોડ, ઇકચાશી કરોડ અને એ'શી લાખ સોના મહોરો વાર્ષિક દાનના રૂપમાં તેમને ત્યાં ઘેર પહોંચાડે

देवान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीत्-हे देवानुप्रियाः ! गच्छत खलु यूयं जम्बूद्वीपे द्वीपे भारते वर्षे=भरतक्षेत्रे मिथिलायां राजधान्यां कुम्भकस्य राज्ञो भवने-त्रीणि कोटिशतानि, अष्टाशीतिकोटीः, अशीतिशतसहस्राणि, इमामेतद्रूपामर्थसंपदं " साहरह " संहरत=प्रापयत संहृत्य समाज्ञप्तिकां प्रत्यर्पयत । ततः खलु ज्ञेज्जम्भकादेवाः, ' वेसमणेण ' वैश्रमणेन=एवमुक्ताः सन्तो दृष्टुं यावत् प्रति-शृण्वन्ति=स्वीकुर्वन्ति प्रतिश्रुत्य=स्वीकृत्य, ' उत्तरपुरस्थिमं ' उत्तर पौरस्त्यम्=ईशान-कोणरूपं ' दिसीभागं ' दिग्भागम्, ' अवक्रमन्ति ' अवक्रामन्ति, गच्छन्ति, अवक्रम्य=गत्वा यावत्-' उत्तरवेउच्चियाद् रुवाइ ' उत्तरवैक्रियाणि रूपाणि विकुर्वन्ति विकुर्वणां कुर्वन्ति ' विकुर्वित्ता ' विकुर्वित्ता, ' विकुर्व ' इति सूत्रो धातुः, तेन ल्यब न भवति । तयोत्कृष्टया गत्या=दिव्यगत्या देवसम्बन्धि ' वीड्वयमाणा ' व्यतिव्रजन्तः आगच्छन्तः यत्रैव जम्बूद्वीप द्वीपः, भारतं वर्षं, यत्रैव मिथिला राजधानी, यत्रैव कुम्भकस्य राज्ञो भवनं, तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य कुम्भकस्य राज्ञो भवने त्रीणि कोटिशतानि यावत्-अष्टाशीतिकोटीः, अशीतिलक्षाणि इमामेतद्रूपामर्थसंपदं ' साहरन्ति ' संहरन्ति=प्रापय । संहृत्य-यत्रैव वैश्रमणो देवस्तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य करतलपरिगृहीतदशनखं शिरावर्तं मस्तकेऽञ्जलिं

पर पहुँचावें (तं गच्छहणं देवाणुप्पिया । जंबूद्वीवे दीवे भारहे वासे मिहिलाए कुंभगभवणंसि इमेयारूवे अत्थ संपदाणं साहराहि) अतः हे देवानुप्रिय ! तुम जाओ-और जंबूद्वीप नाम के द्वीप में स्थित भारत वर्ष क्षेत्र में वर्तमान मिथिला नगरी के कुम्भक राजा के भवन पर इतनी पूर्वोक्त अर्थ संपत्ति को पहुँचाओ (साहरित्ता खिप्पामेव मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणाहि) पहुँचा कर पीछे हमें इस की खबर दो । (तएणं से वेसमणे देवे सक्केणं देविंदेणं देवराएणं एवं वुत्ते हट्ठे करयल जाव पडि सुणेह) शक्र देवेन्द्र देव राज के द्वारा इस प्रकार आज्ञापित किये

(तं गच्छहणं देवाणुप्पिया ' जंबू द्वीवे दीवे भारहे वासे मिहिलाए कुंभग भवणंसि इमेयारूवे अत्थसंपदाणं साहराहि)

ओटला भाटे हे देवानुप्रिय ! तमे जज्जो अने जज्जुद्वीप नामना द्वीपमां स्थित भारतवर्ष क्षेत्रमां विद्यमान मिथिला नगरीना कुंभक राजाना लवन उपर कक्षा भुज्जण अर्थ संपत्ति ओटले के द्रव्य तेभने त्यां पडोयाडो. (साहरित्ता खिप्पामेव मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणाहि) पडोयाडीने तमे अभने सूचित करे.

(तएणं से वेसमणे देवे सक्केणं देविंदेणं देवराएणं एवं वुत्ते हट्ठे करयल जाव पडिसुणेह)

કૃત્વા યાવત્-પ્રત્યર્પયન્તિ, મન્દ્રદીયાજ્ઞાનુસારેણ સર્વસાધિતમસ્મામિરિતિ નિવેદયન્તિ સ્મૃતિઃ । તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ સ વૈશ્રવણો દેવો યત્રૈવ સ્ત્રકો દેવેન્દ્રો દેવરાજસ્તત્રૈવોપાગ-
ચ્છતિ, ઉપાગત્ય કરતવપરિગૃહીત દશનત્વં યાવત્ પ્રત્યર્પયન્તિ ।

ગયે ઉમ વૈશ્રવણ દેવ ને હર્ષિત એવં સંતુષ્ટ હોતે હુએ અપને દોનોં હાથોં
કી અંજલિ બના કર ઉસે અસ્નક પર રક્ષા ઓર નમસ્કાર કર દેવેન્દ્ર
કી વાત સ્વીકાર કર લી । “ મૈં એસા હી કરૂંગા ” હસ પ્રકાર કહ કર
ઉસને ઉન કી આજ્ઞા માન લી ।

(પંડિ સુણિત્તા જંમએ દેવે સદાવેહ સદાવિત્તા એવં વયાસી-ગચ્છહ ણં
તુભ્મે દેવાણુપ્પિયા ! જંબૂદ્વીપં દીવં ભારહં વાસં મિહિલં રાયહાણિ કુંભ-
ગસ્સ ભવણંસિ તિન્નેવ ય કોહિસયા અઢ્ઢાસીયં ચ કોહીઓ આસે યં
ચ સયસહસ્સાઈ અયમેયારુવં અત્થ સંપયાણં સાહરેહ) આજ્ઞા માનકર
ફિર ઉસ ને જંમકદેવોં કો બુલાયા ઓર બુલા કર ઉન સે એસા કહા-
હે દેવાણુપ્રિયોં ! તુમ જંબૂદ્વીપ નામ કે હસ દ્વીપ મૈં સ્થિત ભારત વર્ષ
ક્ષેત્રાન્તર્ગત મિથિલા નામ કી રાજધાની મૈં જાઓ-ઓર જાકર વહાં કે
કુંભક રાજા કે મહલ મૈં ત્રીન સૌ અઢ્ઢાસી કરોડ ૮૦, અસ્સી લાખ
સુવર્ણ દીનારે પહુંચાઓ (સાહરિત્તા) પહુંચા કર (મમ ઇયમાણાત્તિયં
પચ્ચપ્પિણેહ) ફિર સુજ્ઞે હસ આજ્ઞા પૂર્ણી કી પીઠે સ્થિત દો । (તણં

શક દેવેન્દ્ર દેવરાજ વડે આ પ્રમાણે આજ્ઞાપિત થયેલા વૈશ્રવણ-દેવ-કુબેર
હર્ષિત તેમજ સંતુષ્ટ થઈને પોતાના બંને હાથોની અંજલી બનાવીને તેને
મસ્તકે મૂકીને નમસ્કાર કર્યા અને દેવેન્દ્રની આજ્ઞા સ્વીકારી લીધી. “ હું
આમ જ કરીશ ” આ પ્રમાણે કહીને તેમની તેણે આજ્ઞા સ્વીકારી.

(પંડિસુણિત્તા જંમએ દેવે સદાવેહ સદાવિત્તા એવં વયાસી ગચ્છહ ણં તુભ્મે
દેવાણુપ્પિયા ! જંબૂદ્વીપં દીવં ભારહં વાસં મિહિલં રાયહાણિ કુંભગસ્સ ભવણંસિ તિન્નેવ
ય કોહિસયા અઢ્ઢાસીયં ચ કોહીઓ આસે યં ચ સયસહસ્સાઈ અયમેયારુવં
અત્થસંપયાણં સાહરેહ)

આજ્ઞા સ્વીકારીને તેણે જંબુક દેવોને બોલાવ્યા અને બોલાવીને તેઓને
આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હે દેવાણુપ્રિયો ! તમે જંબૂદ્વીપ નામના દ્વીપમાં સ્થિત
ભારતવર્ષ ક્ષેત્રમાં વર્તમાન મિથિલા નામની રાજધાનીમાં જાઓ અને જઈને
ત્યાંના કુંભક રાજાના મહેલમાં ત્રણસો કરોડ, ઇકચાશી કરોડ, એ શી લાખ
સોના મહેરો પહોંચાડો. (મમ ઇયમાણાત્તિયં પચ્ચપ્પિણેહ) પહોંચ્યાડ્યા પાદ
મારી આજ્ઞા પ્રમાણે સંપૂર્ણપણે કામ પૂર થઈ ગયું છે તેની મને ખબર આપો.

તે જંભગા દેવા વેસમણેજં એવં વુત્તા સમાણા હઠ્ઠ તુટ્ટા જાવ પડિસુણેંતિ, પડિસુણિત્તા ઉત્તરપુરત્થિમં દિસીભાગં. અવકકમંતિ, અવકકમિત્તા જાવ ઉત્તર વેઝવિયાહં, રૂવાહં વિઝવ્વંતિ) હસ કે વાદ વૈશ્રમણ દેવ કે દ્વારા હસ તરહ અજ્ઞાપિત હુએ उन जंभक देवो ने हर्षित एवं संतुष्ट होकर उस की आज्ञा को मान लिया-स्वीकार कर लिया-। स्वीकार कर वे ईशान कोण की ओर गये । वहां जाकर उन्होंने ने उत्तर वैक्रिय रूपों की विकुर्वणा की-(विउव्वित्ता ताए उक्किट्ठाए जाव वीइवयमाणा जेणेव जंबूद्वीवे दीवे भारहे वासे जेणेव मिहिला रायहाणी, जेणेव कुंभगस्स रण्णोभवणे तेणेव उवागच्छंति) विकुर्वणा करके फिर वे उस देव गति संबंधी उत्कृष्ट गति से यावत् चलते हुए जहां जंबूद्वीप नाम का द्वीप भारत वर्ष नाम का क्षेत्र, उस में भी जहां मिथिला नाम की राजधानी उसमें भी जहां कुंभक राजा का राज प्रासाद था-वहां आये ।

(उवागच्छित्ता कुंभगस्स रण्णो भवणंसि तिन्नि कोडिसया जाव साहरंति) वहां आकर उन्होंने ने कुंभक राजा के भवन में तीनसौ अट्ठासी करोड़ और ८० लाख सुवर्ण दीनारसे भंडार भर दिया । (साहरि-

(तएणं जंभगा देवा वેસમણેજં એવં વુત્તા સમાણા હઠ્ઠ તુટ્ટા જાવ પડિસુણેંતિ, પડિસુણિત્તા ઉત્તરપુરત્થિમં દિસીભાગં અવકકમંતિ અવકકમિત્તા જાવ ઉત્તર-વે ઝવિયાહં રૂવાહં વિઝવ્વંતિ)

ત્યારબાદ વૈશ્રવણ દ્વારા આજ્ઞાપિત થયેલા જંભક દેવોએ હર્ષિત તેમજ સંતુષ્ટ થઈને તેની આજ્ઞાને માની લીધી એટલે કે તેની આજ્ઞા સ્વીકારી. સ્વીકાર્યા બાદ તેઓ ઈશાન કોણ તરફ ગયા ત્યાં જઈને તેઓએ ઉત્તર વૈક્રિય રૂપોની વિકુર્વણા કરી.

(વિઝવિત્તા તાએ ઉક્કિટ્ઠાએ જાવ વીઈવયમાણા જેણેવ જંબૂદ્વીવે દીવે ભારહે વાસે જેણેવ મિહિલા રાયહાણી, જેણેવ કુંભગસ્સ રણ્ણો ભવણે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ)

વિકુર્વણા કર્યા પછી તેઓ દેવગતિ સંબંધી ઉત્કૃષ્ટ ગતિથી ચાલતાં જ્યાં જંબૂદ્વીપ નામે દ્વીપ, ભારતવર્ષ નામે ક્ષેત્ર અને તેમાં પણ જ્યાં મિથિલા નામની રાજધાનીમાં કુંભક રાજાનો મહેલ હતો ત્યાં ગયા.

(ઉવાગચ્છિત્તા કુંભગસ્સ રણ્ણો ભવણંસિ તિન્નિ કોડિસયા જાવ સાહરંતિ) ત્યાં જઈને તેઓએ કુંભક રાજાના મહેલમાં ત્રણસો ઇંડિયાશીકરોડ અને એંશી લાખ સોનામહેલો ભંડાર-ખજાનામાં મૂકી દીધી.

તતસ્તદનન્તરં खलु मल्ली अर्हन् 'कल्लाकल्लि' कल्याकल्ये=प्रतिदिवसं 'जाव मागहओ पायरासोत्ति' योवत्-मागधकं प्रातराशं, मगधदेशसम्बन्धिनं प्रातराशं -प्राभातिकं भोजनकालं यावत् आरम्भ प्रहरद्वयपर्यन्तं बहुभ्यः 'सणाहाण य' सनाथेभ्यः-स्वस्वासिकेभ्यश्च 'अणाहाण य' अनाथेभ्यश्च=रद्धेभ्यश्च, 'पंथियाण य' पान्थिकेभ्यः पन्थानं नित्य गच्छन्तीति पान्थास्त एव पान्थिकास्तेभ्यश्च, 'पहियाण य' पथिकेभ्यः-पथि गच्छन्तीति पाथिकास्तेभ्यश्च, 'करोडियाण य' कारोडिकेभ्यः=करोट्या कपालेन चरन्तीति करोटिकास्तेभ्यश्च, 'खप्परधारी' इतिभाषाप्रसिद्धेभ्यश्च, 'कप्पडियाण य' कर्पटिकेभ्यः-कर्पटश्चरन्तीति कर्पटिकास्तेभ्यः, कन्थाधारि-भिक्षुकेभ्यः, एकमेकहिरण्यकोटिम्, तथा-'अष्ट' च

सा जेणेव वेसमणे देवे तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता करयल जाव पच्चप्पिणंति) रखकर फिर वे जहां वैश्रमण देव था वहां गये वहां जाकर उन्होंने ने हाथ जोड़कर " आपकी आज्ञानुसार हमने कुंभक राजा के भवन अर्थ संपदा पहुँचा दी है, ऐसी खबर उसे पीछे कर दी । (तएणं मल्ली अरहा कल्लाकल्लि जाव मागहओ पायरासोत्ति बहूणं सणाहाण य अणाहाण य पंथिया य पहियाण य करोडियाण य कप्पडियाण य एगमेगं हिरण्णकोडिं अट्ठ य अणूणाइं सयसहस्साइं इमेयारूवं अत्थ संपदाणं दलयइ) इसके बाद मल्ली अरिहंत प्रभु ने कल्याकल्य-प्रति-दिन प्रातः समय से लेकर दोपहर तक अपने सनाथों को, अनाथों को, पन्थिकों को, पथिकों, खप्पर धारियों को, कन्था धारियों को प्रतिदिवस १ वर्ष तक १ करोड ८० अस्सी लाख स्वर्ण दीनारों दीं ।

(साहरित्ता जेणेव वेसमणे देवे तेणेव उवागच्छन्ति, उवागच्छित्ता करयल जाव पच्चप्पिणंति)

મૂકયા પછી તેઓ જ્યાં વૈશ્રમણ દેવો હતા ત્યાં ગયા, ત્યાં જઇને તેઓએ હાથ જોડીને " તમારી આજ્ઞા મુજબ અમેએ કુંભક રાજાના ભવનમાં અર્થ-સંપત્તિ પહોંચાડી દીધી છે. " આ પ્રમાણેની સૂચના કરી.

(તણં મલ્લી અરહા ! કલ્લાકલ્લિ જાવ માગહઓ પાયરાસોત્તિ બહૂણં સણાહાણા ય અણાહાણ ય પંથિયાણય પરિયાણ ય કરોડિયાણ ય કપ્પડિયાણય એગમેગં હિરણ્ણકોડિં અટ્ઠ ય અણૂનાઈં સયસહસ્સાઈં ઇમેયારૂવં અત્થસંપદાણં દલયઈ) ત્યારબાદ મલ્લી અરહંત પ્રભુએ કલ્યાકલ્ય દરરોજ સવારના વખતથી માંડીને ખપોરસુધી ઘણા સનાથોને, અનાથોને, પંથોને અને પથિકોને, ખપ્પરધારીઓને, કન્થાધારીઓને એક વર્ષ સુધી એક કરોડ એંશી લાખ સોના મહોરો આપી.

अन्यूनानि पूर्णानि शनसहस्राणि 'लक्ष्याणि एककोटिमष्टलक्ष्याणि च स्वर्णदीनाराणि इमांमेतद्रूपामर्थसम्पदं 'दलयइ' ददाति ।

ततस्तदनन्तरं खलु कुम्भको राजा मिथिलायां राजधान्यां तत्र तत्र=अवान्तर-पुरादौ, तथा तस्मिन् तस्मिन् देशेदेशे=शृङ्गाटकादौ बह्वीर्महानसमालाः ओदनादीनां पाकगृहाणि=कारयति । ततः खलु बहवो मनुष्याः ते कथंभूता इत्याह—'दिष्ण भइभत्तवेयणा' इति, दत्तभृतिभक्तवेतनाः=दत्त भृतिभक्तलक्षणं द्रव्यं भोजनस्वरूपं वर्तमानं मूल्यं-येभ्यस्ते तथा, यद्वा-भृत्तिभरणं पोष्यवर्गार्थमन्नादिकं, भक्तं-स्व-भोजनार्थं, वेतन-अशननादि संस्कारकरणपारिश्रमिकं च तानि दत्तानि भृतिभक्त-वेतनानि येभ्यस्ते तथा, विपुलमशनपानखाद्यखाद्यम्—'उवक्खडेंति' उपस्कुर्वन्ति चतुर्विधाहार निष्पादयन्ति, उपस्कृत्य, ये यथाऽऽगच्छन्ति 'तंजहा' तद् यथा—

प्रतिदिन-नित्य-मार्ग चलने वाले व्यक्ति यहाँ पान्थिक शब्द से, तथा जय कभी मार्ग चलने वाले व्यक्ति पथिक शब्द से गृहीत हुए हैं। (तएणं से कुंभए मिहिलाए रायहाणीए तत्थ २ तहिं २ देसे २ बहूओ महाणसमालाओ करेह, तत्थणं बहवे मणुया, दिन्नभइभत्तवेयणा विपुलं असणं पाणं खइमं साइमं उवक्खडेंति उवक्खडित्ता जे जहा आगच्छइ) इस के अनन्तर उन कुम्भक राजा ने मिथिला राजधानी में जहाँ तहाँ अवान्तर पुर आदि में-उस प्रदेश में शृङ्गाटक आदि रास्तों में अनेक रसोई घर स्थापित करवा दिये, उनमें अनेक रसोइये अशन पान आदी रूप चतुर्विध आहार विपुल मात्रा में बनाते थे।

इसके उपलक्ष्य में उन्हें तथा उनके पोष्य वर्ग के लिये वहाँ से भोजन मिलता था और उन भोजन बनाने वालों के लिये वहाँ से वेतन भी मिलता था। वे विपुल मात्रा में अशन पान, खाद्य, स्वाद्य तथा रूप

हररोज नित्य रस्ते आलता रडेनाराओ अही 'पथिक' शब्दथी तेमज केरिह दिवस रस्ते आलनाराओ 'पथिक' शब्दथी समजवां नेछओ.

(तएणं से कुंभए मिहिलाए रायहाणीए तत्थ २ तहिं २ देसे २ बहूओ महाणसमालाओ करेह, तत्थणं बहवे मणुया, दिन्नभइभत्तवेयणा विपुलं असणं पाणं खइमं साइमं उवक्खडेंति, उवक्खडित्ता जे जहा आगच्छइ)

त्यारण ह कुंलक राजाओ मिथिला नगरीमां अघे अवान्तरपुर वगेरेमां ते प्रदेशोमां शृङ्गाटक वगेरे रस्ताओमा धणुं रसोई धरो स्थापित करावडाव्यां, तेओमां धणु रसोईयाओ अशन, पान वगेरे इपमां पुष्कण प्रमाणमां आरे नैतना आडारे तैयार करता डता.

ओना अहल तेओने तथा तेमनी साथेना जीन माणुओने त्याथी कोजन भणुं डमु अने रसोई तैयार करमार माणुओने पगार पणु भणतो डतो. तेओ पुष्कण प्रमाणमां अशन, पान, आद्य अने स्वाद्यना इपमां आर नैतना

पान्थिका वा, पथिका वा कारोटिका वा कार्पटिका वा 'पासंडत्था वा' पाखण्डस्थाः
पाखण्डधर्मस्थिता, तथा-गृहस्था वा, तेसिं च=तेषाम्=आगतानां, चकारः-
समुच्चयार्थः, तथा तत्र तत्र देशे देशेऽवस्थितस्य च-आश्वस्थस्य विश्वस्थस्य सुखा-
सनवरगतस्य तद् विपुलमशनं पानं खाद्यं खाद्यं 'परिभाएमाणा' परिभाजयन्तः
=विभागं कुर्वन्तः 'परिवेसेमाणा' परिवेषयन्तः=भोजनपात्रे स्थापयन्तः विह-
रन्ति=ये खलु मिथिलानगर्यां तत्र तत्र देशे देशे बहवो मनुष्या विपुलस्याशनादि
चतुर्विधाऽऽहारस्य निष्पादका आसन्, ते पान्थिकादिभ्यः तत्तद्देशावस्थितेभ्यश्च
विपुलस्याशनाद्याहारस्य परिवेषणं कुर्वन्तस्तिष्ठन्ति स्मेत्यर्थः ।

ततस्तदनन्तरं खलु मिथिलायां शृङ्गाटकादौ देशे देशे यावत्-बहुजनोन्यस्य
=परस्परमेवम् आख्याति=कथयतिस्म, एवं 'भासइ' भापत्ते, साश्चर्यं वक्ति, अपूर्वं

चतुर्विध आहार को पका कर वहाँ जो जैसे आते थे (तंजहा) यथा
-चाहे वे (पंथियावा पहिया वा करोडिया वा, कप्पडिया वा पासंडत्था
वा गिहत्था वा) पांथिक जन हो चाहे पथिक जन हो, खर्पर धारी भि-
क्षुक हो चाहे कंथाधारी भिक्षुक हो पाखंडी धर्म में स्थित हो, चाहें गृह-
स्थजन हो, (तेसिय-तहा आसत्थस्स, वीसत्थस्स सुहासणवरगयस्स
तं विपुलं असणं ४ परिभाएमाणा परिवेसे माणा विहरंति) उन सबको
तथा अन्य और भी उस उस देश में रहें हुए मनुष्यों को, आश्वस्थों को,
विश्वस्तों को, एवं सुखासनवरगतों को उस विपुल अशनादिरूप
आहार को बाँट देते थे तथा वहीं पर जिमा देते थे ।

(तएणं मिहिलाए मिंघाडग जाव बहुजणो अणमणस्स एवमाइ-
क्खइ, एवं भासइ एवं पन्नवेइ, एवं परूवेइ, -एवं खलु देवाणु० !

आहारो तैयार करीने त्यां गमे तेवा भाणुसे आवता (तं जहा) जेमके
(पंथिया वा पहिया वा करोडिया वा कप्पडिया वा पासंडत्था वा गिहत्था वा)
पांथिक जन, अप्परधारी भिक्षुक, कंथाधारी भिक्षुक, पाखंडी धर्मने आचरनारा
अने गृहस्थीओ गमे ते जत पंथना लोके त्यां आवता.

(तेसिय तहा आसत्थस्स, सुहासणवरगयस्स त विपुलं असणं ४ परिभाए
माणा परिवेसेणा विहरंति)

तेओ अधाने तेमज ते देशमां रहेनारा णीज धणा भाणुसेने, आश्व-
स्थाने, विश्वस्ताने अने सुखासनवर गताने ते पुष्कण प्रमाणमा जनाववामां
आवेसे आहार वडेयवामां आवतो हुतो तेमज तेओने त्यांज जमाडवामां
पणु आवता हुता.

(तएणं मिहिलाए रिंघाडग जाव बहु जणो अणमणस्स एवमाइक्खइ, एवं

મોજનદાને, ન શ્રુતં નાપિદૃષ્ટમિત્યાશ્ચર્યપૂર્વકં વર્ણયતીત્યર્થઃ । એવં ‘ પન્નવેડ ’ પ્રજ્ઞાપયતિ વિસ્તારેણ વૌધયતિ, એવં ‘ પરુવેડ ’ પ્રરૂપયતિ-સદૃષ્ટાન્તં વર્ણયતિ, કિમાશ્ચાતીત્યાહ-‘ એવં સ્વલુ ’ ઇત્યાદિ-એવં સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિયાઃ ! કુમ્ભકસ્ય રાજો ભવને ‘ સર્વકામગુણિયં ’ સર્વકામગુણિતં=સર્વેન્દ્રિયમુખજનકં ‘ કિમિચ્છયં ’ કિમિચ્છકમ્=ઇચ્છાનુસારં વિપુલમશનપાનસ્વાદ્યસ્વાદ્યં વહુભ્યઃ શ્રમણેભ્યો બ્રાહ્મણે-ભ્યશ્ચ, યાવત્ યથા સમાગતેભ્યઃ સનાથાનાથપાન્થિકાદિભ્યઃ પરિવેષ્યતે ।

“ વરવરિયા ઘોસિજ્જહ કિમિચ્છયં દિજ્જણ વહુવિહીયં ।

સુરઅસુરદેવદાણવ નરિંદમહિયાણ નિક્કલમણે ॥૧૧॥ ”

‘વરવરિયા’ વરવરિકા-વર વર=યાચસ્વ યાચસ્વ ઇતિ ઘોષણા, ‘ ઘોસિજ્જહ ’

કુમ્ભગસ્સ રણ્ણો ભવણંસિ સર્વ કામગુણિયં કિમિચ્છયં વિપુલં અસણં ૪ વહૂણં સમણાણં ય જાવ પરિવેસિજ્જેહ) હસ કારણ મિથિલો નગરી મેં શૃંગાટક આદિ સ્થાનો પર અનેક જન મિલ ૨ કર એક દૂસરે સે એસા કહને લગે, આશ્ચર્ય યુક્ત હોકર હસ પ્રકાર બોલને લગે-વિસ્તાર પૂર્વક હસ પ્રકાર એક દૂસરે કો સમજાવને લગે, તથા દૃષ્ટાન્ત દેકર ૨ હસ પ્રકાર વર્ણન કરને લગે-હે દેવાનુપ્રિયો ! કુમ્ભક રાજા કે ભવન પર સર્વેન્દ્રિય સુખ જનક, અશન પાન, સ્વાદ્ય એવં સ્વાદ્યરૂપ ચતુર્વિધ આહાર અનેક શ્રમણોં કે લિયે, બ્રાહ્મણોં કે લિયે યાવત્ સમાગતોં કે લિયે, સનાથોં અનાથોં કે લિયે ઔર પાંથિકોદિકોં કે લિયે ઇચ્છોનુસાર દિયા જાના હૈ (વરવરિયા ઘોસિજ્જહ, કિમિચ્છયં દિજ્જણ વહુ વિહીયં, સુર અસુર દેવ દાણવનરિંદ મહિયાણ નિક્કલમણે) સુર અસુર, દેવ, દાનવ, એવં નરેન્દ્રોં ઢાગ પૂજ્ય તીર્થકરોં કે નિષ્ક્રમણ કે

ભોસહ એવં પન્નવેડ, એવં પરુવેડ, એવં સ્વલુ દેવાણુ ? કુમ્ભગસ્સ રણ્ણો ભવણંસિ સર્વકામગુણિયં કિમિચ્છયં વિપુલં અસણં ૪ વહૂણં સમણાણં ય જાવ પરિવેસિજ્જેહ)

એના લીધે મિથિલા નગરીના શૃંગાટક વગેરે સ્થાનોમાં નાગરિકોનાં ટોળે ટોળાં એકઠાં થઈને આશ્ચર્ય પામતાં વિસ્તારપૂર્વક એક-બીજાને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યાં, સમજાવવા લાગ્યાં તેમજ દૃષ્ટાન્તો આપીને આ પ્રમાણે વર્ણન કરવા લાગ્યાં કે હે દેવાનુપ્રિયો ! કુમ્ભક રાજાના મહેલમાં સર્વેન્દ્રિય સુખજનક અશન, પાન, આદ્ય અને સ્વાદ્યરૂપ ચાર જાતનો આહાર ઘણા શ્રમણો, બ્રાહ્મણો, સમાગતો, સનાથો, અનાથો અને પાંથિકો વગેરેને માટે ઈચ્છા મુજબ આપવામાં આવે છે.

વરવરિયા ઘોસિજ્જહ, કિમિચ્છયં દિજ્જણ વહુવિહીયં, સુર અસુર દેવ, દાણવનરિંદ મહિયાણ નિક્કલમણે)

સુર, અસુર, દેવ, દાનવ અને નરેન્દ્રોવડે પૂજ્ય તીર્થકરોના નિષ્ક્રમણના સમયે “ માગો, માગો ” આ જાતની ઘોષણા કરવામાં આવી છે અને ઘણી

घोष्यते किमिच्छयं=किमिच्छकम् इच्छानुसार दीयते बहुविधिकम् । सुरासुरदेवं दानवनरेन्द्र महितानां=अर्हतां तीर्थकराणां निष्क्रमणे ॥ १ ॥

ततः खलु मल्ली अर्हन् अस्य-‘मणं पहारेइ ? मनसि प्रधारयति, इत्यनेन सम्बन्धः । किं प्रधारयतीत्याह-‘संवच्छरे’ संवत्सरे खलु त्रीणि कोटिशतानि अष्टादश च भवन्ति कोटयः । अशीतिशतसहस्राणि स्वर्णदीनाराणि तीर्थकरनिष्क्रमणे दातव्यानि भवन्ति इमामेतद्रूपामर्थसंपदं खलु दत्त्वा निष्क्रमामि दीक्षां ग्रहीष्यामि इति ॥ सू० ३७ ॥

मूकम्-तेणं कालेणं तेणं समणं लोगंतिया देवा वंभलोए कप्पे रिट्ठे विमाणे पत्थडे सएहिंर विमाणेहिं सएहिंर पासायवडिंसएहिं पत्तेयंर चउहिं सामाणियसाहस्सीहि तिहिं परिसाहिं सत्तहिं अणिएहिं सत्तहिं अणियाहिवईहिं सोलसहिं आयरक्खदेवसाहस्सीहिं अन्नेहिं य बहूहिं लोगंतिएहिं देवेहिं सहिं संपरिवुडा महया हयनट्टगीयवाइय जाव रवेणं दिव्वाइं भोगभोगाइं

समय में “ मांगो मांगो ” ऐसी घोड़णा कराई जाती है और अनेक प्रकार का किमिच्छक (तुम्हारी क्या इच्छा है) दान भी दिया जाता है । (तएणं मल्ली अरहा संवच्छरेणं तिन्नि कोडिसया अट्ठासीति च होंति कोडीओ असिन्ति च सयसहरसाइं इमेयारूवं अत्थ संपयाणं दलइत्ता निक्खमोमिस्ति मणं पहारेइ) अबमल्ली अरिहंत ने “ एक साल में तीन सौ करोड़-तीन अरब अट्ठासी करोड़ ८० लाख स्वर्ण दीनारें तीर्थकर निष्क्रमण (दीक्षा अवसर पर) में दातव्य होती हैं सौ में इतनी अर्थ संपत्ति देकर दीक्षा ग्रहण करूँगा “ ऐसा मन में निश्चित विचार किया । सूत्र “ ३७ ”

जतनुं ‘ किमिच्छक ’ (तमारी शुं इच्छा छे ?) दान पणु आपवामां आवे छे.

(तएणं मल्ली अरहा संवच्छरेणं तिन्नि कोडिसया अट्ठासीति च होंति कोडीओ असिन्ति च सयसहरसाइं इमेयारूवं अत्थसंपयाणं दलइत्ता निक्खमोमिस्तिमणं पहारेइ)

हुवे मल्ली अरहते “ ओइ वर्षमां त्रणुसो करोउ, त्रणु अणज, अठयाशी करोउ ओंशी लाण सोना मडोरो तीर्थ कर निष्क्रमण (दीक्षाना समये) मां आपवामां आवे छे तो हुं आटली अर्थ संपत्ति आपीने न दीक्षा ग्रहण करीश ” आ प्रमाणे मनमां ओइअपणु विचार करी. ॥ सूत्र “ ३७ ”

भुंजमाणा विहरन्ति, तं जहा—‘ सारस्सयमाइच्चा वह्नि—वरुणा
 य गहतोया य । तुसिया अवावाहा अग्निच्चा चेव रिट्ठाया
 ॥ १ ॥ ” तएणं तेसि लोयंतियाणं देवाणं पत्तेयं आसणाइं
 च्छलन्ति तहेव जाव अरहंताणं निक्खममाणाणं संबोहणं करेत्त
 एत्ति तं गच्छामो णं अम्हेवि मल्लिस्स अरहओ संबोहणं करेमि
 त्तिकट्ठु एवं संपेहेति, संपेहित्ता उत्तरपुरत्थिमं दिसीभायं अव-
 क्रमन्ति, अवक्रमित्ता वेउव्वियसमुग्घाएणं संमोहणन्ति, समो-
 हणित्ता संखिज्जाइं जोयणाइं एवं जहा जंभगा जाव जेणेव
 मिहिला रायहाणी जेणेव कुंभगस्स रत्तो भवणे जेणेव मल्ली
 अरहा तेणेव उवागच्छन्ति उवागच्छित्ता अंतलिक्खपडिवन्ना
 सखिखिणियाइं जाव वत्थाइं पवरपरिहिया करयल० तहिं
 इट्ठाहिं जाव वग्गूहिं एवं वयासी—बुज्झाहिं भयवं ! लोगनाहा !
 पवत्तेहिं धम्मतित्थं जीवाणं हियसुहनिस्सेयसकरं भविस्सइ
 त्तिकट्ठु दोच्चंपि तच्चंपि एवं वयन्ति, वयित्ता मल्लि अरहं
 वंदन्ति नमंसन्ति, वंदित्ता नमंसित्ता जामेव दिसिं पाउव्भूया
 तामेव दिसिं पडिगया । तएणं मल्ली अरहा तेहिं लोगन्ति-
 एहिं देवेहिं संबोहिणसमाणे जेणेव अम्मापियरो तेणेव उवा०
 करयल० इच्छामि णं अम्मयाओ ! तुब्भेहिं अब्भणुज्जाए
 समाणे मुंडे भवित्ता जाव पव्वइत्तए, अहासुहं देवा० ! मा
 पडिवंधं करेहि, तएणं कुंभए कोडुंबियपुरिसे सदावेइ सदावित्ता
 एवं वयासी—खिप्पामेव अट्ठसहस्सं सोवणिण्याणं जाव भोमे-

जाणांति, अण्णं च महत्थं जाव तित्थयराभिसेयं उवट्टवेह जाव उवट्टवेति, तेणं कालेणं तेणं समएणं चमरे असुरिंदे जाव अच्चुयपज्जवसाणा आगया, तएणं सक्के ३ आभिओगिए देवे सद्दावेइ सद्दावित्ता एवं वयासी-खिप्पामेव अट्टसहस्सं सोवणिण्याणं जाव अण्णं च तं विउलं उवट्टवेह जाव उवट्टवेति, तेवि कलसा ते चेव कलसे अणुपविट्ठा, तएणं से सक्के देविंदे देवराया कुंभराया य मल्लिं अरहं सीहासणं पुरत्थाभिमुहं निवेसेइ अट्टसहस्सेणं सोवणिण्याणं जाव अभिसिंचइ, तएणं मल्लिस्स भगवओ अभिसेए वट्टमाणे अप्पेगइया देवा मिहिलं च सव्विभतरवाहिरियं जाव सव्वओ समंता परिधावन्ति, तएणं कुंभए राया दोच्चंपि उत्तरावक्कमणं जाव सव्वालंकारविभूसियं करेइ, करित्ता कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ सद्दावित्ता एवं वयासी-खिप्पामेव मणोरमं सीयं उवट्टवेह, ते उवट्टवेति, तएणं सक्के ३ आभिओगिए० खिप्पामेव अणेगखंभ० जाव मणोरमं सीयं उवट्टवेह जावसावि सीया तं चेव सीयं अणुपविट्ठा ॥सू० ३६॥

टीका—‘ तेणं कालेणं ’ इत्यादि । तस्मिन् काले तस्मिन् समये लोकान्तिका देवा ब्रह्मलोके कल्पे रिष्टविमानप्रतरे स्वकेषु स्वकेषु विमानेषु स्वकेषु

‘ तेणं कालेणं तेणं समएणं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) उस काल और उस समय में (लोगंतिया देवा बंभलोए कप्पेरिट्टविमाण पत्थडे) लोकान्तिक देवों के जो ब्रह्मलोक नाम के कल्प में स्थित रिष्ट विमान पाथडे में वर्तमान

(तेणं कालेणं तेणं समएणं) इत्यादि ।

टीकार्थ—(तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते समये (लोगंतिया देवा बंभलोए कप्पे रिष्टविमाणपत्थडे) लोकान्तिक देवा के जेओ ब्रह्मलोक नामना कल्पमास्थित रिष्ट पाथडाभां रडेला।

સ્વકેપુ પ્રાસાદાવતંસકેપુ પ્રત્યેકં ૨ ચતુર્થિઃ સામાનિકસહસ્રૈઃ, તિસ્ટભિઃ પરિપદ્ભિઃ સપ્તભિરનીકૈઃ=હસ્ત્યશ્વરથપદાતિમહિપગન્ધર્વનાટ્યરૂપૈઃ સપ્તકટકૈઃ સપ્તભિરનીકાધિપતિભિઃ, પોદ્શભિરાત્મરક્ષકદેવસહસ્રૈઃ, અન્યૈશ્વ વહુભિર્લોકાન્તિકૈર્દેવૈઃ સાર્ધં સંપરિવૃતાઃ, 'મહયા' મહતા 'અહ્યનદૃગીયવાહ્ય રવેણ' અહત નૃત્યગીતવાદિત્ર-રવેણ=અહતઃ=અપ્રતિહતઃ, નૃત્યગીતવાદિત્રાણાં યો રવઃ = મધુરધ્વનિસ્તેન ભોગ-ભોગાન્=દિવ્યસુખભોગાન્=શુજ્ઞાના વિહરન્તિ-આસતે । તદ્યથા-તેષાં નામાન્યાદ-

“સારસ્સયમાઙ્ગ્વા, વહ્નિ વરુણા ય ગદતોયા ય ।

તુસિયા અવ્વાવાહા, અગ્નિગ્ગ્વા ચેવરિદ્ધા ય ॥૧॥ ” ઇતિ ॥

(૧) સારસ્વતાઃ, (૨) આદિત્યાઃ, (૩) વહ્નયઃ, (૪) વરુણાશ્ચ, (૫) ગર્તનો-

(સર્ણિં ૨ વિમાણેર્ણિં, સર્ણિં ૨ પાસાયવડિંસર્ણિં પત્તેયં ૨ ચર્ણિં સામાણિયસાહસ્સીર્ણિં તિર્ણિં પરિસર્ણિં સત્તર્ણિં અણિર્ણિં સત્તર્ણિં અણિ-યાહિર્ણિં સોલસર્ણિં આયરક્ષ્વદેવસાહસ્સીર્ણિં અન્નેર્ણિં વહ્નર્ણિં લોગંત-ર્ણિં દેવેર્ણિં સર્ણિં સંપરિવુડા) અપને ૨ વિમાનોં મેં રહે હુએ અપને ૨ શ્રેષ્ઠ પ્રાસાદોં મેં અલગ ૨ ચાર ૨ હજાર સામાનિક દેવોં કે સાથ, ત્રીન ૨ પરિપદાઓં કે સાથ, સાત ૨ અનીકોં કે સાથ, સાત ૨ અનીકાધિપતિયોં કે સાથ સોલહ ૨ આત્મ રક્ષક દેવોં કે સાથ તથા ઓર મી અન્ય લોકા-ન્તિક દેવોં કે સાથ રહતે હેં (મહયા હ્યનદૃગીયવાહ્ય જાવ રવેણ દિવ્વાહં ભોગભોગાં શુજમાણા વિહરંતિ) એવં જો નૃત્ય ગીત, તથા વાજોં કી અપ્રતિહત ધ્વનિ પૂર્વક દિવ્ય ભોગોં ભોગા કરતે હેં । (તં જહા) હન લૌકાન્તિક દેવોં કે આઠ ભેદ હોતે હેં વે આઠ ભેદ યે હેં- ૧ સારસ્વત ૨ આદિત્ય, ૩ વહ્નિ, ૪ વરુણ-૫ ગર્તનોય, ૬ તુષિત,

(સર્ણિં, ૨ વિમાણેર્ણિં ૨ પાસાયવડિંસર્ણિં પત્તેયં ૨ ચર્ણિં સામાણિય સાહસ્સીર્ણિં તિર્ણિં પરિસર્ણિં સત્તર્ણિં અણિર્ણિં સત્તર્ણિં અણિયાહિર્ણિં આયરક્ષ્વ-દેવ સાહસ્સીર્ણિં અન્નેર્ણિં વહ્નર્ણિં લોગંતર્ણિં દેવેર્ણિં સર્ણિં સં પર્ણિવુડા)

પોતપોતાના વિમાનોમાંના ઉત્તમ પ્રાસાદોમાં જુદાજુદા ચાર હજાર સામા-નિક દેવોની સાથે, ત્રણ ત્રણ પરિપદાઓની સાથે, સાત સાત અનીકોની સાથે, સાત સાત અનીકાધિપતીઓની સાથે, સોળ સોળ આત્મરક્ષક દેવોની સાથે તેમજ બીજા પણ લૌકાન્તિક દેવોની સાથે રહે છે

(મહયા હ્યનદૃગીય વાહ્ય જાવ રવેણ દિવ્યાં ભોગભોગાં શુજમાણા વિહરંતિ)

અને જેઓ નૃત્ય, ગીત તેમજ વાજાંઓની અપ્રહિત ધ્વનિપૂર્વક દિવ્ય ભોગોનો ઉપભોગ કરતા રહે છે. (તં જહા) આ લૌકાન્તિક દેવોના આઠ ભેદો હોય છે તે આ પ્રમાણે છે-૧ સારસ્વત, ૨ આદિત્ય, ૩ વહ્નિ, ૪ વરુણ,

યાશ્વ, (૬) તુષિતાઃ, (૭) અવ્યાવાધાઃ, (૮) આગ્નેયાશ્વ, એતેઽષ્ટૌ કૃષ્ણરાજ્ય-
વકાશાન્તરસ્થાયિ-વિમાનાષ્ટકવાસિનઃ, તથા (૯) રિષ્ટાશ્વ = રિષ્ટાશ્વવિમાન-
પ્રતરવાસિનઃ ।

તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ તેષાં લોકાન્તિકાનાં દેવાનાં પ્રત્યેકં ૨ આસનાનિ ચલન્તિ
તથૈવ યાવત્-સૌધર્મેન્દ્રવદેવાવધિ પ્રયુજ્જતે. પ્રયુજ્ય મલ્લીમર્હન્તમાભોગયતિ તતઃ
સ્વલ્વેવં સંનલ્પઃ સમુદયયત-મલ્લી અર્હન્નિષ્ક્રમિતુમિચ્છતિ, એવં મર્યાદાઽસ્તિ

૭ અવ્યાવાધ ૮ આગ્નેય એ આઠ લૌકાન્તિક દેવ કૃષ્ણ રાજ્ય
મિત્ર ૨ આઠ વિમાનોં મેંરહતે હૈં । તથા જો રિષ્ટ હૈં વે રિષ્ટ નામક વિમા-
ન પ્રતર મેં રહતે હૈં । (તણં) સો (તેસિં લોયંતિયાણં દેવાણં પત્તેયં ૨
આસનાઈં ચલંતિ) હન લૌકાન્તિક દેવોં કે પ્રત્યેક કે આસાન કંપિત હુણ ।
(તહેવ જાવ અર ત્તાણં દેવાણં નિક્કલ્લમમાણાણં સંવોહણં કરેત્તણ
ત્તિ તં ગચ્છામોણં અમ્હે વિ મલ્લિસ્સ અરહઓ સંવોહણં કરેમિ ત્તિકદ્દુ
એવં સંપેહેંતિ) - અતઃ ઇન્હોં ને સવ ને અપને ૨ અવધિજ્ઞાન સે વિચાર
કિયા કિ હમારે આસન કંપિત ક્યોં હુણ હૈં સો જિસ તરહ સે સૌધ-
ર્મેન્દ્ર ને અપને આસન કંપિત હોને કા કારણ જાન લિયા થા ઉસી
પ્રકાર ઇન્હોં ને ભી જોન લિયા । ઇસ તરહ કારણ જાનકર ઇન્હોં કે મન
મેં એસા વિચાર ઉત્પન્ન હુઆ કિ મહી અર્હન્ ઘર સે નિકલ ને કી-દીક્ષા
અંગીકાર કરને કી ઇચ્છા કર રહે હૈં -સો હમ લૌકાન્તિક દેવોં કી એસી

૫ ગર્ત્તોય, ૬ તુષિત, ૭ અવ્યાવાધ, ૮ આગ્નેય. એ આઠ લૌકાન્તિક દેવ
કૃષ્ણરાજ્ય.....બુદ્ધા બુદ્ધા આઠ વિમાનોમાં રહે છે તેમજ જે રિષ્ટ છે તેઓ
રિષ્ટ નામક વિમાન પ્રતરમાં રહે છે. (તણં) તો આ પ્રમાણે (તેસિં લોયંતિ
યાણં દેવાણં પત્તેયં ૨ આસનાઈ ચલંતિ) આ બધા લૌકાન્તિક દેવોમાંથી દરેકના
આસનો ડોલવા માંડ્યાં.

(તહેવ જાવ અરહતાણં દેવાણં નિક્કલ્લમમાણાણં સંવોહણં કરેત્તણ ત્તિ તં ગચ્છા-
મોણં અમ્હે વિ મલ્લિસ્સ અરહઓ સંવોહણં કરેમિ ત્તિ કદ્દુ એવં સંપેહેંતિ)

એટલા માટે આ બધા દેવોએ પોતપોતાના અવધિજ્ઞાન વડે વિચાર કર્યો
કે અમારા આસનો શા માટે ડોલવા માંડ્યા છે ? તો જેમ ઇન્દ્રે પોતાના
આસનને ડોલવાનું કારણ જાણ્યું હતું તે પ્રમાણે આ બધાઓએ પણ જાણી લીધું.

આ પ્રમાણે કારણની ખાત્રી કરીને તેમના મનમાં આ જાતનો વિચાર
ઉદ્ભવ્યો કે મહી અર્હન્ ઘેરથી નીકળી જવાની-દીક્ષા સ્વીકારવાની ઇચ્છા
કરી રહ્યાં છે, તો આ સમયે અમારા જેવા બધા લૌકાન્તિક દેવોની એવી

लोकान्तिकदेवानां, यद् अर्हतां निष्क्रामतां संवोधनं कर्तुमिति = दीक्षावसरं
वोधयितुमित्यर्थः, तद्=तस्माद् गच्छामः खलु वयमपि मल्ल्या अर्हतो संवोधन
कुर्म इति कृत्वा एवं संप्रेक्षन्ते=विचारयन्ति संप्रेक्ष्य, उत्तरपुररत्यं दिग्भागम्=
ईशानकोणम् अवक्रामन्ति, अवक्रम्य वैक्रियसमुद्घातेन समवहन्ति उत्तरवैक्रियं
कुर्वन्ति । समवहत्य संख्यातानि योजनानि यावत्-दण्ड निःसारयन्ति, दण्डं
रत्नमयं कुर्वन्ति-कृत्वा च एवं यथा जृम्भकाः-जृम्भकदेववद् देवलोकसम्बन्धि
दिव्यगत्या यावत्-यत्रैव मिथिला राजधानी यत्रैव कुम्भकस्य राज्ञो भवनं यत्रैव
मल्ली अर्हन् तत्रैवोपागच्छन्ति उपोगत्य अन्तरिक्षप्रतिपन्नाः गगनस्थाः, सकि-

मर्यादा हैं कि वैराग्य की मन में भावना ज्यों ही तीर्थंकरों को आवे-
तब उन्हें संवोधन करना-यह कहना कि भगवान् ! यह दीक्षा के लिये
उचित अवसर है । इसलिये हम लोग भी चलें और मल्ली अर्हत को
संवोधन करें । ऐसा विचार कर (उत्तरपुररत्यं दिग्भागं अवक्रक-
मन्ति, अवक्रकमिता वेउन्वियसमुद्घाणं समोहणन्ति, समोहणित्ता
संखिज्जाइं जोयगाइ एवं जंभगा जाव जेणेव मिहिला रायहाणी जेणेव
कुंभगस्स रण्णो भवणे, जेणेव मल्ली अरहा तेणेव उवागच्छन्ति) वे
सब के सब लोकान्तिक देव ईशान कोण में गये-वहाँ जाकर उन्होंने
वैक्रिय समुद्घात से उत्तर वैक्रिय की विकुर्वणा की-विकुर्वणा कर के उन्होंने
ने अपने अत्मप्रदेशों को रत्नमय दण्डाकार रूप में बाहर निकाला ।

बाद में जृम्भक देवों की तरह वे सब देव लोक संवन्धी उत्कृष्ट गति
से जहाँ मिथिला राजधानी थी-उस में भी जहाँ कुम्भक राजा का भवन

भयोदा (प्रणालिका) डाय छे के तीर्थंकराना मनमां न्यारे वैराग्यनी लावना
उद्भववे के तरत न तेमने संवोधन करवुं-ओटले के तेमने आ प्रभाणु विनंती
करवी के छे लगवन । दीक्षा अडणु करवानो आ उचित अवसर (समय) छे.
ओटले अमे पणु त्यां नथये अने तेओने संवोधन करीये. आम विचार करीने

(उत्तर पुररत्यं दिग्भागं अवक्रकमन्ति. अवक्रकमिता, वेउन्विय समुद्घा-
णं समोहणन्ति, समोहणित्ता, संखिज्जाइं जोयणाइ एवं जहा जंभगा जाव जेणेव
मिहिला जेणेव कुंभगस्स रण्णो भवणे, जेणेव मल्ली अरहा तेणेव उवागच्छन्ति)

तेओ अधा लौकान्तिक देवो ईशान कोणमां गया, त्यां नथने तेमणे
वैकीय समुद्घातथी उत्तर वैक्रियनी विकुर्वणा करी, विकुर्वणा बाद तेमणे पोताना
आत्मप्रदेशोने रत्नमय दंडाकार रूपमां नडार डढया.

त्यारपछी अलक देवानी नेम तेओ अधा देवलोक संवन्धी उत्कृष्टगतिथी
न्यां मिथिला राजधानी छती तेमां पणु न्यां कुलक राजानो मंडेल अने
मल्ली अर्हत विराजमान छता त्यां पहोन्था.

क्लिणीकानि=क्षुद्रघण्टिकायुक्तानि यावद् वस्त्राणि 'पवर परिहिया' पवरेण विधिना परिहिताः दिव्यवस्त्रधारिण इत्यर्थः, करतलपरिमृहीतदशनखं शिर आवृतं मस्तके-
ऽञ्जलिं कृत्वा ताभिरिष्टाभि कमनीयाभिर्वाग्भिरेवमवादीत्-हे भगवन् ! हे लोक-
नाथ ! ' बुज्झाहि ' बोधय, भव्यजीवान् प्रवर्तय धर्मतीर्थचतुर्वधिसंन्धरूपं
धर्मतीर्थप्रवर्तनस्य फलमाह—' जीवाणं ' इत्यादि, जीवानां ' हीयसुहनिस्सेय-
सकरं ' हितसुखनिश्रेयसकरं, हितकरं - नरकनिगोदादि दुःखनिवारकत्वात्,

था-उस-में भी जहां मल्ली अर्हत विराजमान थे वहां आये । (उवा
गच्छित्ता अंतलिक्खपडिवन्ना सखिखिणियाइं जाव वत्थाइं पवरपरि
हिया करयल० तार्हि इट्ठाहिं जाव वग्गूहिं एवं वयासी-बुज्झाहिं भयवं ।
लोगनाहा ! पवत्ते हिं धम्मतित्थं जीवाणं हियसुहनिस्सेयसकरं भवि
स्सइ) वहां आकर भी वे नीचे नहीं उत्तरे किन्तु आकाशमें अधर खड़े
बोले । उस समय उन्होंने ने बड़े सुन्दर वस्त्र जो कि क्षुद्र किकिणियों से
युक्त थे पहिर रखे थे । अधर रहे हुए ही उन्होंने दोनों हर्थाकी अञ्जलि
बना और उसे मस्तक पर रख वहीं से मल्लि अर्हत को नमस्कार
किया बाद में बड़ी मीठी २ मनोहर वाणियों द्वारा उन से इस प्रकार
कहा-हे भगवान् हे लोक नाथ ! भव्यजीवों को आप समझाओ चतुर्विध
संघरूप धर्मतीर्थ की आप प्रवृत्ति करो । इससे जीवों नरक निगोद
आदि के दुःखों से छुटकर वह धर्मतीर्थ हितकारी होगा । स्वर्ग आदि

(उवागच्छित्ता अंतलिक्खपडिवन्ना सखिखिणियाइं जाव वत्थाइं पवर-
परिहिया करयल० तार्हि इट्ठाहिं जाव वग्गूहिं एवं वयासी बुज्झाहिं भयवं ! लोगनाहा
पवत्तेहिं धम्मतित्थं जीवाणं हिय सुय निस्सेयसकरं भविस्सइ)

त्यां पडोन्थीने तेओ नीडे उतर्या नडि पण्ण आकाशमां ज अद्धर उला
रहीने ओढ्या-देवोओ ते वण्णते सुंदर वओ पड़ेरेलां उतां. तेमनां वओ नानी
नानी धूधरीओथी शोभतां उतां. आकाशमां अद्धर रहीने ज तेओओ पोताना
णंने उथोनी अंजली णनावी अने तेने मस्तके भूकीने त्यांथी ज मल्ली
अडंतेने नमस्कार कर्या त्थारपछी पूण ज भीठां अने मनोद्धर वयने। द्वारा
तेओ तेमने विनती करतां उडेवा लाग्या-‘ हे भगवन् ! हे लोकनाथ ! तमे
भव्यओवोने ज्ञान आपो. चतुर्विध संघ रूप धर्मतीर्थनी तमे प्रवृत्ति करे.
ओनाथी ओवोने नरक निगोद वगेरेना दुःओथी मुक्त करावीने हितकारी धर्म
तीर्थ तरक्क तेमने उन्मुण्ण करे. ते धर्मतीर्थ ते लोकाना माटे स्वर्ग वगेरेने।
अमंद (अतीव) आनंद आपनार होवाथी सुभद्धर थशे. तेमज मुक्ति

સુખંકરં સ્વર્ગાદ્યમન્દાનન્દજનકત્વાત્, નિઃશ્રેયસકરં-મોક્ષપ્રાપ્કત્વાત્, મર્ચિષ્ય-
તીતિ કૃત્વા=ઉક્ત્વા, દ્વિતીયવારમપિ, તૃતીયવારમપિ ઇવં વદન્તિ, ઉક્ત્વા, મલ્લીમ્
અર્હન્તં વન્દન્તે નમસ્યન્તિ, વન્દિત્વા નત્વા યસ્યા ઇવ દિશઃ પ્રાદુર્ભૂત્તાસ્તામેવ
પ્રતિગતાઃ ।

તતસ્તદનન્તરં સ્વલ મલ્લી અર્હન્ તૈર્લોકાન્તિકૈર્દેવૈઃ સંવોધિતઃ સન્ યથૈવ
માતાપિતરૌ તત્રૈવોપાગન્છતિ, ઉપાગમ્ય કરતલપરિગૃહીતં દગ્ધનસં શિરઃપાવર્ત મસ્ત-

કા અમન્દ અત્યન્ત અનન્દ કા પ્રજાતા હોને સે વહ ધર્મતીર્થ ઉન્હે સુખ
કર હોગા । તથા સુક્તિ પ્રાપ્તિ કા કારણ હોને સે વહ ધર્મતીર્થ ઉન મઝ્ય
જીવોં કો નિઃશ્રેયસકર હોગા (તિકદ્દુ દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ ઇવં વયંતિ,
વયિત્તા મલ્લિ અરહં વંદતિ, નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા જામેવ દિસિં
પાઉઁભૂયા તામેવ દિસિં પડિગયા) હસ પ્રકાર કહ કર ઉન લોકાન્તિક
દેવોં ને કુવારા તથા તિવારા મી ઇસા હી કહા-કહ કર ફિર ઉન્હોં ને
મલ્લી અરિહંત કો વંદના કી-નમસ્કાર ક્રિયા । વંદના નમસ્કાર કરકે
ફિર વે જિસ દિશા સે પ્રકટ હુઇ થે ઉસી દિશા કી તરફ ચલે ગયે ।

(તણં મલ્લી અરહા તેહિં લોગંતિઈહિં દેવેહિં સંવોહિઈ સમાણે
જેણેવ અમ્મા પિયરો તેણેવ ઉવાગન્છંતિ-ઉવાગન્છિત્તા કરયલં ઇચ્છામિ
ણં અમ્મયાઓ ! તુબ્બેહિં અન્નપુણ્ણા સમાણે મુંડે મવિત્તા જાવ પવ્વહ
ત્તણ, અહાસુહં દેવાણુંયા પડિવંધં કરેહિ) હસ પ્રકાર ઉન લોકાન્તિક
દેવોં દ્વારા સંવોધિત હોતે હુઇ વે મલ્લી અરહંત જહાં અપને માતા પિતા

મેળવવાનું કારણ હોવા બદલ તે ધર્મતીર્થ તે ભવ્ય જીવોના માટે નિઃશ્રેયસકર થશે.

(તિકદ્દુ દોચ્ચંપિ ઇવં વયંતિ, વયિત્તા મલ્લિ અરહં વંદતિ, નમંસતિ, વંદિત્તા
નમંસિત્તા જામેવ દિસિં પાઉઁભૂયા તામેવ દિસિં પડિગયા)

આ રીતે કહીને તે લોકાન્તિક દેવોએ બીજી અને ત્રીજી વખત પણ આ
પ્રમાણે જ વિનંતી કરી વિનંતી કરીને મલ્લી અર્હંતને તે દેવોએ વંદન અને
નમસ્કાર કર્યા. વંદના અને નમસ્કાર કરીને તેઓ જે દિશા તરફથી પ્રગટ
થયા હતા તે દિશા તરફ જ જતા રહ્યા.

(તણં મલ્લી અરહા તેહિં લોગંતિઈહિં દેવેહિં સંવોહિઈ સમાણે જેણેવ
અમ્માપિયરો તેણેવ ઉવાગન્છંતિ-ઉવાગન્છિત્તા કરયલં ઇચ્છામિ ણં અમ્મયાઓ
તુબ્બેહિં અન્નપુણ્ણા સમાણે મુંડે મવિત્તા જાવ પવ્વહત્તણ, અહા સુહં દેવાણું મા
પડિવંધં કરેહિ)

આ પ્રમાણે લોકાન્તિક દેવો વડે સંવોધિત થતાં મલ્લિ અરહંત જ્યાં
પોતાના માતાપિતા હતાં ત્યાં આવ્યાં ત્યાં આવીને તેઓએ સૌ પહેલાં પોતાના

केऽञ्जलिं कृत्वा, एवमवादीत्—इच्छामि खलु हे अम्ब ! हे तात ! युष्माभिरभ्य-
नुज्ञातः सन् घुण्डो भूत्वा यावत् प्रव्रजितुम्, मातापितरावूचतुः—हे देवानुप्रिय !
यथासुखं भवेत् तथा कुरु, मा मतिवन्धं=विलम्बं मा कुरु । ततः=मल्लीमहन्त-
मेवमुक्त्वा, खलु स कुम्भकः कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति शब्दयित्वा एवमवादीत्
क्षिप्रमेवाष्टसहस्रम्—अष्टाधिकसहस्रं(१००८) सौवर्णिकानां यावद्० अत्र यावदित्य

ये—वहां आये । वहां आकर उन्होंने ने पहिले उन्हें दोनों हाथ जोड़ कर
चरणों में नमस्कार किया । बाद में वे बोले—कि हे अम्ब हे तात ! मैं
आप लोगों से आज्ञा लेकर मंडित हो यावत् दीक्षा लेना चाहती हूँ आ-
पकी आज्ञासे सुझे दीक्षा लेना है इस प्रकार मल्ली अरिहंतकी बात सुन
कर उन के माता पिता दोनों ने उन से “ यथासुखं देवानुप्रिय ! ”
जैसे तुम्हें सुख हो—तुम वैसा करो—देरी मत करो ऐसा कहा । (तएणं
कुम्भए कोटुंभिय पुरिसे सदावेह, सदावित्ता एवं वयासी विष्णामेव
अट्टसहस्सं सोवणिगयाणं जाव भोमेज्जाणंति, अण्णं च महत्थं जाव
तित्थयराभिसेयं उवट्ठवेह जाव उवट्ठवेति) इस के बाद कुम्भक राजाने
अपने कौटुम्बिक पुरुषों को बुलाया और बुला कर उनसे ऐसा कहा—हे
देवानु प्रियो ! तुम लोग शीघ्र ही १००८ सुवर्ण निमित्त कलशों को
रूप्यमय कलशोंको मणिमय कलशों का सुवर्ण रूप्य निर्मित कलशोंको,
सुवर्ण मणि निर्मित कलशों को, रूप्यमणि निर्मित कलशों को, स्वर्ण,

मातापिताना चरणेषुमां नमस्कार कर्था. त्थारणाह तेओ। कडेवा लाग्यां के डे
मातापिता । हुं तमारी आज्ञा भेजवीने मुंडित थधने दीक्षा ग्रहण करवा
थाहु छुं. ” भददी अडं तना भोथी आ प्रमाणे वात सांलणीने तेमना माता
पिताओओ तेमने कहु “ यथासुखं देवानुप्रिय ! ” ओटवे के डे देवानुप्रियो !
तमने जेम सुथ प्राप्त थाय तेम करे अने मोडु करे नहि.

(तएणं कुम्भए कोटुंभियपुरिसे सदावेह, सदावित्ता एवं वयासी विष्णामेव
अट्टसहस्सं सोवणिगयाणं जाव भोमेज्जाणंति, अण्णं च महत्थं जाव तित्थय-
राभिसेयं उवट्ठवेह जाव उवट्ठवेति)

त्थारपछी कुंलक राजाओ पोताना कौटुम्बिक पुरुषाने जोलाव्या अने
जोलावीने तेमने आ प्रमाणे कहु के डे देवानुप्रियो ! तमे दोके सत्वर ओक
डण्डर आठ (१००८) सोनाना कणशो, चांदीना कणशो, मणिमय कणशो,
सोना अने चांदीथी बनावेला कणशो, सोना अने मणिओथी बनाववामां

नेनेदं बोध्यम्—रूप्यमयाणां, मणिमयानां, सुवर्णरूप्यनिर्मितानां तुवर्णमणिनिर्मितानां, रूप्यमणिनिर्मितानां, स्वर्णरूप्यरत्नमयानामिति । भौमेयानाम् पार्थिवानां घटानामिति अन्यच्च महार्थं यावत्—तीर्थकराभिषेकम् तीर्थकरनिष्क्रमणाभिषेकसाधनम् 'उवट्टवेह' उपस्थापयत, प्रापयत, यावत्—उपस्थापयन्ति ।

तस्मिन् काले तस्मिन् समये चमरोऽसुरेन्द्रः यावद्—अच्युत पर्यवसानाः=चमरेन्द्रादारभ्याच्युतेन्द्रपर्यन्ताश्चतुः षष्टि संख्यका इन्द्राः, आगताः । ततस्तदनन्तर खलु शक्रो देवेन्द्रो देवराजः=सौधर्मेन्द्रः, आभियोगिकान् देवान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीत्—धिप्रमेवाष्टसहस्रं सौवर्णिकानां यावत्—अन्यच्च तद्

रूप्य, मणि निर्मित कलशों को मिट्टी के कलशों को तथा और भी महार्थ—महा प्रयोजन साधक भूत—तीर्थ कर—निष्क्रमणाभिषेक (दिक्षाके) साधनों को उपस्थित करो । राजा की इस प्रकार आज्ञा प्राप्त कर उन लोगो ने आज्ञानुसार सब साधनों को उपस्थित कर दिया ।

(तेणं कालेणं तेणं समएणं चमरे असुरिंदे जाव अच्युपज्जवसाणा आगया, तएणं सक्के ३ आभियोगिए देवे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी) उस काल में और उस समय में चरमेन्द्र से लेकर अच्यु तेन्द्र पर्यन्त ६४ इन्द्र आ गये । इस के अनन्तर शक्र देवेन्द्र देव राज ने—सौधर्मेन्द्र ने—आभियोगिक देवों को बुलाया—और बुलाकर उन से इस प्रकार कहा—(खिप्पामेवअट्टसहस्स सौवर्णिगयाणं जाव अण्णं च तं विउलं उवट्टवेह, जाव उवट्टवेति) तुम लोग शीघ्र ही १००८, सुवर्ण आदि के निमित्त कलशों को तथा और भी विपुल मात्रा में तीर्थकर

आवेला क्षणशो, सोना आदी अने भण्डिओथी जनावेला क्षणशो, माटीना क्षणशो तेमज्ज पीत्ता पणु महार्थ—महाप्रयोजन साधकभूत—तीर्थ'कर निष्क्रमणाभिषेकना साधनो लावो. राजन्नी आ प्रभाणु आज्ञा भेजवीने तेओओ आज्ञा मुज्जण्ज पथा साधनो लई आव्या.

(तेणं कालेणं तेणं समएणं चमरे असुरिंदे जाव अच्युपज्जवसाणा आगया, तएणं सक्के ३ अभियोगिए देवे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी)

ते क्षणे अने ते समये चरमेन्द्रथी मांटीने अच्युतेन्द्र सुधीना चोसठे इन्द्रो आवी पड़ोन्था.

त्यारणाइ शक्र देवेन्द्र अने देवराज—सौधर्मेन्द्रे आभियोगिक देवाने जोलाव्या अने जोलावीने तेमने आ प्रभाणु कछु के—

(खिप्पामेवअट्टसहस्स सौवर्णिगयाणं जावअण्णं च तं विउलं उवट्टवेह जाव उवट्टवेति) तमे दोडा सत्तरे ओड छत्तर आठ (१००८) सोना वगेरेथी जनाववाभां आवेला क्षणशो तेमज्ज पीत्ता पणु तीर्थ'करोना अभिषेक माटेनां साधनो पुष्कळ

विपुलं तीर्थकराभिषेकसाधनमुपस्थापयत, यावद्-उपस्थापयन्ति । तेऽपि देवो-
पस्थापिताः सर्वेऽपि कलशास्तानेव-कुम्भकोपस्थापितानेव कलशान् अनुप्रविष्टाः,
दिव्याः कलशा दिव्यानुभावेन कुम्भककलशेषु प्रविष्टास्तेन कुम्भककलशानां
शोभतिशयः संजात इति भावः ।

ततस्तदनन्तरं खलु स शक्रो देवेन्द्रो देवराजः कुम्भको राजा च मल्लोर्महन्तं
सिंहासने पौरस्त्याभिमुखं=पूर्पदिशाऽभिमुखं निवेशयति=उपवेशयति । अष्टसह-
स्रेण=अष्टाधिकसहस्रेण, सौवर्णिकानां यावत् अभिषिञ्चति, अष्टाधिकसहस्रसंख्यकैः
प्रत्येकं कलशैः सौवर्णिकादि स्नपयतीत्यर्थः ततस्तदनन्तरं खलु मल्लया भगवतो-
के अभिषेक के साधनों को उपस्थित करो । उन सब ने वैसा ही किया ।
(ते वि कल सा तेचेव कलसे अणुपविष्टा, तएणं से सक्के देविदे देव-
राया कुंभराया य मल्लि अरहं सीहामणं पुरत्थाभिमुहं निवेसेह) इस
तरह कुंभक राजा द्वारा उपस्थापित कलशों के साथ २ वे सब दिव्य
कलशएक जगह झिलाकर रख दिये गये ।

इससे कुंभक राजा के कलशों की शोभा और अधिक बढ गई ।
बाद में शक्र देवेन्द्र देवराज ने और कुंभक राजा ने मल्ली अर्हन्त को
सिंहासनके उपर पूर्वाभिमुख करके बैठा दिया । (अष्टसहस्सेणं सोवर्णि-
याणं जाव अभिसिंचइ, तएणं मल्लिस्स भगवओ अभिसेए वट्टमाणे
अप्पेगइया, देवा मिहिलं च सव्वितरवाहिरियं जाव सव्वओ समंता
परिधावन्ति) बैठा ने के बाद फिर उन्होंने ने उन १००८, सुवर्ण आदि के
प्रत्येक कलशों से उनका अभिषेक किया ।

प्रमाणुमां लावो. तेओ गधोओ तेम न् कथुं.

(ते वि कलसा ते चेव कलसे अणुपविष्टा, तएणं से सक्के देविदे देवराया
कुंभराया य मल्लि अरहं सीहामणं पुरत्थाभिमुहं निवेसेह)

आ रीते कुंलकशाल वडे भूकाओला कलशोनी साथे न ते दिव्य कलशो
पणु ओक न स्थाने गोठवी दीधा.

ओनाथी कुंलक राजना कलशोनी शोला जूण न वधी गध. तयार पछी
शक देवेन्द्र देवराज अने कुंलक राजाओ मइली अर्हन्तने सिंहासन उपर पूर्व
दिशा तरफ् में राणीने ओसादी दीधा.

(अष्ट सहस्सेणं सोवर्णिजाणं जाव अभिसिंचइ, तएणं मल्लिस्स भगवओ
अभिसेए वट्टमाणे अप्पेगइया, देवा मिहिलं च सव्वितरवाहिरियं जाव सव्वओ
समंता परिधावन्ति)

ओसाडीने तेओओ ओक डलर आठ सोना वगेरेना हरेके हरेक कलशथी
तेमने अभिषेक कथो.

अभिषेके वर्तमानेऽप्येककाः=अप्येके-केचन देवाः मिथिलां राजधानीं च साभ्यन्तरं बाह्यं=अन्तर्बहिश्च यावत्-सर्वतः=समन्तात्=दिक्षु विदिक्षु परिधावन्ति=हर्षातिशयेन कूर्दन्ति स्म । ततस्तदनन्तरं कुम्भको राजा द्वितीयवारमपि 'उत्तरावक्रमणं' उत्तरावक्रमणम्=उत्तराभिमुखं मल्लीं निवेश्य यावत्-सर्वालङ्कारविभूषितां करोति । कृत्वा, कौटुम्बिकपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा, एवमवादीत्-हे देवा. नृप्रियाः ! क्षिप्रमेव मनोरमां शिविकामुपस्थापयत । ततस्तदनन्तरं खलु शक्रो देवे-

इस प्रकार जब मल्ली अर्हत का अभिषेक हो रहा था-तब कितनेके देव हर्षातिशयके चशवर्ती होकर मिथिला नगरीमें भीतर और बहार सब ओर इधर से उधर कूद रहे थे । (तएणं कुम्भए राया दोच्चंपि उत्तरावक्रमणं जाव सञ्चालंकारविभूसियं करेइ करित्ता कोडुंविद्यपुरिसे सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी) जब अभिषेक क्रिया समाप्त हो चुकी-तब कुम्भक राजाने दूसरी बार फिर मल्ली अरिहत को पूर्वकी ओर मुख काके सिंहासन पर बैठाया-और उन्हें समस्त अलंकारों से विभूषित किया बाद में कौटुम्बिक पुरुषों को बुलाकर उनसे ऐसा कहा-(खिप्पामेव मनोरमं सीयं उवट्ठवेह, ते उवट्ठवेंति तएणं सक्के ३ आभियोगिए ० खिप्पामेव अणेव खम ० जाव मनोरमं सीयं उवट्ठवेह जाव सा वि सीया तं चेव सीयं अणुपविट्ठा) तुम लोग शीघ्र ही अनेक स्तम्भ शत युक्त एक शिविका को उपस्थित करो-उन लोगों ने भी राजा की आज्ञानुसार शीघ्र वैसीही शिविका लाकर उपस्थित कर दी । इस के अनन्तर शक्र देवेन्द्र

आ प्रभाणु न्यारे आणानु मल्ली अर्हतने अलिषेक थठ रह्यो हुतो । त्पारे मिथिला नगरीनी णडार अने अहर येमेर उर्षातिरेकथी डेटलाइ देवताओ आभतेम हुनी रह्या हुता ।

(तएणं कुम्भए राया दोच्चंपि उत्तरावक्रमणं जाव सञ्चालंकारविभूसियं करेइ करित्ता कोडुंविद्यपुरिसे सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी)

न्यारे अलिषेकनी विधि पूरी थठ त्पारे कुंलक राजाओ भीण वणत मल्ली अर्हतने पूर्वनी तरइ में राणीने जेसाउया अने तेमने अधां धरे. णांओथी शणुगार्थी. त्पारथी डौटुंभिइ पुइयोने जालावीने तेओने हुकम कथी के

(खिप्पामेव मनोरमं सीयं उवट्ठवेह, ते उवट्ठवेंति, तएणं सक्के ३ आभियो. (गिए ० खिप्पामेव अणेव खम ० जाव मनोरमं सीयं उवट्ठवेह जाव सावि सीया तं चेव सीयं अणुपविट्ठा)

तमे डोडो से'डो थांललाओवाणी ओक पादणी सत्वरै लावो. डौटुंभिइ पुइयो पणु नल्लीथी राजनी आज्ञा मुज्ज पादणी लई आन्या. त्पारिओइ

न्द्रो देवराजः—आभियोग्यान् देवान् शब्दयति, शब्दयित्वा, एवमवादीत्—हे देवा-
नुप्रियाः । क्षिप्रमेव ‘अणेगखंभ०जाव मणोरमं सीयं उवह्वेह’ अनेकस्तम्भशत
सनिविष्टां यावद्—मनोरमां शिविकाम् उपस्थापयत, यावत् सापि शक्रो देवेन्द्रो-
पस्तापितापि शिविका तासेव—कुम्भकोपस्थापितामेवशिविकामनुप्रविष्टा दिव्यानु-
भावेनेति भावः । सू०३८॥

मूलम्—तएणं मल्ली अरहा सीहासणाओ अब्भुट्टेइ अब्भु-
ट्टित्ता जेणैव मणोरमा सीया तेणैव उवागच्छइ उवागच्छित्त
मणोरमं सीयं अणुपयाहिणी करेमाणा मणोरमं सीयं दुरूहइ,
दुरूहित्ता सीहासणवरगए पुरत्थाहिमुहे सन्निसन्ने, तएणं कुंभए
अट्टारस सेणिप्पसेणीओ सद्दावेइ सद्दावित्ता एवं वयासी—
तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! णहाया जाव सव्वालंकारविभूसिया
मल्लिस्स सीयं परिवहह, जाव परिवहंति, तएण मल्ले दावदे
देवराया मणोरमाए दक्खिणिल्लं उवरिल्लं बाहं गेणहइ, ईसाणे
उत्तरिल्लं गेणहइ, चमरे दाहिणिल्लं हेट्टिल्लं, बली उत्तरिल्लं
हेट्टिल्लं, अवसेसा देवा जहारिहं मणोरमं सीयं परिवहंति ।
‘पुठ्ठिं उक्खित्ता माणुस्सेहिं तो हट्ठरोमकूवेहिं । पच्छावहंति
सीयं, असुरिंदसुरिंद नागिंदा ॥ १ ॥ चलच्चवलकुंडलधरा,

देवराज ने भी आभियोगिक देवों को बुलाया—और उनसे अनेक स्तम्भ-
शतः युक्त शिविका (पालखी) ले आने को कहा—उन्होंने भी क्षीघ्रवैसी ही
शिविका (पालखी) लाकर वहाँ उपस्थित कर दी। वह शिविका अपने दिव्य
प्रभाव से कुंभक राजाकी शिविका के साथ मिल गई। सूत्र “ ३८ ”

शक्र देवेन्द्र देवराज पणु आभियोगिक देवाने बोलाव्या अने तेभने से'कडे
थांबलाओवाणी पादभी लाववाने हुकम कर्चे. ते दोडे पणु सत्तरे पादभी
वध आल्या. देवराजनी ते पादभी पोतानी दिव्य प्रभाथी कुंडल राजनी
पादभी साथे लणी गइ. ॥ सूत्र “ ३८ ” ॥

सच्छंदविउव्वियाभरणधारी । देविंददाणविंदावहंति सीयं
जिणिंदस्स ॥ २ ॥ ” तएणं मल्लिस्स अरहओ मणोरमं सीयं
दुरूढस्स समाणस्स तप्पढमयाए इमे अट्ठमंगलगा पुरओ
अहाणुपुव्वीए संपट्ठिया एवं निग्गमो जहा जमालिस्स, तएणं
मल्लिस्स अरहओ निक्खममाणस्स अप्पे० देवा मिहिलं सव्विभ-
त्तरवाहिरियं आसियसंमज्जिओवलित्तं जहा उववाईए जाव
परिधावंति, तएणं मल्ली अरहा जेणेव सहस्संववणे उज्जाणे
जेणेव असोगवरपायवे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सीयाओ
पच्चोरुहइ पच्चोरुहित्ता आभरणालंकारं मुंचइ, तं पभावई
पडिच्छई । तएणं मल्ली अरहा सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेइ ।
तएणं सक्कं देविदे देवराया मल्लिस्स केसे पडिच्छइ, पडिच्छित्ता
खीरोदगसमुद्धे पक्खिवइ । तएणं मल्ली अरहा ‘णमोऽत्थुणं
सिद्धाणं त्तिकट्ठु सामाइयचरित्तं पडिवज्जइ, जं समयं च णं
मल्ली अरहा चरित्तं पडिवज्जइ तं समयं च णं देवाणं माणु-
स्साण य णिग्घोसे तुरियनिणायगीयवाइयनिग्घोसे य
सक्कस्स वेयणं संदेसेणं णिलुक्के यावि होत्था । जं समयं च णं
मल्ली अरहा सामाइय चरित्तं पडिवन्नं तं समयं च णं मल्लिस्स
अरहओ माणुसधम्माओ उत्तरिए मणपज्जवनाणे समुप्पन्ने ।
मल्लीणं अरहा जे से हेमंताणं दोच्चे मासे चउत्थे पक्खे
पोससुद्धे, तस्स णं पोससुद्धस्स एकारसीपक्खेणं पुव्वण्हकाल-
समयंसि अट्ठमेणं भत्तेणं अपाणएणं अस्सिणीहिं नक्खत्तेणं

जोगमुवागएणं तिहिं इत्थीसएहिं अब्भितरियाए परिसाए,
तिहिं पुरिससएहिं बाहिरियाए परिसाए सच्चि मुंडे भवित्ता पव्व-
इए । मल्लि अरहं इमे अट्ठ रायकुमारा अणुपव्वइंसु-तं जहा
—“ णंदेय णंदिमित्ते सुमित्त बलमित्त भाणुमित्ते य। अमरवइ,
अमरसेणे, महसेणे, चेव अट्ठमए ॥ १ ॥ ” तएणंसे भवणवइइ
मल्लिस्स अरहओ निक्खमणमहिमं करेति, करित्ता जेणेव नंदी
सरवरे० अट्ठाहियं करेति करित्ता जाव पडिगया । तएणं मल्ली
अरहा जं चेव दिवसं पव्वाइए तस्सेव दिवसस्स वरण्हकाल-
समयंसि असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्ठयंसि सुहास-
नसवरगयस्स सुहेणं परिणामेणं पसत्थेहिं अज्झवसाणेहिं पस-
त्थाहिं लेसाहिं विसुज्झमाणीहिं तयावरणकम्मरयविकरणकरं
अपुव्वकरणं अणुपविट्ठस्स अणंते जाव केवलवरणाणदंसणे
समुप्पन्ने ॥ सू० ३९ ॥

टीका-‘ तएणं मल्ली ’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु मल्लीं अर्हन् सिंहासना-
दभ्युत्तिष्ठति अभ्युत्थाय यत्रैव मनोरमाशिविका तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य मनो-
रमां शिविकां ‘ अणुपयाहिणी करेमाणा ’ अणुप्रदक्षिणी कुर्वाणा=आनुकूल्येन

‘ तएणं मल्ली अरहा-इत्यादि । ’

टीकार्थ-‘तएणं’ इसके बाद (मल्ली अरहा सींहासणाओ अब्भुट्ठेइ)
मल्ली अर्हत सिंहासन से उठे (अब्भुट्ठित्ता जेणेव मणोरमा सीया तेणेव
उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मणोरमं सीयं अणुपयाहिणी करेमाणा मणो-
रमं सीयं दुरुहइ; दुरुहित्ता सींहासणवरगये पुरत्थाभिमुहे सन्निसन्ने)

“ तएणं मल्ली अरहा ” इत्यादि

टीकार्थ-‘तएणं’ त्थाराद्ध (मल्ली अरहा सींहासणाओ अब्भुट्ठेइ) मल्ली अर्हत
सिंहासन उपरथी उभा थयां.

(अब्भुट्ठित्ता जेणेव मणोरमा सीया तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मणोरमं
सीयं अणुपयाहिणी करेमाणा मणोरमं सीयं दुरुहित्ता सींहासणवरगए पुरत्थाभि
मुहे सन्निसन्ने)

स्वशुभवाञ्छया-स्वदक्षिणभागे कुर्वती, मनोरमां शिविकां 'दुरुह' दूरोदति= आरोहति, दुरुह सिंहासनवरगतः पौरस्त्याभिमुखः=पूर्वदिङ्मुखः मन् सन्निपणः। ततः खलु कुम्भकोऽष्टादश 'सेणिप्पसेणीओ' श्रेणि-प्रश्रेणी=शिविकावाहकान् -अवान्तरजातीयपुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा एवमवादीत्=हे देवानुप्रियाः ! यूयं खलु स्नाता यावत्-सर्वालङ्कारविभूषिताः मल्लयाः शिविकां परिवहत, स्कन्धीपरिधारयत यावत्-परिवहन्ति ।

उठकर वे जहाँ वह मनोरम शिविका थी वहाँ गये। वहाँ जाकर वे उस मनोरम शिविका को अपने शुभ की वाञ्छा से अपने दक्षिण भाग में करते हुए उस शिविका पर आरुढ़ हो गये आरुढ़ हो कर फिर वे पूर्व दिशा की तरफ मुख कर के उस पर रखे हुए सिंहासन पर बैठ गये। (तएणं कुम्भए अट्टारससेणिप्पसेणीओ सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी) इस के बाद कुम्भक राजा ने १८, श्रेणी प्रश्रेणी जनों को-शिविका वाहक १८ प्रकार के अवान्तर जातीय पुरुषों को बुलाया-और बुला कर उन से ऐसा कहा-(तुव्वेणं देवाणुप्पिया ! णहाया जाव सव्वालंकार विभूसिया मल्लिस्स सीयं परिवहह, जाव परिवहन्ति) हे देवानुप्रियो ! तुम लोग स्नान कर तथा समस्त अलंकारों से विभूषित होकर मल्ली अर्हत की पालखी को उठाओ राजा की इस प्रकार आज्ञा पाकर उन लोगों ने उस पालखी को अपने २ स्कंधों पर उठा कर रख लिया (तएणं सक्के देविंदे देवराया मनोरमाए दक्खिणिल्लं उवरिल्लं

अने उला थधने ज्यां मनोरम पादणी उती त्यां पडोन्ध्यां. त्यां पडोन्ध्याने तेज्जे। ते मनोरम पादणीने आत्मश्रेयनी धण्छाथी पोतानी जमणी आनुज्जे राणीने ते मनोरम पादणी उपर थदीने तेज्जे। पूर्वदिशा तरक्क भों करीने तेना उपर भूकेला सिंहासन उपर जेसी गयां.

(तएणं कुम्भए अट्टारससेणिप्पसेणीओ सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी) त्थार पछी कुंलक राजज्जे अट्टार श्रेणी प्रश्रेणीज्जेनेने पादणी उय्ज्जनारा अट्टार प्रकारना अवांतर नतिना पुरुषोने जोलाव्या अने जोलावीने तेज्जेने आदेश आय्जे। के—

(तुव्वेणं देवाणुप्पिया ! णहाया जाव सव्वालंकारविभूसिया मल्लिस्स सीयं परिवहह जाव परिवहन्ति)

हे देवानुप्रियो ! तमे स्नान करे। अने त्थारणाद जधा अलंकारोथी अलं-
कृत थधने मल्ली अर्हतनी पादणीने उय्ज्जे। राजनी आज्ञा प्रमाणे ज
लोकोज्जे तरत स्नान करीने पादणीने पोतपोताना जला उपर उय्ज्जे दीधी.

તતઃ સ્વલુ શક્રો દેવેન્દ્રો દેવરાજો મનોરમાયાઃ શિવિકાયા દક્ષિણિલ્લં=
દાક્ષિણાત્યં-દક્ષિણદિગ્ભાગસ્થમ્, ' ઉત્તરિલ્લં ' ઉપરિતનં ઉપરિભાગસ્થં ' વાહં '
વાહું=દણ્ડં ગૃહ્ણાતિ ઈશાનઃ-ઈશાનેન્દ્રઃ- ' ઉત્તરિલ્લં ' ઉત્તરદિગ્ભાગસ્થમ્ ઉપરિતનં
વાહું=દણ્ડંગૃહ્ણાતિ, ચમરઃ=ચમરેન્દ્રઃ ' દાહિણિલ્લં ' દાક્ષિણાત્યં=દક્ષિણદિગ્ભાગસ્થં
' હેટ્ઠિલ્લં ' અધસ્તનં દણ્ડં ગૃહ્ણાતિ, બલી=બલીન્દ્રઃ ' ઉત્તરિલ્લં ' ઉત્તરીયમ્=ઉત્ત-
રભાગસ્થમ્ અધસ્તનં દણ્ડં ગૃહ્ણાતિ અવશેષા દેવાઃ ભવનપતિ-વ્યન્તર-જ્યોતિષ્ક-
વૈમાનિકેન્દ્રાઃ, ' જહારિહં ' યથાઽર્હં-યથાયોગ્યં સ્વ સ્વ યોગ્યતાઽનુસારં મનોરમાં
શિવિકાં પરિવહન્તિ ।

“પુર્વિ ઉક્તિવત્તા માણુસ્સેહિં તો હટ્ઠરોમકૂવેહિ ।

પચ્છા વહંતિ સીયં અસુરિંદ-સુરિન્દ-નાગિંદા ॥ ૧ ॥

વાહં ગેળહઙ્, ઈસાણે ઉત્તરિલ્લં વાહં ગેળહઙ્ ચમરે દાહિણિલ્લં
હેટ્ઠિલ્લં, બલીઉત્તરિલ્લ હેટ્ઠિલ્લં અવસેસા દેવા જહારિહં મનોરમં સીયં
પરિવહંતિ) વાદ મેં શક્ર દેવેન્દ્ર દેવ રાજા ને उस मनोरमा शिविका के
दक्षिण दिग्भागवर्ती ऊपरके दण्डे को पकड़ा, ईशानेन्द्र ने उत्तर दिग्भा-
गस्थ ऊपर के दण्डे को पकड़ा चमरेन्द्र ने दक्षिणदिग्भागवर्ती नीचे
के दण्डे को पकड़ा ।

અવશિષ્ટ ભવન પતિ, વ્યન્તર જ્યોતિષ્ક એવં વૈમાનિક ઇન્દ્રોં ને
અપની ૨ યોગ્યતાકે અનુસાર उस शिविका का परिवहन किया । (પુર્વિ
ઉક્તિવત્તા માણુસ્સેહિંતો હટ્ઠ રોમકૂવેહિં ! પચ્છાવહંતિ સીયં અસુરિંદ
સુરિંદ નાગિંદા) સ્વ સે પ્રથમ હર્ષકે વશ સે રોમાશ્ચ યુક્ત હુએ મનુષ્યોં
ને उस शिविका को अपने स्कंधा पर रखा-वाद में असुरेन्द्रों ने, सुरेन्द्रों

(તણં સવકે દેવિંદે દેવરાયા મનોરમાણ દક્ષિણિલ્લં ઉત્તરિલ્લં
વાહં ગેળહઙ્, ઈસાણે ઉત્તરિલ્લં વાહં ગેળહઙ્ ચમરે દાહિણિલ્લં હેટ્ઠિલ્લં બલી-
ઉત્તરિલ્લં હેટ્ઠિલ્લં અવસેસાદેવા જહારિહં મનોરમં સીયં પરિવહંતિ)

ત્યાર બાદ શક્ર દેવેન્દ્ર દેવરાજે તે મનોરમ પાલખીના દક્ષિણ બાજુના
દંડાને ઝાલ્યો, ઈશાનેન્દ્રે ઉત્તર દિશા તરફના ઉપરના દંડાને ઝાલ્યો, ચમરેન્દ્રે
દક્ષિણ દિશા તરફના નીચેના દંડાને ઝાલ્યો, બલીન્દ્રે ઉત્તર દિશા તરફના
દંડાને ઝાલ્યો.

બાકીના બધા ભવનપતિ, વ્યન્તર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક ઇન્દ્રોએ
પોતપોતાની યોગ્યતા મુજબ પાલખીનું પરિવહન કર્યું.

(પુર્વિ ઉક્તિવત્તા માણુસ્સેહિંતો હટ્ઠરોમ કૂવેહિં પચ્છા વહંતિ સીયં અસુરિંદસુરિંદનાગિંદા)

પ્રલકિત અને હર્ષવેલા થયેલા માણુસોએ સૌથી પહેલાં પાલખીને પોતાના

ચલચલકુંડલધરા સચ્છંદ વિઉચ્ચિયામરણધારી ।

દેવિંદ દાણવિંદા વહંતિ સીયં જિણિંદસ્સ ॥ ૨ ॥

‘પુચ્ચિ’ પૂર્વ ‘ઉચ્ચિત્તા’ ઉત્તિષ્ઠા સ્કન્ધોપરિનીતા મનુષ્યૈઃ, સા શિવિકા, મનુષ્યૈઃ કથંભૂતૈરિત્યાહ-‘હટ્ટરોમકૂવેર્હિ’ હટ્ટરોમકૂપૈઃ હર્પવશેન રોમાશ્ચયુક્તૈઃ, પશ્ચાત્-અસુરેન્દ્ર-સુરેન્દ્ર-નાગેન્દ્રાઃ શિવિકાં વહન્તિ-સ્કન્ધોપરિનયન્તિસ્મ ॥ ૧ ॥ દેવેન્દ્ર-દાનવેન્દ્રાઃ જિનેન્દ્રસ્ય શિવિકાં વહન્તિ’ इत्यन्वयः । ते देवेन्द्रादयः कथं-भूता इत्याह-चलेत्यादि चलचल कुण्डलधराः=चलाश्च ते चल कुण्डलधराश्चेति विग्रहः । पुनः किं भूता इत्याह-‘सच्छंदविउच्चियाभरणधारिणः’ स्वच्छन्द-विकुर्विताभरणधारिणः=स्वच्छन्देन-स्वेच्छया विकुर्वितानि-वैक्रिय शक्तिसमुत्पादितानि आभरणानि-भूषणानि धारयितुं शीलं येषां ते तथा भूताः ॥ २ ॥

તતઃ સ્વલુ મલ્લયા અર્હતો મનોરમાં શિવિકાં દુરુદ્ધસ્ય=સમારુદ્ધસ્ય સતઃ ‘તપ્પદમયાણ’ તત્પદમતયા=સર્વતઃ પૂર્વમ્ હમાનિ અષ્ટાષ્ટમઙ્ગલકાનિ=અષ્ટગણિતાનિ ને ઔર નાગેન્દ્રોં ને રસ્વા । (ચલચલકુંડલધરા સચ્છંદવિઉચ્ચિયા મરણધારી, દેવિંદ દાણ વિંદા વહંતિ સીયં જિણિંદસ્મ) હન દેવેન્દ્રા દિકોં કે કુંડલ ઉસ સમય ઇધર સે ઉધર અત્યન્ત ચંચલ હો રહે થે । ઉન્હોં ને જો આમરણ ધારણ કર રહે થે વે અગની ઇચ્છાનુસાર વૈક્રિય શક્તિ સે સમુત્પાદિત કિયે હુણ થે । હસ તાહ દેવેન્દ્રોં ઔર દાનવેન્દ્રોં ને જિનેન્દ્ર કી શિવિકા કો અપને ૨ સ્કધોં પર રસ્વા । (તણં મલ્લીસ્સ અરહઓ મનોરમં સીયં દુરુદ્ધસ્સ સમાણસ્સ તપ્પદમયાણ હમે અટ્ટ ટ્ઠમંગલગા પુરઓ અઠાણુપુચ્ચીણ સંપટ્ઠિયા) હસ કે અનન્તર ઉસ મનોરમ શિવિકા પર

ખલા ઉપર ઉચ્ચી, ત્યારપછી અસુન્દ્રોએ, સુરેન્દ્રોએ અને નાગેન્દ્રોએ ઉચ્ચી.

(ચલચલ કુંડલધરા, સચ્છંદવિઉચ્ચિયામરણધારી, દેવિંદ દાણવિંદા વહંતિ સીયં જિણિંદસ્સ)

તે વખતે દેવેન્દ્ર વગેરેના કુંડળો આમ તેમ ખૂળ હાલી રહ્યા હતા.

ધારણ કરેલા આભરણોને દેવોએ પોતાની ઈચ્છા મુજબ વૈક્રિય શક્તિ વડે ઉત્પન્ન કરેલાં હતાં. આ પ્રમાણે દેવેન્દ્રો અને દાનવેન્દ્રોએ જિનેન્દ્રની પાલખી પોતપોતાના ખલે ઉચ્ચી હતી.

(તુણં મલ્લિસ્સ અરહાઓ મનોરમં સીયં દુરુદ્ધસ્સ સમાણસ્સ તપ્પદમયાણ હમે અટ્ટ અટ્ટમંગલગા પુરઓ અઠાણુપુચ્ચીણ સંપટ્ઠિયા)

ત્યારબાદ મનોરમ પાલખી ઉપર બેઠેલા મલ્લી અર્હતની સામે સૌ પ્રથમ અનુક્રમે આઠ આઠ મંગળ દ્રવ્યો મૂકવામાં આવ્યાં-તે દ્રવ્યોના નામો આ પ્રમાણે છે,

अष्टसंख्यकानि मङ्गलानि पुरतः=अग्रे ' अहाणुपुञ्जीए ' यथानुपूर्व्या=अनुक्रमेण
संप्रस्थितानि-चलितानि, एवं तेषां नामानि-(१) सोवत्थिय ' स्वस्तिकः, (२)
सिरिवच्छा ' श्रीवत्सः, (३) णंदियावत्त ' नन्द्यावर्तः, (४) वद्धमाणग ' वर्धमानः
(५) भद्दासण ' भद्रासनम् (६) ' कलस ' कलशः, (७) ' मच्छ ' मत्स्ययुग्मम् ,
(८) ' दप्पण ' दर्पणश्चेति । एवं निर्गमो यथाजमालेः जमालिवन्निर्गमनं=निर्गमन
वर्णनं विज्ञेयम् ।

ततः खलु मल्लया अर्हतो निष्क्रामतः=निष्क्रमणं कुर्वतः, अप्पेरुक्काः-केचन-
देवा स्वस्ववैक्रियशक्त्या मिथिलां राजधानीम्-' सर्विभतरवाहिरियं ' साभ्यन्त-
रवाह्याम् = अन्तर्वहिः ' आसितसंमज्जिओवलित्तं ' आसितसंमार्जितोपलिप्ताम्
आसित्तां=पूर्वजलरुणैरभिषिक्ताम्, पश्चात् संमार्जिताम्=रुचवराद्यपनयनेन संशो-
धिताम्, ततः उपलिप्तां खटिका चूर्णादिना संलिप्तां कुर्वन्ति, कृत्वा यावत्-परि-
धावन्ति=हर्षोत्कर्षणेन ततः कुर्वन्ति ।

आरुढ हुए मल्ली अर्हतके आगे सब से पहिले क्रमानुसार आठ २ संगल
द्रव्य उपस्थित हुए । उनके नाम ये हैं

(१) सोवत्थिय-स्वस्तिक (२) सिरिवच्छा-श्री वत्स (३) णंदियावत्त
-नन्दिकावर्त (४) वद्धमाणग-वर्धमान (५) भद्दासण-भद्रासन (६)
कलस-कलश (७) मच्छ-मत्स्य युग्म (८) और दप्पण-दर्पण
(एवं निर्गमो जहा जमालिस्स) मल्ली अर्हत के निर्गम का वर्णन ज-
मालिके निर्गम की तरह ही जानना चाहिये । (तएण मल्लिस्स अर-
हओ निक्खममाणस्स अप्पे ० देवा मिहिलं सर्विभतरवाहिरियं आसि-
य संमज्जिओवलित्तं जहा उववाईए जाव परिधावन्ति) जब मल्लि अर्हत
का निष्क्रमण हो रहा था उस समय कितनेक देवों ने अपनी वैक्रियश-

(१) सोवत्थिय,-स्वस्तिक, (२) सिरिवच्छा-श्रीवत्स, (३) णंदियावत्त-
नंदिकावर्त (४) वृद्धमाणग-वर्धमान, (५) भद्दासण-भद्रासन, (६) कलस-
कलश, (७) मच्छ-मत्स्ययुग्म, (८) अने दप्पण-दर्पण (अरीसो) । (एवं
निर्गमो जहा जमालिस्स) मल्ली अर्हतना निर्गमनुं पणुं न जमालिना निर्ग-
मनी जेम ज णणुं जेधजे

(तएणं मल्लिस्स अरहओ निक्खममाणस्स अप्पे ० देवा मिहिलं सर्विभतर-
वाहिरियं आसियसंमज्जिओवलित्तं जहा उववाईए जाव परिधावन्ति)

अन्त्यारे भद्दी अर्हतनी निष्क्रमणविधि आलती हुती त्थारे केटलाक देवोअ
थोतानी वैक्रिय शक्ति वडे मिथिला राजधानीनी अंदर अने णडार णधे णण

તતઃ સ્વલુ મલ્લી અર્હન્ યત્રૈવ સહસ્રામ્રવણમુદ્યાનં ચત્રૈવાશોકવરપાદપઃ,
 તત્રૈવોવાગચ્છતિ, ઉવાગત્ય શિવિકાતઃ પ્રત્યવરોહતિ પ્રત્યવસ્થાભરણાલંકારં મુશ્વતિ
 તદાભરણાલંકારં પ્રભાવતી=મલ્લયા જનની પ્રતિોચ્છતિ વસ્ત્રાશ્ચલે ધારયતિ તતઃ
 સ્વલુ મલ્લી અર્હન્ સ્વયમેવ=સ્વહસ્તેનૈવ પશ્ચમુષ્ટિકં લોચં શિરઃ કેગલુશ્ચનં કરોતિ।

ક્તિ સે મિથિલા રાજધાની કો ખીતર બાહિર મે જલકળોં સે સિશ્વિત કર
 દિયા થા, કૂઢા કરકટ કે અપનયન સે ઉસે વિલકુલ સાફ સુધર કર
 દિયા થા ઓર ચૂના આદી સે ઉસે લીપ પોત દિયા થા। યાવત્ હર્ષોત્કર્ષ
 સેવે ઇધર ઉધર ઉસમેં ઇચ્છાલુસાર સ્ત્રૂવ કૂંદે ઓર ઉછલે થે।

ઔપપાતિક સૂત્ર મેં નિષ્ક્રમણ કા જૈસા વર્ણન યહાં મી જાનના
 ચાહિયે। (તણં મલ્લી અરહા જેગેવ સહસ્સંવવણે ઉજ્જાણે જેગેવ અ-
 સોગવરપાયવે તેગેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા સીયાઓ પચ્ચોરુહઈ,
 પચ્ચોરુહિત્તા આભરણાલંકારં મુચઈ, તં પ્રભાવઈ પહિચ્છઈ) વે મલ્લી
 અર્હત જહાં સહસ્રામ્રવન નામકા ઉદ્યાન ઓર ઉસમે જહાં અશોક વૃક્ષ
 થા વહાં પહુંચે વહાં પહુંચ કર વે ઉસ શિવિકા સે નીચે ઉતરે ઉતર કર
 ઉન્હોને અપને આભરણ ઓર અલંકારોં કો ઉતારા-ઉતારે હુએ ઉન આ-
 ભરણ ઓર અલંકારોં કો ઉનકી માતા પ્રભાવતી ને અપને વસ્ત્રાશ્ચલ મેં
 રખ લિયા (તણં મલ્લી અરહા સયમેવ પંચમુદ્વિયં લોચં કરેઈ) ઇસકે
 ઘાદ ઉન મલ્લી અર્હત ને અપને કેશોં કા પંચમુષ્ટિ લોચ કિયા।

સિંચન કયું હતું. કયરો વગેરે વાળીને તેને સ્પર્શ બનાવી અને ચુના વગેરેથી.
 ઘેળી નાખ્યું હતું. યાવત્ હર્ષવેલા થઇને તેઓ ખૂબ ઇચ્છા મુજબ ઉછળ્યા
 અને કૂધા હતા.

ઔપપાતિક સૂત્રમાં નિષ્ક્રમણનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે, અહીં પણ તે
 મુજબ જ સમજાવેલું છે.

(તણં મલ્લી અરહા જેગેવ સહસ્સંવવણે ઉજ્જાણે જેગેવ અસોગવરપાયવે
 તેગેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા સીયાઓ પચ્ચોરુહઈ, પચ્ચોરુહિત્તા આભરણાલંકારં
 મુચઈ, તં પ્રભાવઈ પહિચ્છઈ)

મલ્લી અર્હત ન્યાં સહસ્રામ્રવન નામે ઉદ્યાન અને તેમાં પણ ન્યાં અશોક
 નામે વૃક્ષ હતું ત્યાં પહોંચ્યાં, ત્યાં પહોંચીને તેઓ પાલખીમાંથી નીચે ઉતર્યા,
 નીચે ઉતરીને તેમણે પોતાનાં આભરણ અને ઘરેણાંઓ ઉતાર્યા. મલ્લી અર્હતના
 આભરણ અને ઘરેણાંઓને તેમના માતા પ્રભાવતીએ પોતાના વસ્ત્રના છેડામાં
 લઈ લીધાં. (તણં મલ્લી અરહા સયમેવ પંચમુદ્વિયં લોચં કરેઈ) ત્યારપછી મલ્લી
 અર્હતે પોતાના વાળોનું પચ્ચમુષ્ટિ લુંચન કયું.

ततः खलु शक्रो देवेन्द्रो देवराजो हत्या अर्हतः केशान् प्रतीच्छति लुञ्चितान्
केशान् च्छेधरति, प्रतिच्छेद्य, क्षीरोदसमुद्रे प्रक्षिपति । ततः खलु मल्ली अर्हन-
'णमोऽत्थुण सिद्धाणं' नमोऽस्तु खलु रिद्धेभ्यः इति वृत्वा सामायिकचारित्रं
प्रतिपद्यते=प्राप्नोति । यस्मिन् समये च खलु मल्ली अर्हन चारित्रं प्रतिपन्नः,
तस्मिन्नेव समये खलु देवानां मनुष्याणां च 'णिग्घोसे' निर्घोषः शब्दः, 'तुरिय
णिणाय गीयवाइय निग्घोसे य' तूर्यनिनादगीतवादित्र निर्घोषश्च=वाद्यगीतध्वनिश्च,
शक्रवचनसंदेशेन=शक्रेन्द्राज्ञया, 'णिलुक्के' निलीनः=तिरोहितः निवृत्तः चाप्यभवत् ।

(तएणं सक्के देविंदे देवराया मल्लिस्स केसे पडिच्छइ पडिच्छि-
त्ता खीरोदग समुद्रे पक्खिवइ) उन मल्लि प्रभुके लुंचित वेशोको शक्र
देवेन्द्र देवराज ने अपने वस्त्र में रख लिया और रखकर क्षीर सागर मे
उन्हे प्रक्षिप्त कर दिया । (तएणं मल्ली अरहा " णमोत्थुणं सिद्धाणंत्ति-
कट्टु सामाइयचरित्तं पडिवज्जइ) मल्ली अर्हत्तने " सिद्धों को नम-
स्कार हो " ऐसा पाठ बोल कर सामायिक चारित्र को धारण किया ।
(जं समयं च णं मल्ली अरहा चरित्तं पडिवज्जइ त समयं च णं देवाणं मा-
णुस्साण य णिग्घोसे तुरिय निणाय गीयवाइयनिग्घोसे य सक्कस्स
वयणसंदेसणं णिलुक्के यावि होत्था) जिस समय मल्ली अर्हत ने
चारित्र को अंगीकार किया था उस समय देवों और मनुष्यों का निर्घोष
हुआ था तथा बाजों एवं गीतों की जो ध्वनि हुई थी वह सब शक्रेन्द्र
की आज्ञा से बन्द कर दी गई ।

(तएणं सक्के देविंदे देवराया मल्लिस्स केसे पडिच्छइ पडिच्छित्ता खीरोदग-
समुद्रे पक्खिवइ)

ते मल्ली प्रभुना लुंचित वेशोने शक्र देवेन्द्र देवराजे पोताना वस्त्रमां
लध दीधा अने लधने क्षीर सागरमां तेजोने नाणी दीधा.

(तएणं मल्ली अरहा " णमोत्थुणं त्ति कट्टु सामाइय चारित्तं पडिविसज्जइ)

मल्ली अर्हते " सिद्धोने मारा नमस्कार " आ पाठनुं वांयन करतां
सामायिक चारित्र धारणु कथुं

(जं समयं च णं मल्ली अरहा चरित्तं पडिवज्जइ, तं समयं च णं देवाणं
माणुस्साण य णिग्घोसे तुरिय निणाय गीयवाइयनिग्घोसे य सक्कस्स वयण
संदेसणं णिलुक्के याविहोत्था)

ज्यारे मल्ली अर्हते चारित्रने स्वीकार कथे त्यारे देवे अने माणु-
सोना थयेसा लुध निर्घोषने तेमज्ज वालांओ अने गीतोना ध्वनिने शक्रेन्द्रे
पोताना हुकमथी गंध करावी दीधा.

યસ્મિન્ સમયે ચ खलु मल्ली अर्हन् सामायिकं चारित्रं प्रतिपन्नः=प्राप्तवान्,
तस्मिन् समये च मल्ल्या अर्हतो मानुष्यधर्मादुत्तारं=प्रधानं मनःपर्यवज्ञानं समु-
त्पन्नम्, गृहस्थदशायां ज्ञानत्रयमासीत् चारित्रगृहणानन्तरं तु तदानीमेव चतुर्थज्ञा-
नमभवदिति भावः । मल्ली खलु अर्हन् ' जेसे ' यः सः हेमन्तानां मार्गशीर्षादि
मांसचतुष्टयात्मकानां शीतकालानाम् द्वितीयो मासः चतुर्थः पक्षः-मार्गशीर्षस्या-
द्यपक्षतश्चतुर्थः पक्षः ' पौष सुध्ये ' पौष शुद्धः, पौषमासस्य शुक्लः पक्षः, तस्य खलु
पौषशुद्धस्य एकारसीपक्खेण ' एकादशीपक्षे खलु एकादशीतिथेः पक्षः-अर्धं

(જં સમયં ચ ણં મલ્લી અરહા ચરિત્તં પઢિવજ્જહ તં ણં મલ્લિસ્સ
અરહાઓ માણુસધમ્માઓ ઉત્તરિણ મળપજ્જવનાણે સમુપ્પન્ને) સામાયિક
ચારિત્ર કો અંગીકાર કરતે હી મલ્લી અર્હતકો ચૌથા મનઃ પર્યવજ્ઞાન
ઉત્પન્ન હો ગયા । ગૃહસ્થ અવસ્થાં મેં મલ્લી અર્હત કે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન
ઔર અવધિજ્ઞાન યે ત્રીન જ્ઞાન જન્મ જાત થે । પરન્તુ જ્યોં હી ઇન્હોંને
ચારિત્ર ગ્રહણ ક્રિયા ઉસી સમય ઇનકો મનઃ પર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન હો
ગયા । (મલ્લી ણં અરહાજે સે હેમંતાણં દોચ્ચે માસે ચઉત્થે પક્ખેપોસ
સુદ્ધે, તસ્સ ણં પોસસુદ્ધસ્સ એકારસીપક્ખેણં પુવ્વણ્ઠકાલસમયંસિ
અટ્ટમેણં ભત્તેણં અપાણણં અસ્સિણીહિં નક્ખત્તેણં જોગમુવાગણં તિહિં
ઇત્થી સપ્પહિં અવિંભતરિયાણ પરિસાણ તિહિં પુરિસસપ્પહિં વાહિરિયાણ
પરિસાણ સદ્ધિં મુંઢે ભવિત્તા પવ્વડ્ડણ) મલ્લી અર્હત ને જિસ સમય સર્વ
વિરતિરૂપ ચારિત્ર અંગીકાર ક્રિયા થા ઉસ સમય હેમંતકાલકા દ્વિતીય
માસ થા, ચૌથા પક્ષ થા ઉસકા નામ પૌષ માસ થા-પૌષ માસકા શુક્લ

(જં સમયં ચ ણં મલ્લી અરહા ચરિત્તં વઢિવજ્જહ તં સમયં ચ ણં મલ્લિસ્સ
અરહાઓ માણુસધમ્માઓ ઉત્તરિણ મળપજ્જવનાણે સમુપ્પન્ને)

સામાયિક ચારિત્રને સ્વીકારતાની સાથે જ મલ્લી અર્હતને ચોથું મનઃ
પર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થઈ ગયું. ગૃહસ્થ અવસ્થામાં મલ્લી અર્હતને મતિજ્ઞાન,
શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન આ ત્રણે જ્ઞાન જન્મજાત હતાં પણ બ્યારે તેઓએ
ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું ત્યારે તેમને મનઃપર્યવજ્ઞાન થઈ ગયું.

(મલ્લી ણં અરહાજેસે હેમંતાણં દોચ્ચે માસે ચઉત્થે પક્ખે પોસસુદ્ધે તસ્સ ણં
પોસસુદ્ધસ્સ એકારસી પક્ખે ણં પુવ્વણ્ઠકાલસમયંસિ અટ્ટમેણં ભત્તેણં અપાણણં
અસ્સિણીહિં નક્ખત્તેણં જોગમુવાગણં તિહિં ઇત્થીસપ્પહિં વાહિરિયાણ પરિસાણ
સદ્ધિં મુંઢે ભવિત્તા પવ્વડ્ડણ)

મલ્લી અર્હતે બ્યારે સર્વ વિરતિ રૂપ ચારિત્ર સ્વીકાર્યું, ત્યારે હેમંત-
કાળનો ખીલો મહીનો હતો. ચોથું પખવાણિયું હતું. તે મહિનાનું નામ પૌષ

શકાલે, પૂર્વાહ્નિકાલસમયે, અષ્ટમેન ભક્તેન ' અપાણણં ' અપાનકેન જલરહિતેન અશ્વિનીનક્ષત્રેણ ' જોગં ' યોગં=ચન્દ્રયોગત્ ઉપાગતેન ત્રિભિઃ સ્ત્રીશતૈઃ આભ્યન્તરિક્યા પરિષદા, સાર્ધં તથા-ત્રિભિઃ પુરુષશતૈઃ વાહ્યા પરિષદા સાર્ધં મુણ્ડો ભૂત્વા મત્રજિતઃ=દીક્ષાં ગૃહીતવાન્ । મલ્લ્યા અર્હત્ આભ્યન્તરિકા પરિષત્ સ્ત્રીભિઃ, અન્યેષાં તીર્થકરાણાંતુ પુરુષૈરાભ્યન્યરિકા પરિષત્ સંજાતા । મલ્લીમર્હન્તમિમે વક્ષ્યમાણા અસ્ટ રાજકુમારા અનુવ્રજિતાઃ, તદ્ યથા-તેષાં નામાન્યે વમ્—

ગંદે ય ગંદિમિત્તે, સુમિત્ત વલમિત્ત ભાણુમિત્તે ય ।

અમરવઙ્ અમરસેણે, મહસેણે ચેવ અટ્ટમણ ॥ ૧ ॥

પક્ષ થા એકાદશી કા દિન થા, પૂર્વાહ્નિકાલકા સમય થા । અપાનક ચૌવિહાર અષ્ટમ ભક્ત ઇન્હોં ને ધારણ કર રહ્યા થા અશ્વિની નક્ષત્રકા ચન્દ્રમાકે સાથ શુભ યોગ વર્ત રહો થા ।

ત્રીન સૌ ઇનકી અભ્યન્તર પરિષદકી આર્યિકા થી ઓર વાહ્ય પરિષદ કે ત્રીન સૌ પુરુષ થે । સૌ ઇન સબકે સાથ ઇન્હોંને દીક્ષા ધારણ કી થી । અન્યતીર્થકરો કી અભ્યન્તર પરિષદ મેં સ્ત્રીયાં નહીં રહીં હૈં યે તો ઇન્હીં કી અભ્યન્તર પરિષદ મેં કહી ગઈ હૈં । વહાં તો અભ્યન્તર પરિષદા મેં પુરુષ હી રહે હૈં । (મલ્લિ અરહં ઇમે અટ્ટ રાયકુમારા અણુપન્વઙ્સુ-તં જહા - ગંદે ય ગંદિમિત્તે સુમિત વલમિત્ત ભાણુમિત્તેય, અમરવઙ્ અમરસેણે મહસેણે ચેવ અટ્ટમણ) મલ્લી અર્હત ને જિસ સમય દીક્ષા ધારણ કી ઇસ સમય ઇનકે સાથ જો આઠ રાજકુમાર દીક્ષિત હુએ થે-ઇનકે નામ યે હૈં ।

હતું. પોષ મહિનાનો શુકલ પક્ષ હતો, અગિયારસનો દિવસ હતો, પૂર્વાહ્નિકાળનો વખત હતો, અપાનક અષ્ટમ ભક્ત તેમણે ધારણ કરેલું હતું. અશ્વિની નક્ષત્રનો ચન્દ્રની સાથે શુભયોગ થઈ રહ્યો હતો.

તેમની આભ્યંતર પરિષદાની ત્રણસો આર્યિકાઓ હતી અને બાહ્ય પરિષદાના ત્રણસો પુરુષો હતા. તેઓ બધાની સાથે તેમણે દીક્ષા ધારણ કરી હતી. બીજા તીર્થકરોની આભ્યંતર પરિષદામાં સ્ત્રીઓ ન હતી. એમની આભ્યંતર પરિષદામાં સ્ત્રીઓ વિષે વર્ણન કરેલ છે. બીજા તીર્થકરોની પરિષદામાં માત્ર પુરુષો જ રહ્યા છે.

(મલ્લિ અરહં ઇમે અટ્ટરાયકુમારા અણુપન્વઙ્સુ તં જહા ગંદેય ગંદિમિત્તે સુમિત્તવલમિત્તભાણુમિત્તેય । અમરવઙ્, અમરસેણે મહસેણે ચેવ અટ્ટમણ)

જે વખતે મલ્લી અર્હતે દીક્ષા ધારણ કરી હતી તે સમયે તેમની સાથે જ દીક્ષિત થયેલા આઠ રાજકુમારોના નામો આ પ્રમાણે છે—(૧) નન્દકુમાર,

(१) नन्दः—नन्दकुमारः, (२) नन्दिमित्रः—नन्दिमित्रकुमारः, (३) सुमित्रः—सुमित्रकुमारः, (४) बलमित्रः—बलमित्रकुमारः, (५) भानुमित्रः—भानुमित्रकुमारः, (६) अमरपतिः—अमरपतिकुमारः, (७) अमरसेनः—अमरसेनकुमारः, (८) महासेनः—महासेनकुमार इति ।

ततस्तदनन्तरं खलु ते भवनपत्यादयश्चतुर्विधा देवा मल्ल्या अर्हतो निष्क्रमण-महिमानं कुर्वन्ति, कृत्वा यत्रैव नन्दीश्वरं नामाद्वीपस्तत्राष्टाहिकाम्=अष्टाहसाध्य-मुत्सवं कुर्वन्ति कृत्वा च यावत्-यस्यादिशः प्रदुर्भूतास्तां दिशं प्रतिगताः, ततः खलु मल्ली अर्हन् यस्मिन्नेव दिवसे प्रव्रजितः=दीक्षां गृहीतवान् तस्यैव दिवसस्य पश्चाद्-पराह्णकाल समये-प्रथमे प्रहरे, अशोकवरपादपस्याधः पृथिवीशिलापट्टके-

(१) नन्दकुमार (२) नन्दिमित्र कुमार (३) सुमित्र कुमार (४) बालमित्र कुमार (५) भानुमित्र कुमार (६) अमरपति कुमार (७) अमरसेन कुमार और (८) महासेन कुमार । (तएणं से भवण-वइ ४ मल्लिस्स अरहओ निक्खमणमहिमं करेति, करित्ता जेणेव नन्दी सरवरे० अट्ठाहियं करेति, करित्ता जाव पडिगया) भवनपति आदि चारों प्रकार के देवों ने मल्ली अर्हत के निष्क्रमण महोत्सव की खूब २-महिमा की और करके फिर वे आठ वां जो नन्दीश्वर द्वीप है वहाँ गये-वहाँ जाकर उन्होंने अष्टान्हिक महोत्सव किया । यह महोत्सव आठ दिनतक लगातार होता है । अष्टाहिक महोत्सव करके फिर वे जिस दिशा से प्रकट हुए थे उसी दिशा तरफ वापिस चले गये । (तएणं मल्ली अरहा जं चेव दिवसं पन्वाइए तस्सेव दिवसस्स वरण्हकालः समयंसि असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्टयंसि सुहासणवरगं-

(२) नन्दि मित्रकुमार, (३) सुमित्रकुमार, (४) बालमित्र कुमार, (५) भानुमित्र कुमार, (६) अमरपति कुमार, (७) अमरसेन कुमार, (८) महासेन कुमार.

(तएणं से भवणवइ ४ मल्लिस्स अरहओ निक्खमणमहिमं करेति, करित्ता जेणेव नन्दीसरवरे० अट्ठाहियं करेति करित्ता जाव पडिगया)

भवनपति वगेरे चार जलना देवोणे मल्ली अर्हतना निष्क्रमण महोत्सवने। जूण ४ महिमा गाये अने त्यापछी तेओ आठमा नन्दीश्वर द्वीपमा गया। त्यां पछोचीने तेमणे अष्टाहिक महोत्सव उजव्यो। आ महोत्सव आठ दिवस सुधी सतत उजवाय छे। अष्टाहिक महोत्सव न्यारे पूरे थये। त्यारे तेओ ८ दिशा तरक्षी प्रगट थया छता ते दिशा तरक्ष जता रह्या।

(तएणं मल्ली अरहा जं चेव दिवसं पन्वाइए, तस्सेव दिवसस्स वरण्हकाल समयंसि असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्टयंसि सुहासणवरगयस्स सुहेणं परिणा-

સુખાસનવરગતસ્ય શુભેન પરિણામેન 'પસત્યેહિ' પ્રશસ્તૈઃ=શ્રેષ્ઠૈઃ-શુભૈઃ, 'અજ્ઞ-
વસાણે' અધ્યવસાનૈઃ=આત્મપરિણામૈઃ, પ્રશસ્તાંભિઃ લેશ્યાભિઃ 'વિસુજ્ઞમાણીહિ'
વિશુદ્ધ્યન્તીભિઃ 'તયાવરણકર્મરયવિકરણકરં' તદાવરણકર્મરજોવિકરણકરં-જ્ઞાના-
વરણીયાદિકર્મરજોવિક્ષેપકં 'અપુન્વકરણં' અપૂર્વકરણમ્=અષ્ટમગુણસ્થાનકમ્ અનુ-
પ્રવિષ્ટસ્યાનન્તં વિષયાનન્તત્વાત્, યાવત્-અનુત્તરં-સમસ્તજ્ઞાનપ્રધાનં, નિર્વ્યાધાતમ્-
અપ્રતિહતં, નિરાવરણં=ક્ષાયિકં, કૃત્સનં=સર્વાર્થગ્રાહકત્વાત્, પ્રતિપૂર્ણં=સકલાંશયુ-
ક્તત્વાત્ પૂર્ણચન્દ્રવત્, 'કેવલવર નાણદંસણે' કેવલવર જ્ઞાનદર્શનં સમુત્પન્નમ્॥મુ૦ ૩૯॥

યસ્સ, સુહેણં પરિણામેણં પસત્યેહિં અજ્ઞવસાણેહિં પસત્યાહિં લેસાહિં
વિસુજ્ઞમાણીહિં તયાવરણકર્મસસ વિકરણકરં અપુન્વકરણં અણુ-
પવિટ્ઠસસ અણંતે જાવ કેવલવરનાણદંસણે સમુપ્પન્ને) મલ્લી અહંત
ને જિસ દિન દીક્ષા ધારણ કી ડસી દિન પશ્ચિમ પ્રહર મેં અશોક
વૃક્ષને નીચે રહે હુએ પૃથિવી શિલાપટ્ટક પર સુખાસન 'સે' વિરાજમાન
ઉન્હે શુભ પરિણામ પ્રશસ્ત અધ્યવસાન-આત્મ પરિણામ-એવં વિશુદ્ધ
-પ્રશસ્ત-લેશ્યાઓ કે પ્રભાવસે સમસ્ત જ્ઞાનાવરણીય દર્શનાવરણીય
મોહનીય ઓર અન્તરાય કર્મરૂપ રજકે વિક્ષેપક અનન્ત કેવલજ્ઞાન ઓર
કેવલદર્શન-ઉત્પન્ન હો ગયે । અર્થાત્ દીક્ષા લેતે હી એક પ્રહરકે વાદ
કેવલજ્ઞાન પાએ । ક્ષપકશ્રેણી પર આરૂઢ હુઈ આત્માઓં કો હી
યે દોનોં કેવલજ્ઞાન ઓર કેવલદર્શન પ્રાપ્ત હોતે હૈં અન્ય કો નહીં
-તથા યહ શ્રેણી ટવે' અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાન સે હી પ્રારંભ હોતી હૈ
અન્ય ગુણસ્થાન સે નહીં મલ્લી અહંત ને ભી હસી શ્રેણી પર આરોહણ

મેણં પસત્યેહિં અજ્ઞવસાણેહિં પસત્યાહિં લેસાહિં વિસુજ્ઞમાણી હિં તયાવરણકર્મરય-
વિકરણકર અપુન્વકરણં અણુપવિટ્ઠસસ અણંતે જાવ કેવલવરનાણદંસણે સમુપ્પન્ને)

જે દિવસે મહી અડતે દીક્ષા ધારણ કરી તેજ દિવસે એટલા પહોરમાં
અશોક વૃક્ષની નીચે પૃથ્વી શિલાપટ્ટક ઉપર સુખાસન પૂર્વક બેઠેલા તેઓને
શુભ પરિણામ પ્રશસ્ત અધ્યવસાન આત્મપરિણામ અને વિશુદ્ધ પ્રશસ્ત લેશ્યાઓના
પ્રભાવથી સમસ્ત જ્ઞાનાવરણીય દર્શનાવરણીય મોહનીય અને અંતરાય કર્મરૂપ
રજનું વિક્ષેપક અનન્ત કેવળ જ્ઞાન અને કેવળ દર્શન ઉત્પન્ન થયું. ક્ષપક શ્રેણી
ઉપર આરૂઢ થયેલા આત્માઓને જ આ કેવળ જ્ઞાન અને કેવળ દર્શન મળે
છે બીજાઓને નહીં, તેમ જ આ શ્રેણી આઠમા અપૂર્વકરણ ગુણસ્થાનથી જ
આરંભે છે, બીજા કોઈ પણ ગુણસ્થાનથી નહીં. મલ્લી અડતે પણ આ શ્રેણી

મૂલમ્—તેણં કાલેણં તેણં સમણં સઘ્વદેવાણં આસણાઈં
 ચલંતિ સમોસઠા કેવલમહિમં કરેતિ કરિત્તા જેણેવ નંદીસરં
 અટ્ટાહિય મહામહિમં કરેતિ કરિત્તા જામેવ દિસં પાડં પરિસા-
 ણિગ્ગયા કુંભણિ નિગ્ગચ્છઈ । તણં તે જિયસત્તૂપાં છપ્પિ-
 જેટ્ટપુત્તે રજ્જે ઠાવેત્તા પુરિસસહસ્સવાહિણીઓ સીયાઓ દુરુઠા
 સઘ્વિઢ્ઢીણ જેણેવ મલ્લી અ જાવ પજ્જુવાસંતિ । તણં મલ્લી
 અં તીસે મહઈ મહાલયાણં કુંભગસ્સ તેસિં ચ જિયસત્તૂ પામુ-
 વ્ખાણં ધમ્મં કહેઈ । પરિસા જામેવ દિસિં પાડઁભૂયા તામેવ
 દિસિં પડિગયા । કુંભણ સમણોવાસણ જાણે । પમાવડેય । તણં
 જિયસત્તૂપ્પાં છપ્પિરાયા ધમ્મં સોચ્ચા એવં વયાસી-આલિત્તેણં

કર દિયા થા તમી જાકર ઉન્હેં દનકીપ્રાપ્તિ હુઈ યહી વાત “ અપુવ્વકરન
 અણુપવિટ્ઠસ્સ ’ દન પદોંદ્વારા પ્રદર્શિત કી ગઈ હૈ । “અણંતે જાવ ” યહાં
 જો “જાવ” પદ રહ્યા ગયા હૈ ઉસસે “અનુત્તરં નિર્વ્યાધાતમ્ નિરાવરણં
 , કૃત્સ્નં, પ્રતિપૂર્ણ ’ દન પદોં કા ગ્રહણ ક્રિયા ગયા હૈ । યે દોનોં અનંત
 વિષયોં કો જાનતે હૈં ઓર દેખતે હૈં હસલિયે યે અનંત હૈં । સમસ્ત
 જ્ઞાન ઓર દર્શનોં મેં યે પ્રધાન હૈં હસલિયે અનુત્તર હૈં । અપ્રતિહત
 હોને સે યે દોનોં નિર્વ્યાધાત, ક્ષાયિક હોને સે નિરાવરણ સર્વાર્થ ગ્રાહક
 હોને સે કૃત્સ્ન, સકલાંશ યુક્ત હોને સે પૂર્ણ ચન્દ્ર કી તરહ પ્રતિપૂર્ણ કહે
 ગયે હૈં ॥ સૂત્ર ૩૯ ॥

ઉપર આરોહણ કરી દીધું હતું ત્યારે જ તેમને એમની પ્રાપ્તિ થઈ હતી. એ જ
 વાત—“ અપુવ્વકરણં અણુપવિટ્ઠસ્સ ” આ પદોવડે દર્શાવવામાં આવી છે. “ અણંતે
 જાવ ” અહીં જે ‘ જાવ ’ પદ છે તેનાથી “ અનુત્તરં નિર્વ્યાધાતં નિરાવરણં,
 કૃત્સ્નં, પ્રતિપૂર્ણ, આ પદો ગ્રહણ કરવામાં આવ્યાં છે. આ બંને અનંત વિષ-
 યોને જાણે છે અને જુએ છે એટલા માટે તેઓ અનંત છે. સમસ્ત જ્ઞાન અને
 દર્શનોમાં તેઓ પ્રધાન છે એટલા માટે અનુત્તર છે. અપ્રતિહત હોવા બદલ
 આ બંને નિર્વ્યાધાત, ક્ષાયિક હોવાથી નિરાવરણ, સર્વાર્થ ગ્રાહક હોવાથી કૃત્સ્ન,
 સકલાંશયુક્ત હોવાથી પૂર્ણ ચન્દ્રની જેમ પ્રતિપૂર્ણ કહેવામાં આવ્યા છે. ૩૯

भंते ! लोए पलित्तेणं भंते लोए जाव पवइया, चोइसपुठ्विणो अणंते केवले० सिद्धा ।

तएणं मल्ली अरहा सहसंबवणाओ निक्खमइ, निक्ख-
मिक्खा बहिया जणवयविहारं विहरह । मल्लिस्सणं भिसगपामो-
क्खा अट्ठावीसं गणा, अट्ठावीसगणहरा होत्था । मल्लिस्सणं
अरहओ चत्तालीसं समणसाहस्सीओ उक्कोसेणं, बधुमइपामो-
क्खाओ पणपणं अज्जिया साहस्सीओ उक्को०, सावयाणं एगा
सायसाहस्सी, चुलसीइं सहस्सा सावियाणं तिन्नि सयसाहसीओ
पण्णट्ठिं च सहस्सा, छस्सया चोइसपुव्वीणं, वीससया ओहि-
नाणीणं, बत्तीसं सया केवलणाणीणं, पणतीणं सया वेउठ्वियाणं,
अट्ठसयामणपज्जवणाणीणं, चोइससया वाईणं, वीसं सया अणुत्तरो-
ववाइणं । मल्लिस्स अरहओ दुविहा अंतगडभूमी होत्था तं जहा
—जुयंतकरभूमी, परियायंतकरभूमी य । जाव वीसइमाओ पुरिस-
जुगाओ जुयंतकरभूमी । दुवासपरियाए अंतमकासी । मल्लीणं
अरहा पणुवीसं धणूइं मुड्डं उच्चत्तेणं । वण्णेणं पियंगुसमे. सम-
चउरससंठाणे, वज्जारिसभणारायसंघयणे, मज्झदेसे सुहं सुहेणं
विहरित्ता जेणेव सम्मए पवए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
संमेयसेलसिहरे पाओवगमणुववण्णे । मल्लीणं अरहा एगं वाससयं
अगारवासमज्झे वसित्ता पणपणं वाससहस्साइं वाससयऊणाइं
केवलि परियागं पाउणित्ता पणपणं वाससहस्साइंसव्वा उयं पाल-
इत्ता जे से गिम्हाणं पढमे मासे दोच्चे पक्खे चेत्तसुद्धे, तस्स णं

सदा 'समवसृताः' = आगताः, आगत्य 'केवलमहिमं' केवलज्ञानोत्सवं कुर्वन्ति, कृत्वा यत्रैव नन्दीश्वरो द्वीपस्तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य 'अद्वाहिमं' अष्टाद्विका-महिमानं अष्टदिवससाध्यमुत्सवं कुर्वन्ति, कृत्वा यस्या एव दिशः प्रादुर्भूतास्तामेव दिशं प्रतिगताः । तदनन्तरं परिषत्-मिथिलाराजधान्या जनसमूहः मल्ल्या अर्हतो वन्दनार्थं निर्गता-मिथिलाराजधानीतो निःसृता । कुम्भकोऽपि निर्गच्छति स्म ।

ततः खलु ते जितजत्रप्रमुखाः पिडप राजानः स्वं स्वं ज्येष्ठपुत्रं राज्ये स्थापयित्वा पुरुषसहस्रवाहिनीः शिबिकाः समारूढाः सर्वैकद्वया सर्वैश्वर्येण सकलबल्लेन सहिता यत्रैव मल्ली अर्हन् तत्रैवोपागच्छन्ति, उपागत्य यावत्-पर्युपासते ।

की मल्ली अर्हन्त को केवल ज्ञान की उत्पत्ति हुई है । सो जहां मल्ली अर्हन्त थे वे सब वहां पर आये-आकर उन्होंने केवलज्ञान की महिमा का उत्सव किया उत्सव कर जहां नन्दीश्वर द्वीप था फिर वे वहां आये वहां आकर उन्होंने लगातार आठ दिन तक उत्सव किया । उत्सव कर के फिर वे जिस दिशा से प्रकट हुए थे उसी दिशा की तरफ चले गये । इसके बाद मिथिला राजधानीसे जन समुदाय मल्ली अर्हन्त को वन्दन करने के लिये निकला । कुम्भक राजा भी निकले । (तएणं ते जियस-त्तूपा० छप्पि-जेट्टपुत्ते रज्जे ठावेत्ता पुरिससहस्रवाहिणीओ सीयाओ आरूढा सन्विट्ठीए जेणेव मल्ली अ० जाव पज्जुवासन्ति) इसके अनन्तर वे जितशत्रु प्रमुख छहों राजा अपने-ज्येष्ठ पुत्रको राज्यपदमें स्थापित कर पुरुष-सहस्र वाहिनी शिबिकापर आरूढ हो सर्वैकद्वि एवं सकलबल

अवधिज्ञान जेउयुं, अवधिज्ञानथी तेओओ जेउयुं के मल्ली अर्हन्तमां केवण ज्ञाननी उत्पत्ति थई छे. तेओ जथा जथां मल्ली अर्हन्त उतां त्यां आओयां, त्यां पडोंथीने तेओओ केवण ज्ञानना महिमानो उत्सव जेउओ. उत्सव जेउओ. पछी तेओ नन्दीश्वर द्वीपमां गया, त्यां जेने तेओओ सतत आठ दिवस सुधी उत्सवो जेउओ. उत्सवनी समाप्ति पछी तेओ जे दिशा तरईथी प्रगट थया उता ते दिशा तरई जता रहा. तयारणाह मिथिला राजधानीथी मल्ली अर्हन्तनां वन्दन भाटे जनसमुदाय नीकओ. कुम्भक राजा पणु नीकओ.

(तएणं ते जियसत्तूपा० छप्पि जेट्टे पुत्ते ठावेत्ता पुरिससहस्रवाहिणीओ सीयाओ दुरूढा सन्विट्ठीए जेणेव मल्ली अ० जाव पज्जुवासन्ति)

त्यारपछी जितशत्रु प्रमुख छहो राजाओ पोतपोताना मोटा पुत्रने राज-गादीओ भेसाडीने पुरुष सहस्रवाहिनी पादणीओमां भेसीने सर्वैकद्वि अने

તતઃ સ્વલ્પ મલ્લી અર્હત તસ્યા મહાતિ મહાલયાયાઃ—અતિવિસ્તીર્ણાયાઃ પર્યદોઽગ્રે કુમ્ભકસ્ય રાજસ્તથા તેષાં ચ જિતશત્રુપ્રમુખાણાં રાજાં ધર્મં = કથયતિ, પરિપદ્ધસ્યા એવં દિશઃ પ્રાદુર્ભૂતાઃ તામેવ દિશં પ્રતિગતાઃ । કુમ્ભકઃ શ્રમણો પાસકો જાતઃ, દેશવિસ્તીર્ણરૂપં ધર્મં સ્વીકૃતવાન, પ્રતિગતઃ । પ્રભાવતી ચ શ્રમણો પાસિકા જાતા, પ્રતિગતા પ્રભાવતી કુમ્ભકો સ્વસ્થાનં ગતવન્તૌ । તતઃ સ્વલ્પ જિતશત્રુપ્રમુખાઃ પડપિ રાજાનો ધર્મં શ્રુત્વા, પ્રતિવુદ્ધા એવમવાદિષુઃ ‘ આલિત્તેણં મંતે લોએ પલિત્તેણં મંતે

કે સાથ જહાં મલ્લી અર્હત વિરાજમાન થે વહાં આયે વહાં આકરે ઉન સયને મલ્લી અર્હત કી અચ્છી તરહ ઉપાસના કી । (તણં મલ્લી તીસે મહા મહાલયાએ ૦૦૦૦ ધમ્મં કહહ) હસકે ઘાદ મલ્લી અર્હત ને ઉસ અતિ વિસ્તીર્ણ જનમેદિની કે સમક્ષ કુમ્ભક રાજા તથા જિતશત્રુ પ્રમુખે ઉન છહો રાજાઓં કે સમક્ષ શ્રુતચારિત્ર રૂપ ધર્મકા ઉપદેશ દિયા । (પારિસા જામેવ દિસિં પાંતામે દિંપડિં) ઉપદેશ સુનકર વહ જનમે દિનીરૂપ પરિપદા જિસ દિશાસે આઈ થી ઉસી દિશા તરફ વહ વાપિસ ચલી ગઈ । (કુમ્ભએ સમણોવાસએ જાએ) કુમ્ભક રાજા શ્રમણોપાસક બન ગયે । અર્થાત્ દેશવિસ્તીર્ણ ધર્મ ઉન્હોને સ્વીકાર કર લિયા । (પ્રભાવઈય) પ્રભાવતી બી શ્રમણોપાસિકા બન ગઈ ।

(તણં જિયસત્તૂપ્પાં છપ્પિ રાયા ધમ્મં સોચ્ચા એવં વયાસી) હસકે ઘાદ ઉસ જિતશત્રુ પ્રમુખ છહો રાજાઓં ધર્મ કા ઉપદેશ સુનકર પ્રતિવુદ્ધ હો હસ પ્રકાર કહા—(અલિત્તેણં મંતે ! લોએ પલિત્તેણં

સકળ બળની સાથે જ્યાં મલ્લી અર્હત વિરાજમાન હતા ત્યાં પહોંચ્યા. ત્યાં પહોંચીને તેઓ બધાએ મલ્લી અર્હતની સારી પેઠે ઉપાસના કરી

(તણં મલ્લી અંતીસે મહા મહાલયાએ.....ધમ્મં કહહ) ત્યાર પછી મલ્લી અર્હતે તે વિશાળ જન સમુદાય, તેમજ કુલક રાજા અને જિતશત્રુ પ્રમુખ તે છએ રાજાઓની સામે શ્રુત ચારિત્ર રૂપ ધર્મના ઉપદેશ આપ્યો. (પારિસા જામેવ દિસિં પા. તામેવ દિસિં પડિં) ઉપદેશ સાંભળીને જનસમુદાય જે દિશા તરફથી આવ્યો હતો તે દિશા તરફ પાછો જતો રહ્યો (કુમ્ભએ સમણોવાસએ જાએ) કુલક રાજા શ્રમણોપાસક થઈ ગયા હતા. એટલે કે દેશ વિસ્તીર્ણ ધર્મના તેઓએ સ્વીકાર કર્યો હતો (પ્રભાવઈય) પ્રભાવતી પણ શ્રમણોપાસિકા થઈ ગયા.

(તણં જિયસત્તૂપ્પાં છપ્પિ રાયા ધમ્મં સોચ્ચા એવં વયાસી) ત્યાર પછી જિતશત્રુ પ્રમુખ છએ રાજાઓએ ધર્મના ઉપદેશથી પ્રતિવુદ્ધ થઈને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—

(આલિત્તેણં મંતે ! લોએ પલિત્તેણં મંતે ! લોએ જાત્ર પવ્વહયા, ચોદસ પુવ્વિ

લોપ' इति हे भदन्त ! भगवन् ! 'अलीप्ते' आदीप्तः=आ=समन्ताद् दीप्तः=ज्व-
लितः खल्वय लोकः, तथा हे भदन्त ! 'पलिते' प्रदीप्तः=प्रकर्षेण ज्वलितः=
खदिर कार्पासकाष्ठान्निज्वालेयव तीव्रज्वालेया युक्तः खल्वयं लोकः, जन्मजरा-
मरणादिदुःखानि वहस्तीव्रज्वाला इवास्मिन् लोके जीवान् प्रदहन्तीत्यर्थः ।
यावत्-प्रव्रजिताः=यथा कश्चिदादीप्ते गृहे प्रसुप्तं नर बोधयेत् तथा हे भगवन्-
आदीप्ते लोके मोहनिद्रावशगतानस्मान् प्रतिबोध्य युष्माभिः श्रेयस्करो मोक्षमार्गं
प्रदर्शितः तस्माद् भवतामन्तिके प्रव्रजिष्यामः' इत्युक्त्वा ते षडपि राजानः प्रव्र-
जितादीक्षां गृहीतवन्तः । ततश्चतुर्दशपूर्विणः=चतुर्दशपूर्वधारिणो भूत्वाऽनुक-

भંતે લોપ જાવ પવ્વહયા ચોદસપુવ્વિણો અણંતે કેવલે સિદ્ધી) હે
ભદંત ! यह चतुर्गति रूप लोक आ - समन्तात् - ज्वलित हो रहा है ।
हे भदंत ! यह लोक अत्यंत ज्वलित हो रहा है । कार्पास काष्ठ की
अग्निज्वालाके समान तीव्र ज्वालासे यह लोक व्याप्त हो रहा
है अग्नि की तीव्र ज्वाला जैसे जन्म, जरा एवं मरण आदि के दुःख
जीवोको सदा उस लोक में जलाते रहते हैं । हे भगवान ! जैसे कोई
व्यक्ति घर में आग लग जाने पर उसमें सुप्त हुए व्यक्ति को सचेत
कर देता है-इसी तरह आदीप्त हुए इस लोक में मोह-निद्राधीन बने हुए
हम लोगों को प्रतिबोधित कर आपने श्रेयस्कर मोक्षमार्ग प्रदर्शित
किया है- इसलिये हम आपके पास दीक्षा अंगीकार करेंगे । इस प्रकार
कह कर उन जितशत्रु प्रमुख छहों राजाओं ने मल्ली अर्हत के समीप
दीक्षा धारण करली । चौदह पूर्व के पाठी होकर उन्होंने निरतिचार

णी અણંતે કેવલે૦ સિદ્ધાં)

હે ભદન્ત ! આસમન્તાત્ (ચોમેર) આ ચતુર્ગતિરૂપ લોક સળગી રહ્યો
છે. હે ભદન્ત ! આ લોક અત્યંત જ્વલિત થઈ રહ્યો છે. ૩ અને લોકડાની
અગ્નિ જ્વાળાઓની પેઠે તીવ્ર જ્વાળાઓથી આ લોક વ્યાપ્ત થઈ રહ્યો છે.
અગ્નિની તીવ્ર જ્વાળાઓની જેમ હંમેશા જન્મ, જરા (ધડપણ) મરણ વગેરેના
દુઃખો આ લોકને સમગ્રાવતા રહે છે. હે ભગવન્ ! જેમ કેઈ માણસના ઘરમાં
અગ્નિ સળગી ઉઠે ત્યારે સૂતેલા માણસને બીજા કોઈ જાગ્રત કરે છે તે પ્રમાણે જ
પ્રજ્વલિત થતા આ લોકમાં મોહ નિદ્રાવશ થયેલા અમારા જેવા લોકોને જોઈ
આપીને તમે શ્રેયસ્કર મોક્ષ માર્ગ બતાવ્યો છે તેથી અમે હવે તમારી પાસેથી
દીક્ષા ધારણ કરીશું આ પ્રમાણે વિનંતિ કરીને જિતશત્રુ પ્રમુખ છએ રાજા-
ઓએ મલ્લી અર્હંતની પાસેથી દીક્ષા સ્વીકારી લીધી. ચૌદ પૂર્વના પાઠી થઈને
તેમણે નિરતિચાર ચારિત્રનું પાલન કર્યું. અને આ પ્રમાણે ધીમે ધીમે અનુક્રમે

मेण निरतिचारं चारित्रं पालयित्वाऽनन्तं केवलं=केवलवरज्ञानदर्शनं यावत्-सिद्धाः सिद्धिस्थानं गताः ।

ततस्तदनन्तरं खलु मल्ली अर्हन् सहस्राश्रवणाद् निष्क्रामति=निर्गच्छति, निष्क्रम्य बहिर्जनपदविहारं विहरति । मल्ल्याः खलु भिषगप्रमुखाः अष्टाविंशति-गणाः, अष्टाविंशतिगणधरा अभवन् । मल्ल्याः खलु अर्हतश्चत्वारिंशत् श्रमणसहस्राणि 'उक्कोसेण' उत्कर्षेण उत्कृष्टा श्रमणसंपदभवत् । तथा-बन्धुमतिप्रमुखाः पञ्च-

चारित्र का पालन किया । और इस तरह धीरे-धीरे क्रमशः वे छहोंके छहों केवल ज्ञान और केवल दर्शनके अधिकारि बन गये और अन्तमें सिद्धस्थान पर पहुँच गये । - (तएणं मल्ली अरहा सहसंबवणाओ निक्खमइ) मल्ली अर्हत उस सहस्राश्र वनसे बाहर निकले (निक्खमिन्ता बहिया जणवयविहारं विहरइ) निकलकर उन्होंने बाहरके जनपदों में तीर्थकर परम्पराके अनुसार विहार करना प्रारंभ कर दिया । (मल्लिस्सणं भिसगपामोक्खा अट्ठावीसं गणा, अट्ठावीसं गणहरा, होत्था मल्लिस्सणं अरहओ चत्तालीसं समणसाहस्सीओ उक्कोसेणं बंधुमइपामोक्खाओ पणपन्नअज्जिया साहस्सीओ, उक्कोसेणं सावयाणं एगासाय साहस्सी चुलसीइं सहस्सा सावियाणं तिन्निसयसायसीओ पण्णट्ठं च सहस्सा) इन मल्ली अर्हत के भिषग प्रमुख २८, गण (गच्छ) थे और २८, गणधर थे । उत्कृष्ट से इन मल्ली अर्हत प्रभु की श्रमण संपत्ति ४० हजार की थी । तथा उत्कृष्ट की अपेक्षा बंधुमती

तेओ छओ छ राअओ देवणज्ञान अने देवणदर्शन भाटे अधिकारी थइ गया अने छेवटे सिद्धस्थाने पहुँची गया. (तएणं मल्ली अरहा सहसंबवणाओ निक्खमइ) मल्ली अर्हत ते सहस्राभवन्ती अहार नीकय्था. (निक्खमिन्ता बहिया जणवय विहारं विहरइ) नीकणीने अहारना जनपदोभां तेमणे तर्थकर परंपरा सुअण विहार करेवा शइ कर्ये.

(मल्लिस्सणं भिसगपामोक्खा अट्ठावीसं गणा, अट्ठावीसं गणहरा, होत्था मल्लिस्सणं अरहओ चत्तालीसं समणसाहस्सीओ० उक्कोसेणं बंधुमइ पामोक्खाओ पणपण अज्जियासाहस्सीओ उक्कोसेणं सावयाणं एगा साय साहस्सी, चुल सीइं सहस्सा सावियाणं एगा साय साहस्सी चुलसीइं सहस्सा सावियाणं तिन्निसय सायसीओ पण्णट्ठं च सहस्सा)

मल्ली अर्हतने भिषग प्रमुख अट्ठावीश (२८) गण (गच्छ) डता अने अट्ठावीशे (२८) गणधर डता. उत्कृष्टथी मल्ली अर्हत प्रभुनी श्रमण संपत्ति आणीस डतार डती तेमअ उत्कृष्टनी अपेक्षाओ बंधुमती प्रमुख पंच

પશ્ચાશ્વ અર્થિકાસહસ્રાણિ ઉત્કર્ષેણ, ઉત્કૃષ્ટા સાધ્વીસમ્પત્ પશ્વપશ્ચાશ્વસહસ્રપરિ-
મિતા જાતેત્યર્થઃ, તથા-શ્રાવકાણામેકશતસહસ્રાણિ=એકં લક્ષમ્, 'ચુલસીતિ'
ચતુરશીતિઃ સહસ્રાણિ, શ્રમણોપાસકસંપદભૂત્ । તથા-શ્રાવિકાણાં ત્રીણિશતસહ-
સ્રાણિ=ત્રીણિ લક્ષાણિ, પશ્વપષ્ટિસહસ્રાણિ ઉત્કર્ષેણ, તથા-પટ્શતાનિ ચતુર્દશ
પૂર્વિણાં-ચતુર્દશ પૂર્વધારિણાં, તથા-વિંશતિશતાનિ અવધિજ્ઞાનિનાં, તથા-પશ્ચત્રિ-
શત્-શતાનિ 'વેઝવિયાણં' વૈકુર્વિકાણાં=વૈક્રિયલબ્ધિધારિણાં, તથા-અષ્ટશતાનિ
-મનઃ પર્યવજ્ઞાનિનાં, તથા-ચતુર્દશશતાનિ વાદિનાં, તથા-વિંશતિશતાનિ અનુત્ત-
તરોપપાતિકાનામ્ । મલ્લયા અર્હતઃ 'અંતગઢભૂમી' અન્તકૃદ્ભૂમિઃ=અન્તકૃતઃ-

આદિ ૬૫ હજાર આર્થિકાઈ થી । इनके श्रावकों की संख्या १ लाख ८४
हजार थी । श्राविकाई इनकी ३, लाख ६५, हजार थी । (छस्सया चोद्दस
पुव्वीणं, वीससया ओहिनाणीणं वत्तीसं सया केवलणाणीणं पणतीणं
सया वेउव्वियाणं, अट्ठसया मणपज्जवणाणीणं चोद्दस सयावाईणं वीसं
सया अणुत्तरोववाइणं (६००, चतुर्दश पूर्व के धारी मुनि गण थे ।
वीस सौ अर्थात् २०००, अवधिज्ञानीं थे । ३२ सौ अर्थात् ३, हजार
दो सौ केवल ज्ञानी थे ३६ सौ वैक्रिय लब्धि के धारी थे । ८००, सौ मन
पर्यव ज्ञानी थे । चौदह सौ वादीं थे । वीस सौ अनुत्तरोपपातिक थे ।
(मल्लिस्स अरहओ दुविहा अंतगडभूमी य जाव वीसइमाओ पुरिस
जुगाओ जुयंतकर भूमी) इन मल्लीअर्हत की अतः कृद्भूमि-उसी भव
से मोक्ष जानेवालों का काल-दो प्रकारकी थी-(१) युगान्तकर भूमि

હજાર આર્થિકાઓ હતી. તેમના શ્રાવકોની સંખ્યા એક લાખ ચોરાશી હજાર
હતી. અને ત્રણ લાખ પાંસઠ હજાર તેમની શ્રાવિકાઓ હતી.

(છસ્સયા ચોદ્દસપુવ્વીણં વીસસયા ઓહિનાણીણં વત્તીસં સયા કેવલણાણીણં
પણતીસં સયા વેઝવિયાણં અટ્ઠ સયા મણ પજ્જવણાણીણં, ચોદ્દસ સયા વાઈ ણં
વીસં સયા અણુત્તરોવવાઈયાણં)

છસો ચતુર્દશ પૂર્વનાધારી મુનિગણો હતા ૨૦ સો એટલે કે બે હજાર
અવધિજ્ઞાની હતા. ૩૨ સો એટલે કે ત્રણ હજાર બસો કેવળજ્ઞાની હતા. ૩૫
સો વૈક્રિય લબ્ધિનાધારી હતા. આઠસો મનઃપર્યવજ્ઞાની હતા. ૧૪ સો વાદી
હતા. ૨૦ સો અનુત્તરોપપાતિક હતા.

(મલ્લિસ્સ અરહઓ દુવિહા અંતગઢભૂમી ય જાવ વીસइमाओ पुरिसजुगाओ
जुयंतकरभूमी)

મલ્લી અહંતથી અંતઃકૃદ્ભૂમિ-તે ભવમાં જ મોક્ષ મેળવનારાઓનો
કાળ-બે પ્રકારની હતી. (૧) યુગાન્તકર ભૂમિ (૨) પર્યાયાન્તકર ભૂમિ. ભૂમિ

भवान्तकारिणः तस्मिन्नेव जन्मनि मुक्तिगामिनः, तेषां भूमिः—कालः, कालस्य चाधारत्वेन कारणत्वाद् भूमित्वेन व्यपदेशः । द्विविधा=द्विप्रकारा, अभवत्, तद् यथा—युगान्तकरभूमिः, पर्यान्तकरभूमिश्च । यावद्—विंशतितमात् पुरुषयुगाद् युगान्तकरभूमिः—अत्र द्वितीयार्थे पञ्चमी यावद् विंशतितमं पुरुषयुगं—विंशतितमं शिष्यं यावदित्यर्थः । युगानि—कालमानविशेषाः, तानि क्रमानुसारिणि, युगानीव युगानि, युगसादृश्याद् गुरुशिष्यप्रशिष्यादिरूपाः पुरुषा अपि युगानि व्यवह्रियन्ते, तैः प्रमितायाऽन्तकरभूमिः स, युगान्तकरभूमिः । मल्लीजादारभ्य तत्तीर्थं पट्टानुपट्ट-क्रमेण विंशतितमं पट्टपुरुषं यावत् साधवः सिद्धा अभूवन्, ततः परं सिद्धिगमन-व्यवच्छेदोऽभूदितिभावः । पर्यायान्तकरभूमिमाह—‘दुवासपरियाए अन्तमकासी’ इति, द्विवर्षपर्यायेऽन्तमकर्णीत्—इति अनेन—वाक्येन पर्यायान्तकरभूमिः प्रोच्यते । पर्यायस्तीर्थकरस्य केवलित्वं कालस्तमाश्रित्य याऽन्तकभूमिः सा पर्यायान्तकर-

(૨) પર્યાયાન્તકર ભૂમિ । ભૂમિ શબ્દ સે કાલ તથા યુગ શબ્દ સે ગુરુ શિષ્ય પ્રશિષ્યાદિ રૂપ પુરુષોં કા ગ્રહણ હુઆ હૈ । અતઃ હન ગુરુ શિષ્ય પ્રશિષ્યાદિ રૂપ પુરુષોં કો આરંભ કર જિસ મેં ડસી ભવ સે મોક્ષ જાને વાલોંકા પ્રમાણ પ્રમિત કિયા જાવે વહ યુગાન્તકર ભૂમિ હૈ એસા યુગાન્તકર ભૂમિ શબ્દકા વાચ્યાર્થ નિકલતા હૈ મલ્લી જિનસે લગાકર હનકે તીર્થમેં પટ્ટાનુપટ્ટ ક્રમસે વિંશતિતમ પટ્ટપુરુષ તક (વીસપેઢિ)સાધુ સિદ્ધ હો ચુકે હૈ । ડસકે વાદ સિદ્ધિ મેં જાનેકા વ્યવચ્છેદ હો ગયા । (દુવાસપરિયાએ અંતમકાસી) હસ વાક્યસે પર્યાયાન્તકર ભૂમિ સૂત્રકાર ને પ્રકટ કી હૈ ।

તીર્થકર કી કેવલી અવસ્થા કે પર્યાયરૂપ સમય કો લેકર જો અન્તકર ભૂમિ હોતી હૈ ડસકા નામ પર્યાયાન્તકર ભૂમિ હૈ એસા હસ શબ્દકા

શબ્દથી કાળ તેમજ યુગ શબ્દથી ગુરુ-શિષ્ય પ્રશિષ્ય વગેરે પુરુષોનું ગ્રહણ થયું છે એથી આ બધા ગુરુ શિષ્ય પ્રશિષ્ય વગેરે પુરુષોને આરંભીને જેમાં તે ભવથી જ મોક્ષ મેળવનારાઓનું પ્રમાણ પ્રમિત (કેટલું છે તેની ગણતરી) કરવામાં આવે તે યુગાન્તકર ભૂમિ શબ્દનો વાચ્યાર્થ થાય છે મલ્લીજનથી માંડીને એમના તીર્થમાં પટ્ટાનુપટ્ટ ક્રમથી વિંશતિતમ પટ્ટ પુરુષ સુધી સાધુઓ સિદ્ધ પદ પામી ચૂક્યા છે. ત્યારપછી સિદ્ધિમાં જવા માટે વ્યવચ્છેદ થઈ ગયો. (દુવાસ પરિયાએ અંતમકાસી) આ વાક્યથી સૂત્રકારે પર્યાયાન્તકર ભૂમિ પ્રકટ કરી છે.

તીર્થકરની કેવળી અવસ્થાના પર્યાયરૂપ સમયથી લઈને જે અન્તકર ભૂમિ હોય છે, તેનું નામ પર્યાયાન્તર ભૂમિ છે. આ શબ્દનો વાચ્યાર્થ આ પ્રમાણે જ

भूमिः । मरल्या अर्हतः केवलज्ञानस्य द्विवर्ष-पर्यायेसती तत्तीर्थे साधुः अन्तमका-
पीत्-भवान्तमकरोत् न ततः पूर्वं कश्चिदपीत्यर्थः ।

मल्ली खलु अर्हन् पञ्चविंशतिर्धनूषि ऊर्ध्वम् उच्चत्वेन=मल्लया अर्हतः शरीरमुच्च-
त्वेन पञ्चविंशतिर्धनुः परिमितमासीदित्यर्थः । वर्णेन प्रियङ्गुसमः नीलवर्णइत्यर्थः ।
समचतुरस्रसंस्थानः, वज्रऋषभनाराचसंहमन मध्यदेशे ग्रामानुग्रामं सुखंसुखेन विहृत्य
यत्रैव समेतः पर्वतस्तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य, समेतशैलशिखरे पादपोपगमनोपपन्नः
पादपोपगमन संस्तारकं स्वीकृतवान् । मल्ली खलु अर्हन् एकं वर्षशतम् अगारवासमध्ये

वाञ्छार्थं निकलता है । मल्ली अर्हत को केवल ज्ञान उत्पन्न हुए जब
दो वर्ष हो गये तब उसके बाद ही उनके तीर्थ में अपने भवको अन्त
कर साधुजनों ने मुक्ति लाभ किया । इसके पहिले कोई साधु मुक्ति
में नहीं गया । यही पर्यायान्त करभूमि है । (मल्ली णं अरहा पणुवीसं
धणूइ मुहुं उच्चत्तेणं) इन मल्ली अरहत के शरीरकी ऊँचाई २५ धनुष
प्रमाण थी । (वण्णे ण प्रियंगुसमे, समचउरंससंठाणे, वज्जरिसभणा
राय संघयणे) शरीर का वर्ण प्रियंगु के समान नील था । संस्थान सम
चतुरस्र था । संहनन वज्र ऋषभ नाराच था (मज्झ देसे सुहं सुहेणं
विहरित्ता जेणेव सम्मेए पव्वए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समेय
सेलसिहरे पाओवगमणुववण्णे) मध्य देश में सुख शान्ति पूर्वक विहार
कर ये प्रभु जहाँ समेत पवर्त था वहाँ आये । आकर उसी समेत शैल
शिखर पर पादपोपगमन सथारा उन्होंने ने धारण किया । (मल्ली णं अ

थाय छे. मल्ली अर्हंतने केवलज्ञान उल्लंघ्युं, तेना जे वर्ष पछी ज तेमना
तीर्थमां पोताना लवमां अंतकर साधुजनोअे मुक्ति लाभ भेणोये। अेना
पडेलां केअ साधुअे मुक्ति भेणवी नहीं, अे ज पर्यायान्तकर भूमि छे मल्ली णं
अरहा पणुवीसं धणूइ मुहुं उच्चत्तेणं) मल्ली अर्हंतना शरीरनी उंचाई २५
धनुष प्रमाणु डती. (वण्णेणं प्रियंगुसमे, समचउरंससंठाणे; वज्जरिसभणाराय
संघयणे) शरीरनो रंग प्रियंगुना जेवो नीलो डतो. संस्थान समचतुरस्र
डतुं. संहनन वज्र ऋषभ नाराच डतुं.

(मज्झदेसे सुहं सुहेणं विहरित्ता जेणेव सम्मेए पव्वए तेणेव उवागच्छइ
उवागच्छित्ता समेयसेलसिहरे पाओवगमणुववण्णे)

सुख शान्तिपूर्वक मध्य देशमां विहार करीने मल्ली प्रभु समेत पर्वत
उपर पडेअ्यां. त्यां पडेअ्याने तेअोश्रीअे समेत शैल शिखर उपर पादपोप-
गमन सथारे धारणु कर्यो.

उपित्वा=स्थित्वा पञ्चपञ्चाशद्वर्षसहस्राणि वर्षशतानानि यावत्-केवलपरियायं पालयित्वा, पञ्चपञ्चाशद्वर्षसहस्राणि सर्वायुष्कं पालयित्वा यः सः ग्रीष्माणां-ग्रीष्मकालानां चैत्रादिमासचतुष्टयरूपाणां प्रथमो मासः द्वितीयः पक्षः चैत्रशुद्धः=चैत्रशुक्लः, तस्य खलु चैत्रशुद्धस्य चतुर्थ्यां भरण्यां नक्षत्रे भरणीनामकनक्षत्रे खलु चन्द्रयोगमुपागते=चन्द्रे भरणी नक्षत्रस्थिते सतीत्यर्थः । अर्धरात्रिकालसमये पञ्चभिरार्यिकाशतैराभ्यन्तरिकया परिपदा, पञ्चभिरनगारशतैर्वाह्यया परिपदा सह, मासिकेन भक्तेन=भक्त-

रहा एगं वाससयं अगारवासमज्झे वसित्ता पण पण्णंवास सहस्साइं वाससय ऊणाइं केवलिपरियागं पाउणित्ता पणपण्णवाससहस्साइं सव्वा उयं पालइत्ता) ये मल्ली अर्हंत प्रभु १ सौ वर्ष घर में रहे-बाद में दीक्षित होकर सौ वर्ष कम ५५ हजार वर्ष तक केवलि परियाय में रहे । इस तरह ५५ हजार वर्ष तक समस्त आयु को भोग कर (जे से गिम्हाणं पढमे मासे दोच्चे पक्खे चैत्त सुद्धे, तस्सणं चैत्तसुद्धस्स चात्थीए भरणीए णक्खत्ते णं अद्धरत्ता कालसमयसि पंचहिं अज्जिया सएहिं अविमतरियाए परिसाए पंचहिं अणगारसएहिं वाहिरियाए परिसाए मासि एणं भत्तेणं अपाणएणं वग्धारियपाणी खेणे वेयणिज्जे आउए नामे गोए सिद्धे) उन्होंने ने ग्रीष्म काल के प्रथम मास में द्वितीय पक्षमें अर्थात् चैत्र शुक्ल पक्ष में उस में भी चतुर्थी तिथि के दिन जब कि भरणी नक्षत्र का चंद्रमा के साथ योग हो रहा था - अर्द्ध रात्रि के समय में आभ्यन्तर परिपदा थी पांचसौ अनगारो के साथ १ महिने का पानर-

(मल्ली णं अरहा एगं वाससयं अगारवासमज्झे वसित्ता पण पण्णंवास-सहस्साइं वाससयऊणाइं केवलि परिचागं पाउणित्ता पणपण्णवाससहस्साइं सव्वा उयं पालइत्ता)

मल्ली अर्हंत प्रभु १ सौ वर्ष घर में रहा । त्यरपछी दीक्षा ग्रहण करीने ५५ हजार वर्ष में ओकसो वर्ष ओछा ओटले के ४६०० वर्षनुं आयुष्य लोगवीने डेवली परियाय में रहा आ रीते ५५ पंचावन हजार वर्षनुं आयुष्य लोगवीने

(जे से गिम्हाणं पढमे मासे दोच्चे पक्खे चैत्त सुद्धे, तस्स णं चैत्त सुद्धस्स चात्थीए भरणीए णक्खत्ते णं अद्धरत्तकालसमयसि पंचहिं अज्जिया सएहिं अविमतरियाए परिसाए पंचहिं अणगारसयेहिं वाहिरियाए परिसाए मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं वग्धारि य पाणी खेणे वेयणिज्जे आउए नामे गोए सिद्धे)

तेमणे ग्रीष्मकालना पडैला भडिनाना णीण पणवाडीया में ओटले के चैत्र शुक्ल पक्ष में । ते में पणु ओथना द्विसे न्यारे लखणी नक्षत्रने चंद्रनी साथे योग थई रह्यो हुतो, अर्द्ध रात्रिना पणते आभ्यन्तर परिपद हुती त्यारे पांचसो आर्यिकाओनी साथे १ महिनानुं पान रडित लक्ष प्रत्याभ्यास करीने

प्रत्याख्यानेन, अपानकेन=पानरहितेन चतुर्विधाहारपरित्यागेनेत्यर्थः, व्याधारित-
पाणिः=प्रलम्बितभुजद्वयः, क्षीणे=प्रणष्टे सति वेदनीये आयुष्के नाम्नि गोत्रे च
कर्मणि-सिद्धिः=सिद्धिं गतः । एवं परिनिर्वाणमहिमाभणितव्या-यथा जम्बूद्वीप
प्रज्ञप्त्याम्, यथा ऋषभस्य निर्वाणमहिमा प्रोक्तस्तथा मल्लिजिनस्यापि बोध्य-
इत्यर्थः । नन्दीश्वरे=नन्दीश्वरद्वीपे अष्टाद्विका महिमा=अष्टाद्विसाध्यमहोत्सवः देवैः
कृतः । कृत्वा यावत्-प्रतिगताः=यस्यादिशः प्रादुर्भूतास्तां दिशं प्रतिगताः=
प्रतिनिवृत्ताः ।

हित भक्त प्रत्याख्यान करके दोनों हाथ फैलाये हुए अवशिष्ट वेदनीय
आयु नाम एवं गोत्र कर्मके नष्ट होते ही सिद्धि अवस्था प्राप्त करली !
(एवं परिनिर्वाणमहिमा भणियन्वा जहा जम्बूद्वीपपण्णत्तीए) जिस
प्रकार जम्बूद्वीप प्रज्ञप्ति में ऋषभ देव के निर्वाण का महिमा प्रकट की
गई है उसी तरह इन मल्ली भगवान के निर्वाण की भी महिमा जान
नी चाहिये । (नन्दीसरे अष्टाद्विया महिमा जाव पडिगया) देवताओं ने
मल्ली प्रभु के इस निर्वाण कल्याणक की महिमा नन्दीश्वर द्वीप में ८
दीन तक लगातार उत्सव कर के मनाई । बादमें वे वहांसे जिस दिशासे
प्रकट हुए थे उस दिशाको वापिस चले गये अब सुधर्मास्वामी जम्बूस्वामी
से कहते हैं (एवं खलु जम्बू ! समणेणं भगवया महावीरेणं अट्टमस्स ना-
यज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्तिवेमि) हे जम्बू ! श्रमण भगवान् महावीर
ने कि जो सिद्धिस्थान के अधिपति बन चुके हैं इस आठवें ज्ञाताध्य-

याने डायो इलावतां अवशिष्ट वेदनीय, आयु, नाम अने गोत्र कर्मनो नाश
थतां न सिद्धि अवस्था भेणवी लीधी.

(एवं परिनिर्वाणमहिमा भणियन्वा जहा जम्बूद्वीपपण्णत्तीए)

जे प्रमाणे नंजुद्वीप प्रज्ञप्तिमां ऋषभदेवनो महिमा आलोभवामां आये।
छे ते प्रमाणे न मल्ली लगवानना निर्वाणुनो महिमा पणु न्णुवो नेछये.
(नन्दीसरे अष्टाद्विया महिमा जाव पडिगया) मल्ली प्रभुना आ निर्वाणुना कट्याणु-
कारक महिमानो उत्सव देवताओये नन्दीश्वर द्वीपमां सतत आठ द्विसे सुधी
उज्जये. त्थारपणी तेओ त्यांथी जे दिशाभांथी प्रगट् थया डता ते दिशा तरक्ष
पाछा नता रह्या. डवे सुधर्मास्वामी नंजुस्वामीने कडे छे—

(एवं खलु जम्बू ! समणेणं भगवया महावीरेणं अट्टमस्स नायज्झयणस्स
अयमट्ठे पण्णत्ते त्तिवेमि)

डे नंजु ! श्रमणु लगवान महावीरे-डे जेओ सिद्धिस्थानना अधिपति

મુધર્માસ્વામી ગ્રાહ-‘ એવં સ્વલુ જંતુ ’ ઇત્યાદિ । એવં સ્વલુ હે જન્મુઃ ! શ્રમ-
ણેન ભગવતા મહાવીરેણ-યાવત્ સિદ્ધિગતિનામધેયં સ્થાનં સંપાપ્તેન, અષ્ટમસ્થ
જ્ઞાતાધ્યયનસ્ય અયમર્થઃ ઉક્તરૂપો ભાવઃ પ્રજ્ઞપ્તઃ કથિતઃ ઇતિ વ્રવીમિ અસ્ય
વ્યાખ્યાનં પૂર્વવત્ ॥ મૂ૦ ૪૦ ॥

ઇતિ શ્રી-વિશ્વવિદ્યાત-જગદ્વલ્લભ-પ્રસિદ્ધવાચકપદ્મદશભાષાકલિતલલિતક-
લાપાન્નાપક-પ્રવિશુદ્ધગદ્યપદ્યનૈકગ્રન્થનિર્માપક-વાદિમાનમર્દક-શ્રીશાહુચ્છ
ત્રપતિકોલદ્વાપુરરાજપ્રદત્ત-‘ જૈનશાસ્ત્રાચાર્ય ’ પદભૂષિત-કોલદ્વાપુરરાજ-
ગુરુ-વાલવ્રજ્જ્વાલાર-જૈનાચાર્ય-જૈનધર્મદિવાકરપૂજ્યશ્રી-વાસીલાલ-
વ્રતિવિરચિતાયાં ‘ જ્ઞાતાધર્મકથામૂત્ર ’ મૂત્રસ્યાનંગારધર્મામૃતવ-
ર્ષિણ્યાખ્યાયાં વ્યાખ્યાયાં અષ્ટમમધ્યયનં સંપૂર્ણમ્ ॥ ૮ ॥

યન કા યહ પૂર્વોક્ત રૂપ અર્થ પ્રલ્ખિત ક્રિયા હૈ । અતઃ જૈસા પ્રમુને અપ-
ને મુખારવિન્દ સે કહો ઔર જૈસા ઉનસે મૈને મુના-વૈસા હી યહ તુમ
સેં કહા હૈ । મૂ૦ “ ૪૦ ”

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મ દિવાકર શ્રી વાસી લાલજી મહારાજ કૃત “ જ્ઞાતા-
ધર્મકથામૂત્ર ” કી અનગારધર્મામૃતવર્ષિણી વ્યાખ્યા કા આઠવા
અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૮ ॥

થઈ ગયેલા છે-આઠમા જ્ઞાતાધ્યયનનો આ ઉપર લખ્યા મુજબનો અર્થ નિરૂ-
પિત કર્યો છે. એટલા માટે પ્રભુએ પોતાના મુખારવિન્દથી જે પ્રમાણે ‘ મને
કહ્યો અને મેં સાંભળ્યો તે પ્રમાણે જ તમને મેં કહ્યો છે. ॥ સૂત્ર ૪૦ ॥

આઠમું અધ્યયન સમાપ્ત.

॥ अथ नवमम् अध्ययनम् ॥

गतमष्टममध्ययनं, साम्प्रतं नवमं प्रारभ्यते, अस्य पूर्वेण सहायं सम्बन्धः—
पूर्वस्मिन् मायावतोऽनर्थः प्रोक्तः, इह च भोगेष्वविरतिमतोऽनर्थो-विरतिमतश्चार्थः
प्रोच्यते, इति सम्बन्धेनायातस्यास्येदमादिसूत्रम्—‘जइणं भंते’ इत्यादि ।

मूलम्—जइणं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं अट्टमस्स णाय-
ज्झयणस्स अयमट्टे पणणत्ते नवमस्स णं भंते ! नायज्झयणस्स
समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्टे पणणत्ते ?, एवं खलु जंबू ! तेणं
कालेणं२ चंषा नामं नयरी पुण्णभदे चेइए तत्थणं माकंदी
नामं सत्थवाहे परिवसइ, अड्डे जाव अपरिभूए, तस्स णं भदा

—नववा अध्ययन प्रारंभ—

अष्टम अध्ययन समाप्त हुआ । अब नौवां अध्ययन प्रारंभ होता
है इस अध्ययनका पूर्व अध्ययनके साथ इस तरहसे संबध है पूर्व अध्य-
यन में कहा गया है कि जो साधु मायावी होते हैं वे अनर्थ के पात्र
होते हैं अर्थात् यदि उसके महाव्रतों में थोड़ा सा भी माया शल्य है तो
वे उसे यथावत् फल जनक नहीं होते हैं—अब सूत्रकार इस अध्ययन
द्वारा यह प्रकट करेंगे कि जो साधु भोगों से विरक्त नहीं होता है वह
अनर्थका स्थान होता है और जो विरक्त होता है वह अपने प्रयोजनरूप
अर्थको प्राप्त कर लेता है । इसी संबन्धको लेकर प्रारंभ हुए इस अध्ययन
का यह प्रथम सूत्र है (जइणं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं) इत्यादि ।

॥ नवमुं अध्ययन प्रारंभ ॥

આઠમું અધ્યયન પુરું થયું છે. નવમું અધ્યયન હવે આરંભ થાય છે.
આઠમા અધ્યયનની સાથે આ અધ્યયનનો સંબંધ આ પ્રમાણે છે કે આઠમા
અધ્યયનમાં એ વાત સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે કે જે સાધુઓ માયાવી હોય
છે તેઓ અનર્થના પાત્ર હોય છે એટલે કે જે તેના મહાવ્રતોમાં થોડું પણ
માયાશલ્ય (માયા રૂપ કાંટો) હોય ત્યારે તેઓ તેમાં યોગ્ય કળના અધિકારી
થતા નથી. હવે સૂત્રગર આ અધ્યયનમાં એ વાત સ્પષ્ટ કરવા ઇચ્છે છે કે
જે સાધુ ભોગોથી વિરક્ત થતો નથી તે અનર્થનું સ્થાન થઈ પડે છે અને જે
વિરક્ત હોય છે તે પોતાના પ્રયોજન રૂપ અર્થને મેળવી લે છે. આ વિષયને
લઈને આરંભ થતા નવમા અધ્યયનનું આ પહેલું સૂત્ર છે—

नासं भारिया, तीसेणं भद्राण अत्तया दुवे सत्थवाहदारया हांत्था,
 तं जहा—जिणयात्तिणं य जिणरक्खिणं य, ततेणं तेसिं मागं-
 दिवदारणाणं अन्नया कयाई एगयओ साहियाणं इमेयारुवे
 सिद्धो कहासमुद्धावे समुप्पजित्था—एवं खलु अम्हे लवणसमुद्धं
 पोववहणेणं एक्कारसवारा ओगाढा सव्वत्थ वि य णं लद्धट्ठा
 कयदत्ता अणहसमग्गा पुणरवि निययघरं हव्वमागया तं सेयं
 खलु अम्हे देवाणुप्पिया ! दुवालसमंपि लवणसमुद्धं पोतवह-
 णेणं ओगाहित्तणं—त्तिकट्ठु अण्णमण्णस्स एयसट्ठं पडिसुणेति
 पडिसुणिना जेणेव अस्मापियरो तेणेव उवागच्छइ, उवाग-
 न्निटना एवं वयासी—एवं खलु अम्हे अम्मयाओ ! एक्कारस
 वारा तं चेव जाव निययं घरं हव्वमागया, तं इच्छासो णं
 अम्मयाओ ! तुब्भेहिं अन्नमणुण्णाया समाणा दुवालसमं लव-
 णसमुद्धं पोववहणेणं ओगाहित्तणं । तण्णं ते मागंदियदारण
 अस्मापियरो एवं वयानी—इमे य ते जाया ! अज्जग जाव
 परिभाएत्तणं तं अणुहोह ताव जाया ! विउले माणुस्यए इट्ठी
 माधारसमुद्धए, किं भे सपच्चवाएणं निगलं वणेणं लवणसमु-
 द्धासाणेणं ? एवं खलु पुत्ता ! दुवालसमी जत्ता सावसग्गा यावि
 भवइ, तं साणं तुब्भे दुवे पुत्ता ! दुवालसमंपि लवणं जाव
 ओगाहित्त, माइ तुब्भं मरीग्गम यावत्ती भविस्सइ, तण्णं मागं-
 दिवदारणा अन्नपियरो दो—अपि तत्तंपि एवं वयासी—एवं खलु
 अम्हे अम्मयाओ ! एक्कारसवारा लवणं जाव ओगाहित्तणं,

तएणं ते सार्गदीदारए अस्मापियरो जाहे नो संचाएंति बहूहिं
आघवणाहिं पणवणाहिं य आघवित्तए वा पन्नवित्तए वा ताहे
अकामा चेव एयमट्ठं अणुजाणित्था । तएणं तं सार्गदियदारगा
अस्मापिऊहिं अब्भणुण्णाया समाणा गणिमं च धरिमं च
मेज्जं च पारिच्छेज्जं च जहा अरहण्णगस्स जाव लवणसमुदं
बहूइं जोअणसयाइं ओगाढा ॥ सू० १ ॥

टीका—श्री जम्बूस्वामी पृच्छति—यदि खलु भदन्त ! श्रमणेन यावत्सम्प्रा-
प्तेन—अष्टमस्य ज्ञाताध्ययनस्यायस्यः प्रज्ञप्तः, नवमस्य खलु भदन्त ! ज्ञाताध्यय-
नस्य श्रमणेन यावत्सम्प्राप्तेन कोऽर्थः प्रज्ञप्तः ? श्री सुधर्मास्वामी प्राह—एवं खलु
जम्बू ! तस्मिन् काले तस्मिन् समये चम्पानामनगरी । पूर्णभद्रं चैत्यम् । तत्र
खलु माकन्दीनाम सार्थवाहः परिवसति 'अट्टे' आढ्यः = प्रभूतधनधान्यसंपन्नः,
'जाव अपरिभूए' यावदपरिभूतः केनाऽप्यपरिभवनीयः—सर्वजनमान्य इत्यर्थः ।
तस्य खलु भद्रानाम भार्या । तस्याः ख भार्याया आत्मजौ द्वौ सार्थवाहदारकौ

टीकार्थ—जम्बूस्वामी श्री सुधर्मास्वामीसे पूछते हैं कि (भन्ते) भदन्त !
(जइणं समणेणं जाव संपत्तेणं अट्टमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते
नवमस्सणं केअट्ठे पण्णत्ते) यदि श्रमण भगवान् महावीरने कि जो सिद्धि
स्थान के ओक्ता बन चुके हैं अष्टम ज्ञाताध्ययन का यह पूर्वोक्त रूप से
अर्थ प्रतिपादिन किया है तो हे भदन्त ! उन्ही श्रमण भगवान् महावीर
ने कि जो सिद्धिस्थान के अधिपति बन चुके हैं नौवें ज्ञाताध्ययन का
क्या भाव अर्थ प्रतिपादिन किया है ? (एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २
चंपा नमं नगरी, पुण्णभदे चेइए, तत्थणं माकन्दी नामं सत्थवाहे

टीकार्थ—'जइणं भन्ते ! समणेणं जाव संपत्तेणं' इत्यादि ॥

जम्बू स्वामी सुधर्मास्वामीने प्रश्न करे छे के (भन्ते !) छे लहन्त !

(जइणं समणेणं जाव संपत्तेणं अट्टमस्स अयमट्ठे पण्णत्ते नवमस्स णं भन्ते !
नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं केअट्ठे पण्णत्ते ?)

जे श्रमण भगवान् महावीर-के जेओ सिद्धस्थानना उपलोक्ता 'थध'
थक्या छे—आठमा ज्ञाताध्ययननो अर्थ उपर कछा भुज्ज निरुपित कर्थो छे
तो नवमा ज्ञाताध्ययननो अर्थ तेओओ केवी रीते प्रगट कर्थो छे ?

(एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ चंपा नामं नगरी पुण्णभदे चेइए, तत्थणं

આસ્તામ્, 'તં જહા' તથા=તથાહિ-જિનપાલિતથ જિનરક્ષિતથ । તતઃ સ્વલુ
તયોર્માકન્દિકદારકયોરન્યદા કદાચિત્ એકતઃ સહિતાનામયમેતદ્રૂપો મિથઃ કથા-
સમુલ્લાપઃ સમુદપદ્યત-એવં સ્વલુ આત્રાં લવણસમુદ્રં પોતવદનેન એકાદશવારાન્

પરિવસહ અદ્વૈ જાવ અપરિભૂએ, તસ્સ મદ્દા નામં મારિયા) હસ પ્રકાર
જંબૂ સ્વામી કા પ્રશ્ન સુન કર શ્રી સુધર્મા સ્વામી ઉન્હે સમજાતે હૈં કિ
જંબૂ ! સુનો-તુમ્હારે પ્રશ્ન કા ઉત્તર હસ તરહ સે હૈં, હસ કાલ ઓર હસ
સમય મે ચંપા મામકી નગરી થી । હસમેં પૂર્ણમદ્ર નામકા ઉદ્યાન યા ।
હસ ચંપા નગરી મેં માકંદી નામકા સાર્થવાહ રહતા થા । યહ ધનધાન્ય
સે સ્વૂર્ણ પૂર્ણ થા । અતઃ અપરિ ભવતીય થા । કોઈ મી મનુષ્ય હસકા તિરસ્કાર
નહીં કર સકતા થા-સર્વજન માન્ય થા । હનકી માર્યાકા નામ મદ્રા થા ।
(તીસેણં મદ્દાએ અત્તયા દુવે સત્થવાહ દારયા હોત્યા તં જહા જિણપા લિએય
જિણ રક્ષિએ ચ) હસ મદ્રા કે દો પુત્ર થે, (૧) જિન પાલિત (૨) જિનરક્ષિત
(તત્તેણં તેસિં માર્ગંદિય દારગાણં અન્નયા કયાઈ એગયઓ સહિયાણં હમે-
યારૂવે મિહો કહાસમુલ્લાવે સમુપ્પજિત્યા) એક દિન કી વાત હૈં કિ
જવ યે દોનો માકંદી સાર્થવાહ કે પુત્ર એક જગહ મિલકર બેઠે હુએ થે-
તવ હનમેં પરસ્પર મેં હસ પ્રકાર કી વાતચીત ચલી-(એવં સ્વલુ અમ્હે

માકંદીનામં સત્થવાહે પરિવસહ અદ્વૈ જાવ અપરિભૂએ, તસ્સણં મદ્દા નામં મારિયા)

આ રીતે જંબૂ સ્વામીના પ્રશ્નને સાંભળીને શ્રી સુધર્મા સ્વામી તેમને
સમજાવતાં કહે છે કે હે જંબૂ ! સાંભળો, તમારા પ્રશ્નનો જવાબ આ
પ્રમાણે છે કે તે કાળે અને તે સમયે ચંપા નામે નગરી હતી. તેમાં પૂર્ણમદ્ર
નામે ઉદ્યાન હતું માકંદી નામે એક સાર્થવાહ તે ચંપા નગરીમાં રહેતો હતો.
તે ધનધાન્યથી પૂર્ણરૂપે સમૃદ્ધ હતો, એટલા માટે તે અપરિલવનીય હતો.
કોઈ પણ માણસની શક્તિ નહોતી કે તેનો તિરસ્કાર કરી શકે. તે સર્વજન
માન્ય હતો. તેમનાં પત્નીનું નામ મદ્રા હતું.

(તીસેણં મદ્દાએ અત્તયા દુવે સત્થવાહ દારયા હોત્યા તં જહા જિણપાલિ-
એય જિણરક્ષિએ ચ)

તે મદ્રાને બે પુત્રો હતા-જિનપાલિત અને જિન રક્ષિત.

(તત્તેણં તેસિં માર્ગંદિયદારગાણં અન્નયા કયાઈ એગયઓ સાહિયાણં હમેયા
રૂવે મિહો કહાસમુલ્લાવે સમુપ્પજિત્યા)

એક દિવસે માકંદી સાર્થવાહના બંને પુત્રો એક જગ્યાએ બેઠા હતા
ત્યારે તેઓ પરસ્પર વાત ચીત કરવા લાગ્યા કે

‘ओगाढा’ अवगाहितवन्तौ=उत्तीर्णौ, सर्वत्रापि च खलु सर्वयात्रासु आवां
 ‘लद्धट्टा’ लब्धार्थौ=प्राप्तप्रचुरधनौ, ‘कयकज्जा’ कृतकार्यौ=साधितधनोपा-
 र्जनादिसकलकार्यौ, ‘अणहसमग्गा’ अनघसमग्रौ = तस्करादिहेतुकविघातरहित-
 सर्वस्वौ सतौ पुनरपि निजगृहं हव्यमागतौ=सर्वथा सकुशलं समायातौ, तत्=
 तस्मात् ‘सेयं’ श्रेयः=उचितं खलु आवयोः देवानुप्रियः ? ‘दुवालसमंपि’
 द्वादशमपि वारं लवणसमुद्रं पोतवहनेनावगाहितुम्, ‘त्तिकट्टु’ इति कृत्वा=इति
 विचार्याऽन्योन्यस्यैतमर्थं प्रतिश्रृणुतः = स्वीकुरुतः प्रतिश्रुत्य यत्रैव अम्बापितरौ
 भद्रा माकन्दी च रतः, तत्रैवोपागच्छतः, उपागत्यैवमवादिष्टाम्-एवं खलु आवां

लवणसमुद्रं पोयवहणेणं एक्कारसवारा ओगाढा सव्वत्थं वि य णं लद्धट्टा
 कयकज्जा अणहसमग्गा पुणरवि निययघरं हव्वमागया) जहाज
 द्वारा हम लोग लवण समुद्र से होकर ११ बार परदेश जा चुके हैं-जब
 २ हम लोग बाहर परदेश गये-तब २ हमने वहाँ पर प्रचुर धन कमाया
 है और कृत कार्य होकर वहाँ से निर्विघ्न रूप में अपने घर पापिस सकु-
 शल आये हैं-(तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया । दुवाल समंपि लवण
 समुद्रं पोतवहणेणं ओगाहित्तए) इसलिये हे देवाणुप्रिय अब १२वीं
 बार भी हम लोग जहाज द्वारा लवण समुद्र से होकर बाहर व्यापार कर-
 ने के लिये चले-तो अच्छा है । (त्तिकट्टु अणमणस्स एयमट्ठं पडि-
 सुणेंति) इस प्रकार का विचार कर उन दोनों ने एक दूसरे की बात को
 मान लिया (पडिसुणित्ता जेणेव अम्मा पियरो तेणेव उवागच्छइ उवा-
 गच्छित्ता एवं वयासी एवं खलु अम्मयाओ एक्कारस वारा तं चेव जाव

(एवं खलु अम्हे लवणसमुद्रं पोयवहणेणं एक्कारसवारा ओगाढा सव्वत्थं
 वि य णं लद्धट्टा कयकज्जा अणह-समग्गा पुणरवि निययघरं हव्वमागया)

वडाणु वडे अमे दोडो ११ वअत देशवर जेडवा नीकल्या डता अने
 आ प्रमाणे त्यांथी पुठ्ठण धन मेणव्युं छे. अमे पोताना वेपारमां पूणुइये
 सइण थधने सकुशल पाछा घेर इया छीअे.

(तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया ! दुवालसमंपि लवणसमुद्रं पोतवहणेणं ओगाहित्तए)

अेटला माटे डे देवाणुप्रिय । १२मी वअत पणु आपणु वडाणुमां जेसीने
 लवण समुद्रमां थधने वेपार करवा देशवर माटे नीकणी पडीअे तो साइं थाय.

त्ति कट्टु अणमणस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति)

आ प्रमाणे विचार करीने तेओअे अेक भत थधने आ बात स्वीकारी लीधी.

(पडिसुणित्ता जेणेव अम्मापियरो तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता एवं वयासी

હે અમ્બતાતૌ ! એકાદશવારાન્ તદેવ યાવત્ નિજકં ગૃહં હવ્યમાગતૌ, તદ્ ઇચ્છાવઃ
 સ્વલુ હે અમ્બતાતૌ ! યુષ્માભિરભ્યનુજ્ઞાતૌ સન્તૌ દ્વાદશં વારં સમુદ્રં પોતવહનેન-
 અવગાહિતું=સમુત્તૃપ્તું સમુદ્રયાત્રાં કર્તુમભિલપાવ ઇત્યર્થઃ ।

તતઃ સ્વલુ તૌ માકન્દિકદારકૌ અમ્બાપિતરૌ એવમવાદિષ્ટામ્-ઇદં ચ તે 'જાયા'
 જાતૌ=હે પુત્રૌ ! 'તે' યુવયોઃ 'અજ્જગ જાવ' આર્યક યાવત્, અત્ર યાવચ્છબ્દેન
 'અજ્જયપજ્જય-પિપ્પજ્જયાગણં ય વહુ હિરણ્ણે ય સુરણ્ણે ય કંસે ય દૂસે ય
 વિઝલધનકળગરયણમણિમોત્તિય સંઘસિલ્પવાલરત્તરયણમાણે સંતસારસાવણ્ણે
 અલાહિ જાવ આસત્તમાઓ કુલવંસાઓ પકામં દાઠં, પકામં મોત્તું, પકામં " ઇતિ

નિયયં ધરં હવ્વ માગયા-તં ઇચ્છામો ણ અમ્મયાઓ તુમ્હે હિં અમ્મણુ
 ણ્ણાયા સમાણા દુવાલસમં લવણસમુદ્ધં પોયવહ્ણેણ ઓગાહિત્તણ)
 માન કર ફિર વે દોનોં જહાં માતા પિતા થે વહા ગયે વહાં જાકર उनसे
 इस प्रकार कहा-हे मात तात । हम लोग ११ वार पोतवहन द्वारा ल-
 वण समुद्र से होकर बाहर परदेश में व्यापार करने के लिये जा चुके हैं
 वहां हमने अच्छी तरह से प्रचुर धन कमाया है और विना किसी विघ्न
 बाधा के वहां से वापिस घर सकुशल लौट आये हैं अब हमारा विचा
 र १२वीं बार भी पोतवहन द्वारा लवण समुद्र को पार कर बाहर पर-
 देश में व्यापार करने के लिये जानेका हो रहा है सो हम आपकी इस
 विषय में आज्ञा चाहते हैं-(तएण ते मागंदियदारए अम्मापियरो एवं
 वयासी-इमेय ते जाया । अज्जगं जाव परिभाएत्तए त अणुहोह ताव
 जाया । विउले माणुस्सएइड्ढि सक्कारसमुदए, किं मे सपच्चवाएण

एवं स्वलु अम્मयाओ एक्कारसवारा तं चेव जाव निययं धरं हव्वमागया तं
 इच्छामोण अम્मयाओ तुमहेहिं अम્मणुगाया समाणा दुवालसनं लवणसमुदं पोय
 वह्णेणं ओगाहित्तण)

એક મત થઈને તેઓ બંને ત્યાંથી માતા પિતાની પાસે ગયા અને
 તેમને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા કે હે માતા પિતા ! અમે અત્યાર સુધીમાં
 અગિયાર વખત વડાણ વડે લવણ સમુદ્રમાં થઈને બહાર પરદેશમાં વેપાર
 કરવા ગયા છીએ ત્યાં જઈને અમોએ પુષ્કળ પ્રમાણમાં ધન મેળવ્યું છે અને
 ત્યાંથી પાછા ક્ષેમ કુશળ નિર્વિઘ્ન રૂપે-ઘેર આવ્યા છીએ. હમણાં અમારો
 વિચાર વડાણ વડે જ ૧૨ મી વખત લવણ સમુદ્રને પાર કરીને પરદેશમાં
 વેપાર કરવા માટે જવાનો થઈ રહ્યો છે તો એ માટે અમે તમારો આજ્ઞા
 માંગીએ છીએ.

(તएणं ते मागंदियदारए अम्मापियरो एवं वयासी इमेय ते जाया ।
 अज्जगं जाव परिभाएत्तए तं अणुहोह ताव जाया ! विउले माणुस्सएइड्ढि सक्कार

सङ्ग्रहः, अस्य छाया—‘आर्यकप्रार्यकपितृप्रार्यकागतं च बहु हिरण्यं च सुवर्णं च कांस्यं च द्रव्यं च विपुलधनकनकरत्नमणिमौक्तिकशङ्खशिलाप्रवालरत्तरत्नादिकं सत्सारस्वापतेयम्, अलं यावत् आसप्तमात् कुलवंश्यात् प्रकामं दातुं, प्रकामं भोक्तुं, प्रकामं ’ इति । ‘अज्जयपज्जयपिउपज्जयागए’ आर्यकप्रार्यकपितृप्रार्यकागतम्, आर्यकः—पितामहः, प्रार्यकः=पितुः पितामहः, पितृप्रार्यकः = पितुः प्रपितामहः, तेभ्यः सकाशाद् आगतं=वंशपरम्परया प्राप्तं, ‘बहु’ प्रमाणतो बहुलं ‘हिरण्यं’ हिरण्यं=रजतं, ‘सुवर्णं’ सुवर्णं=प्रतीतं, ‘कांसं’ कांस्यं=धातुविशेषः, उपलक्षणं ताम्रादीनाम्, ‘द्रव्यं’ द्रव्यं=वस्त्रं चीनांशुकादिकं ‘विपुलं’ विपुलं=प्रचुरं धनकणगं धनं=गवादि, कणकं=धान्यं, ‘रयण’ रत्नानि = कर्केतनादीनि, ‘मणि’ मणयः=चन्द्रकान्ताद्याः, ‘मोक्तिय’ मौक्तिकानि प्रतीतानि, ‘संखा’ शङ्खा=दक्षिणावर्त्ताः, प्रसिद्धाः, यत्प्रभावाद् विघ्न निवृत्तिः कुशलप्रवृत्तिश्च भवति ‘सिलप्पवाल’ शिलाप्रवालानि=विद्रुमाणि, ‘रत्तरयण’ रत्तरत्नानि=पद्मरागाः, तान्यादौ यस्य तत्तादृशं ‘सत्सारसावएज्जे’ सत्सारस्वापतेयं, सत्=विद्यमानं स्वाधीनमित्यर्थः, ‘सार’=प्रधानं स्वापतेयं=द्रव्यं, ‘अलाहि’ अलं=परिपूर्णम् अस्ति कियत्परिमितम् ? इत्याह—‘जाव’ इत्यादिना, ‘जाव’ यावत्=यावत्परिमितम् ‘आसप्तमाओ कुलवंसाओ’ आसप्तमात् कुलवंश्यात्=अद्यतनादारभ्य भविष्यत्स-

निरालंबणेणं लवणसमुद्दोत्तारेणं) इस प्रकार अपने दोनों पुत्रों के वचन सुनकर उनसे मोता पिता ने इस प्रकार कहा—हे पुत्रों अपने यहां आर्यक, प्रार्यक एवं पितृप्रार्यकों से चला आया बहुत सा हिरण्य सुवर्ण, कांसा तांबा आदि तथा चीन आदि के बल्ल, गाय भैंस आदि धन, गेहूँ आदि धान्य, कर्केतनादि रत्न, चन्द्रकान्त आदि मणिगण, मौक्तिक, दक्षिणावर्त शंख, मूंगा, पद्मराग आदि उत्तम से उत्तम द्रव्य खूब भरा पड़ा है—इस पर अपने सिवाय किसी और दूसरे का अधिकार नहीं है। वह प्रमाण में इतना अधिक है कि आजकी पीढ़ीसे लेकर

समुदए किं मे सपच्चवाएणं निरालंबणेणं लवणसमुद्दोत्तारेणं)

आ प्रम णे पोताना अने पुत्रेनी वात सांलणीने मात पिताओओ आ रीते कहुं के हे पुत्रे । आपणे घेर आर्यक, प्रार्यक अने पितृ प्रार्यकोथी ओकहुं करेहुं भूषण सोनुं, कांसु, तांणु वगेरे तेमज्ज चीन वगेरे देशेनां वस्त्रो, गाय, भैंस वगेरे धन, धर्त वगेरे धान्य, कर्केतन वगेरे रत्नो, चंद्रकांत वगेरे मणिओ, मोतीओ, दक्षिणावर्त शंख, पद्मरागा वगेरे उत्तमोत्तम द्रव्य पुष्कण प्रमाणमां लयुं छे आ संपत्ति । उपर गीत कोधने अधिकार नथी, अने ते प्रमाणमां ओटवी गधी छे के तमारी आजनी पीढ़ीथी

સમપુરુષપર્યન્તં 'પ્રકામં દાઉં' પ્રકામં દાતુમ્=દીનદુઃખિન્યોઽત્યર્થે વિતરીતુમ્, એવં પ્રકામં ભોક્તુમ્=અત્યર્થે સ્વસ્યોપભોગાર્થમ્, પ્રકામમ્=અત્યર્થે 'પરિમાણત્' પરિભાજયિતું=દાયાદાદિભ્યો વિભાગં કર્તુમ્, પૂર્વપરમ્પરાપ્રાપ્તમિદં દ્રવ્યં હે પુત્રૌ ! યુવયોર્ભવિષ્યત્સમપુરુષપર્યન્તં પ્રકામદાનાદ્યર્થે પસ્પિર્ણમસ્તીતિ ભાવઃ । 'તં' તત્—તસ્માદ્ યુવામ્ 'અણુહોદ્' અનુભવતં 'તાવ' તાવત્=પ્રથમં 'જાયા' જાતૌ=હે પુત્રૌ ! વિપુલં=પ્રચુરં માનુષ્કં=મનુષ્યસમ્બન્ધીકમ્ 'ઈડ્ઠીસકારસમુદય' ઋદ્ધિસત્કારસમુદયમ્, ઋદ્ધયા-વસ્ત્ર સુવર્ણાદિના, સત્કારઃ=જનકૃતવહુમાનસ્તસ્ય સમુદયઃ-બાહુલ્યં તમ્, મનુષ્યસમ્બન્ધિન ઋદ્ધિસત્કારસમુદાયસ્યાનુભવં કુરુતં યુવામિતિ ભાવઃ, અતઃ 'મે' યુવયોઃ 'સપચ્ચવાણં' સપત્યપાયેન=વિઘ્નવહુલેન 'નિરાલંબણેન' નિરાલમ્બનેન=નિષ્કારણેન, વિઘ્નવાધોપસ્થિતૌ ત્રાણાર્થમાલમ્બનીય-

તુમ્હારી સાત પીઢી તક કે લોગ ઉસે દીન દુઃખિયોં કો દાન મેં દેવેં બેઠે ૨ ઇચ્છાનુસાર સ્વાવેં પીવેં હિસેદારેં મેં ઉસકા વિભાગ ભી કર દેવેં તૌભી વંશ પરમ્પરા સે ચલા આયા હુઆ યહ દ્રવ્ય કમ્હી સમાપ્ત નહીં હો સકતા હૈ-હે પુત્ર ! તુમ્હારી સાત પીઢી તક કે પુરુષોં કો યહ દાના-દિક મેં વિતરણ કરને કે લિયે પર્યાપ્ત હૈં । પિતામહ-દાદા કા નામ આર્યક હૈ । પિતા કે પિતા કે પિતા કો નામ પ્રાર્યક હૈ । પિતા કે પ્રપિ-તામહ કા નામ પિતૃ પ્રાર્યક હૈં યહ સર્વ પાઠ "પરિમાણત્" કે પહિલે કા યાવત્ શબ્દ સે યહાં ગૃહીત હુઆ હૈ । હિસ ઈયે હે પુત્રોં ! તુમ દોનોં પહિલે મનુષ્ય ભવસમ્બન્ધી ઋદ્ધિ સત્કાર સમુદાય કા અનુભવ કરો । વિઘ્ન વહુલ તથા વિઘ્નવાધાં કે ઉપસ્થિત હોને પર ત્રાણ કે લિયે આલમ્બનીયવસ્તુ સે વર્જિત એસે લવણ સમુદ્ર કે ઉત્તરણ સે ક્યા તાત્પ

માંડીને સાત પેઢી સુધીના લોકો ગરીબ તેમજ દુઃખી માણસોને દાનમાં આપે, બેસીને ઈચ્છા મુજબ ખાય, પીવે લોગવે અને લાગ પડાવનારાઓમાં પણ તેની વહેંચણી કરે છતાંએ વંશપરંપરાથી સંપ્રદાયેલી સંપત્તિ સમાપ્ત થઈ જવાની નથી. હે પુત્ર ! તમારી સાત-સાત પેઢી સુધીના પુરૂષોને માટે આ સંપત્તિ દાન વગેરેના રૂપમાં વિતરણ કરવા માટે પણ પર્યાપ્ત છે. પિતામહ એટલે કે દાદાને આર્યક કહે છે. પિતાના પિતા અને તેના પણ પિતાનું નામ પ્રાર્યક છે. પિતાના પ્રપિતામહનું નામ પિતૃ પ્રાર્યક છે. આ પાઠ અહીં "પરિમાણત્" ના પહેલાના 'યાવત્' શબ્દ વડે ગ્રહણ કરવામાં આવ્યો છે. એટલા માટે હે પુત્રો ! તમે બંને પહેલાં મનુષ્ય લવના ઋદ્ધિ સત્કાર સમુદાયનો અનુભવ કરો. બહુ વિઘ્નો યુક્ત તેમજ વિઘ્નો બાધાઓ આવી પડે

વસ્તુવર્જિતેન વા 'લવણસમુદ્રોત્તારેણ' લવણસમુદ્રોત્તારેણ = લવણસમુદ્રોત્તરેણેન 'કિં' કિં પ્રયોજનમ્ ? ન કિમપીત્યર્થઃ, યુવાભ્યામગ્રૈવસ્થાતવ્ય ન કુત્રાપિ ગન્ત-વ્યમિતિ ભાવઃ । પુનશ્ચ-એવં સ્વલુ 'પુત્તા' હે પુત્રૌ ! દ્વાદશી યાત્રા 'સોવસગ્ગા' સોપસર્ગા=સોપદ્રવા વિન્ધવહુલા ચાપિ ભવતિ 'તં' તત્=તસ્માત્ મા સ્વલુ હે પુત્રૌ યુવાં દ્વાવપિ દ્વાદશં 'લવણં જાવ' લવણ યાવત્-લવણસમુદ્રં પોતવહનેન અવ-ગાહેથામ્, યુવાભ્યાં દ્વાદશવારં સમુદ્રાવગાહનં ન કર્તવ્યમિત્યર્થઃ, માહુ 'ન સ્વલુ યુવયોઃ શરીરસ્ય 'વાવત્તી' વ્યાપત્તિઃ=વિનાશઃ 'ભવિસ્સઈ' ભવિષ્યતિ, 'યુવયોઃ શરીરે કાઽપિ વ્યાપત્તિર્ન ભવતુ' इत्यभिप्रायोऽस्માકમिति ભાવઃ ।

તતઃ સ્વલુ માકન્દિકદારકૌ અમ્બાપિતરૌ દ્વિતીયમપિ તૃતીયમપિ વારમેવમ-વાદિષ્ટામ્-એવં સ્વલુ આવાં હે અમ્બતાતૌ । એકાદશવારાન્ 'લવણ જાવ' લવણ યં હૈ । કારણ ઇસકા યહી હૈ કિં તુમ્ દોનોં યહીં પર રહો કહીં મી મત જાઓં । (એવં સ્વલુ પુત્તા ! દુવાલસમી જત્તા સોવસગ્ગા યાવિ ભવઈ તં માણં તુવમે દુવે પુત્તા દુવાલસમંપિ લવણં જાવ ઓગાહેહ માહુ તુવમં સરીરસસ વાવત્તીં ભવિસ્સઈ) દૂસરી વાત એક યહ મી હૈ કિં હૈ પુત્રૌ ! ચારહવીં યાત્રા સોપસર્ગ-વિન્ધવહુલ-મી હોતી હૈ । ઇસલિયે હૈ પુત્રૌ ! તુમ અવ ૧૨ વીં ચાર લવણસમુદ્ર કી પોત વહન સે યાત્રા મત કરો । મત તુમ્હારે શરીર પર કિસી મી પ્રકાર કી વ્યાપત્તિ આઓ । યહી હમારી ભાવના હૈ । (તણં માર્ગંદિયદારગા અમ્માપિયરો દોચ્ચં-પિ એવં વયાસી) એસા સુનકર ઉન માકંદિ દોરકોં ને અપને ઉન માતા-પિતા સે દુવારા તિવારા મી એસા હી કહા-(એવં સ્વલુ અમ્હે અમ્મયાઓ

ત્યારે તેમાંથી રક્ષા મેળવી શકાય તેવા આધારોનો પણ જ્યાં સદંતર અભાવ છે એના લવણ સમુદ્રને એળગીને વેપાર કરવાથી શો લાભ છે ? મતલબ એ છે કે તમે બંને પુત્રો અહીં જ રહો, ક્યાંએ જાઓ નહિ.

(એવં સ્વલુ પુત્તા ! દુવાલસમીજત્તા સોવસગ્ગા યાવિ ભવઈ તં માણં તુવમે દુવે પુત્તા ! દુવાલસમંપિ લવણં જાવ ઓગાહેહ માહુ તુવમં સરીરસસ વાવત્તીં ભવિસ્સઈ)

અને બીજું એ કે હે પુત્રો ! ૧૨ મી યાત્રામાં વિધેનો પણ અહુજ નડતા રહે છે. એથી હે પુત્રો ! હવે તમે ૧૨મી વખત પોત વહનથી લવણ સમુદ્રની યાત્રાનો વિચાર માંડી બાજો તમારા શરીર ઉપર કોઈ પણ જાતની આફત આવે નહિ અમારી એજ ભાવના છે.

(તણં માર્ગંદિયદારગા અમ્માપિયરો દોચ્ચંપિ તચ્ચંપિ એવં વયાસી)

આ પ્રમાણે સાંભળીને માકંદી દારકોએ બીજી અને ત્રીજી વાર પણ પોતાના માતા પિતાને એમ જ કહ્યું કે

यावत्-लक्षणमष्टमवगाहितवन्तो यावत् तच्छ्रेयः सत्यु आवयोर्द्वाद्वां वारं पोत-
यत्नेन लक्षणमष्टमवगाहितुमिति ॥

ततः खलु तौ मासन्दिबदान्को अग्रापितरौ यदा नो शक्नुतः यक्षीभिः
'आघवणाहि' आग्रापनाभिः=सामान्योक्तिभिः, 'पणवणाहि य' प्रज्ञाप-
नाभिः=विशेषोक्तिभिश्च 'आघवित्तण् वा' आग्रापयितुं सामान्यतः प्रतिबोध-
यितुं वा 'पणवित्तण् वा' प्रज्ञापयितुं=विशेषतः प्रतिबोधयितुं वा लवणसमुद्रो-
त्पन्नो निवर्तयितुं न शक्नुत इत्यर्थः, तदा 'अकामाचेव' अकामैव=इच्छारहितैव
मर्तो एतम्=उन्नमर्थम् 'अणुजाणिन्या' अनुजानीत=स्वीकृतवन्तौ । ततः खलु

एककारसंयोग लक्षणं जाय ओगाह्तिता) कि हे मात तात । जय हम लोगों ने लक्षण समुद्र की ११ बार पोत बहन द्वारा यात्रा करली है-तो अब १२ वीं बार उसकी यात्रा करने में क्या भय है । इसलिये १२ वीं बार उसकी पोत बहन द्वारा यात्रा करना भी हम लोगों के लिये श्रेय-कार ही है । आप हमारी कोट चिन्ता न करें । (तएणं ते मागंदीदारण अस्मापियरो जाहे नो सचाणं नि बह्णि आघवणाहि पण्णवणाहि य आधवित्तण वा पद्धवित्तण वा ताहे अकामा चेव पयमट्ठं अणुजाजित्था) हम तरह जय अपने दोनों पुत्रों को वे माता पिता अनेक विध आग्यापनाओं से, सामान्य कथन से, प्रज्ञापनाओं से-विशेष कथन से समझाने पुढाने में समर्थ नहीं तो उनके लक्षण समुद्र की यात्राके उनके विचार को नहीं बदल सकें तब उन्होंने उन्हें इच्छा नहीं होने पर भी हम अर्थ की-लक्षण समुद्र की पोत बहन द्वारा यात्रा करने की स्वीकृती

(एवं सन्तु अन्ते जन्मयाधो ! पक्कानसयागलवणं जात ओसादिचण्)

હે માતા પિતા ! તમે ૧૧ વખત તવત્ર મસુદની યાત્રા કરી આવી
 ૧૨ મી વખત માતા કન્યાનાં બચાવે આને દોષ ? ૧૨ મી વખતની
 વધારા વડે યાત્રા અમાના પાદે ને મંત્રણાની જ થશે. અમાની તમે દોષ
 પણ પાત્રની વિત મળે નહીં

(दण्डं नैव संगतीकृत्य प्रत्यक्षितो जाते नो भुञ्जाणति बहूनि आय
रुजाणि वनस्पदादि यन्मायन्ति न वा पश्यन्ति वा ताहे अकामा ज्ञेय मयमद्वे
प्रवृत्ताणिम्भवा)

॥ अथ हेतु विचारः ॥ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ १ ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ २ ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ ३ ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ ४ ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ ५ ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ ६ ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ ७ ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ ८ ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ ९ ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं
 ॥ १० ॥ अथ हेतुः प्रमाणं तस्यैव अनेकविधं व्याख्यायमानं

તૌ માકન્દિકદારકૌ અમ્વાપિતૃધ્યામભ્યનુજ્ઞાતૌ સન્તૌ એકદ્વિત્રિચતુરાદિસંખ્યાક્ર-
મેણ ગણયિત્વા દીયમાનં ક્રયાણકં=નાલિકેર પૂળીફલાદિકમ્ , ' મેઝ્જં ચ '
મેયં ચ=યત્ પલ-સેટિકા-હસ્તાદિના માનં કૃત્વા દીયમાનં વસ્તુજાતં-દુગ્ધઘૃત-
તૈલવસ્ત્રાદિકમ્ , ' પારિચ્છેજ્જં ' પરિચ્છેજ્જં ચ=પ્રત્યક્ષતો નિકષાદિ પરીક્ષયા યદી-
યમાનં તત્-સુવર્ણમણિમુક્તાદિકં ચ, એતત્સર્વં ગરિમધરિમાદિકં વસ્તુજાતં ગૃહીત્વા
' જહા અરહણ્ણગસ્સ ' યથા અરહન્નકસ્ય યથા=યેન પ્રકારેણ અરહન્નકસ્ય=અસ્યૈ-
વાષ્ટમાધ્યયને વર્ણિતસ્ય શ્રાવકસ્ય વર્ણનં તથૈવાત્ર વિજ્ઞેયં, ' જાવ ' યાવત્ લવણસ-

દેદી । (તણં તે માગંદિય દારગા અમ્મા પિઝહિં અઘ્મણુણાયા સમાણા
ગણિમં ચ ધરિમં ચ મેઝ્જં ચ પારિચ્છેજ્જં ચ જહા અરહણ્ણગસ્સ જાવ
લવણસમુદ્દં બહુદં જોયણસયાઈં ઓગાઢા) इस तरह माता पिता से
आज्ञापित हुए वे दोनों माकंदी सार्थवाह के पुत्र, गणिम, धरिम, मेय
और परिच्छेद्य रूप क्रयाणक वस्तुओं को पोतमें भरकर अरहन्नक
सार्थवाह की तरह अनेक योजनों तक लवण समुद्रमें निकल गये । एक
दो तीन चार इस रूप से गिनकर जो वस्तु दी जाती है वह गणिम है
जैसे बारिकेल, सुपारी आदि । जो तौल कर दी जाय वह धरिम है
और नापकर दी जाती है वह मेय-जैसे दुग्ध, घृत, तैल, वस्त्र,
आदि । जो प्रत्यक्षसे परीक्षित कर या कसौटी आदि पर कस कर
दी जाती है वह परिच्छेद्य है-जैसे सुवर्ण मणि मुक्ता आदि । अरहन्नक
श्रावकका वर्णन इसी ज्ञाताध्ययनके अष्टम अध्ययनमें किया है ॥सू १॥

(તણં તે માગંદિયદારગા અમ્માપિઝહિં અઘ્મણુણાયા સમાણા ગણિમં
ચ ધરિમં ચ મેઝ્જં ચ પારિચ્છેજ્જં ચ જહા અરહણ્ણગસ્સ જાવ લવણસમુદ્દં બહુદં
જોયણસયાઈં ઓગાઢા)

આ રીતે બંને માકંદી સાર્થવાહના પુત્રો માતાપિતાની આજ્ઞા મેળવીને
ગણિમ, ધરિમ, મેય અને પરિચ્છેદ્ય રૂપ વેચાણ માટેની વસ્તુઓને વહાણમાં
ભરીને અરહન્નક સાર્થવાહની જેમ ઘણા યોજનો સુધી લવણ સમુદ્રમાં પહોંચી
ગયા. ગણતરી કરીને જે વસ્તુઓ આપવામાં આવે છે તે ' ગણિમ ' છે જેમ
કે નારિયેર, સોપારી વગેરે. જે તોલ કરીને અને માપ કરીને આપવામાં
આવે છે તે ' ધરિમ ' છે, માપ કરીને અપાય તે મેય છે-જેમ કે દૂધ, ઘી,
તેલ, અને વસ્ત્ર વગેરે જે પ્રત્યક્ષ રૂપે પરીક્ષા કરીને કસોટી વગેરે ઉપર કસીને
અપાય છે તે પરિચ્છેદ્ય છે-જેમ કે સોનું, સણિ, મોતી, વગેરે. અરહન્નક શ્રાવકનું
વર્ણન જ્ઞાતાધ્યયનનાજ આઠમા અધ્યયનમાં કરવામાં આવ્યું છે. ॥ સૂત્ર ૧ ॥

मुद्रं वह्नि योजनशतानि 'ओगाढा' अवगाढौ=अवगादितवन्तौ नौकाया तेन
गतवन्तावित्यर्थः ॥ सू० १ ॥

मूलम्—तएणं तेसिं मागंदियदारगाणं अणेगाइं जोयणस-
याइं ओगाढाणं समणाणं अणेगाइं उप्पाइयसयाइं पाउब्भू-
याति, तं जहा—अकाले गज्जियं जाव थणियसदे कालियावाए
तत्थ समुट्ठिए, तएणं सा णावा तेणं कालियावाएणं आहुणि-
ज्जमाणी२ संचालिज्जमाणी२ संखोभिज्जमाणी२ सलिलतिक्ख-
वेगेहिं आयट्ठिज्जमाणी२ कोट्ठिमंसि करयलाहए विव तेदूसए,
तत्थेव२ ओवयमाणी य उप्पयमाणी य, उप्पयमाणीविव धर-
णीयलाओ सिद्धविज्जाविज्जाहरकन्नगा, ओवयमाणीविव गग-
णतलाओ भट्टविज्जाविज्जाहरकन्नगा, विपलायमाणीविव महा-
गरुलवेगवित्तासिया भुयगवरकन्नगा, धावमाणीविवमहाजण-
रसियसद्वित्तत्था ठाणभट्टा आसकिसोरी, णिगुंजमाणीविव
गुरुजणदिट्ठा वराहा सुयणकुलकन्नगा, घुम्ममाणीविव वीचीपहार-
सयतालिया गलियलंबणाविव गगणतलाओ रोयमाणिविव
सलिलगंड्ठिविप्पइरमाणघोरंसुवाएहिं णववहू उवरमयभत्तुया
विलवमाणीविव परचक्करायाभिरोहिया परममहब्भयाभिद्रदुया
महापुरवरी ज्ञायमाणाविव कवडच्छोभप्पओगजुत्ता जोगपरि-
व्वाइया णिसासमाणीविव महाकंतरविणिग्गयपरिस्संता
परिणयवया अम्मया सोयमाणीविव तवचरणखीणपरिभोगा
चयणकाले देववरवहूसंचुणियकट्टकूवरा भग्गमेढीमो-
डियसहस्समाला सूलाइयवंकपरिमासा फलहंतरतडतडंतफुटंत-
संधिवियलंतलोहकीलिया सब्वंगवियांभिया परिसडियरज्जूविसरं-

तसव्वगत्ता आमगसल्लगभूया अकयपुण्णजणमणोरहोविव चित्ति-
जमाणगुरुई हाहाकयक्कणधारणावियवाणियगजणकम्मगारवि-
लविया णाणाविहरयणपणियसंपुण्णा वहुहिं पुरिससएहिं रोय-
माणेहिं कंद० सोय० तिप्प० विलवमाणेहिं एगं महं अंतो
जलगयं गिरिसिहरमासायइत्ता संभग्गकूवतोरणा मोडियझय-
दंडा वलयसयखंडिया करकरकरस्स तत्थेव विद्वं उवगया,
तएणं तीए णावाए भिज्जमाणीए बहवे पुरिसा विपुलपणियं
भंडमायाए अंतोजलंभि णिमज्जावि य होत्था ॥ सू० २ ॥

टीका—ततः खलु तयोर्माकन्दिकदारकयोरनेकानि योजशतानि यावल्लवण-
समुद्रमवगाहितयोः सतोः 'अणेगाइं' अनेकानि=नानाविधानि 'उप्पाइयसयाइं'
उत्पातशतानि=उपद्रशतानि प्रादुर्भूतानि, 'तंजहा' तद्यथा—'अकालेगज्जिए'
अकाले गर्जितम्=असमये मेघगर्जनम् १, 'जाव' यावत्—'अकाले विज्जुए'
अकाले विद्युत्=असमये विद्युद्विद्योतनम् २, 'अकाले थणियसदे' अकाले स्तनि-

'तएणं तेसिं मागंदिय दारगाणं' इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (तेसिं मागंदियदारगाणं) उन माकंदीके
पुत्रों को जब कि वे (अणेगाइं जोयणसयाइं ओगाढाणं समणाणं) लवण
समुद्र में अनेक योजनों तक निकल चुके थे (अणेगाइं उप्पाइयसयाइं
पाउब्भूयाइं) अनेक-सैकड़ों उत्पात प्रादुर्भूत हुए (तं जहा) जैसे (अकाले
गज्जियं जाव थणियसदेकालियावाए तत्थ समुट्टिए) असमय में मेघ-
गर्जना हुई। यावत्-अकाल में विजली चमकने लगी। विना समय के

(तएणं तेसिं मागंदियदारगाणं ' इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) त्या०प० (तेसिं मागंदियदारगाणं) माकंदी पुत्रो-
के न्याये तेथो (अणेगाइ जोयणसयाइं ओगाढाणं समणाणं लवण समुद्रमां
धणु यो०नो सुधी हूर पडोन्ची गया हुता (अणेगाइं उप्पाइयसयाइं
पउब्भूयाइं) धणु सेकडोनी संख्यामां उत्पातो थवा भांड्या. (तं जहा) जेम
के (अकाले गज्जियं जाव थणियसदे कालियावाए तत्थ समुट्टिए) अक्राणे
मेघ गर्जना थवा भांडी, यावत्-अक्राणे आकशमां वीजणी अणूकवा भांडी. वर्षाकाण
हुते। नाड छतांथे लयंकर गर्जनाथो थवा भांडी. अक्राणे न लयंकर व.वाओडाथी
वातावरण आक्रांत थई गथुं.

તશબ્દઃ=અસમયે નિષ્કુરગર્જનમ્ ૩, 'કાલિયાવાણ' કાલિકાવાનઃ=અસમયે-
મહાવાત્થ ૪, તત્ર સમુત્થિતઃ । તતઃ સ્વલ્પ સા 'ળાવા' નૌકા=યસ્યાં માકન્દિક-
દારકૌ સ્થિતૌ, તેન કાલિકાવાતેન 'આહુણિજ્જમાણી ૨' આધૂયમાના ૨ પુનઃ
પુનઃ કમ્પમાના 'સંચાલિજ્જમાણી ૨' સંચાલ્યમાના ૨=સ્થાનાત્-સ્થાનાન્તર-
નયનેન મુદુર્મુદુઃ પ્રચાલ્યમાના, 'સંસ્ખોમિજ્જમાણી' સંસ્ખોભ્યામાના=અધોનિપ-
ત્યપુનરુર્ધ્વમુત્પત્તનેન પુનઃ પુનઃ સ્ખોમં પ્રાપ્યમાણા 'સલિલતિક્કલવેગેહિ' સલિલતી-
ક્ષણવેગેઃ-જલતીવ્રતરન્નવેગેઃ 'આયટ્ઠિજ્જમાણી ૨ આવર્ત્યમાના ૨' ઇતસ્તતો વારં-
વાર ચક્રાકારેણ ભ્રામ્યમાણા 'કોટ્ઠિમે' કુટ્ઠિમે=પાપાણવદ્ભૂમૌ 'કરયલાહણ'
કરતલાહતઃ=હસ્તતલાસ્ફાલિતઃ 'તેદૂસણ વિવ' કન્દુકઙ્કવ 'તત્થેવ ૨' તત્થેવ-
તત્થેવ-'ઓવ્વયમાણીણ' અવપતન્તી =અધઃ પતન્તી 'ઉપ્પયમાણીય' ઉત્પતન્તી=

હી ઘનઘોર ગર્જના હોને લગી । વિના કાલકે હી ભયંકર આંધી આ
ગહ । (તણં સા ળાવા તેણંકાલિયાવાણં આહુણિજ્જમાણી ૨ સંચાલિ-
જ્જમાણી સંચાલિજ્જમાણી સંસ્ખોમિજ્જમાણી ૨ સલિલતિક્કલવેગેહિ
આયટ્ઠિજ્જમાણી ૨ કોટ્ઠિમંસિ કરયલાહણ વિવ તેદૂસણ તત્થેવ ૨ ઓવ-
યમાણીય ઉપ્પયમાણીય) હસ કારણ વહ નૌકા ઉસ અકાલિક ભયંકર
આંધી સે વાર વાર કંપિત હો ઉઠી વાર ૨ એક સ્થાન સે દૂસરે સ્થાન
પર ડગમગાતી હુઈ આને જાને લગી । વાર વાર કમ્પી વહ નીચે આતી
તો કમ્પી ડગર ઉઠતી ।

જલ કે તીક્ષ્ણવેગ સે વહ કમ્પી ૨ વાર ૨ ચક્રાકાર સે ઇધર ઉધર
ધૂમને લગ જાતી । જિસ પ્રકાર પાપાણવદ્ ભૂમિ ડગર ગેંદ હાથસે આ-
હત હોકર નીચે ઝૂંચે વાર ૨ ઉછલતી હૈ ઉસી તરહ વહ નૌકા મ્પી કમ્પી

(તણં સા ળાવા તેણં કાલિયાવાણં આહુણિજ્જમાણી ૨ સંચાલિજ્જમાણી
સંચાલિજ્જમાણી સંસ્ખોમિજ્જમાણી ૨ સલિલતિક્કલવેગેહિ આયટ્ઠિજ્જમાણી
કોટ્ઠિમંસિ કરયલાહણવિવ તેદૂસણ તત્થેવ ૨ ઓવ્વયમાણીય ઉપ્પયમાણીય)

અસમયના વાવાઓડાથી વહાણુ સતત ડગમગવા લાગ્યું, વારંવાર એક
જગ્યાએથી બીજીને બીજા સ્થાને ડગમગતું જવા લાગ્યું. સતત રૂપમાં કોઈ
વખત તે નીચે તો કોઈ વખત ઉપર આ રીતે નીચે ઉપર થવા માંડ્યું.

પાણીના તીવ્ર વેગથી ક્યારેક તે નાવ વારંવાર પેડાની જેમ આમતેમ
ફરવા માંડી. જેમ પથ્થરવાળી નક્કર જમીન ઉપર દડો હાથ વડે ફેંકાય અને
તે વારંવાર નીચે ઉપર થાય તેમજ નાવ પણ નીચે ઉપર ઉછળવા માંડી.

ऊर्ध्वगच्छन्तीच, तथा सिद्धविद्याविद्याधरकन्यकेव धरणीतलाद् उप्पयमाणी' उत्प-
न्ती=ऊर्ध्वमुच्चलन्ती, 'भट्टविज्जा' भ्रष्टविद्या=विस्मृतविद्या विद्याधरकन्यकेव गगन-
तलाद् 'ओवयमाणी' अवपतन्ती=अधोनिपतन्ती, 'महागरुडवेगवित्तासिया'
महावरुडवेगवित्तासिता=महागरुडवेगेन भयाक्रान्ता 'भूयगवरकन्नगाविव' भुजग-
वरकन्यकेव नागकन्येव 'विपलायमाणी' विपलायन्यी, 'महाजणरसियसद्वित्तत्था'
महाजनरसितशब्दवित्तस्ता=जनसमूहकोलाहलशब्देनभीता 'ठाणभट्टा' स्थानभ्रष्टा
=स्वस्थानच्युता 'आसकिसोरीविव' अश्वकिशोरीव=अश्ववत्सावत् 'धावमाणी'
धावमाना, गुरुजणदिट्ठावराहा' गुरुजनदृष्टापराधा=गुरुजनैः=मातापितृ-श्वशुरा-

२ वहीं २ बार २ नीचे ऊँचे उछलने लगती। (सिद्धविज्जाधरणीयला-
ओ उप्पयमाणी विज्जाहरकन्नगा इव) उस समय वह नौका ऐसी
ज्ञात होती थी कि मानो सिद्ध विद्यावाली कोई विद्याधर कन्या ही धर-
णीतल से निकलकर ऊपरको उठ रही है (भट्ट विज्जाहरकन्नगागगणत-
लाओ ओवयमाणी विव) या जिसकी विद्याभ्रष्ट हो चुकी है जिसे
विद्या विस्मृत हो गई है-ऐसी कोई विद्याधर कन्या मानों आकाश से
नीचे उतर रही है-(महागरुडवेगवित्तासिया विपलायमाणी भूयग
वरकन्नगाइव) या गरुड के भयोत्पादक वेगसे आक्रान्त हुई मानों कोई
नागकन्या ही इधर उधर भाग रही है (महाजणरसियसद्वित्तत्था ठाण-
भट्टा धावमाणी आस किसोरी विव) या जनसमूह के कोलाहल से
भय भीत होकर मानों कोई घोड़ी की बछेरी ही अपने स्थान से भ्रष्ट
होकर इधर उधर दौडती फिर रही है (गुरुजणदिट्ठावराहा णिगुंज माणी

(सिद्धविज्जाधरणीयलाओ उप्पयमाणी विज्जाहरकन्नगा इव) ते वथते
भोअंभोआं उछणती ते नाव सिद्ध- विद्यावाणी केअ विद्याधर कन्या पृथ्वी
उपरथी नीकणीने उपर उठती होय तेम लागती छती (भट्टविज्जा विज्जाहर
कन्नगा गगणतलाओ ओवयमाणीविव अथवा तो विद्याभ्रष्ट थयेली, विद्या विस्मृत
थयेली ओवी केअ विद्याधर कन्या आकाशमांथी नीचे उतरती होय, (महागरु
डवेगवित्तासिया विपलायमाणी भूयगवरकन्नगा इव) अथवा तो गरुडना
भयोत्पादक वेगथी आकांत थयेली केअ नागकन्या अ आभतेम नासलाग
उरती होय, (महाजणरसियसद्वित्तत्था ठाणभट्टा धावमाणी आसकिसोरी
विव) अथवा तो माणुसेना घांघाटथी लयलीत थधने केअ घोडीनुं वछेइं तणे-
लामांथी नाक्रीने आभतेम कूटुं उछणतुं होय, (गुरुजणदिट्ठा वरहा णिगुंज
माणी सुयणकुलकन्नगा विव) अथवा तो कुटुंभना वडाओ नेओनुं जुहुं

दिभिर्दृष्टः=अवलोकितः अपराधः=असत्यवचनादिरूपो यस्याः सा तथोक्ता 'सुय-
णकुलकनगाविव' सुजनकुलकन्यकेव=कुलवतीकन्येव 'णिगुंजमाणी' विगुञ्जन्ती
=अव्यक्तशब्दकुर्वती, अधोनमन्ती वा, 'वीचीपहारसयतालियाविव' वीचीपहार-
शतताडितेव=अनेकशतजलतरङ्गप्रहारैस्ताडितेव 'घुम्ममाणी' घूर्णमाना=थर-
थरेति कम्पमाना, 'गगणतलाओ' गतनतलात् 'गलियबंधणाविव' गलितबन्ध-
नेव=वृद्धितबन्धनेव-आकाशात् टित्वा पतितेवदृश्यमानेत्यर्थः, रोयमाणीविवं
सलिलगंठिविप्पहरमाणघोरंसुवाए हि णववहू उवरयभत्तुया 'रुद्धतीवसलिलग्रन्थि-
विप्रकिरद् घोरांश्रुपातैर्नववधूरुपरतभर्तुका, 'उवरयभत्तुया' उपरतभर्तुका=मृतभ-
र्तुका नववधूरिव=नवपरिणीता वनितेव=सलिलभिन्नाग्रन्थियः सलिलग्रन्थियः=
सलिलार्द्रग्रन्थियः, तेभ्योविप्रकिरन्तः=क्षरन्तिः, जलविन्दवः तएव घोराश्रुपातास्तैः

सुयण कुलकनगाविव) या गुरुजनों द्वारा जिसका असत्य वचनादिरूप अपराध देख लिया गया है ऐसी कोई कुलवती कन्या ही मानों लज्जा-
वश नीचे की ओर झुकी जा रही है। (वीचीपहार सयतालीया विव
घुम्ममाणी) हजारों जलतरंगों के प्रहारों से ताडित होने की वजह से
ही मानो थर थर कँपती हुई वह नौका (गगणतलाओ गलियबंधणा
विव) ऐसी दिखलाई दे रही थी कि बन्धन टूट जाने से आकाश से
गिर सी पड़ी हो ।

अर्थात्-जिस प्रकार बंधन टूट जाने से कोई वस्तु ऊपर से नीचे
गिर पड़ती है-उसी तरह यह नौका भी अपना बंधन टूट जाने से मानों
आकाश से-ऊपर से-नीचे गिर पड़ी हैं। (रोयमाणीविव सलिल
गंठि विप्पहरमाण घोरंसुवाएहि णववहू उवर यभत्तुया) जिस प्रकार
अपने पतिदेव के मरजाने पर नवोढा आँसुओं को बहाती हुई रोती है

मोक्षपुं वगेरे अपराधो जाणी गया छे तेवी छेछ लाज्जी भों नीयुं घादीने
कुणवन्ती कन्या जती छाय, (वीचीपहारसयतालिया विव घुम्ममाणो) हल्लेश
मोन्नंओना प्रहारेथी अथछाधने थर थर ध्रुजती ते नाव (गगणातलाओ गलिय
बंधणा विव) ओवी लागती छती के जल्ले दोरी तूटी जवाथी आकाशमांथी
नीचे पडी गछ छाय.

ओटले के जेम भंधन तूटी जवाथी कोर वस्तु उपरथी नीचे आवी पडे
छे तेवी ज रीते जल्ले के आ नाव पखु भंधन तूटी जवाथी आकाशमांथी
नीचे पडी गछ न छाय ?

(रोयमाणीविव सलिल गंठिविप्पहरमाणा घोरंसुवाएहि णववहू उवरयभत्तुया)
पोताना पतिना मृत्यु पाभ्या आह जेम छेछ नवोढा-जुवान पत्नी-

રુદતીવ, 'વિલવમાણી વિવ પરચકરાયાભિરોહિયાપરમમહાભયાભિદ્યુયામહાપુરવરી' વિલપન્તીવ પરચક્રરાજાભિરુદ્ધા પરમમહાભયાભિદ્યુતામહાપુરવરી-શત્રુભૂતૈઃ પરચક્ર-રાજૈરભિતઃ સર્વતો રુદ્ધા પરિવેષ્ટિતા, અતएव પરમમહાભયાદભિદ્યુતા તત્રત્યજનાનાં-ભયાર્તાનાં સર્વદિક્ષુ કોલાહલપૂર્વકં યદ્ અભિદ્રવણં પલાયનં તેનાભિદ્યુતા અતएव વિલપન્તી જનાનાં સમયકોલાહલૈઃ વિલાપં કુર્વતીવ યથા મહાપુરવરી મહાનગરી

उसी प्रकार उस नौका से भी सलिल से आर्द्र हुई संधियों से जल वि-
न्दु समूह टपटप करस रहा था-अतः मालूम पड़ता था कि झानों यह
आंसुओं को छोड़ती हुई रोही रही है । (विलवमाणी विव परचक्क
रायाभिरोहिया परममहब्भयाभिद्दुया महापुरवरी) जिस प्रकार शत्रू
भूत परचक्र राजाओं से सर्व ओर से घिरी हुई कोई महानगरी बहुत
अधिक भयसे अभिद्रुन होती हुई विलाप करती है अर्थात् जब कोई म-
हानगरी शत्रु भूत राजाओं के द्वारा चारों ओर से घेरली जाती है तब
वहां का प्रत्येक जन भय से आर्त होकर जहां जिस से भागते बनता है
वह वहां रोता विलपना हुआ भाग जाता है-जनता में इस से अधिक
अधिक विक्षोभ उत्पन्न होकर हाय २ आदिका शब्द उसके मुख से
स्वतः निकलने लगता है अतः वह नगरी जैसे उससे आकुल व्याकुल
बनजाती है-उसी प्रकार इस नौका में बैठे हुए यात्रियों के मुख से भी
इस आपत्ति के समय में हाय २ आदि शब्दों के कोलाहल से वहां का
वातावरण आकुल व्याकुल बन रहा था अतः सूत्रकार ने इस नौका के

આગોમાંથી શ્રાવણુ, ભાદરવાની જેમ આંસુઓની ધારા વહાવતી ઉભી હોય
તેમજ તે વહાણુ પણ પાણીથી ભીનું થઈને સાંધાઓમાંથી સતત જળપ્રવાહ
વહાવી રહ્યું હતું એટલે એમ જણાતું હતું કે તે રહતું જ ન હોય !

(विलवमाणीविव परचक्करायाभिरोहिया परममहब्भया भिद्दुया महापुरवरी)

શત્રુ ખની ગયેલા બીજા બહારના ઘણા રાજાઓથી ઘેરાયેલી કોઈ મહા-
નગરી અત્યંત ભયગ્રસ્ત થઈને વિલાપ કરવા માંડે છે એટલે કે જ્યારે કોઈ
મહાનગરી શત્રુ રાજાઓથી એમર ઘેરાઈ જાય છે ત્યારે નગરીમાં રહેનારી
દરેક વ્યક્તિ જેમ ભયભીત થઈને જ્યાં જેને નાસી જવાનું સરળ પડે છે ત્યાં
તે રહતી વિલપતી નાસી જાય છે, પ્રજાજનોમાં એનાથી ખૂબ જ ત્રાસ ઉત્પન્ન
થઈ જાય છે અને તેઓના મોંથી 'હાય' 'હાય' ના શબ્દો પોતાની મેળે
નીકળતા માંડે છે. આ પ્રમાણે તે નગરી જેમ વ્યાકુળ થઈ જાય છે તેમ જ
નાવમાં બેઠેલા યાત્રીઓના મોંથી નીકળતા 'હાય', 'હાય' ના શબ્દોથી
ત્યાંનું વાતાવરણ વ્યાકુળ થઈ રહ્યું હતું. સૂત્રકારે આ નાવને અનેક દુશ્મન

भवति, तद्वत्०, 'झायमाणीविव कवडच्छोभप्पओगजुत्ता जोगपरिच्चाइया' कपट-
छद्मप्रयोगयुक्ता योगपरित्राजकाध्यायन्तीव कपटध्यानं=कुर्वन्तीव, अतएव परमकपट-
प्रयोगयुक्ता योगपरित्राजिकेव=योगिनीवदृश्यमाना, 'णीसासमाणीविव महाकंतार
विणिग्गयपरिस्संता परिणयवया अम्मया' निःश्वसतीव महाकान्तारविनिर्गतपरिश्रान्ता
परिणतवयस्का अम्वा यथा-महाकान्तारविनिर्गतेन=महावनविनिर्गमनेनापरिश्रान्ता=
खिन्ना परिणतवयस्का=वृद्धावस्थाएन्ना अम्बेव=पुत्रवती मातेव निःश्वसतीव ऊर्ध्वाधो-

विषय में ऐसी कल्पना की है कि मानों यह नौका परचक्र के राजाओं
से सर्व ओर से रोकी हुई महानगरी के समान अत्यन्त भय से अभि-
द्रुत बन कर विलाप ही कर रही है । (झायमाणी विव कवडच्छोभ-
वप्पओगजुत्ता जोगपरिच्चाइया) यह नौका कवत् कपट ध्यानकरने
वाली भोग परित्राजिकाके समान दिखलाई देती थी-जिस प्रकार कपट
से ध्यान करने वाली परित्राजिका क्षण भर के लिये कभी स्थिर हो जाती
है और कभी अस्थिर-एक सी वृत्ति उसकी नहीं रहती इसी तरह तरोझों
से चंचल बना हुई वह नौका भी क्षण भरके लिये स्थिर हो जाती थी
और फिर अस्थिर बन जाती थी एक सी वृत्ति उसकी नहीं थी ।

(णीसासमाणी विव महा कंतार विणिग्गय परिस्संता परिणयवया
अम्मया) महा भयंकर जंगल में ऊंची नीची भूमि पर चलने से परि-
श्रान्त हुई जैसे वृद्धावस्थापन्न पुत्र वती माता दीर्घ निश्वासो को छोड़-

રાજાઓથી આકાંત થયેલી તેમજ લયત્રસ્ત થયેલી મહાનગરીની સરખામણી
એટલા માટે જ કરી છે.

(જાયમાણી વિવ કવડછોભપ્પઓગજુત્તા જોગપરિચ્ચાઈયા)

આ નાવ બગલાની જેમ કપટ ધ્યાન કરનારી યોગ પરિચ્છાલકાની જેમ
લાગતી હતી એટલે કે જેમ કપટ ધ્યાન કરનારી પરિચ્છાલકા થોડી ક્ષણો માટે
સ્થિર થઈ જાય છે અને પછી તરત જ અસ્થિર મનવાળી થઈ જાય છે. તે
સ્થિરતાપૂર્વક મનને સ્થિર રાખી શકતી નથી તેમ આ નાવ પણ મોજાંઓથી
અંચળ થઈને થોડી ક્ષણો સ્થિર બની જતી અને પાછી તરત જ અસ્થિર થઈ
જતી હતી, એક સરખી સ્થિતિમાં રહી શકતી જ નહોતી.

(ણીસાસમાણી વિવ મહાકંતારવિણિગ્ગયપરિસ્સંતા પરિણયવયા અમ્મયા)

મહા ભયંકર વનવગડામાં ઉંચી નીચી ધરતી પર ચાલનારી પરિશ્રાન્ત
થયેલી, ઘરડી થયેલી પુત્રવતી માતા જેમ દીર્ઘ નિશ્વાસો બહાર કાઢતી લથ-

ગમનવતી, 'સોયમાળી વિવ તવ ચરણસ્વીણપરિભોગા ચયણકાલે દેવવરવહુ' શોચન્તીવ તપશ્ચરણસ્વીણપરિભોગા ચ્યવનકાલે દેવવરવહુ:—તપશ્ચરણસ્વીણપરિભોગા=શુક્તતપ-શ્ચરણફલા ચ્યવનકાલે=દેવભવસ્થિતિશ્વયસમયે દેવવરવહુરિવ શોચન્તી=તદ્વસ્થિ-તજનદિપાદ્યોગાત્ શોકં કુર્વતીવ દૃશ્યતે । પુનઃ સા નૌકા કીદૃશી જાતા ઇત્યાહ— 'સંચુણિયકઢકૂવરા' ઇત્યાદિ । 'સંચુણિયકઢકૂવરા' સંચૂર્ણિતકાષ્ટકૂવરા સંચૂર્ણિતાનિ=અત્યર્થં ચૂર્ણી ભૂતાનિ કાષ્ઠાનિ કૂવરં ચ=ગુણં યસ્યાઃ સા તથા, 'ભગ્નમેઢી' ધગ્નમેધિઃ ધગ્નઃ=ટિલઃ મેધિઃ=સકલનૌકાધારભૂતઃ સ્તમ્ભો યસ્યાઃ સા તથા, 'મોહિયસહસ્રમાલા' મોહિતસહસ્રમાલા—મોહિતઃ=ભગ્નઃ સહસ્રમાલઃ=સહસ્રસંખ્યજનાધારભૂતો માલઃ=ઉપરિતનભાગો યસ્યાઃ સા તથા, 'સૂલાઈયવંકપરિમાસા' શૂલાચિતવક્રપરિમાસા શૂલાચિતઈવ=શૂલારોપિતઈવ વક્રઃ=કુબ્જઃ પરિમાસઃ

તી હુઈ લઢખડાને લગ જાતી હૈ—ઉસી પ્રકાર યહ નૌકા બી તરંગો સે આહત હોકર માનોં શ્રકાવટ કી વજહ સે હી ચલને મેં લઢખડા રહી થી । (સોયમાળી વિવ તવચરણસ્વીણપરિભોગા ચયણકાલે દેવવરવહુ) તપશ્ચરણકા જિસને ફલ ભોગ લિયા હૈ—ઑર અવ જિસકે ચ્યવન કા સમય આ ગયા હૈ એસી દેવાજ્ઞના જિસ પ્રકાર શોક સે વ્યાકુલ—ચંચલ—વન જાતી હૈ ઉસી પ્રકાર યહ નૌકા બી ધિલકુલ ચંચલ બન ગઈ થી । (સંચુણિય કઢકૂવરા) ઉસ સમય ઇસ નૌકા કે કષ્ટ ઓર કૂવર મુખ—ચૂર્ણી ભૂત બન ચુકે થે । (ભગ્નમેઢી) ઇસકા અપના સકલ આધાર ભૂત સ્તંભ ટૂટ ચુકા થા । (મોહિય સહસ્ર માલા) સહસ્રસંખ્યજનોં કા આધાર ભૂત ઉપરિતન ભાગ ઇસકા ભગ્ન હો ચુકા થા । (સૂલાઈ યવંક પરિમાસા) શૂલ પર આરોપિત ક્રિયે હુએ કે સમાન ઇસકા પરિ-

ડીયા ખાવા માંડે છે તેમજ તે નાવ પણ મોનંઓથી અથડાઈને બાણે કે થાકીને લથડીયાં ખાવા ન માંડી હોય !

(સોયમાળી વિવ તવચરણસ્વીણપરિભોગા ચયણકાલે દેવવર વહુ)

તપતુ' ફળ બેણે લોગવી લીધું છે અને હવે પતન થવાનો સમય આવવાથી દેવાંગના જેમ શોક વ્યાકુળ—અંચળ થઈ બાય છે, તે પ્રમાણે જ આ નાવ પણ અંચળ બની ડૂગઈ હતી. (સંચુણિયકઢકૂવરા) મોનંઓથી અથડાતાં અથડાતાં ત્યાં સુધી નાવના કાષ્ટ અને ફૂંખર—મુખ નાશ પામ્યાં હતાં. (ભગ્નમેઢી) નાવનો આધાર ભૂત સ્તંભ (થાંભલો) તૂટી પડ્યો હતો. (મોહિયસહસ્રમાલા) હામરે માણસો જ્યાં આશ્રય મેળવી શકે તેવો નાવનો ઉપરનો ભાગ તૂટી ગયો હતો. (સૂલાઈયવંકપરિમાસા) શૂલ ઉપર મૂકવામાં

‘काष्ठविशेषो यस्याः सा तथा, ‘फलहंतरतडतडेतफुटंतसंधिविगलंतलोहकीलिया’ फलकान्तरेषु संयोजितफलकविवरेषु ‘तडतडे’ ति शब्दं कुर्वन्त्यः, स्फुटन्तो= विघटमानाः सन्धयः, अतएव विगलन्त्यो=निस्सरन्त्यो लोहकीलिका यस्याः सा तथा, ‘सव्वंगवियंभिया’ सर्वाङ्ग विजृम्भिता=सर्वाङ्गैः=सर्वावयवैः विजृम्भिता= विवृतमुखा जाता या सा तथा, ‘परिसडियरज्जू’ परिशटितरज्जुः=गलितरज्जु-वती अतएव ‘विसरंतसव्वगत्ता’ विसरत्सर्वगात्रा=विशीर्यमाणसर्वावयवा, आम-गमल्लगभूया’ आमकमल्लभूता=अपक्वशरावसदृशा, ‘अकयपुण्णजणमणोरहो विव’ अकृतपुण्यजनमनोरथ इव, अकृतपुण्यः=हीनपुण्यो यो जनस्तस्य मनोरथ इव ‘चित्तिज्जमाणगुरुई’ चिन्त्यमानगुर्वी चिन्त्यमाना-‘कथमेतामापदं तरिष्यामी’ ति-विचार्यमाणेव गुर्वी=चिन्ताभारेणेव गुरुका, ‘हाहाकयकण्णधारणावियवाणिय

मास काष्ठविशेष देहा हो गया था। (फलहंतरतडतडेतफुटंतसंधिवि-गलंतलोहकीलिया) काष्ठके पट्टियोंको परस्पर जोड़नेके लिये जो संधियों में लोहेके बड़े कीले लगे हुए थे वे सब जब उसकी संधिया-जाड़ विघटित हो गई तब उनमें बाहर निकल आये थे (सव्वंगवियंभिया) अतः समस्त इसके जुड़े हुए अवयव खुल गये थे। (परिसडियरज्जू) जितनी भी इस में रस्सियां लगी हुई थी वे सब की सब गल चुकी थीं। (विसरंतसव्वगत्ता) इससे समस्त जोड़ खुल गये थे। (आम गमल्लक भूया) यह कच्चे मिट्टी के शरवाके समान हो गई थी। (अकय पुण्ण जणमणोरहो विव) अकृत पुण्य वाले मनुष्य के मनोरथ के समान यह निष्फल बन गई थी। (चित्तिज्जमाण गुरुई) मैं इस आपत्ति को अब कैसे पार करूंगी इस चिन्ता से ही मानों यह बहुत भारी

आवेदानी जेम परिभास नामनुं काष्ठ विशेष-त्रांसु थयं गयुं डतुं. (फल हंतर तडतडे त फुटंत संधि विगलंतलोहकीलियो) दाड्डाना पाटीयाओने ओक भीजनी साथे तेना सांधा भेगववा जे दोअउना मोटा भीलाओ कामभां देवाय छैते अथा पाटीयाओ न्यारे जुहा जुहा थयं गया त्यारे अडार नीकणी आव्या डता. (सव्वंग वियंभिया) आ प्रभाओे नावना अथा नेडाओेला सांधाओे जुहा थयं गया डता. (परिसडियरज्जू) तेनी अधी दोरीओे डडोवाअ थूकी डती. (विसरंतसव्वगत्ता) तेना अथा सांधाओे छूटा पडी गया डता. (आम गमल्लकभूया) ते माटीना काया डेडियांनी जेम थयं गयं डती. (अकयपुण्ण जण मणोरहाविव) ओर पणु द्विसे जेणे ओकेय पुण्यनुं काम कयुं नथी ओवा भाणुसना मनोरथनी जेम ते निष्फल थयं गयं डती (चित्तिज्जमाण गुरुई) आवी पडेवी आइतनेा सामनेा डुं डेवी रीते करीश ? न्हाओे डे आ

गजणकम्मगारविलविआ ' हाहाकृतकर्णधारनाविकवाणिजकजनकर्मकरविलपिता हाहाकृतैः=हाहाकारयुक्तैः कर्णधारैः=निर्यामकैः, नाविकैः=पोतवाहकैः, वाणिजक-जनैः=व्यापारिजनैः, कर्मकरैः=भृत्यैः विलपिता=विलापयुक्ता-कर्णधारादीनां हाहाकारेण विलापं कुर्वतीवेत्यर्थः 'णाणाविहरयणपणियसंपुण्णा' नानाविधैः रत्नैः पण्यैश्च=विक्रय्यवस्तुजातैः सम्पूणा=सम्भृता, बहुभिः पुरुषशतैः रुदद्भि कृन्दद्भिः शोचद्भिः, 'तिप्पमाणेहिं' तेपमानैः=अश्रुणि मुञ्चद्भिः विलपद्भिः,=विलापं कुर्वद्भिः, एकं महत् ' अंतोजलगयं ' अन्तर्जलगतं=जलमध्यस्थितं गिरिशिखरमासाद्य=संघट्ट्य ' संभग-कूवतोरणा ' संभग्नकूपतोरणा-संभग्नः=वृटितः कूपः=कूपस्तम्भः-यत्र सितपटो

घन हुई थी (हा हा कयकणधारणा विव वाणियगजणकम्मगार विलविया) इस में जो कर्ण धार, नाविक, व्यापारिजन एवं नौकर-चाकर बैठे हुए थे वे सब के सब हाहाकार करते हुए विलाप कर रहे थे— अतः ऐसा मालूम होता था कि उनके हाहाकार विलापों से यह नौका स्वयं विलाप कर रही है। (णाणा विहरयणपणिय संपुण्णा) अनेक प्रकार के रत्नों से एवं पण्य द्रव्यों से-विक्रेय्यवस्तुओं से-यह नौका भरी हुई थी। (रोयमाणेहिं कंद० सोय तिप्प० विलवमाणेहिं बहूहिं पुरिसएहिं एगं महं अंतोजलगयं गिरिसिहरमासायइत्ता) रुदन करनेवाले, आक्रन्दन करनेवाले, शोक करनेवाले, आंसुओं को बहाने-वाले ऐसे सैकड़ों पुरुषों से भरी हुई यह नौका एक बड़े भारी जलके भीतर रहे हुए गिरिके शिखर से टकरा गई-टकराते ही (संभग्नकूव-

जतनी चिंताथी न ते नाव लारे पणनहार थध पडी डती. (हा हा कय कणधारणा विव वाणियगजणकम्मगारविलविया)

तेमां भेडेला कर्णधार, नाविक, वेपारीओ अने थील नोकर आकशे डाय, डाय, करीने विलाप करी रह्या डता ओथी ओम लागतुं डतुं डे लाणे तेओना विलापथी न आ नाव पोते विलाप करती न डोय ! (णाणाविहरयण पणिय संपुण्णा) धण्णी जतनां रत्नो अने वेचाणुनी वस्तुओथी आ नाव पूरेपूरी लरी डती. (रोयमाणेहिं कंद० सोय० तिप्प० विलवमाणेहिं बहूहिं पुरिसएहिं एगं महं अंतोजलगयं गिरिसिहरमासायइत्ता)

रउनारा, करुणु आकंड करनारा, शोकथी पीडाता, ओधार आंसुओ वडेवडावनारा, विलाप करनारा ओवा सेकडो भाणुओथी चिक्कार लरेदी ते नाव आपरे पाणीनी अंदरना न पर्वत शिखर (भडक) साथे अथडाध पडी अने अथडातांनी साथे न (संभग्नकूवतोरणा तेना कूपस्तंभो अने तो.ण्णो तूटी

वध्यते सः, तथा तोरणानिच त्रुटितानि यस्याः सा तथा-‘मोडियस्यदंडा’ मोटि-
तध्वजदण्डा=त्रुटितध्वजकाण्डा, ‘वल्यसयखंडिया’ वल्यकशतखण्डिता वल्यकानां=
दीर्घदाहणां शतानि खण्डितानि यस्याः सा, ‘करकरस’ करकरेति शब्द कुर्वाणा
तत्रैव समुद्रे ‘विद्वं=विलयम् उपगता=पाप्मा जले त्रुटितेत्यर्थः । ततः खलु
तस्यां नौकायां भिद्यमानायां=त्रुडितायां सस्यां बहवः पुरुषाः ‘विपुलपणियं’ विपु-
लपणितं=विपुलं=प्रचुरं पणितं=पण्यद्रव्यं विक्रय द्रव्यम् यस्मिन् नत् तादृशं भाण्ड-
मादाय ‘अंतोजलसि’ अन्तर्जले=जलमध्ये ‘निमज्जाविय’ निमज्जाः=त्रुडिता अपि
चाभूवन् ॥ सू० २ ॥

मूलम्-तएणं ते मागंदियदारणा छेया दक्खा पत्तट्ठा कुसला
मेहावी णिउणसिप्पोवगया बहुसु पोतवहणसंपराएसु कयक-
रणं लद्धविजया असूढा असूढहत्था एगं सहं फलगखंडं आसा-
देति, जंसि च णं पदेसंसि से पोचवहणे विवज्जे तंसि च णं
पदेसंसि एगे सहं रयणदीवे णामं दीवे होत्था अणेगाइं जो-
यणाइं आयामविकखंभेणं अणेगाइं जोअणाइं परिकखेवेणं

तोरणा) इसके रूपस्तंभ और तोरण भग्न हो गये (मोडियस्यदंडा)
ध्वजा दंड टूट गया (वल्यसयखंडिया) बड़े २ लंबे २ सैकड़ों काष्ठखं-
डित हो गये (करकरस्सतत्थेव विद्वं उवगया) और यह कर २ शब्द
करती हुई वहीं पर डूब गई । (तएणं तीए णावाए भिज्जमाणीए बहवे
पुरिसा विपुलपणियं भंडमायाए अंतोजलंसि निमज्जाविय होत्था) इस
तरह उस नौका के डूब जाने पर अनेक पुरुष प्रचुरपण्य द्रव्यवाले भाण्ड
को लेकर जलके बीच में निमग्न हो गये ॥ सूत्र २ ॥

गया. (मोडियस्यदंडा) ध्वज दंड टूटी गया. (वल्यसयखंडिया) मोटा
मोटा विशाल लांभां से ढंडो काष्ठ टूटी गयां (करकरस्स तत्थेव विद्वं उवगया)
अने ते नाव ‘ कर कर ’ शब्द करती त्या पाणीमां डूबी गई

(तएणं तीए णावाए भिज्जमाणीए बहवे पुरिसा विपुलपणियं भंडमायाए
अंतोजलंसि निमज्जाविय होत्था)

आ रीते नाव डूबी जवाथी धणा भाणुसे पुच्छण प्रभाणुमां द्रव्येथी
सरेत्ता वासणु साथे पाणीमां निमग्न थी गया. ॥ सूत्र “ २ ” ॥

णाणादुमसंडमंडिउदेसे सस्सिरीए पासाइए ४, तस्स णं बहुम-
 ज्झदेसभाए तत्थ णं एगे महं पासायवडेसए होत्था अब्भु-
 ग्गयमूसियए जाव सस्सिरीए सुरूवे पासाईए ४, तत्थणं
 पासायवडेसए रयणदीवे देवया नामं देवया परिवसति पावा
 चंडा रुहा साहासिया, तस्स णं पासायवडिसयस्स चउद्दिसि
 चत्तारि वणसंडा किण्हा किण्हाभासा, तएणं ते मार्गंदियदारगा
 तणं फलयखंडेणं उव्वुज्झमाणार रयणदीवं तेणं संवूढा यावि
 होत्था, तएणं ते मार्गंदियदारगा थाहं लभंति लभित्ता मुहुत्तं-
 तरं आससंति आससित्ता फलयखंडं विसज्जेति विसज्जित्ता
 रयणद्वावे उत्तरंति उत्तरित्ता फलाणं मग्गणगवेसणं करेति
 करित्ता फलाइं गिण्हंति गिण्हित्ता आहारंति आहारित्ता णालि-
 एराणं मग्गणगवेसणं करेति करित्ता नालिएराइं फोडेंति फोडित्ता
 नालिएरतेहेणं अण्णमण्णस्स गत्ताइं अब्भंगेति अब्भंगित्ता
 पोक्खरणी ओगाहिति ओगाहित्ता जलमज्जणं करेति करित्ता जाव
 पच्चुत्तरंति पच्चुत्तरित्ता पुढविसिलापट्ठयंसि निसीयंति निसोइत्ता
 आसत्था वसित्था सुहासणवरगया चंपानयरिं अम्मापिउ
 आपुच्छणं च लवणसमुद्दोत्तारं च कालियवायसमुत्थणं च पोत-
 वहणविवत्ति च फलयखंडस्स आसायणं च रयणदीवुत्तारं च
 अणुचितेमाणार ओहयमणसंकप्पा जाव झियायेन्ति, तएणं
 सा रयणदीवदेवया ते मार्गंदियदारए ओहिणा आभोएइ
 आभोइत्ता असिफलगवग्गहत्था सत्तट्ठतालप्पमाणं उड्ढं वेहासं

उप्पयइ२ ताते उक्किट्ठाए जावदेवगईए वीइवयमाणी२ जेणेव
 मागंदियदारए तेणेव आगच्छइ आगच्छित्ता आसुरुत्ता ते
 मागंदियदारए खरफरुसनिट्ठुरवयणेहि एवं वयासी—हं भो
 मागंदियदारया ! अप्पत्थियपत्थया जइ णं तुब्भे मए सद्धिं
 विउलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणा विहरह तो भे अत्थि जीविअं,
 अहणं तुब्भे मए सद्धिं विउलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणा नो
 विहरह तो भे इमेणं निलुप्पलगवलगुलियअयसिकुसुमप्पगा-
 सेणं असिणा खुरधारेणं असिणा रत्तगंडमंसुयाइं माउयाहि
 उवसोहियाइं तालफलाणीव सीसाइं एगंते एडेमि, तएणं ते
 मागंदियदारगा रयणदीव देवयाए अंतिए सोच्चाभीया करयल०
 एवं जणं देवाणुप्पिया ! वइस्ससि तस्स आणाउववायवयण-
 निद्वेसे चिट्ठिस्सामो, तएणं सा रयणदीवदेवया ते मागंदिय-
 दारगए गेण्हति२ जेणेव पासायवडिंसए तेणेव उवागच्छइ२
 अमुभपोगल्लावहारं करेइ२ सुभपोगलपक्खेवं करेइ करित्ता
 पच्छा तेहिं सद्धिं विउलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणा विहरति
 कल्लकल्लि च अमयफलाइं उवणेइ ॥ सू०३ ॥

टीका—ततः खलु तौ माकन्दिदारकौ ' छेया ' छेती=चतुरौ ' दक्खा ' दसौ=निष्ठुरौ, ' पन्ना ' मात्तार्यौ—मात्तः=ज्ञातः अर्थः=मात्रो याभ्यां तौ ' कुसला '

' तएणं ते मागंदिय दारगा ' इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (ते मागंदियदारगा) उनदोनों माकंदि
 दारकों ने कि जो 'छेया, दक्खा, पन्ना, कुसला, मेहावी, निउणसिप्पो-

' तएणं ते मागंदियदारगा ' इत्यादि ॥

टीका—(तएणं) इसके बाद (ते मागंदियदारगा) तेषां जने मागंदिय
 दारकौ—ते तेषां

कुशलौ=सकलकलाविज्ञौ 'मेधावी' मेधाविनौ=सुधियो णिउणसिण्णोवगया 'निपुणशिल्पोपगतौ=तरणादिविद्यानिपुणौ बहुषु=अनेकेषु 'पोयवहणसंपरायेषु' पोतवहनसंपरायेषु = पोतवहनस्य=नौकातरणस्य संपरायेषु = विधनेषु समुपस्थितेषु 'कयकरणा' कृतकरणौ=कृतकार्यौ बहुशोऽनुभूतसंतरणकार्यौ, 'लद्धविजया' लब्धविजयौ=समुद्रपारगमनेन प्राप्तविजयौ 'अमूढा' अमूढौ=तरणादिक्रिया विवेकसम्पन्नौ 'अमूढहत्था' अमूढहस्तौ=तरणक्रियाकुशलहस्तौ एकंमहत् फलखण्डं काष्ठमयम् 'आसादेति' आसादयतः=आलम्बितवन्तौ० । यस्मिंश्च खलु प्रदेशे तत् पोतवहनं=प्रवहणं 'विवन्ने' विपन्नं=भग्नं तस्मिंश्च खलु तस्मिन्नेव प्रदेशे एको महान् रत्नद्वीपो नाम द्वीपः 'होत्था' आसीत्, स कीदृशः ? इत्याह-

वगया, बहुषु पोतवहणसंपराएसु कयकरणा, लद्धविजया अमूढा, अमूढहत्था एगं महं फलगखंड आसादेति) बड़े चतुर थे, दक्ष थे, भावों को जानने वाले थे, सकल कलाओं के ज्ञाता थे, मेधावी थे, तरणादि विद्या में विशिष्ट योग्यता संन्न थे, पोत संचालन में उपस्थित हुए विधनों को पार करने वाले थे, अर्थात् ऐसी स्थितिमें जिन्होंने संस्तरण कार्य अनेक बार अभ्यस्त कर रखा था, समुद्रपार करने में जिन्हें विजय मिली थी, तरणादि क्रिया का विवेक जिन्हें बहुत अच्छी तरह था, जिनके हाथ तैरने में कभी थकते नहीं थे-जो तरण क्रिया में बड़े कुशल थे, एक बड़े भारी काष्ठफलक खंड को प्राप्त कर लिया । (जंसिच णं पदेसंसि से पोयवहणे विवन्ने तंसिच णं पदेसंसि एगे महं रयणदीवेणामं दीवे होत्था, अणेगाइं जीअणानि आयामविक्खंभेणं अणेगाइं जोअ-

(छेया, दक्खा पत्तट्ठा, कुसला मेधावी निउण सिण्णोवगया बहुषु पोतवहण संपराएसु कयकरणा, लद्धविजया अमूढा अमूढहत्था एगं महं फलग खंडं आसादेति

भूष ७ चतुर होता, दक्ष होता, लावोने नानुनारा होता, अधी कणाओमां निष्णात होता, मेधावी होता, तरवा वगेरेनी कणाओमां निपुण होता, पोत संचालनमां वग्गे आवी पडेला विधने द्वर करी शकवानी शक्ति धरावता होता ओटले के ओवी परिस्थितिमां पणु डिंमत न डारतांगमे ते रीते तरीने पणु समुद्र पार करवामां शक्तिशाणी होता. तरवानी क्रियामां जेओ विशेष कुशल होता, तरती वणने पणु जेमना हाथो कोष्ठ पणु स्थितिमां थाकता ७ नहि. तरवामां जेओ भूष ७ कुशल होता-जेक मोटा लाकडाना पाटियाने पकडी लीधुं

(जंसि च णं पदेसंसि से पोयवहणे विवन्ने तं सि च णं पदेसंसि एगेमहं रयणदीवेणामं दीवे होत्था, अणेगाइं जोअणाइं परिकखेवेणं णाणा दुमसडमंडि-उदेसे सस्सिरीए पासाइए ४)

‘अणेगाइं’ इत्यादि-अनेकानि योजनानि आयामविष्कम्भेण=दैर्घ्यपरिणाहेन, अनेकानि योजनानि परिक्षेपेण=परिधिना, नानाद्रुमपण्डमण्डितो देशः=अनेकवन-पण्डमण्डितप्रदेशः सश्रीकः=शोभासम्पन्नः, प्रासादीयः?—मनः प्रसन्नता हेतुत्वात्, दर्शनीयः=नेत्राह्लादकत्वात्, अभिरूपः=अपूर्वसौन्दर्यवत्त्वात्, प्रतिरूपः=प्रशस्ताकृति-कत्वात्० । तस्य खलु द्वीपस्य बहुमध्यदेशभागे=मध्यस्थले तत्र खलु एको महान् प्रासादावतंसकःश्रेष्ठप्रासादो आसीत्०। स कीदृशः ? इत्याह—‘अब्भुगय । इत्यादि—‘अब्भुगयं’ अभ्युद्गतः=विशालः ‘ऊसियए’ उच्छ्लितकः=गगनतलस्पर्शी यावत् सश्रीकः—सुरूपः=शोभनाकारः प्रासादीयः ४ । तत्र खलु प्रासादावतंसके रत्न-द्वीपदेयता नाम देवता ‘रयणादेवी’ इति प्रसिद्धा देवी परिवसति=निवासं

णाइं परिक्रखेवेणं णाणादुमसंडमंडिउद्देसे सस्सिरिए पासाइए ४) जिस प्रदेश में वह पोतवहन भग्न हुआ था, वही प्रदेश में एक बड़ा भारी रत्नद्वीप नाम का द्वीप था । इसका आयाम और विष्कम्भ अनेक योजन का था । परिधि भी इसकी अनेक योजन की थी । नाना प्रकार के वृक्षों के समूह से इस का भीतरी बाहिरी प्रदेश हरा भरा बना हुआ था । यह द्वीप बहुत ही शोभासंपन्न था । मन को प्रसन्न करनेवाला था । दर्शनीय था । तथा अपूर्व सौन्दर्य से युक्त था । एवं आकृति में भी यह बड़ा अभिराम था । (तस्स णं बहुमज्झदेसभाए तत्थणं एगे महं पासायवडेंसए होत्था—अब्भुगयसूसियए जाव सस्सिरिए सुख्वे पासाइए ४) इस द्वीप के ठीक मध्य भाग में एक विशाल श्रेष्ठ प्रासाद था । यह बहुत अधिक ऊँचा था । अपनी ऊँचाई से यह आकाश तक को स्पर्श करता था । बहुत सुन्दर था । दर्शनीय आदि विशेषणों वाला था । (तत्थ णं

नाव न्यां इणी उत्ती तेनी आसपासना प्रदेशमां ओक णहु मोटो रत्नद्वीप नामो द्वीपहोतो आ द्वीपनो आयाम अने विष्कंभ धण्णा योजनो सुधी विस्तार पाभेदो होतो. आ द्वीपनी परिधि पण्ण धण्णा योजनो सुधीनी उत्ती. धण्णी जतना वृक्षाना समूहोथी ते द्वीपनो अंदर अने णहारनो लाग दीक्षो छम देणातो होतो. ते द्वीप भूण न सुंदर होतो. मनोहर होतो, मनने प्रसन्न करे तेवो होतो, दर्शनीय होतो. अपूर्व सौंदर्यथी ते युक्त होतो तेमन आकारमां पण्ण ते अत्यंत सुंदर होतो.

(तस्स णं बहुमज्झदेसभाए तत्थणं एगे महं पासायवडेंसए होत्था—अब्भुगयसूसियए जाव सस्सिरिए सुख्वे पासाइए ४)

ते द्वीपनी वर्ये ओक विशाल उत्तम भेद होतो. ते भूण न उंचो होतो. पोतानी उंचाईथी ते आकाशने पण्ण स्पर्शतो होतो ते भूण न सुंदर होतो. दर्शनीय वगेरे विशेषताओथी युक्त होतो.

करोति । सा कीदृशी ? इत्याह—‘ पावा ’ इत्यादि—‘ पावा ’ पापा=पापकर्मकर्त्री
स चण्डा=अत्यन्तकोपशीला, रौद्रा=हिंसादिक्रूरकर्मकारिणी, साहसिका=अविचार्य
कारिणी । तस्य खलु प्रासादावतंसकस्य चतुर्दिक्षु चत्वारो वनखण्डा आसन्, ते
कीदृशाः ? इत्याह—‘ किण्हा ’ इत्यादि—कृष्णाः=नूतनमेघवर्णाः, कृष्णावभासाः=
अतिहरितत्वेनावभासमानकृष्णकान्तयः, इत्यादि । ततः खलु तौ माकन्दिदरकौ
तेन फलकदण्डेन ‘ उव्वुज्झमाणा २ ’ उड्डुमानौ २ उपरिजले वहन्तौ २ तरन्तौ २,
रत्नद्वीपान्ते खलु=रत्नद्वीपवमीपे ‘ संबूढा ’ संव्यूहौ=समागतौ चाप्यास्ताम् ।

ततः खलु तत्र तौ माकन्दिदरकौ ‘ थाहं ’ स्ताघं=समुद्रतलं लभेते=पादाभ्यां
स्पृष्टवन्तौ लब्ध्वा सुहृत्तान्तरम्=अन्तर्मुहूर्तम् आश्वस्तः=विश्रामं कुरुतः, आश्वस्य
पासायवडेंसए रयणदीवे देवया नामं देवया परिवसति, पावा, चंडा
रुदा, साहसिया तस्स णं पासायवडिंसयस्स चउदिसिं चत्तारिवणसंडा
किण्हा, किण्हाभासा, तएणं ते मागंदियदारगा तेणं फलयाखंडेणं उव्वु
ज्झमाणा २ रयणदीवंतेणं संबूढा यावि होत्था) उस श्रेष्ठ प्रासाद में
रत्न द्वीप देवता नाम की एक देवी कि जिस का प्रसिद्धनाम ‘ रत्नदेवी’
“ ऐसा था ” रहती थी ॥

यह अत्यंत पापकर्म करती थी, सदा गुस्से में भरी रहती थी, हिं-
सादिक्रूरकर्म करने में बड़ी निपुणमति थी—जो मन में आता वही कर
डालती थी । उस श्रेष्ठ प्रासाद की चारों दिशाओं में चार वनखण्ड थे ।
वे नवीन मेंघ के वर्ण समान काले थे और सदा हरे भरे रहने के कार-
ण इनकी कांति भी काली ही निकलती थी । ये दोनों माकंदी दारक
उस फलक खंड की सहायता से जल पर—तैरते हुए—उस रत्नद्वीप के

(तत्थणं पासायवडेंसए रयणदीवे देवया नामं देवया परिवसति, पावा
चंडा रुदा साहसिया तस्सणं पासायवडिंसयस्स चउदिसिं चत्तारि वणसंडा, किण्हा
किण्हाभासा, तएणं ते मागंदियदारगा तेणं फलयखंडेणं उव्वुज्झमाणा २
रयणदीवं तेणं संबूढा यावि होत्था)

ते श्रेष्ठ भंडेलभां रत्नद्वीप देवता नामनी ओक देवी—डेजे ‘ रयणा देवी ’
नामे प्रजिद्धि पाभेली हुती—रहेती हुती. डंभेशा ते गुस्साभां ज रहेती हुती.
ते हिंसा वगेरे क्रूर कर्मो करवाभां भूष ज चतुर हुती. ते धिच्छा सुज्ज
आचरणु करती हुती. ते उत्तम भंडेलनी आरे दिशाओ तरक्ष आर वनभंडो
हुता तेओ नवा वाहनना रंगना जेवा श्याम हुता अने डंभेशां लीला छम
रहेवा भट्टव तेमनी कांति पणु श्याम रंगनी ज हुती. अने माकंदी दारको
लाकडा उपर तरता-तरता रत्न द्वीपनी पासे आवी पडोव्या हुता.

‘અળેગાઈ’ ઇત્યાદિ-અનેકાનિ યોજનાનિ આયામવિષ્કમ્બેણ=દૈર્ઘ્યપરિણાહેન, અનેકાનિ યોજનાનિ પરિક્ષેપેણ=પરિધિના, નાનાદ્રુમપણ્ડમણ્ડિતોદેશઃ=અનેકવન-પણ્ડમણ્ડિતપ્રદેશઃ સશ્રીકઃ=શોભાસમ્પન્નઃ, પ્રાસાદીયઃ?—મનઃ પ્રસન્નતા હેતુત્વાત્, દર્શનીયઃ=નેત્રાહ્વાદકત્વાત્, અભિરૂપઃ=અપૂર્વસૌન્દર્યવત્ત્વાત્, પ્રતિરૂપઃ=પ્રશસ્તાકૃતિ-કત્વાત્. તસ્ય સ્વલુ દ્વીપસ્ય बहुमध्यदेशभागे=મધ્યસ્થલે તત્ર સ્વલુ [एको महान्] પ્રાસાદાવતંતસકઃશ્રેષ્ઠપ્રાસાદો આસીત્. સ કીદૃશઃ ? ઇત્યાહ—‘અબ્ધુગય । ઇત્યાદિ—‘અબ્ધુગય’ અબ્ધુદતઃ=વિશાલઃ ‘ઝસિયણ’ ઉચ્છિન્નતકઃ=ગગનતલસ્પર્શી યાવત્ સશ્રીકઃ—સુરૂપઃ=શોભનાકારઃ પ્રાસાદીયઃ ૪ । તત્ર સ્વલુ પ્રાસાદાવતંતસકે રત્ન-દ્વીપદેવતા નામ દેવતા ‘ચયણાદેવી’ ઇતિ પ્રસિદ્ધા દેવી પરિવસતિ=નિવાસં

ળાઈ પરિવલ્લેવેણ ળાણાદ્રુમસંઢમંડિઉદેસે સસિસરીણ પાસાઈણ ૪) જિસ પ્રદેશ મેં વહ પોતવહન ભગ્ન હુઆ થા, ળસી પ્રદેશ મેં ંક વડા ભારી રત્નદ્વીપ નામ કા દ્વીપ થા । હસકા આયામ ંર વિષ્કંભ ંનેક યોજન કા થા । પરિધિ ભી હસકી ંનેક યોજન કી થી । નાના પ્રકાર કે વૃક્ષોં કે સમૂહ સે હસ કા ભીતરી બાહિરી પ્રદેશ હરા ભરા બના હુઆ થા । યહ દ્વીપ વહુત હી શોભાસંપન્ન થા । મન કો પ્રસન્ન કરનેવાલા થા । દર્શ-નીય થા । તથા અપૂર્વ સૌન્દર્ય સે યુક્ત થા । ંવં આકૃતિ મેં ભી યહ વડા અભિરામ થા । (તસ્સ ળં बहुमज्जदेशभाए तत्थणं एगे महं पासा-यवडेंसए होत्था—अब्धुगयमूसियण जाव ससिसरीण सुखे पासाईण ४) હસ દ્વીપ કે ટીક મધ્ય ભાગ મેં ંક વિશાલ શ્રેષ્ઠ પ્રાસાદ થા । યહ વહુત અધિક ંચા થા । અપની ંચાઈ સે યહ આકાશ તક કો સ્પર્શ કરતાં થા । વહુત સુન્દર થા । દર્શનીય આદિ વિશેષણોં વાલા થા । (તત્થ ળં

નાવ બ્યાં ટૂળી હતી તેની આસપાસના પ્રદેશમાં ંક બહુ મોટો રત્નદ્વીપ નામે દ્વીપહતો. આ દ્વીપનો આયામ ંને વિષ્કંભ ઘણા યોજના સુધી વિસ્તાર પામેલો હતો. આ દ્વીપની પરિધિ પણ ઘણા યોજના સુધીની હતી. ઘણી જાતના વૃક્ષોના સમૂહોથી તે દ્વીપનો અંદર ંને બહારનો ભાગ લીલો છમ દેખાતો હતો. તે દ્વીપ ખૂબ જ સુંદર હતો. મનોહર હતો, મનને પ્રસન્ન કરે તેવો હતો, દર્શનીય હતો. અપૂર્વ સૌન્દર્યથી તે યુક્ત હતો તેમજ આકારમાં પણ તે અત્યંત સુદર હતો.

(તસ્સ ળં बहुमज्जदेशभाए तत्थणं एगे महं पासायवडेंसए होत्था—अब्धु-गय मूसियण जाव ससिसरीण सुखे पासाईण ४)

તે દ્વીપની વચ્ચે ંક વિશાળ ઉત્તમ મહેલ હતો. તે ખૂબ જ જાઓ હતો. પોતાની ઊંચાઈથી તે આકાશને પણ સ્પર્શતો હતો તે ખૂબ જ સુદર હતો. દર્શનીય વગેરે વિશેષતાઓથી યુક્ત હતો.

करोति । सा कीदृशी ? इत्याह—‘ पावा ’ इत्यादि—‘ पावा ’ पापा=पापकर्मकर्त्री
स चण्डा=अत्यन्तकोपशीला, रौद्रा=हिंसादिक्रूरकर्मकारिणी, साहसिका=अविचार्य
कारिणी । तस्य खलु प्रासादावतंसकस्य चतुर्दिक्षु चत्वारो वनखण्डा आसन्, ते
कीदृशाः ? इत्याह—‘ किण्हा ’ इत्यादि—कृष्णाः=नूतनमेघवर्णाः, कृष्णावभासाः=
अतिहरितत्वेनावभासमानकृष्णकान्तयः, इत्यादि । ततः खलु तौ माकन्दिकदारकौ
तेन फलकखण्डेन ‘ उव्वुज्झमाणा २ ’ उदुह्यमानौ २ उपरिजले वहन्तौ २ तरन्तौ २,
रत्नद्वीपान्ते खलु=रत्नद्वीपवर्षीये ‘ संबूढा ’ संबूढौ=समागतौ चाप्यास्ताम् ।

ततः खलु तत्र तौ माकन्दिकदारकौ ‘ थाहं ’ स्ताघं=समुद्रतलं लभेते=पादाभ्यां
स्पृष्टवन्तौ लब्ध्वा मुहूर्त्तान्तरम्=अन्तर्मुहूर्त्तम् आश्वस्तः=विश्रामं कुरुतः, आश्वस्य

पासायवडेंसए रयणदीवे देवया नामं देवया परिवसति, पावा, चंडा
रुद्रा, साहसिया तस्स णं पासायवडिंसयस्स चउदिसिं चत्तारिवणसंडा
किण्हा, किण्हाभासा, तएणं ते मागंदियदारगा तेणं फलयखंडेणं उव्वु
ज्झमाणा २ रयणदीवन्तेणं संबूढा यावि होत्था) उस श्रेष्ठ प्रासाद में
रत्न द्वीप देवता नाम की एक देवी कि जिस का प्रसिद्धनाम ‘ रत्नदेवी ’
“ ऐसा था ” रहती थी ॥

यह अत्यंत पापकर्म करती थी, सदा गुस्से में भरी रहती थी, हिं-
सादिक्रूरकर्म करने में बड़ी निपुणमति थी—जो मन में आता वही कर
डालती थी । उस श्रेष्ठ प्रासाद की चारों दिशाओं में चार वनखण्ड थे ।
वे नवीन मेंघ के वर्ण सन्मान काले थे और सदा हरे भरे रहने के कार-
ण इनकी कांति भी काली ही निकलती थी । ये दोनों माकंदी दारक
उस फलक खंड की सहायता से जल पर—तैरते हुए—उस रत्नद्वीप के

(तत्थणं पासायवडेंसए रयणदीवे देवया नामं देवया परिवसति, पावा
चंडा रुद्रा साहसिया तस्सणं पासायवडिंसयस्स चउदिसिं चत्तारि वणसंडा, किण्हा
किण्हाभासा, तएणं ते मागंदियदारगा तेणं फलयखंडेणं उव्वुज्झमाणा २
रयणदीवं तेणं संबूढा यावि होत्था)

ते श्रेष्ठ भंडेलमां रत्नद्वीप देवता नामनी ओक देवी—के जे ‘ रयणा देवी ’
नामे प्रसिद्धि पावेली હતી—રહેતી હતી. હંમેશા તે ગુસ્સામાં જ રહેતી હતી.
તે હિંસા વગેરે ક્રૂર કર્મો કરવામાં ખૂબ જ ચતુર હતી. તે ઇચ્છા મુજબ
આચરણ કરતી હતી. તે ઉત્તમ ભંડેલની ચારે દિશાઓ તરફ ચાર વનખંડો
હતા. તેઓ નવા વાદળના રંગના જેવા શ્યામ હતા અને હંમેશાં લીલા છમ
રહેલા બદલ તેમની કાંતિ પણ શ્યામ રંગની જ હતી. બંને માકંદી દારકો
લાકડા ઉપર તરતા તરતા રત્ન દ્વીપની પાસે આવી પહોંચ્યા હતા.

ફલકલ્પણં 'વિસર્જ્યેતિ' લિસર્જયતઃ=પરિત્યક્તવન્તૌ, વિસર્જ્ય રત્નદ્વીપમ્ ઉત્તરતઃ=પ્રાપ્તૌ ઉત્તીર્ય=પ્રાપ્ય ફલાનાં માર્ગણગવેષણ કુરુતઃ=ઇતસ્તતઃ ફલાનિ ગવેષિતવન્તૌ, કૃત્વા ફલાનિ ગૃહીતઃ, ગૃહીત્વા આહારતઃ=શુક્તવન્તૌ, તદ્વત્તુ નાલિકેરાણાં માર્ગણગવેષણં કુરુતઃ, કૃત્વા નાલિકેરાણિ સ્ફોટયતઃ, તતઃ નાલિકેરતૈલેન અન્યોન્યસ્ય

પાસ મેં આ પહુંચે। (તણં તે માગંદિયદારગા થાહં લભંતિ, લભિત્તા મુહુત્તરં આસસંતિ, આસસિત્તા ફલગલ્પણં વિસર્જ્યેતિ, વિસર્જિત્તારયણદીવં ઉત્તરંતિ, ઉત્તરિત્તા ફલાણં મગ્ગણગવેષણં કરેંતિ) વહાં આતે હી ઉન્હેં સ્થળ મિલ ગયાં-થાહ મિલતે હી ઉન્હેંને વહાં એક મુહૂર્ત્ત તક વિશ્રામ ક્રિયા, વિશ્રામ કરકે ફિર ઉસ કાષ્ટ લ્પંડ કો છોડ દિયા। છોડ કરકે ફિર વે દોનોં રત્નદ્વીપ મેં ઉતર-ગયે-વહાં જાકર ઉન્હાંને ફલોં કી ઇધર ડધર માર્ગણગવેષણાં કી-(કરિત્તા ફલાઈ ગિળ્હંતિ, ગિળ્હિત્તા આહારેંતિ આહારિત્તા નાલિણાણમગ્ગણગવેષણં કરેંતિ, કરિત્તા નાલિણાઈ ફોડેંતિ, ફોડિત્તા નાલિણરતૈલ્લેણ-અણમણ્ણસસ ગત્તાઈ અભંગેતિ, અભંગિત્તા પોક્કલરણી ઓગાહિંતિ, ઓગાહિત્તા જલમજ્જણં કરેંતિ, કરિત્તા જાવ પચ્ચુત્તરંતિ, પચ્ચુત્તરિત્તા પુઢવિસિલાપટ્ટયંસિ નિસીયંતિ નિસીઈત્તા આસત્થા વીસત્થા) માર્ગણા ગવેષણા કરને સે ઉન્હેં ફલ મિલ ગયે। મિલતે હી ઉન્હેંને ઉનકા આહાર ક્રિયા। જવ ઉનકા પેટ અચ્છી તરહ ભર ચુકા તવ ફિર ઉન્હેંને નારિકેલ ફલોં કી-નારિયલોં કી-તલાશ

(તણં તે માગંદિયદારગા થાહં લભંતિ, લભિત્તા મુહુત્તરં આસસંતિ, આસસિત્તા ફલગલ્પણં વિસર્જ્યેતિ, વિસર્જિત્તારયણદીવં ઉત્તરંતિ ઉત્તરિત્તા ફલાણં મગ્ગણગવેષણં કરેંતિ)

ત્યાં પહોંચતાં જ તેઓને સ્થળ મળી ગયું, સ્થળ મળતાં જ તેઓએ એક મુહૂર્ત્ત ત્યાં વિશ્રામ લીધો અને ત્યાર પછી લાકડાને છોડી દીધું. પાણી માંથી તેઓ બંને રત્ન દ્વીપમાં આવ્યા અને આમ તેમ ફળો શોધવા લાગ્યા.

(કરિત્તા ફલાઈ ગિળ્હંતિ, ગિળ્હિત્તા આહારેંતિ આહારિત્તા નાલિણાણમગ્ગણગવેષણં કરેંતિ કરિત્તા નાલિણાઈ ફોડેંતિ ફોડિત્તા નાલિણરતૈલ્લેણ અણમણ્ણસસ ગત્તાઈ અભંગેતિ અભંગિત્તા પોક્કલરણી ઓગાહિંતિ, ઓગાહિત્તા જલમજ્જણં કરેતિ, કરિત્તા જાવ પચ્ચુત્તરંતિ, પચ્ચુત્તરિત્તા પુઢવિસિલાપટ્ટયંસિ નિસીયંતિ, નિસીઈત્તા આસત્થા વીસત્થા)

શોધ કરતા કરતાં તેમને ફળો મળી ગયાં. તેમણે ફળોનો આહાર કર્યો બધા ફળોનાં આહારથી તેઓ ધરાઈ ગયા ત્યારે નાળિયેરના ફળોની શોધ કરવા લાગ્યા. આખરે નાળિયેરનાં ફળો તેઓઓ મેળવ્યાં અને તેને ફેડીને અંદરથી

परस्परस्य ' गत्ताइं ' गात्राणि=अङ्गोपाङ्गानि अभ्यञ्जयतः=मर्दयतः, तदनु पुष्करिणीं=वापीं अवगाहेते=अन्तः प्रविशतः, अवगाह जलमञ्जनं=स्नानं कुरुतः, कृत्वा यावत् प्रत्युत्तरतः=यापीतो बहिर्निस्सृतौ, प्रत्युत्तीर्य=बहिर्निस्सृत्य पृथिवीशिलापट्टे निषीदतः=उपविष्टौ, निषद्य ' आसत्था ' आस्वस्थौ=ईषत्स्वस्थौ ' वीसत्था ' विस्वस्थौ रमणीयनिर्भयस्थानं मत्वा विशेषेण विश्रामं प्राप्तौ सुखासनवरगतौ=सुखदासने समुपविष्टौ सन्तौ चम्पानगरीम्, अम्बापित्रा पृच्छनम्=समुद्रोत्तरणविषये तन्निषेधेऽपि द्वित्रिवारं तदाज्ञायाचनंच, लवणसमुद्रोत्तारं च, कालिकावातसमुत्थानं

की-तलश करने पर वे भी उन्हें मिल गये । मिलते ही उन्होंने उन्हें फोड़ा-फोड़ कर उनमेंसे तेल निकाला-तेलनिकाल कर परस्पर में उन्हेंने एक दूसरेके शरीर पर उससे मर्दन कीया-मर्दन करनेके बाद फिरवे पुष्करिणी में प्रविष्ट हुए-प्रविष्ट होकर उसमें उन्होंने ने स्नान किया स्नान करके फिर वे उससे ऊपर आये । ऊपर आकर पृथिवी शिलापट्टक पर बैठ गये । बैठकर वे वहाँ अव्यस्त बने । बाद में (सुहासणवरगया) सुखदा आसन सेबैठ कर उन दोनों ने (चंपानगरिं अम्मापिउ आपुच्छणं लवणसमुद्रोत्तारणं च कालियवायसमुत्थणं च पोत वहणविवर्त्तिच फलयखंडस्स आसायणं च रयणदीवुत्तारं च अणुर्विते माणा २ ओहयमणसंकप्पा जाव झियार्येति) चंपानगरी का माता पिता से पूछने का-लवण समुद्र कि यात्रा करने के विषय में पूछने पर और उनके निषेध करने पर पुनः दुबारा तिवारा उनसे आज्ञा प्राप्त करने का-लवण समुद्र में उतरने का कालिका वायु के उत्थान का पोतके डूब जानेका फलक खंड की प्राप्ति

तेल ढाढीने भूम ज सरस रीते ओक भीमना शरीरे तेल ओणवा लाग्या. भरोभर तेलनी भाक्षिश करीने तेओ। पुष्करिणीमां उत्तर्या अने उत्तरीने तेओओ स्नान करुं स्नान करीने तेओ। णडार आव्या अने ओक शिला उपर जेसी गया. त्यां जेसीने तेओ। आश्वस्त विश्वस्त णन्या अने त्थार पछी (सुहासण वर गया) सुआसन पूर्वक जेसीने तेओ। णने

(चंपानगरिं अम्मापिउआपच्छणं लवणसमुद्रोत्तारणं च कालिय वाय समुत्थणं च पोतवहणविवर्त्ति च फलयखंडस्स आसायणं च रयणदीवुत्तारं च अणुर्वितेमाणा २ ओहयमणसंकप्पा जाव झियार्येति

अ'पा नगरीनो, लवण समुद्रनी यात्रा करवा भाटे मातापिताओ ओकभी ना डेखा छतां जे त्रण वणत तेनी तेज वात तेमनी सामे भूझीने आज्ञा भेजववानो, लवण समुद्रमां यात्रा करवानो, अऊजे वावाओडाथी नाव डूभी

च, पोतवहनविपत्तिं च, फलकखण्डस्याऽऽपादनं=स्वीकरणं च, रत्नद्वीपोत्तारं च 'अणु-
चिन्तेमाणा' अनुचिन्तयन्तौ=पुनः पुनः स्मरन्तौ 'ओढयमणसंकापा' अपहतमनः
संकल्पौ=आर्त्तध्यानसम्पन्नौ यावत् 'क्षियाएन्ति' ध्यायतः=पूर्ववृत्तान्तं स्मृतवन्तौ।
ततः खलु तस्मिन् समये सा रत्नद्वीपदेवता तौ मागन्दिदरकौ 'ओहिणा'
अवधिना=अवधिज्ञानेन 'आभोएइ' आभोगयति=पश्यति, आभोगयित्वा=दृष्ट्वा
'असिफलगवग्गहत्था' असिफलकव्यग्रहस्ता=असिना=तीक्ष्णखड्गेन फलकेन='ढाल'
इति प्रसिद्धेन व्यग्रौ = चञ्चलौ हस्तौ यस्याः सा तथा, सत्तट्ठतालपमाणं'
सप्ताष्टतालप्रमाणं, सप्ताष्टताडवृक्षपरिमितम्, 'उड्डं' ऊर्ध्वम्=ऊर्ध्वभागं 'वेहासं'
वैहायसं=गगनसम्बन्धिकम्-अत्युच्चैराकाशे 'उप्पयइ' उत्पतति,=उच्छलति, उत्पत्य
तथा=प्रसिद्धया उत्कृष्टया यावद् देवगत्या 'वीडवयमाणी' व्यतिव्रजन्ती २ =

का और उसके सहारे से रत्न द्वीपमें आकर उतर जानेका वारं विचार-
स्मरण किया। स्मरण करते २ अपने मनोरथ की पूर्ति न होनेके
कारण वे दोनों आर्त्त ध्यान में पड़ गये। (तएणं सा रयणद्वीपदेवया ते
मागन्दिदारए ओहिणा आभोएइ, आभोइत्ता असिफलगवग्गहत्था
सत्तट्ठतालपमाणं उड्डं वेहासं उप्पयइ २ ताहे उक्किट्ठाए जाव देव
गईए वीडवयमाणी २ जेणेव मागन्दिदरए तेणेव आगच्छइ, आग-
च्छित्ता आसुरुत्ता ते मागन्दिदरए खरफरुसनिडुरवयणेहिं एवं
वयासी) इतने में उस रत्नद्वीप की देवी ने उन दोनों मागन्दिदरकों को
अपने अवधिज्ञान से देखा-देख कर वह तलवार और डाल को हाथों
में लेकर आकाश में सात आठ ताल वृक्ष प्रमाण ऊपर तक उछली उछल
कर फिर वह उस उत्कृष्ट देव संबधि गति से शीघ्रता पूर्वक चलती २

जवानो, लाड्डुं भेजवीने तेनी सडायथी तरतां तरतां रत्नद्वीपमां आवीने
उतरवा सुधीने वारंवार तेओ विचार करवा लाग्या. आ भधी घटनाओनुं
तेओ स्मरण करवा लाग्या. आभ स्मरण करता करता जगारे पोताना मनोरथो
सक्षण थता न जेया त्यारे तेओ आर्त्तध्यानमां डूणी गया.

(तएणं सा रयणद्वीपदेवया ते मागन्दिदारए ओहिणा अभोए इ, अभोइत्ता
असिफलगवग्गहत्था सत्तट्ठतालपमाणं उड्डं वेहासं उप्पयइ २ ताहे उक्किट्ठाए
जाव देवगईए वीडवयमाणी २ जेणेव मागन्दिदरए तेणेव आगच्छइ, आग-
च्छित्ता आसुरुत्ता ते मागन्दिदरए खरफरुस निडुरवयणेहिं एवं वयासी)

ओटलाभां ते रत्न द्वीपनी देवीओ ते जने. माड्ही दारकेने पोताना
अवधिज्ञानथी जेध दीधा जने जेधने ते तरवार जने ढाल डायभां लधने
आकाशमां सात आठ ताल वृक्ष प्रमाण ऊपर उछणी जने त्यारणाइ ते

शीघ्रमभिगच्छन्ती यत्रैव माकन्दिकदारको तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य 'आसु-
रता' आशुरूता=शीघ्रं क्रुद्धा सती तौ माकन्दिकदारको खरपरुषनिष्ठुरवचनैः=
कर्कशकठोररुक्षवचनैरेवमवादीत्—'हंभो' इति सगर्वमामन्त्रणम्, हंभो माकन्दिक-
दारको । युगाम् 'अपत्थियपत्थिया' अप्रार्थितप्रार्थकौ=मरणवाञ्छकौ रतः, यदि
खलु युवां मया सार्द्धं विपुलान् भोगभोगान्=शब्दादिविषयान् भुञ्जानौ विहरतं
'तो' तदा 'मे' युवयोरुभयोरस्ति जीवितम्०, अथ खलु युवां मया सार्द्धं
विपुलान् भोगभोगान् भुञ्जानौ नो विहरन्तं 'तो' तदा 'मे' युवयोर्द्वयोरपि
अनेन 'नीलुप्पलगवलगुलिय—अयसिकुसुमप्पगासेण' नीलोत्पलगवलगुलिकाऽ-
तसीकुसुमप्रकाशेन—नीलोत्पलं=नीलकमलं, - गवलं=महिषशृङ्गं, गुलिका=नीली
'गुली' इति प्रसिद्धा, अतसीकुसुमम् — 'अलसी' इति प्रसिद्ध धान्यवि-

जहां वे दोनों मकंदी सार्थवाह के दारक थे वहां आई वहां आकर वह
क्रोध से क्रोधित हुई और उन माकंदीदारकों से कर्कश-कठोर एवं
रुक्ष वचन बोलती हुई इस प्रकार कहने लगी—(हं भो माकंदिदारया !
अपत्थिय पत्थिया जईणं तुव्भे मए सद्धिं विउलाइं भोगभोगाइं भुंज
माणा नो विहरह तो मे इमेणं नीलुप्पलगवलगुलियअयसियकुसुम
प्पभासेणं असिणा खुरधारेणं असिणा रत्तगंडमंसुयाइं माउयाहिं
उवसोहियाइं ताल फलाणीवसी साइं एगंते एडेमि) अरे ओ मागदी
के दारको ! मालूम पड़ता है कि तूम दोनों अप्रार्थित-मृत्यु-के प्रार्थक-
बाण्डक बन रहे हो—। यदि तुम लोग मेरे साथ विपुल शब्दादि विषयों
को भोगो तब ही तुम दोनों का जीवन सुरक्षित बच सकता है यदि
मेरे साथ विपुल शब्दादि विषयोंको नहीं भोग सकते हो तो देखो—नील

उत्कृष्ट देवनी गतिथी अउपथी आलती आलती न्यां तेओ ण ने माकंदी
सार्थवाहना पुत्रो हुता त्यां आवी पडोन्थी. अने कर्कश-कठोर तेमज रुक्ष
वचनोने प्रयोग करती माकंदी दारकोने आ प्रमाणे कहेवा लागी है—

(हं भो माकंदिदारया ! अपत्थियपत्थिया जईणं तुव्भे मए सद्धिं विउलाइं
भोगभोगाइं भुंजमाणा नो विहरह तो मे इमेणं नीलुप्पलगवलगुलिय अयसिय
कुसुमप्पगासे णं असिणा खुरधारेणं आसिणा रत्तगंड मंसुयाइं माउयाहिं उवसोहि
याइं ताल फलाणीव सीसाइ एगंते एडेमि)

अरे ओ माकंदी दारको ! मने लागे छे के तमे अप्रार्थित मृत्युने
धम्भी रह्या छे. हुवे ले तमे भारी साथे रहिने पुण्डण प्रमाणुमा शब्दादि
विषयोने लोगववा माटे तैयार थाओ तो ज तमारु जवन गयी शके तेम
छे, ले तमे भारी साथे शब्द वगेरे विषयोने लोगववां असमर्थ छे तो

શેષપુર્ણ, તદ્વત્ પ્રકાશઃ=અતિશ્યામવર્ણો यस્ય સ તથા, તેન 'શુરધારેણ' શુર-
ધારેણ શુરવત્તીક્ષ્ણધારેણ 'અસિના' અસિના=લઙ્ગેન 'રક્તગંડમંસુયાઈ' રક્તગંડ-
શ્મશ્રુકે રક્તૌ=તરુણાવસ્થત્વેન લાલિમાયુક્તૌ ગંડૌ=કપોલૌ, શ્યામાનિ શ્મશ્રુણિ ચ
યયોસ્તે, 'માઝ્યાઈ' માતૃકાભ્યાં=સ્વસ્વ માતૃભ્યાં 'ઉવસોદિયાઈ' ઉપશોભિતે
શ્રદ્ધારાર્થસમારચિતકેશવેશત્વાદપૂર્વશોભાસમ્પન્ને 'સીસાઈ' શીર્ષે=ઉભયોર્મસ્તકૌ
'તાલફલાળીવ' તાલફલેઽવ છિત્વા એકાન્તે 'એદેમિ'=પ્રક્ષિપાપિ । તતઃ સ્વલુ-
તૌ માકન્દિકદારકૌ રત્નદ્વીપદેવતયા અન્તિકે એતદ્વચનં શ્રુત્વા ભીતૌ કરતલપરિ-

કમલ, મહિષ શૃંગ, નીલી, અલસી પુષ્પ કે સમાન અતિશય શ્યામ
વર્ણ વાલી इस तलवार से कि जो छुरा की धार के समान तीक्ष्ण धार
वाली है तुम दोनों के मस्तकों को कि जो तरुणाई से लाल हुए कपोलों
से युक्त हैं, तथा अपनी २ जननियों-माताओं-द्वारा जिन पर शोभा
निमित्त समारचित केशवेश से अपूर्व सौंदर्य वाला है, ताल फल के
समान काटकर एकान्त स्थान में फेंकदूंगी (तएणं ते मागंदिय दारगा
रयणदीव देवयाए अंतिए सोच्चा भीया करयल ० एवं जण्णं देवाणु
प्पिया ! वइस्ससि तस्स आणा उववायवयणनिदेसे चिट्ठिस्सामो-त-
एणं सा रयणदीवदेवया ते मागंदियदारए गेण्हति, २ जेणेव पासायव
डिम्मए तेणेव उवागच्छइ २ असुभ पोग्गलावहारं करेइ २ सुभपोग्गल
पक्खेवं करेइ करित्ता पच्छाते हिं विउलाइं भोगभोगाइं भुजमाणि विहरइ
कल्लाकल्लिं च अमय फलाइं उवणेइ) इस प्रकार वे दोनों माकंदो दारक

બુદ્ધો નીલકમળ, મહિષશૃંગ, નીલી અળશીના પુષ્પની જેમ ખૂબજ શ્યામ
રંગવાળી આ તરવારથી-કે જે છરાની ધારના જેવી તીક્ષ્ણ ધારવાળી છે-તમારા
ખંનેના માથાઓ કે જેઓ જવાનીથી લાલ લાલ થયેલા કપોલોવાળા છે,
કાળી દાઢી અને મૂછોથી શોભી રહ્યા છે તેમજ પોતપોતાની માતાઓ વડે
દેશ વિન્યાસ કરવાથી અપૂર્વ સૌંદર્યથી જેઓ દીપ્તી રહ્યા છે તાલફળની જેમ
કાપીને હું નિર્જન સ્થાન ફેંકી દઉંશ

(તएणं ते मागंदियदारगा रयणदीवदेवयाए अंतिए सोच्चा भीया करयल.
एवं जण्णं देवाणुप्पिया ! वइस्ससि तस्स आणा उववायवयणनिदेसे चिट्ठिस्सामो
तएणं सा रयणदीवदेवया ते मागंदियदारए गेण्हति २ जेणेव पासायवडिम्मए
तेणेव उवागच्छइ २ असुभपोग्गलावहारं करेइ २ सुभपोग्गलपक्खेवं करेइ
करित्ता पच्छाएहिं विउलाइं भोग भोगाइं भुजमाणी विहरइ कल्लाकल्लिं च
अमयकलाइं उवणेइ)

गृहीतं शिरआवर्त्त दशनखं मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा एवमवादिष्टाम्-एवंच यं खलु कञ्चित्प्रेष्याणामपि प्रेष्यं हे देवानुप्रिये । त्वमस्मदर्थं वदिष्यसि यदुत 'युवयोः रयं-माराध्यः' इति, तदा 'तस्स' तस्यापि 'आणाउव्वायवयणनिहेसे' आज्ञोपपा-तवचननिर्देशे-आज्ञा=विधेयतयाऽऽदेशः, उपपातः=सेवा, वचनम्=अनियत आदेश-एव निर्देशः=नियतार्थमुत्तरम्, एतेषां समाहारः, तत्र स्थास्यावः=उपस्थास्यावः किं पुनर्भवत्याः ? त्वदनुमत्या तव दासानुदासस्यापि दासत्वं स्वीकरिष्याव इति भावः । ततः खलु सा रत्नद्वीपदेवता तौ माकन्दिकदारकौ गह्वाति, गृहीत्वा यत्रैव स्वस्य प्रासादावतंसकः=प्रधानवासभवनं तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य तयोः शरीरे अशुभपुद्गलापहारं करोति, कृत्वा शुभ पुद्गलप्रक्षेपं करोति कृत्वा पश्चात् ताभ्यां

रयण देवी (रत्नद्वीपदेवी) के वचन सुनकर भयभीत हो गये । पश्चात् उन्होंने ने दोनों हाथोंकी अंजलि बनाकर और उसे अपने मस्तक पर रख-कर उससे ऐसा कहा-हे देवानुप्रिये । आपका यदि कोई नौकर का भी नौकर होगा और आप उसकी सेवा करनेके लिये भी हमसे कहेंगी-तो हम उसकी भी आज्ञा सेवा, आदेश और निर्देश करने के लिये कटि-षट्ठ हैं-तो फिर आपकी सेवा करने आदि की तो बात ही क्या है ।

आपकी आज्ञा से तो हम आपके दासों के भी दासों की दासता स्वीकार करने के लिये तैयार हैं । तो फिर आपकी दासता के लिये तो कहना ही क्या है । इस प्रकार माकंदी-दारकों की बात सुनकर उस रयणादेवी (रत्न द्वीप देवी) ने उन्हें अपने साथ लिया और लेकर वह अपने श्रेष्ठ प्रासाद में आ गई । वहां आकर उसने उन दोनों के शरीर में से अशुभ पुद्गलों को दूर किया और शुभ पुद्गलों को डाल दिया ।

रयणादेवीना वचनो सांभजीने जने भाकंदी दारको लयलीत थर्छ गया. तेजो जनेजे हाथेनी अंजली जनावी अने तेने मस्तके भूझीने आ प्रभाणे कहुं के हे देवानुप्रिये ! तमारा नोकर ने पणु केछ नोकर डोय अने तमे अभने तेनी नोकरि पणु करावशा तो अमे तेनी पणु आज्ञा, आदेश अने हुंछम प्रभाणे अनुसरवा तैयार छीजे तो तमारी सेवानी वात न शी कडेवी ?

तमारा हुंछमथी तो अमे तमारा दासोना दासोनी दासता स्वीकारवा तैयार छीजे. तो तमारी दासता भाटे डवे अमारे कडेवानुंज शुं रडे ? आ प्रभाणे भाकंदी दारकोनी वात सांभजीने रयणा देवी (रत्न द्वीप देवी) जे तेजोने पोतानी साथे लीधा अने लधने ते पोताना जेक सौथी सारा भडेलमां जर्छ त्यां जधने तेजे तेमना शरीरमांथी अशुभ पुद्गलो हर कर्या अने शुभ .

सार्द्धं विपुलान्=भोगभोगान्=शब्दादिविषयान् भुज्जाना विहरति=आस्तेस्म,
 'कल्लाकल्लिच' कल्याकल्लिय=प्रतिदिनं च अमृतफलानि=अमृततुल्यफलानि 'उव-
 णेइ' उपनयति=आनीय ददाति, तौ च प्रतिदिनं तानि फलानि भुज्जानौ तथा
 सार्धं कामभोगान् सेवमानौ तिष्ठतः इतिभावः ॥ सू० ३ ॥

मूलम्—तएणं सा रयणदीवदेवया सकवयणसंदेसणं सुट्ठि-
 एणं लवणाहिवइणा लवणसमुद्धे तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्ठिय-
 व्वेत्ति जं किंचि तत्थ तणं वा पत्तं वा कट्ठं वा कयवरं वा
 असुइं पूतियं दुरभिगंधमचोक्खं तं सव्वं आहुणिय२ तिसत्त-
 खुत्तो एगंते एडेयव्वंतिकट्ठुणिउत्ता, तएणं सा रयणदीवदेवया
 ते मागंदियदारए एवं वयासी—एवं खल्लु अहं देवाणुप्पिया !
 सक० सुट्ठिएणं तं चेव जाव णिउत्ता, तं जाव अहं देवा० !
 लवणसमुद्धे जाव एडेमि ताव तुव्वे इहेव पासायवडिंसए सुहं-
 सुहेणं अभिरममाणा चिट्ठह, जइ णं तुव्वे एयंसि अंतरंसि
 उव्विग्गा वा उस्सुया वा उप्पुया वा भवेज्जाह तो णं तुव्वे
 पुरच्छिमिहं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थणं दो ऊऊ सया साहीणा
 तं जहा-पाउसे य वासारत्तेय,—(गाहा) तत्थ उ कंदलसिलिंधदंतो
 णिउरवरपुप्फपीवरकरो । कुडयज्जुणणीविसुरभिदाणो पाउसउ-

पश्चात् उन दोनों के साथ विपुल भोग भोगों—शब्दादि विषयों को
 —भोगने लगी । प्रतिदिन वह उन्हें अमृत फलों को लाकर देती और
 वे दोनों उन्हें खाते । इस प्रकार वे दोनों सार्धवाह दारक उसके साथ
 वहां कामभोगों को भोगते हुए रहने लगे । “सू० ३”

पुद्गलोने भूझी दीधा. त्थार पथी रयणा देवी तेओ अनेनी साथे विपुल काम
 लोगो शब्द वगेरे विषयोने उपलोग करती रहेवा लागी. डंभेशा ते तेओ
 अनेने अमृत इणो लावीने आपती अने तेओ पणु इणो पाता. आ रीते
 अने सार्धवाह पुत्रो तेनी साथे काम लोगो लोगवतां रहेवा लाग्या. ॥ सूत्र ३ ॥

ऊगयवरो साहिणो ॥१॥ तत्थ य-सुरगोवमणिविचित्तो ददुदुर
कुलरसियउज्झररवो । बरहिणविंदपरिणद्धसिहरो वासारत्तो
उऊपव्वतो साहिणो ॥२॥ तत्थणं तुब्भे देवाणुप्पिया ! बहुसु
वावीसु य जाव सरसरपंतियासु बहुसु आलीघरणसु य माली-
घरणसु य जाव कुसुमघरणसु य सुहं सुहेणं अभिरममाणा
विहरेज्जाह, जइणं तुब्भे एत्थवि उव्विग्गा वा उस्सुया वा
उप्पुया वा भवेज्जाह तो णं तुब्भे उत्तरिहं वणसंडं गच्छेज्जाह,
तत्थ णं दो ऊऊ सया साहीणा तं० सरदो य हेमंतो य, तत्थ उ
सणसत्तवण्णकउओ नीलुप्पलपउमनलिणसिंगो । सारसचक्र-
वायरवितघोसो सरयऊऊगोवती साहीणो ॥१॥ तत्थ य सिय-
कुंदधवलजोणहो कुसुमितलोद्धवणसंडमंडलतलो । तुसारदग-
धारपीवरकरो हेमंतऊऊससी सया साहीणा ॥ २ ॥ तत्थणं
तुब्भे देवाणुप्पिया ! वावीसु य जाव विहरेज्जाह, जइणं तुब्भे
तत्थवि उव्विग्गा वा जाव उस्सुया वा भवेज्जाह तो णं तुब्भे
अवरिहं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थणं दो ऊऊ साहीणा, तं जहा
वसंते य गिम्हे य, तत्थ उ सहकारचारुहारो किंसुयकणि-
यारासोगमउडो । ऊसिततिलगवउलायवत्तो वसंतउऊणरवती
साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य पाडलसिरीससलिलो मालियावासंति-
यधवलवेलो । सीयलसुरभि अनिलमगरचरिओ गिम्हऊऊसा-
गरो साहीणो ॥ २ ॥ तत्थ णं बहुसु जाव विहरेज्जाह, जइ णं
तुब्भे देवा० ! तत्थ वि उव्विग्गा उस्सुया भवेज्जाह तओ तुब्भे
जेणेव पासायवडिंसए तेणेव उवागच्छेज्जाह, ममं पाडिवालेमा-

णार चिट्टेज्जाह, माणं तुब्भे दक्खिणिहं वणसंडं गच्छेज्जाह,
तत्थणं महं एगे उग्गविसे चंडविसे घोरविसे महाविसे अइकाय
महाकाए जहा तेयनिसग्गे मसिमहिसामूसाकालए नयणवि-
सरोसपुण्णे अंजणपुंजनियरप्पगासे रत्तच्छे जमलजुयलचंचल-
चलंतजीहे धरणियलवेणिभूए उक्कडफुडकुडिलजडिलकक्खडवि-
यडफडाडोवकरणदच्छे लोगाहारधम्ममाणधमधर्मेतघोसे अणा-
गलियचंडतिव्वरोसे समुहिं तुरियं चवलं धमधमंतदिट्ठीविसे
सप्पे य परिवसति, माणं तुब्भं सरीरगस्स वावत्ती भविस्सइ,
ते मागंदियदारए दोच्चंपि तच्चंपि एवं वयइ वइत्ता वेउव्वियसमु-
ग्घाएणं समोहइ समोहणित्ता ताए उक्किट्ठाए लवणसमुदं
तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्ठियं पयत्ता यावि होत्था ॥ सू०४ ॥

टीका—‘तएणं सा’ इत्यादि । ततः खलु सा रत्नद्वीपदेवता=रत्नद्वीपदेवी
‘सकवयणसंदेसेण’ शक्रवचनसंदेशेन=शक्रेन्द्राज्ञया ‘सुट्ठिणं’ सुस्थितेन=
सुस्थितनामकदेवेन, ‘लवणाहिवइणा’ लवणाधिपतिना=लवणसमुद्रस्वामिना नियु-
क्तैत्यन्वयः नियोजनप्रकारमाह—लवणसमुद्रः ‘तिसत्तखुत्तो’ त्रिसप्तकृत्वः—एकविं-
शतिवारम् ‘अणुपरियट्ठियन्वे’ अनुपर्यटितव्यः समन्तात्परिभ्रमणीयः इति,

“तएणं सा रयण दीव देवया” इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (सकवयणसंदेसेण) देवेन्द्रकी आज्ञासे
(लवणाहिवइणा) लवणाधिपति (सुट्ठिणं) सुस्थित देवने (सा-
रयणदीवदेवया) उस रत्नद्वीप देवता-रयणा देवी को (लवणस-
मुदं तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्ठिय व्वेत्ति) लवणसमुद्र के तुम २१ बार

(तएणं सा रयणदीव देवया ‘इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) त्थार णाह (सकवयणसंदेसेणं) देवेन्द्रनी आज्ञाथी (लवणा-
हिवइणा) लवणु समुद्रना अधिपति (सुट्ठिणं) सुस्थित देवे (सा रयणदीवदेवया)
‘ते’ रत्न द्वीप-देवता-रयणा देवीने लवणसमुदं तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्ठियव्वेत्ति)
४४५ के लवणु समुद्रनी आरे णाणुओ तमे ओकवीश वणत चक्कर लगावे।

किमर्थ ? मित्याह—‘ जं किंचि ’ इत्यादि । यत्किञ्चित् तृणं वा, पत्रं वा, काष्ठं वा, कवचं वा, अणुचि=विष्टा, पूतिकं=अर्धपक्वशोणितं, दुरभिगंधं=दुर्गन्धयुक्तं वस्तुजातम् ‘ अचोक्खं ’ अचोक्षम्=अपवित्रं तिष्ठति तत्सर्वम् ‘ तिसत्तखुत्तो ’ त्रिसप्तकृत्वः=एकविंशतिवारम्० ‘ आहुणिय २ ’ आधूय २ अपनीय २ एकान्तै ‘ एडेयव्वं ’ त्यक्तव्यम् इति कृत्वा इत्थं कर्तुं ‘ णिउत्ता ’ नियुक्ता=अधिकृता=आज्ञेत्यर्थः । ततः खलु सा रत्नद्वीपदेवता तौ माकन्दिकदारकौ एवमवादीत्— एवं खलु देवानुप्रियो ! शक्रवचनसंदेशेन सुस्थितेन० तदेव यावत्—अहं नियुक्ता, तद् यावदहं देवानुप्रियो ! लवणसमुद्रे ‘ जाव ’ यावत्—यावच्छब्देन तत्र गत्वा

चारों तरफ से चक्कर लगाओं (जं किंचि तत्थतणंवा पत्तंवा कट्ठं वा कयवरं वा असुइं पूतियं दुरभिगंधमचोक्खं तं सव्वं आहुणिय आहुणिय तिसत्तखुत्तो एगंते एडेयव्वंति कट्टु निउत्ता) उसमें जो कुछ भी तुम्हें वहां तृण, पत्र, काष्ठ, कूडा, विष्टा अर्धपक्व शोणित अथवा दुर्गन्धित वस्तु अदि अपवित्र पदार्थ नजर आवें उन सबको तुम एकबीस बार में वहां से हटा २ कर एकान्त में डाल देना “ इस काम पर नियुक्त किया । (तएणं सा रयणदीवदेवया ते मगंदियदारए एवं वयासी— एवं खलु अहं देवाणुप्पिया ! सक्क० सुट्टिएणं तं चेव जाव णिउत्ता) इसके बाद उस रत्न द्वीप देवता—रयणा देवीने उन माकंदी दारकों से ऐसा कहा—देवानु प्रियो ! मैं सौधर्मेन्द्र की आज्ञा से लवणाधिपति सुस्थित देवके द्वारा २१ बार लवण समुद्र के चारो ओर चक्कर लगाने के लिये आज्ञा की गई हूँ अतः (तं जाव अहं देवाणु ० लवणसमुदे

(जं किं चि तत्थ तणंवा पत्तंवा कट्ठं वा कयवरं वा असुइं पूतियं दुरभिगंध मचोक्खं तं सव्वं आहुणिय आहुणिय ति खुत्तो एगंते एडेयव्वं ति कट्टु निउत्ता)

अने तेमां गमे त्यां तृण, पत्र, काष्ठ, कवच, विष्टा अर्धपक्व शोणित (कूड़ा) अथवा तो दुर्गन्धित वस्तु अपवित्र पदार्थ देखाय तो तेने तमे ओकबीस वખत इस्तां इस्तां त्यांथी लधने ओकांतमां हर ईंकी हो. सुस्थित देवे देवन्द्रनी आज्ञाथी आ काम रयणादेवीने सोंभ्युं.

(तएणं सा रयणदीवदेवया ते मगंदियदारए एवं वयासी एवं खलु अहं देवाणुप्पिया सक्क० सुट्टिएणं तं चेव जाव णिउत्ता)

त्यार पछी ते रत्नद्वीप देवता रयणा देवीओ माकंदीदारकोने कहुं के हे देवानुप्रियो ! मने सौधर्मेन्द्रनी आज्ञाथी लवणाधिपति सुस्थित देव वडे लवण समुद्रनी आरे णाणुओ ओकबीसवार चक्कर मारवानी आज्ञा भणी छे. ओटला माटे

તૃણાદિકમપનીય ચૈકાન્તે ત્યજામિ તાવદ્ યુવામ્ इहेव प्रासादायतंसके सुखसुखे-
 नाभिरममाणौ तिष्ठतम्, यदि खलु युवाम्, एतस्मिन्नतरे 'उच्चिग्गावा' उच्चि-
 ग्नौवा=अत्रावस्थानेन खिन्नौ, 'उस्सुया वा=उत्कण्ठितौ मनोरञ्जनमनस्काचिन्यर्थः,
 'उप्पुया वा' उत्प्लुतौ क्रीडोत्कण्ठितमानसौ वा 'भवेज्जाह' भवेतम् यद्यत्रा-
 स्थानेन युवयोर्मनस्युद्वेग उत्कण्ठ क्रीडनेच्छा वा भवेत् 'तोणं' तदा खलु युवां
 'पुरत्थिमिल्लं' पौरस्त्यं=पूर्वदिशासंस्थितं वनपण्डम्=उद्यानं 'गच्छेज्जाह' गच्छतं
 युवाभ्यां रम्यं पूर्वदिशोद्यानं गन्तव्यमित्यर्थः, यतोहि तत्र खलु द्वौ ऋतू सदा
 'साहीणा' स्वाधीनौ=वर्तमानौस्त, तद्यथा-'पाउसेय वासारत्तेय' प्रवृद्ध
 वर्षारात्रश्च । तत्र प्रावृद्ध-अपाढ श्रावणौ वर्षारात्रः-भाद्रपदाश्विनौ, तस्मिन् वनपण्डे

જાવ એદમિ-તાવ તુવમે इहेव प्रासादवर्डिसए सुहं सुहेणं अभिरममाणा
 चिद्वह जइणं तुवमे एयंसि अंतरंसि उच्चिग्गा वा उस्सुया वा उप्पुया वा
 भवेज्जाह तोणं तुवमे पुरच्छिमिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह)में जबतक ११वार
 चक्कर लगाकर वहांके तृण काष्ठ आदि दूर फेंकनेके काममें लगी रहें तब
 तक हे देवानुप्रियो ! तुम दोनों इसी श्रेष्ठ प्रासादमें आनन्दसे रहना । यदि
 यहाँ रहतेर तुम्हारे चित्त उद्विग्न हो जावे अथवा मनोरंजनके लिये उत्कं-
 ठित हो जावे अथवा क्रीडाकरने के लिये लालायित बन जावे तो तुम
 दोनों पूर्व दिशा में संस्थित उद्यान में चले जाना (तत्थणं दो ऊ ऊ
 सया साहीणा तं जहा पाउसेय वासारत्ते य) वहाँ सदा दो ऋतुएँ
 वर्तमान रहती हैं । एकतो प्रावृद्ध ऋतु दूसरी वर्षा रात-आपाढ श्रावण
 ये नो महिने प्रावृद्ध ऋतु के हैं-तथा भाद्रपद एवं आश्विन ये दो मास

(तं जाव अहं देवाणु० लवणसमुदे जाव एदमि-ताव तुवમે इहेव प्रासा-
 वर्डिसए सुहं सुहेणं अभिरममाणा चिद्वह जइणं तुवમે एयंसि अंतरंसि उच्चिग्गावा
 अस्सुया वा उप्पुयावा भवेज्जाह तो णं तुवમે पुरच्छिमिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह)

હું' ત્યાં સુધી સમુદ્રના એકવીશ ચક્રર મારીત્યાંના તૃણ કાષ્ટ વગેરેને દૂર
 ફેંકવાના કામમાં પરાવાઈ રહું' ત્યાં સુધી હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે બંને આજ
 શ્રેષ્ઠ મહેલમાં સુખેથી રહેજો. અહીં રહેતાં જો તમને કંટાળો આવવા લાગે,
 મન તમારું ઉદ્વિગ્ન થઈ જાય મનोरंजन કરવાની તમારી ઇચ્છા થાય કે ક્રીડા
 કરવાની ઉત્કટ અભિલાષા તમારામાં ઉત્પન્ન થાય તો બંને પૂર્વ દિશાના
 ઉદ્યાનમાં જતા રહેજો. (તત્થ ણં दो ऊ ऊ सया साहीणा तं जहा पाउसेय वासा
 रत्तेय) તે ઉદ્યાનમાં હરહંમેશાં બે ઋતુઓ હાજર રહે છે. એક પ્રાવૃદ્ધ ઋતુ
 અને બીજી વર્ષા. અપાઠ શ્રાવણ આ બે મહિના પ્રાવૃદ્ધ ઋતુના છે અને
 ભાદરવો અને આસો આ બે મહિના વર્ષા ઋતુના છે

શ્રોવણાદિ માસચતુષ્ટયસદૃશો રમણીયઃ સમયઃ સદા વર્તત્તેતિભાવઃ । અત્ર વનવનપ્રદે
પ્રાવૃદ્ધઋતુર્ગજરૂપકેણ વર્ણ્યતે-તત્રતુ=તસ્મિન્ 'પાઉસઝઝગયવરો' પ્રાવૃદ્ધઋતુગ-
જવરઃ 'સાહીણો' સ્વાધીનઃ અસ્તિસ્ત્વેન સ્વાયત્તઃ સદા વર્તત્તે । સ કીદૃશઃ ?
ઈત્યાહ- 'કંદલસિલિઘદંતો' કંદલસિલિન્નદન્તઃ-કન્દલાઃ=નૂતનલતાઃ, તત્પ-
ધાનાઃ સિલિન્નઃ યે પ્રાવૃષિ પુષ્યન્તિ શ્વેતકુસુમયુક્તાશ્ચ ભવન્તિ તત્તેવ ધવલત્વ-
સાધર્મ્યાત્ દન્તા યસ્ય સ તથોક્તા, પુનઃ 'ણિરવરપુષ્પપીવરકરો' નિકુરવર-
પુષ્પપીવરકરઃ નિકુરઃ=વૃક્ષવિશેષસ્તસ્ય વરપુષ્પાણિ=આયામત્વેન-એકૈકોપરિ નિસ્સૃ-
તાનિ શુણ્ડાકારેણ પરિણતાનિ તાન્યેવ પીવરઃ=સ્થૂલઃ કરઃ=શુણ્ડા યસ્ય સ તથોક્તઃ ।
પુનઃ 'કુહયજ્જુણનીવસુરભિદાણો' કુટલાર્જુનનીપસુરભિદાનઃ-કુટલાર્જુનનીપવૃક્ષ-
પુષ્પાણિ, તેષાં સુરભિઃ=સુગન્ધઃ સ એવદાનં=મદજલં યસ્ય સ તથોક્તઃ । એતાદૃશો
વર્ષા ઋતુ ગજરાજઃ સદૈવ તત્ર વર્તત્તેતિભાવઃ ॥ ૧ ॥ અથ વર્ષાઋતુઃ પર્વત,

વર્ષા રાત્રી કે હૈં । (તત્પ-કંદલા સિલિઘદંતો ણિરવરપુષ્પપીવર
કરો, કુહયજ્જુણનીવ સુરભિદાણો પાઉસ ઝઝ, ગયવરો સાહીણો " ૧ ")
इन चार महिनों में जैसा समय रमणीय रहता है-वैसा समय वहाँ
सदा रमणीय बना रहता है । सूत्रकार वनपंड वतमान प्रावृड ऋतु का
गज के रूपक से वर्णन करते हुए कहते हैं-कि कंदल-नवीन लताएँ
और सिलिंध्र-जो वर्षा में फूलते हैं और फूल जिनका सफेद होता है
-ये दोनों ही जिसके दांत हैं । निकुर-वृक्ष विशेष-के उत्तम पुष्प ही
जिसके पीवर शूण्डादंड हैं तथा कुटज अर्जुन एवं नीप वृक्षोंके पुष्पोंकी
सुगंधि ही जिसका मदजल है ऐसा वर्षाऋतु रूप गजराज उस वनमें सदा
विचरण करता रहता है । निकुरवृक्षके पुष्प एक एकके ऊपर निकलते हैं ।

(તત્પ ઝ કંદલસિલિઘદંતો ણિરવરપુષ્પપીવરકરો કુહયજ્જુણનીવ સુર-
ભિદાણો પાઉસ ઝ ઝ ગયવરો સાહીણો ॥ ૧ ॥)

એ ચાર મહિનામાં વાતાવરણ જેવું સોહામણું રહે છે. તેવું ત્યાં હરહંમેશા
સોહામણું રહે છે. સૂત્રકાર વનખંડમાં વર્તમાન પ્રાવૃદ્ધ ઋતુનું હાથીના રૂપકથી
વર્ણન કરતાં કહે છે કે-કંદલ-નવી લતાઓ-અને સિલિંધ્ર-કે જે વર્ષા કાળમાં
ફૂલે છે અને જેના ફૂલ સફેદ હોય છે-આ બંને જ જેના દાંતો છે. નિકુર-
વૃક્ષ વિશેષ-ના ઉત્તમ પુષ્પો જ જેની સુગંધ સૂંઠ છે. તેમજ કુટજ, અર્જુન
અને નીપ વૃક્ષોના પુષ્પોની સુવાસ જ જેનો મદ છે. વર્ષા ઋતુ રૂપી એવો
ગજરાજ તે વનમાં હંમેશા વિચરણ કરતો જ રહે છે. નિકુર વૃક્ષના પુષ્પો
એક એકનાઉપર નીકળે છે.

રૂપકેણ વર્ણયતે—‘તત્થય’ તથાચ=તર્જીવ= ઘનપણે વર્ષારાત્રક્રતુપર્વતઃ સ્વાધીનો વર્તતે इत्यગ्रेण सम्बन्धः । સધીદશઃ ? इत्याह—‘सुरगोवमणिवित्तो’ सुगोपमणि-
विचित्रः—सुरगोपाः=इन्द्रगोपाः वर्षाकाले समुत्पद्यमाना रक्तवर्णा जीव विशेषास्त-
एव मणयः=पद्मरागादयस्तैर्विचित्रः=कर्तुरो यः स तथा। ‘दददुरकुलसियउज्झररचो’
ददुरकुलरसितोऽज्झररचः=ददुरकुल=मण्डकसमृद्धस्तस्य रसितं=निरन्तरं शब्दः, तदेव
उज्झररचः=निर्झरशब्दो यत्र स तथा। ‘वरहिणविंदपरिणद्धसिहरो’ वर्हिण्वन्दप-
रिणद्धशिखरः—वर्हिण्वन्देन=मयूरसमूहेन परिणद्धाः=युक्ताः वृक्षाम्मएव शिखराणि
यत्र स तथा। एतादृशो वर्षारान्नपर्वततत्र सदैव वर्तत इति भावः ॥ २ ॥ तत्र खलु

હસ લિયે વે લંવાઈમેં શુણ્ડાદંડ જૈસે પ્રતીત હોતે હૈ । (તત્થ ય -સુરગોવ મણિવિચિત્તો દદદુર કુલરસિય ઉજ્ઝરરચો । વરહિણવિંદ પરિણદ્વસિહરો વાસારત્તો ઝઝ પવ્વતો સાહીણો) હસ આર્યા દ્વારા સૂત્રકાર વર્ષાક્રતુ કા પર્વત કે રૂપક સે વર્ણન કરતે હેં—વે કહતે હેં કિ વર્ષા કાલ મેં ઇન્દ્રગોપ નામક કીડા ઉત્પન્ન હોકર ઇધર ઉધર ચમક-તે હુણ ગાંઠિમેં દિશ્વલાઈ પડતે હેં । સો યે ઇન્દ્રગોપ કીડે હી જિસ વર્ષા ક્રતુ રૂપ પર્વત મેં પદ્મરાગ આદિ મણિયોં કે સ્થાનાપન્ન હેં । તથા પર્વત નિર્ઝરો (ઝરના) કે શબ્દોં વાલા હોતા હૈ સો હસ વર્ષા ક્રતુ રૂપ પર્વત મેં દર્દુરોં કા જો નિરન્તર શબ્દ હોતા રહતા હૈ વહી માનો નિર્ઝરોં કા શબ્દ હૈ । વર્ષા ક્રતુ મેં મયૂરોં સે વૃક્ષ યુક્ત રહા કરતે હેં કયોં કિ વૃષ્ટિ હોનેપર વે ઊન પર ઉડ કર વેઠ જાતે હેં—સો યે મયૂર યુક્ત વૃક્ષ હી જિસ વર્ષા ક્રતુ રૂપ પર્વત કી ચીટિયાં હેં । એસા વર્ષા રાત્ર રૂપ પર્વત ઊસ વન મેં સદા કાલ રહતા હૈ । યહ વાત ઊન દોનોં સાર્થવાહ

એટલા માટે નિકુરવૃક્ષના પુષ્પો લાંબાધની દૃષ્ટિએ સૂંઠ લેવા લાગે છે.

(તત્થ ય સુરગોવ મણિવિચિત્તો દદદુરકુલરસિયઉજ્ઝરરચો । વરહિણ વિંદપરિણદ્વમિહરો વાસારત્તો ઝઝ પવ્વતો સાહીણો)

આ આર્યા વડે સૂત્રધાર વર્ષા ક્રતુનું પર્વતના રૂપકથી વર્ણન કરે છે. તેઓ કહે છે કે વર્ષાકાળે ઇન્દ્રગોપ નામે કીડા ઉત્પન્ન થાય છે અને તે આમ તેમ ચમકતો રાતમાં દેખાય છે. આ ઇન્દ્રગોપ કીડાઓ જ વર્ષાક્રતુ રૂપ પર્વતમાં પદ્મરાગ વગેરે મણિઓના રૂપમાં છે. પર્વતોમાં નિર્ઝરો (ઝરણાઓ) નો ધ્વનિ થતો રહે છે. તો આ વર્ષાક્રતુ રૂપ પર્વત ઉપર દેડકાઓના જ નિરન્તર શબ્દ થતો રહે છે તેજ ઝરણાઓના શબ્દના રૂપમાં છે. વર્ષાક્રતુમાં વૃક્ષો ઉપર મોરો ઉડી ઉડીને બેસી બાય છે તો એ મોરો બેના ઉપર બેઠાલા છે એવા વૃક્ષો જ વર્ષાક્રતુ રૂપ પર્વતના શિખરો છે એવો વર્ષાક્રતુ રૂપી પર્વત તે વનમાં હંમેશા નિવાસ કરતો રહેતો હતો. આ વાત તેઓ બંને સાર્થવાહ

યુવાં દેવાનુપ્રિયૌ : વહીષુ વાપીષુ ચ યાવત્ 'સરસરપંતિયાસુ' સરઃ સરઃ પક્તિ-
કાસુ પરપરં સંલગ્નેષુ વહુષુ સરસુ, યૌૈકસ્માત્સરસોઽન્યરિમન્ તસ્માદપરસ્મિન્,
एवं संचरणपरम्परयोदकं संचरति, तासु । वहुषु 'आलिघरएसु य ' आलिगृहेषु
आलिः=रम्यवनस्पतिविशेषस्तस्य गृहेषु ' जाव ' यावत्-यावच्छब्देन-कदलीगृ-
हेषु च लतागृहेषु च-अच्छणगृहेषु च प्रेक्षणगृहेषु च प्रसाधनगृहेषु च मोहनगृहेषु
च शाला (शाखा) गृहेषु च जालगृहेषु च इति संग्रहः, कुसुमगृहेषु=पुष्पगृहेषु
च सुखसुखेन=सुखपूर्वकम् ' अभिरममाणा ' अभिरममाणौ=क्रीडां कुर्वाणौ विह-
रतं=तिष्ठतम् ।

પુત્રોં કો વહ રચનાદેવી સમજા રહી હૈ । ઓર સાથ મેં યહ બી
કહ રહી હૈ કિ (તત્થણં તુભે દેવાણુપ્પિયા ! વહુસુ વાવી સુ ય
જાવ સરસરપંતિયાસુ વહુસુ આલીઘરણસુ ય માલીઘરણસુ ય જાવ
કુસુમઘરણસુ ય સુહં સુહેણં અભિરમમાણા વિહરેજ્જાહ) હે દેવા-
નુપ્રિયો ! વહાં તુમ અનેક વાપિકાઓં મેં યાવત્ અનેક સર સર પક્તિયોં
મેં અલિઘરોં મેં કદલી ગૃહોં મેં લતા ગૃહોં મેં અચ્છણ ગૃહોં મેં પ્રક્ષણ
ગૃહોં મેં, પ્રસાધન ગૃહોં મેં, મોહન ઘરોં મેં, શાખા ગૃહોં મેં, જાલ ગૃહોં મેં,
તથા પુષ્પ ગૃહોં મેં, સુખપૂર્વક ક્રીડા કરતે હુએ અપને સંયમ કો વ્યતીત
કરતે રહના । અનેક તાલાવ જહાં પંક્તિ બદ્ધ શ્રેણીમેં સ્થિત રહતે હૈં ઉસ
કા નામ સરપક્તિ હૈ । ઇન પંક્તિ આકાર સ્થિત તાલાવોં મેં એક
એક દુસરે તાલાવ કા જલ આતા જાતા રહતા હૈ । રમ્યવનસ્પતિ વિશેષ
કે જો ગૃહ હોતે હૈં ઉનકા નામ આલિ ગૃહ હૈ । (જહ્ણં) યદિ (તુભે

પુત્રોને રચણા દેવી સમજાવી રહી હતી-અને આ પ્રમાણે આગળ કહેવા લાગી હતી કે
(તત્થણં તુભે દેવાણુપ્પિયા ! વહુસુ વાવીસુ ય જાવસરસરપંતિયાસુ વહુસુ આલી-
ઘરણસુ ય માલીઘરણસુ ય જાવકુસુમઘરણસુ ય સુહં સુહેણં અભિરમમાણા વિહરેજ્જાહ)

હે દેવાનુપ્રિયો ! ત્યાં તમે ઘણી વાપિકાઓ (વાવો) માં યાવત્ ઘણી
સરઃ સરપંક્તિઓ (સરોવરો) માં, આલિઘરોમાં, કદલીગૃહોમાં, લતાગૃહોમાં,
અચ્છણગૃહોમાં, પ્રેક્ષણગૃહોમાં, પ્રસાધનગૃહોમાં, મોહનઘરોમાં, શાખાગૃહોમાં,
બલગૃહોમાં તેમજ પુષ્પગૃહોમાં સુખેથી ક્રીડા કરતાં પોતાના સમયને પસાર
કરો. જ્યાં ઘણાં તળાવો એક પછી એક આમ અનુક્રમે પંક્તિબદ્ધ હોય છે તેનું
નામ સરઃ સરપંક્તિ છે. આ પંક્તિ આકારમાં સ્થિત તળાવોમાં એક બીજાના
તળાવનું પાણી આવતું જતું રહે છે રમ્ય વનસ્પતિ વિશેષના જે ગૃહો હોય
છે તે આલિગૃહ કહેવાય છે. (જહ્ણં) બે

યદિ સ્વલુ પુનર્યુવામ્ ' તસ્થવિ ' તત્રાપિ=પૂર્વદિશાવનપણ્ડેડપિ ઉદ્વિગ્નો વા, ઉત્સુકૌ વા, ઉત્પ્લુતૌ=ક્રીડાર્થિનૌ વા ભવતં તદા સ્વલુ યુવાં દ્વાવપિ ' ઉત્તરિલ્લં ' ઉત્તરીયમ્=ઉત્તરદિક્સંસ્થિતં વનપણ્ડં ' ગચ્છેજ્જાહ ' ગચ્છતમ્, યુવાભ્યાં તત્ર ગન્ત-
વ્યમિત્યર્થઃ તત્ર સ્વલુ દ્વૌ ક્રતૂ સદા સ્વાધીનો વર્તેતે, તથા-શરદ્વચ દેવન્તશ્ચ, તત્ર
શરદ્ક્રતુઃ=કાર્તિકમાર્ગશીર્ષરૂપઃ, હેમન્તર્ક્રતુઃ=પૌષમાઘરૂપ ઇતિ । અથ શરદ્ક્રતુ
વૃષભરૂપકેણ વર્ણયતિ-તત્ર તુ વનપણ્ડે ' સરયડડ ગોવર્દ ' શરદ્ક્રતુગોપતિઃ શરદ્-
ક્રતુરૂપોવૃષભઃ ' સાહિણો ' સ્વાધીનઃ સ્વાયતઃ સદા વર્તેતે, ઇત્યગ્રેણ સમન્વયઃ ।
સ કીદૃશઃ ? ઇત્યાહ—' સળસત્તવળ્લકડઓ ' સનસત્તપર્ણકકુદ્, સનઃ=વલ્કલપ-
ધાનો વનસ્પતિવિશેષઃ, સત્તપર્ણઃ=સત્તચ્છદાભિધવનસ્પતિવિશેષઃ તયો પુષ્પાણ્યપિ

एतथधि उन्विग्गा वा उस्सुया वा उप्पुया वा भवेज्जाह, तोणं तुब्भे उत्त-
रिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो ऊऊमया साहीणा, तं० सरदो य
हेमंतो य, तत्थ उ-सणसत्तवण्णकडओ नीलुप्पलपडमनल्लिणसिगो ।
सारस चक्कवायरवितघोसो सरय ऊऊ गोवती साहीणो) तुम दोनोंजनों
का पूर्वदिशा के वनपंड में मन न लगे, चित्त उद्विग्न बन जाय, मनोरं-
जन न हो अथवा और अधिक क्रीड़ा करने के लिये मन उत्कंठित बन
जाय तो तुम वहां से उत्तर दिशा में रहे हुए वनखंड में चले जाना ।
वहां सदा दोऋतुएं वर्तमान रहती हैं-१ शरद ऋतु २. हेमंत ऋतु, का-
र्तिक और मार्गशीर्ष ये दो महिने शरदऋतु के हैं, पौष और माघ ये
दो महिने हेमन्तऋतु के हैं । रथणादेवी शरदऋतु का वृषभ के रूपक से
और हेमन्तऋतुका चन्द्रमाके रूपकसे वर्णन करती हुई उन्हें समझाती है

(तुब्भं एतथपि उन्विग्गा वा उस्सुया वा उप्पुया वा भवेज्जाह तो णंतुब्भे
उत्तरिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो ऊऊ सया साहीणा तं० सरदो
य हेमंतो य तत्थ उ-सणसत्तवण्णकडओ नीलुप्पलपडमनल्लिणसिगो । सारस
चक्कवायरवित घोसो सरय ऊऊ गोवती साहिणो)

પૂર્વ દિશા તરફના વનખંડમાં તમને ગમતું ન હોય, ચિત્ત ઉદ્વિગ્ન થઈ
જતું લાગતું હોય, ત્યાં તમારું મનોરંજન થતું ન હોય, કે વધારે ક્રીડા કરવા
માટે મન ઉત્કંઠિત થઈ જતું હોય તો તમે ત્યાંથી ઉત્તર દિશા તરફ આવેલા
વનખંડમાં જતા રહે બે ત્યાં હર હંમેશા બે ઋતુઓ હાજર રહે છે-(૧) શરદઋતુ
અને (૨) હેમંતઋતુ કાર્તિક અને માર્ગશીર્ષ આ બે માસ શરદઋતુના છે.
તેમજ પૌષ અને માઘ આ બે માસ હેમંતઋતુના છે રથણા દેવી તેઓને
શરદઋતુ વૃષભના રૂપકથી અને હેમંતઋતુ ચન્દ્રમાના રૂપકથી નિરૂપિત કરતાં

સનસપ્તપર્ણાનિ, તાન્યેવ ગોલાકારોન્નતત્વસાધર્મ્યાત્ કકુત્-સ્કન્ધદેશો यस્ય સ તથોક્તાઃ । પુનઃ ‘નીલોત્પલપટ્મનલિણસિંગો’ નીલોત્પલપટ્મનલિનશૃંગઃ-નીલોત્પલપટ્મનલિનાનિ=નીલકમલવિશેષાસ્તાન્યેવ તીક્ષ્ણોન્નતતયા શૃંગાકારપરિણતત્વાત્ શૃંગે यस્ય સ તથોક્તઃ । પુનઃ-‘સારસચક્રવાયરવિયધોસો’ સારસચક્રવાક્રુતઘોષા-સારસચક્રવાક્રપક્ષિણાં રુતમેવ=શબ્દ એવ ઉચ્ચૈસ્ત્વગામ્ભીર્યસાદૃશ્યાદ્ ઘોષો = ધ્વનિર્યસ્ય સ તથોક્ત । એતાદૃશઃ શરદ્ઋતુ વૃષભસ્તત્ર સદૈવ વિદ્યત્ત્વમિતિભાવઃ ॥ ૧ ॥

સમ્પ્રતિ હેમન્તઋતુ રાશિરૂપકેણ પ્રાહ-‘તત્થુ’ તત્ર તુ વનવણ્ડે ‘હેમન્ત ઝઝ સસી’ હેમન્તઋતુશશી=હેમન્તર્તુરૂપશ્ચન્દ્રઃ સદા સ્વાધીન ઇત્યુત્તરેણ સમ્બન્ધઃ । સ કીદૃશઃ ? ઇત્યાહ-‘સિયકુંદધવલ જોળ્હો’ સિતકુંદધવલજ્યોત્સ્નાઃ-સિતકુંદાનિ =શ્વેતપુષ્પાણિ તાન્યેવ ધવલા=ઉજ્જ્વલ જ્યોત્સ્ના=ચન્દ્રિકા યસ્ય સ તથોક્તઃ । પુનઃ-‘કુસુમિયલોદ્ધવણસંડમંડલતલો કુસુમિતલોદ્રવનવણ્ડમંડલતલઃ-કુસુમિતઃ= પુષ્પિતઃ લોદ્રવનવણ્ડઃ, સ એવ શ્વેતત્વસાધર્મ્યાત્ - મંડલતલં = વિમ્બં યસ્ય સ તથોક્તઃ । ‘તુષારદગધારવીરકરો’ તુષારદકધારાવીરકરઃ - તત્ર તુષારા= હિમકણાઃ, ‘દકધારાઃ = જલવિન્દુપ્રવાહાસ્તા એવ દૈર્ઘ્ય શૈત્યસાદૃશ્યાત્ વીરારાઃ= પુષ્પાઃ કરાઃ = કિરણા યસ્ય સ તથોક્તઃ । એવં ભૂતો હેમન્તર્તુરૂપશ્ચન્દ્રસ્તત્ર સદૈવ વર્તત્ત્વમિત્યર્થઃ ॥ ૨ ॥

કહતી હૈ-કિ દેલો શરદ્ઋતુકો હમને વૃષભકા રૂપ ઇસલિયે દિયા હૈ કિ ઇસ ઋતુમેં સન ઓર સપર્ણ ફૂલતે હૈં ઇન્કે ફૂલ ગોલ આકારકે ઓર ઝંચે હોતે હૈં । સોધે પુષ્પ હી જિસ ઋતુરૂપ વૃષભકે કકુદ (ચંદૌલા) હૈ । નીલોત્પલ આદિ કમલ હી જિસ કે શૃંગ હૈં । સારસ ઓર ચક્રવાક પક્ષિયોં કે શબ્દ હી જિસકી ધ્વનિ હૈં એસા શરદ્ઋતુ રૂપ વૃષભ ઉસ વન મેં સદા વિચરણ કરતારહતા હૈ । (તત્થ ય સિય કંદ ધવલજોળ્હો-કુસુમિય લોદ્ધવણસંડમંડલ તલો ..સાહીળો) સિતકુંદ-શ્વેતપુષ્પ-હી જિસ કી ધવલજ્યોત્સ્ના (ચાંદની) હૈ, કુસુમિત લોદ્રવનચંદ્રહી જિસકા મંડલ હૈ, હિમકણ ઓર વિન્દુ પ્રવાહ હી જિસ કી પુષ્પ કિરણેં હૈં એસા

સમન્તવે છે કે બુદ્ધો શરદ્ઋતુને અમે વૃષભનું રૂપ એટલા માટે આપ્યું છે કે આ ઋતુમાં શણ અને સપર્ણ ખીલે છે. એમના પુષ્પો ગોળાકારના તેમજ જિંથા હોય છે તે આ પુષ્પોજ શરદ્ઋતુ રૂપ વૃષભની ખાંધ (કકુદ) છે. નીલોત્પલ વગેરે કમળો જ જેના સિંગડા છે. સારસ અને ચક્રવાક પક્ષીઓ ના શબ્દો જ જેનો ધ્વનિ છે એવો શરદ્ઋતુ રૂપ વૃષભ તે વનમાં હંમેશા વિચરતો જ રહે છે. (તત્થ ય સિયકંદ ધવલ જોળ્હો કુસુમિતલોદ્ધવણસંડ મંડલ તલો...સાહીળો) સિતકુંદ-સફેદ પુષ્પો જ જેની સ્વચ્છ ચન્દ્રિકા (ચાંદની) છે, ખીલેલું લોદ્રવન જ જેનો મંડળ છે, હિમકણ અને પાણીના વહેતાં ટીપાંઓ

તત્ર સ્વલુ યુવાં હે દેવાનુપ્રિયો ! વહ્નીપુ વાપીપુ ચ યાવદ્ અભિરમમાણૌ
વિહરતમ્ = તત્ર ક્રીડાં કુર્વન્તૌ તિષ્ઠતમ્ ।

યદિ સ્વલુ યુવાં તત્રાપિ=ઉત્તરીયવનપંડેઽપિ ઉદ્વિગ્નો વા યાવદ્ ઉત્પ્લુતૌ વા
ભવેતં તવા સ્વલુ યુવામ્ ' અવરિહ્લં ' અપરીયં = પશ્ચિમદિશાસમ્વન્ધિકં વનપંડં
ગચ્છતમ્, તત્ર સ્વલુ દ્વૌ ક્રતૂ સ્વાધીનો=સ્વાયત્તૌ સર્વદા વર્તમાનો સ્તઃ, તદ્વથા-
વસન્તશ્ચ ગ્રીષ્મશ્ચ, વસન્તઃ=ફાલ્ગુનચૈત્રલક્ષણઃ, ગ્રીષ્મઃ=વૈશાખજ્યેષ્ઠલક્ષણઃ । પૂર્વ
વસન્તક્રતુ નરપતિરૂપકેણ વર્ણયતિ-'તત્થુ' તત્ર તુ પશ્ચિમદિગ્વર્તિવનપંડે વસન્તર્તુ-

હેમંતક્રતુ રૂપ ચન્દ્રમા ઉસવન મેં સદા પ્રકાશિત રહતા હૈ । (તત્થ ણં
તુઘ્મે દેવાણુપ્પિયા ! વાવીસુ ય જાવ વિહરેજ્જાહ) હે દેવાનુપ્રિયો ! વહાં
અનેક વાપિકાઉં યાવત્ પુષ્પવર મી હૈં । સો તુમ ડનમેં મી આનંદ સે
વિહાર કરના । (જહ્ણં તુઘ્મે તત્થ ઉવ્વિગ્ગા વા જાવ ઉસ્સુયા વા મ્હે-
જ્જાહ તો ણં તુઘ્મે અવિરિહ્લં વણસંડં ગચ્છેજ્જાહ-તત્થ ણં દો ઝઙ્ગ
સાહીણા) યદિ તુમ દોનોં જનોં કા મન ઉત્તરીયવનપંડ મેં મી ન લગે-
વહાં વહ ઉદ્વિગ્ન યાવત્ ઉત્પ્લુત હો જાવે-તો તુમ દોનોં પશ્ચિમ દિશા
સમ્વન્ધી વનખંડમેં ચલે જાના । વહાં દો ક્રતુઉં સદા વર્તમાન રહતી હૈ
(તં જહા-વસન્તે ગિમ્હે ય, તત્થ ઉ-સહકાર ચારુહારો, કિંસુય કણિયા
રાસોગમડહો, ઉસિત તિલગ વડલાયવત્તો વસંત ઝઙ્ગણરવહ સાહીણો)
વે દો ક્રતુઉં ગ્રીષ્મ ઓર વસન્ત હૈં ।

ફાલ્ગુન ચૈત્ર યે દો મહિને વસન્તક્રતુ કે હૈં । વૈશાખ ઓર જ્યેષ્ઠ
યે દો માસ ગ્રીષ્મક્રતુ કે હૈં । ઇસ પશ્ચિમદિશા સમ્વન્ધી વનખંડ મેં વસ-

જેની પુટ્ટ કિરણો છે એવો હેમંતક્રતુ રૂપ ચંદ્ર તે વનમાં હંમેશા પ્રકાશિતો
રહે છે. (તત્થ ણં તુઘ્મે દેવાણુપ્પિયા ! વાવીસુ ય જાવ વિહરેજ્જાહ હે દેવાનુ-
પ્રિયો ! ત્વાં ધણી વાવો યાવત્ પુષ્પગૃહો પશુ છે તમે તેઓમાં પશુ વિહાર કરજો-

(જહ્ણં તુઘ્મે તત્થ ઉવ્વિગ્ગા વા જાવ ઉસ્સુયા વા મ્હેજ્જાહ તો ણં તુઘ્મે
અવિરિહ્લં વણસંડં ગચ્છેજ્જાહ-તત્થ ણં દો ઝઙ્ગ સાહીણા)

ઉત્તરના વનખંડમાં પશુ જો તમને ખરોખર ગમે નહિ, ઉદ્વિગ્ન થઈ
યાવત્ ઉત્પ્લુત થઈ જાય ત્યારે તમે જાને પશ્ચિમ દિશાના વનખંડમાં જતા
રહેજો. ત્યાં જો ક્રતુઓ સદા મોજુદ રહે છે.

(તં જહા વસન્તે ગિમ્હે ય, તત્થ ઉ સહકાર ચારુહારો, કિંસુય કણિયા
રાસોગમડહોઉસિત તિલગ વડલાયવત્તો વસંત ઝઙ્ગણરવહ સાહીણો)

તે ક્રતુઓ ગ્રીષ્મ અને વસંત છે. ફાલ્ગુ અને ચૈત્ર આ બે માસ
વસંત ક્રતુના છે. ત્યારે વૈશાખ અને જ્યેષ્ઠ આ બે માસ ખરમીની ક્રતુના

નરપતિઃ=વસન્તઋતુરૂપો રાજા સ્વાધીનો વર્તેત્ત્વમ્મ્ભઃ । સ કીદૃશઃ ? ઇત્યાહ-
 ‘સહકારચારુહારો’ સહકારચારુહારઃ-સહકારાણિ-સહકાર પુષ્પાણિ-આમ્રપદ્મર્થઃ,
 તાન્યેવબહુત્વસદ્ભાવેન હારાકાર પરિણતત્વાચારુઃ=સુન્દરો હારો યસ્ય સ તથા । પુનઃ
 -‘કિંસુયકર્ણિયારાસોગમઉડો’ કિંશુકકર્ણિકારાશોકમુકુટઃ-કિંશુકાનિ=પલા
 શકુસુમાનિ, કર્ણિકારાણિ=કર્ણિકારપુષ્પાણિ, અશોકાનિ=અશોકપુષ્પાણિ તાન્યેવ
 મુકુટાકારપરિણતત્વાન્મુકુટઃ=કિરીટં યસ્ય સ તથા । ‘ઝસિયતિલગવડલાયવત્તો’
 ઉચ્છિન્નતિલકવકુલાતપત્રઃ-ઉચ્છિન્નતાનિ=ઉન્નતાનિ તિલકવકુલાનિ=તિલકવકુલ-
 પુષ્પાણિ, તાન્યેવ આતપં=છત્રાકારપરિણતત્વેન છત્રં યસ્ય સ તથોક્તઃ । એતાદૃશો
 વસન્તર્ત્તનરપતિસ્તત્ર સ્વાધીનઃ સદા વર્તેત્તે ॥ ૧ ॥ અથ ગ્રીષ્મઋતુઃ સાગરરૂપકેણ
 વર્ણ્યતે-‘તત્થય’ તત્ર ચ પશ્ચિમદિગ્વનપંથે ‘ગિમ્હઉસાગરો’ ગ્રીષ્મર્તુરૂપઃ
 સાગરઃ=સમુદ્રઃ સ્વાધીનઃ=સ્વાયત્તત્વેનાનવરતં વર્તમાનોઽસ્તિ । સ કીદૃશઃ ?
 ઇત્યાહ-‘પાટલસિરીસસલિલો’ પાટલશિરીષસલિલઃ-પાટલશિરીષાણિ=પાટલા
 શિરીષપુષ્પાણિ, તાન્યેવ જલ સાદૃશ્યાત્સલિલં=જલરાશિરૂપં યસ્ય સ તથા । ‘મલ્લિ
 યવાસંતિયધવલવેલો’ મલ્લિકાવાસન્તિકાધવલવેલઃ-મલ્લિકા વાસન્તિકા ચ લતા-

ન્તઋતુ નરપતિ કે સમાન સદા વિચરણ કરતી રહતી હૈ-સહકાર (આ-
 મ્ર) કી મંજરિયાં હી ઇસ વસન્તઋતુ રૂપી રાજા કે સુન્દર હાર હૈ । કિં
 શુક-કર્ણિકાર એવં અશોકકે પુષ્પ હી ઇસ રાજા કે મુકુટ હૈ । ઉન્નત
 તિલક વૃક્ષ એવં વકુલ વૃક્ષ કે પુષ્પ હી ઇસકે છત્ર હૈ । (તત્થય-પાટલ
 સિરીસસલિલો મલ્લિયવાસંતિયધવલવેલો, સીયલસુરભિઅનિલ મગ-
 રચરિઓ ગિમ્હઝઝ સાગરો સાહીણો) ડસ પશ્ચિમદિશા સમ્બન્ધી
 વનપંડ મેં ગ્રીષ્મઋતુ સમુદ્ર કે સામાન સદા પસરા રહતા હૈ-ગુલાબ ઓર
 શિરીષ પુષ્પ યે ઇસ ગ્રીષ્મઋતુ રૂપ સમુદ્ર કે જલ હૈ । મલ્લિકા એવં વાસ

છે, આ પશ્ચિમ દિશાના વનમાં વસન્તઋતુ નરપતિ (રાજા) ની જેમ હંમેશા
 વિચરણ કરતી રહે છે સહકાર (આમ્રો) ની મંજરીઓ આ વસન્ત ઋતુ
 રાજાના સુંદર હારો છે. કિંશુક કર્ણિકાર (કનેર) અને અશોકના પુષ્પો જ આ
 રાજાના મુકુટ છે જો આ તિલક વૃક્ષો અને વકુલ વૃક્ષોના પુષ્પોજ એના છત્ર છે.

તત્થય પાટલસિરીસસલિલો મલ્લિયા વાસંતિય ધવલવેલો સીયલસુરભિ
 અનિલમગરચરિઓ ગિમ્હ ઝઝ સાગરો સાહિણો)

તે પશ્ચિમ દિશાના વનપંડમાં ગ્રીષ્મઋતુ સમુદ્રની જેમ હંમેશાં પ્રસરાયેલો
 રહે છે. ગુલાબ અને શિરીષના પુષ્પોજ આ ગરમીની ઋતુ રૂપ સમુદ્રના પાણી
 છે. મલ્લિકા અને વાસંતિકા લતા જ જેના કિનારાઓ છે. ઠંડો અને સુવાસિત

વિશેષઃ, તા એવ તરજ્ઞાકારપરિણતત્વાદ્ ધવ્વળો=શુભ્રા વેલા यस્ય સ તથા । 'સીય-
લસુરમિ અનિલમગરચરિયો' શીતલસુરમ્યનિલમકરચરિતઃ - શીતલઃ સુરમિથ
યોડનિલઃ=વાયુઃ સ એવ ઇતસ્તતોભ્રમણસાદૃશ્યાત્ મકરચરિતં=મકરસન્ધ્યારો યત્ર સ
તથોક્તઃ । એવંવિધો ગ્રીષ્મઋતુસાગરસ્તત્ર સદૈવ વિદ્યત ઇતિ ॥ તત્ર સ્વલ્લ વદ્વીપુ વાપીપુ
યાવદ્ અભિરમમાણો વિહરતમ્=ક્રીડન્તૌ તિષ્ઠતમ્ । લોકે તુ માર્ગીગીર્ણાદિક્રમેણ
દ્વૌ દ્વૌ માસૌ હેમન્તશિશિર-વસન્તગ્રીષ્મ-વર્ષા-શરત્સંજ્ઞાકાઃ પદ્મ ઋતવો ગણ્યન્તે ।
યદિ સ્વલ્લ યુવાં દેવાનુપ્રિયૌ । તત્રાપિ=પાશ્ચિમદિગ્વનપળ્હેડપિ ઈન્દ્રિગ્નો ઊપ્પ્લુતી

ન્તિ કા લતાયે હી જિસ કી વેલાઈ હૈં-તટ હૈં-શીતલ સુરમિ પવન હી
જિસમેં મગરોં કા સંચાર હૈં । એસા ગ્રીષ્મઋતુ રૂપ સાગર ઉસ વનખંડ
મેં સદા વર્તમાન રહતા હૈ । (તત્થ ણં વહુસુ જાવ વિહરેજ્જાહ) વહીંપર
અનેક વાપિકાઈ આદિ ભી હૈં । સો उन में भी तुम दोनों आनन्द
के साथ विचरण करते रहना । (જહણં તુમ્હે દેવોઃ—તત્થ વિ—
ઉવ્વિગ્ગા, ઉસ્સુયા ભવેજ્જાહ, તઓ તુમ્હે જેનેવ પાસાયવડિસણ
તેનેવ ઉવાગચ્છેજ્જાહ, મમં પડિવાલે માણા ૨ ચિટ્ઠેજ્જાહ, માણં તુમ્હે
દક્ષિણિલ્લં વનસંડ ગચ્છેજ્જાહ તત્થ ણં મહં એગે ઉગ્ગવિસે ચંડવિસે
ઘોરવિસે, મહાવિસે, અઙ્કાય મહાકાણ જહા તેય નિસગ્ગે મસિમહિ
સામૂસા કાલણ નયણવિસરોસપુણે અંજણપુંજનિયરપ્પગાસે રત્તચ્છે
જમલજુયલચંચલચલંતજીહે, ધરણિયલવેણિભૂણ, ઉક્કડ પુડકુડિલ
જડિલકક્રવડવિયડફળાડોવકરણદચ્છે, લોગાહારધમ્મમાણધમ-
ધર્મેતથોસે અનાગલિયચંડતિવ્વરોસે સમુહિં તુરિય ચવલં ધમ

પવન જ જેમાં મગરોનું સંચરણ છે. એવો ગ્રીષ્મ ઋતુ રૂપ સાગર તે વનખંડમાં
સદા હાજર રહે છે (તત્થ ણં વહુસુ જાવ વિહરેજ્જાહ) ત્યાંજ ઘણી વાવો
વગેરે છે તમે બંને તેઓમાં પણ સુખેથી વિહાર કરતા રહેજો.

(જહણં તુમ્હે દેવોઃ તત્થ વિ ઉવ્વિગ્ગા ઉસ્સુયા ભવેજ્જાહ તઓ તુમ્હે
જેનેવ પાસાય વડિસણ તેનેવ ઉવાગચ્છેજ્જાહ, મમં પડિવાલે માણા ૨ ચિટ્ઠેજ્જાહ
માણં તુમ્હે દક્ષિણિલ્લં વનસંડ ગચ્છેજ્જાહ તત્થ ણં મહં એગે ઉગ્ગવિસે ચંડવિસે
ઘોરવિસે મહાવિસે અઙ્કાયમહાકાણ જહા તેય નિસગ્ગે મસિ મહિસામૂસાકાલણ
નયણવિસરોસપુણે અંજણપુંજનિયરપ્પગાસે રત્તચ્છે જમલજુયલચંચલચલંત જી હે,
ધરણિયલવેણિભૂણ ઉક્કડ પુડકુડિલ જડિલકક્રવડ વિયડફળાડોવ કરણ
દચ્છે લોગાહાર ધમમાણધમ્મધર્મેતથોસે અનાગલિયચંડતિવ્વરોસે સમુહિં તુરિય
ચવલં ધમધર્મત, દિઘ્ઘીવિસે સપ્પે ય પરિવસહ)

હે દેવાનુપ્રિયો ! ત્યાં પણ તમને લોગમે નહિ તમે આજ ઉત્તમ મહેલમાં

वा भवेतं तदा खलु युवां यत्रैव प्रासादावतंसकः=स्वावासभवनं तत्रैव उपागच्छतं पुनः स्वप्रासादावतंसके समागत्य स्थातव्यमित्यर्थः, 'ममं' मां च 'पडिवाले-माणा २' प्रतिपालयन्तौ २=प्रतीक्षमाणौ २ तिष्ठतं किन्तु मा खलु युवां 'दक्षिणिल्लं' दक्षिणात्यं=दक्षिणदिशासम्बन्धिकं वनषण्डं गच्छतं=युवाभ्यां दक्षिणदिग्वर्त्तिवनपण्डे न गन्तव्यमित्यर्थः । करमात्? इत्याह-तत्र खलु महानेकः- 'उग्रविसे' उग्रं दिवं यस्य स तथोक्तः । विषस्य-उग्रत्वं दुर्जरत्वात् । एवमग्रेऽपि संयोज्यम् । एवं 'चण्डविसे' चण्डविषः, चण्डत्वं झटिति प्रतिप्रदेश व्यापकत्वात् । 'घोरविसे' घोरविषः, घोरत्वं परम्परातः पुरुषसहस्रस्यापि घातकत्वात् । 'महा-विसे' महाविषः, महत्त्वं जम्बूद्वीप परिमितशरीरस्यापि विनाशकत्वात् । 'अङ्काए' अतिकायः-अन्यसर्पापेक्षया दीर्घशरीरत्वात्, महाकायः-अन्यसर्पापेक्षया स्थूल शरीरत्वात् । 'मसिमहिसमूसाकालए' मपीमहिपमूषाकालकः-मपी=कज्जल, महिपः प्रसिद्धः, मूषा=सुवर्ण द्रावणपात्रविशेषः, एतेषां द्वन्द्वे मपीमहिपमूषाः,

घमंतदिट्ठीविसे सप्पेय परिचसइ) यदि हे देवानुप्रियो' तुम्हारा वहां न लगे-उड्डिग्न एवं उत्सुक बन जावे तो फिर तुम अपने इसी श्रेष्ठ प्रासाद में वापिस आ जाना और यही पर रहते हुए हमारी प्रतीक्षा करना । दक्षिण दिशा संघन्धी वनषण्ड में मत जाना । कारण वहां एक ऐसा बड़ो भारी सर्प रहता है कि जिस का विष बहुत अधिक दुर्जर होने से उग्र है । बहुत शीघ्र प्रति प्रदेशमें फैल जाने से चण्ड है । परम्परा से पुरुष सहस्र का घानक होने से घोर है, जंबूद्वीप के बराबर शरीर का भी विनाशक होने से महान् हैं । अन्य सर्पों की अपेक्षा यह सर्प बहुत लंबा है । तथा बहुत स्थूल है । मपी-कज्जल-महिष-भैसा और मूषा-सुवर्ण के पिघलाने का पात्र विशेष के समान यह अत्यन्त श्यामवर्ण वाला है । इस की दोनों आँखों में विष रहता है

पाछा आवता रडेले अने अडींज रडीने भारी रडे ले ले दक्षिण दिशाना वनषण्डमां तमे जता नडि. केम के त्यां ओके णहु मोटो साय रडे छे. तेनुं ओर णूण ज दुर्धर डोवा णहल उग्र छे. प्रति प्रदेशमां ते सत्वरे प्रसरी जय छे. ओटला भाटे ते चंड छे. परंपराथी ज ते पुरुष सहस्रने मारनारे डोवाथी घोर छे. जम्बूद्वीप जेटला प्रमाणुना शरीरने पणु ते नाश करी शके तेम छे तेथी ते मडान् छे. भीज सापो करतां ते णहु ज लांणो तेमज्ज भूम ज मोटो छे. मपी-काज्जल, महिष-भैसा, अने मूषा-सोनाने ओगणाववा भाटेनुं पात्र विशेष-नी जेम ते भूण ज काणा रंग वाणो छे. तेनी अने आंणोमां पणु

તા ઇવ કાલકઃ=શ્યામવર્ણઃ ' નયણવિસરોસપુળે ' નયનવિપરોપપૂર્ણઃ - નયનયો વિપરોપશ્ચ, તાભ્યાં પૂર્ણઃ ' અંજણપુંજ નિયરપ્પગાસે ' અજ્ઞનપુજ્જનિકરપ્રકાશઃ-
 ષડ્જલપુષ્પાનાં નિકરઃ= રાશિઃ તદ્વત્પ્રકાશઃ=કાન્તિર્યસ્ય સ તથોક્તઃ-અત્યન્ત
 શ્યામ इत्यर्थः । ' રત્તચ્છે ' રક્તાક્ષઃ = રક્તનેત્રઃ । ' જમલજુયલચંચલચલંતજીહે'
 યમલયુગલચશ્ચલચલજિહ્વઃ-યમલે=સહવર્તિનો યુગલે=ઉભે ચશ્ચલે=ચપલે ચલન્ત્યૌ
 પુનઃપુનર્વાહિર્નિસરન્ત્યૌ જિહ્વે यस્ય સ તથા । ' ધરણીયલવેણિભૂષ ' ધરણિતલવેણી
 ભૂતઃ અતિદૈર્ઘ્યશ્યામત્વાદિસાદૃશ્યાત્ પૃથિવ્યાઃ કેશપાશસદૃશઃ ' ઉવ્કટફુટ
 કુટિલજટિલવક્ષલવિયલફડાડોચકરણદચ્છે ' ઉત્કટરફુટકુટિલજટિલ કર્કશ-
 વિકટસ્ફટાટોપકરણદક્ષઃ - ઉત્કટઃ = બલવતાઽ પિ ધ્વંસયિતુમશક્યઃ, સ્ફુટઃ
 વ્યક્તઃ કુટિલઃ=વક્રઃ, જટિલઃ-સિંહવત્ શટાયુક્તઃ, કર્કશઃ=કઠોરઃ, વિકટશ્ચ=
 ભયદ્કરો યઃ ફટાટોપઃ=ફળાડમ્બરઃ તસ્ય કરણે વિસ્તારણેદક્ષઃ=નિપુણઃ । લોહા-
 ગરધમ્મમાળધમધમંત ઘોસે ' લોહાકરધમાયમાન ધમધમાયમાન ઘોષઃ - લોહા-

યહ ઘડા ગુસ્સે બાજ હૈ । કજ્જલ પુંજ કી રાશિ કે સમાન યહ ચિલકુલ
 કાલા હૈ । હમ કે દોનોં નેત્ર સદા લાલ રહતે હૈ । હસ કી સાથ ૨ રહી
 હુઈ દોનોં ચંચલ જિહ્વાઈ બાર ૨ વાહર નિકલતી રહતી હૈ । અત્યન્ત
 દીર્ઘ એવં શ્યામ હોને કે કારણ યહ દેખને મેં એસા લગતા હૈ કિ જૈસે
 માનો પૃથિવી રૂપ સ્ત્રી કી વેણી ચોટી હી હો । ચલવાન પુરુષ બી જિસે
 નજ્દ નહીં કર સકતા હૈ જો વ્યક્ત હૈ, કુટિલ-વક્ર-હૈ, સિંહ કે સમાન
 શટા સંપન્ન હૈ, કર્કશ હૈ, ઓર વિકટ-ભયકર હૈ-એસી અપની ફળા
 કે ફેલાને મેં યહ વઢા ભારી દક્ષ હૈ । બટ્ટી મેં તપતે હુઈ લોહે કા જૈસે
 ધમ ધમ શબ્દ હોતા હૈ ડસી પ્રકાર હસ સે નિકલા હુઆ શબ્દ બી ધમ
 ધમ એસી આવાજ કરતા હુઆ હી નિકલતા હૈ । હસ કા અત્યન્ત જો

ઝેર રહે છે. તે બહુ જ ક્રોધી છે. કાજળના સમૂહની જેમ સાવ કાળો છે. તેના
 બંને નેત્રો હંમેશા રાતાં રહે છે. તેની સાથે રહેનારી બંને જીભો ચંચળ
 તેમજ વારંવાર બહાર નીકળતી રહે છે. બહુ લાળો અને કાળો હોવાથી તે
 જોવામાં એવો લાગે છે કે જાણે પૃથ્વી રૂપી સ્ત્રીની વેણી (ચોટી) જ ન
 હોય. બળવાન પુરુષ પણ જેને નષ્ટ કરી શકતા નથી, જે વ્યક્ત છે, કુટિલ
 વક્ર-છે, સિંહની જેમ શટા સંપન્ન (કેશવાળી) છે, કર્કશ છે, અને વિકટ-
 ભયંકર-છે એવી પોતાની રૂણાને દેલાવવામાં તે ભારે દક્ષ છે. ભટ્ટીમાં તપા-
 વવામાં આવેલા લોખંડનો જેમ ' ધમ ધમ ' ધ્વનિ થાય છે તે પ્રમાણે જ
 તેમાંથી નીકળતો ધ્વનિ પણ ' ધમ ધમ ' અવાજ કરતો નીકળે છે તેના

કરે=લોહતાપનસ્થાને 'મટ્ટી' इति भाषाप्रसिद्धे धमायमानः=परिताप्यमानो लोहः
तद्वद् यद् धमधमायमानो=धम-धमेति कुर्वन् धोषः=शब्दो यस्य स तथा ।
'अणागलियचंडतिव्वरोसे' अनाकलितचण्डतीव्रगोषः, अनाकलितः=अपरि-
मितः चण्डतीव्रः= अत्यन्तोग्रो रोपो यस्य स तथा । 'समुहिं' श्वमुखिकां=
श्वमुखस्येवाऽऽचरणं शुन इव भषणम्, 'तुरियं' त्वरितम्, 'चवलं' चपल यथा
स्यात्तथा 'धमधमंतदिट्ठिविसे' धमधमायमानदृष्टिविषः-धमधमायमानं=जाज्व-
ल्यमानम् दण्टौ विषं यस्य स तथोक्तः, एतादृशः सर्पश्च तत्र परिवसति, तस्माद्
'माणं' मा खलु युवां तत्र गच्छतमिति सम्बन्धः । अन्यथा-तत्र गमने-युवयोः
शरीरस्य व्यापत्ति भविष्यति । एवं सा तौ माकन्दिदारकौ 'दोच्चंपि तच्चंपि'
द्वितीयमपि तृतीयमपि वारं द्वित्रिवारमित्यर्थः, एवं वदति, एवमुक्त्वा वैक्रिय
समुद्घातेन 'समोहणइ' समवहन्ति वैक्रियसमुद्घातं करोतीत्यर्थः, 'समोहणित्ता
समवहत्प=समुद्घातं कृत्वा तया=देवप्रसिद्धया उत्कृष्टया गत्या लवणसमुद्रं त्रिस-
प्तकृत्वः=एकत्रिंशतिवारम् 'अणुपरियट्ठेउं' अनुपर्यटितुं परितोऽटितुं प्रवृत्ता
चाप्यासीत् ॥ सु० ४ ॥

उग्ररोષ है वह अनाकलित-अपरिमित-है । कुत्ते के ओंकने के समान
इस की आवाज निकलती है । यह त्वरा संपन्न और बहुत ही चपल
है । इस की दृष्टि में विष सदा जाज्वल्यमान रहता है (माणं तुब्भं
सरीरगस्स वावत्ती भविस्सइ, ते मागंदियदारए दोच्चंपि तच्चंपि एवं
वयइ २ वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणइ २ ताए उक्किट्ठाए लवणसमुद्रं
त्तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्ठेयं पयत्ता यावि होत्था) इस लिये तुम दोनों
वहां मत जाना । नहीं तो तुम्हारे शरीरकी कुशलता नहीं रहेगी । इसी
प्रकार उस रयणा देवी ने उन माकंदि दारकों को दुवारा भी-तिघारा
भी-समझायो बुझाया फिर समझा बुझाकर उस ने वैक्रिय समुद्घात

ઉગ્રરોષ અનાકલિત-અપરિમિત-છે કુતરાની બસવાની જેમ તેનો અવાજ
નીકળતો રહે છે. આ ત્વરા સંપન્ન અને ખૂબ જ ચપલ છે. એની આંખમાં
ઝેર હંમેશા જાજ્વલ્યમાન રહે છે.

(માણં તુબ્ભં સરીરગસ્સ વાવત્તી ભવિસ્સइ, તે માગંદિયદારए दोच्चंपि तच्चंपि
एवं वयइ २ वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणति २ ताए उक्किट्ठाए लवण-
समुद्रं त्तिसत्त खुत्तो अणुपरियट्ठेयं पयत्ता यावि होत्था)

એટલા માટે તમે જાને ત્યાં જતા નહિ. નહિતર તમારા શરીરનું કુશળ
રહેશે નહિ. આ પ્રમાણે જ તે રયણા દેવીએ માકંદીદારકોને જે વાર ત્રણ
વાર સમજાવ્યા અને સમજાવવાનું કાચ પતાવીને તેણે વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કર્યો.

वणसंडं गमित्तए त्तिकट्टु अण्णमण्णस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २
जेणेव दक्खिणिल्ले वणसंडे तेणेव पहारेत्थ गमणाए, तएणं
गंधे निच्चाति से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव अणिट्ठतराए
षेव, तएणं ते मार्गदियदारया तेणं असुभेणं गंधेणं अभिभूया
समाणा सएहिं२ उत्तरिज्जेहिं आसातिं पिहेति२ जेणेव दक्खि-
णिल्ले वणसंडे तेणेव उवागया तत्थणं महं एगं आघायणं
पासंति अट्ठियरासिसयसंकुलं भीमदरिसणिज्जं एगं च तत्थ
सूलायतयं पुरिसं कलुणाइं कट्ठाइं विस्सराइं कुजमाणं पासंति,
पासित्ता भीता जाव संजातभया जेणेव से सूलातियपुरिसे तेणेव
उवागच्छंति२ ते सूलाइयं एवं वयासी-एसणं देवाणुप्पिया !
कस्साघयणे तुमं च णं के कओ वा इहं हव्वमागए केण वा
इमेयारूवं आवत्तिं पाविण ? , तएणं से सूलाइयए पुरिसे मार्ग-
दियदारए एवं वयासी-एसणं देवाणुप्पिया ! रयणदीवेदेव-
याए आघयणे अहणं देवाणुप्पिया ! जंबूदीवाओ दीवाओ
भारहाओ वासाओ कागंदीए आसवाणियए विपुलं पणियभं-
डमायाए पोतवहणेणं लवणसमुदं ओयाए, तएणं अहं पोय-
वहणविवत्तीए निव्वुडुभंडसारे एगं फलगखंडं आसाएमि, तएणं
अहं उवुज्झमाणे२ रयणदी वंतेणं संबूढे, तएणं सा रयणदीवदे-
वया ममं ओहिणा पासइ२ ममं गेणहइ२ मए सच्चिं विपुलाइं
भोगभोगाइं भुंजमाणी विहरति, तएणं सा रयणदीवदेवया
अण्णया कयाई अहालहुसगंसि अवरहंसि परिकुविया समाणी
ममं एयारूवं आवत्तिं पावइ, तं ण णज्जति णं देवाणुप्पिया !

तुम्हेंपि इमेसिं सरीरगाणं का मण्णे आवत्ती भविस्सइ ?, तएणं
 ते मागंदियदारया तस्स सूलाइयगस्स अंतिए एयमत्थं सोच्चा
 णिस्सम्म वलियतरं भीया जाव संजायभया सूलाइतयं पुरिसं
 एवं वयासी—कहणं देवाणुप्पिया ! अम्हे रयणदीवे देवयाए
 हत्थाओ साहत्थि णित्थरिज्जाओ ?, तएणं से सूलाइयए पुरिसे
 ते मागंदिय० एवं वयासी—एस्सणं देवाणुप्पिया ! पुरच्छिमिल्ले
 वणसंडे सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे सेलए नामं आसरू-
 वधारी जक्खे परिवसत्ति, तएणं से सेलए जक्खे चोईसट्टमुदि-
 ट्टपुण्णमासिणीसु आगयस्समए पत्तसमये सहयार सदेणं एवं
 वदति कं तारयामि कं पालयामि ?, तं गच्छह णं तुब्भे देवा-
 णुप्पिया ! पुरच्छिमिल्लं वणसंडं सेलगस्स जक्खस्स महरिहं
 पुप्फच्चणियं करेह करित्ता जाणुपायवडिया पंजलिउडा विणएणं
 पज्जुवासमाणा चिट्ठह, जाहेण से सेलए जक्खे आगतसमए
 पत्तसमए एवं वदेज्जा—कं तारयामि कं पालयामि ?, ताहे तुब्भे
 वदह—अम्हे तारयाहि अम्हे पालयाहि, सेलए भे जक्खे परं
 रयणदीवदेवयाए हत्थाओ साहत्थि णित्थारेज्जा, अण्णहा भे न
 याणामि इमेसिं सरीरगाणं का मण्णे आवई भविस्सइ ॥सू०५॥

टीका—‘ तएणं ते ’ इत्यादि—ततः खलु तौ माकन्दिकदारकौ ततः=

‘ तएण ते मागंदिय दारया ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) उस रयणा देवीके चले जाने के बाद (ते मागंदिय

(तएणं ते मागंदिय दारया ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्थार पथी (ते मागंदियदारया) थने भाईकी पुत्राणे

पश्चात् मुहूर्तान्तरात्=यटिकाद्वयरूपमुहूर्तानन्तरमित्यर्थः प्रासादामतंसके 'सइं वा' स्मृति अतिव्याकुलचित्ततया भविष्यत्कालिकसुखबाहुल्यरूपां वा, 'रइं वा' रति=मनोमुदं वा 'धिइं वा' धृति=चित्तस्वास्थ्य वा 'अलभमाणा' अलभमानौ सन्तौ अन्योन्यमेवमवादिष्टाम्-एवं खलु हे देवानुप्रिय ! रत्नद्वीपदेवता आवामेवमवादीत्-एवं खलु अहं शक्रवचनसंदेशेन सुस्थितेन लवणाधिपतिना यावद् व्यापत्तिर्भविष्यति, 'तं' तत्=तस्मात्कारणात् श्रेयः खलु आवयो हे देवानुप्रिय ! पौरस्त्यं=पूर्वरयां दिशिस्थितं वनपण्डं गन्तुम् । अन्योन्यस्यैतमर्थं प्रतिश्रुणुतः=

दारया) उन दोनों माकदी के पुत्रों ने (तओ मुहूर्तान्तरस्स पासाय-वडिसए सइं वा रइं वा धिइं वा अलभमाणा अणमणं एवं वयासी) एक मुहूर्त भी उस श्रेष्ठ प्रासाद में अति व्याकुलित चित्त होने के कारण भविष्यत्कालिक सुख बाहुल्य रूप स्मृति को मनोमुद (मन को प्रसन्न करने वाला) रूप रति को और चित्तस्वास्थ्य रूप धृति को नहीं पाते हुए परस्पर में ऐसा विचार किया- (एवं खलु देवाणुप्पिया ! रयणहीवदेवया अम्हे एवं वयासी) हे देवानुप्रिय ! रयणा देवी ने हम लोगों से ऐसा कहा है कि (एवं खलु अहं सक्कवयणसंदेसेणं सट्ठिएणं लवणाहिवइणा जाव वावत्ती भविस्सइ-तं सेयं खलु अहं देवाणुप्पिया ! पुरच्छिमिल्लं वणसंड गमित्तए) " मुझे शक्रेन्द्र की आज्ञानुसार लवण समुद्राधिपति सुस्थित देव ने ऐसा आदेश दिया है कि मैं २१ बार लवण समुद्र की प्रदक्षिणा करूँ " इत्यादि से लेकर

(तओ मुहूर्तान्तरस्स पासायवडिसए सइं वा रइं वा धिइं वा अलभमाणा अणमणं एवं वयासी)

ते भडेलमां ओक मुहूर्त ळेटला प्रमाणुना समयमां पणु शांति भेणवी नहि तेओ व्याकुण चित्त होवाथी भविष्यमां प्राप्त थनारा सुण इय स्मृतिने मनोमुद (मनने आनंदित करनार) इय रतिने अने चित्त स्वास्थ्य इय धृति प्राप्त न करतां ओक पीळनी साथे विचार करवा लाग्या (एवं खलु देवाणुप्पिया ! रयणहीव देवया अम्हे एवं वयासी) हे देवानुप्रिय ! रयणा देवीओ अभने कह्युं छे के

(एवं खलु अहं सक्कवयण संदेसेणं सट्ठिएणं लवणाहिवइणा जाव वावत्ती भविस्सइ-तं सेयं खलु अहं देवाणुप्पिया ! पुरच्छिमिल्लं वणसंड गमित्तए)

मने शक्रेन्द्रनी आज्ञाथी प्रेरणने लवणसमुद्रना अधिपति सुस्थित देवे हुकम कर्यो छे के बारे ओकवीश वणत लवण समुद्रनी प्रदक्षिणा करवी वगेदेथी

સ્વીકૃતઃ, પ્રતિશ્રુત્ય=સ્વીકૃત્ય યત્રૈવ પૌરત્યો વનપ્ત્તસ્તત્રૈવોપાગચ્છતઃ, ઉપાગત્ય તત્ર સ્વલુ વાપીણુ ચ યાવદ્ અભિરમમાણૌ આલિગૃહેણુ ચ યાવદ્ વિહરતઃ । તતઃ સ્વલુ તૌ માકન્દિકદારકૌ તત્રાપિ સ્મૃતિં વા યાવદ્ અલભમાનૌ યત્રૈવોત્તરીયૌ

શરીર કા વિધ્વંસ ન હો યહાં તક કા રચના દેવી કા સચ કથન યહાં હન દોનોં કી ઘાત ચીત મેં લગા લેના ચાહિયે । હસલિયે હે દેવાનુપ્રિય ! હમ લોગોં કો યહી અવ ઉચિત હૈ કિ હમ લોગ પૂર્વદિશા સંવન્ધી વન-લેંડ મેં ચલેં । (અણ મણસસ ઇયમદ્વં પડિસુણેતિ ૨ જેણેવ પુરચ્છિ મિલ્લે વનસંડે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ ૨ તત્થ ણં વાવીસુ ય જાવ અભિર-મમાણા આલીઘરણસુ ય જાવ વિહરંતિ) હમ પ્રકાર પરસ્પર મેં કિયે હસ વિચાર કો ડન દોનોં ને માન લિયા ઔર માન કર જહાં પૂર્વદિશા સંવન્ધી વનલેંડ થા વહાં ગયે-વહાં જાકર ડન્હોં ને વાવડી આદિ મેં સ્વૂચ મન વાહા કીડા કી વાદ મેં વે રમ્ય વનસ્પતિ વિશેષ કે ઘરોં આદિ મેં કીડા કરને લગે । (તણં મગદિયદારયા તત્થ વિ સતિં વા જાવ અલભં જેણેવ ઉત્તરિલ્લે વણસંડે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ તત્થ ણં વાવીસુ ય જાવ આલિઘરણસુ ય જાવ વિહરંતિ) પરન્તુ ડન માકંદી દારકોં કો વહાં જવ ભવિષ્યત્કાલીન સુખ વાહુલ્ય રૂપ સ્મૃતિ આદિ કુછ ભી પ્રાપ્ત નહીં હુઆ તો વે વહાં સે નિકલ કર જહાં ઉત્તર દિશા

માંડીને તમારું શરીર નષ્ટ થાય નહિ ત્યાં સુધીની રચણા દેવીની ઉપર કહ્યા મુજબની બધી વિગત અહીં સમજાવવી જોગ્યે એવી છે દેવાનુપ્રિય ! હવે અમને એજ યોગ્ય દેખાય છે કે અમે પૂર્વ દિશાના વનખંડમાં જઈએ.

(અણ મણસસ ઇયમદ્વં પડિસુણેતિ ૨ જેણેવ પુરચ્છિમિલ્લે વનસંડે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ ૨ તત્થ ણં વાવીસુ ય જાવ અભિરમમાણા આલિઘરણસુ ય જાવ વિહરંતિ)

આ પ્રમાણે બંને એક બીજાના વિચારોથી સંમત થયા અને ત્યાર પછી ત્યાં પૂર્વ દિશાના વનખંડ હોના ત્યાં ગયા, ત્યાં જઈને તેઓએ વાવો વગેરેમાં ખૂબ જ પ્રમાણમાં કીડાઓ કરી અને પછી તેઓ ત્યાંના જ રમ્ય વનસ્પતિ વિશેષના ગૃહો વગેરેમાં કીડા કરવા લાગ્યા.

(તણં મગદિયદારયા તત્થ વિ સતિં વા જાવ અલભં જેણેવ ઉત્તરિલ્લે વણસંડે તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ તત્થ ણં વાવીસુ ય જાવ આલિઘરણ સુ ય જાવ વિહરંતિ)

પણ માકંદી દારકોને ત્યાં પણ જ્યાંને ભવિષ્યનું સુખ વાહુલ્ય રૂપ સ્મૃતિ વગેરે કંઈ મળ્યું નહિ ત્યારે તેઓ ત્યાંથી નીકળીને ઉત્તર દિશાના

वनषण्डस्तत्रैवोपागच्छतः, उपागत्य तत्र खलु वापीयु च यावद् आलिगृहेषु च यावद् विहरतः । ततः खलु तौ माकन्दिकदारकौ तत्रापि स्मृतिं वा यावद् अलभमानौ यत्रैव पाश्चात्यो वनषण्डस्तत्रैवोपागच्छतः, उपागत्य यावद् विहरतः । ततः खलु तौ माकन्दिकदारकौ तत्रापि स्मृतिं वा यावद् अलभमानौ अन्योन्यमेवमवादिष्टाम्—एवं खलु हे देवानुप्रिय ! आवां रत्नद्वीपदेवता—एवमवदत्—एवं खलु अहं देवानुप्रियौ ! शक्रस्य वचनमन्देशेन सुस्थितेन लवणाधिपतिना यावत् मा खलु युवयोः

संबन्धी वनषण्ड था वहां आये । वहां आकर उन्होंने ने बावडिओं में स्नान किया—यावत् आलिघरों में क्रीडा किया । (तएणं ते मागंदियदारगा तत्थ वि सइं वा जाव अलभ० जेणेव पच्चत्थिमिल्ले वणसंडे तेणेव उवा० २ जाव विहरंति) परन्तु जब उन्हें वहां भी स्मृति आदि रूप कुछ भी प्राप्त नहीं हुआ तो वे वहां से निकल कर पश्चिम दिशा संबन्धी वनषण्ड था वहां आये ।

वहां आकर उन्होंने ने बावडिओं में स्नान किया और आलिघरों आदि में परिभ्रमण किया । (तएणं ते मागंदिय० तत्थ वि सइं वा जाव अलभ० अणमणं एवं वयासी) फिर भी उन माकंदी—के उन दोनों पुत्रों को वहां शांति आदि कुछ भी नहीं मिला जब इस प्रकार की परिस्थिति उन्होंने ने देखी तो परस्पर में ऐसा विचार किया (एवं खलु देवानुप्रिया ! अम्हे रयणद्वीपदेवया एवं वयासी—एवं खलु अहं देवानुप्रिया ! सक्कस्स वयणसंदेसेणं सुट्ठएण लवणाहिवइणा जाव माणं

वनषण्डमां पडोत्था त्यां पडोत्थीने तेओओ वावोमां स्नान कथुं यावत् आदिधरेमां डीडोओ करी

(तएणं ते मागंदियदारगा तत्थ सइं वा जाव अलभ० जेणेव पच्चत्थिमिल्ले वणसंडे तेणेव उवा० २ जाव विहरंति)

पथु त्यां पथु तेमने ज्यारे स्मृति वगेरे इप कंथं पथु सुभ मज्जुं नडि त्यारे तेओ त्यांधी नीकणीने पश्चिम दिशाना वनषण्डमां पडोत्था.

पश्चिम दिशाना वनषण्डमां जधने तेओओ वावोमां स्नान कथुं अने आदिधरे वगेरेमां विचरणा कथुं .

(तएणं ते मागंदिय० तत्थावि सइं वा जाव अलभ० अणमणं एवं वयासी)

त्यां पथु पडोत्तांनी जेमज माकंदी पुत्रोने क्कंथं पथु जतनी शांति वणी नडि. आवी परिस्थितिमा तेओओ परस्पर मणीने विचार कथो के

(एवं खलु देवानुप्रिया ! अम्हे रयणद्वीपदेवया एवं वयासी— एवं खलु अहं देवानुप्रिया ! सक्कस्स वयणसंदेसेणं सुट्ठएण लवणाहिवइणा जाव माणं

શરીરસ્ય વ્યાપત્તિર્ભવિષ્યતિ, 'તં' તત્=તસ્માત્-કારણાદ્ ભવિતવ્યમત્ર કારણેન, તત્ક્રેયઃ સ્વલુ આવયો દાક્ષિણાત્યં વનપટ્ટં ગન્તુમ્, 'ઇતિકદ્દુ' ઇતિકૃત્વા ઇતિવિચાર્ય અન્યોન્યસ્યૈતમથં પ્રતિશ્રુણુત', પ્રતિશ્રુત્ય યત્રૈવ દાક્ષિણાત્યો વનપટ્ટરતત્રૈવ 'પદારેત્ય ગમનાર્' પ્રધારયતો ગમનાય=ગન્તું પ્રવૃત્તૌ પ્રસ્થિતાવિત્યર્થઃ । તતઃ સ્વલુ=તદનુ

તુલ્યં સરીરગસ્સ વાવત્તી ભવિસ્સહ તં ભવિયવ્વં एत्थ કારણેણં તં સેયં સ્વલુ અમ્હં દક્ષિણિલ્લં વળમંહં ગમિત્તણ ત્તિકદ્દુ અણમણસસ एय-મદ્દં પહિસુણેતિ) હે દેવાનુપ્રિય યદ્દ તો તુમ્હે જ્ઞાન હી હૈ કિ રચણઢીપ દેવતા-રચણાદેવી-ને જો હમલોગોં સે એમા કહા થા કિ મુદ્ધે શકેન્દ્ર કી આજ્ઞા સે લવણાધિપતિ સુસ્થિત દેવને લવણસમુદ્ર કી ૨૧ વાર પર્યટના કરને કે લિયે કહા હૈ ઇત્યાદિ ૨ । સો તુમ દક્ષિણદિશા સમ્બન્ધી વનપટ્ટ કે સિવાય ત્રીન દિશા સમ્બન્ધી વનપટ્ટોં મેં હી ચિત્ત કે ઉદ્વિગ્ન આદિ હોને પર જાના વહાં કી વાવડિઓં આદિ મેં ભી સ્નાન આદિ કર અપને મન કો આનંદિત કરના દક્ષિણદિશા સમ્બન્ધ વનપટ્ટ મેં નહીં જાના વહાં એક મહાકાય વિકરાલ સર્પ રહતા હૈ । કહીં એમા ન હો કિ વહાં જાને પર ઉસકે દ્વારા તુમ્હારી સૃત્યુ હો જાય-સો ઉસકે હસ કથન મેં કોઈન કોઈ કારણ અવશ્ય હોના ચાહિયે । અતઃ હસ કારણ કી જાંચ કે લિયે હમેં દક્ષિણદિશા સમ્બન્ધીવનપટ્ટ મેં જાના શ્રેય સ્કર હૈ । એસા ઉન્હોંને પરસ્પર મેં વિચાર કિયા । ઓર હસ વિચાર કો

તુલ્યં સરીરગસ્સ વાવત્તી ભવિસ્સહ તં ભવિયવ્વં एत्थ કારણેણં તં સેયં સ્વલુ અમ્હં દક્ષિણિલ્લં વળમંહં ગમિત્તણ ત્તિકદ્દુ અણમણસસ एयમદ્દં પહિસુણેતિ)

હે દેવાનુપ્રિય ! એ વાત તમે જાણતા જ હશે કે રત્નદ્રીપના દેવતા રચણા દેવીએ અમને આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે શકેન્દ્રની આજ્ઞાથી પ્રેરાઈને લવણ સમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિત દેવે એકવીશ વાર સમુદ્રની ચારે બાજુ ભારે પરિભ્રમણ કરવું છે વગેરે. તો તમે દક્ષિણ દિશા તરફના વનપટ્ટ સિવાય બાકીના ત્રણે દિશાના વનપટ્ટોમાં ચિત્ત ઉદ્વિગ્ન થાય ત્યારે જલે ત્યાંની વાવો વગેરેમાં સ્નાન વગેરે કરીને પોતાના મનને પ્રસન્ન કરજો દક્ષિણ દિશા તરફના વનપટ્ટમાં તમારે જવું નહીં કેમ કે ત્યાં એક મોટો મહાકાળ વિકરાળ સાપ રહે છે. કંઈ એવું થાય નહિ કે તમે ત્યાં જાઓ અને તેની લપેટમાં આવીને તમારું મૃત્યુ થઈ જાય. તો તેનો આ વાતમાં કંઈક રહસ્ય એકસ હોવું જોઈએ, એટલા માટે આ રહસ્ય વિશે ત્યાં જઈને આપણે કંઈક જાણવું તો જોઈએ જ. આમ પરસ્પર વિચાર કરીને તેઓએ ત્યાં જવાનો મક્કમ વિચાર પણ કરી જ લીધો.

तत्र-गमनमार्गे गन्धः 'णिद्धाइ' निर्धारयति=सावेगं समायाति, कीदृशो गन्धः ?
इत्याह-'से जहानामए' तद् यथनामरुद्र-तथाहि-'अहिमडेइ वा' अहिमृतक
इति वा=मृतसर्पकलेवरमिति वा यावत् 'एत्तो वि' तस्मादपि मृतसर्पादिकलेव-
रादपि 'अणिट्तराए चेव' अनिष्टतर एव=यन्नामश्रवणेऽपि मनोऽतिविकृतं
जायते । ततः खलु तौ माकन्दिदारकौ तेनाशुभेन गन्धेन 'अभिभूयसमाणा'
अभिभूतौ=व्याकुलौ सन्तौ स्वकेन उत्तरीयेण=उत्तरासङ्गेन 'दुपट्टा' इति प्रसिद्धेन
आस्यं=मुखकदेशरूपं स्व स्व नासिकामित्यर्थः 'पिहेति' पिधत्तः=समाच्छादयतः,
पिधाय=नासिकामाच्छाद्य यत्रैव दाक्षिणाच्यो वनपण्डस्तत्रैवोपागतौ । तत्र खलु

उन्होंने आपस में निश्चित भी कर लिया । (पडिसुणित्ता जेणेव दक्खि
णिल्ले वणसंडे तेणेव पहारेत्थ गमणाए-तएणं गंधे निद्धाति से जहा
नामए अहिमडेइवा जाव अणिट्तराए चेव, तएणं ते मागंदियदारया ते-
णं असुभेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं आसार्ति
पिहेति २ जेणेव दक्खिणिल्ले वणसंडे तेणेव उवागया तत्थणं महं एगं
आघायणं पासंति) विचार निश्चित कर फिर वे दोनों जहां दक्षिणदिशा
सम्बन्धी वनपंड था उस ओर चल दिया । चलते २ उन्हें मार्ग में बहुत
बड़ी दुर्गन्ध आई । जैसी दुर्गन्ध मृत सर्प आदि सड़े हुए कलेवर से
आती है उससे भी अधिक अनिष्टतर वह दुर्गन्ध थी ।

इस के अनन्तर उन दोनों माकंदिके दारकों ने उस अशुभ गन्धसे
व्याकुल होकर अपने अपने मुख के एक देशरूप भाग नासिका को दु-
पट्टे के एक देश से ढक लिया । ढक कर फिर वे दक्षिण दिशा संबन्धी

(पडिसुणित्ता जेणेव दक्खिणिल्ले वणसंडे तेणेव पहारेत्थ गमणाए-तएणं गंधे,
निद्धाति से जहा नामए अहिमडेइवा जाव अणिट्तराए चेव तएणं ते मागंदिय
दारया तेणं असुभेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं आसार्ति पिहेति २
जेणेव दक्खिणिल्ले वणसंडे तेणेव उवागया तत्थणं महं एगं आघायणं पासंति)
अने त्थार पछी तेओ णंने जे तरइ दक्षिण दिशा सम्बन्धी वनपंड
होते ते तरइ रवाना थया. रस्तामां आलतां आलतां तेओने ओकहम पराण
दुर्गन्ध आवी. भरीने सडी गयेला सापना शरीरनी जे जेवी अनिष्टता दुर्गन्ध
होय छे तेवी जे ते दुर्गन्ध पणु छती. माकंदी दारकोओ ते अशुभ गन्धथी
व्याकुल थयने पोताना मोंना ओक देश इप भाग नाकने जेसना छोडथी ढांडी
हीधु. ढांडीने तेओ आगण दक्षिण दिशांना वनपंडमां गया. त्यां जतां जे
तेओओ ओक शूणी यदावचानी जग्या जेछ.

શરીરસ્ય વ્યાપત્તિર્મવિન્યતિ, 'તં' તત્=તસ્માત્-કારણાદ્ ભવિતવ્યમત્ર કારણેન, તચ્છ્રેયઃ સ્વલુ આવયો દાક્ષિણાત્યં વનપણ્ડં ગન્તુમ્, 'ઇતિકદ્દુ' ઇતિકૃત્વા ઇતિવિચાર્ય અન્યોન્યસ્યૈતમર્થં પ્રતિશ્રુણુત', પ્રતિશ્રુત્ય યત્રૈવ દાક્ષિણાત્યો વનપણ્ડરતત્રૈવ 'પદારેત્ય ગમણા' પ્રધારયતો ગમનાય=ગન્તું પ્રવૃત્તૌ પ્રસ્થિતાવિત્યર્થઃ । તતઃ સ્વલુ=તદનુ

તુભં સરીરગસસ વાવત્તી ભવિસ્સહ તં મવિયવ્વં એત્થ કારણેણં તં સેયં સ્વલુ અમ્હં દક્ષિણિલલં વણમંડં ગમિત્તણ ત્તિકદ્દુ અણ્ણમણ્ણસસ એયમદ્ધં પહિસુણેતિ) હે દેવાનુપ્રિય ગ્રહ તો તુમ્હે જ્ઞાત હી હૈ કિ રચણદ્વીપ દેવતા-રચણાદેવી-ને જો હમલોગોં સે એમા કહા થા કિ મુદ્ધે શકેન્દ્ર કી આજ્ઞા સે લવણાધિપતિ સુસ્થિત દેવને લવણસમુદ્ર કી ૨૧ વાર પર્યટના કરને કે લિયે કહા હૈ હત્યાદિ ૨ । સો તુમ દક્ષિણદિશા સમ્બન્ધી વનપંડ કે સિવાય ત્રીન દિશા સમ્બન્ધી વનપંડોં મેં હી ચિત્ત કે ઉદ્વિગ્ન આદિ હોને પર જાના વહાં કી વાવડિઓં આદિ મેં મી સ્નાન આદિ કર અપને મન કો આનંદિન કરના દક્ષિણદિશા સમ્બન્ધ વનપંડ મેં નહીં જાના વહાં એક મહાકાય વિક્રગલ સર્પ રહતા હૈ । કહીં એમા ન હો કિ વહાં જાને પર ઉસકે દ્વારા તુમ્હારી મૃત્યુ હો જાય-સો ઉસકે હસ કથન મેં કોઈન કોઈ કારણ અવશ્ય હોના ચાહિયે । અતઃ હસ કારણ કી જાંચ કે લિયે હમેં દક્ષિણદિશા સમ્બન્ધીવનપંડ મેં જાના શ્રેય સ્કર હૈ । એસા ઉન્હોંને પરસ્પર મેં વિચાર ક્રિયા । ઓર હસ વિચાર કો

તુભં સરીરગસસ વાવત્તી ભવિસ્સહ તં મવિયવ્વં એત્થ કારણેણં તં સેયં સ્વલુ અમ્હં દક્ષિણિલલં વણમંડં ગમિત્તણ ત્તિકદ્દુ અણ્ણમણ્ણસસ એયમદ્ધં પહિસુણેતિ)

હે દેવાનુપ્રિય ! એ વાત તમે જાણતા જ હશે કે રત્નદ્વીપના દેવતા રચણા દેવીએ અમને આ પ્રમાણે કહ્યું છે કે શકેન્દ્રની આજ્ઞાથી પ્રેરાઈને લવણ સમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિત દેવે એકવીશ વાર સમુદ્રની ચારે બાજુ ભારે પરિભ્રમણ કરવું છે-વગેરે. તો તમે દક્ષિણ દિશા તરફના વનપંડ સિવાય બાકીના ત્રણ દિશાના વનપંડોમાં ચિત્ત ઉદ્વિગ્ન થાય ત્યારે જલો ત્યાંની વાવો વગેરેમાં સ્નાન વગેરે કરીને પોતાના મનને પ્રસન્ન કરજો દક્ષિણ દિશા તરફના વનપંડોમાં તમારે જવું નહીં કેમ કે ત્યાં એક મોટો મહાકાળ વિકરાળ સાપ રહે છે. કંઈ એવું થાય નહિ કે તમે ત્યાં જાઓ અને તેની લપેટમાં આવીને તમારું મૃત્યુ થઈ જાય. તો તેનો આ વાતમાં કંઈક રહસ્ય એકસ હોવું જોઈએ. એટલા માટે આ રહસ્ય વિશે ત્યાં જઈને આપણે કંઈક જાણવું તો જોઈએ જ. આમ પરસ્પર વિચાર કરીને તેઓએ ત્યાં જવાનો મક્કમ વિચાર પણ કરી જ લીધો.

तत्र-गमनमार्गे गन्धः 'णिद्धाइ' निर्धावति=सावेगं समायाति, कीदृशो गन्धः ?
इत्याह-'से जहानामए' तद् यथनामकम्-तथाहि-'अहिमडेइ वा' अहिमृतक
इति वा=मृतसर्पकलेवरमिति वा यावत् 'एत्तो वि' तस्मादपि मृतसर्पादिकलेव-
रादपि 'अणिट्तराए चेव' अनिष्टतर एव=यन्नामश्रवणेऽपि मनोऽतिविकृतं
जायते । ततः खलु तौ माकन्दिदारकौ तेनाशुभेन गन्धेन 'अभिभूयसमाणा'
अभिभूतौ=व्याकुलौ सन्तौ स्वकेन उत्तरीयेण=उत्तरासङ्गेन 'दुपट्टा' इति प्रसिद्धेन
आस्यं=मुखैकदेशरूपं स्व स्व नासिकामित्यर्थः 'पिहेति' पिधत्तः=समाच्छादयतः,
पिधाय=नासिकामाच्छाद्य यत्रैव दाक्षिणाच्यो वनपण्डस्तत्रैवोपागतौ । तत्र खलु

उन्होंने आपस में निश्चित भी कर लिया । (पडिसुणित्ता जेणेव दक्खि
णिल्ले वणसंडे तेणेव पहारेत्थ गमणाए-तएणं गंधे निद्धाति से जहा
नामए अहिमडेइवा जाव अणिट्तराए चेव, तएणं ते मागंदियदारया ते-
णं असुभेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं आसति
पिहेति २ जेणेव दक्खिणिल्ले वणसंडे तेणेव उवागया तत्थणं महं एगं
आघायणं पासंति) विचार निश्चित कर फिर वे दोनों जहां दक्षिणदिशा
सम्बन्धी वनपण्ड था उस ओर चल दिया । चलते २ उन्हें मार्ग में बहुत
बड़ी दुर्गन्ध आई । जैसी दुर्गन्ध मृत सर्प आदि सड़े हुए कलेवर से
आती है उससे भी अधिक अनिष्टतर वह दुर्गन्ध थी ।

इस के अनन्तर उन दोनों माकंदिके दारकों ने उस अशुभ गन्ध से
व्याकुल होकर अपने अपने मुख के एक देशरूप भाग नासिका को दु-
पट्टे के एवदेश से ढक लिया । ढक कर फिर वे दक्षिण दिशा संबन्धी

(पडिसुणित्ता जेणेव दक्खिणिल्ले वणसंडे तेणेव पहारेत्थ गमणाए-तएणं गंधे,
निद्धाति से जहा नामए अहिमडेइवा जाव अणिट्तराए चेव तएणं ते मागंदिय
दारया तेणं असुभेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं आसति पिहेति २
जेणेव दक्खिणिल्ले वणसंडे तेणेव उवागया तत्थणं महं एगं आघायणं पासंति)
अने त्थार पछी तेओ ञंने जे तरइ दक्षिण दिशा संभंधी वनपण्ड
होतो ते तरइ खाना थया रस्तामां आलतां आलतां तेओने ओकदम भरण
दुर्गंध आवी. भरीने सडी जयेला सापना शरीरनी ज जेवी अनिष्टता दुर्गंध
होय छे तेनी ज ते दुर्गंध पणु छती. माकंदी दारकोओ ते अशुभ गंधथी
व्याकुल थयने पोताना मोंना ओक देश इय भाग नाकने जेसना छोडथी ढांडी
हीधु. ढांडीने तेओ आगण दक्षिण दिशाना वनपण्डमां गया. त्यां जतां ज
तेओओ ओक शूणी यहावतानी जग्या जेध.

મહદેકમ્ 'ઓઘાયણં' આઘાતનમ્=આઘાતસ્થાનં વધસ્થાનમિત્યર્થઃ પશ્યતઃ, તત્ સ્થાનં કીદશમ્ ? इत्याह—'अद्वियरासिसयसंकुलं' अस्थिराशिशतसंकुलम्—अस्थनौ राशिः=पुञ्जः, तेषां शतानि, तैः संकुलं=व्याप्तम् 'भीमदरिसणिज्जं' भीमदर्शनी यम्—दर्शनमात्रेऽपि भयजनकम् । पुनश्च तत्रैकं 'सूलाइतयं' शूलाचितकं=शूलारो- पितं पुरुषं 'कलुणाइं' करुणानि=करुणाजनकानि 'कट्टाइं' कष्टानि=हृदयदुःखो- त्पादकानि 'विस्मराइं' विस्मराणि=विकृतध्वनिकानि वचनानि 'कुज्जमाणं' कूजन्तम्=अव्यक्तरूपेणोच्चरन्तं पश्यतः । दृष्ट्वा च भीतौ 'जाव' यावत्-यावच्छ- व्देन-वस्तौ त्रसितौ=त्रासं प्राप्तौ उद्विग्नौ इति, 'संजायभया' संज्ञातभयौ=प्राप्त- भयौ तौ यत्रैव स शूलाचितपुरुषस्तत्रैवोपागच्छतः, उपागत्य तं शूलाचितं पुरुष-

उस वनषंड में गये । वहां जाते ही उन्होंने ने एक शूली चढ़ानेका का स्थान देखा । (अद्वियरासिसयसंकुलं भीमदरिसणिज्जं एगंच तत्थ सू- लाइतयं पुरिसं कलुणाइं कट्टाइं विस्मराइं कुज्जमाणं पासंति पासित्ता भीया जाव संजातभया जेणेव से सूलातियपुरिसे तेणेव उवागच्छंति) जिस में सैकड़ों हड्डियों के ढेर लगे हुए थे । एवं जो देखने में बड़ा भयप्रद था । वहीं पर उन्होंने ने शूली पर चढ़े हुए एक पुरुष को देखा जो बहुत घुरी तरह चिल्ला विल्ला रहा था । उसके इस चिल्लाने की आ- वाज को सुनकर हृदय में दया का प्रवाह बहने लग जातो था । साथ २ में चित्तमें दुःख भी होने लगता था । उसको देखकर ये दोनों भयभीत हो गये । त्रास एवं उद्वेगसे युक्त बन गये । इसी स्थितिमें ये दोनों जहां वह शूलीपर चढ़ा हुआ पुरुष था, वहां पहुँचे (उवागच्छित्ता) वहां पहुँच- कर (तं सूलाइयं एवं वयासी) उन्होंने ने उस शूलारोपित मनुष्य से इस

(अद्वियरासिसयसंकुल भीमदरिसणिज्जं एगं च तत्थ सूलाइतयं पुरिसं कलुणाइं कट्टाइं कुज्जमाणं पासंति पासित्ता भीया जाव संजातभया जेणेव से सूलातियपुरिसे तेणेव उवागच्छंति)

ત્યાં સેંકડો હાડકાંઓના ઢગલા પડ્યા હતા. ત્યાંનું દૃશ્ય એકદમ ભયપ્રદ હતું. તેઓએ ત્યાં શૂળી ઉપર ચઢેલા એક માણસને જોયો કે જે બહુજ ખરાબ રીતે કરુણ કંદન કરી રહ્યો હતો. તેની કરુણા ભર્યા અવાજને સાંભળીને હૃદયમાં ઘ્યાનો પ્રવાહ વહેવા લાગતો હતો. અને સાથે સાથે તેની એવી હૃદંશા જોઈને મનમાં દુઃખ પશુ થતું હતું. તેઓ બંને તેને જોઈને કરી ગયા. ત્રાસ અને ઉદ્વેગ યુક્ત થઈ ગયા. આ પ્રમાણે તેઓ બંને જ્યાં તે માણસ શૂળી ઉપર લટકી રહ્યો હતો ત્યાં ગયા. (ઉવાગચ્છિતા) ત્યાં જઈને (તં સૂલાઈયં एवं વયાસી) તેઓએ શૂળી ઉપર લટકતા માણસને આ પ્રમાણે કહ્યું કે

मेवमवादिष्टाम्-एतत्खलु हे देवानुप्रिय ! कस्याघातनं=वधस्थानम् ? त्वं च खलु कोऽपि कुतो वा कस्मात्स्थानात् इह हव्यमागतः समागतः ? केन वा इमामेत-
द्रूपामापत्ति प्रापितः ? । ततः खलु स शूलचित्तकः=शूलारोपितः पुरुषो माकन्दिक
दारकावेवमवदत्-एवं खलु हे देवानुप्रियौ रत्नद्वीपदेवताया आघातनं=रत्नद्वीप
देवतया स्थापितं वधस्थानम्-अहं खलु हे देवानुप्रियौ ! जम्बूद्वीपात्=जम्बूद्वीपा-
भिधानाद् द्वीपाद् भारताद् वर्षाद्=भरतक्षेत्रात् काकन्दीनगर्या ' आसवाणियए '
अश्ववाणिजकः=अश्वव्यापारी विपुलं ' पणियभांडं ' पणितभाण्डं=विक्रेय वस्तु-
जातम्, आदोय=गृहीत्वा पोतवहनेन लवणसमुद्रम् ' ओवाए ' अवयातः=अवगा-

प्रकार कहा-(एस णं देवाणुप्पिया ! कस्साघयणे तुमं च णं केकओवा इहं
हव्वमागए केणवा इमेयारूवं आवत्ति पाविए ? तएणं से सुलाइयए पुरिसे
मागंदियदारए एवंवयासी-एसणं देवाणुप्पिया ! रयणदीव देवयाए आघ-
यणे अहणं देवाणुप्पिया ! जंबूदीवाओ दीवाओ भारहाओ वासाओ कागं-
दीए आसवाणियाए विपुलं पणिय भंडमायाए पोहवहणेणं लवणसमुद्रं
ओवाए) हे देवानुप्रिय ! 'कस्साघयणे' यह शूली स्थान किसका हैं। तुम
कौन हो ? यहां कहांसे आये हो ? और किसने तुम्हें इस आपत्तिमें डाला
है। उन की इस बात को सुनकर उस शूलारोपित पुरुष ने उन दोनों
माकंदी-दारकों से इस प्रकार कहा-हे देवानुप्रियों ! यह शूली स्थान
रयणादेवीका है, मैं हे देवानुप्रियो ! जंबूद्वीप नाम के द्वीपमें वर्तमान भरत
क्षेत्रस्थ काकंदी नाम की नगरी का निवासी अश्ववणिक्-घोड़ों का
व्यापारी हूँ। मैं वहां से विक्रेयवस्तु समूह को लेकर नौकाद्वारा इस

(तएणं देवाणुप्पिया ! कस्साघयणे तुमं च णं के कओवा इहं हव्वमागए
केणवा इमेयारूवं आवत्ति पाविए ? तएणं से सुलाइयए पुरिसे मागंदियदारए
एवंवयासी-एसणं देवाणुप्पिया ! रयणदीवदेवयाए आघयणे अहणं देवाणु-
प्पिया ! जंबू दीवाओ दीवा-ओ भारहाओ वासाओ कागदीए आसवाणियाए
विपुलं पणिय भंडमायाए पोयवहणेणं लवणसमुद्रं ओयाए)

हे देवानुप्रिय ! आ शूली स्थान कोनूं छे ? तमे कोणु छे ? अही तमे
क्यांथी आव्या छे ? अने कोणु तमारी आवी छालत करी छे ? तेओनी वात
सांलणीने शूली उपर लटकता भाणुसे माकंदीदारकोने आ प्रभाणु कहुं के छे
देवानुप्रियो ! आ शूली-स्थान रयणा देवीनूं छे, हे देवानुप्रियो ! हुं जंबूद्वीप
नामना द्वीपमां विद्यमान भरतक्षेत्रने काकंदी नामनी नगरीने रहीश छुं, हुं
अश्व वणिक्-घोड़ाने व्यापारी-छुं, त्यांथी हुं वेयाणुनी वस्तुओ साथे लधने
नाववडे आ लवण समुद्रमां यात्रा करतो आओ छेतो, (तएणं अहं पोय

હિતવાન । તતઃ સ્વલુ.અહં 'પોત્તયદ્વળચિવત્તીએ' પોત્તયદ્વળચિવત્તી, નૌકાયાં ભગનાયાં
સત્યાં 'નિચ્ચુદ્ધમંડસારે' નિચ્ચુદ્ધિતમાણ્ડસારઃ જલનિમગ્નવસ્તુસારઃ, એકં ફલક-
સ્વખંડમાસાદયામિ । તતઃ સ્વલ્વહં 'ઉચ્ચુજ્જમાણે ૨ ઉદ્ધુધ્યમાનઃ ૨ ઉત્તરન્ ૨
રત્નદ્વીપાન્તે=રત્નદ્વીપસમીપે સ્વલુ 'સંવૃદ્ધે' સંવ્યૂઢ=તીરં પ્રાપ્તઃ । તતઃ સ્વલુ સા
રત્નદ્વીપદેવતા મામ્ 'ઓહિણા' અવધિના=અવધિજ્ઞાનેન પ્રદયતિ, દૃષ્ટ્વા માં ગૃહ્ણતિ,
ગૃહ્ણત્વા મયા સાર્દ્ધં વિપુલાન્ ભોગભોગાન્=શબ્દાદિવિષયાન્ 'શુંજમાણી' શુંજાના
'વિહરદ્' વિહરતિ=આસ્તેસ્મ । તતઃ સ્વલુ સા રત્નદ્વીપદેવતા, અન્યદા કદાચિત્
'અહાલદ્ધુસગંસિ' યથાલઘુસ્વકે યથાપ્રકારકે લઘુસ્વરૂપે સ્તોકમાત્રોઽપરાધે પરિકુપિ-

લવણસમુદ્ર મેં ઉત્તરા (તણં અહં પોયવદ્વળચિવત્તીએ) ભાગ્યવશાત્
મેરી નૌકા હસ સમુદ્ર મેં ટકરા જાને સે ઢૂવગઈ । (નિચ્ચુદ્ધમંડસારે એકં
ફલકસ્વખંડ આસાએમિ) હસ તરહ જિસકા સમસ્ત વસ્તુસાર જલનિમગ્ન હો
ચુકા હૈ એસે સુઝે વહીં પર એક કાષ્ઠફલક પ્રાપ્ત હો ગયા । (તણં અહં
ઉચ્ચુજ્જમાણે ૨ રચનદીવં તેણં સંવૃદ્ધે) ઉસકી મહાયતાસે તૈરતાહુઆમૈં હસ
રત્નદ્વીપકે પાસ આપહુંચા । (તણં સા રચનદીવદેવયા મમં ઓહિણા પાસહ)
હતને મેં ઉસ રત્નદ્વીપદેવી ને સુઝે અપને અવધિજ્ઞાન સે દેશ લિયા-
(પાસિત્તા મમં ગેણ્દહ, ગેણિહત્તા મએ સર્દિં વિપુલાઈં ભોગભોગાઈં શુંજ
માણીં વિહરદ્ તણંસા રચનદીવદેવયા અળગયા કયાઈં અહાલદ્ધુસગંસિ
અવરાહંસિ પરિકુવિયા સમાણી મમં એવાસ્થવં આવત્તિ પાવેદ્ તં ન
ણજ્જઈણં દેવાણુપ્પિયા ! તુમ્હંપિ હમેસિ સરીર ગાણં કા મણ્ણે આવત્તી
મવિસ્મદ્ ?) દેશકર ઉસને સુઝે અપને પાસ રાખ લિયા । રાખકર
મેરે સાથ ઉસને મન ચાહે સ્થૂંચ કાનભોગોંકો ભોગા । કિસી એક

વદ્વળં ચિવત્તીએ) દુર્ભાગ્યથી મારી નાવ આ સમુદ્રમાં અથડાઈને ડૂબી ગઈ.
(નિચ્ચુદ્ધમંડસારે એકં ફલક-સ્વખંડ આસાએમિ) આ રીતે વેચાણની લાધી જ
વસ્તુઓ ત્યારે પાણીમાં ડૂબી ગઈ ત્યારે પાણીમાં એક લાકડું મને મળી
ગયું (તણ અહ ઉચ્ચુજ્જમાણે ૨ રચનદીવં તેણં સંવૃદ્ધે) તેના ઉપર તરતો હું
આ રત્નદ્વીપની પાસે આવી પહોંચ્યો (તણં સા રચનદીવદેવયા મમં
ઓહિણા પાસહ) એટલામાં તે રત્નદ્વીપ દેવીએ મને પોતાના અવધિજ્ઞાનથી જોઈ લીધો.

(પાસિત્તા મમં ગેણ્દહ, ગેણિહત્તા મએ સર્દિં વિપુલાઈં ભોગભોગાઈં શુંજમાણી
વિહરદ્ તણ ના રચનદીવદેવયા અળગયા કયાઈં અહાલદ્ધુસગંસિ અવરાહંસિ પરિ-
કુવિયા સમાણી મમં એવાસ્થવં આવત્તિ પાવેદ્ તં ન ણજ્જતિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! તુમ્હંપિ
હમેસિ સરીરગાણં કામણ્ણે આવત્તી મવિસ્મદ્ ?)

એકને તેણે મને પોતાની પાસે રાખી લીધો અને રાખીને મારી સાથે

ता सती मामेतद्रूपमापत्तिं प्रापयति तन्न ज्ञायते खलु हे देवानुप्रियौ । युवयोरप्यनयोः शरीरयोः का=कीदृशी आपत्तिर्भाविष्यति ?, इति 'मन्ने' मन्ये=चिन्तयामि ।

ततः खलु स शूलाचितपुरुषस्तौ माकन्दिदारकौ एवमादीत्-एष खलु हे देवानुप्रियौ ! पौरस्त्ये वनपण्डे शैलकस्य यक्षस्य यक्षायतने शैलको नाम अश्व-

समय मेरे द्वारा उसका थोड़ा सा अपराध बन गया सो उस थोड़े से अपराध के बन जाने पर वह बहुत अधिक क्रुपित हो गई । क्रुपित होकर उसने इसे फिर इस विपत्ति में डाल दिया है । अतः हे देवानुप्रियों ! तुम दोनों के शरीर की भी कैसी दशा होगी यह कौन जान सकता है-मैं इसीका विचार कर रहा हूँ । (तएणं ते मागंदियदारया तस्स सूलाइयगस्स अंति एयमद्वं सोच्चा णिसम्म बलियतरं भीया जाव संजायभया सूलाइसयं पुरिसं एवं वयासी) इस तरह उस शूलारोपित पुरुष के मुख से इस बात को सुनकर और उसका अच्छी तरह हृदय से विचार कर वे दोनों माकंदी-दारक चरिततर-अत्यंत-भयभीत हो गये यावत् भयत्रस्त होकर उन्होंने फिर उस शूलारोपित पुरुष से इस प्रकार कहा (कहणं देवाणुप्पिया ! अम्हे रयणदीव देवयाए हत्थाओ साहत्थि गित्थरिज्जामो ?) हे देवानुप्रिय ! हम लोग कैसे इस रयणा देवी के हाथ से शीघ्र साक्षात् छूट सकते हैं- (तएणं से सूलाइयए पुरिसे ते मागंदिय० एवं वयासी एसणं देवाणु प्पिया ! पुर

तेणे धंछा मुज्ज काम लोगो लोग्या. कोरि ओर वणते भाराधी सडेज लूल थरि गध. ते भारी सडेज लूलथी पणु अत्यधिक गुस्से थरि गधि अने तेणे त्थार पधी भारी आवी डालत करी छे. ओथी छे देवानुप्रियो ! तभारा शरीरनी पणु शी दशा थरो ? ते कोणु नाणी शके तेम छे हुं अत्थारे ओर विचार करी रह्यो छुं.

(तएणं ते मागंदियदारया तस्स सूलाइयगस्स अंति एयमद्वं सोच्चा णिसम्म बलियतरं भीया जाव संजायभया सूलाइसयं पुरिसं एवं वयासी)

आ शूणी उपर दटकता माणुसना मोथी आ गधी विगत नाणीने तेना उपर भूण न गंलीरताथी विचार करीने तेओ अने माकंदी दारको भूण न-लयलीत थरि गया. यावत् लयत्रस्त थरिने तेओ अनेओ शूणी उपर दटकता माणुसने आ प्रमाणे कहुं के

(कहणं देवाणुप्पिया ! अम्हे रयणदीव देवयाए हत्थाओ साहत्थि गित्थरिज्जामो)

छे देवानुप्रिय ! रयणा देवीना हाथमांथी अमे नदही देवी रीते भुक्त थरि शकीओ ?

रूपधारी यक्षः परिवसति=वर्त्तते । ततः खलु स शैलको यक्षः 'चोदसद्वमुद्दिष्ट-
पुण्णमासिणीसु' चतुर्दश्यष्टमुद्दिष्टपौर्णमासीषु-चतुर्दश्यामष्टम्याम् 'उद्दिष्ट'
त्ति अमावास्यायां पूर्णिमायां च तिथौ 'आगयसमए' आगतसमये=आसन्नीभूता-
वसरे 'पत्तसमए' प्राप्तसमये उपलब्धावसरे साक्षाद्देवावसरे, यथोचितसमयं
सम्प्राप्येत्यर्थः महता महता शब्देन=उच्चैः स्वरेण एव वदति-'कं तारयामि?
कं पालयामि=रक्षयामि?, इति, 'तं' तत् तस्मात् गच्छतं खलु युवां हे देवानुप्रियो!
पौरस्त्यं वनपण्डं, शैलकस्य यक्षस्य 'महरिहं' महार्हां महायोग्यां 'पुष्कच्चणियं'

च्छिमिलले वणसंडे सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे सेलए नामं आ
सखंधारी जक्खे परिवसइ) उन की इस प्रकार की बात सुनकर उस
शूलारोपित पुरुष ने उन भाकंदी दारकों से इस प्रकार कहा । हे देवानु
प्रियो ! पूर्व दिशा की वनपंड में एक शैलकयक्ष का यक्षायतन है ।
उस में अश्वरूप धारी शैलक नामका यक्ष रहता है । (तएणं से सेलए
जक्खे चोदसद्वमुद्दिष्टपुण्णमासिणीसु आगयसमए पत्तसमए महया २
सदेणं एवं वयइ, कं तारयामि, कपालयामि ? तं गच्छह णं तुब्भे देवाणु
प्पिया ! पुरच्छिमिललं वणसंडं सेलगस्स जक्खस्स महरिहं पुष्कच्चणियं
करेह, करित्ता जाणुपायवडिया पंजलिउडा विणएणं पज्जुवासमाणा
चिद्धह, जाहेण सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदेज्जा कं
तारयामि कं पालयामि ? ताहे तुब्भे वयइ अम्हे तारयाहि अम्हे पाल
याहि) वह शैलक यक्ष चतुर्दशी, अष्टमी, अमावस्या एवं पूर्णमासी

(तएण से सुलाइयए पुरिसे ते मागंदिय० एवं वयासी एसगं देवाणुप्पिया !
पुराच्छिमिलले वणसंडे सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे सेलए नामं आसख
धारी जक्खे परिवसइः)

तेज्जोनी आ प्रभाणोनी बात सांखणीने ते शूणी उपर लटकता पुरुषे
भाकंदी दारकेने कहुं के छे देवानुप्रियो ! पूर्व दिशाना वनपंडमां एक शैलक
यक्षनुं यक्षायतन छे. त्यां अश्वरूपधारी शैलक नामे यक्ष रहे छे.

(तएणं से सेलए जक्खे चोदसद्वमुद्दिष्टपुण्णमासिणीसु आगयसमए पत्त
समए महया २ सदेणं एव वयइ, कं तारयामि क पालयामि ? तं गच्छह ण
तुब्भे देवाणुप्पिया ! पुरच्छिमिललं वण संडं सेलगस्स जक्खस्स महरिह पुष्क
च्चणियं करेह, करित्ता जाणुपायवडिया पंजलिउडा विणएणं पज्जुवाममाणा
चिद्धह, जाहेण सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदेज्जा कं तारयामि
कं पालयामि ? ताहे तुब्भे वयइ अम्हे तारयाहि अम्हे पालयाहि)

पुण्यार्चनिकां कुरुतं, कृत्वा जानुपादपतितौ=जानुनीपादौ च भूमौ निधाय विनम्री-
भूतौ पंजलिउडा ' प्राञ्जलिपुटौ-संयोजितकरपुटौ, हस्तौ संयोज्येत्यर्थः ' विण्णणं '
विनयेन=नम्रभावेन ' पज्जुवासमाणा ' पथुपासीनौ=त सेवमानौ तिष्ठतम्, यदा
खलु स शैलको यक्ष आगतसमये=अवसरे समागते प्राप्तसमये=उपलब्धासवरे एवं
वदेत्- ' कं तारयामि कं पालयामि ? ' इति, तदा युवां वदतम्-हे शैलक यक्ष !
आवां तारय, आवां पालय । शैलको ' भे ' युवाभ्यामाराधितो यक्षः ' परं '
समर्थः, स युवां रत्नद्वीपदेवताया हस्तात् ' साहत्थि ' साक्षात् ' णित्थारेज्जा '
निस्तारयिष्यति=पारं नेष्यति, सङ्कटान्मोचयिष्यतीत्यर्थः, अन्यथा=एवमकरणे ' भे '
युवयोः न जानामि अनयोः शरीरयोः का=कीदृशी आपत्तिर्भविष्यति ?, इति
' मन्ने ' मन्ने=अहं चिन्तयामि ॥ सू० ५ ॥

के दिन उचित समय प्राप्त होने पर बड़े जोर से ऐसा कहता है कि
मैं किसको तारुं किसकी रक्षा करूँ ? इस लिये हे देवानुप्रियो !
तुम दोनों पूर्वदिशा संबन्धी वनषड में जाओ और वहाँ उस शैलक
यक्ष की आराधना करो । आराधन करके फिर उस के समक्ष दोनों
घुटनों को और पैरों को टेककर- भूमिपर रखकर- अत्यन्ननमे हुए
बड़े विनय के साथ दोनों हाथों को जोड़ कर उसकी उपासना करने
में लग जाओ । जब वह शैलक यक्ष अवसर आने पर वैसा कहे कि मैं
किसे तारुं किसे रक्षित करूँ ? तो तुम दोनों कहना हे शैलक यक्ष !
हम दोनों को यहाँ से तारों हमारी रक्षा करो । (सेलए भे जक्खे
परं रयण दीव देवयाए हत्थाओ साहत्थि णित्थारेज्जा अण्णहा भे न
याणामि इमेसिं सरीरगाणं का मण्णे आवई भविस्सड) इस तरह तुम

ते शैलक यक्ष औदश, आठम, अभावस्था अने पूनमना दिवसे उचित
समय प्राप्त थतां णहु भोट्थी आ प्रभाण्णे कडे छे के डोने हुं पार पडोयाडुं ?
डोनी हुं रक्षा कइ ? ओटला भाटे छे देवानुप्रियो ! तमे णने पूर्व दिशाना
वनषडमां नल्लो अने त्यां ते शैलक यक्षनी आराधना करे। आराधना करीने
तेनी सामे णने घुटण्णे अने पगे टेकीने घण्णा नम्र शण्डोनां विनयनी
साथे णने हाथ नेडीने तेनी उपासना करवा लागे। न्यारे ते शैलक-यक्ष
समय आवतां आ प्रभाण्णे कडेवा लागे के डोने हुं पार उगाइं अने डोनी
रक्षा कइ ? तयारे तमे णने विनंती करतां कडेने के-डे शैलक यक्ष ! अमे
अनेने अड्डीथी पार उतारे अभरी रक्षा करे।

सेलए भे जक्खे परं रयणदीवदेवयाए हत्थाओ साहत्थि णित्थारेज्जा
अण्णहा भे न याणामि इमेसिं सरीरगाणं का मण्णे आवई भविस्सड)

मूळम्—तएणं ते मागंदिय० तस्स सूलाइयस्स अंतिए
 एयमट्ठं सोच्चा निसम्म सिग्घं चंडं चवलं तुरियं वेइयं
 जेणेव पुरच्छिमिह्ले वणसंडे जेणेव पोक्खरिणि तेणेव उवा०
 पोक्खरिणि ओगाहंति२ जलमज्जणं करेति२ जाइं तत्थ
 उप्पलाइं जाव गेण्हंति२ जेणेव सेलगस्स जक्खस्स जक्खा-
 ययणे तेणेव उ०२ आलोए पणामं करेति२ महरिहं पुप्फ-
 च्चणियं करेति२ जाणुपायवडिया सुस्सूमाणा णमंसमाणा
 पज्जुवासंति, तएणं से सेलए जक्खे आगतसमये पत्तस-
 मए एवं वयासी-कं तारयामि कं पालयामि ?, तएणं ते
 मागंदियदारया उट्ठाए उट्ठेति उट्ठित्ता कयल० एवं वयासी-
 -एवं खलु देवाणुप्पिया ! तुव्भं मए सद्धिं लवणसमुइं
 मज्झं२ वीइवयमणाणं सा रयणदीवदेवया पावा चंडा रुदा
 खुदा साहसिया बहूहिं खरएहि य मउएहि य अणुलोमेहि
 य पडिलोमेहि य सिंगारेहि य कलुणेहि य उवसग्गेहि य
 उवसग्गं करेहिइ, तं जइ णं तुव्भे देवाणुप्पिया ! रयणदी-
 वदेवयाए एयमट्ठं आढाह वा परियाणह वा अवयक्खह वा

दोनों के द्वारा आराधित हुआ वह शैलक यक्ष तुम दोनों के रयणा-
 देवी के हाथ से साक्षात् निस्सारित करवा देगा—अर्थात् उसे के संकट
 से तुम्हें छुड़वा देगा—नही नो कौन कह सकता है कि तुम्हारे शरीर की
 क्या दशा हो। मैं इसी बात का विचार कर रहा हूँ। सूत्र “ ५ ”

आ प्रमाणे तमारा वडे आराधयेडा ते शैलक यक्ष र०णु देवीना लपेट-
 भांथी साक्षात् त ने णनेने भुज्ज करशे. ओटवे के तेना संकटभांथी तमने
 ते छोटावशे. नडितर तमारा शरीरनी शी दशा थशे ? ते ठाणु जाणी शके
 तेम छे. हुं ओ न विचार करी रह्यो छुं. ॥ सूत्र “ ५ ” ॥

तो भो अहं पिट्ठातो विहुणामि, अहणं तुब्भे रयणदीवदेव-
याए एयमहं णो आढाह णो परियाणह णो अवयक्खहतो
भे रयणदीवेदेवया हत्थाओ साहत्थि गित्थारेमि, तएणं ते
मागंदियदारया सेलगं जक्खं एवं वयासी-जणणं देवाणुप्पिया !
वइस्सइ तस्स णं उववायवयणिहेसे चिट्ठिस्सामो, तएणं से
सेलए जक्खे उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमइ२ वेउव्वि-
यसमुग्घाएणं समोहणइ समोहणित्ता संखेज्जाइं जोयणाइं दंडं
निस्सरेइ निस्सरित्ता दोच्चंपि वेउव्वियसमु०२एणं महं आसरूवं
विउव्वइ२ ते मागंदियदारए एवं वयासी-हं भो मागंदिया !
आरुह णं देवाणुप्पिया ! मम पिट्ठंसि, तएणं ते मागंदिय०
हट्ठं सेलगस्स जक्खस्स पणामं करेति२ सेलगस्स पिट्ठिं
दुरूढा, तएणं से सेलए ते मागंदिय० दुरूढे जाणित्ता सत्त-
ट्ठतालप्पसाणमेत्ताइं उड्ढं वेहासं उप्पयति, उप्पइत्ता य
त्ताए उक्किट्ठाए तुरियाए देवगईए लवणसमुदं मज्झंमज्झेणं
जेणेव जंबूदीवे दीवे जेणेव भारहेवासे जेणेव चंपानयरी
तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सू० ६ ॥

टीका—‘तएणं ते’ इत्यादि। ‘तएणं’ ततः खलु तौ माकन्दिकदारकौ
तस्य शूलाचेतस्स्यान्तिके एतमर्थं श्रुत्वा निश्चय्य शीघ्रं, चण्डं=प्रवलं, चपलं,

‘तएणं ते मागंदिय०’ इत्यादि।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (ते मागंदिय दारया) वे दोनों माकंदी
के दारक (तस्स शूलाइयस्स अंतिए एयमहं सोच्चा) उस शूलारोपित

‘तएणं ते मागंदिय’ इत्यादि।

टीकार्थ—(तएणं) त्थारपणी (ते मागंदियदारया) तेजो भने माकंदी दारकेज्ये
(तस्स शूलाइयस्स अंतिए एयमहं सोच्चा) शूली उपर द्रष्टव्यता पुष्पनी वात
हा ७८

ત્વરિતં, 'વેદ્યં' વેગિતં=સવેગં યથાસ્યાત્તથા શીઘ્રાતિશીઘ્રમિત્યર્થઃ યત્રૈવ પૌર-
સ્ત્યં વનપંડં, યત્રૈવ પુષ્કરિણી=ગાપી તત્રૈવોપાગચ્છતઃ, ઉપાગત્ય પુષ્કરિણીમવગા-
હેતે=અન્તઃ પ્રવિશતઃ, અવગાહ્ય જલમઞ્જનં=જલસ્નાનં કુરુતઃ, કૃત્વા યાનિ તત્ર
ઉત્પલાનિ વા પદ્માનિ વા યાવદ્ ગૃહીતઃ, ગૃહીત્વા યત્રૈવ શૈલકસ્ય યક્ષસ્ય યક્ષાય-
તનં તત્રૈવોપાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય 'આલોએ' આલોકે યક્ષદર્શને સતિ પ્રણામં
કુરુતઃ, કૃત્વા મહાર્દ્ધં=મહાયોગ્યાં પુષ્પાર્ચનિકાં કુરુતઃ, કૃત્વા જાનુપાદપતિતૌ=
વિનમ્રકાયૌ 'સુસ્મૃસમાણા' શુશ્રૂપમાણૌ=યક્ષસેવાં કુર્વાણૌ 'ળમંસમાણા' નમ-
સ્યન્તૌ=નમસ્કારં કુર્વાણૌ 'પજ્જુવાસંતિ' પર્યુપાસાતેસ્મ, સેવાં કૃતવન્તૌ । તતઃ
સ્વલુઃ સ શૈલકો યક્ષ આગતસમયે પ્રાપ્તસમયે એવમવાદીત્-'કં તારયામિ કંપાલા-

પુરુષ કે મુખ સેં ઇસ વાત કો સુનકર (નિસમ્મ) ઔર ઉસે અપને
ચિત્ત મેં નિશ્ચિત કર (સિઘ્ધં ચંડં ચવલં તુરિયવેદ્યં જેનેવ પુરચ્છિ-
મિલ્લે વળસંડે જેનેવ પોક્કલરિણી તેનેવ ઉવાગચ્છદ્, ઉવાગચ્છિત્તા
પોક્કલરિણી ઓગાહંતિ, ઓગાહિત્તા જલમઞ્જનં કરેતિ, કરિત્તા જાઈ
તત્થ-ઉપ્પલાઈં જાવ ગેળંતિ, ગેળિહત્તા જેનેવ સેલગસ્સ જક્કલ્લસ્સ જ-
ક્કલાયયણે તેનેવ ઉવાગચ્છંતિ, ઉવાગચ્છિત્તા આલોએ પળામં કરેતિ)
શીઘ્ર હી વહાં સે વહુત જલ્દી ત્વરાયુક્ત વન જલ્દી ૨ દૌડતે હુએ સે
હોકર જહાં વહ પૂર્વ દિશા સંવન્ધી વનપંડ-તથા પુષ્કરિણી થી વહાં
આયે । વહાં આકર ઉન્હોને પુષ્કરિણી મેં અવગાહન ક્રિયા ફિર સ્નાન
ક્રિયા । ફિર ઉસ સે કમલ થે વહાં સે લિયા ઔર લેકર જહાં
શૈલક યક્ષ કા યક્ષાયતન થા ઉસ ઔર ચલદિયે । વહાં પહુંચતે હી
ઉન્હોં ને યક્ષ કે દિલ્લાઈ પડતે નમસ્કાર ક્રિયા । (કરિત્તા મહરિહં

સાંભળીને (નિસમ્મ) અને તેને પોતાના મનમાં ઠસાવીને

(સિઘ્ધં ચંડં ચવલં તુરિયં વેદ્યં જેનેવ પુરચ્છિમિલ્લો વળસંડે જેનેવ પોક્કલ
રિણી તેનેવ ઉવાગચ્છદ્ ઉવાગચ્છિત્તા પોક્કલરિણી ઓગાહંતિ, ઓગાહિત્તા જલ
મઞ્જનં કરેતિ, કરિત્તા જાઈ તત્થ ઉપ્પલાઈં જાવ ગેળંતિ, ગેળિહત્તા જેનેવ સેલગસ્સ
જક્કલ્લસ્સ જક્કલાયયણે તેનેવ ઉવાગચ્છંતિ, ઉવાગચ્છિત્તા આલોએ પળામં કરેતિ)

મત્વરે ત્યાંથી શીઘ્ર ચાલથી દોડતા દોડતા ત્યાં તે પૂર્વ દિશા સંબંધી
વનપંડ તેમજ પુષ્કરિણી હતી ત્યાં પહોંચ્યા. ત્યાં પહોંચીને તેઓ પુષ્કરિણીમાં
ઉતર્યા અને સ્નાન કર્યું. પુષ્કરિણીમાં જોટલાં કમળો ળીલેલાં હતાં તેઓને
લઈ લીધાં અને ત્યાર પછી શૈલક યક્ષના યક્ષાયતન તરફ રવાના થયા. ત્યાં
પહોંચીને તેઓએ યક્ષની સામે જતાં જ નમન કર્યું.

यामि ? ' इति । ततः खलु तौ माकन्दिकदारकौ ' उट्टाए ' उत्थया स्वकीयो-
त्थानशक्त्या ' उट्टेति ' उत्तिष्ठतः, उत्थाय करतलपरिगृहीतं शिरआवर्तं दशनखं
मस्तकेऽञ्जलिं कृत्वा एवमवादिष्टाम्—' आवां तारय, आवां पालय ' इति । ततः
खलु स शैलको यक्षस्तौ माकन्दिकदारकौ एवमवादीत्—एवं खलु हे देवानुप्रियौ ।
युवयो र्मेया सार्द्धं लवणसमुद्रं मध्यमध्येन=अन्तरामार्गेण ' वीइवयमाणानं ' व्यति-

पुष्कवणियं करेति—करित्ता जाणु पायवडिया सुस्सुसमाणा णमंसमाणा
पज्जुवासंति, तएणं से सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं
वयासी—कं तारयामि कं पालयामि तएणं ते मागंदियदारया उट्टाए
उट्टेति उट्टित्ता करयल० एवं वयासी—अम्हे तारयाहिं अम्हे पालयाहि)
नमस्कार कर फिर उन्होंने उस की आराधना—की । आराधन कर के
फिर वे दोनों अपने घुटने और पैर टेक कर उस के चरणों पर पड़ गये ।
इस प्रकार धार २ उस की सेवा करते हुए वे वहां रहने लगे—जब
उचित अवसर प्राप्त हुआ और उस शैलकयक्ष ने ऐसा कहा—कि—
मैं किस को तारू, किस को पार उतारूँ—तो उसी समय उठ कर इन दोनों
माकंदी दारकों ने उस से दोनों हाथ जोड़ कर ऐसा कहा—आप हमें
तारिये हमें पार उतारिये—(तएणं से सेलए जक्खे ते मागंदिय० एवं
वयासी) उस दोनों माकंदी—दारकों की इस धान को सुनकर उस
शैलक यक्ष ने उन से ऐसा कहा— (एवं खलु देवाणुप्पिया ! तुब्भं
मएसद्धिं लवणसमुद्रं मज्झं २ वीइवयमाणानं सा रयणदीवदेवया

(करित्ता महरिहं पुष्कवणियं करेति—करित्ता जाणुपायवडिया सुस्सुसमाणा
णमंसमाणा पज्जुवासंति, तएणं से सेलए जक्खे आगत समए पत्तसमए एवं वयासी
कं तारयामि कं पालयामि तएणं ते मागंदिय दारया उट्टाए उट्टेति उट्टित्ता
करयल० एवं वयासी—अम्हे तारयाहिं अम्हे पालयाहिं)

नमन करीने तेओओ तेनी आराधना करी. आराधना करीने तेओओ अने
जमीन उपर धूटणो टेकीने तेना चरणोमां आणोटी गया. आ रीते पारं धार
तेनी उपासना करतां तेओओ अने त्यां ज रडेया लाग्या. जयारे उचित समय
आव्यो त्यारे शैलक यक्ष ओम कहु—के कोने हुं ताई अने कोने पार उताई ई
तरत ज माकंदी दारको जिला थया अने अने हाथ जेडीने यक्षने विनंती
करवा लाग्या के तमे अभने तारे अने पार उतारे. (तएणं से सेलए जक्खे
से मागंदिय० एवं वयासी) अने माकंदी दारकोनी विनंती सांलणीने शैलक
यक्ष तेओओने कहुं के—

(एवं खलु देवाणुप्पिया तुब्भं मए सद्धिं लवणसमुद्रं मज्झं २ वीइवयमाणानं

व्रजतोः=गच्छतो सतोः सा रत्नद्वीपदेवता पापा=पापिष्ठा चण्डा=कोपशीला,
 रुद्रा=क्रूरा क्षुद्रा=तुच्छस्वभावा साहसिका=अविचारितकारिणी बहुभिः 'खरएहिय'
 खरकैः=कठोरैः, 'मउएहिय' मृदुकैः=सुकोमलैः, 'अणुओमेहिय' अणुलोमैः=
 मनोऽनुकूलैः, 'पडिलोमेहिय' प्रतिलोमैः=मनः प्रतिकूलभूतैश्च 'सिंगारेहिय'
 शृङ्गारैः=कामरागजनकैः 'कलुणेहिय' करुणैः=करुणाजनकैश्च 'उवसग्गेहिय' उप-
 सर्गैः=उपसर्गजनकवचनैः 'उवसग्गं' उपसर्गम्=उत्पातं 'करेहिइ' करिष्यति, तद्
 यदि खलु युवां हे देवानुप्रियो ! रत्नद्वीपदेवताया एतमर्थम् 'आढाहवा' आद्रि-

पावा चंडा रुद्रा खुद्रा साहसिया, बहूहिं खरएहिं य मउएहिं य अणु-
 लोमेहिं य पडिलोमेहिं य सिंगारेहिं य कलुणेहिं य उवसग्गेहिं य
 उवसग्गं करेहिइ) हे देवानुप्रियो ! तुम लोग मेरे साथ लवण समुद्र में
 बीचों बीच के मार्ग से होकर चलो-उस समय वह पापिष्ठ, कोपशील,
 क्रूर, क्षुद्र एवं अविचारित कारिणी रयणा देवी तुम्हारे ऊपर अनेक
 कठोर, सुकोमल, मनोऽनुकूल, मनः प्रतिकूल कामराग जनक एवं करु-
 णोत्पादक ऐसे उपसर्ग वचनों द्वारा उवसर्ग-उत्पात-करेगी । (तं जहणं
 तुव्मे देवाणुप्पिया ! रयणादीव देवयाए एयमट्ठं आढाह वा परियाणह
 वा अवयक्खह वा तो भे अहं पिट्ठातो विहणामि अहणं तुव्मे रयण दीव
 देवयाए एयमट्ठं णो आढाह णो परियाणह णो अवयक्खह तो भे रयण
 दीव देवया हत्थाओ-साहत्थिं गित्थरेमि) सो यदि हे देवानुप्रियो !
 तुम लोग रयणा देवी के इस उपसर्ग रूप अर्थ को आदर की दृष्टि से

णं सा रयणदीवदेवया पावा चंडा रुद्रा खुद्रा साहसिया, बहूहिं खरएहिं य
 मउएहिं य अणुलोहिं य पडिलोमे हिं य सिंगारेहिं य कलुणेहिं य उवसग्गेहिं
 य उवसग्गं करेहिइ)

हे देवानुप्रियो ! भारी साथे लवण समुद्रनी वचनेना मार्गमां थधने
 तमे आलेशो ते वणते ते पापिष्ठ, कोपशील, क्रूर, क्षुद्र आने अविचारितकारिणी
 रयणादेवी धण्णा कठोर, सुकोमल, मनगमता, मनने प्रतिकूल, कामरागने उत्पन्न
 करनारा आने करुणोत्पादक उपसर्ग वचनेना वडे उपसर्ग-उत्पात करेशे.

(तं जहणं तुव्मे देवाणुप्पिया ! रयणदीवदेवयाए एयमट्ठं आढाहवा परि-
 याणहवा अवयक्खहवा तो भे अहं पिट्ठातो विहणामि अहणं तुव्मे रयणदीवदेवयाए
 एयमट्ठं णो आढाह णो परियाणाह णो अवयक्खह तो भे रयणदीवदेवया
 हत्थाओ साहत्थिं गित्थरेमि)

ले हे देवानुप्रियो ! तमे लोको रयणा देवीना आ उपसर्ग रूप अर्थने
 सम्माननी दृष्टिसे लेशो ओटले हे तेना वचनेने तमे सत्कारशे, स्वीकारशे।

येथे तदादरं करिष्यथः, वा=अथवा 'परियाणह वा' परिजानीथः=स्वीकरिष्यथः
वा, अथवा 'अयकखह वा' पश्यथः= अवलोकयिष्यथः 'तो' तदा 'भे' युवा-
महं 'पिद्वाओ' पृष्ठात्=मम पृष्ठभागात् 'विहुणामि' विधुनामि पातयिष्यामि।
अथ खलु यदि युवां रत्नद्वीपदेवताया एतमर्थं नो आद्रियेथे, नो परिजानीथः,
'नो अवयकखह' तां प्रति नो पश्यतः, तद्रूपसर्गं सहिष्येथे इत्यर्थः 'तो' तदा
'भे' युवां रत्नद्वीपदेवताहस्तात् 'साहत्थि' स्वहस्तेन 'णित्थारेमि' निस्तारं-
यामि=पारं नेष्यामि। ततः खलु तौ माकन्किदारकौ शैलकं यक्षमेवमवादिष्टाम्-
यं कञ्चन खलु हे देवानुप्रिय! त्वमाराध्यत्वेन वदिष्यति, यत्खलु 'युवयोरय-
माराध्यः' इति तस्य खलु=तरयैव उपपातनिर्देशे=सेवावचनाज्ञायां 'चिट्ठिस्सामो'
स्थास्यावः किंपुनर्भवतः? भवदाज्ञानुसारेणैव वर्तिष्यावहे इत्यर्थः। ततः खलु स
शैलको यक्षः 'उत्तरपुरत्थिमं' उत्तरपौरस्त्यम् ईशानकोणसम्बन्धिनं 'दिसीभागं'
दिग्भागम् 'अवक्कमइ' अपक्रामति=गच्छति अपक्रम्य वैक्रियसमुद्घातेन समव-
हन्ति, समवहत्य=वैक्रियसमुद्घातं कृत्वा सङ्ख्येयानि योजनानि यावत् सङ्ख्येय-

देखोगे-अर्थात् उन वचनों का आदर करोगे-उन्हें स्वीकार करोगे, उन
पर ध्यान दोगे, तो मैं अपने पृष्ठ भागसे तुम लोगको उतार दूंगा-नीचे
पटक दूंगा-और यदि तुम लोग उस रघणादेवी के इस उपसर्ग रूप अर्थ
का आदर नहीं करोगे, उन्हें स्वीकृत नहीं करोगे, उसकी तरफ नहीं देखोगे
-उसके द्वारा कृत उपसर्गको सहन कर लोगे मैं तुम लोगोंको रघणादेवी
के हाथ से देखते २ छुड़ा दूंगा। (तएणं ते मागंदियदारया सेलगं
जक्खं एवं वयासी-जणं देवाणुप्पिया। बइस्सइ तस्सणं उववायवयणणि-
हेसे चिट्ठिस्सामो, तएणं से सेलए जक्खे उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अव-
क्कमइ, अवक्कमित्ता वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणइ २ संखेजाइं जोय-

अने तेना उपर विचार करेशो तो हुं पोतानी पीठ उपरथी तमने उतारी
पाडीश अने नीचे ड्रेड्री दधिश. अने जे तमे अने रथणुा देवीना उपसर्गं इय
ते वयनोना आदर करेशो नहि, स्वीकारेशो नहि, तेनी तरफ जेशो नहि, ते
जे कंठ पणु उपसर्गं-उत्पात-करे ते तमे अभी देखो तो हुं तमने रथणुा
देवीना हाथभांथी जेतजेतामां मुक्त करावी दधिश.

(तएणं ते मागंदियदारया सेलगं जक्खं एवं वयासी जणं देवाणुप्पिया।
बइस्सइ तस्सणं उववायवयणणिहेसे चिट्ठिस्सामो, तएणं से सेलए जक्खे उत्तर-
पुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमइ अवक्कमित्ता वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणति२

યોજનપરિમિતમિત્યર્થઃ ઢણ્ડ 'નિસ્સરેઈ' નિસ્સારયતિ, નિસ્માર્ય દ્વિતીયમપિવારં
વૈક્રિયસમુદ્વાનેન સમવદન્તિ, સમવદત્ય=દ્વિતીયવારં વૈક્રિયસમુદ્વાતં કૃત્વા એકં
મદત્-અશ્વરૂપં વિકુર્વતિ-અશ્વરૂપસ્ય વિકુર્વાણાં કરોતીત્યર્થઃ, વિકુર્વિત્વા અશ્વરૂપ
કૃત્વા તૌ માકન્દિકદારકૌ એસમવદન્-‘હંમો’ હે દેવાનુપ્રિયો માકન્દિકદારકૌ!

ળાહં દંડં નિસ્સરેઈ, નિસ્સરિત્તા દોઢ્ઢંચપિ વેડવિચસમુ ૦ ૨ એમં મહં
આસરૂવં વિડવ્વઈ, ૨ તે માર્ગદિયદારણ એવં વયાસી) શૈલક યક્ષકી
હસ પ્રકાર કી વાત સુનકર ડન માકદી દારકોં ને ડસ શૈલક યક્ષ સે
ફિર હસ પ્રકાર સે કહા-હે દેવાનુપ્રિય ! આપ જિસકે લિયે હમેં આરા-
ધ્યત્વેન કહેગે-હમ લોગ ડસી કી સેવા કરને મેં ડસી કે વચન માન
ને મેં ઓર ડસી કી આજ્ઞાનુમાર વર્તમાન કરને મેં લગ જાવેગે તો ફિર
આપકી તો વાન હી કયા હૈ । આપ તો હમ સે જૈસે કહેગે હમ લોગ
સર્વથો ડસી કે અનુસાર ચલેગે । હસ કે વાદ વહ શૈલક યક્ષ ઈશાન
કોળ સંબન્ધી દિગ્ભાગ કી ઓર ગયા । વહાં જાકર ડસ ને વૈક્રિય
સમુદ્વાન સે ડત્તર વૈક્રિય કી વિકુર્વણા કી-વિકુર્વણા કર કે ફિર ડસ
ને અપને આત્મપ્રદેશોં કો સંખ્યાત યોજન પર્યંત ઢણ્ડાકોર રૂપ
મેં બાહિર નિકલા-નિકાલ કર કે ફિર ડુવારા મી વૈક્રિય સમુદ્વાત
ક્રિયા ઓર ફિર એક વહે મારી અશ્વરૂપ કી ડસ ને વિકુર્વણા
કી । અશ્વરૂપ બનાકર ફિર વહ ડન માકંદી દારકોં સે બોલા-

સંખેજાઈં જોયળાઈં દંડં નિસ્સરેઈ, નિસ્સરિત્તા દોઢ્ઢંચપિ વેડવિચસમુ ૦ ૨ એમં
મહં આસરૂવં વિડવ્વઈ ૨ તે માર્ગદિય દારણ એવં વયાસી)

શૈલક યક્ષની આ પ્રમાણે વાત સાંભળીને માકુન્દી દારકોએ તેને કહ્યું કે
હે દેવાનુપ્રિય ! તમે અમને જે કોઈને આરાધવાનો હુકમ કરશો, અમે લોકો
તેની સેવા કરવામાં, તેની જ આજ્ઞા સ્વીકારવામાં અને તેની આજ્ઞા પ્રમાણે જ
આચરણ કરવામાં તત્પર થઈ જઈશું. ત્યારે તમારી તો વાત જ શી કહેવી ?
તમે અમને જેમ કહેશો તેમ અમે સંપૂર્ણપણે અનુસરીશું. ત્યારબાદ શૈલક
યક્ષ ઈશાન કોણના દિગ્ ભાગ તરફ ગયો. ત્યાં જઈને તેણે વૈક્રિય સમુદ્વાતથી
ડત્તર વૈક્રિયાની વિકુર્વણા કરી અને વિકુર્વવા કર્યા બાદ તેણે પોતાના આત્મ-
પ્રદેશોને સંખ્યાત યોજન સુધી ઢાકાર રૂપે બહાર કાઢ્યા બહાર કાઢીને તેણે
ખીણ વાર પણ વૈક્રિય સમુદ્વાત કર્યો અને ત્યાર પછી તેણે એક બહુ મોટા
અશ્વરૂપ (ઘોડાના રૂપ) ની વિકુર્વણા કરી અશ્વનું રૂપ બનાવીને તેણે માકંદી
દારકોને કહ્યું કે—

आरोहतं खलु युवां मम पृष्ठे । ततः खलु तौ माकन्दिदारकौ हृष्टपृष्ठौ शैलकस्य
यक्षस्य प्रणामं कुरुतः, कृत्वा शैलकस्य पृष्ठं दूरुढौ पृष्ठं प्रदेशे समारूढौ । ततः
खलु स शैलकस्तौ माकन्दिदारकौ दूरुढौ=स्वपृष्ठारूढौ ज्ञात्वा 'सत्तद्वृत्तालप्यमा-
णमेत्ताइं' सप्ताष्टतालपमाणमात्रान्=सप्ताष्टतालवृक्षपरिमितान् गगनभागान् यावत्
'उड्डुं वेहासं' ऊर्ध्वविहायसि=उच्चैराकाशे 'उप्पयइ' उत्पतति, उप्पइत्ता, उत्पत्य च
तया प्रसिद्धया उत्कृष्टया त्वरितया देवगत्या लवणसमुद्रं मध्यमध्येन यत्रैव
जम्बूद्वीपो द्वीप, यत्रैव भारती वर्षः=भरतक्षेत्रं, यत्रैव चम्पानगरी तत्रैव प्रधार-
यति=गन्तुं प्रवृत्तः ॥ सू० ६ ॥

(हं भो मागंदिया ! आरूह णं देवाणुप्पिया । मम पिट्ठंसि-तएणं ते
मागंदिय० हट्ठ० सेलगस्स जक्खस्स पणामं करेति करित्ता सेल-
गस्स पिट्ठिं दुरूढा, तएणं से सेलए ते मागंदिय० दुरूढे जाणित्ता
सत्तद्वृत्तालप्यमाणमेत्ताइं उड्डुं वेहासं उप्पयइ, उप्पइत्ता य ताए-
उक्किट्ठाए तुरियाए देवगईए लवणसमुद्धं मज्झं मज्झेणं जेणेव जंबूद्वीवे
द्वीवे जेणेव भारहेवासे जेणेव चंपा नगरी तेणेव पहारेत्थ गमणाए) अरे
ओ देवानुप्रिय माकंदी दारको ! तुम दोनों मेरी पीठ पर चढ़ जाओ ।
इस के बाद वे दोनों माकंदी दारक हर्षित एवं संतुष्ट होते हुए प्रणाम
कर उस शैलक यक्ष की पीठ पर आरूढ़ हो गये । जब शैलक यक्ष ने
उन्हे अपनी पीठ पर चढ़ा जाना तो जानकर वह सात आठ ताल वृक्ष
प्रमाण बराबर क्षेत्रमें ऊपर आकाश में उछला । उछलकर फिर वह
अपनी प्रसिद्ध उत्कृष्ट त्वरायुक्त देवगति से लवणसमुद्र के ठीक बीचों

(हं भो मागंदिया ! आरूहणं देवाणुप्पिया । मम पिट्ठंसि-तएणं ते मागं-
दिय० हट्ठ० सेलगस्स जक्खस्स पणामं करेति करित्ता सेलगस्स पिट्ठिं दुरूढा,
तएणं से सेलए ते मागंदिय दुरूढे जाणित्ता सत्तद्वृत्तालप्यमाणमेत्ताइं उड्डुं वेहासं
उप्पयइ, उप्पइत्ता य ताए उक्किट्ठाए तुरियाए देवगईए लवणसमुद्धं मज्झमज्जे
णं जेणेव जंबूद्वीवे द्वीवे जेणेव भारहेवासे जेणेव चंपानगरी तेणेव पहारेत्थगमणाए)

अरे ओ देवानुप्रिय माकंदी दारको ! तमे भारी पीठ उपर जेसी जाओ,
त्यार पंछी माकंदी दारको हर्षित तेभज संतुष्ट यतां प्रणाम करीने शैलक यक्षनी
पीठ उपर जेमी गया । शैलक यक्ष तेओने पोतानी पीठ उपर सवार थछ गयेला
जाणीने ते सात आठ तालवृक्ष प्रमाण बेटला क्षेत्रमां आकाशमां उछल्यो अने
उछलीने ते पोतानी प्रसिद्ध उत्कृष्ट त्वरायुक्त देवगतिथी लवणसमुद्रनी अरोपर

मृत्-तएणं सा रयणदीवदेवया लवणसमुद्रं तिसत्त-
 खुत्तो अणुपरियट्ठइ जं तत्थ तणं वा जाव एडेइ, एडित्ता
 जेणेव पासायवडेंसए तेणेव उवागाच्छइ उवागच्छित्ता ते मार्गं
 दियदारया पासायवडेंसए अपासमाणी जेणेव पुरच्छिमिल्ले
 वणसंडे जाव सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेतिं२ तेसिं
 मार्गंदियदारगाणं कत्थइ सुइं खुइं वा पत्तिं वा अलभमाणी
 जेणेव उत्तरिल्ले एवं चेव पच्चत्थिमिल्ले वि जाव अपासमाणी
 ओहिं पउंजइ पउंजित्ता ते मार्गंदियदारए सेलएणं सद्धिं लव-
 णसमुद्रं मज्झंमज्झेणं वीइवयमाणे पासइ पासित्ता आसुरुत्ता
 असिखेडगं गेण्हइ गेण्हित्ता सत्तट्ठ जाव उप्पयइ उप्पयित्ता
 ताए उक्किट्ठाए जेणेव मार्गंदिय० तेणेव उवा० एवं वयासी-हं
 भो मार्गंदिया० अप्पत्थियपत्थया किण्णं तुब्भे जाणह ममं
 विप्पजहाय सेलएणं जक्खेणं सद्धिं लवणसमुद्रं मज्झं मज्झेणं
 वीइवयमाणा तं एवमवि गए । जइणं तुब्भे ममं अवयक्खह
 तो भे अत्थि जीवियं, अहणं णावयक्खह तो भे इमेणं नीलु-
 प्पलगवल जाव एडेमि, तएणं ते मार्गंदियदारया रयणदीव-
 देवयाए अंतिए एयमट्ठं सो० णिस० अभीया अतत्था अणु-
 त्तिग्गा अक्खुभिया असंभंता रयणदीवदेवयाए एयमट्ठं नो

भीन के मार्ग से चलता हुआ जहां जंबूद्वीप नाम का द्वीप और उसमें
 जहां भग्न क्षेत्र और उसमें भी जहां चंपानगरी श्री उस ओर चल
 दिया ॥ सूत्र ६ ॥

पन्थेना मार्गमांधी पसार यतो न्यां जंबूद्वीप नामे द्वीप तेभन न्यां भरत
 क्षेत्र अने तेभां पञ्च न्यां चंपा नगरी इती ते तरङ्ग रवाना यथे। ॥सूत्र “६”॥

आढांति नो परि० णो अवयक्खंति, आणाढायमाणा अपरि०
 अणवयक्खमाणा सेलएण जक्खेणं सद्धिं लवणसमुद्धं मज्झंम-
 ज्जेणं वीइवयंति, ततेणं सा रयणदीवदेवया ते मागंदिय०
 जाहे नो संचाएइ बहूहिं पडिलोमेहि य उवसग्गोहि य चालित्तए
 वा खोभित्तए वा विपरिणामित्तए वा लोभित्तएवा ताहे सहुरोहिं
 सिंगारेहि य कलुणेहि य उवसग्गोहि य उवसग्गोउं पवत्ता यावि
 होत्था, हं भो मागंदियदारणा ! जइणं तुब्भेहिं देवाणुप्पिया !
 मए सद्धिं हसियाणि य रमियाणि य ललियाणि य कीलि-
 याणि य हिंडियाणि य मोहियाणि य ताहे णं तुब्भे सव्वार्तिं
 अमणेसाणा ममं विप्पजहाय सेलएणं सद्धिं लवणसमुद्धं मज्झं-
 मज्जेणं वीइवयह, तएणं सा रयणदीवदेवया जिणरक्खियस्स
 ममं ओहिणा आभोएइ आभोएत्ता एवं वयासी—णिच्चंपिय णं
 अहं जिणपालियस्स अणिट्ठा५ निच्चं मम जिणपालिए अणिट्ठे
 ५ निच्चंपिय णं अहं जिणरक्खियस्स इट्ठा५ निच्चंपिय णं मम
 जिणरक्खिए इट्ठे५, जइणं ममं जिणपालिए रोयमाणीं कंदमाणीं
 सोयमाणीं तिप्पमाणीं विलवमाणीं णावयक्खइ किण्णं तुमं
 जिणरक्खिया ! ममं रोयमाणिं जाव णावयक्खसि ?, तएणं—
 ' सा पवररयणदीवस्स देवया ओहिणा उ जिणरक्खियस्स मणं ।
 नाऊण वधनिमित्तं उवरि मागंदियदारणां दोषहंषि ॥ १ ॥
 दोसकलिया सलीलयं णाणाविहचुण्णवासमीसं दिव्वं । घाण-
 मण निव्वुइकरं सव्वोउयसुरभिकुसुमवुट्ठिं पमुंचमाणी ॥ २ ॥
 णाणामणिक्कणगरयणघांटियखिंखिणिणेऊरमेहलमूसणरवेणं । दि-

साओ विंदिसाओ पूरयंती वयणमिणं बेति सा साकलुसा ॥३॥
 होल-वसुल-गोल-णाह-दइत-रमण-कंत-सामिय-णिग्घिण
 णिच्छक्क । थिण्ण णिक्खि अकयण्णुय सिढिल भाव निहज्ज
 लुक्ख अकलुण जिणरक्खियं मज्झं हिययरक्खगा ! ॥ ४ ॥ णहु
 जुज्जसि एक्खियं अणाहं अवंधवं तुज्झचलणओवायकारियं उज्झिउ
 महण्णं । गुणसंकर ! अहं तुमं विहूणा ण समत्थावि जीविउं
 खणंपि ॥ ५ ॥ इमस्स उ अणेगझसमगरविविह सावयस-
 याउलधरस्स । रयणागरस्स मज्झे अप्पाणं वहेमि तुज्झं
 पुरओ एहि णियत्ताहि जइसिकुविओ खमाहि एक्कावराहं मे
 ॥ ६ ॥ तुज्झ य विगयधणविमलससिमंडलागारं सस्सिरीयं
 सारयनवकमलकुमुयकुवलयविमलदलनिकरसरिसनिभनयणं व-
 यणं पिवासागयाए सद्धा मे पेच्छिउं जे अवलोएहि ताइओ
 ममं णाह जो ते पच्छामि वयणकमलं ॥ ७ ॥ एवं सप्पणय-
 सरलमहुराइं पुणो२ कलुणाइं वयणाइं जंपमाणी सा पावा
 मग्गओ समण्णेइ पावहियया ॥ ८ ॥ तएणं से जिणरक्खिए
 चलमाणे तेणैव भूसणरवेणं कण्णसुहमणोहरेणं तेहि य सप्प-
 णयसरलमहुरभणिएहिं संजायविणराए रयणदीवस्स देवयाए
 तीसे सुंदरथणजहणवयणकरचरणनयणलावन्नरूवजोव्वण-
 सिरिं च दिव्वं सरभसउवगूहियाइं विव्वोयविलसियाणि य
 विहसिय सकडक्खदिट्ठिनिस्ससियमलियउवललियठियगमणप-
 णयखिज्जियपासाइयाणि य सरमाणे रागमोहियमई अवसे

कम्मवसगए अवयवखति मग्गतो सविलियं, तएणं जिणर-
खियं समुप्पन्नकलुणभावं मच्चुगलत्थल्लणोल्लियमइं अवयवखंतं
तहेवजक्खे य सेलए जाणिऊण सणियं उव्विहति नियग-
पिट्ठाहि विगयसद्धं, तएणं सा रयणदीवदेवया निस्संसा कलुणं
जिणरखियं सकलुसा सेलगपिट्ठाहि ओवयंतदांस ! मओसित्ति
जंपमाणी अप्पत्तं सागरसलिलं गेण्हिय वाहाहिं आरसंतं उड्डं
उव्विहति अंवरतले, ओवयमाणं च मंडलग्गेण पडिच्छित्ता
नीलुप्पलगवलअयसिप्पभासेण असिवरेणं खंडाखंडिं करेति
तत्थ विलवमाणं तस्स य सरसवहियस्स घेतूण अंगमंगाइं सरु
हिराइं उक्खित्तवलि चउदिसि करेति सा पंजली पहिट्ठा ॥ सू०७ ॥

टीका—‘ तएणं सा ’ इत्यादि—ततः खलु सा रत्नद्वीपदेवता लवणसमुद्रं
त्रिसप्तकृत्यः=एकविंशतिवारम् अनुपर्यटति, अनुपर्यट्य यत्तत्र तृणं वा यावत् सर्वं पत्र
काष्ठादिकमपनीय—एकान्ते ‘ एडेइ ’ एडति=प्रक्षिपति, प्रक्षिप्य यत्रैव प्रासादावतं-
सकस्तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य तौ माकन्दिकदारकौ प्रासादावतंसके—अपश्यन्ती

‘ तएणं सा रयणदीवदेवया ’ इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (सा रयणदीवदेवया) उस रयणादेवी ने
(लवण समुद्रं) तिसत्तखुत्तो अणुपरियटति) लवण समुद्र की २१ बार
प्रदक्षिणा की—(जं तत्थं तणं वा जाव एडेइ एडित्ता जेणेव पासायवडें
सए तेणेव उवागच्छति) इस समय में उसे वहां पर जो तृणकाष्ठ पत्र
आदि मिला उस-सबको वहां से हटाके दूर जाकर एकान्त स्थान में
डाल दिया। डालकर फिर वह जहां अपना श्रेष्ठ प्रासाद था वहां आई-

‘ तएणं सा रणदीव देवया ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) त्पारणाइ (सा रयणदीव देवया) ते रयणादेवीने(लवण
समुद्रं ति सत्तखुत्तो अणुपरियटति) लवण समुद्रनी ओक्कीश वार प्रदक्षिणा करी.
(जं तत्थं तणं वा जाव एडेइ एडित्ता जेणेव पासायवडेंसए तेणेव उवागच्छइ)
प्रदक्षिणा करती वणते रयणा देवीने त्यां तृण, काष्ठ पत्र वगेरे जे कंठ
पणु नेवाभां आव्हुं तेने त्यांथी दूर ओकांतभां ईंकी दीधुं. ईंकीने ते पोताना
उत्तम भंडेलाभां आपवी रूही.

यत्रैव पौरस्त्यं वनपण्डं यावत्सर्वतः समन्ताद् मार्गणगवेष्टणं करोति सामान्य विशेषतयाऽन्वेष्टति, कृत्वा तयोर्माकन्दिकदारयोः कुत्रापि 'सुं वा' श्रुतिं वा= वार्त्तां, 'खुं वा' श्रुतिं=तत्सम्बन्धिनीं छिक्कम्, अव्यक्तभाषणं तच्चिह्नं वा, 'पउत्ति वा' प्रवृत्तिं=वृत्तान्तं वा 'अलभमाणी' अलभमाना=अप्राप्नुवन्ती सती यत्रोत्तरीये=उत्तरदिग्भवे वनपण्डे एवमेव=पूर्ववदेव पाश्चात्येऽपि यावद् अपश्यन्ती 'ओहि' अवधिम्-अवधिज्ञानं 'पउजइ' प्रयुनक्ति=व्यापारयति, प्रयुज्य तौ

(उवागच्छित्ता ते मागंदियदारया, पासायवडिंसए अपासमाणी, जेणेव पुरच्छिमिल्ले वणसंडे जाव सव्वओ समन्तामग्गणगवेसणं करेइ करित्ता तेसिं मायंदियदारगाणं कत्थेइ खुं खुं वा पउत्ति वा अलभमाणी जे- भव उत्तरिल्ले वणसंडे एवमेव पच्चत्थिमिल्ले वि जाव अपासमाणी ओहि पउजइ)वहां आकर उसने उसमें माकंदी दारकोंको नहीं देखा-सो इस कारण वह जहां पूर्वदिशा संवन्धी वनपंड था वहां आई वहां आ- कर उसने उनकी सवतरफ चारों ओर तपास की मार्गणा गवेष्टणा की- परन्तु वहां कहीं पर भी माकंदी दारकों की उसे न कोई बात सुनने में आई और न उनकी चिह्नरूप छींक या अव्यक्त भाषण या कोई विशेष चिह्न ही देखने में आया। और न उनकी वहां उसे कोई खबर ही मिली-इस तरह इन सब बातोंको नही प्राप्त करती हुई वह जहां उत्तर दिशा सम्बन्धी वनपंड था वहां इसी तरह जहां पश्चिम दिशा सम्बन्धी वनपंड था वहां आई वहां कहीं पर भी उसे उनकी कोई बात वगैरह सुनने में देखने में जब नहीं आई-तब उसने अपने अवधिज्ञान को

(उवागच्छित्ता ते मागंदियदारया पासायवडिंसए अपासमाणी जेणेव पुरच्छिमिल्ले वणसंडे जाव सव्वओ समन्तामग्गणगवेसणं करेइ करित्ता तेसिं मायंदियदारगाणं कत्थेइ खुं खुं वा पउत्ति वा अलभमाणी जेणेव उत्तरिल्ले वण- संडे एवमेव पच्चत्थिमिल्ले वि जाव अपासमाणी ओहि पउजइ)

त्यां आवीने तेणु भाकंदी दारकेने जेया नहि त्थारे ते पूर्व दिशा तरइ वनपण्डमां पहुँची. त्या तेणु तेज्जानी जेमेर तपास करी, मार्गणु गवेष्टणु करी. पणु भाकंदी दारकेनो पत्तो भज्जे नहि रयणुदेवीने भाकंदी दारकेनी वातथीत पणु सांलगवामां आवी नहि तेमज्जे तेज्जानी डयातीना पणु डोछ चिहो जेमडे छींक अथवा तो धीमेथी वातथीत वगेरे देखाया नहि. आ रीते ते त्यांथी उत्तर दिशा तरइना वनपण्डमां गछ. त्थारपछी पश्चिम दिशाना वन- पण्डमां ते गछ त्यां पणु रयणु देवीने तेज्जानी डोछ पणु वातथीत वगेरे सांलगव नहि त्थारे तेणु पोताना अवधिज्ञाननो उपयोग कर्यो.

माकन्दिकदारकौ शैलकेन साङ्गं लवणसमुद्रं मध्यमध्येन 'वीडवयमाणे' व्यतिव्र-
जन्तौ=गच्छन्तौ पश्यति, दृष्ट्वा 'आसुरत्ता' अशुरुता=शीघ्ररुषिता 'असिखेडगं'
असिखेटकम्, असिश्चखड्गः खेटकश्च फलकः 'ढाल' इति शिद्धः एतयो समाहारे-
असिखेटकम् गृह्णाति, गृहीत्वा 'सत्तट्टनाव' सप्ताष्ट यावत्, सप्ताष्टतालप्रमाणान्
गगनभागान् यावद् ऊर्ध्वं विहायसि उत्पतति, उत्पत्य तथा उत्कृष्टया देवगत्या
यत्रैव माकन्दिकदारकौ तत्रैवोपागच्छति, उपागत्यैवमवादीत्- 'हंभो' हे माकन्दिक
दारकौ ! 'अपत्थियपत्थया' अपार्थितप्रार्थकौ=परणाभिलाषिणौ किं खलु युवां

उपयुक्त किया। (पउंजित्ता ते मागंदियदारए सेलएणं सद्धिं लवणसमुद्रं
मज्झं मज्झेणं वीडवयमाणे पासइ, पासित्ता आसुरत्ता असिखेडगं गे-
णहइ, गेणित्ता सत्त अट्ट जाव उप्पयइ उप्पयित्ता ताए उक्किट्ठाए जेणेव
मागंदिय० तेणेव उवा० २ एवं वयासी-हंभो माकंदिय० अप्पत्थियप-
त्थिया किण्णं तुव्वमे जाणह ममं विप्पजहाय सेलएणं... एवमविगए)
उपयुक्त करके उसने उन माकंदीदारकों को शैलक के साथ लवणसमुद्र
में होकर ठीक बीचों बीच के मार्ग से जाते हुए देखा। देखकर वह क्रोध
से क्रोधित हो गई। उसने उसी समय अपनी तलवार और ढाल उठा
ई। उठाकर वह सात आठ ताल वृक्ष प्रमाण ऊपर की ओर आकाश
में उछली। उछलकर फिर वह उत्कृष्टदेव सम्बन्धी गति से चल कर
जहां वे माकंदी-दारक थे वहां आई। वहां आकर उसने उनसे इस
प्रकार कहा। अरे ओ माकंदि-दारक ! मालूम पड़ता है तुम लोग अप्रा-
र्थित प्रार्थक बन रहे हो-जिसे कोई भी नहीं चाहे वह अप्रार्थित-मृत्यु

(पउंजित्ता ते मागंदियदारए सेलएणं सद्धिं लवणसमुद्रं मज्झं मज्झेणं वीड-
वयमाणो पासइ, पासित्ता, आसुरत्ता आसिखेडगं गेणहइ, गेणित्ता, सत्तअट्ट जाव
उप्पयइ उप्पयित्ता ताए उक्किट्ठाए जेणेव मागंदिय तेणेव उवा० २ एवं वयासी
हं भो माकंदिय० अप्पत्थिय पत्थया किण्णं तुव्वमे जाणह ममं विप्पजहाय सेलएणं
एवमविगए)

उपयोग करीने तेणु माकंदी दारकोने शैलक यक्षनी साथे लवण समुद्रनी
ठीक मध्येना मार्गथी पसार थतां जेया. जेतानी साथे ज ते गुप्से थई गछ.
तेणु तरतज चेतानी ढाल अने तरवार हाथमां लीधी. लछने ते सात आठ
तालवृक्ष जेटलुं आकाशमां जाये उछणी, उछणीने ते उत्कृष्ट देवसंभंधी गतिथी
सत्तरे जयां माकंदी दारको हुना त्यां पछोयी गछ, त्यां पछोयीने तेणु
तेजोने जोग कहुं के अरे ज्यो ! माकंदी दारको ! मने लागे छे के तमे अप्रा-
र्थित प्रार्थक जनी रह्या छे. जेटले के मृत्यु ज जेवी परतु छे के तेने केछ

જાનીય:-યત્ 'મમ' માં ' વિપ્પજહાય ' વિપ્રઠાય=પરિત્યજ્ય શૈલકેન યક્ષેણ સાર્દ્ધે લવણસમુદ્રં મધ્યમધ્યેન ' વીર્યવમાણા ' વ્યતિવ્રજન્તૌ સ્વઃ તદ્ એવમપિ=અનેન-પ્રકારેણ યક્ષપૃષ્ઠાવલમ્બનેન ' ગૅ ' આર્વાં ગતૌ=ગૃહં પ્રાપ્તૌ, એતિ, યુવાં જાનીયઃ તદ્ ભ્રાન્તૌસ્થઃ । યદિ સ્વલુ યુવાં ' મમં ' મામ્ ' અવયક્સહ ' પશ્યતં ' તો ' તદા ' મે ' યુવયોરસ્તિ જીવિતમ્, અથ સ્વલુ માં ન પશ્યતં ' તો ' તદા ' મે ' યુવયોઃ અનેન ' નીલુપ્પલગવલ જાવ ' નીલોત્પલગવલ યાવન્ અતિશ્યામ સુતીક્ષ્ણ સ્વજ્ઞેન શિરશ્ચિહ્નત્વા એકાન્તે એદેમિ=પક્ષિપામિ=દ્વયોરપિ શિરશ્છેત્સ્યામીત્યર્થઃ । તતઃ સ્વલુ તૌ માકન્દિકદારકૌ રત્નદ્વીપદેવતાયા અન્તિફે એતમર્થં શ્રુત્વા નિશમ્ય અમીતૌ અવ્રત્તૌ અનુદ્વિગ્નૌ, અક્ષુઘ્ધૌ અસમ્ભ્રાન્તૌ સન્તૌ રત્નદ્વીપદેવતાયા એતમર્થ

હૈ । ડસ કે ખી તુન ડાહને વાલે હો રહે હો । જો તુમલોગ મુઝે છોડકર યક્ષ શૈલક કે સાથ લવણ સમુદ્ર કે વીચ સે હોકર જા રહે હો । તો વ્કયા ઇસ તરહ કે જાને સે તુમલોગ હમ ઘર પહુંચ ગયે ? યહ માન રહે હો સો યહ તુમ્હારા ઓમ હૈ । (જહણં તુવમે મમં અવયક્સહ તો મે અ-ત્થિજીવિયં અહણં ણાવક્સહ તો મે ઇમેણં નીલુપ્પલગવલજાવએદેમિ) યદિ તુમ મેરી ઓર દેવો-મુઝે ડાહો-તો હી તુમ્હારા જીવન વચ સકતા હૈ-યદિ તુમ મુઝે નહીં ડાહતે હો-મેરી તરફ નહીં દેખતે હો-તો-દેવો ઇસ નીલકમલ તથા મહિષ કે શૃંગકે જૈસે વર્ણવાલી-અતિશ્યામ સુતી-ક્ષ્ણ તલવાર સે મૈં અમી તુમ ડોનોં કે મસ્તક કો છેદકર ડસે એસે સ્થાન મૈં ડાલ દૂંગી કિ જહાં ડસકા પતા મી નહીં લગેગા । (તણં તે માગંદિયદારયો રયણદીવદેવયાણ અન્તિણ એમઢં સો ॥ ણીમ ॥ અમીયા

ઈચ્છતું નથી તેથી મૃત્યુ 'અપ્રાર્થિત' થયું અને તે માકંદી દારકો તેને ઈચ્છનાર થયા કેમકે તમે મને છોડીને યક્ષ શૈલકની સાથે લવણ સમુદ્રની વચ્ચે ધબકે જઈ રહ્યા છો તમે અત્યારે એમ સમજી રહ્યા હશે કે અમે હેમખેમ (સકુશળ) પોતાને ઘેર પહોંચી ગયા છીએ તો તમે ભ્રમમાં છો.

(જહણં તુવમે મમં અવયક્સહ તો મે આત્થિ જીવિયં અહ ણં ણાવયક્સહ તો મે ઇમેણં નીલુપ્પલગવલ જાવ એદેમિ)

જો તમે મને જ ચાહો-મને જ જુઓ-તો તમારા જીવનની સલામતી છે. જો તમે મને ઈચ્છતા નથી, મારી તરફ જોતા નથી તો જુઓ આ નિલકમળ તેમજ લેંડના શિંગડા જેવા રંગની ખૂબ જ શ્યામ રંગવાળી તેજ તરવારથી હું તમારા જાનેનાં માથાં કાપીને એવી જગ્યાએ ફેંકી દઈશ કે તેની કોઈને ખબર પણ પડી શકે નહિ.

(તણં તે માગંદિય દારયા રયણદીવદેવયાણ અન્તિણ એમઢં સો ॥ ણીમ ॥

नो आद्रियेते नो परिजानीतः ' नो अवयक्खन्ति ' नो पश्यतः, ' अणाढायमाणा ' अनाद्रियमानौ=तमर्थं प्रति-आदरं न कुर्वाणौ ' अपरियमाणा ' अपरिजानानौ तमर्थमस्वीकुर्वाणौ ' अणवयक्खमाणा ' तत्संमुखमप्यपश्यन्तौ शैलकेन यक्षेण सार्द्धं लवणसमुद्रं मध्यमध्येन ' वीइवयन्ति ' व्यतिव्रजतः=सुखपूर्वकं गच्छतः । ततः खलु सा रत्नद्वीपदेवता तौ माकन्दिदारकौ यदा नो शक्नोति बहुभिः ' पडिलोमेहिय ' प्रतिलोमैश्च=प्रतिकूलैरुपसर्गैश्चालयितुं वा-क्षोभयितुं वा ' विपरिणामित्तए वा ' विपरिणामयितुं=मनोवृत्तिं परावर्तयितुं ' लोभित्तए वा ' लोभयितुं=लुब्धौ कर्तुं वा

अतत्था अणुन्विग्गा अक्खुभिया असंभंता रयणदीवदेवयाए एयमट्ठ नो आढन्ति, णो परि० णो अवयक्खन्ति अणाढायमाणा अपरि० अणवयक्खमाणा सेलएण जक्खेण सद्धिं लवणसमुद्धं मज्झं मज्झेणं वीइवयन्ति) इस प्रकार वे माकंदी-दारक रयणा देवी के सुख से इस बात को सुन कर और उसे हृदय में अवष्टुत कर भयभीत नहीं हुए त्रस्त नहीं हुए उद्विग्न नहीं हुए क्षुभित नहीं हुए, संभ्रान्त नहीं हुए घबड़ाये नहीं-और न उन्होंने ने रयणा देवी के इस अर्थ को आदर की दृष्टि से देखा न उसे स्वीकार किया, और न उस तरफ लक्ष्य ही दिया । इस तरह उस के बचनों का अनादर करते हुए उन्हें स्वीकार नहीं करते हुए तथा उनकी ओर लक्ष्य नहीं देते हुए वे दोनों उस शैलक यक्ष के साथ लवणसमुद्र के बीच में चलने ही गये ।

(तएणं सा रयणदीवदेवया ते मागंदिय० जाहे णो संचाएन्ति, बहूहिं पडिलोमेहिं य उवसग्गेहिं य चालित्तए वा खोभित्तए वा विप-

अभीया अतत्था अणुन्विग्गा अक्खुभिया असंभंता रयणदीव देवयाए एयमट्ठ नो आढन्ति णो परि० णो अवयक्खन्ति अणाढायमाणा अपरि० अणवयक्खमाणा सेलए जक्खेण सद्धिं लवणसमुद्धं मज्झं मज्झेणं वीइवयन्ति)

माकंदी दारकाये रयणा देवीना मुण्णेशी आ प्रभाणु सांलणीने अने तेने हृदयमां धारणु करीने लय पाभ्या नडि. त्रस्त थया नडि, उद्विग्न थया नडि क्षुभित थया नडीं संभ्रात थया नडि, गलराया नडि अने तेओओ रयणादेवीना अर्थने न तो सन्मानपूवक ज्ञेयो अने न तेनो स्वीकार कर्थो. ते तरइ तेओओ सड्ढ पणु लक्ष्य आभ्युं नडि. लवणु समुद्रनी वन्धे थधने तेओ णंने शैलक यक्षनी साथे पोतानो पंथ कापता न गया.

(तएणं सा रयणदीवदेवया ते मागंदिय० जाहे णो संचाएन्ति, बहूहिं पडिलोमेहिं य उवसग्गेहिं य चालित्तए वा खोभित्तए वा विपरिणामित्तए वा लोभित्तएवा

હિણ્ડિતાનિચ=ઉદ્યાનાદિષુ ભ્રમણાનિ 'મોહિયાણિય' મોહિતાનિ ચ=મોહનાનિ
કામરાગજનરુદ્ધાવભાવાદીનિ કૃતાનિ 'તાહે' તદા-તાદૃશે સમયે એતાદૃશ સુખા-
નુભવાવસ્થાયાં સ્વલુ યુવાં સર્વાણિ=મયા સાર્દ્ધે હસિતાદીનિ 'અણેગમાણા'
અંગણયન્તૌ=અનાદ્રિયમાણૌ 'મમં' માં નિરાધારાં 'વિપ્પજહાય' વિપ્રહાય=પરિત્યજ્ય
શૈલકેન સાર્દ્ધે લવણસમુદ્રં મધ્યમધ્યેન વ્યતિવ્રજથઃ=ગચ્છથઃ । તતઃ સ્વલુ પુનઃ સા
રત્નદ્વીપદેવતા જિનરક્ષિતસ્ય લઘુભ્રાતુઃ 'મણં' મનઃ=અન્તઃ કરણમ્ 'ઓહિણા'
અવધિના અવધિજ્ઞાનેન 'આમોઘ્હ' આમોગયતિ=પશ્યતિ આમોગયિત્વા=દૃષ્ટ્વા-
પ્રથમવદત્-નિત્યમપિ ચ=પૂર્વમપિ સદૈવ ચ અહં જિનપાલિતસ્ય-તવજ્યેષ્ઠભ્રાતુઃ
અનિષ્ટા, અક્રાન્તા, અપ્રિયા અમનોજ્ઞા, અમનોમા=મનઃ પ્રતિકૂલાઽભવમ્, નિત્યં
ચ મમ જિનપાલિતઃ-અનિષ્ટઃ, અક્રાન્તઃ, અપ્રિયઃ, અમનોજ્ઞઃ, અમનોઽમઃ=મનઃ-
સ્વેદજનક આસીત્ । નિત્યમપિ ચ સ્વલુ અહં જિનરક્ષિતસ્ય તવ્વ ઇષ્ટા યાવદ્ મનો-
ઽમા, નિત્યમપિ ચ સ્વલુ મમ જિનરક્ષિતસ્ત્વમ્ ઇષ્ટો યાવદ્ મનોઽમઃ, યદિ સ્વલુ
યથા સાં જિનપાલિતો રુદતીં, ક્રન્દન્તીં=શોકં કુર્વાણાં, 'તિપ્પમાણી' તેપમાનામ્=

લીલાઈંની હૈં, જલાવગાહનાદિ રૂપ નાના પ્રકારની ચેષ્ટાઈંની હૈં,
ઉદ્યાન આદિકોં મેં સાથ ૨ ભ્રમણ કિયા હૈં, તથા કામ રાગ જનક હાવ
ભાવ આદિ ક્રિયાઈંની હૈં તો ફિર કયોં અવ ઉન સવ હસિતાદિ ચેષ્ટા-
ઓંની ઉપેક્ષા કરકે તુમ દોનોં મુઝે નિરાધાર છોડકર શૈલક કે સાથ
લવણ સમુદ્ર કે વીચ સે હોકર ચલે જા રહે હો । હિસ પ્રકાર કહ કર ઉસ
રચણા દેવી ને જિન રક્ષિત કે અન્તઃ કરણ કો અપને અવધિ જ્ઞાન કે
દ્વારા દેસ્વા-દેસ્વ કર વહ ફિર હિસ તરહ કહને લગી-(નિચ્ચંપિ ય ણં
અહં જિનપાલિયસ્સ અણિટ્ઠા ૫, નિચ્ચંમમ જિનપાલિય અણિટ્ઠે-નિચ્ચંપિ
ય ણં અહં જિનરક્ષિયસ્સ ઇટ્ઠા, નિચ્ચંપિ ણં અહં જિનરક્ષિય અણિટ્ઠે ૫,
જહણં મમ્મ જિનપાલિય રોયમાણી, કંદહાણી, સોયમાણી તિપ્પમાણી વિલ-
વમાણી જોવયક્કલ્હ, કિણ્ણં તુમ્મ જિનરક્ષિયા ! મમ્મ રોયમાણી જાવ

વગેરે રૂપ લીલાઓ કરી છે, જલાવગાહન વગેરેની ધણી બાતની ચેષ્ટાઓ કરી
છે, સાથે સાથે ઉદ્યાન વગેરેમાં કર્યા છે તેમજ કામરાગજનક હાવભાવ વગેરેની
ક્રિયાઓ કરી છે ત્યારે હવે શું કામ તે બધી હસિતાદિ ચેષ્ટાઓની ઉપેક્ષા
કરીને મને એકલી નિરાધાર બતાવીને શૈલક યક્ષની સાથે લવણસમુદ્રની
વચ્ચે થઈને બેઠી રહ્યા છે. આ પ્રમાણે કહીને તે રચણા દેવીએ જિનરક્ષિતના
મનને પોતાના અવધિજ્ઞાન વડે બેધુ અને બેધને તે કરી કહેવા લાગી કે-

(નિચ્ચંપિ ય ણં અહં જિનપાલિયસ્સ અણિટ્ઠા ૫ નિચ્ચંમમ જિનપાલિય
અણિટ્ઠે નિચ્ચંપિ ય ણં અહં જિનરક્ષિયસ્સ ઇટ્ઠા નિચ્ચંપિ ય ણં મમ જિનરક્ષિય

વિરહજનિતાર્તઘ્યાનં કુર્વાણાં, વિચ્છપન્તીં=વિલાપં કુર્વાણાં 'ળાવયક્વહ્' ન પશ્યતિ તથા કિં સ્વલુ ત્વમપિ હે જિનરક્ષિત ! માં રુદતીં યાવદ્ વિલપન્તીં 'ળાવયક્વસિ' ન પશ્યસિ ? એવં સા રત્નદ્વીપદેવતા સોપાલમ્ભં વદતિ સ્મેતિ ।

તતઃ સ્વલુ તદનન્તરમ્—અથ પ્રચલિતમાનસં જિનરક્ષિતં વિજ્ઞાય સા યદ્વદતિ ત્તદ્ ગાથાષ્ટકેનાહ—

ળાવયક્વસિ) યહ તો નિશ્ચિત હૈ કિ મેં પહિલે સે જિનપાલિત કે લિયે અનિષ્ટ, અકાન્ત, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ એવં અમનોમ-મનઃ પ્રતિકૂલવહ રહી હું ઓર જિનપાલિત ખી મેરે લિયે સદા અનિષ્ટ' અકાન્ત આદિ રૂપ બના રહ્યા હૈ, મેં તો જિન રક્ષિત કે લિયે હી સદા ઇષ્ટ આદિ રૂપ રહી હું ઓર જિનરક્ષિત મેરે લિયે ઇષ્ટ આદિ રૂપ સદા રહ્યા હૈ તો હે જિન રક્ષિત ! યદિ મુઝ રોતી હુઈ આકન્દન કરતી હુઈ, શોક કરતી હુઈ વિરહ જનિત આર્તઘ્યાન કરતી હુઈ ઓર વિલાપ કરતી હુઈ કી ઓર જિન પાલિત નહીં દેખતા હૈ તો ક્યા તુમ ખી મુઝ રોતી હુઈ યાવત્ વિલાપ કરતી હુઈ કી ઓર નહીં દેખતે હો (તણં સા પવરરયણ-દીવસ્સ દેવયા ઓહિણાં જિનરક્ષિયસ્સ મળં નાઝળં વધનિમિત્તં ઉવરિં માગંદિય દારગાળં દોણંપિ ॥ ૧ ॥) ઇસ તરહ ઉસ રચનાદેવી ને તાને મારતે હુએ જવ કહ્યા તવ જિનરક્ષિત કા મન ચલાયમાન હો ગયા । ઇસ સ્થિતિ મેં જો કુઝ ઉસ ને કહ્યા વહ સૂત્રકાર આઠ ગાથાઓ

ઈટ્ઠે ૫, જહાં મમં જિનપાલિયે રોયમાણી, કંદમાણીં, સોયમાણીં તિપ્પમાણીં, વિલવમાણીં, ળાવયક્વહ્, કિણં તુમં જિનરાક્ષિયયા ! મમ રોયમણિં જાવ ળાવયક્વસિ)

એ વાત તો ચોક્કસ પણે કહી શકાય કે હું, શરૂઆતથી જ જનપાલિતને માટે હંમેશા અનિષ્ટ, અકાંત, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ, અને અમનોમ-મનને પ્રતિકૂળ જ બની રહું છું અને જનપાલિત પણ મારા માટે હંમેશાં અનિષ્ટ, અકાંત વગેરે જ રહ્યા છે. હું તો જનરક્ષિતને માટે હંમેશાં ઇષ્ટ વગેરે રૂપમાં રહી છું અને જનરક્ષિત મારે માટે ઇષ્ટ વગેરે રૂપમાં સદા રહી છે ત્યારે હે જનરક્ષિત ! મને જો રડતી, આક્રંદ કરતી, શોક કરતી, વિરહમાં આર્તઘ્યાન કરતી અને આ રીતે વિલાપ કરતી કે જનપાલિત મારી સામું જોતા નથી તો શું તમે પણ મને રડતી યાવત્ વિલાપ કરતી જોતા નથી.

(તણં સા પવરરયણદીવસ્સ દેવયા ઓહિણાં ૩ જિનરક્ષિયમળં ના ઝળ વધનિમિત્તં ઉવરિં માગંદિય દારગાળં દોણંપિ “ ૧ ” ॥)

રચણા દેવીએ એ પ્રમાણે કટાક્ષ યુક્ત વચનો કહ્યાં ત્યારે જનરક્ષિતનું મન ડગમગવા લાગ્યું. આવી પરિસ્થિતિમાં જે કંઈ તેણે કહ્યું તે સૂત્રકાર આઠ

सा प्रवर रत्नद्वीपस्य देवताऽवधिना तु जिनरक्षितस्य मनः । ज्ञात्वा वधनि-
मित्तम्=मारणार्थम् उपरि माकन्दिदारकयो द्वयोरपि ॥ १ ॥ ' दोसकलिया '
द्वेषकलिता=द्वेषयुक्ता ' सलीलयं ' सलीलं=सक्रीडं ' नानाविहचुण्णवासमीसं '
नानाविधचूर्णवासमिश्रं नानाविधाः चूर्णवासाः=चूर्णगन्धाः-पिष्टगन्धद्रव्याणि,
तैर्मिश्रां=युक्तां दिव्याम् । घ्राणमनोनिर्वृतिकरां=घ्राणमनसोस्तृप्तिकरां तादृगीं
सर्वर्तुकसुरभिक्षुसुमवृष्टिं=सर्वकर्तुसमुत्पन्नसुगन्धितपुण्यवृष्टिं ' पमुंचमाणी ' प्रमुञ्चन्ती
॥ २ ॥ नानामणिकनकरत्नघण्टिकाकिङ्किणीनूपुरमेखलाभूषणरवेण, तत्र-
नानाविधमणिकनकरत्नानां घण्टिकाः, किङ्किण्यः=क्षुद्रघण्टिका । नूपुरं-चरण-
भूषणम्, मेखलाभूषणं=कटिभूषणम्, तेषां रवेण=शब्देन मञ्जुलध्वनिना दिशो
विदिशश्च पूरयन्ती=सशब्दं कुर्वन्ती वचनमिदं=वक्ष्यमाणं ब्रवीति सा सकलुपा=

द्वारा कहते हैं-वह प्रवर रत्न द्वीप की देवता अवधिज्ञान से जिन रक्षित
के मन को जान कर मारने के लिये उन दोनों माकंदी दारकों के ऊपर
(दोस कलिया) विद्वेषवती बन गई (सलीलयं) नाणाविहचुण्णवास
मीसं दिव्यं ! घ्राणमणनिव्वुहकरं सव्वोउयसुरभिक्षुसुमवृष्टिंपमुंच
माणी २) फिर उस ने उन के ऊपर बड़ी भारी लीला के साथ नाना
विधचूर्णवास मिश्रित एवं घ्राण और मन को तृप्ति कारक ऐसी दिव्य
सर्वकर्तु संबन्धी सुरभित कुसुमों की वृष्टि की । (नाणा मणिकणगर-
यण घटियखिखिणिणेऊर मेहलमूसणरवेणं ' दिसाओ विदिसाओ
पूरयन्ती वयणमिणं वेति सा साकलुसाइं) इस के बाद नाना प्रकार के
मणियोंकी, सुवर्णकी एवं रत्नोंकी घण्टिकाओंके क्षुद्र घण्टिकाओंके नूपुरों
के कटिभूषण के शब्द से-मञ्जुल आवाज से दिशाओं एव विदिशाओं

गाथाओ वडे डडे छे-ते प्रवर रत्नद्वीपनी देवता अवधिज्ञानथी अनरक्षितना
मननी वात समज्जने भारी नाभवाना विचारथी तेओ अने माकंदी दारको
उपर (दोसकलिया) द्वेष धरावती थई गई. (सलील यं नाणाविहचुण्णवास-
दिव्यं ! घ्राणमणनिव्वुहकरं सव्वोउय सुरभिक्षुसुमवृष्टिं पमुंचमाणी २) त्पार पछी
तेछे तेओना उपर लारे लीलाओनी साथे धणी जतना सुगंधित वृष्टिअने नाड
तेमज मनने तृप्त करे तेवा द्रव्यो अने अथी ऋतुओना सुगंधित पुष्पोनी वर्षा करी.

(नाणामणिकणगरयणघटियखिखिणिणेऊरमेहलमूसणरवेणं । दिसाओ विदि-
साओ पूरयन्ती वयणमिणं वेति सा साकलुसाइं)

त्पार आठ धणी जतना मणिओनी, सोनानी अने रत्नानी घण्टीओना,
भूषरीओना, आंउरेना, कंदोरेना शब्दथी मञ्जुल आवाजथी दिशाओ तेमज

मयापा ॥ ३ ॥ तथादि-दोष ! = हे मुग्ध !, वसुल = हे सुकुमार ! गोल = हे कठोर !
 हे नाथ ! दयित ! = हे दयालो ! हे प्रिय ! हे रमण ! हे कान्त ! हे स्वामिन् ! हे
 निर्घृण ! हे स्नेहरहित !, निच्छक ! = हे अवसरज्ञानशून्य ! 'थिण' ! हे स्त्यान =
 हे निर्दयहृदय ! 'णिक्किप' निक्कुर ! = हे निष्करुण ! 'अकण्णुय' अकृतज्ञ !
 हे कृतोपकारानभिज्ञ ! हे कृतघ्न ! इत्यर्थः 'सिद्धिलभाव' शिथिलभाव ! = हे मन्द-
 भाव ! 'निल्लज्ज' हे निर्लज्ज ! 'लुक्ख' रुक्ष ! = हे प्रेमशून्य ! 'अकलुण'
 अकल्मष ! = हे निर्दय ! जिनरक्षित ! मम 'हिययरक्खगा' हृदयरक्षक ! = हे प्राण-
 रक्षक ! ॥ ४ ॥ 'न ह्युज्जंसि' नैव युज्यसे नैवार्हसि न योग्योऽसि त्वम् एक-
 फाम्-अनाथां = निराधाराम्, अवान्धवाम् = अन्धायां तव 'चलण ओवायकारियं'
 चरणवपातकारिणं = वाणसेविकां = माम् 'उज्झिउ' = त्यक्तुम्, कथम्भूताम् ? 'अहण्ण'

को वाचालित करती हुई उस पापिनी ने इस प्रकार कहा- (होलवसुल-
 गोलणाह, दइत, प्रिय, रमण, कंत सामिघ, णिग्घण णिच्छक, थिण
 णिक्किव अकण्णुयसिद्धिलभाव निल्लज्ज-लुक्ख, अकलुण जिणक्खिय
 मज्झं हिययरक्खगा ४) होल हे मुग्ध ! वसुल-हे सुकुमार ! गोल-हे
 कठोर ! हे नाथ ! दयित-हे दयालो ! हे प्रिय ! हे रमण, हे कान्त ! हे
 स्वामिन् ! हे निर्घृण-स्नेहरहित ! हे निच्छक-अवसरज्ञान शून्य ! थिण
 हे निर्दयहृदय ! हे निष्कृप ! हे अकृतज्ञ कृतोपकारानभिज्ञ कृतघ्न-हे
 शिथिलभाव ! हे निर्लज्ज ! हे रुक्ष-प्रेमशून्य, हे अकरुण-निर्दय ! जिन-
 रक्षित ! तुम ही मेरे प्राण रक्षक हो अतः- (णहुज्जसि एक्कियं अणाहं
 अयंयं तुज्ज चलण ओवाय कारियं उज्झिउ अहण्णं गुणसंकर ! अहं
 तुमे विहणा ण समत्था वि जीविउं खणं पि ५) तुम्हें मुझ चरण सेविका

विदिशाआने गुणरित करती ते पापीणीओ आ प्रभाणे कहुं—

(होलवसुलगोलणाहदइतप्रिय, रयत, कंत, सामिघ, णिग्घणणिच्छक ! थिणणिक्किव
 अकण्णुय सिद्धिलभाव निल्लज्ज लुक्ख अकलुण जिणरक्खिय मज्झं हिययरक्खगा ४)

होल-हे मुग्ध !, वसुल-हे सुकुमार !, गोल-हे कठोर !, हे नाथ !,
 दयित-हे दयालो ! हे प्रिय ! हे रमण ! हे कान्त ! हे स्वामीन् ! हे निर्घृण !
 स्नेहरहित ! हे निच्छक-अवसर ज्ञान शून्य ! थिण-हे निर्दय हृदय ! हे
 निष्कृप ! हे अकृतज्ञ, इदंला उपकाराने नहि माननारा, कृतघ्न-हे शिथिल-
 भाव ! हे निर्लज्ज ! हे रुक्ष ! हे प्रेमशून्य, हे अकरुण-निर्दय ! जिनरक्षित !
 भाग्य प्रद न्याय तमे न हो. ओहला भाटे—

(ण हुज्जसि एक्कियं अणाहं अयंयं तुज्ज चण्णओवायकारियं उज्झिउ
 अहण्णं गुणसंकर ! अहं तुमे विहणा ण समत्था वि जीविउं खणंपिय)

अधन्याम्=अपूर्णमनोरथाम् । ' गुणसंकर ' गुणसङ्कर=हे गुणसागर ! अहं ' तुमे विहणा ' त्वयोर्विहीना=त्वद्वियुक्ता न समर्थाऽपि जीवितुं क्षणमपि-त्वां विना क्षणमपि न जीविष्यामीत्यर्थः ॥ ५ ॥ पश्य, अधुनैव अहम् ' इमस्स उ ' अस्य तु ' अणेगच्छसमगरविविहसावयसयाकुलगिहस्स ' अनेकक्षपेमकरविविधश्चापदशवा कुलगृहस्य अनेके ज्ञयाः=मत्स्याः, मकराः=ग्राहाः, विविधश्चापदाः=नानाविध-
हिसकजलचरजन्तवः, तेषां शतानि, तैः आकुलं=व्याप्तं गृहम्=अन्तर्भागो यस्य स तस्य रत्नाकरस्य=लवणसमुद्रस्य मध्ये आत्मानं ' वहेमि ' हन्मि=नाशयामि त्वं पुरतः, अतः हे जिनरक्षित ! त्वम् एहि=आगच्छ ' णियत्ताहि ' निवर्त्तस्व पुरतो-
गमनात्, यद्यसि त्वं केनापिकारणेन कुपितः, तर्हि ' खमाहि ' क्षमस्व ' एका वराहं ' एकापराधम्-अज्ञानवशात्संज्ञातमेकमपरार्धमे=मम ॥ ६ ॥ ' तुज्झय ' तव

को असहाय निराधार अकेली छोड़ना योग्य नहीं है । मेरे अभीतक कोई भी मनोरथ पूर्ण नहीं हुए हैं । हे गुणसागर ! मैं तुम्हारे बिना १ एक क्षण भी जीवित नहीं रह सकती हूँ । (इमस्स ३ अणेगच्छसमगर विविह सावय सयाउलघरस्स । रयणागरस्स मज्झे अप्पाणं वहेमि तुज्झ पुरओएहिं नियत्ताहि जइसि कुविओ खमाहि एकावराहंमे ६) देखो मैं इसी समय अनेक प्रकार की-सैकड़ों मछलियों से मगरों से विविध हिंसक जलचर जन्तुओं से व्याप्त हुए अन्तर्भाग वाले इस समुद्रके बीच मैं तुम्हारे देखते २ अपने आपको डाल देती हूँ-अतः हे जिनरक्षिततुम आओ-आगे मत बढो, तुम यदि किसी कारण वश मेरे ऊपर कुपित हो गये हो-तो मेरे अज्ञानवश हुए उस अपराधको क्षमा करो । (तुज्झ

भारा जेवी अरखोनी दान्तीने असहाय, निराधार अने अकेली भूझीने जाता रहेंवुं तभारा जेवाने माटे योग्य कही शक्या नहिं हुं भारी अके पणु धरुं पूरी थरुं नथी. हे गुण सागर ! तभारा वगर अके क्षण पणु हुं लुवी शकुं तेम नथी

(इमस्स उ अणेगच्छसमगरविविहसावयसयाउलघरस्स ! रयणागरस्स मज्झे अप्पाणं वहेमि तुज्झ पुरओएहिं नियत्ताहि जइसि कुविओ खमाहि एकावराहंमे ६)

जुओ, हुं अत्यारे न घण्णी जतनी से कडो भाछलीओ, भगरो, घण्णी जतना हिंमक जणयर प्राण्णीओथी युक्त आ समुद्रनी वच्चे तभारी सामे न हुणी भइं छुं. माटे हे अनरक्षित तमे आवो, आगण जशो नहिं. गमे ते करण्णी जे तमे भारा उपर नाराज थरुं गया-छो तो भारा अज्ञानथी थयेली भूझीने तमे भाइं करो.

ચ 'વિગયઘગવિમલસમિમંડલાગારં' વિગયઘનવિમલશશિમંડલાકારમ્-વિગત-
 ઘનં=વેગરહિતમ્ અનૈવ વિમલં=નિર્મલં શશિમંડલ=ચન્દ્રમંડલં, તસ્યેવાકારઃ=
 આકૃત્યૈત્ય તત્તથોક્તમ્, સસ્તિરીયં' સશ્રીકં=શોભાસમ્પન્નમ્, 'સારયનવકમલ-
 કુમુદ કુવલયવિમલદલનિગરસરિસનિભનયણં' શારદનવકમલકુમુદકુવલય વિમલદલ
 નિકરમદગનિભનમનમ્ તત્ર શારદં=શરતકાલસમુત્પન્નં યન્નવં નૂતનં કમલં=સૂર્ય-
 વિકાગિપદ્મં કુવલય=ચન્દ્રવિકાગિપદ્મં, તેષાં વિમલદલનિકરઃ = નિર્મલદલસમૂહઃ,
 તન્મદગે=તત્તુલ્યે નિભે-નિતરાં દીપ્તિયુક્તે ચ નયને=નેત્રે યસ્મિન્ તત્ તથોક્તમ્,
 પતાદગગ્રોભાસમ્પન્નં 'વયણં' વદનં=મુખમ્, 'પિવાસાગયાણ' પિવાસાગતાયાઃ=
 દર્શનોત્સુક્યેન સમાગતાયાઃ શ્રદ્ધા=ચાઠ્ઠા મે=મમ 'પેચ્છિઠં' પ્રેક્ષિતું=વિલો-
 ક્ષિતુ વર્ત્તને 'જે' યસ્માત્ 'અવલોહિ' અવલોકય=પશ્ય 'તા' તાવત્ 'ઇઓ
 મમ' ઇતોમન=નવાભિપૂર્વ 'ણાહ' હે નાથ ! 'જા' યાવત્=યાવત્કાલં તે=તત્ર
 'પેચ્છામિ' પ્રેક્ષે=પશ્યામિ 'વયણરૂપલં' વદનકમલં=મુખરૂપલમ્, ॥ ૭ ॥

ય વિગય-ઘન-વિમલ-સમિમંડલાગારં સસ્તિરીયં સારય નવકમલ કુમુ-
 દકુવલય-વિમલદલ-નિકરસરિસ-નિભનયણં વયણં પિવાસાગયાણ
 સદ્ધા મે પેચ્છિઠં જે અવલોહિ તાહો મમ ણાહ જા તે પેચ્છામિ વયણ
 કમલં ૭) દર્શનની ઉત્સુકતા સે આઈ હુઈ મેરીઈચ્છા તુમ્હારે મુખની
 દેખવેને કે લિયે હો રહી હૈ । તુમ્હારા વહ મુખ મેઘ રહિત નિર્મલ ચન્દ્રમં-
 ઢલ કે સમાન આકૃતિ વાલા એવં વિશિષ્ટ શોભા સંપન્ન હૈ । ઇસકે દોનોં
 નેત્ર શરતકાલીન નવીન કમલ, કુમુદ, એવં કુવલય કે દલનિકર કે
 સમાન અત્યન્ત દીપ્તિ શાલી હૈ । સૂર્યવિકાશીપદ્મ કા નામ કમલ, ચન્દ્ર
 વિકાશી પદ્મ કા નામ કુવલય હૈ । ઇસલિયે હે નાથ ! ઇસ તરફ તુમ
 મેરી ઓગ દેવો જવનરૂ તુમ મેરી ઓગ દેવતે રહોગે-તવનક મેં તુમ્હારે

(નુમ્મ ય વિગય ઘગવિમલસમિમંડલાગાર સસ્તિરીયં સારય નવ કમલ
 કુમુદ-કુવલય-વિમલદલ-નિકર-સરિસ-નિભનયણં વયણ પિવાસા ગયાણ સદ્ધામે
 પેચ્છિઠં જે અવલોહિ તાહો મમ ણાહ તે પેચ્છામિ વયણરૂપલ ૭)

દર્શનના ઉમંગદાયી પ્રેરણને આવેલી મારી ઈચ્છા તમારા મુખને જોવાની
 યત્ન કરી છે તમારું મુખ મેઘ રહિત નિર્મલ ચન્દ્રમંડળની જેમ આકારવાળું
 અને સરિશય મંદિરું સુષ્ણ છે બંને નેત્રો શરદ-ઋતુના નવીન ઉમંગ, કુમુદ
 અને કુવલયના દલનિકરની જેમ ઘણા શ્રુતિમાન છે. સૂર્ય વિકાશી પદ્મનું નામ
 કમલ, ચન્દ્ર વિકાશી પદ્મનું નામ કુવલય છે. એટલા માટે હે નાથ ! તમે મારી
 તરફ જુઓ. ત્યાં સુધી તમે મારી તરફ જોતા રહેશો ત્યાં સુધી હું પણ
 તમારું મુખપ્રમુખ જોઈ રહું.

एवम्=अनेन पूर्वोक्तप्रकारेण 'सप्पणयसरलमहुराई' सप्पणयसरलमधुराणि-स्नेह-
सहित सुखार्थबोधकानि मधुराणि च पुनः पुनः 'कलुगाई' करुगानि=करुणारस-
जनकानि 'वयणाई' वचनानि 'जंपमाणी' जल्पन्ती सा पापा 'मागओ'
मार्गतः मार्गे इत्यर्थः 'समण्णेइ' समन्वेति=आश्वासच्छति 'पावहियया' पाप-
हृदया=कुटिलान्तःकरणा का रत्नद्वीपदेवता ॥ ७ ॥

ततः खलु स जिनरक्षितश्चलमनास्तनैव भूषणरवेण कर्मसुखदेन मनोहरेण, तथा
तैश्चैव सप्पणयसरसमधुरभणितैः सञ्जाताद्विगुणरागः=कामरागाकृष्टः सन् रत्नद्वीप-
स्या देवतायास्तस्याः सुन्दरस्तनजघनवदनकरचरणनयनलावण्यरूपयौवनश्रियं
च दिव्याम्, तथा 'सरभसउवगूहियाई' सरभसोवगूढितानि=ससम्भ्रमकृताञ्जि-
नानि, यानि च 'विब्बोयविलसियाणिय' विब्बोक विलसितानि=विब्बोकाः=

सुखकमल को देखलूंगी (एवं सप्पणयसरलमहुराई पुणो २ कलुगाई
वयणाई जंपमाणी सा पावमगओ समण्णेइ, पावहियया ८) इस प्रकार
-कुटिलान्तकरणवाली वह रत्नद्वीपदेवता चार २ स्नेह सहित, सुखार्थ
बोधक, मधुर एवं करुणारसजनक वचनों को बोलती हुई मार्ग में उस-
के पीछे २ चलने लगी। (तएणं से जिणरक्खिए चलमणे तेणेव भूम
णरवेणं कण्णसुहमणोहरेणं तेहि य सप्पणयसरलमहुरभणिएहिं
संजाय विणराए रयणदीवस्स देवयाए तीसे सुन्दरथणजहणवयण कर
चरणनयणलावन्नरूपजोव्वणसिरिं च दिव्व सरभसउवगूहियाई विब्बो
य विलसियाणि० य विहसिय सकडक्खदिट्ठि निस्ससिय मलिय उवललिय
ठियगमण पणयखिज्जिय पासाइयाणि य, सरमाणे रागमोहियमई अवसे
कम्मवसगए अवयक्खति मग्गतो सविलियं) इसके बाद कर्णेन्द्रिय को

(एवं सप्पणयसरलमहुराई पुणो २ कलुगाई वयणाई जंपमाणी सा पाव-
मगओ समण्णेइ पावहियया ८)

आ रीते कुटिल हृदयवाणी ते रत्नद्वीप देवता बारंवार स्नेहसहित,
सुखार्थ बोधक मधुर अने कर्ण-रसजनक वचनों कहेती मार्गभां तेने अनु-
सरती आलवा लागी.

(तएणं से जिणरक्खिए चलमणे तेणेव भूषणरवेणं कण्णसुहमणोहरेणं
तेहि य सप्पणयसरलमहुरभणिएहिं संजायविणराए रयणदीवस्स देवयाए
तीसे सुन्दरथणजहण वयणकर-चरण-नयण-लावन्नरूप जाव्व णसिरिं च दिव्वं
सरभसउवगूहियाई विब्बोय विलसियाणि० य विहसिय सकडक्ख दिट्ठि निस्स-
सिय मलिय उवललिय ठियगमण पणयखिज्जिय पासाइयाणि य सरमाणे
रागमोहियमई अवसे कम्मवसगए अवयक्खति मग्गतो सविलियं)

स्त्रीचेष्टा विशेषाः, विलसितानि=नेत्रविकारादि लक्षणानि च 'विहसित्य सकटाक्ष-
दिष्टिनिस्ससियमलिय उवललियठियगमणपणयखिज्जियपासाह्याणि य' विहसित
सकटाक्षदृष्टिनिः श्वसितमञ्जितोपललितस्थितगमनप्रणयखिमित प्रसादितानि च-
विहसितानि=हास्यानि, सकटाक्षदृष्टयः=सर्विकारविलोकनानि, निः श्वसितं=
निः श्वासमोचनम्, मलितं=पुरुषामिलपितमर्दनम्, उपललितानि=क्रीडाविशेष-
रूपाणि, स्थितम्=भवननिवसनादिकम्, गमनं=हसगत्यासञ्चरणम्, प्रणयः=स्नेह,
वचनम्, खिसनं=कामकलहः, प्रसादितं=प्रसन्नतारूपम्, एतानि सर्वाणि च 'सर-
माणे' स्मरन्=पुनः पुनः स्मृतिपथमानयन् 'रागमोहियमई' रागमोहितमतिः=
कामरागमूर्च्छितमतिः, 'अवसे' अवशः=विश्वः कामपराधीनः 'कम्मवसगए'
कर्मवशगतः=कर्मगतिपरवशः सन् असौ जिनरक्षितस्तां 'अवयक्खट' पश्यति
'मग्गओ' मार्गतः पृष्ठतः 'सुविलियं' सत्रीडं=सलज्जं दृष्टयानिन्यर्थः ।

सुख देने वाले और मन को हरण करने वाले उन्हीं भूषणों के जगदों से
तथा उन्हीं सप्रणय सरल मधुर भाषणों से जिसका रागभाव द्वीगुणित
हो गया है ऐसा वह जिनरक्षित चंचल मनवाला बन गया। सो उस
रयणादेवी के दोनों सुन्दरस्तनों की दोनों जघनों की, वदन की दोनों
करोँ की दोनों चरणों की, लावण्य की, रूप एवं यौवन की दिव्य श्री
का तथा उसके ससंभ्रमकृत आलिङ्गनों का, विब्धोक तथा विलासों का,
हास्य का, कटाक्षयुक्तदृष्टि विक्षेप का श्वासमोचन का, पुरुषामिलपित-
मर्दन का, क्रीडा विशेषरूप उपललितों का भवनादिकों में निवास करने
आदि का उसकी हंसकी चालके समान गति का, उसके प्रणयवचनों
का, काम कलह का, उसकी प्रसन्नता का वार २ स्मरण करता हुआ वह
काम राग से मोहित मतिवाला बन गया। इस तरह काम से पराधीन

तार ५४१ कानेने गमता अने मनने आकर्षणारा धरेणुंआना शब्देथी
तेमज प्रणयना सरण मधुर वचनोथी जेने राग-लावणमल्लो वधी गये छे
अथे ते जनरक्षित यंयण मनवाणे थर्ध गये ते रयणा देवीनां जने सुंदर
स्तनोतुं, जघनोतुं, वदनतुं, जने हाथोतुं, जने य. लोतुं, लावण्यतुं, उप तेमज
यौवनतुं, विव्यश्रीतुं, तेना ससंभ्रमकृत आलिङ्गनोतुं, विब्धोकतुं, विलासोतुं,
हास्यतुं, कटाक्षयुक्त दृष्टि विक्षेपतुं, श्वास मोचनतुं, पुरुषामिलपित मर्दनतुं,
क्रीडा विशेष रूप उपलपितोतुं लवनो वगेरेमां रडेवा करवातुं, तेनी हंस जेवी
गतितुं, तेना प्रणयपूषुं वचनोतुं कामकलहंतुं, तेनी प्रसन्नतातुं वारंवार स्मरण
करतो कामरागधी मोहित मतीवाणो थर्ध गये. आ रीते कामवश थयेलो

ततः खलु जिनरक्षितं समुत्पन्नकरुणभावं तां प्रति संजातदयार्द्रहृदयम्, अत एव 'मच्चुगलत्थल्लणोल्लियमइं' मृत्युगलत्थल्लानोदितमतिः, मृत्युना=मृत्युराक्ष-
सेन 'गलत्थल्ला' = कण्ठग्रहणरूपा, तथा नोदिता=स्वदेशगमनवैमुख्यतया मृत्यु-
मुखप्रवेशसंमुखीकृता मतिर्यस्य स तथा तम् 'अवयक्खंतं' तां रत्नद्वीपदेवतां
पश्यन्तं तथैव=तथारूपेणैव यक्षश्च शैलकः 'जाणिऊण' ज्ञात्वा 'सणियं' शनैः
शनैः 'उव्विहइ' उद्विजहाति=उच्छालयति-'नियगपिट्ठाहि' निजकपृष्ठाद्
'विगयसद्धं' विगतश्रद्धं विगता=नष्टा श्रद्धा विश्वासो यक्षवचने यस्य स तम्,
स यक्षस्तं स्वपृष्ठात्पातयासासेत्यर्थः ।

ततः खलु सा रत्नद्वीपदेवता 'निस्संसा' नृशंसा=निर्दया 'कलुणं'
करुणं=दयनीयं जिनरक्षितं 'सकलुसा' सकलुषा=कलुषितहृदया शैलकपृष्ठात्

बना वह विचारा जिनरक्षित अशुभकर्म के चक्कर में पड़कर मार्ग में
चलते २ उसकी ओर बार २ लज्जा सहित देखने लग गया । (तएण
जिणरक्खियं समुत्पन्नकलुणभावं मच्चुगलत्थल्लणोल्लियमइं अवयक्खंतं
तहेव जक्खे य सेलए जाणिऊण सणियं २ उव्विहति नियग पिट्ठाहि विगय
सद्धं) उत्पन्न हुआ है रयणा देवी के प्रति दया भाव जिसको ऐसे उस
जिनरक्षित को कि जिस की मति कंठ पकड़ कर मृत्यु रूपी राक्षस ने
अपने मुख में प्रवेश के सम्मुख कर ली है रयणा देवी की ओर बार २
निहारता हुआ देखकर-जानकर धीरे २ अपनी पीठ पर से अपने वच-
नों में श्रद्धा विहीन जान उछाल दिया । पटक दिया (तएण सा रयण-
दीवदेवया निस्संसा कलुणं जिणरक्खियं सकलुसा सेलगपिट्ठाहि

णियारे) अनरक्षित अशुभ कर्मनी लपेटमा आवीने मार्गमा चलतो आदने
तेनी सामे वारंवार लब्धयुक्त थधने लेवा लाये।

(तएणं जिणरक्खियं समुत्पन्नकलुणभावं मच्चुगलत्थल्लणोल्लियमइं अवयक्खंतं
तहेव जक्खे य सेलए जाणिऊ ण सणियं २ उव्विहति नियग पिट्ठाहि विगयसद्धं)

रयणा देवीना माटे लेना मनमां दया भाव जन्म्यो छे ओवा ते अन-
रक्षितने-डे लेनी मतिनुं गणुं दणावीने मृत्युइपी राक्षसे गणी जवा माटे
पोताना मोंनी सामे करी दीधी छे-रयणादेवीनी तरइ वारंवार लेता जणुने,
तेना (यक्षना) वचनोमां अश्रद्धाणु थध गयेदो समजने धीमे धीमे अन-
रक्षितने यक्षे पोतानी पीठ उपरथी डे'डी दीधो पटडी दीधो।

(तएणं सा रयणादीवदेवया निस्संसा कलुणं जिणरक्खियं सकलुसा सेलग-
पिट्ठाहि ओवयंतं दास ! मओसिति जंपमाणी अप्पत्तं सागरसलिलं गेण्हिय बाहाहिं

‘ओवयं तं’ अवपतन्तम्=समुद्रे पतन्तम्, ‘दास’ हे दास ! हे नीच ! ‘मओमि’ मृतोऽसि त्वम्, इति जल्पन्ती सती ‘अप्पत्तं सागरसलिलं’ अपातं सागरसलिलं समुद्रीरमप्राप्तमेव मध्य एव ‘गेण्हिय वाहार्हि’ गृहीत्वा बाहुभ्याम् । आरसन्तं=सकरुणं रुदन्तं=चीत्कुर्वन्तमित्यर्थः ऊर्ध्वम् ‘उव्विहट्ट’ उच्चिगद्वाति=उच्छालयति अम्बरतले=गगनतले, ‘ओवयमाणं च’ अवपतन्तं च पश्चादयः पतन्तं च ‘मंडलग्गेण’ मण्डलाग्रेण=खड्गेन ‘पडिच्छित्ता’ प्रतिच्छिद्य=छित्त्वा नीलोत्पल गवलासी-प्रकाशेन=अतिशयामेन अमिवरेण=मुतीक्ष्णखड्गेन खण्डाखण्डि=खण्डं-खण्डं करोति

ओवयंतं दास ! मओसिति जपमाणी अप्पत्तं सागरसलिलं गेण्हिय वाहार्हि आरसंतं उड्डं उव्विहति अम्बरतले, ओवयमाणं च मंडलग्गेण पडिच्छित्ता नीलुप्पलगवलअयसिप्पगासेण असिवरेण खंडाखण्डि करेइ तत्थ विलवमाणं तस्स य सरस वहियस्स वेत्तूणअग मंगार्ति सरुहिराइ उक्खित्त वलि चउदिसि करेइ ना पंजली पहिद्धा) इसके बाद नृगंस-हत्यारी-तथो कलुपित हृदयवाली उस रयणादेवीने शैलक यक्ष की पीठ से समुद्र में गिरते हुए जिनरक्षित को जब तक वह समुद्र में नहीं गिर पाया तब तक बीचमें ही अपने दोनों हाथों से पकड़ लिया और कहने लगी हे नीच अब तु भर गयो । इस प्रकार सुनकर सकरुण विनाप-चित्कार-करते हुए उस जिनरक्षित को उसने ऊपर उछाल दिया पश्चात् निचे गिरते समय उसने अपनी तलवार से दो टुकड़े कर दिये । दो टुकड़े करके फिर उसने नीलोत्पल, गवल एवं अतसी के पुष्प के जैसी वर्णवाली तीक्ष्ण तलवार से उसके खंड २ कर दिये । इस तरह

आरसंतं उड्डं उव्विहति अम्बरतले, ओवयमाणं च मंडलग्गेण पडिच्छित्ता नीलुप्पलगवल अयसिप्पगासेण असिवरेण खंडाखण्डि करेइ तत्थ विलवमाणं तस्स य सरस वहियस्स वेत्तूण अगमंगार्ति सरुहिराइ उक्खित्त वलि चउदिसि करेइ पंजली पहिद्धा)

त्यारपणी नृशंस-हत्यारी-तेमज्ज कलुपित हृदयवाणी रयणा देवीणे वेलक यक्षनी पीठ उपरथी जग्गीने समुद्रमां पडता जेथे त्याइ ते समुद्रमां पडे नडि ते पडेलां तेण्णे पोताना जने डाथोथी तेने पकडी लीथो, अने ते कडेवा लागी डे डे नीच । डवे तु मराथो ज्ज समज्ज रयणा देवीनी पात सांलणीने अनरक्षित कश्शु विलाप करवा लाग्यो ते देवीणे ते स्वितीमा ज्ज तेने उपर उछाज्यो. अने त्यारपणी नीचे पडता अनरक्षितना तेण्णे पोतानी तलवारथी जे कडडा करी नाज्या. जे कडडा कर्या जाइ पण तेने नीलोत्पल, गवल अने अतसीना पुण्ण जेवी रंगवाणी तीक्ष्ण तलवारथी तेना शरीरना कडडे कडडा

तत्र 'विलवमाणं' विलवन्तं=विलापं कुर्वन्तमित्यर्थः । तस्य च 'सरसवहियस्म' सर-
सवधितस्य साभिमानं वधं प्रापितस्य 'धेनूण' गृहीत्वा 'अंगमंगाई' अङ्गाङ्गानि
अङ्गोपाङ्गानि=रुचरणमस्तकादीनि सरुधिराणि=रुधिरलिप्तानि 'उक्खित्तवलि'
उत्क्षिप्तवलिम्=आकाशप्रक्षेपणरूप वायसवलि-मिववलि 'चउद्दिस्सि' चतुर्दिक्षु
करोति सा 'पंजली' प्राञ्जलिः=संयोजित करपुटा 'पहिट्ठा' प्रहृष्टा=हर्षितमनस्का
सती घातरूपं स्वाभिलषित कार्यं कृतवतीत्यर्थः ॥ सू० ७ ॥

मूलम्—एवामेव समणाउसो ! जो अरुहं निगंथो वा
निगंथी वा आयरियउवज्झायाणं अंतिए पव्वइए समाणे
पुणरवि साणुस्सए कामभोगे आसायइ पत्थयइ पीहेइ
अभिलसइ से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं४ जाव सं-
सार० अणुपरियट्ठिस्सति, जहा वा से जिणरक्खिए—छलिओ
अवयक्खंतो निरावयक्खो गओ अविग्घेणं । तम्हा पवय-
णसारे निरावयक्खेण भवियव्वं ॥ १ ॥ भोगे अवयक्खंता
पडंति संसारसायरे घोरे । भोगेहि निरावयक्खा तरंति
संसारकंतारं ॥ २ ॥ सू० ८ ॥

टीका—'एवामेव' एवमेव=पूर्वोक्तदृष्टान्तेनैव 'समणाउसो।' हे श्रमणा
अपने घातरूप अभिलषित कार्य को संपन्न करती हुई वह बहुत अधिक
हर्षित हुई । उस रथणादेवी ने साभिमान वध को प्राप्त हुए उस जिन
रक्षित के रुधिर लिप्त अंग उपांगों की चारों दिशाओं में वायस बलि के
जैसी बलिकी और दोनों हाथों को जोड़कर फिर बड़ी आनन्द मग्न
हुई । ॥सू०७॥

'एवामेव समणाउसो' इत्यादि ।

टीकार्थ—(एवामेव) इसी तरह (समणाउसो) हे आयुष्मन्त श्रमणो !

ठरी नाञ्छा. आ रीते पोतानी घातकी छञ्छा पूरी करतां ते अत्यधिक प्रसन्न
थई. ते रथणा देवीअे दोहीथी णरडाअेला ककडे ककडा थयेला अनरक्षितनां
अंजो, उपाणोने सगर्व आर दिशाओभां कागडा वगेरेने भाटे अलि रुपमां
इंकी दीधा. अने पछी णंने छथेने नेडीने ते आनंदमग्न थई गछ. । सूत्र "७॥"

(एवा मेव समणाउसो " इत्यादि ॥

टीकार्थ—(एवामेव) आ प्रभाषे (समणाउसो) हे आयुष्मन्त श्रमणो !

આયુષ્મન્તઃ । યોઽસ્માકં નિર્ગન્થો વા નિર્ગન્થી વા આચાર્યૈર્પાધ્યાયાનામન્તિકે પ્રવ્રજિતઃ સન્ પુનરપિ માનુષ્યકાન્ કામભોગાન્=પૂર્વત્યક્તાન્ ‘ આસાયહ ’ આસા-
દયતિ=સ્વીકરોતિ, ‘ પત્થયહ ’ પ્રાર્થયતે=અપ્રાપ્તાન્ યાચતે, ‘ પીહેહ ’ સ્પૃહયતિ-
‘ અયાચિતં-એવાયં મહ્યં ભોગાન્ દદાતિ તદા સમીચીનં સ્યાત્ ’ इत्यादि रूपां
સ્પૃહાં કરોતિ ‘ અભિલસહ ’ અભિલપતિ=દૃષ્ટાદૃષ્ટશબ્દાદિ-વિષયેષુ વાઙ્છાં કરોતિ,
સ સ્વલુ ઇહ ભવ એવ વહૂનાં શ્રમણાનાં, વહ્નીનાં શ્રમણીનાં, વહૂનાં શ્રાવકાણાં
વહ્નીનાં શ્રાવિકાણાં મધ્યે ‘ જાવ ’ યાવત્-યાવચ્છબ્દેનેદં દૃશ્યમ્ - હીલનીયઃ,
નિન્દનીયઃ, સ્વિસનીયઃ=મર્ત્સનીયઃ, ગર્હણીયઃ, પરિમવનીયઃ=તિસ્સ્ફરણીયો ભવતિ,
પરલોકેઽપિ ચ સ્વલુ આગમિષ્યતિ કાલે વહૂનિ દણ્ડાનિ=કર્ણનાસાચ્છેદનરૂપાણિ
પ્રાપ્નોતિ યાવત્-અનાદિકમ્-અનવદગ્રમ્=અનન્તં, દીર્ઘાધ્વાનં=દીર્ઘપાર્શ્વં, દીર્ઘાદં
વા દીર્ઘકાલિકં ચાતુરન્તસંસારકાન્તારં=ચાતુર્ગતિકસંસારાટ્ક્રીમ્ ‘ અણુપરિયટ્ઠિ-
સ્સહ ’ અણુપર્યટિપ્યતિ=પુનઃ પુનર્ઐમિષ્યતિ, યથા વા સ જિનરક્ષિતઃ । અત્રાર્થે
દૃષ્ટાન્તયોજનાગાથાદ્વયેનાહ—

(જો અમ્હં નિર્ગન્થો વા નિર્ગન્થી વા આચરિય ઉવ્વજ્ઞાયાણં અંતિય પવ્વહ્ણ) જો હમારા નિર્ગન્થ અથવા નિર્ગન્થી જન આચાર્ય તથા ઉપા-
ધ્યાય કે પાસ પ્રવ્રજિત હોતા હુઆ (પુનરવિ માણસય કામભોગે
આસાયહ પત્થયહ, પીહેહ, અભિલસહ) પુન. મનુષ્ય ભવ સંવન્ધી કામ
ભોગો-પૂર્વત્યક્ત વૈષયિક સુખોં કો-સ્વીકાર કર લેતા હૈં ઉનકી ચાહના
કરતા હૈં “ વિના યાચના કિયે હી યહ મેરે નિયે ભોગોં કો દેદેવે તો
અચ્છા હૈં ” ઇસ પ્રકાર કી જો સ્પૃહા ઇચ્છા કરતા હૈં, યા દૃષ્ટાદૃષ્ટ
શબ્દાદિ વિષયોં મેં વાઙ્છા કરતા હૈં (સે ણં ઇહ ભવે ચેવ વહૂણં સમણા-
ણં ૪ જાવ સંસાર ૦ અણુ પરિયટ્ઠિસ્સહ જહાવ સે જિનરક્ષિય છલિઓ

(જો અમ્હં નિર્ગન્થો વા નિર્ગન્થી વા આચરિય ઉવ્વજ્ઞાયાણં અંતિય પવ્વહ્ણ)
જે અમારો નિર્ગન્થ કે નિર્ગન્થી જન આચાર્ય તેમજ ઉપાધ્યાયની પાસે પ્રવ્રજીત થઇને

(પુનરવિ માણસય કામભોગે આસાયહ પત્થયહ, પીહેહ, અભિલસહ)

ફરી તે મનુષ્યભવના કામભોગો-પ્રવ્રજીત થતી વખતે છોડેલા મનુષ્યભવના
વિષમ સુખો-ને સ્વીકારે છે, તે સુખોની ઇચ્છા કરે છે. “ હું વિષય સુખની
એની પસંથી માંગણી કર નહિ ને એની મેળે તે મને વિષમ સુખો આપે
તો કેટલું સારું થાય ” આ રીતે જે સ્પૃહા કરે છે, અથવા તો દૃષ્ટાદૃષ્ટ શબ્દ
વગેરે વિષયોની ઇચ્છા કરે છે

(સે ણં ઇહ ભવે ચેવ વહૂણં સમણાણં ૪ જાવ સંસાર ૦ અણુપરિયટ્ઠિસ્સહ

“ છલિઓ અવયવસ્વંતો, નિરાવયવસ્વો ગઓ અવિગ્ધેણં ।

તમ્હા પવયણસારે, નિરાવયવસ્વેણ ભવિયવ્વં ॥ ૧ ॥

મોગે અવયવસ્વંતા, પડંતિ સંસારસાયરે ઘોરે ।

મોગેહિં નિરાવયવસ્વા, તરંતિ સંસારકંતાર ॥ ૨ ॥ ” ઇતિ ॥

અસ્ય વ્યાખ્યા—છલિતઃ=વશ્ચિતઃ, કઃ ? અવયવસ્વંતો ’ પશ્યન્ રત્નદ્વીપ-
દેવતામ્—અવલોકયન્ જિનરક્ષિતો વિપતારિતઃ । યઃ ‘ નિરાવયવસ્વો ’ અપશ્યકઃ—
તસ્યા દેવતાયા અર્દશકઃ તાં ન દૃષ્ટ્વન્નિત્યર્થઃ, સ જિનપાલિતઃ ગતઃ=ગૃહં પ્રાપ્તઃ
‘ અવિગ્ધેણં ’ અવિદ્ધનેન=નિર્વિદ્ધનતયા, સુખસુખેન સ્વસ્થાનં પ્રાપ્ત વાનિત્યર્થઃ ।
અથોપદેશમાહ—તસ્માત્ કારણાત્ પ્રવચનસારે=ચારિત્રે લબ્ધે સતી ‘ નિરાવયવસ્વેણ ’

અવયવસ્વંતો નિરાવયવસ્વો ગઓ અવિગ્ધે ણં ! તમ્હા પવયણસારે નિરા-
વયવસ્વેણ ભવિયવ્વં) વહુ હસ અવ મેં હી અનેક શ્રમણો અનેકશ્રમણિ
યોં અનેક શ્રાવકોં એવં અનેક શ્રાવિકાઓં કે વીચ મેં હોલનીય હોતાહે,
નિંદનીય હોતા હૈ, વિસનોય હોતા હૈ, તથા પરમવ મેં મી અનેક કર્ણ-
નાસિકાચ્છેદન ઓદિ રૂપ દંડોં કો મોગતા હૈ એસા જીવ અનાદિ
અનન્ત રૂપ હસ દીર્ઘ માર્ગ યા કાલ વાલે ચતુર્ગતિક સંસાર કાન્તાર
મેં પુનઃ પુનઃ શ્રમણ કરેગા । જિન રક્ષિત કા જો હસ વિષય મેં દૃષ્ટાન્ત
દિયા ગયા હૈ ઉસકી યોજના હસ પ્રકાર હૈ—જેસે રચના દેવી કો તરફ
દેખતા હુઆ જિનરક્ષિત ઠગા ગયા—ઔર ઉસકીં તરફ નહીં દેખતા
જિનપાલિત શીઘ્ર અપને ઘર પહુંચ ગયા—હસી તરફ ચારિત્ર કે પ્રાપ્ત
કરછેને પર જો વ્યક્તિ શબ્દોદિ વિષયોં કી વાઙ્છા સે રહિત હોતા હૈ

જહાવ સે જિનરક્ષિત છલિઓ અવયવસ્વંતો નિરાવયવસ્વો ગઓ અવિગ્ધેણં ! તમ્હા
પવયણસારે નિરાવયવસ્વેણ ભવિયવ્વં)

તે આ ભવમાં જ ઘણા શ્રમણો અને શ્રમણીઓ તેમજ ઘણા શ્રાવકો
અને શ્રાવિકાઓની સામે હીલનીય હોય છે, નિંદનીય હોય છે, ખિસનીય હોય
છે. (ભર્ત્સનીય હોય છે.) તિરસ્કાર કરવા યોગ્ય હોય છે, તથા ખીલ જન્મમાં
પણ ઘણા કાન, નાક કપાવવા વગેરે રૂપ સજ્જને ભોગવતો રહે છે. આ ભતનો
ભવ અનાદિ અનંતરૂપ આ દીર્ઘ માર્ગ અથવા કાળવાળા ચતુર્ગતિક સંસાર
કાન્તારમાં વારંવાર શ્રમણ કરશે. અહીં જનરક્ષિત વિશે જે દૃષ્ટાન્ત આપવામાં
આવ્યું છે તેને આ પ્રમાણે સમજવું જોઈએ જેમ રચણા દેવીની તરફ જોતાં
જનરક્ષિત ઠગાયો અને તેની તરફ ન જોતાં જનપાલિત એકદમ પોતાને ઘેર
પહોંચી ગયો તેમજ ચારિત્ર મેળવવા બાદ જે ભોગોની ઈચ્છા

અપશ્યકેન=પ્રાપ્તાપ્રાપ્ત-દૃષ્ટાદૃષ્ટશબ્દાદિ વિષયાણામદર્શકેણ શબ્દાદિવિષયવાચ્છા-
રહિતેનેત્યર્થઃ ભવિતવ્યમ્ , ચારિત્રં મૃદ્ધૌત્વા વિષયવાસનામૃ લેશતોઽપિ મુનિના
મૂર્છાં ન વિદ્યાતવ્યેતિ ભાવઃ ॥ ૧ ॥ અતएव 'ભોગે' ભોગાન્=શબ્દાદિકાન્
'અવ્યયક્ષંતા' પશ્યન્તઃ=વાચ્છન્તો જીવાઃ પન્તિ સંસારસાગરે ધોરે । યે ભોગેષુ
નિરવ્યયલાઃ' અપશ્યતાઃ=વાચ્છારહિતાઃ સન્તિ તે તરન્તિ પારયન્તિ સંસારકાન્તારં
=મવાટવીમ્ ॥ ૨ ॥ સૂ. ૮ ॥

મૂલમ્-તएणं સ્વા રયણદ્વીવદેવયા જેણેવ જિણપાલિए
તેણેવ ઉવાઁ વહૂહિં અણુલોમેહિ ય પઢિલોમેહિ ય સ્વરમ-
હુરસિંગારેહિં કલુણેહિ ય ઉવસમ્મેહિ ય જાહે નો સંચાएइ
ચાલિત્તए વા સ્વોભિઁ વિપ્પઁ તાહે સંતા તંતા પરિતંતા
નિવિવળ્લા સમાણા જામેવ દિસિ પાઉવ્મૂયા તામેવ દિસં
પઢિગયા, તएणં સે સેલए જક્ખે જિણપાલિएણ સાહ લ-
વણસમુદં મઙ્ગમઙ્ગેણં વીયવયइર જેણેવ ચંપાનયરી તેણેવ
ઉવાગચ્છइ ઉવાગચ્છિત્તા ચંપાए તયરીए અગ્ગુજ્ઞાણંસિ
જિણપાલિયં પિટ્ટાતો ઓયારેइ ઓયારિત્તા एવં
વયાસી-एસણં દેવાનુપ્પિયા ! ચંપાનયરી દીસइ ત્તિકદ્ધુ
જિણપાલિયં આપુચ્છइ આપુચ્છિત્તા જામેવ દિસિં પાઉવ્મુए
તામેવ દિસિં પઢિગए ॥ સૂ. ૧ ॥

વહુ હસ સંસાર રૂપ અટવી સે પાર હો જાતા હૈ ઓર જો ઉન્ન અવસ્થા
મેં શબ્દાદિ વિષય ભોગોંકી વાચ્છા કરતા હૈ વહુ સંસાર રૂપ અટવી મેં
હૂવતા રહતા હૈ-પડતા રહતા હૈ । સૂત્ર “ ૮ ”

રાખતો નથી તે આ સંસાર રૂપી અટવીની પાર પહોંચી જાય છે અને જે
શબ્દ વગેરે વિષય-ભોગોની વાચ્છા કરે છે તે સંસાર રૂપી અટવીમાં ફસાઈને
તેમાં જ રૂખતો રહે છે. ॥ સૂત્ર “ ૮ ” ॥

टीका—‘ तएणं सा ’ इत्यादि । ततः खलु तदनन्तरं जिनरक्षितवधानन्तरं सा रत्नद्वीपदेवता यत्रैव जिनपालितस्तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य बहुभिः—अनुलोमैः=अनुकूलैश्च, प्रतिलोमैः=प्रतिकूलैश्च ‘ खरमहुरसिंगारेहिं ’ खरमधुरशृङ्गारैः खरैः=कर्कशैः, मधुरैः=मिष्टैः कर्णसुखदैरित्यर्थः, शृङ्गारैः=शृङ्गाररसोत्पादकैः, करुणैश्च=करुणाजनकैः उपसर्गैरनुकूलरूपैश्च यदा तं नो शक्नोति ‘ चालित्तए वा ’ चालयितुम्=अधीरतामुत्पादयितुम्, ‘ खोमित्तए वा ’ क्षोभयितुं=क्षुब्धं कर्तुम्, विपरिणामित्तए ’ विपरिणमयितुम्=मनः परिणामं परावर्तयितुं न समर्थोऽभूत् तदा सा ‘ संता ’ शान्ता=शिथिला हतोत्साहा, श्रान्ता वा=परिश्रमिता तान्ता=खिन्ना, परितान्ता=सर्वथा खेदमापन्ना ‘ निव्विण्णा ’ निर्दिण्णा=विमनस्का सती यस्या एव दिशः प्रादुर्भूता=समागता तामेव दिशं प्रतिगता=प्रतिनिवृत्ता ।

तएणं सा रयणदीवदेवया जेणेव जिणपालिए तेणेव उवा वच्छइ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (सारयणदीवदेवया) वह रयणा देवी (जेणेव जिणपालिए) जहां जिन पालित था (तेणेव उवागच्छइ) वहां आई (वहूहिं अणुलोमेहिं पडिलोमेहिं खरमहुरसिंगारेहिं कलुणेहिं य उवसग्गेहिं य जाहेनो संचाएहिं चालित्तए वा खोमि० विप्प० ताहे संतातंत्ता परितंता निव्विण्णा समाणा जामेव दिसि पाउ० तामेव दिसं पडिगया) वहां आकर उन से अनेक अनुकूल प्रतिकूल, कर्कश, मधुर-कर्णसुखद-शृंगार रसोत्पादक, एवं करुणारस जनक उपसर्ग वचनों द्वारा उसे चलायमान करने का क्षुभित करने का और उसकी मोनवृत्ति को बदल देने का बहुत प्रयत्न किया परन्तु जब वह उसे चलायमान करने के लिये, क्षुभित करने के लिये एवं उस की मनोवृत्ति बदलने के लिये समर्थ नहीं हो सकी तब हतोत्साह परिश्रमित

तएणं सा रयणदीवदेवया जेणेव जिणपालिए तेणेव उवागच्छइ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) त्थारपणी (सा रयणदीवदेवया) ते रयणा देवी (जेणेव जिणपालिए) जहां उन पालित हुने (तेणेव उवागच्छइ) त्थां आवी.

(वहूहिं अणुलोमेहिं कलुणेहिं य उवसग्गे हिं य जाहे नो संचाएहिं चालित्तए वा खोमि० विप्प ताहे संतातंत्ता परितंता निव्विण्णा समाणा जामेव दिसि पाउ० तामेव दिसं पडिगया)

त्थां आवीने धणा अनुकूल, प्रतिकूल, कर्कश, मधुर, कर्णसुखद शृंगार रसोत्पादक, अने कण्ठा रसजनक उपसर्ग वचनो वडे तेने चोताना निश्चयथी अलित करवाना क्षुलित करवाना अने तेनी मनोवृत्तिने डेरवी नाभवाना भूणज

તતઃ સ્વલુ સ શૈલકો યક્ષો જિનપાલિતેન સાર્દ્ધં લવણસમુદ્રં મધ્યમધ્યેન
'વીઙ્વયહ વ્યતિવ્રજતિ=ગચ્છતિ, વ્યતિવ્રજ્ય યત્રૈવ ચમ્પાનગરી તત્રૈવોપાગચ્છતિ,
ઉપાગત્ય ચમ્પાયા નગરી 'અગ્ગુજ્જાણંસિ' અગ્રોધાને=મુખ્યોધાને જિનપાલિતં
પૃષ્ઠાત્ અવતારયતિ, અવતાર્ય-એવમવદત્-એવા=પુરોવર્તિની સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિય !
ચમ્પાનગરી દૃશ્યતે, इति कृत्वा=इत्युक्त्वा જિનપાલિતમ્ 'આપુચ્છહ' આપૃચ્છતિ=
તદનુજ્ઞાં ગૃહ્ણતિ, આપૃચ્છય યસ્યા એવ દિશઃ પ્રાદુર્ભૂતસ્તામેવ દિશં પ્રતિગતઃ । સૂ. ૦૧॥

ગિવ્ર, પરિતાન્ત એવં વિમનસ્ક હોતા હુઈ વહ જિસ દિશા સે આઈ થી
ઉસી દિશા કી તરફ ચલી ગઈ । (તણ સે સેલણ જક્લે જિણપાલિણ
સદ્ધિ લવણસમુદ્દં મજ્ઞં મજ્ઞેણં વીઙ્વયહ ૨ જેણેવ ચંપા નયરી તેણેવ
ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા ચંપાણ નયરીણ અગ્ગુજ્જાણંસિ જિણપાલિયં
પિટ્ઠાઓ ઓયારેહ, ઓયરિત્તા એવં વયાસી-એસણં દેવાણુપ્પિયા ! દીસહ
ત્તિકદ્દુ જિનપાલિયં આપુચ્છહ આપુચ્છિત્તા જામેવ દિસિં પાઝઞ્મૂણ
તામેવ દિસિં પડિગણ) હસ કે વાદ વહ શૈલક યક્ષ લવણ સમુદ્ર કે
ઘીચ મેં ચલને લગા ઓર ચલ કર જહાં ચંપા નગરી થી-વહાં આ પહુંચા
આકર કે ઉસને ચંપા નગરી કે પ્રધાન વગીચે મેં જિન પાલિન કો અપની
પીઠ પર સે ઉતાર દિયા । ઉતાર કરકે ફિર ઉસને ઉમ સે હસ પ્રકાર
કહા-હે દેવાનુપ્રિય ! યહ ચંપા નગરી દિસલાઈ દેતી હૈ । એસા કહ કર
ફિર ઉસને જિનપાલિન સે પૂછા-ઓર પૂછ કર વહ જિસ દિશા સે
પ્રકટ હુઆ થા-ઉસી દિશા કી ઓર વહાં સે ચલા ગયા । સૂત્ર ॥ ૧ ॥

પ્રયત્નો કર્યા પણ તે ત્યાં ફાવી નહિ. છેવટે તે હતાશ, થાકેલી, ખિન્ન, પરિ-
તાંત અને વિમનસ્ક થઇને તે જે દિશા તરફથી આવી હતી તે જ દિશા તરફ
પાછી જતી રહી

(તણ સે સેલણ જક્લે જિણપાલિણ સદ્ધિ લવણસમુદ્દં મજ્ઞં મજ્ઞેણં વીઙ્-
વયટ ૨ જેણેવ ચંપાનયરી તેણેવ ઉવાગચ્છહ, ઉવાગચ્છિત્તા ચંપાણ નયરીણ અગ્ગુ-
જ્જાણંસિ જિણપાલિયં પિટ્ઠાઓ ઓયારેહ, ઓયરિત્તા એવં વયાસી એસણં દેવાણુ-
પ્પિયા ! ચંપાનયરી દીસહ ત્તિકદ્દુ જિનપાલિયં આપુચ્છહ આપુચ્છિત્તા જામેવ દિસિં
પાઝઞ્મૂણ નામેવ દિસિં પડિગણ)

ત્યાર બાદ તે શૈલક યક્ષ લવણ સમુદ્રની વચ્ચે થઇને આગળ વધતો જ
રહ્યો. અને અતે ત્યાં ચંપા નગરી હતી ત્યાં પહોંચ્યો. ત્યાં પહોંચીને ચંપા
નગરીના પ્રધાન ઉદ્યાનમાં જીનપાલિતને પોતાની પીઠ ઉપરથી નીચે ઉતારી
દીધો, ઉતારીને તેણે જીનપાલિતને આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિય ! આ સામે
ચંપા નગરી દેખાય છે. ત્યાંબાદ યક્ષ જીનપાલિતને જવા માટે પૂછ્યું અને
પૂછીને તે જે દિશા તરફથી આવ્યો હતો તે જ દિશા તરફ પાછો જતો રહ્યો. ॥ સૂ. ૦૬ ॥

मूलम्—तएणं से जिणपालिए चंपं अणुपविसइ, अणुप-
विसित्ता जेणेव सए गिहे जेणेव अम्मापियरो तेणेव उवा-
गच्छइ, उवागच्छित्ता अम्मापिऊणं रोयमाणे जाव विल-
वमाणे जिणरक्खियवावत्तिं निवेदेइ, तएणं जिणपालिए
अम्मापियरो मित्तणाइं जाव परियणेणं सद्धिं रोयमाणा
बहूइं लोइयाइं मयकिच्चाइं करेति करित्ता कालेणं विगय-
सोया जाया, तएणं जिणपालियं अन्नया कयाइं सुहासण-
वरगतं अम्मापियरो एवं वयासी—कहण्णं पुत्ता ! जिणर-
क्खिए कालगए ?, तएणं से जिणपालिए अम्मापिऊणं
लवणसमुद्दोत्तारं च कालियवायसमुत्थणं पोतवहणविवत्तिं
च फलहखंडआसायणं च रयणदीवुत्तारं च रयणदीवदेवया
गिण्हणं च भोगविभूइं च रयणदीवदेवयाए आघायणं च
सूलाइयपुरिसदरिसणं च सेलगजक्खआरुहणं च रयणदी-
वदेवया उवत्तगं च जिणरक्खियविवत्तिं च लवणसमुद्दउ-
त्तरणं च चंपागमणं च सेलगजक्खआपुच्छणं च जहाभूय-
मवितहमसंदिद्धं परिकहेइ, तएणं से जिणपालिए जाव
अप्पसोगे जाव त्रिपुलाइं भोगभांगाइं भुंजमाणे विहरइ ।
तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे० समोसढे, धम्मं सोच्चा
पव्वइंए एक्कारसंगवी मासिकयाएणं सोहम्मं कप्पे दो
सागरोवमे, महाविदेहे सिज्झिहिइ । एवामेव समणाउसो !
जाव माणुस्सए कामभोए णो पुणरविआत्तायइ से णं जाव
वीइवइस्सइ जहा दा से जिणपालिए । एवं खलु जंबू !

समणेणं भगवया सहावीरेणं नवमस्स नायज्झयणस्स अय-
मट्ठे पणत्ते त्तिवेमि ॥ सू० ९ ॥

॥ नवमं अज्झयणं समत्तं ॥

टीका—‘ तएणं जिणपालिए ’ इत्यादि । ततः खलु जिनपालितश्चम्पामनु-
प्रविशति, अनुप्रविश्य यत्रैव स्वकं गृहं यत्रैव अम्मापितरौ तत्रैवोपागच्छति,
उपागत्य अम्मापित्रोः समीपे रुदन् यावद् विवृण्वन्=विलापं कुर्वन् जिणरक्षितव्या-
पत्ति=जिणरक्षितमरणं निवेदयति=कथयति, ततः खलु स जिनपालिताऽम्मा
पितरौ च मित्रज्ञातियावत्परिजनेन सार्द्धं रुदन्तः सर्वे बहूनि लोकिणानि मृतकृत्यानि

‘ तएणं से जिण पालिए ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (से जिणपालिए चंपं अणुपविसइ, वह
जिन पालित चंपा नगरी में अनुप्रविष्ट हुआ । (अणुपविसित्ता जेणेव
सए गेहे जेणेव अम्मा पियरो तेणेव उवागच्छइ) प्रविष्ट होकर वह जहाँ
अपना घर और उस में भी जहाँ अपने माता पिता थे वहाँ गया ।
(उवागच्छित्ता अम्मापिऊणं रोयमाणे जाव विलवमाणे जिणरक्खिय
वावत्ति निवेदेइ, तएण जिणपालिए अम्मापितरो मित्तणाइ जाव परि-
यणेण सद्धि रोयमाणा बहूहि लोइयाइं मयक्किच्चाइं करेति) वह जाकर
उस ने रोते हुए यावत् विलाप करते हुए माता पिता से जिनरक्षित
की मृत्यु हो जानेके समाचार कहे । इस के बाद रोते हुए उस जिनपा-

‘ तएणं से जिणपालिए ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तएणं) त्थारणाइ (से जिणपालिए चंपं अणुपविसइ) अनु-
पालित चंपा नगरीमां गये।

(अणुपविसित्ता जेणेव सए गेहे जेणेव अम्मापियरो तेणेव उवागच्छइ)

त्थां ज्जधने ज्ज्या तेनुं घर अने तेमां पणु ज्ज्यां तेना मातापिता इत्ता
त्थां पडेअथे।

(उवागच्छित्ता अम्मापिऊणं रोयमाणे जाव विलवमाणे जिणरक्खियवावत्ति
निवेदेइ, तएणं जिणपालिए अम्मापितरो मित्तणाइ जाव परियणेणं सद्धि रोयमाणा
बहूहि लोइयाइं मम किच्चाइं करेति)

त्थां तेणु २इत्तां यावत् विलाप इत्तां पोताना मातापिताने अनरक्षितना
मृत्युना समाचार कइया। त्थारपछी अनपालित अने मातापिताओअे २इत्तां
मित्रज्ञाति यावत् परिजनोने बेगा करीने भरणु पछीनी ज्जधी विधिओ पूरी

कुर्वन्ति, कृत्वा कालेन=कतिययदिवसानन्तरेण विगतशोकाः=शोकरहिता जाताः ।
ततः खलु जिनपालितम् अन्यदा कदाचित् सुखासनवरगतं=सुखोपविष्टम् अम्मा-
पितरौ एवमवादिष्टाम्-कथं=केन प्रकारेण खलु हे पुत्र । जिनरक्षितः कालगतः=
मृतः ? ततः खलु स जिनपालिताऽम्मापित्रोः-लवणसमुद्रोत्तारं च, कालिकवात-
समुत्थानं, पोतवहनव्यापत्तिं=नौकामङ्गं च, फलकखण्डासादनं=फलकखण्डावलम्बनं
च, रत्नद्वीपोत्तारं च, रत्नद्वीपदेवताग्रहणं च, भोगविभूतिं=भोगसम्पत्तिं च, रत्न-
द्वीपदेवतायाः 'आघायणं' आघातनं=वधस्थानं च, शूलाचितपुरुषदर्शनं च,
शैलकयक्षारोहणं च, रत्नद्वीपदेवतोपसर्गं च जिनरक्षितविपत्तिं=जिनरक्षितमरणं
लित, और उनके माता पिता ने मित्र ज्ञाति यावन् परिजनों के साथ
समस्त अनेक लौकिक स्मृतक कृत्य किये । (करित्ता कालेण विगय सोया
जाया) बाद में जैसे २ समय व्यतीत होता गया वैसे २ ये सब शोक
रहित बन गये और फिर बिलकुल शोक शून्य भी हो गये । (तएणं
जिन पालियं अन्नया कयाइं सुहासणवरगयं अम्मा पियरो एवं वयासी
कहणं पुत्ता जिणरक्खिए कालगए) एक दिन की बात है कि जब
जिनपालित आनन्द से बैठा हुआ था तब साता पिता ने उस से पूछा
पुत्र ! जिनरक्षित किस प्रकार से काल कवलित हुआ ? (तएणं से
जिनपालिए अम्मापिऊणं लवणसमुद्रोत्तारं च कालियवायसमु-
त्थणं पोतवहनविवत्तिं च फलहखंडआसायणं च रयणदीवुत्तारं च
रयणदीवदेवया गिण्हणं च भोगविभूइं च रयण दीवदेवयाएआघा-
यणं च सूलाइय पुरिसदग्गिण्णं सेलगजक्ख आरुहणं च रयण-

करी. (करित्ता कालेण विगय सोया-जाया) त्थारणाद जेम जेम समय पसार
थतो गयो तेम तेम तेओ पोतानुं दुःख पणु भूलता गया अने छेवटे अन-
रक्षित विशेषुं दुःख तेओना हृदय पटल उपरथी साव भुसार्थ गयुं.

(तएणं जिनपालियं अन्नया कयाइं सुहासणवरगयं अम्मापियरो एवं वयासी
कहणं पुत्ता जिणरक्खिए कालगए)

न्यारे ओक दिवसे अनपालित आनंदपूर्वक गेठो डुतो त्थारे माता-
पिताओओ तेने पूछयुं के डे पुत्र ! अनरक्षित कछ रीते भरषु पाओओ छे ?

(तएणं से जिनपालिए अम्मापिऊणं लवणसमुद्रोत्तारं च कालियवायसमु-
त्थणं पोतवहनविवत्तिं च फलहखंडं आसायणं च रयणदीवुत्तारं च रयणदीव
देवयागिण्हणं च भोगविभूइं च रयणदीवदेवयाए आघायणं च सूलाइय
पुरिसदग्गिण्णं सेलगजक्खआरुहणं च रयणदीवदेवया उवसर्गं च जिणरक्खिय-

च, स्वस्य लवणसमुद्रोत्तरणं च, चम्पागमनं परावृत्त्यचम्पानगरी समागतनं च, शैल-
कयक्षापृच्छनं=शैलकयक्षस्य जिनपालितं प्रति स्वस्थानगमननिवेदनं च, एतत्सर्वं
वृत्तान्तं 'जहाभूयं' यथाभूतं=यथाजातम्, 'अवितहं' अवितथं=सत्यम्, 'असं-
दिद्धं' असंदिग्धं-संदेहरहितं परिकथयति । ततः खलु स जिनपालितो यावद्
'अप्पसोए' अल्पशोकः=विगतशोकः यावद् विपुलान् भोगभोगान्=शब्दादि
विषयान् भुञ्जानो विहरति० ।

दीवदेवयाउवसगं च जिणरक्खियविवत्ति च लवणसमुद्र उत्तरणं
च चंपागमणं च सेलगजक्खआपुच्छणं च जहाभूयमवितहमसंदिद्धं
परिकहेइ) तत्र जिनपालित ने माता पिता से लवणसमुद्र में उतरने
से लेकर अचानक कालिक वायुका उठना नौका का नष्ट होना काष्ठ
फलक का मिलना उसकी सहायता से रत्नद्वीप में उतरना वहां रयणा
देवी के द्वारा अपना ग्रहण होना उसके साथ भोग रूप विभूति का
भोगना, बाद में रयणा देवी के वधस्थान का देखना वहां शूलारोपित
पुरुष को देखना, शैलक यक्ष की पीठ पर चढ़ना रयणा देवी का उपसर्ग
करना, जिन रक्षित का मरण होना अपना लवणसमुद्र का पार करना
चंपा नगरी में पीछे आना और शैलकयक्ष का पुछ कर अपने स्थान
वापिस चले जाना यहां तक का सब वृत्तान्त जैसा हुआ था ठीक २
विना किसी संदेह के उस ने सुना दिया । (तएणं से जिणपालिए
जाव अप्पसोगे जाव विउलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरइ) इस के
बाद शोक रहित बना हुआ वह जिनपालित विपुल शब्दादि विषयों

विवत्ति च लवणसमुद्रं उत्तरणं च चंपागमणं च सेलगजक्खआपुच्छणं च जहा
भूयमवितहमसंदिद्धं परिकहेइ)

त्यारे एनपाविते मातापिताने लवण समुद्रमा यात्रा करती वधते
ओयिंता पवननी अथराभणुथी नाव इणी जवाना अउरमातथी भाडीने लाङ-
डानी सहायताथी रत्नद्वीपना दिनारा सुधी पछोअवु, रयणा देवीनी लपेटभां
इसाववु, तेनी साथे काम लोगो लोगववा, रयणा देवीना वधस्थानने जेवुं,
शूणी उपर लट्ठता भाणुसने जेवुं, शैलक यक्षनी भीठ उपर जेसवुं, रयणा
देवीने उपात करयो, एनरक्षितनुं मरण थवुं, सकुशण पोतानी लवण समुद्र
यात्रा पूरी करवी, चंपा नगरीमां आववुं अने शैलक यक्षवु तेने पूछीने इरी
रत्नद्वीप तरइ रवाना थवु अछी सुधीनी ओके ऊडवात तेले इछी संलगवावी.
(तएणं से जिणपालिए जाव अप्पसोगे जाव विउलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरइ)
त्यारभाइ निश्चित थयेले एनपावित शब्द वगेरे विषयेने पुष्कल प्रमा-

तस्मिन् काले तस्मिन् समये श्रमणो भगवान् महावीरः समवसृतः=चम्पायां समागतः । जिनपालितो धर्मं श्रुत्वा प्रव्रजितः एकादशाङ्गवित्=आवाराङ्गादि शस्त्रा ज्ञाननिपुणो जातः । मासिकया संलेखनया कालं कृत्वा सौधर्मे कल्पे=प्रथमदेवलोके 'दो सागरोवमे' द्विसागरोपमकः=द्विसागरोपमस्थितिकः देवो जातः । महाविदेहे सेत्स्यति=सिद्धो भविष्यति । एवमेव=अनेनैव प्रकारेण हे श्रमणा आयुष्मन्तः ! योऽस्माकं निर्ग्रन्थो वा यावत् प्रव्रजितः सन् मानुष्यकान् कामभोगान् परित्यक्तान् नो पुनरपि 'आसायइ' आसादयति=प्राप्नोति नो सेवत इत्यर्थः, स खलु यावद् 'वीइवइस्सइ' व्यतिव्रजिष्यति=व्यतिक्रमिष्यति संसारस्य पारं गमिष्यतीत्यर्थः यथा वा स जिनपालितः । इत्थमत्र दृष्टान्तयोजना —

को-काम सुखों को भोगता हुआ अपने समय को व्यतीत करने लगा । (तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे० समोसढे, धम्मं सोच्चा पव्वाइए, एक्कारसंगवी मासिकयाएणं सोहम्मं कप्पे दो सागरोवमे, महाविदेहे सिज्झिहिइ-एवामेव समणाउसो । जाव माणुस्सए कामभोए णो पुणरवि आसायइ, सेणं जाव वीइवइस्सइ, जहा वा से जिणपालिए ! एवं खलु जंबू ! समणे ण भगवया महावीरेण नवमस्स नायज्झयणस्स अयमढ्ढे पण्णत्ते त्तिवेमि) उसी काल और उसी समय में श्रमण भगवान् महावीर चम्पा नगरी में आये । जिन पालित धर्म का उपदेश सुन कर दीक्षित हो गया । ग्यारह अंग का धीरे २ वह ज्ञाता भी बन गया । अन्त में एक मास की संलेखना की संलेखना से ६० साठ भक्तों का छेदन कर जब काल किया-तां प्रथम देवलोक में दो सागरोपम की स्थिति वाला देव में उत्पन्न हुआ । यह महा विदेह में सिद्धी गति को

धुमां लोगवतो सुजेथी पोताने वण्णत्त पसार करवा लाये।

(तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे० समोसढे, धम्मं सोच्चा पव्वाइए एक्कारसंगवी मासिकयाएणं सोहम्मं कप्पे दो सागरोवमे महाविदेहे सिज्झिहिइ-एवामेव समणाउसो । जाव माणुस्सए कामभोए णो पुणरवि आसायइ, से णं जाव वीइवइस्सइ, जहावा से जिणपालिए ! एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेण नवमस्स नायज्झयणस्स अयमढ्ढे पण्णत्ते त्तिवेमि)

ते काले अने ते समये श्रमणु लगवान् महावीर चम्पानगरीमां आव्या. अनपालित तेमने। उपदेश सांख्यीने दीक्षित थछ गये। धीमे धीमे तेणु अजियारे अगोनुं ज्ञान मेणवी दीधुं. छेवटे अेक मासनी तेणु संधेयना करी. संधेयनाथी ६० साठ लक्खोनुं छेदन करीने काल कर्यो त्यारे प्रथम देवलोकमां मे आगरोपमनी स्थितिवाणा देव तरीके ते उत्पन्न थये। लविष्यमां ते भक्ता-

યથા લાભાર્થિનો વણિજો તથા શિવસુખાર્થિનો જીવો । યથા સમુદ્રયાત્રા તથા સંસારયાત્રા યથા રત્નદ્વીપદેવતા મહાપાપા તથા અવિરતિ રાપાતમુખા પરિણામદુઃખા ॥ યથા - આઘાતસ્થાનભયં તથા જન્મમરણમયમ્ । યથા રત્નાદેવી ચરિતાનુભવી શૂલારોપિતપુરુષસ્તથા અવિરતિ પરિણામબોધકં મયમ્ । યથા દેવીહસ્તાન્નિસ્તારકઃ શૈલકચક્ષસ્તથા ધર્મોપદેશકોઽત્રાવિરતિપરિણામજનિત્ત્વો પ્રાપ્ત કરેગા । હસ્ય તહર હે આયુષ્મત શ્રમણો ! જો હમારા નિગ્રંથ શ્રમણ અથવા નિગ્રંથ શ્રમણી જન યાવત્ પ્રવ્રજિત હોના હુઆ પરિત્યક્ત મનુષ્ય ભવ સંબન્ધી કામભોગોં કા પુનઃ સેવન નહીં કરતા હૈં વહ જિન પાલિત કી તરહ હસ્ય સંસાર કે પાર પહુંચેગા । દૃષ્ટાન્ત કી યોજના યહાં હસ્ય પ્રકાર સે કર લેની ચાહિયે જિસ પ્રકાર લાભ કે અર્થો વણિક્ જન હોતે હૈં ઉસી પ્રકાર શિવ સુખ કે અર્થો જીવ હોતે હૈં । જિસ પ્રકાર સમુદ્ર યાત્રા હૈં ઉસી પ્રકાર સંસાર યાત્રા હૈં । સમુદ્ર યાત્રા મેં જૈસે પાપિની રચણા દેવી કા મિલાપ હુઆ-ઉસી પ્રકાર હસ્ય સંસાર યાત્રા મેં આપાત સુખ દાયક ઔર પરિણામ મેં દુઃખદાયક અવિરતિ કા જીવોં કો સમાગમ હો રહા હૈં । વહાં જૈસે વધ્યસ્થાન કા ભય જિન પાલિત એવં જિન રક્ષિત કો હુઆ, ઉસી તરહ હસ્ય સંસાર યાત્રા મેં બી પ્રત્યેક જીવ કો જન્મમરણ કા ભય લગા હુઆ હૈં । જિસ પ્રકાર રચણા દેવી કે ચરિત કા અનુભવી વહ શૂલારોપિત પુરુષ હમેં વહાં દિલ્લાઈ દેના હૈં હસી પ્રકાર યહાં બી અવિરતિ કે પરિણામ કા બોધક મય હમેં સતત સચેત કરતા

વિદેહમાં સિદ્ધિ ગતિ મેળવશે. આ રીતે હું આયુષ્મત શ્રમણો ! જે અમારા નિગ્રંથ શ્રમણ અથવા નિગ્રંથ શ્રમણીજનો પ્રવ્રજીત થઈને દીક્ષા વ્રતે ત્યજેલા મનુષ્ય ભવ સંબન્ધી કામભોગોનું ફરી સેવન કરના નથી તે જનપાલિતની જેમ આ સંસારને પાર થશે. આ દૃષ્ટાન્તને અહીં આ રીતે બેસાડવું જોઈએ કે જેમ વણિકજનો (વેપારીઓ) લાભને ઈચ્છનારા હોય છે તેમ શિવસુખને ઈચ્છનારા જીવો હોય છે. સમુદ્ર યાત્રાની જેમ જ આ સંસાર યાત્રા પણ છે. સમુદ્ર યાત્રામાં જેમ પાપણી રચણા દેવી મળી તેમ આ સંસાર યાત્રામાં શરૂઆતમાં સુખદાયક અને પરિણામમાં દુઃખદાયક અવિરતિનો સમાગમ જીવને થતો રહે છે. વધ્યસ્થાનમાં જેમ જનપાલિત અને જનરક્ષિત ભયત્રસ્ત થયા તેમ આ સંસાર યાત્રામાં પણ દરેકે દરેક જીવને જન્મ-મરણની ણીક રહે છે. જેમ રચણા દેવીના ફૂર વ્યવહારને અનુભવનારો શૂળી ઉપર લટકતો માણસ તેમજ જોયો તેમ આ સંસારમાં પણ અવિરતિના પરિણામનો બોધક ભય આપણને અત્યંત સાવધ કરતો રહે છે. જેમ દેવીની લપેટમાંથી મુક્ત કરનાર શૈલક ચક્ષુને

દુઃખ નિસ્તારકો ગુરુઃ । યથા દેવીમોહિતર્જિનરક્ષિતસ્તથા-અવિરતિમોહિતમતિ-
મુનિઃ । યથા શૈલકરૂપાશ્વવૃષ્ટચ્યુતો જિનરક્ષિતસ્તથા ગુરુપદિષ્ટજ્ઞાનાદિપશ્ચાચાર
શ્રુતો મુનિઃ । યથા રત્નાદેવ્યા તીક્ષ્ણકરવાલેન ગગને સ્વખંડશઃ કૃતં તદ્જ્ઞં પરિતઃ
પ્રક્ષિપ્તં નાનાવિધમકરાદિ શ્વાપદસંકુલે સમુદ્રે પતતિ તથા-અવિરત્યા વિષમપરિણા-
મેન નરકાવાસે સ્વખંડશઃ કૃતં શરીરમનુભવન્નમૌ જન્મજરામરણાઘનન્તદુઃખસમાકુલે
સંસારે નિપતતિ । યથા દેવી કૃતોપસર્ગૌરશ્ચુબ્ધો જિનપાત્તિતઃ સ્વસ્થાનં જીવિત-

રહતાં હૈ । जिस प्रकार देवी के हाथ से छुड़ाने वाला वहां शैलक यक्ष
कहा गया है इसी प्रकार यहां भी धर्म के उपदेशक एवं अविरति
परिणाम जनित दुःखसे निस्तारक ये गुरुजन प्रकट किये गये हैं । जिस
प्रकार जिन रक्षित देवी के द्वारा मोहित किया गया हमें कहा गया है
उसी प्रकार यहां भी अविरति के द्वारा मोहित मुनिजन समझाये
गये हैं । जिस प्रकार शैलकरूप अश्व की पीठ पर से जिन रक्षित
च्युत हुआ प्रकट किया गया है उसी प्रकार गुरुपदिष्ट ज्ञानादिक पांच
आचार से श्रुत बना हुआ मुनि यहां हमें समझाया गया है । जिस
प्रकार रत्ना देवी की तलवार से खंड २ किये गये जिन रक्षित के अंग
उपांग इधर उधर प्रक्षिप्त होकर नाना विध मकरादि श्वापद से संकुल
हुए समुद्र में गिरे हैं उसी प्रकार अविरति के विषम परिणाम से
नरकावास में खंड २ किये गये शरीरका अनुभव कारता हुआ भी यह
जीव जन्म, जरा, और मरण, आदि अनन्त दुःखों से व्याप्त हुए संसार
में पतित होता है । जिस प्रकार रथणा देवी कृत उपसर्गों से अशुब्ध

આપણે જોયો તેમ અહીં પણ ધર્મના ઉપદેશક અને અવિરતિ પરિણામ જનિત
દુઃખમાંથી મુક્ત કરનારા ગુરુજનો પ્રગટ કરવામાં આવ્યા છે. જેમ દેવીના
મોહવાશની લપેટમાં પડેલાં જનરક્ષિત છે તેમજ અહીં પણ અવિરતિ વડે
મોહિત થયેલા મુનિઓ જોવામાં આવે છે જેમ શૈલક યક્ષ રૂપી ઘોડાની પીઠ
ઉપરથી ખસી પડેલા જનરક્ષિતનું વર્ણન ઉપર પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે તેમજ
આ સંસારમાં પણ ગુરુપદિષ્ટ જ્ઞાન વગેરે પાંચ આચારોથી શ્રુત થયેલા મુનિ
સમજવો જોઈએ જેમ રત્નાદેવીની તલવારથી કાઢા થયેલા જનરક્ષિતનાં અંગો
ઉપાંગો ઘણી જાતના મગર વગેરે જીવોથી વ્યાપ્ત સમુદ્રમાં આમતેમ ફેંકવામાં
આવ્યા છે તેમજ અવિરતિના વિષમ પરિણામથી નરકવાસમાં શરીરના કાકડાઓ
કરવામાં આવે છે છતાંજે તે દુઃખને અનુભવતો આ જીવ જન્મ, જરા (વૃદ્ધપણું)
મરણ વગેરે અનંત દુઃખોથી વ્યાપ્ત થયેલા આ શરીર આવી પડે છે.
જેમ રથણા દેવીના ઉપસર્ગોથી અશુભ થઈને તોને ઘેર સકુશળ

સુખ ચ પ્રાપ્તઃ સન્ પશ્ચાન્મોક્ષપદગામ્યમશ્નુત્, તથા-અવિરતિ કૃતોપસર્ગૈરક્ષુબ્ધઃ
સુસંયમી મુનિર્મોક્ષસ્થાનં શિવસુખં ચ પ્રાપ્સ્યતીતિ ।

एवं खलु हे जम्बू ! श्रमणेन भगवता महावीरेण नवमस्य ज्ञाताध्ययनस्य
अयं=पूर्वोक्त अर्थः=भावः प्रज्ञप्तः=रूपितः । 'क्षिपेमि' इतिब्रवीमि पूर्ववत् । सू० १९ ॥

इति श्री-विश्वविख्यात-जगद्बल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलितललितक-
लापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैऋग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्रीशाहूच्छ
त्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त-‘जैनशास्त्राचार्य’ पदभूषित-कोल्हापुरराज-
गुरु-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकरपूज्यश्री-घासीलाल-

व्रतिविरचितायां ‘ज्ञाताधर्मकथाज्ञ’ सूत्रस्यानगारधर्माभृतव-

र्षिण्याख्यायां व्याख्यायां नवममध्ययनं संपूर्णम् ॥ ९ ॥

ધના જિન પાલિત અપને સ્થાન પર સકુશલ લૌટ આયા ઔર વહાં ઉસ
ને અપને જીવન કા સુખ ભોગા-પશ્ચાત્ વહી મોક્ષપદ ગામી મી હુઆ
ઉસી તરહ અવિરતિ કૃત ઉપસર્ગોં સે અક્ષુબ્ધ બના હુઆ સુસંયમી મુનિ
મોક્ષસ્થાન કો પ્રાપ્ત કર શિવ સુખ કો ભોક્તા બનેગા । હસ પ્રકાર હે
જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર ને હસ નવમ જ્ઞાતાધ્યયન કા યહ-
પૂર્વોક્ત રૂપ સે અર્થ પ્રતિપાદિત કિયા હૈ । ઉસી કે અનુસાર યહ મૈને
તુમ્હે સમજાયા હૈ । સૂત્ર ॥ ૧૦ ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મ દિવાકર શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત “ જ્ઞાતા-
ધર્મકથાજ્ઞસૂત્ર ” કી અનગારધર્મામૃતવર્ષિણી વ્યાખ્યા કા નવવાં
અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૯ ॥

પાછો આવ્યો, ત્યાં તેણે સુખેથી પોતાના દિવસો પસાર કર્યા અને છેવટે મોક્ષ
મેળવ્યો તેમજ અવિરતિકૃત ઉપસર્ગોથી નિર્ભીક થયેલો સુસંયમી મુનિ મોક્ષ-
સ્થાનને મેળવીને શિવસુખને ઉપભોગ કરશે. આ રીતે હે જંબૂ ! શ્રમણ-
ભગવાન મહાવીરે નવમા જ્ઞાતાધ્યયનનો આ પૂર્વોક્ત અર્થ નિરૂપિત કર્યો છે.
તે સુજળ જ મેં તને બધી વિગત સમજાવી છે ॥ સૂ. ૧૦ ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત જ્ઞાતાસૂત્રની અનગારધર્મામૃતવર્ષિણી
વ્યાખ્યાનું નવમું અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૬ ॥

अथ दशममध्ययनम् प्रारभ्यते ।

गतं नवममध्ययनम्, साम्प्रतं दशममारभ्यते, तस्य पूर्वण सहायं सम्बन्धः—
पूर्वमविरति-विरतिमतोर्हानिलाभौ प्रोक्तौ, अत्रतु प्रमादाप्रमादवतोर्गुणहानि-तद्
वृद्धिरूपावनर्थाथौ वर्णयति, तत्र जम्बूस्वामी सुधर्मस्वामिनं पृच्छति-‘जङ्गं भन्ते’
इत्यादि ।

मूलम्—जङ्गं भन्ते ! समणेणं० णवमस्स णायज्झयणस्स
अयमट्ठे पण्णत्ते दसमस्स के अट्ठे० ?, एवं खलु जंबू ! तेणं
कालेणं तेणं समएणं रायगिहे नगरे सामी समोसढे गोयमसामी
एवं वयासी-कहणं भन्ते ! जीवा वड्ढंति वा हायांति वा ?,
गो० ! से जहा नामए बहुलपक्खस्स पाडिवयाचंदे पुणिणमा-
चंदं पणिहाय हीणो वण्णेणं हीणे सोस्मयए हीणे निच्चयाए

दशम अध्ययन प्रारंभ ।

नौवां अध्ययन समाप्त हो चुका-अब दशमां अध्ययन प्रारंभ होता
है । इस का पूर्व अध्ययन के साथ इस प्रकार संबन्ध है-पहिले अवि-
रति वाले को हानि एवं विरति वाले को लाभ की प्राप्ति होना कहा
गया है अब इस अध्ययन में यह कहते हैं कि जो प्रमादि होता है
उसके गुणोंके हानि होती है, और जो अप्रमादी होता है उस के गुणों
की वृद्धि होती है । इस तरह गुण हानि और तद् वृद्धि रूप अर्थ अनर्थ
का वर्णन सूत्रकार इस अध्ययन में कर रहे हैं । जंबू स्वामी इसी बात
को श्री सुधर्मा स्वामी से पूछ रहे हैं ।

दशमुं अध्ययन प्रारंभ

नवमु अध्ययन पुं थयुं छे अने डवे दशमुं अध्ययन प्रारंभ करीअ
छीअ दशमा अध्ययनने अने पडेलाना अध्ययन साथे आ प्रमाहेने
संबंध छे—पडेलाना अध्ययनमां अविरतिवाणाने हानि (नुकसान) अने
विरतिवाणाने लाभनी प्राप्ति थाय छे तेम दशाववामां आयुं छे, डवे आ
अध्ययनमां अने वात स्पष्ट करवामां आवशे के जे प्रमादी डाय छे तेना गुणोने
हानि पडोअ छे अने जे अप्रमादि डाय छे तेना गुणो वृद्धि पावे छे आ
रीने सूत्रकार आ अध्ययनमां गुणोनी हानि अने गुणोनी वृद्धिरूप अर्थ अनर्थनुं
वर्णन करी रक्षा छे, जंयू स्वामी सुधर्मास्वामीने अने वात पूछी रक्षा छे—

हीणे कंतीए एवं दिक्तीए जुईए छायाए पभाए ओयाए-लेस्साए
मंडलेणं तयाणंतरं च णं वीयाचंदे पाडिवयं चंदं पणिहीय
हीणतराए वण्णेणं जाव मंडलेणं तयाणंतरं च णं तइअचंदे
विइयाचंदं पणिहाय हीणतराए वण्णेणं जाव मंडलेणं, एवं
खलु एएणं कमेणं परिहायमाणे २ जाव अमावस्याचंदे चाउहसं-
चंदं पणिहाय नट्टे वण्णेणं जाव नट्टे मंडलेणं, एवामेव सम-
णाउसो ! जो अरहं निगंथो वा निगंथी वा जाव पव्वइए
समाणे हीणे खंतीए एवं सुत्तीए गुत्तीए अजवेणं मदवेणं
लायवेणं सच्चेणं तवेणं त्रियाए अकिंचयण्याए वंभचेरवासेणं
तयाणंतरं च णं हीणतराए खंतीए जाव हीणतराए वंभचेर-
वासेणं, एवं खलु एएणं कमेणं परिहायमाणे २ णट्टे खंतीए
जाव णट्टे वंभचेरवासेणं, जहा वा सुक्कपवसेस्स पाडिवयाचंदे
अमावास्याए चंदं पणिहाय अहिए वण्णेणं जाव अहिए मंड-
लेणं तयाणंतरं च णं विइयाचंदे पडिइयाचंदं पणिहाय अहि-
ययराए वण्णेणं जाव अहियतराए मंडलेणं एवं खलु एएणं
कमेणं परिवृद्धेमाणे २ जाव पुणिमाचंदे चाउइंसि चंदं पणि-
हाय पडिपुणे वण्णेणं जाव पडिपुणे मंडलेणं एवामेव सम-
णाउसो ! जाव पव्वइए समाणे अहिए खंतीए जाव वंभ-
चेर वासेणं, तयाणंतरं च णं अहिययराए खंतीए जाव वंभ-
चेरवासेणं, एवं खलु एएणं कमेणं परिवृद्धेमाणे २ जाव पडिपुणे
वंभचेरवासेणं, एवं खलु जीवा वद्धंति वा हायंति वा, एवं खलु
जंतु ! समणेणं भगवया महावीरेणं दममस्स णायज्जयणस्स
अयमट्ठे वण्णत्तं निवेमि ॥ सू० १ ॥

॥ दत्तं णायज्जयणं सुमत्तं ॥

टीका—यदि खलु भदन्तः श्रमणेन भगवता महावीरेण नवमस्य ज्ञाता-
ध्ययनस्यायम् पूर्वोक्तप्रकारः अर्थः भावः प्रज्ञप्तः कथितः समयः श्रुतः किन्तु
दशमस्य ज्ञाताध्ययनस्य कोऽर्थः को भावः ? प्रज्ञप्तः ? सुधर्मास्वामी प्राह—एवं
खलु हे जम्बू ! तस्मिन् काले तस्मिन् समये राजगृहे नगरे 'सामी' स्वामी
श्रीमहावीरस्वामी 'समोसढे' समवसृतः समागतः, तदा गौतमस्वामी एवमवादीत—
कथं खलु=केन प्रकारेण हे भदन्त ! जीवाः 'वृद्धंति वा' वर्द्धन्ते=वृद्धिमाप्नु-
वन्ति वा, 'हायंति वा' हीयन्ते=हानिं प्रप्नुवन्ति वा ? जीवा द्रव्यतोऽनन्तत्वेन,
प्रदेशतश्चापि प्रत्येकमसङ्ख्यात प्रदेशत्वेनावस्थितपरिमाणत्वाद् वृद्धिहानीं प्राप्नुं
नार्हन्ति, किन्तु क्षान्त्यादिगुणानां वृद्ध्या वर्द्धन्ते, हान्या तु हीयन्त इति० ।

‘जहणं भंते ! समणेणं’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(जहणं भंते) यदि हे भदन्त ! (समणेणं० णवमस्स णाय-
ज्झयणस्स अयमट्ठे) श्रमण भगवान् महावीर ने नवम ज्ञाताध्ययन-का
पूर्वोक्त रूप से यह अर्थ प्ररूपित किया है तो (दसमस्स के अट्ठे)० ?
दशवें ज्ञाताध्ययन का उन्होंने ने क्या भाव अर्थ कहा है ? इस प्रकार
जंबू स्वामी के प्रश्न को सुनकर श्री सुधर्मास्वामी उन्हें समझाने के
अभिप्राय से कहते हैं कि (एवं खलु जंबू !) हे जंबू सुनो तुम्हारे प्रश्न
को उत्तर इस प्रकार है—(तेणं कालेण तेणं समणेणं रायगिहे नगरे
सामी समोसढे-गोयमसामी एवं वयासी) उस काल में और उस
समय में राजगृह नाम के नगर में श्री भगवान् महावीर स्वामी पधार
उस समय गौतम स्वामी ने उन से ऐसा पूछा (कहणं भंते ! जीवा
वृद्धंति, वा हायंति वा ? गो० से जहणं नामए बहुलपक्खस्स प्राडिवग्गा

‘जहणं भंते ! समणेणं’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(जहणं भंते !) जे डे लहन्त ! (समणेणं० णवमस्स णायज्झयणस्स
अयमट्ठे) श्रमण भगवान् महावीर ने नवम ज्ञाताध्ययन-का पूर्वोक्त रूप से अर्थ
निर्दिष्ट किया है तो (दसमस्स के अट्ठे)० ? दशम ज्ञाताध्ययन-का तैय्योर्त्तौ
भाव अर्थ निर्दिष्ट किया है, आ प्रमाणे जंबू स्वामीना प्रश्ने सांख्यिणे
श्री सुधर्मास्वामी तेमने णधी वातनी स्पष्टता करवाना हेतुथी डडे छे डे
(एवं खलु जंबू !) डे जंबू सांख्यो तमारा प्रश्ने जंबू आ प्रमाणे छे डे
(तेणं कालेण तेणं समणेणं रायगिहे नगरे सामी समोसढे गोयमसामी एवं वयासी)
ते काले अने ते समये राजगृह नामे नगरमा श्री भगवान् महावीर स्वामीनी
पधरामणी थछे ते समये गौतम स्वामीने तेमने प्रश्न कथी डे—

(कहणं भंते !) जीवा वृद्धंति, वा हायंति वा ? गो० से जहणं नामए बहुल-

અત્રાર્યે ભગવાન્ પૂર્વજ્ઞાનિદૃષ્ટાન્તમાહ - હે ગૌતમ ! ' સે જહાનામણ' તથથા-નામકમ્-યથા ચ વહુલપક્ષસ્ય = કૃષ્ણપક્ષસ્ય ' પાહિવયાચંદે ' પ્રતિપ-પચ્ચન્દ્રઃ પૂર્ણિમાચન્દ્રં પ્રણિધાય-અપેક્ષ્ય, ' પ્રણિધાયે ' તિ ' અપેક્ષ્યે ' ત્યર્થક-મવ્યયમ્ ' પૂર્ણિમાચન્દ્રાપેક્ષ્યેત્યર્થઃ હીનઃ = ન્યૂનઃ, વર્ણેન=શુદ્ધતારુપેણ, હીનઃ

ચંદે પુણિમા ચંદં પણિહાય હીણો વણ્ણેણં હીણે સોમ્મયાણ હીણે નિદ્ધ-યાણ હીણે કંતીણ એવં દિત્તીણ જુર્હણ છાયાણ પમાણ ઓયાણ લેસ્સાણ મંડલેણં) હે ભદત ! જીવ કિસ પ્રકાર સે વઢતે હૈં ઓર કિસ પ્રકાર સે ઘટતે હૈં ? જીવ દ્રવ્ય કી અપેક્ષા અનંત હોને સે ઓર પ્રદેશ કી અપેક્ષા પ્રત્યેક જીવ દ્રવ્ય અસંખ્યાત પ્રદેશ વાલા હોને સે સદા અવસ્થિત પરિણામ વાલા કહા ગયા હૈ-અતઃ હસ સ્થિતિ મેં ન તો ડસ કી વૃદ્ધિ હો સકતી હૈ ઓર ન ડસ કી હાની હી । કિન્તુ યહાં જો હસ પ્રકાર કા પ્રશ્ન કિયા ગયા હૈ ડસ કા મન હસ પ્રકાર હૈ, કિ જવ આત્મા મેં ક્ષાંત્યાદિ ગુણોં કી વૃદ્ધિ હો જાતી હૈ તો ડન કી વૃદ્ધિ સે " જીવ વઢતા હૈ " ંસા માન લિયા જાતા હૈ ઓર જવ હન્હીં આત્મિક ગુણોં કી વૃદ્ધિ આત્મા મેં નહીં હોની હૈ-કિન્તુ હાનિ રહતી હૈ તો હસ સે જીવ મેં હાનિ હો રહી હૈ ંસા માન લિયા જાતા હૈ । હસી અપેક્ષા કો લેકર યહ પ્રશ્ન કિયા ગયા હૈ । અથ ભગવાન્ હાનિ કો સ્પષ્ટ કરને કે લિયે પહિલે ડસે હી દૃષ્ટાન્ત દ્વારાં સમજાતે હૈ-વે કહતે હૈં-હે ગૌતમ ! જૈસે

પવલ્લસ પાહિવયા ચંદે પુણિમાચંદં પાણિહાય હીણો વણ્ણેણં હીણે સોમ્મયાણ હીણે નિદ્ધયાણ હીણે કંતીણ એવં દિત્તીણ જુર્હણ છાયાણ પમાણ ઓયાણ લેસ્સાણ મંડલેણં)

હે ભદંત ! ઁવો કેવી રીતે વૃદ્ધિ પામે છે અને કેવી રીતે ઁછા થાય છે ? ઁવ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અનંત હોવાથી અને પ્રદેશની અપેક્ષાએ દરેક ઁવ દ્રવ્ય પ્રમદાવાળો હોવાથી હ મેશા અવસ્થિત પરિણામવાળો કહેવામાં આવ્યો છે. ઁથી આવી સ્થિતિમાં તેની વૃદ્ધિ થઈ શકે નહિ અને હાનિ પણ થઈ શકે નહિ. પણ અહીં જે પ્રશ્ન કરવામાં આવ્યો છે તેનો મતલબ આ પ્રમાણે છે કે જ્યારે આત્મામાં ક્ષાતિ વગેરે શુણ્ણ વૃદ્ધિ પામે છે ત્યારે તેમની વૃદ્ધિથી " ઁવ વૃદ્ધિ પામે છે " આમ માનવામાં આવે છે અને જ્યારે ઁજ આત્મિક શુણ્ણની વૃદ્ધિ આત્મામાં થતી નથી પણ વૃદ્ધિના સ્થાને હાનિ થવા માંડે છે ત્યારે " ઁવમાં હાનિ થઈ રહી છે " ઁવું માનવામાં આવે છે. આ અપેક્ષાથી આ પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો છે. ભગવાન હવે હાનિને સ્પષ્ટ કરવા માટે સૌ પહેલાં દૃષ્ટાંત વડે સમજાવતાં કહે છે કે હે ગૌતમ ! જેમ કૃષ્ણપક્ષની ઁકમનો અંદ્ર

‘સોમ્યા’ સૌમ્યતા=નેત્રાહ્વાદકતા, હીન: ‘નિદ્યા’ સ્નિગ્ધતા=સ્નેહોત્પાદકતા, હીન: ન્યૂન: ‘કંતી’ કાન્ત્યા=કમનીયતા । એવમ્=અને પ્રકારે હીનશબ્દ: સર્વત્ર વૃદ્ધિ: , યથા-હીનો દીપ્ત્યા=પ્રકાશેન, હીન: ‘જુઈ’ દ્યુત્યા=વાકચિક્ષેન, હીન: છાયા=શોભ્યા, હીન: પ્રભા=જ્યોતિષા, હીન: ‘ઓયા’ ઓજસા=દાહશમનરૂપેણ, હીન: લેશ્યા=કિરણરૂપ્યા, હીનો ન્યૂનો મળ્હેન=વૃત્તાઽઽકાત્યા, પૂર્ણિમાચન્દ્રાઽપેક્ષ્યા, પ્રતિપ્ત્વચન્દ્ર: સર્વથા ન્યૂનો ભવતીત્યર્થ: । તદનન્તરં ચ ચ્વલુ દ્વિતીયાચન્દ્ર: પ્રતિપદં=પ્રતિપત્સમ્બન્ધિનં ચન્દ્રં ‘પણિહાય’ પ્રણિધાય=અપેક્ષ્ય હીનતરો=ન્યૂનતરો વર્ણેન યાવદ્ મળ્હેન ભવતિ ૦ । તદનન્તરં ચ ચ્વલુ તૃતીયાચન્દ્રો દ્વિતીયાચન્દ્રં પળિધાય હીનતરો વર્ણેન યાવદ્

કૃષ્ણપક્ષ કી પ્રતિપદા કા ચન્દ્રમા પૂર્ણિમા કી ચન્દ્રમાકી અપેક્ષા શુક્લતા રૂપ વર્ણ સે હીન હોતા હૈ, સૌમ્યતા-નેત્રાહ્વાદકતા-સે હીન હોતા હૈ, સ્નિગ્ધતા-સ્નેહોત્પાદકતા-સે હીન-ન્યૂન-હોતા હૈ, કાન્તિકમનીયતા સે હીન હોતા હૈ, હસી તરહ દીપ્તિ સે, -દ્યુતિ સે-(ચમક સે)-છાયા-શોભા સે) પ્રભા સે-(જ્યોતિ સે) દાહશમન રૂપ ઓજસ સે, કિરણ રૂપ લેશ્યા સે, એવં વૃત્તાકારરૂપ અપને પરિમંડલસે હીન રહતા હૈ-(તયાણંતરં ચ ણં વીયાચંદે પાઙિવયં ચંદ પળિહાય હીનતરાય વળ્ણેણં જાવ મંડલેણં-તયા-ણંતરં ચળં તદ્આચંદે વિદ્યા ચંદં પળિહાય હીનતરાય વળ્ણેણં જાવ મંડલે ણં એવં ચ્વલુ એણં કમેણં પરિહાયમાણે ૨ જાવ અમાવસ્સા ચંદે ચાઉદસં પળિહાય નદ્દે વળ્ણેણં જાવ નદ્દે મંડલેણં) હસકે બાદ કૃષ્ણ પક્ષ કી પ્રતિપદા કી ચન્દ્રમા કી અપેક્ષા દ્વિતીયા ચન્દ્રમા વર્ણ સે લેકર યાવત્ પરિમંડલ તક ઓર અધિક ન્યૂન બન જાતા હૈ-હસકે બાદ દ્વિતીયા કી ચન્દ્રમા કી અપેક્ષા તૃતીયા કા ચન્દ્રમા વર્ણ સે લેકર પરિ-

પૂનમના ચંદ્રની અપેક્ષા શુક્લતા રૂપ વર્ણથી હીન હોય છે. સૌમ્યતા-એટલે કે નેત્રાહ્વાદકતાના શુભથી હીન હોય છે, સ્નિગ્ધતા-સ્નેહોત્પાદકતા-થી હીન-ન્યૂન-હોય છે, કાન્તિકમનીયતા-થી હીન હોય છે, આ રીતે દીપ્તિથી-દ્યુતિથી-(પ્રકાશથી), છાયા (શોભા) પ્રભાથી (જ્યોતિથી) દાહશમનરૂપ ઓજસથી, કિરણ રૂપ લેશ્યાથી અને વૃત્તાકાર (ગોળાકાર) રૂપ પોતાના પરિમંડળથી હીન રહે છે.

(તયાણંતરં ચ ણં વીયાચંદે પાઙિવયં ચંદં પળિહાય હીનતરાય વળ્ણે ણં જાવ મંડલે ણં તયાણંતરં ચ ણં તદ્આચંદે વિદ્યાચંદં પળિહાય હીનતરાય વળ્ણેણં જાવ મંડલેણં એવં ચ્વલુ એણં કમેણં પરિહાયમાણે ૨ જાવ અમાવસ્સા ચંદે ચાઉદસં પળિહાય નદ્દે વળ્ણેણં જાવ નદ્દે મંડલેણં)

ત્યાર પછી કૃષ્ણપક્ષની એકમતા ચન્દ્ર કરતાં બીજનો ચન્દ્ર વર્ણ પરિમંડળ બેરે બધી વિશેષતાઓમાં વધારે ન્યૂન થઈ પડે છે. એ પછી બીજના ચન્દ્ર

મંડલેન । એ સ્વલ્પ એતેન ક્રમેગ પરિહીયમાનઃ સં યાવદ્ અમાવાસ્યાચન્દ્રઃ 'ચાઉ દેસિ' ચાતુર્દશ=ચતુર્દશીસમ્યન્ધિન ચન્દ્રપ્રાણિધાય=અપેક્ષ્ય 'નદ્દે' નદ્દે=વિલુપ્ત વર્ણેન યાવત્ નિર્ગ્ધો મંડલેન=વૃત્તાકારરૂપેણ ।

‘એવામેવ’—એવામેવ=અનેનૈવ પ્રકારેણ હે શ્રમણા આયુષ્મન્તઃ ! યોડસ્માકં નિર્ગ્ધો વા નિર્ગ્ધો વા યાવત્ પ્રવ્રજિતઃ સન્ હીનઃ ‘સ્વંતીએ’ ક્ષાન્ત્યા=ક્ષમ્યો, એવં હીનઃ ‘મુત્તીએ’ મુક્ત્યા=નિર્લોભત્યા ‘મુત્તીએ’ મુક્ત્યા=મનોયોગોદીનાં કુંશલપ્રવૃત્તિલક્ષણયા, યોગનિરોધલક્ષણયા વા, ‘અજ્જવેણ’ આર્જવેન=સ્ફટિકશ્વે વાહ્યાભ્યંતરસરલભાવરૂપેણ, ‘મદ્દવેણ’ માર્દવેન=નિરભિમાનતાલક્ષણેન, ‘લાઘવેણ’ લાઘવેન=દ્રવ્યભાવલઘુતાસંપન્નેન—તત્ર—દ્રવ્યતોડલપોષધિકત્વેન ભાવતો રાગદ્વેષરહિતત્વેન, ‘સચ્ચેણ’ સત્યેન=અમૃષાભાષણરૂપેણ, ‘તવેણ’ તપસા=અશનાદિ મંડલ તક, ઓર અધિકન્યૂન હો જાતાં હૈ । હસ તરેહ ક્રમશઃ હીન હો હોતા હુઆ અમાવસ્યાં કા ચન્દ્રમા ચતુર્દશી કો ચન્દ્રમા કો અપેક્ષા બિલકુલ વર્ણ આદિ સે લગાવર અપને પરિમંડલ તક વિલુપ્ત થન જાતાં હૈ । (એવામેવ, સમણાડસો ! જો અમ્હે નિર્ગ્ધો વા નિર્ગ્ધો વા જાવ પ્રવ્વહા, સમાણે હીણે સ્વંતીએ એવં મુત્તીએ અજ્જવેણ, મદ્દવેણ, લાઘવેણ, સચ્ચેણ, તવેણ, ચિયાએ, અકિંચણયાએ, વંમચેરવાસેણ)) હસો તરેહ હૈ આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જો હમારા નિર્ગ્ધ અથવા નિર્ગ્ધોજન યાવત્ પ્રવ્રજિત હોતા હુઆ યદિ ક્ષમા સે હીન હૈ, મુક્તિ-નિર્લોભતા અથવા મનોયોગદિકો કો કુંશલ પ્રવૃત્તિ રૂપ અથવા યોગનિરોધ રૂપ ગુપ્તિ સે સ્ફટિત કી તરેહ વાહ્ય એવં આભ્યંતર મેં સરલ પરિણામ રૂપ આર્જવ સે, નિરભિમાનતા રૂપ માર્દવ સે, અલ્પ ઉપધિ રૂપ દ્રવ્યલઘુતા સે રાગ દ્વેષરહિત રૂપ, ભાવ લઘુતા સે, અમૃષાભાષણ રૂપ સત્ય સે, અન-

કરતાં ત્રીજનો ચન્દ્ર વર્ણ પરિમંડળ બધી-બાળતમાં વધારે ન્યૂન થઈ જાય છે. આ રીતે ધીમે ધીમે અમુકમે હીન થતાં અમાસનો ચન્દ્ર ચૌદશના ચન્દ્ર કરતાં વર્ણ પરિમંડળ વગેરેની દૃષ્ટિએ તદન વિલુપ્ત (અદશ્ય) થઈ જાય છે. —

(એવામેવ સમણાડસો ! જો અમ્હે નિર્ગ્ધો વા નિર્ગ્ધો વા જાવ પ્રવ્વહા સમાણે હીણે સ્વંતીએ એવં મુત્તીએ મુત્તીએ અજ્જવેણ, મદ્દવેણ, લાઘવેણ, સચ્ચેણ તવેણ, ચિયાએ, અકિંચણયાએ, વંમચેરવાસેણ)

આ રીતે જ હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જે અમારા નિર્ગ્ધ અથવા નિર્ગ્ધો જન યાવત્ પ્રવ્રજિત થઈને જો ક્ષમારહિત છે, મુક્તિ-નિર્લોભતા અથવા મનોયોગ પ્રગ્ગેરેની કુંશલ પ્રવૃત્તિ રૂપ અથવા યોગ નિરોધ રૂપ ગુપ્તિ, સ્ફટિકની જેમ બાહ્ય તેમજ આભ્યંતરમાં સરલ પરિણામ રૂપ આર્જવથી નિરભિમાનતા રૂપ

द्वादशविधेन - 'त्रियाण' - त्यागेन = मुनिवैयावृत्त्यकरणलक्षणेन, 'अकिञ्चन्याण' - अकिञ्चनतया - निष्परिग्रहतया बंधचेरवासेण' ब्रह्मचर्यवासेन - ब्रह्मणि = कामसेवन - परित्यागरूपे चरणं = विचरणं चर्यं ब्रह्मचर्यं, तत्र चासस्तेन नववाटिका विशुद्धमैथुन विरमणरूपेण 'हीनः' इति सर्वत्र सम्बन्धः क्षान्त्यादिदशविधश्रमणधर्मरहितो भवतीत्यर्थः ।

तदनन्तरं च खलु स निर्ग्रन्थो वा० हीनतरः क्षान्त्या यावत् हीनतो ब्रह्मचर्यवासेन । एवं खलु एतेन क्रमेण = क्रमशः परिहीयमानः २ सन् नष्टः = सर्वथा रहितः क्षान्त्या, यावत् नष्टो ब्रह्मचर्यवासेनापि भवति । क्षान्त्यादि सर्वगुणरहितो भवतीत्यर्थः, यथा चन्द्रो नित्यराहुसंसर्गेण कृष्णप्रतिपदमारभ्य प्रतिदिनं कलाभिः क्षीयमाणः सन् कृष्णचतुर्दश्यपेक्षयाऽमावास्यायां वर्णादिना यावन्मण्डलेन नष्टो

क्षानादि रूप १२ प्रकार के तप से, मुनिजनों की वैयावृत्ति करने रूप त्याग से निष्परिग्रह रूप अकिञ्चन्य धर्म से काम सेवन परित्याग रूप ब्रह्मचर्य में वास कर ने से - नव कोटिसे विशुद्ध बने हुए ब्रह्मचर्य के पालन से - हीन हैं - अर्थात् क्षान्ति आदि रूप दश प्रकार के यति धर्म से रहित हैं - (तयाणंतरं च णं हीनतराण खंतीए जाव हीनतराण बंधचेरवासेण एवं खलु एणं क्रमेण परिहायमाणे २ णट्टे खंतीए जाव णट्टे बंधचेरवासेण) अथवा जो साधु या साध्वी क्षान्ति से लेकर ब्रह्मचर्य (बंधचेरवासेण) अथवा जो साधु या साध्वी क्षान्ति से लेकर ब्रह्मचर्य वे इस तरह क्रमशः हीन होते हुए क्षान्ति आदि वास से हीनतर हैं । से लेकर ब्रह्मचर्यवास पर्यंत के समस्त गुणों से रहित हो जाते हैं । जिस प्रकार - नित्य राहु के संसर्ग से कृष्णपक्षकी प्रतिपदा से लेकर प्रतिदिन कलाओं से परिक्षीण होता हुआ चन्द्र कृष्णचतुर्दशी की अपेक्षा अमा

भाद्विधी, अल्प उपाधि ३५ द्रव्य लघुताथी, रागद्वेषरहित ३५ लांवेलघुताथी अभूषा लाषण ३५ सत्यथी, अनशन वगेरे ३५ १२ प्रकारना तपथी, मुनिजनोंकी वैयावृत्ति करवा ३५ तागथी निष्परिग्रह ३५, अकिञ्चन धर्मथी, कामसेवन परित्याग ३५ ब्रह्मचर्यनु रक्षण करवाथी, नव कोटिथी, विशुद्ध बनेला ब्रह्मचर्यना पालनथी हीन छे, अट्टले के क्षान्ति वगेरे ३५ दश-अतना यतिधर्मथी हीन छे.

(तयाणंतरं चणं हीनतराण खंतीए जाव हीनतराण बंधचेरवासेण एवं खलु एणं क्रमेण परिहायमाणे २ णट्टे खंतीए जाव णट्टे बंधचेरवासेण)

अथवा जे साधु के साध्वीयो क्षान्तिथी भांटीने ब्रह्मचर्यवास सुधीना शुण्णथी हीन छे, तेओ आ अट्टनी पेठेअ अनुक्रमे हीन यतां क्षान्ति वगेरेथी; भांटीने ब्रह्मचर्यवास सुधीना सर्वे शुण्णथी रहित थछ जाय छे जेम उमेशा राहुना संसर्गथी कृष्णपक्षनी अंकमथी भांटीने हरदोज कणाओनी दण्टिओ क्षीण अओ, अट्टे कृष्णपक्षनी अट्टथानी अपेक्षा अमासना द्विसे वणु परिमंउणी वगेरे

મંડલેન=વૃત્તાકારતયા ભવતિ । તદનન્તરં ચ खलु દ્વિતીયાચન્દ્રઃ પ્રતિપચ્ચન્દ્રં પ્રણિધાય અધિકતરઃ પૂર્વદિનાપેક્ષયા વર્ણનાત્યધિકો ભવતિ યાવદ્ અધિકતરો મંડલેન ભવતિ । ક્રમશો વૃદ્ધિં પ્રાપ્નોતિ એવં खलુ एतेन ક્રમેણ ‘પરિવુદ્ધેમાણે ૨’ પરિવર્ધમાનઃ ૨ પ્રતિદિનં વૃદ્ધિં લભમાનો ૨ યાવત્ પૂર્ણિમાચન્દ્રઃ ‘ચાઉદસિં’ ચાતુર્દશં ચતુર્દશી સમ્બન્ધિનં ચન્દ્રં પ્રણિધાય ‘પઢિપુણે’ પ્રતિપૂર્ણઃ=સમ્પૂર્ણો વર્ણેન યાવત્ પ્રતિપૂર્ણો મંડલેન-વૃત્તાકારરૂપેણ ભવતિ, પૂર્ણિમાચન્દ્રઃ સકલકલા-કલાપકલિતતયા પરિપૂર્ણ મંડલવાન ભવતીત્યર્થઃ ।

‘एवामेव’ एवमेव=अनेनैव પ્રકારેણ હે શ્રમણા આયુષ્મન્તઃ । ‘जाव’ यावत्-योऽस्माकं निर्ग्रन्थो वा २ આચાર્યોપાધ્યાયાનામન્તિકે પ્રવ્રજિતઃ સન્ અધિકઃ=વૃદ્ધિ સમ્પન્નઃ ક્ષાન્તયા યાવદ્ અધિકો વ્રહ્મચર્યવાસેન । તદનન્તરં ચ खलુ

કો પ્રતિપદા કા ચન્દ્રમા અમાવાસ્યાં કે ચન્દ્રમા કો અપેક્ષા વર્ણસે લે-કર મંડલ તક વર્ધમાન હોતા હુઆ અધિક હોતા હૈ, ઓર ઉસકે બાદ દ્વિતીયા કા ચન્દ્રમા કો અપેક્ષા વર્ણ સે લેકર મંડલ તક અધિકતર હો જાતા હૈ-હસ તરહ કે ક્રમ સે જૈસે પ્રતિદિન વૃદ્ધિ કો પ્રાપ્ત કરતા હુઆ વહે ચન્દ્રમા જવ પૂર્ણિમા તિથિ તક પહુંચ જાતા હૈ તો ચતુર્દશી તિથિ કે ચન્દ્રમા કો અપેક્ષા ઉસ દિન વર્ણ સે લેકર અપને મંડલ સે પરિપૂર્ણ બન જાતા હૈ । ડસી તરહ હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો । જો હમારા નિર્ગ્રન્થ સાધુ અથવા નિર્ગ્રન્થી સાધ્વી આચાર્ય ઉપાધ્યાય સે દીક્ષિત બનકર ક્ષાન્તિ-ગુણ સે લેકર વ્રહ્મચર્યવાસ તક કે ગુણો સે વૃદ્ધિસંપન્ન હોતા હૈ ।

और इस तरह इन सब से धीरे धीरे वह पहिले की अपेक्षा और अधिकतर सम्पन्न बन जाता है । इस प्रकार क्रमशः सम्पन्न बनता हुआ

જેમ શુકલ પક્ષની એકમનો ચંદ્ર અમાસના ચંદ્ર કરતાં વર્ણ મંડળ વગેરેની અપેક્ષાએ વૃદ્ધિ પામે છે. અને બીજાનો ચંદ્ર જેમ એકમના ચંદ્ર કરતાં વર્ણ પરિમંડલ વિગેરેની અપેક્ષાએ વૃદ્ધિ પામે છે આ રીતેજ અનુક્રમથી કરેજ વૃદ્ધિ પામતો ચંદ્ર જ્યારે પૂનમની તિથિ સુધી પહોંચી જાય છે ત્યારે ચૌદશના ચંદ્રની અપેક્ષાએ તે દિવસ વર્ણ પરિમંડળ વગેરેથી પરિપૂર્ણતા મેળવે છે. આમ જ હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જે અમારા નિર્ગ્રન્થ સાધુ કે નિર્ગ્રન્થી સાધ્વી આચાર્ય ઉપાધ્યાયની પાસેથી દીક્ષા મેળવીને ક્ષાન્તિ ગુણથી માંડીને બ્રહ્મચર્યવાસ સુધીના બધા ગુણોથી વૃદ્ધિસંપન્ન થઈ જાય છે.

અને આ રીતે આ બધા ગુણોથી ધીમે ધીમે તે પહેલાં કરતાં વધુ સંપન્ન થઈ જાય છે આ પ્રમાણે અનુક્રમે ગુણ સંપન્ન થતો તે ક્ષાન્તિ બ્રહ્મ-

અધિકતરઃ=અત્યધિકઃ જ્ઞાન્ત્યા યાવદ્ અધિકતરો બ્રહ્મચર્યવાસેન । एवं खलु एतेन क्रमेण 'परिवर्द्धमाने २' परिवर्धमानः २ क्रमशो, वृद्धिसम्पन्नो भूत्वा यावत् 'पडिपुन्ने' प्रतिपूर्णः=सम्पन्नो ब्रह्मचर्यवासेन, ज्ञान्त्यादिसर्वगुणसम्पन्नो भवतीत्यर्थः ।

યથા ચન્દ્રો નિત્યરાહુસંસર્ગાપગમેન શુકલપ્રતિપદમારભ્ય પ્રતિદિવસે કલાભિ-
વર્ધમાનઃ સન્ ક્રમેણ શુક્લચતુર્દશ્યપેક્ષયા પૂર્ણિમાયાં વર્ણાદિના યાવન્મળડલેન પરિ-
પૂર્ણો ભવતિ તથૈવ મુનિઃ કુગુરુસંસર્ગાદિપરિત્યાગેન ચરિત્રાવરણવર્મક્ષયોપશમાદિના
ક્રમશઃ જ્ઞાન્ત્યાદિ ગુણવૃદ્ધિં પ્રાપ્નુમન્ કેવલજ્ઞાનકેવલદર્શનાદિગુણૈઃ પરિપૂર્ણો
ભવતીતિ ।

एवं खलु=जीवा अनेन प्रकारेण ज्ञान्त्यादि गुणवृद्ध्या वर्द्धन्ते वा तेषां हान्या

વહ જ્ઞાન્તિ ગુણ સે લેકર બ્રહ્મચર્યવાસ તક કે સમસ્ત ગુણો સે પરિપૂર્ણ
હો જાતા હૈ । જિસ પ્રકાર રાહુ કે સંસર્ગ કે અપનયન સે શુક્લ પક્ષ કી
પ્રતિપદા સે લેકર પ્રતિદિન અપની કલાઓ સે અભિવર્ધમાન હોતા હુઆ
ચન્દ્રમા ક્રમશઃ શુક્લચતુર્દશી કિ અપેક્ષા પૂર્ણિમાસી કે દિન વર્ણાદિ સે
લગાકર મળડલ તક કી અપની સમસ્ત કલાઓ સે પરિપૂર્ણ હો જાતી હૈ

इसी तरह मुनि भी कुगुरु आदि के संसर्ग आदि के परित्यागसे
तथा चारित्रावरण कर्म के क्षयोपशम आदि से क्रमशः ज्ञान्त्यादि गुणों
की वृद्धि करता हुआ केवलज्ञान, केवल दर्शन आदि गुणों से परिपूर्ण
हो जाता है । (एवं खलु जीवा वर्द्धन्ति, वा हायन्ति वा, एवं खलु जंबू
समणेणं भगवता महावीरेणं दसमस्स णायज्झयणस्स अयमद्वे पण्णत्ते

અર્થવાસ વગેરે બધા શુભોથી પરિપૂર્ણ થઈ જાય છે. જેમ રાહુના સંસર્ગરહિત
થઈને શુકલ પક્ષની એકમથી માંડીને દરરોજ પોતાની કળાઓની વૃદ્ધિ કરતો
ચંદ્ર અનુક્રમે શુકલ પક્ષની ચૌદશ કરતાં પૂનમના દિવસે વર્ણ પરિમંડળ વગે
રેની પોતાની સંપૂર્ણ કળાઓથી પરિપૂર્ણ થઈ જાય છે.

તેમજ મુનિ પણ કુગુરુ વગેરેની સોળત વગેરેને ત્યજીને તેમજ ચારિત્ર-
વરણ કર્મના ક્ષયોપશમ વગેરેથી અનુક્રમે પોતાના જ્ઞાન્તિ વગેરે શુભોની વૃદ્ધિ
કરતો કેવળજ્ઞાન, કેવળ દર્શન વગેરે શુભોથી પરિપૂર્ણ થઈ જાય છે.

(एवं खलु जीवा वर्द्धन्ति, वा हायन्ति वा एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवता
महावीरेणं दसमस्स णायज्झयणस्स अयमद्वे पण्णत्ते तिवेमि)

હીયન્તે વા । एवं खलु हे जम्बूः । श्रमणेन भगवता महावीरेण दशमस्य ज्ञाता-
ध्ययनस्य अयं=पूर्वोक्तः अर्थः=भावः प्रज्ञप्तः । ‘त्तिवेमि’ इति ब्रवीमि पूर्ववत् ॥सू० १॥

इति भी विश्वविख्यात - जगद्वल्लभ-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलित-
ललितकलापालापक - प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक
श्रीशाहू छत्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त ‘जैनशास्त्राचार्य’ पदभूषित-
कोल्हापुरराजगुरु-बालब्रह्मचारि जैनाचार्य जैनधर्मदिवाकरपूज्यश्री
घासीलालव्रतिविरचितायां श्री ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रस्यानगारधर्मामृ-
तवर्षिण्याख्यायां व्याख्यायां दशममध्ययनं समाप्तं ॥ १० ॥

તિવેમિ) इस प्रकार क्षान्त्यादि गुणों की वृद्धि से जीव बढ़ते हैं और उ-
नकी हानि से जीव घटते हैं यह कथन बन जाता है इस तरह हे जंबू !
श्रमण-भगवान् महावीरने दशवें ज्ञाताध्ययन का यह पूर्वोक्त अर्थ प्रज्ञप्त
किया है । मैंने उन्हीं के मुख से जैसा सुना है उसी के अनुसार
यह कहा है ॥ सू० १ ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મ દિવાકર શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજકૃત “ જ્ઞાતા-
ધર્મકથાઙ્ગસૂત્ર ”કી અનગારધર્મામૃતવર્ષિણી વ્યાખ્યાકા દશવાં
અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૧૦॥

ક્ષાંતિ વગેરે ગુણોની વૃદ્ધિથી જીવો વૃદ્ધિ પામે છે અને ક્ષાંતિ વગેરે
ગુણોની હાનિથી જીવો ઘટે છે. આમ આ કથનની સાર્થકતા સિદ્ધ થઈ જાય
છે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ ! શ્રમણુ લગવાન મહાવીરે દશમા જ્ઞાતાધ્યયનનો
આ પૂર્વોક્ત અર્થ નિરૂપિત કર્યો છે. આ અર્થ મેં તેમના મુખેથી જો પ્રમાણે
સંભળ્યો છે તે જ પ્રમાણે તમારી સામે રજૂ કર્યો છે. ॥ સૂત્ર “ ૧ ” ॥

જૈનાચાર્ય શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત જ્ઞાતાધ્યયન સૂત્રની
અનગારધર્મામૃતવર્ષિણી વ્યાખ્યાનું દશમું અધ્યયન સમાપ્ત ॥૧૦॥

અથ એકાદશમધ્યયનં પ્રારંભ્યતે—

ગતં દશમમધ્યયનં, સામ્પતમેકાદશમારંભ્યતે । પૂર્વસ્મિન્નધ્યયને કૃષ્ણશૂક-
પક્ષચન્દ્રદૃષ્ટાન્તેન પ્રમાદાપ્રમાદવતોઃ ક્ષાન્ત્યાદિગુણહાનિવૃદ્ધિભ્યામનર્થાનર્થો પ્રતિ-
પાદિતો, इह तु मार्गाराधनविराधनाभ्यामर्थार्थी પ્રદર્શ્યેતે, અથ જમ્બૂસ્વામી
પૂચ્છતિ—‘ જહ્ણં ભંતે ’ इत्यादि ।

મૂલમ્—જહ્ણં ભંતે ! સમણેણં જાવ સંપત્તેણં દસમસ્સ નાય-
જ્ઞણસ્સ અયમદ્દે પપ્પણત્તે એકારસમસ્સ ણં ભંતે નાયજ્ઞયણ-
સ્સ કે અદ્દે પપ્પણત્તે ?, एवं खलु जंबू ! तेण कालेणं रायगिहे
गोयमे एवं वयासी—कहणं भंते ! जीवा आराहगावा विराहगा
वा भवन्ति ?, गो० ! से जहा णामए एगंसि समुद्धकुलंसि दाव-
इवा नामं रुक्खा पपणत्ता किण्हा जाव निउरुवभूया पत्तिया

દાવ દ્રવ (વૃક્ષ) નામક ગ્યારહવાં અધ્યયન પ્રારંભ

દશવાં અધ્યયન સમાપ્ત હો ચુકા—અવ ગ્યારહવાં અધ્યયન પ્રારંભ
હોતા હૈ । હસ અધ્યયનકા પૂર્વ અધ્યયનકે સાથ હસ પ્રકારસે સંબન્ધ હૈ
કિ પૂર્વ અધ્યયન મેં કૃષ્ણ ઔર શુક્લ પક્ષકે ચન્દ્રમા કે દૃષ્ટાન્ત સે
પ્રમાદી ઔર અપ્રમાદી સંયમી કે ક્ષાન્ત્યાદિ ગુણોં કી હાનિ एवं વૃદ્ધિ
રૂપ અનર્થ एवं અર્થ કી પ્રાપ્તિ હોની પ્રતિપાદિત થી ગઈ હૈ । અથ હસ
અધ્યયન દ્વારા યહ કહા જા રહા હૈ કિ જો સંયમ માર્ગ કી આરાધના
તથા વિરાધના કરતે હૈં વે અર્થ ઔર અનર્થ કી પ્રાપ્તિ કે પાત્ર હોતે હૈં ।
જંબૂ સ્વામી શ્રી સુધર્માસે પૂછતે હૈં કિ ‘જહ્ણં ભંતે ! સમણેણં’ इत्यादि ।

દાવદ્રવ (વૃક્ષ) નામે અગિયારમું અધ્યયન પ્રારંભ

દશમું અધ્યયન પુરૂ થઈ ચૂક્યું છે અને હવે અગિયારમું અધ્યયન આરંભ
થાય છે આ અધ્યયનનો પહેલાંના અધ્યયનની સાથે આ પ્રમાણેનો સંબંધ છે.
પહેલાંના અધ્યયનમાં કૃષ્ણ અને શુક્લ પક્ષના ચન્દ્રમાના દૃષ્ટાંતથી પ્રમાદી અને
અપ્રમાદી સંયમીને ક્ષાંતિ વગેરે ગુણોની પ્રાપ્તિ થવી, આ વાતનું સ્પષ્ટીકરણ
કરવામાં આવ્યું છે. હવે આ અધ્યયનમાં જે સંયમ માર્ગની આરાધના તેમજ
વિરાધના કરે છે તેઓ અર્થ તેમજ અનર્થના પાત્ર ગણાય છે આ વાત સ્પષ્ટ
કરવામાં આવે છે જંબૂસ્વામી શ્રી સુધર્મા સ્વામીને પ્રશ્ન કરે છે કે—

(જહ્ણં ભંતે ! સમણેણં “ इत्यादि ॥

पुष्पिया फलिया हरियगरेरिज्जमाणा सिरीए अतीव२ उवसो-
 भेमाणा चिट्ठंति, जयाणं दीविच्चगा ईसिं पुरेवाया पच्छावाया
 मंदावाया महावाया वायंति तयाणं वहवे दावद्वा रुक्खा पत्तिया
 जाव चिट्ठंति अप्पेगइया दावद्वा रुक्खा जुन्ना झोडा परिस-
 डियपंडुपत्तपुष्पफला सुक्करुक्खओ विव मिलायमाणा२ चिट्ठंति,
 एवामेव समणोउसो ! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा
 जाव पव्वइये समाणे बहूणं समणाणं ४ सम्मं सहति जाव
 अहियासे बहूणं अण्णउत्थियाणं बहूणं गिहत्थाणं नो सम्मं
 सहइ नो खमइ नो तित्तिक्खइ नो अहियासेइ एस णं मए
 पुरिसे देसविराहए पण्णत्ते । समणाउसो ! जया णं सामुद्दगा-
 ईसिं पुरेवाया पच्छावाया मंदावाया महावाता वायंति तदा णं
 वहवे दावद्वा रुक्खा जुण्णा झोडा जावमिलायमाणा२चिट्ठंति,
 अप्पेगइया दावद्वा रुक्खा पत्तिया पुष्पिया जाव उवसोभे-
 माणा२ चिट्ठंति, एवामेव समणाउसो ! जो अम्हे निग्गंथो वा
 निग्गंथी वा पव्वइए समाणे बहूणं अण्णउत्थियाणं बहूणं
 गिहत्थाणं सम्मं सहइ बहूणं समणाणं ४ नो सम्मं सहइ
 एसणं मए पुरिसे देसाराहए पन्नत्ते । समणाउसो ! जयाणं नो
 दीविच्चगा णो सामुद्दगा ईसिं पुरेवाया पच्छावाया जाव महा-
 वाया वायंति तयाणं सव्वे दावद्वा रुक्खा जुण्णा झोडा जाव
 मिलायमाणा चिट्ठंति, अप्पेगइया जाव उवसोभेमाणा२ चिट्ठंति,
 एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वइए समाणे बहूणं समणाणं ४
 बहूणं अन्नउत्थियगिहत्थाणं नो सम्मं सहइ एसणं मए

सव्वविराहए पणत्ते । समणाउसो ! जयाणं दीविच्चगाविसामु-
 द्दगावि ईसिं पुरेवाया पच्छावाया जाव वायंति तथा णं सव्वे
 दावद्दवा स्क्खा पत्तिया जाव चिट्ठंति, एवामेव समणाउसो
 जो अम्हं जाव पव्वइए समाणे बहूणं समणाणं४ बहूणं अन्नउ-
 त्थियगिहत्थाणं सम्मं सहइ एसणं मए पुरिसे सव्वाराहए पणत्ते !
 एवं खलु गोयमा ! जीवा आराहगा वा विराहगा वा भवंति,
 एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया० एक्कारसस्स अज्झयणस्स
 अयमट्ठे पणत्ते तिवेमि ॥ सू० १ ॥

॥ एक्कारसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ ११ ॥

टीका—यदि खलु भदन्त ! श्रमणेन भगवता महावीरेण यावत् सिद्धिगतिं
 सम्प्राप्तेन दशमस्य ज्ञाताध्ययनस्य अयम्=पूर्वोक्त प्रकारो गुणहानिवृद्धिरूपः अर्थः
 भावः प्रज्ञप्तः=कथितः, अथ एकादशस्याध्ययनस्य श्रमणेन यावत्सम्प्राप्तेन कोऽर्थः=
 को भावः प्रज्ञप्तः ? । सुधर्मास्वामी कथयति—एवं खलु हे जम्बू ! तस्मिन् काले

टीकार्थ—(जहणं भंते ।) यदि हे भदन्त ! (समणेणं जाव संपत्तेणं दस
 मस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते एक्कारसमस्स णं भंत्ते । नायज्झय-
 णस्सके अट्ठे पणत्ते) श्रमण भगवान् महावीर प्रभुने कि जो सुत्तिको प्राप्त
 हो चुके हैं, दशवे ज्ञाताध्ययन का यह पूर्वोक्त रूप से अर्थ प्रतिपादिन
 किया है—उन्होंने श्रमण भगवान् महावीर प्रभु ने ग्यारहवें ज्ञाताध्ययन
 का क्या अर्थ कहा है ? इस प्रकार जंबू स्वामी के पूछने पर श्री सुधर्मा
 स्वामी उनसे कहते हैं कि (एवं खलु जंबू !) सुनो जो उन्होंने ने ग्यारहवें

टीकार्थ—(जहणं भंते ।) हे भदन्त ।

(समणेणं जाव संपत्तेणं दसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते एक्कारसमस्स
 णं भंते ! नायज्झयणस्स के अट्ठे पणत्ते)

मुक्ति भेजवेला श्रमण भगवान् महावीरे दशमा ज्ञाताध्ययनना आ
 पूर्वोक्त ३५ अर्थ निरूपित कथी छे तो तेजोश्रीजे अगियारमे ज्ञाताध्ययनना
 गो अर्थ प्ररूपित कथी छे ? आ रीते जम्बू स्वामीना प्रश्नने सांभजीने सुधर्मा

તસ્મિન્ સમયે રાજગૃહે નગરે ગૌતમ એવમવાદીત્-એવમપૃચ્છત્-કથં સ્વલુ ભદન્ત !
 હે ભગવાન્ ! જીવા આરાધકાઃ=જ્ઞાનાદિ રત્નત્રયરૂપમોક્ષમાર્ગસાધકાઃ, વિરાધકાઃ=
 તદ્વિપરીતા ભવન્તિ ? । એતમર્થે ભગવાન્ દૃષ્ટાન્તેન વર્ણયતિ-હે ગૌતમ ! તદ્યથા
 નામકં=યથા દૃષ્ટાન્તમ્-એકસ્મિન્ સમુદ્રકૂલે=સાગરતટે ' દાવદ્રવા ' દાવદ્રવાઃ,
 નામ=એતાન્નામધેયા વૃક્ષાઃ પ્રજ્ઞસાઃ । કીદૃશાઃ ? ક્ત્યાહ-' કિણ્હા ' કૃષ્ણાઃ=
 કૃષ્ણવર્ણા યાવત્ મહામેઘનિકુરમ્વભૂતાઃ=જલસમ્મૃતમેઘાન્દમદૃશા ' પત્તિયા '

જ્ઞાતાધ્યયન કા અર્થ નિરૂપિત કિયા હૈ વહ્ હસ પ્રકાર હૈ-(તેણં કાલેણં
 તેણં સમણં રાયગિહે ગોયમે એવં વયાસી) ઉસ કાલ ઔર ઉસ સમય
 મેં રાજગૃહનગર મેં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પ્રભુ પધારે—ઉનસે ગૌતમ
 સ્વામી ને હસ પ્રકાર પૂછા— (કહણં મંતે ! જીવા આરાહગા વા વિરાહ
 ગા વા મંવંતિ ?) હે મદંત ! જીવ જ્ઞાનાદિ રત્નત્રય રૂપ મોક્ષમાર્ગ કે
 આરાધક સાધક-ઔર વિરાધક કૈસે-કિસ કારણ સે-હોતે હૈ ?
 (ગોયમા ! સે જહાનામણે એગંસિ સમુદ્રકૂલંસિ દાવદ્રવા નામં સુક્ખા
 પણ્ણત્તા) પ્રભુ ને ઉનકી હસ ઘાત કા ઉત્તર હસ તરહ કે દૃષ્ટાન્ત
 સે દિયા-હે ગૌતમ ! સમુદ્ર કે તટપર " દાવદ્રવ " હસ નામકે બહુત
 સે વૃક્ષ સ્વહે હુએ થે (કિણ્હા જાવ નિઝરંવભૂયા પત્તિયા પુષ્કિયા
 ફલિયા હરિયગરેરિઝ્જમાણા, સિરીએ અતીવ ર ઉવસોમેમાણા ચિટ્ઠંતિ)
 યે સ્વ જલ સે મરે હુએ મેઘોં કે સમૂહ જૈસે કૃષ્ણ વર્ણ કે યે

સ્વામી તેને કહે છે કે (એવં સ્વલુ જન્તુ !) હે જન્તુ ! સાંભળો, પ્રભુએ અગિ-
 ચારમા જ્ઞાતાધ્યયનનો અર્થ આ પ્રમાણે નિરૂપિત કર્યો છે.

(તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે૦ ગોયમે એવં વયાસી)

તે કાળે અને તે સમયે રાજગૃહ નગરમાં શ્રમણ ભગવાન - મહાવીર
 પધાર્યા. ગૌતમ સ્વામીએ તેમને આ પ્રમાણે પ્રશ્ન કર્યો—(કહણં મંતે ! જીવા
 આરાહગાવા વિરાહગાવા મંવંતિ ? હે ભદંત ! જીવ જ્ઞાન વગેરે રત્નત્રય રૂપ
 મોક્ષ માર્ગના આરાધક-સાધક અને વિરાધક કેવી રીતે-શા કારણથી થાય છે ?

(ગો૦ ! સે જહાનામણે એગંસિ સમુદ્રકૂલંસિ દાવદ્રવા નામં સુક્ખા પણ્ણત્તા)

પ્રભુએ તેમના તે પ્રશ્નનો જવાબ દૃષ્ટાન્તના આધારે આપતાં કહ્યું-હે
 ગૌતમ ! સમુદ્રને દાવદ્રવ ભતિનાં ઘણાં વૃક્ષો હતાં.

(કિણ્હા જાવ નિઝરંવ ભૂયા પત્તિયા પુષ્કિયા ફલિયા હરિયગરે રિઝ્જમાણા,
 સિરીએ અતીવ ર ઉવસોમેમાણા ચિટ્ઠંતિ)

એ બધાં વૃક્ષો જળપૂર્ણ મેઘ સમૂહોની જેમ કાળા રંગનાં હતાં. બધાં
 વૃક્ષો, પત્રો, પુષ્પો અને ફળોથી સમૃદ્ધ હતાં. લીલા રંગથી એ વૃક્ષો શોભતાં

પત્રિતા = પત્રયુક્તા ' પુષ્પિયા ' પુષ્પિતા = પુષ્પયુક્તા; ' ફલિયા ' ફલિતા = ફલ સમૃદ્ધા; ' હરિયગેરિઃજમાણા ' હરિતકાગાઝ્યમાનાઃ = હરિતકેન = હરિતવર્ણેનાતિશયશોભમાનાઃ ' મિરીષ ' શ્રિયા = પત્રપુષ્પાદિ શોભયા અતી-
વાતીવ = અત્યન્તમ્ ઉપશોભમાનાઃ શોભાસંમન્નઃ, નિષ્ઠન્તિ । ચદા સ્વલુ = ચમ્પિન્
કાલે ' દીવિચ્ચગા ' દ્વૈષ્યાઃ = દ્વીપમમ્મવાઃ ' ઈર્સિપુરેવાયા ' ઈપત્પુમોવાતાઃ સ્વલ્યાઃ
પૂર્વદિશ્વાયવ, ' પચ્છાવાયા ' પશ્ચાદ્વાતાઃ = પશ્ચિમદિશ્વાયવઃ ' મંદાવાયા ' મન્દ
વાતાઃ = શનૈઃ શનૈઃ સન્નારિણો વાયવઃ, ' મદ્દાવાયા ' મદ્દાવાતાઃ = મચ્છવાયવઃ
' વાયંતિ ' વાન્તિ = ચલન્તિ તદા સ્વલુ વહ્નો દાવદ્રવા વૃક્ષા પત્રિતા યાસુ શ્રિયા-
સ્તીવાતીવોપશોભમાનાસ્તિષ્ઠન્તિ । ' અપ્પેગડ્યા ' અપ્પેરુક્તાઃ = કતિપયા - સ્તોકા

પત્ર યુક્ત થે, પુષ્પ યુક્ત થે ફલોં સે સમૃદ્ધ થે । હરિત વર્ણ સે યે સ્વય
અતિશય શોભાયમાન હો રહે થે । હસ તરહ પત્ર પુષ્પાદિ કી શોભાસે
હનકી શોભા અત્યંત નિરાલી ચની હુઈ થી । હમ કારણ યે વિશિષ્ટ
શોભા સંપન્ન બને હુઈ થે । (જયાણ દીવિચ્ચગા ઈર્સિ પુરેવાયા પચ્છા
વાયા મંદાવાયા મદ્દાવાયા વાયંતિ, તયા ણં વહ્વે દાવદ્રવા રુક્ષા પત્તિયા
જાવ ચિટ્ઠંતિ, અપ્પેગડ્યા દાવદ્રવા સ્વલ્લા જુન્ના શ્લોઢા પરિસદિય-
પંદુપત્ત પુષ્પફલાસુક્કરુક્ષાઓ વિવ મિલાયમાણા ૨ ચિટ્ઠંતિ)
જિસ સમય દ્વીપ સે ઉત્પન્ન હુઈ પૂર્વ દિશા સંવન્ધી સ્વલ્પ હ્વાઈ, પશ્ચિમ
દિશા સંવન્ધી સ્વલ્પ હ્વાઈ, ધીરે ૨ ચલને ચાલી વાયુઈ તથા પ્રચળ
વાયુઈ ચલને લગતી તો ઉસ સમય અનેક દાવદ્રવ વૃક્ષ પત્ર પુષ્પાદિ કી
શોભા સે નિગલે, બને હુઈ જ્યોં કે ત્યોં ગ્વહે રહતે થે ઉનમેં કુજ બી
વિકાર નહીં હોતા થા । તાત્પર્ય હસકા યહ હૈ કિ જવ ટાપૂ સે પૂર્વ દિશા

હતાં. પત્રો અને પુષ્પોથી એમની શોભા અનેરી થઈ પડી હતી. એથી એઓ
સવિશેષ શોભા-સંપન્ન લાગતાં હતાં.

(જયાણં દીવિચ્ચગા ઈર્સિ પુરેવાયા પચ્છાવાયા મંદાવાયા મદ્દાવાયા વાયંતિ
તયા ણં વહ્વે દાવદ્રવા રુક્ષા પત્તિયા જાવ ચિટ્ઠંતિ, અપ્પેગડ્યા દાવદ્રવા રુક્ષા
જુન્ના શ્લોઢા પરિસદિય પંદુપત્તપુષ્પફલા સુક્કરુક્ષાઓ વિવ મિલાયમાણા ૨ ચિટ્ઠંતિ)

જ્યારે દ્વીપો ઉપર વહેતા પૂર્વ દિશાના આછા પવનો, પશ્ચિમ દિશાના
આછા પવનો, ધીમે ધીમે વહેનારા પવનો તેમજ પ્રચંડ પવનો ફૂંકવા લાગતા
ત્યારે પત્ર-પુષ્પ વગેરેની શોભાથી અનેરા લાગતાં દાવદ્રવ વૃક્ષો જે સ્થિતિમાં
બિભાં હતા તેજ સ્થિતિના વિકાર વગરના થઈને સ્થિર થઈને બિભાં જ રહેતા
હતાં ઠહેવાની સતલજ એ છે કે જ્યારે દ્વીપના પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશાના
મંદ, સુગંધ અને શીતળ પવનો વહેતા હતા ત્યારે પત્રો-પુષ્પો વગેરેથી સંપન્ન

इत्यर्थः दावद्रव वृक्षा ' जुन्ना ' जीर्णाः=चिरकालीनाः ' झोडा ' झोडः=शटनं, तद् योगाद् वृक्षा अपि झोडाः=शटितमूलरुन्धा इत्यर्थः, ' परिसडियपंडुपत्तपुष्प-फला ' परिशटितपाण्डु पत्रपुष्पफलाः-परिशटितानि=शीर्णानि-अतएव पाण्डूनि=ईषत्पीतानि पत्राणि पुष्पाणि फलानि च येषां ते तथोक्ताः, ' सुकारुक्खओविव निलायमाणा ' शुष्कवृक्षा इव म्लायन्तः २=शोभा रहितास्तिष्ठन्ति । भगवानाह- ' एवामेव ' एवमेव=अनेनैव प्रकारेण ' समणाउसो ' हे श्रमणा आयुष्मन्तः ! योऽस्माकं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा यावत्प्रव्रजितः सन् बहूनां श्रमणानां बह्वीनां श्रम-णीनां बहूनां श्रवणाणां बह्वीनां श्रापिकानां कर्कशकठोर वचनाद्युपसर्गान् 'सम्मं' सम्यक्

પશ્ચિમ દિશા સંબન્ધી મંદ સુગંધ શીતલ સ્પીર ચલને લગતા તો उस समय जो पत्र पुष्प आदि से युक्त हुए दावद्रव वृक्ष थे वे ज्यों के त्यों अधिक शोभा संपन्न बने रहकर हरे भरे ही दिखलाई देते रहते । परन्तु उनमें जो दावद्रव वृक्ष जीर्ण थे पुराने थे, शीर्ण-सड़े हुए थे जिनका मूल और स्तंभ दोनों खोखले हो गये थे और जिनके पीला सफेद होकर पत्र पुष्प एवं फल परिशटित हो झड़-चुके थे वे शुष्क वृक्षों के समान म्लान-शोभा रहित ही बने रहते (एवामेव समणा उसो ! जो अम्मं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा पव्वाइए समाणे बहूणं अण्ण-उत्थियाणं बहूणं गिहत्थाणं सम्मं सहइ बहूणं-समणाणं ४ नो सम्मं सहइ एसणं मए पुरिसे देसागहए पन्नत्ते) इसी तरह हे आयुष्मन्त श्रमणों ! जो हमारा निर्ग्रन्थ साधु जन अथवा साध्वी जन दीक्षित होता हुआ अनेक श्रमण जनों के अनेक श्रमणियों के, आवको के और आ विकाओं के कर्कश, कठोर वचननादि रूप उपसर्गों को मध्यस्थ भाव

થયેલાં દાવદ્રવ વૃક્ષો જે સ્થિતિમાં જે સવિશેષ શોભા યુક્ત થઈને લીલાંછમ દેખાતાં હતાં. પણ તેઓમાં જે દાવદ્રવ વૃક્ષો જીર્ણ હતાં-જૂનાં હતાં-શીર્ણ-સડી ગયેલાં હતાં, જેના મૂળ અને થડનો ભાગ ખોખલો થઈ ગયો હતો અને જેઓના પીળા અને સફેદ થઈને પાંદડાઓ, પુષ્પો અને ફળો પરિશટિત થઈને ખરી પડ્યાં હતાં તે તો સુકાઈ ગયેલા વૃક્ષોની જેમ મ્લાન-શોભા રહિત થઈને ઊભાં હતાં.

(एवामेव समणाउसो ! जो अम्मं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा पव्वाइए समाणे बहूणं अण्णउत्थियाणं बहूणं गिहत्थाणं सम्म सहइ बहूणं समणाणं ४ नो सम्म सहइ एसणं मए पुरिसे देमाराहए पन्नत्ते)

આ પ્રમાણે જે હે આયુષ્મત શ્રમણો ! જે અમારા નિર્ગ્રન્થ સાધુજન અથવા સાધ્વીજન દીક્ષિત થઈને ઘણા શ્રમણો અને ઘણી શ્રમણીઓ, ઘણા આવકો અને ઘણી આવિકાઓના કર્કશ, કઠોર વચનો વગેરે ઉપસર્ગોને મધ્યસ્થ

મધ્યસ્થભાવેન 'સહૃદ્' 'સહતે=મુષાદ્યવિકારકરણેન સર્પતિ, 'સ્વમૃદ્' સમતે
ક્રોધાભાવેન, તિતિક્ષ્ણ, તિતિક્ષતે-અદીનાભાવેન, 'અદિયાસેદ્' અધ્યાસ્તે
નિર્જરાભાવનયાન્તઃકરણેન સહતે । અથ ચ વહૂનામ્ અન્યતીર્થિકાનાં વહૂનાં
ગૃહસ્થાનામ્ પ્રતિકૂલવચનાનિ નો સમ્યક્=સમ્યગ્ભાવેન સહતે યાવત્ નો અધ્યાસ્તે,
एष खलु=एवम्भूतः पुरुषः 'मए' मया 'देशविराहए' देशविराधकः प्रज्ञप्तः ।

પુનશ્ચ હે શ્રમણાઃ-આયુષ્મન્તઃ ! યદા खलु 'सामुद्रगा' सामुद्रकाः=समुद्र-
सम्यन्धिनः ईपत्पुगेवाताः स्वल्पपूर्वदिग्गायवः 'पच्छावाया' पश्चाद्वाताः=पश्चिम-

સે સહન કરતા હૈં ઉન વચનોં કો સુનકર જિનકે મુગ્ધ આદિ મેં કોઈ
વિકાર નહીં ધ્રુલકતા હૈં ક્રોધ નહીં ઉત્પન્ન હોતા હૈં, અદીન ભાવસે જો
ઉન્હેં સહન કરતા હૈં, નિર્જરા કી ભાવના સે જો ઉન્હેં અપને અન્તઃ
કરણ સે સહલેતા હૈં-તથા કુતીર્થિકોં કે ગૃહસ્થોં કે પ્રતિકૂલ વચનોં
કો જો સહન નહીં કરતા હૈં-યાવત્ ઉન્હેં અધ્યાસિત નહીં કરતા હૈં
એસા વ્યક્તિ મૈંને દેશ વિરાધક પ્રજ્ઞપ્ત કિયા હૈં । (સમણાડમો ! જયા-
ણં સામુદ્રગા ઈર્સિં પુરેવાયા પચ્છાવાયા મંદાવાયા મહાવાયા વાયંતિ તયાણં
વહ્વે દાવદ્વા રુક્ષા જુણ્ણા ઝોડા જાવ મિલાપમાણા ૨ ચિટ્ઠંતિ, અપ્પે
ગદ્ધયા દાવદ્વા રુક્ષા પત્તિયા પુષ્કિયા જાવ ઉવસોમેમાણા ૨ ચિટ્ઠંતિ
एवामेव समणाउसो जो अहं निगंथो वा निगंथी वा पव्वइए समाणे
वहूणं अण्णउत्थियाणं वहूणं गिहत्थाणं सम्मं सहइ वहूणं समणाणं ४
नो सम्मं सहइ एसणं मए पुरिसे देसाराहए पण्णत्ते) पुनश्च-हे आयु-

ભાવથી સહન કરે છે, તે વચનોને સાંભળીને જેના મો વગેરે અગો ઉપર
કોઈ પણ વિકાર સરખોએ થતો નથી, ક્રોધ ઉત્પન્ન થતો નથી, અદીન ભાવથી
જે તેને ખમતો રહે છે-સહન કરતો રહે છે, નિર્જરાની ભાવનાથી જે તેઓને
પોતાના અંતરથી સહન કરી લે છે, તેમજ કુતીર્થિ કેના ગૃહસ્થોને પ્રતિકૂળ
વચનોને જે સહન કરી શકતો નથી યાવત્ તેઓને અધ્યાસિત કરતો નથી
એવા માણસને મેં દેશ-વિરાધક તરીકે પ્રજ્ઞપ્ત કર્યો છે

(સમણાડમો ! જયાણં સામુદ્રગા ઈર્સિં પુરે વાયા પચ્છાવાયા મંદાવાયા
મહાવાયા વાયંતિ તયાણં વહ્વે દાવદ્વા રુક્ષા જુણ્ણા ઝોડા જાવ મિલાપમાણા
૨ ચિટ્ઠંતિ, અપ્પેગદ્ધયા દાવદ્વા રુક્ષા પત્તિયા પુષ્કિયા જાવ ઉવસોમેમાણા ૨
ચિટ્ઠંતિ एवामेव समणाउसो जो अहं निगंथो वा निगंथी वा पव्वइए समाणे
वहूणं अण्णउत्थियाणं वहूणं गिहत्थाणं सम्मं सहइ वहूणं समणाणं ४ नो सम्मं
सहइ एसणं मए पुरिसे देसाराहए पण्णत्ते)

દિક્ સંમત્રા વાયવઃ મન્દ્રવાતા મહાવાતા વાન્તિ=પ્રચલન્તિ તદા खलु बहवे दावद्रवा वृक्षा जीर्णा झोडा शटिमूलस्कन्धाः यावत् म्लायन्त स्तिष्ठन्ति । तत्र 'अप्येगइया' अप्येककाः=कतिपयाः दावद्रवा वृक्षाः पत्रिता यावत् उपशोभमानाः २ स्तिष्ठन्ति । एवमेव हे श्रमणा आयुष्मन्तः योऽस्माकं निर्ग्रन्थो वा निर्ग्रन्थी वा प्रव्रजितः सन् बहूनाम् अन्यतीर्थिकानां बहूनां गृहस्थानां प्रतिकूलवचनानि सम्यक् सहते, बहूनां भ्रमणानां ४-भ्रमणादीनां=चतुर्विधसङ्घस्येत्यर्थः वचनानि नो सम्यक् सहते एष खलु पुरुषो 'मए' मया देशाराधकः प्रज्ञप्तः । हे आयुष्मन्तः श्रमणाः ! यदा खलु नो 'दीविचगा' द्वैप्याः=द्वीपसम्बन्धिनः नो 'सामुद्रगा' सामुद्रकाः=समुद्रसम्बन्धिन ईप्सुपुरोवाताः पश्चाद्वाता यावत् महावाता वान्ति तदा खलु सर्वे द्रावद्रववृक्षा जीर्णाः

ષમંત શ્રમણો ! જિસ સમય સમુદ્ર સે ઉત્થિત પૂર્વ દિશા સંબન્ધી વાયુ સ્વલ્પ પશ્ચિમ દિશા સંબન્ધી વાયુ, મન્દ વાયુ એવં મહા વાયુ ચલતી હૈ ઉસ સમય કિતનેક જીર્ણ-પુરાને-શીર્ણદાવ દ્રવ વૃક્ષ ઝોડા-પત્ર પુષ્પાદિ વર્જિત વૃક્ષ તો મ્લાન કે મ્લાન હી-શોભા રહિત હી સ્વદે રહતે હૈં ઔર કિતનેક દાવ દ્રવ વૃક્ષ જો પત્ર પુષ્પોં સે યુક્ત હોતે હૈં વે હરેમરે સુન્દર હી પ્રતીત હોતે રહતે હૈં । ઇસી તરહ હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જો હમારા નિર્ગન્થ સાધુ એવં સાધ્વી જન પ્રવ્રજિત હોના હુઆ અનેક અન્યતીર્થિકો કે અનેક ગૃહસ્થોં કે પ્રતિકૂલ વચનોં કો તો અચ્છી તરહ સે સહન કર લેતા હૈ પરન્તુ અનેક શ્રમણ આદિકોં કે ચતુર્વિધ સંઘ કે-વચનોં કો સહન નહી કરતા હૈ-વહ મેરે દ્વારા દેશારાધક પ્રજ્ઞપ્ત હુઆ હૈ । (સમ-ણા ડસો ! જયા ણં નો દીવિચ્ચગા ણો સામુદ્રગા ઈસિં પુરે વાયા પચ્છા

અને હે આયુષ્મંત શ્રમણો ! ત્યારે સમુદ્ર ઉપર થઇને વહેતો આછો પૂર્વ દિશાનો પવન, મંદ પવન અને પ્રચંડ પવન ફૂંકાય છે ત્યારે કેટલાક શુભુ-જૂના, શીર્ણ પાંદડાં અને પુષ્પો રહિત થયેલાં દાવદ્રવ વૃક્ષો મ્લાન થઇને શોભાહીન થઇને જ ઊભાં રહે છે અને કેટલાક દાવદ્રવ વૃક્ષો જે પાંદડાંઓ પુષ્પોવાળાં છે-લીલાંછમ અને સુંદર જ લાગે છે. આ પ્રમાણે હે આયુષ્મંત શ્રમણો ! જે અમારા નિર્ગ્રન્થ સાધુ અને સાધ્વીજન પ્રવ્રજીત થઇને ઘણા અન્યતીર્થિકોના ઘણા ગૃહસ્થોના પ્રતિકૂળ વચનોને સારી રીતે સમજી લઇને સહન કરી લે છે પણ તેઓમાંથી શ્રમણ વગેરેના ચતુર્વિધ સંઘના વચનોને જે સહન કરતો નથી તે મારા વડે દેશારાધક તરીકે પ્રજ્ઞપ્ત થયો છે.

(સમણાડસો ! જાયાણં નો દીવિચ્ચગા ણો સામુદ્રગા ઈસિં પુરે વાયા પચ્છાવાયા જાવ મહાવાયા વાયંતિ તયાણં સવ્વે દાદરા સ્વવા જુણા ઝોડા જાવ

જોડા યાવદ્ સ્લાન્તસ્તિષ્ઠન્તિ, અપ્પેકકાઃ=રુતિપયાઃ યાવદ્ ઉપગોષમાનાસ્તિ-
ષ્ઠન્તિ । એવમેવ હે શ્રમણા આયુષ્મન્તઃ ! યાવદ્ પ્રવ્રજિતઃ સન્ વહૂનાં શ્રમણાનાં ૪
ચતુર્વિધસદ્ધસ્ય, વહૂનામ્ અન્યતીર્થિકમૃદસ્થાનાં વચનાનિ નો સમ્યક્ સદ્દતે, એ
સ્વલુ પુરુષઃ 'મણ' મયા સર્વવિરાથકઃ પ્રજ્ઞમ્ । શ્રમણા આયુષ્મન્તઃ । યદા સ્વલુ
'દીવિચ્ચગાવિ' દ્વૈણ્યા અપિ 'સામુદ્ગાવિ' સામુદ્રકા અપિ ઈકપુરોવાતાઃ પથાદ્વાતા
યાવદ્ વાન્તિ તદા સ્વલુ મર્થે દ્રાવદ્રવા વૃક્ષા પત્રિતા યાવન્ શ્રિયા ઉપગોષમાનાઃ ૨
તિષ્ઠન્તિ । એવમેવ હે શ્રમણા આયુષ્મન્તઃ ! યોડ્મમાકં યાવન્ પ્રવ્રજિતઃ સન્ વહૂનાં
શ્રમણાનાં ૪=ચતુર્વિધસદ્ધસ્ય વહૂનામ્ અન્યતીર્થિકમૃદસ્થાનાં પ્રતિકુલ વચનાનિ
વાયા જાવ મહાવાયા વાયન્તિ-તયાણં સન્વે દાવ દ્વા સ્વસ્વા જુણ્ણા છોટા
જાવ મિલાયમાણા ચિટ્ઠન્તિ, અપ્પેગદ્ધ્યા જાવ ઉવમોમે માણા ચિટ્ઠન્તિ,
એવામેવ સમણાડસો ! જાવ પવ્વહ્ણ સમાણે વહૂણં સમાણાણં ૪ વહૂણં
અન્નડત્થિયગિહત્થાણં નો સમ્મં સહહ્ણં એસણં મણ પુરિસે સન્વ વિરાદિણ
પણ્ણત્તે) હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો જિસ નમય ન નો છોપોત્થ પૂર્વ દિશા
સંવંધી સ્વલ્પ વાયુઈ, પશ્ચિમ દિશા સંવંધી સ્વલ્પ વાયુઈ, ધીરે ૨ ચલને
વાલી વાયુઈ એવં પ્રચંડ વેગ શાલી વાયુઈ ચલતે હેં ઓર ન સમુદ્ધોત્થ
પૂર્વ દિશા સંવંધી સ્વલ્પ વાયુઈ, પશ્ચિમ દિશા સંવંધી સ્વલ્પ વાયુઈ
ધીરે ૨ ચલને વાલી વાયુઈ એવં પ્રચંડ વેગ શાલી વાયુઈ ચલતે હેં ડસ
સમય મી જીર્ણ જીર્ણ દાવદ્રવ વૃક્ષ મ્થાન હી રહતે હેં-ઓર જો પત્ર
પુણ્ણાદિકો સે યુક્ત હોતે હેં વે મી જૈસે હોતે હેં વૈસે હી વને રહતે હેં
હસી તરહ હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જો હમારા નિર્ગન્થ સાધુજન એવં
નિર્ગન્થ સાધ્વી જન દીક્ષિત હોતા હુઆ મી ચતુર્વિધ સંઘ કે ઓર

મિલાયમાણા ચિટ્ઠન્તિ, અપ્પેગદ્ધ્યા જાવ ઉવમોમેમાણા ચિટ્ઠન્તિ, એવામેવ સમણા-
ડસો ! જાવ પવ્વહ્ણ સમાણે વહૂણં સમાણાણં ૪ વહૂણં અન્નડત્થિયગિહત્થાણં નો
સમ્મં સહહ્ણં એસણં મણ પુરિસે સન્વ વિરાદિણ પળ્ણત્તે)

હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! ત્યારે દ્વીપોના પૂર્વ દિશાના આછા પવનો, પશ્ચિમ
દિશાના પવનો ધીમે, ધીમે વહેતા પવનો, અને પ્રચંડ વેગથી ફૂંકાતા પવનો વહેતા
નથી અને સમુદ્ર પર થઈને વહેતા પૂર્વ દિશાના આછા પવનો, ધીમે ધીમે વહે
નારા પવનો, અને પ્રચંડ વેગે ફૂંકાતા પવનો વહેતા નથી ત્યારે પણ ઊર્ધ્વ,
શીર્ષ દાવદ્રવ વૃક્ષો તો મ્થાન (ઠરમાયેલાં) રહે છે અને પત્રપુષ્પ વગેરેથી
સંપન્ન દાવદ્રવ વૃક્ષો પણ જેવા છે તેવાં જ રહે છે, આ પ્રમાણે હે આયુષ્મન્ત
શ્રમણો ! જે અમારા નિર્ગન્થ સાધુઓ અને નિર્ગન્થ સાધ્વીઓ દીક્ષિત થઈને

સમ્યક્ સહતે એપ્પ સ્વલુ=એવમ્ભૂતઃ પુરુષ 'મણ' મયા સર્વારાધકઃ પ્રજ્ઞસઃ, એવં સ્વલુ=અનેન પ્રકારેણ હે ગૌતમ ! જીવા આરાધકા વા વિરાધકા ભવન્તિ । સુધર્મા

અન્યતીર્થિક ગૃહસ્થોં કે વચનોં કો અચ્છી તરહ સહન આદિ નહીં કરતા હૈ એસા યહ સાધ્વાદિજન મેરે દ્વારા સર્વ વિરાધક પ્રજ્ઞસ કિયા ગયા હૈ । (સમણા ડસો ! જયાણં દીવિચ્ચગાવિ સામુદ્દગાવિ ર્હિંસિં પુરે વાયા પચ્છા વાયા જાવ વાયંતિ, તયા ણં સવ્વે દાવદવા રુક્ખા પત્તિયા જાવ ચિટ્ઠંતિ, એવામેવ સમણા ડસો ! જો અમ્હે જાવ પવ્વત્તિએ સમાણે વહૂણં સમણાણં ૪ વહૂણં અન્નડત્થિય ગિહત્થાણં સમ્મં સહહ એસણં મણ પુરિસે સવ્વારાહણે પણ્ણત્તે । એવં સ્વલુ ગોયમા ! જીવા આરાહગા વા વિરાહગા વા ભવંતિ, એવં સ્વલુ જંબૂ ! સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં એકકારસમસ્સ અઙ્ગયણસ્સ અયમદ્દે પણ્ણત્તે તિવેમિ) હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જિસ સમય દ્વીપોત્થ ખી તથા સમુદ્રોત્થ ખી ર્હિંષત્પુરોવાત પશ્ચાદ્વાત યાવત્ વહતે હૈં ડસ સમય પુષ્પિત પત્રિત આદિ સમસ્ત દાવ-દ્રવ વૃક્ષ શોભા સંપન્ન હી વને રહતે હૈં । ર્હીસી તરહ હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જો હમારા સાધુ સાધ્વીજન દીક્ષિત હોતા હુઆ અનેક શ્રમણાદિકોં કે ચતુર્વિધ સંઘ કે-તથા અન્યતીર્થિક ગૃહસ્થોં કે પ્રતિકૂલ વચનોં કો અચ્છી તરહ સહન કર લેનો હૈ એસા સાધુ આદિ જન મેરે દ્વારા સર્વારાધક

પણ ચતુર્વિધ સંઘના અને બીજા તીર્થિક ગૃહસ્થોના વચનોને સારી પેઠે સહન કરી લે છે. એવા સાધુ વગેરે જનો મારા વડે સર્વ-વિરાધક તરીકે પ્રજ્ઞસ કરવામાં આવ્યા છે

(સમણાડસો ! જયાણં દીવિચ્ચગાવિ સામુદ્દગા વિ ર્હિંસિં પુરે વાયા પચ્છા-વાયા-જાવ વાયંતિ, તયા ણં સવ્વે દાવદવા રુક્ખા પત્તિયા જાવ ચિટ્ઠંતિ, એવા-મેવ સમણાડસો ! જો અમ્હે જાવ પવ્વત્તિએ સમાણે વહૂણં સમણાણં ૪ વહૂણં અન્ન-ડત્થિયગિહત્થાણં સમ્મં સહહ એસણં મણ પુરિસે સવ્વારાહણે પણ્ણત્તે ! એવં સ્વલુ ગોયમા ! જીવા આરાહગા વા વિરાહગા વા ભવંતિ, એવં સ્વલુ જંબૂ ! સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં એકકારસમસ્સ અઙ્ગયણસ્સ અયમદ્દે પણ્ણત્તે તિવેમિ)

હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જ્યારે દ્વીપ અને સમુદ્ર ઉપરના પૂર્વ પશ્ચિમના ધીમા અને પ્રચંડ પવનો ફૂંકાય છે ત્યારે પાંદડાં અને પુષ્પોવાળાં બધા દાવ-દ્રવ વૃક્ષો શોભા સંપન્ન થઈને જ બિલા રહે છે. આ પ્રમાણે હે આયુષ્મન્ત શ્રમણો ! જે અમારા સાધુ અને સાધ્વીજન દીક્ષિત થઈને ઘણા શ્રમણો વગેરેના, ચતુર્વિધ સંઘના તેમજ બીજા તીર્થિક ગૃહસ્થોના પ્રતિકૂલ વચનો સાંભળીને

સ્વામી પ્રાહ-एवं खलु=पूर्वोक्तप्रकारेण हे जम्बूः ! श्रमणेन भगवता महावीरेण यावत्सिद्धिगतिं संप्राप्तेन एकादशस्य अय=पूर्वोक्तप्रकारः अर्थः=भावः प्रज्ञप्तः । 'त्तिवेमि' इति ब्रवीमि, इति पूर्ववत् ॥ सू० १॥

इति श्री-विश्वविख्यात-जगद्बल्लभ-प्रसिद्धवाचस्पत्यश्च दशभाषाकलितञ्जलितकलापालापक-प्रविशुद्धगवयनैरुग्रन्यनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्रीशाहच्छत्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त-'जैनशास्त्राचार्य' पदभूषित-कोल्हापुरराज-गुरु-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकरपूज्यश्री-घासीलाल-व्रतिविरचितायां 'ज्ञाताधर्मकथाज्ञ' सूत्रस्यानगारधर्मामृतवर्षिण्याख्यायां व्याख्यायां एकादशमध्ययनं समाप्त ॥११॥

રૂપ સે પ્રજ્ઞસ હુઆ હૈ । હસ પ્રકાર હે ગૌતમ । જીવ આરાધક ઔર વિરાધક હોતે હૈ । સુધર્મા સ્વામી જંબૂસ્વામી સે કહતે હૈ કિ હે જંબૂ ! હસ પૂર્વોક્ત રૂપ સે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર ને જો કિ સિદ્ધિ ગતિ કો પ્રાપ્ત કર ચુકે હૈ ગ્યારહવે જ્ઞાતાધ્યયન કા યહ અર્થ પ્રજ્ઞસ ક્રિયા હૈ । એસા મૈને તુમ સે જૈસા સુના હૈ વૈસા યહ કહા હૈ । હસ મેં નિજ કી કુછ બી કલ્પના નહી હૈ । સૂત્ર ॥ ૧ ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મ દિવાકર શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત "જ્ઞાતા-ધર્મકથાજ્ઞસૂત્ર" કી અનગાર ધર્મામૃતવર્ષિણી વ્યાખ્યા કા ગ્યારહવાં અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૧૧ ॥

સારી પેઠે સહન કરી લે છે એવા સાધુ જન વગેરે મારા વડે સર્વારાધક રૂપે પ્રજ્ઞસ થાય છે. આ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! છવે આરાધકો અને વિરાધકો હોય છે. સુધર્મા સ્વામી જંબૂ સ્વામીને કહે છે કે હે જંબૂ ! સિદ્ધિગતિ પામેલા ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ અગિયારના જ્ઞાતાધ્યયનનો આ ઉપર મુજબનો અર્થ પ્રજ્ઞસ કર્યો છે. મેં જે રીતે સાંમળ્યો છે તે જ રીતે આ અર્થ તમારી સામે સ્પષ્ટ કર્યો છે. એમાં મેં મારી તરફથી કંઈ જ ઉમેરું નથી. ॥ સૂત્ર "૧" ॥

જૈનાચાર્ય શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત જ્ઞાતાધ્યયન સૂત્રની અનગાર ધર્મામૃતવર્ષિણી વ્યાખ્યાનું અગિયારમું અધ્યયન સમાપ્ત. ॥૧૧॥

અથ દ્વાદશમધ્યયનં પ્રારમ્ભ્યતે—

ગતમેકાદશમધ્યયનં, સાપતં દ્વાદશમારમ્ભ્યતે, પૂર્વસ્મિન્નધ્યયને ચારિત્રસ્યા-
રાધકત્વં તદ્ વિરાધકત્વં ચ પ્રોક્તમ્ इह तु उदकदृष्टान्तेन मलीमसपरिणामपरिण-
मितान्तःकरणानामपि भव्यानां सुगुरुपरिकर्म तत्राविराधकत्वं भवतीति प्रदर्श्यते-
अत्रेदमादिसूत्रम्—‘जइणं भंते’ इत्यादि ।

મૂળમ્—જઈણં મંતે ! સમણેણં જાવ સંપત્તેણં એકારસમસ્સ
નાયજ્ઞયણસ્સ અયમં વારસમસ્સ ણં નાયજ્ઞયણસ્સ કે
અદ્દે પણ્ણત્તે ?, એવં સ્વલુ જંબૂ ! તેણં કાલેણં ચંપા નામ
નયરી પુણ્ણમદ્દે ચેદ્દે જિતસત્તૂ રાયા ધારિણીદેવી, અદીણ-

વારહવાં અધ્યયન પ્રારંભ”

જિતશત્રુ રાજા સુબુદ્ધિ પ્રધાન કા વર્ણન

ગ્યારહવાં અધ્યયન સમાપ્ત હો ચુકા અવ વારહવાં અધ્યયન પ્રારંભ હોતા
હૈ । હસ કા પૂર્વ અધ્યયન કે સાથ હસ પ્રકાર સે સંબન્ધ હૈ—પૂર્વ અધ્યયન
મેં જો જીવ ચારિત્ર કા પાલન કરતા હૈ વહ આરાધક ઔર જો હસસે
વિપરીત ભાવ ચાલા હોતા હૈ વહ વિરાધક હૈ યહ પ્રકટ કિયા ગયા હૈ ।
અવ હસ અધ્યયન મેં ઉદક કે દૃષ્ટાન્ત સે યહ પ્રકટ કિયા જાયગા કિ
જિન ભવ્ય જીવોં કા અન્તઃ કરણ મલીન પરિણામોં સે પરિણત હો રહા
હૈ—પરન્તુ ઉનમેં યદિ સુગુરુ પરિકર્મતા-ગુણ વિશેષ કા ગ્રહણ કરના હૈ
તો ઉસસે વહાં ચારિત્રારાધકતા ઓ જાતી હૈ ‘જઈણં મંતે !’ ઇત્યાદિ ।

જિતશત્રુ રાજા અને સુબુદ્ધિ પ્રધાનનું ખારમું અધ્યયન.

અગિયારમું અધ્યયન સમાપ્ત થઈ ચૂક્યું છે અને હવે ખારમું અધ્યયન
પ્રારંભ થાય છે. આનો પહેલાં અધ્યયનની સાથે આ પ્રમાણે સંબંધ છે કે
પહેલાંના અધ્યયનમાં જે જીવ ચારિત્રનું પાલન કરે છે તે આરાધક અને જે
એના વિપરીત ભાવનાળો હોય છે તે વિરાધક છે એ વાત સ્પષ્ટ કરવામાં આવી
છે. આ અધ્યયનમાં ઉદકના દૃષ્ટાંતથી આ વાતનું સ્પષ્ટીકરણ થશે કે જે ભવ્ય
જીવોનું અન્તઃકરણ (અંતર) ખરાબ પરિણામોથી પરિણત થઈ રહ્યું છે, પણ
તેમનામાં જે સુગુરુ પરિકર્મતા ગુણ વિશેષનું ગ્રહણ કરવું છે તો ત્યાં ચારિત્ર-
રાધકતા આવી જાય છે. જ ઇ ણં મંતે ઇત્યાદિ

સત્તૂ નામં કુમારં જુવરાયા યાત્રિ હોત્થા, સુવૃદ્ધી અમચ્ચે
 જાવ રજ્જધુરાચિંતણ સમણોવાસણ, તીમેણં ચંપાણ ણયરીણ
 વહિયા ઉત્તરપુરચ્છિમેણં એગે પરિહોદણ યાત્રિ હોત્થા, મેય-
 વસામંસરુહિરપૂયપડલપોચ્છડે મયગકલેવરસંછળ્લણે અમણુળ્લણે
 વળ્લણેણં જાવ ફાસેણં, સે જહા નામણ અહિમડેહ વા જાવ
 મયકુહિયવિળઢકિમિળવાવળ્લણદુરભિગંધે કિમિજાલાડલે
 સંસત્તે અસુહિવિગયવીભત્થદરિસણિજ્જે, ભવેયાહુવે સિયા ?,
 ણો ઇણદ્દે સમદ્દે, એત્થો અણિદ્દુતરાણ ચેવ ફાસેણં પળ્લણત્તે ॥સૂ. ૧॥

ટીકા—જમ્બુસ્વામીપ્રાદ-યદિ સ્વલુ ભદન્ત ! હે ભગવન્ ! શ્રમણેન યાવત્સ-
 મ્પ્રાપ્તેન એકાદશસ્ય જ્ઞાતાધ્યયનસ્યાયમર્થઃ પૂર્વોક્તો ભાવઃ પ્રજ્ઞપ્તઃ દ્વાદશસ્ય સ્વલુ
 જ્ઞાતાધ્યયનસ્ય કોડર્થઃ પ્રજ્ઞપ્તઃ ? શ્રી સુધર્માસ્વામી કથયતિ-એવં સ્વલુ હે જમ્બુ !
 તસ્મિન્ કાલે તરિમન્ સમયે ચમ્પા નામ નગરી, પૂર્ણમદ્રં ચૈત્યં, જિતશત્રૂરાજા,

જંબૂ સ્વામી શ્રી સુધર્મા સ્વામી સે પૂછતે હૈ કિ (જહ્ ણં મંતે !
 સમણેણં જાવ સંપત્તે ણં એકકારસમસસ નાયજ્ઞયણસસ અયમં વારસ-
 મસસ ણં નાયજ્ઞયણસસ કે અદ્દે પળ્લણત્તે ? એવં સ્વલુ જંબૂ ?) હે ભદન્ !
 યદિ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર ને કિ જો મિદ્ધિ ગતિ નામક સ્થાન કો
 પ્રાપ્ત હો ચુકે હૈં ગયાહવે જ્ઞાતાધ્યયન કા ગહ પૂર્વોક્ત રૂપ સે ભાવ અર્થ
 નિરૂપિત કિયા હૈ-તો કહિયે ઝન્હોં ને ચારહવે જ્ઞાતાધ્યયનકા કયા અર્થ

ટીકાર્થ—જમ્બુ સ્વામી શ્રીસુધર્મા સ્વામીને પ્રશ્ન કરે છે કે—

(જહ્ ણં મંતે ! સમણેણં જાવ સંપત્તેણં એકકારસમસસ નાયજ્ઞયણસસ અયમં
 વારસમસસ ણં નાયજ્ઞયણસસ કે અદ્દે પળ્લણત્તે ? એવં સ્વલુ જંબૂ !)

હે ભદન્ ! સિદ્ધગતિ પામેલા શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે અગિયારમાં
 જ્ઞાતાધ્યયનનો આ પૂર્વોક્ત રૂપે ભાવ-અર્થ નિરૂપિત કર્યો છે તે તો તેઓશ્રીએ
 બારમાં અધ્યયનનો શો ભાવ અર્થ નિરૂપિત કર્યો છે કે જમ્બુ સાંભળો તેઓ
 શ્રીએ બારમાં અધ્યયનનો જે રીતે અર્થ સ્પષ્ટ કર્યો છે તે આ પ્રમાણે છે—

धारिणीदेवी, अदीनशत्रुनाम कुमारः=जितशत्रुराजपुत्रः 'जुवराया' युवराजः=युवराजत्वेऽभिषिक्तश्चाप्यासीत् । सुबुद्धिर्नामाऽमात्यः औत्पातिक्यादिवुद्धि चतुष्टययुक्तः यावद् 'रज्जधुराचितए' राज्यधुराचिन्तकः=राज्यभारचिन्तकः 'समणोवासए' श्रमणोपासकः=श्रावकोऽभिगतजीवो जीवभासीत् । तस्याश्चम्पाया नगर्या बहिरुत्तरपौरस्त्ये एकं 'परिहोदए' परिखोदकं परिखा=दुर्गस्य चतुर्दिक्षु रिपुप्रभृतीनां प्रवेष्टुमशक्या गर्त्तरूपावेष्टनाकारभूमिः, तत्र सम्भृतमुदकं परिखोदकं 'खाईजल' इतिभाषाप्रसिद्धं चाप्यासीत् । तत्कीदृशम् ? इत्याह—'मेयवसा'

प्ररूपित किया है ? । हे जंबू ! सुनो-जो उन्होंने १२वें अध्ययनका अर्थ निरूपित किया है वह इस प्रकार है- (तेणं कालेणं तेणं समएणं चंपा नाम नगरी पुण्णभदे चेहए जियसत्तू राया धारिणी देवी, अदीणसत्तू नामं कुमारे जुवराया यावि होत्था) उस काल और उस समय में चंपा नाम की नगरी थी । उसमें पूर्णभद्र नाम का उद्यान था । उस नगरी के राजा का नाम जितशत्रु था । इस की धारिणी देवी नाम की रानी थी । अदीनशत्रु नाम का इस का पुत्र था । यह युवराज था । (सुबुद्धी अमच्चे जाव रज्जधुराचितए समणोवासए) सुबुद्धि नाम का इस का अमात्य था । यह औत्पत्तिकी आदि चारों प्रकार की बुद्धि से संपन्न था । यावत् यही राज्यभार का चिन्तक था । जीव अजीव आदि तत्त्वों का यह ज्ञाता था और श्रमणोपासक था । (तीसे णं चंपाए णयरीए बहिया उत्तरपुरच्छिमेणं एगे परिहोदए यावि होत्था) उस चंपा नगरी के बाहर उत्तरपौरस्त्यदिग्भाग में-ईशानकोण में-परिखोदक-खाईमें जल भरा था । दुर्ग (किला)के चारों ओर बाहरकी तरफ

(तेणं कालेणं तेणं समएणं चंपा नाम नगरी पुण्णभदे चेहए जियसत्तू राया धारिणी देवी अदीणसत्तू नामं कुमारे जुवराया यावि होत्था)

ते काले अने ते समये चंपा नामे नगरी હતી તેમાં પૂર્ણભદ્ર નામે ઉદ્યાન હતો. તે નગરીના રાજાનું નામ જિતશત્રુ હતું. ધારિણીદેવી નામે તેની પત્ની હતી. તેના પુત્રનું નામ અદીનશત્રુ હતું. અને તે યુવરાજ હતો. (સુબુદ્ધિ અમચ્છે જાવ રજ્જધુરા ચિત્તે સમણોવાસે) સુબુદ્ધિ નામે તેનો અમાત્ય (મંત્રી) હતો તે ઔત્પત્તિકી વગેરે ચારે પ્રકારની બુદ્ધિસંપન્ન હતો અને રાજ્યનું શાસન તેના હાથમાં જ હતું. જીવ અજીવ વગેરે તત્ત્વોનું તેને જ્ઞાન હતું અને તે શ્રમણોપાસક હતો.

(तीसे णं चंपाए णयरीए बहिया उत्तरपुरच्छिमेणं एगे परिहोदए यावि होत्था)

ચંપા નગરીની બહાર ઉત્તર પૌરસ્ત્ય દિશામાં-પ્રશાન કોણમાં-પરિખોદક ખાઈમાં પાણી ભર્યું હતું. દુર્ગની ચોમેર બહારની બાજુએ કોટની પાસે

इत्यादि, 'मेघवसामंसरुहिरपूयपडलपोच्चडं' येदोवसामांसरुधिरपूयपडलपोच्चडं ' मेदः=शरीरस्थधातुविशेषः, वसा=अग्निगतग्निग्धधातुविशेषः, 'चर्बी' इति प्रसिद्धः मांसं=प्रसिद्धं रुधिरं=शोणितं, पूयं=विकृतरुधिरम्, तेषां पटलेन=समूहेन पोच्चडं=मिश्रितं मधुद्वुदमित्यर्थः। 'मयगकलेवरसंछन्ने' मृतककलेवरसंछन्नं=श्वमार्जारादिमृतकलेवरसंभूतम्। 'अमणुणं' अमनोज्ञम्-अरुचिकरं वर्णनं 'जाव' यावत्-गन्धेन रसेन स्पर्शेन च मनोविकृतिजनकमित्यर्थः। तदेव सदृष्टान्तं प्रश्नोत्तरेण वर्णयति-'सं जहानामए' तद् यथा नामकम्-यथा दृष्टान्तम्-यथा- 'अहिमडेइवा' अहिमृतकमिति वा=सर्पमृतकम्, 'गोमडेइवा' गोमृतकमिति वा 'जाव' यावत्-एवं यावच्छब्देन-श्वमृतकं, मार्जारमृतकं, मनुष्यमृतकं, महिष-

उस से लगा हुआ एक गोलाकार बड़ी भारी खाई थी। हम की वजह से शत्रु उस दुर्ग-किल्ले में सहसा-एकाएक प्रविष्ट नहीं हो सकते। इस में पानी भरा रहता है। इस का नाम खानिकोदक भी है। (मेघवसामंसरुहिर-पूय-पडल-पोच्चडे मयगकलेवरसंछन्ने अमणुन्ने वण्णेणं जाव फासेण-से जहा नामए अहिमडेइ वा गोमडेइ वा जाव मय कुहिय विणट्ट किमिणवावण्णदुरभिगंधे, किमिजालाउले संसत्ते असुइविगयवी भत्सदरिसणिज्जे भवेयारूवे सिया ? णोइणट्टे समट्टे एतो अणिट्टत्तराए चेव जाव फासेणं पण्णत्ते यह परिखा का पानी, मेदावसा-चर्बी-मांस, रुधिर, पूय-पीच, के सबहसे मिश्रित था। कुत्ते, मार्जार आदि के मृत शरीरों से युक्त था। अरुचिकारक था गन्ध, रस एवं स्पर्श से यह मनो विकृति जनक बना) हुआ था। इसी घात को दृष्टान्त द्वारा प्रकट किया जाता है-जिस प्रकार मर जाने के बाद श्वमृतक-घरे हुए कुत्ते का कलेवर पिह्ली का

ગોળાકારે એક મોટી ખાઈ હતી તેથી શત્રુ એકાએક મરણતાથી દુર્ગમાં પ્રવેશવાની હિંમત કરી શકતા નહોતા, તેમાં પાણી ભરેલું હતું આનું 'ખીણું' નામ 'ખાતિકોદક' પણ છે

(મેઘવસા મંસરુહિરપૂયપડલપોચ્ચડે મયગકલેવરસંછન્ને અમણુન્ને વણ્ણેણં જાવ ફાસેણં સે જહાનામએ અહિમડેહ વા ગોમડેહ વા જાવ મય કુહિય વિણટ્ટ કિમિણવાવણ્ણદુરભિગંધે, કિમિજાલાઉલે સંસત્તે અસુહિવિગયવીભત્સદરિસણિજ્જે ભવેયારૂવે સિયા ? ણો ઇણટ્ટે સમટ્ટે, એતો અણિટ્ટત્તરાએ ચેવ જાવ ફાસેણં પણ્ણત્તે)

આ પરિખા-ખાણું પાણી પુષ્કળ પ્રમાણમાં મેદા, વસા, ચરબી, માંસ, રુધિર, લોહી, પૂય, -પરુથી મિશ્રીત હતું કૃતરા, ખિલાડા વગેરેના મરી ગયેલા શબોથી તે યુક્ત હતું તે અરુચિકારક હતું અને ગંધ, રસ તથા સ્પર્શથી મનોવિકૃતિજનક હતું એ જ વાત દૃષ્ટાંત વડે અહીં રજુ કરવામાં આવે છે. જેમ મરી ગયા પછી શ્વમૃતક મરી ગયેલા કૃતરાનું કલેવર (શરીર) ખિલાડીનું કલેવર,

મૃતકં, મૂષકમૃતકમ્, અશ્વમૃતકં, હસ્તિમૃતકં, સિંહમૃતકં, વ્યાધ્રમૃતકં, વૃકમૃતકં= વૃકઃ 'મેહિયા' ઇતિ પ્રસિદ્ધઃ-શ્વાપદવિશેષરતસ્ય મૃતકલેવરમ્, દ્વીપિકમૃતકં= દ્વીપિકઃ=ચિત્રકઃ 'ચીતા' ઇતિ પ્રસિદ્ધઃ શ્વાપદવિશેષસ્તસ્ય મૃતશરીરમ્, ઇતિ સંગ્રાહમ્, કીદશાવસ્થાપન્નં તદ્દિમૃતાદિકમ્ ? ઇત્યાહ--'મયકુહિયવિણટ્ કિમિણવાવશ્નદુરભિગંધે' મૃતકુથિતવિનિષ્ટકૃમિમત્ વ્યાપન્નદુરભિગન્ધમ્=મૃતં= જીવવિમુક્તમાત્રમેવ કુથિતં શટિતં, વિનિષ્ટં=સ્વાકારતો નષ્ટં વાયુજલભરણેન દત્તિ- વત્સ્થૂલતામુપગતમિત્યર્થઃ, કૃમિમત્=ચિરકાલિકત્વાત્કૃમિસંકુલમ્, અતएव વ્યાપન્નં= સર્વદિક્ પ્રસૂતં દુરભિગન્ધમ્=અતિશયદુર્ગન્ધયુક્તમ્ । 'કિમિજાલાલે' કૃમિજાલા-

કલેવર, મનુષ્ય કા કલેવર મહિષ એસે કા કલેવર, ચુહા કા કલેવર, ઘોડે કા કલેવર, હાથી કા કલેવર, સિંહ કા કલેવર, વ્યાધ્ર કા કલેવર, વૃક કા કલેવર, દ્વીપિક કા કલેવર કુથિત, વિનિષ્ટ, કૃમિમત, વ્યાપન્ન એવં દુરભિગંધ યુક્ત કૃમિજાલાકુલ-કીડોં સે વ્યાપ્ત તન્મય, અશુચિ, વિકૃત એવં બીમત્સ, દૃશ્ય રૂપ હો જાતે હૈ-સો ઇન સ્વ સે બી અધિક અનિષ્ટતર-અત્યંત ઘૃણા જનક-વહ સ્વાઈ કા જલ થા । મરને કે વાદ શરીર જો સડને લગ જાતા હૈ હસ કા નામ કુથિત હૈ । વાયુ ઓર જલ કે ભર જાને સે જિસ પ્રકાર મશક ફૂલ જાતી હૈ ઉસી પ્રકાર જીવ રહિત હોને કે વાદ જો શરીર ફૂલ જાતા હૈ હસ કા નામ વિનિષ્ટ હૈ । હસ સ્થિતિ મેં વહ પદાર્થ અપને પૂર્વાકાર સે બિજાકાર ચાલા હો જાતા હૈ । જો શરીર ઘડુત દિનોં તક જીવ રહિત પડા રહતા હૈ ઉસ મેં સડ જાને કી વજહ સે કીડે પડ જાતે હૈ-હસ કા નામ કૃમિમત્ હૈ । જિસ મેં સે

માણુસનું કલેવર, પાડાનું કલેવર, ઉદરનું કલેવર, ઘોડાનું કલેવર, હાથીનું કલેવર, સિંહનું કલેવર, વાઘનું કલેવર, વરુનું કલેવર અને દ્વીપડાનું કલેવર, કુથિત, વિનિષ્ટ, કીડાઓવાળું, વ્યાપન્ન અને દુરભિ-ગંધયુક્ત કૃમિઓથી આકાંત કીડાઓથી વ્યાપ્ત-તન્મય, અશુચિ વિકૃત અને બીમત્સ દૃશ્યવાળું થઈ જાય છે તેમ એના કરતાં પણ વધુ અનિષ્ટતર અત્યંત ઘૃણાજનક તે પાઈનું પાણી હતું. મરણ પછી શરીર સડવા માંડે છે તેને 'કુથિત' કહે છે. જેમ પવન અને પાણીથી ભરાયેલી મશક ફૂલીને મોટી થઈ જાય છે તેમજ નિર્જીવ થયેલું શરીર પણ કુલાઈને મોટું થઈ જાય છે તેનું નામ 'વિનિષ્ટ' છે. પદાર્થની જ્યારે આવી સ્થિતિ થાય છે ત્યારે તે પહેલાંના આકાર પ્રકારથી સાવ ભિન્ન આકાર વાળો થઈ જાય છે. શરીર ખડું દિવસો નિર્જીવ થઈને મડદાનાં રૂપમાં પડી રહે છે ત્યારે તે સડી જવાથી તેમાં કીડાઓ પડી જાય છે, એને કૃમિમત્ કહે છે.

કુલ = કૃમિપુજ્જયુક્તં યત્ર તત્રાવયવે પુજીભૂતકૃમિવ્યાપ્તમ્, અતઃપ્ર 'સંસત્તં' સંસત્તં તન્મયમિત્યર્થઃ, 'અમૃદ વિગયત્રીમન્થદરિસણિજ્જં' અશુચિવિકૃતત્રીમન્થ-દર્શનીયમ્ અશુચિ=અસ્પૃશ્યત્વાદપવિત્રં, વિકૃત=વિકારયુક્તં, ત્રીમન્થસં=ધૃણિતં દર્શનીયં=દૃશ્યં યસ્ય તત્તથોક્તમ્ 'એયારુવેસિયા' એતદ્દૂપં સ્યાત્-કિમ્ અદિમૃતાદિ-સદૃશં સ્યાત્-અસ્તિ ?, इति प्रश्नो भवेत् भगवानाह-'नो दृणद्वे समद्वे' नायमर्थः समर्थः-नैतादृशं किन्तु-' एत्तो ' एतस्मादपि अणिद्वतराए चैव ' अनिष्टतरमेव अत्यन्तघृणाजनकं यावत् स्पर्शेन प्रज्ञप्तम् ॥ મુ. ૧ ॥

મૂલમ્-તણં સે જિયસત્ત રાયા અણયા કયાઈં પહાણ કાયવલિકમ્મે જાવ અપ્પસહગ્ધાભરણાલંકિયસરારે વહૂહિં રાઈ-સર જાવ સત્થવાહપભિર્હિં સદ્ધિં ભોયણવેલાણ ભોયણમંડવંસિ સુહાસણવરગણ વિપુલં અસણં ૪ જાવ વિહરતિ, જિમિયમુત્તુત્ત-રાગણ આયંતે ચોક્કવે પરમસુહભૂયે તંસિ વિપુલંસિ અસણ ૪ જાવ જાયવિમ્હણ તે વહવે ર્હસર જાવ પભિરૂણ એવં વયાસી-અહો ણં દેવાણુપ્પિયા ! ઇમે મણુણે અસણં ૪ વણેણં ઉવવેણ જાવ ફાસેણં ઉવવેણ અસ્સાયણિજ્જે વિસ્સાયણિજ્જે પીયણિજ્જે દીવણિજ્જે દપ્પણિજ્જે મયણિજ્જે વિંહણિજ્જે સન્નિવિદિયગાયપલ્હાય-ણિજ્જે, તણં તે વહવે ર્હસર જાવ પભિરૂઓ જિયસત્ત એવં વયાસી-તહેવ ણં સામી ! જણં તુવ્વમે વચ્છ અહો ણં ઇમે મણુણે અસણં ૪ વણેણં ઉવવેણ જાવ પલ્હાયણિજ્જે, તણં

ચારોં ઓર દુર્ગંધ ફેલ રહી હો उस का नाम दुरभिगंध है । सड जाने के बाद जिस के अंग उपांग सब तरफ बिखरे हुए पड़े हों उस का नाम व्यापन्न हैं । यहां मृतक शब्द से जीव रहित शरीर लिया गया है । सूत्र ॥ १ ॥

જેમાંથી થોમેર દુર્ગંધ પ્રસરી રહે છે તેને 'દુરભિગંધ' કહે છે. મડદું સડી જાય છે અને તેનાં અંગો ઉપાંગો થોમેર વિખેરાઈ જાય તેને 'વ્યાપન્ન' કહે છે. અહીં મૃતક શબ્દથી નિર્જીવ શરીર સમજાવ્યું છે. ॥ સૂત્ર "૧" ॥

जितसत्तू सुबुद्धिअमच्चं एवं वयासी-जहा णं सुबुद्धी ! इमे
मणुण्णे असणं४ जाव पल्हायणिज्जे, तएणं सुबुद्धी जितसत्तू-
स्सेयमट्ठं नो आढाइ जाव तुसिणीए संचिट्ठइ, तएणं जिय-
सत्तू सुबुद्धिं दोच्चंपि तच्चंपि एवं वयासी-अहो णं सुबुद्धी !
इमे मणुन्ने तं षेव जाव पल्हायणिज्जे, तएणं से सुबुद्धी अमच्चं
जितसत्तूणा दोच्चंपि तच्चंपि एवंवुत्ते समाणे जितसत्तू रायं
एवं वयासी-नो खलु सामी ! अम्हं एयंसि मणुण्णंसि असणं
४ केइ विम्हए, एवं खलु सामी ! सुब्भिसद्दावि पोग्गला दुब्भि
सद्दाए परिणमंति दुब्भिसद्दावि पोग्गला सुब्भिसद्दाए परि-
णमंति, सुरूवावि पोग्गला दुरूवत्ताए परिणमंति दुरूवावि
पोग्गला सुरूवत्ताए परिणमंति सुब्भिमग्धावि पोग्गला दुब्भि-
ग्धत्ताए परिणमंति दुब्भिमग्धावि पोग्गला सुब्भिमग्धत्ताए परि-
णमंति सुरसावि पोग्गला दुरसत्ताए परिणमंति दुरसावि पोग्गला
सुरसत्ताए परिणमंति सुहफासावि पोग्गला दुहफासत्ताए परि-
णमंति दुहफासावि पोग्गला सुहफासत्ताए परिणमंति पओग-
वीससापरिणयावि य णं सामी ! पोग्गला पणत्ता, तएणं से
जितसत्तू सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमाइक्खमाणस्स४ एयमट्ठं
नो अढाइ नो परियाणई तुसिणीए संचिट्ठइ, तएणं से जिय-
सत्तू अणया कयाई ण्हाए आसखंधवरगए महया भडचरगर
आसवाहणियाए निजायमाणे तस्स फरिहोदगस्स अदूरसामं-
तेणं वीइवयइ । तएणं जितसत्तू तस्स फरिहोदगस्स असुभेणं

गंधेणं अभिभूए समाणे सएणं उत्तरिज्जगेणं आसगं पिहेइ,
 एगंतं अवक्कमइ, अवक्कमित्ता ते बहवे ईसर जाव पभिइओ
 एवं वयासी—अहो णं देवाणुप्पिया इमे फरिहोदए ! अमणुण्णे
 वण्णेणं ४ से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव अमणामतराए
 चेव तएणं ते बहवे राईसरपभिइओ जाव एवं वयासी—तहेव
 णं तं सामी ! जं णं तुब्भे एवं वयह, अहो णं इमे फरिहोदए
 अमणुण्णे वण्णेणं ४ से जहा णामए अहिमडेइ वा जाव
 अमणामतराए चेव, तएणं ते बहवे राईसर पभिइओ जाव एवं
 वयासी—तहेव णं तं सामी ! जं णं तुब्भे एवं वयह, अहो णं
 इमे फरिहोदए अमणुण्णे वण्णेणं ४ से जहा नामए अहिमडेइ
 वा जाव अमणामतराए चेव, तएणं से जियसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं
 एवं वयासी—अहो णं सुबुद्धि ! इमे फरिहोदए अमणुण्णे
 वण्णेणं, से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव अमणामतराए,
 चेव, तएणं सुबुद्धी अमच्चे जाव तुसिणीए संचिहइ, तएणं
 से जियसत्तू राया सुबुद्धिं अमच्चं दोच्चंपि तच्चंपि एवं वयासी
 --अहो णं तं चेव, तएणं से सुबुद्धी अमच्चे जियसत्तूणा रत्ता
 दोच्चंपि तच्चंपि एवं वुत्ते समाणे एवं वयासी—नो खलु
 सामी ! अम्हं एयंसि फरिहोदगंसि केइ विम्हए, एवं खलु
 सामी ! सुब्भिसद्दावि पोग्गला दुब्भिसद्दाए परिणमंति, तं
 चेव जाव पओगवीससापरिणयावि य णं सामी ! पोग्गला
 पणत्ता, तएणं जियसत्तू सुबुद्धिं एवं वयासी--मा णं तुमं

देवाणुप्पिया ! अप्पाणं च परं च तदुभयं वा बहूहिं य अस-
 ब्भावुब्भावणाहिं मिच्छत्ताभिणिवेसेण य बुग्गाहेमाणे बुप्पाए-
 माणे विहराहि, तएणं सुबुद्धिस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए- अहो
 णं जियसत्तु संते तच्चे ताहिए अवितहे सब्भूए जिणपण्णत्ते
 भावे णो उवलभति, तं सेयं खलु मम जियसत्तुस्स रण्णो संताणं
 तच्चाणं तहियाणं अवितहाणं सब्भूताणं जिणपण्णत्ताणं भावाणं
 अभिगमणद्वयाए एयमद्वं उवाइणावेत्तए, एवं संपेहेइ, संपे-
 हित्ता पच्चंतिएहिं पुरिसेहिं सद्धिं अंतरावणाओ नवए घडएय
 गेणहइ, गेणहत्ता संझाकालसमयंसि पविरलमणुस्संसि णिसं-
 तपडिनिसंतंसि जेणेव फरिहोदए तेणेव उवागच्छइ, उवागं-
 च्छित्ता तं फरिहोदगं गेणहावेइ गेणहावित्ता नवएसु घडएसु
 गालावेइ गालावित्ता नवएसु घडएसु पक्खिवावेइ पक्खिवा-
 वित्ता लंछियमुदिते करावेइ करावित्ता सत्तरत्तं परिवसावेइ
 दौच्चंपि नवएसु घडएसु, गालवेइ गालवित्ता नवएसु घड-
 एसु पक्खिवावेइ पक्खिवावित्ता सज्जक्खारं पक्खिवावेइ
 लंछियमुदिते करावेइ करावित्ता सत्तरत्तं परिवसावेइ तच्चंपि
 णवएसु घडएसु जाव संवसावेइ एवं खलु एएणं उवाएणं
 अंतरा गलावेमाणे अंतरा पक्खिवावेमाणे अंतराय विपरि-
 वसावेमाणे २ सत्त२ राईदिया विपरिवसावेइ, तएणं से
 फरिहोदए सत्तमसत्तयंसि परिणममाणंसि उदगस्यणे जाए यावि
 हीत्था अच्छे पत्थे जच्चे तणुए फलिहवण्णाभे वण्णेणं उवपीइ

४ आसायणिज्जे जाव सव्विदियगायपल्हायणिज्जे, तएणं सुबुद्धी अमच्चे जेणेव से उदगरयणे तेणेव उवा०२ करयलंसि आसादेइ आसादित्ता तं उदगरयणं वण्णेणं उववेयं४ आसायणिज्जे जाव सव्विदियगायपल्हायणिज्जं जाणित्ता हट्ठतुट्ठे बहूहिं उदगसंभारणिज्जेहि संभारेइ संभारित्ता जितसत्तूस्स रण्णो पाणियघरियं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी तुमं च णं देवाणुप्पिया ! इमं उदगरयणं गेणहाहि२ जियसत्तूस्स रत्तो भोयणवेलाए उवणेज्जासि, तएणं से पाणियघरिय सुबुद्धियस्स एयमट्ठं पडिसुणेइ पडिसुणित्ता तं उदगरयणं गिणहाइ गिणिहत्ता जियसत्तूस्स रण्णो भोयणवेलाए उवट्ठवेइ, तएणं से जियसत्तू राया तं विपुलं असण४ आसाएमाणे जाव विहरइ, जिमियभुत्तत्तरागए यावि य णं जाव परमसुइभूए तंसि उदगरयणे जायविम्हए ते बहवे राईसर जाव एवं वयासी—अहो णं देवाणुप्पिया ! इमे उदगरयणे अच्छे जाव सव्विदियगायपल्हायणिज्जे तएणं बहवे राईसर जाव एवं वयासी—तहेव णं सामी ! जणं तुब्भे वदह जाव एवं चेव पल्हाणिज्जे, तएणं जियसत्तू राया पाणियघरियं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी—एस णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! उदगरयणे कओ आसादिते ?, तएणं से पाणियघरिए जियसत्तू एवं वयासी—एस णं सामी ! मए उदगरयणे सुबुद्धिस्स अंतियाओ आसाइए तएणं जियसत्तू सुबुद्धि अमच्चं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी—अहो णं सुबुद्धी केणं कारणेणं अहं तव अणिट्ठे५ जेणं तुमं मम कल्लाकल्लि

भोयणवेलाए इमं उदगरयणं न उवट्टवेसि ? तं एसणं तुमे देवाणुप्पिया ! उदगरयणं कओ उवलद्धे?, तएणं सुबुद्धी जियसत्तु एवं वयासी-- एसणं सामी ! से फरिहोदए, तएणं से जियसत्तु सुबुद्धि एवं वयासी--केणं कारणेणं सुबुद्धी ! एस से फरिहोदए?, तएणं सुबुद्धी जियसत्तु एवं वयासी-एवं खलु सामी ! तुम्हे तथा मम एवमाइक्खमाणस्स४ एयमट्ठं नो सदहह तएणं मम इमेयारूवे अज्झत्थिए समुप्पज्जित्था, अहोणं जियसत्तु संते जाव भावे नो सदहइ नो पत्तियइ नो रोएइ तं सेयं खलु ममं जियसत्तुस्स रत्तो संताणं जाव सब्भूयाणं जिणपन्नत्ताणं भावाणं अभिगमणट्ठयाए एयमट्ठं उवाइणावेत्तए, एवं संपे- हेमि२ तं चेव जाव पाणियघरियं सद्दावेमि सद्दावित्ता एवं वयासी--तुमं णं देवाणुप्पिया ! उदगरयणं जियसत्तुस्स रत्तो भोयणवेलाए उवणेहि, तं एएणं कारणेणं सामी ! एस से फरिहोदए । तएणं जियसत्तु राया सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमा- इक्खमाणस्स४ एयमट्ठं नो सदहइ३ असद्दहमाणे३ अब्भिन्तर- ट्ठणिज्जे पुरिसे सद्दावेइ२ एवं वयासी--गच्छहणं तुब्भे देवाणु- प्पिया ! अंतरावणाओ नवघडए पडए य गेणहह जाव उदग- संभारणिज्जेहिं दव्वेहिं संभारेह तेऽवि तहेव संभारेति संभा- रित्ता जियसत्तुस्स उवणेति, उवणित्ता तएणं जियसत्तु राया तं उदगरयणं करयलंसि आसाएइ आसायणिज्जं जाव सव्विदियगा- यपल्हायणिज्जं जाणित्ता सुबुद्धिं अमच्चं सद्दावेइ स ि एवं

वयासी-सुबुद्धी ! एएणं तुमं संता जाव सब्भूया भावा कओ
 उवलद्धा !, तएणं सुबुद्धी जियसत्तू एवं वयासी-एएणं सामी !
 मए संता जाव सब्भूया भावा जिणवयणाओ उवलद्धा, तएणं
 जियसत्तू सुबुद्धिं एवं वयासी-तं इच्छामि णं देवाणुप्पिया !
 तव अंतिए जिणवयणं निसामेत्तए, तएणं सुबुद्धी जियसत्तूस्स
 विचित्तं केवल्लिपन्नत्तं चाउज्जामं धम्मं परिकहेइ, तमाइक्खइ जहा
 जीवा वज्झंति जाव पंचअणुव्वयाइं, तएणं जियसत्तू सुबुद्धिस्स
 अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म हट्ठं सुबुद्धिं अमच्चं एवं वयासी
 -सद्वहामि णं देवाणुप्पिया ! निग्गंथं पाववणं३ जाव से जहेव
 जं तुब्भे वयह, तं इच्छामि णं तव अंतिए पंचाणुव्वइयं सत्त-
 सिक्खावइयं जाव उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, अहासुहं देवा-
 णुप्पिया ! मा पडिवंधं० तएणं से जियसत्तू सुबुद्धिस्स अमच्च-
 स्स अंतिए पंचाणुव्वइयं जाव दुवालसविहं सावयधम्मं पडि-
 वज्जइ, तएणं जियसत्तू समणोवासंए अभिगयजीवाजीवे जाव
 पडिलाभेमाणे विहरइ । तेणं कालेणं तेणं समएणं थेरागमणं
 जियसत्तू राया सुबुद्धी य निग्गच्छइ, सुबुद्धी धम्मं सोच्चा जं
 नवरं जियसत्तू आपुच्छामि जाव पव्वयामि, अहासुहं देवाणुप्पिया !
 तएणं सुबुद्धी जेणेव जियसत्तू तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता
 एवं वयासी-एवं खल्लु सामी ! मए थेराणं अंतिए धम्मं इच्छिए
 पडिच्छिए अभिरुइए, तएणं अहं सामी संसारभउविग्गे भीए
 जाव इच्छामिणं तुब्भेहि अब्भणुत्ताए स० जाव पव्वइत्तए,
 तएणं जियसत्तू सुबुद्धिं एवं वयासी-अच्छासु ताव देवाणु-

पिया ! कइवयाइति वासाइं उरालाइं जाव भुंजमाणा तओ
 पच्छा एगयओ अंतिए मुंडे भवित्ता जाव पव्वइस्सामो, तएणं
 सुबुद्धी जियसत्तूस्स एयमट्ठं पडिसुणेइ, तएणं तस्स जियसत्तूस्स
 सुबुद्धीणा सद्धिं विपुलाइं माणुस्स० पच्चणुब्भवमाणस्स दुवा-
 लसवासाइं वीडकंताइं. तेणं कालेणं२ थेरागमणं तएणं जिय-
 सत्तू धम्मं सोच्चा एवं जं नवरं देवाणुप्पिया ! सुबुद्धिं आमं-
 तेमि, अहासुहं, तएणं जियसत्तू जेणेव सए गिहे तेणेव उवा-
 गच्छइ उवागच्छित्ता सुबुद्धिं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी-
 एवं खलु देवाणुप्पिया ! मए थेराणं जाव पव्वज्जामि, तुमं णं
 किं करेसि ?, तएणं सुबुद्धी जियसत्तू एवं वयासी-जाव के अन्ने
 आहारे वा जाव पव्वयामि, तं जइणं देवाणुप्पिया जाव पव्व-
 यहि तं गच्छह णं देवाणुप्पिया ! जेट्ठपुत्तं च कुडुंवे ठावेहि
 ठावित्ता सीयं दुरुहित्ताणं ममं अंतिए पाउब्भवइ, तएणं जिय-
 सत्तू कोडुंवियपुरिसे सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी-गच्छह णं
 तुब्भे देवाणुप्पिया ! अदीणसत्तूस्स कुमारस्स रायाभिसेयं उव-
 ट्ठवेह जाव अभिसिंचंति जाव पव्वइए। तएणं जियसत्तू एक्का-
 रस अंगाइं अहिज्जइ बहूणि वासाणि परियाओ मासियाए सिद्धे
 तएणं सुबुद्धी एक्कारसअंगाइं अहिज्जइ बहूणि वासाणि जाव
 सिद्धे । एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं वारस-
 मस्स णायज्झयणस्स अयसट्ठे पण्णत्ते त्तिवेमि ॥ सू० ५ ॥

॥ वारसमं नाअज्झयणं समत्तं ॥

टीका—‘तएणं से’ इत्यादि। ततः खलु स जितशत्रू राजा=चम्पाधिपतिः अन्यदा

कदाचित्=एकदा स्नातः ' कयवलिकम्मे ' कृतवलिकर्मा=कृत वायसाधर्ममन्नादि विभागः यावद् अल्पमहार्थभरणाद्धृतशरीरः बहुभिः राजेश्वर यावत् सार्थवाह प्रभृतिभिः सार्द्धं भोजनवेलायां भोजनमण्डपे सुखासनवरगतो विपुलम् अशनम्=अन्नादिकं, पानं=पानीयमपाणकादिकं, खाद्यं=द्राक्षावादामादिकं स्वाद्यं=लवंग पूर्णाफलादिकं चतुर्विधमप्याहारमास्वादयन् ' जाव विहरइ ' यावत् विस्वादयन्, परिभोगयन्, परिमाड्यमानः, परिभुञ्जानो विहरति । ' जिमियभुत्तुत्तरागए '

‘ तण्णं से जियसत्तू राया ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तण्णं) इसके बाद (से जियसत्तू राया) वे जितशत्रु राजा (अन्त्या कयाइं) किसी एक समय (जहाए कयवलिकम्मे जाव अप्प महग्गया भरणाळंकियसरीरे वह्हिं राइसर जाव मत्थवाहपभिईहिं सद्धिं भोयणवेलाए भोयणमंडवंसि सुहासणवरगए विउलं अस्सणं ४ जाव विहरइ) स्नान करके तथा बलिकर्म-चायस आदि के लिये अन्नादि का विभाग-देन करके अल्प भारवाले बहुमूल्य अलंकारोंको पहिने हुए भोजन करने के समय में भोजन गाला में सुन्दर आसन पर आकर बैठ गये। उस समय उनके साथ में और भी अनेक राजेश्वर आदि सार्थवाह पर्यन्त समस्त जन थे। वहां इन सबके साथ वे वहां आशनपान आदि चारों प्रकार का आहार करने लगे। अन्नादिक अशन पीने योग्य पदार्थ पान, द्राक्षा वाशम आदि खाद्य एवं लवंग सुपारी आदि स्वाद्य है।

‘ तण्णं से जियसत्तू राया ’ इत्यादि

टीकार्थ—(तण्णं) त्थारपणी (से जियसत्तू राया) ते उत्तशत्रु राजा (अन्त्या कयाइं) केरह वधने

(जहाए कयवलिकम्मे जाव अप्पमहग्गयाभरणाळंकियसरीरे वह्हिं राइसर जाव मत्थवाहपभिईहिं सद्धिं भोयणवेलाए भोयणमंडवंसि सुहासणवरगए विउलं अस्सणं ४ जाव विहरइ)

जिमितभुक्तोत्तरागतः-जिमितः=भुक्तवान्, भुक्तोत्तर=भोजनानन्तरम् आगत= उपवेशनस्थानं प्राप्तः, किम्भूतः सन् ? इत्याह-‘आयंते’ आचान्तः शुद्धोदकेन कृतचुलकः, ‘चोक्खे’ चोक्षः=सिक्खादिलेपरहितः, अतएव ‘परमसुभूए’ परमशुचिभूतः=परमशुद्धः तस्मिन् विपुलेऽशनपानखाद्यम्वाद्ये यावद् ‘जाय-विम्हए’ जातविस्मयः=समुत्पन्नपरमाश्चर्यो जितशत्रू राजा तान् बहून् ईश्वर यावत्-प्रभृतीन्-ईश्वर-तलवर-माडम्बिक-कौटुम्बिक-श्रेष्ठि सेनापति सार्थवाह प्रभृतीन् एवमवदत्-अहो ! खलु हे देवानुप्रिया ! इदं ‘मणुण्णे’ मनोज्ञं=सर्वथा

(जिमियभुत्तुत्तरागए आयंते चोक्खे परमसुभूए तंसि विउलंसि असण ४ जाव जायविम्हए ते वहवे ईसर जाव पभिइए एवं वयासी) जब अच्छी तरह भोजन हो चुका-वे सबके सब बैठक में आये। बैठक में आने के पहिले ये हाथ मुँह धोकर बिलकुल साफ हो चुके थे। अन्नादिकके सीत जो इनके हाथ पैरों में कहीं २ पड़ गये थे-उन्हें जल से इन्होंने सारू कर दिया था-धो दिया था। इस तरह परम शुचीभूत होकर राजाने उस विपुल आशन, पान, खाद्य एवं स्वाद्यरूप चतुर्विध आहार में विस्मित आश्चर्ययुक्त बन कर उन ईश्वर, तलवर, माडम्बिक, कौटुम्बिक, श्रेष्ठी, सेनापति एवं सार्थवाह आदिकों से इस प्रकार कहा-(अहोणं देवाणुप्पिया ! इमे मणुण्णे असणं ४ वण्णेणं उववेए जाव फासे णं उववेए अस्सायणिज्जे विस्सायणिज्जे पीयणिज्जे, दीवणिज्जे, दप्पणिज्जे मयणिज्जे, विहणिज्जे, सन्विदियगाय पल्हायणिज्जे) देवानु-

(जिमियभुत्तुत्तरागए आयंते चोक्खे परमसुभूए तंसि विउलंसि असण- ४ जाव जायविम्हए ते वहवे ईसरजाव पभिइए एवं वयासि)

ज्यादे तेओ सरस रीते तृप्त थधने जभी रह्या त्यादे तेओ सर्वे जेठ-कमां आव्या जेठकमां आवतां पडेलां तेओ हाथ भों घाँधने स्वच्छ थधं थूक्या डता. अन्न वगेरेना दाण्ण तेमना शरीर उपर जभती वणते पडी गथा डता तेओने पाणीथी घाँधने साक्ष कर्था. आ रीते जेठकम पवित्र थधने पुष्कण प्रमाणुमां तैयार करवामां आवेला अशन, पान, आद्य अने स्वाद्यरूप आर जतना आहारोथी नवाधं पाभेला रामजे भीज साथे रडेला ईश्वर, तलवर, मांड लिङ, कौटु गिङ, श्रेष्ठ, सेनापति अने सार्थवाह वगेरेने आ प्रमाणे कछु के-

(अहो णं देवाणुप्पिया ! इमे मणुण्णे असणं ४ वण्णेणं उववेए जाव फासेणं उववेए अस्सायणिज्जे विस्सायणिज्जे पीयणिज्जे, दीवणिज्जे दप्पणिज्जे मय-णिज्जे विहणिज्जे सन्विदियगाय पल्हायणिज्जे)

મનસ્તૃપ્તિકરમ્ અશનં પાનં શ્વાદ્યં સ્વાદ્યં વર્ણેન=શુભવર્ણેન ઉપપેતં યાવત્ સ્પર્શનોપપે-
તમ્, ' આસાયણિજ્જે ' આસ્વાદનીયમ્=આસ્વાદનયોગ્યમ્, ' વિસ્સાયણિજ્જે '
વિસ્વાદનીયં=વિશેષતઃ આસ્વાદનયોગ્યમ્, ' પીણિજ્જે ' પ્રીણનીયં=સમસ્તેન્દ્રિય
પ્રીતિજનકમ્, ' દીવણિજ્જે ' દીપનીયં = જઠરાગ્નિદીપનકં શરીરસૌન્દર્યજનકં વા,
' દપ્પણિજ્જે ' દર્પનીયં=ચલજનકમ્, મયણિજ્જે ' મદનીયં=કામોદીપકમ્ ' વિદ્ધ-
ણિજ્જે ' વૃદ્ધનીયં=સકલધાતુપચયજનકમ્, સર્વેન્દ્રિયગાત્રપ્રહાદનીયં=સકલેન્દ્રિય-
શરીરસુખજનકં વર્તેતે । તતઃ સ્વલુ તે વદ્ધવઃ ઈશ્વર યાવત્ સાર્થવાદપ્રભૃતયો જિત-
શત્રું પ્રત્યેવમવદન્ ' તદેવં ' તથૈવ તાદૃશમેવ સ્વલુ હે સ્વામિન ! યત્સ્વલુ ગૃયં વદ્ય,
અહો ! સ્વલુ ઇદં મનોહમશનં પાનં શ્વાદ્યં સ્વાદ્યં ચતુર્વિધમપ્યાહારં વર્ણેન ઉપપેતં

પ્રિયો ! મનકો તૃપ્તિ કરને વાળા યહ અજનાદિ રૂપ ચતુર્વિધ આહાર
કિતને અચ્છે શુભવર્ણ સે યુક્ત થા, કિતને અચ્છે શુભ સ્પર્શ સે યુક્ત
થા કિતના અચ્છા આસ્વાદનીય એવં વિશેષરૂપ સે સ્વાદનીય થા હસે
શ્વાકર સમસ્ત ઇન્દ્રિયાં તૃપ્ત હો ગર્દે હેં । યહ જઠરાગ્નિ કા દીપક હે, અ-
થવા શારીરિક સૌન્દર્ય કા જનક હે । ચલવર્ધક હે । કામોદીપક હે ।
હસે શ્વાને વાલે કી સમસ્ત ધાતુપ ઉપચિત્ત હો જાતી હેં । સમસ્ત ઇન્દ્રિ-
યોં એવં શરીર કો હસકે શ્વાને સે આનન્દ પહુંચ રહા હે । તાત્પર્ય યહ
ચતુર્વિધ આહાર વડા હી આશ્ચર્યકારક હે (તણં તે વહવે હસર જાવ
પમિદ્ધઓ જિયસત્તૂ એવં વયાસી) ઓર અધિક કયા કહું યહ તો વહુત
હી અધિક ઉત્તમ થા । રાજા કી હસ પ્રકાર વાત સુનકર ડન ઈશ્વર
આદિ અનેક સાર્થવાહોંને ડન જિતશત્રુ રાજા સે હસ પ્રકાર કહા (તદે
વ ણં સામી ! જણં તુઠ્ઠે વદહ-અહો ણં હમે મણુણે અસણં ૪ વણેણં

હે દેવાનુપ્રિયો ! મનને તૃપ્ત કરનારો આ અશન વગેરેનો આર જાતનો
આહાર કેટલો શુભ વર્ણવાળો હતો, કેટલો બધો શુભસ્પર્શવાળો હતો, કેટલો
સરસ આસ્વાદનીય અને સવિશેષરૂપથી સ્વાદનીય હતો આ આહારને જમીને
ઇન્દ્રિયો બધી તૃપ્ત થઇ ગઈ છે આ જઠરાગ્નિને ઉદીપક છે તેમજ શારીરિક
સૌન્દર્યમાં વૃદ્ધિ કરનાર છે. બળવર્ધક અને કામોદીપક છે. એને જમવાથી
બધી ધાતુઓ ઉપચિત્ત (વૃદ્ધિ પામવું) થઇ જાય છે. આ આહારથી બધી
ઇન્દ્રિયો તેમજ શરીરને આનંદની પ્રાપ્તિ થાય છે. મતલબ એ છે કે આ
આર જાતના આહારો બહુ જ નવાઈ પમાડે તેવા છે. (તણં તે હસર જાવ
પમિદ્ધઓ જિયસત્તૂ એવં વયાસી) અને વધારે શુ કહી શકીએ. તે બહુ જ
ઉત્તમ હતો એમાં તો જરાએ શંકા નથી. રાજાની આ વાત સાંભળીને તે
ઈશ્વર વગેરે ઘણા સાર્થવાહોંએ તે જિતશત્રુ રાજાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—

(તદેવ ણં સામી ! જણં તુઠ્ઠે વદહ-અહો ણં હમે મણુણે અસણં ૪ વણેણં

यावत् सर्वेन्द्रियगात्रप्रहादनीयमस्ति । ततः खलु सुबुद्धिरमात्यो जितशत्रोरेत-
मर्थं नो आद्रियते यावत् तूष्णीकः=सन्मौनः संतिष्ठते । ततः खलु जितशत्रुः सुबु-
द्धिममात्यं द्वितीयमपि तृतीयमपिवारमेवमवादीत्-अहो ! खलु हे सुबुद्धे ! इदं
मनोज्ञं तदेव यावत्सर्वेन्द्रियगात्रप्रहादनीयम्, ततः खलु स सुबुद्धिरमात्यः जित-
शत्रुणा द्वितीयमपि तृतीयमपि वारमेवमुक्तः सन् जितशत्रुं राजानमेवमवादीत्-नो

उववेए जाव पल्हायणिज्जे) हां स्वामिन् ! जैसा आप कहते हैं आहार
वैसा ही था । वह बड़ा ही मनोज्ञ एवं शुभवर्ण से युक्त था । यावत्
समस्त शरीर एवं इन्द्रियों को आनन्द पहुँचाने वाला था । (तएणं
जितसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं एवं वयासी) अपनी बात का इश्वर आदि
समस्त जनों द्वारा समर्थन प्राप्त कर राजा ने अपने अमात्य सुबुद्धि से
भी यही बात कही कि (अहो णं सुबुद्धी-इमे मणुण्णे असणं ४ जाव
पल्हायणिज्जे) हे सुबुद्धे कहो, मनोज्ञ चतुर्विध अशनादि रूप यह
आहार कितना अच्छा शुभ वर्णोपेत यावत् प्रहादनीय था । (तएण
सुबुद्धी जियसत्तूस्सेयमट्ठं णो आढाइ, जाव तुसिणीए संचिट्ठई) इस
प्रकार राजा द्वारा आहार की प्रशंसा सुनकर उस सुबुद्धि अमात्य ने
राजा की इस बातकी अनुमोदना नहीं की-प्रत्युत वह सुनकर चुपचाप
ही बैठा रहा-(तएणं जियसत्तू सुबुद्धिं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी

उववेए जाव पल्हायणिज्जे)

हा स्वामिन् ! परेपर जेभ तमे ड्डो छो तेभ आहार पणु अवे। ज
ड्डो ते भूअ ज मनोज्ञ अने शुभवर्ण वाणो ड्डो यावत् संपूर्ण शरीर अने
इन्द्रियोने आनंद पमाडनार ड्डो. (तएण जितसत्तू सुबुद्धि अमच्चं एवं
वयासी) पोताना कथन विशे ईश्वर वगेरे अध्याओथी समर्थन प्राप्त करीने
राज्ये पोताना अमात्य (भंत्री) सुबुद्धिने पणु अवे वात ड्डो डे

(अहोणं सुबुद्धी इमे मणुण्णे असणं ४ जाव पल्हायणिज्जे)

डे सुबुद्धि ! अतावे, मनोज्ञ आर नतने अशन वगेरे इय आ आहार
डेटलो अधो शुभवर्णो युक्त यावत् आनंद आपनार ड्डो.

(तएणं सुबुद्धी जियसत्तूस्सेयमट्ठं णो आढाइ जाव तुसिणीए संचिट्ठई)

आ रीते राजाना मुण्णेशी आहार विशेषां वणाणु सांलग्गिने सुबुद्धि
अमात्ये तो तेभनी वात ने टेके आओ नहि पणु ते मात्र भूगो थधने
जेसी ज रह्यो

तएणं जियसत्तू सुबुद्धिं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी-अहो णं सुबुद्धी ! इमे

खलु हे स्वामिन ! अरमाकमेवमिन् मनोज्ञे-अजनपानवायस्वाद्ये कोऽपि विस्मय;
एवं खलु हे स्वामिन ! सुविममदा सुरभिगच्छाः=प्रशस्तशब्दा अपि पुद्गलाः शुभाः
शब्दपुद्गला अपील्लर्थः ' दुविममदत्ताण ' दुरभिगच्छतया परिणमन्ति, दुग्भिगच्छा
अपि पुद्गलाः=अशुभाः शब्दपुद्गला अपि सुरभिगच्छतया=शुभगच्छतया परिणमन्ति ।

-अहो णं सुबुद्धी ! इमे मणुण्णे तं चेव जाव पल्लायणिज्जे तण्णं से
सुबुद्धी अमच्चे जितसत्तूणा दोच्चंपि तच्चंपि एवं वुत्ते समाणे जितसत्तू
रायं एवं वयासी) अमात्य सुबुद्धि को चुप चाप बैठा देखकर जितशत्रु
राजाने द्वारा एवं निवारण भी इसी तरह से कहा-हे सुबुद्धे ! यह मनोज्ञ
चतुर्विध आहार कितना अच्छा शुभवर्णोपेत यावत् समस्त शरीर
एवं इन्द्रियों को आनन्द पहुँचा ने वाला था । इस प्रकार द्वारा निवारण
जितशत्रु राजा द्वारा कहे गये सुबुद्धि अमात्य ने उन जितशत्रु राजा
से इस प्रकार कहा-(नो खलु सामी अमहं एयंसि मणुण्णंसि असणं
४ केइं विमहण-एवं-खलु सामी सुविमसदावि पुग्गला दुविमसदत्ताण
परिणमन्ति, दुविमसदावि पुग्गला सुविमसदत्ताण परिणमन्ति) स्वामि-
न ! मुझे इस मनोज्ञ अजनारिरूप चतुर्विध आहार में कोई आश्चर्य
नहीं हो रहा है । कारण कि जो जो शुभ शब्द रूप पुद्गल होते हैं वे
अशुभ शब्द पुद्गल रूप से परिणम जाते हैं और जो अशुभ शब्द
रूप पुद्गल होते हैं वे शुभ शब्द पुद्गल रूप से परिणम जाते हैं ।

मणुण्णे तं चेव जाव पल्लायणिज्जे-तण्णं से सुबुद्धी अमच्चे जितसत्तूणा दोच्चंपि
तच्चंपि एवं वुत्ते समाणे जितसत्तू रायं एवं वयासी)

અમાત્ય સુબુદ્ધિને શ્રુત્વ ય જોડેલો ભોધને જિતશત્રુ રાજાએ ખીલ ત્રીલ
વાર પણ આ પ્રમાણે જ કહ્યું કે હે સુબુદ્ધે ! આ મનોજ તાર ભતનો આહાર
કેટલો બધો સરસ શુભવર્ણો પેત યાવત આખા શરીર અને ઇન્દ્રિયોને આનંદ
આપનાર છે આ રીતે બે ત્રણ વાર જિતશત્રુ રાજા વડે પૂછાયેલા સુબુદ્ધિ
અમાત્યે રાજાને કહ્યું કે

(નો खलु सामी अमहं एयंसि मणुण्णं सि असणं ४ केइं विमहण एवं खलु
सामी सुविम सदा वि पुग्गला दुविम सदत्ताण परिणमन्ति दुविम सदावि पुग्गला
सुविम सदत्ताण परिणमन्ति)

હે સ્વામિન ! આ મનોજ અજાન વગેરે તાર ભતના આહાર વિશે મને
કંઈ નવાઈ જેવી વાત જણાતી નથી કેમ કે જે શુભ શબ્દ રૂપ પુદ્ગલો હોય
છે તે અશુભ શબ્દ પુદ્ગલ રૂપમાં પરિણમિત થઈ જાય છે. અને જે અશુભ
શબ્દ રૂપ પુદ્ગલો હોય છે તે શુભ શબ્દ પુદ્ગલ રૂપમાં પરિણમિત થઈ

સુરૂપા અપિ પુદ્ગલાઃ દૂરૂપતયા=કૃત્સિતરૂપતયા પરિણમન્તિ. દૂરૂપા અપિ પુદ્ગલાઃ સુરૂપતયા પરિણમન્તિ । સુરભિગંધા અપિ પુદ્ગલાઃ શુભગન્ધવન્તઃ પુદ્ગલા અપિ દુર-ભિગન્ધતયા પરિણમન્તિ, દુરભિગન્ધા અપિ પુદ્ગલાઃ સુરભિગન્ધતયા=સુગન્ધરૂપેણ પરિણમન્તિ। સુરસા અપિ=શુભરસવન્તોઽપિ પુદ્ગલાઃ દૂરસતયા=અશુભરસતયા=પરિણ-મન્તિ, દૂરસા અપિ પુદ્ગલા સુરસતયા શુભરસરૂપેણ પરિણમન્તિ। શુભસ્પર્શા અપિ પુદ્ગલાઃ દુસ્પર્શતયા પરિણમન્તિ, દુસ્સ્પર્શા અપિ પુદ્ગલા શુભસ્પર્શતયા પરિણમન્તિ । ‘પઞ્ચોગ-

इसी तरह (सुरूपा वि पौगला दुरूवत्ताए परिणमन्ति परिणमन्ति) जो अशुभ रूप वाले पुद्गल होते हैं वे शुभरूप से परिणम जाते हैं और जो शुभरूप से परिणमे हुए पुद्गल होते हैं वे अशुभ रूप से परिणम जाते हैं । (सुविभगंधावि पौगला दुविभगंधत्ताए परिणमन्ति, सुरसावि पौगला दुरसत्ताए परिणमन्ति, दुरसावि पौगला सुरसत्ताए परिणमन्ति, दुह्मफासावि पौगला सुह्मफासत्ताए परिणमन्ति, पञ्चोगवीससा परिणया वि य णं सामी पौगला पणत्ता) जो पुद्गल सुरभि गंध रूप से परिणमे हुए होते हैं वे ही पुद्गल दुरभि गंध रूप से परिणम जाते हैं । इसी तरह जो पुद्गल शुभरसरूप से परिणमे हुए होते हैं वे ही पुद्गल कृत्सितरूप से परिणम जाते हैं और जो कृत्सित रूप वाले पुद्गल होते हैं वे ही शुभरस रूपवाले पुद्गल बन जाते हैं । जो पुद्गल शुभ स्पर्श रूप से परिणमे हुए होते हैं वे ही पुद्गल अशुभ स्पर्श रूप में परिणम

બાય છે આ પ્રમાણે (સુરૂપા વિ પોગલા દુરૂવત્તાए પરિણમન્તિ... ... પરિણમન્તિ) જે અશુભ રૂપ વાળા પુદ્ગલો હોય છે તેઓ શુભ રૂપમાં પરિણમિત થઈ બાય છે અને જે શુભ રૂપમાં પરિણત થયેલા પુદ્ગલો હોય છે તેઓ અશુભ રૂપમાં પરિણત થઈ બાય છે

(सुविभगंधा वि पौगला दुविभगंधत्ताए परिणमन्ति, सुरसावि पौगला दुरसत्ताए परिणमन्ति, दुरसावि पौगला सुरसत्ताए परिणमन्ति दुह्मफासा वि पौगला सुह्मफासत्ताए परिणमन्ति, पञ्चोगवीससा परिणया वि य णं सामी पौगला पणत्ता)

જે પુદ્ગલો સુરભિગંધ રૂપમાં પરિણત થયેલા હોય છે તે પુદ્ગલો જ દુરભિગંધ રૂપમાં પરિણત થઈ બાય છે. આ રીતે જે પુદ્ગલો સરસ રૂપમાં પરિણત થયેલા છે તે પુદ્ગલો જ કૃત્સિત (ખરાબ) રૂપમાં પરિણત થઈ બાય છે. અને જે કૃત્સિત રૂપ વાળા પુદ્ગલો હોય છે તે પુદ્ગલો જ સરસ રૂપ વાળા પુદ્ગલો થઈ બાય છે જે પુદ્ગલો શુભ સ્પર્શ રૂપમાં પરિણત થયેલા હોય છે તે પુદ્ગલો જ અશુભ સ્પર્શ રૂપમાં પરિણત થઈ બાય છે અને જે

સીમસાપરિણયાત્રિ' પ્રયોગવિસ્ત્રમા પરિગતા અપિ, પ્રયોગેણ=પ્રયોગપરિણામેન જીવ-
 કૃતવ્યાપારેણ વિસ્ત્રમયા=વિસ્ત્રમાપરિણામેન સ્વભાવેનૈવ ચ પરિણતાઃ=एकावस्थाया
 अवस्थान्तरं प्राप्ताः सुखच्छादयः पुद्गलाः दुःखच्छादयश्च सुश-
 च्छादिरूपेण परिणता इत्यर्थः' पुद्गलाः खलु भवन्तीति हे स्वामिन् ! प्रज्ञप्ताः=भग-
 वता कथिता । ततः खलु स जितशत्रुः सुबुद्धेरमात्यस्य एवम्=उक्तरूपेण ' आइ-
 क्यमाणस्म ' आचक्ष्णाणम्य=कथयतः, एतम्=पूर्वोक्तम् अर्थम्=शब्दादिपुद्गलानां
 शुभाशुभपरिणामरूपं भाव नो आद्वियते=तद्वाक्यस्याऽऽदरं करोति, नो परिजा-
 जाते हैं और जो पुद्गल अशुभ स्पर्श रूप में परिणमे हुए होते
 हैं वे ही पुद्गल शुभस्पर्शरूप में परिणम जाते हैं । इस प्रकार का
 परिणमन पुद्गलों में जीवकृत व्यापाररूप परिणाम से और स्वाभाविक
 रूप से होता रहता है । एक अवस्था से अवस्थान्तर की प्राप्ति
 प्रत्येक समय प्रत्येक द्रव्य में होती रहती है । इस परिणमन से कोई
 भी द्रव्य अहता नहीं है । इसी परिणाम का नाम स्वाभाविक
 परिणमन है । यह बान प्रभुने स्वयं प्रतिपादित की है । (तएणं से
 जितमत्तु सुबुद्धिस्म अमच्चस्म एवमाइक्यमाणस्म ४ एयमट्ठं नो
 अदाइ, नो परिगणई, तुसिणीए संचिइइ, तएणं से जियसत्तु अण्ण
 या कयाई एहाए आसवंचयरगए सहया भट्ठचडगर आसवाहिणीयाए
 निज्जोयमाणे तस्स कट्ठिहोदगम्म अदूरसामंते णं वीइवयइ) अमात्य
 सुबुद्धि की इस बात को गुनकर जितशत्रु राजा ने उसकी इस
 बात का आदर नहीं किया-उसकी बात को स्वीकार नहीं किया । केवल

પ્રાગ્જ્ઞા અયુક્ત સ્પર્શ રૂપમાં પરિણત થયેલા હોય છે તે પુદ્ગલો જ શુભ
 સ્પર્શ રૂપમાં પરિણત થઈ નથી છે આ તત્ત્વનું પુદ્ગલોમાં પરિણમન જીવકૃત
 વ્યાપાર રૂપ પરિણામથી અને સ્વાભાવિક રૂપમાં થતું રહે છે એક અવસ્થા-
 માથી અવસ્થાન્તરની પ્રાપ્તિ દરેક સમયે દરેક દ્રવ્યમાં થતી રહે છે. આ પરિણમન
 એકે કોઈ દ્રવ્ય માટે એક સમય માં સમગ્ર જુલોઈએ દરેક દરેક દ્રવ્યમાં આ
 તત્ત્વનું પરિણમન થતું જ રહે છે પ્રભુએ સ્વયં આ વાત સ્પષ્ટ કરી છે

(તएणं ને જિતમત્તુ સુબુદ્ધિસ્મ અમચ્ચસ્મ એવમાइक्यमाणस्म ४ एयमट्ठं
 नो अदाइ नो परिगणई, तुसिणीए संचिइइ, तएणं से जियसत्तु अण्णया कयाई
 एहाए आसवंचयरगए सहया भट्ठचडगरआसवाहिणीयाए निज्जोयमाणे तस्स
 कट्ठिहोदगम्म अदूरसामंते णं वीइवयइ)

અમાત્ય સુબુદ્ધિની આ વાત માંગ્યોને જીવકૃત તત્ત્વના તેના કથનનો
 આદર રાખી નહીં, એના આદર નહીં તે સુખાપ એમી જ રહ્યો. એક દિવસે

नाति=नाङ्गीकरोति तूष्णीकः संतिष्ठते=मौनमालम्ब्यस्थित इत्यर्थः । ततः खलु स-
जितशत्रुरन्यदा कदाचित्=एकस्मिन् प्रस्तावे स्नातः=कृतस्नातः अश्वस्कन्धवरगतः
=जात्याश्वपृष्ठारूढः 'महया भडचडगर०' महाभटचडकरपहकरवृन्दपरिक्षिप्तः
'आसवाहणियाए' अश्ववाहनिकायाम्=अश्ववाहनक्रीडायां 'निज्जायमाणे' नि-
र्यान्=निर्गच्छन् तरय=पूर्वोक्तस्य परिखोदकस्य=परिखाजलस्य अदूर सामन्तेन=
पार्श्वभागेन व्यतिव्रजति । ततः तदा खलु जितशत्रु राजा परिखोदकस्य=पूर्वोक्त-
विशेषणविशिष्टस्य अशुभेन गन्धेन 'अभिभूए समाणे' अभिभूतः=व्याकुलित-
चित्तः सन् स्वकेन=स्वकीयेन उत्तरीयकेण=उत्तरीयवस्त्रेण 'दुपट्टा' इतिप्रसिद्धेन
आस्यं-सामीप्यसंयोगान्नासिकां पिदधाति, एकान्तमपक्रामति=दूरतो भूत्वा ग-
च्छति अपक्राम्य तान् बहून् राजेश्वर यावत् प्रभृतीन्=राजेश्वर-तलवर-माडम्बिक

सुनकर चुपचाप ही बैठा रहा । एकदिन जितशत्रु राजा स्नान से निश्चित
होकर घोड़े पर बैठकर अश्वक्रीडा करने के निमित्त घर से बाहर
निकला । उनके साथ २ महाभटों का समुदाय भी चल रहा था । चलते
२ वे उसी परिखोदक (खाई)के पाससे होकर निकले । (तएणं जियसत्तू
तस्स फरिहोदगस्स असुभेणं गंधेणं अभिभूए समाणे सएणं उत्तरिज्जेणं
आसग पिहई, एगंतं अवक्कमइ, अवक्कमित्ता, ते बहवे ईसर जाव
पभिइओ एवं वयासी-अहोणं देवाणुप्पिया ! इमे फरिहोदए अमणुण्णे
वण्णेणं ४ से जहानामए अहिमडेइ वा जाव अमणासतराए चेव तएणं
ते बहवे राईसर पभिइओ एवं वयासी) इतने में उन जितशत्रु राजाने
उस परिखोदक की अशुभ गंध से अभिभूत होकर अपने दुपट्टे से अ-
पनी नासिका को ढक लिया । और फिर वे ढककर वहां से दूर होकर

जितशत्रु राजा स्नान करीने घोड़ा उपर सवार थया अने अश्वक्रीडा करवा
भाटे घेरथी अड्डार नीकल्या. तेमनी साथे साथे भडान लटोने। समुदाय पणु
यावतो डते। यावतां यावता तेओ ते २ परिजोदक-आध-नी पास थधने नीकल्या

(तएणं जितसत्तू तस्स फरिहोदगस्स असुभेणं गंधेणं अभिभूए समाणे सएणं
उत्तरिज्जेणं आसग पिहई एगंतं अवक्कमइ अवक्कमित्ता ते बहवे ईसर जाव
पभिइओ एवं वयासी-अहोणं देवाणुप्पिया ! इमे फरिहोदए अमणुण्णे वण्णेणं
४ से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव अमणासतराए चेव तएणं ते बहवे राई सर
पभिइओ एवं वयासी)

जितशत्रु राजाओ परिजोदक-आध-नी पराण गंध-नाकु अने
पोताना ओसथी नाकने ढांकी लीधुं. अने तयार आद

કૌટુમ્બિક-શ્રેષ્ઠિ-સેનાપતિ સાર્થવાહાદીન્ એવમાદીત્-અહો ! સ્વલુ હે દેવાનુ-પ્રિયા : ! કીદગ્મ્ ઇદં પરિસ્વોદકમમનોજ્ઞ વર્ણેન ગન્ધેન રસેન સ્પર્શેન, તદ્ યથાના-મકમ્ । તથાહિ-અહિમૃતકમિતિ વા યાવદ્ એતરમાદપિ અનિષ્ટરઅમનોજ્ઞતરમન-આમતરકમેવાસ્તિ । તતઃ સ્વલુ તે વહવો રાજેશ્વરપ્રભૃતયો યાવદેવમવાદિપુઃ-તથૈવ સ્વલુ તત્ હે સ્વામિન્ ! યત્સ્વલુ યુગમેવં વદથ-અહો ! સ્વલુ ઇદં પરિસ્વોદકમમનોજ્ઞ વર્ણેન રસેન ગન્ધેન સ્પર્શેન, તદ્ યથા નામકમ્-તથાહિ-અહિમૃતકમિતિ વા યાવદ્

ચલને લગે । ચલતે ૨ ઝન્ટોને અપને સાથ રહે હુણ રાજેશ્વર ૨, તલવર, માડમ્બિક, કૌટુમ્બિક, શ્રેષ્ઠી, સેનાપતિ, એવં સાર્થવાહ આદિસે કહા હે દેવાનુપ્રિયો ! દેસ્વો-યહ પરિસ્વોદક(સ્વાઈકા જલ)વર્ણસે ગંધસે, રસસે એવં સ્પર્શસે કિતનાં અધિક અમનોજ્ઞ બન રહા હૈ । જૈસે મરે હુણ સર્પ આદિકે સડે વિનષ્ટ આદિ અવસ્થાપન્ન કલેવર કી ડુર્ગંધ આતી હૈ-ઝસ સે મી અધિક તર અનિષ્ટ ડુર્ગંધ ઇસ જલ કી આ રહી હૈ । રાજા કી ઇસ પ્રકાર વાત સુનકર ઝન રાજેશ્વર આદિ સમસ્ત જનોં ને ઇસ પ્રકાર કહા-(તહેવ ણં સામી ! જં ણં તુઝમે એવં વયહ, અહો ણં ઇમે ફરિહો-દણ, અમણુણે વણેણં ૪ સે જહા નામણ અહિમડેહ વા જાવ અમણામ તરાણ ચેવ, તણં સે જિયસત્તુ સુવુદ્ધિ અમચ્ચં એવં વયાસી-તણં સુવુદ્ધી અમચ્ચે જાવ તુસિણીણ સંચિદ્ધહ) હે સ્વામિન્ ! આપ જૈસા કહતે હૈં યહ પરિસ્વોદક વૈસા હી વર્ણ, રસ, ગંધ, ઔર સ્પર્શ સે અમ-

હર ખસીને ચાલવા લાગ્યા ચાલતાં ચાલતાં તેમણે પોતાની સાથેના રાજેશ્વર, તલવર, માડમ્બિક, કૌટુમ્બિક, શ્રેષ્ઠી સેનાપતિ અને સાર્થવાહ વગેરેને કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિયો ! જુઓ આ પરિજોદક-ખાઈ-વર્ણથી, ગંધથી, રસથી, અને સ્પર્શથી કેટલી બધી અમનોજ્ઞ-ખરાબ-લાગે છે. મરેલા સાપ વગેરેના સડી ગયેલા વિનષ્ટ વગેરે અવસ્થાપન્ન કલેવર (શરીર) ની જેવી ડુર્ગંધ હોય છે તેના કરતાં પણ વધારે ખરાબ ગંધ આ પાણીમાથી આવી રહી છે. રાજાની આ પ્રમાણે વાત સાંભળીને રાજેશ્વર વગેરે બધાઓએ આ પ્રમાણે કહ્યું —

(તહેવ, ણં સામી ! જં ણં તુઝમે એવં વયહ અહો ણં ઇમે ફરિહોદણ અમણુણે વણેણં ૪ સે જહાનામણ અહિમડેહ વા જાવ અમણામતરાણ ચેવ, તણં સે જિય-સત્તુ સુવુદ્ધિ અમચ્ચં એવં વયાસી-તણં સુવુદ્ધી અમચ્ચે જાવ તુસિણીણ સંચિદ્ધહ)

હે સ્વામિન્ ! તમે કહો છો તેવી જ વર્ણ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શથી અમનોજ્ઞ આ ખાઈ છે. મરીને સડી ગયેલા સાપ વગેરેના કલેવરોના જેવી

અમનઆમતરક્રમેવાસ્તિ । તતઃ સ્વલુ સ જિતશત્રુઃ સુબુદ્ધિમમાત્યમેવમવાદીત્-અહો ! સ્વલુ હે સુબુદ્ધે ! इदं परिखोदकममनोज्ञं वर्णेन ४, कीदृशम् ? इत्याह- ' से जहा नामए ' तद् यथा नामकं=यथादृष्टान्तं निरूप्यते-अदिमृतकमिति वा यावद् एतस्मादपि=अहिमृतकादिभ्योऽपि अनिष्टतरम् अमनोज्ञतरम् अमनआमतरमेव वर्तते । ततः स्वलु सુबुદ્ધિરમાત્યો यावत् तूष्णीकः संतिष्ठते । ततः स्वलु स जितशत्रू राजा सુबुદ્ધિરમાત્યं द्वितीयमपि तृतीयमपि द्वारमेवमवादीत्-अहो ! स्वलु ' तं चेव ' तदेव पूर्ववदेव राजा वदति । ततः तदनन्तरं स्वलु स सુबुદ્ધિરમાत્યો जितशत्रुणा

નોજ છે । जैसे मरे हुए सर्पादिक के सड़े आदि अवस्थापन्न कलेवर से दुर्गंध आती है उसी तरह की इस से भी अधिक अनिष्टतर असह्य दुर्गंध इस से आ रही है । इस प्रकार अपनी बात का समर्थन प्राप्तकर जितशत्रु राजा ने अपने सुबुद्धि अमात्य प्रधान से कहा- हे सुबुद्धे ! यह परिखोदक वर्ण, रस, गंध, और स्पर्श से बिल्कुल अमनोज्ञ बन रहा है । जिस प्रकार मरे हुए सर्प आदि के सड़े गले आदि अवस्थापन्न कलेवर से अधिक अनिष्ट तर दुर्गंध निकलती है उससे भी अधिक अनिष्टतर दुर्गंध इससे निकल रही है । इस प्रकार अपने राजाकी बात सुनकर सुबुद्धि अमात्य ने उसका आदर नहीं किया-उसे स्वीकार नहीं किया केवल चुपचाप ही रहा । (तएणं से जियसत्तूराया सुबुद्धि अमच्चं दोच्चंपि तच्चंपि एवं वयासी-अहोणं तंचेव, तएण से सुबुद्धी अमच्चे जियसत्तू रणा दोच्चंपि तच्चंपि एवंवुत्ते समाणे एवं वयासी नो स्वलु सामी । अम्हं एयंसि फरिहोदगंसि केइ विम्हए, एवं

અનિષ્ટતર, અસહ્ય દુર્ગંધ આવે છે તેના કરતાં પણ વધારે ખરાબ આ દુર્ગંધ છે. આ રીતે પોતાની વાતનું સમર્થન પ્રાપ્ત કરીને જિતશત્રુ રાજાએ પોતાના સુબુદ્ધિ અમાત્ય પ્રધાનને કહ્યું કે હે સુબુદ્ધે ! આ પરિખોદક-ખાઈ-વર્ણ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શમાં એકદમ અમનોજ્ઞ-ખરાબ-થઈ ગઈ છે. મરીને સડી ગયેલા સાપ વગેરેના અવસ્થાપન્ન કલેવરો-શરીરો-થી જેવી અનિષ્ટતર દુર્ગંધ આવે છે તેના કરતાં પણ વધુ અનિષ્ટતર-ખરાબ-દુર્ગંધ આ ખાઈ-ખાંથી આવી રહી છે. આ રીતે રાજાની વાત સાંભળીને સુબુદ્ધિ અમાત્યે તેનો આદર કર્યો નહિ, તેનો સ્વીકાર કર્યો નહિ પણ ચૂપચાપ થઈને જ ચાલતો રહ્યો.

(તएणं से जियसत्तू राया सुबुद्धि अमच्चं दोच्चंपि तच्चंपि एवं वयासी अहोणं तंचेव तएण से सुबुद्धी अमच्चे जियसत्तूणा दोच्चंपि तच्चंपि एवं वुत्ते समाणे एवं वयासी नो स्वलु सामी ! अम्हं एयंसि फरिहोदगंसि केइ विम्हए,

રાજા દ્વિતીયમપિ તૃતીયમપિ વારમ્ એવમુક્તઃ=સન્ એવમવદત્-નો સ્વલુ હે સ્વામિન્ ! મમ એતસ્મિન્ પરિચોદકે કોઽપિ વિસ્મયઃ, કથમ્ ? ઇત્યાદિ-એવં સ્વલુ હે સ્વામિન્ ! સુરમિશ્વદાઃ=શુભશબ્દા અપિ પુદ્ગલાઃ શુભા અપિ શબ્દપુદ્ગલા ઇત્યર્થઃ ' દુઃખિસદ્ત્તાણ ' દુરમિશ્વદતયા=અશુભશબ્દતયા પરિણમન્તિ એવં ' તં ચેવ ' તદેવ સર્વં રૂપરસગન્ધસ્પર્શસસ્વન્ધિનઃ શુભાઃ અપિ પુદ્ગલા અશુભરૂપાદિતયા પરિણમન્તીત્યર્થઃ. યાવત્ પ્રયોગવિસ્ત્રસા પળિતા જીવકૃતપ્રયોગેણ સ્વભાવતઃ એવં વા પરિવર્તનશીલાઃ અપિ ચ સ્વલુ હે સ્વામિન્ ! પુદ્ગલાઃ પ્રજ્ઞપ્તાઃ મનવદ્ધિઃ કથિતાઃ ।

સ્વલુ સામી ! સુખિમ સદાવિ પોગ્ગલા દુઃખિમ સદ્ત્તાણ પરિણમન્તિ, તંચેવ જાવ પઓગવીસસા પરિણયાવિ ય ણ સામી ! પોગ્ગલા પળણત્તા) અમાત્ય કો ચુપચાપ બેઠા હુતા દેવકર જિતશત્રુ રાજા ને ઉસ અમાત્ય સુબુદ્ધિ સે દુવારા ઔર તિચારા મી પહિલે હી જૈસા કહા હસ તરહ દુવારા તિચારા જિતશત્રુ રાજા દ્વારા કહે મયે ઉસ સુબુદ્ધિ અમાત્ય ને એસા કહા કિ સ્વામિન્ । હમે હસ પરિચા કે ઉદક મેં કોઈ આશ્ચર્ય નહી હો રહા હૈ કારણ કિ જો પુદ્ગલ પહિલે શુભ શબ્દ રૂપ સે પરિણમે હુણ હોતે હૈં વે હી કાલાન્તર મેં પ્રયોગ ઔર વિસ્ત્રસા પરિણામ સે અશુભ શબ્દ રૂપ પરિણમ જાતે હૈં । હસ તરહ જૈસા ઉસને મનોજ્ઞ ચતુર્વિધ આહાર કે વિષય મેં પહિલે પ્રતિપાદન કિયા હૈ વૈસા હી યહાં પર મી ઉસને પ્રતિપાદિત કિયા । પુદ્ગલોં કા યહ હસ તરહ કો પરિણમન મેં અપની નિજ કલ્પના સે નહી કહ રહા હૂં પ્રત્યુત હસ મેં વીતરાગ પ્રભુ કી આજ્ઞા હૈં । ઉન્હોં ને હસી તરહ કા પૌદ્ગલિક પરિણ-

એવ સ્વલુ સામી ! સુખિમ સદાવિ પોગ્ગલા દુઃખિમસદ્ત્તાણ પરિણમન્તિ તં ચેવ જાવ પઓગવીસસા પરિણયાવિ ય ણ સામી ! પોગ્ગલા પળણત્તા)

અમાત્ય સુબુદ્ધિને ચુપચાપ જોઈને રાજા છતશત્રુએ બીજી અને ત્રીજી વાર પહેલાની જેમ જ કહ્યું. પૂછાએલા સુબુદ્ધિ અમાત્યે રાજાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે સ્વામિન્ ! આ ખાધના પાણીમા મને કંઈ નવાઈ જેવું લાગતું નથી કેમકે જે પુદ્ગલો પહેલાં શુભ શબ્દ રૂપમા પરિણુત થયેલા હોય છે તે પુદ્ગલો જ કાલાન્તરમાં પ્રયોગ અને વિસ્ત્રસા (સ્વાભાવિક રીતના) પરિણામથી અશુદ્ધ શબ્દ રૂપમા પરિણુત થઈ જાય છે. આ રીતે અમાત્યે મનોજ્ઞ ચાર જાતના આહારો વિશે જે જાતના વિચારો રજૂ કર્યા હતા તે જ જાતના વિચારો આ અશુભ રૂપ ખાઈ જોઈને પણ પ્રકટ કર્યા અમાત્યે રાજાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે પુદ્ગલોના આ રીતે પરિણમનની વાત મારી પોતાની કલ્પનાથી પણ વીતરાગ પ્રભુની જ એ આજ્ઞા છે. તેઓશ્રીએ પૌદ્ગલિક પરિણમન આ રીતે જ પોતાની દેશના વડે નિરૂપિત કર્યા છે.

ततः खलु जितशत्रु सुबुद्धिम् एवमवादीत्-मा खलु त्वं हे देवानुप्रिय ! आत्मानं=स्वम् च परम्=अन्यं च तदुभयं=स्वपररूपं समकमेव वा बह्वीभिश्च ' असम्भावु-
वभावणाहिं ' असद्भावोद्भावनाभिः असताम्=अविद्यमानानां भावानां=वस्तुधर्माणां
या उद्भावनाः=प्रतिपादनास्ताभिः=वस्तुस्वरूपान्यथा प्रतिपादनरूपाभिः ' मिच्छ-
त्ताभिनिवेशेण य ' मिथ्यात्वाभिनिवेशेन=विपर्यासावशेन च अज्ञानावेशेनेत्यर्थः
' वुग्गाहेमाणे ' व्युद्ग्राहयन्=विविधप्रकारेणोत्कृष्टतया चान्यं ग्राहयन् ' वुप्पाए-
माणे' व्युत्पादयन्=व्युत्पत्तिं जनयन् विहर=अशुद्धप्ररूपणां कुर्वन् मा तिष्ठेत्यर्थः ।

मन अपनी देशना द्वारा प्ररूपित किया है । (तएणं जियसत्तू सुबुद्धि
एवं वयासी-माणं तुमं देवाणुप्पिया ! अप्पाणं च परं च तदुभयं वा
बहूहिं य असम्भावुवभावणाहिं मिच्छत्ताभिनिवेशेण य वुग्गाहेमाणे
वुप्पाहेमाणे विहराहि, तएणं सुबुद्धिस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए-अहो
णं जियसत्तू संते तच्चे तद्विए अवितहे सम्भूए जिणपणत्ते भावे णो
उवलभन्ति) इस प्रकार सुनकर जितशत्रु राजा ने सुबुद्धि प्रधान से
इस तरह कहा-हे देवानुप्रिय ! तुम इस तरह की असद्भावनोद्भावक
वचनों से-अविद्यमान वस्तु धर्मों की प्रतिपादनाओं से-वस्तु का जो
स्वरूप विद्यमान नहीं है-उस स्वरूप को उस वस्तु में विद्यमानता का
प्रतिपादन करने वाली वाणियों से एवं मिथ्यात्वाभिनिवेश आग्रह से
इस तरह की प्ररूपणा मत करो, न स्वयं को इस प्रकार की प्ररूपणा
से वासित करो और न दूसरों को इस तरह की झूठी २ प्ररूपणाओं
से अपने फंदे में फसाओ और न अपने को और न दूसरों को एक ही

(तएणं जियसत्तू सुबुद्धि एवं वयासी-मा णं तुमं देवाणुप्पिया ! अप्पाणं
च परं च तदुभयं वा बहूहिं य असम्भावुवभावणाहिं मिच्छत्ताभिनिवेशेण य
वुग्गाहेमाणे वुप्पाएमाणे विहराहि तएणं सुबुद्धिस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए अहो
णं जियसत्तू संते तच्चे तद्विए अवितहे सम्भूए जिणपणत्ते भावे णो उवलभन्ति)

एतशत्रु राज्ञो आ प्रभाषे सांलणीने अमात्य सुबुद्धिने आ प्रभाषे
कलु के हे देवानुप्रिय ! तमे आ रीते असद्भावना लावक वयनोत्थी-अवि-
द्यमान वस्तुधर्मोत्थी प्रतिपादनाओत्थी वस्तुनं ने स्वरूप वस्तुमां डावरे नथी
ते स्वरूपने वस्तुमां णतावनारी वाणीओत्थी अने मिथ्यात्वाभिनिवेशना आग्र-
हथी आ नतनुं निरूपणु करे नडि आवी प्ररूपणुथी पोतानी नतने णयावता
रडे अने भीनओने पणु आवी जूही प्ररूपणुमा इसाववानी येष्टा करे नडि,
तमे ओकी साथे पोतानी नतने के भीन माणुसने आवी प्ररूपणुनी लपेटमां
देवानी कैशिश करे नडि राजनी आ प्रभाषे वात सांलणीने सुबुद्धि प्रधा-

તતઃ=તદનન્તરં રાજા સદ્વાર્તાલાપાનન્તરં સ્વલુ સુબુદ્ધેઃ=સુબુદ્ધિનામામાત્યસ્ય અ-
 યમેતદ્વૃપઃ=વક્ષ્યમાણપ્રકારઃ આધ્યાત્મિકઃ, ચિન્તિતઃ, પ્રાર્થિતઃ, કલ્પિતઃ, મનોગ-
 તસકલ્પશ્ચ નાનારૂપો વિચારઃ સમુદપચ્ચત અહો ! =આશ્ચર્યમેતદ્ યત્સ્વલુ જિતશત્રુ
 રાજા 'સંતે' સતઃ = વિદ્યમાનાત્ 'તચ્ચે' તત્ત્વાનિ = તત્ત્વરૂપાન્ તત્ત્વ-
 વતો વા સ્વત્વપરત્વયુક્તાન્ 'તદ્દિષ્ટે' તથ્યાન્ = સત્યાન્ યદ્વા--'તદ્દિષ્ટે'
 તથા ચ-ઇતિચ્છાયા, તથેતિ ચિનોતીતિ, અવ્યયમિદમ્-માત્રયાઽપ્યન્યૂનાધિકાન્
 'અવિતથે' અવિતથાન્ = અવિદ્યમાનાસત્યાન્ 'સઽભૂષ' સદ્ભૂતાન્=સત્તાયુક્તાન્
 'જિણપણ્ણત્તે' જિનપ્રજ્ઞપ્તાન્ = જિનભાપિતાન્ ભાવાન્ 'નો ઉવ્વલભદ્' નોપ-
 લભતે, તત્=તસ્માત્ કારણાત્ શ્રેયઃ = સમીચીતં સ્વલુ મમ યત્-જિતશત્રોઃ
 રાજા સત્તાં તત્ત્વાનાં તથ્યાનામ્ અવિતથાનાં સદ્ભૂતાનાં જિનપ્રજ્ઞપ્તાનાં ભાવનામ્
 'અભિગમણદ્વયાણ' અભિગમનાર્થતાયૈ=સમ્યગવવોધાય એતર્થમ્=પુદ્ગલાનામપરા-

સાથે હસ પ્રકાર કી પ્રરૂપગા કે જાલ મેં ન ડાલો । રાજા કી હસ
 પ્રકાર વાળી સુનકર સુબુદ્ધિ પ્રધાન કે મન મેં એસા વિવિધ પ્રકાર કા
 વિચાર ઉત્પન્ન હુઆ-યહાં વિચાર કે હન ઓર વિશેષણોં કા ગ્રહણ કર
 લેના ચાહિયે-“ચિન્તિતઃ પ્રાર્થિતઃ કલ્પિતઃ” । યહ બહે આશ્ચર્ય કી
 વાત હૈ જો જિતશત્રુ રાજા વિદ્યમાન, તત્ત્વરૂપ-અથવા વિવિધ પ્રકાર
 કી વિવક્ષા સે સ્વત્વ પરત્વ રૂપ સે યુક્ત, તથ્ય-સત્ય, ન ન્યૂન ઓર ન
 અધિક, અવિતથ, સત્તા યુક્ત એસે જિન પ્રજ્ઞસ, ભાવોં કો નહીં સમજ
 રહા હૈ-અર્થાત્ જિતશત્રુ રાજા કે ધ્યાન મેં યહ જ્ઞાન નહીં આ ગ્હી હૈ
 કિ જિન પ્રજ્ઞસ (પ્રરૂપિત) ભાવ સત્ય હોતે હૈ, અવિતથ હોતે હૈં અન્યૂન
 અનતિરિક્ત હોતે હૈં, અનેક વિવક્ષાઓં કો લેકર ઉન મેં નાનો ધર્મ
 વિશિષ્ટતા હોતી હૈ-(તં) હસ લિયે (સેયં સ્વલુ મમ, જિયસત્તુસ્સ રણ્ણો
 સંતાણં તચ્ચાણં તદ્દિયાણં અવિતથાણં સઽભૂતાણં જિણપણ્ણત્તાણં ભાવા-

નના મનમાં અનેક વિચારો ઉદ્ભવ્યા. અહીં વિચાર સંબંધી આ વિશેષણોંનું
 શ્રેણું પણ કરીલેલું એટલે કે “ચિન્તિતઃ પ્રાર્થિતઃ કલ્પિતઃ” આ એકદમ નવાઈ
 લેવું લાગે છે કે જિતશત્રુ રાજા વિદ્યમાન તત્ત્વ રૂપ-અથવા તો વિવિધ પ્રકાર
 ની વિવક્ષાથી સ્વત્વ પરત્વ રૂપથી યુક્ત, તથ્ય-સત્ય, ઘણું ઓછું પણ નહિ
 અને ઘણું વધારે પણ નહિ, અવિતથ સત્તા યુક્ત એવા જિનપ્રજ્ઞસના લાવોને સમજ
 રહ્યા નથી. એટલે કે જિતશત્રુ રાજા આ વાતને સમજી શક્યા નથી કે જિન પ્રજ્ઞસ
 વડે નિરૂપિત થયેલા લાવો સત્ય હોય છે, અવિતથ હોય છે, અન્યૂન અનતિરિક્ત
 હોય છે, અનેક વિવક્ષાઓને લઈને તેમનામાં નાના ધર્મ વિશિષ્ટતા હોય છે.(તં)માટે

(સેયં સ્વલુ મમ જિયસત્તુસ્સ રણ્ણો સંતાણં તચ્ચાણં તદ્દિયાણં અવિતથાણં

परपरिणमनरूपं भावस् ' उवाङ्णावित्तए ' उपादापयितुं=ग्राहयितुं मम श्रेयः, इति पूर्वण सम्बन्धः । स सुबुद्धिस्मात्यः एवम्=अनेन प्रकारेण सप्रेक्षते=विचारयति, संप्रेक्ष्य ' पच्च तिएहि ' प्रत्यन्तिकैः=समीपस्थैः प्रतिक्षणनिदेशवर्तिभिः पुरुषैः साद्धम् ' अंतरावणाओ ' अन्तरापणात्=हृदमार्गात् ' वाजार ' इति भाषा प्रसिद्धात्, यद्वा-ग्रामान्तरालवर्तिकुम्भकागृह्णात् नवकान्=नूतनान् घटांश्च गृह्णाति, गृहीत्वा सन्ध्याकालसमये सूर्यास्तकाले ' पविरलमणुस्संसि ' पविरलमणुष्ये पविरलाः=स्तोकाः मणुष्या यस्मिन् समये स पविरलमणुष्यस्तस्मिन्=सन्ध्याकाले हि मणुष्याणां गमनागमनं स्वल्पं भवति तादृशे समय इत्यर्थः, पुनः ' निसंतपडिणिसंतंसि ' निशान्त प्रतिनिशान्ते=मणुष्यसंचागभावसमये यत्रैव परिखोदकं तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य तत् परिखोदकं ग्राहयति, ग्राहयित्वा नवकेषु=नूतनेषु घटेषु ' गालावेइ ' गालयति, वस्त्रादिपूतं कारयति, गालयित्वा पुनरपरेषु नवकेषु घटेषु प्रक्षेपयति, प्रक्षेप्य तान् ' लंछियमुद्दिए ' लाञ्छितमुद्रितान्-लाञ्छितान् लाक्षादिलेपयुक्तान्

णं अभिगमणद्वयाए एयमद्वं उवाङ्णावित्तए एवं संपेहेइ) मुझे यह उचित है कि मैं जितशत्रु राजा को सत्स्वरूप, भाव युक्त तथ्यरूप, अवितथ, और सद्भूतरूप ऐसे जिन प्रज्ञप्त भावों का अच्छी तरह बोध कराने के लिये और इस पुद्गलों के-अपरापर परिणमन रूप भाव को ये ऐसे ही हैं, इस तरह मनवाने के लिये उन्हें समझाऊँ । इस प्रकार उस ने विचार किया- (संपेहिता पच्चंतिएहिं पुरिसेहिं सद्धिं अंतरावणाओ नवए, घडए य गेणहइ, जेण्हित्ता संझाकालसमयंसि पविरलमणुस्संसि निसंतपडिणिसंतंसि जेणेव फरिहोदए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता तं फरिहोदगं गेणहावेइ गेणहावित्ता नवएसु घडएसु गाला-

सम्भूताणं जिणपणत्ताणं भावाणं अभिगमणद्वयाए एयमद्वं उवाङ्णावित्तए एवं संपेहेइ)

उवे भारे जितशत्रु राजाने सत् स्वरूप, लावयुक्त तथ्य रूप, अवितथ अने सद्भूत रूप एवा अनप्रज्ञप्तना लावोने सारी पेठे समजववा नेधये तेमज पुद्गलोना अपरापर परिणमन रूप लाव विशे पणु " तेओ तो ओवा न छे " आ रीते समजववानी केशिश करवी नेधये. अभात्ये आ प्रभाये विचार कर्यो.

(संपेहिता पच्चंतिएहिं पुरिसेहिं सद्धिं अंतरावणाओ नवए घडए य गेणहइ, जेण्हित्ता संझाकालसमयंसि पविरल मणुस्संसि निसंत पडिणिसंतंसि जेणेव फरिहोदए उवागच्छइ, उवागच्छित्ता तं फरिहोदगं गेणहावेइ गेणहावित्ता नवएसु घडएसु गालावेइ, गालावित्ता नवएसु घडएसु पक्खिवावेइ, पक्खिवावित्ता

मुद्रितान्=मुद्राद्यद्वितान् कारयति, कारयित्वा सत्तरत्तं ' सप्तरात्रं=सप्तरात्रिन्दिव
पर्यन्तं परिचसावेष्ट ' परिचासयति=स्थापयति, तदनु ' दोच्चं पि ' द्वितीयमपि
वारं पुनरपरेषु नवकेषु घटेषु गालयति, गालयित्वा पुनरपरेषु नवकेषु घटेषु
प्रक्षेपयति, प्रक्षेप्य तेषु घटेषु ' सज्जन्तारं ' गर्जक्षारं=' मञ्जीवार ' इति प्रतिज्ञम्,
सद्यो सम्म वा प्रक्षेपयति, प्रक्षेप्य लङ्घितमुद्रितान् कारयति, कारयित्वा सप्तरात्रं
यावत् परिचासयति, स्थापयति । एवं ' तच्चं पि ' तृतीयमपि वारं पुनरपरेषु नवकेषु
घटेषु यावत् संवामयति=सम्यग्स्थापयति । एवं खलु एतेन उपायेन=अनेनैव
क्रमेण अन्तरा=मध्येमध्ये गालयन्, अन्तरा=मध्येमध्ये प्रक्षेपयन् अन्तरा च
विपरिवसावेमाणे ' विपरिवामयन् २ स्थापयन् २ तत्र सप्त रात्रिन्दिवानि=
अहोरात्रिणि विपरिचासयति । ततः खलु तन्परिचोदकं ' सप्तममन्तरं ' सप्तम-
वेष्ट, गलावित्ता, लङ्घियमुद्रिते करावेष्ट, करावित्ता सत्तरत्तं परिचसावेष्ट,
दोच्चं पि नवणसु घटणसु गालावेष्ट गालावित्ता नवणसु घटणसु पक्खि-
वावेष्ट, पक्खिवावित्ता लङ्घियमुद्रिते करावेष्ट, करावित्ता सत्तरत्तं
परिचसावेष्ट दोच्चं पि नवणसु घटणसु गालावेष्ट, गालावित्ता नवणसु
घटणसु पक्खिवावेष्ट) विचार करके फिर उसने अपने समीपस्थ रहे
हुए पुरुषों से-सेवकों से बाजार से अथवा ग्रामान्तरवर्ती कुंभकार के
हाट से नवीन घड़ों को मगवाया । उन्हें लेकर वह सूर्यास्त काल के
समय जब कि यलुण्यों का आना जाना स्वल्प हो गया और धीरे २
वह जब बिलकुल बंद हो गया जहां परिचोदक था वहां पहुँचा । वहाँ
पहुँच कर उसने उन घड़ों में पानी छान कर भरवाया । भरवा कर
फिर उसे और दूसरे घड़ों में भरवाया । भरवा कर फिर उन पर उसने
लाक्षादिक की सुहर लगवाई । लगवा कर उन्हें सान दिनरान तक एक
लङ्घियमुद्रिते, करावेष्ट करावित्ता सत्तरत्तं परिचसावेष्ट, दोच्चं पि नवणसु घटणसु
पक्खिवावेष्ट, पक्खिवावित्ता लङ्घियमुद्रिते करावेष्ट, करावित्ता सत्तरत्तं परिचसावेष्ट,
दोच्चं पि नवणसु घटणसु गालावेष्ट, गालावित्ता नवणसु घटणसु पक्खिवावेष्ट)

विचार करीने तेहे पोताना सेवकों पासथी जन्तु अथवा जामना न७४
कुंभारनी हुडानमाथी नवा भाटलांओ भंगावडाव्या. भाटलाओने लछिने ते
न्यारे सूर्य अस्त पाभ्यो अने भाणुसोनी अवरजवर ओकदम अंध धर्ध गध
त्यारे ते पाछनी पासे पडोंओ. त्यां पडोंथीने तेहे भाटलांओ. भां पाछी गाजीने
लराव्युं लरावीने तेहे भीत घडाओमा पणु पछी गाजीने लराव्युं. पाछी
लराव्या पछी तेहे भाटलाओने लरावर अंध करावडावीने सात दिवस सुधी

सप्तके परिणम्यमानेसति एकोनपञ्चाशद्वोरात्रेषु व्यतीतेषु सत्सु तत्परिखोद-
कम्-उदकरत्नं जातं चाप्यभवत् । कीदृशं जातम् ? इत्याह-‘अच्छे’ अच्छं=स्वच्छं

जगह रखवा दिया । फिर दुबारा भी उसने और दूसरे नवीन घड़ों में पानी छान कर भरवाया । भरवा कर फिर उस जल को उसने और दूसरे घड़ों में भरवाया । (पक्खिवावित्ता) भरवा कर (सज्जखारं पक्खिवावेइ लंछिय सुद्धिते कारवेइ) उन में उसने सज्जीखार डलवा दिया । डलवा कर उन पर लाक्षादिक के लेप की सुहर लगवा दी । (कारवित्ता सत्तरत्तं परिवसावेइ) लगवा कर उन्हें एक ओर रखवा दिया (तच्चंपि नवएसु घडएसु जाव संवसावेइ; एवं खलु एएणं उवाएणं अंतरा गलावेमाणे अंतरा पक्खिवावेमाणे अंतराय विपरिवसावेमाणे २ सत्त २ राई दिया विपरिवसावेइ) तीसरी बार भी उसने उपर नवीन घड़ों में छानकर पानी भरवाया-भरवाकर पहिले की तरह ही उसने सब काम करवाया-फिर उन्हे अच्छी तरह एक ओर रखवा दिया । इस तरह के उपाय से उसने बीच २ में उस जल को पुनः २ छानकर उनमें भरवाया और भरवा २ कर सात २ दिन तक उन घड़ों को एक २ ओर रखवा दिया । (तएणं से फरिहोदए सत्तप्पसत्तयंसि परिणम-माणंसि उदगरयणे जाये) इस प्रकार करते २ जब ४९ दिन समाप्त हो

એક જગ્યાએ માટલાઓને મૂકાવડાવ્યાં. બીજી વખત તેણે બીજા નવા ઘડાઓમાં પાણી ગાળીને ભરાવડાવ્યું. ભરાવડાવીને તે પાણીને ગાળીને બીજાં માટલાઓમાં ભરાવડાવ્યું. (પક્કિવાવિત્તા) ભરાવડાવીને

(સજ્જખારં પક્કિવાવેइ लंछियसुद्धिते कारवेइ)

તેણે માટલાઓમાં સાજીખાર નખાવડાવ્યો. સાજી ખાર નખાવડાવીને તેણે માટલાઓને બરાબર બંધ કરાવડાવી (કારવિત્તા સત્તરત્તં પરિવસાવેइ) સીલ કરાવડાવીને માટલાઓને એકબાજુ મૂકી દીધાં.

(तच्चंपि नवएसु घडएसु जाव संवसावेइ, एवं खलु एएणं उवाएणं अंतरा पक्खिवावेमाणे अंतराय विपरिवसावेमाणे २ सत्त २ राई दिया विपरिवसावेइ)

ત્રીજી વખત પણ તેણે બીજા નવા માટલાઓમાં પાણી ભરાવડાવ્યું. ભરાવીને પહેલાની જેમજ બધી વિધિ કરી અને માટલાઓને એક તરફ મૂકાવી દીધાં. આ પ્રમાણે કરતાં તેણે વચ્ચે વચ્ચે ફેટલીએ વખત વારંવાર ગાળીને માટલાઓમાં પાણી ભરાવ્યું અને સાત દિવસ માટે માટલાઓને એક બાજુ મૂકાવી દીધાં.

(तएणं से फरिहोदए

रिः माणंसि उदगरयणे

निर्मलत्वात्, 'पत्ये' पथ्यम्=आरोग्यजनकत्वात्, 'जच्चे' जात्यम्=उत्तमगुण-
वत्त्वात्, 'तणु' तनुकं=भारेणलघुकं पाचकत्वात्, 'फलिहवण्णाभे' स्फटिक-
वर्णाभं=स्फटिकमणिवर्णतुल्यं वर्णेन-उपपेतम् ४ = प्रशस्तवर्णगन्धरसस्पर्शैर्युक्तम्
'आसायणिज्जे' आस्वादनीयम्=आस्वादयोग्यं यावत् सर्वेन्द्रिय गात्रप्रहादनीयं
जातम् । ततः खलु सुबुद्धिरमात्यो यत्रैव तद् उदकरत्नं तत्रैवोपागच्छति, उपा-
गत्य करतले=दस्ततले गृहीत्वा तद् 'आसाण्ड' आम्वादयति आस्वाद्य तद्
उदकरत्नं वर्णेनोपपेतम् ४ वर्णादुपपेतम् - आस्वादनीयं यावत् सर्वेन्द्रियगात्र
चुके तत्र वह परिग्वोदक उदकरत्नं श्रेष्ठजल रूपेण परिणिमित हो गया ।
(अच्छे पत्ये जच्चे तणु फलिहवण्णाभे वर्णेणं उववेयं ४ आसायणिज्जे
जाव सन्विदियगायपल्हायणिज्जे) वह उदकरत्नं निर्मल होने से विल-
कुल स्वच्छ हो गया आरोग्य जनक होने से पथ्य रूप बन गया उत्तम
गुणवाला होने से श्रेष्ठ दिग्बल्लगा शीघ्र पचने के योग्य हो जाने के
कारण भार में वह बहुत हलका हो गया, और स्फटिकमणि के वर्ण
समान वर्ण से युक्त हो गया । इसके वर्ण, गंध, रस और स्पर्श सब
प्रशस्त-श्रेष्ठ बन गये । यह आस्वादनीय हो गया यावत् समस्त इन्द्रि-
यों को एवं शरीर को तृप्ति करने वाला बन गया । (तणु सुबुद्धी
अमच्चे जेणेव से उदगरयणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता करय-
लंसि आसादेइ, आसादित्ता तं उदगरयणं वर्णेणं उववेयं ४ आसाय-
णिज्जे जाव सन्विदियगाय पल्हायणिज्जे जाणित्ता हइ तुडे बहहि

आ रीते न्यारे ४८ द्विसो पूरा थ्या त्पारे ते जाधुनु उदकरत्न (पाष्ठी)
उत्तम पाष्ठीना इपमां परिषुत थर्ध गथुं.

(अच्छे पत्ये जच्चे तणु फलिहवण्णाभे वर्णेणं उववेयं ४ आसायणिज्जे जाव
सन्विदियगायपल्हायणिज्जे)

ते उदकरत्न (पाष्ठी) निर्माण होवा भदल ओकदम स्वच्छ थर्ध गथुं हतुं,
आरोग्यजनक होवाथी पथ्य इय थर्ध गथुं हतुं, उत्तम शुभ-संपन्न होवाथी
श्रेष्ठ होवातुं हतुं, शीघ्र पाचन थाय तेवुं होवाथी वजनमा ते भूषण व हलक
थर्ध गथुं हतुं, पाष्ठीना वर्ण गंध, रस अने स्पर्श आ भधा शुभे प्रशस्त
श्रेष्ठ इपमां परिषुत थर्ध गया हता. ते आस्वादनीय थर्ध गथुं हतुं यावत्
अथी इन्द्रियोने तेमज शरीर तृप्त करनार भनी गथुं हतुं.

(तणु सुबुद्धी अमच्चे जेणेव से उदगरयणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
करयलंसि आमादेइ, आसादित्ता तं उदगरयणं वर्णेणं उववेयं ४ आसायणिज्जे
जाव सन्विदियगाय पल्हायणिज्जे जाणित्ता हइ तुडे बहहि उदगसंभारणिज्जेहि

પ્રહાદનીયં જ્ઞાત્વા હૃષ્ટ-તુષ્ટઃ વહુભિઃ ' ઉદગસંભારણિજ્જેહિં ' ઉદકસંભારણીયૈઃ= જલમુગન્ધકરણયોગ્યૈઃ કેતકીપાટલાદિદ્રવ્યૈઃ ' સંભારેઈ ' સંભારયતિ = સંસ્કાર-યતિ સંભારયિત્વા જિતશત્રોઃ રાજઃ ' પાણિયઘરયં ' પાનીયહારકં યસ્ય હસ્તાદ્રાસ પાનીયં પિવતિ તં શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વા એવમવાદીત્-ત્વં ચ खलु हे देवानुप्रिय ! इदमुदकरत्नं गृहाण, गृहीत्वा जितशत्रोः राज्ञो भोजनवेलायाम् उपनय । ततः खलु पानीयहारकः सुबुद्धिकस्य = सुबुद्धिनामकामात्यस्य एतमर्थ=राजः पानीय-

ઉદગસંભારણિજ્જેહિં સંભારેઈ સંભારિત્તા જિયસત્તૂસ્સ રણ્ણો પાણિય-ઘરિયં સદાવેઈ, સદાવિત્તા એવં વયાસી—તુમંચ ણં દેવાણુપ્પિયા इमं उदगरयणं गेण्हाहि २ जियसत्तूस्स रण्णो भोयणवेलाए उवणेज्जासि) इसके बाद वह सुबुद्धि अमात्य जहाँ वह उदक रत्न था वहाँ गया । वहाँ जाकर उसने उस उदकरत्न को हाथ में लेकर चखा । चख कर जब उसे यह ज्ञात हो चुका कि यह उदक रत्न वर्णादि से युक्त यावत् सर्वेन्द्रिय गात्र प्रह्लादनीय बन गया है तो वह बहुत ही आनन्दित एवं संतुष्ट हुआ बाद में उसने उस जल को सुगंधित करने वाले केतकी पाटल (गुलाब) आदि द्रव्य से संस्कारित किया-संस्कारित करके फिर उसने जितशत्रु राजा का जो पानी पिलाने वाला भृत्य था उसे बुलाया बुलाकर उससे ऐसा कहा-हे देवानुप्रिय ! तुम इस उदक रत्न को लो-और लेकर जब जितशत्रु राजा के भोजन करने का समय होवे तब इसे उनके पास ले जाना । (तएणं से पणियघरिय सुबुद्धिय-

સંભારેઈ સંભારિત્તા જિયસત્તૂસ્સ રણ્ણો પાણિયઘરિયં સદાવેઈ, સદાવિત્તા એવં વયાસી—તુમં ચ ણં દેવાણુપ્પિયા इमं उदगरयणं गेण्हाहि २ जियसत्तूस्स रण्णो भोयणवेलाए उवणेज्जासि)

ત્યારપછી અમાત્ય સુબુદ્ધિ જ્યાં ઉદકરત્ન (પાણી) હતું ત્યાં ગયો ત્યાં જઈને તેણે ઉદકરત્ન (પાણી) ને હથેળી ઉપર લઈને આખ્યું. આખ્યા બાદ તેને એમ લાગ્યું કે ખરેખર આ ઉદકરત્ન (પાણી) વર્ણુ વગેરે શુભોર્થી યુક્ત યાવત્ બધી ઇન્દ્રિયો અને શરીરને આનંદ પમાડે તેવું થઈ ગયું છે ત્યારે તે ખૂબ જ પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ થયો ત્યાર પછી તેણે પાણીને સુવાસિત કરનારા કેતકી પાટલ (ગુલાબ) વગેરે દ્રવ્યોર્થી પાણીને સંસ્કારિત કર્યું. પાણીને સંસ્કારિત કર્યા બાદ અમાત્યે જિતશત્રુ રાજાને પાણી પીવડાવનાર નોકરને બોલાવ્યો અને બોલાવીને તેને કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિય ! રાજાને જમવાનો વખત થાય ત્યારે તુ આ ઉદકરત્ન (પાણી) તેમની પાસે લઈ જાણે.

(તણં સે પણિયઘરિય સુબુદ્ધિયસ્સ એમઠું પઢિમુણેઈ, પઢિમુણિત્તા તં

પાનરૂપં ભાવં પ્રતિશ્રુણોતિ=સ્વીકરોતિ, પ્રતિશ્રુત્ય તદ્વદકરત્નં ગૃહ્ણા ૧, ગૃહીત્વા જિતશત્રોઃ રાજ્ઞો ભોજનવેલાયામ્ ઉપસ્થાપયતિ । સતઃ સ્વલુ સ જિતશ રાજા તદ્ વિપુલમ્ અશનપાન-લાઘ્ય-સ્વદ્યામ્-આસ્વાદયન્ યાવદ્ વિહરતિ । ‘ જિમિયશ્ચુત્તરાગે વિ ’ જિમિતશ્ચુત્તોત્તરાગતોઽપિ ચ સ્વલુ-જિમિતમ્=આસ્વાદિતં શ્ચુત્તમ્ ઉદરપૂરણપૂર્વકમ્, તદુત્તરમ્ આગતઃ=સ્વોપવેશનસ્થાને પ્રાપ્તઃ, કીદશ સન્ ? इत्याह-यावत्-आचान्तः=कृतचुलुकः, अतएव चोक्षः=निर्लेपः स्वच्छः परमशुचि-
 स्स एयमट्टं पडिसुणेह, पडिसुणिच्चा तं उदगरयणं गिण्हाह, गिण्हित्ता जिनसत्तूस्स रण्णो भोयणवेलाए उवट्टवेइ तएणं से जियसत्तू राया तं विपुलं असणं ४ आसाएमाणे जाव विहरइ) इम प्रकार उस पानीय हारक ने सुबुद्धि अमात्य की इस वानको मान लिया और मानकर उस उदकरतन को-श्रेष्ठ निर्मलजल को-ले लिया-लेकर उसने उसे जितशत्रु राजा के भोजन करने के समय उपस्थापित कर दिया-ताकि वे इस जल को पीवें । इसके बाद जितशत्रु राजा का जब भोजन करने का समय आया तब उसने अशनादि रूप ४ चारों प्रकार का आहार स्वयं इच्छानुसार किया और उस उदकरतन को पिया । (जिमिय श्चुत्तरागए यावियणं जाव परमसुइभूए तंसि उदगरयणे जाव विम्हए ते वहवे राईसर जाव एवं वयासी) जब जितशत्रु राजा अच्छी तरह खा पी चुके तब वे अपने उपवेशन के स्थान में बैठक में-आये । बैठक में आने के पहिले उन्होंने कुल्हा आदि करके अपने मुख को अच्छी तरह धो लिया था और हाथ वगैरह भी अच्छी तरह प्रक्षालित कर (धोकर)

उदगरयणं गिण्हाह गिण्हित्ता, जियसत्तूस्स रण्णो भोयणवेलाए उवट्टवेइ, तएणं से जियसत्तू राया तं विपुल असणं ४ आसाएमाणे जाव विहरइ)

આ રીતે પાણીવાળા નોકરે શુશ્રુદ્ધિ અમાત્યની વાત સ્વીકારી લીધી અને સ્વીકારીને તે ઉદકરતનને-શ્રેષ્ઠ નિર્મળ પાણીને-ત્યાંથી લઈને જમવાની વખતે છતશત્રુ રાજાની સામે તેમને પીવા માટે પડોઆડી દીધું ત્યાર પછી જ્યારે છતશત્રુ રાજાનો જમવાનો વખત થયો ત્યારે રાજા અશન વગેરે રૂપ ચાર જાતના આહારે ખૂબ તૃપ્ત થઈને ઇચ્છા મુજબ જમ્યા અને તે ઉદકરતન (પાણી) ને પીધું

(જિમિયશ્ચુત્તરાગए यावि य णं जाव परमसुइभूए तंसि उदगरयणे जाव विम्हए ते वहवे राईसर जाव एवं वयासी)

રાજા છતશત્રુએ આમ સારી રીતે જમવાનું પતાવી દીધું ત્યારે તેઓ ત્યાંથી પોતાના ઉપવેશનના સ્થાનમાં એટલે કે બેઠકમાં આવ્યા બેઠકમાં આવતા પહેલાં તેઓએ ઠાંગણા વગેરે કરીને મો અને હાથોને ધોઈને સ્વચ્છ બનાવી

ભૂતઃ=પરમપવિત્રઃ સ રાજા તસ્મિન્ ઉદકરત્નજાતવિસ્મયઃ=સંજાતજલસ્વાદકૌ-
તુકઃ તાન્ વહૂન્ રાજેશ્વર યાવત્-રાજેશ્વર-તલવર - માહમ્બિકકૌટુમ્બિકેભ્ય-
શ્રેષ્ઠિ સેનાપતિસાર્થવાહપ્રમૃતીન્ એવમવદત્-અહો ! આશ્ચર્યમેતત્ સ્વલુ હે દેવાનુ-
પ્રિયાઃ ! હિમુદકરત્નમ્ અચ્છં યાવત્-સર્વેન્દ્રિયગાત્રપ્રહ્લાદનીયમસ્તિ । તત, સ્વલુ
વહવો રાજેશ્વર યાવત્સાર્થવાહ-પ્રમૃતય એવમવાદિપુઃ-તથૈવ સ્વલુ હે સ્વામિન્ ! યત્
સ્વલુ યુય વદથ યાવદ્ એવમેવ સર્વેન્દ્રિયગાત્રપ્રહ્લાદનીયં વર્તતે । તતઃ સ્વલુ જિતશત્રુ

લિયે થે । હિસ પરમ શુચિભૂત વનકર અપની બૈઠક પર બૈઠે હુએ ઉન
જિતશત્રુ રાજા કો ઉમ્મ ઉદકરત્ન કે આસ્વાદન મેં વઢા હી આશ્ચર્ય હો
રહા થા । ઉસી આશ્ચર્ય મેં ઢૂવે હુએ ઉન રાજા ને અપને પાસ બૈઠે હુએ
રાજેશ્વર તલવર, માહમ્બિક, કૌટુમ્બિક, હમ્બ, શ્રેષ્ઠી, સેનાપતિ ઓર
સાર્થવાહક આદિ જનોં સે હિસ પ્રકાર કા (અહોળં દેવાણુપ્પિયા ! હિમે
ઉદગરયણે અચ્છે જાવ સર્વિન્દિયગાય પલ્હાયણિજ્જે તણં વહવે રાઈસર
જાવ એવં વયાસી-તહેવ ણં સામી ! જણં તુવમે વદહ જાવ એવં ચેવ
પલ્હાયણિજ્જે તણં જિયસત્તૂરાયા પાણિયધરિયં સદાવેહ, સદાવિત્તા
એવં વયાસી-એસણં તુવમે દેવાણુપ્પિયા ! ઉદગરયણે કઓ આસાહ ?)
દેવાણુપ્પિયો ! દેસો યહ ઉદકરત્ન (શ્રેષ્ઠ જલ) કિતના અચ્છા નિર્મલ
યાવત્ સમસ્ત ઇન્દ્રિયોં એવં શરીર કો આનન્દ દેનેવાલા હૈ । હિસ
પ્રકાર રાજા કા કથન સુનકર ઉન રાજેશ્વર આદિ સમસ્ત જનોં ને
ઉસ રાજા સે એસા કહા-સ્વામિન્ આપ જૈસા કહતે હૈ, યહ જલ

હીધા હતાં. આ પ્રમાણે એકદમ પવિત્ર થઇને પોતાની બેઠકમા બેઠેલા રાજા
જિતશત્રુને જમતી વખતે પીધેલા ઉદકરત્નના આસ્વાદન વિશે ખૂબ જ નવાઈ
જેવું લાગતું હતું. ઉદકરત્ન (પાણી) વિશેના નવાઈના વિચારો કરતાં રાજાએ
પોતાની પાસે બેઠેલા રાજેશ્વર, તલવર, માહમ્બિક, કૌટુમ્બિક, હમ્બ, શ્રેષ્ઠી, સેના-
પતિ અને સાર્થવાહ વગેરે જનોને આ પ્રમાણે કહ્યું.

(અહોળં દેવાણુપ્પિયા ! હિમે ઉદગરયણં અચ્છે જાવ સર્વિન્દિયગાય પલ્હા-
ણિજ્જે તણં વહવે રાઈસર જાવ એવં વયાસી તહેવ ણં સામી ! જણં તુવમે વદહ
જાવ એવં ચેવ પલ્હાયણિજ્જે તણં જિયસત્તૂ રાયા પાણિયધરિયં સદાવેહ, સદાવિત્તા
એવં વયાસી એસણં તુવમે દેવાણુપ્પિયા ! ઉદગરયણે કઓ આસાહ ?)

હે દેવાણુપ્પિયો ! જમતી વખતે પીધેલું ઉદકરત્ન (પાણી) કેટલું બધું
નિર્મળ અને બધી ઇન્દ્રિયો તેમજ શરીરને આનંદ પમાડનાર છે. આ રીતે
રાજાની વાત સાંભળીને રાજેશ્વર વગેરે બધા ઉપસ્થિત લોકોએ રાજાને આ
પ્રમાણે કહ્યું કે-હે સ્વામિન્ ! તમારી વાત એકદમ યથાર્થ છે. પાણી ખરેખર

રાજા પાનીહારકં શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વા એવમવદત્-એતત્ સ્વલુ ત્વં હે દેવાનુપ્રિય !
 ઉદકરત્નં પ્રધાનમુદકં કુતઃ કસ્માન્સ્થાનાત્ ' આસાહૃ ' આપાદિતં=પ્રાપ્તમ્ ? ।
 તતઃ સ્વલુ સ પાનીયહારકો જિતશત્રુમેયયવાદીત્-એતત્ સ્વ હે સ્વામિન્ ! મયા
 ઉદકરત્નં સુબુદ્ધેરન્તિકાદાસાદિતમ્ । તતઃ સ્વલુ જિતશત્રૂ મૃબુદ્ધિરમાત્યં શબ્દયતિ,
 શબ્દયિત્વા એવમવદત્-અહો ! સ્વલુ હે સુબુદ્ધે ! કેન કારણેનાહં તવાનિષ્ટઃ,

વૈસા હી હૈ-વહુત અધિક સ્વચ્છ એવં મમસ્ત દ્વન્દિયોં કો, શરીર
 કો આનંદ દાયક હૈ હસકે બાદ જિતશત્રુ રાજાને પાનીયહારક કો
 બુલાયા ઓરબુલાકર ઉસસે એસા કહા-હે દેવાનુ પ્રિય ! યહ ઉદક રત્ન
 (શ્રેષ્ઠ જલ)- તુમને કહાં સે પ્રાપ્ત કિયા હૈ । (તણેં સે પાણિયધરણ
 જિયસત્તૂ એવં વયાસી-એસણં સામી ! મણ ઉદગરયણે સુબુદ્ધિસ્સ
 અંતિયાઓ આસાહૃ તણેં જિયમત્તૂ સુબુદ્ધિ અમચ્ચં સદાવેહ સદા-
 વિત્તા એવં વયાસી, અહોણં સુબુદ્ધી ! કેણં કારણેણં અહં તવ અણિદ્ધે
 પજેણં તુમં મમ કલ્લા કલ્લિ ભોયણવેલાણે હમં ઉદગરયણં ન ઉવટ્ઠવેસિ
 ? તં એસણં તુમે દેવાણુપ્પિયા ! ઉદગરયણે કઓ ઉવલલ્લે ?) રાજાકી
 હસ વાત કો સુનકર ઉસ પાનીયહારક ને ઉનસે કહા-હે સ્વામિન્ !
 મૈને યહ ઉદક રત્ન સુબુદ્ધિ પ્રધાન કે પાસ સે પાંચા હૈ । હસકે બાદ
 જિતશત્રુ રાજા ને સુબુદ્ધિ પ્રધાન કો બુલાયા-બુલાકર ઉસસે હસ પ્રકાર
 કહા-હે સુબુદ્ધે ! મૈ કિસ કારણ સે તુમ્હારે લિયે અનિષ્ટ, અકાન્ત,

તેણું જ હતું. તે બહુ જ નિર્મળ અને બધી ધન્દિયોને તથા શરીરને આનંદ
 આપનાર હતું. ત્યારપછી જિતશત્રુ રાજાએ પાણીવાળાને બોલાવ્યો અને બોલા-
 વીને તેને કહ્યું-કે હે દેવાનુપ્રિય ! આ ઉદકરત્ન (શ્રેષ્ઠ પાણી) તમે
 ક્યાંથી મેળવ્યું છે ?

(તણેં સે પાણિયધરણ જિયસત્તૂ એવં સુબુદ્ધિસ્સ અંતિયાઓ અસાહૃ તણેં
 જિયસત્તૂ સુબુદ્ધિ અમચ્ચં સદાવેહ, સદાવિત્તા એવં વયાસી, અહોણં સુબુદ્ધી ! કેણં
 કારણેણં અહં તવ અણિદ્ધે પજેણં તુમં મમ કલ્લાકલ્લિ ભોયણવેલાણે હમં ઉદગરણં
 ન ઉવટ્ઠવેસિ ! તં એસણં તુમે દેવાણુપ્પિયા ! ઉદગરયણે કઓ ઉવલલ્લે ?)

રાજાની આ વાત સાંભળીને પાણીવાળાએ જવાબમાં રાજાને કહ્યું કે હે
 સ્વામિન્ ! આ ઉદક રત્ન (પાણી) હું સુબુદ્ધિ અમાત્યની પાસેથી લાવ્યો
 છું. રાજાએ ત્યાર બાદ સુબુદ્ધિ અમાત્યને બોલાવ્યો અને બોલાવીને તેમને
 આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે સુબુદ્ધિ ! શા કારણથી હું તમારા માટે અનિષ્ટ, અકાંત,

અકાન્ત, અપ્રિય, અમનોજ્ઞ, અમનઆમોઽસ્મિ યેન ત્વં મમ 'કલ્લાકલ્લિ' કલ્યા-
કલ્યિ=પ્રતિદિનં ઓજનવેલાયામિદમુદકરત્નં નોપસ્થાપયસિ, તદેતત્ સ્વલુ ત્વયા હે
દેવાનુપ્રિય ! ઉદકરત્નં કુત ઉપલબ્ધમ્ ? । તતઃ સ્વલુ સુબુદ્ધિર્જિતશત્રુમેવમવા-
દીત-એતત્સ્વલુ હે સ્વામિન્ ! તત્=યદ્ ભવદ્ધિઃ=પૂર્વદૃષ્ટં મેદોવસાદિદુર્ગન્ધયુક્તં
તદેવ પરિહોદકં=પરિહાજલં વર્તતે । તતઃ સ્વલુ સ જિતશત્રુઃ સુબુદ્ધિમેવમવદત્-
કેન કારણેન હે સુબુદ્ધે ! એતત્તત્ પરિહોદકમ્ ? । તતઃ સ્વલુ હે સ્વામિન્ ! યૂયં
તદા મમ એવાચક્ષણસ્ય પ્રજ્ઞાપયતઃ, સંજ્ઞાપયતઃ વિજ્ઞાપયતઃ=વારંવારં પ્રતિપાદયત

અપ્રિય, અમનોજ્ઞ એવં અમન આમ બન રહો છું કિ જિસસે તુમ પ્રતિ-
દિન મેરે લિયે ઓજન વેલા મેં હસ ઉદક રત્ન કો ઉપસ્થાપિત નહી
કરતે હો ? તો કહો હે દેવાનુપ્રિય ! યહ ઉદક રત્ન તુમને કહાં સે પાયા
હૈ ? (તણં સુબુદ્ધી જિયસત્તૂ એવં વયાસી એસણં સામી ! સે ફરિ
હોદણ, તણં સે જિયસત્તૂ સુબુદ્ધિ એવં વયાસી-કેણં કારણેણં સુબુદ્ધી !
એસસે ફરિહોદણ ? તણં સુબુદ્ધી જિયસત્તૂ એવં વસાસી એવં-સ્વલુ સામી !
તુમ્હે તયા મમ એવાઙ્કલ્પમાણસ ૪ એમઠું નો સદહહ, તણં મમ
હમેયારુવે અજ્ઞતિથિ એ સમુપજ્જિતથા) તવ સુબુદ્ધિ પ્રધાનને જિતશત્રુ
રજા સે કહા-હે સ્વામિન્ ! યહ ઉદક રત્ન વહી પરિહોદક હૈ । જિત-
શત્રુ ને કહા યહ પરિહોદક કિમ કારણ સે એસા ઉદક રત્ન બન ગયા
હૈ । સુબુદ્ધિ અમાત્ય ને તવ એસા કહા-હે સ્વામિન્ ! જબ મૈને આપસે
હસ પ્રકાર કહા થા હસ પ્રકાર પ્રરૂપિત કિયા થા, હસ પ્રકાર સંજ્ઞાપિત
કિયા થા, વિજ્ઞાપિત કિયા થા- વાર વાર આપસે પ્રતિપાદિત કિયા થા

અપ્રિય, અમનોજ્ઞ અને અમન આમ થઈ પડ્યો છું. કેમ કે હંમેશા જમવાના
વખતે મારા માટે આજના જેવું ઉદક રત્ન (સાર પાણી) તમે ઉપસ્થાપિત
કરતા નથી-મૂંઝાવડાવતા નથી. ? હે દેવાનુપ્રિય ! બોલો, આવું ઉદક રત્ન
તમોએ ક્યાંથી મેળવ્યું છે ?

(તણં સુબુદ્ધી જિયસત્તૂ એવં વયાસી એસણં સામી ! સે ફરિહોદણ, તણં
સે જિયસત્તૂ સુબુદ્ધિ એવં વયાસી-કેણં કારણેણં સુબુદ્ધી એસ સે ફરિહોદણ ? તણં
સુબુદ્ધી જિયસત્તૂ એવ વયાસી-એવં સ્વલુ સામી ! તુમ્હે તયા મમ એવાઙ્કલ્પમાણસ
૪ એમઠું નો સદહહ, તણં મમ હમેયારુવે અજ્ઞતિથિ એ સમુપજ્જિતથા)

ત્યારે સુબુદ્ધિ પ્રધાને જિતશત્રુ રાજાને કહ્યું કે હે સ્વામી ! આ ઉદકરત્ન
(સાર પાણી) તે જ ખાઈનું પાણી છે. રાજાએ અમાત્યને ફરી પૂછ્યું કે
ખાઈનું પાણી આવું સરસ કેવી રીતે થઈ ગયું ? જવાબમાં સુબુદ્ધિ અમાત્યે
કહ્યું કે હે સ્વામિન્ ! પહેલાં મેં તમારી સામે આ પ્રમાણે પ્રરૂપિત કર્યું હતું,
આ પ્રમાણે સંજ્ઞાપિત કર્યું હતું, વિજ્ઞાપિત કર્યું હતું, વારંવાર પ્રતિપાદિત

इत्यर्थः एतम्=पुद्गलानां शुभाशुभरूपेण परिवर्तनलक्षणम् अर्थम्=भावं नो
 श्रद्धात्थस्म=महाकयोपरिश्रद्धां नो कृतवन्त, ततः=तदा खलु मम अयमेतद्रूपः=
 वक्ष्यमाणः-आध्यात्मिकः, चिन्तितः, कल्पितः, प्रार्थितः, मनोगतः संकल्पः
 नानाविधो मानसिको विकल्पः इत्यर्थः समुदपद्यत-अहो ! खलु जितशत्रू
 राजा सतो यावद् भावान् नो श्रद्धाति नो प्रत्येति नो रोचयति तत् श्रेयः खलु
 मम जितशत्रोः राज्ञः सतां यावत् सद्भूतानां जिनप्रज्ञप्तानां भावानाम् अभिगम
 नार्थाय=अवबोधाय एतमर्थम् ' उवाङ्णावेत्तए '-उपादाययितुं=ग्राहयितुं श्रेयइति
 पूर्वेण सम्बन्धः, एवं संप्रेक्षे=अहं पर्यालोचितवान्, संप्रेक्ष्य तदेव यावत् पानीय-

કિ પુદ્ગલોં કા શુભાશુભ રૂપસે પરિણમન હોતા રહતા હૈ- નાના રૂપ
 સે ઉનકા પરિવર્તન હોતા રહતા હૈ યહ પરિવર્તન હોના ઉનકા સ્વાભા-
 વિક લક્ષણ હૈ પરન્તુ જબ આપને ઉસ ભાવ કો શ્રદ્ધા યેં પરિણત નહીં
 કિયા-મેરે વચ્ચનોં પર આપકો વિશ્વાસ નહીં જમા તચ સુજ્ઞે હસ પ્રકાર
 કા આધ્યાત્મિક, ચિન્તિત, કલ્પિત, પ્રાર્થિત, મનોગત નાના પ્રકાર કો
 વિચાર ઉત્પન્ન હુઆ (અહોળં જિયસત્તૂ સંતે જાવ ભાવે નો સદ્દહહ, ન-
 પત્તિયાહ, રોણહ, તં સે યં સ્વલુ મમં જિયસત્તૂસ્સ રણ્ણો સંતાણં જોવ
 સઙ્ખયાણં જિણપન્નત્તાણં ભાવાણં અભિગમણઢ્યાણં ઇયમઢ્ઠં ઉવાઙ્ગા-
 વેત્તણં) દેઢ્ઠો યહ કિતને આશ્ચર્ય કી ઘાત હૈ કિ જો જિતશત્રુ રાજા
 સદ્ભૂત વિઘમાન યાવત્ જિન પ્રજ્ઞસ ભાવોં કો અપની શ્રદ્ધા કા વિષય
 ભૂત નહી ઘના રહે હૈં ઉન પર પ્રતીતિ નહીં કર રહે હૈં, ઉન પર અપની
 રુચિ નહી જમા રહે હૈં । હસલિયે સુજ્ઞે યહ ઉચિત હૈ કિ મૈં જિતશત્રુ

કયું હતું કે શુભાશુભ રૂપમાં પુદ્ગલોનું પરિણમન થતું જ રહે છે. અનેક
 રૂપમાં તેઓમાં પરિવર્તન થતું જ રહે છે. આવું પરિવર્તન તેઓનું એક
 સ્વાભાવિક લક્ષણ છે. પણ જ્યારે તમે મારી આ વાત શ્રદ્ધાપૂર્વક સાંભળી નહિ,
 મારા કથન ઉપર વિશ્વાસ કર્યો નહિ, ત્યારે મારા મનમાં આ જાતના આધ્યા-
 ત્મિક, ચિન્તિત, કલ્પિત, પ્રાર્થિત મનોગત ઘણા વિચારો ઉત્પન્ન થયા કે—

(અહોળં જિયસત્તૂ સંતે જાવ ભાવે નો સદ્દહહ, નો પત્તિયાહ, નો રોણહ, તં
 સેયં સ્વલુ મમં જિયસત્તૂસ્સ રણ્ણો સંતાણં જાવ સઙ્ખયાણં જિણપન્નત્તાણં ભાવાણં
 અભિગમણઢ્યાણં ઇયમઢ્ઠં ઉવાઙ્ગાવેત્તણં)

જુઓ આ કેવી આશ્ચર્યની વાત છે કે જીતશત્રુ રાજા સદ્ભૂત વિઘમાન
 યાવત્ જીનપ્રજ્ઞસના ભાવો ઉપર શ્રદ્ધા ધરાવતા નથી, તેમના ઉપર વિશ્વાસ
 મૂકતા નથી અને પોતાની કચિ પણ તેમના પ્રત્યે જમાવતા નથી. એટલે મારે
 હવે જીતશત્રુ રાજાને સદ્ભૂત વિઘમાન યાવત્ જીનપ્રજ્ઞસભાવોનો બોધ આપવા

હારકં શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વા એવં વદામિ—ત્વં સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિય ! ઉદકરત્નં જિત-
શત્રો રાજ્ઞો ભોજનવેલાયામુપનય તદેતેન કારણેન હે સ્વામિન્ ! એતત્તત્=તદેવ યદ્ધ
વદ્ધિઃ દૃષ્ટપૂર્વં પરિચ્છોદકમ્ । તતઃ સ્વલુ જિતશત્રુ રાજા સુબુદ્ધેરમાત્યસ્ય એવમાચ-
ક્ષાણસ્ય ૪ એતમર્થમ્—‘ હિદમેતદેવ પરિચ્છોદકમ્ ’ इत्येवं रूप भावं नो श्रद्धधाति.

રાજા કો સદ્ભૂત વિદ્યમાન— યાવત્ જિન પ્રજ્ઞસ ભાવોં કા બોધ કરાને
કે લિયે ઔરે ઉનસે હન્હેં ચે એસે હીં હૈં, હસ રૂપ સે મનવાને કે લિયે
એસા પ્રયત્ન કરૂં કિ જિસસે ઉનકી શ્રદ્ધા આદિ ઉન પર જમ જાવે ઔર
વે હસ બાત કો માનને લગ જાવે । (એવં સંપેહેમિ ૨ તંચેવ જાવ પાણિય
ઘરિયં સદાવેમિ સદાવિત્તા એવં વયાસી તુમંણં દેવાણુપ્પિયા ! ઉદગરય-
ણં જિયસત્તુસ્સ રણ્ણો ભોયણવેલાએ ઉવણેહિ, તં એણ કારણેણં સા-
મી ! એસ સે ફરિહોદણ ! તણં જિયસત્તુ રાયા સુબુદ્ધિસ્સ અમચ્ચસ્સ
એવમાઙ્કલમાણસ્સ ૪ એમદં નો સદ્દહહ ૩) એસા મૈને વિચાર કિયા
વિચાર કરકે ફિર મૈને પાનીયહારક કો બુલાયા— બુલાકર ઉસ સે એસા
કહા—હે દેવાનુપ્રિય ! તુમ હસ ઉદક રત્ન કો જિતશત્રુ રાજા કે
ભોજન કે સમય પર લે જાના । હસ કારણ સે હે સ્વામિન્ ! જો આપને
પહિલે પરિચ્છોદક દેખા શા-ચહી યહ પરિચ્છોદક હૈ—ઔરે હસ રૂપ
મેં પરિણત હો ગયા હૈ । જિતશત્રુ રાજા ને હસ પ્રકાર કહને વાલે ૪
સુબુદ્ધિ અમાત્ય કે હસ અર્થ કો કિ યહ વહી પરિચ્છોદક હૈ અપની
શ્રદ્ધા કા વિષય નહી બનાયા પ્રતીતિ કા વિષય નહી બનાયા, અપની

માટે અને એ લાવો ખરેખર એવા છે, એવું ઠસાવવા માટે પ્રયત્નો કરવા
નેઈએ જેથી તેઓને આ લાવો ઉપર સંપૂર્ણપણે વિશ્વાસ એસી બધ અને
તેઓ આ વાતને સ્વીકાર પણ કરે.

(એવં સંપેહેમિ ૨ તં ચેવ જાવ પાણિયઘરિયં સદાવેમિ સદાવિત્તા એવં વયાસી
તુમંણં દેવાણુપ્પિયા ! ઉદગરયણં જિયસત્તુસ્સ રણ્ણો ભોયણવેલાએ ઉવણેહિ તં
એણં કારણેણં સામી ! એસ સે ફરિહોદણ । તણં જિયસત્તુ રાયા સુબુદ્ધિસ્સ અ-
મચ્ચસ્સ એવમાઙ્કલમાણસ્સ ૪ એમદં નો સદ્દહહ ૩)

આ પ્રમાણે મેં વિચાર કર્યો. વિચાર કરીને મેં પાણી લાવનારને બોલાવ્યો
અને બોલાવીને કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિય ! તમે આ ઉદકરત્ન (સારા પાણી) ને
જિતશત્રુ રાજા ન્યારે જમવા માટે એસે ત્યારે લઈ જાઓ. એટલા માટે હે
સ્વામી ! તમે પહેલાં ખાધનું જે પાણી બોધ્યું છે તે જ આ પાણી છે અને આ
તો તે પાણીનું જ રૂપાંતર છે. સુબુદ્ધિ અમાત્યની આ વાત પર—કે આ પાણી
તે જ ખાધનું છે. રાજા જિતશત્રુને વિશ્વાસ થયો નહિ. રાજાએ અમાત્યની વાત

નો પ્રત્યેતિ, નો રોચયતિ, અશ્રદ્ધાનઃ, અપ્રતિયન્, આરોચમાનઃ, 'અભિન્તરઠા-
ણિજ્જે' અભ્યન્તર સ્થાનીયાન્=સ્વસમીપરિયતાન પુરુષાન્ ગચ્છદયતિ, શ્વદયિત્વા
एवमवदत्-गच्छत खलु यूयं हे देवानुप्रिय ! 'अंतरावणाओ' अन्तरापणात्=
ग्राममध्यस्थित कुम्भकारहट्टात् नवघटकान् 'पडए य' पटकांश्च=जलगालनवस्त्र-
खण्डान् गृह्णीत यावद् उदकसंभारणीयैः उदकसंस्कारयोग्यैः द्रव्यैः संभारयत=

રુચિકા વિષય નહીં બનાયા (અસદ્દહમાણે ૩) હસ પ્રકાર શ્રદ્ધા રહિત
રુચિ રહિત, પ્રતીતિ રહિત બને હુણે રાજા જિનઝાત્રુને (અભિન્તરઠાણિજ્જે
પુરિસે સદાવેદ્) અપને પાસ મેં સદા રહને વાલે પુરુષોં કો બુલાયા (સ-
દાવિત્તા એવં વયાસી) બુલાકર અપને હસ પ્રકાર કહા—(ગચ્છદહ્નં
તુભે દેવાણુપ્પિયા ! અંતરાવણાઓ નવઘડણ પડણ ય ગેણહહ, જાવ
ઉદગસંભારણિજ્જેહિં દવ્વેહિં સંભારેહ તે વિ તહેવ સંભારેતિ,
સંભારિત્તા જિયસત્તૂસ્સ ઉવળેતિ, ઉવણિત્તા તણં જિયસત્તૂ રાયા
તં ઉદકરયણં કરયલંસિ આસાણ્હ, આસાયણિજ્જં જાવ સવ્વિદિ-
યગાય પલ્હાયણિજ્જં જાણિત્તા સુવુદ્ધિં અમચ્ચં સદાવેદ્, સદા-
વિત્તા એવં વયાસી) હે દેવાણુપ્રિયોં ! તુમ જાઓ ઓર વાજોર
સે નવીન ઘડોં કો એવં જલ છાન ને કે લિયે વસ્ત્રોં કે ઘંડોં કો
છન્નોં કો-લે આઓ ! યહાં અન્તરાપણ કા અર્થ “ગ્રામ કે મધ્ય મેં
સ્થિત કુમ્હારોં કા હાટ યા સામાન્ય વાજાર હૈ । એસા હી અર્થ હસ
શબ્દ કા પહિલે ક્રિયા ગયા હૈ । યાવદ્ ઉદક સંસ્કાર યોગ્ય દ્રવ્યોં સે

ઉપર ન તે પ્રતીતિ પણ થઈ અને ન તે પ્રત્યે પોતાની અભિરુચિ બતાવી.
(અસદ્દહમાણે ૩) આ રીતે શ્રદ્ધા, રુચિ અને પ્રતીતિ રહિત થયેલા રાજા
જિનઝાત્રુને (અભિન્તરઠાણિજ્જે પુરિસે સદાવેદ્) હમેશા યોવીસે કલાક પોતાની
પાસે રહેનારા માણુસોને બોલાવ્યા (સદાવિત્તા એવં વયાસી) બોલાવીને
તેઓને આ પ્રમાણે કહ્યું.

(ગચ્છદહ્નં તુભે દેવાણુપ્પિયા ! અંતરાવણાઓ નવઘડણ પડણ ય ગેણહહ જાવ
ઉદગ સંભારણિજ્જેહિં દવ્વેહિં સંભારેહ તે વિ તહેવ સંભારેતિ, સંભારિત્તા જિયસત્તૂ-
સ્સ ઉવળેતિ, ઉવણિત્તા તણં જિયસત્તૂ રાયા તં ઉદકરયણં કરયલંસી આસાણ્હ
આસાયણિજ્જં જાવ સવ્વિદિયગાયપલ્હાયણિજ્જં જાણિત્તા સુવુદ્ધિં અમચ્ચં
સદાવેદ્, સદાવિત્તા એવં વયાસી)

હે દેવાણુપ્રિયો ! તમે બબરમાં બંધો અને ત્યાંથી નવાં માટલાઓ
તેમજ પાણી ગાળવા માટે વસ્ત્રોના કંકડા ખરીદી લાવો. 'અન્તરાપણ'નો અર્થ
ગામની વચ્ચેનું કુભારોનું બબર કે સામાન્ય બબર છે પહેલા પણ આ શબ્દનો
અર્થ આ પ્રમાણે જ કરવામાં આવ્યો છે. ત્યારબાદ પાણીને સ્વચ્છ બનાવવા

સંસ્કૃત । તેડપિ તથૈવ સંભારયંતિ, સંભાર્ય જિતશત્રોઃ ‘ ઉવર્ણેતિ ’ ઉપનયન્તિ= સમીપમાનયન્તિ । તતઃ સ્વલુ શિતશત્રુ રાજા તદુદકરત્નં કરતલે આસ્વાદયતિ, આસ્વાદનીયં યાવત્ સર્વેન્દ્રિયગાત્રપ્રહ્લાદનીયં તદુદકં જ્ઞાત્વા સુબુદ્ધિમમાત્યં શબ્દ-યતિ, શબ્દયિત્વા એવમવદત્-હે સુબુદ્ધે ! એતે સ્વલુ ત્વયા સન્તઃ=વિદ્યમાનાઃ ‘ જાવ’ યાવત્ સદ્ભૂતાઃ ભાવાઃ કુત ઉપલબ્ધાઃ ? । તતઃ સ્વલુ સુબુદ્ધિજિતશ્ચ મેવમવદત્-એતે સ્વલુ હે સ્વામિન્ । મયા સન્તઃ યાવત્ સદ્ભૂતા ભાવાઃ જિનવચનત ઉપલબ્ધાઃ

ફિર उसे संस्कारित करो । इस पाठ को समुचित रूप से समन्वित करने के लिये जैसा पीछे लिखा गया है वैसा ही संबन्ध यहां जान लेना चाहिये । राजा की आज्ञानुसार उन लोगों ने वैसा ही किया । संस्कारित करके फिर वे लोग उल्ले जितशत्रु राजा के पास ले गये । जितशत्रु राजा ने उस संस्कारित उदक को अपनी हथेली पर रखवा-और उसे चखा-जब चख कर उसे यह विश्वास हो गया कि यह जल आस्वादनीय एवं सर्वेन्द्रिय-गात्र प्रह्लादनीय बन गया है तब उस ने सुबुद्धि अमात्य को बुलवाया । बुलवा कर उस से ऐसा कहा- (सुबुद्धी ! एएणं तुमे संता जाव सव्भूया भावा कओ उवलद्धा तएणं सुबुद्धी जिय-सत्तू एवं वयासी-एएणं सामी मए संता जाव सव्भूया भावा जिण-वयणाओ उवलद्धा, एएणं जियसत्तू सुबुद्धि एवं वयासी-तं इच्छामिणं देवाणुप्पिया ! तव अंतिए जिणवयणं निसामेत्तए) सुबुद्धे । ये विद्यमान यावत् सद्भूत भाव तुमने कहाँ से उपलब्ध किये हैं ? तब सुबुद्धि ने

માટેના બધા ઉપાયો તેમજ દ્રવ્યોથી પાણીને નિર્મળ બનાવેા. પહેલાંની જોમજ અહીં પણ આગળની બધી વિગત બાણી લેવી જોઈએ તે લોકોએ રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે જ બધું કામ પૂરૂ કર્યું. પાણી બચારે નિર્મળ થઈ ગયું ત્યારે તે લોકો પાણીનાં માટલાંઓને રાજાની સામે લઈ આવ્યા. રાજાએ અનેક સંસ્કારો વડે નિર્મળ બનાવેલા પાણીને હથેળી ઉપર લીધું અને તેને ચાખ્યું. ચાખ્યા બાદ રાજાને આ પ્રમાણે વિશ્વાસ થઈ ગયો કે ખરેખર આ પાણી આસ્વાદનીય અને સર્વેન્દ્રિય-ગાત્ર-પ્રહ્લાદનીય થઈ ગયું છે ત્યારે તેણે સુબુદ્ધિ અમાત્યને બોલાવ્યો. અને બોલાવીને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું.

સુબુદ્ધી ! એણં તુમે સંતા જાવ સવ્ભૂયા ભાવા કઓ ઉવલદ્ધા તણં સુબુદ્ધી જિયસત્તૂ એવં વયાસી એણં સામી મએ સંતા જાવ સવ્ભૂયા ભાવા જિણવયણાઓ ઉવલદ્ધા એણં જિયસત્તૂ સુબુદ્ધિ એવં વયાસી તં ઇચ્છામિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! તવ અંતિએ જિણવયણં નિસામેત્તએ)

હે સુબુદ્ધે ! એ વિદ્યમાન યાવત્ અદ્ભૂત ભાવો તમે ક્યાંથી મેળવ્યા

તતઃ સ્વલુ જિતશત્રુઃ સુબુદ્ધિમેવયવદત્-તદ્ ઇચ્છામિ સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિય ! તવા-
ન્તિકે જિનવચનં ' નિસામેત્તણ ' નિશામયિતું=શ્રોતુમ્ । તતઃ સ્વલુ સુબુદ્ધિજિત-
શત્રોર્વિચિત્રં=અદ્ભુતં પૂર્વમશ્રુતં કેવલિપ્રજ્ઞત્તં=જિનમાપિતં ધર્મં=શ્રુતચારિત્રલક્ષણં
પરિકથયતિ, ' તમાઙ્કલ્લહ ' તમાઙ્કલ્લહ=તદેવ પ્રતિપાદયતિ-' જહા ' યથા=
યેન-કર્મસંયોગેન જીવા વચ્ચન્તે યેન ચ મુચ્ચન્તે યાવત્ પચ્છાણુવ્રતાનિ । તતઃ
સ્વલુ જિતશત્રુઃ સુબુદ્ધેરન્તિકે ધર્મં શ્રુત્વા નિશમ્ય=હૃદિસમવધાર્ય હૃદ્વૃત્તુચિત્તાન-

જિતશત્રુ રાજા સે હસ પ્રકાર કહા-હે સ્વામિન્ ! યે વિદ્યમાન યાવત્
સદ્ભૂત ભાવ મૈને જિન પ્રવચન સે ઉપલબ્ધ કિયે હિં । જિતશત્રુ ને તથા
સુબુદ્ધિ અમાત્ય સે કહા-હે દેવાનુપ્રિય ! મૈં તુમ્હારે પાસ જિન પ્રવચન
કો સુનના ચાહતા હૂં । (તણં સુબુદ્ધી જિયસત્તૂસ્સ વિચિત્તં
કેવલીપન્નત્તં ચાઉજ્જામં ધમ્મં પરિકહેહ, તમાઙ્કલ્લહ, જહા જીવા વચ્ચન્તિ
જાવ પંચ અણુવ્વયાહિં, તણં જિયસત્તૂ સુબુદ્ધિસ્સ અંતિણ ધમ્મં સોચ્ચા
ણિસમ્મ હટ્ઠં સુબુદ્ધિ અમચ્ચ એવ વયાસી) સુબુદ્ધિ પ્રધાન ને તથા
જિતશત્રુ રાજા કો પૂર્વ મૈં કમ્મી નહીં સુના ગયા એસા કેવલિ પ્રજ્ઞસ-
ર્વજ્ઞ જિનેન્દ્રદ્વારા પ્રતિપાદિત ચાતુર્યામ વાલા શ્રુતચારિત્ર રૂપ ધર્મ સુના-
યા । ઉસે હી વિસ્તાર રૂપ સે ઉન્હેં સમજાયા । જીવ જિસ પ્રકાર કર્મો
સે વંધતે હિં, ઔર જિસ પ્રકાર કર્મો સે મુક્ત હોતે હિં-છૂટતે હિં યહ
સુનાયા સમજાયા યાવત્ શ્રાવક ધર્મરૂપ પંચમ અણુવ્રતોં કો સમજાયા
હસ તરહ જિતશત્રુ રાજા સુબુદ્ધિ અમાત્ય કે સુગ્ધ સે ધર્મ કા વ્યાખ્યાન

છે ? જવાબમા સુબુદ્ધિએ રાજાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે સ્વામી ! એ વિદ્યમાન
યાવત્ અદ્ભૂત ભાવ મેં જિન પ્રવચન માંથી મેળવ્યા છે ત્યારે જિતશત્રુએ
સુબુદ્ધિ અમાત્યને કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિય ! તમારી પાસે હું જનપ્રવચન
સંભળવાની ઇચ્છા રાખું છું.

(તણં સુબુદ્ધી જિયસત્તૂસ્સ વિચિત્તં કેવલિપન્નત્ત ચાઉજ્જામં ધમ્મં પરિકહેહ
તમાઙ્કલ્લહ, જહા જીવા વચ્ચન્તિ જાવ પંચ અણુવ્વયાહિં, તણં જિયસત્તૂ સુબુદ્ધિ-
સ્સ અંતિણ ધમ્મં સોચ્ચા ણિસમ્મ હટ્ઠં સુબુદ્ધિ અમચ્ચ એવ વયાસી)

સુબુદ્ધિ પ્રધાને જિતશત્રુ રાજાને પહેલાં કેઇપણુ વળતે સાભળેલો નહિ
એવો કેવળી પ્રજ્ઞસ-ર્વજ્ઞ જિનેન્દ્ર વડે પ્રતિપાદિત ચતુર્યામવાળો શ્રુત-ચારિત્ર
રૂપ ધર્મ સંભળાવ્યો. અને સવિસ્તર તેને સમજાવ્યો. જે પ્રમાણે જીવ કર્મો
વડે બંધાય છે અને જે પ્રમાણે કર્મોથી મુક્ત થાય છે તે વિશેની બધી વિગત
કહી સંભળાવી અને સમજાવી યાવત્ શ્રાવક ધર્મ રૂપ પાંચ અણુવ્રતોને સમ-
જાવ્યા. આ રીતે જિતશત્રુ રાજા સુબુદ્ધિ અમાત્યના મુખેથી ધર્મનું વ્યાખ્યાન

ન્દિતઃ હર્ષવશવિસર્પદ્ હૃદયઃ સુબુદ્ધિમમાત્યમેવમવાદીત્-શ્રદ્ધામિ સ્વલુ હે દેવાનુ-
પ્રિય ! નૈર્ગ્રન્થ્યં પ્રવચનં ' તથ્યમેતત્ ' इत्यादि यावत् तद् यथैव यद् यूयं वदथ,
तत्=तस्मात्कारणात् इच्छामि स्वलु त्वान्तिके पञ्चाणुव्रतिकं सप्तशिक्षाव्रतिकं यावद्
एवं द्वादशविधं श्रावकधर्मम् ' उपसंपज्जित्ता ' उपसम्पद्य=स्वीकृत्य विहर्तुम् ।
यथा सुखं हे देवानुप्रिय ! हे राजन् ! यदि रोचते तदा एवमेव कुरु, तत्र माप्र-

સુનકર ઓર ઉસે હૃદય મેં અવધારિત કર બહુત હી અધિક પ્રસન્ન
એવં તુષ્ટ હુએ । હર્ષ સે ગદગદ હોકર ઉન્હોને સુબુદ્ધિ અમાત્ય સે ઇસ
પ્રકાર કાહા-(સદ્દહામિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! નિર્ગન્થં પાવયણં ૩ જાવ સે
જહેવ જં તુભે વયહ, તં ઇચ્છામિ ણં તવ અંતિએ પંચાણુવ્વહ્યં સત્તસિ-
ક્ખાવહ્યં જાવ ઉવસંપજ્જિત્તાણં વિહરિત્તએ, અહીસુહં દેવાણુપ્પિયા ! મા
પડિવંધં૦ તણં સે જિયસત્તુ સુબુદ્ધિસ્સ અમચ્ચસ્સ અંતિએ પંચાણુવ્વ-
હ્યં જાવ દુવાલસવિહં સાવયધમ્મં પડિવજ્જહ, તણં જિયસત્તુ સમણો-
વાસએ અભિગયજીવાજીવે જાવ પડિલામે માણે વિહરહ) હે દેવાનુ-
પ્રિય ! મેં ઇસ નિર્ગન્થ પ્રવચન પર શ્રદ્ધા કરતા હૂં ઇસ પર રુચિ કરતા
હૂં યહ નિર્ગન્થ પ્રવચન સર્વથા સત્ય હૈ ઇત્યાદિ યાવત્ જૈસા તુમ કહતે
હો વહ વૈસા હી હૈ । ઇસ લિયે મેં તુમ્હારે પાસ પન્ચ અણુવ્રત સાત શિ-
ક્ષાવ્રત રૂપ દ્વાદશ વિધ શ્રાવક ધર્મ કો સ્વીકાર કરના ચાહતાહૂં । ઇસ
પ્રકાર રાજા કી ચાત સુનકર સુબુદ્ધિ અમાત્ય ને ઉસસે કહા-હે દેવાનુ-
પ્રિય ! તુમ્હેં જિસ પ્રકાર સુખ હ-વૈસા કરો પ્રમાદ ન કરો શુભ કર્મ મેં

સાંભળીને એને તેને શરીરમાં અવધારિત કરીને ખૂબ જ પ્રસન્ન તેમજ તુષ્ટ થયો । હર્ષથી ગળગળો થઇને તેણે સુબુદ્ધિ અમાત્યને આ પ્રમાણે કહ્યું કે--

(સદ્દહામિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! નિર્ગન્થં પાવયણં ૩ જાવ સે જહેવં જં તુભે વયહ
તં ઇચ્છામિ ણં તવ અંતિએ પંચાણુવ્વહ્યં સત્તસિક્ખાવહ્યં જાવ ઉવસંપજ્જિત્તાણં
વિહરિત્તએ અહાસુહં દેવાણુપ્પિયા ! મા પડિવંધં૦ તણં સે જિયસત્તુ સુબુદ્ધિસ્સ
અમચ્ચસ્સ અંતિએ પંચાણુવ્વહ્યં જાવ દુવાલસવિહં સાવયધમ્મં પડિવજ્જહ તણં
જિયસત્ત સમણોવાસએ અભિગયજીવાજીવે જાવ પડિલામેમાણે વિહરહ)

હે દેવાનુપ્રિય ! આ નિર્ગન્થ પ્રવચનમાં હું શ્રદ્ધા રાખું છું, આમાં હું
રુચિ રાખું છું. આ નિર્ગન્થ પ્રવચન ખરેખર સત્ય છે વગેરે જેવું તમે કહો છો
તેવું જ આ નિર્ગન્થ પ્રવચન છે. એથી હું તમારી પાસેથી પંચ અણુવ્રત અને
સાત શિક્ષા વ્રત રૂપ બાર (૧૨) પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મ સ્વીકારવા આહું છું
આ રીતે રાજાની વાત સાંભળીને સુબુદ્ધિ અમાત્યે તેને કહ્યું-હે દેવાનુપ્રિય !
તમને જેમ ગમે તેમ કરો. પ્રમાદ કરો નહિ, સારા કામમાં મોડું કરવું યોગ્ય

तिवन्धं कुरु=शुभकार्ये विलम्बो न करणीय इत्यर्थः । ततः खलु स जितशत्रुः सुबुद्धे-
रमात्यस्यान्तिके पञ्चाणव्रतिकं गावद् द्वादशविधं श्रावकधर्मं प्रतिपद्यते । ततः
खलु जितशत्रुः श्रमणोपासकः 'अभिगयजीवाजीवे' अभिगतजीवाजीवः=परिज्ञात-
जीवाजीवस्वरूपः यावत् प्राप्नुकैषणीयैरशनादिभिः श्रमणनिर्ग्रन्थान् प्रतिलाभयन्
=आहारादि ददन् विहरति=तिष्ठतिस्म । तस्मिन् काले जितशत्रुराज्यशासनकाले
तस्मिन् समये=श्रावकधर्मप्रतिपालनसमये 'थेरागमणं' स्थविरागमनं=स्थविरमु-

विलम्ब करना योग्य नहीं है-इस तरह सुबुद्धि अमात्य के मुख से
सुनकर जितशत्रु राजा ने उस सुबुद्धि अमात्य से पांच अणुव्रत एवं
सात शिक्षाव्रत रूप द्वादश प्रकार का गृहस्थ धर्म स्वीकार कर लिया ।
इस तरह वे जितशत्रु राजा श्रमणोपासक बन गये । और जीव एवं
अजीव तत्त्व के स्वरूप ज्ञाता भी हो गये । प्रसुक एषणीय आहारादि
श्रमण निर्ग्रन्थ साधुओं के लिये प्रदान करने लगे । (तणं कालेणं तेणं
समएण थेरागमणं जियसत्तू राया सुबुद्धी य निगच्छइ, सुबुद्धी धम्मं
सोच्चा जं नवरं जियसत्तू आपुच्छामि जाव पव्वयामि, आहासुहं देवा-
णुप्पिया । तएणं सुबुद्धी जेणेव जियसत्तू तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छि-
त्ता, एवं वयासी-एवं खलु सामी ! मए थेराणं अंतिए धम्मे निसंते,
से वि य, धम्मे इच्छिए पडिच्छिए, अभिरुइए, तएणं अहं सामी ! सं-
सारभउव्विग्गे भीए जाव इच्छामिणं तुव्वेहिं अव्वभणुत्ताए स० जाव
पवइत्तए) उस काल जितशत्रु राजा के राज्यशासन काल में-उस स-

लेआय नडि. आ रीते सुबुद्धि अमात्यना मुणेत्री वात सालणीने एतशत्रु
राज्ज्जे ते सुबुद्धि अमात्य पासेथी पांच अणुव्रत अने सात शिक्षाव्रत इप
भार प्रकारने। गृहस्थ धर्म स्वीकारी दीघो. आ प्रभाए ते एतशत्रु राज
श्रमणोपासक थई गया अने एव तेमज्ज अएव तत्त्वना स्वइपने समज्जनारा
पण थई गया प्रासुक ओषणीय आहार वगेरे श्रमण निर्ग्रन्थ साधुओने
आपवा लाग्या

(तेणं कालेणं तेणं समएणं थेरागमणं जियसत्तूराया सुबुद्धी य निगच्छइ,
सुबुद्धी धम्मं सोच्चा जं नवरं जियसत्तू आपुच्छामि जाव पव्वयामि अहासुहं देवा-
णुप्पिया ! तएणं सुबुद्धी जेणेव जियसत्तू तेणेव उवागच्छइ उवागच्छिता एवं
वयासी एवं खलु, सामी मए थेराणं अंतिए धम्मे निसंते, से वि य धम्मे इच्छिए
पडिच्छिए, अभिरुइए, तएणं अहं सामी ! संसारभउव्विग्गे भीए जाव इच्छामि
णं अव्वभणुत्ताए स० जाव पवइत्तए)

ते काणे अने ते समये ओटवे के एतशत्रु राजा न्यारे शासन इरता

नीनां समवसरणं जातम् । जितशत्रु राजा सुबुद्धिरमात्यश्च निर्गच्छति=धर्मश्रवणार्थं
ग्रामाब्दविर्निस्सरति सुबुद्धिः धर्मश्रुत्वा 'अन्यत्सर्वं पूर्ववत्, नवरं=विशेषस्त्व-
यम्यत् जितशत्रुं राजानमापृच्छामि यावत्-युष्माकं समीपे प्रव्रजामि दीक्षां ग्रहिव्या-
मीत्यर्थः । स्थविराऊचुः-यथासुखं हे देवानुप्रिय ! मा प्रतिबन्धं कुरु । ततः खलु
सुबुद्धि र्यत्रैव जितशत्रुस्तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य एवमवादीत्-एवं खलु हे
स्वामिन् ! जितशत्रो ! मया स्थविराणामन्तिके धर्मः निशान्तः=श्रुतः सोऽपि च
धर्मो मे 'इच्छिष्ट' इष्टः=वाञ्छितः, 'पडिच्छिष्ट' प्रतीष्टः=विशेषतो वाञ्छितः,
'अभिरुष्ट' अभिरुचितः=आसेवनरूपेण सर्वथा वाञ्छितः । ततः खलु तस्मात्
कारणात् अहं हे स्वामिन् ! संसारभउग्विगो 'संसारभयोद्विग्नः=संसारभयत्रस्तः

मय में-और उनके श्रावक धर्म के पालन करने के समय में-स्थविर
मुनियों का वहां आगमन हुआ । जितशत्रु राजा और सुबुद्धि अमात्य
धर्म श्रवण के लिये अपने अपने २ स्थान से निकल कर उनके समीप
आये । सुबुद्धि ने धर्म का उपदेश सुनकर स्थविर मुनियों से निवेदन
किया-भदंत ! मैं जितशत्रु राजा से पूछकर यावत् आपके पास आकर
मुनिदीक्षा धारण करना चाहता हूँ । स्थविरों ने सुबुद्धि अमात्य का
अभिप्राय जानकर उससे कहा-हे देवानुप्रिय ! तुम्हे जिससे सुख हो
वैसा करो-श्रेयस्कर कार्य में विलम्ब करना हितावह नहीं है । इस तरह
सुबुद्धि वहां से आकर जहां जितशत्रु राजा थे वहां आया वहां आकर
कहा-स्वामिन् ! मैंने स्थविर मुनिजनों के सुख से धर्म का उपदेश सुना
है । वह मुझे बहुत ही रुचा है, मेरी इच्छा का विषय भूत बन गया है,
मेरी चाहना उस तरफ विशेष रूप से बढ़ गई है । मैं चाहता कि मैं

छता ते कोणे अने तेज्जा न्यारे श्रावक धर्मनुं पालन करता छता ते समये-
त्यां स्थविर मुनिज्जा आग्या. जितशत्रु राजा अने सुबुद्धि अमात्य धर्मश्रवण
भाटे पोतपोताने त्यांथी नीकणीने तेमनी पासे पडोऱ्या. धर्मनो उपदेश सांल
णीने सुबुद्धिजे मुनिजे ने विनंती करी के छे लहत । जितशत्रु राजानी आज्ञा
मेणवीने तेमज्ज जीउ पणु धण्णी व्यवस्थाज्जा वगेरे करीने तमारी पासे आवीने
मुनि दीक्षा धारण करवा आहुं छुं. स्थविशेजे सुबुद्धि अमात्यना विचारो
नण्णीने कहु के छे देवानुप्रिय ! तमने जेमां सुण भणतुं डोय तेम करो. सारां
कामोमा मोहुं करवु योज्य कडेवाय नहि आ रीते आज्ञा मेणवीने सुबुद्धि त्यांथी
आवीने जितशत्रु राजानी पासे पडोऱ्ये अने तेजे राजने विनंती करतां कहुं के
छे स्वामी ! स्थविर मुनिज्जाना मोंथी ये धर्मनो उपदेश सांलज्ये छे ते मने
भूण न गभी गये छे मारी छिछा ते तरङ्ग आकर्षा छे. विशेष रुपमां हुं
तेने आडेवा दाज्ये छुं. मारी छिछा छे के संयम धारण करीने पोतानुं जवन

‘भीए’भीतः जन्ममरणादि दुःखेभ्यो भयं प्राप्तः, अतएव यावद् इच्छामि खलु युष्माभिरभ्यनुज्ञातः सन् यावत् स्थविराणामन्तिके प्रव्रजितुम् । ततः खलु जित-
शत्रुः सुबुद्धिमेवमवादीत्-‘अच्छामु’ तिष्ठेम वयं तावद् गृहे हे देवानुप्रिय !
कतिपयानि वर्षाणि, उदारान् यावत्-मानुष्यकान् कामभोगान् भुञ्जानाः सन्तः,
ततः पश्चात्=तदनन्तरं शब्दादिविषयोपभोगानन्तरम् ‘एगयओ’ एकतः=सार्द्धम्
स्थविराणामन्तिके मुण्डो भूत्वा यावत् प्रव्रजिष्यामः । ततः खलु सुबुद्धिर्जितशत्रो-
रेतमर्थं=पश्चाद्दीक्षाग्रहणरूपं भावं प्रतिशृणोति=स्वीकरोति । ततः खलु तस्य जित-
शत्रोः सुबुद्धिना सार्द्धं विपुलान् मानुष्यकान् भोगभोगान् प्रत्यनुभवतो द्वादश

संयम धारण कर अपने जीवन को सफल बनाऊँ । इस लिये हे स्वा-
मिन् । संसार भय से उद्दिग्ध बना हुआ मैं जन्म मरण के दुखों से भय
भीत होकर चाहता हूँ कि आपसे आज्ञापित हो स्थविरो के पास दीक्षा
धारण कर लूँ । (तएणं जियसत्तू सुबुद्धि एवं वयासी अच्छामु ताव देवानु-
कहवयाहंति वासाइं उरालाइं जाव भुंजमाणा तओ पच्छा एगयओ थेराणं
अंतिए मुंडे भवित्ता जाव पच्चइस्सामो) अमात्य कि इस यात को
सुनकर जितशत्रु राजाने उस सुबुद्धि अमात्य से इस प्रकार कहा ।
देवानुप्रिय ! हम लोग कुछ वर्षों तक मनुष्य भव संवन्धी प्रचुर काम
भोगों को भोगते हुए अभी घर पर ही रहें । इस के बाद एक साथ
स्थविरो के पास मुण्डित होकर यावत् फिर दीक्षित हो जायेंगे ।
(तएणं सुबुद्धी जियसत्तूस्स, एयमहं पडिसुणेइ, तएणं तस्स जियसत्तू
स्स, सुबुद्धिणा सद्धिं विपुलाइं, माणुस्स० पच्चणुब्धुवमाणस्स दुवाल

सङ्गण जनावहुं. भाटे छे स्वामी ! संसार लयथी उद्दिग्ध तेमज्ज जन्म मरणुना
दुःखेभ्यो लय पाभेतो हुं तमारी आशा भेजवीने स्थविरेनी पासेधी दीक्षा
भेजवानी छच्छा राभुं छुं.

(तएणं जियसत्तू सुबुद्धि एवं वयासी-अच्छामु ताव, देवानुप्रिया ! कहवया-
इति वासाइ उरालाइं जाव भुंजमाणा तओ पच्छा एगयओ थेराणं अंतिए मुंडे भवित्ता
जाव पच्चइस्सामो)

अमात्यनी ओ बात सांलजीने श्रुतशत्रु राज्ञे ते सुबुद्धि अमात्यने
आ प्रभाणे कहुं छे हे देवानुप्रिय ! मनुष्यलवना कामसुणोनी मज्ज भाणुवा
भाटे अमे थोडा वर्षो छुल पणु गृहस्थना ज उपमां रहीअे तो साइं. त्थारपणी अेकी
साथे आपणे जने स्थविरेनी पासे भुंजित थछने दीक्षा धारणु करी ललभुं.

(तएणं सुबुद्धी जियसत्तूस्स एयमहं पडिसुणेइ, तएणं तस्स जियसत्तूस्स सुबु-
द्धीणा सद्धिं विपुलाइं माणुस्स० पच्चणुब्धुवमाणस्स दुवालसवासाइं वीइक्कंताइं,

વર્ષાણિ વ્યતિક્રાન્તાનિ । તસ્મિન્ કાલે તસ્મિન્ સમયે દ્વાદશ વર્ષવ્યતિક્રાન્તે સતીત્યર્થઃ સ્થવિરાગમનં સંજાતં, તદ્દર્શનં=તદા સ્વલુ પરિષન્નિર્ગત । જિતશત્રુરપિ સ્થવિરાન્તિકે ધર્મે શ્રુત્વા ' એવં ' એવમેવ પૂર્વોક્ત સુબુદ્ધિ વદેવ સર્વં નવરં=વિશેષસ્ત્વ-યમ્-યત્ હે દેવાનુપ્રિયાઃ ! સુબુદ્ધિમ્ આમન્ત્રયામિ, જ્યેષ્ઠપુત્રં રાજ્યે સ્થાપયામિ, તતઃ સ્વલુ=તત્પશ્ચાત્ યુષ્માકમન્તિકે યાવત્-ગુણ્ડો ભૂત્વા આગારાત્=અગારભાવાત્ અનગારિતાં=સાધુતાં પ્રવ્રજામિ । સ્થવિરા ઝુચુઃ- હે દેવાનુપ્રિય ! યથાસુલ્લં=યથા

સર્વાસાદૃં વીદ્ધકંતાદૃં તાદૃં તેણં કાલેણં ૨ થેરાગમણં તદ્દર્શનં જિયસત્તૂ ધર્મં સોચ્ચા એવં જં નવરં દેવાણુપ્રિયા ! સુબુદ્ધિ આમંતેમિ, જેટ્ટપુત્તં રજ્જે ઠાવેમિ, તદ્દર્શનં તુલ્લં અંતિએ જાવ પવ્વયાસિ) હસ પ્રકાર સુબુદ્ધિ અમાત્ય ને જિતશત્રુ રાજા કી હસ વાત કો સ્વીકાર કર લિયા । હસ તરહ સુબુદ્ધિ અમાત્ય કે સાથ ત્રિપુલ મનુષ્ય ભવ સંબન્ધી કામ મોગો કા અનુભવ કરતે હુએ જિતશત્રુ રાજાકે ૧૨ વર્ષ નિકલ ગયે । ઉસકાલ ઓર ઉસ સમય મેં-અર્થાત્ ૧૨ વર્ષ વ્યતીત હો જાને કે સમય મેં સ્થવિરોંકા વહાં આગમન હુઆ । નગર કી પરિષદ સ્થવિરોં કા આગ-મન સુનકર ધર્મ સુનને કી ભાવના સે ઉન સ્થવિરોં કે પાસ આઈ । જિતશત્રુ રાજા મી આયે ઉનસે ધર્મ કા ઉપદેશ સુનકર જિતશત્રુ રાજા સચેત હો ગયે । ઉન્હોં ને કહા હે દેવાનુપ્રિયો ! મેં આપસે દીક્ષા લેના ઇચ્છતા હૂં અતઃ પહિલે સુબુદ્ધિ અપને અમાત્ય સે પૂછલૂં-ઓર અપને જ્યેષ્ઠ પુત્ર કો રાજ્ય મેં સ્થાપિત કરદૂં-બાદ મેં આપ કે પાસ સુંડિત હોકર અગાર ભાવ સે અનગાર અવસ્થા સ્વીકાર કરલૂંગાં । (અહાસુહં,

તેણં કાલેણં ૨ થેરાગમણં તદ્દર્શનં જિયસત્તૂ ધર્મં સોચ્ચા એવં જં નવરં દેવાણુપ્રિયા સુબુદ્ધિ આમંતેમિ જેટ્ટપુત્તં રજ્જે ઠાવેમિ તદ્દર્શનં તુલ્લં અંતિએ જાવ પવ્વયામિ)

આ રીતે સુબુદ્ધિ અમાત્યે જિતશત્રુ રાજાની વાતને માની લીધી સુબુદ્ધિ અમાત્યની સાથે કામલોગો લોગવતાં જિતશત્રુ રાજાને આમને આમ જ બાર વર્ષ પસાર થઈ ગયાં. તે કાળે અને તે સમયે એટલે કે કામસુખો લોગવતા જિતશત્રુ રાજાને બ્યારે બાર વર્ષો પસાર થઈ ગયાં ત્યારે ત્યાં સ્થવિરો આબ્યા. નગરની પરિષદો સ્થવિરોનું આગમન સાંભળીને ધર્મનો ઉપદેશ સાંભળવા માટે સ્થવિરોની પાસે પહોંચી. જિતશત્રુ રાજા પણ ત્યાં ગયા અને ધર્મનો ઉપદેશ સાંભળીને રાજા સાવધાન થઈ ગયા. તેઓએ સ્થવિરોને વિનંતી કરી કે હે દેવાનુપ્રિયો ! હું તમારી પાસેથી દીક્ષા લેવા આહું છું. હું પહેલાં સુબુદ્ધિ અમાત્યને પૂછી લઉં અને પછી મારા જ્યેષ્ઠ પુત્રને રાજ્યભાર સોંપી દઉં. ત્યારબાદ તમારી પાસે આવીને સુંડિત થઈશ ને અગારભાવથી અનગાર અવસ્થા સ્વીકારીશ.

તે મનસિ સુખં સ્યાત્તથા કુરુષ્વેત્યર્થઃ । તતઃ સ્વલુ જિતશત્રુર્યત્રૈવ સ્વકં ગૃહં તર્ત્તવો-
પાગચ્છતિ, ઉપાગત્ય સુબુદ્ધિ શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વા એવમવદત્-એવં સ્વલુ હે
દેવાનુપ્રિય ! મયા સ્થવિરાણામન્તિકે ધર્મોનિશાન્તઃ, સોઽપિ ચ ધર્મે ઇષ્ટઃ, પ્રતીષ્ઠઃ,
અભિરુચિતઃ, તસ્માદહં મુળ્હો ભૂત્વા અગારાદ્ અનગારિતાં પ્રવ્રજામિ, ત્વં ચ સ્વલુ
કિં કરોપિ=તવ કા વાઙ્છા વર્તતે इत्यર્થઃ । તતઃ સ્વલુ સુબુદ્ધિર્જિતશત્રુમેવમવાદીત્-

તएणं जियसत्तू जेणेव सएगिहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता,
सुबुद्धिं सदावेइ, सदावित्ता एवं वयासी- एवं स्वलु देवाणुप्पिया ! मए
थेराणं जाव पवज्जामि, तुमं णं किं करेसि, तएणं सुबुद्धी जियसत्तू एवं
वयासी-जाव के अन्ने आहारे वा जाव पवज्जामि, तं जइणं देवाणु-
प्पिया ! जाव पव्वयहिं तं गच्छह णं देवाणुप्पिया ! जेट्ठं पुत्तं च कुडुंवे
ठावेहि ठावित्ता सीयं दुरुहित्ता णं ममं अंतिए पाउब्भवह) स्थविरो ने
कहा-हे देवानुप्रिय ! यथा सुखं-तुम्हें जैसे सुख हो वैसा करो-हितावह
कार्य में विलंब करना उचित नहीं है । इसके अनंतर वे जितशत्रु राजा
वर्हा से अपने घर पर आये । वह! आकर उन्होंने अपने अमात्य सुबुद्धि
को बुलाया बुलाकर उससे इस प्रकार कहा हे देवानुप्रिय । मैंने स्थविरो
से श्रुतचारित्र रूप धर्म का उपदेश सुना है । वह धर्म मुझे बहुत ही
अधिक इष्ट, प्रतीच्छित हुआ है । मेरे अन्तः करण में वह समा गया
है । इस लिये मैं अब मुंडित होकर इस अगार अवस्था का परित्याग

(अहा सुहं, तएणं जियसत्तू जेणेव सएगिहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
सुबुद्धिं सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी एवं स्वलु देवाणुप्पिया ! मए थेराणं जाव
पवज्जामि तुमं णं किं करेसि, तएणं सुबुद्धी जियसत्तू एवं वयासी, जाव के अन्ने
आहारे वा जाव वज्जामि तं जइणं देवाणुप्पिया ! जाव पव्वयहिं तं गच्छहणं देवाणु-
प्पिया । जेट्ठं पुत्तं च कुडुंवे ठावेहि ठावित्ता सीयं दुरुहित्ता णं ममं अंतिए पाउब्भवइ)

સ્થવિરોએ રાજાને કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિય ! 'યથા સુખં' એટલે કે તમને
જેમાં સુખ મળતું હોય તેમ કરો. સારા ઠામોમાં મોડું કરવું યોગ્ય નથી. ત્યારપછી
જિતશત્રુ રાજા પોતાને ઘેર આવ્યા. ત્યાં આવીને તેઓએ પોતાના અમાત્ય
સુબુદ્ધિને બોલાવ્યો અને બોલાવીને તેને આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિય !
મેં સ્થવિરોની પાસેથી શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મનો ઉપદેશ સાંભળ્યો છે. તે ધર્મ
મારા માટે ખૂબ જ ઈષ્ટ અને પ્રતિચ્છિત થઈ ગયો છે. મારા અંતરમાં તે
ખૂબ જ ઊંડે પહોંચી ગયો છે. એટલે કે આત્માના પ્રતિ પ્રદેશમાં તે વ્યાપ્ત
થઈ ગયો છે. માટે હું હવે મુડિત થઈને આ અગાર અવસ્થાને ત્યજીને જન-

યદિ ભવાન્ પ્રવ્રજતિ તદા મે કોડન્ય આધારો વા યાવત્-અહમપિ જ્યેષ્ઠપુત્રં કુટુમ્બે સ્થાપયિત્વા ભવતા સાર્દ્ધં પ્રવ્રજામિ । જિતશત્રુઃ પ્રાઢ-તદ્ યદિ સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિય ! યાવત્ પ્રવ્રજેઃ તદ્ ગચ્છ સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિય ! જ્યેષ્ઠપુત્રં ચ કુટુમ્બે સ્થાપય, સ્થાપયિત્વા શિવિકાં દ્રુહ્ય મમાન્તિકે પ્રાદુર્ભવ, ઇતિ શ્રુત્વા સ સુબુદ્ધિરમાત્યઃ રાજાજ્ઞાનુસારેણ સર્વં કૃત્વા યાવત્ પ્રાદુર્ભવતિ । તતઃ સ્વલુ જિતશત્રુઃ કૌટુમ્બિક પુરુષાન્ શબ્દયતિ, શબ્દયિત્વા એવમવદત્-ગચ્છત સ્વલુ યૂયં હે દેવાનુપ્રિયાઃ ! અદીનશત્રોઃ કુમારસ્ય રાજ્યાભિષેકમુપસ્થાપયત યાવત્ તે રાજાજ્ઞાં પ્રાપ્યાદીનશત્રું

કર જિન દીક્ષા ધારણ કરના ચાહતા હું । કહો તુમ્હારી કયા રાય હૈ ? જિતશત્રુ રાજા કી હસ વાત કો સુનકર અમાત્ય સુબુદ્ધિ ને ડનસે કહા—યદિ ઓય દીક્ષા ધારણ કરના ચાહતે હૈ, તો અવ મેરે લિયે આપકે સિવાય ઓર કૌન દૂસરા આધાર હો સકતા હૈ । અતઃ મૈં ખી અપને જ્યેષ્ઠ પુત્ર કો કુટુંબ મેં અપને સ્થાન પર સ્થાપિત કર આપકે સાથ હી દીક્ષિત હોના ચાહતા હું । અમાત્ય સુબુદ્ધિ કી હસ ભાવના કો સુન કર જિતશત્રુ ને ડસસે કહા—હે દેવાનુપ્રિય ! યદિ તુમ મેરે સાથ હી દીક્ષિત હોના ચાહતે હો તો જાઓ—ઓર અપને જ્યેષ્ઠ પુત્ર કો કુટુમ્બ મેં સ્થાપિત કરો—સ્થાપિત કર ફિર શિવિકા પર આરુઢ હો મેરે પાસ આ જાઓ । (જાવ પાડબ્મવહ, તણં જિયસત્તૂ કોટુંબિયપુરિસે સદાવેહ, સદાવિત્તા એવં વયાસી - ગચ્છહણં તુભે દેવાણુપ્પિયા અદીણસત્તૂસસ કુમારસસ રાયાભિસેયં ડવઢ્ઢવેહ, જાવ અભિસિંચંતિ, જાવ પવ્વહણ, તણં જિયસત્તૂ એકારસઅંગાઈ અહિજ્જહ) સુબુદ્ધિ અમાત્ય ને રાજા

દીક્ષા ધારણ કરવા ઇચ્છું છું. ખોલો તમારો શો વિચાર છે ? જિતશત્રુ રાજાની આ વાત સાંભળીને અમાત્ય સુબુદ્ધિએ તેને કહ્યું કે જો તમે દીક્ષિત થવા ઇચ્છો છો ત્યારે તમારા સિવાય ખીજે મારો કોણ આધાર છે અથવા થઈ શકે છે ? એટલા માટે હું પણ મોટા પુત્રને કુટુંબના વડા તરીકે નીમીને તમારી સાથે જ દીક્ષા સ્વીકારી લઉં છું. અમાત્ય સુબુદ્ધિની આ વાત સાંભળીને જિતશત્રુએ તેને કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિય ! જો મારી સાથે જ દીક્ષિત થવાની તમારી ઇચ્છા હોય તો તમે મોટા પુત્રને કુટુંબના વડા તરીકે નીમો અને ત્યારપછી પાલખી ઉપર સવાર થઈને મારી પાસે આવી જાવ.

(જાવ પાડબ્મવહ, તણં જિયસત્તૂ કોટુંબિયપુરિસે સદાવેહ, સદાવિત્તા એવં વયાસી ગચ્છહણં તુભે દેવાણુપ્પિયા અદીણસત્તૂસસ કુમારસસ રાયાભિસેયં ડવઢ્ઢવેહ જાવ અભિસિંચંતિ જાવ પવ્વહણ, તણં જિયસત્તૂ એકારસઅંગાઈ અહિજ્જહ)

રાજ્યેऽભિષિચ્ચતિ યાવત્-જિતશત્રુ રાજા સુબુદ્ધિનાઽમાત્યેન સદ પ્રવ્રજિતઃ । તતઃ
 સ્વલુ જિતશત્રુરેકાદશાઙ્ગાનિ અગ્રીતે । વહ્નિ વર્ષાણિ પર્યાયઃ=શ્રામણ્યપર્યાયઃ ।
 માસિકયા સંલેખનયા સિદ્ધઃ । તતઃ સ્વલુ સુબુદ્ધિ રેકાદશાઙ્ગાનિ-અગ્રીતે, વહ્નિ-
 વર્ષાણિ શ્રામણ્યપર્યાય પાલયિત્વા યાવત્સિદ્ધઃ । સુધર્માસ્વામી કથયતિ-एवम्=

કે કહે અનુસાર સવ કાર્ય વૈસા હી ક્રિયા । વાદ મેં વહ જિતશત્રુ રાજા
 કે પાસ આ ગયા । જિતશત્રુ રાજા ને હસ કે અનંતર કૌટુંબિક પુરુષો
 કો ઘુલાયા-ઘુલાકા ઉનસે એસા કહા-દેવાનુપ્રિયો । તુમ લોગ જાઓ
 ઓર યુવરાજ અદીન શત્રુ કુમારકા રાજ્યાભિષેક કરો । રાજાકી આજ્ઞા-
 નુસાર ઉન લોગોને વૈસા હી ક્રિયા -અદીન શત્રુ રાજા સુબુદ્ધિ અમાત્ય
 કે સાથ દીક્ષિત હો ગયે । રાજર્ષી જિતશત્રુને ૧૧ ગ્યારહ અંગોંકા અધ્યયન
 ક્રિયા । (વહ્નિ વાસાણિ પરિયાઓ માસિયાએ સિદ્ધે, તર્ણ સુબુદ્ધી ઇગાર-
 સ અંગાઈ અહિજ્જહ, વહ્નિ વાસાઈ જાવ સિદ્ધે । એવં સ્વલુ જંવુ ! સમ-
 જેણં ભગવયા મહાવીરેણં વારમસ્સ ણાયજ્ઞયણસ્સ એયમદ્દે પણ્ણત્તે ત્તિ-
 વેમિ) અનેક વર્ષોંતક શ્રામણ્યપર્યાય કા પાલન ક્રિયા । વાદમેં એક માસ
 કી સંલેખનાસે ૬૦ ભક્તોંકા અનશન દ્વારાછેદન કર વે સિદ્ધાવસ્થાપન
 હો ગયે । સુબુદ્ધિ મુનિરાજ ને ૧૧ ગ્યારહ અંગોંકા અચ્છી તરહ અધ્યયન
 ક્રિયા-ઓર વહુત વર્ષોંતક શ્રામણ્ય પર્યાય કા પાલન કર સિદ્ધ અવસ્થા

૧૮૪ ૩ સુબુદ્ધિ અમાત્યે રાજાની આજ્ઞા સુજ્ઞા જ બધુ કામ પતાવી દીધુ. ત્યાર
 પછી તે રાજાની પાસે આવ્યો. જિતશત્રુ રાજાએ પોતાના કૌટુંબિક પુરુષોને
 બોલાવ્યા અને બોલાવીને તેઓને કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે લોકો જાઓ
 અને યુવરાજ અદીનશત્રુ કુમારને રાજ્યાભિષેક કરો. રાજાની આજ્ઞા સાંભળીને
 તે લોકોએ બધી ત્રિધિ પૂરી કરી દીધી. આ પ્રમાણે અદીનશત્રુકુમારને રાજ્યા-
 સને બેસાડીને જિતશત્રુ રાજા સુબુદ્ધિ અમાત્યની સાથે દીક્ષિત થઈ ગયા.
 રાજાકી જિતશત્રુએ અગિયાર અંગોંનું અધ્યયન કર્યું.

(વહ્નિ વાસાણિ પરિયાઓ માસિયાએ સિદ્ધે, તર્ણ સુબુદ્ધી ઇગારસઅંગાઈ
 અહિજ્જહ, વહ્નિ વાસાઈ જાવ સિદ્ધે ! એવં સ્વલુ જંવુ ! સમજેણં ભગવયા મહાવીરે
 ણં વારમસ્સ ણાયજ્ઞયણસ્સ એયમદ્દે પણ્ણત્તે ત્તિવેમિ)

તેઓએ ઘણાં વર્ષો સુધી શ્રામણ્ય પર્યાયનું પાલન કર્યું. ત્યારપછી એક
 માસની સંલેખનાથી ૬૦ ભક્તોંનું અનશન દ્વારા છેદન કર્યું અને ત્યારબાદ
 તેઓ સિદ્ધ થઈ ગયા. મુનિરાજ સુબુદ્ધિએ પણ સારી પેઠે અગિયાર
 અંગોંનું અધ્યયન કર્યું અને ઘણા વર્ષો સુધી શ્રામણ્ય પર્યાયનું પાલન કર્યું

पूर्वोक्तप्रकारेण खलु हे जम्बू ! श्रमणेन भगवता श्रीमहावीरेण यावत् सिद्धिग-
तिनामधेयं स्थानं सम्प्राप्तेन द्वादशस्य उदकाख्यस्य ज्ञाताध्ययनस्य अयं=पूर्वोक्त-
प्रकारः अर्थः=भावः प्रज्ञप्तः ' त्तिवेमि ' इति ब्रवीमि यथा भगवान्मुखाच्छ्रुतं तथैव
तुभ्यं प्रतिपादयामि ॥ सू० २ ॥

इति श्री-विश्वविख्यात-जगद्गुरु-मसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलितललितक-
लापालापक-प्रविशुद्धगद्यपद्यनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्रीशाहूच्छ-
त्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त-' जैनशास्त्राचार्य ' पदभूषित-कोल्हापुरराज-
गुरु-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकरपूज्यश्री-वासीलाङ्ग-
व्रतिधिरचितायां ' ज्ञाताधर्मकथाङ्ग ' सूत्रस्यानंगारधर्माभृतव-
र्षिण्याख्यायां व्याख्यायां द्वादशमध्ययनं संपूर्णम् ॥१२॥

को प्राप्त कर लिया । सुधर्मा स्वामी जंबू स्वामी से कहते हैं-हे जंबू !
श्रमण भगवान् महावीर ने कि जो सिद्धि गति नामक स्थान को प्राप्त
हो चुके हैं इस द्वादश उदकाख्य ज्ञाताध्ययन का इस प्रकार से यह
पूर्वोक्त रूप अर्थ निरूपित किया है । सो जैसा मैंने उन भगवान् के
मुख से सुना है वैसा ही यह तुम से कहा है । अपनी तरफ से इस में
कुछ भी मिलावट नहीं की है । सूत्र ॥ २ ॥

श्री जैनाचार्य जैनधर्म दिवाकर श्री वासीलालजी महाराज कृत " ज्ञाता-
धर्मकथाङ्गसूत्र " की अनंगारधर्माभृतवर्षिणी व्याख्याका बारहवां
अध्ययन समाप्त ॥ १२ ॥

અને છેવટે સિદ્ધાપસ્થા પ્રાપ્ત કરી લીધી. સુધર્મા સ્વામી જંબૂ સ્વામીને કહે છે
કે હે જંબૂ ! સિદ્ધગતિ મેળવેલા શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે આ દ્વાદશ-ઉદકાખ્ય
જ્ઞાતા-ધ્યયનનો ઉપર કહ્યા પ્રમાણે અર્થ નિરૂપિત કર્યો છે. મેં ભગવાનના
શ્રીમુખથી જોવો અર્થ સાંભળ્યો છે તેવો જ તમારી સામે સ્પષ્ટ કર્યો છે. મેં
આમાં પોતાની મેળે કંઈ પણ વાત ઉમેરી નથી. ॥ સૂત્ર " ૨ " ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય ઘાસીલાલજી મહારાજ કૃત જ્ઞાતાસૂત્રની અનંગારધર્માભૃતવર્ષિણી
વ્યાખ્યાનું આરમ્ભ અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૧૨ ॥

અથ ત્રયોદશમઅધ્યયનમ્ પ્રારમ્ભયતે ।

ગતં દ્વાદશમઅધ્યયનમ્, સરૂપતિ ત્રયોદશમારમ્ભયતે-અસ્યાઅધ્યયનસ્ય પૂર્વેણ સહાડયં સમ્બન્ધઃ-પૂર્વરિમન્ અધ્યયને સંસર્ગવિશેષકાદ્ ગુણવૃદ્ધિરુક્તા, इदं तु त्रयोदशेऽध्ययने तद्भावात् गुणहानिरुच्यते इत्येवं पूर्वोध्ययनेन सह अयमेव संबन्धः तस्येदमादि सूत्रमाह-‘ जइ ण भंते ’ इत्यादि ।

મૂલમ્-જઈણં ભંતે ! સમણેણં ભગવયા સહાવીરેણં જાવ સંપન્નેણં વારસમસ્સ ણાયઙ્ગયણસ્સ અયમદ્દે પપ્પજ્જત્તે, તેરસ મસ્સ ણં ભંતે ! ણાયઙ્ગયણસ્સ સમણેણં ભગવયા સહાવીરેણં કે અદ્દે પપ્પજ્જત્તે ? એવં સ્વલુ જંવૂ ! તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે ણામ નયરે હોત્થા, ગુણસિલણ ચેદ્દણ, સમોસરણં, પરિસા નિગ્ગયા । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સોહમ્મે કપ્પે દદ્ધરવડિંસણ વિમાણે સમાણ સુહમ્માણ, દદ્ધુરંસિ સીહાસણંસિ દદ્ધરે દેવે, ચત્થિં સમાણિયસાહસ્સીહિં ચત્થિં અગ્ગમહિસીહિં સપરિસાહિં એવં જહા સૂરિયામ્મો જાવ દિવ્વાઈં ભોગભોગાઈં મુંજમાણો વિહરઈ ॥ સૂ. ૧ ॥

-: ણંદ મણિયાર નામ્મ કા તેરહવાં અધ્યયન પ્રારંભ:-

૧૨વારવાં અધ્યયન સમાપ્ત હો જુકા । અવ તેરહવાં અધ્યયન પ્રારંભ હોતા હૈ । હસ કા પૂર્વ અધ્યયન કે સાથ હસ પ્રકાર સે સંબન્ધ હૈ કિ પૂર્વ અધ્યયન મેં સંસર્ગ (સત્સંગ) વિશેષ કે વશ સે ગુણ વૃદ્ધિ કહી ગઈ હૈ-યહાં હસ તેરહવે અધ્યયન મેં હસ કે અભાવ સે ગુણ હાનિ કહી જાવેગી । ‘ જઈણં ભંતે ! સમણેણં ’ ઇત્યાદિ । સૂત્ર ॥ ૧ ॥

જુદ મણિયાર નામે તેરમું અધ્યયન પ્રારંભ.

ખારમું અધ્યયન પૂરૂ થઈ ચૂક્યું છે હવે તેરમું અધ્યયન પ્રારંભ થાય છે. આ અધ્યયનની સાથે આ જાતનો સંબંધ છે કે પહેલાંના અધ્યયનમાં સંસર્ગ (સોમત) વિશેષથી ગુણ વૃદ્ધિ ખતાવવામાં આવી છે. આ તેરમા અધ્યયનમાં સંસર્ગ વિશેષના અભાવથી ગુણ-હાનિ નિરૂપવામાં આવશે.

જઈણં ભંતે ! સમણેણં ઇત્યાદિ

टीका—जम्बू स्वामी पृच्छति—यदि खलु भदन्त ! श्रमणेन भगवता महावीरेण यावत् संप्राप्तेन, सिद्धिगतिनामधेयं स्थान गतेन, द्वादशस्य ज्ञाताध्ययनस्य 'अयमद्वे' अयमर्थः = संसर्गविशेषवशाद् गुणवृद्धिरूपोऽर्थः 'पण्णत्ते' प्रज्ञप्तः = प्ररूपितः, तर्हि तदनन्तरम् त्रयोदशस्य ख भदन्त ! ज्ञाताऽध्ययनस्य, श्रमणेन भगवता महावीरेण कोऽर्थः प्रज्ञप्तः ? । सुधर्मा स्वामी कथयति—एव खलु हे जम्बू ! तस्मिन् काले तस्मिन् समये राजगृह नाम नगरमासीत् ।

टीकार्थ—(जइणं भंते) हे भदन्त ! यदि (समणेणं भगवया महावीरेणं) श्रमण भगवान् महावीर ने (जाव सम्पत्तेणं वारमस्स णायज्झयणस्स अयमद्वे पण्णत्ते तेरमस्स णं भंते ! णायज्झयणस्स समणेणं भगवया महावीरेणं के अद्वे पण्णत्ते) कि जो सिद्धि गति नामक स्थान के भागी बन चुके हैं वारहवें ज्ञाताध्ययन का यह पूर्वोक्त रूप से अर्थ निर्दिष्ट किया है—तो हे भदन्त उन्ही श्रमण भगवान् महावीर ने उस तेरहवें ज्ञाताध्ययन का क्या भाव—अर्थ प्ररूपित किया है ? (एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे नाम नयरे होत्था, गुणसिलए चेइए, समोसरणं, परिसा निग्गया) इस प्रकार जंबू स्वामी का प्रश्न सुनकर श्री सुधर्म स्वामी उन्हें समझा ने के निमित्त कहते हैं कि जंबू ! सुनो तुम्हारे प्रश्न का उत्तर इस प्रकार है उस काल और उस समय में राजगृह नाम का नगर था । उस नगर के बहिर्भाग में गुणशिलक नाम का चैत्य था । उस में भगवान् महावीर प्रभु आये । प्रभु के

टीकार्थ—(जइणं भंते !) हे भदन्त ! ने (समणेणं भगवया महावीरेणं) श्रमण भगवान् महावीर—

(जाव सम्पत्तेणं वारमस्स णायज्झयणस्स अयमद्वे पण्णत्ते तेरसमस्स णं भंते ! णायज्झयणस्स समणेणं भगवया महावीरेणं के अद्वे पण्णत्ते)

के जेओ सिद्धिगति भेजवेला छे—भारमा ज्ञाताध्ययनने आ उपर कह्या भुज्ज अर्थ निरूपित कर्थो छे त्यारे हे भदन्त ! तेओ श्रमण भगवान् महावीर आ तेरमा ज्ञाताध्ययनने शो लाव—अर्थ निरूपित कर्थो छे ?

(एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे नाम नयरे होत्था, गुणसिलए चेइए, समोसरणं परिसा निग्गया)

आ प्रभाणे जंजू स्वामीने प्रश्न सांलणीने सुधर्मा स्वामी तेभने सम-
जववा भाटे कडेवा लाग्या के हे जंजू ! सांलणो, तभारा प्रश्नने उत्तर आ प्रभाणे छे के ते काणे अने ते समये राजगृह नामे नगर छतुं, ते नगरनी

તસ્ય નગમ્ય વદ્ધિર્માર્ગે ગુણશિલકં નામ ચૈત્યમાસીત્ । તત્ર અગવતો
મદ્ધાવીગ્ય સપ્તમરણં મંજાતમ્ । અગવર્ણનાર્થે પરિપન્નિર્ગતા । તસ્મિન્ કાલે
તસ્મિન્ સમયે 'સોદ્ધમેકપ્પે' સૌધર્મે કલ્પે=સૌધર્મનામ્નિ દેવલોકે દદુરાવતંસકે
વિમાને, સમાયાં સુધર્માયાં દદુરે સિંહામને દદુરો દદુરનામકો દેવઃ 'ચઉહિં સામા-
ણિયસાદ્ધસીહિં' ચતસ્રમિઃ સામાનિકસાદ્ધસીમિઃ ચતુસસદ્ધસંખ્યકૈઃ-સામાનિક-
દેવૈઃ, તથા 'ચઉહિં અગમદિમીહિં સપરિસાહિં' ચતસ્રભિરગ્રમદ્વિપીમિઃ સપરિપદ્ધિઃ=
સસર પરિપત્નદિતાભિશ્વતુઃ સંખ્યકામિઃ પટ્ટદેવીમિઃ સંપરિષ્ટતઃ 'એવં જહા સુરિ-
યામો જાવ દિવ્વાહં ભોગભોગાહં' ભુજમાણો વિહરહ' એવં યથા સૂર્યામો રાજ-
પ્રશ્નીયમૂત્રે-સૂર્યામદેવવર્ણનં પ્રોક્તં તદ્વદ્રાપિ વોદ્ધચમ્, યાવત્-દિવ્યાન્
ભોગભોગાન્ ભુજ્ઞાનો વિહરતિ ॥ મૃ૦ ૧ ॥

વંદના કરને કે લિયે પરિપદ આવી ઓર દેશના સુનકર વાપિસ ચલી
આવી (તેણં કાલેણં તેણં સમણં સોદ્ધમે કપ્પે દદુરવહિંસણ વિમાણે
સમાણ સુદ્ધમાણ, દદુરંમિ સીહાસણંસિ, દદુરે દેવે ચઉહિં સામાણિય
સાદ્ધસીહિં ચઉહિં અગમદિમીહિં સપરિસાહિં એવં જહા સુરિયામો જાવ
દિવ્વાહં ભોગભોગાહં ભુજમાણો વિહરહ) ડલી કાલ ઓર ડસી સમય
મેં સૌધર્મ નામ કે દેવ લોક મેં દદુરાવતંસક વિમાન મેં સુધર્મા સમા
મેં દદુર સિંહામન પર દદુર નામ કા દેવ ચાર હજાર સામાનિક દેવો
કે એવં અપની ૨ પરિપદ સહિત ચાર પટ્ટ દેવિયોં કે સાથ સૂર્યામદેવ કી
તમહ દિવ્ય કામ ભોગોં કા અનુભવન કરતા હુઆ બેઠા થા । રાજ પ્રશ્નીય
મૂત્ર મેં સૂર્યામ દેવ કા વર્ણન ત્યાં પર ભી જાનના ચાહિયે । સૂત્ર ॥ ૧ ॥

જહાર ગુણશીલક નામે ચૈત્ય (જેન દેશસર) હતું. તેમાં ભગવાન મહાવીર
જાવ્યા પ્રભુને વંદન કરવા માટે નગરની પરિપદ આવી અને દેશના સાંભળીને
પ્રતી જતી ગી

(તેણં કાલેણં તેણં સમણં સોદ્ધમે કપ્પે દદુરવહિંસણ વિમાણે સમાણ
સુદ્ધમાણ, દદુરંમિ સીહાસણંસિ, દદુરે દેવે ચઉહિં સામાણિયસાદ્ધસીહિં ચઉહિં
અગમદિમીહિં સપરિસાહિં એવં જહા સુરિયામો જાવ દિવ્વાહં ભોગભોગાહં ભુજ-
માણો વિહરહ)

તે સમયે અને તે સમયે સૌધર્મ નામના દેવલોકમાં દદુર સિંહાસન ઉપર
દદુર નામે દેવ ચાર હજાર સામાનિક દેવોની અને ચોતપોતાની પરિપદ સહિત
ચાર પટ્ટ દેવોના (પદ્મવતીયા) ની સાથે સૂર્યામ દેવની જેમ દિવ્ય કામ
સુખેને અનુભવતા હોવા દર્શાવે છે. 'સૂત્ર પ્રશ્નીય સૂત્ર' ના સૂર્યામ દેવનું વર્ણન
કરવામાં આવ્યું છે. 'દ્વીપક' તે પ્રાચીન વર્ણન તાથી લેવું જોઈએ. ॥ સૂ. "૧" ॥

मूलम्—इमं च णं केवलकप्पं जंबूदीवं दीवं विउलेणं ओ-
हिणा आभोएमाणे२ जाव नट्टविहिं उवदंसित्ता पडिगए।
जहा सूरियाभे । भंतेति भगवं गोयमे समणे भगवं महा-
वीरं वंदइ णमंसइ वंदित्ता णसंसित्ता एवं वयासी—अहो णं
भंते ! ददुरेदेवे महड्डिए महज्जुइए महाबले महाजसे महा-
सोक्खे महाणुभावे ददुरस्स णं भंते ! देवस्स सा दिव्वा देवड्डी
देवज्जुई कहिंगया कहिं पविट्ठा गोयमा ! सरीरं गया सरीरं
अणुप्पविट्ठा, कूडागारदिट्ठंतो। ददुरेणं भंते ! देवेणं सा दिव्वा
देवड्डी देवज्जुई, किण्णा लद्धा किण्णा पत्ता किण्णा अभिस-
मन्ना गया ? एवं खलु गोयमा ! इहेव जंबूदीवे दीवे भारहे
वासे रायगिहे नगरे गुणसिलए चेइए, सेणिए राया । तत्थ
णं रायगिहे णथरे णंदे णामं मणियारसेट्ठी अड्ढे दित्ते० ।
तेणं कालेणं तेणं समएणं अहं गोयमा ! समोसढे, परिसा
णिग्गया । सेणिए राया णिग्गए तएणं से णंदे मणियारसेट्ठी इ-
मोसे कहाए लद्धट्ठे समाणे पहाए० पायचारेणं जाव पज्जुवासइ।
णंदे धम्मं सोच्चा णिसम्म समणोवासए जाए। तएणं अहं
रायगिहाओ पडिनिक्खंते बहिया जणवयविहारं विहरामि, तए
णं से णंदे मणियारसेट्ठी अन्नया कयाइ असाहुदंसणेण य
अपज्जुवासणाए य अण्णुसासणाए य असुस्सूसणाए य
सम्मत्तपज्जवेहिं परिहायमाणेहिं २ मिच्छत्तपज्जवेहिं परिवड्ढ-
माणेहिं २ मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने जाए यावि होत्था तएणं नंदे

मणियारसेट्टी अन्नया गिम्हकालसमयांसि जेट्टामूलंसि मासंसि
 अट्टमभत्तं परिगेण्हइ परिगेण्हित्ता पोसहसालाए जाव विह-
 रइ, तएणं णंदस्स अट्टमभत्तांसि परिणममाणंसि तण्हाए
 छुहाए य अभिभूयस्स समाणस्स इमेयारूवे अज्झत्थिण
 समुप्पज्जित्था—धन्नाणं ते राईसर जाव सत्थवाहप्पभियओ
 जेसिं णं रायगिहस्स बहिया बहूओ वावीओ पोक्खरणीओ
 जाव सरसरपंतियाओ जत्थ णं बहुजणो ण्हाइ य पियइ य
 पाणियं च संवहइ, तं सेयं खल्लु मम कल्लं पाउ० सेणियं
 आपुच्छित्ता रायगिहस्स उत्तरपुरच्छिमे दिस्सीभाए वेभार-
 पव्वयस्स अदूरसामंते वत्थुपाढगरोइयंसि भूमिभागंसि
 जाव णंदं पोक्खरणिं खणावेत्तए त्तिकट्ठु एवं संपेहेइ कल्लं
 पाउ० जाव पोसहं पारेइ पारित्ता ण्हाए कयबलिकम्मे मित्तणाइ
 जाव संपरिवुडे महत्थं जाव रायारिहं पाहुडं गेण्हइ गेण्हित्ता
 जेणेव सेणिए राया तेणेव उवागच्छइ उवागच्छित्ता जाव
 पाहुडं उवट्ठवेइ उवट्ठवित्ता एवं वयासी—इच्छामि णं सामी!
 तुब्भेहि अब्भणुन्नाए समाणे रायगिहस्स बहिया जाव
 खणावेत्तए, अहासुहं देवाणुप्पिया !, तएणं णंदे सेणिएणं
 रत्ता अब्भणुण्णाए समाणे हट्ठ० रायगिहं मज्झं मज्झेणं
 निग्गच्छइ २ वत्थुपाढयरोइंसि भूमिभागंसि णंदं पोक्खरणिं
 खणाविउं पयत्ते यावि होत्था, तएणं सा णंदा पोक्खरणी
 अणुपुव्वेणं खणमाणा २ पोक्खरणी जाया यावि होत्था

चाउक्कोणासमतीरा अणुपुव्वसुजायवप्पगंभीरसीयलजला
संछण्णपत्तविसमुणाला बहुप्पलपउमकुमुयनालिणसुभगसो
गंधियपुंडरिय महापुंडरीय सयपत्तसहस्सपत्तपफुल्लकेसरोव-
वेया परिहत्थभमंतमत्तछप्पयअणेगसउणगणमिहुणविय-
रियसदुन्नइयमहुरसरनाइया पासाईया ॥ सू० २ ॥

टीका—‘ इमं च णं ’ इत्यादि । स ददुरको देवः इमं च खलु ‘ केवल-
कप्पं ’ केवलकल्पं = सम्पूर्ण जम्बूद्वीपं द्वीपं विपुलेन ‘ ओहिणा ’ अवधिना
—अवधिज्ञानेन ‘ आभोएमाणे २ ’ आभोगयन् आभोगयन् = वारंवारमव-
लोकयन् ‘ जाव ’ ‘ नट्टविहिं उवदंसित्ता पडिगए ’ यावन्नाट्यविधिमुपदर्श्य
प्रतिगतः ‘ जहा सूरियाभे ’ यथा सूर्याभः, सूर्याभदेववत् । तद् गमना-
नन्तरं भदन्त । इति संबोध्य भगवान् गौतमः श्रमणं भगवन्तं महावीरं—
वन्दते नमस्यति, वन्दित्वा नमस्यत्वा एवमवदत्—अहो ! खलु भदन्त ? ददुरो

‘ इमं च णं केवलकप्पं ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—वह ददुरकदेव (इमं च णं केवलकप्पं जंबूद्वीपं २) इस केवल
कल्प-संपूर्ण-जंबूद्वीप नाम के द्वीप को (विपुलेण ओहिणा) अपने
विपुल अवधिज्ञान से (आभोए माणे २) बार २ देखता हुआ (जाव
नट्टविहिं उवदंसित्ता पडिगए) यावत् नाट्य विधि को दिखला कर
चला गया (जहा सूरियाभे) सूर्याभदेव की तरह (भंतेति भगवं
गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदइ णमंसइ, वंदित्ता णमंसित्ता एवं
वयासी) उस के चले जाने के बाद हे भदन्त ! इस प्रकार से संबोधित
करके भगवति गौतम ने श्रमण भगवान् महावीर प्रभु से इस प्रकार
पूछा (अहो णं भंते ! ददुरे देवे महड्डिए महज्जुइए महावळे, महाजसे

‘ इमं च णं केवलकप्पं ’ इत्यादि

ते ददुरे देव (इमं च णं केवलकप्पं जंबूद्वीपं २) आ केवल कल्प-
संपूर्ण-जंबूद्वीप नामना द्वीपने (विपुलेण ओहिणा) पोताना अवधिज्ञानथी
(आभोएमाणं २) बारंवार नेतो (जाव नट्टविहिं उवदंसित्ता पडिगए) यावत्
नाट्य विधिनुं प्रदर्शन पतावीने जेतो रह्यो. (जहा सूरियाभे) सूर्याभ देवनी
जेम (भंतेति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदइ, णमंसइ, वंदित्ता
णमंसित्ता एवं वयासी) तेना जवा पछी श्रमणु लगवान महावीर प्रभुना
यरखोभां लगवान गौतमे ‘ डे लहत ! ’ जेवी रीते संबोधीने तेजोअे प्रभुने
आ प्रभाषे कहुं के—

देवो महद्भिको महाधुतिकः, आश्चर्यकारि महद्गर्वादिप्रयुक्तोऽयं वर्तते दर्दुरस्य
ननु भदन्त ! देवस्य सा दिव्या देवर्द्धिर्देवधुतिः कुत्र गता कुत्र प्रविष्टा ? या
पूर्वं दृष्टेति भावः । भगवानाह—हे गौतम ! सा दिव्या देवर्द्धिः देवधुतिश्च तस्य
शरीरं गता शरीरमनुप्रविष्टा । अत्र 'कूटागारदिद्वंद्वो' कूटागारदृष्टान्तो बोध्यः ।
कूटागारदृष्टान्तसमन्वयाय गौतमस्य भगवतो महावीरस्य च उक्तिः प्रयुक्तिर-
धोनिर्दिष्टप्रकारेण ज्ञेया—गौतमस्वामी पृच्छति हे भदन्त ! = हे भगवन् ! दर्दुरेण
देवेन सा दिव्या देवर्द्धिः देवधुतिः कथं = केन प्रकारेण लब्धा = समुपार्जिता माप्ता =
आयनीभूता अभिममन्वागता = सम्यक्स्वभोगविषयीकृता ? भगवानाह—

महामोक्षे, महापुभावे, ददद्गुस्म णं भन्ते ! देवस्स सा दिव्या देविद्धीं
देवज्जुई कहिं गया, कहिं पविट्ठा) हे भदन्त ! अभीरयह दर्दुर देव आश्चर्यकारी
महद्गर्वादि से युक्त था, सो उस समय उस दर्दुर देव की हे भदन्त ! वह
पूर्वदृष्ट दिव्य देवर्द्धि, देवधुति कहाँ गई, कहाँ प्रविष्ट हो गई ? (गोपमा !
शरीरं गया, शरीरं अनुप्रविष्टा) इस प्रकार गौतम का प्रश्न सुनकर
प्रभु ने उन से कहा—हे गौतम ! वह दिव्यदेवर्द्धि और दिव्य देवधुति
उस दर्दुर देव के शरीर में चली गई है, शरीर में प्रविष्ट हो गई है ।
(कूटागार दिद्वंद्वो) इस विषय में कूटागार दृष्टान्त प्रयुक्त हुआ है ।
इसी कूटागारदृष्टान्त के समन्वय के लिये भगवान् गौतम और महा-
वीर प्रभु की यह उक्ति प्रयुक्ति अधोनिर्दिष्ट प्रकार से जाननी चाहिये
दर्दुरे णं भन्ते देवेण सा दिव्या देविद्धी देवज्जुई किण्णा लद्धा किण्णा

(अहीनं भन्ते ! दर्दुरे देवे महद्भिकं महज्जुणं, महाबले, महाजसे, महा
मौल्ये, महापुभावे ददद्गुस्म णं भन्ते ! देवस्स सा दिव्या देविद्धीं देवज्जुई कहिं
गया, कहिं पविट्ठा)

एवं खलु हे गौतम ! इहैव जम्बूद्वीपे द्वीपे भारते वर्षे राजगृहं नगरं, गुण-
शिलकं चैत्यं, श्रेणिको राजाऽऽसीत् । तत्र खलु राजगृहे नगरे नन्दनामा मणि-
कारश्रेष्ठी आढ्यो दीप्तोऽपरिभूतः परिवसति । तस्मिन् काले तस्मिन् समये हे
गौतम ! अहं तत्र राजगृहे समवसृतः परिषन्निर्गता श्रेणिको राजा निर्गतः । ततः
खलु स नन्दो मणिकार श्रेष्ठी अस्याः कथाया लब्धार्थः सन् स्नातः पादचारेण=
पादाभ्यामेव न तु रथाश्वादि यानेन ' जात्र पज्जुवासइ ' मम वन्दनार्थमागतो
वन्दित्वा नमस्यित्वा च यथास्थानमुपविश्य पर्युपास्तेस्म । नन्दः नन्द-
मणिकारश्रेष्ठी धर्म = श्रुतचारित्रलक्षणं श्रत्वा श्रमणोपासकः = श्रावको
जातः । ततः खलु अहं (महावीरस्वामी) राजगृहात् प्रतिनिष्क्रान्तो बहिर्जनपद-

पत्ता किण्णा अभिसमन्नागया ? एवं खलु गोयमा ! इहेव जम्बूद्वीवे दीवे
भारहे वासे रायगिहे नयरे गुणसिलए चेइए सेणिए राया तत्थणं
रायगिहे नयरे णंदे णामं मणियारसेट्ठी अड्डे दित्ते०) गौतम स्वामी
प्रभु से पूछते हैं अदंत ! ददुर देव ने वह दिव्य देवर्द्धि और दिव्य देव-
द्युति किस प्रकार से उपार्जितकी, किस प्रकार से अपने आधीन की
और किस प्रकार उसे अपने भोग के विषय भूत बनाई ? प्रभु ने कहा
गौतम ! तुम्हारे प्रश्न का उत्तर इस प्रकार है-इसी जम्बूद्वीप नाम के
द्वीप में, भरत क्षेत्र में, राजगृह नाम के नगर में गुण शिलक नाम का
चैत्य था । नगर के राजा का नाम श्रेणिक था । उस राजगृह नगर में नन्द
नामका मणिकार श्रेष्ठी रहता था । यह बहुत ही आढ्य-धन संपन्न-एवं
अपरिभूत-जनसान्ध्य-था (तेणं कालेणं तेणं समएणं अहं गोयमा ।
समोसडे, परिसा निग्गया, सेणिए, राया णिग्गए, तएणं से णंदे मणि-

किण्णा अभिसमन्नागया ? एवं खलु गोयमा ! इहेव जम्बूद्वीवे दीवे भारहे वासे
रायगिहे नयरे गुणसिलए चेइए सेणिए राया तत्थणं रायगिहे नयरे णंदे णामं
मणियारसेट्ठी अड्डे दित्ते०)

गौतम स्वामी प्रभुने पूछे छे के डे लदंत ! ददुर देवे ते दिव्य देवर्द्धि
अने दिव्यद्युति केवी रीते भेजवी, केवी रीते पोताने आधीन अनावी अने
केवी रीते तेने पोताना उपलोग योग्य अनावी ? प्रभुछे कछु के डे गौतम !
तमारा प्रश्नने उत्तर आ प्रमाणे छे के ओ ज जम्बूद्वीप नामना द्वीपमां भरत-
क्षेत्रमां, राजगृह नामना नगरमां गुणशिलक नामे चैत्य डतुं । ते नगरना
राजानुं नाम श्रेष्ठि डतुं । ते राजगृह नगरमां नन्द नामे मणिकार श्रेष्ठि रडेते।
ते णडु ज आढ्य-धनवान-अपरिभूत-जनमान्य (नगरमां पूछाते) डते।

तेणं कालेणं तेणं समएणं अहं गोयमा ! समोसडे, परिसा निग्गया, सेणिए

विहारं विहायानि । ततः खलु स नन्दो मणिकारश्रेष्ठी अन्यदा कदाचित् 'असाहु-
 र्दमणेनय' असाधुदर्शनेन=कुपुस्तसंगेन 'अपञ्जुवासणाए' अपर्युपासनया च=
 मृगुगेनामेवनेन 'अण्णुमायणाए य' अननुशासनया च=सुगुरोरूपदेशाभावेन
 'अनुममज्जणए य' अभुश्रूयणया च=सुगुरोरन्तिके धर्मश्रवणाभावेन च, तथा
 'सम्पन्नपज्जवेहि' सम्पत्तपर्यवैः 'परिहायमाणेहि' परिहीयमानैः २ क्रमशः
 क्षीयमाणैः 'मिन्दत्तपज्जवेहि' मिथ्यात्वपर्यवैः 'परिवद्धमाणेहि' परिवर्द्धमानैः=
 पुनः पुनः क्रमशो वृद्धिसुभक्तैः सः नन्दमणिकारश्रेष्ठी मिथ्यात्वं मिथ्यात्वभावं
 प्रतिपन्नः=पातः=मिथ्यात्वी जातश्चाप्यभूत् । ततः खलु नन्दोमणिकारश्रेष्ठी

यारसेट्टी इमीसे कहाए लद्धट्टे समणे ण्हाए० पायचारेणं जात्र पञ्जु-
 चासए, णंटे धम्मं सोच्चा, णिमम्म समणोवासए जाए) उसी काल
 में और उसी समय में हे गौतम ! मैं उस राजगृह नगर में विहार करता
 हुआ पहुँचा । वहाँ का समस्त परिषदा बंदना नमस्कार करने के लिये
 गुगुणितक चैत्य में आई । श्रेणिक राजा भी आया । जब उस मणि-
 कारश्रेष्ठी नंद को मेरे आने का समाचार मिला तो वह भी स्नान
 आदि से निश्चिन्त होकर पैदल ही मेरी बंदना करने के लिये आया ।
 वहाँ आकर वह बंदना, नमस्कार कर यथा स्थान पर बैठ गया । उसने
 धुन चाग्नि रूप धर्म का व्याख्यान सुनकर गृहस्थधर्म धारण कर लिया
 अर्थात् वह श्रमणोपासक बन गया । (तएणं अहं रायगिहाओ पडि
 निकम्भे पल्लिया जणववविहारं विहरामि) इसके बाद मैं वहाँ से
 राजगृह से निकला और निकल कर बाहर जनपदों में विहार करने
 गया । (तएणं अहं रायगिहाओ पडि निकम्भे पल्लिया जणववविहारं विहरामि)
 गया । (तएणं अहं रायगिहाओ पडि निकम्भे पल्लिया जणववविहारं विहरामि)
 गया । (तएणं अहं रायगिहाओ पडि निकम्भे पल्लिया जणववविहारं विहरामि)

अन्यदा=एकस्मिन् काले ग्रीष्मकालसमये=ग्रीष्मऋतौ ' जेठामूलसि माससि ' ज्येष्ठामूले मासे-ज्येष्ठायामूलस्य वा चन्द्रेण सह योगो भवति पौर्णमास्यां यस्मिन् मासे स ज्येष्ठामूलस्तस्मिन्=ज्येष्ठामूले मासे ज्येष्ठमासे इत्यर्थः, ' अट्टमभक्तं ' अष्टमभक्तम्-उपवासत्रयरूपं तप परिगृह्णाति=स्वीकरोति, परिगृह्य पौषधशालायां ' जाव विहरइ ' यावत् पौषरित्त =समाश्रितपौषधः विहरति । ततः ख नन्दस्य=नन्दाभिधमणिकारश्रेष्ठिनः अष्टमभक्ते परिणम्यमाने=सम्पूर्णप्राये सति तृष्णया क्षुधया च अभिभूतस्य=व्याकुलस्य सतः अयम्=वक्ष्यमाणप्रकारः आध्यात्मिकः=

लगा (तएणं से णंदे मणियारसेट्ठी, अन्नया कयाइं असाहुदंसणेण य अपज्जुवासणाएय, अण्णुसासणाए य असुस्ससणाए य सम्मत्तपज्जवेहिं परिहायमाणेहिं २ मिच्छत्तपज्जवेहिं परिवट्ठमाणेहिं २ मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने जाए यावि होत्था) भेरे वहां से विहार करने के बाद वह मणिकार श्रेष्ठी नंद किसी एक समय असाधु के दर्शन से कुशुरु के संसर्ग से-सद्गुरुओं की अनासेवना से, सुगुरु के उपदेश की प्राप्ति नहीं होने से सुगुरु के पास धर्म के श्रवण का अभाव होने से, तथा सम्यक्त्वरूप पर्यव-परिणाम क्रमशः क्षीयमाण होने से एवं मिथ्यात्वरूप पर्यव-परिणाम क्रमशः वृद्धिगत होते रहने से मिथ्यात्व दशापन्न बन गया=मिथ्यात्वी हो गया । (तएणं णंदे मणियारसेट्ठी अन्नया गिम्हकाळसमयंसि, जेठामूलसि, मासंसि अट्टमभक्तं परिगेण्हइ, २ पोसहसालाए जाव विहरइ, तएणं नंदस्स अट्टमभक्तंसि, परिणममाणंसि, तण्हाए छुहाए, य अभिभूयस्स समाणस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए समुप्पज्जित्था) किसी एकदिन ग्रीष्म काल के समय में

(तएणं से णंदे मणियार सेट्ठी अन्नया कयाइं असाहुदंसणेण य अपज्जुवासणाए य अण्णुसासणाए य असुस्ससणाए य सम्मत्तपज्जवेहिं परिहायमाणेहिं २ मिच्छत्तपज्जवेहिं परिवट्ठमाणेहिं २ मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने जाए यावि होत्था)

त्यांथी भारा विहार कयां पछी कोइ वण्णते असाधुना दर्शनथी, कुशुरुना संसर्ग (सोअत) थी, सद्गुरुओंकी अनासेवनाथी, सुगुरुना उपदेशने सांभलवानी तक नहिं भणवाथी, सुगुरुनी पासेथी धर्म नहिं सांभलवाथी तेभण सम्यक्त्व इप पर्यव-परिणाम अनुकमे क्षीयमाण (नष्ट) होवाथी अने मिथ्यात्वइप पर्यव परिणाम अनुकमे वृद्धि पाभवाथी मिथ्यात्व दशापन्न थअ गये-मिथ्यात्वी गअ गये. (तएणं णंदे मणियारसेट्ठी अन्नया गिम्हकाळसमयंसि, जे १मूलसि, मासंसि अट्टमभक्तं परिगेण्हइ २ पोसहसालाए जाव विहरइ, तएणं नंदस्स अट्टमभक्तंसि परिणममाणंसि, तण्हाए छुहाए य अभिभूयस्स समाणस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए समुप्पज्जित्था) कोइ ओक द्विसे उनाणाना जेठ मडिनामां

આત્મગતોચિચારઃ સમુદપદ્યત । તદેવાહ—‘ ધન્નાનંતં ’ इत्यादि—ધન્યાઃ સ્વલુ તે રાજેશ્વરયાવત્સાદર્થવાદપ્રભૃતય, યેપાં સ્વલુ રાજગૃહસ્ય વહિઃ વહધો વાપ્યઃ=સામાન્યઃ પુષ્કરિણ્યઃ=કમલયુક્તાઃ યાવત્-સરઃ સરઃ પટ્તિકાઃ=યત્રૈકસ્માત્સરસો-ઽસ્મિન્ સરસિ જલં પ્રવહતિ, એવં સરસાં જલાશયાનાં પટ્તકયઃ પટ્તિકાભૂતા જલા-શયા इत्यर्थઃ વિદ્યન્તે, યત્ર સ્વલુ વહુજનઃ=જનસમુદાયઃ સ્નાતિ ચ પિવતિ ચ તથા-પાનીયં ચ સંવહતિ=તતો જલં નયતિ । તત્=તસ્માત્શ્રેયઃ=ઉચિતં સ્વલુ મમ કલ્પે=પ્રાદુષ્પ્રમાતાયાં રજન્યાં સ્ફૂર્યોદયે સતીત્યર્થ, શ્રેણિકં રાજાનમાપૃચ્છચ રાજગૃહસ્ય

જેઠ માસ મેં મણિકાર શ્રેષ્ઠી નદ ને અષ્ટમ ભક્ત ક્રિયા ત્રીન ઉપવાસ ક્રિયે—ઔર પૌષધ શાલા મેં રહા— । જવ ઉસકી યહ તપસ્યા પૂર્ણપ્રાય હો રહી થી તવ ઉસે તૃષ્ણા પિપાસા ઔર શુધા ને વ્યાકુલ કર દિયા । ઉસ સમય ઉસે હસ પ્રકાર કા વિચાર આયા— (ધન્નાનં તે રાઈસર જાવ સત્યવાહપમિયઓ જેસિણં રાયગિહસ્સ વહિયા વહઓ વાવીઓ પોક્કરણીઓ જાવ સરસરપંતિયાઓ જત્થળ વહુજળો પહાઈ ય, પિયઈ ય, પાણિયં ચ સંવહઈ તં સેયં મમં કલ્લં પાઉં સેણિયં આપુચ્છિત્તા રાય-ગિહસ્સ વહિયા ઉત્તરપુરત્થિમે દિસિંભાણ વેમારપવ્વયસ્સ અદૂર-સામંતે વસ્તુપાઢગરોદ્દયંસિ ભૂમિભાગંસિ જાવ ણંદં પોક્કરણિં સ્વળા-વેત્તેણ ત્તિકદ્દુ એવં સંપેહેઈ) રાજેશ્વર સે લેકર સાર્થવાહ પ્રભૃતિ વે જન ધન્યવાદ ક્રે પાત્ર હૈં કિ જિનકી રાજગૃહ નગર ક્રે વાહર અનેક વાવડિયાં હૈં,—પંક્તિ ભૂત જલાશય હૈં કિ જિન મેં અનેક મનુષ્ય સ્નાન કરતે હૈં, અનેક જન પાની પીતે હૈં અનેક ઉન મેં સે પાની લે જાતે હૈં । તો મુઝે મી

મણિકાર શ્રેષ્ઠી નદે અષ્ટમ ભક્ત કર્યો—ત્રણ ઉપવાસ કર્યો—અને પૌષધશાળામાં રહ્યો ત્યારે તેની આ તપસ્યા પૂરી થવાની અણી ઉપર જ હતી ત્યારે તેને તરસ અને ભૂખે વ્યાકુળ બનાવી દીધો. તે સમયે તેણે વિચાર કર્યો કે— (ધન્નાનં તે રાઈ સર જાવ સત્યવાહપમિયઓ જેસિણં રાયગિહસ્સ વહિયા વહઓ વાવીઓ પોક્કરણીઓ જાવ સરસરપંતિયાઓ જત્થળ વહુજળો પહાઈ ય, પિયઈ ય, પાણિયં ચ સંવહઈ તં સેયં કલ્લં પાઉં સેણિયં આપુચ્છિત્તા રાયગિહસ્સ વહિયા ઉત્તરપુરત્થિમે દિસિંભાણ વેમારપવ્વયસ્સ અદૂરસામંતે વસ્તુપાઢગરોદ્દયંસિ ભૂમિભાગંસિ જાવ ણંદં પોક્કરણિં સ્વળાવેત્તેણ ત્તિકદ્દુ એવં સંપેહેઈ) રાજેશ્વરથી માંડીને સાર્થવાહ વગેરે તે લોકોને ધન્ય છે કે રાજગૃહ નગરની બહાર જેમની ઘણી વાવો છે, પંક્તિભૂત જલાશયો છે—કે જેમાં ઘણા માણસો સ્નાન કરે છે, ઘણા માણસો પાણી પીશે છે, ઘણા તેઓમાંથી પાણી લઈ બચે છે. તો મુઝે

बहिरुत्तरपौरस्त्ये दिग्भागे वैभारपर्वतस्य अदूरसामन्ते=नातिदूरे नातिसमीपे पार्श्व-
भागे इत्यर्थः ' वत्थुपाठगरोइयंसि ' वस्तुपाठकरुचिते=वस्तुपाठकानां=गृहादि-
निर्माणशास्त्रनिपुणानां=भूगर्भविद्याविशारदानां रुचितः=रुचिविषयीभूतस्तस्मिन्
तादृशे भूमिभागे=भूप्रदेशे यावत् नन्दां=नन्दाभिधां पुष्करिणीं=त्रापीं खनयितुम् ।
इति कृत्वा=इति मनसिनिधाय एवं=वक्ष्यमाणप्रकारेण संप्रेक्षते,=विचारयति, संप्रे-
क्ष्य कल्पे प्रादुर्गमभातायां यावत्-रजन्यां तेजसा ज्वलतिस्त्र्ये=सूर्योदये सति पौषधं
पारयति, पारयित्वा स्नातः कृतवलिकर्मा मित्रज्ञाति यावत्संपरिवृतः महार्थं ' जाव-
रायारिहं ' महार्थं महार्हं विपुलं राजार्हप्राभृतं गृह्णाति, गृहीत्वा यत्रैव श्रेणिको

अथ यही उचित है कि मैं भी दूसरे दिन प्रातः काल होते ही श्रेणिक
राजा से पूछकर राजगृह नगर के बाहिर ईशान कोण की ओर वैभार
पर्वत की तलहटी- पार्श्वभाग- में जिस स्थान को वास्तुशास्त्र के वेत्ता
पास करे उस स्थान पर एक नन्दा नामकी चावडी को खुदवाऊ । इस
प्रकार उस ने अपने मन में विचार किया । (सपेहिस्ता कल्लं पा० जाव
पोसहं पारेइ पारेत्ता एहाए कयवलिकम्मे मित्तणाइ जाव संपरिवुडे
महत्थं जाव रायारिहं पाहुडं गेण्हइ, गेण्हित्ता, जेणेव सेणिए राया तेणेव
उवा० उवागच्छित्ता जाव पाहुडं उवट्टवेइ, उवट्टवेत्ता एवं वयासी-
इच्छामिणं सामी ! तुव्भेहिं अवभणुन्नाए समाणे रायगिहस्स बहिया
जाव खणावेत्तए, अहासुहं देवाणुप्पिया ।) विचार करके उसने प्रातः
काल सूर्योदय होने-पर पौषध को पारा (पाला) । (पार कर) पाल कर
पौषध को समाप्त कर-फिर उसने स्नान किया । स्नान से निवृत्त कर
काक आदि पक्षियों को अन्नादि का भाग रूप वलिकर्म किया । बाद में

मने अज्ज योग्य लागे छे के हुं पाणु आवती डावे सवार थतां न् णिक्क
राजनी आजा मेणवीने राजगृह नगरनी णडार धशान डेणुमां वैलार पर्वतनी
तणेटीमां वास्तुशास्त्रने ज्ञाणुनारा जे स्थानने पसंद करे ते स्थान उपर अके
नन्दा नामे वाव जेहावुं. आ रीते तेणे मनमां विचार कर्ये. (सपेहिस्ता कल्लं
पा० जाव पोसहं पारेइ पारेत्ता एहाए कयवलिकम्मे मित्तणाइ जाव संपरिवुडे
महत्थं जाव रायारिहं पाहुडं गेण्हइ गेण्हित्ता, जेणेव सेणिए राया तेणेव उवा०
उवागच्छित्ता जाव पाहुडं उवट्टवेइ उवट्टवेत्ता एवं वयासी इच्छामि णं सामी !
तुव्भेहिं अवभणुन्नाए समाणे रायगिहस्स बहिया जाव खणावेत्तए, अहासुहं
देवाणुप्पिया ।) विचार करीने तेणे गील द्विसे सवार सूर्योदय थतां पौषध
पाज्ये. अने पौषध पाजांने तेणे स्नान कर्युं अने तयारपणी डागडा वगेरे

राजा तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य यावत्प्राभृतम् उपस्थापयति उपस्थाप्या एवमवा-
दीत्-इच्छामि खलु हे स्वामिन् ! युष्माभिरभ्यनुज्ञातः सन् राजगृहस्य बहिः
' जाव खणावेत्तए ' यावत्-उत्तरपौरस्त्ये दिग्भागे वैभारपर्वतस्याद्रसामन्ते
वास्तु पाठकरुचिते भूमिभागे यावत् नन्दां पुष्करिणीं खनयितुम् । श्रेणिको प्राह-
यथासुखं हे देवानुप्रिय ! इच्छानुसारं कुरु । ततः खलु नन्दः श्रेष्ठी श्रेणिकेन
राज्ञाऽभ्यनुज्ञातः सन् हृष्टतुष्टः राजगृहस्य मध्यमध्येन निर्गच्छति, निर्गत्य वस्तु-
पाठकरुचिते भूमिभागे नन्दां पुष्करिणीं खनयितुं प्रवृत्तश्चाप्यभवत् । ततः खलु सा
मित्रादिजनो से परिवृत्त होकर उसने महार्थ साधक यावत् बहुत कीमती
राजा को भेंट करने योग्य पदार्थ लिया । लेकर वह जहाँ श्रेणिक राजा
था वहाँ गया । वहाँ जाकर उसने राजा को दोनों हाथ जोड़कर नमस्कार
किया और फिर वह भेंट उनके समक्ष रखी । बाद में राजा से उसने
इस प्रकार कहा हे स्वामिन् मैं आपसे आज्ञा प्राप्त कर राजगृह नगर के
बाहर ईशान कोण में वैभार गिरि के पार्श्वभाग में एक पुष्करिणी बन-
वाना चाहता हूँ । राजा ने उस की बात सुनकर उससे कहा हे देवानु-
प्रिय ! यथासुखम्- तुम्हारी जैसी इच्छा हो उस के अनुसार
वैसा ही करो । (तएणं णंदे सेणिएणं रत्ता अम्भणुत्ताए समाणे हट्ठं
रायगिहं मज्झं मज्झेणं निगच्छइ २ वत्थुपाढयरोइंसि भूमिभागंसि
णंदं पोक्खरणिं खणाविउं पयत्ते यावि होत्था) इस प्रकार श्रेणिक राजा
से आज्ञा प्राप्त कर वह मणिकार श्रेष्ठी नंद बहुत ही अधिक आनंदित
एवं संतुष्ट हुआ । बाद में वहाँ से आकर वह राजगृह नगर के बीच से

पक्षीओने अन्नलाग अपीने णलिकर्म्म कथुं. त्थारणाह पोतानी मित्र-भंडणीने
साथे लधने महार्थ साधक यावत् णहु किमती रानने लेट करवा योग्य पदार्थो
लीधा. लधने ते न्यां श्रेणिक रान डता त्यां गथो. त्यां पछोन्थीने तेणे अने
हाथ लेडीने रानने नमस्कार कर्या अने पछी लेट तेमनी सामे अर्पणु करी.
त्थारणाह रानने विनंती करतां तेणे कथुं के डे स्वामी ! तभारी आज्ञा मेण-
वीने हुं राजगृह नगरनी णहार धशान डोणुमां वैभार पर्वतनी तणेटीमां ओक
पुष्करिणी (वाव) ओढाववानी भारे धन्धि छे रानओ तेनी वात सांलणीने
तेने कथुं-के डे देवानुप्रिय ! “ यथा सुणम् ” तभारी जेवी धन्धा डोय पुशीधी
तमे ते प्रमाणु करे. (तएणं णंदे सेणिएणं रत्ता अम्भणुत्ताए समाणे हट्ठं
रायगिहं मज्झं मज्झेणं निगच्छइ २ वत्थुपाढयरोइंसि भूमिभागंसि णंदं पोक्खरणिं
खणाविउं पयत्ते यावि होत्था) आ रीते श्रेणिक रान पासेथी आज्ञा मेणवीने
ते भणिकार श्रेष्ठि नंद भूणज आनंदित तेमज संतुष्ट थयो. त्थारपछी त्यांथी

नन्दा पुष्करिणी अनुपूर्वेण=क्रमेण खन्यमाना खन्यमाना पुष्करिणी जाता चाप्यासीत्, सा कीदृशी जाता ? इत्याह—‘ चाउकोणा ’ इत्यादि—‘ चाउकोणा ’ चतुष्कोणा=समतीरा समम्=उन्नतत्वावनतत्वरहितं तीरं=तटप्रदेशो यस्याः सा तथोक्ता, ‘ अणुपुव्वसुजायवप्पगंभीरसीयलजला ’ अनुपूर्वे सुजातवप्रगम्भीरशीतलजला—अनुपूर्वेण=क्रमेण नीचैर्नीचैस्तरादिभावरूपेण सु=सुष्ठु अतिशयेन यो जातः वप्रः=केदाराकारं जलस्थानं तत्र गम्भीरम्=अगाधं शीतलं च जलं यस्यां सा तथा, ‘ संछण्णपत्तविसमुणाला ’ संछन्नपत्रविसमृणाला=संछन्नानि=जलेनान्तरितानि जलमग्नानोन्यर्थः पत्राणि=कमलदलानि विसानि=कमलकन्दाः मृणालानि=कमल-

होकर निकला। निकलकर फिर वह वास्तु शास्त्र के वेत्ताओं द्वारा निर्दिष्ट स्थान पर पहुँचा—वहाँ पहुँचकर उसने नंदा नाम की बावड़ी खुदवानी प्रारंभ कर दी। (तएणं सा नंदा पोक्खरणी अणुपुव्वेणं खणमाणा २ पोक्खरणी जाया यावि होत्था चाउक्कोणा, समतीरा, अणुपुव्व सुजायवप्पगंभीरसीयलजला, संछण्णपत्तविसमुणाला, बहुप्पलपउमकुमुयनल्लिणसुभगसोगंधियपुंडरीयसयपत्तसहस्सपत्तयफुल्लकेसरोववेया परिहत्थमन्तमत्तछप्पयअणेगसउणगणमिहुणविहरियसदुन्नइयमहुरसुरनाइया पासाईया) क्रमशः खुदती २ वह नंदा पुष्करिणी एक दिन वास्तविक पुष्करिणी के रूप में तैयार हो गई। इसके चारकोने थे। तट प्रदेश इसका समान था। ऊँचाई नीचाई से रहित था। इस बावड़ी का अगाध शीतल जल से भरा हुआ नीचेका जल स्थान बहुत नीचा बहुत गहरा था और क्रम क्रम से निष्पन्न करने में आया था। इसमें

आवीने ते राजगृह नगरनी वन्थे थधने नीक्ख्यो. नीक्खणीने ते वास्तुशास्त्रना निष्ठातो वडे णताववामां आवेदा स्थान उपर पडोन्थो अने त्यां न्धने तेण्णे नंदा नामनी वाव जोदाववी शङ्करी दीधी. (तएणं सा नंदा पोक्खरणी अणुपुव्वेणं खणमाणा २ पोक्खरणी जाया यावी होत्था चाउक्कोणा, समतीरा, अणुपुव्वसुजायवप्पगंभीरसीयलजला संछण्णपत्तविसमुणाला, बहुप्पलपउमकुमुयनल्लिणसुभगसोगंधियपुंडरीयमहापुंडरीयसयपत्तसहस्सपत्तयफुल्लकेसरोववेया परिहत्थयमन्तमत्तछप्पयअणेगसउणगणमिहुणविहरियसदुन्नइयमहुरसुरनाइया पासाईया) आभ हरेशेण जोहतां जोहतां छेवटे ओक द्विसे नंदा पुष्करिणी (वाव) संपूर्णपण्णे जोदाध गध. तेने चार भुण्डा उता. डिनाराने भाग तेने ओक सरजो उता ओटवे डे उथो नीचो नडोतो. आवावनुं अगाधं उ पाणीथी लईलुं नीचेनुं न्ण स्थान भूण न्ण उं

મૂલમ્—તણાં સે જાંદે મણિયારસેટ્ટી જાંદાણ પોક્કચરણીણ
 ચઠ્ઠિસિં ચત્તારિ વણસંડે રોવાવેઈ । તણાં તે વણસંડા અણુ-
 પુઠ્ઠવેણં સારક્કિલ્લજ્જમાણા સંગોવિજ્જમાણા સંવઢ્ઠિજ્જમાણા ય વણ-
 સંડા જાયા કિણ્ણા જાવ નિકુરંવભૂયા પત્તિયા પુપ્પિયા જાવ
 ઉવસોભેમાણાર ચિટ્ઠંતિ । તણાં નંદે મણિયાસેટ્ટી પુરચ્છિમિ-
 લ્લે વણસંડે ઇમં મહં ચિત્તસમં કરાવેઈ અણેગચ્છંભસયસંનિવિટ્ઠં
 પાસાઈયં દરિમ્મણિજ્જં અભિરૂવં પઢિરૂવં તત્થ ણં બહૂણિ કિણ્ણાણિ
 ય જાવ સુક્કિલાણિ ય કહ્ઠકમ્માણિ ય પોત્થકમ્માણિ ચિત્તક-
 મ્માણિ લેપ્પકમ્માણિ ગંથિમ્વેઢિસપૂરિમસંઘાઈમાઈં ઉવદાંસિ-
 જ્જમાણાઈં ચિટ્ઠંસિ, તત્થ ણં બહૂણિ આસણાણિ ય સયણાણિ
 ય અત્થુયપચ્ચત્થુયાઈં ચિટ્ઠંતિ, તત્થ ણં બહવે જાડા ય જાડાં ય
 જાવ દિન્નમ્મદ્ધમ્મત્તવેયણા તાલાયરકમ્મં કરેમાણા વિહરંતિ, રાય-
 ગિહવિંણિગ્ગઓ ય જત્થ બહૂજણો તેસુ પુઠ્ઠવન્નત્થેસુ આસણ-
 સયણેસુ સંનિસન્નો ય સંતુયટ્ઠો ય સુણમાણો ય પેચ્છમાણો ય
 સાહમાણો ય સુહંસુહેણં વિહરઈ ॥ સૂ० ૩ ॥

ટીકા—‘ તણાં ’ इत्यादि । ततः खलु स नन्दो मणिकारश्रेष्ठी नन्दायाः
 पुष्करिण्याश्चतुर्दिक्षु चतुरो वनपण्डान् रोपयति कारयतीत्यर्थः । ततः खलु

यनी छुई थी । यह बहुत प्रासादीय, दर्शनीय, अभिरूप एवं प्रतिरूप
 थी—तात्पर्य अत्यंत रमणीय थी ॥ सूत्र २ ॥

‘ તણાં સે જાંદે મણિયાર સેટ્ટા ’—इत्यादि ॥

ટીકાર્થ—(તણાં)इसके बाद(से जાંદે મણિયારસેટ્ટી) उस मणिकार श्रेष्ठी

સ્વરોથી મુખરિત (શબ્દયુક્ત) થઈ રહી હતી આ વાવ ખૂબ જ પ્રાસાદીય,
 દર્શનીય, અભિરૂપ અને પ્રતિરૂપ હતી એટલે કે તે અત્યંત રમણીય હતી. સૂત્ર ૨

(તણાં સે જાંદે મણિયાર સેટ્ટી—इत्यादि

ટીકાર્થ—(તણાં) त्याख्याद (से जાંદે મણિયારસેટ્ટી) ते मणिकार श्रेष्ठी नन्दे

ते वनपण्डाः 'अणुपुण्डवेण' अनुपूर्वेण = अनुक्रमेण 'सारक्खिज्जमाणा' संरक्ष्यमाणाः = पशुपक्ष्याद्युपद्रवतः 'संगोविज्जमाणा' संगोप्यमाणाः हिमवनदवादिभ्यः, 'संवड्डिज्जमाणा य' संवर्धमानाश्च=जलसेकादिना वृद्धिं प्राप्ता सन्तः वनपण्डाः पूर्णरूपेण परिणता जाताः । कीदृशास्ते जाताः ? इत्याह—'किण्हा' इत्यादि 'किण्हा' कृष्णाः=हरितत्वातिशयेन कृष्णवर्णा 'जाव' यावत्—'निकुरंभूया' महामेघनिकुरम्बभूताः सजलजलधरनिकरसदृशाः पत्रिताः पुष्पिताः 'जाव उवसोभेमाणा २' यावत्—श्रिया=वनपण्डश्रिया अतीव उपशोभमानाः २ तिष्ठन्ति । ततः खलु नन्दः मणिकार श्रेष्ठी पौरस्त्ये वनपण्डे एकां महतीं चित्रसभां कारयति । कीदृशाम् ? इत्याह—'अणेगे' त्यादि—'अणेगखंभ-

नंदने (णंदोए पोक्खरणीए चउद्धिसिं) नंदा पुष्करिणी की चारों दिशाओं में (चत्तारिवणसंडे रोवावेइ) चार वनपंड आरोपित करवाये (तएणं ते वणसंडा अणुपुण्डवेणं सारक्खिज्जमाणा संगोविज्जमाणा संवड्डिज्जमाणा य वणसंडा जाया किण्हा जाव निकुरंभूया पत्तिया पुष्पिया जाव उवसोभेमाणा २ चिट्ठंति) आरोपित किये गये वे चारों वनपंड क्रमशः संरक्षित होते हुए—पशु पक्षी आदि के उपद्रव से बचते हुए—एवं हिमवर्षा—दवाग्नि आदि से रहित होते हुए खूब वृद्धिगत हो गये । इन में चारों ओर हरियाली २ छा गई—इस से ये काले काले दिखलाई देने लगे—ऐसे मालूम देते थे मानों जल से भरे हुए सेवहों । पत्र और पुष्पों से युक्त होने के कारण इन की शोभा कुछ निराली ही बन गई थी । (तएणं णंदे मणियार सेट्ठी पुरच्छिमिल्ले वणसंडे एगं महं चित्त-

(णंदोए पोक्खरणीए चउद्धिसिं) नंदा पुष्करिणी (वाव) नी चारे आणु (चत्तारिवणसंडे रोवावेइ) चार वनपंडो रोपावडाव्यां (तएणं ते वनसंडा अणुपुण्डवेणं सारक्खिज्जमाणा संगोविज्जमाणा संवड्डिज्जमाणा य वणसंडा जाया किण्हा जाव निकुरंभूया पत्तिया पुष्पिया जाव उवसोभेमाणा २ चिट्ठंति) रोपायेला ते चारेचारे वनपंडो अनुक्रमे संरक्षित थता—पशुपक्षी वगेरेना उपद्रवोधी संरक्षा येला अने डिम, वननो अग्नि (दवानत्र) वगेरेथी संरक्षित थधने भूष व वृद्धि पाभ्या. तेओमां ओमेर डरीयाणी प्रसरी गध. तेथी तेओ श्याम देआवा लाग्या डता जाल्ले डे पाछीथी लरेला भेघ डोय पांढडां अने पुण्योथी युक्त डोवा भदल तेओनी शोला ओकम निराणी थध गध डती. (तएणं णंदे मणियारसेट्ठी पुरच्छिमिल्ले वणसंडे एगं महं चित्तसभं करावेइ, अणेगखंभ

સયસંનિવિટ્ઠં ' અનેકસ્તમ્ભશતસંનિવિટ્ઠાં=નાનાવિધમણિમાણિક્યાદિ નિર્મિતસ્ત-
મ્ભશતસંનિવદ્ધાં પ્રાસાદીયાં દર્શનીયામ્, અભિરૂપાં, પ્રતિરૂપામ્ । તત્ર સ્વલ્લુ ચિત્ર-
સભાયાં વહૂનિ=વહુવિધાનિ કૃષ્ણાનિ ચ ' જાવ ' યાવત્-નીલાનિ ચ, પીતાનિ
ચ, રક્તાનિ ચ, શુદ્ધાનિ ચ, ' કટ્ટકમ્માણિય ' કાષ્ઠકર્માણિ ચ=કાષ્ઠશિલ્પાનિ
' પોત્થકમ્માણિ ' પુસ્તકર્માણિ=પુસ્તેષુ વસ્ત્ર તાડપત્રકર્ગલાદિષુ કર્માણિ=લેખન
કર્માણિ, ચિત્રકર્માણિ=ભિત્તિાદિષુ ચિત્રરૂપાણિ, લેપ્યકર્માણિ=મૃત્તિકાસેટિકો-
દિનાં વલ્લ્યાદ્યાકારરચનાવિશેષરૂપાણિ ' ગંધિમવેદિમપૂરિમસંઘાઈમાઈ ' ગ્રન્થિમ-
વેષ્ટિમપૂરિમ-સંઘાતિમાનિ, તત્ર ગ્રન્થિમાનિ=કૌશલાતિશયેન ગ્રન્થિસમુદાયનિષ્પા-
દિતાનિ, વેષ્ટિમાનિ=યાનિ લતાદિવેષ્ટનતો નિષ્પાદિતાનિતાનિ, પૂરિમાણિ યાનિ
છિદ્રાદિપૂરણેન નિષ્પાદ્યન્તે કનકાદિ પુતલિકાવત્ તાનિ, સંઘાતિમાનિ=યાનિ-

સ્તમ્ભં કરાવેઈ, અળેગસ્તમ્ભસયસન્નિવિટ્ઠં પ્રાસાઈયં દરિસણિજ્જં અભિરૂવં-
પહિરૂવં તત્થળં વહૂણિ કિણ્હાણિ ય જાવ સુક્કિલાણિ ય કટ્ટકમ્માણિ
ય પોત્થકમ્માણિ ચિત્તકમ્માણિ, લેપ્પકમ્માણિ ગંધિમવેદિમ પૂરિમ
સંઘાઈમાઈ ઉવદંસિજ્જમાણાઈ ૨ ચિટ્ઠંતિ) ઉક્ત મણિકાર શ્રેષ્ઠી નંદ ને
પૂર્વ દિશા સંબન્ધી વનખંડ મેં એક વડી મારી ચિત્રસભા વનવાઈ । યહ
ચિત્રસભા નાના પ્રકાર કે મણિક્યાદિ નિર્મિત હુએ સૈકડોં સ્તમ્ભોં સે
યુક્ત થી । પ્રાસાદીય, દર્શનીય, અભિરૂપ એવં પ્રતિરૂપ થી । ઉક્ત ચિત્ર
સભા મેં ઉક્તને અનેકવિધ કૃષ્ણ, નીલ, પીત, શ્વેત ઓર લાલ રંગોં સે
કોષ્ઠ કે ઉપર શિલ્પ કાર્ય કરવાયે, પુસ્તકર્મ કરવાયે-વસ્ત્ર, તાડ પત્ર,
કાગજ આદિકોં મેં લેખ લિખવાયે, ચિત્ર કર્મ કરવાયે-ભિત્તિ આદિકોં
કે ઉપર નાના પ્રકાર કે ચિત્ર અંકિત કરવાયે, લેપ્ય કર્મ કરવાયે-

સયસંનિવિટ્ઠં પ્રાસાઈયં દરિસણિજ્જં અભિરૂવં પહિરૂવં તત્થળં વહૂણિ કિણ્હાણિ
ય જાવ સુક્કિલાણિ ય કટ્ટકમ્માણિય પોત્થકમ્માણિ ચિત્તકમ્માણિ લેપ્પકમ્માણિ
ગંધિમ-વેદિમ-પૂરિમસંઘાઈમાઈ ઉવદંસિજ્જમાણાઈ ૨ ચિટ્ઠંતિ) મણિકાર
શ્રેષ્ઠી નંદે તે પૂર્વ દિશા તરફના વનખંડમાં એક બહુ ભારે ચિત્રસભા બના-
વડાવી. તે ચિત્રસભા ઘણી જાતના મણિઓ મણિકો વગેરેથી બનાવવામાં
આવેલા એવા સેકડો થાંભલાઓવાળી હતી. તે પ્રાસાદીય દર્શનીય, અભિરૂપ
અને પ્રતિરૂપ હતી. તે ચિત્રસભામાં તેણે ઘણી જાતના કૃષ્ણ, નીલ, પીત
(પીળા), શ્વેત (સફેદ) અને લાલ રંગોથી કાષ્ઠ (લાકડા) ના ઉપર શિલ્પ
કાર્ય કરાવડાવ્યાં, પુસ્તકર્મ કરાવડાવ્યાં, વસ્ત્ર, તાડપત્ર, કાગજ વગેરે ઉપર લેખો
લખાવડાવ્યાં-ચિત્રો દોરાવડાવ્યાં, ભીતો વગેરે ઉપર અનેક જાતના ચિત્રો
દોરાવડાવ્યાં, લેપ્ય કર્મ કરાવડાવ્યાં, માટી લાલ માટી વડે વર્દી વગેરેની તેમજ

વસ્તુમૂલેન નિષ્પાદ્યન્તે લોહકાષ્ઠાદિભીદયાદિવત્, તાનિ, એતાનિ પશુપક્ષ્યા-
દિરૂપાણિ ' ઉચ્ચંસિજ્જમાણાં ૨ ' ઉપદૃશ્યમાનાનિ ૨ લોકૈરન્યોન્યં પુનઃ પુનરુ-
પદૃશ્યમાનાનિ તિષ્ઠન્તિ=સન્તિ । તત્ર સ્વલુ વહૂનિ ' આસનાણિય ' આસનાનિ=
વેત્રકાષ્ઠાદિનિર્મિતાનિ ચતુષ્કોણાદિરૂપાણિ શયનાનિ=શયનયોગ્યાનિ સાર્દ્ધતૃતીય-
હસ્તપરિમિતાનિ ફલયાદીનિ, કીટશાનીત્યાહ-' અત્યુય ' इत्यादि-' अत्युयप
चत्थुयाइं ' આસ્તૃતપ્રત્યાસ્તૃતાનિ, આસ્તૃતાનિ મૃદુલવસ્ત્રાદિનાઽઽચ્છાદિતાનિ, પ્ર-
ત્યાસ્તૃતાનિ = તદુપરિ પુનઃપુનર્દુક્લાદિનાઽઽચ્છાદિતાનિ તિષ્ઠન્તિ=વર્તન્તે ।
પુનશ્ચ-તત્ર સ્વલુ વહ્વો નટાશ્ચ=ગાનનૃત્યકર્તારઃ ' ણટ્ટા ય ' નૃત્તાઃ કેવલમજ્ઞવિ-
ક્ષેપમાત્રેણ નર્તનશીલાશ્ચ યાયત્ ' દિન્નમહમત્તવેયણા ' દત્તમૃતિમક્તવેતનાઃ-દત્તાઃ

મિટ્ટી, સ્વરિયામિટ્ટી સે ચલ્લી આદિ કી ઉસમેં રચના કરવાઈ । અન્થિમ,
વેષ્ટિમ, પૂરિમ, એવં સંધાતિમ આદિ અનેક સ્વેલ ભી ઉસ મેં દિસલાય
(તત્થળં વહૂણિ આસનાણિ ય, સયનાણિ ય, અત્યુ ય પચ્ચત્યુયાઈ ચિટ્ઠંતિ
તત્થળં વહ્વે ણટ્ટાય ણટ્ટા ય, જાવ દિન્નમહમત્તવેયણા તાલાયકમ્મં
કરેમાણા વિહરતિ) અનેક આસન, શયન, જો આસ્તૃત પ્રત્યાસ્તૃત થે
વે ભી ઉસમેં રચવાયે, વેત્ર અથવાં કાષ્ઠ આદિ સે નિર્મિત ચતુષ્કિકાદિ-
રૂપ-કુર્મી આદિરૂપ જો હોતે હૈં વે આસન હૈં એવં સાઠે ત્રીન હાથ કે
જો કાષ્ઠ ફલક-નસ્વતા આદિરૂપ હોતે હૈં કિ જિન પર અચ્છી તરહ
સોયા જા સકતા હૈ વે શયન હૈં । इन आसन शयनों के ऊपर मृदुल
वस्त्रादि, बिछा हुआ था इसलिये ये आस्तृत थे, और उन मृदुल वस्त्रा
दिकों के ऊपर और भी दूसरा पलंग पोस बिछा हुआ था इस लिये वे
प्रत्यस्तृत थे । नंद सेठ ने उस चित्र सभा में नटों को नर्तों को-नृत्य-

રચના કરાવડાવી. અંથિમ, વેષ્ટિમ, પૂરિમ અને સંધાતિમ વગેરે ધણી બાતની
રમતો. પણ તેમા દોરાવડાવી (તત્થળં વહૂણિ આસનાણિ ય, સયનાણિ, ય, અત્યુય
પચ્ચત્યુયાઈ ચિટ્ઠંતિ, તત્થળં વહ્વે ણટ્ટાય ણટ્ટા ય, જાવ દિન્નમહમત્તવેયણા
તાલાયકમ્મં કરેમાણા વિહરતિ) ધણા આસનો, ધણી પથારીઓ કે જે આસ્તૃત
પ્રત્યાસ્તૃત હતા-પણ તેમાં મુકાવડાવી. વેત્ર કે લાકડા વગેરેથી બનાવવામાં
આવેલી ચતુષ્કિકા વગેરે રૂપ પુરશી રૂપ જે હોય છે તે આસન છે. અને
સાડા ત્રણ હાથના જે લાકડાના તળતા વગેરે હોય છે કે જેના ઉપર સારી
રીતે સૂઈ શકાય-તે શયન છે. આ આસનો તેમજ શયનોની ઉપર કામળ
વસ્ત્રો વગેરે પાથરેલાં હતાં. એટલા માટે જ તેઓ આસ્તૃત હતા તે કામળ
વસ્ત્રો વગેરે ઉપર એક બીજું વસ્ત્ર પાથરેલું હતું એટલા માટે એઓ પ્રત્યા-
સ્તૃત હતા. નંદ શેઠે તે ચિત્રસભામા નટો, નૃત્તો-નાચનારા માણસો-ભૂતિ,

શ્રુતિઃ=ધાન્યાદિરૂપં પારિશ્રમિકમ્ , ભક્તમ્=ઓદનાદિરૂપં વેતનં=સ્વપ્યકાદિરૂપં
પરિશ્રમિકમ્ , એતેષાં દ્વન્દ્વે શ્રુતિભક્તવેતનાનિ, દત્તાનિ શ્રુતિમભક્તવેતનાનિ યેભ્ય-
સ્તે તથોક્તા પુરુષાઃ ' તાલાચરકર્મ્મ ' તાલાચરકર્મ્મ=નટાદિ સમ્બન્ધિકં ગીતવા-
દિત્રાદિકર્મ્મ કુર્વાણાઃ વિહરન્તિ=તિષ્ઠન્તિ સ્મ । અથ ચ-રાજગૃહવિનિર્ગતઃ=વાયુ-
સેવનાર્થે રાજગૃહનગરાદ્ બહિર્નિઃસૃતશ્ચ વહુજનો=જનસમુદાયઃ ' જત્ય ' યત્ર ચિત્ર-
સભાયમાગત્ય તેષુ પૂર્વન્યસ્તેષુ=પૂર્વસ્થાપિતેષુ આસનશયનેષુ કશ્ચિત્ ' સંનિસ-
ન્નાય ' સંનિપણ્ણઃ=ઉપવિષ્ટઃ, કશ્ચિત્ ' સંતુયદ્વો ય ' સંત્વગૃહત્તશ્ચ શયિતઃ, કશ્ચિત્

કારકોં કો યાવત્ શ્રુતિ, ભક્ત એવં વેતન દેકર તાલચર કર્મ કરને
વાલોં કો ભી નિયુક્ત કર રહ્યા થા । જો ગાન નૃત્ય કર્મ કરતે હૈં વે નટ
હૈં । જો કેવલ અંગ વિદ્વેષ માત્ર સે હી નૃત્ય ક્રિયા પ્રદર્શિત કરતે હૈં વે
નૃત્ત હૈં । ધાન્યાદિ રૂપ પારિશ્રમિકકા નામ શ્રુતિ, ઓદનાદિરૂપ પારિશ્ર-
મિક કા નામ ભક્ત એવં નગદી પૈસા રૂપ આદિ રૂપ પારિશ્રમિક કા
નામ વેતન હૈં । નટાદિ સમ્બન્ધી ગીતનૃત્ય વાદિત્ર આદિ કર્મ કો જો
કરતે હૈં ઉનકા નામ તાલચર હૈં । તબલે આદિ ઘજાને વાલે વ્યક્તિ તા-
લાચરોં મેં હૈં । (રાયગિહ વિનિર્ગગઓ ય જત્ય વહુજનો તેસુ પુવ્વન્નત્યે
સુ આસણસયણેસુ સંનિસન્નો ય સંતુયદ્વો ય સુણમાણો ય પેચ્છમાણો
ય સાહેમાણો ય સુહં સુહેણં વિહરહ) રાજગૃહ નગર સે વાયુ સેવન-
ધૂમને-કે લિયે નિકલે હુએ અનેક જન ઉસ ચિત્ર સભા મેં આતે ઉનમેં
કિતનેક જન વહાં પૂર્વન્યસ્ત ઉન આસન શયનોં પર વૈઠ જાતે, ઓર
કિતનેક જન સો જાતે, કિતનેક જન ગીતવાદિત્રોં કો સુનતે, કિતનેક

ભક્ત અને વેતન (પગાર) આપીને તેમજ બીજા પણ તાલચર કર્મ કર-
નારાઓની નીમણુક કરી હતી. જેઓ ગાન-નૃત્ય કર્મ કરે છે તેઓ નટ છે.
જેઓ ફક્ત અંગ વિદ્વેષ માત્રથી જ નૃત્ય કરે છે તેઓ નૃત્ત છે. મહેનતાણના
રૂપમાં ધાન્ય વગેરે આપે તે શ્રુતિ. મહેનતાણના રૂપમાં ઓદન (રાધેલા ચોખા)
વગેરે આપે. તે ભક્ત અને રોકડા નાણાં ચાહી વગેરેના સિકકા મહેનતાણા
બદલ આપે તેને વેતન કહે છે. નટ વગેરેની ગીત, નૃત્ય, વાજાંત્ર વગેરે કર્મ
કરનારાઓ ' તાલચર ' છે. તબલા (નરઘા) વગેરે વગાડનારા માણસો તાલ-
ચરો છે. (રાયગિહ વિનિર્ગગઓ ય જત્ય વહુજનો તેસુ પુવ્વન્નત્યેસુ આસણસય-
ણેસુ સંનિસન્નો ય સંતુયદ્વો ય સુણમાણો ય પેચ્છમાણો ય સાહેમાણો ય સુહં
સુહેણં વિહરહ) રાજગૃહ નગરના હરવા ફરવા માટે નીકળેલા ઘણા માણસો
ચિત્રસભામાં આવતા અને તેઓમાંથી કેટલાક માણસો તો પૂર્વે મૂકાવડાવેલા
આસનો શયનો ઉપર બેસી જતા અને કેટલાક સૂઈ જતા, કેટલાક ગીત,

‘सुणमाणो य’ शृण्वंतश्च गीतवादित्रादिकं कर्णविषयी कुर्वन् कश्चित् ‘पेच्छमाणो य’
 प्रेक्षमाणश्च=नृत्यादिकं पश्यन् ‘साहेमाणो य’ कथयंश्च=परस्परं कथां कुर्वन्-
 श्लाघयन् वा सुखसुखेन=सुखपूर्वकं सानन्दं विहरति=क्रीडतिस्म ॥ सू० ३ ॥

मूलम्—तएणं णंदे दाहिणिह्लेवणसंडे एगं महं महाणससालं
 करावेइ अणेगखंभसयसंनिविट्ठं जाव पडिरूवं तत्थ णं वहवे
 पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा विपुलं असणं४ उवक्खडेंति वहूणं
 ससणमाहणअतिहि किवणवणीसगाणं परिभाएमाणा परिवेसे-
 माणा विहरंति, तएणं णंदे मणियारसेट्ठी पच्चत्थिमिल्ले वण-
 संडे एगं महं तेगिच्छियसालं करावेइ, अणेगखंभसयसंनिविट्ठं जाव
 पडिरूवं, तत्थ णं वहवे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाणुयाय जाणुयपुत्ता
 य कुसला य कुसलपुत्ता य दिन्नभइभत्तवेयणा वहूणं वाहियाण
 य गिलाणाण य रोगियाण य दुव्वलाण य तेइच्छं करेमाणा
 २ विहरंति, अण्णे य एत्थ वहवे पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा
 तेसिं वहूणं वाहियाण य रोगियाणय गिलाणाणय दुव्वलाणय
 ओसहभेसज्जभत्तपाणेणं पडियारकस्सं करेमाणा २ विहरंति,
 तएणं णंदे उत्तरिल्ले वणसंडे एगं महं अलंकारियसभं करावेइ
 अणेगखंभसयसंनिविट्ठं जाव पडिरूवं, तत्थ णं वहवे अलंका-
 रियपुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा वहूणं समणाण य माहणाणय
 अणाहाण य गिलाणाण य रोगियाणय दुव्वलाणय अलंका-
 रियकस्सं करेमाणा २ विहरंति । तएणं तीए णंदाए पोक्ख-

ज्जु नृत्यादिकों को देखते और कितनेक जन परस्पर, बैठकर बातचीत
 करते हुए बड़े आनंद के साथ अपना समय व्यतीत किया करते ॥ सू३ ॥

वा० त्राने सांलणता, डेटलाड नृत्यो वगेरे नेता अने डेटलाड पासे पासे
 भेरीने गपसप करता सुणेथी पोताने वणत पसार करता डता ॥ सूत्र ३ ॥

रिणीए बहवे सणाहा य अणाहा य पंथिया य करोडिया य
कप्पडिया य तणहारा य पत्तहारा य कट्टहाराय अप्पेगइया
पहायंति अप्पेगइया पाणियं पियंति, अप्पेगइया पाणियं संव-
हंति अप्पेगइया विसज्जियसेय जल्लमलपरिस्समनिद्वल्लुप्पिवासा
सुहं सुहेणं विहरंति । रायगिहविणिग्गओ वि जत्थ बहुजणो
किं ते जलरमणविविहमज्जणकयलिलयाघरयकुसुमसत्थरय
अणेग सउणगणरुयरिभियसंकुलेसु सुहंसुहेणं अभिरममाणो
२ विहरइ ॥ सू० ४ ॥

टीका—‘तएणं णंदे’ इत्यादि । ततः खलु नन्दः श्रेष्ठी दाक्षिणात्ये वन-
पण्डे एकां महतीं महानसशालां=पाकशालां कारयति । कीदृशीम् ? इत्याह—
‘अणेग’ इत्यादि—अनेकस्तम्भशतसंनिविष्टां यावत्प्रतिरूपाम् । तत्र खलु बहवः
पुरुषा दत्तभृतिभक्तवेतनाः=पारिश्रमिकदानेन नियुक्ताः पाककर्मकराः विपुलम्

‘तएणं णंदे दाहिणिल्ले’—इत्यादि ॥

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (णंदे) नंद श्रेष्ठी ने (दाहिणिल्ले) दक्षि-
णदिशा संबन्धी (वणसंडे) वनखंड में (एगं महं) एक बड़ा भारी (म-
हाणसशालं) रसोइघर—भोजन शाला (करावेइ) वनवाया । (अणेग
खंभसयसंनिविट्ठं जाव पडिरूवं, तत्थणं बहवे पुरिसा दिन्नभइ भत्त वेयणा
विपुलं असणं ४ उवक्खडेंति बहूणं समण-माहण-अतिहि-क्खिणवणीप-
गाणं, परिभाएमाणा, परिवेसेमाणा विहरंति) यह रसोइघर सैकड़ों खंभो
के ऊपर खड़ा किया गया था । बड़ा ही रमणीय था । इस में अनेक
पुरुष रसोई बनाने का काम करने के लिये नियुक्त किये गये थे । उन्हें

‘तएणं णंदे दाहिणिल्ले’ इत्यादि—

टीकार्थ—(तएणं) त्थार पंथी (णंदे) नंद श्रेष्ठी (दाहिणिल्ले) दक्षिण दिशाना
(वणसंडे) वनखंडमा (एगं महं) एक भट्ट विशाण (महाणसशालं) रसोइ
घर—लोणनशाणा—(करावेइ) बनावडावी । (अणेगखंभसयसंनिविट्ठं जाव पडि
रूवं तत्थणं बहवे पुरिसा दिन्नभइ भत्तवेयणा विपुलं असणं ४ उवक्खडेंति बहूणं
समण-माहण-अतिहि-क्खिणवणीपगाणं परिभाएमाणा परिवेसेमाणा विहरंति)
आ लोणनशाणा सेठडा थांलदाओनी डती. ते भूण न रमणीय डती. तेमां
रसोइ तैयार करवा माटे धणा भाणुसे नियुक्त करवामां आण्णा डता. तेओने

अशनम् ४ चतुर्विधमाहारम् उपस्कुरुन्ति । बहूनां श्रमणब्राह्मणातिथिकृपणवनीप-
कानां-परिभाजयन्तः २=विभागं कुर्वन्तः, परिवेषयन्तश्च विहरन्ति ।

ततः खलु नन्दो मणिकारश्रेष्ठी 'पञ्चत्थिमिल्ले' पाश्चात्ये=पश्चिमदिग्भागस्थे,
वनपण्डे एकां महतीं 'तेणिच्छियसालं' चिकित्साशालां=रोगापनयनशालां ' करा-
वेह ' कारयति, किंभूताम्-अनेकस्तम्भगतसंनिविष्टां यावत्-प्रतिरूपां, तत्र=तस्यां

पारिश्रमिक रूप में भृति, भक्त और वेतन दिया जाता था । ये ४ चारों
प्रकार का आशनादि रूप आहार उसमें बनाया करते थे । अनेक श्रमण
ब्राह्मण, अतिथि एवं वनीपकोंको-याचकोंको यहांसे भोजन दिया जाता
था । कोई २ वही खाते थे और कोई कोई अपने विभाग को लेजाते थे ।
(तएणं णंदे मणियारसेट्ठी पञ्चत्थिमिल्ले वणसंडे एगं महं तेणिच्छिय-
सालं करावेह, अणेगखंभसयसंनिविट्ठं जाव पडिरूवं, तत्थ णं बह्वे
वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाणुया य जाणु य पुत्ता य कुमला य कुसल
पुत्ता य दिन्नभइभत्तवेयणा बहूण हियावाण य गिलाणाण य रोगियाण
य दुव्वलाण य तेइच्छं करेमाणा २ विहरन्ति, अण्णे य एत्थ बह्वे
पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा तेसि बहूणं वाहियाण य रोगियाण य गिला
णाण य दुव्वलाण य ओसहभेसज्जभत्तपाणेणं पडियारकम्मं करेमाणा
२ विहरन्ति) इस के बाद उस नंद मणिकार श्रेष्ठी ने पश्चिम दिशा
सम्बन्धी वनपंड में एक बड़ी भारी चिकित्साशाला-औषधालय-वन-
वाई । यह भी सैंकड़ों खंभों के ऊपर खड़ी की गई थी । बहुत ही सु-

घोताना भडेनताणु गढल भृति, भक्त अने वेतन (पगार) आपवाभां आवतुं
हुतुं. आरे जतना अशन वगेरे आहारो तेभां गतावतां हुता. धणु श्रमणो
प्राह्मणो, अतिथियो अने वनीपडो-याचनाराओ-ने त्याथी लोअन आपवाभां
आवतुं हुतुं. तेओभाथी डेटलाड तो त्यां ७ ७भी लेता हुता अने डेटलाड
घोतानुं लाणुं लधं ७ता हुता. (तएणं णंदे मणियार सेट्ठी पञ्चत्थिमिल्ले वणसंडे
एगं महं तेणिच्छियसालं करावेह, अणेगखंभसयसंनिविट्ठं जाव पडिरूवं, तत्थणं
बह्वे वेज्जा य वेज्जपुत्ताय जाणुयाय जाणुयपुत्ताय कुमुलाय कुसलपुत्ताय दिन्न भइ-
भत्तवेयणा बहूणं वाहियाण य गिलाणाण य रोगियाण य दुव्वलाण य तेइच्छं करे-
माणा २ विहरन्ति; अण्णे य एत्थ बह्वे पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा तेसि बहूणं
वाहियाण य रोगियाण य गिलाणाण य दुव्वलाण य ओसहभेसज्जभत्तपाणेणं पडियार
कम्मं करेमाणा २ विहरन्ति) त्यारणाह ते मणिकार शेडे पश्चिम दिशाना वनपंडभां
ओड भडु विशाण पाया उपर चिकित्सा शाणा (इवाणातुं) गतावडावी. ओ
पणु सैंकडो थांललाओथी जिली करवाभां आवी हुती तेभज्ज भूज्ज २ भण्णीय

ચિકિત્સાશાલાયાં, સ્વલુ વહ્વો ચિકિત્સકાશ્ચ વૈદ્યાઃ=વૈદ્યપુત્રાશ્ચ, 'જાણુયા ય' જ્ઞાયકાઃ=ચિકિત્સાગાત્રમનધીલાપિ વૈદ્યપ્રવૃત્તિદર્શનેન વ્યાધિવારણત્રિધિજ્ઞાશ્ચ, જ્ઞાયકપુત્રાશ્ચ=ચિકિત્સાવેદિનાં સુતાશ્ચ, તથાકુશલઃ-સ્વકીયતર્કતશ્ચિકિત્સાદૌ પ્રવીણાશ્ચ, કુશલપુત્રાઃ=તેષાં પુત્રાશ્ચ દત્તભૃતિભક્તવેતનાઃ વહૂનાં 'વાહિયાણં' વ્યાધિતાનાં વિશિષ્ટદુઃસ્વજનઋક્ષાદિરોગવત્તાં, 'ગિલાણાણ ય' ગ્લાનાનાં 'રોગિયાણં ય' રોગિકાણાં દુર્બલાનાં=શક્તિહીનાનાં ચ 'તેઽચ્છંકરેમાણા' ચિકિત્સાં=વ્યાધિપ્રતીકાર, કુર્વન્તઃ, ચિહરન્તિ । તસ્યાં શાલાયાં અન્યે ચાત્ર વહ્વઃ પુરુષાઃ દત્તભૃતિભક્તવેતનાસ્તેષાં વહૂનાં વ્યાધિતાનાં ચ ગ્લાનાનાં ચ રોગિકાનાં ચ દુર્બ-

ન્દર થી । હસ મેં અનેક વૈદ્ય, વૈદ્યપુત્ર જ્ઞાયક જ્ઞાયકપુત્ર, કુશલ, કુશલ પુત્ર, ભૃતિ, ભક્ત ઓર વેતન દેકર નિયુક્ત કિયે હુએ થે । યે વહાં અનેક વ્યધિયુક્ત મનુષ્યોં કી ગ્લાન મનુષ્યોં કી, રોગી મનુષ્યોં કી, દુર્બલ મનુષ્યોં કી, ચિકિત્સા કરતે થે । વહાં ઓર ઓ પરિચારક મનુષ્ય ભૃતિ ભક્ત ઓર વેતન દેકર નિયુક્ત કિયે હુએ થે-જો હન વ્યાધિત ગ્લાન, રોગી ઓર દુર્બલ મનુષ્યોં કી ઔષધ, ભૈષજ્ય, ભક્ત ઓર પાન સે સેવા કિયા કરતે થે । ચિકિત્સા શાસ્ત્ર કા અધ્યયન કિયે વિના હી જો વૈદ્યોં કી પ્રવૃત્તિ દેસ ૨ કર વ્યાધિ કો દૂર કરને કા અનુભવ પ્રાપ્ત કર લેતે હૈં એસે વ્યક્તિ યહાં "જ્ઞાયક" શબ્દ સે ગૃહીત હુએ હૈં । જો અપની તર્કણા કે બલપર ચિકિત્સા આદિ મેં નિપુણ હોતે હૈં વે યહાં "કુશલ" શબ્દ સે ગૃહીત હુએ હૈં । વિશિષ્ટ દુઃસ્વોત્પાદક કુક્ષાદિરોગ સે જો પીડિત હો રહેહૈં એસે મનુષ્ય યહાં વ્યાધિત શબ્દ કે વાચ્ય હુએ હૈં । એક

હતી તેમાં ઘણા વૈદ્યો, વૈદ્ય પુત્રો, જ્ઞાયક, જ્ઞાયકપુત્રો, કુશલ, કુશલ પુત્રો, ભૃતિ, ભક્ત અને વેતન આપીને નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા તે બધા ત્યાં ઘણા માંદા માણસોની, ગ્લાન માણસોની, રોગીઓની, કમજોર માણસોની ચિકિત્સા (ઇલાજ) કરતા હતા ત્યાં બીજા પણ ઘણાં પરિચારકજનો ભૃતિ, ભક્ત અને વેતન (પગાર) આપીને નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. તેઓ માંદા, ગ્લાન, રોગી અને કમજોર માણસોની ઔષધ, ભૈષજ્ય, ભક્ત અને પાનથી સેવા કરતા હતા. ચિકિત્સાશાસ્ત્રના અભ્યાસ કર્યા વગર જ જે વૈદ્યોની પ્રવૃત્તિ-વૈદ્યો કેવી રીતે બીમારની ચિકિત્સા કરે છે ?-આ બધું જોઇને બીમારોને મટાડવાનો અનુભવ મેળવે છે તે માણસ અહીં 'જ્ઞાયક' ના રૂપમાં પ્રયુક્ત થયો છે જે પોતાની તર્કણશક્તિના આધારે ઇલાજ વગેરેમાં નિપુણ હોય છે તેઓ અહીં 'કુશલ' શબ્દના રૂપમાં ગૃહીત થયા છે. વિશિષ્ટ દુઃસ્વોત્પાદક કુષ્ઠ વગેરે રોગથી જે પીડાતા રહે છે એવા માણસો અહીં વ્યાધિત

લાનાં ચ ' ઓત્તરદેશજેમત્તયાણે ' ઔપધ ઐપજ્યમક્તપાનેન=ઔપધ્યેકદ્રવ્ય-
સાધ્ય, ઐપજે=અનેકદ્રવ્યસંયોગનિષ્પન્ન મક્તપાનમ્-આદ્યાર, પાનમ્=પાનીય,
તેન, ' પહિયારકર્મ્મ ' પ્રતિચારકર્મ્મ=સેવારૂપ કર્મ કુર્વન્તો વિહરન્તિ ।

તતસ્તદનન્તરં ચલુ નન્દઃ નન્દનામામણિકારશ્રેષ્ઠી, ' ઉત્તરિલ્લે ' ઉત્તરીયે
વનપંડે એકાં મહતીં ' અલંકારિયસમં ' અલંકારિકસમાં=નાપિતકર્મશાળાં કાર-
યતિ, કીદશીમ્ ? અનેકસ્તમ્મશતસંનિવિષ્ટાં યાવત્-પ્રતિરૂપામ્, તં તસ્યાં
નાપિતકર્મશાળાયાં વહ્વોડલક્ષારિક પુરુપાઃ=નાપિતાઃ, દત્તમૃતિમક્તવેતનાઃ વહ્નાં

દ્રવ્ય સાધ્ય દવાકા નામ ઔપધ હૈ ઓર જો અનેક દવાઓકે સંયોગસે
દવાઈ તૈયાર કી જાતી હૈ વહ ઐપજ્ય હૈ (તણં ણંદ ઉત્તરિલ્લે વણસંડે
ણં મહં અલકારિયસમં કરાવેહ અણેગલ્લં મમયસંનિવિટ્ઠં જાવ પહિરુવં,
તત્થ વહવે અલંકારિયપુરિસા દિન્નમહમક્તવેયણા વહ્ણં સમણાણ ય માહ-
ણાણ ય અણાદ્દાણ ય ગિલાણાણ ય રોગિયાણ ય હુલ્લાણ ય અલંકારિય
કર્મ્મં કરેમાણા ૨ વિહરંતિ તણં તીણ નંદાણ પોક્કલિણીણ વહવે સણાહા
ય અણાહા ય પંથિયા ય પહિયાય કરોડિયા ય કપ્પહિયા ય તણહારા ય
પત્તહારા ય કટ્ટહારા ય અપ્પેગહ્યા પહાયંતિ, અપ્પેગહ્યા પાણિયં પિયંતિ,
અપ્પેગહ્યા પાણિયં સંવહંતિ, અપ્પેગહ્યા વિસજ્જિય સે ય જલ્લમલ
પરિસસમંનિદં સુપ્પિવાસા સુહં સુહેણં વિહરંતિ) હંસ કે વાદ ઉસ મણિ-
કાર શ્રેષ્ઠી નંદ ને ઉત્તર દિશા સંવન્ધી વનપંડ મેં એક વડી ભારી
નાપિત કર્મ શાલા વનવાઈ । યહ ઓ સૈકઢોં લંભોં સે નિર્મિત્ત કી ગઈ

શ્રેષ્ઠી ગૃહીત થયેલા છે. એક દ્રવ્ય-સાધ્ય દવાનું નામ ' ઔપધ ' છે અને
જે અનેક (ઘણી) દવાઓના મિશ્રણથી તૈયાર કરવામાં આવે છે તે લૈપન્ય છે
(તણં ણંદ ઉત્તરિલ્લે વણસંડે ણં મહં અલંકારિયસમ કરાવેહ અણેગલ્લં મમય-
સંનિવિટ્ઠં જાવ પહિરુવં, તત્થણં વહવે અલંકારિયપુરિસા દિન્નમહમક્તવેયણા
વહ્ણં સમણાણ ય, માહણાણ ય, અણાદ્દાણ ય, ગિલાણાણ ય, રોગિયાણ ય, હુલ્લા-
ણ ય, અલંકારિયકર્મ્મં કરેમાણા ૨ વિહરંતિ તણં તીણ નંદાણ પોક્કલિણીણ
વહવે સણાહા ય અણાહા ય પંથિયા ય, વહિયા ય કોડીયા ય કપ્પહિયા ય તણ-
હારા ય, પત્તહારા ય કટ્ટહારા ય અપ્પેગહ્યા પહાયંતિ, અપ્પેગહ્યા પાણિયં પિયંતિ
અપ્પેગહ્યા પાણિયં સંવહંતિ, અપ્પેગહ્યા વિસજ્જિય સે ય જલ્લમલપરિસમનિદં
સુપ્પિવાસા સુહં સુહેણ વિહરંતિ) ત્યારપછી તે મણિકાર શ્રેષ્ઠી નંદે ઉત્તર દિશાના
વનપંડમાં એક વિશાળ નાપિત કર્મશાળા (હન્નમ શાળા) બનાવડાવી. તે
પશુ સેકડો થાલડાઓ ઉપર બાધવામાં આવી હતી. જોવામાં તે ખૂબ જ

શ્રમણાનાં ચ બ્રાહ્મણાનાં ચ સનાથાનાં ચ ગ્લાનાનાં ચ રોગિકાણાં ચ દુર્બલાનાં ચાલક્ષારિકર્મ કુર્વન્તઃ ૨ વિહરન્તિ ।

તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ તસ્યાં નન્દાયાં પુષ્કરિણ્યાં બહવઃ સનાથાશ્ચ અનાથાશ્ચ પાન્થિકાશ્ચ પથિકાશ્ચ કરોટિકાશ્ચ કાર્પટિકાશ્ચ તૃણહારકાશ્ચ પત્રહારાશ્ચ કાષ્ઠહારકાશ્ચ 'અપ્પેગહ્યા' અપ્પેક્કાઃ=અપ્પેકે-કેચન, 'ખ્હાયંતિ' સ્નાન્તિ=સ્નાનં કુર્વન્તિ, અપ્પેક્કાઃ-પાનીયં પિવન્તિ, અપ્પેક્કાઃ-પાનીયં સંવહન્તિ, ખરન્તિ, અપ્પેક્કાઃ=કેચન 'વિસજ્જિયસેયજલ્લમલપરિસ્સમનિદ્ધુપ્પિવાસા' વિર્જિતસ્વેદજલ્લમલ્લપરિશ્રમનિદ્રાશુત્પિપાસાઃ વિસર્જિતા અપનીતા દૂરીકૃતાઃ સ્વેદજલ્લમલરૂપાઃ શરીરમલાસ્તથાપરિશ્રમનિદ્રાબુધુક્ષાપિપાસાશ્ચ યૈસ્તે તથાવિથા મનુષ્યાઃ 'સુહં સુહેણં' સુખં સુખેન અતિસુખેન વિહરન્તિ । 'કિત્તે' કિમધિકં તદ્વર્ણ્યતે-રાજગૃહવિનિ

થી । દેખને મેં વડી સુહાવની થી । હસ મેં અનેક નાપિત (નાઈ) શ્રુતિ ભક્ત એવં વેતન દેકર નિયુક્ત ક્રિયે ગયે થે । યે વહાં અનેક શ્રમણોં કે બ્રાહ્મણોં કે, સનાથ અનાથ જનોં કે, ગ્લાનોં કે, રોગિયોં કે એવં દુર્બલોં કે ચાલ બનાયા કરતે થે । ઉસ નંદા પુષ્કરિણી મેં કિતનેક સનાથ કિતનેક પાન્થિક, કિતનેક પથિક, કિતનેક કરોટિક, કિતનેક કાર્પટિક, કિતનેક તૃણ હારક-ઘાસ ઢોને વાલે કિતનેક પત્ર હારક, કિતનેક કષ્ઠ હારક-લકડહારે-સ્નાન કરતે પાની પિયા કરતે ઓર કિતનેક ઉસ મેં સે પાની ખરા કરતે । કિતનેક સ્વેદ, જલ મલ રૂપ શરીર કે મૈલ કો ઉસ કે જલ સે દૂર કરતે ઓર કિતનેક પરિશ્રમ, નિદ્રા બુધુક્ષા એવં પિપાસા કો ઉસ વાપિકા કે સહારે સે શાંત ક્રિયા કરતે । હસ તરહ અનેક જન ઉસ પુષ્કરિણી સે બહુત આનંદિત રહતે । (રાયગિહ વિણિ

મનોરમ લાગતી હતી. તેમાં ઘણા નાપિતો (હજીમો) ભૂતિ, ભક્ત અને વેતન (પગાર) આપીને નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા. તેઓ ત્યાં ઘણા શ્રમણોના, બ્રાહ્મણોના, સનાથ તેમજ અનાથજનોના, ગ્લાનોના, રોગીઓના અને દુર્બળ માણસોના વાળ કાપતા હતા. તે નંદા પુષ્કરિણી (વાવ) માં કેટલાક સનાથ, કેટલાક પાન્થિક, કેટલાક પથિક, કેટલાક કરોટિક, કેટલાક કાર્પટિક, કેટલાક તૃણહારક (ચારના ભારાઓ ઉચકનારા) કેટલાક પત્રહારક, કેટલાક કાષ્ઠહારક, (લાકડાં વગેરે વેચવાને ધંધો કરનારા) સ્નાન કરતા હતા, પાણી પીતા હતા. અને કેટલાક તો તેમાંથી પાણી ભરતા રહેતા હતા. કેટલાક માણસો તો સ્વેદ, જળમાં ઉપર તરી આવત શરીરના મેલ ને પાણીમાંથી બહાર કાઢતા હતા. અને બીજા કેટલાક માણસો પરિશ્રમ, નિદ્રા, ભૂખ અને તરસ તે પાણી પીને મટાડતા હતા. આ રીતે ઘણા માણસો તે પુષ્કરિણીમાં આનંદ-

ર્ગતોऽપિ યત્ર વહુજનઃ ' જલરમણવિવિહમઙ્ગળકથલિલયાઘરયક્ષુસુમસત્થરયઅણેગ
સઙ્ગમણસ્યરિમિતસંકલેસુ ' જલરમણવિવિહમઙ્ગળ કદલીલતાગૃહકક્ષુસુમશસ્ત-
રજોઽનેકશકુનગણસ્તરિમિતસંકલેષુ=તત્ર જલરમણૈઃ- જલક્રીડાદિભિઃ, વિવિધમ-
ઙ્ગજનૈઃ-વહુવિધૈઃ સ્નાનૈઃ, કદલીનાં લતાનાં ચ ગૃહકૈઃ કુસુમશસ્તરજોભિઃ=કુસુ-
માનાં પુષ્પાણાં, શસ્તૈઃ=સુગન્ધયુક્તૈઃ, રજોભિઃ=પરાગૈશ્ચ, અનેકશકુનગણસ્તૈઃ=
વહુવિધપક્ષિગણાનાં સ્તૈઃ-શબ્દૈશ્ચ, સ્તૈઃ કીટૈર્ગૈરિત્યાદિ-રિમિતૈ સ્વરયુક્તૈઃ-મધુરૈ-
રિત્યર્થઃ, સંકલેષુ=યુક્તેષુ વનપંડેષુ, સુખં સુખેનાભિરમમાણઃ ૨ વિહરતિ । સૂ. ૪॥

મૂલ્મ-તર્ણં પંદાણ પોક્કલરિણીણ વહુજણો પહાયમાણો
ય પિયમાણો ય પાણિયં ચ સંવહમાણો ય અન્નમન્તં એવં વયા-
સી-ધણે પં દેવાણુપ્પિયા ! પંદે મણિયારસેટ્ટી કયથ્થે જાવ-
જસ્મજીવિયફલે જસ્સણંદમેયારૂઢા પંદા પોક્કલરણી ચાઉક્કોણા
જાવ પંડિરૂઢા, જિસ્સા પં પુરત્થિમિલ્હે તં ચેવ સઠ્ઠં ચઉસુ વિ-
વણસંડેસુ જાવ રાયગિહે વિણિગ્ગઓ જત્થ વહુજણો આસણેસુ

ગઓ વિ જત્થ વહુજણો કિં તે જલરમણ વિવિહમઙ્ગળકથલિલયા
ઘરય કુસુમ સત્થરય અણેગઅભિરમમાણો ૨ વિહરહ) ઓર અધિક
કયા કહે-રાજગૃહ નગર સે બાહિર નિકલે હુણ પ્રાયઃ સભી જન વિવિધ
પ્રકાર કી જલ ક્રીડાઓં સે નાના પ્રકાર કે મઙ્ગળો સે, કદલી ઓર
લતાઓં કે ઘરોં સે, પુષ્પો કી સુગંધિત રજ સે, ઓર અનેક વિધપક્ષી
ગણોં કે મધુર શબ્દોં સે યુક્ત હન વનપંડોં મેં આનંદ સે હઠલાતે હુણ
વિચરણ ક્રિયા કરતે થે । સૂત્ર ॥ ૪ ॥

પૂર્વક પોતાનો વખત ગાળતા હતા (રાયગિહવિણિગ્ગઓ વિ જત્થ વહુજણો કિં
તે જલરમણવિવિહમઙ્ગળકથલિલયા ઘરય કુસુમ સત્થરયઅણેગસઙ્ગમણસ્યરિમિય
સંકલેસુ સુહં સુદેહં અભિરમમાણોર વિહરહ) અને બીજું તો વધારે શું કહીએ.
રાજગૃહ નગરની બહાર આવનારા ઘણા માણસો ઘણી બાતની બળ-ક્રીડાઓ
અને ઘણી બાતના મઙ્ગળો (સ્નાન) કરીને તેમજ કદલી અને લતાગૃહોથી,
પુષ્પોની સુગંધિત રજથી અને ઘણા પક્ષીઓના મધુર કલરવથી યુક્ત આ
વનપંડોમાં આનંદથી મસ્ત થઈને લહેર કરતા હતા-વિચરણ કરતા હતા. સૂ. "૪".

य सयणेसु य सन्निसन्नो य संतुयद्दो य पेच्छमाणो य सोहे-
माणो य सुहंसुहेणं विहरइ, तं धन्ने कयत्थे कयपुन्ने कयाणंदे
लोए । सुलद्धे माणुस्सए जम्म-जीवियफले नंदस्स मणिया-
रस्स, तएणं रायगिहे सिंघाडग जाव बहुजणो अन्नमन्नस्स एव-
माइक्खइ ४ धन्ने णं देवाणुप्पिया ! णंदे मणियारे सो चेव
गमओ जाव सुहंसुहेणं विहरइ । तएणं से णंदे मणियारे
बहुजणस्स अंतिए एयमढं सोच्चा णिसम्म हट्ठतुठ्ठे धाराहय-
कलंवगंपिव समूसियरोमकूवे परं सायासोक्खमणुभवमाणे
विहरइ ॥ सू० ५ ॥

टीका—‘ तएणं णंदाए ’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु नन्दायां पुष्करिण्यां
बहुजनः ‘ ण्हायमाणो य ’ स्नानं कुर्वन् ‘ पीयमाणो य ’ पिवन् पानीयं च संवह-

‘ तएणं णंदाए पोक्खरिणीए ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (णंदाए पोक्खरिणीए ण्हायमाणो य
पियमाणो य पाणियंच संवहमाणो य बहुजणो अण्णमण्णं एवं वयासी-
धण्णे णं देवाणुप्पिया । णंदे मणियारसेट्ठी कयत्थे जाव जम्मजीवियफले
जस्सणं इमेया रूवा णंदा पोक्खरणी चाउक्कोणा जाव पडि रूवा, जि-
स्साणं पुरत्थिमिल्ले तं चेव सव्वं चउसु वि वणसंडेसु जाव रायगिह
विणिग्गओ जत्थ बहुजणो आसणेसु य सयणेसु य सन्निसन्नो य
संतुयद्दो य पेच्छमाणो य सोहेमाणो य सुहं सुहेणं विहरइ) उस नंदा
पुष्करिणी में स्नान करने वाला पानी पीनेवाला और उस में से पानी

‘ तएणं णंदाए पोक्खरिणीए ’ इत्यादि—

टीकार्थ—(तएणं) त्याख्याद (णंदाए पोक्खरिणीए ण्हायमाणो य, पियमाणो य
पाणियंच संवहमाणो य बहुजणो अण्णमण्णं एवं वयासी धण्णे णं देवानुप्पिया !
णंदे मणियारसेट्ठी कयत्थ जाव जम्मजीवियफले जस्सणं इमेयारूवं णंदा पोक्ख-
रणी चाउक्कोणा जाव पडिरूवा, जिस्साणं पुरत्थिमिल्ले तं चेव सव्वं चउसु वि वण-
संडेसु जाव रायगिहविणिग्गओ जत्थ बहुजणो आसणेसु य सयणेसु य सन्निसन्नो य
संतुयद्दो य पेच्छमाणो य सोहेमाणो य सुहं सुहेणं विहरइ) ते नंदा पुष्करिणी
(पाव) में स्नान करने, पाणी पीने, અને તેમાંથી પાણી લેનાર, દરેકે
દરેક માણસ પરસ્પર આ પ્રમાણે વાતો કરવા લાગ્યા કે હે ભાઈ ! મણિયાર

માનઃ=ઘટાદિભિર્નયન્ ચાન્યોન્યમેવમવાદીત્-ધન્યઃ સ્વલુ હે દેવાનુપિયાઃ નન્દો-
મણિકારશ્રેણી કૃતાર્થો યાવત્-સુલઘ્ધજન્મજીવિતફલં, યસ્ય સ્વલુ હ્યમેતદ્દૂપા
નન્દા=નન્દાનામ્ની, પુષ્કરિણી ચતુષ્કોણા યાવત્ પ્રતિરૂપા વર્તતે ' નિસ્સાણં '
યસ્યાં સ્વલુ પુષ્કરિણ્યાઃ પૌરસ્ત્યે તદેવ સર્વં ચતુર્ધ્વપિ વનપઢેપુ યાવત્-રાજગૃહ-
વિનિર્ગતો યત્ર વહુજન આસનેપુ ચ શયનેષુ ચ સંનિપળ્લઃ=સમ્યક્પ્રકારેણોપવિષ્ટશ્ચ
' સંતુયદ્દો ' સંતવગૃત્તાઃ=શયિતઃ કૃતપાર્થપરિવર્તનશ્ચ, ' પેચ્છમાણઃ ' પ્રેક્ષમાણઃ
વનપઢશ્રિયં પશ્યન્ 'સાહેમાણો' કથયન્=તદ્વિષયકકથાં કુર્વન્ શ્લાઘયન્ વા સુખ-
સુખેન=અતિસુખેન વિહરતિ । તત્-તસ્માદ્ ધન્યઃ કૃતાર્થઃ કૃતપુણ્યઃ કૃતાનન્દો
નન્દમણિકારશ્રેણીલોકે સુલઘ્ધ માનુષ્યજન્મજીવિતફલં યસ્ય નન્દસ્ય મણિકા-

ધરને વાલા પ્રત્યેક જન આપસ મેં ઇસ પ્રકાર સે વાત ચીત કિયા કરતા
કિ હે ભાઈ । મણિકાર શ્રેણી નંદ કો ધન્યવાદ હૈ । વહ કૃતાર્થ હો
ગયા । ડસને અપને જન્મ ઓર જીવનકા ફલ અચ્છી તહર સે પા લિયા
કિ જિસમેં યહ ચારકોનોં વાલી યાવત્ પ્રતિરૂપ નંદા નામ કી સુન્દર
વાપિકા વનવાઈ હૈ । ઓર ડસકે ચારોં ઓર ચાર વનખંડ વનવાયે હૈ ।
પૂર્વ દિશા સંબન્ધી વનખંડ મેં એક વિશાલ ચિત્રસભા વનવાઈ હૈ
ઈત્યાદિ રૂપ સે પહિલે કા કહા ગયા સવ સંબન્ધ યહાં સમજ્ઞ લેના
ચાહિયે । ઇન ચાર વનખંડોંમેં યાવત્ રાજગૃહ નગરસે નિર્ગત પ્રત્યેક જન
બિહે હુએ આસનોં પર શયનોં પર બૈઠ કર, લેટ કર, વનખંડ કી શોભા
કા નિરીક્ષણ કરતા હુઆ, તદ્વિષયક કથા-વાર્તા-કરતા હુઆ બડે
આનંદ કે સાથ વિચરણ કરતા હૈ । (તં ધન્ને કયત્થે કયપુન્ને કયાણંદે
લોએ ! સુલલ્લે માણુસ્સએ જન્મજીવિયફલે નંદસ્સ મણિયારસ્સ તણં

શ્રેણી નંદને ધન્યવાદ છે. તે કૃતાર્થ થઈ ગયો છે. તેણે પોતાના જન્મ શુભ-
નતું ફળ સારી રીતે મેળવી લીધું છે. કેમકે તેણે આ ચાર ખૂણાઓવાળી
પ્રતિરૂપ વગેરે શુભોત્તી યુક્ત એવી નંદા નામે સમ્યક વાવ બનાવડાવી છે. અને
વાવને ચારે બાજુએ ચાર વનખંડો બનાવડાવ્યા છે. પૂર્વ દિશા તરફના વન-
ખંડમાં એક વિશાળ ચિત્રસભા બનાવડાવી છે, વગેરે પહેલાની જેમજ અહીં
સમજી લેવું જોઈએ. એ ચારે વનખંડોમાં રાજગૃહ નગરથી આવીને માણુસો
આસનો તેમજ શયનો ઉપર બેસીને, સૂઈને અને વનખંડની શોભાને જોતાં,
તદ્વિષયક કથા-વાર્તા- (વનખંડ સંબંધી વખાણો) એટલે કે ચર્ચાઓ કરતાં
શુભોત્તી વિચરણ કરતા રહે છે. (તં ધન્ને કયત્થે કયપુન્ને કયાણંદે લોએ ।
સુલલ્લે માણુસ્સએ જન્મજીવિયફલે નંદસ્સ મણિયારસ્સ તણં રાયગિહે સિંધા-
વગ જાવ વહુજનો અન્નમન્નસ્ય એવમાહ્વલ્લ ૪ ધન્નેણ દેવાણુપ્પિયા । ણંદે

રસ્ય શ્રેષ્ઠિનઃ, અત્ર સમ્બન્ધસામાન્યે પઠ્ઠી । એવ રાજગૃહવિનિર્ગતોવહુજનરતત્રસ્થિતો વદતીત્યર્થઃ । તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ રાજગૃહે નગરે ' સિંઘાડગ જાવ બહુજનો ' શૃંગાટકાદિયાવન્મહાપથપથેષુ વહુજનઃ, અન્યોન્યસ્ય=પરસ્પરં, એવમારુયાતિ, માપતે, પ્રજ્ઞાપયતિ, પ્રરૂપયતિ । કિમારુયાતીત્યાદ-હે દેવાનુપ્રિય ! ધન્યઃ સ્વલુ નન્દો-મણિકારઃ 'સો ચેવ ગમઓ' સ એવ ગમકઃ=અત્ર પૂર્વોક્ત એવ પાઠો વાચ્યઃ, કૃતાર્થઃ કૃતપુણ્યઃ, યાવત્-સુલબ્ધ જન્મજીવિતફલં, યસ્ય સ્વલુ હ્યમેતદ્ભૂપા નન્દા પુષ્કરિણી ચતુષ્કોણા યાવત્ પ્રતિરૂપા વર્તતે, યાવત્-વહુજનઃ-સુખંસુખેન વિહરતિ । તતઃ

રાયગિહે સિંઘાડગ જાવ બહુજનો અન્નમન્નસસ એવમાહસ્વહ ૪ ધન્ને ણં દેવાણુપ્પિયા ! ણંદે મણિયારે સો ચેવ ગમઓ જાવ સુહં સુહેણં વિહરહ, તણં સે ણંદે મણિયારે બહુજણસસ અંતિએ એયમહં સોચ્ચા ણિસમ્મ હટ્ટુદ્દે ધારાહ્યકલંબગં પિવ સમૂસિય રોમકૂવે પરં સાયા સોક્કલમણુભવમાણે વિહરહ) હસલિયે નંદ મણિકાર શ્રેષ્ઠી વિશેષ રૂપ સે ધન્ય વાદાર્હ છે । વિશિષ્ટ પુણ્યશાલી છે । ઓર વિશિષ્ટ આનંદ કા ભોક્તા છે । હસલોક મેં મનુષ્ય જન્મ ઓર જીવન કા ફલ હસ ને પ્રાપ્ત કર લિયા છે । હસી તરહ કી રાજગૃહ નગર કે શૃંગાટક આદિ મહા માર્ગોં પર લેઢે હોકર અનેક જન પરસ્પર મેં વાત ચીત કિયા કરતે, પરસ્પર મેં સંભાષણ કરતે, પ્રજ્ઞાપના કરતે ઓર પ્રરૂપણા કરતે રહતે-વે કહતે-હે માર્હ ! નંદ મણિકાર શ્રેષ્ઠી કો ધન્યવાદ હેં, વહ કૃતાર્થ છે, કૃત પુણ્ય છે । હસી ને અપને મનુષ્ય ભવસંબંધી જન્મ ઓર જીવન કો પા લિયા છે-જિસ ને યહ હતની સુન્દર ચાર કોન વાલી નંદા પુષ્કરિણી બનવાઈ છે । જહાં અનેક જન સુખ પૂર્વક વિચરણ કરતા હે । હત્યાદિ પહિલે કા

મણિયારે સોચેવ ગમઓ જાવ સુહં સુહેણ વિહરહ, તણં સે ણંદે મણિયારે બહુજણસસ અંતિએ એયમહં સોચ્ચા ણિસમ્મ હટ્ટુદ્દે ધારાહ્યકલંબગં પિવ સમૂસિય રોમકૂવે પરં સાયા સોક્કલમણુભવમાણે વિહરહ) એથી નંદ મણિયાર ખરેખર સવિશેષ ધન્યવાદને યોગ્ય છે તે વિશિષ્ટ પુણ્યશાળી છે અને વિશિષ્ટ આનંદનો ઉપભોગ કરનાર છે. આ લોકમાં મનુષ્ય જન્મ અને જીવનનું ફળ તેણે સંપૂર્ણપણે મેળવી લીધું છે. આ રીતે જ રાજગૃહ નગરના શૃંગાટક વગેરે રાજમાર્ગો ઉપર ઊભા રહીને ઘણા માણસો પરસ્પર વાતો કરતા હતા. સંભાષણ કરતા હતા, પ્રજ્ઞાપના કરતા હતા અને પ્રરૂપણા કર્યા કરતા હતા. તેઓ કહેતા કે હે ભાઈ ! નંદ મણિકાર શેઠને ધન્ય છે, તે ખરેખર કૃતાર્થ મનુષ્યભવ સંબંધી જન્મ અને જીવનને સફળ બનાવ્યાં છે. તેણે કેટલી સરસ નંદા નામે ચાર ખૂણાવાળી વાવ બંધાવી છે. ત્યાં ઘણા માણસો સુખથી

खलु स नन्दो मणिकारश्रेष्ठी बहुजनस्यान्तिके एतमर्थं श्रुत्वा हृष्टतुष्टः ' धाराद्वय-
कलंबगंपिव ' धाराद्वयकदम्बकमिव=मेघधाराभिराहतं यत्कदम्बकुसुमं तद्वत्-
' समृसियरोरकूवे ' समुच्छ्रितरोमकूपः समुल्लसितरोमरन्ध्रः संजातरोमाश्च इत्यर्थः,
परम=उत्कृष्टं ' सायासोक्त्वमणुभवमाणे ' शातसौख्यमनुभवन्=बहुजनकृत-
स्वात्मप्रशंसाश्रवणजनित शातगौरवोदयेनामन्दमानानन्दोल्लसितचित्तः सन् विद-
रति=आस्तेस्म ॥ सू० ५ ॥

मूलम्—तएणं तस्स नंदस्स मणियारसेट्टिस्स अन्नयाकयाई
सरीरगंसि सोलस रोगायंका पाउवभूया तं जहा—“ सासे १,
कासे २, जरे ३, दाहे ४, कुच्छिसूले ५, भगंदरे ६। अरिसा ७,
अजीरए ८, दिट्ठिसुद्धसूले ९-१० अरोअए ११” ॥१॥ अच्छिवेयणा
१२, कन्नवेयणा १३, कंङ्क १४, दउदरे १५, कोढे १६। तएणं
से णंदे मणियारसेट्ठी सोलसहिं रोगायंकेहिं अभिभूए समाणे
कोडुं वियपुरिसे सदावेइ सदावित्ता एवं वयासी-गच्छह णं
तुब्भे देवाणुप्पिया ! रायगिहे सिंघाडग जाव पहेसु महयार
सदेणं उग्घोसेमाणाए एवं वदह—एवं खलु देवाणुप्पिया ! णंदस्स

सब वक्तव्य यहां लगा लेना चाहिये । मणिकार श्रेष्ठी नंद अनेक जनों
के मुख से इस अपनी प्रशंसा रूप अर्थ को सुनता तो सुन कर बहुत
अधिक आनंदित एवं संतुष्ट बन जाना । मेघ की धारा से आहत
कदंब पुष्प के समान उस के शरीर भर में रोमांच हो आते । इस तरह
अनेक जनकृत अपनी प्रशंसा के श्रवण से जनिन शातगौरवोदय से
अनन्द आनंद उल्लसित बना रहता । सूत्र ॥ ५ ॥

विचरणु इदे छे-वगेरे अही पणु पूर्ववत् पणुन समञ्ज लेवुं लेछे अ. भणिकार
श्रेष्ठि नंद वणु। भाणुसोना मोथी पोताना वणुणु सांलणतो त्पारे णहु ज
आनंदित अने संतुष्ट थछे जतो छेतो। मेघनी धाराओथी आहत इदं ण पुण्यनी
लेम तेनुं शरीर रोमायित थछे जतु छेतुं आ रीते वणु। भाणुसोना मुपेथी
पोताना वणुणु सांलणीने ते शत गौरवोदयथी भूअ ज आनंदमां भंसेत
रछेतो छेतो. ॥ सूत्र “ ५ ” ॥

मणियारसेट्टिस्स सरीरगंसि सोलसरोगायंका पाउब्भूया तं जहा—
 'सासे जाव कोढे' तं जो णं इच्छइ देवाणुप्पिया ! वेज्जो वा वेज्ज-
 पुत्तो वा जाणओ वार कुसलो वार नंदस्स मणियारस्स तेसिं-
 च णं सोलसण्हं रोगायंकाणं एगमवि रोगायंकं उवसाभेत्तए
 तस्स णं देवाणुप्पिया ! मणियारे विउलं अत्थसंपयं णं दलयइ
 त्तिकट्टु दोच्चं पि तच्चं पि घोसणं घोसेह घोसित्ता एयमाणात्तिथं
 पच्चप्पिणह, तेहिं तहेव पच्चप्पिणंति, तएणं रायगिहे इमेयारूवं
 घोसणं सोच्चा णिसस्म बहवे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाव कुस-
 लपुत्ता य सत्थकोसहत्थगया य कोसगपायहत्थगया य सिलि-
 याहत्थगया य गुलियाहत्थगया य ओसहभेसज्जहत्थगया य
 सएहिं२ गिहेहिंतो निक्खसंति निक्खमित्ता रायगिहं नयरं
 मज्झं मज्झेणं जेणेव णंदस्स मणियारसेट्टिस्स गिहे तेणेव उवा-
 गच्छंति उवागच्छित्ता णंदस्स सरीरं पासंति, तेसिं रोगायंकाणं
 णियाणं पुच्छंति णंदस्स मणियारसेट्टिस्स बहूहिं उव्वलणेहि य-
 उवट्टणेहि य सिणेहपाणेहि य वमणेहिय विरेयणेहि य सेयणेहिय
 अवदहणेहि य अवण्हाणेहि य अणुवासणेहि य वत्थिकम्मोहि
 य निरूहेहि य सिरावेहेहि य तच्छणाहि य पच्छणाहि य
 सिरावेढेहि य तप्पणाहि य पुडपागेहि य छल्लीहि य वल्लीहि य
 मूलेहि य कंदेहि य पत्तेहि य पुप्फेहि य फलेहि य बीएहि य
 सिलियाहि य गुलियाहि य ओसहेहिय भेसज्जेहि य इच्छंति तेसिं
 सोलसण्हं रोगायंकाणं एगमवि रोगायंकं उवसामित्तए, नो चेव णं
 संचाएंति उवसामेत्तए, तएणं ते बहवे वेज्जा य ६ जाहे नो
 संचाएंति तेसिं सोलसण्हं रोगायंकाणं एवमवि रोगायंकं उव-

સામિત્તણ તાહે સંતા તંતા જાવ પડિગયા । તણં નંદે તેહિં
સોલસેહિં રોગાયંકેહિં અભિભૂણ સમાણે પંદા પોઝ્ઝરણીણ
મુચ્છીણ ગિદ્દે ગઢિણ અજ્જોવવણે તિરિચ્છજોણિણિં નિવ-
હ્હાઉણ વહ્ધપણસિણ અદ્દહુહદ્દવસદ્દે કાલસાસેકાલં કિચ્ચા નંદાણ
પોઝ્ઝરણીણ દ્દહરીણ કુચ્છિંસિ દ્દહરત્તાણ ઉવવજ્જે ॥સૂ.૦૬॥

ટીકા—‘તણં તસ’ इत्यादि । ततस्तदनन्तरं खलु नन्दस्य मणिकार-
श्रेष्ठिनः, अन्यदा कदाचित्-प्रबलतरशातगौरवजनितकर्मोदयेन शरीरे पीडश
रोगात्ताड्याः तत्र रोगाः=स्वल्पकालस्थायिनो ज्वरादयः, आतड्याः=चिरस्थायिनः
कुष्टादयः, प्रादुर्भूताः, तद् यथा—

સાસે ૧ કાસે ૨ જરે ૩ દાહે ૪ કુચ્છિમુલે ૫ મગંદરે ૬ ।

અરિસા ૭ અજીરણ ૮ દિદ્ધિમુદ્દ ૯-૧૦ મુલે અરોઝણ ૧૧ ॥ ૧॥

અન્હિવેયણા ૧૨ કન્નવેયણા ૧૩ કંઠ ૧૪ દડદરે ૧૫ કોઢે ૧૬ ॥ ૨॥

(૧) શ્વાસઃ=ઊર્ધ્વશ્વાસઃ, (૨) કાસ=શ્લેષ્મવિકારઃ, (૩) જ્વરસ્તાપઃ, (૪)

‘તણં તસ નંદસ’ इत्यादि॥

ટીકાર્થ—(તણં) इसके बाद (तस्स नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स
अन्नया कयाई सरीरगंसि सोलसोगायंका पाउब्भूया तंजहा-उस
मणिकार श्रेष्ठी के शरीर में किसी एक समय वे प्रबलतर
शात गौरव जनित कर्म के उदय से १६ रोग और आतड्क
प्रकट हुए-स्वरूप कालतक जो बीमारी शरीर में रहती है-जैसे ज्वर
आदि-वे रोग, और जो बीमारी शरीर में चिरस्थायी होकर रहती
है जैसे कुष्टादि-वे आतंक कहलाते हैं। वे सोलह ये हैं-१ श्वास
-उर्ध्वश्वास, २ कास-खांसी, ३ ज्वर-ताप, ४ दाह-दाहज्वर, ५ कुक्षि-

‘તણં તસ નંદસ’ इत्यादि—

ટીકાર્થ—(તણં)ત્યારપછી(તસ નંદસ મણિયાર સેટ્ઠિસ અન્નયા કયાઈ સરી-
રંગસિ સોલસ રોગાયંકા પાઉબ્ભૂયા-તં જહા તે મણિકાર શ્રેષ્ઠિના શરીરમાં કોઈ એક
વખતે પ્રબળતર શાંત ગૌરવ જનિત કર્મના ઉદયથી ૧૬ રોગો અને આંતકો પ્રગટયા.
થોડા વખત સુધી શરીરમાં જે માંદગી રહે છે જેમ કે તાવ વગેરે તે રોગ અને જે
માંદગી શરીરમાં કાયમ માટે રહે છે જેમ કે કોઠ વગેરે તે આંતક કહેવાય છે. તે
સોળ ના નામ આ પ્રમાણે છે-(૧)શ્વાસ-ઉર્ધ્વ શ્વાસ,(૨)કાસ-ઉધરસ (૩)જ્વર-

दाहः=दाहज्वरः, (६) कुक्षिशूलः, (६) भगंदरः, (७) अर्शः=गुदाङ्कुररोगः, (८) अजीर्णः=आहारस्यापरिणतिः, (९) दृष्टिशूलः, दृष्टिशूलं-नेत्रशूलम् (१०) मूर्धशूलं=मस्तकशूलम्, (११) “ अरोच्ये ” अरोचकः=भोजनादावरुचिः, (१२) अक्षिवेदना (१३) कर्णवेदना, (१४) कण्ठः=खर्जः, (१५) दकोदरं-जलोदरं (१६) कुष्ठं ।

ततः खलु स नन्दो मणिकारः पोडशभीरोगातङ्कैरभिभूतः सन् कौटुम्बिक-
पुरुषान् शब्दयति, शब्दयित्वा, एवमवादीत्-हे देवानुमियः ! गच्छत खलु यूयं
राजगृहे शङ्गाटक यावद्-महापथपथेषु महता महता शब्देनोद्धोषयन्तः २ एवं-
हे देवानुमिया ! एव खलु नन्दस्य मणिकारश्रेष्ठिनः शरीरके पोडशरोगा-
तङ्काः प्रादुर्भूताः, तद् यथा श्वासो यावत् कुष्ठः । तत्=तस्माद् यः खलु इच्छति
हे देवानुमियाः ! वैद्यो वा, वैद्यपुत्रो वा, ज्ञायको वा, ज्ञायकपुत्रो वा कुशलो वा,
कुशपुत्रो वा, नन्दस्य मणिकारस्य तेषां च खलु पोडशानां रोगातङ्कानामेकमपि

शूल, ६ भगंदर, ७ अर्श-वयासीर ८ अजीर्ण, ९ दृष्टिशूल, १० मस्तक
शूल ११ अरोचक-भोजनादि में रुचि का अभाव, १२ अक्षिवेदना १३
कर्णवेदना १४ खाज १५ जलोदर १६ कुष्ठ (तएणं मणियारसेट्ठी णंदे
सोलसहिं रोगायंकेहिं अभिभूए समाणे कोडुंविचयपुरिसे सहावेइ, सहा-
वित्ता एव वयासी गच्छह णं तुब्भे देवानुपिया ! रायगिहे सिंघाडग
जाव पहेसु महया २ सहेणं उग्घोसेमाणां २ एवं वयह-एवं खलु
देवानुपिया ! णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स सरीरगंसि सोलसरोगायंका
पाउव्भूया-तं जहा-मासे जाव कोटे “ तं जो णं इच्छइ देवानुपिया !
वेज्जो वा वेज्जपुत्तो वा जाणओ वा २ कुसलो वा २ नंदस्स मणिया-
रस्स तेसिं च णं सोलसण्हं रोगायंकाणं एगम वि रोगायंकं उवसासेत्तए

ताप, (४) दाह-दाहज्वर, (५) कुक्षिशूल, (६) भगंदर, (७) अर्श-दरस, (८)
अजीर्ण-अपचो (९) दृष्टिशूल (१०) मस्तकशूल (११) अरोचक भोजन पगेदे
तरक अणुगमा थवुं, (१२) अक्षिवेदना (१३) कर्णवेदना, (१४) खाज-भरज्वं,
(१५) जलोदर (१६) कुष्ठ (तएण मणियारसेट्ठी से णंदे सोलसहिं रोगायंकेहिं
अभिभूए समाणे कोडुंविचयपुरिसे सहावेइ, सहावित्ता, एव वयासी, गच्छह णं
तुब्भे देवानुपिया ! रायगिहे, सिंघाडग जाव पहेसु महया २ सहेणं उग्घोसेमाणा
२ एवं वयह एवं खलु देवानुपिया ! णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स सरीरगंसि सोलस
रोगायंका पाउव्भूया-तं जहा-मासे जाव कोटे तं जो णं इच्छइ देवानुपिया !
वेज्जो वा वेज्जपुत्तो वा जाणओ वा २ कुसलो वा २ नंदस्स मणियारस्स तेसिं च णं
सोलसण्हं रोगायंकाणं एगमविरोगायकं उवसासेत्तए तस्स णं देवानुपिया !

रोगातङ्कमुपगमयितुम् इच्छतीतिपूर्वेण सम्बन्धः, तस्य खलु हे देवानुप्रियाः ! नन्दो-
मणिकारश्रेष्ठी विपुलां=बहुलाम्, “ अत्यसंपयं ” अर्थसंपदं खलु ददाति=
दास्यति, इतिकृत्वा=एवमुक्त्वा द्वितीयवारमपि तृतीयवारमपि घोषणां घोषयत ।
घोषयित्वा एताममाज्ञप्तिकां प्रत्यर्पयत, तथैव प्रत्यर्पयन्ति=यथा नन्दमणिकार-
श्रेष्ठिना कौटुम्बिकपुरुषा आदिप्रास्तथैव ते कृत्वा निवेदयन्ति स्मेत्यर्थः ।

तस्स णं देवाणुप्पिया ! मणियारे विउलं अत्थसंपयं दलयइ त्ति कइदु
दोच्चंपि तच्चंपि घोसणं घोसेइ) इन १६ प्रकार के रोगांतकों से
व्यथित हुए उस मणिकार श्रेष्ठी नंद ने कौटुम्बिक पुरुषों को बुलाया
बुलाकर उसने उनसे ऐसा कहा हे देवानुप्रियों ! तुम जाओ-और
राजगृह नगर के शृंगाटक आदि बड़े २ मार्गों में जोड़ जोड़ से इस
प्रकार की घोषणा करते हुए कहो-कि हे देवानुप्रियों ! मणिकार
श्रेष्ठी नंद के शरीर में सोलह रोगांतक उत्पन्न हुए हैं-वे श्वास से लगा
कर कृपठ तक हैं-इस लिये हे देवानुप्रियों ! सुनो-चाहे वैद्य हो या वैद्य
पुत्र हो-ज्ञायक हो या ज्ञायक पुत्र हों कुशल हो चाहे कुशल पुत्र हो
कोई भी क्यों न हो-जो इन १६ प्रकार के रोगांतकों में से एक भी
रोगांतक उपशमित कर देगा-हे देवानुप्रियों उसके लिये मणिकार
श्रेष्ठी नंद, विपुल मात्रा में अर्थ संपदा प्रदान करेगा । इस प्रकार की
घोषणा को तुम लोग २-३ बार घोषित करना । (घोसित्ता एयमा-
णत्तिं पच्चप्पिणह, ते वि तहेव पच्चप्पिणंति) घोषित कर फिर
हमें इस की खबर देना । इस प्रकार नंद की आज्ञा प्राप्त कर उन

मणियारे विउलं अत्थसंपयं दलयइ त्ति कइदु दोच्चंपि तच्चंपि घोसणं घोसेइ)
सोण नतना रोग अने आत'केथी भीडाओला मणिकार श्रेष्ठी नंदे दौटु'णिक
पुरुषोने ओलाओला अने ओलावीने तेणे तेमने कहु डे डे देवानुप्रियो ! तमे
नओला अने राजगृह नगरना शृंगाटक वगेरे राजमार्गों उपर आ प्रमाणे
भाटेथी घोषणा करीने कहे डे डे देवानुप्रियो ! मणिकार श्रेष्ठि नंदना शरीरमां
सोण रोगात'के उत्पन्न थाय छे तेओ श्वासथी भाडीने कुछ सुधी सोण रोग
अने आत'केपर्यन्तछे भाटे डे देवानुप्रियो ! सांलणो, वैद्य होय डे वैद्यपुत्र होय,
जायक होय डे जायकपुत्र होय, कुशल होय डे कुशलपुत्र होय, गमे ते होय,
अने आ मणिकार श्रेष्ठिना सोण रोग अने आत'केमांथी ओक रोग अथवा तो
ओक आंतक पणु मटाडी शकशे डे देवानुप्रियो ! मणिकार श्रेष्ठि नंद तेने पुष्कल
प्रमाणमा धन संपत्ति आपशे आ प्रमाणेनी घोषणा तमे बार'बार जे त्रण
वअत घोषित करे। (घोसित्ता एयमाणत्तिं पच्चप्पिणह, ते हि तहेव पच्चप्पिणंति)
घोषणा करीने तमे अमने अअर आपो. आ रीते नंदनी आज्ञा भेजवीने ते

ततस्तदनन्तरं खलु राजगृहे नगरे इमामेतद्रूपां घोषणां श्रुत्वा निश्चयः बहवो वैद्या यावत् कुशलपुत्रा 'सत्थकोसहत्थगया य' शस्त्रकोशहस्तगताश्च हस्ते क्षुरादि-शस्त्रभाजनधारकाः, 'कोसगपायहत्थगया य' कोशकपात्रहस्तगताः चर्ममयोप-करणधारिणः, 'सिलियाहत्थगया य' शिलिकाहस्तगताः=किराततित्ताधौषध-धारिणः 'गुलियाहत्थगया य' गुलिकाहस्तगताश्च हस्ते द्रव्यसंयोगनिर्मितवटिका-धारिणः, औषधभैषज्यहस्तगताश्च स्वकेभ्यः स्वकेभ्यो निष्क्रामन्ति=निर्गच्छन्ति, निष्क्रम्य राजगृहं मध्यमध्येन यत्रैव नन्दस्य मणिकारश्रेष्ठिनो गृहं तत्रैवोपागच्छन्ति,

कौटुम्बिक लोगों ने उसी के अनुसार वैसी ही घोषणा कर दी-और बाद में आकर नंद को इसकी खबर दे दी । (तएणं रायगिहे इमेयाख्वं घोसणं सोच्चा णिसम्म बहवे वेज्जाय य वेज्जपुत्ता य जाव कुसलपुत्ता य सत्थको सहत्थ गया य कोसगपायहत्थ गया य सिलियाहत्थ गया य गुलिया हत्थ गया य ओसह भेसज्ज हत्थ गया य सएहिं २ गिहेहिं तो निक्खमंति, निक्खमिन्ता रायगिहं नयरं मज्झं मज्झे णं जेणेव नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स गिहे तेणेव उवागच्छंति) इस प्रकार की घोषणा सुन कर और उसको विचार कर राजगृह नगर में अनेक वैद्य, वैद्य पुत्र यावत् कुशल कुशल पुत्र, अपने २ हाथों में क्षुरादिशस्त्र एवं भाजनों को, चर्ममय उपकरणों को किरात तित्त औषध को गोलियों को, औषध भैषज्य को ले लेकर अपने २ घरों से निकले । और निकल कर राजगृह नगर के बीच से चल कर जहाँ मणिकार श्रेष्ठी नंद का घर था वहाँ

कौटुम्बिक लोगों ने शेठनी आज्ञा प्रमाणे ४ घोषणा (ठठेरे) करी अने तयार पड़ी नंदने तेनी अण्णर आपी. (तएण रायगिहे इमेयाख्वं घोसणं सोच्चा णिसम्म बहवे वेज्जाय, वेज्जपुत्ता य जाव कुसलपुत्ता य सत्थकोसहत्थ-गया य कोसगपायहत्थगया य सिलियाहत्थगया य गुलियाहत्थगया य ओसह-भेसज्जहत्थगया य सएहिं २ गिहेहिं तो निक्खमंति, निक्खमिन्ता रायगिहं नयरं मज्झं मज्जेणं जेणेव नंदस्स मणियार सेट्ठिस्स गिहे तेणेव उवागच्छंति) आ रीते घोषणा सांलणीने अने तेना विशे विचार करीने राजगृह नगरमांथी धण्णा वैद्यो, वैद्यपुत्रो, यावत् कुशलो अने कुशलपुत्रो पोतपोताना डाथोमां क्षुरा वगेरे शस्त्रो अने भाजनो, चर्ममय उपकरणो अटले के आभडाना साधनो, किरातक (करियातुं) औषधोने, गोणीओने, औषध भैषज्यने लधने पोतपोताना धरोथी अडार नीकण्ठा अने नीकणीने राजगृह नगरनी वस्से थधने जथां मणिकार श्रेष्ठि नंदनुं घर डतुं त्यां पडोन्था. (उवागच्छित्ता नंदस्स

उपागत्य नन्दस्य शरीरं पश्यन्ति, दृष्ट्वा ते तेषां रोगातङ्कानां 'णियाणं' निदानम्-
उत्पत्तिकारणं पृच्छन्ति, नन्दस्य मणिकारश्रेष्ठिनस्ते वैद्या बहुभिः=बहुविधैः
'उव्वलणेहि य' उद्वलनैश्च=देहोपलेपनविशेषैश्च, 'उव्वट्टणेहि य' उद्वर्तनैश्च=
मलापकर्षकद्रव्यसंयोगविशेषेण शरीरोपमर्दनैश्च, 'मिणेहपाणेदिय' स्नेहपानैश्च=
औषधपरिपक्वतादिपानैश्च, वमनैश्च, विरेचनैश्च सेचनैश्च=उष्णजलाभिषेकैः 'अव-

पहूँचे । (उवागच्छित्ता नन्दस्स शरीरं पासंति, तेसिं रोगायंकाणं णिया-
णं पुच्छंति णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स बहूहि 'उव्वलणेहि य उव्वट्टणेहि
य सिणेहपाणेहि य वमणेहि य, विरेयणेहि य सेयणेहि य अवदंसणेहि
य अवण्हाणेहि य अणुवासणेहिय वत्थिकम्मेहि य निरुहेहि य सिरा-
वेहेहि य तच्छणाहि य, पच्छणाहि य, सिरावेहेहि य तप्पणाहि य,
पुढपाणेहि य, छल्लीहि य बल्लीहि य मूलेहि य, कंदेहि य पत्तेहि य
पुप्फेहि य, फलेहि य, वीएहि य, सिलियाहि य, गुलियाहि य, ओस-
हेहि य, भेसज्जेहि य, इच्छति तेसिं सोलसण्हं रोगायंकाणं एगमवि
रोगायंकं उवसामित्तए नो चेव णं संचाएति उवसामेत्तए) वहां पहुँच
कर उन्होंने ने नंद सेठ के शरीर को देखा देख कर उन रोगांतकों के
निदान को-मूल कारण को-पूछा । बाद में उस मणिकार श्रेष्ठी नंद का
उन वैद्यों ने अनेकविध उद्वलनों से देहोपलेपन विशेष से, स्नेहपानों
से-औषधियों में पकाये गये घृतादिके पिलाने से, वमन कराने से,

शरीरं पासंति तेसिं रोगायंकाणं णियाणं पुच्छंति, णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स बहूहि
उव्वलणेहि य, वमणेहि य, विरेयणेहि य, सेयणेहि य, अवदंसणेहि य, अवण्हाणेहि य,
अणुवासणेहि य वत्थिकम्मेहि य निरुहेहि य, सिरावेहेहि य, तच्छणाहि य, पच्छणाहि य,
सिरावेहेहि य, तप्पणाहि य, पुढपाणेहि य, छल्लीहि य, बल्लीहि य, मूलेहि य, कंदेहि
य, पत्तेहि य, पुप्फेहि य, फलेहि य, वीएहि य, सिलिमाहि य, गुलियाहि य, ओसहेहि
य, भेसज्जेहि य, इच्छति तेसिं सोलसण्हं रोगायंकाणं एगमवि रोगायंकं उवसा-
मित्तए, नो चेव णं संचाएति उवसामेत्तए) त्यां जेधने तेज्यां नंद श्रेष्ठिना
शरीरने तपास्यु, तपास्यीने ते रोग अने आतङ्काना निदान (रोगानुं भूण
कारणु) विशेषे पूछपरछ करी. त्यारणाह वैद्योअ मणिकार श्रेष्ठिनी धणी जतना
उद्वलनोथी-शरीरना लेप विशेषोथी, उद्वर्तनोथी-मलापकर्षक द्रव्य संयोग
विशेषने शरीर उपर बाणवाथी, स्नेहपानोथी-औषधीओभां परिपक्व थयेला
धी वगेरे ते पीवडाववाथी, वमन (जलटी) कराववाथी विरेचन कराववाथी,

दहणेहि य ' अवदहनैः दम्भनैः-तप्तलोहकोशादिना शरीरावयवविशेषे दाहकर-
णैश्च ' अवण्हाणेहि य ' अवस्नानैः=शरीरे कण्डूयनादिवारणार्थं तदनुकूलद्रव्यमिश्रि-
तजलस्नानैश्च, ' अणुवासणेहि य ' अनुवासनैः=विरेचनविशेषैः-यन्त्रद्वारेणापान-
मार्गेण तैलादीनामुदरे प्रवेशनरूपैश्च, ' वत्तिकम्मेहि य ' वस्तिकर्मभिः=मलनिर्ग-
मार्थं गुदे वत्यादिप्रक्षेपैः, ' निरूहेहि य ' निरूहैः '=द्रव्यपक्वतैलप्रयोगेण विरेचन-
विशेषैश्च ' सिरावेद्विहेहि य ' शिरावेधैः=विकृतखूधिरनिस्सारणार्थं नाडीवेधैश्च,
' तच्छणाहि य ' तक्षणैः=क्षुरादिना त्वक् छेदनैश्च, ' पच्छणाहि य ' प्रतक्षणैः=
क्षुरादिनाहस्तलाघवेन त्वचः प्रतनूकरणैश्च, ' सिरावेष्टेहि य ' शिरावेष्टैः=नाडी-
वेष्टनैश्च, तप्पणाहि य ' तर्पणैश्च=स्निग्धद्रव्येण शरीरसंवाहनैश्च, ' पुटपागेहि य '
पुटपाकैः=पाकविशेषनिष्पन्नौषधविशेषैश्च, ' छल्लीहि य ' छल्लीभिश्च=निम्बादित्वग्भिः,

विरेचन कराने से, उष्णजल से स्नान कराने से तकुआ आदि को
अग्नि में तपा कर उसका शरीर के किसी अवयव विशेष में डाल देने
से अवस्नानों से-खाज-आदि मिटाने के लिये शरीर पर तदनु कूल
द्रव्य मिश्रित जल से बार २ स्नान कराने से अनुवासनों से-यंत्र द्वारा
अपान मार्ग से उदर में तैलादिकों के पहुँचाने से, वस्तिकर्मों से-मल
को निकालने के लिये गुदा में वत्यादि के प्रवेश कराने से, निरूहों से
द्रव्यपक्वतैल के प्रयोग से विरेचन करवाने से, शिरावेध से-विकृत
खून को निकालने के लिये शिरा-नस के काट देने से-नाडीवेध से-
तक्षण से क्षुरा आदि द्वारा चमड़ी के काट देने से, प्रतक्षण से क्षुरा
आदि द्वारा हस्तलाघव पूर्वक चमड़ी के छील देने से, शिरावेष्ट-नाडी
वेष्टन से, स्निग्ध द्वारा शरीर की मालिश कराने से, पुटपाक से-
पाक विशेष से तैयार की गई औषधियों से, छालों से-निम्ब आदि की

गरभ पाणीमे स्नान कराववाथी, लोण'ड वगेरेने अग्निमां तपावीने शरीरना
कोष्ठ विशेष अवयवने डामवाथी अवस्नानोथी-अरजुं वगेरे भटाडवा भाटे
शरीर उपर तदनुकूल द्रव्यमिश्रित पाणीमां वारंवार स्नान कराववाथी, अनु-
वासनोथी-यत्र वडे शुद्ध-मार्गोथी पेटमां तेल वगेरे पडोंयाडवाथी, वस्ति-
कर्मोथी-भजने भडार डाढवा भाटे शुद्धमां वत्यादिने प्रविष्ट कराववाथी निरु-
होथी-द्रव्यमां परिपक्व थयेला तेलना प्रयोगथी, विरेचन कराववाथी, शिरावेधथी
भराण लोहीने भडार डाढवा भाटे शिरा-नसने आपवाथी-नाडीवेधथी, प्रतक्षणथी
छरा वगेरेथी भडु न कुशणताथी चामडीने छोटवाथी, शिरावेष्टथी-नाडी
वेष्टनथी, स्निग्ध पदार्थ वडे शरीरना उपर मालिश करवाथी, पुटपाकथी-पाक
विशेषथी तैयार करवामां आवेली औषधीओथी, छालो (छोडां) थी-निम्ब

‘बल्लीहि य’ बल्लीभीश्व=गह्व्यादि-लताभिश्च, तथा-मूलैश्च, कन्दैश्च पत्रैश्च, पुष्पैश्च फलैश्च, बीजैश्च, शिलिकामिश्च=किराततिकृतैःचिरायता इतिप्रसिद्धैरोपधि-विशेषैः गुलिकामिश्च औषधैश्च भैषज्यैश्च इच्छन्ति तेषां पोडशानां रोगातङ्कानामेकमपि रोगातङ्कमुपशमयितुं, किन्तु नो चैव शक्नुवन्त्युपशमयितुम् । ततः खलु ते बहवो वैद्याश्च ‘जाहे’ यदा नो शक्नुवन्ति तेषां पोडशानां रोगातङ्कानामेकमपि रोगातङ्कमुपशमयितुम्, तदा श्रान्ताः=श्रमातुराः, तान्ताः=खिन्नाः=परितान्ताः=सर्वथाखिन्नाः रोगातङ्कमपनेतुमसमर्थो इत्यर्थः यावत्-प्रतिगताः=स्वस्थ स्थानं गतवन्तः ।

ततः खलु नन्दस्तैः पोडशभीरोगतङ्कैश्चाभिभूतः सन् नन्दा पुष्करिण्यां ‘मुच्छिष्टे’ मूर्च्छितः=मूर्च्छां प्राप्तः आसक्तः ग्रथितः=बद्धात्मपरिणाम, ‘अज्ज्ञोववन्ने’ अध्युपपन्नः=सर्वथा निरन्तरं तद्भावतया तन्मयात्मपरिणामवान् तिर्यग्

अन्त २ छाल से, गुडु ज्यादि-गिलोय आदि लनाओं से, तथा मूल, कन्द, पत्र, पुष्प, फल, बीज, शिलिका-चिरायता, गोलियों, औषध, औषज्य से उन सोलह रोगांतकों में से एक भी रोग को शांत करने की चिकित्सा की । परन्तु वे उसके एक भी रोगांतक को उपशमित नहीं कर सके । (तएणं ते बहवे वेज्जा य ६ जाहे नो संचाएँति ते सिं सोलसण्हं रोगायंकाणं एगमवि रोगायंकं उवसामित्तए, ताहे संता तंता जाव पडि गया) जब वे समस्त वैद्यादिजन ६, उन १६ सोलह रोगांतकों में से एक भी रोगांतक को शमित कर ने में (शक्य नहीं) समर्थ नहीं हो सके तब श्रान्त एवं तान्त होकर अपने २ घर चले आये । (तएणं नंदे तेहिं सोलसेहिं रोगायंकेहिं अभिभूए समाणे नंदा पोक्खरणिए मुच्छिष्टे गिद्धे गहिए अज्ज्ञोववण्णे तिरिक्खजोणिएहिं निवद्दाउए बद्ध-

वगेदेनी छालोथी, गुडु ज्यादि-गणो वगेदे लताओथी तेभज भूण, कंदो, पत्र, पुष्प, फल, बी, शिलिका-चिरायता, गोणीओ, औषध, औषज्यथी ते सोण रोग अने आतंकोभांथी ओक रोग अने ओक आतंकेने मटाउवा भाटे चिकित्सा (छालाज) करी पणु ते लोको तेना ओके य रोग अने ओक य आतंकेने पणु मटाउवाभां शक्तिमान थरु शक्या नहि, (तएण ते बहवे वेज्जा य ६ जाहे नो संचाएँति तेमिं सोलसण्हं रोगायंकाणं एगमवि रोगायंकं उवसामित्तए, ताहे संता जाव पडिगया) ज्यादे अथा वैद्यो ६, ते सोण रोगांतकोभांथी ओकेय रोग अने आतंकेने पणु मटाउवाभां समर्थ थरु शक्या नहि त्यादे श्रान्त अने तांत थयने पोतपोताने घर पाछाजता रह्या । (तएणं नंदे तेहिं सोलसेहिं रोगायंकेहिं अभिभूए समाणे नंदा पोक्खरणिए मुच्छिष्टे गहिए अज्ज्ञोववण्णे तिरिक्खजोणि

योनिषु निवद्वायुष्कः, बद्धप्रदेशिकः प्रदेशबन्धापेक्षया, 'अदृदुहद्वसद्वे' आर्त-
दुःखार्तवशात्तः=आर्तः=मनसा दुःखितः, दुःखार्तः=देहेन, वशात्तः=पुष्करिणीसमा-
सक्तेन्द्रियवशेन तत्सुखवियोगसम्भावनया पीडितः=एतेषां कर्मधारये आर्तदुःखा-
र्तवशात्तः=आर्तध्यानोपगतइत्यर्थः कालमासे कालं कृत्वा नन्दायां पुष्करिण्यां
'ददुदुरीए कुच्छिसि' ददुर्याः कुक्षौ=मण्डूकीगर्भे 'ददुरत्ताए' ददुरतया मण्डूकतया,
उपपन्नः संजातः ॥ सू० ६ ॥

मूलम्—तएणं णंदे ददुरे गवभाओ विणिम्मुक्के समाणे
उम्मुक्कवालभावे विन्नायपरिणयमित्ते जोव्वणगमणुपत्ते नन्दाए
पोक्खरणीए अभिरसमाणे२ विहरइ, तएणं णन्दाए पोक्खरणीए
बहूजणे णहायमाणो य पियइय पाणियं च संवहमाणो अन्न-

पएसिए अदृदु हद्व वसद्वे काल मासे कालं किच्चा नन्दाए पोक्खरिणीए
ददुदुरीए कुच्छिसि ददुरत्ताए उववन्ने) उन सोलहं रोगांतकोसे अत्यन्त
व्यथित हुआ वह नंद नन्दा पुष्करिणी में मूर्च्छितमति एवं अत्यन्त
आसक्त मन होता हुआ तन्मय आत्मपरिणामवाला बन गया—सो इस
कारण उसने प्रदेश बंध की अपेक्षा से तिर्यञ्च आयु का बंध कर लिया ।
मन से दुःखित देह से, व्यथित एवं पुष्करिणी में समा सक्त अन्तः
करण से उसके सुखके वियोग की संभावना करके अत्यन्त पीडित
बने हुए अर्थात् आर्तध्यान के वशावर्ती हुए उसने मृत्यु के समय देह
का परित्याग किया सो मर कर वह उस नन्दा पुष्करिणी में एक मेंढकी
के गर्भ में मेंढक की पर्याय से उत्पन्न हो गया । सूत्र ॥ ६ ॥

एहिं, निवद्वाउए बद्धपएसिए अदृदु हद्व वसद्वे कालमासे कालं किच्चा नन्दाए
पोक्खरिणीए ददुदुरीए कुच्छिसि ददुरत्ताए उववन्ने) सोण रोग अने आत-
ठेथी भूण न् कंटोणेले ते नंद अेठि नन्दा वावमां मूर्छित भति अेटले के
अत्यंत आसक्त मनथी तन्मय आत्मपरिणाम युक्त थछ गये। अेथी तेले
प्रदेशबन्धनी अपेक्षाअे तिर्यञ्च आयुने। बन्ध करी लीधो। मनथी दुःखी,
शरीरथी व्यथित अने पुष्करिणी (वाव) मां आसक्त अन्तःकरणथी अेटले
के तेना सुणना वियोगनी संभावना करीने भूण न् पीडित थछने—आर्तध्यान
करतां तेले मृत्युना समये देह छोडये। देह छोडीने नंद अेठि ते नन्दा पुष्क-
रिणीमां न् अेक देडकीना गर्भमां देडकाना पर्यायथी उत्पन्न थछ गये। सूत्र ॥ ६ ॥

मन्नस्स एवसाइक्खइ४ धन्नेणं देवाणुप्पिया ! णंदे मणियारे
 जस्स णंदे मणियारे जस्स णं इमेयारूवे णंदा पुक्खरिणी चाउ-
 क्कोणा जाव पडिक्खा । जस्स णं पुरत्थिमिह्वे वणसंडे चित्तसभा
 अणेगखंभ० तहेव चत्तारि सहाओ जाव जम्मजीवियफले, तएणं
 तस्स दहुरस्स तं अभिक्खणं अभिक्खणं बहुजणस्स अंतिए
 एयमद्वं सोच्चा णिसम्म इमेयारूवे अज्झत्थिए५—से कहिं मन्ने
 मए इमेयारूवे सहे णिसंतपुव्वे त्तिकट्टु सुभेणं परिणामेणं जाव
 जाइसरणे ससुप्पन्ने, पुव्वजाइं सम्मं समागच्छइ, तएणं तस्स
 दहुरस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए ५—एवं खलु अहं इहेव राय-
 गिहे नयरे णंदे णामं मणियारे अड्डे० जाव अपरिभूए । तेणं
 कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे समोसडे, तएणं
 समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए पंचाणुव्वइयं सत्तसि-
 क्खावइयं जाव पडिवन्ने, तएणं अहं अन्नया कयाइं असाहु-
 दंसणेण य जाव मिच्छत्तं विपडिवन्ने, तएणं अहं
 अन्नया कयाइं गिम्हकालसमयंसि जाव उपसंपज्जित्ताणं
 विहरामि, एवं जहेव चिंता आपुच्छणा नंदा पुक्खरिणी वण-
 संडा सहाओ तं च्वेव सव्वं जाव नंदाए पुक्खरिणीए दहुरत्ताए
 उववन्ने, तं अहो णं अहं अहन्ने अपुन्ने अकयपुन्ने निगं-
 थाओ पावयणाओ नट्टे भट्टे परिवभट्टे तं सेयं खलु ममं सयमेव
 पुव्वपडिवन्नाइं पंचाणुव्वयाइं सत्तसिक्खावयाइं उवसंपज्जित्ताणं
 विहरित्तए, एवं संपेहेइ संपेहित्ता पुव्वपडिवन्नाइं पंचाणुव्वयाइं
 सत्तसिक्खावयाइं आरुहेइ आरुहित्ता इमेयारूवं अभिग्गहं

अभिगिणहइ—कप्पइ मे जावजीवं छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकस्मेणं अप्पाणं भावेमाणस्स विहरित्तए, छट्ठस्स वि य णं पारणगंसि कप्पइ मे णंदाए पोक्खरणीए परिपेरंतेसु फासुएणं पहाणोदएणं उम्मदणोल्लोलियाहि य वित्तिं कप्पेमाणस्स विहरित्तए, इमेयारूवं अभिगहं अभिगेणहइ, जावज्जीवाए छट्ठं छट्ठेणं जाव विहरइ ॥ सू० ७ ॥

टीका—‘तएणं नंदे’ इत्यादि, ततः खलु नन्दो दर्दुरी गर्भाद्=गर्भवासाद् विनिर्मुक्तः=निर्गतः सन् उन्मुक्तबालभावः=व्यतीत बाल्यवयस्कः, ‘विन्नायपरिणयमित्ते’ विज्ञातपरिणतमात्रः दर्दुरजातीयकूदनादिविज्ञानसमस्पन्नः, नन्दायां पुष्करिण्याम् अभिरममाणः २=क्रीडन् २ सुखसुखेन विहरति=कालं यापयतिस्मिन् । ततस्तदनन्तरं खलु नन्दायां पुष्करिण्यां राजगृहविनिर्गतो बहुजनः स्नानं कुर्वन्, जलपिवन्, शानीयं च संवहमानः, अन्योन्यं=परस्परम्, आख्याति-

‘तएणं णंदे दददुरे गवभाओ’ इत्यादि ।

टीकार्थ—(तएणं) इसके बाद (णंदे दददुरे) वह नंद सेठका जीव दर्दुर (गवभाओ विनिर्मुक्के समणे उम्मुक्कबालभावे विन्नायपरिणयमित्ते जोव्वणगमणुपत्ते नंदाए पोक्खरणीए अभिरममाणे २ विहरइ) गर्भा-वास से बाहिर निकल कर जब बालभाव से रहित हो गया और उसे दर्दुर जाति का कूदना आदि आ गया—तब वह यौवन अवस्था संपन्न होकर नंदा पुष्करिणी में बार २ क्रीडा करता हुआ सुख पूर्वक अपने समय को व्यतीत करने लगा । (तएणं णंदाए पोक्खरणीए बहुजणे

‘तएणं णंदे दददुरे गवभाओ’ इत्यादि—

टीकार्थ—(तएणं) त्थारपणी (णंदे दददुरे) नंद सेठने। जव देउकाना (गवभाओ विनिर्मुक्के समणे उम्मुक्कबालभावे विन्नायपरिणयमित्ते जोव्वणगमणुपत्ते नंदाए पोक्खरणीए अभिरममाणे २ विहरइ) गर्भाभांथी णडार आवीने न्थादे मोटो थंथ गथे। ओटले डे णयपणु वटावीने जुवान थंथ गथे। अने णीणं देउकान्नी जेम दूदवानुं, वगेरे आवडी गथुं त्थारे ते जुवान थंथने नंदा पुष्करिणीभां न वारंवार डीडा करता सुजेथी पोताने। वण्त पसार करवा लाग्ये। (तएणं णंदाए पोक्खरणीए बहुजणे प्हायमाणो य पियइ य पाणियं च संवह-

ભાષતે પ્રજાપયતિ પ્રરૂપયતિ-ધન્યઃ સ્વલુ હે દેવાનુપ્રિય ! નન્દો મણિકારશ્રેષ્ઠી
 યસ્ય સ્વલુ હ્યમેતદ્વૃષા નન્દાપુષ્કરિણી ચતુઃકોણા સમતીરા યાવત્ પ્રતિરૂપા વર્તતે,
 યસ્યાઃ સ્વલુ નન્દાયાઃ પુષ્કરિણ્યાઃ પૌરસ્ત્યે વનપણ્ડે ચિત્રસભાઽનેકસ્તમ્મશતસંનિ-
 વિષ્ટા તથૈવ ચતુર્ણાં વનપણ્ડેષુ ચતસ્રઃ સમા અનેકસ્તમ્મશતસંનિવિષ્ટાઃ સન્તિ,
 યાવત્ તસ્ય નન્દમણિકારશ્રેષ્ઠિનઃ મુલધ્વં માનુષ્યકં જન્મજીવિતફલમ્ ।

પ્રજાપયમાણો ય પિયઙ્ ય પાણિયં ચ સંવહમાણો અન્નમન્નસ્સ એવમાઙ્-
 ક્વલ્લ ૪) ઉસ નંદા પુષ્કરિણી મેં જવ રાજગૃહ નગર કે લોગ આકર
 સ્નાન કરતે, પાની પીતે, ઉસમેં સે પાની ભરતે તો ઉસ સમયે વે
 પરસ્પર સેં હસ પ્રકાર સે વાત ચીત કરતે, ભાષણ કરતે પ્રજાપના
 એવં પ્રરૂપણા કરતે કિ (ધન્નેણં દેવાણુપ્પિયા ! ણંદે મણિયારે
 જસ્સ ણં હમેયારુવા ણંદા પુષ્કરણી ચાઉકકોણા જાવ પહિરુવા)
 હે દેવાનુપ્રિય ! મણિકાર શ્રેષ્ઠી નંદ કો ધન્યવાદ હૈ કિ જિમ્મ કી યહ
 ચતુષ્કોણ વાલી તથા સમતીર વાલી નંદા પુષ્કરિણી વહુત હી સુરમ્ય
 વની હૈ । (જસ્સ ણં પુરત્થિમિલ્લે વણસંઢે ચિત્તસભા અણેગલ્લંભં
 તહેવ ચત્તારિ સહાઓ જાવ જમ્મજીવિય ફલે-તણ્ણં તસ્સ દદ્દુરસ્સ તં
 અભિકલ્લણં ૨ વહુજણસ્સ અંતિણે એયમદ્દં સોચ્છા ણિસમ્મ હમેયારુવે
 અવ્વત્થિણે ૬) જિસ કે પૂર્વ દિશા સંબન્ધી વનપંડ મેં અનેક સૈકડો
 લંભો સે ચિરાજિત ચિત્ર સભા વની હુઈ હૈ । હસી તરહ કી ચારોં
 વનપંડોં મેં ચારોં સભાઈ હૈ । યાવત્ ઉસ મણિકાર નંદ શ્રેષ્ઠી કે મનુષ્ય

માણો અન્નમન્નસ્સ એવમાઙ્ક્વલ્લ ૪) નંદા વાવમા બ્યારે રાજગૃહ નગરના
 લોકો આવીને સ્નાન કરતા, પાણી પીતા, તેમાંથી પાણી ભરતા ત્યારે તેઓ
 પરસ્પર આ પ્રમાણે વાતચીત કરવા માંડતા, સંભાષણો કરવા માંડતા, પ્રજાપના
 અને પ્રરૂપણા કરવા માંડતા કે (ધન્નેણં દેવાણુપ્પિયા ! ણંદે મણિયારે જસ્સણં
 હમેયારુવા ણંદી પુષ્કરણી ચાઉકકોણા જાવ પહિરુવા) હે દેવાનુપ્રિય ! મણિકાર
 શ્રેષ્ઠી નંદને ધન્યવાદ છે. કારણ કે આ ચાર ખૂણાવાળી તેમજ સરખા કિનારા-
 વાળી નંદા વાવ બહુ જ રમ્ય બંધાવી છે. (જસ્સણં પુરત્થિમિલ્લે વણસંઢે
 ચિત્તસભાઅણેગ લંભં તહેવ ચિત્તારિ સહાઓ જાવ જમ્મજીવિયફલે-તણ્ણં
 તસ્સ દદ્દુરસ્સ તં અભિકલ્લણં ૨ વહુજણસ્સ અંતિણે એયમદ્દં સોચ્છા ણિસમ્મ
 હમેયારુવે અવ્વત્થિણે ૬) વાવના પૂર્વ દિશાના વનપંડમાં સેંકડો થાંભલાઓથી
 શોભતી ચિત્રસભા બનાવી છે. આ પ્રમાણે ચારે ચાર વનપંડોમાં ચાર સભાઓ
 તૈયાર કરાવડાવી છે. બરેબર તે મણિકાર નંદ શેઠનો મનુષ્ય જન્મ અને જીવન

ततः तलु तस्य दर्दुरस्य तदभीक्ष्णं=पौनः पुन्येन, बहुजनस्यान्तिके एतमर्थं श्रुत्वा निश्चय, अयमेतद्रूपः=वक्ष्यमाणस्वरूपः आध्यात्मिकः आत्मगतोविचारः, यावन्मनोगतः संकल्पः समुदपद्यत । किं स्वरूपः ? इत्याह-‘ से कहिं मन्ने ’ इत्यादि । ननूहं मन्ने-कुत्रापि मया अयमेतद्रूपः शब्दः ‘ गिसंतपुव्वे ’ निशान्तपूर्वः श्रुतपूर्वः पूर्वकाले श्रुतआसीत्, इति कृत्वा शुभेन परिणामेन=विशुद्धाध्यवसायेन यावत्-जातिस्मरणं समुत्पन्नम्, स दर्दुरः ‘ पुव्वजाइं ’=पूर्वजन्मवृत्तान्तं सम्यक् समागच्छति = स्मरति । ततः खलु तस्य दर्दुरस्यायमेतद्रूपः=वक्ष्यमाणस्वरूपः ‘ अज्झत्थिए ’ आध्यात्मिकः यावन्मनोगतः संकल्पः = स्मरणरूपः ‘ समुप्पज्जित्था ’ समुदपद्यत-सजातः, तद् यथा-एवं खलु अहं इहैव राजगृहे नगरे नन्दो

जन्म और जीवन दोनों ही सफल हैं । उस ने अपने मनुष्य जन्म और जीवन का फल अच्छी तरह पा लिया है । इस प्रकार अनेक जनों के मुख से बार २ अपनी प्रशंसा सूचक शब्दों को सुनकर और उन्हें हृदय में अवधृत कर उस दर्दुर को यह इस प्रकार का आध्यात्मिक विचार यावत् मनोगत संकल्प उत्पन्न हुआ-(से कहिं मन्ने मए इमेयाख्वे सद्दे गिसंतपुव्वे त्ति कट्टु सुभेणं परिणामेणं जाव जाइसरणे समुप्पन्ने, पुव्वजाइं सम्मं समागच्छइ तएणं तस्स ददर्दुरस्स इमेयाख्वे अज्झत्थिए ५) मैं मानता हूँ कि मैंने इस प्रकार का यह शब्द पहिले सुना है-इस प्रकार के विचार से उसे विशुद्ध अध्यवसाय के वश से जाति स्मरण ज्ञान उत्पन्न हो गया । इससे उसने अपने पूर्व जन्म के वृत्तान्त को अच्छी तरह जान लिया । इस के बाद उस दर्दुर को इस प्रकार-वक्ष्यमाण रूप संकल्प उत्पन्न हुआ । (एवं खलु अहं इहैव

अने सङ्ग थर्ग गयां छे । तेणु पोताना मनुष्य जन्म अने जवनतुं ङ्ग सारी पेठे भेणवी लीधुं छे आ रीते धणु । भाणुसोना मुण्णेथी वारंवार पोतानां वण्णाणु सांलणीने अने हृदयमां अवधृत करीने देउकाने आ प्रमाणेने आध्यात्मिक विचार यावत् मनोगत संकल्प उद्बलये के-(से कहिं मन्ने मए इमेयाख्वे सद्दे गिसंतपुव्वे त्ति कट्टु सुभेणं परिणामेणं जाव जाइसरणे समुप्पन्ने, पुव्वजाइं सम्मं समागच्छइ तएणं तस्स ददर्दुरस्स इमेयाख्वे अज्झत्थिए) मने अभि थाय छे के आ शब्दे पडेला भे सांलण्या छे । आ नतना विचारोथी तेने विशुद्ध अध्यवसायने लीधे नतिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थर्ग गयुं अथी तेणु पोताना पूर्व जन्मनी अधी विगत नाली लीधी । त्थारणाद ते देउकाने आ रीते वक्ष्यमाण रूप अथी आध्यात्मिक यावत् मनोगत स्मरणरूप संकल्प उत्पन्न थये के (एवं खलु अहं इहैव रायगिहे नगरे ण्दे णामं मणियारे अइदे जाव अपरि-

नाम मणिकारः आढ्यो यावदपरिभूत आसम् । तस्मिन् काले तस्मिन् समये श्रमणो भगवान् महावीरः समवसृतः, ततः खलु श्रमणस्य भगवतो महावीरस्यान्तिके पञ्चाणुव्रतिकं सप्तशिक्षाव्रतिकं द्वादशविधं गृहिधर्मं प्रतिपन्नः, ततः खल्वहमन्यदा कदाचिद् असाधुदर्शनेन च यावत्-मिथ्यात्वं विप्रतिपन्नः, ततः खल्वहमन्यदा कदाचिद् ग्रीष्मकालसमये यावत्-पौषधशालायां पौषधमुपपद्य खलु विहरामि, 'एवं यथैवचिन्ता, आपृच्छना, नन्दापुष्करिणी, वनपण्डा, सभाः तदेव सर्वम्' तथैवचिन्तादिकं ददुरेण पूर्वभूवे कृतं तथैव तत् सर्वं स्मृतं, तद् यथा-मम तत्राष्टमभक्ते रायगिहे नगरे णंदे णामं मणिगारे अट्टे जाव अपरिभूए । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे समोसढे, तएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए पंचाणुव्वहयं सत्तसिक्खावहयं जाव पडिवन्ने) मैं इसी राजगृह नगरमें नंद नाम का मणिकार श्रेष्ठी था । विशेष रूपसे धन धान्यादि संपत्ति शाली एवं जनमान्य था । उस काल और उस समय में श्रमण भगवान् महावीर वहां आये-सो मैंने उनसे पांच अणुव्रत एवं सात शिक्षाव्रत रूप श्रावक धर्म अंगीकार कर लिया था । (तएणं अहं अन्नया कयाई असाहुदंसणेणय जाव मिच्छत्तं विपडिवन्ने) किसी एक समय असाधु के दर्शन से तथा और भी कई निमित्तों से मैं मिथ्यात्व भाव रूप से परिणत हो गया-(तएणं अहं अन्नया कयाई गिम्ह कालसमयंसि जाव उवसंपडिजत्ताणं विहरामि, एवं जहेव चिंता आपुच्छणा नंदापुक्खरिणी वनसंडा, सहाओ तं चेव सव्वं जाव नंदाए पुक्खरिणीए ददुदुरत्ताए उववन्ने, तं अहोणं अहं अहन्ने, अपुन्ने, अक-

भूए । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे समोसढे, तएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए पंचाणुव्वहयं सत्तसिक्खावहयं जाव पडिवन्ने) हुं पड़ेला आ राजगृह नगरमां न नंद नामे मणिकार श्रेष्ठि हुतो. हुं विशेष इपथी धन-धान्य वगेरेथी समृद्ध तेमज जनमान्य (लोकेमां पूछातो) हुतो. ते काले अने ते समये श्रमण भगवान् महावीर त्यां पधार्था हुता. भे तेओश्री पासेथी पांच अणुव्रतो अने सात शिक्षाव्रतो इप श्रावक धर्म स्वीकारी लीधो हुतो. (तएणं अहं अन्नया कयाई असाहु दंसणेण य जाव मिच्छत्तं विपडिवन्ने) केई ओक वणते असाधुना दर्शनथी तेमज पीळं पणु धणुं कारणोथी हुं मिथ्यात्वभाव इपमां परिणत थय गयो (तएणं अहं अन्नया कयाई गिम्हकालसमयंसि जाव उवसंपडिजत्ता णं विहरामि, एवं जहेव चिंता आपुच्छणं नंदा पुक्खरिणी वनसंडा, सहाओ तं चेव सव्वं जाव नंदाए पुक्खरिणीए ददुदुरत्ताए उववन्ने, तं अहोणं, अहं अहन्ने, अपुन्ने, अकयपुन्ने

परिणम्यमाने पिपासया क्षुधया चाभिभूतस्येत्यं चिन्ता संजाता “धन्याः खलु ते, लोका येषां जलाशया विद्यन्ते, तस्मात् कलये श्रेणिकं राजानमापृच्छथ राजगृहस्य वहिरुत्तरपौरस्त्ये दिग्भागे नन्दानाम्नीं पुष्करिणीं खनयितुं श्रेय इति” । अथैवं विचिन्त्य श्रेणिकं प्रत्यापृच्छन् कृत्वा तदाऽज्ञया मया नन्दापुष्करिणी कारिता, यपुन्ने निगर्गथाओ पावयणाओ नट्टे भट्टे परिभट्टे तं सेयं खलु ममं सयमेव पुव्वपडिवन्नाइं पंचाणुव्वयाइं सत्तसिक्खावयाइं उवसंपज्जित्ताणं विहरत्तिए) किसी समय में ग्रीष्मकाल में यावत् पौषधशाला में पौषध धारण कर बैठा हुआ था—इस प्रकार मुझे वहां ऐसी चिन्ता हुई आपृच्छना हुई, नन्दा पुष्करिणी कराने का विचार हुआ, बनबंदों, सभाओं के बनाने का विचार हुआ—यह सब विषय पूर्वभव का उसे स्मृत हो आया—अर्थात् उसे यह बात याद आई—कि जब मैं अष्टम-भक्त की तपस्या का नियम धारण कर पौषध शाला में बैठा हुआ था तब मेरी वह तपस्या पूर्णप्राय हो रही थी—उस समय मुझे पिपासा और क्षुधा की बाधा ने आकुलित परिणाम वाला बना दिया । सो मुझे इस प्रकार का विचार उत्पन्न हुआ—कि वे लोग धन्यवाद के पात्र हैं कि जिन्होंने के बनवाये हुए जलाशय विद्यमान हैं । इसलिये मैं भी प्रातः काल होते ही श्रेणिक राजा से पूछकर राजगृह के बाहिर ईशान कोण में नन्दा नाम की एक बावड़ी खुदवाऊंगा । इस प्रकार विचार कर फिर मैंने श्रेणिक राजा से पूछा तो उन्होंने ने मुझे इस की आज्ञा देदी मैंने

निगर्गथाओ पावयणाओ नट्टे भट्टे परिभट्टे तं सेयं खलु ममं सयमेव पुव्वपडिवन्नाइं पंचाणुव्वयाइं सत्तसिक्खावयाइं उवसंपज्जित्ताणं विहरत्तिए) केछे ओक वण्णते उनाणाभां यावत् पौषधशाणाभां पौषध धारण करीने ओठो हुतो त्यारे भारा मनभां ओवे विचार उद्दलव्यो ओवी आपृच्छना थध, नन्दा पुष्करिणी तैयार कराववानो विचार थयो, बनबंदो तेमज्ज सभाओने णनाववानो विचार थयो, ओ रीते पडेलांना जन्मनी भधी वातयाद आवी ओटले के तेने आ नतनुं स्मरण थयुं के न्यारे हुं अष्टम लक्ष्मणी तपस्यानुं मत लधने पौषधशाणाभां ओठो हुतो. भारी अष्टम लक्ष्मणी तपस्या पूरी थवानी हुती ते वण्णते तरसं अने लूणनी पीड ओ मने आकुण णनावी दीधो. त्यारे मने विचार आव्यो के ते दोठो धन्यवादनो लायक छे के जेमना वडे भंधायेला जणाशयो अत्यारे पणु हयात छे ओथी हु पणु सवार थतां ज श्रेणिक राजनी आज्ञा भेणवीने राजगृह नगरनी णहार ईशान केणुभां नन्दा नामे वाव भंधावडावुं आ रीते विचार करीने मे श्रेणिक राजने न्यारे पूछथुं त्यारे तेमज्जे मने तेनी

તતસ્તસ્યાઃ પુષ્કરિણ્યાશ્ચતુર્દિશુ વનપંડા આરોપિતાઃ સરક્ષિતાઃ સર્વર્થિતાઃ, તત-
સ્તેષુ વનપંડેષુ પૌરસ્ત્યે ચિત્રસભા, દાક્ષિણાત્યે મહાનસશાલા, પાશ્ચાત્યે ચિકિત્સા-
શાલા, ઔદીચ્યે વનપંડેઽલંકારિકસભા મયા કારિતા, इति । ‘ યાવત્-નન્દાર્યાં
પુષ્કરિણ્યાં દર્દુરતયોપપન્નઃ’ તતો રાજગૃહત્રિનિર્ગતો વહુજનસ્તત્ર પુષ્કરિણ્યાં સ્નાનં
કુર્વન્ જલં પિવન્ પાનીયં ઘટાદિમિર્નયન્ પરસ્પરયેવમવાદીત્-ઓ દેવાનુપ્રિયાઃ !
ધન્યઃ કૃતાર્થઃ સ્વલુ નન્દા મણિકારશ્રેષ્ઠી યસ્ય સ્વલુ હ્યમેતદ્રૂપા નન્દાપુષ્કરિણી-
ત્યાદિ, તત્ પ્રઘંસાવચનમહ વહુજનસ્યાન્તિકે શ્રુત્વા હૃષ્ટતુષ્ટઃ સાતગૌરવસુખમનુભવન્
આસન્ । તતઃ સ્વલુ મમ મણિકારશ્રેષ્ઠિમવે પ્રવલતરશાતગૌરવજનિતકર્મોદયેના-

નંદા નામ કી પુષ્કરિણી ઉન્હી કી આજ્ઞા સે વન વાઈ । ઉસ કી ચારોં
દિશાઓં મેં ચાર વનપંડ લગવાયે વે સંરક્ષિત હોકર સ્વચ્છ અચ્છી વૃદ્ધિ-
ગત્ત હુણે ઉન વનપંડોં મેં સે જો પૂર્વ દિશાં સંવન્ધી વનપંડ થા ઉસમેં
મેંને એક ચિત્ર સભા વનવાઈ દક્ષિણ દિશા સંવન્ધી વનપંડ મેં એક મહા-
નસ શાલા, પશ્ચિમદિશા સંવન્ધી વનપંડ મેં ચિકિત્સા શાલા ઓર ઉત્તર
દિશા સંવન્ધી વનપંડ મેં અલંકારિક સભા વનવાઈ । રાજગૃહનગર સે
નિર્ગત અનેક જન ઉસ પુષ્કરિણી મેં સ્નાન કરતે-પાની પીતે ઓર ઉસ
મેં સે પાની ઓ ભરતે-તવ પરસ્પર મિલકર વે હસ પ્રકાર સે વાત ચીત
કરતે કિ ઓ દેવાનુપ્રિય ! મણિકાર નંદ શ્રેષ્ઠી ધન્યવાદ કા પોષ્ર
હે, કૃતાર્થ હે-જિસને હતની અચ્છી હસ નંદા પુષ્કરિણી કો વન-
વાયા હે । હસ તરહ કે પ્રઘંસાત્મક વચન સુનકર મેં હર્ષોત્કુલ ગાત્ર
હો જાતા, મેરા ચિત્ત સંતુષ્ટ હો જાતા । મેં ઉસ સમય જ્ઞાત ગૌરવ કે

આપી દીધી. તેમની આજ્ઞાથી જ મેં નંદા નામે પુષ્કરિણી બનાવડી છે. તેની
ચારે દિશાઓમાં ચાર વનપંડો રોપાવ્યા સુરક્ષિત થયેલાં વનપંડો ખૂબ જ
વૃદ્ધિ પામ્યા. પૂર્વ દિશા તરફના વનપંડમાં મેં એક ચિત્રસભા બનાવડાવી હતી,
દક્ષિણ દિશાના વનપંડમાં એક વિશાળ મહાનસ શાળા (રસોઈ ઘર), પશ્ચિમ
દિશાના વનપંડમાં ચિકિત્સાલય (દવાખાના) અને ઉત્તર દિશાના વનપંડમાં
અલંકારિક સભા બનાવડાવી રાજગૃહ નગરના ઘણા માણસો પુષ્કરિણીમાં સ્નાન
કરતા, પાણી પીતા અને તેમાંથી પાણી ભરતા હતા ત્યારે તેઓ પરસ્પર વાત-
ચીત શરૂ કરવા માંડતા કે હે દેવાનુપ્રિય ! મણિકાર શ્રેષ્ઠ ધન્યવાદને લાયક છે.
કૃતાર્થ છે, કેમકે તેણે કેવી સરસ નંદા પુષ્કરિણી બનાવડાવી છે. આ રીતે
પોતાનાં જ વખાણ સાંભળીને હું ખુશ ખુશ (હર્ષોત્કુલ) થઈ જતો અને
માઝ હેયું સંતુષ્ટ થઈ જતું હતું. હું તે વખતે જ્ઞાત ગૌરવના ઉદયથી ખૂબ જ

न्यदा कदाचित्-पोडशरोगातङ्काः प्रादुर्भूताः। बहवो वैद्यास्तत्रागताः परस्त्वेकमपि रोगातङ्कमुपशमयितुमसमर्था सन्तः प्रतिगताः। ततस्तैरोगातङ्कैरभिभूतः खलु नन्दापुष्करिण्यां मूर्च्छितोऽहं तत्मुखवियोगसंभावनयाऽऽर्तध्यानोपगतः सन् कालमासे कालं कृत्वा अत्रैव नन्दापुष्करिण्यां दर्दुरतया संजातोऽस्मि। इत्थं जातिस्मरणं प्राप्य स दर्दुरः स्वात्मनि विचारयति-‘तं अहोणं अहं अहन्ने’ इत्यादि, तत्तस्माद् अहो ! इति खेदे खलु अहमधन्यः, अपुण्यः, अकृतपुण्यः, निर्ग्रन्थयात् प्रवचनाद् नष्टो भ्रष्टश्चास्मि, तत्तस्मात्-श्रेयः खलु मम स्वयमेव पूर्वप्रतिपन्नानि=पूर्वभवाङ्गीकृतानि, पञ्चाणुव्रतानि सप्तशिक्षाव्रतान्युपसंपद्य विहर्तुम् इत्येवं संप्रेक्षते=

उदय से अतिशय आनंद का अनुभव करने लग जाता। किसी एक समय मुझे मणिकार श्रेष्ठी के भव में उस प्रचलित शात गौरवजनित कर्म के उदय से १६ रोगातंक शरीर में प्रकट हुए। अनेक वैद्य आये, परन्तु वे मेरे एक भी रोगातंक को शमित करने में समर्थ नहीं हो सके। सो वापिस चले गये। इस तरह उन रोगातंकों से अभिभूत हुआ मैं नन्दा पुष्करिणी में मूर्च्छित होकर उसके सुख के वियोग की संभावना से आर्तध्यान में पड़कर मृत्यु के अवसर में मरा सो इसी नन्दा पुष्करिणी में इस दर्दुर की पर्याय से उत्पन्न हुआ हूँ। इस तरह जातिस्मरण ज्ञान को प्राप्त कर उस दर्दुर ने अपने मन में विचार किया देखो यह कितने खेद की बात है-मैं कितना अधन्य हूँ कितना पापी हूँ कितना अकृत पुण्य हूँ जो मैं निर्ग्रन्थ प्रवचन से नष्ट भ्रष्ट हुआ इसलिये मुझे यही कल्याणास्पद है कि मैं स्वयं अब पूर्व भव में अंगीकृत किये गये पांच अणुव्रतोंको सात शिक्षाव्रतोंको स्वीकार-धारण कर लूँ।

आनंदमां भग्न थई जतो हुतो. कोई ओक समये मणिकार शेठना भवमां मारा शरीरमां प्रणजतर शात गौरव जनित कर्मां उदयथी सोण रोग अने आतंक प्रकट थया. धणु वैद्यो आव्या पणु तेओ मारे ओक रोग पणु मटाडी शक्या नहि वैद्यो पणु निराश थईने पाछा जता रह्या हुता. आ रीते रोग अने आतंकोथी पीडित थईने हुं नंदा वावमां जेमान थईने सुभना वियोगनी संलावनाथी ज आर्तध्यान करतो छेवटे मृत्युना समये भरणु पाम्यो. मृत्यु भाद हुं ओ नंदा वावमां ज देउकाना पर्यायथी उत्पन्न थयो छुं आ रीते जातिस्मरण ज्ञान प्राप्त थतां ते देउकाओ पोताना मनमां विचार क्यो के-अरे ! अरे ! हुं केटलो भयो अधन्य छुं पापी छुं अने अकृतपुण्य छुं निर्ग्रन्थ प्रवचनथी भ्रष्ट थईने ज मारी आवी दशा थई छे, ओथी हुवे हुं पूर्वभवमां स्वीकारेला पांच अणुव्रतो, अने शिक्षाव्रतोने स्वीकारी लई. (एवं संपेदेइ संपे-

વિચારયતિ, સંપ્રેક્ષ્ય પૂર્વપ્રતિપન્નાનિ પચ્ચાણુવ્રતાનિ સમ્પશિક્ષાવ્રતાનિ આરોહતિ= ધારયતિ સ્વીકરોતીત્યર્થઃ । આરુહ્ય=દ્વાદશવ્રતાન્યક્ત્વીકૃત્ય, ઇમમેતદ્વૃપં=વક્ષ્યમાણ- સ્વરૂપમ્, અભિગ્રહમભિગૃહ્ણતિ-કલ્પને મે યાવજ્જીવં ‘છટ્ટંછટ્ટેણ’ પૃષ્ઠપૃષ્ઠમક્ષતેન, ‘અગ્નિચ્ચિત્તેણ’ અનિશ્ચિત્તેન-અન્તરરહિતેન અવિશ્રાન્તેનેત્યર્થઃ તપઃ કર્મણાઽઽત્માનં ભાવયતઃ=આત્મનઃ શુભપરિણામં વર્ધયતઃ, વિહર્તુ કલ્પતે इति પૂર્વેણ સમ્બન્ધઃ । અપિચ-પૃષ્ઠસ્યાપિ--પૃષ્ઠમક્ષસ્યાપિ ચ પારણકે કલ્પતે મે નન્દાયાઃ પુષ્કરિण्याઃ ‘પરિપેરતેસુ’ પરિપર્યન્તેષુ=તદેષુ=પ્રાસુકેન=અચિત્તેન, સ્નાનોદકેન ‘ઉન્મદ્ગ્નો-હોલિયાદિ ય’ ઉન્મદ્ગ્નોહોલિતાભિઃ=ઉદ્વર્તનાદુર્વરિતાભિઃ લોકૈર્દોહોદ્વર્તને કૃતે મતિ શેષભૂતા ઇત્યન્તતઃ પતિતા યા યત્ત્વર્ણાદિનિર્મિતપિષ્ટિકાસ્તાભિરિત્યર્થઃ, વૃત્તિ કલ્પયતઃ શરણયાત્રાનિર્ગોઢં કુર્વતઃ વિહર્તુ કલ્પતે इति પૂર્વેણાન્વયઃ । ઇમમેત-

(एवं संपेक्षेद्, संपेक्षित्वा पुष्पपट्टिवज्राहं पंचाणुव्रयाहं सत्त सि-
क्खाव्रयाहं आरुहेद्, आरुहित्वा इमेयास्त्वं अभिग्राहं अभिगिण्हद्-कप्पं
मे जाव जीवं छट्ठं छट्टेणं अग्निच्चित्तं तवो कस्मेणं अप्पाणं भावेमा-
णस्म विहरित्तण) इस प्रकार उसने विचार किया । विचार करके पूर्व
प्रतिपन्न पंच अणुव्रतों को मान शिक्षाव्रतों को उसने स्वयं धारण कर
लिया । धारण करके फिर उसने इस प्रकार का नियम ले लिया कि मैं
अब जीवन पर्यंत अन्तर रहित पष्ठ पष्ठ भक्त की तपस्या से अपने
आत्मपरिणामोंको चढाना रहूँगा । (छट्ठस्स वि य णं पारणगंसि कप्पह
मे णंदाए पोस्सव्रणीए परिपेरंतैसु फासुएणं ण्हाणोदएणं उन्मद्वणो-
होलियादिय वित्ति कप्पेमाणस्म विहरित्तण, इमेयास्त्वं अभिग्राहं अ-
भिगेण्हद्, जावज्जीवाए छट्ठं छट्टेणं जाव विहरद्) और छट्ठ भक्त की

હિત્તા પુષ્પ પટ્ટિવજ્રાહં પચાણુવ્રયાહં સત્તસિન્ધાવ્રયાહં આરુહેદ્, આરુહિત્તા
ઈમેયાસ્ત્વં અભિગ્રાહં અભિગિણ્હદ્, કપ્પં મે જાવ જીવં છટ્ઠં છટ્ટેણં અગ્નિચ્ચિત્તં
તવોકસ્મેણં અપ્પાણં ભાવેમાણસ્મ વિહરિત્તણ) આ રીતે તેણે વિચાર કર્યો. વિચાર
કરીને પૂર્વ ભવમા સ્વીકારેલાં પાંચ આણુવ્રતો અને આત શિક્ષાવ્રતોને તેણે
પોતે જ ધારણ કરી લીધા. ધારણ કરીને તેણે એ બતને નિયમ લીધો કે
હવે જીવનની છટ્ટી પણ સુધી અન્તર રહિત પષ્ઠ પષ્ઠ ભક્તની તપસ્યા વડે
માગ આત્મ પરિણામોની વૃદ્ધિ કરેતો જ ગ્ડીશ. (છટ્ઠસ્સ વિ ય ણં પારણગંસિ
કપ્પહ મે ણંદાए પોસ્સવ્રગ્ગીए, પરિપેરંતેસુ ફાસુएणं ण्हाणोदएणं उन्मद्वणो-
હિયાદિય વિત્તિ કપ્પેમાણસ્મ વિહરિત્તણ, ઇમેયાસ્ત્વં અભિગ્રાહ અભિગેણ્હદ્, જાવ
જ્જીવાए છટ્ઠં છટ્ટેણં જાવ વિહરદ્) અને છટ્ઠ ભક્તની પાશુના દિવસે નંદા

द्रूपमभिगृह्णाति, अभिगृह्य यावज्जीवं पृष्ठपठेन=पठपठभक्तेन यावत्-स ददुरोऽ-
भिग्रहग्रहणपूर्वकं स्वीकृतेन तप कर्मणाऽऽत्मानं भावयन् विहरति=आस्तेरमा सू० ७॥

मूलम्-तेणं कालेणं तेणं समएणं अहं गोघमा ! गुण-
सिलए चेइए समोसढे परिसा निग्गया, तएणं नंदाए पुक्ख-
रिणीए बहुजणो पहायमाणो य ३ अन्नमन्नं एवं वयासी-
देवाणुप्पिया ! समणे ३ इहेव गुणसिलए चेइए समोसढे, तं
गच्छामो णं देवाणुप्पिया ! समणं भगवं महावीरं वंदामो
जाव पज्जुवासामो एयं मे इहभवे परभवे य हियाए जाव
अणुगामियत्ताए भविस्सइ, तएणं तस्स द्दुरस्स बहुजणस्स
अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म अयमेयारूवे अज्झत्थिए ५
समुप्पज्जित्था-एवं खलु समणे भगवं महावीरे इहेव गुणसि-
लए चेइए समोसढे, तं गच्छामि णं समणं ३ वंदामि जाव
पज्जुवासामि एवं संपेहेइ संपेहित्ता णंदाओ पुक्खरणीओ
सणियं २ उत्तरइ उत्तरित्ता जेणेव रायसग्गे तेणेव उवागच्छइ
उवागच्छित्ता ताए उक्किट्ठाए द्दुरगईए वीइवयमाणे जेणेव ममं
अंतिए तेणेव पहारेत्थ गमणाए, इमं च णं सेणिए रायों

पारणाके दिन में नंदा पुष्करिणी के तट पर के अचित्त स्नानोदक से
तथा लोकों के द्वारा दोहोद्वर्तन करने पर शेषभूत इधर उधर पतित
यव चूर्णादि निर्मल पिष्टिका से अपने शरीर की यात्रा का निर्वाह
करूंगा, इस प्रकार का अभिग्रह उसने ग्रहण कर लिया । । इस करहें
अभिग्रह ग्रहण पूर्वक वह ददुर धृत पठ पठ भक्त की तपस्या से
आत्मशुद्धि करने में लग गया ॥ सूत्र ७ ॥

वाचना कितारानी आरे णानुना अचित्त स्नानोदकथी तेमज्ज दोडो वडे देडोइ
वर्तन कया पछी वधेत्ता अने अ भतेम वेराधने पडेत्ता जवना दोऽ वगेरेथी
पोताना पिडने शरीरने निर्वाह करीश आ रीते तेणे अलिग्रह लथ लीधो.
आम अलिग्रह धारणु करीने देडो पठ लक्ष्मनी तपस्या करी आत्मशुद्धि
करवामां तल्लीन थर्ध गये सूत्र " ७ "

भंभसारे णहाए कयकोउयमंगलपायच्छित्ते सव्वालंकारविभू-
 सिए हत्थिखंधवरगए सकोरंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं
 सैयवरचासराहिं उद्धुव्वसाणाहिं हयगयरहसहया भडचडगर-
 कलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सज्जि संपरिवुडे मम पायवंदए
 हव्वसागच्छइ, तएणं दहुरे सेणियस्स रत्तो एगेणं आसकिसो-
 रएणं वासपाएणं अवकंते समाने अंतनिग्घाइए कएयावि होत्था,
 तएणं से दहुरे अत्थामे अवले अवीरिए अपुरिसकारपरक्कमे
 अधारणिज्जमित्तिकट्टु एगंतमवक्कमइ अवक्कमित्ता करयल-
 परिग्गहियं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं वयासी—नमोऽत्थु णं
 मम धम्मयारियस्स जाव संपाविउकामस्स पुठ्ठिं पिय णं मए
 समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए थूलए पाणाइए पच्च-
 क्खाए, जाव थूलए परिग्गहे पच्चक्खाए, तं इयाणिं पि तस्सेव
 अंतिए सव्वं पाणाइवायं पच्चक्खामि जाव सव्वं परिग्गहं पच्च-
 क्खामि जावजीवं, सव्वं असणं ४ पच्चक्खामि जावजीवं
 जंपि य णं इमं सरीरं इट्ठं कंतं जाव मा फुसंतु एयंपि णं चरि-
 मेहिं ऊसासेहिं वोसिरामि त्तिकट्टु, वोसिरइ तएणं दहुरे कालमासे
 कालं किच्चा जाव सोहम्मे कप्पे दहुरवडिंसए विमाणे उववा-
 यसभाए दहुरेदेवत्ताए उववन्ने, एवं खलु गोयमा ! दहुरेणं सा
 दिव्वा देविट्ठी लद्धा पत्ता अभिसमन्नागया। दहुरस्स णं भंते !
 देवस्स केवइयकालं ठिई पणत्ता ? गोयमा ! चत्तारि पलि
 ओवमाइं ठिई पणत्ता, से णं भंते ! दहुरे देवे ताओ देवलो-

गाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं चयं चइत्ता कहिं
गच्छिहिइ कहिं उववज्जिहिइ गोयमा ! महाविदेहेवासे
सिज्झिहिइ बुज्झिहिइ सुच्चिहिइ परिनिव्वाहिइ सव्वदुक्खाणं
अंतं करोहिइ य । एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं
तेरसमस्स नायज्झयणस्स अयमद्वे पणणत्ते त्तिवेमि ॥ सू०८ ॥

॥ तेरसमं णायज्झयणं समत्तं ॥ १३ ॥

टीका—भगवान् महावीरः स्वामी कथयति—‘तेणं कालेणं’ इत्यादि ।
तस्मिन् काले तस्मिन् समये=यदा स ददुरः पष्ठभक्त तपः कर्मणाऽऽत्मानं भाव-
यन् विहरतिस्म, तस्मिन् काले तस्मिन् समये हे गौतम ! अहं गुणशिलके चैत्ये=
गुणशिलकनामकोद्याने समवसृतः=प्राप्तः । परिवद्=राजगृहनगरनिवासिनां जनानां
समूहः, निर्गता=मां द्रष्टुं वन्दितुं नगराब्दहिर्निःसृता । ततः खलु नन्दायां
पुष्करिण्यां बहुजनः स्नानं कुर्वन् जलं पिबन् पनीयं च संवहन् अन्योन्यमेवमवा-
दीत्—भो देवानुप्रियाः ! श्रमणो भगवान् महावीरः स्वामी इहैव गुणशिलके चैत्ये
समवसृतः, तत्=तस्माद् गच्छामः खलु हे देवानुप्रियाः ! श्रमणं भगवन्तं महा-
वीरस्वामिनं वन्दामहे नमस्यामः वन्दित्वा नत्वा यावन्-पर्युपास्महे=सेवां कुर्मः,
अस्माकमेतद् इहभवे परभवे च हिताय यावत्—सुखाय, क्षेमाय, निःश्रेयसे, ‘अणु-

‘तेणं काले णं तेणं समएणं’ इत्यादि ।

टीकाथ—(तेणं काले णं तेणं समएणं) उस काल और उस समयमें
(अहं गोयमा ! गुणसिलए चेइए समोसढे परिखा निग्गया, तएणं नंदाए
पुक्खरिणीए बहुजणो ण्हायमाणो य ३ अन्नमन्नं एवं वयासी-देवाणु-
प्पिया ! समणे ३ इहेव गुणसिलए चेइए समोसढे, तं गच्छामो णं
देवाणुप्पिया ! समणं भगवं महावीरं वंदामो जाव पज्जुवासामो, एयं
मे इहभवे परभवे य हियाए जाव अणुगमियत्ताए भविस्सइ) हे

‘तेणं कालेणं तेणं समएणं’ इत्यादि—

टीकार्थ—तेणं कालेणं तेणं समएणं) ते काले अने ते समये (अहं गोयमा !
गुणसिलए चेइए समोसढे परिखा निग्गया, तएणं नंदाए पुक्खरिणीए बहुजणो
ण्हायमाणो य ३ अन्नमन्नं एवं वयासी-देवाणुप्पिया ! समणे ३ इहेव गुणसिलए
चेइए समोसढे, तं गच्छामो णं देवाणुप्पिया ! समणं भगवं महावीरं वंदामो जाव
पज्जुवासामो, एयं मे इहभवे परभवे य हियाए जाव अणुगमियत्ताए भविस्सइ)

गामियत्ताए' अनुगामिकतायै परभवैऽनुगमनार्थं भविष्यति, इति परस्परमवदत् ।

ततः खलु तस्य ददुरस्य बहुजनस्यान्तिकाद् एतमर्थं श्रुत्वा निश्चय्य अय-
मेतद्रूप आध्यात्मिको विचारः समुदपद्यत-एवं खलु श्रमणो भगवान् महावीरः

गौतम ! मैं मैं विहार करता हुआ गुणशिलक नाम के उद्यान आया ।
राजगृह नगर निवासी मनुष्यों का समूह मेरी वंदना करने के लिये
तथा मेरे दर्शन के लिये अपने २ स्थान से आये-उस समय नंदा
पुष्करिणी में अनेक मनुष्य स्नान करते हुए जल पीते हुए और पानी
भरते हुए परस्पर मैं इस प्रकार से बात-चीत कर रहे थे-भो देवानु-
प्रियो ! श्रमण भगवान् महावीर यहीं पर गुण शिलक चैत्य में पधारे
हुए हैं-इसलिये हे देवानुप्रियो ! चलो-आओ चले श्रमण भगवान्
महावीर को वंदना करें नमस्कार करें । वंदना नमस्कार कर फिर उन
की पर्युपासना-सेवा करें । यही बात इस भव में, परभव में हमारे
लिये हितकारक होगी, यावत् सुखविधायक होगी, क्षेमकारक, निश्रेय-
सकारक एवं अन्यभव में साथ जाने वाली होगी । (तएणं तस्स ददुरस्स
बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा, निसम्म अयमेयोरूवे अज्झत्थिए ५
समुप्पज्जित्था) तो इस प्रकार की बात चीत जब उस ददुर ने उन
अनेक मनुष्यों के मुख से सुनी-तो सुनकर और उसे हृदय में धारण
कर-उसके मन में इस प्रकार का विचार उत्पन्न हुआ-(एवं खलु समणे

डे गौतम ! गुणशिलक नामना उद्यानमां हुं विहार करतो करतो आव्यो.
राजगृह नगरना नागरिकेना समूहो मने वंदन करवा तेमज् दर्शन करवा
भाटे पोतपोताने धेरथी भारी पासे आव्या. ते समये नंदा वावमां धणुं
भाणुसे स्नान करतां, पाणी पीता अने पाणी भरता आ प्रमाणे वातो करवा
लाग्या डे डे देवानुप्रियो ! अहीं गुणशिलक चैत्यमा ज् भगवान् महावीर स्वाभी
पधारेला छे, ओटला भाटे डे देवानुप्रियो ! आलो आपणु श्रमण भगवान्
महावीरने वंदन तेमज् नमस्कार करीने तेमनी पर्युपासना-सेवा-करीओ. आ
भव. तेमज् परभवमां ओ वात ज् अमारा भाटे श्रेयस्स थशे यावत् सुख
विधायक थशे. भरेभर ओ वात ज् क्षेमकारक निश्रेयसकर. अने णीज् भवमां
पणु साथे रहेशे. (तएणं तस्स ददुरस्स बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा,
निसम्म, अयमेयोरूवे अज्झत्थिए ५ समुप्पज्जित्था) ते भाणुसेनी ओ वातो
हेडकाओ पणु सांसणी अने तेने धारणु करी लीधी. तयारपणी तेनां मनमां आं
गतने. विचार सुठुर्यो डे (एवं खलु समणे भगव महावीरे इहेव गुणसिलए चेइए
सुमोसडे, तं गच्छामि, णं समणं ३ वंदामि, जाव पज्जुवासामि एव संपेदेइ;

स्वामी इहैव गुणशिलके चैत्ये समवसृतोऽस्ति । तत्=तस्माद् अहमपि गच्छामि
खलु श्रमणं भगवन्तं महावीरं वन्दे नमस्यामि. एवं संप्रेक्षते=विचारयति, संप्रेक्ष्य
नन्दायाः पुष्करिणीतः शनैः शनैरुत्तरति=वहिर्निः सरती, उत्तीर्य यत्रैव राजमार्ग-
स्तत्रैवोपागच्छति, उपागत्य तथा (१) 'उत्किट्वा' उत्कृष्टया, अत्रेदं बोध्यम्-
(२) "तुरियाए (३) चवलाए, (४) चंडाए, (४) सिग्घाए, (६) उद्धुयाए, (७)
जयणाए, (८) छेयाए, " इति । तत्र-उत्कृष्टया-दर्दुराणां गतौ य उत्कर्षस्तेन-
युक्तागतिरुत्कृष्टा तयेत्यर्थः । त्वरितया-मनस औत्सुक्येन युक्ता त्वरिता तथा,

भगवं महावीरे इहेव गुणसिलए चेइए समोसढे, तं गच्छामि णं सम-
णं ३ वंदामि जावं पज्जुवांसामि एवं संपेहेइ, संपेहिच्चा णंदाओ
पुक्खरणीओ सणियं २ उत्तरइ) श्रमण भगवान् महावीर प्रभु यहां
गुण शिलक उद्यान में आये हुए हैं तो चले श्रमण भगवान् महावीर को
वंदना करूँ यावत् उनकी पर्युपासना करूँ । ऐसा उसने विचार किया-
विचार कर के फिर वह उस नन्दा पुष्करिणी से धीरे २ बाहिर निकला-
(उत्तरित्ता जेणेव रायमग्गे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता ताए
उत्किट्वाए द्दुर्ग गइए वीइवयमाणे जेणेव ममं अंतिए तेणेव पहारेत्थं
गमणाए) बाहिर निकल कर फिर वह जहाँ राजमार्ग था, उस ओर
चल दिया । वहाँ पहुँच कर फिर वह उस उत्कृष्ट दर्दुर गति से चलता
हुआ मेरी ओर बढ़ा । यहां " तुरियाए, चवलाए, चंडाए, सिग्घाए,
उद्धुयाए, जयणाए, छेयाए " इन पदों का भी संग्रह कर लेना चाहिये
उस दर्दुर की गति को उत्कृष्ट इसलिये कहा है कि दर्दुरो की गति में

सपेहिच्चा णंदाओ पुक्खरणीओ सणियं २ उत्तरइ) श्रमणु लगवान् महावीर प्रभु
अही गुणशिलक उद्यानमां पधारेवा छे. त्यारे हुं पणु श्रमणु लगवान् महा-
वीरने वंदन यावत् तेमनी पर्युपासना-सेवा कइ. आ जतने तेले विचार
क्यो, विचार क्यो पछी ते नन्दा वावमाथी धीमे धीमे अडार नीकण्यो.
(उत्तरित्ता जेणेव रायमग्गे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता ताए उत्किट्वाए द्दुर्ग-
गइए वीइवयमाणे जेणेव ममं अंतिए तेणेव पहारेत्थं गमणाए) अडार नीकणीने
ते ने तरइ राजमार्ग हुतो ते तरइ आलवा मांड्यो. त्यारपछी ते पोतानी
उत्कृष्ट (शीघ्र) हेडकानी गतिथी आलतो आलतो भारी तरइ आब्यो. अही
('तुरियाए, चवलाए, चंडाए, सिग्घाए, उद्धुयाए, जयणाए छेयाए) आ पढेने
पणु संग्रह करवो लेईये. ते हेडकानी गति उत्कृष्ट अटला भाटे वणुववामां
आवी छे के हेडकाओनी गतिमां ने उत्कर्ष डाय छे ते गति तेमाथी युक्त

चपलया-शरीरचापल्येन युक्तया, चण्डया-तीव्रया, अतएव शीघ्रया, उद्धुतया-
अशेष शरीरावयवकम्पवत्या, जयिन्या अन्यददुर्गतिजेया, छेकया-अपायपरि-
हारे निपुणया, ददुर्गत्या-मण्डूकगत्या 'वीक्ष्यमाणे' व्यतिव्रजन् २-महा-
वेगेन गच्छन् २, यत्रैव ममान्तिकं तत्रैव प्राधारयद् गमनाय=गन्तुं प्रवृत्तः ।
अस्मिन्नेव समये उद्यानरक्षकमुखान्ममागमनं श्रुत्वा श्रेणिको राजा भंभसारः =
भंभसारापरनामकः, स्नातः कृतकौतुकमङ्गलपायश्रितः सर्वालंकारविभूषितः,

जो उत्कर्ष होता है वह उस उत्कर्ष से युक्त थी । उस मेंढक के मन में
बढ़ी भारी उत्सुकता थी-सो उस उत्सुकता से वह गति भरी हुई
थी-इस कारण वह उस की गति त्वरित थी । शरीर की चपलता से
युक्त होने के कारण, तीव्र होने के कारण, शीघ्रता से युक्त होने के
कारण, समस्त शारीरिक अवयवों के कंपन से युक्त होने के कारण
अन्य साधारण ददुर्गों की गति की अपेक्षा विशिष्ट होने के कारण,
और अपायों को बचा २ कर चलने के कारण वह गति क्रमशः चपल
चण्ड, शीघ्र उद्धुत, जयनी, और छेक इन विशेषणों वाली थी । इमं
च णं सेणिए राया भंभसारे ण्हाए कयकोउयमंगलपायच्छित्ते सव्वा-
लंकारविभूसिए, हत्थि खंधवरगए सकोरंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्ज
माणेणं सेयवरचामराहिं उद्धुव्वमाणहिं हयगयरहमहया भडचड-
गरकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धि संपडिवुडे मम पायवंदए
हव्वमागच्छइ) इसी समय उद्यान रक्षक के मुख से मेरा आगमन
सुनकर " भंभसार " इस अपर नाम वाले श्रेणिक राजा मेरी वंदना

हुती. ते देउकाना मनमां लारे उत्सुकता हुती तेनी गतिमां उत्सुकताने लीधेज्
त्परा आवी गर्ध हुती. शरीरनी चपलताथी युक्त होवा भदल, तीव्र होवा
भदल, शीघ्रता युक्त होवा भदल, शरीरना अधा अवयवोना कंपनथी युक्त
होवा भदल, भीज साधारण देउकाओ गति करता विशिष्टता युक्त होवा भदल
अने अपायो (आइतो) थी सावध थईने आलवा भदल ते गति क्रमशः
चपल, चंड, शीघ्र, उद्धुत, जयनी अने छेक आ विशेषणोवांणी हुती.
(इमं चणं सेणिएराया भंभसारे ण्हाए कयकोउयमंगलपायच्छित्ते सव्वा-
लंकारविभूसिए, हत्थिखंधवरगए सकोरंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं
सेयवरचामराहिं उद्धुव्वमाणहिं हयगयरहमहया भडचडगरकलियाए
चाउरंगिणीए सेणाए सद्धि संपडिवुडे मम पायवंदए हव्वमागच्छइ) ते वपते उद्यान रक्षकना
मुण्ठथी भाश आगमननी वात सालणीने ' लंभसार ' ओ भीज नामवाणा

हस्तिस्कन्धवरगतः=गजोपरिसमारूढः, सकोरण्टमाल्यदास्ना-कोरण्टकुसुममालया,
छत्रेण ध्रियमाणेन=स्वभृत्यहस्तधृतेन, श्वेतवरचामरैरुद्धूयमानैः=स्वभृत्यैर्वीजितैः,
हयगजरथमहाभटचटकरकलितया=अश्वगजरथमहाभटानां चटकरः समूहस्तेन कलि-
तया-युक्तया, चतुरङ्गिण्या सेनया सार्धं संपरिवृतो मम पादवन्दको हव्यं-शीघ्रम्,
आगच्छति, ततः खलु स ददुरः श्रेणिकस्य राज्ञ एकेन 'आसकिसोरणं'
अश्वकिशोरकेन वामपादेन 'अकंते समाणे' आक्रान्तः=अभिभूतः देहोपरिपाद-
निपाताऽऽघातं प्राप्तः सन् 'अंतनिग्वाइए' अन्त्रनिर्घातितः=अन्त्रस्य 'आँत'

करने के लिये तैयार हुआ स्नान से निवृत्त कर और कौतुक, मंगल
एवं प्रायश्चित्त विधि समाप्त कर गज पर चढ़े हुए जल्दी २ आ रहे थे।
उस समय वे समस्त अलंकारों से विभूषित थे। उन के ऊपर कोरंट
पुष्पों की माला से शोभित छत्र छत्रधारी ने लगा रखा था। चमर
ढोरने वाले भृत्य जन उन पर शुभ्र उत्तम चमर ढोल रहे थे, हय, गज,
रथ, एवं महा भटों के समूह से युक्त चतुरंगिणी सेना से वे घिरे हुए
थे। (तएणं से ददुरे सेणियस्स रण्णो एगेणं आस किसोरणं वाम
पाएणं अक्कंते समाणे अंत निग्वाइएकए यावि होत्था तएणं से ददुरे
अत्थामे अबले अकीरिए अपुरिसकारपरक्कमे अधोरणिज्ज मित्ति
कद्दु एगंतमवक्कमइ, अवक्कमित्ता करयलपरिग्गहियं मत्थए अंजलि
कद्दु एवं वयोसि) फुदक २ अपनी चाल से चलता-हुआ वह मेढक
श्रेणिक राजा के किसी एक घोड़े के बच्चे के वाम पैर से आक्रान्त हो
गया-अर्थात् उस का वाम चरण उस के ऊपर पड़ गया। सो उसी

श्रेणिक राजा भने वंदन करवा भाटे तैयार थया तेओ स्नानथी परवाराने
कौतुक, मंगल अने प्रायश्चित्त विधि पूरी करी अने हाथी उपर सवार थधने
अउपथी आवी रह्या होता. ते वणते तेओ गधी नतना अलंकारथी विभूषित
हता. तेमना उपर कोरंट पुष्पोनी भाणाथी शोभतुं छत्र छत्रधारीओओ ताणुवुं
हुतुं. चमर ढोलनार नोअरे तेमना उपर शुभ्र उत्तम चमरे ढाली रह्या होता.
हय (घोडा) गज, रथ अने मडालटोना सगूहथी युक्त चतुरंगिणी सेनाथी
तेओ वीटणायेला होता (तएणं से ददुरे सेणियस्स रण्णो एगेणं आसकिसो
रणं वामपाएणं अक्कंते समाणे अंत निग्वाइएकए यावि होत्था तएणं से
ददुरे अत्थामे अबले अकीरिए अपुरिसकारपरक्कमे आधारणिज्जमित्ति कद्दु
एगंतमवक्कमइ, अवक्कमित्ता कारयलपरिग्गहियं मत्थए अंजलि कद्दु एवं वयोसी)
कूडका भारतो ते देउडे श्रेणिक राजाना कोछ ओक घोडाना टूट्ठना डाणा पगथी
आक्रान्त थय गयो ओटले के तेना डाओ पग तेना उपर पडी गयो. तेथी

इति प्रमिद्वरय, निर्घातः-अन्ननिर्घातः, स संज्ञातोऽरयेति अन्यनिर्घातितः-
चुटितान्नः कृतश्चायभवत् ।

ततः खलु स दर्दुरः 'अन्धामे' अरथामा=हीनपराक्रमः गमनशक्तिरहित
इत्यर्थः अवलः=मनोबलरहितः-खिन्न इत्यर्थः अधीर्यः-हतोत्साहः, 'अपुंसिकार-
परक्रमे' अपुरुषकारपराक्रमः=पुरुषकारः पराक्रमश्च न विद्येते यस्य सोऽपुरुषकार
पराक्रमः । पुरुषार्थहीनइत्यर्थः । 'अधारणिज्जमिनिहट्टु' अधारणीयमिति कृत्वा=
अधारणीयमिदं शरीरमिति विचार्य, एकान्तमवक्रामति=एकान्तं-जनसंचाररहित-
स्थानं मार्गस्य प्रान्तभागं कथंचिद् गच्छति, अक्रम्य करतलपरिगृहीतं मरतके-
ज्जलिकृत्वा, एवमवादीत्-एवं वक्ष्यमाणस्वरूपेण स्वमनस्युक्तवान् 'नमोऽत्थुणं जाव
संपत्ताणं' नमोऽस्तु खलु अर्हद्भ्यो भगवद्भ्यो यावत्-सिद्धिगतिनामधेयं स्थानं
संप्राप्तेभ्यः, 'नमोऽत्थुणं मम धम्मायरियस्स जाव संपाविउकामस्स' नमोऽस्तु

સમય ડામ કી આંતે દૂટ ગઈ । આંતોં કે દૂટતે હી વહ દર્દુર ગમન શક્તિ
સે રહિત હો ગયા, માનસિક બલ ડામ કા જાતા રહા-ઉત્સાહ ડામ કા
હકદમ છિન્ન ભિન્ન હો ગયા, પુરુષાર્થ ઓર પરાક્રમ માનોં ડામ મેં હૈં હી
નહીં એસા વહ હો ગયા । જવ ડામને યહ દેખા કિ યહ શરીર અવ ટિક
નહીં સકના તવ વહ વડી કઠિનતાઈસે જન સંચારરહિત એકાન્ત સ્થાન
મેં ચલા ગયા । વહાં જાકર ડામને અપને દોનોં હાથોં કી અંજલિ બનાકર
ઓર ડામે મસ્તક પર રાખકર હસ પ્રકાર મન હી મન મેં કહા (નમો-
ત્થુણં જાવ સંપત્તાણં નમોત્થુણં મમ ધમ્માયરિયસ્સ જાવ સંપાવિ-
કામસ્સ પુર્વિવ પિયણં મમ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ સવ્વં

દેડકાના આંતરડાં તૂટી ગયાં આંતરડાં તૂટતાં જ તે દેડકો હાલવા ચાલવામાં
અસમર્થ થઈ ગયો. તેનું આત્મબળ નષ્ટ થઈ ગયું. તેનો ઉત્સાહ મંદ થઈ-
ગયો. તે પુરુષાર્થ તેમજ પરાક્રમ રહિત થઈ ગયો. બ્યારે તેને એમ લાગ્યું
કે હવે એ શરીર ટકવું મુશ્કેલ છે, ત્યારે તે ખડું જ પ્રયત્નથી એક તરફ બ્યાં
માણસોની અવર જવર હતી નહિ ત્યાં જતો રહ્યો. ત્યાં જઈને તેણે પોતાના
ખંને હાથોની અંજળિ ખનાવી અને તેને મસ્તકે મૂકીને મનમાં જ તેણે આ
પ્રમાણે કહ્યું—(નમોત્થુગ જાવ સંપત્તાણં નમોત્થુણ મમ ધમ્માયરિયસ્સ જાવ સંપા-
વિઠકામસ્સ પુર્વિવ પિયણં મમ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ સવ્વં પાણા-
દ્દાયાં પચ્ચલામિ જાવ સવ્વં પરિગ્ગહ પચ્ચલામિ જાવ જીવં, સવ્વં અસણં ૪

સ્વલુ મમ ધર્માચાર્યાય શ્રમણાય ભગવતે મહાવીરાય યાવત્ સિદ્ધિગતિનામધેયં સ્થાનં
સંપ્રાપ્તુકામાય, પૂર્વમપિ=પૂર્વભવેઽપિ ચ સ્વલુ મયા શ્રમણસ્ય ભગવતો મહાવીર-
સ્યાન્તિકે સ્થૂલઃ પ્રાણાતિપાતઃ પ્રત્યાખ્યાતઃ, યાવત્-સ્થૂલઃ પરિગ્રહઃ પ્રત્યાખ્યાતઃ,
યાવત્કરણાત્-સ્થૂલઃ મૃષાવાદસ્થૂલાદત્તાદાન-સ્થૂલ-મૈથુન-પ્રત્યાખ્યાન વોધ્યમ્,
તદ્દાદાનીમપિ=અસ્મિન્ ભવેઽપિ તસ્યૈવાન્તિકે સર્વં પ્રાણાતિપાતં પ્રત્યાખ્યામિ
યાવત્ સર્વં પરિગ્રહં પ્રત્યાખ્યામિ યાવજ્જીવમ્, યદપિ ચ સ્વલુ इदं શરીરમિષ્ટં
ક્રાન્તં યાવત્ મા સ્પૃશન્તુ રોગાતઙ્કાઃ, એતદપિ શરીરં સ્વલુ 'ચરિમેહિ' ચરમૈઃ=
અન્તિમૈઃ 'ઝસાસેહિ' ઝચ્છવાસૈઃ=પ્રાણનિર્ગમૈઃ 'વોસિરામિતિકદ્દુ' વ્યુત્સજામિતિ-

પ્રાણાહવાયં પચ્ચક્ખામિ જાવ સઠ્ઠં પરિગ્રહં પચ્ચક્ખામિ જાવ જીવં
સઠ્ઠં અસણં ૪ પચ્ચક્ખામિ જાવ જીવં જં પિ ય ણં ઇમં સરીરં इदं કંતં
જાવ મા ફુસંતુ એયં પિ ણં ચરિમેહિ ઝસાસેહિ વોસિરામિ ત્તિ કદ્દુ
વોસિરહ) યાવત્ સિદ્ધિ ગતિ નામક સ્થાન કો પ્રાપ્ત હુએ અર્હત ભગ-
વંતો કો મેરા નમસ્કાર હો, યાવત્ સિદ્ધિ ગતિ નામક સ્થાન કો પ્રાપ્ત
કરને કી કામના વાલે મેરે ધર્માચાર્ય, શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર કો
મેરા નમસ્કાર હો । પૂર્વભવ મેં ભી મેંને સ્થૂલ રૂપ સે પ્રાણાતિપાત કા
પરિત્યાગ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર કે સમીપ કિયા થા । ઇસી તરહ
સ્થૂલ મૃષાવાદ કા સ્થૂલ અદત્તાદાન કા સ્થૂલ મૈથુન કો, એવં સ્થૂલ
પરિગ્રહ કો ભી પ્રત્યાખ્યાન કિયા થા । યે સ્થૂલ મૃષાવાદ આદિ યાવત્
શબ્દ સે યહાં ગૃહીત હુએ હૈં નો અબ ઇસ ભવ મેં ભી ઉન્હીં કે સમીપ
સર્વ પ્રાણિતિપાત યાવત્ સર્વ પરિગ્રહ કા યાવજ્જીવ પ્રત્યાખ્યાન કરતો
હૂં । તથા અશન, પાન, સ્વાદ્ય એવં સ્વાદ્ય રૂપ સે ચતુર્વિધ આહાર કા ભી
જીવન પર્યન્ત પરિત્યાગ કરતા હૂં । તથા જો ઇષ્ટ, ક્રાન્ત યહ મેરા શરીર

પચ્ચક્ખામિ જાવજીવં જં પિ ય ણં ઇમંસરીરં इदં કંતં જાવ મા ફુસંતુ એયંપિ ણં
ચરિમેહિ વોસિરામિ ત્તિ કદ્દુ વોસિરહ) યાવત્ સિદ્ધિગતિ નામક સ્થાનને પ્રાપ્ત
કરેલા અર્હત ભગવંતને મારા નમસ્કાર છે, યાવત્ સિદ્ધિ ગતિ નામક સ્થાનને
મેળવવાની ઇચ્છા કરનારા મારા ધર્માચાર્ય શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને મારા
નમસ્કાર છે. પહેલાંના ભવમાં પણ મેં સ્થૂલ રૂપથી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની
નજીક પ્રાણાતિપાતનો પરિત્યાગ કર્યો હતો આ રીતે જ સ્થૂળ મૃષાવાદનું, સ્થૂલ
અદત્તાદાનનું, સ્થૂલ મૈથુનનું, અને સ્થૂલ પરિગ્રહનું પણ મેં પ્રત્યાખ્યાન કર્યું
હતું. સ્થૂલ મૃષાવાદ વગેરે અહીં 'યાવત્' શબ્દ વડે સંગૃહીત થયા છે ત્યારે
હવે હું આ ભવમાં પણ તેમની નજીક સર્વ પ્રાણાતિપાત યાવત સર્વ પરિ-
ગ્રહનું મૃત્યુ સુધી પ્રત્યાખ્યાન કરું છું. તેમજ જે ઇષ્ટ, ક્રાન્ત આ મારા શરીર
છે-કે જેના માટે મારા મનમાં આ જાતના વિચારો હતા કે એને કોઈ પણ

કૃત્વા=શરીરં વ્યુત્સૃજતિ-પરિત્યજતિ, ભગવાનાહ-હે ગૌતમ ! તતસ્તદનન્તરં સ્વલુ સ
દર્દુરઃ-કાલમાસે કાલં કૃત્વા યાવત્-સૌધર્મે કલ્પે 'દદુરુર વહિંસણ વિમાણે' દર્દુરા-
વતંસકે વિમાણે=દર્દુરદેવતયા 'ઉવવન્ને' ઉપપન્નઃ-ઉપપાતં-જન્મ પ્રાપ્ત ઇત્યર્થઃ ।

દર્દુરચરિતમુક્તવા-ભગવાન્ મહાવીરઃ સ્વામી પ્રાહ- 'એવં સ્વલુ ગોયમા !'
ઇત્યાદિ । હે ગૌતમ ! એવં સ્વલુ દર્દુરેણ સા દિવ્યા દેવદિદ્ધિ લંબ્યા ઉપાર્જિતા પ્રાપ્તા
સ્વયત્તીકૃતાઽભિસમન્વાગતા-સમ્યક્ સેવિતા । ગૌતમઃ પૃચ્છતિ-'દદુરસ્સ'
ઇત્યાદિ । દર્દુરસ્ય સ્વલુ દેવસ્ય હે ભદન્ત ! કિયત્કાન્તપર્યન્તં સ્થિતિઃ પ્રજ્ઞાતા ?

હૈ કિ જિસ કે પ્રતિ મેરી યહ ધારણા રહતી થી, કિ હસે કોઈ બી રોગા-
તંક સ્પર્શ ન કરેં ઉસકો બી મૈં અન્તિમ શ્વાસોં તક મમત્વ ભાવસે રહિત
હોકર છોડતા હૂં । હસ પ્રકાર કરકે ઉસને સચ કા પરિત્યાગ કર
દિયા । (તણં સે દદુરે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા જાવ મોહમ્મે કપ્પે
દદુરવહિંસણ વિમાણે ઉવવાયસમાણ દદુરદેવત્તાણ ઉવવન્ને-એવં
સ્વલુ ગોયમા । દદુરેણં સા દિવ્વા, દેવિઢ્ઠી, લદ્દા, પત્તાઅભિસમન્ના
ગયા) હસકે ઘાદ વહ દર્દુર કાલ અવસર કાલ કરકે યાવત્ સૌધર્મ
કલ્પ મેં દર્દુરાવતંસક વિમાન મેં ઉપપાત સમા મેં દર્દુર દેવતા કી
પર્યાય સે ઉત્પન્ન હો ગયા । હસ પ્રકાર દર્દુર કા ચરિત્ર કહકર ભગવાન્
મહાવીર સ્વામી ને ગૌતમ સે કહા-કિ હે ગૌતમ ! હસ પ્રકાર
સે ઉસ દર્દુર દેવ ને વહ દિવ્ય દેવદિદ્ધિ ઉપાર્જિત કી હૈ, અપને આધીન
કી હૈ ઓર ઉસે અપને ભોગકે યોગ્ય બનાઈ હૈ । અવ ગૌતમ શ્રમણ
ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી સે પુનઃ પૂછતે હૈં કિ-(દદુરસ્સ ણં મંતે ! દેવ-
સ્સ કેવહ્યકાલં ઠિઈપણ્ણત્તા ? ગોયમા ! ચત્તારિ પલિઓવમાહં ઠિઈ

રોગ અને આંતક સ્પર્શ કરે નહિ-તેને પણ હું મમત્વ વગર થઇને છેલ્લી
પણ સુધી ત્યજું છું. આ રીતે વિચાર કરીને તેણે બધી વસ્તુઓને ત્યજી દીધી.
(તણં સે દદુરે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા જાવ મોહમ્મે કપ્પે દદુરવહિંસણ વિમાણે
ઉવવાયસમાણ દદુરદેવત્તાણ, ઉવવન્ને એવં સ્વલુ ગોયમા । દદુરેણં સા દિવ્વા,
દેવિઢ્ઠી, લદ્દા, પત્તા અભિસમન્નાગયા) ત્યારબાદ તે દેડકો કાળના સમયે કાળ
કરીને યાવત્ સૌધર્મકલ્પમાં દર્દુરાવતંસક વિમાનમાં ઉપપાત સમામાં દર્દુર
દેવતાના પર્યાયથી ઉત્પન્ન થયો. આ રીતે દેડકાના ચરિત્ર વિશે વર્ણન કરીને
ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીએ ગૌતમને કહ્યું કે હે ગૌતમ ! આ રીતે તે દર્દુર
દેવે તે દિવ્યદેવદિધિ મેળવી છે, તેને સ્વાધીન બનાવી છે અને તેને પોતે ભોગ-
વવાને લાયક બનાવી છે હવે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને ગૌતમ ફરી પૂછે
છે કે (દદુરસ્સ ણં મંતે ! દેવસ્સ કેવહ્યકાલ ઠિઈ પણ્ણત્તા ? ગોયમા ! ચત્તારિ

भगवानाह—हे गौतम ! ददुरस्य खलु देवस्य चत्वारि पत्योपमानि स्थितिः प्रज्ञप्ता । पुनर्गौतमः पृच्छति—‘ सेण ’ इत्यादि स खलु हे भदन्त ! ददुरो देवरतस्माद् देवलोकाद् आयुः क्षयेण भवक्षयेण स्थिति क्षयेण चयं त्यक्त्वा कुत्र गमिष्यति ? कुत्र उत्पत्स्यते=उपपातं—जन्म प्राप्स्यति ? । भगवान् कथयति—‘ गोयमा ! ’ इत्यादि । हे गौतम ! स खलु ददुरो देवः आयुः क्षयेण भवक्षयेण स्थितिक्षयेण देवलोकाच्च्युतः सन् महाविदेहे वर्षे जन्म प्राप्य सेत्स्यति भोत्स्यति मोक्षयति परिनिर्वीर्यस्यति सर्वदुःखानामन्तं करिष्यति च ।

पण्णत्ता, से णं भंते ! ददुरे देवे ताओ देवलोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं चयं चइत्ता कहिं गच्छिहिइ ?) हे भदन्त ! ददुरदेव की वहां कितनी स्थिति हुई है ? प्रभु कहते हैं कि हे गौतम । चार पत्योपम की स्थिति उसकी वहां हुई है । पुनः गौतम उनसे पूछते हैं कि हे भदन्त ! वह ददुर देव वहां से—उस देवलोक से—आयु के क्षय भवके क्षय एवं स्थिति के क्षय हो जाने पर शरीर का—देव संबन्धी शरीर का—परित्याग कर कहां जावेगा (कहिं उववज्जिहिइ) कहां पर जन्म धारण करेगा ? इस प्रश्न का उत्तर भगवान् ने उन्हें इस प्रकार दिया—(गोयमा ! महाविदेहे वासे सिज्झिहिइ, बुज्झिहिइ, मुच्चिहिइ, परिनिव्वाहिइ सव्वदुक्खाणं अंतं करेहिइय) गौतम ! वह ददुर देव आयु के क्षय से, भव के क्षय से एवं स्थिति के क्षय से देवलोक से चवकर महाविदेह क्षेत्र में जन्म प्राप्तकर वहां से सिद्ध होगा, विमल केवल लोक से सकल लोकालोक का ज्ञान होगा, समस्त कर्मों से मुक्त

पलिओवमाइं ठिई पण्णत्ता से णं भंते ! ददुरे देवे ताओ देव लोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं चयं चइत्ता कहिं गच्छिहिइ ?) हे भदन्त ! त्यां ददुर देवनी डेटली स्थिति थछ छे ? प्रभु कहे छे के हे गौतम ! तेनी आरपट्योपम जेटली स्थिति थछ छे. गौतम इरी तेओश्रीने पूछे छे के हे भदन्त ! ते ददुर देव त्यांथी—ते देवलोकांथी—आयुष्यना क्षय, भवना क्षय, तेभज स्थितिने क्षय थया आद शरीरने—देवसंभंधी शरीरने त्यज्जने क्यां जशे ? (कहिं उववज्जिहिइ) क्यां जन्म प्राप्त करशे ? भगवाने आ प्रश्नने जवाब आ प्रमाणे आप्यो के (गोयमा ! महाविदेहे वासे सिज्झिहिइ, बुज्झिहिइ, मुच्चिहिइ, परिनिव्वाहिइ, सव्व दुक्खाणं अंतं करेहिइय) हे गौतम ! ते ददुर देव आयुष्यने क्षय थया आद, भवने क्षय थया आद, अने स्थितिने क्षय थया आद देवलोकांथी यवीने मडा-विदेह क्षेत्रमां जन्म प्राप्त करीने त्यांथी ज सिद्ध थशे. विमल—केवल लोक्यां

સુધર્માસ્વામી જમ્બૂસ્વામીન પ્રાહ-‘ एवं खलु समणेणं ’ इत्यादि, हे जम्बू ! एवं खलु श्रमणेन भगवता महावीरेण त्रयोदशस्य ज्ञाताध्ययनस्य, अयम्=उक्त-स्वरूपः, अर्थ प्रज्ञप्तः, ‘ इति ब्रवीमि ’-अस्य व्याख्या पूर्ववत् ॥सू० ॥ ८ ॥

इति श्री-विश्वविख्यात-जगद्गुरु-प्रसिद्धवाचकपञ्चदशभाषाकलितललितक-
लापालापक-प्रविशुद्धगयपयनैकग्रन्थनिर्मापक-वादिमानमर्दक-श्रीशाहूच्छ
प्रपतिकोल्हापुरराजप्रदत्त-‘ जैनशास्त्राचार्य ’ पद्मभूषित-कोल्हापुरराज-
गुरु-बालब्रह्मचारि-जैनाचार्य-जैनधर्मदिवाकरपूज्यश्री-वासीलाल-
व्रतिविरचितायां ‘ ज्ञाताधर्मकथाङ्ग ’ सूत्रस्यानगारधर्माभूतव-
र्षिण्याख्यायां व्याख्यायां त्रयोदशमध्ययनं संपूर्णम् ॥१३॥

હોગા, સમસ્ત કર્મકૃત વિકાર સે રહિત હોતે કે કારણ સ્વસ્થ હોગા
ઔર इस प्रकार समस्त दुःखों का वह अन्त करने वाला हो जावेगा ।
(एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवता महावीरेण तेरमस्स नायज्झयण-
स्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति वेमि) इस प्रकार जंबू स्वामी को समझाकर
अब गौतम उन से कहते हैं हे जंबू ! श्रमण भगवान् महावीरने इस
तेरहवें ज्ञाताध्ययन का उक्त रूप मे अर्थ प्ररूपित किया है । मैंने जैसा
उनके मुख से इसे सुना वैसा ही यह तुमसे कहा है । अपनी ओरसे
मिलाकर इसमे कुछ नहीं कहा है ॥ सूत्र ८ ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય જૈનધર્મ દિવાકર પૂજ્ય શ્રી વાસીલાલજી મહારાજ કૃત

“ જ્ઞાતાધર્મકથાઙ્ગસૂત્ર ” કી અનગારધર્માભૂતવર્ષિણી વ્યાખ્યાકા

તેરહવાં અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૧૨ ॥

તે સકલ લોકલોકને જાણનાર થશે, સમસ્ત (બધા) કર્મોથી મુક્ત થશે, સમસ્ત
કર્મકૃત વિકાર વગર થયા બદલ તે સ્વસ્થ થશે અને આ રીતે બધા દુઃખોનો
તે અન્તકરનાર થઈ જશે (एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवता महावीरेण तेरमस्स
नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति वेमि) આ રીતે જંબૂ સ્વામીને સમજાવીને
ગૌતમ તેમને કહે છે કે હે જંબૂ ! શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે આ તેરમા
જ્ઞાતાધ્યયનનો પૂર્વોક્ત રૂપે અર્થ પ્રરૂપિત કર્યો છે. મેં જોયો તેમના મુખથી
સાંભળ્યો છે તેવો જ તમને કહ્યો છે. મેં આમાં ખોતાની મેળે ઉમેરીને કંઈજ
કહ્યું નથી ॥ સૂત્ર “ ૮ ” ॥

શ્રી જૈનાચાર્ય વાસીલાલજી મહારાજ કૃત જ્ઞાતાસૂત્રની અનગારધર્માભૂતવર્ષિણી
વ્યાખ્યાનું તેરમું અધ્યયન સમાપ્ત ॥ ૧૩ ॥

